DE ORATORIIS DOMESTICIS ET DE USU ALTARIS PORTATILIS AUCTORE P.D...

Giovanni Battista Gattico,
Giuseppe Luigi Assemani, ...

2. 1. 37

DE ORATORIIS DOMESTICIS ET DE USU ALTARIS PORTATILIS

AUCTORE

P. D. JOHANNE BAPTISTA GATTICO NOVARIENSI
CANONICO REGULARI LATERANENSI ET ABBATE

EDITIO SECUNDA EMENDATIOR
CUI ACCESSIT EJUSDEM EPISTOLA APOLOGETICA CAPITIS XXIX.
DE VETITA ADMINISTRATIONE EUCHARISTIÆ
IN ORATORIIS PRIVATÆ DOMUS

ET

FRANCISCI MARIÆ S.R.E. CARD. BRANCATII
DE PRIVILEGIIS
QUIBUS GAUDENT S. R. E. CARDINALES IN PROPRIIS CAPELLIS

DISSERTATIO
ADNOTATIONIBUS AB ANONYMO NOVISSIME ILLUSTRATA

CURANTE

JOSEPHO ALOYSIO ASSEMANO.

ROMÆ, MDCCLXX.
SUMPTIBUS VENANTII MONALDINI, ET NATALIS BARBIELLINI BIBLIOPOL.

EX TYPOGRAPHIA PAULI JUNCHI HÆREDIS FRANCISCI BIZZARRINI KOMAREK,
AC PROVISORIS LIBRORUM BIBLIOTHECÆ VATICANÆ.
SUPERIORUM FACULTATE.

CAROLO VICTORIO AMADEO DE LANCEIS
S. R. E.
CARDINALI EMINENTISSIMO.

JOSEPH ANTONIUS MONALDINIUS
FŒLICITATEM.

EST hoc in more positum, CAROLE VICTORI AMADEE CARDINALIS EMINENTISSIME, ut, quicumque vel sua, vel aliena opera in vulgus edunt, ea viro alicui nuncupent doctrina, nobilitate, dignitateque con-

ſpicuo, ipſiuſque tutelæ, & patrocinio commendent. Ut primum igitur Librum Johannis Baptiſtæ Gattico: *De Oratoriis domeſticis, & uſu Altaris portatilis*: ſemel jam per ipſum Auctorem anno 1752. Romanis typis evulgatum, prælo iterum committendi, noviſque exemplaribus jam rarioribus factis, mea cura, & ſumptu ditandi, in conſilium veni; ſtatim intellexi id mihi ſimul negotii datum, ut parem Libro denuo evulgando Patronum adſciſcerem. Non diu tamen in hoc quærendo, deligendoque mihi fuit hærendum. Ut enim cum alibi paſſim, tum præſertim in Urbe hac Catholici Orbis Sede, bonarumque litterarum magiſtra, qui, quantuſque Tu ſis ignorat nemo; ſic protinus ipſe meæ ſuccurriſti menti, omniſque in Te mea ea de re cogitatio, cura, ac ſollicitudo conquievit. Nec vero metui, Te recuſantem reluctantemque meo defuturum animo. Siquidem nec mihi inexplorata erat humanitas Tua; nec poterat non fiduciam augere Libri ipſius Tuæ Clientelæ offerendi cogni-

gni-

gnitissima præstantia; quippe cum explanet ille Juris Canonici partem, in quo potissimum excolendo, haud me latebat, Te diu jam egregiam navasse operam. Itaque his fretus, nullusque dubitans, Librum edendum Te certo fore habiturum Auspicem; novæ ipsi adornandæ editioni alacriter admovi manus: effecique etiam, ut Operi nobile, & perutile auctarium esset ejusdem Gattici: *Epistola ad Amicum Apologetica, in qua defenditur Caput XXIX. de vetita administratione Sacramenti Eucharistiæ*: ejus ipsius Operis: itemque Viri Clarissimi Cardinalis Brancatii: *de privilegiis, quibus gaudent Cardinales in propriis Capellis*: numeris omnibus absolutissima Diatriba, doctis ipsa quantum maxime commentariis, atque animadversionibus ab Anonymo illustrata. Sed quod Tu CARDINALIS EMINENTISSIME, meis votis precibusque annuens, comiter siveris Librum istiusmodi ob oculos hominum venire Tuo insignitum nomine; maximum hoc quidem illius decus, atque ornamentum est,

quod

quod immortalem eidem parat famæ celebritatem, summamque simul conciliat auctoritatem. Nam tibi æstimatori, atque judici longe præstantissimo illum placuisse; omnibus omnino placuisse est. Quo in loco instituenda mihi longa laudatio esset tum acerrimi ingenii, tum omnigenæ sapientiæ, tum cæterarum animi dotium, virtutumque quibus doctissimos quosque, atque religiosissimos in Tui admirationem trahens, Te hactenus præbuisti suspiciendum. Sed mediocritatis meæ non est Virum tantum pro dignitate laudare: nec, si id possem maxime, facerem, dum Tua modestia resistit. Vale igitur, CARDINALIS AMPLISSIME; & qualem Te semper virtutum dignitatisque Tuæ observantissimis præstitisti, talem Te mihi etiam pro naturæ Tuæ consuetudine hoc præsertim tempore impertias.

DOMINE JESU CHRISTE

QUI ES

VERUS DEUS DE DEO VERO
VERUS HOMO EX MARIA VIRGINE

OMNIUM BONORUM

FONS ET LARGITOR
UNICA FIDELIUM SPES

T E

INVOCANTEM EXAUDI.

DOMINE JESU CHRISTE, qui in corde meo bonum consilium seminasti, ut expressa invocatione Magni Nominis Tui singulare præsidium, & robur compararem huic Operi, quod ad Divini Sacrifi-

cii

cii Tui digne, ac sancte omni loco celebranda Eucharistica Mysteria dirigitur; suscipe, quas studiorum meorum primitias offero. Ante Infinitam Majestatem Tuam tremens, & provolutus Te adoro, & Opus reddo, quod Te intus movente inchoatum, Te vires subministrante completum est, & nisi de Tua Largitate fluxisset, Tibi consecrare non possem. Cupio de Tuis Donis glorificare Teipsum; ut quicunque mea legerint, si bona sunt, gratias Tibi mecum semper agant; cum nimis ingratus essem Beneficiis Tuis, si quanta caritate in hujus parvi laboris cursu me crassissimis ignorantiæ tenebris caligantem confoveris, omnino tacerem. Nihil autem absterret me munusculi parvitas; quoniam etiam unius quadrantis oblatio, quod pauper Fæmina in Templi Gazophilacio posuerat, acceptissima fuit; & in Pastoribus Betlhemiticis non minus grata fuerunt rustica dona simplicitate Cordis oblata, quam si largissima munera ad præsepe Tuum advoluissent. Tu enim Teipso superplenus, & de plenitudine Tua omnibus secundum sapientiam Tuam distribuens non tam ea, quæ offeruntur, quam

ad

ad animi affectum, & obsequium, quo data redduntur, respicis. Illud vero me vehementer conturbat, quod Dona Tua multis, gravibusque culpis inquinaverim, cum tamen Divinæ Sanctitati Tuæ ad iniquorum oblationes non respicienti mundæ solum, & immaculatæ oblationes placere possint. Attamen hoc plane per Tuam immensam Charitatem JESU CLEMENTISSIME, qui neminem ad Te confugientem despicis, omnes sincero corde ad Te clamantes exaudis, humilime rogo & humilime rogare desidero, ut prius salutaribus aquis scaturientibus de fonte Tuo omnia scelera mea abluas, unde jam purgata remaneant munera Tua, quæ offero. Accipe igitur JESU BENIGNISSIME opus, qua parte mihi illud donare pro Tua Bonitate dignatus es, idemque ante conspectum Infinitæ Majestatis Tuæ offerentibus Beatissima Virgine Genetrice Tua MARIA Patrona mea, aliisque Sanctis Advocatis meis, quos iccirco nunc invoco, amantissime excipe. Me beatum, si tanta obtinuero! Tunc in Me copiosa descendet Benedictio Tua, quæ condonatis omnibus iniquitati-

bus meis me Tibi ſemper adhærere, & famulari efficiat; atque his diebus, quibus recurrunt Solemnia Nativitatis Tuæ ſecundum Carnem in corde famuli tui accendes ſanctum illum ignem, quem de Cœlo detuliſti. Hoc votum meum eſt, JESU SALVATOR.

SAN-

SANCTISSIMO, ET BEATISSIMO PATRI

BENEDICTO XIV.

PONTIFICI MAXIMO,

JOANNES BAPTISTA GATTICO CAN. REG. LAT.

CUM me tribus ab hinc annis BEATISSIME PATER *ad Sanctissimorum Tuorum Pedum optata oscula admiseris, tantam miratus sum in Maximo Pontifice clementiam, ut statim desiderio exarserim nonnullam Sanctitati Tuæ humilimi*

obsequii mei, atque obedientiæ significationem ostendere. Quare vix intellexi SANCTISSIME PATER eum Tibi rem gratam facturum, qui de Oratoriis Domesticis Opus edidisset, maxime opportunam rationem votorum explendorum mihi datam, atque oblatam considerans ingenii mei infirmitate haudquaquam retardatus illud alacriter sum aggressus. Verum dum primo spartam hanc gerendam suscepi, id ferme tantum menti occurrerat meis qualibuscunque studiis Eximio Pontifici obsequentissime famulari posse: Nec adhuc satis perspectum habebam, cur novum Opus de domestica Missarum celebratione BEATISSIME PATER hisce temporibus congruum Tibi potissimum videretur, cum sæpe multi de hoc argumento disseruissent. At vero ubi ea rimari jam cœpi, quæ in hac re in medium proferre oporteret, tandem magnitudinem Consiliorum Tuorum suspexi. Noveras SAPIENTISSIME PONTIFEX uberrimam veterum monumentorum copiam simul congregari posse, qua splendide illustraretur præsens Ecclesiastica Disciplina, quæ ex Apostolica Prædecessorum Tuorum, Tuaque auctoritate in privatis Domibus Sacrificium in dies offerri permittit. Noveras ad multorum abusus evellendos, qui passim in privatis Oratoriis irrepserant, plurimas declarationes, definitionesque vel immediate a Romanis Pontificibus Prædecessoribus Tuis, vel ab amplissimis illis Patribus, qui Pontificia Delegatione Sacri Tridentini Concilii interpretationi præpositi fuerant, frequentissime editas afferri oportere; unde innotesceret, quid esset agendum, quidve ab iis vitandum, quibus Missarum Eucharistica Mysteria in privatis Sacellis celebranda conceduntur. Noveras quorum.

rumdam Scriptorum falsas aliquot confutandas esse opiniones, easque maxime, quas Sanctissimi Prædecessores Tui repulerunt, & Tu ipse inter primordia Apostolatus Tui reprobasti, ne limites præfixi in Pontificiis Diplomatibus pro domesticis Sacrificiis excederentur. Hæc profecto excelsa mente revolvebas SAPIENTISSIME PATER, *ut Opus* de Oratoriis Domesticis *simul isthæc omnia complectens Tibi acceptum foret. Enimvero nihil hujusmodi Sapientiæ Tuæ ignotum erat, cum in eruditissimo Opere* de Sacrificio Missæ *selectiora eorum omnium semina effuderis, e quibus copiosissimam segetem colligere instruerentur, qui amplum campum veteris, & præsentis Disciplinæ circa Missarum celebrationem in privatis Oratoriis, ceterisque Locis ad Divinum tantummodo cultum non dedicatis, aut consecratis excurrere voluissent. Itaque ad hujusmodi ingrediendam, peragrandamque provinciam, quemadmodum ipsam præstantissimi Operis rationem exposcere non dubitaveram, omnes vires meas intendi; ac nimio Tuæ* SANCTISSIME PONTIFEX *obsequendi voluntati fervore accensus difficultates omnes, quas rerum inquirendarum, pertractandarumque arduitas identidem opponebat, divina opitulante gratia vincens, spatio tandem duorum annorum qualitercunque finem Operi* De Oratoriis Domesticis *imposui; aliudque Opusculum* de Usu Altaris Portatilis *adnexui, quod propter maximam affinitatem nullatenus ab illo separandum existimavi. Quamvis vero omnem sollicitudinem impenderim, ut majori, qua poteram, sedulitate lubenti animo susceptum laborem explerem; non tamen ita sum audax, ut arroganter præsumam* Eximio

mio Pontifici gratum aliquid me parare potuisse, cum mihi plurimum obtinuisse gratularer, si ab infimo ex Grege Tuo exiguum aliquod in studiis meis obedientiæ, & obsequii testimonium intueri, atque excipere non dedigneris. Cæterum in eo certe spero pergratum Tibi fore SANCTISSIME PATER *hoc ipsum Opus, quod* DOMINO JESU CHRISTO *sit consecratum; cujus Tu in Terris vices geris, potestate fungeris, Regnum moderaris. Quamobrem etsi reliqua desint, quibus Sapientiæ Tuæ placere possint studia mea, id saltem probaveris Te illa reddidisse Bonorum omnium Largitori, cujus sæpe lumen supplex invocaveram, ut quantum Ipse misericorditer adesset, Vicarii Sui obtemperarem voluntati, quæ ad ejusdem gloriam unice respiciebat. Fove igitur* BEATISSIME PONTIFEX, *qua soles benignitate, Opus, quod ad Tuos Sanctissimos Pedes sisto; & mihi, omnique Congregationi Lateranensi, cujus sum novissimus Filius, Tibi, uti par est, devotissimæ Pontificiam Benedictionem clementissime impertire. Ego vero communibus votis meas quoque adprecationes adjiciam, ut* DOMINUS JESUS CHRISTUS *diu servet incolumem* BENEDICTUM XIV. *Sanctissimum, Maximum, Clementissimum, Sapientissimum, Vigilantissimum Pontificem.*

NOS

NOS D. CÆSAR BENVENUTI
CREMENSIS
Canonicorum Regularium Lateranensium Abbas Generalis.

QUum Opus a Reverendissimo P.D. Joanne Baptista Gattico Novariensi in Congregatione nostra Abbate Privilegiato-Perpetuo elucubratum, quod inscribitur *De Oratoriis Domesticis, & de Usu Altaris Portatilis*, duo ex nostris Canonicis perlegerint, atque in lucem edi posse censuerint, quod in eo nil Orthodoxæ Fidei, aut bonis moribus dissonum repererint, Nos ex muneris nostri auctoritate, quantum ad nos pertinet, facultatem concedimus, ut servatis omnibus aliis de jure servandis, Opus præfatum Typis mandetur. In quorum fidem &c. Datum Romæ ex Canonica S. Mariæ Pacis die 7. Julii 1745.

Domnus Cæsar Benvenuti Abbas Generalis.

D. Matthæus Nabruzzi Abb. a Secretis.

APPROBATIONES.

MAndatis obtemperans Reverendissimi Patris Nicolai Ridolfi Sacri Palatii Apostolici Magistri, Librum perlegi, cui Titulus *De Oratoriis Domesticis, & de Usu Altaris Portatilis*, a Reverendissimo Patre Abbate D. Joanne Baptista Gattico Novariensi Canonico Regulari Lateranensi accurate conscriptum; nihilque in eo reperi, quod vel ab Orthodoxæ Fidei puritate alienum sit, vel bonorum morum honestatem lædere possit: Quin, ut verum fatear, non semel admiratus sum Clarissimi Auctoris ingenium, sapientiam, multiplicemque Sacrorum Rituum peritiam. Is enim, quæ modo ea de re viget, Ecclesiæ Disciplinam, cum veteri scite confert, Privilegia a Romanis Pontificibus concedi solita, prolatis Sacrarum Congregationum Decretis, atque Declarationibus non minus docte, quam perspicue illustrat. Quidquid demum ad argumentum, quod est aggressus, pertinere videtur, summo studio, & labore prosequitur, ac plurima eruditione, facilique methodo edisserit. Eapropter Idem Opus dignissimum censeo, quod in publicam lucem prodeat, ac Typis quantocyus contradatur. Dat. Romæ Pridie Idus Julii MDCCXLV.

Venantius Philippus Piersanctes Sanctissimi Domini Nostri Papæ, ac Sedis Apostolicæ Cæremoniarum Magister.

Jussis

JUssis obtemperans Reverendissimi P. Aloysii Nicolai Ridolfi Sacri Apostolici Palatii Magistri, quæ in hoc Opere *de Oratoriis Privatis, & Usu Altaris Portatilis*, spectata tum veteri, tum nova post Concilium Tridentinum Ecclesiæ disciplina, accuratissime disserit Reverendissimus P. Abbas D. Joannes Baptista Gattico Canonicus Regularis Lateranensis, attente legi, summamque diligentissimi Auctoris in colligendis antiquis, & recentibus ad hoc argumentum spectantibus monimentis curam, & in exorientibus identidem difficultatibus explicandis sollertiam admiratus, utillima esse censui, ac dignissima, quæ in publicam lucem edantur. Ex Ædibus S. Petri ad Vincula hac die 14. Augusti 1745.

D. Antonius Andreas Galli Can. Regul. Sanctissimi Salvatoris, Abbas S. Mariæ de Rheno, Sac. Congreg. Indicis Consultor, & Sac. Rom. Inquisitionis Qualificator (& postea S.R.E. Cardinalis.)

JUssu Reverendissimi Patris Sac. Apostolici Palatii Magistri opus, cui titulus est *de Oratoriis Privatis, & de Usu Altaris Portatilis* Auctore Reverendissimo P. Abbate D. Joanne Baptista Gattico Congregationis Canonicorum Regularium Lateranensium cum attente, ac jucunde perlegerim, nihil comperi, quod Orthodoxæ Fidei, ac bonis moribus adversetur; plurima vero eruditione veterem, ac novam Ecclesiæ praxim ad normam Ecclesiasticarum Sanctionum explanat clarissimus Auctor. Quare ad aliorum utilitatem, ac oblectationem dignum Prælo existimo, nisi aliter Reverendissimo Patri videatur. Die 4. Octobris 1745.

Cosmus Torretti Eminentissimi, ac Reverendissimi D. Card. Tamburrini Auditor, ac Academiæ Theologicæ Censor.

Legi,

Egi ita mandante Reverendissimo Patre Magistro Sacri Palatii Apostolici quæ olim Opera sejunctim edita fuerant nunc in unum sunt collecta hoc sub titulo: *De Oratoriis domesticis & de usu Altaris portatilis auctore P. D. Johanne Baptista Gattico Novariensi Canonico Regulari Lateranensi & Abbate, Editio secunda emendatior cui accessit ejusdem Epistola Apologetica capitis* XXIX. *de vetita administratione Eucharistiæ in Oratoriis privatæ domus*; *& Francisci Mariæ S. R. E. Cardinalis Brancatii de Privilegiis quibus gaudent S. R. E. Cardinales in propriis Cappellis dissertatio adnotationibus ab Anonymo novissime illustrata curante Josepho Aloysio Assemanno*: Nil porro in Operibus hisce deprehendi quod nostræ Catholicæ Fidei, bonisque moribus adversetur. De præstantia vero, ac utilitate ipsorum non est quod disseram. Vel hæc quæ tantopere optata est nova eorum editio a Viris doctis ostendit, quanti ea æstimentur. Si igitur aliud haud erit Judicium Ejus cujus auctoritas hac in re est, censeo nil obstare novæ huic editioni imo eam utilissimam esse. Dabam ex Ædibus meis die 13. Aprilis anni 1770.

Franciscus Mazzei in Romana Curia Advocatus.

REIMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sac. Palatii Apostolici.

Dominicus Jordani Patr. Antioch. Vicesg.

REIMPRIMATUR,

Fr. Thomas Augustinus Ricchinius Ord. Præd. Sac. Palatii Apost. Mag.

PRÆ-

PRÆFATIO.

QUANTA veneratione, & decore Sacrosanctum Missæ Sacrificium, quantoque pietatis affectu Eucharisticorum Mysteriorum dignitas coli debeat, eo potissimùm argumento elucet, quod Majores Nostri, pro ut temporum conditio ferebat, enixè curaverint Ecclesias erigere, & consecrare, in quibus convenientibus simul Fidelibus solemniter debita Deo vota persolverentur, & Christus incruenta Victima immolaretur. Hinc sapienti consilio multi Clarissimi Viri de Sacris Christianorum publicis Ædificiis eruditos ediderunt Libros, ut dum Antiquiorum, Nostrorumque Patrum singularem sollicitudinem in Ecclesiis exstruendis, & exornandis demonstrabant, non tam curiositati Lectorum blandirentur, quam amplissima suppeditarent testimonia cultus, & obsequii erga Divinum Sacrificium, propter quod præcipue publicæ Sacræ Ædes erigebantur. Frequenter itaque Docti Scriptores de communibus Fidelium synaxibus, & de publicis Missarum celebritatibus, quæ in sancta Populorum Congregatione a Pastoribus peragebantur, effuso stylo disseruerunt; unde splendidiora signa devotionis, & reverentiæ in Cælestium Donorum oblatione emicarent.

II. Ut autem multi de hoc pulcherrimo argumenti genere eruditionis copiam effuderunt; Ita e contra paucos reperiri existimo, qui de Privatis Domorum Oratoriis, & de Usu Altaris Portatilis extra Loca Divinis tantum Cultibus consecrata Libros, aut Tractatus evulgaverint, cum solum istas Veterum consuetudines ipsis non ignotas vel obiter contingere, vel bre-

vi ſermone complecti voluerint. Aliqui, iidemque optimi Viri, de Regiis Palatinis Capellis Libros valde eruditos elucubraverunt. Alii non modica monumenta de antiqua Monaſtica Diſciplina in Cœnobiorum Oratoriis Miſſas celebrandi ſimul congeſſerunt, atque illi maxime, qui Monachorum Regulas commentariis expoſuerunt, ac illuſtraverunt. Alii etiam de Loco celebrandorum Divinorum Sacramentorum agentes, quæ ad domeſticam Miſſarum oblationem pertinentia ipſis occurrerant, ſimul inſerere in ipſorum Operibus non prætermiſerunt. Paſſim denique a Liturgicis Scriptoribus de Miſſis Privatis diſſeritur, ac frequentiſſime ab iiſdem recolitur quorumdam Temporum, & Regionum neceſſitas, ob quam Sacerdotes quocumque Loco etiam non ſacro Miſſas facere cogebantur. Verum licet hæc omnia a Multis erudito ſermone tradantur, mihi adhuc non inutile viſum eſt ſimul in unum congerere, quæ ſparſim ab aliis pertractata, & diligenter examinata reperi; aliaque valde plurima ex ſcriptis Veterum corraſa ſuperaddere, ut ſimul congregata uberiorem, quamvis non plenam, (Nimium quippe audax ero, ſi tantum de mea inopia pollicerer:) de Miſſarum celebratione in privatis Oratoriis, ac in Locis cæteris non conſecratis Tractationem efformarent.

III. Lubens ego provinciam hanc, etſi meis de viribus merito non modice diffidere deberem, gerendam ſuſcepi; cum adverterem mihi inde opportunam præberi occaſionem exponendi duo illa magna æſtimatione digna Privilegia, quæ a RR. Pontificibus conceduntur, videlicet Miſſarum celebrandarum in privatæ Domus Oratoriis, & ſuper Altare Viaticum in aliis Locis congruis, atque decentibus. Uberrime equidem Apoſtolicum Privilegium domeſtici Sacrificii multi Theologi Morales expoſuerunt, illiuſque ſingulas particulas in proprio ſenſu explanare ſtuduerunt. Eodem pariter argumento præclari quidam Juris Canonumque Interpretes delectati ſunt, cui inter ampliſſima ipſorum volumina locum dederunt. Attamen non penitus, ſicut ſpero, fructu vacui remanebunt labores mei; quoniam non raro evenit libentius legi Libros unicum argumentum continentes, quam magna Volumina diverſis tractationibus contexta. Imo licet nonnulli Canoniſtæ de Oratoriis privatis, deque Pontificio Indulto domeſticarum Miſſarum locuti fuerint, cum ſimul plurima pertractanda ſuſcepiſſent, variiſque curis occuparentur, non omnia, quæ diligentiorem ponderationem requirunt, expendere potuerunt; ſed quædam ſolummodó contigerunt ad alia properantes, ita

ut

ut ab illis integra, ac plena Apostolicorum Privilegiorum interpretatio vix sumi possit, si unum, alterumque excipiamus, qui diligentiorem in hac re operam navarunt. Verum etiam de istis eadem propemodùm ratio militat, quam afficere Moralium Theologorum Tractatus *de Oratoriis privatis* editos adverti. Cum enim aut non prodiissent clariores declarationes S. Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, aut illis Theologis non innotuissent; propterea non semper ita firmis insistere fundamentis valuerunt in resolutione multarum quæstionum, quin aliquando opiniones non amplius suscipiendas adoptaverint. Cæterum quid prohibet, ut ab aliis tentatam interpretationem Pontificii Privilegii etiam ego novis studiis adornare satagam nihil eorum ommittens, quæ prius ab optimis Scriptoribus accurate fuerunt tradita; & alia addens, quæ vel recentius prodiere Decreta auctoritate Sedis Apostolicæ confirmata, vel forte illos fugerunt?

IV. Nova itaque simul & Vetera, quæ huc pertinent, complectar Divina opitulante gratia; ne quidquam desit, sive quod ex antiqua Ecclesiastica Disciplina exornat, & confirmat morem nostra adhuc ætate retentum a RR. Pontificibus aliquando concedentibus Missarum celebrationem in privatis Oratoriis, & permittentibus Usum Altaris Viatici in Locis non consecratis caussa Sacrificii; sive quod ad rectam Privilegiorum Apostolicorum executionem a Privilegiatis observari debet. Illud temeraria, si quæ sunt, ingenia, & nemini suis morsibus parcentia forte coercebit, ne præsentes consuetudines audeant reprehendere: Istud vero plurimum proderit ad aliorum, si qui reperiuntur, corrigendos excessus, ne ultra limites, & contra stabilitas in Pontificiis Litteris Leges concesso Privilegio abutantur. Duo ergo conabor majori, qua possum, diligentia simul hoc Opere comprehendere, quod hactenus ab aliis factum ignoro; historicam nempe Disciplinæ enarrationem a primis Ecclesiæ temporibus usque ad nostra tempora deductam, quæ permittebat, & permittit quibusdam Missas in domesticis, privatisque Oratoriis, aliisque Locis non consecratis celebrare; & examen quæstionum, quas pro idoneo exercitio hujusmodi facultatis intra certos fines coarctatæ exponere oportet, ut ante oculos Legentium proponatur, quid a R. Pontifice, vel a communi Jure, vigentibusque aliqua ex parte antiquis Canonibus concedatur; quidve prohibeatur.

V. In duas porro partes ista distinguere malui, quarum una

una disquisitiones de Oratoriis contineret, altera Tractatiunculam de Usu Altaris Portatilis haberet. Revera sive nova, sive vetera respiciamus, facultatem celebrandi in Oratoriis Domesticis cum facultate offerendi Sacrificium super Aras Viaticas non modice inter se differre deprehendemus. Nam cum olim frequentius Missæ in privatis Oratoriis peragebantur, non ita frequenter, imo non nisi gravi ex caussa, aut necessitate postulante alibi Sacrificium, quam in Ecclesiis, ac Oratoriis permittebatur. Nunc pariter distincta penitus, ac diversa sunt Privilegia, quæ a RR. Pontificibus conceduntur, dum Missa in Oratoriis privatis fieri indulgetur; & dum liberior facultas tribuitur, ut aliis quibuscunque in Locis Altare Viaticum propter Sacrificium adhiberi possit. Novi equidem juxta præsentem consuetudinem, quæ tamen multis ante sæculis invaluerat, Oratoria privata non esse Loca sacra, sed tantum communia cubicula, quæ in Oratorii formam aptantur, ornanturque, ut inde dignius in illis Sacrificium peragatur, quam si simul aliis usibus communibus deservirent: Attamen nihil obstat defectus Consecrationis Oratoriorum privatorum; quin opportune discerni debeat utraque jam indicata facultas, & a se invicem separari. Etenim ubi deficit specialis Dedicatio ad Divinum Cultum, saltem reperitur perfecta a reliquis domesticis officiis segregatio, propter quam etiam considerata ratione Loci Privilegium pro Oratoriis privatis traditum ab altero Privilegio Altaris Viatici absque ulla Locorum restrictione concesso distinguitur.

VI. Prius de Oratoriis privatis disseram, postea de Usu Altaris Portatilis Opusculum subnectam; quia nempe & illorum frequentior est consuetudo, & multo majorem dicendi materiam suggerunt, quæ ad molem operis efformandam sufficiunt; quamvis de genere Oratoriorum publicorum paucissima, & obiter sim dicturus, quantum nempe necessitas postulaverit ea referandi, quæ maxime ad intentum operis pertinent. Imo neque etiam multa loquar de illis Oratoriis, quæ etsi intra privatæ domus ambitum comprehensa fuerint, ad publica, Oratoria, seu Capellas publicas nunc revocare solemus. Quia vero nimium mutila remaneret nostra de privatis antiquis Oratoriis Lucubratio, nisi simul quædam Oratoria, ac præcipue Magnorum Principum, proponerem, in quibus publicitatis vestigia aderant; propterea in fronte Libri potius Titulum *De Oratoriis Domesticis*, quam de Oratoriis privatis collocare volui; ut videlicet sub unius Vocabuli amplitudine conclu-
derem

derem omnia, quæ in medium proferuntur. Modica autem juxta præsentes consuetudines diversitas exoritur sive Oratorium domesticum, sive privatum appellemus; quoniam valde rara, & exceptis majoribus Palatinis Capellis, pene nulla sunt Oratoria intra Domorum fines clausa, quæ vere publica reputentur. Quare etiam in affixo Titulo illico præcipuum scopum Operis ad privata Oratoria respicientem detegi non ambigo.

VII. Contexturus historicam narrationem veteris Disciplinæ de Oratoriis Domesticis a non dubiis, incertisque Scriptoribus monumenta eruere studui; atque ut plurimum pro varietate temporum, atque ætatum synchronos proponere, ac investigare curavi. Maximam partem testimoniorum vel ab ipsis fontibus genuinis hausi. Libros Patrum, & Conciliorum Acta consulendo; vel saltem accepi a recentibus Auctoribus, quorum diligentia, & eruditio communi Sapientum judicio comprobatur. Rarissime, ac ferme numquam antiqui Scriptoris verba proferam ab aliis recitata, quæ cum potioribus editionibus, quæ mihi notæ fuerunt, non contulerim.

VIII. In Collectione autem veterum Monumentorum aliquem ordinem servare studui, ne tantummodo valde molestam Rerum congeriem cumularem. Imo neque solam sæculorum seriem tenendam esse existimavi uberiori Lectorum commoditati consulens, qui secus plura Operis Capitula decurrere debuissent, ut quæ ad singulas Personarum Classes pertinent, multum inter se disjuncta perquirerent. Duo igitur conati sumus retinere, ordinem nempe Temporum, & distributionem Monumentorum in totidem Personarum classes, quot illæ fuerunt, & sunt, quibus Sacrificium in Oratoriis privatis permittitur. Hac ratione, quantum consequi potuit industria imperiti Scriptoris, tum Lectorum molestia, & labor minuetur, qui in distinctis Capitulis facile reperient, quod pro singulis Classibus Pontificum, Episcoporum, Monachorum, Principum, cæterorumque Hominum inquirere optabunt; tum tantilla saltem suavitas degustabitur, quæ in rebus ad Disciplinam spectantibus gratior percipitur, cum continua serie a primis ætatibus usque ad nos ipsos perducitur enarratio. Non me latet ad suaviorem reddendam historicam Veteris Disciplinæ narrationem plurimum conferre sermonis elegantiam, ac opportunas animadversiones, quibus dum vetera illustrantur, simul sublevatur animus Lectoris, nec nimium memoria fatigatur, imo potius adjuvatur. At quam optabam apud Lectores gratiam

tiam mihi comparare his scriptionis leporibus a mea ruditate longe alienis, simplicitate styli, & aliquo, cum necessarium videtur, testimoniorum examine, quantum mihi concessum fuit, Lectorum tædio occurrere laboravi: quod si non obtinuero, adhuc sperare licebit de aliena humanitate, ut saltem conatus, & desideria Scribentis illis accepta reddantur.

IX. Post historicam narrationem, quod existimo Operis non ignobiliorem portionem, suscipio examen eorum, quæ vel fieri, vel præcaveri debent ab iis, quibus Domesticorum Sacrificiorum Privilegia sunt concessa; atque ad minutiora quælibet descendere, & singula explorare satago, ut quæ ad Praxim attinent, enucleate, ac distincte proponantur. Ita vero animo in rebus, caussisque hujusmodi comparatus sum, ut penitus de me ipso diffidam timens aut nimis laxare limites Apostolicæ concessionis, aut anxietates, ac dubitationes aliis ingerere in iis peragendis, quæ servato rigore Privilegii tuto, ac libere peragi possunt. Hinc semper aliorum Scriptorum sententias exploro, & licet non semper omnium nomina recenseam, (Id enim sæpius factum inutiliter Lectores sisteret:) fere numquam ausus sum quidquam proferre, quod vel numero, vel saltem gravitate quorumdam Doctorum bene munitum non judicabam.

X. Quia vero non partibus studere, sed veritati aperte adhærere opus est; sic alienis Scriptorum placitis adhæsi, ut simul amarem nullius abripi opinamentis, si tutioribus, ac certioribus motus argumentis in contrariam sententiam descendere juberer. Nunquam tamen etiam id facere audeo, nisi aliquorum saltem suffragio instructus, quo ostenderem non solum numero Scriptorum, quam rationum efficacia sententias esse muniendas, ne a limitibus præfixis in Pontificio Indulto recederem.

XI. Quamobrem, quantum possum, vel verbis Apostolici Privilegii, vel Declarationibus, & Decretis Sacrarum Congregationum Eminentissimorum Cardinalium sententias, quas eligo, præcipue roborare, ac confirmare contendo. Hæc sane sunt tutissima, & certa dirimendarum quæstionum, quæ a nobis pertractantur, argumenta, a quibus etiam Scriptorum contraria opinamenta emendantur. Maxime vero a Sacra Congregatione Cardinalium Sacri Concilii Tridentini Interpretum frequenter prodiere decreta ad resolvendas quæstionum ambages, quæ in exercitio Papalis Indulti aut excitatæ

fue-

fuerant, aut poterant exoriri. Apud aliquot Scriptores plura indicantur Sacræ Congregationis decreta huc spectantia. Verum in gravioris momenti quæstionibus resolvendis non passus sum alienis tantum allegationibus fidere, cum admonitus essem easdem typographicis erroribus sæpius falsatas fuisse; quod experientia comperi. Fontes ergo adivi, & licet nequiverim omnes pretiosissimos Codices evolvere, quam plurima sane, &, ut reor, potiora decerpsi, quæ deinceps in præsenti Opere sincere, & integre describerem; quamvis legitimis caussis poscentibus multorum Nomina prætermiserim, quæ in iisdem Codicibus sunt expressa. Etiam in Regestis aliarum Congregationum feliciter reperi, quæ desiderabam; hisque contentus fui, ne aliis molestiam, & gravamen inferrem, si majora quærere cogitassem.

XII. Hinc rarissime ab aliis Scriptoribus Decreta indicata profero, quæ prius cum authenticis Codicibus non contulerim. Ubi autem hæc ipsa commemoro, quæ cum autographis conferre non potui, ab illis depromo, qui aliquod munus in Congregationibus ipsis gesserunt; nam licet Typographici errores in Anni, ac Mensis nota irrepserint, propter quos sæpe frustra in authenticis Codicibus reperiuntur, tamen de existentia eorumdem decretorum ingenuitas Scriptorum dubitare non sinit. Verum etiam in his allegandis hanc cautionem adhibui, ut tunc ferme solum commemorarem decreta non antea a me ipso cum autographis collata, quando aliunde apertis argumentis patescit veritas sententiæ, cui muniendæ, & amplioribus probationibus firmandæ talia Decreta ab aliquibus adduntur.

XIII. Magnum pariter subsidium Operi contulerunt multa Apostolicæ Sedis Privilegia, quæ aut in quibusdam Archivvis descripta legi, aut ab aliorum beneficentia mihi tradita fuerunt. Ex his Pontificiis Diplomatibus plurima sane, & apprime opportuna illuxerunt, quibus ornamentum, & robur Operi adderetur. Gratias autem maximas debeo Illustriss., & Reverendiss. Dom. Nicolao De Simone Patricio Beneventano, Episcopo Marcianensi, S. Congregationis super Disciplina Regulari Secretario, Signaturæ Justitiæ Votanti, Viro Litteris Humanis, & Divinis ornato, in utroque Jure peritissimo, & integritate vitæ probatissimo. Ipse enim cum pro sua in me magna benevolentia ad Operis aggressionem vehementes stimulos addidisset, peramanter suorum selectorum Librorum copia adjuvit, ut susceptam provinciam facilius explerem. Tantam amplissimi Præsulis humanitatem Nobilis Dom. Januarius De Simone, ejus

optimus Nepos, morum gravitate, ſcientiarum ornamentis, & prudentia rerum gerendarum Patrui imitator ſpecialibus favoribus, ac beneficiis voluit cumulare, pro quibus omnibus gratias ſincero animo reddo.

XIV. Etſi vero his inſtructus mediis omnem ſollicitudinem impenderim, nea vero aberrarem; adhuc tamen præſumere nequeo, quod concupiveram obtinuiſſe. Quamobrem hæc omnia Prudentum, & Sapientum Virorum judicio humiliter emendanda ſubjiciens Benevolos Lectores oro, obteſtorque, ut benigne Scriptoris imperitiam excuſent.

PRO-

PROSPECTUS OPERIS
DE
ORATORIIS DOMESTICIS.

CAPUT I.

De Nomine Oratorii.

NOmen Oratorii prius datum fuit omnibus Locis Orationis 1. 2. Sæculo V. coarctari cæpit ad parva Sacella. 3. Anastasius illud angustis Sacellis aptavit. 4. Sæc. VI. & VII. applicabatur Sacris Ædibus, in quibus publicæ non habebantur Collectæ 5. & 6. Vel quæ Parochiali Jure carebant. 7. Id ex M. Gregorio probatur. 8. Hac de caussa Græci nomen Εὐχτήριον usurparunt. 9. Illud nomen postea inter Latinos pene tantum privatis Sacellis aptatum fuit. 10. Quibus Sacris Ædificiis nunc tribuatur. 11. *a pagina* 1. *ad* 6.

CAPUT II.

De Nomine Capellæ.

Vetustiora hujus nominis testimonia e Sæculo VII. recitantur. 1. Ejus Origo ad Capam S. Martini refertur. 2. A qua etam prodiit nomen Capellanorum. 3. Peyrati contrariis argumentis respondetur. 4. 5. Capellæ nomen ad parva Sacella extensum fuit. 6. Aliquando ad Ecclesias Parochiales. 7. Et ad omnia ornamenta Ecclesiastica. 8. *a pag.* 6. *ad* 10.

CAPUT III.

De differentia inter Oratorium publicum, & privatum.

Antiqua est distinctio Oratorii Publici, & Privati. 1. Oratorium Publicum omnibus patet in via publica. 2. Viæ publicæ conditiones. 3. Has debet habere Oratorium Publicum. 4. Oratorium publico aditu carens est privatum. 5. Indicantur quædam Oratoria domestica publica. 6. Istorum Janua debet esse publica. 7. Ingressus privatus in Oratorium simul habens januam publicam non impedit Oratorii publicitatem. 8. 9. Janua publica Oratorii debet esse major ceteris. 10. Ingressus privatus in Oratoria publica raro ab Apostol. Sede conceditur. 11. Campana bene congruit Oratorio publico. 12. Non tamen est necessaria. Unam solum illis concessit S. Carolus 13. Oratoria publica, in quibus Missæ non permittuntur. 14. Duo genera Oratorii privati. 15. Omnes libere possunt habere Oratorium privatum ad orandum. 16. *a pag.* 10. *ad* 19.

CAPUT IV.

De frequentia Domesticorum Oratoriorum per priora Ecclesiæ sæculo non penitus deleta cessatis persecutionibus.

Origo Domestic. Oratoriorum sumitur ab Apostolis. 1. Hi pene tantum in privatis domibus sacrificabant. 2. Rarissima tunc erant publica Oratoria. 3. 4. Synaxes in domibus privatis celebrabantur. 5. Et in illis privata Oratoria nonnunquam consecrabantur. 6. Caussæ propter quas rarius post persecutiones in Domesticis Oratoriis celebrabatur IV. & V. Sæculo. 7. Aliquando in illis Oratoriis etiam tunc celebrabatur. 8. Id Concilia Laodicenum, & Gangrense non penitus prohibuerunt. 9. Id parvus numerus Sacerdotum non omnino impediebat. 10. Aliqui Sacerdotes in privatis Oratoriis celebrabant. 11. Quamvis etiam tunc Sacrificium in Loco Sacro offerri deberet. 12. *a pag.* 19. *ad* 26.

CAPUT V.

De Oratoriis privatis, & Capellis Palatiuis R. PONTIFICIS.

RR. Pontifices aliquando privatas Missas faciebant. 1. Ex Sacramentariis, & aliis causis id colligitur. 2. Oratoria Apost. Palatii recensentur. 3. De Palatino Oratorio Laurentiano distincte agitur. 4. Atque de illius Clero. 5. Vetera Pontificia Oratoria cum Modernis comparantur. 6. De Secretioribus Pontificiis Oratoriis. 7. Plures Papales Capellani indicantur. 8. Varia Officia horum Capellanorum. 9. Præcipue ministrandi Pontifici in Divinis Officiis. 10. Obiter de Apocrisariis pauca. 11. Munera Capellanorum olim alii obibant Clerici. 12. De Diaconis Palatinis Pontificiis. 13. De Subdiaconis Palatinis; qui etiam S. R. E. Subdiaconi dicebantur. 14. Proferuntur exempla Palatinorum Subdiaconorum. 15. Subdiaconi Palatini cum Capellanis forte aliquando confusi. 16. de Acolythis Palatino Pontificiis. 17. Palatini Clerici ministrabant Pontifici in Palatio celebranti. 18. Inquiritur in Morem solemniter Divina Officia celebrandi in Papali Capella. 19. De Stationibus aliqua præmittuntur. 20. Ordo R. XIV. declarat morem prædictum. 21. Quare non utamur eo Ordine ad antiquitatem hujus moris? 22. 23. Scriptus videtur Ordo XIV. post Gaetanum. 24. Probatur antiquitas Solemniter celebrandi Divina Officia in Pontificia Capella. 25. 26. *a pag.* 26. *ad* 38.

CAPUT VI.

De Domesticis Antiquis Oratoriis S. R. E. Cardinalium, & Episcoporum.

Sacrificium quotidie non poterant Episcopi in publicis Ecclesiis facere. 1. Sæculo V. mos erat consecrandi Oratoria in Episcopiis. 2. Viguit VI. Sæculo. 3. Apud Orientales etiam vigebat. 4. Oratoria in Episcopiis ex Libro Diurno RR. Pontificum probantur. 5. Alia adduntur pro sequentibus sæculis. 6. De Cardinalium Capellis. 7. 8. *a pag.* 38. *ad* 42.

CAPUT VII.

De Privatis Monachorum Oratoriis Sæculis IV. V. VI. VII.

Monachi habebant Sæculo IV. proprium Presbyterum. 1. Habebant etiam Oratoria, in quibus Sabbatho, & Dominica conveniebant. 2. Ubique non cogebantur ad publicas Synaxes accedere. 3. Sæculo V. Abbates Orientalium Monasteriorum sæpe erant Presbyteri. 4. Quare tunc ægre Monachis Clericatus permitteretur? 5. Eodem Sæculo in Monasteriis Orientis aliqui Monachi erant Presbyteri. 6. Tamen in Occidente rariores reperiebantur. 7. Exceptis Insulis. 8. Oratoria Monasteriorum Sæculo V. privata erant. 9. Pauca aliquot in Oriente erant publica. 10. Sæculo VI. & VII. in Monasteriis Sacrificium offerebatur. 11. Etsi tunc Presbyteri Monasteriorum non ubique permitterentur: 12. Non tamen carebant Sacrificio in Monasteriis peracto Monachi aut Orientales: 13. Aut Occidentales, pro quibus extraneus Sacerdos celebrabat: 14. Vel unus ex Monachis ordinabatur. 15. Quare S. Gregorius jusserit Ordinari Monachum in Presbyterum Monasterii? 16. Monachus ordinandus eligebatur a Monachis. 17. Hic Ordinatus pro Monachis Sacrificium offerebat. 18. Orientalium Monasteriorum Abbates frequenter tunc erant Presbyteri. 19. Non ita Occidentales Abbates: 20. Quamvis absolute non esset istis vetitus Presbyteratus. 21. Neque id prohibuisset M. Gregorius. 22. Quosdam Abbates Occidentales tunc Presbyteros fuisse non negamus: 23. Sed multo minores numero erant, quam a nonnullis creditur. 24. Aliquis Sacerdos tunc in Monasticis Oratoriis celebrabat. 25. Privata erant hæc Oratoria. 26. Ab his Fœminæ arcebantur. 27. Et alicubi etiam Viri Laici extranei. 28. Saltem in illis Collectæ, & Missæ publicæ vetabantur. 29. Missas publicas in Monasteriis Magnus Gregorius prohibuit. 30. Quæ sint illæ Missæ publicæ. 31. Sacrificia offerebantur in Monasteriis propter solos Monachos. 32. Confirmantur præcedentia ex Libro Diurno RR. Pontificum. 33. Et ex Pelagio I. 34. Hujus Litteræ expenduntur. 35. Indicantur paucæ quædam Ecclesiæ publicæ Monachorum Sæculo VI. & VII. 36. *a p.* 42. *ad* 57.

CAPUT VIII.

Prosequitur idem argumentum de privatis Monachorum Oratoriis a Sæculo VIII. usque ad tempora Concilii Tridentini.

Perseverabant Sæculo VIII. Oratoria privata Monachorum in Occidente. 1. Huic Disciplinæ potius favit data dispensatio Monasterio S. Altonis. 2. Etiam in Oriente eadem disciplina perseverabat. 3. Sub Carolo M. jussi monachi sibi construere secretiora Oratoria. 4. Horum exempla, & alia indicia proferuntur. 5. Sæculo IX. Monasticæ Ecclesiæ non erant publicæ, quia omnibus non patebat publicus aditus. 6. Hic maxime claudebatur Foeminis: 7. Eo quod Monachorum Basilicæ intra Claustra exstruebantur. 8. 9. Quare Sæculo X. laxata fuerit apud quosdam Monachos vetus disciplina. 10. Aliqui eamdem tenacius servaverunt: 11. Præcipue Ordines Sæculo XI. Reformati: 12. Et qui Eremiticam vitam ducebant solitarias Missas celebrantes. 13. Habebant Monachi præter majorem Ecclesiam secretiora alia Sacella. 14. Hæc Veterum testimoniis demonstrantur. 15. Majores Ecclesiæ Monasteriorum publicæ non erant, quia ibi Populis Sacramenta non dispensabantur. 16. Sicut in omnibus Ecclesiis publicis fieri solebat. 17. Publicæ Missæ in Monasteriis vetitæ usque ad Sæculum XII. 18. Licet cum solemnitate a Monachis Divina Officia celebrarentur. 19. Sæculo XIII. Monasteriorum Ecclesiæ publicæ evaserant. 20. Hinc publicas statim habuit Ordo Prædicatorum. 21. Et Ordo Minorum: 22. Etsi tunc Parochiani diebus Festis ad proprias Parochias accederent. 23. Servaverunt Viri Regulares privata Oratoria intra Claustra. 24. Pro istis Privilegia Apostolicæ Sedis obtinuerant Prædicatores: 25. Aliique Regulares; 26. Qui in iisdem Oratoriis privatis celebrabant. 27. Hæc Oratoria habebant etiam in Granciis. 28. De his singularia statuta condiderant Monachi Cistercienses. 29. *a pag. 57. ad 69.*

CAPUT IX.

De Veteribus Privatis Oratoriis Sanctimonialium.

Usque ad Sæculum V. Moniales accesserunt ad publicas Ecclesias: 1. Vix forte paucis exceptis. 2. Sæculo V. aliquæ perpetuam clausuram servabant. 3. Hæ privatum habebant Oratorium, in quo Sacerdos Missas faceret. 4. Id ex Regula S. Cæsarii, & Donati colligitur. 5. Sæculo VI. multo plures servarunt perpetuam Clausuram in Oriente: 6. Et in Galliis. Hæ pariter habebant Oratoria privata. 7. Expenditur Epist. M. Gregorii ad Respectam. 8. In Monasteriis Monialium erant propter Sacrificium Oratoria privata in Germania 9. In Italia 10. In Africa. 11. Duravit eadem Disciplina Sæculo VII. 12. Sæculo VIII. 13. Sæculo IX. 14. At non multo post cessavit. 15. Et rarissima evaserunt Sacrificia intra Claustra Monialium sine speciali privilegio. 16. 17. *a pag. 69. ad 77.*

CAPUT X.

De Oratoriis, seu Capellis Palatinis Magnorum Principum.

In Aula Constantini M. erat Oratorium 1. In quo etiam Sacrificium offerebatur. 2. Hic mos transivit ad Filios, & Successores Constantini. 3. Palatinum Oratorium Sæculo V. exstabat in domo Placidiæ Augustæ. 4. de Oratorio Palatino Justiniani: 5. Et Mauritii Imper. 6. Oratoria Palatina in Galliis tempore Clodovei cæpisse videntur. 7. Indicia Palatini Regii Cleri Sæculo VI. 8. Quidam Archicapellani Regii e Sæculis VII. & VIII. recensentur. 9. Ad hoc munus optimi Sacerdotes eligebantur. 10. Quanta dignitas Capellæ Regiæ sub Carolo M., & ejus Stirpe. 11. Qui Archicapellani eligerentur. 12. De Clericis Palatinis agitur. 13. Illorum nonnulli fuerunt aliquando reprehensi. 14. Clerici Palatini ex consilio Episcopi assumebantur. 15. 16. Etiam Palatinæ Capellæ de consensu Episcopi erigebantur. 17. De Oratoriis Imperatorum Orientis iterum, & de eorum Clero aliqua indicantur. 18. Recensentur plura Palatina Oratoria Orientis. 19. 20. Ea habuerunt Orientis Imperatores usque ad exitum Imperii. 21. Semper Occidentales Reges retinuerunt Palatina Oratoria. 22. His ut plurimum præficiebantur Episcopi. 23. Plures Clerici Palatini evecti fuerunt ad Episcopatum. 24. Sæculo XI. erant exemptæ a Jurisdictione Episcopali Capellæ Regiæ in Gallia, & in Anglia 25. Non in Norvegia. 26.

Eadem

Eadem exemptio a RR. Pontificibus concessa fuit nonnullis Palatinis Capellanis. 27. Regiæ Capeliæ ad publicas Capellas revocantur. 28. Pauca de Domesticis Oratoriis Comitum &c. 29. *a pag.* 77. *ad* 90.

CAPUT XI.

De veteribus Domesticis Oratoriis Laicorum usque ad tempora Tridentini Concilii.

Missæ in privatis Oratoriis Sæc.IV.&V. peractæ fuerunt. 1. In eam rem alia proferuntur ex Vita S. Ambrosii, & ex Conciliis Ephesino.2. Et III.Chartaginensi 3. Synodus Trullana statuit necessariam Episcopi licentiam, ut in Domesticis Oratoriis Missæ celebrentur. 4. Idem jussit Justinianus Imp. 5. Passim Sæculo VI. in Domesticis Oratoriis offerebatur in Galliis. 6. Ibi Sæc.VII. Episcopo subjecti fuerunt Capellani. 7. In Italia celebratio Missarum in privatis Oratoriis a voluntate Episcopi omnino pendebat. 8. Formula, qua Romani Pontifices privilegium Oratorii concedebant. 9. Hæc Oratoria erant domestica. 10. Etiam in Galliis, & in Oriente Sæculo VIII. ab arbitrio Episcopi Presbyteri in Oratoriis privatis celebrantes pendebant. 11. Sæc.IX. permissum fuit in Oriente cui cumque Presbytero Missas in domesticis Oratoriis facere. 12. Hinc Episcoporum jurisdictio fuit coarctata. 13. In Occidente perseveravit integra hæc jurisdictio, & arbitrio Episcopi Missæ in privatis Oratoriis agebantur. 14. Hincmari Locus huc spectans excutitur. 15. Ipse Capellas in duas classes distinxit: 16. Capellas privatas Laicorum suæ potestati plene subjecit. 17. Notatur arrogantia aliquorum Laicorum in præsentandis Clericis ordinandis ad proprias Capellas. 18. Quid concederetur in Galliis Capellarum Fundatoribus? 19. Itali adhuc postulabant ab Episcopis Presbyteros in ipsorum Oratoriis celebraturos. 20. Perseveravit continuo disciplina permittendi Sacrificia in domesticis Capellis ab authoritate Episcoporum pendentibus. 21. Proferuntur plurima Statuta in eam rem edita: & primum Ecclesiæ Treccorensis, 22. Aurelianensis, & Æduensis, 23. Caturcensis, Tutelensis, & Ruthenensis, 24. Turonensis, 25. Andegavensis, & Nannetensis, 26. Nemanensis, Senonensis, 27. Et Parisiensis. 28. Decreta Synodi Londinensis Anni 1321. proferuntur: 29. Et alterius Synodi 1342. 30. Decreta Ecclesiæ Leodiensis, Moguntinæ & aliarum in Saxonia. 31. Aliqua proferuntur ex Ecclesiis Italiæ 32. Hispaniæ 33. Et demum ex Ecclesiis Orientalibus. 34. Summatim perstringitur Veterum Disciplina circa Oratoria in domibus privatis erecta. 35. 36. 37. *a pag.* 90. *ad* 108.

CAPUT XII.

De tempore & caussis variatæ veteris Disciplinæ, secundum quam domestica Oratoria consecrabantur.

Olim in Domibus non consecratis facta sunt Sacrificia. 1. Sæpius ista fuerunt peracta in Domibus Consecratis. 2. Oratoria domestica consecrabantur: 3. Etiamsi erecta in Laicorum domibus. 4. Cum Sæculo VIII. & IX. vetus Disciplina a quibusdam mutari cœpit, restiterunt Egbertus, & Concilia Gallicana. 5. Concilii Parisiensis VI. decreta recitantur. 6. 7. Restitit Jonas Aurelian. 8. Theodulphus, Herardus, Ayto. 9. Restiterunt deinde Italiæ Episcopi. 10. Afferuntur decreta ex Libris Capitular. 11. Sæculo IX. permiserunt Episcopi celebrare in Oratoriis non consecratis. 12. Quare Sæculo XI. Oratoria consecrata in domibus privatis rariora evaserunt; 13. Prima caussa hujus mutationis refunditur in necessitatem impediendi graviora incommoda exorta. 14. Secunda caussa, quia solum ad certum tempus concedebatur ab Episcopis licentia celebrandi in privatis Laicorum Oratoriis. 15. Tertia caussa, quia solemnitas Consecrationis non apte conveniebat cubiculariis Oratoriis. 16. Quarta caussa, quia nequibant Episcopi omnia hæc Oratoria consecrare. 17. Nunc solum aliqua privata Domorum Religiosorum possunt speciali Ritu Deo dedicari: 18. Attamen sola Benedictione, non Consecratione. 19. Alia privatæ domus Oratoria neque hoc Ritu Benedictionis sunt Deo sacranda. 20. *a pag.* 108. *ad* 119.

CA-

CAPUT XIII.

De prohibitione facta a Concilio Trident. Missarum intra Oratoria privatarum Domorum.

Recitatur Decretum Concilii Trid. 1. Quorumdam falsa opinio dicentium a Concilio Trid. non fuisse vetitas Missas in privatis Laicorum Oratoriis. 2. Hæc opinio manifestam contradictionem involvit. 3. Rejicitur ex Decreti Tridentini verbis, & fine. 4. Insuper quia illa Oratoria privata vere non dicuntur *dedicata* Divino Cultui: 5. Et quia non *designantur* ab Episcopis. 6. Concilium non comprehendit Oratoria privata in Titulum Beneficiarium erecta. Quæ sententia fuerit Sac. Congreg. Concilii de his Oratoriis. 7. Concilium Tridentinum coarctavit Episcoporum potestatem in concedenda Missarum domestica celebratione. 8. Id ostenditur ex fine Decreti, & modo, quo factum fuit: 9. Secus in utile fuisset Decretum. 10. Hanc limitationem factam a Tridentino insinuant Concilia Mediolanensia sub S. Carolo: 11. Tolosanum, & Mexicanum: 12. Aliaque post Tridentinum celebrata. 13. Præcipue Synodus Iprensis. 14. Quædam adnotantur de Concilio Narbonensi, & Tarraconensi. 15. 16. Eadem restrictio sumitur ex praxi, & declarationibus Sac. Congreg. Concilii. 17. Quanti hanc fecerint Concilia Provincialia post Trident. celebrata. 18. *a pag.* 119. *ad* 130.

CAPUT XIV.

De Obedientia præstita Decreto unico Sess. 22. Concilii Tridentini, & de Declarationibus ejus caussa editis a Sacra Congregatione Concilii Interprete.

Post Tridentinum Concilium ad R. Pontificem confugiebant, qui Missam in privato Oratorio desiderabant. 1. Viris Nobilibus tunc a R. Pontifice facultas dabatur caussa infirmitatis. 2. Vel ob alias valde graves caussas. 3. Ob meram nobilitatem rarissime dabatur exceptis Magnis Principibus. 4. Tunc strictissime communi sententia verba Concilii interpretabantur: 5. Postea exortis dubitationibus de sensu Decreti Tridentini Sac. Congreg. Concilii sæpe multis Episcopis respondit facultatem concedendi Missas in privatis Oratoriis a R. Pontifice esse petendam. 6. 7. Eadem Sac. Congregatio jussu R. Pontificis quibusdam Episcopis injunxit Licentias similes retractandi. 8. Excessibus eorumdem Episcoporum restitit etiam Sac. Congregatio super negotia Episcoporum, & Regularium. 9. Cautiones adhibitæ ad penitus supprimendos excessus. 10. Litteræ Sac. Congregationis Concilii Anni 1615. ad omnes Episcopos hac de re missæ. 11. Alicubi suspensæ etiam fuerunt facultates hujusmodi a R. Pontifice antea concessæ. 12. Litteræ illæ *Decreto Concilii* nitebantur. 13. Quam prompte plures paruerint Litteris scriptis jussu Pauli V. P. 14. Episcopis Hispanis Paulus V. Apostolica delegatione sexennio duratura concessit eas licentias tribuere: 15. Etiam Cardinali de Auria Archiepiscopo Panormitano. 16. Et Nunciis quibusdam. 17. Limites delegatæ potestatis aliqui excesserunt. 18. Hinc delegatio ipsa rarissime Episcopis fuit aut confirmata, aut concessa. 19. Nunciis quoque Apostolicæ Sedis raro data. 20. Contrariæ consuetudines alicubi postea exortæ. 21. Novis Decretis Apostolicæ Sedis sublatæ fuerunt. 22. *a pag.* 130. *ad* 145.

CAPUT XV.

De Caussarum gravitate, ut licite ab Ordinariis concedatur Sacrificium in Oratoriis privatæ domus.

Episcopi in Magna necessitate, & gravissima de caussa possunt concedere Sacrificium in Oratorio privato Domus Laicalis. 1. Huic potestati non repugnant Litteræ Sac. Congregationis. 2. Ipsi favet formula Decreti Tridentini. 3. Et S. Carolus. 4. Non est necesse eas caussas in Jure communi exprimi. 5. Quædam caussæ ad examen vocantur. 6. In Judicio de gravitate harum Caussarum severiores paullatim evaserunt Scriptores. 7. Quanto crevit observantia Decreti Tridentini, tanto gravior caussa requiritur, ut Episcopus dispenset. 8. 9. Judicium de gravitate caussæ ob varias circumstantias Regionum non ubique est uniforme. 10. Infirmitas Viri Nobilis quibusdam olim videbatur caussa sufficiens pro Episcopali Dispensatione. 11. Sac. Congreg. hanc caussam nequaquam approbavit. 12. Imo sæpius improbavit. 13. Contrariæ consuetudines a Clemente XI. sublatæ fuerunt. 14. 15. Propter Via-

Viaticum ministrandum Episcopus nequit in Oratorio privatæ domus permittere Sacrificium. 16. Hanc facultatem aliqui Episcopi a R. Pontifice postulaverant: 17. Sed frustra 18. Ne graviora irreverentiæ pericula irreperent. 19. Episcopus nequit concedere idem Sacrificium Viro Nobili impotenti ad Ecclesiam accedere. 20. Consuetudo celebrandi fine Privilegio Papali in privato Oratorio præsente Cadavere, ubi adesset, deberet auferri, si fine gravi tumultu posset. 21. Multo gravior caussa pro concessione domestici Sacrificii ab Episcopo attendi debet, quoties caussa simul multos non respicit. 22. Facile pro detentis intra publicos Carceres concessit R. Pontifex Indultum Missæ privatæ. 23. 24. Imo, ut eam concederent Ordinarii, ipse permisit. 25. In Locis Infidelium, & Hæreticorum bene Episcopi in privatis Oratoriis Sacrificia concedunt 26. *a pag. 145. ad 159.*

CAPUT XVI.

Quæ fint Privatæ Domus, ad quas respexit Concilium Tridentinum in Decreto Sessionis 22.

Indicantur Domus, de quibus posset dubitari, an comprehendantur in Decreto. 1. Capellæ Majores Magnorum Principum non comprehenduntur. 2. Comprehenduntur Oratoria Secreta Principum. 3. His a R. Pontifice ampla Privilegia conceduntur. 4. Hæc necessaria sunt pro Oratoriis existentibus in publicis Palatiis Magistratuum. 5. Multo magis pro Oratoriis privatis cæterorum Laicorum omnium. 6. Oratoria intra Arces existentia attenta ratione Loci publica non sunt. 7. Sæpe pro illis privilegia Missarum R. Pontifex concessit. 8. 9. Oratoria privata Collegiorum egent Privilegio Papali, nisi sint Loca Pia. 10. Privilegium concessum Collegio Clementino a Benedicto XIV. 11. Aliud pro Collegio Nazareno. 12. Seminaria non comprehenduntur in Decreto Tridentino: 13. Nec Hospitalia: 14. Nec Oratoria in Domibus Presbyterorum Secular. Congregat. Oratorii, & Piorum Operariorum. 15. Privilegium concessum Congregationi Avenionen Doctrinæ Christianæ. 16. De Oratoriis Domus Presbyterorum Oratorii S. Hieronymi Charitatis de Urbe. 17. Monasteria in Decreto Concilii non comprehenduntur. 18. *a pag. 159. ad 169.*

CAPUT XVII.

De Oratoriis Privatis S. R. E. Cardinalium, & Episcoporum post Concilium Tridentinum.

Episcopis extra Dioecesim non fuit concessum ante Concilium Trid. erigere Oratorium domesticum, quod jure suo in Dioecesi habere poterant. 1. A Concilio Trid. non fuisse ablatum hoc Episcoporum jus S Congreg. declaravit. 2. Idem eruitur ex Concilio ipso. 3. Episcopia non sunt privatæ domus. 4. De Oratoriis privatis Episcopiorum sex quæstiones proponuntur. 5. Plura privata Oratoria esse possunt in Episcopiis. 6. In his possunt plures Missæ singulis diebus celebrari. 7. Absente licet Episcopo: 8. Ad hoc sufficit, ut Oratorium sit intra Episcopium. 9. Singulis diebus Festis satisfacit præcepto quicumque Missæ ibi adfuerit. 10. Ruralia Oratoria privata in Dioecesi habere potest Episcopus. 11. Vacante Sede Episcopali Oratoria in domibus Episcopalibus eandem proprietates conservant: 12. Quamvis illa Oratoria essent reservata Episcopo ejusque Familiæ. 13. Nisi tamen Ædes Episcopales in alios usus convertantur. 14. Privilegium Oratorii privati concessum Episcopis Assistentibus Solio Pontificio a Gregorio XV. 15. Hinc colligitur Episcopis per se non competere extra Dioecesim habere Oratoria domestica. 16. 17 Pro impetranda facultate Oratorii aliqui Episcopi ad Apost. Sedem confugerunt. 18. Frequentius confugiunt, qui in Urbe morantur. 19. Alibi extra Dioecesim morantes utuntur Privilegio Aræ Viaticæ. 20. S. R. E. Cardinales habere possunt privata Oratoria in propriis Palatiis. 21. Nec egent speciali Indulto. 22. Quæ conveniant Capellis Cardinalitiis. 23. Episcopi, eorumque Superiores non possunt uti superstite facultate in Oratoriis Laicorum. 24. Afferuntur in hanc rem plura Decreta. 25. Administratores Episcopatuum non habent jus sibi erigendi Oratorium privatum. 26. Etiamsi essent Episcopi Titulares. 27. Cæteri Præsules, qui non sunt Episcopi in Locis propriæ Jurisdictionis non gaudent jure Oratorii privati ad Missarum celebrationem. *a pag. 169. ad 184.*

CAPUT XVIII.

De privatis Oratoriis in Monasteriis & Granciis Regularium post Concilium Trident.

Possunt post Concilium Trid. in Monasteriis approbari privata Oratoria: 1. Hæc debent appro-

approbari ab Ordinario Loci, nisi nova privilegia obtinuerint Regulares à R. Pontifice 22. Amplum Privilegium datum fuit Societati Jesu, quod est communicabile. 3. Privilegium istud exigit approbationem Oratorii à Superiore Provinciæ. 4. Semel approbata Oratoria non debent sine caussa ad alios usus converti. 5. In his Oratoriis nulla est restrictio Dierum, Missarum, Personarum. 6. Possunt in illis alia quædam Divina Officia celebrari 7. Ut est Eucharistiæ distributio Adstantibus. 8. Graves caussæ esse debent, ut in illis Eucharistia asservetur. 9. Hanc Minoritæ in aliquibus Valetudinariis servant. 10. Et in Oratoriis aliquorum Hospitiorum. 11. Pro quibusdam Hospitiis necessarium est Indultum Papale, ut ibi Missæ fiant. Hujusmodi Privilegia recitantur. 12. 13. 14. Granciarum Regularium duo genera. 15. Ut in Granciis propriis Missæ fieri possint est necessarium Privilegium Papale concessum post Concilium Tridentinum. 16. Hoc Privilegium dedit Gregorius XIII Societ. Jesu, de quo alii Regulares participant. 17. Pro Oratoriis Granciarum supplicarunt Carthusiani Clementi XII. P. 18. 19. Quod cupiebant, obtinuerunt. 20. Ex Constitutione Clementis XII. asserta nostra roborantur. 21. Debet in Granciis residere aliquis Sacerdos. 22. Laudatur Decretum Sac. Congregationis Concilii Anni 1735. 23. Alterum illius Decretum nostræ conciliatur sententiæ. 24. Etiam Oratoria Granciarum carent restrictionibus Dierum, Missarum, Personarum. 25. Huic amplitudini non opponitur Decretum Sac. Congregationis super Disciplina Regular. 26. Neque aliud Decretum Sac. Congregationis Concilii. 27. Exempla Privilegiorum, quæ data fuerunt à R. Pontifice pro quibusdam Oratoriis Ruralibus Regularium 28. Et Alumnorum Loci Pii. 29. *à pag.* 184. *ad* 198.

CAPUT XIX.

De Oratoriis privatis intra Claustra Monialium, Collegia Tertiariarum, & Conservatoria Puellarum post Concilium Tridentinum.

Propter Legem Clausuræ nequeunt Missæ celebrari intra Claustra Monialium. 1. Concilii Triden. Decretis adversantur Missæ intra illarum Claustra. 2. Contrariæ consuetudines sublatæ fuerunt. 3. Neque in Valetudinariis Monialium possunt Missæ celebrari servato Tridentino Decreto. 4. Idem aliis argumentis confirmatur. 5. Propter leges clausuræ à S. Pio V. editas nequiverunt Moniales Lateranenses exequi Privilegium a Pio IV. concessum Ordini pro missis tempore infirmitatis. 6. Simile Privilegium à Gregorio XIII. Moniales quædam Januenses 7. Et Mutinenses obtinuerunt. 8. Item aliquæ Bononienses. Speciale Indultum Amitæ Henrici IV. concessum à Paulo V. 9. Recensentur Privilegia similia Monialibus Urbis concessa. 10. Post Constitut. Benedicti XIV. *super Clausuram Monialium* novum requiritur Privilegium, ut intra Claustra Monialium Sacrificium offerri possit. 11. Quædam concessit SS. Pater: profertur illud pro Monialibus Pratensibus S. Clementis. 12. Aliud pro Monialibus Viterbiensibus S. Bernardini. 13. Indicantur Privilegia data pro privatis Oratoriis Oblatarum. 14. Tertiariarum. 15. Puellarum in Conservatoriis degentium. 16. Quare in Privilegiis concessis Virginibus simul conviventibus, sed sine lege Clausuræ, dicatur: *citrà approbationem?* 17. *à pag.* 198. *ad* 210.

CAPUT XX.

De Privilegiis, quæ à R. Pontifice concedi solent celebrandi in Oratoriis privatæ Domus.

Concilium Tridentinum integram R. Pontificis potestatem permanere in concedendis Missis domesticis novit. 1. Ea potestate sæpe utuntur RR. Pontifices circa Viros Nobiles: 2. Nec propterea aliquid insolitum moliuntur. 3. Eadem utuntur circà alios Jurisdictionem temporalem habentes: 4. Et Viduas, Filiasque ex illis relictas. 5. Aliquandò etiam circa alios quosdam aliqua ratione dignos. 6. Ista facilitas concedendi privilegia pro Oratoriis privatis rectum finem respicit. 7. Quæ sint differentiæ in amplitudine, vel restrictione illorum Privilegiorum. 8. De Privilegiis Oratorii privati pro amplissimis R. Curiæ Collegiis. 9. Privilegium concessum à Benedicto XIV. P. Advocatis Consistorialibus. 10. Privilegia Capitulo Patriarchali Ulyssiponen. concessa à Clemente XII. P. 11. Quibus modis Privilegia à R. Pontifice erogentur pro Oratorio privato. 12. Recitatur formula ampli Privilegii à S. Pio V. concessi 13. Altera adhibita à Sixto V. 14. Conditiones à Sac. Congregatione Concilii stabilitæ, & à R. Pontifice tunc probatæ, & in Apostolicis Privilegiis insertæ. 15.

Sub Urbano VIII. distinctius illi expressi fuerunt in Privilegio, qui de eodem participabant. 16. Eos frequenter nomine *Familiæ* complectebatur Indultum. 17. Formula ampliationis Privilegii pro Nobilibus Infirmis usurpata sub Innocentio X. 18. Altera ejusdem modo Commissario pro Nobilibus aliter impeditis ad Ecclesiam accedere. 19. Formula Privilegii, quam Bededictus XIV. usurpari jubet. 20. Altera Formula modo commissario. 21. Privilegium pro Gentilibus Romanorum Pontificum. 22. Ejusdem Privilegii ampliatio. 23. *à pag.* 210. *ad* 225.

CAPUT XXI.

Exponitur Apostolicum Indultum pro Oratorio privato secundum ea, quæ pertinent ad Personam Privilegiatam principaliter.

Privilegiatis limites Privilegii servari debent. 1. Illius verba juxta intentionem Pontificis sunt interpretanda. 2. Nihil magis fieri potest, quam quod in Privilegio est expressum. 3. Idem Privilegium stricte exponi debet. 4. Ad hanc strictam interpretationem faciendam multa movent. 5. Vitium subreptionis, vel obreptionis nullum reddit Privilegium. 6. Veritas caussæ moventis supponitur in Privilegio. 7. Hac cessante cessat Privilegium. 8. Eadem caussa maxime perseverare debet in viventibus *More Nobilium*, & in Viduis. 9. Quæ Privilegia non cessent cessante caussa movente. 10. Privilegium a Lege dispensans *subreptitium* censetur sine caussa movente. 11. Error substantiam Privilegii afficiens istud vitiat, etsi alia ex caussa potuisset licitè concedi. 12. Quid requiratur ad Nobilitatem *Personæ*, & Nobilitatem *Generis*. 13. Non ubique eadem sunt requisita ad Nobilitatem. 14. Juxta Regionum mores debet attendi Nobilitas exigita in Privilegio Missæ domesticæ. 15. Alicubi majores Gradus Nobilitatis requiruntur, ut valeat Privilegium alicui concessum *ex Nobili Genere procreato*. 16. Alicubi sufficere fortè posset mera Nobilitas ex parte Matris. 17. Ferme ubique sufficit Nobilitas solius Patris. 18. Pauca de Jurisdictione Temporali, quam aliquando R. Pontifex in Indulto supponit. 19 Regulæ ad cognoscendos in Privilegio *Principaliter* Privilegiatos. 20. Ex his Regulis aliqui frustra angebantur. 21. Exortæ dubitationes facile dissipatæ fuerunt. Recitantur Litteræ Pastorales Eminentissimi Querini. 22. Requiritur præsentia Principaliter Privilegiati tempore Sacrificii, ut privilegium aliis Familiaribus suffragetur. 23. Decretum Benedicti XIV. Ann. 1741. hac de re editum. 24. 25. Regula P. Bardi laudatur pro expositione particulæ *Ac*. 26. Privilegio frui possunt singuli principaliter Privilegiati sine præsentia Familiæ. 27. Iidem Privilegiati seorsim in diversis domibus suarum habitationum simul Privilegio frui possunt. 28. Privilegium Principaliter plures respiciens virtute est multiplex. 29. Hæc sententia munitur Benedicti XIV. responso. 30. Privilegium pro Oratorio Privato est merè *Personale*. 31. Cessat morte principaliter Privilegiati. 32. Non cessat morte Pontificis concedentis. 33. Etiamsi post mortem ejusdem executioni tradatur: 34. Nisi hæc dilatio nimia fuerit. 35. Privilegiatus aliquando ad usum Privilegii urgetur à præcepto Missæ audiendæ: 36. Maxime si jam Oratorium esset approbatum. 37. Etiam urgetur aliquando ab obligatione satagendi, ut Familiares illud præceptum adimpleant. 38. *à pag.* 225. *ad* 246.

CAPUT XXII.

De Domo, in qua Privilegiatus potest exequi Privilegium Missarum celebrandarum in Privato Oratorio.

Quare Privilegium limitetur pro Domo propriæ *habitationis*. 1. Non desinit esse domus *solitæ habitationis*, si Habitator ad breve tempus eam deserat animo redeundi. 2. Ad *solitam* habitationem in domo sufficit in illa aliquo tempore morari animo diutius commorandi. 3. *Solita* habitatio in duabus domibus haberi potest: 4. Non item in tribus; aut quatuor. 5. Habens duplicem habitationem utraque simul gaudet. 6. quæ possit circa Sacrificium domesticum habens duas *solitæ* habitationis domos 7. Quæ idem non possit. 8. Cum in Privilegio deest particula *solitæ* habitationis, potest Privilegiatus illo uti in domo, in qua non habitat per medietatem Anni: 9. Dummodò domus illa propriæ habitationi sit destinata, & in ea aliquo anni tempore habitet. 10. Tempus necessarium *habitationi* mensurari debet judicio Prudentum. 11. Videtur sufficere unicus Mensis. 12. Nulli alteri debet esse locata do-

domus, in qua suum Privilegium aliquis exercet: 13. Sed vere aliquo tempore in illa Privilegiatum habitare oportet. 14. Potest transferri Privilegii exercitium translata habitatione. 15. Quæritur an Privilegii exercitium possit transferri extra Civitatem, & Diœcesim? 16. Hæc translatio permittitur, quando in *Brevi* non ponitur limitatio Oratorii existentis *in Civitate*, seu *Diœcesi N.* 17. Neque hinc laxatur illud Privilegium. 18. Imo favet Decretum Sac. Congregationis Concilii. 19. Attenta Formula, quæ nunc solet adhiberi in Privilegio, istud non valeat mutata Diœcesi. 20. Id probatur ex precibus Oratoris: 21. Et aliis argumentis: 22. Ac consuetudine. 23. Privilegium pro Oratoriis Ruralibus exequi solum potest in Locis Villæ rationem habentibus. 24. In eadem domo duo simul Privilegiati uti nequeunt proprio Privilegio: 25. Nisi domus una æquivaleat duabus: 26. Nam tunc ambo simul illo possunt uti, etiamsi unus habitet in superiore, alter in parte inferiore Palatii. 27. In communi Oratorio ambo Privilegiati Missas celebrari facere non possunt. 28. Dum domus una non æquivaleat duabus Prior Privilegiatus, nisi sponte cedat, solus potest suo privilegio frui: 29. Interim Privilegium alterius efficaciam suam suspendit, non vero ammittit. 30. *à pag. 245. ad 260.*

CAPUT XXIII.

De Conditionibus requisitis ab Apostolico Indulto pro Oratorio Domestico.

Oratorium debet esse muro exstructum: Mandatum jussu Clementis XII. hac de re editum. 1. Ab anteriori parte debet efformari Janua, & custodiri. 2. Oratorii amplitudo debet sufficere Domesticis. 3. Quamvis Altare cooperiatur, adhuc aliqua signa Oratorii patere debent. 4. De Fenestris Oratorii. 5. Major esset decentia, si nullus super Oratorium cubaret. 6. Qui ornatus in Oratorio exigatur. 7. Requiritur præcipua decentia in iis, quæ ad Sacrificium deserviunt. 8. Altare vel debet esse totum ex muro compactum: 9. Vel saltem formam fixi Altaris præseferre. 10. Unicum debet esse Altare Oratorii, cujus lapis solum consecratur, non integra Mensa. 11. Altare in medio est collocandum. 12. Altari superimponendum est Umbraculum. 13. Ipsi bene congruerent Cancelli. 14. Congrueret etiam Oratorio parva Cella ad instar Sacristiæ. 15. Ubi ista deerit diligenter in Oratorio custodiri debet Sacra Suppellex. 16. Quare ex veteri disciplina hic modicum delibemus. 17. Oratorium debet esse liberum a domesticis usibus. 18. Hanc conditionem aliqui violant sine excusatione. 19. Prophanato Oratorio necessaria est nova approbatio Ordinarii: 20. Quia prior per prophanationem cessaverat. 21. Prophanatum Oratorium aptum non redditur Sacrificio ex hoc solum, quod ibi postea Missæ celebratæ fuerint. 22. Per actiones prophanas in Oratorio peractas proprie sacrilegium non committitur. 23. Oratorium privatum non consecratum caret Immunitatis privilegio. 24. *à pag. 260. ad 272.*

CAPUT XXIV.

De Visitatione, & Approbatione Oratorii Privati ab Ordinario facienda.

Quare exigantur Visitatio, & Approbatio Ordinarii. 1. Hinc aliquid tribuitur jurisdictioni Ordinarii. 2. Fieri illa debent ab Ordinario *Loci*: 3. Vel ab ipsius Delegato. 4. Ut valeat approbatio Ordinarii debent alia requisita ab Indulto adesse. 5. Approbatio injuste non est neganda: 6. Etiamsi injuste negaretur approbatio, impediretur exercitium Privilegii. 7. Quo sensu pendeat *ab arbitrio* Ordinarii Licentia celebrandi in privato Oratorio. 8. Arbitrium Ordinarii debet a Jure, ac Prudentia dirigi. 9. Si ipse suspenderit licentiam injuste, adhuc parere debet Privilegiatus. 10. Oratorium semel approbatum iterum ab Ordinario visitari potest prudenti ex causa. 11. Pro visitatione exigi potest aliqua *Procuratio*, ubi fuerit consuetudo. 12. Unicum Oratorium in eadem domo pro Privilegiato approbari potest. 13. *à pag. 272. ad 279.*

CAPUT XXV.

De Consanguineis, Affinibus, Familiaribus, & Hospitibus, qui participant de Apostolico Indulto principaliter Privilegiati.

Limitationes factæ in Privilegio quo ad eos qui satisfaciunt præcepto Missæ, attente sunt

servandæ. 1. Hæ severius urgent, quanto fere semper in Privilegiis exprimuntur. 2. Adversus falsas interpretationes clariora verba limitantia in privilegio ponuntur. 3. De Privilegio participant Nati, & Spurii post legitimationem. 4. Probabile est etiam Filios adoptivos participare. 5. Participant omnes Consanguinei usque ad quartum gradum. 6. Similiter Affines, qui tales non sint ex illicito concubitu. 7. Exigitur præsentia Privilegiati, ut ejus Affinis satisfaciat præcepto Ecclesiastico. 8. Affines, & Consanguinei debent *insimul* cum Privilegiato habitare. 9. *Insimul* habitare est simul habere eamdem habitationem. 10. Ad participationem Privilegii non requiritur Cognatos vivere sumptibus Privilegiati. 11. Nomine *Familiæ* intelliguntur Familiares. 12. Familiaris est, qui Domino famulatur: 13. Etiamsi in domo illius non habitet. 14. Familiaris debet alia Domino: 15. Sive cibis ministratis, sive pecunia numerata. 16. Multi participarent de Privilegio domestici Sacrificii, si nullus Familiaris excluderetur. 17. Hinc restringitur ad Familiares *actu* necessarios 18. Ista necessitas sumi potest inspecta dignitate Privilegiati: 19. Debet tamen limitari *ad tempus Missæ*. 20. Aliquando ad unicum tantum Familiarem restringitur facultas. 21. Cur numerus Familiarium de Privilegio participantium non soleat exprimi in *Brevi*. 22. Præter Familiarem Sacerdoti Ministrantem potest alter esse necessarius Privilegiato tempore Missæ. 23. Si plures essent necessarii, ut assisterent aliis sub cura Privilegiati degentibus, etiam illi de Privilegio participarent. 24. Propter decorem Privilegiati aliqui dici possunt necessarii. 25. Sacerdos celebrans in Oratorio Privato esse potest Familiaris Privilegiati. 26. Sacerdos etiam non familiaris satisfacit præcepto Missæ, dum istam in Oratorio privato celebrat pro Privilegiato. 27. Meri commensales Privilegiati nullatenus participant de illius Privilegio. 28. Ad Hospites Nobiles in Oratoriis Ruralibus extenditur Privilegium. 29. Ex conditionibus Hospitis duæ quæstiones hunc spectantes solvuntur. 30. Famuli Hospitis non participant de eodem Privilegio. 31, *à pag. 279. ad 294.*

CAPUT XXVI.

Ostenditur neminem in Oratorio Privato satisfacere præcepto Missæ audiendæ, qui de Privilegii Apostolici participatione non gaudet.

Privilegium Papale non solet permittere omnibus Missæ præceptum implere in Oratorio privato. 1. Refertur quorumdam opinio dilatans ad omnes hanc potestatem. 2. Eorum interpretationes aptatæ contrariis verbis Privilegii recitantur. 3. Opinio hæc rejicitur ex Privilegii verbis, quæ Legi præcipienti correspondent. 4. Eadem opinio improbatur Decreto Clementis XI. 5. Verum est cessasse præceptum audiendi Missam in Ecclesia Matrice: 6. Similiter cessasse Legem præcipientem Missæ Parochialis auditionem. 7. Ita sæpe declaravit Sacra Congregatio Concilii. 8. Oratoria privata non sunt omnibus idonea ad satisfaciendum Præcepto audiendæ Missæ. 9. Solum in Locis ab Ecclesia probatis potest satisfieri illi præcepto. 10. Quæ loca sunt inepta celebrationi licitæ, sunt inepta ad præceptum implendum. 11. Oratorium privatum pro illis erit Locus aptus implendo præcepto, quibus id conceditur in Privilegio. 12. Hoc Privilegium utpote Personale non extenditur ad Personas expresse non comprehensas. 13. Etiam apud Veteres Privilegia hæc non extendebantur indiscriminatim ad omnes. 14. Qui in Privilegio non comprehenditur, non tenetur Sacrificio assistere in Oratorio, cum nequit ad Ecclesiam accedere. 15. *à pag. 294. ad 301.*

CAPUT XXVII.

De Diebus, in quibus ab Apostolico Privilegio Missa in Oratorio Privato celebrari conceditur.

Quare in Oratoriis privatis una tantum concedi soleat Missa. 1. Hanc Indulti Papalis restrictionem violando graviter peccatur. 2. In die Nativitatis, qui Privilegio fruuntur, tres Missas celebrari facere possunt. 3. Missa in Oratorio privato potest celebrari à quocumque Sacerdote Seculari approbato ab Ordinario; 4. Et à quocumque Sacerdote Regulari de licentia saltem tacita suorum Superiorum. 5. Excipi solent in Privilegiis Dies Solemniores. 6. Apud Veteres licet non omnes dies Festi exciperentur; 7. Probabile est exceptos fuisse

fuisse Dies Solemniores, ne privatis in Oratoriis Sacrificia fierent. 8. Hujus exceptionis vetera monumenta proferuntur. 9. Quare distincte non exprimantur in Brevi omnes Dies Solemnes excepti. 10. Hi dies recensentur ex Decreto S. Congregationis Rituum. 11. In Paschate, & Pentecoste solum primus dies excipitur. 12. Translato Officio, non vero Præcepto Diei Festi Annunciat. B. M. V. non transfertur exceptio expressa in Privilegio. 13. In die Cœnæ D. non potest celebrari Sacrificium in Oratorio privato. 14. Etiam olim in Ecclesia eo die privata Sacrificia vetita erant. 15. Incidente Festo S. Joseph in diem Cœnæ D. non potest Missa celebrari in Oratorio privato. 16. Necessarium est singulare Privilegium, ut in Privato Oratorio possit in die Cœnæ D. Missa celebrari: 17. Pariter sine singulari Privilegio nequit ibi celebrari sequenti biduo. 18. *a pag.* 301. *ad* 310.

CAPUT XXVIII.

De Sacris Functionibus, quæ in Oratorio privato fieri prohibentur.

Antiquus est mos prohibendi in Oratoriis privatis præjudicia Juribus Parochialibus. 1. Nullum præjudicium inferri debet oblationibus Ecclesiæ Parochialis. 2. Sine licentia Episcopi nequit in Oratorio privato conferri Baptismus: 3. Aut Matrimonium celebrari. 4. Proclamationes Matrimonii futuri fieri nequeunt in privato Oratorio. 5. Benedictio Mulieris post partum sine debita licentia nequit in privato Oratorio peragi. 6. Vix unquam dispensatur pro Communione Paschali intra privatum Oratorium. 7. Tumulari non possunt Fidelium cadavera in Oratorio privato; Nisi forte istud in Domo Religiosa vices Ecclesiæ gerat. 8. Missa cantata, & plures aliæ Benedictiones non sunt Juris mere Parochialis. 9. In Privatæ Domus Oratorio nequit solemniter Missa cantari. 10. Pauca sunt Oratoria in Domibus Religiosis consecrata, in quibus solemnia Missarum cum cantu celebrantur. 11. Cur in privatis Oratoriis Sodalitatum Laicalium aliquando Missa solemnis concedatur. 12. Plures caussæ afferuntur vetitæ solemnis Missæ in Oratorio privatæ domus. 13. Ex concessione Apostolica Missæ in privato Oratorio non consequitur facultas illam solemniter cantandi. 14. Nullæ Ceremoniæ in illa Missa adhiberi possunt, quæ solemnitatem præseferant. 15. In illa non potest fieri adspersio Aquæ Benedictæ super Adstantes. 16. Potest in Oratorio privato privatim a Sacerdote Aqua benedici. 17. Nequeunt in eodem Oratorio benedici Cineres, Candelæ, Palmæ: 18. Imo neque possunt a Sacerdote ibi Sacris operante Conciones, & similia fieri. 19. In Oratoriis privatis Religiosorum aliter res se habet. 20. In privatæ Laicalis Domus Oratorio prædictas functiones nec etiam Episcopus illic celebrans peragere potest. 21. *a pag.* 310. *ad* 321.

CAPUT XXIX.

De vetita administratione Sacramenti Pœnitentiæ, & Eucharistiæ in Oratoriis privatæ domus.

Sine licentia Ordinarii non potest in privato Oratorio Laicali ministrari Sacramentum Poenitentiæ. 1. Causæ dubitandi an ibi saltem possit ministrari Eucharistia? 2. Quid pro communione intra Missam statuerit Benedictus XIV. P. 3. Attenta circumstantia Loci potest aliquando prohiberi intra Missam Communio Adstantium. 4. Episcopi aliqui non permittunt eandem Communionem in privatæ domus Oratorio. 5. Requiritur speciale Privilegium, ut quis in illo de manibus Sacerdotis celebrantis Communionem accipiat. 6. Recitatur Privilegium Confessionis, & Communionis in privato Oratorio ministrandæ, quod Nepotibus Romanorum Pontificum conceditur. 7. Quibus hoc Privilegium conceditur, non est necessaria specialis facultas Dioecesani. 8. Non egeret Dioecesani licentia Sacerdos, si simile Privilegium dispensandi Eucharistiam a Romano Pontifice obtinuisset: 9. Deberet autem in Privilegio exprimi facultas pro Oratoriis privatæ domus. 10. 11. Hanc expressam concessionem ostendere debent, qui id ipsis licere defendunt. 12. *a pag.* 321. *ad* 328.

CA-

CAPUT XXX.

Bullæ Cruciatæ Privilegia pro Oratoriis privatis vera à falsis discernuntur.

Quid commissariis cruciatæ, & habentibus Cruciatam quidam concederent circa Oratoria privata. 1. Istorum figmenta rejecta fuerunt. 2. Recitantur verba Cruciatæ, quæ huc pertinent. 3. Quatuor argumenta referuntur, quæ ex his verbis opponebantur. 4. Generatim objecta refelluntur ex Trident. Decreto Sess. XXII. 5. Ex Litteris jussu Pauli V. An. 1615. ad omnes Episcopos scriptis. 6. Ex mente Pontificis Cruciatam concedentis. 7. Ex verbis ipsis Cruciatæ, qua solum conceditur celebrari Sacrificium tempore Interdicti in Oratorio jam antea approbato. 8. Privilegia Cruciatæ ad Oratorium privatum spectantia supponunt aliud distinctum Indultum Papale pro Oratorio privato. 9. Cur formula Cruciatæ eadem sit etiam pro aliis non habentibus Indultum Missarum in Oratorio privato. 10. Singillatim confutantur singula illa quatuor argumenta. 11. 12. 13. 14. Aliæ falsæ dilatationes privilegiorum Cruciatæ ad Oratoria privata pertinentium referuntur. 15. Hæ refelluntur, quia Cruciatæ privilegium tempore Interdicti supponit omnes conditiones alterius Papalis Indulti pro Oratorio privato. 16. Ad normam illius indulti dirigi debet Privilegium Cruciatæ tempore Interdicti. 17. Cur Cruciata taceat de numero, & diebus Missarum celebrandarum in Oratorio privato. 18. Cur indicet necessitatem Oratorii visitandi, & approbandi. 19. Propter Cruciatam tempore Interdicti nequeunt in Oratorio Missæ interesse, nisi qui in alio Indulto Missarum celebrandarum in privato Oratorio comprehenduntur. 20. Solvitur objectio ex cap. *Licet. de Privil.* in VI. deprompta. 21. Propter Cruciatam tempore Interdicti Privilegiatus in proprio Oratorio antea approbato sumere potest Communionem a Sacerdote celebrante. 22. 23. Ad lucrandas indulgentias per Cruciatam concessas debent impleri præscriptæ a Pontifice conditiones. 24. Hinc necesse est visitare Ecclesias, seu publicum Oratorium; nec sufficit visitare proprium privatum Oratorium: 25. Etiamsi deessent Oratoria publica. 26. *à pag.* 328. *ad* 340.

R.P.D.

R. P. D.

PAULO FRANCISCO ANTAMORO

ROMANI SAPIENTIÆ ARCHIGYMNASII RECTORI
DEPUTATO VIGILANTISSIMO

S. P. D.

JOSEPH ALOYSIUS ASSEMANUS.

NOsti Paule Francisce Præsul amplissime, pro tua, qua multum inclaruisti, omnigena eruditione, & doctrina, quam præclarum, dignumque Sapientis cujusque laude sit Opus *De Oratoriis Domesticis, & de usu Altaris Portatilis*, quod Vir longe clarissimus Johannes Baptista Gattico ejusdem Auctor Anno primum 1746. in vulgus edidit Romanis Typis. Ipsamet autem hæc tibi cognita explorataque Operis hujusce præstantia in causa fuit, cur dudum jam illius Exemplaria rariora esse cœperint; nec fieri idcirco hactenus satis potuerit votis plurimorum, qui ea sibi comparandi cupidissimi sunt. Sed ad hoc tamen incommodum submovendum suam excitavit, intenditque curam, qui jam potissimum nomine hoc de re literaria publica haud parum emeritus est Joseph Antonius Monaldinius Bibliopola Romanus. Ipse enim dignissimi istius scriptione Operis novam suscepit adornandam editionem; quam jam, ut vides, ad umbilicum perduxit; sic omni omnino sumptuum ratione posthabita, ut & in more illi esse jam propalam est, & ipse monstrat ejusdem Editionis adspectus. Dum autem huic curandæ suam Monaldinius sedulam navabat operam, auctor ipsi fui, ut librum uno, alteroque (non quidem extraneo, ut persæpe assolet, sed quod ad eamdem rem maxime pertineret) scripto ditaret: ratus scilicet commodissimum esse debere, ut quidquid de uno argumenti genere sparsim hactenus expositum elucubratumque esset, id simul omne in posterum; quoad ejus fieri posset, haberetur collectum. Ut vero is in quovis paratus est, quod ad publicam utilitatem quoquo modo conducere videatur; sic facile perlibenterque adduci se sivit ad meum id consilium implendum. Adductus tamen ea lege est, ut mea aliqua præfatione significarem, eum in re hac me ipsum consultorem suasoremque habuisse. Patet jam vero ex his omnis meæ hujus Epistolæ ratio. Nam quod ad Te eamdem inscripserim, factum id jure meritoque

fuisse

fuisse ex se quicumque intelliget, qui in eo Urbis Archigymnasio, cui maximo omnium plausu jamdiu Tu ipse praes, me unum ex Antecessoribus esse nequaquam ignoret. Quæ autem duo illa scripta sint in Operis Auctarium relata: quid insuper cum ipso Opere ea commune habeant: luculentius plane, quam per me pandi, atque explicari valeat, ex iisdem scriptis in propatulo est. Quorum alterum Epistolam pariter refert ad Amicum apologeticam unius atque ejusdem laudatissimi Auctoris Johannis Baptistæ Gattico jam ex Typographio Johannis Santini Bergomi evulgatam anno 1751., qua Auctor ipse ab Anonymi censura vindicat: *Capitulum 29. de vetita Administratione Sacramenti Eucharistiæ in Oratoriis privatæ Domus*: sui ipsius, quod nova ejusmodi Editione donatum est, eximii Operis: *De Oratoriis Domesticis*; adjecta insuper *Epistola Encyclica* immortalis memoriæ Pontificis Benedicti XIV. omnino analoga eidem Defensioni. Alterum Dissertationem exhibet: *De Privilegiis, quibus gaudent Cardinales in propriis Capellis*: scitissime eam quidem exaratam, publicique juris factam ab inclytæ memor. Viro Francisco Maria Brancatio Patritio Neapolitano, quem scimus omnes anno 1634. in Sac. ipsorum Cardinalium Collegium a Summo Pontifice Urbano VIII. cooptatum, annoque dein 1675. in maximo totius rei literariæ publicæ luctu ac mœrore vita defunctum fuisse; eandemque nunc demum ab Anonymo doctis observationibus illustratam. Quamobrem restat, ut mihi met ipsi summopere gaudeam; quod hanc occasionem nactus, illud peropportune neque incaute effecerim, ut videant alii, me in Tuorum numero esse. Quo sane quid honorificentius, quid jucundius mihi accidere potuit? Vale autem amplissime Præsul; Tuamque erga me benevolentiam, quam non semel testatus es, porro quoque tuere. Ego vicissim colere Te, atque observare uti debeo, nunquam certe desinam. Dabam ex Archygimnasio Sapientiæ Kalendis Aprilis Anno 1770.

DE

DE
ORATORIIS DOMESTICIS
CAPUT I.
De Nomine Oratorii.

I. Oratorium ex eo, *ad quod factum est, nomen accepit*, ut inquit S. P. Augustinus in Regula n. 3. Et inde nitidiorem præsefert significationem, quò clarius propriam originem ab Oratione derivantem ostendit. Locus igitur ad orandum sive Psalmorum concentu, sive Sacrificiorum oblatione, sive aliis precibus singulariter electus *Oratorium* appellatur. Convenit hoc nomen appellationi, qua Christus locum divino tantùm cultui devotum *Domum Orationis* Matth. 21. & Luc. 19. vocavit. Apud veteres Græcos, & Latinos Εὐχτηρίον, seu Oratorium passim occurrit, quod universim omnibus Sacris Ædibus tribuebant; eoque valdè opportunè utebantur, cum Fideles excitabant ad illa opera dignè peragenda, propter quæ ædes ipsæ Deo specialiter dedicantur. Ita planè ajebat S. P. Augustinus Epist. 121. *In Oratorio præter orandi, & psallendi cultum nihil penitus agatur, ut nomini huic & opera jugiter impensa concordent.* Ad etymologiam respexit pariter S. Benedictus in Reg. cap. 52. hoc modo Alumnos suos hortatus: *Oratorium hoc sit, quod dicitur, nec quicquam ibi aliud geratur, aut condatur.* Similem observationem alii Regularum Conditores fecerunt apud Menardum in Concord. Regul. pag. 859., & præcipuè Auctor Regulæ Tarnaten. cap. 15. laudata Augustini verba inserens.

II. Gratum adeo nonnullis fuit nomen Oratorii ad indicandum Locum Orationi addictum, ut illo *Chorum* nuncuparent, non alia sanè de caussa, nisi quia in illa Ecclesiæ parte largiores, ferventioresque preces funduntur. Exemplum suppeditat Cangius in Glossar. V. *Oratorium* ex Gestis Hoelli Tom. 3. Annal. Mabillon. insertis. Ipsum quoque Scamnum, quod ante Altare collocatur, ut ibi genuflexi oremus, Oratorium appellatur in Ordine Rom. I. num. 8. apud Mabillon. Tom. I. Musæi pag. 8. Ed. Paris. *Quartus Scholæ præcedit Pontificem, ut ponat Oratorium ante Altare, & accedens Pontifex orat super ipsum.* Consimilem nuncupationem reperio in Codicibus Sacramentariis Gregorianis editis a Menardo, & Rocca, in quibus inter Ritus Feriæ VI. Parasceves

ita statuitur: *Posito ante eam* (Crucem) *Oratorio venit Pontifex, adoratam deosculatur Crucem*. Orarium potius hic mallent legere Viri præclari, quo exprimeretur tapes ante Crucem stratus, super quem genibus flexis Pontifex Crucem adoraturus orabat: Verum cum hujusmodi Lectio propter orationem Orarii vocabulum Tapeti tribuat, æquè fide Codicum integrè servata Oratorii nomen retineri poterit, quod certius loco orationi deputato convenit.

III. Nimis ampla hæc significatio Oratorii nullam differentiam exhibens inter unum, aliumque Locum, Sacrum paulatim limitari cœpit; Atque ut ex nominum diversitate Sacræ Ædes nonnihil discernerentur, nomina *Martyrii* ad Sepulcra Martyrum indicanda; *Basilicæ*, & *Templi* ad magnificentiam & amplitudinem ædificii exprimendam; & frequentius *Ecclesiæ* ad demonstrandum Locum, in quo multi simul congregarentur orationis, & sacrificii gratia, invaluerunt. Hisce specialibus, aliisque aliquot invalescentibus appellationibus Oratorii nomen applicari primum cœpit ex hominum consuetudine illis Sacris Ædibus, quæ angustæ erant. Sæculo sexto, imò etiam quinto hujusmodi restrictionem nominis Oratorii obtinuisse tum inter Græcos, quam apud Latinos videtur. Certè Socrates Lib. 5. Histor. Eccles. cap. 7. solo nomine Oratorii vocat parvum Sacrum Ædificium; quod cum in ampliorem formam dilatatum esse narraret, Basilicam appellat: *Eodem tempore*, inquit, *Gregorius ab Urbe Nazianzo translatus intra Urbem Regiam in exiguo Oratorio ἐν μικρῷ Εὐκτηρίῳ Conventus agebat: Postea Imperatores cum maximam Basilicam adjunxissent, Anastasiæ nomen ei indiderunt*. Ex Latinis autem occurrit S. Gregorius Turonensis, dum Lib. 1. de Gloria MM. cap. 64. Ædiculam in honorem S. Patrocli extructam prius *Oratorium* vocat; & postquam ampliata fuit, *Basilicam* appellat. *Erat*, inquit, *super eum* (apud Urbem Trecensem) *PARVULUM ORATORIUM, in quo unus tantum Clericus serviebat .... Populus autem ex hoc magis honorare cœpit Martyrem, constructaque super eum Basilica &c.* Super Sanctorum reliquias non semper Basilicæ ædificari poterant; sed Incolarum paupertas nonnisi parva Sacella extrui sinebat, quæ *Oratorii* nomine appellabantur, quemadmodum idem Gregorius Lib. 1. Hist. Franc. cap. 101. angustam cellulam ligneis tabulis constructam in honorem S. Georgii Mart. in Agro Lemovicensi *Oratorium* nuncupat. Eodem sexto Sæculo Bertichramnus Cenomanensis Episcopus in suo Testamento anni 586. Loca Sacra in tres tantum classes distinguebat, *Ecclesiam*, *Basilicas*, & *Oratoria*; postremoque hoc vocabulo minores orationum domos demonstrabat; ut opportunè Mabillonius Tom. 1. Annal. ad annum 586. advertit.

IV. Simili ex causa constantius deinceps retentum observo nomen Oratorii ad designandas parvas ædes, quibus ob loci angustiam neque adaptari vocabulum Ecclesiæ, neque in illis Fidelium conventus celebrari poterant. Ab Anastasio Lib. de Vitis Pontificum *Oratoria* recensentur in Monasteriis, in Xenodochiis, & alibi erecta, atque a Pontificibus splendidè ornata; quæ non aliter appellata censeo, nisi quia ipsorum angustiæ non bene appellationes Basilicæ, aut Ecclesiæ congruerent. Videat Lector Vitam Leonis III. P. num. 406. 407. & 408., & si cum præcedentibus contulerit, nisi omninò fallar, rem ita se habere intelliget. In Vita Hilarii P. sect. 69. Rec. Edit. Rom. commemorat *tria Oratoria in Baptisterio Basilicæ Constantinianæ, S. Crucis, S. Joannis Baptistæ, & S. Joannis Evangel.*; quæ etiam recenset in Vita Symmachi sect. 79.; Et ne ambigeremus propter Loci angustiam tali nomine nuncupari; *Cubiculi* titulum iisdem attribuit. Quare non dubito Anastasium semper Oratoria cum Cubiculis, parvisque Sacris

Sacris Ædibus permiſcuiſſe. Semel in Leone IV. num.519. *Oratorium* pro *Eccleſia* S. Nicolai promiſcuè uſurpatum legitur: Sed cum in aliis tam multis locis Oratoriorum meminerit, nec alibi verborum ambiguitate abutatur, ibi facilè in Codicibus irrepſiſſe errorem conjicio, ut ſcriberetur *in Eccleſia eadem*, cum *in Oratorio eodem* (S. Nicolai) ſcribere oportebat. A Sæculo vero IX., quo floruit Anaſtaſius, ad noſtra uſque tempora Oratorii appellatio frequentiùs non aliis Sacris Ædificiis aptata legitur, quàm illis tantummodo, quæ ob anguſtiam ambitûs ſolùm impropriè denominationem Eccleſiæ adoptare valent.

V. Alteram reſtrictionem nominis Oratorii Sæculo VI. factam deprehendimus; quoniam tunc Plures illud tribuere conſueverant Sacris Ædificiis, in quibus publici Populorum conventus celebrari nequibant, cum jam numerus Eccleſiarum a ſubjecto Grege ob Sacrificium, & Sacramentorum participationem frequentandarum determinatus foret. Hanc genuinam cauſſam eſſe cenſeo, cur orationis domus intra Monaſteriorum ſepta ædificatæ a Latinis numquam Eccleſiæ, paſſim *Oratoria*, aut ſimili titulo appellarentur. Nam qua proprietate ſermonis Eccleſiæ dici poterant ſacræ illæ ædes, in quibus tantùm Fratres ad orationes, & divina officia ſecreto conveniebant, neque ad eas Laicis, & maximè Fœminis acceſſus permittebatur? Certè inter Locum omnibus ad orandum patentem, & Locum deputatum privatæ orationi Monachorum illud diſcrimen etiam in nomine factum non ſemel in Libris Capitularium, & apud Anaſtaſium in Vit.Paſchalis I.P.n.434. & 435. adverti. Attentè pariter verborum veram rationem perpendebat M. Gregorius, cum Domos Orationum intra Monaſteria ædificatas non Eccleſias, ſed Oratoria nuncupavit Lib.1. epiſt.56. N.Ed. ad Petrum Subdiac. & Lib. 9. epiſt. 44. ad Ruſtician. Eandem in nominibus cautelam tenuit Concilium Aquiſgranenſe Sæculo IX. in domeſticis Oratoriis Sanctimonialium, quæ non appellavit Eccleſiæ nomine, ſicut in Reg. Canonicar. cap.27. Eccleſiam vocaverat illud ædificium, in quo publicè Clerus Sacrarum Virginum divina officia peragebat. Quamobrem vehementer ſuſpicor, quod ideo in Concilio Toletano XI. ſub Wamba Rege anno 675. collecto Julianus *Eccleſiæ Monaſterii S. Michaelis Abbas*; Valderedus *Eccleſiæ Monaſterii S. Leocadiæ Abbas*; & ſimiliter alii quatuor Abbates ſubſcribunt; quia videlicet in Hiſpania introducta fuerat Sæculo VII. conſuetudo, ut præter interius Monaſticum Oratorium a ſolis Monachis adeundum publicam Eccleſiam utrique Sexui communem haberent, quam etiam in ſubſcriptionibus eorumdem Monaſteriorum Abbates exprimerent. Hanc enim Monachorum conſuetudinem habendi duplicem Sacram Ædem unam omnibus patentem, alteram intra Clauſtra erectam ſolis Monachis reſervatam exemplis ſequentium ætatum deinceps magis declarabimus; quam tamen hic innuere opportunum fuit, ne aut tunc in Hiſpania penitus interiiſſe adhuc alibi vigentem morem, ut Monachis eſſent privata Oratoria; aut ſolos Hiſpanos Abbates proprietatem etymonis Eccleſiæ neglexiſſe putaremus.

VI. Egregiè diſtinxit Eccleſias ab reliquis orationum domibus Evagrius in Vitis SS. PP. cap.5.; illaſque verè Eccleſias dici indicavit, ubi Fidelium collectæ habebantur: *Sunt*, ait, *in ipſa Urbe.... XII. Eccleſiæ, in quibus publicus agitur populi conventus exceptis Monaſteriis, in quibus per ſingula loca Orationis domus ſunt, quæ certis temporibus ad orationem frequentantur*. Sequentibus Sæculis vix unquam nomen Eccleſiæ adſcriptum Domeſticis Oratoriis legi. Id quidem inveni in Sancto Paulino Epiſ. ad Severum n. 1. Sed quinto ineunte Sæculo nondum tantus in nominibus rigor obſervabatur; quem poſtea neceſſitas diſtinguendi loca orationis publica a priva-

tis custodiendum persuasit; ut nominum diversitate Locus Publicus, in quo Populi congregarentur, statim patesceret. Legi pariter apud Eusebium Lib. IV. de Vita Const. cap. 17.; & Sozomenum Lib. I. Hist. cap. 8. Sacella in suo Palatio a Constantino ædificata *Ecclesiæ* titulo insigniri. Verum a Carolo M., a Ludovico Pio, & ab aliis medii ævi Scriptoribus reticitum est nomen Ecclesiæ, etiam dum agebatur de Ædificiis in Regum, ac Principum Palatiis ad divinum cultum explendum erectis, quæ potius Oratoria dicta sunt; quia licèt aliquando inter hæc nomina discretionem nullam fecerint Homines, eam postea diligenter tenuerunt, unde emicaret nulli loco penitus convenire appellationem Ecclesiæ, qui sine ulla Personarum exceptione, ac limitatione publicus non fuisset.

VII. Imo adhuc solo Oratorii nomine vocabantur olim Sacra aliquot Ædificia, quamvis nemini prohiberent accessum. Plura hujus generis a Viris Nobilibus tùm in agris propriis, cùm propè ipsorum domos in Civitatibus extructa, ac dotata reperimus nudo Oratorii, aut simili nomine vocitata. Inquirenti autem mihi caussam, propter quam hæ Sacræ Ædes aliquando etiam ab Episcopo consecratæ Oratoria frequentiùs, non Ecclesiæ dicerentur, satis didici eam inde sumi debere, quod nempè *Parochialibus* prærogativis illæ carerent, in illis Baptismus non administraretur, nec ullus Presbyter *incardinaretur*, etsi ad divinum cultum in iisdem explendum Clerici velut *Beneficiario Titulo* ordinati deputarentur. Multus ero, si singula proferam, quæ me in hanc sententiam pertraxerunt: Dicam autem potiora, ne videar sine teste ista pronunciasse. Imprimis Concilium Agathense anni 506. can. 21. permittebat Divitibus habere *Oratorium* in agro, idemque a Parochiis segregabat his verbis: *Si quis extra Parochias, in quibus legitimus est, ordinariusque conventus, Oratorium in agro habere voluerit.* De Martyriis loquitur Concilium Epaonense anni 517., & Oratoria nominans statim a Parochiis distinguit can. 25. *Sacrorum Reliquiæ in Oratoriis Villaribus non ponantur, nisi forsitan Clericos cujuscunque Parochiæ vicinos esse contingat.* Apertè quoque discernit Parochias ab Oratoriis Concilium Arvernense anni 535. can. 15. dicens: *Si quis ex Presbyteris, aut Diaconis... neque in Parochiis Canonicus esse dignoscitur, sed in Villulis habitans in Oratoriis Officio sancto deserviens.* Aderant igitur Presbyteri, aderant Clerici, qui in Oratoriis Sacra Ministeria obibant; Tamen quia ibi Parochorum munera nullus exercebat, solo Oratorii nomine nuncupabantur.

VIII. Rem exploratissimam reddit M. Gregorius sæpè solo Oratorii titulo vocans Sacras illas Ædes, in quibus Parochialia Officia exequi nequibant, quamvis Presbyteris quibusdam commendarentur. Duas tantum brevitatis gratia S. Pontificis Litteras apprimè nobis faventes eligo. Concesserat ipse Timotheæ illustri Fœminæ intra Civitatem Ariminensem *in loco juris sui* fundare *Oratorium* in honorem S. Crucis; & Januariæ Religiosæ Fœminæ *In Massa Furiana juris sui Oratorium* in honorem SS. Severini Confess., & Juliani M. exstruere. At tum Castorio Episcopo Ariminensi Lib. 2. Ind. 10. Epist. 12., cùm Fortunato Neapolitano Episcopo Lib. 7. Epist. 85. jussit prædicta Oratoria consecrare, *ita ut in eodem nec futuris temporibus Baptisterium construatur, nec Presbyterum Cardinalem* constituerent. En quare Oratoria a Maximo Pontifice appellentur, quæ potius Parochiæ vocabulo M. Gregorii ætate satis pervulgato insigniri debuerant, si in illis aut Baptisterium constructum, aut Cardinalis Presbyter constitutus fuisset. Etenim ista sunt manifesta Parochiarum indicia, ut apposite Joannes Fronto C. R. Episc. ad Episc. Laudunen. de Canonicis Cardinalib. observat, atque suadet. Nihil autem me movet, quod B. Gregorius Lib. 12. Epist. 11. ad Passivum

sivum Firmanum Episcopum in Oratorio concesso Anioni Comiti Castri Aprutiensis Presbyterum Cardinalem constitui jusserit: Nam cùm ibi de Baptisterio construendo taceatur, ædes illa non propriè in numero Parochiarum computabatur; sed melius Oratorii nomen retinebat. Neque mirum videatur hìc Presbyterum Cardinalem concedi, qui in aliis Oratoriis negabatur; quia non ubique eodem modo frequentes erant Parochiæ; ut proindè opportunè fuerit stabilem in Oratorio Aprutiensi assignari Presbyterum ad Missas celebrandas, *quoties præfatus Conditor fieri sibi fortasse voluerit, vel Fidelium concursus exegerit*, ut scribit M. Gregorius; quique non sicut Parochus, sed tanquam Capellanus ejusdem Oratorii curam gereret, sicut advertit Mabillonius Comment. in Ord. Rom. pag. 19. Edit. Paris. Pænè omnia verba Gregorii Papæ transcripsit Zacharias P. Epist. ad Pippinum num. 15., Decessorisque sui morem sequens Oratorii appellationem Sacris illis Domibus attribuit, quæ Parochialibus prærogativis destituebantur.

IX. Diu inter Græcos quoque viguit Ευχτήριν nuncupatio per oppositionem cum Ecclesiis, in quibus tantùm sine speciali Episcopi indulgentia licebat Missas facere, & baptizare, quod singulare est Ecclesiis Parochialibus. Hinc Concil. Trullanum can. 31., Justiniani Novella CXXXI., & Leonis Sapientis Novella XV. in eo præcipuè videntur Ecclesias ab Oratoriis discernere, quod in illis, non verò in istis liberum foret Sacrificia offerre, & Baptismum ministrare. Locus itaque, in quo libera non erat Sacramentorum administrato, non alio magis frequenti, quam Ευχτήριν titulo vocabatur. Ne vero mihi opponatur B. Joannes Chrysostomus hom. 18. in Acta Apost. nomen *Ecclesiæ* tribuens illic Sacris Ædibus, ad quas in suis Prædiis, Villisque ædificandas Viros Divites vehementer hortabatur; observo potius ibi novas Parochias designari, quàm simplicia Oratoria. Enim vero eas exstrui Ecclesias monet vigilantissimus Præsul, in quibus preces quotidie, & *perpetuæ* persolverentur, *Magister* adesset, *Synaxes* celebrarentur. Si simul ista jungamus, Ruralium sanè Parochiarum specimen repræsentabunt; quarum parvum numerum in Agro CP. crescere desiderabat S. Chrysostomus, subsidium simul conferentibus duobus, vel tribus Agrorum dominis. Malui hæc de S. Chrysostomo adnotare, non quia existimem exeunte Sæculo quarto fuisse nimis severè perpensum rigorem nominum Ecclesiæ, & Oratorii; sed ut veritatem locutionis Sancti Patris magis strictè retinerem.

X. Quousque servata fuerit appellatio Oratorii sub hac significatione Sacræ Ædis non gaudentis jure Parochialium Ecclesiarum difficile mihi est definire. Longè autem diù inter Græcos retenta est. Cum enim illi rariores Ecclesias, & plurima Oratoriola habeant, ut ita Missis commodius intersint, quarum unicam tantum in singularibus Ecclesiis quotidie celebrant; propterea ipsorum Ædes *Ecclesiæ* nomine nuncupatæ communiter Parochiali Jure insigniuntur, nisi sacras orationis domos ad Monasteria spectantes excipiamus. At apud Occidentales, quamvis passim in Libris Capitularium; & in posterioribus Scriptoribus, ac Synodis Parochialium Ecclesiarum jura ab Oratoriis excludantur; non ita tamen rigorosè retentam appellationem putamus, ut semper quæcunque Sacra Ædificia iisdem juribus destituta unico Oratorii vocabulo appellarentur. Etenim, ne loquar de Sacris Monachorum Ædibus, quæ non semper Oratoria, sed *Monasteria* sæpiusculè in D. Gregorio, in Capitularibus, in Anastasio, & alibi nuncupantur; nomen ipsum Ecclesiæ concessum frequenter fuisse censeo omnibus sacris Ædificiis, quæ dote assignatâ in loco publico obtentâ prius facultate ab Episcopo ibidem Crucem figente erigebantur. Revera advertens ad

ad Canones, Legesque ea ætate editas de ædificatione Ecclesiarum non obscura mihi apparuerunt indicia, ut illud affirmarem. Verùm quia in assignanda epocha mutationis nominum sæpe frustra laboramus, vereor inutilem operam facere, si hoc voluero diligentius investigare, quod modicum etiam meam de Oratoriis inquisitionem illustrat. Id unum fateor rarissimè in monumentis Occidentalium Scriptorum a Sæculo IX., & deinceps comperisse sacrum ædificium, quod verè publicum fuerit, sub Oratorii nomine expressum: Imo ut plurimum nomen Oratorii privatis, domesticisque Sacellis attributum ab illis advertisse.

XI. Emicat ex dictis quanta fuerit nuncupationis Oratorii coarctatio; ita ut quæ olim indiscriminatim ad qualiacunque sacra ædificia extendebatur, postea vel rarius, vel nonnisi pro domesticis, aut angustissimis ædiculis adhiberetur. Cum igitur longâ consuetudine assueti sint Homines alia nomina usurpare, vix aliquando vulgari loquendi modo nomen Oratorii tribuitur Sacris Ædibus, quæ licet amplitudine molis, ornatûs splendore, & Parochiarum jurium careant, tamen in Loco Publico erectæ omnibus patent, atque in illis liberè Sacrificium offertur. Potius invaluit denominatio *Ecclesiolæ*, (quam cæteroquin vetustam esse confirmant plura in Glossario Cangiano collecta,) qua sæpè expedit uti, ne quis fortè imprudens irascatur, si parvum suum Sacellum, vocabulo Oratorii appellari a quoquam audierit. Nomen itaque istud nunc solemus tribuere Domesticis Sacellis, & si aliquando Publicis Sacris Ædibus eundem Titulum aptamus, ad eas consuevimus tantum respicere, quæ se habent velut Sacella ad proximam aliquam Basilicam pertinentia; vel quæ ambitu valdè sunt angustæ, vel quæ demum rarius aperiuntur, & loco parvum obvio ædificatæ a paucis frequentantur. Porro in hac ipsa applicatione nominis Oratorii pristinum morem retinemus, quem Sæculo VI., & IX. ex Gregorio Turonico, & Anastasio supra diximus viguisse.

CAPUT II.

De Nomine Capellæ.

I. UT aliqua de nomine *Capellæ* prælibaremus, nos movit valdè communis, & pervulgata consuetudo, juxta quam promiscua appellatione usurpari solent Oratoria, & Capellæ. Unde defluxerit Capellæ vocabulum plures inquisiverunt. A Græcis illud derivatum Joannes Filisacus in Querela Gallic., & Cujacius Tit. 1. de Secund. Nupt. 4. decret. dixerunt. At Joannes Meursius in Lex: Græco-Barb. V. καπέλλιος apud Græcos inauditum esse ostendit, & licèt apud nonnullos καπηλα legatur, non habet eam significationem, quam inter Latinos obtinuit, sicut appositè Vincentius Turturetus de Sacello Regio cap. 1. num. 10. observavit. In Gallia primum, sicut a multis creditur, Capellæ nomen audiri cœpit. Ante Sæculum Septimum nullum hactenus Scriptorem advertimus, qui illo uteretur: Nam ubi quidam apud Evodium, sive quemcumque alium Scriptorem Miraculorum S. Stephani Lib. 1. cap. 8. legebant *Capellam*, juxta Codices, quibus in Append. Tom. VII. Operum Augustini editionem illius Libri adornaverunt Monachi Benedict. legere debemus *Capsellam argenteam*. In Marculpho, qui medio circiter Sæculo VII. floruit,

-ruit, Capellæ vocabulum apparet, & pro Capsella, seu Theca Reliquiaria usurpatur. Scribit quippe Lib. I. Formular. cap. 38., quod juramentum a Regni Francici Proceribus fieri oportebat *Manu posita in Palatio* (Regio) *super Capellam domini Martini, ubi Reliqua Sacramenta* percurrebantur. Morem hunc super Capellam S. Martini juramenti præstandi duæ vetustissimæ Chartæ a Mabillonio editæ De Re diplom. pag. 470. & 483. Edit. Parif. confirmant. In harum prima Theodericus Francorum Rex anno 680. inquit *Sua mano ... in Oratorio nostro super Capella domni Martini, ubi reliqua Sacramenta percurribant, hæc debirent conjurare*. In altera, quæ præfertur sub nomine Childeberti Regis anno 710., ista leguntur: *Sic ab ipso Viro Grimoaldo fuit judicatum, ut sex homenis de Verno, & sex de Latiniaco bone fideus in Oratorio suo, seu Capella S. Marthini immerorate homenis debirent conjurare.*

II. Ex his postremis verbis apparet non tàm nomen Capellæ usurpatum pro Arcula Reliquiaria, quam promiscuè cum Oratorii nomine confusum fuisse; licèt Oratorium, cujus ibi fit mentio, portatile esse debuerit, ut benè advertit Mabillonius; fueritque, ut nos abitramur, capsa Reliquiarum S. Martini, quas secum in itineribus Francorum Reges deferri curabant. Ista verò sunt antiquiora monumenta appellationis Capellæ, quæ nisi fallimur, a Reliquiis Sancti Martini derivationem ejusdem nominis simul indicant. Etenim si nomen Capellæ aliam originem haberet, vix credibile est, quod Scriptores illius ætatis tunc solùm usurparent, quando de Turonensis Antistitis sacris pignoribus sermo erat. Quare mihi videtur ex prædictis testimoniis confirmari sententia, quam Viri celebres Baronius in Martyrol. ad diem XI. Junii, Cangius in Glossar. V. *Capella*, laudati Turturetus, & Mabillonius, Barbosa de Jure Eccl. Lib. 2. cap. 8., & alii secuti sunt; quæque a Capa S. Martini nomen Capellæ invectum fuisse tuetur. Meliorem originem hujus nominis non inveni hactenus, maximè cum Antiquioribus ista arriserit; ac præcipuè Monacho Sancti-Gallensi, qui Lib. I. de Vita Caroli Magni cap. 4. de Regia Capella inquit: *Quemdam optimum dictatorem in Capellam suam assumpsit, quo nomine Francorum Reges propter Capam S. Martini, quam secum ob sui tuitionem, & hostium oppressionem jugiter ad bellum portabant, Sancta sua appellare solebant.*

III. En autem præclarum testimonium, quo deprehendimus Sæculo IX. Domesticis Oratoriis nomen Capellæ attribui consuevisse; simulque originem hujus nominis intelligimus. Quamvis enim Francorum Reges plurima Sanctorum pignora in Palatio servarent; præcipuo tamen cultu eas venerabantur, quæ ad Magnum Turonensem Episcopum Martinum a Francis omnibus singulari honore habitum pertinebant. Capam ipsius summa cura in Palatio asservabant; & quocunque adversus hostes pugnaturi pergebant, ad Castra per spectabiles Presbyteros velut tutissimum præsidium eam deferri desiderabant. Ut ergo inter præcipuas Reliquias computabatur, ita suam denominationem impertiri potuit non tàm Arculæ ipsam continenti, quam Oratorio in quo custodiebatur, & Præsbyteris, qui ad ipsius obsequium, & conservationem vigilare debebant. Istis itaque *Capellanorum*; Illi *Capellæ* nomen donavit. *Dicti sunt primitùs Capellani*, ait Walfridùs StraboLib. de Reb. Eccles. cap. ult. de Regiis Capellanis loquens, *a Capa B. Martini, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in prælio solebant secum deferre*. Affinia scribit Honorius Augustud. Lib. I. Gemmæ cap. 128., ubi licèt duas alias nominis Capellanorum origines indicaverit, tamen cum istas prætermiserit iterum de Capa Sanctissimi Præsulis differens *Ser. de S. Martino*, aliam à se non probari, præter illam jam expositam satis ostendit. Parum sanè verosimiles erant cæteræ ab Honorio indicatæ origines appellationis

nis Capellanorum; ut ficut ipfe meritò noluit amplius de his effe follicitus, neque nos illa commemorare debeamus.

IV. Walfridi, & Monachi Sangallenfis verba corrupta effe arbitratus eft Guillelmus Peyratus Lib. 2. de Antiqu. Capellæ Reg. Franc. capp. 1. & 2., atque legendum effe credidit pro *Capa Capellam*; itaut hunc fenfum reddant, Cappellanorum nomen non a Capa S. Martini, fed ab Arcula continente ipfius Reliquias derivaffe. Verùm oporteret aperta proferre contraria teftimonia, ut juxta regulas exactæ criticeS legitimè Codices caftigari, illifque fides denegari poffet. Miratur autem Vir eruditus, quod nunquam Capam S. Martini indicaverint illius magnifici, ac fanctiffimi laudatores Paulinus Nolanus, Severus Sulpitius, Venantius Fortunatus, & Gregorius Turonicus: Imo ex epiftola Theodemari XII. Abbatis Cafinenfis ad Carolum Magnum infert Capæ nomen peculiare veftimenti genus fignificans non a Francis, fed ab Italis potius exortum effe. Neutrum horum nos movet, cùm advertamus nominum appellationes viciffitudinibus effe obnoxias; & fæpè veteres obfolefcere, novafque introduci. Paffim id novimus contigiffe in his maximè nominibus, quæ ad veftium nuncupationem adhibentur, idemque fæpè deprehendimus in Scriptoribus de Re Veftiaria, a quibus propterea laborandum valdè fuit, ut non obftante mutatione nominum adhuc accuratè Veftimenta Veterum exponerentur. Nondum itaque erat ortum Sæculo V. & VI. nomen Capæ, quod valdè poft, & folùm Sæculo VII. adolefcente audiri cœpit; Unde qui illis temporibus S. Martini gefta omnia defcripferunt, ipfius Capam numquam nominarunt; etfi de illius brevi, hifpidaque vefte non tacuerint. Quam ergo *bigerricam veftem brevem, atque hifpidam* dixerunt Sulpitius Dial. 2., Fortunatus Lib. 3. de Vita. S. Martini, & Lib. 1. Poem. 5.; alii fubinde *Capam* nuncupaverunt.

V. Ex Theodemaro autem non exculpitur nomen Capæ ab Italis primum prodiiffe, dum in laud. Epiftola, quæ extat Lib. 1. Chron. Cafin. cap. 12. inquit: *Illud veftimentum, quod a Gallicanis Monachis Cuculla dicitur, & nos Cappam vocamus, quod propriè Monachorum habitum defignat*. Novimus equidem his verbis Italorum Monachorum confuetudinem, qua Monachicum Habitum totum corpus contegentem *Cappæ* nomine appellare folebant: Attamen non indè eruitur inter Gallos ignotum fuiffe idem vocabulum ad aliud Veftimenti genus indicandum. Imo neque penitus Sæculo IX. apud Gallos infrequens evaferat ufus appellandi Cucullum Capæ nomine, ut exempla in Cangiano Gloffario V. *Capa* oftendunt. Quamvis igitur Capæ nomen a Gallis Theodemari ævo ad certum genus Veftimenti exprimendum non ufurparetur, benè poterat ab illis adhiberi ad veftem aliam fignificandam, quæ partem folùm corporis contegeret. Ita planè fe habebat, quæ fervabatur S. Martini veftis hifpida. Non enim ad inftar Monaftici Cuculli totum corpus tegebat; fed tefte Sulpitio *brevis* erat, pectufque ambiens nuda brachia relinquebat, ut tradit laudat. Monachus Lib. 2. cap. 27.; ubi illam *Roccum* appellat. Atque ifta fint dicta, ne a magis communi fententia recederemus, quæ originem nominis Capellæ a S. Martini Capa derivat.

VI. Sequentes itaque Monachi Sancti-Gallenfis, aliorumque documenta benè concludere poffumus Capellæ vocabulum Ædem Sacram demonftrans primitus folùm ufurpatum fuiffe ad Oratorium Palatinum Regum Francorum fignificandum. At verò paulatim idem nomen ad privata Oratoria, ac etiam ad omnes parvas ædes divino cultui dedicatas alii extenderunt. Ita Carolus M. dùm Lib. 1. Capit. cap. 182. jubet: *Ne Capellæ in Palatio Regio, vel ALICUBI fine permiffu Epifcopi, in cujus eft Parochia, fiant*; æquè Principum, ac Aliorum Sacellis Capellæ nuncupationem conveniffe abundè ma-

dè manifestat. Saltem Sæculo Octavo invaluerat consuetudo illud nomen omnibus Sacris Ædiculis concedendi, nam Concilium Parisiense celebratum anno 839. Lib. 3. cap. 6. de iisdem ædiculis testabatur, quod *usus inolitus Capellas appellat*. Quare increbrescente magis Capellæ denominatione non solùm *Cellæ*, & *Cubiculi* nomina olim adhibita denominandis parvis Sacellis obsolverunt, verùm vel ipsum *Oratorii* nomen minus frequenter usurpatum est; ita ut post Carolina tempora familiarius Capellarum, quàm Oratoriorum mentio inveniatur. Imo Sæculo XIII. in Anglia factam hanc discretionem inter Capellas, & Oratoria observo; quod idest domesticis Sacellis Oratorii nomen, publicis verò Capellæ titulus concederetur. Istud discrimen mihi subministrat Synodus Exoniensis anni 1287. cap. 9.

VII. Quamvis autem Capellæ, & Oratoria apud nonnullos Veteres aliquandò distinguerentur; tamen non minus Capellas, quàm Oratoria Parochialibus Privilegiis caruisse frequentius advertimus. Passim in Hincmari Statutis, in Conciliis Metensi anni 888. cap. 3., Moguntiaco ejusdem anni capit. 9., Parisiensi laud. &c. distinguuntur Capellæ ab Ecclesiis, ad quas unicè pertinebant decimæ: & in quibus solùm Sacramenta Fidelibus dispensabantur. Non est verò negandum aliquando Capellas de Parochialibus Juribus participasse, cum nonnumquam Ecclesias Parochiales *Capellæ* nomine appellatas legamus. Id nequaquam factum reperivimus circa Oratoria, postquam Appellationum, Nominumque diversitas severius fuit observata. In Villis præcipuè, quæ erectæ erant Capellæ, facilè in Parochiales Ecclesias commutabantur; cumque illæ ad succurrendum Ecclesiis Matricibus ædificarentur, frequenter etiam ob augumentum Populi pluralitatem Parochiarum postulantis servato pristino Capellæ nomine Parochialia munera identidem in illis peragi concedebantur. Videri potest Cl. Tomasinus de Benef. Par. I. Lib. 2. cap. 95. num. 9. Illustre Monumentum *Capellæ Decimalis*, & *Baptismalis* apud Martenium Tom. I. Anecd. in Præcepto Ottonis Imperatoris anni 977. habemus: Etiam in Appendice III. eruditi operis *de Presbyterio* Petri Moretti num. 15. extat Epistola Honorii III. commemorans *Parochianos Capellæ S. Sylvestri* pertinentis ad Capitulum insignis Basilicæ S. Mariæ Transtyberinæ. Sæculo XIII. vigebat magis denominatio Capellæ Parochialis, ut bene colligitur ex loco cit. Concilii Exoniensis; & ex Statutis Augerii Episcopi Conseranensis anno 1280., ubi Rectoribus Ecclesiarum, seu Parochis *Capellani Curati* titulus tribuitur. Hoc nomine Parochos appellatos Sæculo eodem Cangii Glossarium V. *Capellanus* pluribus exemplis declarat; quibus unum addo ex Bulla Alexandri III. P. anni 1169. quam edidit Ludov. Muratorius To. 6. Antiq. Italicarum pag. 409. In ea ita alloquitur Ferrariensem Episcopum: *Nec cuiquam fas sit in cæteris Ecclesiis Capellanum absque consensu tuo constituere, vel amovere*. Deinde: *Capellanus verò qui auctoritate tua fuerit constitutus de manu tua curam Animarum recipiat*. Nullibi, ut puto, nunc Ecclesia Parochialis Capellæ nomen servat, quamvis Capellani Curati titulum in diversis Italiæ Regionibus usurpatum audiverim. Quin etiam Capellæ denominatio non ita frequenter applicatur publicis Oratoriis, & penè tantum usu vulgari pro Sacellis minoribus intra ambitum Ecclesiarum collocatis adhibetur.

VIII. Hæc de nomine Capellæ ad nostrum Institutum sufficere possent, sed adhuc addimus aliam significationem, quam hominum consuetudine concessam eidem vocabulo reperimus. Igitur altera significatio *Capellæ* non infrequens illa fuit, qua designarentur omnia ecclesiastica ornamenta in Vestibus, Vasibus, Reliquiis, cæterisque Sacris Cimeliis, quæ in domesticis Oratoriis servabantur. Ut enim no-

men Capellæ ad Oratorium, & ad Thecas Reliquiarias applicatum fuit; ita etiam ad omnia, quæ in Oratoriis continebantur, & ad illorum ornatum pertinebant, latè extenderunt Majores nostri; quatenùs uno vocabulo simul omnia complecterentur. Eginardus in Vita Caroli M. Capellam pro *Ecclesiastico Ministerio* usurpat; eodemque sensu sumitur ab Evverardo Comite in suo Testamento anni 937. apud Miræum Cod. Donat. Piar. cap. 21., ab Eckeardo Juniore Lib. de Casibus Sancti Galli cap. 1. ab Adrevaldo de Mir. S. Bened. cap. 4. aliisque multis in Cangiano Glossario V. *Capella* collectis. His adduntur Ordo R. XI. num. 45. & XII. cap. 22. num. 45. & Epistola Guibaldi Abbatis Stapulensis Sæculo 12. ad Decanum Casinensem ita scribentis (extat Tom. 4. Rer. Italic. pag. 622. Edit. Mediol.) *Pluviale, & Camisiam, quam nobis dedistis conservavimus. Expectantes secundùm promissionem vestram ut reliquum, quod AD CAPELLAM pertinet, nobis compleatis*. Nostra adhuc ætate hujusmodi significatio Capellæ nomini concedi solet.

CAPUT III.

De differentia inter Oratorium Publicum, & Privatum.

QUæ superius cap. 1. diximus, duplicis generis Oratoria Publica videlicet, & Privata habuisse Veteres manifestant. Equidem multa Oratoria, quæ in Villis, & Civitatibus erecta Clericorum custodiæ committebantur, ut in illis divina officia peragerent, Sanctorumque reconditas Reliquias custodirent, Publica Loca orationis erant, quo omnibus accedere religionis gratia licebat. Numquid publica non erant illa Oratoria, quæ vel postea ex Fidelium pietate in Basilicas sunt ampliata, vel Parochiæ evaserunt? Numquid Oratoria SS. Joannis Bapt., & Joannis Ap. Basilicæ Constantinianæ juncta, aliaque hujus generis quamplurima in loco omnibus patente extructa non fuerant? Hæc omnia persuadent in Publicis Viis erecta olim Oratoria extitisse; itaut, si id uberius demonstravero, otio abutar. Recolantur Oratoria ab Anastasio Bibliothecario commemorata, eademque non tantùm in publicis utcumque; verùm etiam in Regiis, ac Consularibus Viis erecta fuisse emicabit. Imò quià benè cohærere possunt hæc duo: Nempè aliquod Ædificium in fundo alieno, & in domo alicujus excitatum esse; & adhuc aditum in loco, ac via publica omnibus patere, propterea existimo plura apud Antiquos recensita Oratoria in domibus aliquorum, aut alieno fundo ædificata, eo modo fuisse publica, ut in Viis publicis patentem ingressum relinquerent omnibus. Equidem dum destructis prophanis ædificiis operâ Piorum Hominum erigebantur in iisdem fundis Oratoria in Dei honorem, ac Sanctorum cultum, verè in alieno fundo, ac aliorum domibus ædificata dicebantur. Hinc plurimæ Ecclesiæ, Capellæ, aut Oratoria Laicali Jurisdictioni subjecta erant, quia in Laicorum fundis excitata assignatam simul ab ipsis dotem obtinebant. Fuisse porrò apud Veteres Oratoria Privata, apertè ex dictis cap. 1. colligitur; Nec hìc oportet quidquam addere, cum integrum hoc Opus pro hujuscemodi Privatis Oratoriis suscepimus. Interim contenti sumus advertere non novellam esse distinctionem inter Oratoria Publica, ac Privata, quam longa annorum serie viguisse nemo ullus inficiabitur.

II. Quid verò intersit inter Publicum,

blicum, & Privatum Oratorium jam indicavimus; & nisi accuratius hoc discrimen assignari deberet, nihil adderemus. Ut igitur id nitidè explanemus Jus commune consulimus, a quo ne minimum quidem recedit Ecclesiastica Disciplina, dum communiter receptas a Populis Leges in designandis Rebus Publicis, & Privatis supponit. Ita autem L: Sed Celsus, & Leg. Pacta Conventa §. Papinianus ff. *de contrahenda emptione* deffinitur *Publicum*, ut sit illud, quod *de publico usu habetur*; sive quod *publico usui destinatur*, sicut dicitur in D. Lib. 43. Tit. 7. de *Locis, & Itin. Pub.* & Lib. 43. Tit. 8. *Ne quid in Loco Pub.* Erit igitur publicum Oratorium, quod publico, sive omnium usui patebit; & e contra Privatum, quod aliquorum tantummodo usui parabitur. Porro quia nunquam aliquod Ædificium publicæ commoditati patere poterit, nisi janua illius, in publico loco, idest in via publica patuerit; iccirco nisi aditus in Oratorium immediatè correspondeat Publicæ Viæ, publicum numquam erit.

III. Ad tollendas autem qualescumque ambiguitates iterum consulamus commune Jus, & ab eo discamus Publicæ Viæ conditiones, quas proponit Ulpianus relatus L. cit. his verbis: *Viam publicam eam dicimus, cujus etiam Solum publicum est. Viæ privatæ Solum alienum est. Viæ autem publicæ Solum publicum est relictum ... ut ea publicè iretur.* Duo hinc exigunt Leges ad Viam publicam, 1: quod Solum sit publicum: 2. quod publicè per eam eatur. Quomodo autem publicè per viam ibimus, si illius initium, & exitus ad Locum Publicum non respexerit; aut sub potestate privata fuerit viam claudere, obstaculisve admotis transitum per illam impedire? Postulant deinde Legum Civilium Interpretes in Viis Publicis tantam latitudinem, quanta sufficiat curribus, vel vehiculis capiendis, secus impropriè Viæ Publicæ vocabuntur. Legi hac de re Franciscum Mariam Constantini Tom. 1. in Statuta Urbis annot. 22. art. 1. num. 45. ubi alios secum consentientes recenset, quos neglexi consulere, ne in aliena facultate nimium vagarer. Adverto tamen sufficienter considerari publicum exitum Viæ, quoties hæc terminaverit ad publicum Oratorium; quia nihil obest publicæ Viæ, si intermoriatur, ut in D. Tit. 7. *de Loc. & Itin. Public.* Lib. 3. dicitur de Viis *Vicinalibus*, idest quæ in vicis sunt, vel ad vicos ducunt. Hæ enim *Publicarum Viarum numero* accensentur, quamvis earum pars *sine ullo exitu intermoriatur*, dummodo ad Locum Publicum terminaverit.

IV. Has itaque conditiones habebit Oratorium Publicum: nempe Januam apertam in via omnium usui patente, & a Privatorum Hominum dominatu exemptâ, tantæque amplitudinis, quanta communiter ab Interpretibus Juris ad viæ publicæ denominationem desideratur. Hujusmodi conditiones exigunt RR. Pontifices, dum nonnumquam Apostolicas Litteras pro approbatione Capellæ publicæ ad Missas celebrandas concedunt. Ita enim inquiunt, sicut legi in Litteris a Clemente XII. scriptis Episcopo Placentino pro simili Capella: *Fraternitati tuæ per præsentes committimus, & mandamus, ut si Capella prædicta PUBLICO IN LOCO SITA SIT, EJUSQUE PORTA VIÆ PUBLICÆ ADJACEAT ... Capellam hujusmodi sub prohibitione de mandato fel. rec. Pauli P. V. Prædecess. nostri de non celebrando in privatis Oratoriis publicata minimè comprehensam declarantes &c. Sacrosanctum Missæ Sacrificium ... celebrari authoritate nostra Apostolica permittas.* Nihil determinatur de latitudine viæ publicæ in his litteris, non quia qualemcumque callem pro solis pedestribus, aut equitantibus Viatoribus præparatum approbaverint; sed quia requisita ad viam publicam, quemadmodum & alia necessaria Loco Publico tanquam ex communi Jure, Jurisque Commentatori-

toribus nota non tam exprimi, quàm supponi oportebat.

V. Ex præcedentibus consequitur tunc Oratorium Privatum esse, quanquo alius in illum non pateat aditus, nisi per locum privatæ jurisdictioni subjectum. Ubi ergo per domûs atrium, per prædium, aream, campumque alicujus dominio addictum necesse fuerit transire ad subeundum Oratorium, vera Publici Ædificii destruetur natura, nisi vel saltem *immemorabili* consuetudine transitus ille pro publico haberetur, nec ulla superesset facultas in Domino prædii, domûsque, qua ingressum impedire possit, sicut observat allegatus Constantinus artic. 1. de Viis pub., & priv.: aut nisi Dominus atrii, soliique publico instrumento renunciaverit suæ jurisdictioni, sicut S. Cardinal. Concilii Tridentini Congregatio apud Fagnanum Lib. 5. dec. Tit. de Privil. cap. *In his* num. 18. declaravit. Similem renunciationem etiam deprehendi ab illa S. Congregatione exigitam, cum die 13. Novembr. Anno 1626. tradidit modum servandum ab amplissimo Card. Bevilaqua ejusdem Præfecto in construenda publica Capella. Ita enim lego Lib. 13. Decret. pag. 128. *Sacr. Congregat. censuit Capellam per Illustriss., & Reverendiss. Domin. Cardin. Bevilaquam construendam in Villa nuncupata Tusculana, si construatur in Loco, ad quem omnibus pateat aditus, nec habeat aditum, vel prospectum ullum in Privatas Ædes, dictusque Illustriss. PUBLICO INSTRUMENTO se obliget semitam, qua itur ad Capellam prædictam, cuicunque liberam in perpetuum servare, atque ILLIUS DOMINIO, & JURI RENUNTIET, edicto de privatis Oratoriis hac de re edito non comprehendi, ibique de licentia Ordinarii posse Missas celebrari.*

VI. Opponet aliquis exemplum quorumdam Oratoriorum, quæ licet intra Domos erecta fuerint, tamen tanquam publica habentur. Raræ sunt equidem nunc Ecclesiæ, seu Oratoria intra privatas Domos exstructa, quæ simul de prærogativâ publicitatis participent, quoniam jam a Sæculi hujus exordio sicut tradunt aliqui, ac maximè Emin. Card. Petra prudentissimè Sac. Concilii Congregatio monuit, ut si quæ erant hujusmodi publicæ Capellæ in Titulum Beneficii erectæ ab Episcopis in Locum Publicum extra Domos privatas transferrentur apertâ saltem, ubi structura ipsa sineret, januâ illius immediatè in publicam viam respiciente. Verum adhuc aliquæ similis modo in privatis Domibus ædificatæ Capellæ, alicubi permittuntur; extatque in Urbe nobilissima Ecclesia intra ambitum Palatii Excellentiss. Familiæ Altempsianæ, quæ omninò publica est omnia habens publicitatis indicia, cujusmodi sunt Campana, Sacri Ministri perenniter ipsius cultui tùm ad quotidiana Sacrificia in eâ offerenda, tum ad ejusdem custodiam addicti; Pompa demum, sacerque apparatus, quo conveniente copiosissimo Fidelium numero solemniter quædam Festivitates, ac maxime S. Martyris, & Ponticis Aniceti celebrantur. Hæc igitur Ecclesia, aliæquæ similes Capellæ intra quorumdam Domos ædificatæ ex hoc, quod Beneficium Ecclesiasticum annexum habuerint, & in Titulum conferantur, intra classem Publicorum Oratoriorum recensentur, neque in Decreto Concilii Tridentini, & Pauli V. de Oratoriis Privatis edito comprehenduntur. Ita planè non semel declaravit S. Cardinalium Concil. Trid. Interpretum Congregatio; ut tradunt Nicosius Lib. 5. Lucubrat. Canonic. Tit. 33., & Pignatellus To. 1. Consult. 93. Allegant isti declarationem factam in una Terracinen. die 28. Julii 1619., in una Pollicastrensi 15. Julii 1616., in una Liciensi 15. Januarii 1616., & simul laudant alteram declarationem factam in S. Congregatione Eminentiss. Cardinalium super Ecclesiasticam Immunitatem in Neritonensi die 17. Januar. 1628., quæ censuit certam Capellam in Beneficium erectam removendam quidem esse a Domo privata, quo usque tamen illic

illic retinebatur gaudere adhuc Privilegio localis Immunitatis. Reperi in Archivo Sac. Congregat. Concilii Lib.10. Litter. pag.7. Epistolam scriptam Episcopo Neritonensi, & ad hoc argumentum spectantem, quam propterea hic insero: *Ad consultationem prioris partis Litterarum Amplitudinis Tuæ, ita respondendum duxerunt Illustriss. Patres Concil. Trid. Interpretes, nimirum Capellas intra domesticos parietes Episcopi auctoritate erectas, & dotatas, si modo in Titulum perpetui Beneficii conferri consueverunt, minimè comprehendi in decreto a S. Congregatione jam pridem edito de privatis Oratoriis, ac proinde posse Amplitudinem tuam, ubi dictas Capellas visitaveris, ac divino cultui aptas, ac decentes esse compererit suo arbitrio indulgere, ut in eis Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrari possit &c. Romæ die 19. Februarii 1619.* His ergo, cæterisque consimilibus utens aliquis fortè conditiones a nobis supra exigitas ad publicum Oratorium constituendum, atque denominandum subvertere tentabit.

VII. Verum nullam ex Capellis prædictis patitur molestiam, quod antea stabilivimus. Etenim etsi liberum, nulliusque peculiari dominationi subjectum aditum, quò ad publicam itur Capellam, esse debere monuerimus; unà tamen simul diximus sufficere, quod Dominus fundi sese obstrinxerit solemni Chirographo, ubi deest antiqua consuetudo, ad liberum omnibus relinquendum accessum; ac proindè sponte cesserit suæ jurisdictioni, qua fruebatur circa Locum, per quem accedentibus ad Oratorium transire est opus. Jam verò illi, qui in Titulum Beneficiarium domesticas erigebant Capellas; perpetuò eas divino cultui mancipabant, ac publicæ Fidelium devotioni addicebant; Pariter portam, atrium, aream, scalam, quæ in illas aditum parant, publicæ commoditati subjiciebant, statisque horis ad Sacrificium, cæteraque divina obsequia illic exibenda liberum omnibus accessum permittere obstringebantur; atque ideo ipsorum Capellæ conditionem publici Oratorii acquirebant. Hinc sicut ad publicum Oratorium necesse est viam ad illud immediatè ducentem reddere publicam renunciatione proprii Juris; ita ad publicum Oratorium intra alicujus Domum erigendum requiritur portam Domûs, atriumque penitus liberum singulis relinqui, ut a Domino nunquam possit transitus prohiberi illis, qui ad eandem Capellam oraturi accesserint. Hæc sanè observantur in prædictis Capellis, unde nihil eis deest, quod non æquipolleat desideratis conditionibus publicorum Oratoriorum. Non puto autem tantum rigorem pro via publica ad Oratorium ducente attendi, ut si fortè contingeret & ruinâ parietis, vicinique ædificii eamdem viam obstrui, tunc permitti non valeat Fidelibus idem Oratorium ingredi per viam privatam, quo usque in pristinum publica restituatur. Etenim id potius convenientissimum videtur concedere sine præjudicio publicitatis Oratorii, ne proprio commodo priventur Fideles ob inopinatam ruinam, aut alluvionem, dum interim illa impedimenta intra non longum temporis spatium auferantur.

VIII. Præter Ostium principale in Via, Locoque publico apertum habent frequenter in nonnullis Regionibus ex consensu Episcoporum Oratoria ab ipso fundationis exordio aliam minorem Januam, quæ privatam Domum, vel privatæ Domûs atrium respiciens ingressum non omnibus liberum præbet; sed solis domesticis, in quorum unicè gratiam aperitur. Quin etiam, (id in multis Laicorum Ruralibus Oratoriis cernitur) in ipsis Oratoriis tum sedilia nobiliora parantur, tum pars quædam Oratoriorum ligneis Cratibus sepitur ad singulare commodum Dominorum: demum nonnunquam fenestræ in parietibus effinguntur, ut e privatis cubiculis domestici in Oratoria respicere, atque ita a reliquis omnibus separati Missæ, ac orationi

tioni assistere, & vacare possint. Privatis hisce fenestris, ac januâ e Domo privatâ in Oratorium permittente accessum publici Oratorii rationem violari putavit Barbosa in Concil. Triden. Sess. 22. cap. 8. num. 21., quia Fundatores talium Oratoriorum fraudes innectere videantur, dum sub specie, ac prætextu reddendi publicum Oratorium januam publicam aperiri curant, & revera aliud non cogitant, quàm privatæ ipsorum consulere commoditati. Pariter Francisc. A Mostazo Lib. 5. de Causis Piis cap. 10. num. 15., & 16. censuit Oratorium adhuc esse privatum, nec suffragari patentem publicam januam, quoties manifestò ex circumstantiis appareat, quod Oratorium magis fuerit constructum ob commodum domesticorum habentium privatum ingressum, quàm ob publicam commoditatem. Imo multò minus cautus Scriptor credidit januam publicam suffragari, si aperta hæc fuerit, postquam idem Oratorium penitus privatum extiterat, quoniam nova publici ostii aperitio evidens ipsi videbatur indicium fraudis excogitatæ ad eludendam Tridentinam Legem adversus eos conditam, qui Missæ Sacrificio in publicis Oratoriis interesse neglexerint.

IX. Non suscipimus istorum Doctorum sententiam, quia inprimis eodem Mostazo num. 11. teste juxta *communem sententiam* ingressus privatus formam Oratorii Publici non adimit, quando nempe liberrimus, publicusque in idem pateat alius aditus. Quorsum igitur publicum non evadet Oratorium sive ante sive post janua publicæ viæ adjacens construatur? Si nihil obest ingressus privatus, ubi adsit publicum ostium, nihil etiam oberit, quod ad conciliandam Oratorio publicitatem ostium publicum aperiatur, ex cujus defectu antea privatum fuerat. Hoc sanè modo nonnullæ orationis ædes, quæ primùm ob unicum privatum ingressum privata tantùm erant Oratoria, postea sublato impedimento, redditoque publico accessu, & constructâ, aut complanatâ publicâ viâ non publicæ solùm evaserunt Capellæ, sed aliquando in Parochiales Ecclesias fuerunt conversæ. Quod autem non præjudicet Oratorio Publico præter ostium publicum privatus aditus, inde manifestè cognoscitur, quia nihil obstante privato ingressu plenè libera, & expedita perseverat in omnibus facultas ad Oratorium subeundum per publicum ostium, cui nullum obstaculum inferunt cæteri privati aditus, ac apertæ fenestræ; dum interim publica pateat janua. Alia non moror rem eandem illustrantia, quæ a pluribus J. U. Doctoribus expenduntur, cum satis ipsam confirmet pervagata apud multos praxis, quâ secreta ostiola in Oratoriis, & non rarò etiam in amplis, insignioribusque Ecclesiis pandunt. Habent quidem isti ad hos privatos aditus defendendos privilegium Apostolicæ Sedis, vel antiquissimam Majorum suorum consuetudinem, vel demum Jus sibimetipsis in ipsa fundatione Sacri Ædificii reservatum, & tunc executioni traditum. Verum si publico loco repugnaret alter privatus ingressus præter publicum ostium, non quam per quamcunque dispensationem, privilegium, consuetudinem relinqueretur publicus, a quo illi privati aditus, ac secreta foramina necessariò exigitam conditionem publicitatis subvertissent. Addo pulcherrimum, nitidumque testimonium Card. Sabellii in Synodo Beneventana anni 1567. Tit. 5. cap. 2., qui dum formam præscripsit Oratoriorum Laicis ab Episcopo concedendorum, non respuit in illis privatum ingressum, dummodo aliæ simul omnibus e via publica paterent fores. Hoc enim modo publicum adhuc habebatur Oratorium, quod unicè Episcopus Concilii Tridentini decreta observans propria authoritate ad Missarum celebrationem approbare poterat. En verba Synodi: *Ædificationem, & usum Oratoriorum ita Episcopi, cum id illis justa de caussa concedendum visum fuerit, concedant,*

UT

UT PRÆTER FORES, PER QUAS A PRIVATIS DOMIBUS AD EA ITUR, alias item habeant, quibus a via publica omnibus etiam aditus pateat.

X. Hoc unum itaque attendendum esse arbitror an janua publica Oratorii comparata cum ostio privato fuerit angustior, vilior, deteriorque; nam tunc vigilantiam Episcopi provisuram non dubito, ut nimia deformitas auferatur; ac curaturam, ut nobilior, & principalior janua Oratorii ea sit, quæ publicam respicit viam. Tanta enim foret hujusmodi deformitas, quæ simul fraudem a Fundatoribus patratam ad Ecclesiasticas Leges eludendas per aperitionem ostioli respicientis publicam viam ostenderet. Revera quocunque in ædificio nobilior, principaliorque ingressus semper attenditur; atque ab isto denominatio præcipua Publicæ, vel Privatæ Ædis accipitur. Hinc si publica janua Oratorii amplitudine cæteras superaverit, nec in angulis parietum, quin potius in medio, quantùm Ædificii structura patitur, aperta (Melius autem, & congruentius Veterum moribus solet janua publica directè respicere Oratorii Altare:) præcipuum locum ingressûs statim præseferat; tunc illa publicum constituet Oratorium, quod ex minoribus aliis privatis aditibus nequaquam privatum nuncupabitur. Ecce igitur caussam, propter quam permissis privatis illis ostiolis in gratiam Virorum Nobilium, & maximè Fundatorum nulla fraus committatur, vel quidquam adversum publicitati Oratoriorum; nec propter favorem illis elargitum ulla ex parte jus, quod omnes acquisiverunt liberè ingrediendi publica illa Sacra Ædificia, violetur, aut destruatur.

XI. Fatemur tamen hosce privatos ingressus in publica Oratoria non expedire passim omnibus concedi, quia subjectionem; sive ut Canonistæ appellant, peculiarem *servitutem* Oratoriorum inferunt erga Personas, quibus talis privata communicatio indulgetur. Vel ipsi RR. Pontifices cum Litteras declaratorias alicujus Oratorii publici concedunt, apertè cavent, ne privati aditus fiant, per quos e domo privata ingredi, vel prospici possit in Oratoria. Ita loquitur Clemens XII. in laudatis Litteris ad Placentinum Episc. *Ejus* (Capellæ a Viro Nobili erectæ) *porta via publicæ adjaceat; & in ea nulla alia porta, quæ ad ALIQUAM DOMUM DUCAT, EXISTAT; & quatenus existat omninò claudatur; atque ita a privatis Domibus separata sit, ut per eas ad eam accessus, aut prospectus nemini pateat.* Apostolici Brevis, quo declarantur conditiones Oratorii publici, meminerunt Nicolius Lib. 5. Lucub. Canonic. Tit. 33. Pignatell. Tom. 1. Consf. 93. num. 24. Idem pariter cavit expresse S. Congregatio Concilii circa Oratorium exstructum ab Amplissimo Card. Bevilaqua, illis verbis: *Nec habeat aditum, vel prospectum ullum in privatas ædes.* Mitius alicubi interpretantur prohibitionem privati aditûs, aut prospectûs è privata Domo in Oratorium; ac licet non permittant Episcopi ullam communionem inter Oratoria publica, & cubicula domestica, nisi speciale privilegium Apostolicæ Sedis fuerit alicui concessum; tamen similem communicationem inter atrium, areamque domûs ac Oratorium aliquando permittere non renuunt. Hoc communionis genus in gratiam Fundatorum, & Dotatorum indulgeri posse in ipso fundationis principio tradunt nonnulli, ac præ cæteris Pignatellus laudatus. Verum neque semper talis indulgentia expedit, ut attentius caveantur omnia pericula prophanationis Domûs Dei, quæ fortè ex incuria eorum, qui non custodiunt diligenter privatos illos ingressus atrium Domûs respicientes, irrepunt. Ob hanc caussam prudenter quidam Episcopi præter unicam januam publicam alios nullos penitus patiuntur ingressus, quos propterea expresse in sua Synodo Placentina anni 1696. Tit. de Sacrosan. Eccles.

tioni assistere, & vacare possint. Privatis hisce fenestris, ac januâ e Domo privatâ in Oratorium permittente accessum publici Oratorii rationem violari putavit Barbosa in Concil. Triden. Sess. 22. cap. 8. num. 21., quia Fundatores talium Oratoriorum fraudes innectere videantur, dum sub specie, ac prætextu reddendi publicum Oratorium januam publicam aperiri curant, & revera aliud non cogitant, quàm privatæ ipsorum consulere commoditati. Pariter Francisc. A Mostazo Lib. 5. de Causis Piis cap. 10. num. 15., & 16. censuit Oratorium adhuc esse privatum, nec suffragari patentem publicam januam, quoties manifestò ex circumstantiis appareat, quod Oratorium magis fuerit constructum ob commodum domesticorum habentium privatum ingressum, quàm ob publicam commoditatem. Imo multò minus cautus Scriptor credidit januam publicam suffragari, si aperta hæc fuerit, postquam idem Oratorium penitus privatum extiterat, quoniam nova publici ostii aperitio evidens ipsi videbatur indicium fraudis excogitatæ ad eludendam Tridentinam Legem adversus eos conditam, qui Missæ Sacrificio in publicis Oratoriis interesse neglexerint.

IX. Non suscipimus istorum Doctorum sententiam, quia inprimis eodem Mostazo num. 11. teste juxta *communem sententiam* ingressus privatus formam Oratorii Publici non adimit, quando nempe liberrimus, publicusque in idem pateat alius aditus. Quorsum igitur publicum non evadet Oratorium sive ante sive post janua publicæ viæ adjacens construatur? Si nihil obest ingressus privatus, ubi adsit publicum ostium, nihil etiam oberit, quod ad conciliandam Oratorio publicitatem ostium publicum aperiatur, ex cujus defectu antea privatum fuerat. Hoc sanè modo non paucæ orationis ædes, quæ primùm ob unicum privatum ingressum privata tantùm erant Oratoria, postea sublato impedimento, redditoque publico accessu, & constructâ, aut complanatâ publicâ viâ non publicæ solùm evaserunt Capellæ, sed aliquando in Parochiales Ecclesias fuerunt conversæ. Quod autem non præjudicet Oratorio Publico præter ostium publicum privatus aditus, inde manifestè cognoscitur, quia nihil obstante privato ingressu plenè libera, & expedita perseverat in omnibus facultas ad Oratorium subeundum per publicum ostium, cui nullum obstaculum inferunt cæteri privati aditus, ac apertæ fenestræ; dum interim publica pateat janua. Alia non moror rem eandem illustrantia, quæ a pluribus J. U. Doctoribus expenduntur, cum satis ipsam confirmet pervagata apud multos praxis, quâ secreta ostiola in Oratoriis, & non rarò etiam in amplis, insignioribusque Ecclesiis pandunt. Habent quidem isti ad hos privatos aditus defendendos privilegium Apostolicæ Sedis, vel antiquissimam Majorum suorum consuetudinem, vel demum Jus sibimetipsis in ipsa fundatione Sacri Ædificii reservatum, & tunc executioni traditum. Verum si publico loco repugnaret alter privatus ingressus præter publicum ostium, non quam per quamcunque dispensationem, privilegium, consuetudinem relinqueretur publicus, a quo illi privati aditus, ac secreta foramina necessariò exigitam conditionem publicitatis subvertissent. Addo pulcherrimum, nitidumque testimonium Card. Sabellii in Synodo Beneventana anni 1567. Tit. 5. cap. 2., qui dum formam præscripsit Oratoriorum Laicis ab Episcopo concedendorum, non respuit in illis privatum ingressum, dummodo aliæ simul omnibus e via publica paterent fores. Hoc enim modo publicum adhuc habebatur Oratorium, quod unicè Episcopus Concilii Tridentini decreta observans propria authoritate ad Missarum celebrationem approbare poterat. En verba Synodi: *Ædificationem, & usum Oratoriorum ita Episcopi, cum id illis justa de caussa concedendum visum fuerit, concedant,* UT

UT PRÆTER FORES, PER QUAS A PRIVATIS DOMIBUS AD EA ITUR, alias item habeant, quibus a via publica omnibus etiam aditus pateat.

X. Hoc unum itaque attendendum esse arbitror an janua publica Oratorii comparata cum ostio privato fuerit angustior, vilior, deteriorque; nam tunc vigilantiam Episcopi provisuram non dubito, ut nimia deformitas auferatur; ac curaturam, ut nobilior, & principalior janua Oratorii ea sit, quæ publicam respicit viam. Tanta enim foret hujusmbdi deformitas, quæ simul fraudem a Fundatoribus patratam ad Ecclesiasticas Leges eludendas per aperitionem ostioli respicientis publicam viam ostenderet. Revera quocunque in ædificio nobilior, principaliorque ingressus semper attenditur; atque ab isto denominatio præcipua Publicæ, vel Privatæ Ædis accipitur. Hinc si publica janua Oratorii amplitudine cæteras superaverit, nec in angulis parietum, quin potius in medio, quantùm Ædificii structura patitur, aperta (Melius autem, & congruentius Veterum moribus solet janua publica directè respicere Oratorii Altare:) præcipuum locum ingressûs statim præseferat; tunc illa publicum constituet Oratorium, quod ex minoribus aliis privatis aditibus nequaquam privatum nuncupabitur. Ecce igitur caussam, propter quam permissis privatis illis ostiolis in gratiam Virorum Nobilium, & maximè Fundatorum nulla fraus committatur, vel quidquam adversum publicitati Oratoriorum; nec propter favorem illis elargitum ulla ex parte jus, quod omnes acquisiverunt liberè ingrediendi publica illa Sacra Ædificia, violetur, aut destruatur.

XI. Fatemur tamen hosce privatos ingressus in publica Oratoria non expedire passim omnibus concedi, quia subjectionem; sive ut Canonistæ appellant, peculiarem *servitutem* Oratoriorum inferunt erga Personas, quibus talis privata communicatio indulgetur. Vel ipsi RR. Pontifices cum Litteras declaratorias alicujus Oratorii publici concedunt, apertè cavent, ne privati aditus fiant, per quos e domo privata ingredi, vel prospici possit in Oratoria. Ita loquitur Clemens XII. in laudatis Litteris ad Placentinum Episc. *Ejus* (Capellæ a Viro Nobili erectæ) *porta viæ publicæ adjaceat; & in ea nulla alia porta, quæ ad ALIQUAM DOMUM DUCAT, EXISTAT; & quatenus existat omninò claudatur; atque ita a privatis Domibus separata sit, ut per eas ad eam accessus, aut prospectus nemini pateat.* Apostolici Brevis, quo declarantur conditiones Oratorii publici, meminerunt Nicolius Lib. 5. Lucub. Canonic. Tit. 33. Pignatell. Tom. 1. Consf. 93. num. 24. Idem pariter cavit expressè S. Congregatio Concilii circa Oratorium exstructum ab Amplissimo Card. Bevilaqua, illis verbis: *Nec habeat aditum, vel prospectum ullum in privatas ædes.* Mitius alicubi interpretantur prohibitionem privati aditûs, aut prospectûs è privata Domo in Oratorium; ac licet non permittant Episcopi ullam communionem inter Oratoria publica, & cubicula domestica, nisi speciale privilegium Apostolicæ Sedis fuerit alicui concessum; tamen similem communicationem inter atrium, areamque domûs ac Oratorium aliquando permittere non renuunt. Hoc communionis genus in gratiam Fundatorum, & Dotatorum indulgeri posse in ipso fundationis principio tradunt nonnulli, ac præ cæteris Pignatellus laudatus. Verum neque semper talis indulgentia expedit, ut attentius caveantur omnia pericula prophanationis Domûs Dei, quæ fortè ex incuria eorum, qui non custodiunt diligenter privatos illos ingressus atrium Domûs respicientes, irrepunt. Ob hanc caussam prudenter quidam Episcopi præter unicam januam publicam alios nullos penitus patiuntur ingressus, quos propterea expressè in sua Synodo Placentina anni 1696. Tit. de Sacrosan. Eccles.

clef. & Orator. magnæ probitatis Præful optimus Georgius Barni prohibuerat.

XII. Poftquam ratione Loci, publicique acceffûs difcrevimus Oratorium Publicum a Privato, aliud non fupereffet dicendum, quod ad illorum differentiam pertineat, nifi Barbofæ L.2. de Jure Eccleſ. c.8. num. 11., & aliis paucis lubuiffet afferere neceffariam effe Oratorio publico Campanam, qua Fideles de Sacrificio celebrando admonerentur. Sine examine præteriri non debuit hæc opinio, ne eam defpexiffe filentio, ac tanquam inutilem ab Oratoriis Publicis Campanam rejicere videremur. Abfit hoc a Nobis, qui ingenuè commendamus nonnullos Epifcopos antiquiorum confuetudinum Ecclefiafticarum confervatores devotos, aut reparatores prudentes, qui in vifitandis, approbandifque publicis Oratoriis enixe defiderant Campanam appendi in culmine Sacri Ædificii, cujus fonitu Vicini ad divinam agendam advocentur. Quamvis enim congregandis Fidelibus ad publicum Sacrificium prioribus quinque circiter Ecclefiæ Sæculis nondum Æs Campanum pulfaretur: Semper tamen, (dummodo aut turbo perfecutionum, aut Locus, in quo celebrabantur divina myfteria, non prohiberent) figno aliquo *fonoro*, ut loquitur Sanctus Ephrem Edeffenus in Syria Diaconus Parænefi 43. aliique apud Card. Bonam lib.1. Rer. Liturgic. Roccam Tract. de Campan. Martenium Lib.2. de antiq. Ecclef. Rit. cap.22. Cangium in Gloffar. Catalanum in Pontif. Rom. Tom. 2. Tit. 21. &c., convocabantur Fideles ad facra myfteria; qualecunque poftea effet hoc fignum, five tabulis, tintinabulifque ligneis, five tubis, fimilibufque fonoris inftrumentis datum. Valdè igitur opportunè in publicis Oratoriis Campanula collocatur in loco edito, ut facra Domus omnium ufui deftinata etiam habeat manifeftum illud indicium publici Sacri Ædificii, quod cum pulfatur invitet omnes ad Sacrificium, & negligentiam eorum, qui fine cauffa tam magno operi vacare non ftudent, fuo modo reprehendat. Dubium equidem nullum effe poteft Campanam Oratoriis Publicis aptiffimè convenire, & per eam tanquam per evidens fignaculum publicitatis a Privatis diftingui. Quarè cum Epifcopus Abulenfis interrogaffet Cœleftinum III. *utrùm Templariis, Hofpitalariis, & aliis Oratoria habentibus in domibus fuis liceat in eifdem Campanas ponere, publicèque pulfare*. Refpondit Pontifex Cap. *Patentibus* Tit. 33. *de Privil.* Lib. 1. Decretal., *quod non licet eis hoc facere, & cenfura Ecclefiaftica coercendos fore*. Optima fanè refponfio: Nam quia illa Oratoria privata erant, & ad aliquorum tantummodo commoditatem conceffa, debebant ifti effe *fuo jure contenti*; nec occupare jura aliarum Sacrarum Ædium, in quibus folùm Campanæ fonitu Fideles omnes congregare licebat. Atque hinc intelligimus, cur Campanæ non alibi appendantur, quàm ubi Populus convenire liberè poteft ad publicam Miffarum, Ecclefiafticorumque Officiorum celebrationem, neque in privatis Oratoriis permittantur.

XIII. Etfi autem Campana optimè *vel fuper parvulam Turriculam a Parochiali omninè diftinctam; vel fuper duas pilas lapideas in pariete fummo erectas fulciatur* in Oratoriis Publicis, ut verbis utar S.Caroli Par.IV. Actor. Eccl. Mediol. Lib. 1. Inftruct. Fabric. Ecclef. cap.30.; Tamen non indè confequitur Campanam neceffariò defiderari, ut eadem Oratoria Publica perfeverent. Quot enim in Villis præcipuè, & Oppidis reperiuntur Oratoria, in quibus publicè Sacrificium offertur, nec in illis fufpenfa reperitur ulla vel minima Campanula; quin propterea ab Epifcopis interdicantur? At verò hujufmodi defectum nequaquam optimi Epifcopi tolerarent, fi ex communi jure Campana ad conftituendum Publicum Oratorium requireretur. Mihi certè hæc multo-

multorum Episcoporum tolerantia æquipollens invicto testimonio apparet; cum ex illâ evidenter comprobetur inter necessaria requisita Oratorii Publici Campanam non reputari. Quocirca non jam Oratorium propter Campanam publicum constituitur; sed ut benè observavit Pignatellus Conf. 93. cit. n. 24. ideò Campana appenditur, quia jam supponit Locum Publicum, quo perfecto signum illud collocatur. Signa etenim rerum prius in se ipsis res constitutas supponunt, quas nisi perfectas præsupponerent, fallaciter demonstrarent. Si autem dicatur malè a quibusdam Episcopis tolerari Oratoria Publica absque Campanâ, ac abundè ad discrimen uberius inter Ecclesias, & Oratoria conservandum sufficere; si quod olim jusserat Joannes XXII. in Extrav. 2. de off. Custod., renovaretur; quemadmodum expresè illud renovavit S. Carolus in Concilio Provin. Mediolan. IV. Par. 1. Tit. *de Campanis*; videlicet *unam tantùm* Campanam in Oratoriis; plures solùm in Ecclesiarum Campanariis Turribus appendi: Hæc si dicantur, statim reponere poterimus non uniformem ubique regulam posse observari ob diversas circumstantias in diversitate locorum occurrentes. Addam pariter nullam, quam sciam, ab Apostolica Sede, legem latam esse præcipientem in Oratoriis Publicis appendi Campanam; ac proindè uniuscujusque Episcopi prudentiæ relinqui pro opportunitate hanc vel exigere, vel non concedere. Mea non interest alia subjungere, cum non aliter hoc genus argumenti attigerim quàm ut ostenderem sine Campanâ publicum adhuc Oratorium perseverare. Si vero aliquis oppositum tueatur, mallem, ut dum ex antiquâ consuetudine demonstraret appensas Campanas in Publicis Ecclesiis, simul eandem observationem pro quibuscunque Publicis Oratoriis institueret. Fortè deficientibus monumentis nullum vadimonium dabit, quod olim collocarentur Campanæ super omnia Oratoria Publica, atque ita faciliùs in nostram flectetur sententiam.

XIV. Perstructâ differentiâ inter Oratorium Publicum, ac Privatum respectu Loci, in quo illa fuerint erecta, nihil a nobis dicendum occurrit de nonnullis Oratoriis, quæ a Piorum devotione eriguntur in publicis viis ad venerationem alicujus Sacræ Imaginis ibidem collocatæ, vel ad orationes fundendas; nec tamen ab Episcopo tanquàm idonea ad Missæ celebrationem approbata fuerunt. In Civitatibus, & Villis non infrequentia occurrunt talia Sacellula, quæ crescente Fidelium pietate ditantur donariis, luminaribus, ornamentis; & non rarò in ampliorem formam dilatata de consensu Episcopi in Ecclesias Publicas convertuntur. Quamvis enim illa non gaudeant privilegiis, quibus alia Oratoria publica authoritate erecta, & ab Episcopis approbata fruuntur; tamen verè publica sunt, & a domesticis, privatisque orationis Ædificiis distinguuntur. Quarè ab Emo Card. Petra Tom. 1. in Const. Apost. pag. 294. Edit. Rom. & Fagnano Cap. *Auctoritate* Tit. *de Cens.* eo sensu *privata* dicuntur eadem Oratoria, ut ita nonnulla diversitas exprimatur ab cæteris Oratoriis Publicis, in quibus liberum est offerre Sacrificium, licèt ratione Loci etiam ipsa *Publica* sint appellanda. Hujus generis Oratoria à pietate Fidelium in Viis, Agrisque constructa non deerant apud Veteres Christianos, quæ postmodum crescente devotione non rarò in amplas Ecclesias dilatabantur. De his certas, & valdè egregias Regulas statuit S. Carolus Lib. 1. Instruct. Fab. Eccl. cap. 30. & 31. Tom. 1. Actor. Mediolan. pag. 591. N. Edit. Bergomensi.

XV. Huic duplici publicorum Oratoriorum classi correspondent duplicis generis Oratoria privata ob diversitatem eorum, quæ in iisdem aguntur, distinguenda. Possunt etenim in Domibus Fidelium Loca quædam specialiter seligi, ubi unusquique Domesticorum vel seorsim, vel simul cum aliis

aliis ad preces fundendas se recipiat. Non sunt penitùs insolita hujuscemodi cubicula in eum tantummodò finem reservata, ut ibi rerum divinarum meditationi, sacræ lectioni, precibusque in Dei, BB. Virginis, & Sanctorum laudem boni Parentes cum Filiis, & Servis quotidie ad aliquod breve tempus vacent. Licèt enim non omnes gaudeant privilegio Oratorii ad Missæ privatam celebrationem; tamen singularis aliquorum pietas amat sæpè intra proprias domos Oratoriolum efformare, in quo tùm Sanctorum Reliquias, quas habent, devotiùs custodiant; cùm nonnullas Christi, ac Beatorum imagines collocent, ante quas prostrati ferventius orent. Hæc profectò Loca Oratorii Privati nomen sibi vindicant, quatenus separata a reliquis domesticis usibus tantùm Orationi a Patribus-Familias deputantur. Hujus rationis Domestica Oratoria habere nemini unquam vetitum; quin potius semper convenientissimum fuit, ut in Christianorum Domibus haberentur. Ad eadem paranda aliud nihil desiderabatur, quàm pietas, & fervor colendi Deum in locis minus prophanis, magisque remotis ab omni tumultu domesticarum actionum. Nulla in iisdem designandis licentia ab Episcopo poscebatur; quæ tamen in alterius generis Oratoriis Domesticis, illis nempè, in quibus Sacrificium offerrebatur, necessaria erat. Ita planè legitur Lib. 5. Capitul. cap. 230. *Qui in Domo suâ Oratorium habuerit, orare ibi potest, tamen non audeat in eo Sacras facere Missas sine permissu Episcopi loci ipsius*. Similia multò antea Justinianus Novell: 58. imperiali lege firmaverat, prohibens *in Domibus* quasdam quasi orationum Domos habere, *& in his Sacra celebrare Mysteria*; easdemque permittens *orationis gratiâ, & nullo celebrandi penitus horum, quæ sunt Sacri Mysterii*. Similia etiam habentur in antiquo Rituali Bibliothecæ Cassanatensis, cujus verba seq. Opusc. Cap. IX. num. 1. recitabimus.

XVI. Perseverat adhuc expedita apud omnes facultas Oratoria hujus generis in loco propriæ habitationis laudabili devotione constituendi; unde in decretorum Collectione a Gratiano factâ Par. 3. Dist. 1. *de Consecrat.* insertus est Canon. III. Concilii Aurelianensis IV. hæc statuens: *Unicuique Fidelium in Domo suâ Oratorium licet habere, & ibi orare: Missam autem ibi celebrare non liceat*. De his Oratoriis Domesticis ad unicum orandi finem præparatis a nobis non est disserendum, cum nullæ Leges quidquam præscripserint, quod mereatur expositionem: sed totum relictum est arbitrio, & devotioni singulorum; nisi excipere voluerimus quosdam Cœnobitas, ac Moniales, quibus juxta propriæ Regulæ statuta paratur angustum Sacellulum, in quo privatum precum pensum quotidie peragunt. In Cellis Carthusianorum, & Camaldulensium severioris observantiæ pia hæc Oratoriola vidi, & in Urbe singulæ Oblatæ Augustinenses Monasterii erectæ sub titulo B. Virginis Dolorosæ ad radices Montis Aurei Oratorium Cellæ proximum habent. Imitari videntur hæ piissimæ Virgines morem Sancti Eustochii, cujus privatum Oratorium a D. Hieronymo Epis. 22. n. 17. illis verbis: *Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo*, commemorari existimat eruditus Abbas Jo: Chysost. Trombelli Disser. VII. de Cultu Sanct. cap. 51. num. 6. Pariter *Altariolum* in suâ Cellulâ habebat S. Viborada V. & M., sicut in illius Vitâ num. 24. Sæcul. V. Bened. ad diem 2. Maii narratur. Etiam in Vitâ B. Colettæ, quæ obiit anno 1447., in Martio Bolland. Tom. 1. pag. 602. legi eam tanto desiderio Loca Sacra frequentandi exarsisse, ut illius Pater Oratorium in propriâ Domo erigere debuerit, *ubi pro arbitrio, ac temporis commoditate pio Religionis affectu posset indulgere*. Moderni autem Ascetæ antiquos imitantur Anachoretas,

tas, quos habuisse privata hæc Oratoriola, ut Eucharistiam decenter conservarent, ex interrogationibus S. Helladii Corinthiorum Episcopo factis non obscurè colligitur. Quæsiverat Sanctis. Asceta quomodò ipse, suique Instituti Asseclæ in propriis Asceteriis Eucharistiam sumerent, cum *nedum Collecta, sed neque Sacerdos suppetat*? Respondit Episcopus esse *imponendum Sacræ Mensæ præsanctificatorum vasculum, si quidem EST ORATORIUM; sin autem Cella scamno mundissimo*. Prætermisso hoc privatorum Oratoriorum genere toti incumbemus deinceps in iis explanandis, quæ spectant ad alia Privata Oratoria eo maximè fine in Domibus erecta, ut Sacrificium offeratur.

CAPUT IV.

De frequentiâ Domesticorum Oratoriorum per priora Ecclesiæ Sæcula non penitus deletâ cessatis Persecutionibus.

I. SI Domesticorum Oratoriorum originem ad exordia ipsa Ecclesiæ, imo ad prima ab Apostolis celebrata Sacrificia evehimus, nemo nos reprehendet, cum Actuum Apostolicorum series, temporumque illorum conditio id plusquàm verosimiliter suadeant. Sese illi collegerant cum Mariâ Matre Jesu, & ejus Fratribus in *Cænaculo* expectantes virtutem Spiritûs Sancti, & perseverantes unanimiter in oratione. Jamverò quamquam nonnulli putaverint tùm primùm divina consecrata fuisse Mysteria, ut ferventius Paracleticum Adventum præstolarentur; Melius tamen alii suffragatoribus Hesychio in Cap. 9. Levit., & Paschasio Lib. de Corp. & Sang. Dom. cap. 21. crediderunt non quidem multò post Sancti Spiritûs descensum, sed saltem post accepta divina uberiora charismata Apostolos primùm sacrificare voluisse, ut sanctius sacram incruentam Victimam immolarent. Verùm quodcunque horum dixerimus; in privatâ domo, & cœnaculo eodem, quo collecti fuerant ad orandum, primò Sacrificium obtulisse Apostolos arbitramur. Nam quo tunc aptiore in loco offerre poterant, quàm vel ubi collecti erant in oratione, vel quò paullò ante descenderat Spiritus Sanctus? Tanti enim cœnaculum illud divinitùs sanctificatum æstimari oportebat, ut nullibi dignius divina dona peragerentur. Iccircò non statim Apostoli deseruere Cœnaculum, quin potius illuc venerunt Populi excitati insolito fragore; ibique Petrus palam primùm prædicavit Evangelium: Nullum demùm, vel minimum indicium habemus, quod eundem Locum repetere postea prohiberentur Apostoli adversus quos nullus fuerat excitatus tumultus, quia *metus magnus* universos pervaserat propter signa, & prodigia, quæ ab illis operabantur. Potuerunt itaque liberè ad idem Cœnaculum accedere Apostoli, ac ubi se longâ oratione præparaverant locusque orationis evaserat, ibi laudis, & gratiarum actionis incruentam hostiam immolare; Imo sæpè in eodem Cœnaculo Sacris Mysteriis operatos fuisse non dubitamus; quoniam convenientissimum erat in tàm sanctâ Domo divina peragi, in qua frequentiùs melior portio dominici Gregis BB. Virgo Maria habitabat.

II. En igitur primordia Domestici Oratorii revocata ad Apostolicam Ætatem; En quo in loco primùm Sacrificia celebraverunt Apostoli. Quemadmodum verò in Cœnaculo Hierosolymitano, ita deinde, cum nondum alibi publicam haberent orationis Domum, ubi divina explerent Sacrificia, in privatis Christianorum domibus, utque verosimile omninò est, in cubiculo a prophanis usibus secreto congregabantur. Reverà in tertio Domûs Cœnaculo Paulus Troade cælestem frangebat panem, cum Adolescens Eutychius Actorum 20. è fenestrâ cecidit; & universim de Apostolis Act. 2. 46. dicitur, quod illi *circa domos* Eucharistiam Fidelibus perseverantibus in illorum doctrinâ, & *communicatione fractionis panis* distribuerent. Majora non suppeditantur in Actis Apostolicis testimonia Sacrificiorum domesticorum; plurima tamen alia ex Epistola ad Rom. cap. 16. Clariss. Florentinius Exercit. XI. in Martyrol. S. Hieronymi, & Antonellus Dissert. de Titul. Sancti Evari. proponunt, quæ valdè probabiliter persuadere possunt in privatis Romanorum Christianorum Domibus non minus prædicationis Apostolicæ documenta Fidelibus simul congregatis exposita, quàm Sacramenta, & ipsa maximè Eucharistica mysteria fuisse peracta. Dum enim jubet Apostolus salutari eos, *qui sunt ex Aristobuli domo*, eos qui *sunt ex Narcisi Domo*, *qui sunt in Domino*; omnem insuper *domesticam Ecclesiam* Priscæ, & Aquilæ, satis prudentem nobis suggerit conjecturam, unde existimemus in illorum Domibus convenisse Fideles, ut sacras Synaxes vel simul in omnibus illis, vel in earum alterâ pro opportunitate, numeroque Christianorum colligendorum explerent. Quare Auctor Commentarior. in Epist. ad Rom. sub Hieronymi nomine antea vulgatus, & Theophilactus advertunt *Ecclesiam* ibi ab Apostolo commemoratam ostendere *Fidelium Congregationem*, quæ Domestica vocabatur, *quoniam* Aquila, Prisca, & alii *Domum suam Ecclesiam fecerunt Collectionem Fidelium eam facientes*; ubi *Divina Mysteria intus promptè, & alacriter peragebant*, sicut loquitur Theodoretus. Parco reliqua recensere cum satis ista nobis præforment imaginem Oratoriorum Domesticorum; simulque ostendant non alibi inter crepundia Christianæ Religionis ædificari potuisse. Enimverò quis dicat publicum statim parari potuisse Sacellum in tot Regionibus, quas peragrarunt Apostoli in illas Christum inferentes? Itaque quod B. Petrus, cum Romam venit, in Domo Pudentis fecisse scimus ex vetustissimâ traditione, ubi nempe commorans celebravit, ac postea in *Titulum Pastoris* dedicavit, alibi etiam factum fuisse quis ambigat?

III. Desiderabant quidem Sanctissimi Apostoli aliquas licet angustas Orationis Domos penitus secretas ab aliis communibus Domibus exstruere, & ubi eas licuit vel Hierosolymis, vel Romæ, vel Alexandriæ, vel alibi erexerunt. At rarissimè id illis concedebant tùm gravissimæ Judæorum insidiæ, cùm postea adversus Christi Discipulos commoti Gentiles; ita ut cogerentur Fideles in abdita, ac privata loca convenire ad Sacrificii, & Sacramentorum participationem. In Ecclesiâ Corinthiorum ex iis, quæ leguntur Epist. 1. ad Cor. cap. II. additis commentationibus S. Joannis Chrysostomi, & Sedulii, additisque verbis S. P. Augustini quæst. 57. in Levit. certam fuisse ædem a singulorum Domibus secretam ac fortè publicam sacræ Synaxi, & Sacrificiis celebrandis deputatam suspicari quibusdam licuit. Attamen nec tale aliquid penitus indubitatum Pauli verba præmonstrant, ut innuit toto Orbe celebratus Sanctæ Rom. Ecclesiæ Cardinalis, & Archiepiscopus Bononiensis primum, nunc Supremus Pontifex Benedictus XIV. de Sacrific. Missæ §. 4.: Neque ab exemplo Corinthiorum Christianorum pervagatam eâ ætate consuetudinem non

non alibi sacra peragendi, quam in Publicis Oratoriis affirmare possumus. Etenim valdè rara erant Christianis publica hujusmodi ædificia, etiam diu post Apostolica tempora, quibus cum tutum non esset ob Paganorum insultus in Loco patente, ac manifesto proprios conventus facere, secreta petebant; atque patienter ferebant se a Gentilibus propterea traduci tanquam esset *natio latebrosa, & lucifugax*, nullaque habens Templa, & Altaria.

IV. Operam luderem, si de celebratione Divinorum Mysteriorum in Locis abditis; occultisque factâ illis primis Sæculis, in quibus sævis jactabatur persecutionum fluctibus Christi Navicula longam intexerem narrationem. Spartam hanc illustrarunt Clarissimi Viri Bona, Martenius, multique similes; prostantque adhuc in Romanis Christianorum veterum Cœmeteriis Altaria, super quæ Antistites eò tutius Sacramenta conficiebant, quò remotius erigebantur, quoniam scribente S. Cornelio P., vel alio quocunque veterrimo Scriptore Epistolæ ad Lupicinum *neque in Cryptis notioribus Christianis Missas agere licebat*, cum undique a Persecutoribus quærerentur ad necem, & etiam in Cryptis, & Specubus occultissimis inter Sacrificium ipsum nonnunquam trucidarentur. Quomodo ergo in tot Christianorum calamitatibus publica ædificia ad rem divinam faciendam ædificari poterant? Non negavero quidem, quod ubi licebat, Christi Sacerdotes etiam tunc quasdam ædificarent Ecclesias; Nam de Sacris Christianorum ædificiis ante Constantinum exstructis monumenta plura diligentissimè collegerunt Bellarminus Lib. 3. de Cultu Sanctor. cap. 4. Bona Lib. 1. Rer. Liturg. cap. 19. Ciampinus Tom. 1. Veter. Monument. cap. 18. Georgius Lib. 1. de Missa Rom. Pont. cap. 3., aliique multi Viri præclarissimi; imo Philo apud Eusebium Lib. 2. Hist. Eccles. cap. 17. de primis Christianis Alexandrinis testatus est in singulis Locis habuisse *consecratam orationi Domum*; & in eâ celebrasse *casta vitæ mysteria*. Sed quid collata cum toto Orbe Christiano ostendunt pauca veterum Sacrorum ædificiorum monumenta? Potius, ubi ista decurrantur, demonstrabunt raritatem eorundem, ac proinde evidentia argumenta frequentissimæ privatæ celebrationis divinorum mysteriorum illis temporibus factæ suppeditabunt. Imo nec illa omnia testimonia Veterum clarè indicant publicam sacram Orationis Domum; quoniam eorumdem veritas integra custoditur, licèt de Oratoriis privatis tantùm exponerentur. Omnes illas consecratas Christianorum Domos, quarum meminit Philo, publicas fuisse vix ullus judicabit Alexandrinos Gentiles Populos Christianis infensos rememorans: Faciliùs credam illas ut plurimùm fuisse privatarum ædium segregatas partes, quæ ex pietate Pastorum in Dei cultum consecrabantur, quemadmodum alia nos instruunt paullò post recensenda exempla.

V. Magna hæc penuria publicorum Oratoriorum, Ecclesiarumque abundè convincit in privatis Ædibus fuisse coactos Christi Sacerdotes Sacrificium offerre, & in illis, cum poterant, parva privata Oratoriola componere, ut magis decente loco celebrarent. Hujus generis cubicularia Sacella in illis maximè Domibus parasse, in quibus sese invicem admonentes frequentiùs solebant convenire, mihi omninò verosimillimum apparet. Nam dum semel, aut iterum in Domum alicujus venientes Apostoli, Apostolicique viri ad spiritualem quorumdam, & propriam consolationem mystica consecrabant dona, quis credat semper in paupere Domo reperiri potuisse cubiculum penitus a prophanis, domesticisque rebus liberum, ut ibi velut in parvo Oratorio Missæ fierent? Passim vero simul multos Fideles ad Synaxim congregatos fuisse testabantur *ipsa Martyrum gesta*, quæ referente S. P. Augustino Brevic. Col-

Collat. Cartag. cum Donat: Collat. 3. diei cap. 17. n. 32. & 33. monstrata sunt Cartagine, ex quibus *confitebantur* tùm Donatistæ *in passionibus suis* Martyres *collectam, & dominicum egisse*; cùm Catholici inferebant, *& DOMUM PRIVATAM Christianis congregandis præstitam tempore persecutionis fuisse*, sicut *in quibusdam Gestis Martyrum legebatur*. Fortè inter ea Martyrum gesta ab Afris coram Marcellino Comite anno 411. recitata, etiam Acta SS. Saturnini, & Sociorum MM. Abitinensium, qui in Africa passi sunt anno 304., fuerunt lecta. In his narratur, quod Edicto Diocletiani, & Maximiani solo jam complanatis Basilicis, & prohibitis *Sacris Ritibus* adhuc *in Civitate Abitinensi in Domo Octavii Fælicis . . . . Dominica signa gloriosi Martyres erexerunt, ibique CELEBRANTES EX MORE DOMINICUM* a Satellitibus sunt comprehensi, & interrogati a Pro-Consule utrum *in Collectâ* fuissent, forti animo responderunt *Dominicum cum Fratribus congruâ Religionis devotione celebrasse*. Fortè etiam legerunt Afri Acta S. Pontii M. (Edita sunt a Balutio Miscellan: Tom. 2.) ubi narratur cap. 3. quod *cum* Gentiles *ascendissent in Cœnaculum, & vidissent* eos, Christianos nempè, *sancta celebrare Mysteria declinaverunt in locum, quo ad usque Dominicum consummassent Officium*. Quid autem sit Dominicum celebrare discimus a Tertulliano Lib. de Fuga cap. ult., S. Cypriano Epist. 63. & S. P. Augustino Epist. 36., apud quos idem significat, quod Sacrificium celebrare.

VI. Etsi vero probabile multum sit ex recitatis Martyrum gestis eam privatæ Domûs partem selegisse Fideles ad Divinorum Mysteriorum oblationem in communi Synaxi, quæ penitus libera esset a prophanis operibus; adumbraretque proinde modestam, ac rectè compositam Orationis Ædem, quando id permittebat Domorum structura, situs, & amplitudo; Evidentius tamen hanc Oratoriorum Domesticorum rationem deprehendimus in illis primorum Christianorum Domibus, quas nonnumquam consecrabant Antistites, ut in Loco Sacro tempore persecutionis prohibentis publicas Ecclesias ædificari Christi Sacrificium offerrent. Egregia sanè est Epistola sub nomine Pii P. ad Justum Viennensem Episcopum scripta, ut fertur, anno 166., in qua fit mentio Domûs privatæ in *Titulum* conversæ, ac proinde ad Ecclesiasticos usus dedicatæ; *Soror nostra*, ait, *Euprepia* (*si bene recordaris*) *Titulum Domûs suæ pauperibus assignavit, ubi nunc cum pauperibus nostris commorantes Missas agimus*. Novi etiam a nonnullis, atque præcipuè a Petro Coustant abjudicari hanc Epistolam tanto Pontifici: At quamvis Auctor ignotus foret, pro illius antiquitate vetusti suffragantur Codices, quorum auctoritas sufficiet insinuandæ consuetudini primorum Temporum Domos Christianorum in Ecclesias consecrandi. Id fecisse Marcellum P. de Domo Lucinæ tradit Anastasius in Vita Marcelli P. Similiter S. Cæciliam orasse S. Urbanum P., ut Domum ipsius in Ecclesiam consecraret Acta illius apud Surium, & Baronium referunt. Demùm fermè omnes antiqui Tituli Romanæ Urbis vel ab Evaristo, vel ab aliis Pontificibus designati ad Fidelium congregationes non alibi, sicut etiam fusè declarant laudati Viri Antonellus, & Florentinius, quàm in privatis Domibus Christianorum causâ persecutionum erigebantur; iidemque Tituli Oratoria Privata, ac Domestica tantùm erant consideratâ ratione Loci, quamvis ad multorum Synaxim aptarentur. Ab his clarissimè emicat quàm frequentia sævis illis Ecclesiæ temporibus domestica Oratoria forent, itaut necessitas ipsa clanculùm celebrandi sacros cœtus Locum Orationis in Privatis Ædibus eligere cogeret.

VII. Redditâ diù desideratâ pace Fidelibus in Constantini ad Christi Religionem conversione per Urbes singu-

singulas Basilicæ, & Ecclesiæ reparari, erigi, & consecrari conspiciebantur, atque in illis Deo debita servitutis, & laudis obsequia publicè, ac solemniter simul a Grege cum propriis Pastoribus persolvebantur. Evanuerant jam omnia pericula, propter quæ secreta, ac domestica Oratoria adire ad sacros celebrandos conventus antea Fideles compulsi fuerant. Hinc Sacrificia in Locis, Ædibusque privatis rarissima tunc evaserant; maximè cum nondum tantus crevisset Sacerdotum numerus, ut facile possent ex istis aliqui ad domestica Sacella declinare, caussâ Sacrificii, quod in propriis Ecclesiis ad communem Populi utilitatem singuli Presbyteri offerre debebant. Enimverò illis temporibus tot ferè tantùm ordinabantur Presbyteri, quot singulis Ecclesiis, Titulisque regendis necessarii erant, atque ubi plures eidem Titulo addicebantur Sacerdotes, quod primum tempore Innocentii P.I. ex Anastasio in Innoc. Vita contigisse conjectat Bencinus adnot. ad Anast.Tom.2. Edit. Rom; pag.69., vel unà simul divina Mysteria celebrabant in proprio Titulo juxta frequentem Majorum consuetudinem; vel alternis vicibus offerebant. Difficilè ergò in modico Sacerdotum numero, poterant reperiri, qui ad privata accederent Oratoria; ut in illis privatæ quorumdam pietati indulgerent. Plurimùm etiam expediebat Sæculo IV.; & V. abstinere a frequenti celebratione Missarum in Domesticis Sacellis, ne ansa præberetur Eusthatianis, qui despiciendo Ecclesias seorsum, & in privatis Ædibus conveniebant. Illos Synodus Gangrensis can.6. damnaverat: Atque adversus similes Schismaticos, qui separationem a communione Fidelium facientes Altare contra Altare erigebant, & in secreto Sacrificium offerebant, respexisse non dubito B.Basilium in Psal.115. dicentem: *Non in Latebris delitescens sacrificabo, sed publicum exhibebo tibi Sacrificium*. Propter hos ego quidem suspicor Concilium Laodicenum anni 372. statuisse can.58. *Quod non oportet in Domibus fieri oblationes ab Episcopis, ac Presbyteris*. Caussa demum, ob quam in Domesticis Oratoriis rarissima tunc fuerint Sacrificia, inde colligi potest, quod cum rarissimè, ac nonnisi magnâ urgente necessitate alibi, quàm in Locis Deo consecratis sacrificari permitteretur, raro etiam Missæ fieri poterant in Domibus, Oratoriisque privatis, pro quibus consecrandis vel Episcopi aliis multis pastoralis regiminis sollicitudinibus occupati tantum otii non habebant; vel non expedire judicabant in eo suam adhibere operam, unde sumebatur occasio passim publicas deserendi Ecclesias.

VIII. Quamvis autem imminutus valdè fuerit numerus Missarum Domesticarum post conciliatam Ecclesiæ tranquillitatem; non tamen indè penitus interiit disciplina; quæ nonnumquam privatas Missas extra publica Oratoria concedebat. Imò quocunque tempore juxta providam Pastorum curam permissa leguntur Sacrificia Domestica non tantùm semel, aut iterum ob occurrentes necessitates; verum etiam frequenter ad spirituale solamen illorum, qui Oratoria ad hunc finem in propriis Domibus ædificabant. Veterem disciplinam circa celebrationem in privatis Domibus, Oratoriisque excurrere decrevimus, ut collatis veteribus cum nostris consuetudinibus appareat; quod legitimis de caussis in privatis, domesticisque aliquorum Oratoriis semper permissum fuerit Missas facere; licèt pro diversitate Temporum, Personarum, ac Locorum non uniformiter eadem consuetudo semper, aut ubique retineri potuerit. Ordinem Sæculorum velut magis aptum ad seriem rerum colligendarum texendam, quantùm fieri poterit, diligenter custodiemus; Attamen hujusmodi Oratoria Domestica in diversas classes distribuemus, ut seorsim quæ ad Episcopos, quæ ad Regularis Vitæ Cultores, quæ ad Prin-

Principes, & ad Cæteros demum pertinent, proponamus.

IX. Priusquàm verò de singulis loquamur, generatim advertere operæ pretium duco nullam ex nuper n. 7. indicatis caussis convincere numquam Missarum celebrationem factam fuisse in privatis Oratoriis Sæculis IV. aut V., ad quæ præcipuè conjecturæ superius propositæ referuntur. In primis autem considerandus videtur recitatus Canon Laodicenus, quem profectò Patres in Concilio congregati nequaquam condidissent, si nulla tunc temporis consuetudo in Domibus sacrificandi viguisset. Imò neque de illa consuetudine penitùs extirpanda cogitaverunt Patres ipsi, quantùm ego arbitror; sed solùm nimiam Missarum Domesticarum frequentiam impedire studuerunt, quo abunde remedium adversus Eusthatianorum errorem adhibebatur, ne amplius confoveretur. Etenim si Patres Laodiceni omninò reprobassent domesticas Sacrificiorum oblationes, aliis sanè valdè severioribus verbis usi essent, quàm nudè dicendo *non oportet*, ex quo potius confirmatur, approbaturque domestica celebratio, quando gravis, ac rationabilis caussa occurreret, unde illam peragi *oporteret*. Etiam a Gangrensibus Patribus permissam suspicor Missarum celebrationem in privatis Domibus, dummodo adversus hæreticos despicientes Loca in Dei nomine ædificata, & consecrata commendarentur sacri in Ecclesiis celebrati conventus. Hanc suspicionem mihi insinuant verba Concilii Gangrensis, quæ post Canones ab ipso conditos extant, & ita sonant. *Domos Dei honoramus, & Conventus, qui in his fiunt, tanquam sanctos, & utiles suscipimus* PIETATEM IN PRIVATIS DOMIBUS NON CLAUDENTES, *sed omnem Locum in nomine Dei ædificatum honoramus, & congregationem in eâdem Ecclesiâ factam pro utilitate communi recipimus.*

X. Quod porrò de Sacerdotum parvo numero, & de eorum *incardinatione* alicui Ecclesiæ diximus, non impedit, quin aliquando, aut alicubi saltem illorum aliquis ad privatum Oratorium mitteretur, ut piis quorundam votis satisfaceret. Sicut enim unus missus est Presbyter in domum Hesperii sacrificaturus, cujus meminit S. P. Augustinus Lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. num. 6. Ita pariter ad aliorum domos alii mitti poterant nihil prohibente penuria Sacerdotum, quæ tanta non erat, ut neminem sineret reperiri, qui sine præjudicio subjectæ plebis posset in domo privatâ Sacrificium offerre. Multò magis in illis Locis reperiebantur Presbyteri ad hoc faciendum idonei, in quibus jam non unus, sed plures pro singulis Titulis Sacerdotes deputabantur. Romæ certè Sæculo V. plures eidem Titulo Presbyteri præficiebantur; Unde in Synodo Romana sub Symmacho anno 449. modo unus, modo duo, modo tres, quatuorve Presbyteri ejusdem Tituli subscribunt. Denique illi saltem, qui nulli alligati Ecclesiæ ordinabantur, quales fuerunt Macedonius Anachoreta, S. Hieronymus, & S. Paulinus teste Theodoreto Hist. Relig. cap. 13. Hieronymo Epistol. 61. & Paulino Epistol. 6., illi, inquam liberè poterant in privatis Oratoriis Sacra peragere, quos nulla urgebat necessitas, ut publicas pro subjecta Plebe Missas celebrarent. Imo de his alterutrum affirmare est opus, aut eos a celebratione ferè semper abstinuisse, aut ut plurimùm in privatis Oratoriis sacrificasse: Nam quinto Sæculo nondum in Ecclesiis multiplicata fuerant Altaria, ut in altero eorum potuerint exteri Sacerdotes offerre, postquam proprius Tituli Presbyter in majore Arâ obtulisset; Neque illorum temporum consuetudo ferebat, ut eodem die super idem Altare bis Sacrificium perficeretur.

XI. Quocirca libenter consentio erudito P. Berlendi De Oblat. §. 2. num. 4. dicenti de S. Barbatiano Presbytero, qui Sæculo V. floruit, eum non alibi, quàm in privatis Oratoriis obobtulisse Divinam Victimam Raven-

næ,

næ, quando ibi hospes degebat; quia nempe ipsi nequaquam concedi poterant publica Missarum solemnia a solis Episcopo, aut Parocho juxta morem illius ætatis celebranda. Ex eo etiam acutissimus Scriptor colligit S. Barbatiani sacrificia fuisse privata, quòd ante Agendam illi darentur a Nobilibus quibusdam Ravennatibus oblationes, ut pro ipsis Missas facere dignaretur. Apta sane observatio innixa Ritui illorum temporum, quo vigente, dum Missæ in Ecclesiâ publicâ celebrabantur, Oblationes ad Altare post LectionesApostolicas,& Evangelicas deferrebantur. At verò tempore Sacrificii non dabanturSancto Presbytero oblationes, quæ potius ipsi offerebantur, ut ad Altare accederet Missas celebraturus. Hoc profectò exhibet antiquum Lectionarium Ravennatense editum Tom. 2. Rer. Italic. pag. 197., ubi narratur Julianum Virum Nobilem ad S. Barbatianum perrexisse *cum oblationibus, ut Missarum sibi solemnia celebraret ad liberandum ejus filium*; & pag. 198. de Theodorâ dicitur, quod *assiduè cum oblationibus veniebat obsecrans Missarum sibi solemnia celebrari*. Lubuit ista inserere, quatenus ex unico S. Barbatiani exemplo alia plurima eruerentur propter multos illos Sacerdotes, qui in variis Provinciis diversati non aliunde probabiliter, quàm in privatis Domorum Oratoriis Sacrificium offerebant.

XII. Ultimum ex dictis num. VII., quodque spectat ad celebrationem Missarum in Locis consecratis, nobis nequaquam opponitur, sive quia aliquando etiam illis temporibus dispensationem admittebat; sive quia absque ullâ gravi difficultate benè in Oratoriis privatis observari poterat. Ut ut enim admitteretur tanquam genuinum S. Silvestri P. decretum, quod ipsi in 3. Par. Decr. Dist. 1. *de Consec.* a Gratiano inscribitur, quodque sub depositionis pœnâ jubet *Missas celebrare, nisi in consecratis ab Episcopo Locis*: Quamvis etiam similem Legem viguisse in Oriente, non ambigamus, dicente S. Cyrillo Lib. adv. Antropomorph. cap. 22. quod *Donum, sive oblatio, quam mysticè celebramus, in solis orthodoxorum Sanctis Ecclesiis offerri debet, neque alibi omninò. Qui secus faciunt, apertè legem violant*. Attamen nonnumquam etiam illâ tempestate rigor sanctissimæ hujus Legis legitimâ laxabatur dispensatione, quemadmodum in sequenti Opusculo ejusdem ævi monumentis patescet. Sicut ergo caussâ itineris in Campis, & in aperto aëre licebat aliquando tunc etiam sacrificare; cur idem in Domibus privatis concedi non poterat, ut in proprio Oratorio infirmus aliquis, ac ad Ecclesiam accedere impotens haberet solatium spirituale domestici Sacrificii? Viguit enim deinceps, vigetque adhuc Ecclesiastica Lex celebrandi in Locis Deo specialiter dedicatis; nec tamen defuerunt, aut desunt convenientes dispensationes. Cæterum nihil prohibebat etiam illâ ætate quædam in Privatis Domibus Oratoria ab Episcopis consecrari non obstantibus aliis curis pastoralibus; cum exploratum habeamus sequentibus Sæculis, licèt magis multiplicata essent talia Oratoria, frequenter adhuc consecrata fuisse. Valeant itaque superius dicta num. 7. ad eum finem, ob quem nos illa protulimus, ostendendæ videlicet raritatis domestici Sacrificii in Privatis Oratoriis. Non autem torqueantur in alium sensum excludendi penitus ab iisdem IV. & V. Sæculo sacrificia. Verùm ubi decurremus singula Majorum monumenta, non obscura emicabunt, imo clara, & aperta patebunt testimonia conservatæ consuetudinis non solùm medio, infimoque ævo, sed etiam post immediatè sedatas persecutiones in privatis Oratoriis Missas celebrandi. Accedimus ergo juxtà distributas Classes ad proponenda domestica Veterum Oratoria ea singulis Classibus adaptantes, quemadmodum magis ipsis congruere visum fuerit; ut uno cursu

Lectionis, quod de illis reperivimus, conspici possit; nec interrumpemus sermonem, nisi cum ad tempora Concilii Tridentini ventum fuerit, a quo certæ stabilitæ sunt Leges deinceps exponendæ.

CAPUT V.

De Oratoriis Privatis, & Capellis Palatinis R. Pontificis.

Magnus ille, ac generosus zelus, quo Romani Pontifices, ferventibus licèt Tyrannorum persecutionibus, quantùm poterant, frequentes simul cum Clero, & Populo celebrabant Synaxes, nequaquam tepuit sedatis tumultibus; sed potius incrementa accepit, cum amplis ædificatis Ecclesiis liberè, ac commodè numerosus grex statis diebus congregaretur, ut a supremo, & universali Pastore divinis celebratis Mysteriis sacramenta susciperet, atque ab illo hortamenta salutis inter Missarum solemnia dari solita acciperet. Hinc antiquissimâ ab ætate Stationes in R. Urbe habebantur, in quibus turmatim Populus Psalmodiæ, & Sacrificio assistebat simul cum universo Clero, & præsente Pontifice. Festa etiam Martyrum, & eorum præcipuè, quorum Memoriis insignes erectæ erant Basilicæ, publico Sacrificio super ipsorum Altaria oblato Apostolici Præsules colebant. Aliis demum quibusdam fortè Anni diebus in publicis Ecclesiis sacrificabant sive moti propriâ pietate, sive ab occurrentibus identidem specialibus caussis invitati. Verùm nec omni die Martyrum solemnitates oportebat publicè celebrari; nec nimis frequenter Stationes indicebantur; aut peculiares caussæ quotidie urgebant, ut Pontifex ad Ecclesiam descenderet Sacris operaturus. Erant igitur non pauci dies per Annum, in quibus ipse poterat privato in Oratorio sacrificare, quin continuò Clerum suum fatigaret in Ecclesiam descendens. Certè non ita parcè se continebant Sanctissimi, ac Œcumenici Pastores in offerendo Sacrificio, ut tunc solùm offerrent, quando stabiliti Ordines, aut extraordinarii eventus communes ad Basilicas illos accedere postularent. E contra novimus eorum aliquem sæpius eodem die celebrasse: Nam de Leone III. P. scripsit Walfridus Strabo Lib. de Eccl. Reb. cap. 21. quod *ipse fatebatur se sæpius fecisse una die septies, vel Novies Missarum solemnia*.

II. Ex his consequi videtur debuisse in R. Patriarchio privata quædam extrui Oratoria, ubi rei divinæ vacarent Pontifices, quando non valdè infrequens occasio ipsorum excitasset pietatem ad sacrificandum, licèt nulla ratio specialiter ipsos ad publicum offerendum Sacrificium invitaret. Quare Vetera Sacramentaria, & ordines Romani deservire possunt argumento celebrati nonnumquam domestici sacrificii; cum diligenter penè illos omnes dies designent, in quibus Pontifices publicè Missas facere, atque ideo ad Ecclesias caussâ Sacrificii accedere solerent. Suadet insuper eadem Sacrificia privata necessitas, quæ sæpè non poterat non evenire, ut in proprio Patriarchio vel valetudinis ergo, vel ob nimias sollicitudines pastoralis regiminis commorari cogerentur. Numquid enim credibile est supremum Ecclesiæ Caput caruisse privato Oratorio, ut cum nequiret ad Basilicas accedere, in privato Sacello sacrificare non posset? An ne minoris ipse conditionis erat cæteris Episcopis, quibus tamen erant domesticæ Capellæ, ut inferius patebit? III.

III. Imo potius non unum, sed plura Oratoria habuisse RR. Pontifices in Lateranensi Patriarchio, quod pænè statim post Constantini illuminationem incolere consueverunt, abundantissime ostendit Card. Rasponus in suo erudito Opere de Basilic. & Patriarch. Later. Videat Lector Tabulam iconographicam antiqui illius Patriarchii in calce laudati Operis impressam, ut situm, & numerum Oratoriorum ad idem spectantium intueatur. Erant ista intra ambitum Pontificalium Ædium pænè omnia comprehensa, quæ proinde tot erant Palatinæ Capellæ, in quibus sacra Mysteria consecrabantur. Imo aliqua etiam propè Pontificium Cubitorium, aut Vestiarium, aut Cœnatorium ædificata fuerant; Unde magis persuasum habeamus illa verè intra Lateranensis Palatii fines inclusa fuisse. Ab Anastasio Bibliothecario situm eorumdem Oratoriorum discimus; De Oratorio a Julio Pontifice extructo ipse loquitur in Sergio I. num. 158., & illud intra limites Patriarchii collocat: De Oratorio S. Cæsarei, quod *intra Palatium* extitisse tempore M. Gregorii probat Rasponus Lib. 4. cap. 13, in quit Anastasius: *EST INTRA Sacrosanctum suprascriptum Palatium*. Similiter num. 161. de Theodori P. Oratorio agens illud in Palatio Locum habuisse satis indicat. At melius reor Lectorem meum ad Rasponum mittere Lib. 4. de iisdem Oratoriis lato calamo differentem, quàm hic singillatim omnes Capellas Palatino-Pontificias exponere; maximè cum apud eundem inveniet primos illarum ædificatores Theodorum, Gregorium, Vigilium, Julium, aliosque nonnullos RR. Pontifices, a quibus tanquam ab earum Auctoribus nomen sortiebantur, sicut amplæ Capellæ Sixtina, & Gregoriana in Vaticano, & Paulina in Quirinali Palatio suorum Fundatorum nomina retinuerunt, ut apposite advertit præclari nominis Vir Franciscus Blanchinus Adnot. ad Cælestinum P. Sect. 62. pag. 96. Tom. 3. Anastasii Edit. Roman.

* *

IV. Singulariter autem loquar de Oratorio Laurentiano, quod ex testimonio Anastasii apertè demonstratur Palatinam Pontificiam Capellam extitisse. Etenim in Stephano IV. (Hunc ipse III. appellat) num. 264. refert, quod Constantinus *Subdiaconus, & Diaconus a* (Gregorio) *Episcopo in Oratorio Sancti Laurentii intra idem Patriarchium... consecratus est*, instantibus videlicet nonnullis factiosis anno 768. Alibi etiam clarius idem Scriptor declarat eandem Capellam privatis commodis Pontificum deservivisse, quando privatim ipsi Divinas Laudes, quæ Sacrificiis præcipuè exhibentur, cum suis Palatinis Clericis persolvebant. Ita ergo in Gregorio IV. Anno 827. in Sede Petri collocato loquitur num. 475. *Fecit & in Patriarchio Lateranensi pro UTILITATE, SIVE USU PONTIFICIS propè Oratorium Sancti Christi Martyris Laurentii habitaculum satis idoneum, ubi & quies est optima, & cum Clericis suis Pontifex inde egrediens omnipotenti Domino debitas potest laudes persolvere.* Diù post Sæculum IX. perseveravit Oratorium S. Laurentii (*vulgariter Sancta Sanctorum dicitur* teste Auctore Ordinis R. XIV. cap. 21. pag. 261. editi a Claris. Mabillonio) gerere vices Capellæ Pontificiæ; atque de illo existimamus locutos Petrum Abaelardum, dum Epist. 5. ad B. Bernardum nominavit *Romani Palatii Basilicam*; & Cencium Camerarium Ord. R. XII. num. 20., dum commemoravit *in Capellâ* nonnumquam a Pontifice facta sacra officia. *Excepto*, ait, *quando Dominus Papa consecrat in Capellâ*. Qualis fuerit hæc Pontificis Capella, satis designaverat, ut arbitror, Cencius num. 15. dum de Festo Paschatis tradidit, quod Pontifex *vadit ad Basilicam S. Laurentii.. & exsurgens ingreditur ad adorandum Salvatorem... Tunc Acolythi ponunt Crucem CAPELLÆ super Altare, & Dominus Papa adorat eam*. Erat igitur Laurentiana Basilica Pontificis Capella, in qua præter alias insignes Reliquias portio Do-

minicæ Crucis in cruce aureâ pretiosis gemmis ornatâ custodiebatur, & certis diebus a Pontifice super Altare ab omnibus adoranda collocabatur. Optimè autem congruebat Oratorio Sancti Laurentii nomen Capellæ Pontificiæ a Cencio ei attributum, cum illud in Palatio Lateranensi erectum fuisse frequentius dixerit idem Cencius, & præcipuè num. 79. his verbis: *Prior Basilicæ S. Laurentii de Palatio*: & num. 81. *Prior S. Laurentii Sacri Palatii*. Etiam Petrus Manlius Lib. ad Alex. III. S. Laurentium *de Palatio* nuncupavit cap. 30. Tom. 2. Musæi Italici Mabillon. pag. 163. Ed. Parif.

V. Ex laudatis Camerarii Apostolici verbis discimus fuisse speciales Clericos huic Capellæ Pontificiæ addictos, qui illius cultui continuò excubarent. Forte illi Clerici, cum quibus Gregorius IV. in idem Oratorium facturus Dei laudes descendebat, ipsius Custodiæ simul deputati erant; quamvis apertè id non tradat Anastasius. Præter Cencium alii Ordines Romani XI. pag. 131. Musæi Ital. T. 2., & XIV. infra a nobis proferendus commemorant Priorem, & Canonicos Basilicæ *Sancta Sanctorum*; quæ sunt manifestum indicium Cleri adscripti ad ejusdem cultum. Hinc confirmari possunt acutæ, ac prudentes conjecturæ præclari Viri Petri Moretti de Presbyter. pag. 62. arbitrantis *Scholam Basilicæ*, seu *Basilicariam*, quæ legitur in Ordine Romani Canonici num. 43., & Ordine Manlii pag. 159. fuisse Collegium Clericorum ministrantium Papæ in Basilicâ Palatii ad Sancta Sanctorum. Facilè etiam hinc conciliari possunt duo diplomata Honorii II. & Innocentii II., quorum inferius mentio erit, quibus promiscuè aliqui subdiaconi subscribunt sub hoc titulo *Sacræ Basilicæ Subdiaconus*; alii verò: *Sacri Palatii Subdiaconus*. Optimè ista cohærent, cum alterutro nomine idem significaretur, quia Basilica Laurentiana tum *Basilica Sacri Palatii*, tum absolutè *Sacra*, seu *Sancta Basilica* nuncuparetur. Ex Clericis ejusdem Basilicæ fuisse vix ambigo illos, qui Litteris a Clero R. scriptis anno 1119. Kal. Martii, & To. 1. Amplis. Collect. Martenii pag. 646. editis subscribunt Electioni Callisti II. *Gregorius Scholæ Basilicæ Subdiaconus*, & *Rainerius Prior Subdiaconus Scholæ Basilicæ*. In Notitiâ Vaticanâ, editâ a Card. Baronio ad an. 1057. inveniuntur sex Diaconi *Palatini Præfecti* Diaconis *Regionariis*. Hos quoque addictos Basilicæ Laurentianæ conjicio; quos utpote specialiter deputatos Pontifici simul honoris causâ Regionariis præfici consuevisse suspicor. Parcat Lector benevolus, si paululum in Clero hujus Capellæ Papalis eum detinui, quia uberiora videbantur mihi de Oratorio reliquis illustriore enarranda. Proderunt etiam ista illustrando argumento de Clericis Palatino-Pontificiis, de quibus paullo post differam.

VI. Recensita hactenus Oratoria intra fines Lateranensis Palatii comprehensa penitus privata fuisse affirmare non possum; Nam prætermissis Oratoriis Basilicæ Lateranensi, ejusque Baptisterio versùs occasum conjunctis, ac Oratorio S. Thomæ, quæ propriè Palatina non erant; adhuc aliqua illorum verè ad Pontificium Palatium pertinentia certis diebus omninò patebant omnibus, qui illa visitare orationis gratiâ voluissent. Id præcipuè de Oratorio Laurentiano ad Sancta Sanctorum evidens est ex his, quæ apud Cencii, aliorumque Romanos Ordines leguntur. Verùm Tùm istud, tùm alia quædam Oratoria benè poterant in numerum privatorum Oratoriorum revocari, quatenus intra Palatium exstructa publici penitus Iuris nuncupari nequibant & proprio sensu Palatina dicebantur. Cæterum illa ipsa facilitas Populo data adeundi Pontificia Oratoria magis ad vivum repræsentat similitudinem cum Capellis Apostolicorum Palatiorum recentioris ætatis, in quas non ægrè permittitur aditus singulis, quantum patitur earumdem amplitudo; secundùm quam recentes Papales Capellæ etiam Veteribus non modicè assimi-

assimilari possunt. Etenim Palatinæ illæ Basilicæ non erant angustæ, cum in illis Concilia celebrata, ut in Basilicâ Julii Synodus Palmaris sub Symmacho P., & in Basilicâ Leoninâ Synodus sub Nicolao I. adversus Joannem Ravennatem; splendida convivia; & alia multa peracta fuerint, quæ modicas Aulæ angustias non ferebant. De his abundè agit Card. Rasponus Lib. 4. ubi simul magnificos ornatus earumdem describit, ut demum in hac magnificentiâ etiam Modernæ æmulentur antiquas.

VII. Quamvis porrò RR. Antistites in proprio Palatio tot haberent Basilicas, seu Oratoria, maximè verosimile mihi videtur secretiora alia habuisse, quæ magis proxima propriis cubiculis eò promptius adirent, quò difficilior cæteris pateret accessus. Tale fortè erat Oratorium a Callisto II. exstructum, & ornatum illis picturis, quas Rasponus Lib. 4. cap. 1. p. 287. Ed. R. repræsentat. De illo Oratorio ita in antiquo Codice apud Card. Baronium ad annum 1124. legitur: *Hic* (Callistus) *a fundamento construxit in Palatio Lateranensi Capellam S. Nicolai ad ASSIDUUM Romani Pontificis USUM*. In hujusmodi privatis Capellis non rarò sacrificasse Pontifices nemo inficiabitur, cum non alio fine istæ excitarentur, quàm ut ipsorum privatæ pietati liberrimè indulgerent. Tenuerunt postea Romani Pontifices eundem morem distinctarum Capellarum Palatinarum, quarum aliæ essent ampliores, ac ad solemnem celebrationem Missarum idoneæ, aliæ angustiores ad usum magis assiduum, tùm proprium, cùm Apostolicorum Clericorum. De istarum distinctione Capellarum in *parvam*, & *magnam* clara adverti indicia pag. 353. Musæi Ital. Mabill. ex Ordine R. XIV. cap. 72., & pag. 474. ex Ordine XV. cap. 53. Similiter cap. 154. fit mentio Missarum in *Magna* Capellâ Perusii sub Bonifacio IX celebratarum; & capp. 157. & 159. *Parvâ* Capella innuitur. In Vaticano Palatio major est numerus angustorum Sacellorum, & nomina servant Fundatorum nempe S. Pii V. Sixti V. Clementis VIII. Pauli V. &c.

VIII. Ut verò Apostolici Palatii propria Oratoria, quæ postmodum Capellæ nomen adoptaverunt, designare studuimus, operæ pretium ducimus simul etiam de Palatino-Pontificiis Clericis sermonem instituere, quatenus ex his magis confirmemus morem RR. Pontificum nonnumquam celebrandi in proprio Patriarchio. Non valdè antiquum esse Capellanorum nomen ex dictis Cap. 2. quisque potest deprehendere; At simul unicuique exploratum erit non aptius, tutiusque investigari quorumdam Capellas, quàm ex Capellanis ipsis, quorum denominatio a Capellis derivavit. Licèt ergo prætermittere alia testimonia series temporum hortetur; prius tamen ab Capellanis Pontificis exordimur, quibus manifestius ex ipsâ Nominis appellatione Pontificiæ Capellæ ostenduntur. Capellanorum Papalium mentio primùm compareret in Ordine R. X., quem spectare censuit Mabillonius ad Sæculum XI. Verùm quia tanquam novum vocabulum non proponitur, propterea antiquiores ejusdem nominis, ac officii, Clericos fuisse in Pontificis Palatio non imprudenter conjicimus. Frequentius autem eorum meminere Scriptores XII. & sequentium Sæculorum. In excerptis Petri Manlii, qui floruit medio XII. Sæculo, de Vatic. Basil. Tom. 2. Musæi Ital. pag. 162., & 168.; Pariter in Ordine R. XII. Cencii Camerarii scripto ineunte Sæculo XIII. num. 28. 66. 82. Capellani Pontificis memorantur. Bato *Capellanus* Lucii II. dicitur in chartâ ejusdem Lucii P. anni 1144.; quam ex Historiâ MS. Peregrini Prisciani Clar. Georgius T. 2. de Lit. R. Pont. Disser. 1. cap. 4. n. 10. unà simul cum aliâ simili chartâ, pro Ecclesiâ Niciensi allegat. Innocentius II. spoponderat *se inter Capellanos suos habiturum* Petrum Diaconum & Monachum Casinensem, ut legitur Lib. 1. Chron. Casin. cap. 114. Ab Innocentio III. Lib. 1. Epist. 369. Lib. 2. Epist. 209.

209. 210. 211., & Lib. 16. Epis. 18. inter Capellanos Pontificis recensentur Marsicanus, Joannes Apostolicæ Sedis Legatus, & Angelus postea Diaconus Cardinalis S. Hadriani. S. Thomas Herofordiensis postea Episcopus appellatur *Capellanus Domini Papæ* Innocentii IV. in excerpt. de ejus Canonizat. Tom. 2. Vit. Papar. Avenion. pag. 367. apud Balutium. Ejusdem Innocentii Capellanum, & Pœnitentiarium fuisse Sanctum Raymundum Pegnafortium scribit Bzovius ad annum 1234. num. 15., qui ad ann. 1249. num. 6. Joannem Valdehusenium inter Capellanos prædicti Pontificis adjungit. Idem Bzovius ad an. 1273. num. 9. loquitur de Guillelmo Matisconensi Episcopo, & Capellano Gregorii X. De aliis Capellanis Pontificiis gravia munera perfunctis sub Nicolao III. successore Gregorii agit idem celebris Historicus ad an. 1278. num. 15. & ad an. 1280. num. 1. & 3. Videri etiam poterit Peyratus Lib. 1. de Capel. Reg. Franc. cap. 3., qui nominat Giraldum de Moret *Domini Papæ* Clementis IV. Capellanum. Legatur demum Ciaconii opus a Victorello auctum in Nicolao IV., & Bonifacio VIII., in quo indicantur nonnulli Capellani Pontificii Sacelli ad Cardinalitiam dignitatem provecti.

IX. His Capellanis magna negotia identidem a Summis Pontificibus fuerunt concredita; ac proinde plures ad eum gradum assumebantur, qui scientiâ, & prudentiâ præfulgebant. Ipsorum aliquos Scribæ,& Cancellarii Apostolici munus gessisse, non minus ac in Principum Aulis Capellani Regii eadem munera obirent, Turturetus de Capel. Reg. Hispan. Peyratus supra laudatus, & Cangius in Gloss. V. *Capellanus* plurimis exemplis confirmant. His non difficile foret alia adjungere ex subscriptionibus, quibus Capellani aliorum Principum chirographa signabant. Aliquot suppeditabunt Antiquitates Mædii Ævi a Claris. Muratorio collectæ.

X. Hæc officia præstita a Pontificiis Capellanis non prohibent, quin maximè in eam curam incubuerint inserviendi R. Pontifici in Mitrâ, in Sacris Vestibus, & similibus muneribus, cum vel Psalmodiæ cursum decurrebat, vel sacris operabatur. Revera in prædictis RR. Ordinibus talia munera Capellanorum proponuntur. Ita Ordo X. num 2. de Off. in Cœnâ D. inquit: *Intrat*, Pontifex, *Ecclesiam S. Thomæ, & dicit cum Capellanis suis Nonam*. Et Ordo XII. Cencii num. 28. agit de recitando feriâ VI. in Parasceve Psalterio a Pontifice cum *Omnibus Capellanis* suis. Videri potest Ceremoniale Gregorii X. num. 25., cujus nos verba inferius num. 25. describemus. Qualia autem essent munera Capellanorum, dum Pontifex Missas faciebat, latè proponit Ordo XIII. Mabillonianus, ac præcipuè cap. 53.; ubi mihi singulariter videtur advertendum, quod etsi distinctè Capellani, ac Clerici Capellæ Pontificiæ commemorentur, tamen a numero Clericorum Capellani expungi non debeant; secus opus foret Acolythos a Clericis ipsis dispescere, qui etiam distinctè eodem cap. nominantur. Nemo porro, sicut existimo, prudenter ambiget illos eosdem Capellanos, qui publicè in Stationibus assistebant ministrantes, famulantesque Pontifici celebranti solemniter, eumque ad Ecclesiam proficiscentem comitabantur; simul etiam præsto fuisse ad eadem officia, cum in Palatinis Capellis sacrificabat. Imò potius hoc propriè Capellanis competit videlicèt Episcopo inservire, quocunque in loco non solùm in privato Oratorio, quàm in publicâ Ecclesiâ, sicut innuit Concilium Coloniense anni 1260. cap. 10., ipse Missas fecerit.

XI. A me autem forte quis quæret, cur prætermiserim antiquius monumentum Capellanorum Papalium promendum ex Titulo Apocrisarii, quem Sæculo VI. M. Gregorio traditum ab Isidoro Lib. de Illus. Eccl. Scrip. c. 27. a Joanne Diacono in illius Vitâ c. 17., ab Adone, & aliis novimus; Quemque

que Hincmarus Epis. ad Episcopos Galliæ de Offic. Palat. cap. 6. cum Capellano confundere visus est his verbis: *Apocrisarius, qui & Capellanus dicitur*? Non sine caussâ ab eo abstinendum duxi: Etenim nomen Apocrisarii propriè aliud plane diversum munus a munere Capellani significat; videlicet Nuncii Officium, quale S. Gregorius Constantinopoli exercuerat, ipso testante Lib. 3. Dial. cap. 36.; ubi inquit: *Dum jussione Pontificis mei in CPanæ Urbis Palatio responsis Ecclesiasticis observirem*. Hincmarus quoque cap. 13. Apocrisarium appellat *Responsalem Ecclesiasticorum negotiorum*. Ideo autem Capellanum Regium simul etiam Apocrisarium olim nominabant Galli, quia ad ipsum pertinebat, quæ ad Aulam deferebantur negotia Ecclesiastica audire, & sæpe pro maximâ qua apud Principem fruebatur, auctoritate componere. Ne igitur certa incertis commisceremus abstinere necesse fuit ab hujusmodi genere testimoniorum; maximè cum Apostolicæ Sedis Apocrisarii non in Pontificio Palatio constituerentur; sed ad Imperatores mitterentur, ut causas Ecclesiæ Cæsari nunciarent, & vicissim responsa Imperialia ad Pontificem referrent, a quibus reddendis proprie dicti sunt Apocrisarii, cum ἀποκρισεις græcè *Responsa* latinè sonet.

XII. Et si vero vetusta non sit Capellani Pontificii appellatio, quæ nondum fortè pervulgata fuerat ante Sæculum XI. ad denominandos Clericos Episcopis in divinis obsequiis famulantes; non propterea multò antea deerant Pontifici sui speciales Clerici, qui in Palatio degentes variis muneribus perfungerentur. De M. Gregorio refert Joannes Diacon. Lib. 2. Vitæ cap. 11. quod *remotis a Cubiculo suo Secularibus Clericos, & Monachos sibi Consiliarios, & Familiares delegit*. Hunc morem alii Pontifices tenuerunt, & suos habuerunt Clericos Familiares, quibus curas Pauperum, caussarum cognoscendarum, Vestiarii, Thesauri, cæterarumque Rerum committerent. Permanet ista adhuc consuetudo inter RR. Pontifices, qui Domesticos Prælatos similibus Palatinis Officiis præficiunt; Et quamvis ex his plures extra Apostolicum Palatium habitare permittant, tamen velut Familiares de eodem pane, vinoque participes faciunt. Cum igitur tàm multos secum haberent Clericos Romani Præsules, copia Ministrorum istis deesse non poterat, dum in proprio Patriarchio per se, vel per alios Sacrificium offerre voluissent.

XIII. Cum verò speciales Clericos Palatii Apostolici recensuerimus; nos rursus invitat hoc ipsum, quod tractamus argumentum, peracti videlicet nonnumquam a RR. Pontificibus Sacrificii in Palatinis Oratoriis, seu Capellis. Joannes Diaconus de Eccles. Lateranen. ad Alexand. III. P. Tom. 2. Musæi Ital. pag. 567. manifestat singulares fuisse Diaconos, & subdiaconos Palatinos, qui ministrarent Pontifici, dum in Palatio Missas habebat, quamvis iidem ipsi unà cum aliis assisterent Pontifici, cum solemniter vel in Ecclesiâ Lateranensi, vel in cæteris insignioribus Urbis Basilicis Stationes celebraret. Pauca recitamus verba Joannis, unde sumemus distinctionem *Palatinorum* Diaconorum, & Subdiaconorum a cæteris Diaconis, & Subdiaconis Regionariis. *Debet* (ait) . . . *præsens esse Archidiaconus cum sex Diaconibus Palatinis, qui in Palatio legere debent Evangelium, & in Basilicâ Lateranensi: & alii duodecim Diacones Regionarii, qui solent Evangelium legere in Stationibus Ecclesiarum Romæ constitutis*. Hæc de Diaconis; sequentia de Subdiaconis: *Debent* . . . *esse septem Subdiaconi Palatini, & Schola Cantorum, sed & alii septem Subdiaconi, qui Regionarii vocantur &c. Alii verò septem Palatini Subdiacones Epistolas legere debent in Palatio ad Missam Domini Papæ, & in Ecclesiâ Lateranensi*. De Palatinis Diaconis mentionem factam a Leone Urbevetano Sæc. XIV. vidimus apud Lamium Tom. 2. Delic. Erud. pag. 28.

XIV. Uberiora de Palatinis Subdiaconis reperiuntur. Hos censuit eruditus Auctor Dom. Georgius Tom. 2. Disser. 1. de Hier. Eccl. cap 4. num 2. confundi posse cum Subdiaconis Basilicariis, quatenus etiam isti tum in Palatio, cùm in Basilicâ Lateranensi Pontifici celebranti ministrarent. Si ita res se habet, multò altius conscendere possumus in assignandis Palatinis Subdiaconis, cum antiquius sit nomen Subdiaconi Basilicarii. Alter eruditus Scriptor Onuphrius Panvinius p.5. Interp. Vocum Ecclesi.dixit eosdem fuisse Subdiaconos S. R. Eccl., qui Subdiaconi Palatini dicebantur. *Hi porro*, inquit, *S. R. E. Subdiaconi, quod Pontifici certis officiis assisterent, & servirent, ut in Camerâ, & in Mensâ, & in Processione ante ipsum Crucem deferrent, Palatini etiam Subdiaconi dicti sunt*. In Panvinii sententiam me inclinat Diploma Innocentii II. anni 1138. pro Ecclesiâ Pisanâ ex Ughello a Georgio num.4. laudatum; Cui in hunc modum subscripsit *Joannes Paparo Rom. Eccl. Subdiaconus*, cum alii subscripsere int Subdiaconi *Sacri Palatii*. Mirum enim unum tantùm S. R. Eccl. Subdiaconum fuisse; & non potius illos omnes ejusdem gradûs extitisse; qui proinde sive sese Subdiaconos Sacri Palatii, sive S. R. E. Subdiaconos inscriberent, diversis vocibus idem officium significarent. Certè si inter illos nonnulla muneris diversitas fuisset, ordinem etiam in subscriptione servare debuissent; cum tamen Paparo inter Subdiaconos Sacri Palatii subscriptus reperiatur. Nec refert non debere de Diaconis, & Presbyteris, qui S. R. E. Diaconi, & Presbyteri inscribebantur, idem affirmari, quod de Subdiaconis probabile videtur: Nam S. R. E. Diaconi, ac Presbyteri suos speciales Titulos regendos habebant, atque in illis morabantur, neque cum Palatinis Diaconis, ac Presbyteris in Apostolico Palatio commorantibus confundi poterant. At Subdiaconis S. R. E. creditas Urbis Ecclesias fuisse vel numquam legitur; vel solùm ex singulari dispensatione aliquando contigit. Movent etiam in sententiam Panvinii Innocentii II. P. litteræ in quibus frequenter promiscuâ appellatione modo Subdiaconos *suos*, modo *Romanæ Ecclesiæ* Subdiaconos nuncupat.

XV. Jam verò si hos Subdiaconos confundamus, prodeunt statim duo vetusta monumenta, quæ ad Palatinos Subdiaconos designandos a nobis hìc proferantur; quorum unum ex Concilio Romano anni 969. sub Joanne XIII. P. sumitur, in quo *Joannes S, R. Eccl, Subdiaconus consensit* Litteris pro Ecclesiâ Beneventanâ datis; alterum ex Concilio Rom. sub Nicolao II. P. anno 1059., cui *Hildebrandus Monachus, & Subdiaconus, & cæteri Romanæ Eccles. Subdiacani subscripserunt*. Hæc, aliaque è Sæculo XI. prompta commemorat Cl. Georgius, quæ nos in usum nostrum sponte venientia suscipimus. Duos alios Subdiaconos Sanctæ Rom.Eccl. reperio in erudito opere Ludov. Muratorii Antiqu. Italic. nempe Gualfredum ex chartâ Ann. 1156. editâ Tom.3. pag. 169., & Gratianum S. R. E. Subdiaconum, & Notarium Alexandri P. III. ex chartâ an. ni 1175. editâ Tom.5. pag. 568.; & ex alterâ anni 1169. editâ To. 6. pag.409. Si porro clara desideramus Subdiaconorum Palatinorum testimonia, non desunt: Etenim post Ughellium a Georgio num. 3. laudatur Diploma Honorii II. P. anni 1126. pro Ecclesia Pisanâ, cui non minus, quàm alteri Innocentii II. P. anni 1138. *Sacri Palatii Subdiaconi* subscribunt. Addamus tertium, quod refert Pandulphus Pisanus in Vitâ Gelasii II. P., hujus nempe electioni inter cæteros subscripsisse *Subdiaconos Palatii omnes*.

XVI. Forsitan hinc emergit quædam conjectura Subdiaconos Palatii eos fuisse, qui postea dicti sunt Capellani; nam Innocentius Papa III. Lib.1. Epis. 369. ita nominat Marsicanum: *Subdiaconus, & Capellanus noster*. At vero mera est conjectura; quia saltem postea non ex Subdiaconis, sed ex Presbyteris aliquos constitutos fuisse Capel-

Capellanos ex Gregorii X. P. Cæremoniali num. 22., & ex Ordine Cencii num. 4. satis colligitur. Imo subinde distinctos inter se Subdiaconos Pontificios a Capellanis apertè declarat Cencius in suo Ordine num. 57., & Ordo XIV, R. cap. 46. his verbis: *Quilibet Capellanus Domini Papæ, non Subdiaconus Domini Papæ*, & cap. 74. recensentur *Capellani Commensales, Auditores, & Subdiaconi, deinde Acolythi, & Capellani honoris*. Ex hujusmodi Clericorum distinctione diversæ classes, sive, ut primum vocabantur, diversæ *Scholæ* Palatini Cleri sunt distributæ. Iterum vero Capellani, & Auditores Caussarum Palatii in unam Classem coaluerunt; quod, ut videtur, aliquanto post regressum Pontificum Avenione in Urbem contigit. Reverà Ordo XV. Petri Amelii scriptus post eundem reditum seorsim recenset n. 3., & 15. Capellanos, Acolythos, Auditores, Subdiaconos; & Capellanos distinguit inter Capellanos *Commensales*, & Capellanos *Honoris*. Solum ineunte Sæculo XV. obtinuisse constat, ut Auditores simul essent Capellani Apostolici. Litteræ Joannis P. XXIII. 8. Kal. Junii an. 1410., & Alexandri P. V. anno 1409. recitatæ a Bernino in sua accurata Historia Rom. Rotæ pag. 60. id demonstrant. Iisdem Auditoribus munus Apostolicorum Subdiaconorum addidit Alexander VII. P., cujus Litteras anni 1655. die 26. Octobris recitat Berninus in laud. Historia cap. 4.; caussas vero istius postremæ variationis profert Card. Rasponus Lib. 2. de Basilic. Later. cap. 7.

XVII. Præter Palatinos Diaconos, & Subdiaconos habuisse RR. Pontifices etiam Palatinos Acolythos tradit Arringhius Lib. IV. Romæ Subterran. cap. 25., quos iccirco ab Acolythis Stationariis, & Regionariis distinguit. Triplicem eandem Acolythorum classem novit quoque Panvinius cit. Opusc. At Mabillonius Comm. Prævio ad Ordd. RR. pag. XVIII. Ed. Par. duplicem tantum illorum Classem admittit, quos *Regionarios*, & *Titulares* nominat. Nihil vero doctus Scriptor proponit, quod nos removeat ab Arringhii, & Panvinii sententia, quæ nititur testimonio Cencii Tit. 38. n. 62. distinctè commemorantis *Acolithos Domini Papæ* participantes de oblationibus factis super Altare S. Petri. Eorundem Pontificiorum Acolythorum mentio frequens occurrit in sequentibus Romanis Ordinibus, qui simul innuunt, illos ministrasse Pontifici celebranti in aliis Basilicis, quibus singulares erant adscripti Acolythi. Unde igitur novi hi introjerunt Acolythi specialiter R. Pontifici in sacro ministerio famulantes, si antea proprios non habebat Acolythos distinctos a Basilicariis, seu Stationariis, & Regionariis? Qui olim Acolythi S. R. Eccl. dicebantur, certè erant Pontificii, & Palatini, quemadmodum de Subdiaconis S. R. E. cum Panvinio paullo ante dicebamus. Enim vero qua alia ratione, & in quem alium finem Acolythi S. R. E. constituerentur, quam ut Pontifici singulariter in Sacrificio deservirent, penitus ignotum fore existimo. Ex Acolythis S. R. E. duos recenset laud. Georgius Differ. 1. de Hier. cap. 5. n. 6. nempe Theodorum ex Lapide litterato Sæculi IX. expresso in Inscription. Donii Classe 19. num. 17., & Petrum, qui Diplomati Alexandri P. II. anno 1063. in gratiam Monasterii S. Benigni Fructuariensis concesso subscripsit. Elapso Sæculo Collegium Acolythorum Apostolicorum Alexander P. VII. per prædictas Literas Apostolicas majore nobilitate adauxit in illud adscitis amplissimis R. Curiæ Præsulibus, qui sunt Votantes Signaturæ Justitiæ, & Abbreviatores Cancellariæ Apostolicæ, quique plura veterum Defensorum, & Notariorum Apostolicorum munera gerunt.

XVIII. Singula hæc de Clericis Palatino-Pontificiis in medium prolata eo a nobis diriguntur, ut inde eruamus, quod RR. Pontifices apud

se hos Clericorum Ordines habuerint, qui ipsis sive in Ecclesia Stationali, sive in propria Capella Missam celebraturis præsto essent. Imo ista distinctio Palatinorum Clericorum a reliquis Diaconis, Subdiaconis, & Acolytis nil aptius præsefert, quàm debita in suo ordine, ac gradu famulatus, & ministerii obsequia a Palatinis Clericis præstita Pontifici in Palatio sacrificanti. Nam dum publica in Ecclesiis officia peragebant Pontifices, aderant peculiares Ministri, ac Clerici Regionales, & Stationales, qui ipsis benè ministrare poterant, quin ad hunc finem distinctum & singularem Palatinum Clerum constituere opus foret. Aliis porro Palatii Apostolici gerundis muneribus nulla ratio exigebat, ut Palatini Clerici in Classes Subdiaconorum, & Acolythorum distribuerentur, quæ proprie, & unicè ordinem ad rem divinam faciendam insinuant. Conservatur hactenus, ut jam diximus, laudanda consuetudo diversi ordinis, gradusque Clericorum Palatinorum; sed quia ad rem divinam privatè faciendam multi non sunt necessarii Ministri, iccirco qui conscripti sunt albo Subdiaconorum, & Acolytorum Pontificiorum, non solent ministrare Pontifici, nisi cum solemniter divina officia peragit. Alios autem semper in proprio Palatio habitantes retinet Rom. Pontifex Capellanos, qui *Secreti*, & *Communes* appellantur, quique solent assistere ipsi privatè celebranti in privatis Sacellis, aut ad ejus nutum, ipso præsente, celebrare. Suspicatus est acutus Morettus de Presbyter. Par. 1. sect. 6. pag. 52. nonnullum vestigium exstare *Secretorum* Capellanorum in Cæremoniali Cardin. Rothomagensis de Estoutevilla, dum eos nuncupat *Capellanos Cameræ* cap. 76. Ordinis XIV. Mabillonianі pag. 332. Verum non progreditur ultra fines meræ conjecturæ.

XIX. Hactenus dicta de Palatino-Pontificio Clero aperiunt mihi aditum ad inquirendum in eam consuetudinem, secundum quam RR. Pontifices nonnumquam in Apostolica Capella solemniter divina complent officia adstantibus S. R. E. Cardinalibus, Episcopis, universisque Clericis Palatinis. Eo autem tempore, quo in Romana Ecclesia Sacrarum Stationum vetus diligenter observabatur disciplina, frustra inquiruntur alibi sacra peracta solemnia a RR. Pontificibus, quàm in Ecclesiis Stationalibus, ad quas ipsi cum Clero venientes Festos Dies solemniter colebant. Si ergo a me petitur, ut Majorum testimonia proferam celebrati solemniter Sacrificii in Pontificiis Capellis, quod juxta Gregorianum Sacramentarium, aliosque plurimos vetustos Romanos Ordines in Loco Stationum celebrandum erat, nonnisi recentia dare potero; quia non multis ab hinc Sæculis imminuta est Stationum observantia. At si a me quærantur indicia aliquarum Ecclesiasticarum Solemnitatum, quæ in Capellis Pontificiis haberentur, quæque licet non omnino correspondeant præsenti consuetudini, nonnihil tamen eidem assimilentur, dabo sane vetusta. Imo etiam in assignandis Majorum monumentis, quæ pertinent ad celebrationem solemnem Missarum in Pontificia Capella neminem ita parcum esse debere puto, ut tantummodo id primum in secessu Avenionensi RR. Pontificum contigisse existimet; cum ante sæculum 13. & antequam Avenione morarentur Pontifices, certa monumenta existant solemniter peracti divini Mysterii in Apostolico Palatio, quæ paullo post proferam.

XX. Quousque RR. Pontifices in Urbe stabilius suam tenuerunt Sedem tranquillumque Pontificatum gesserunt, Ritum sanctissimum, atque ut loquitur Sixtus P. V. in Const. *Egregia* anni 1586. Idibus Februarii edita, *ab Apostolicis usque temporibus* ductum Staiones cum Populo celebrandi semper custodiverunt. Verum ubi Ro-

Romam sæpe, diuque deseruerunt tumultuum variorum perturbationibus compulsi Anagnium, Perusium, Viterbium, imo ad remotiores Italiæ, aut extra Italiam Urbes profecti, quod maximè Sæculis XII. & XIII. contigit, tum Stationes interrumpi cœperunt, eæque penitus secessione Avenionensi unius pœne Sæculi mora sublatæ fuerunt. Restituta Romæ Apostolica Sede Sæculo XIV: ineunte sacrarum Stationum Ordo nescio quibus ex caussis reparari non potuit; & solum sub Sixto V. ex parte renovatus fuit, dum laud. Constitutione statuit, ut saltem quibusdam in Solemnitatibus, ac Dominicis Quadragesimæ, & Adventus pristinæ in præcipuis Urbis Basilicis Stationes haberentur; cum tunc vel tantum in Apostolica Capella, vel in Vaticana Basilica, Pontifex solemniter Sacrificium celebrare soleret. Non diu integrè servari potuit Sixtina Constitutio, ac licet nonnullæ Basilicæ stabilitis diebus a Pontifice cum Clero frequentarentur, rarior tamen accessus ad alias Ecclesias, & frequentior divinorum officiorum celebratio in Pontificio Palatio evasit. Optime igitur Viri celebres Suaresius, & Ven. Card. Tomasius a præclaro Moretto par. 2. Presbyter. sect. 9. num. 15. laudati referunt mutationem Stationalium Celebritatum ad frequentes ab Urbe recessus RR. Pontificum, ob quos alii etiam vetustissimi Ritus sunt obliterati; atque etiam *ob Romanæ Curiæ crebras apud exteras gentes peregrinationes*, ut scribit Augustinus Piccolomineus Episc. ad Innocent. VIII. P., evanuerunt. Reverà etsi extra Urbem voluissent Apostolici Præsules Stationum morem custodire, stationalium Ecclesiarum defectus prohibuisset:

XXI. Impedita facultate Stationum Loca frequentandi, non tamen supremi Pontifices sinebant majores saltem Anni Festivitates sine conveniente solemnitate transire; & quemadmodum *pro tempore, pro loco, pro necessitate ceremonias mutare* debuerunt, sicut inquit Paris de Grassis Epis. ad Leonem X. P. Tom. 2. Musei p. 589.; Ita etiam Locum mutaverunt in propriis Palatiis divina officia celebrantes. Cum enim illis deessent Ecclesiæ idoneæ, valdeque commodum foret in Palatinâ Capellâ omnes congregari Patres aliàs graviùs fatigandos accessu ad remotiores Ecclesias, ibi solemniter sacrificia sunt peracta, quæ antea diebus stationalibus in Ecclesiis ad Stationem deputatis celebrabantur. Hoc Avenione fieri solitum Ordo XIV. Mabillon. non semel significat, & signanter cap. 99. ubi de Joanne XXII. dicitur, quod in *Capellâ suâ Dominus Papa cantat Vesperas Festi, & fiunt quædam solemnitates*. Imò ut uberiore magnificentiâ celebrarentur sacra Solemnia Clemens P. VI. in Palatio Avenionensi *Capellam amplissimam, nimiùmque decoram* ædificavit, sicut legitur in Vitâ V. ejusdem Pontificis apud Balutium Tom. 1. Vitar. Papar. Avenion. pag. 297. ubi additur: *In dicta nova sua magna Capella semel dumtaxat in omnium Sanctorum Festo solemniter celebravit, & facundissime prædicavit*. Ne tamen initia istius consuetudinis figamus, ut quidam censent, solum tempori Avenionensis moræ, non pauca nos prohibent. In primis Ordo XIV. cit. plene convinceret sub Bonifacio VIII. jam viguisse usum in Palatina Capella solemniter celebrandi, si ille & scriptus fuisset ante electionem Clementis P. V., & demtis nonnullis infarcinationibus collectis ex Cæremoniali Petri Amelii esset genuinum opus Jacobi Gaetani Cardinalis S. Georgii in Velo aureo ad Purpuram evecti a Bonifacio VIII., & sub Clemente VI. defuncti. Etenim non tantum in eodem Ordine passim est sermo de Capella, & Capellanis Pontificiis; sed etiam hic proponitur titulus num. 62. *De Ministerio Presbyteri Cardinalis assistentis Summo Pontifici cum coram eo celebratur Missa in Capella, vel in Aula*. Nihil sane expressius dici poterat ad demonstrandam Capellam Pontificiam, atque in ea solemniter celebratum sacrificium,

De aliis divinis officiis illic peractis clare alibi, & frequenter loquitur. N. 75. *In hoc festo* (SS. Innocentium MM.) *nec Papa venit ad secundas Vesperas ad Capellam.* Pariter de Festo Purificationis B.M.V. agens inquit: *Papa incedit aliquantulum per Capellam processionaliter sub Pallio &c.* Totum Officium in Feria IV. Cinerum fuisse peractum aliquando in Capella Pontificis indicat num. 79. his verbis: *Hoc idem servatur in Capella Domini Papæ, quando Papa non celebrat, excepto quod sibi & omnibus adstantibus imponit cineres.* Similiter Officium Parasceves num. 93. in Capella fieri tradit: *Sciendum quod ista die Dominus Papa, antequam vadit ad Ecclesiam, seu Capellam pro Officio faciendo.*

XXII. Tam amplis nihilominus testimoniis nolumus insistere, ut ante Sæculum XIV. solemnia divinorum Officiorum in Pontificia Capella celebrata discamus. Nam demus Mabillonio scriptum fuisse a Jacobo Cardin. Gaetano prædictum Ordinem, cujus alia scripta recenset Ciacconius Tom. III. Ed. R. pag. 325., num propterea sub Bonifacio VIII. scriptum fuisse Ordinem illum consequitur, cum pæne quadraginta annis Bonifacio supervixerit Jacobus, tantumque habere otii potuerit eidem post hujus mortem contexendo? Frequentes illæ dicendi formulæ: *Quando Papa est Romæ: Si sit Papa Romæ*, quæ passim occurrunt capp. 67. 76., & præcipue cap. 101. melius designant tempus Bonifacio VIII. posterius, cum rarius similes loquendi modi in aliis Ordinibus ante illa tempora descripti usurparentur, licet quandoque Roma discesserint Pontifices. Opportune autem post Bonifacium adhibebantur illæ locutiones conditionales, ut innotesceret quid R. Pontifice absente agendum foret a Clero solemnitates celebrante.

XXIII. Profecto commorantibus Pontificibus Avenione scriptus cognoscitur idem Ordo, in quo frequenter fit mentio Clementis V. cap. 106. pag. 406., Clementis VI. ; & Innocentii VI. cap. 117. pag. 435. &c. Ad hæc caput 99, in quo *Additio facta tempore Joannis XXII.* recitatur. Nondum vero intelligo, quare ex his verbis Clar. Mabillonius Tom. 2. Mus. pag. 380. Ordinarium istum scriptum fuisse ante Joannis XXII. P. ætatem inferat. Nam si ante hoc caput nulla alia vestigia adessent descripti Ordinis post Bonifacium P., tunc forte validior appareret illatio: At cap. 89. Clemens V. Clemens VI., Innocentius VI., Benedictus XII., & Gregorius XI. nominantur. Itaque illa *additio* ab Auctore videtur eo fine inserta, ut dies, quibus olim consuescerent RR. Pontifices Missam Papalem facere, ab aliis discernerentur, in quibus Joannes XXII. Pontificiam Missam solemniter cantandam decrevit. Sicut enim cap. 99. apte distinguit veterem consuetudinem a recentiore institutione, quam suo Auctori attribuit; ita sequenti cap. 100. describit *Ordinationem Domini Alexandri Papæ IV. de suffragiis faciendis pro Summis Pontificibus, & Cardinalibus defunctis*, quin tamen inde inferre quis valeat ante Alexandrum IV. hunc Ordinem fuisse congestum.

XXIV. Sed neque tuto concedendum videtur Auctorem ejusdem Ordinis fuisse Jacobum Gaetanum: Potius, Ordo ille videtur esse, nisi penitus fallar, collectio variarum Cæremoniarum Pontificalium post Gaetanum ex pluribus Auctoribus compilata. Quod autem apud Amelium sæpe allegetur Cæremoniale Gaytani argumento fuit eruditiss. Mabillonio Ordinem XIV. Gaetano asserere. Attamen, ut ego tuto ejusdem Ordinis Gaetanum facerem Auctorem, oporteret me exploratum habere, quod idem Ordo ipsum esset Gaetani Cæremoniale; nec possem suspicari, quod sicut Amelius plura ex Cæremoniali Gaytani derivavit in suum Ordinem, ita etiam consarcinator Ordinis XIV. plura ex eodem Gaytano decerpserit. Addo tantum summatim contineri in Ordine XIV., quæ velut Gaytani laudantur in Ame-

lii

lii Ordine XV, Ignoro pariter num omnia, quæ ab Amelio indicantur reperiri in Cæremoniali Gaytani, inveniantur etiam in Ordine XIV. Mabilloniano. Quæ cap.85. Amelianus Ordo laudat ex Cæremoniali prædicto, invulgato Ordine XIV. mihi non occurrerunt. Fugerunt me forte raptim illa perquirentem, quia majorem curam impendere nolui, postquam tam multa deprehendi in hoc Ordine, quæ cum ætate illius celebris Cardinalis nequeunt cohærere. Si licet conjicere nonnisi Sæculo XV. prodiit hæc Cæremoniarum collectio ex diversis Scriptoribus concinnata; Etenim de Bonifacio IX. P. commorante Perusii Collector capp.79. & 81. agit.

XXV. Certiora itaque proferam testimonia, quod in Capella Pontificia nonnumquam aliqua ante sacellum Avenionense Ecclesiastica Officia, & aliquando Sacrificium Missæ solemniter a Pontifice celebrarentur. Egregium occurrit testimonium sumptum ex Cæremoniali jussu Gregorii X. P. conscripto, & vulgato inter Ordines RR. num.XIII., e quo evidenter emicat vigens illa consnetudo. Videre poterit Lector num.22. de Officio in Cœna Domini. Ego autem sequentia ante ejus oculos subjicio num. 25. de Festo Paschatis, *Dominicum Sanctum Pascha surgit Papa ad Matutinum, & omnes Capellani induti superpelliceis conveniunt in Capella, quæ bene ornata dicitur esse, cum pluribus cereis, & magnis faculis: & demum venit Papa indutus Pluviali albo .... Conducentibus eum duobus Capellanis venit ad Capellam, & Officium agit*; & infra: *Capellani .. in omnibus Festis Duplicibus a Pascha usque ad Festum omnium Sanctorum in primis & secundis Vesperis, in Matutinis, & IN MISSA, SI FIAT DE FESTO IN CAPELLA, debent uti superpelliceis. Eodem die vigiliæ Dominus Papa cum Capellanis suis in S. Petro pernoctat, & dicit in Capella sua Matutinum cum Capellanis suis, & mane in S. Petro cantat Missam.* Paullo antiquior est Ordo XII. Cencii Camerarii, qui simul nonnulla Sacra commemorat Officia, quæ nonnisi cum aliqua solemnitate, atque inter Missarum celebritatem peragi poterant. Talis est Consecratio Episcoporum, vel Abbatum, quam in Capella fieri solitam tradit num.20. *Excepto quando Dominus Papa consecrat in Capella.* At luculentius reliquis nobis suffragatur Joannes Diaconus Lib. de Eccl. Lateran. Tom. 2. Mus. Italic. pag.567., quia & celebratam in Capella a Pontifice Missam, & Officia Clericorum Palatinorum Pontifici celebranti præstita significat, Verba illius supra num.13. recitavimus, quæ medio Sæculo XII., quo scribebat Joannes, factam aliquando a Pontifice in proprio Palatio celebrationem Sacrificii ministrantibus in Lectione Evangelica & Apostolica Diaconis, & Subdiaconis Palatinis sine dubio exhibent.

XXVI. Certa hæc sunt; ac valde remota a Secessu Avenionensi monumenta, quæ præseferunt non penitus insuetos fuisse RR. Pontifices in propriis Capellis solemniter celebrare. Verum non dubito altius adhuc repeti posse eundem morem inspecto munere Diaconorum, & Subdiaconorum Palatinorum, quos præcipue electos fuisse, ut in *Palatio*, & in Ecclesia Lateranensi solemniter celebranti Pontifici ministrarent, satis ex verbis Joannis Diaconi eruitur. Eo usque ergo licebit conscendere in designanda antiquitate similium solemnitatum in Pontificiis Oratoriis celebratarum, quousque ascendimus in requirendis Palatinis Sacris Ministris. Cæterum in Oratorio Laurentiano, in quo bene multas celebritates peractas ex Cencio, ex Benedicto Canonico refert Card. Rasponus Lib.4. cap.19., aliquando Missarum solemnia celebrata fuisse mihi persuadet consecratio in illo tentata Sæculo VIII. Pseudo-Pontificis Constantini: Etenim ubi penitus insolitæ, ac contrariæ Ecclesiasticis moribus fuissent Missarum solemnitates in Papalibus Capellis, vix credibile est alio sceleri hunc quoque reatum Gregorium

rium Episcopum superaddere voluisse. Firmavimus igitur, quantum nostræ datum est mediocritati, antiquitatem Ritus solemniter divina Officia explendi in Apostolica Capella; & licet ante Sæculum XII., quo cœperunt Stationales Ecclesiæ deseri, raro legantur similes peractæ Solemnitates; ea tamen, quæ de Capellis Pontificiis habuimus, majori, qua potuimus, diligentia in unum congessimus.

CAPUT VI.

De Domesticis Antiquis Oratoriis S.R.E.Cardinalium, & Episcoporum.

I. QUAMVIS nemo prudens dubitare valeat, quin privata in Episcopiis fuerint Oratoria ad Episcoporum pietatem explendam; adhuc aliqua de illis hoc loco dicenda censui, ne velut destituta Antiquiorum Scriptorum testimoniis silentio prætereantur. Sponte autem, lubentesque confitemur plures Episcopos frequenter ad Ecclesias accessisse, ut ibi præsente Populo celebrarent. Singulis Dominicis, ac reliquis festivis Anni diebus Missarum solemnia coram suo grege Præsules explevisse, quando nullis prohibebantur impedimentis, manifeste ostendunt vel superstites ipsorum homiliæ ea occasione habitæ, vel aliquando ad aliquorum negligentiam excutiendam stabiliti Canones, qui id præcipiebant. In Collectionibus Conciliorum talia mihi occurrerunt decreta, quæ licet particularium Provinciarum Episcopos afficerent, tamen ab antiqua non recedebant consuetudine, quam etiam S.Justinus M.Apolog.1. commemorat, ut *die solis* omnes simul congregarentur in Ecclesia de manu *Præsidis* sacrificantis sanctissima Christi dona accepturi. Verum quis sibi persuadeat quotidie singulos Episcopos accedere potuisse ad Ecclesiam, ut Sacrificium offerrent, & maxime in illis remotis sæculis, in quibus sicut nunquam, vel rarissime sine solemni sacrarum cæremoniarum apparatu in Ecclesia Missæ celebrabantur; Ita non alius aliquando suppetebat opportunus modus sacrificandi, quam in privatis Sacellis? Non recens est, imo vetusta, & a plurimis præcipue Episcopis recepta piissima, & saluberrima consuetudo offerendi quotidianum Sacrificium, quod neque per unum diem sine magna necessitate, ac causa præteriri debere merito insinuabat Bonifacius VIII. Episcopis Cap. fin. de *Privil.* in VI. Tales fuerunt S. Cassius Narniens. teste M. Gregorio hom.37. in Evang. S. Licinius Andegavens., ut legitur in ejus Actis cap.2. num.11. in Februar. Bollandiano ad diem XIII. Sanctus Flavianus, & Sanctus Principius, & illi alii infra commemorandi num.4., & 6. Qua ergo alia ratione poterant Episcopi tam frequenter Missas facere, si domestica Capella carebant? Certe nimium ipsis, ac cæteris Clericis in publico Sacrificio ad decorem Episcopalem requisitis grave, molestumque fuisset continuo ad Ecclesiam accedere. Præterea valetudinis incommoda sæpius debuerant non minus olim, quam nunc movere Episcopos, ut intra proprias Ædes idonea erigerent Oratoria ad rem divinam aliquando faciendam. Denique quid magis a vero alienum, ut Episcopi præterlapsis temporibus propria auctoritate nonnullis Laicis passim concederent ad finem explendæ privatæ devotionis in Domi-

Domibus Oratoria erigere; & interim ipsi soli destituerentur similibus privatis, ac Episcopalibus Oratoriis, qui alias etiam in communibus cubiculis aras portatiles sæpe adhibebant, quando ad proximum Sacellum ingravescentibus morbis ire non sinebantur?

II. Sed exempla proferamus Oratoriorum intra Episcopia constructorum. Primum autem Lectori propono considerandum, an in Mediolanensi Episcopio S. Honoratus Vercellensis Episcopus prius Sacrificium perfecerit, Viaticumque paraverit, quam descendens *e superiori Domo* corpus Dominicum S. Ambrosio jamjam ex hac vita migraturo traderet? Id intrepide affirmari non potest, cum aperte a Paulino in vita istius Sanctissimi Antistitis non referatur: Verum neque penitus spernere possumus conjecturam recolentes, quod alii Episcopi ejusdem ævi ante egressum ex hac vita oblato in propria domo Sacrificio sese Sacro Viatico communire concupiverunt. Cedant autem conjecturæ, ubi aperta extant argumenta Episcopalium Oratoriorum. Ista suggerit S. Paulinus Nolanus Epist. 31. num. 1., in qua ostendit Severum Episcopum desiderasse *de Sacris Sanctorum Reliquiis benedictionem, qua adornetur domestica* ipsius *Ecclesia*. Communem inter Episcopos tunc fuisse consuetudinem *Domesticum*, propriisque usibus commodius erigendi Oratorium mihi tum Vota S. Severi, tum responsio S. Paulini suadent. Nam nisi valde frequens viguisset hujusmodi mos dedicandi domestica Oratoria, nec ille Sanctorum pignora in eum finem convertenda postulasset; nec in penuria Sacrarum Reliquiarum sese paratum exhibuisset alter Rogantis desideria complere.

III. Libere perseverabat autem laudabilis Disciplina Sæculo VI., cujus apertum habemus testimonium in Cassio Narniensi Episcopo, de quo M. Gregorius hom. 37. in Evang. narrat, quod licet morbo gravatus *in Oratorio Episcopii sui Missas fecit*, ut piis Populi ad suum lectum accurrentis satisfaceret desideriis. Alias sæpe in eodem Oratorio S. Cassium sacrificasse non ambigimus, quia penitus incredibile videtur, continuo potuisse ad communem Ecclesiam se conferre, ut *quotidie* sacra Mysteria perageret. De *Oratoriis*, seu *Basiliculis* privatis loquitur etiam Sanctus Avitus Viennensis Episcopus Epist. 6. ad Victricium Episcopum; unde morem celebrandi intra Episcopalia Oratoria Sæculo VI., quo ille florebat, confirmare valeamus.

IV. Ut vero aliquod ab Orientalibus promamus exemplum, S. Joannis Eleemosynarii Alexandrini Episcopi Acta a Leontio descripta nobis suppeditant; & simul illustrant, quod superius innuebamus; tunc solùm videlicet solitos fuisse Episcopos in publicâ Ecclesia sacrosanctam Victimam immolare, quando Pastoralis Cura postulabat ab illis Sacramentorum dispensatione commissum Gregem alere. Hinc in hunc modum allocutus est Populum S. Joannes, ut narratur in illius Vita cap. 41. *Ego propter vos descendo in Sanctam Ecclesiam; nam poteram mihi met facere Missas in Episcopio*. Propter utilitatem, & consolationem Populorum sancta societate membra cum capite sæpe in salutari oblatione colligabantur. Verum quia non semper urgebat necessitas, ut Pastor cum Grege simul congregaretur; ita aliquando S. Joannes privatim offerebat in proprio Oratorio, sicut testatur idem Leontius c. 12. apud Bollandum die 23. Januar. pag. 513. de ipso dicens: *Facit Missas in Oratorio suo nullum habens, nisi Ministrum suum*. Singularem non fuisse hanc consuetudinem S. Joannis; sed potius inter alios Orientales Episcopos evasisse frequentem mihi facilè persuadeo, quia Oratoria Domestica in Oriente Sæculo VI. etiam Laicis jam familiaria evaserant. Profectò de S. Tharasio Constantinopolitano Patriarcha Sæc. IX. vix dubitari potest eum in privato Oratorio divina Mysteria perfecisse, a quibus nimia licet ægritudi-

tudine oppressus vacare non patiebatur. Si modum, quem ipsum in celebratione Sacrificii tunc tenuisse narrat S. Ignatius in ejus Vita Cap. XI. apud Bolland. ad diem 25. Febr. diligenter perpendimus, ad Ecclesiam publicam caussa Sacrificii potuisse descendere omnino incredibile videtur: Etenim *Morbo, & senio laborans nequaquam satiabatur Sacrosancti Mysterii celebratione, sed intenso ad Deum amore ardens, & morbi nullam ducens rationem pectore innitens mensæ ligneæ, quæ parabatur ante Aram Divinam Sancta peragebat.* Poenè similia de S. Principio Cenomanensi Episcopo sub Clodovæo leguntur in antiquis Actis Episcopor. Cenomanens. Tom. III. Analect. Mabillonii pag. 72. Edit. Paris. anni 1676. Ipse enim quotidie Missam *aut publicam, aut secretam celebrabat. Persæpe quidem ut prædicti sui Discipuli nobis retulerunt, ita infirmus Missam celebrabat, ut a duobus suis Ministris coram Altari sustentaretur.*

V. Non minus interim splendidum in Occidente pro Oratoriis Episcopalibus nobis occurrit monumentum ex Libro Diurno RR. Pontificum, quem clari nominis Vir Joannes Garnerius S. J. edidit, illustravitque. Continet Liber ille varias formulas, quas RR. Pontifices Sæculo VI., & VII. (Ad hanc enim antiquitatem refert doctus Editor:) servabant in Apostolicis Litteris, cum certas facultates tradebant. Inter alias formulas extat Tit. X. c. 5. illa, qua Episcopis licentiam consecrandi in propriis Episcopiis Oratoria, his verbis concedebant: *Quoniam dilectio Tua Sanctuaria Beati Ill. sibi nostra voluntate concessa in Oratorio, quod in nomine ejusdem B. Martyris INTRA EPISCOPIUM Civitatis suæ asserit construxisse postulat recondenda, ut in ejus honorem Locus ipse debeat consecrari; Fraternitati tuæ, si tamen illic nullum humatum corpus esse claruerit, quæ postulas, indulgemus &c.* Vigebat igitur communiter mos intra Episcopia Oratorium erigendi, in quo Missas Episcopi facerent, cum Festorum solemnia ipsorum in publico conventu præsentiam non exigerent: sed quia consueverant eadem Oratoria consecrari; propterea ad R. Pontificem confugiebant. Etenim illorum, imo antiquiorum temporum Disciplina jubebat prius a Pontifice licentiam impetrare, quam ullas Basilicas, ac Oratoria possent Episcopi consecrare. De hac re loquitur S. Gelasius P. Epis. 5. ad Episcopos Lucaniæ cap. 4. jubens Episcopis, quod *Basilicas noviter institutas non petitis EX MORE præceptionibus dedicare non audeant*: & cap. 25. reprehendit eos, qui *absque præcepto Sedis Apostolicæ Ecclesias, aut Oratoria sacrare* præsumpserant. Ætate M. Gregorii id constanter observabatur; unde sæpe in suis literis copiam facit Episcopis consecrationis celebrandæ. Extat pariter in Libro Diurno cap. 5. Tit. XI. Formula concedendi Episcopis facultatem consecrationis Ecclesiæ, aut Oratorii. De hoc more postulandi licentiam ab Apostolica Sede ad Basilicarum consecrationem loquuntur Martenius Lib. 2. de Antiq. Eccl. Rit. cap. 13. num. 6., & Catalanus Tom. 2. Comm. Pont. Rom. Alia addere non debemus, cum formulam Episcopalium Ordinariorum superius dicta satis illustrent.

VI. Ad Episcoporum Domestica Oratoria pertinere nullatenus dubito conventionem factam in Synodo Bavarica anno 772. sub Thassilone Duce, cap. 14. inter Episcopos, & Abbates, *ut dum eorum quis de hac luce migraret, unusquisque superstitum Episcoporum, vel Abbatum pro defuncto in DOMO SUA EPISCOPALI, vel Cenobio Missas speciales . . . . faciat.* Pia hæc conventio in mentem revocat, quod legi in Concilio Valensi II. Can. 3. Missas nempe pro defunctis private celebrari solitas: Quas enim ibi *privatas*, hic *speciales* appellari video. Volui id obiter innuere, ut semel saltem indicarem apud Antiquos Missas privatas frequentius in privatis tantum Oratoriis fuisse peractas. Clarissi-

rissime hoc ipsum confirmat Capitulum II. Synodi Ticinensis an.850. sub Lothario, & Ludovico August. celebratæ; & (quod magis nobis arridet) evidenter simul declarat Episcopos præter Dies Festos celebrasse quidem, sed *privatim*, ac *occulte*, idest in privato Oratorio sine præsentia Populi. Ecce Synodi verba mirifice rem nostram illustrantia. *Statuimus, ut non tantum Dominicis diebus, & præcipuis Festivitatibus Episcopi Missas celebrent: sed cum possibile fuerit, quotidiana quoque Sacrificia frequentent: nec fastidiant PRIVATIM primum pro se, deinde pro consacerdotibus .... preces fundere, & Omnipotenti Deo HOSTIAS OFFERRE, comitante pia compunctione, & sacræ devotionis affectu, quod MAGIS OCCULTE SACRIFICANTIBUS convenit, ut ipse quoque Sacerdos Hostia viva fiat, & Sacrificium Deo spiritu contribulato,* Sufficiunt, ut arbitror, pauca hæc commendandæ antiquitati Oratoriorum Episcopalium; nam sequentibus ætatibus cum creverint potius, quam suppressæ fuerint Domesticæ Capellæ etiam in Domibus Laicalibus, nihil in causa fuit, unde a pristina recedere consuetudine Episcopi compellerentur, cum neque Concilii Tridentini Decretis illorum Oratoria interdicta fuerint a Missarum celebratione. Quæ enim antea ipsi poterant concedere cæteris sibi subjectis, non est, cur saltem non valeant in Episcopio erigere, sicut Cap.XVI. dicemus.

VII. De privatis S.R.E. Cardinalium Capellis unicum quidem hactenus apud Veteres mihi occurrit exemplum; sed tantæ auctoritatis, quanta sufficit ad illud extendendum in omnes qui eadem dignitate fulgebant. Exemplum reperi in Joanne S.R.Eccl. Diacono Card. Lib.3. Vitæ S. Gregorii cap.58., ubi loquitur de Reliquiis, *quæ in Oratorio Domus suæ in Suburra positæ erant*. Concedebantur igitur non tam Presbyteris, quam Diaconis Cardinalibus Domestica Oratoria; nec cogebantur aut Sacrificio carere, aut ad publicas Ecclesias, Titulumq; suum quotidie accedere caussa Sacrificii. Non dubito autem hoc Oratorium fuisse privatum; cum id satis indicare videantur illæ particulæ determinantes ad Joannis Cardinalis *Domum* pertinuisse. Quod si ibidem commemoratur *Mansionarius* Oratorio addictus; nihil tamen alienum insinuatur ab consuetudine illius ætatis, in qua ut consecrabantur privata Oratoria, & Reliquiis ditabantur; ita pariter Presbyter aliquis ad earumdem custodiam addicebatur.

VIII. Cæterum sine ulla difficultate facile intelligitur amplissimis S.R.E Presbyteris, & Diaconis Cardinalibus in regimine Universalis Ecclesiæ simul cum Pontifice excubantibus concessa hujuscemodi Oratoria, quæ tot aliis hominibus gradu, & dignitate longe inferioribus non negabantur. Neque vero impediebat illos olim frequenter in propriis Titulis habitasse; nam etiam Episcopi, etiam R. Pontifices in Ædibus Ecclesiæ proximis habitare solebant, quin tamen inde vetarentur Domestica, ac propriæ tantum pietati reservata habere privata Oratoria. Semper vero eos retinuisse optimam hanc consuetudinem non dubito, cum nulla vestigia suspensæ prius, & postea restitutæ hujusmodi facultatis inveniantur. Morem hunc Sæculo saltem XIV. vigentem novimus ex Ordine R. XIV. cujus num.61. ita inscribitur: *De Missis, quæ celebrantur coram Cardinale in Capella ejus per Cappellanum ipsius*. Ejusdem moris meminit Leo X. P., eumque commendat in Bulla Reformationis Curiæ edita in Concilio Lateranensi anno 1514. 3. Nonas Maii dicens: *Cum S.R.E. Cardinales omnes in ipsa Ecclesia post Summum Pontificem honore, ac dignitate præcedant &c. sint omnes vigiles, ac divinis Officiis, Missarumque celebrationibus intenti, habeantque CAPELLAS SUAS IN LOCO HONESTO, PRO UT FACERE CONSUEVERUNT*.

CAPUT VII.

De Privatis Monachorum Oratoriis Sæculis IV. V. VI. & VII.

I. INTRODUCTAM Sæculo IV. jam fuisse consuetudinem, ut Monasteria suum haberent Oratorium, in quo Missam audirent Monachi, & Sacramenta acciperent, compertissimum reddit Epistola Sancti Epiphanii ad Joannem Hierosolymit. de Ordinatione Pauliniani, in qua nulla penitus a se violata jura Hierosolymitanæ Sedis contendit, quia ipsum in Monasterio ordinaverat, ubi alii duo Presbyteri ob modestiam offerre recusabant: *Quamquam*, ait, *in Monasterio ordinaverim, & non in Parochia, quæ tibi subjecta est*. Cum enim non alio Titulo, quam ob Monasterium Paulinianus institutus esset, propterea nihil detractum alienæ jurisdictioni a se fuisse affirmabat Epiphanius. Ad idem Sæculum referendus est Abbas Paphnutius, quem Cassianus Collat. 10. cap. 2. *Presbyterum Congregationis nostræ* appellat, ut hinc noscamus eo tempore adfuisse Solitariis Presbyteros proprios, qui Monachorum gratia *spiritales Hostias* offerrent. Voluit Paphnutius teste Cassiano Coll. 4. cap. 1. *Successorem dignissimum* constituere Danielem Monachum; atque eum *Presbyterii honore provexit: qui tamen prioris humilitatis consuetudinem non omittens, nihil unquam sibi illo præsente de sublimioris Ordinis adjectione donavit, sed semper Abbate Paphnutio spiritales hostias offerente hic velut Diaconus in prioris ministerii permansit Officio*. De Presbyteris Ascetarum illius ætatis alterum testem profero Rufinum de Vitis Patrum cap. 18. qui *in Regione Arseniote Serapionem quemdam Presbyterum multorum Monasteriorum Patrem* se vidisse tradit. Narrat etiam Lib. 2. cap. 1. de S. Heleno, quod cum *Dominico die* venisset *ad Monasterium quoddam Fratrum, & cum vidisset eos non agentes solemnitates diei, caussas requirit*; quas Solitarii illi non in specialem Cœnobii a reliquis diversam consuetudinem rejecerunt, quasi quod videlicet suum non haberent Presbyterum, a quo ipsis præsentibus divina celebrarentur Sacramenta; Sed quia *Presbyter destinatus tunc non adesset, qui trans flumen maneret*.

II. Alia corradat, quicunque voluerit, illorum temporum pro Presbyteris Monasteriorum: Nec enim deerunt; cum etiam tunc essent In Solitudinibus Nitriæ, & Eremis Scythiæ propria Oratoria, in quibus ad sacra Officia, participationemque Sacramentorum Solitarii certis diebus, & maxime Sabbatho, & Dominico juxta Palladium in Historia Lausiaca c. 4. in Vita Arsenii, ac alibi, & juxta veterem Scriptorem Vitæ S. Eutymii Abbatis cap. 57. convenirent. Monachos solitos congregari Festis Diebus ad divina mysteria, indicavit Barlaam apud S. Jo. Damascenum in Hist. Barlaam; & Josaphat recensens morem aliquorum Monachorum, qui *longe ab invicem cellas habentes Dominicis Diebus ad Ecclesiam unam conveniunt; & divina Mysteria sumunt, Sacrificium dico intacti Corporis, & pretiosi Sanguinis Christi*. Idem de Ægyptiis affirmat Cassianus Lib. 3. Instit. cap. 2. *Nulla apud eos*, inquit, *per diem publica solemnitas absque die Sabbathi, vel Dominica celebratur; in quibus hora tertia Sacræ Communionis obtentu* con-

conveniunt. De Pachomianis similiter idem tradit Palladius laud. cap. 38. *Ingredientibus autem ad Christi communionem Sabbatho, & Dominico &c.* Id ipsum de Nitriensibus affirmat c. 69. his: *Solum autem Sabbatho, & Dominico congregantur in Ecclesiis*. Et supra cap. 6. de Nitriensibus aliis Monachis ista enarrat. *Veniunt ad Ecclesiam Sabbatho solum, & Dominico. Sunt autem octo Presbyteri, qui præsunt huic Ecclesiæ, in qua quamdiu vivit primus Presbyter hujus Ecclesiæ, nullus alius offert, nec judicat, nec habet sermonem; sed tacitè solùm cum eo sedent*.

III. Habebant igitur Sæculo IV. plura Monasteria ad Ascetarum explendam devotionem deputatos Presbyteros; & sua pariter Oratoria habebant ad rem divinam faciendam parata. At verò, ut arbitror, hujusmodi Oratoria, pro quibus ex Monachis unus, aut plures ordinati fuerant, penitus privata, illorum tantùm usibus reservata, & a turbis Laicorum nimis a solitudine, & Instituto Monastico alienis omninò semota erant. Scio quidem nonnumquam doctos Viros dixisse de Monachis, quod olim ad publicas Ecclesias percipiendorum Sacramentorum gratia proficiscebantur. Id profecto verissimè dictum existimo, etsi dubitaverit eruditissimus Martenius Comm. in cap. 62. Regulæ S. Benedic. Nam S. Athanasius Epist. de Fugâ suâ tanquam testis oculatus Monachos ad Ecclesiasticam Synaxim convenisse commemorat; Et S. Hieronymus discernens Clericos a Monachis, illos in Ecclesiis sedisse, ac ministrasse; Hos autem ad Altare munus Sacerdoti obtulisse significat, quod cæteris Laicis adstantibus Sacrificio commune erat: *Alia*, inquit Epist. 1. ad Heliodor. *Monachorum est causa, alia Clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor, Illi de Altario vivunt, mihi quasi arbori infructuosæ securis ponitur ad radicem, si munus ad Altare non defero. Mihi ante Presbyterum sedere non licet &c.* Etsi vero in dubium nequaquam revocemus aliquando Monachos publicas debuisse frequentare Synaxes; adhuc tamen ab hac necessitate accedendi ad Ecclesiam propter Sacramenta exempti erant Monachi illorum Monasteriorum; qui longe a Civitatibus solitudinem severissime custodiebant. Pro istis tantummodo valuit dispensatio habendi propria Oratoria, ac proprios Sacerdotes; ut cum aliena jura non invadebantur, saltem ad commodum privatum eorumdem Solitariorum peculiaria in ipsorum privatis Oratoriis permitterentur Sacrificia, ne cogerentur in vastis solitudinibus diù oberrare, ut in Ecclesia communi Missæ interessent. Habens igitur e Sæculo IV. indicia tam clara celebrati Sacrificii in commodum Monachorum, ad eam usque ætatem provehendam originem privatorum Oratoriorum ad unicum Monachorum usum sum arbitratus. Addo, quod ad Sæculum IV. rejicitur communius ætas S. Barlaami, cujus Historiam descripsit S. Jo: Damascenus; imo ante Constantinum statuitur a P. Le Quien: Hunc autem fuisse Presbyterum constat ex eadem Histor., in qua narratur ipsum morti proximum misisse Josaphat *ad quosdam Fratres procul habitantes, ut afferret ei, quæ ad sacram hostiam consecrandam erant necessaria*; Quid simile refertur Lib. 1. de Vitis Patrum editis a Rosuveydo cap. 19.

IV. Frequentiora evaserunt Sæculo V. privata Oratoria Monachorum, cum multo magis dilatata fuerit consuetudo, ut Monachi proprium haberent Presbyterum, qui inter illos conversatus, ubi necessarium fuisset, Sacrificium offerret. Archimandrita præcipue, sive Rector Monasterii Sacerdotali Dignitate fulgebat, ut qui Pater erat Monachorum sibi in Monasterio subjectorum, etiam gradu sacræ Ordinationis sublimior cæteris emineret. Plurimi sane reperiuntur Archimandritæ Presbyteri Sæculo V. Dalmatium Archimandritam Constantinopolitanum, & Presbyterum fuisse

constat ex ejus Litteris in Concilio Ephesino relatis. Inserta in eodem Concilio, relectaque fuerunt Acta Concilii Constantinopolitani sub Flaviano habiti adversus Eutychetem, in quibus sæpissime recensentur Archimandritæ Presbyteri. Sola Actio VII. octodecim habet Presbyteros, & Archimandritas, qui sententiam adversus Eutychem dixerunt. Similiter Act.4. Concilii Calcedonensis lecta fuit Epistola adversus Eutychem ad Marcianum scripta ab octodecim, qui se Presbyteros, & Archimandritas inscripserant.

V. Ex hac Archimandritarum ordinatione facile arcebantur pericula elationis a Monasteriis; ad quæ præcavenda suos Monachos a Clericatu alienos esse olim volebat S.Pachomius, ut constat ex ipsius Vita cap.13.in Majo Bollandiano ad Diem XIV. Verba reticere non possum, cum simul demonstrent non fraudatos fuisse Monachos Sacramenti, & Sacrificii uberrimis beneficiis, quamvis e suo grege neminem haberent Presbyterum; quoniam e vicina Ecclesia Presbyter ad Monasterium sacris operaturus advocabatur. *Ubi igitur*; inquit Auctor Vitæ Pachom. pæne coævus, *ad peragenda sacra Mysteria erat necesse Presbyterum e vicinarum Ecclesiarum una aliqua evocabat* (Pachomius). *Nemo quippe inter eos ad Ecclesiastici Cleri Ordinem adjunctus versabatur ita ratiocinante Pachomio, & ad suos sæpe repetente*. (Erant autem S.Viro subjecti plusquam mille Monachi.) *Optimum videri nullam in Cœnobiis præsertim dignitatem, & excellentiam appeti, ne rerum earum causa aversiones, rixas, invidiam, æmulationem, aliasque divisiones interMonachos oriri contingat. Quemadmodum enim vel exigua ignis scintilla in segetem forte incidens, si non continuo fuerit extincta, integri anni labores nata est omnino exurere; Ita Clericatus initium est cogitationis de appetenda præcellentia*. Eadem plane ratione S. Basilius Monachos ad Clericatum inhiare, ne alios Fratres antecellere ambirent: *Clerum*, ait, *aut inter Fratres Principatum nullo modo appetere Monachus debet; si quidem diabolica ista pestis est*. Cassianus ipse licet sua ætate nonnihil remissum viderit rigorem Monasticum, ita ut jam tunc Monachorum aliqui ad Clericatum promoverentur, tamem inter alia Diaboli tentamenta, quibus Monachorum animos pulsabat, illud refert Lib. XI. Instit. cap. 14., quod *nonnumquam Clericatus gradum, & desiderium Presbyterii, vel Diaconatus immittit*. Denique S.Sabas, sicut in ejusVita cap.22. apud Surium 3.Decemb. legitur; *ita statuebat Sacerdotium esse semper Monachis caussam ambitionis*; unde nec ipse *sibi nec alicui alii ex iis, quibus præerat*, Sacerdotium permisit; etsi tandem auctoritati Hierosolymitani Antistitis cedens Sacerdos ordinatus fuerit.

VI. Iterum in viam redeamus. Sæculo igitur V. frequenter Monasteria suum habebant Presbyterum, qui non propter Populum, sed propter Confratres suos ordinatus divina Mysteria in gratiam Monachorum offerebat. Habemus SS.Joannis Chrysostomi, & Cyrilli Alexandrini aliquot Epistolas Monachis scriptas, in quibus Presbyteri, & Diaconi distincte a reliquis nominantur, ipsisque *Monachorum Patribus* in eadem societate manentibus præferuntur. Addendus Sanctus Hieronymus in Epitaph. Paulæ narrans, quod lustrante Paula solitudines Orientis occurrerunt ei turbæ innumerabiles Monachorum, *ex quibus multos Sacerdotalis, & Leviticus sublimabat gradus*. Quatuor Presbyteros in Monasterio Betlehemitico simul fuisse testis est ipseHieronymus Epist. 61.adv. errores Joannis Hierosolymit. cap. 16. In altero Nitriæ Monasterio octo simul extitisse Presbyteros ex Palladio cap.7. His. Laus. supra advertimus. Igitur cum passim in Orientalibus Cœnobiis sui essent Sacerdotes, suique Levitæ, quid rectius, veriusque inferri potest, quam ab iisdem propter Cœnobitas in Monasteriorum Ora-

Oratoriis a tumultu Sæcularium Hominum secretis Sacrificia celebrata fuisse?

VII. In Occidente tam numerosi ea tempestate non reperiuntur inter Monachos Presbyteri; quod evenisse inde puto, quia minus remote ab Urbibus ædificarentur Monasteria, quemadmodum in aviis solitudinibus, vastissimisque Nitriæ, Ægypti, Scythiæque desertis exstructa fuerant. Hinc facilius Occidentales Monachi poterant alios ad se vocare Presbyteros ipsis Sacramenta ministraturos, & Sacrificia oblaturos, quin ex Monachis in quiete, & pœnitentia degentibus necesse foret aliquos Clericalibus gradibus insigniri. Non inficior autem, quin etiam tunc temporis ex Monastico Grege ad Ecclesiarum necessitates, & defectus aliorum Presbyterorum supplendos aliqui nonnumquam ab Episcopis assumerentur. Novi etenim ex S. P. Augustino Epist. 48. ad Eudoxium Abb., & Epist. 60. ad Aurelium Cartaginens. ab Episcopis aliquando Monachos assumptos, Cleroque adscriptos, ut Ecclesiasticis ministeriis ad Populorum spirituale regimen vacarent. Id fecit S. Fulgentius in Ecclesia Ruspensi teste Ferrando Diac. in illius Vita cap. 29. Id postea in magna Clericorum penuria faciendum edixit Synodus Agathensis can. 27. Id demum frequentius sequentibus Sæculis factum legimus. Horum tamen Monachorum ordinatio in exemplum Presbyterorum Monasteriis deputatorum revocari non debet; quoniam Monachi illi ad Clericatum propter Populum evecti e Monasteriis extrahebantur, ut Parochorum munera in aliis Ecclesiis obirent, sicut D. Gregorius Lib. 6. Epist. 28., & Lib. 8. Epist. 15. jusserat. Solum ergo ex hujusmodi monumentis conjicere possumus aliquando ob penuriam aliorum Sacerdotum fuisse quibusdam Monachis etiam in Occidente manus Ordinationis impositas, ut in Monasteriis spiritualibus suorum Fratrum necessitatibus succurrerent.

VIII. In Insulis præcipue, quæ usum alterius Sacerdotis difficilem præbebant, ex Monachis aliquem Monasterii Presbyterum consecratum fuisse non dubito. Certe S. P. Augustinus Eudoxio Abbati Insulæ Capraria scribens *Compresbyterum* appellat, quod in suis Litteris ad Valentinum Abbatem Adrumetinum non facit. Probabile mihi quoque videtur Abbates Insulæ Lerini simul etiam Presbyteros extitisse, videlicet S. Hilarium Arelatensem, S. Honoratum Massiliensem, S. Maximum, Faustumque Rejenses Episcopos, & de Abbatia Lerinensi assumptos. Ubi decurrantur, quæ de ordinatione S. Hilarii, & S. Honorati dicuntur in ipsorum Vita a Joanne Salinas Congreg. nostræ docto, & pio Canonico illustrata, apparebit eos illico e Monasterio ad Episcopatum raptos fuisse. At verò quomodo id contigisset nisi prius Sacerdotes extitissent? Etenim jam antea Interstitia stabiliverat Sanctus Siricius P. Epist. 1. ad Himmerium Tarraconen. Episcop. cap. 13., ne statim proveheretur Monachus ad altiores Ordinum gradus, qui prius in susceptis inferioribus Ordinibus non ministrasset. Non erit difficile plures alios hoc modo ad Episcopatum ex Monasterio raptos invenire; unde crescit numerus Monasteriorum, quæ proprium Presbyterum habebant. Evidenter autem de Fausto constat ipsum Monasterii prius Presbyterum extitisse; cum in Vita S. Hilarii Auctore Honorato Massil. cap. 9. dicatur *in eodem loco* (Lerinensi) *tunc temporis Sanctum Faustum Presbyterum, & Abbatem* resedisse: & in Synodo Arelatensi III. sub Ravennio circa annum 455. celebrata Fausto tribuantur tituli *Presbyteri, & Abbatis*. Præter Faustum alios quosdam Monachos Lerinenses Sacris Ordinibus initiatos fuisse demonstrat idem Concilium, in quo firmata sunt jura Episcopi, & Abbatis, illique reservatum fuit *Clericos, atque Altaris ministros* ejusdem Monasterii consecrare; Sed vicissim *aliquem Clericum, nisi Abbate petente* ordinare vetitum fuit. Alii Abbates, qui simul Presbyteri erant, qualis Cassia-

Cassianus fuerat; ac quidam Monachi Sacerdotio initiati ex historicis monumentis Sæculi V. erudito Lectori occurrent; a quibus adunandis molesti laboris tædium me excuset. Potius observo, quod in Monasteriis Italiæ, atque Africæ nondum Sæculo V. ordinabantur Monachi ad commoda spiritualia Monasteriorum, in quibus Sacrificium per extraneum Sacerdotem offerri consueverat. Hunc morem adhuc in Italiæ Cænobiis viguisse tempore M. Gregorii, a quo primum alicubi aliquem Monachum Monasterii Presbyterum ordinari concessum fuit, inferius dicemus; atque ex decretis Synodi Carthaginensis anni 525. deinde num. XXV. recitandis apud Afros perseverasse Disciplinam advocandi in Monasteria extraneum Sacerdotem colligere poterimus.

IX. Interim ex his inferre opus est, quod Sæculo quinto divina mysteria celebrabantur in Monasteriis sive per Monachum Presbyterum, sive per alium extraneum Sacerdotem; sive Sabbathis, Festisque Diebus tantummodo, sive quotidie, ut in Monasterio Lauræ S. Euthimii, qui floruit Sæculo V., observabatur; si vera sunt, quæ refert Allatius in Symmict. pag. 309. Sacrificio aderant Monachi, qui nec deserta solitudine, nec laxata Claustri disciplina e Monasterio exire cogebantur, ut sacris adstarent, quæ in propriis privatis Oratoriis peragebantur. Cur autem privata potius, quam publica appellem Oratoria, in quibus Monachi Presbyteri ministrabant, non pauca me movent. Equidem ipsa Monastica Professio, segregatio a Populis, ac solitudinis amor, quæ severius, tenaciusque Sæculo V. a Cænobitis servabatur, nos valde convincunt eos potius habuisse Oratoria privata, quam publica. Cum enim Populorum cura nimis aliena esset ab iis, qui in sancta quiete Se, & Mundum lugentes manebant; alienæ etiam videbantur ab istorum Instituto publicæ Ecclesiæ, ad quas convenientes Turbæ ipsorum perturbarent solitudinem. Ipsamet cautela, qua eo tempore Clericatum, sacrosque Ordines fugiebant piissimi Monachi, aperte demonstrat ipsorum Cænobia nullatenus a plebe frequentata fuisse, quæ ibi ad Sacrificia convolabat, ubi Sacramenta Populo administrabantur ab illis, qui propter Populum Clericatum prohibebantur. Hinc S. P. Augustinus Clericis opponit *Fratres, qui elegerunt vitam quietam, remoti a strepitu populari, a turbis inquietis*. Legi potest in Psal. 99., & 132. Tantummodo Sacramentum Baptismatis libere tunc a Monachis ministrabatur, eo quod Cathecumeni in Monasteriis sæpe instruerentur, ut ex veterum scriptis ostendunt Mabillonius Lib. I. Annal. num. 45. ac Lib. 5. num. 53., & P. Alanus Le Large, qui creditur ille Canonicus Regularis S. Genovefæ eruditus Auctor Disquisit. de Ordine Canonic. Regular. Disq. ult. cap. 4. ar. I. pag. 518. ubi in hanc rem S. Hieronymum, Euthimium, Ferreolum &c. allegat.

X. Negare autem non debeo inter Monachos Orientales Sæculo V. forte aliquorum Basilicas publicas fuisse, quod magis ex referendis ad Sæculum VI. apparebit. Imo in Regula S. Pachomii art. 51. conceditur in Ecclesiis Monachorum diversus locus Viris, *& mulierculis juxta ordinem sexus sui*. Frequentiorem tamen tunc viguisse usum Oratoriorum Privatorum apud Monachos etiam Orientales ambigere non possumus, cum Justinianus ipse infra commemorandus satis manifestet sua ætate parvum adhuc fuisse numerum Publicarum Ecclesiarum Monasticarum. Profecto si præcedenti Sæculo frequentes Monachis fuissent publicæ Ecclesiæ, non jam imminutus, sed multo major extitisset istarum numerus sequenti Justiniani sæculo, cum raro immutatæ sint Basilicæ publicæ in privatas, passim vero successu temporis privatæ in publicas evaserint. Cæterum in Ægypto tam stricta retinebatur disciplina excludendi Extraneos ab Oratoriis Monasticis, ut

ut apud Cotelerium Monum. Græcor. Tom. 1. pag. 491. referatur, quod in Ecclesia Cellarum prope Nitriam non fuerit permissus manere Laicus Isaaco Abbate dicente: *Hæc loca Monachorum sunt; Tu vero cum Secularis sis, tibi hic manere non licet.*

XI. Quam tenuimus methodum in proponendis Monasticis privatis Oratoriis Seculo V., eandem servabimus decurrentes duo sequentia Sæcula: Primo videlicet stabiliemus in singulis Monasteriis vel peculiares adfuisse Presbyteros; vel saltem, ubi deerant ex Monachorum cœtu, extraneos Sacerdotes fuisse ad Monasteria vocatos, ut Sacrificium in gratiam Monachorum offerretur. Cum vero id exposuerimus tum investigabimus, quam conditionem habuerint Monachorum Oratoria Sæculis VI. & VII.; quia ex prioris partis expositione clara indicia ad alterius illustrationem consequentur. At unde melius oblata his temporibus in Monasteriis Sacrificia discere possumus, quam ex illis Monachis, qui ordinatione accepta adhuc in Monasteriis permanebant, ad differentiam aliorum Monachorum, quibus Clericatus dabatur, ut è Monasteriis erepti ad eas Ecclesias transferrentur, quæ Sacerdotibus idoneis ad regimen Populorum destitutæ erant?

XII. Age ergo loquamur de Monasteriorum Presbyteris Sæculo VI., & VII. Perseverabat tunc in quibusdam Monasteriis pristinus rigor, ne ullus Monachorum ad Ordines Sacros proveheretur, ut majore in humilitate positi a se quoscunque fastus, & ambitionis insultus propulsarent. In Monasterio S. Sabæ adhuc retinebatur hujusmodi disciplina, ita ut *nec ipse (S. Abbas) auderet suscipere dignitatem Sacerdotii; nec alicui alii ex iis, quibus præerat, rem permittebat*, ut legitur in ejus Vita apud Surium ad diem 5. Decemb. cap. 22. Etiam ex cap. 83. Regulæ Magistri scriptæ ad exitum VII. Sæculi colligitur nullos fuisse ex illa Monachorum Congregatione Sacerdotes. In Italia similiter, & in adjacente Insula Siciliæ erant Monasteria, quæ proprio carebant Presbytero. Testis est M. Gregorius de Monasterio S. Petri in Campania Lib. 5. Epist. 37. N. Edit. Parisiens. ad Fortunatum Neapolit., de Monasterio Pisaurensi Lib. 6. Epist. 46. ad Felicem Pisauren., de Precoritano Lib. 9. Ind. 2. Epist. 92. ad Victorem Panormitan. Episcopum.

XIII. Attamen etsi aliqua Cænobia proprio destituerentur Sacerdote, Certè non carebant altero Sacerdote, qui accederet ad Monasterium Sacrificium coram Monachis facturus. De Orientalibus Monasteriis multa dicere non est opus, cum nulla adsint vestigia, quod ab illis deessent Sacrificia. *Habeo* ad manus Acta S. Theodosii Cænobiarchæ juxta Hierosolymam, qui Sæculo VI. ineunte floruit, Ab Anonymo Auctore scripta, & in Bollandian. Januar. inserta. Hæc cap. 9. num. 38. tradunt quatuor in Cænobio extitisse Ecclesias pro diversarum Nationum Monachis illic commorantibus, & addunt, quod *quando oportebat veneranda participare Sacramenta Lex erat apud eos pulchre admodum constituta, ut usque ad divinitus inspirata Evangelia unusquisque in sua Ecclesia simul, & lingua divinam audiret vocem; postea autem omnes congregarentur in una*. Quod vero ex S. Saba paullo supra prolatum est, non probat suos Monachos caruisse Sacrificio per alterum Sacerdotem oblato; ne quid dicam, quod tandem Sabbas sanctissimus consenserit Hierosolymitano Episcopo, & ab eo Sacerdos ordinari passus fuerit.

XIV. Etiam Occidentales Monachi ea tempestate habebant si non proprium, alium saltem Presbyterum, qui coram ipsis Missas in Monasteriis faciebat. Ipsamet Regula Magistri cit. cap. 83. significat permansisse in suo Monasterio Presbyteros ad divina Mysteria, ac Officia celebranda; quos ideo inter Hospites haberi voluit, ne propter Dignitatem Sacerdotalem auderent unquam adversus Abbatem insur-

surgere: & hunc utpote Laicum a regimine Monasterii deturbare: *Ne & ipsi* Sacerdotes, ait, *obtentu honoris de ratiociniis, vel dominatione Monasterii, utpote Laicos Abbates detrudant.* Demum S. Gregorii Litteræ cum destituta aliqua Monasteria propriis Presbyteris manifestant, simul tamen jubent; ut vel ab Episcopo, quoties necessitas postulasset, Sacerdotes ad Sacrificia offerenda in Monasteriis transmitterentur; vel in eum finem aliquis ex Monachis ordinaretur, ne amplius cogerentur Sacrificio carere ex hoc, quod ab extraneo Sacerdote sufficienter ipsorum spiritualibus votis non satisfieret. Ita Fortunato scribit de Monasterio S. Petri: *Quoties necesse fuerit a Presbyteris Ecclesiæ tuæ in Loco Sancto deservientibus celebrentur Sacrificia veneranda Missarum.* Similiter ad Felicem Pisaurensem scribens decernit, ut si Monachi *Missas ibidem* (in Monasterio) *sibi celebrari voluerint, a Te Presbyter dirigatur.*

XV. Denique in Epist. ad Victorem Panormitanum aperte statuit M. Gregorius unum ex Monachis ordinari Presbyterum, qui in Monasterio continuo commorans ibi pro libito Monachorum Sacrificium offerret. *Quia Monachorum*, ait, *Congregatio, quæ in Monasterio Præcoritano consistit pro Sacris Missarum Solemnibus peragendis Presbyteri indigere probatur officio, atque de sua sibi Congregatione in hoc ordine postulat consecrandum, Fraternitatem vestram scriptis præsentibus adhortamur, ut eum, quem sibi de Congregatione sua unanimes duxerint eligendum in prædicto Monasterio sine mora, vel excusatione aliqua Presbyterum debeat ordinare, atque eum, neque in Ecclesia, nec in Loco alio observare, sed illic jugiter permanere ex nostra quoque auctoritate constituat; quatenus & ille, dum alibi non fuerit occupatus, in officio suo assiduus possit, & utilis inveniri; & Congregatio, quæ sibi eum postulat ordinari, quoties necesse fuerit, ipso Sacrificii Solemnitatem veneratione debita celebrante valeat refoveri.*

XVI. Plura continent hæc S. Pontificis verba, quæ detruncare noluimus, ut simul omnia introspicerentur, videlicet Sacrificium propter commodum, ac pro arbitrio, & devotione Monachorum offerri debuisse a Sacerdote, qui solutus a reliquis quibuscunque curis *jugiter* in Monasterio moraretur spiritualibus necessitatibus eorumdem consulens. Quare porrò S. Gregorius decreverit de Fratrum numero eligendum aliquem, quem Episcopus Presbyterum Monasterii consecraret, non difficile intelligitur. Etenim extranei Sacerdotes vel minus prompti esse poterant, dum extra Claustra manebant; vel inopinis eventibus aliquando impediebantur ad Monasteria accedere; sicut S. Heleni Monachis contigisse ex Historia Rufini vidimus; vel molesti timebantur, si continuo intra Claustra consistere permissi fuissent. Reverà cum ob defectum propriorum Sacerdotum cogerentur Monachi ad se extraneum vocare Presbyterum, gravabantur nonnumquam Monasteria ab aliquorum Clericorum avaritia, qui prætextu spiritalis regiminis sese miscebant in negotiis, rebusque temporalibus Monasterii, easque pænè pro arbitrio moderabantur. Hinc ad Sanctum Gregorium non leves querelæ pervenerant adversus nonnullos Clericos bona Monasteriorum, quibus ob rem divinam deserviebant, sibi usurpantes. Ita scribit M. Pontifex Lib 7. Epist. 43. Mariniano Ravennæ Episcopo: *Dudum ad nos multorum relatione pervenerat Monasteria in Ravennæ partibus constituta omnino Clericorum vestrorum dominio prægravari, ita ut occasione quasi regiminis ea, quod dici grave est, velut in proprietate possideant &c.* Addit se jam alias ad Mariniani Decessorem scripsisse, ut hæc gravamina Monasteriorum auferrentur: & quia nondum damna hujusmodi penitus sublata fuerant; ideo jussit Clericis nullum in Monasteria patere aditum, nisi tantum caussa Orationis; aut quibus forte Monachi permisissent Sacrificium offerre.

Hor-

Hortamur ergo, (ita concludit S. Pontifex) *ut omni modo, omnique excusatione submota ita Monasteria ipsa ab hujusmodi studeatis gravamine relevare, quatenus nullam deinceps in eis Clerici, vel hi, qui in Sacro sunt Ordine constituti, ob aliud habeant, nisi orandi tantummodo caussa accedendi licentiam, aut si forte ad peragenda Sacra Missarum fuerint invitati Mysteria*.

XVII. Arbitrio autem, ut expresse tradit Gregorius Episc. cit. ad Victorem, ac *unanimi* Monachorum omnium consensu prius eligendus erat Monachus, qui ab Episcopo consecraretur Sacerdos. Neque enim debitæ conditiones, ac virtutes necessariæ in Presbyterum assumendo magis dignosci poterant, quam a Commonachis idoneis testibus Vitæ, & morum illius, qui ad tantam dignitatem provehebatur. Hanc approbationem faciendam a tota Congregatione Monachorum placuisse S. Benedicto prudenter arbitratur Mabillonius Lib. 9. Annal. num. 39. Etenim licet in Regula cap. 62. solius consensus Abbatis meminerit S. Patriarcha pro ordinatione Monachi; suffragia tamen non exclusit cæterorum Monachorum, a quorum consilio pendere voluit in cap. 3. Regulæ graviora negotia, inter quæ electio Presbyteri merito computatur. Communi Fratrum suffragio, sive *per electionem Fratrum* ad Sacerdotium provectos fuisse Sanctos Monachos Valdebertum, Siccardum, Benedictum Clusanum, Hugonem Eduensem &c. Martenius in Commen. Regulæ S. Benedict. cap. 62. ex Sæculis II. III., & IV. Benedict. demonstrat.

XVIII. Jam vero quod in sua Regula de eligendo, ordinandoque Monacho in Presbyterum Monasterii stabilivit S. Benedictus, usum Sacrificii peracti in Monasteriis bene confirmat. Quoniam non aliter aliquis Monachus ad Sacros Ordines transire permittebatur, qui simul post ordinationem in sancta Congregatione perseveraret, nisi ut suus in Monasteriis Presbyter adesset Fratrum devotioni indulgens, ac Sacramenta dispensans. Sic prudentissime humilitas monastica cum necessitate Sacrorum Ministrorum componebatur; ita ut illa servaretur, dum unus, vel alter e tota Congregatione Sacerdotio instituebatur; & vicissim ex concessione alicujus Sacerdotis e Monachorum cœtu assumpti, quantum satis erat, spiritualibus bonis Cœnobitarum providebatur.

XIX. In Monasteriis Orientalibus frequentius Abbates simul erant Sacerdotes, quemadmodum adnotata pro Sæculo V. declarant. Extat Relatio facti Hormisdæ P. circa annum 517. ab Archimandritis Secundæ Syriæ continens nomina centum, & amplius Monachorum, qui Presbyteri titulum in subscribendo adhibent; & inter illos aliqui Archimandritæ se vel Diaconos, vel Presbyteros fuisse significant. Habemus etiam Libellum oblatum a Monachis in Synodo CPana sub Menna Patriarcha anno 529., cui subscripserunt Archimandritæ hoc Titulo: *Presbyter, & Archimandrita*, quarto excepto, nempe Eutherio, qui se *Diaconum* exhibet. Egregie sane conveniebat dignitas Sacerdotalis Abbatibus, qui sicut pro gradus munere alios piis moribus præcellere debuerant; ita etiam honore Presbyterii reliquos anteirent, inde præclusis periculis subversionis temporalis regiminis, quod saltem in Abbatibus Laicis turbare poterant alii Presbyteri ex Ordinis honore sibi omnem prælationem in Monasteriis debitam esse contendentes.

XX. Non ita generalis evaserat in Occidente consuetudo, quod Abbates simul Sacerdotio fungerentur, ut ex Regula Magistri supra innuimus. Hoc ipsum in cap. 64. Regulæ Benedictinæ observare possumus, ubi potius insinuatur electionem ab Abbate faciendam Monachi ordinandi in alterum cadere debuisse, sicut in suo rigore perpensa exhibent verba sequentia: *Si*

quis Abbas sibi Presbyterum, vel Diaconum ordinare petierit, de suis eligat, qui dignus sit Sacerdotio fungi. Cum enim satis S. Benedictus caverit illi incommodo, quo Sacerdos Abbatem Laicum præcederet; imo cum etiam in exercitio Sacerdotalium munerum Sacerdotem ab Abbatis jussibus pendere decreverit; non videbatur amplius necessarium ad majorem Abbatis in Disciplina Monastica jurisdictionem, & præcellentiam conservandam, ut etiam Gradu Sacerdotali insigniretur. Ita quippe statuit de Presbytero Monasterii cap. 60. Regulæ: *Concedatur ei POST ABBATEM stare, & benedicere, aut Missas canere, si talem jusserit ei Abbas; sin alias nullatenus aliqua præsumat.* Hinc licet Monachorum curam SS.mus Patriarcha Benedictus gesserit; non tamen ad altiorem gradum, quam ad Levitarum ordinem ascendere voluit, ut ostendit eruditus Illustrator Vitæ illius editæ Tom. IV. Rerum Italicar. pag. 217. Addamus ex Lib. 1. Annal. Mabillon. num. 63. Augendum Abbatem, qui ineunte Sæculo VI. sanctitate florebat, nunquam adduci potuisse, ut prætextu Abbatialis Dignitatis Sacerdos fieret, sæpe affirmans melius esse *ad sanandam Juvenum ambitionem* Abbatem *Sacerdotio expertem Fratribus præesse, ne inde se efferret immodice supra illos, quos humilitatis, & modestiæ exemplo anteire conveniret.* Similiter cap. 35. ejusdem Vitæ laudatur *Servandus Diaconus*, qui licet *Abbas* Monasterii Alatrini esset, Presbyter tamen non fuit. Pariter Regimbrandus XXI. Abbas Casinensis tantum Diaconus fuit.

XXI. Imò quidam ex cap. 2. Regulæ S. Aureliani dicentis: *Nullus honorem Presbyterii, aut Diaconatus accipiat præter Abbatem*: & ex M. Gregorio Lib. IV. Epist. 11. ad Maximianum Syracusanum Episcopum, & Lib. V. Epist. 1. ad Joannem Ravennatem existimarunt vetitum fuisse Sæculis VI., & VII. Abbatem Presbyteratu insigniri. Hos falli ostendit Mabillonius Lib. 5. Annal. num. 32., & Lib. 8. num. 48. eo sensu Aureliani verba exponendo, ut significent neminem sine consensu, & licentiâ Abbatis ad majores Ordines conscendere debere. Hanc interpretationem spontè patiuntur voces illæ *præter Abbatem*; eamque ipse confirmat verbis sequentibus, & ita de Abbate decernentibus, quod *si voluerit ordinari Presbyterum, & unum Diaconem, & Subdiaconem, quos ipse voluerit, & quando voluerit, habent potestatem.* Optima sanè est ista conjectura docti Viri ad confirmandam interpretationem prædictam; quamvis nihil inde eruatur, quo certò doceamur, an Aurelianenses Abbates simul essent, aut non essent Presbyteri. Cæterum tantum abest, ut ex Aureliani verbis videantur a Sacerdotio Abbates exclusi; quin potius illis nudè inspectis, & à contextu avulsis inferre aliquis posset ad solos Abbates Gradum Presbyterii, aut Diaconatus in Monasterio fuisse reservatum; quoniam τὸ *Præter* sit particula exceptiva.

XXII. Perperam porrò ad excludendos Abbates a Sacerdotis dignitate Litteræ proferuntur Sancti Gregorii, qui in priori Epistolâ eos tantum Clericos in Abbates Monasteriorum eligi vetat, *qui in Ecclesiis militant*, idest qui aliis Ecclesiis incardinati fuerant, & deputati. Cum enim ab hujusmodi Clericis non benè utraque posset adimpleri provincia tum propriæ Ecclesiæ munera obeundo, cum Abbatialis vigilantiæ onera ferendo, propterea Maximiano ita scribit: *Presbyteros, Diaconos, cæterosque cujuslibet Ordinis Clericos, qui Ecclesiis militant, Abbates per Monasteria esse non permittas; sed aut omissâ Clericatus militia Monachicis provehantur Ordinibus; aut si in Abbatis loco permanere decreverint Clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cum unum ex his, pro sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad utrumque judicetur idoneus*; sicque invi-

invicem & ecclesiasticusOrdo Vitæ Monachicæ, & ecclesiasticis utilitatibus regula Monachatus impediat. Ista difficultas non militabat in Abbate Presbytero, qui nulli alteri adscriptus propter Presbyterium Ecclesiæ, quam proprio Monasterio, utraque munera & spiritualis, & temporalis regiminis suorum Monachorum integre complere poterat. Simili modo loquitur S. Pontifex in altera Epistola, prohibens eos *qui sunt in Ecclesiis*, Monasterio præfici. *Nemo etenim* (verissimè inquit) *potest & Ecclesiasticis Obsequiis deservire, & in Monastica Regula ordinate persistere, ut ipse Monasterii distinctionem teneat, qui quotidie Ministerio Ecclesiastico cogitur deservire*. Propter hæc incommoda devitanda non tantum Extraneum Clericum in Abbatem eligi negabat S. Gregorius; sed neque patiebatur Clericum illum fieri Monachum, nisi prius dimissa Ecclesia, cui per Clericatum fuerat addictus, & prohibito regressu ad eandem Ecclesiam sine speciali proprii Episcopi revocatione. Legatur Lib. I. Epist. 42. ad Anthemium Subdiacon., ubi negat licere eis, qui *a Clericatu in monachicam conversionem venire contigerit, ad eandem, vel aliam Ecclesiam, quarum primum milites fuerant, sua voluntate denuo remeare*. Idem plane exigebat Sanctus Benedictus cap. 60. Reg. a Clericis in Monasterium admitti poscentibus, a quibus non tam promissionem *de observatione Regulæ*, quam *de propria stabilitate* requirebat.

XXIII. Quamvis autem Sæculo VI. & VII. nec absolutè vetitum esset Abbatibus Presbyteratum assumere propter spiritualem gubernationem Monachorum, nec frequenter in Occidente Abbates simul Sacerdotio fungerentur; tamen ea tempestate nonnullos utraque prærogativa Abbatiali, & Sacerdotali conspicuos recenset Cointius Tom. III. Annal. Franc. ad annum 674. num. 55. & seqq., quem laudant Monachi editores Operum S. Gregorii Adnot. in Epist. 11. Lib. 4., & Mabillonius Lib. 8. Annal, num. 48. eodem loco plures Abbates Presbyteros a Gregorio Turonensi, & M. Gregorio indicari affirmans. Ad hos inquirendos otium mihi non suppetit: sed solum adverto, ideo nonnullos ex Abbatibus tunc fuisse Presbyteros, quia priusquam in Monasteria secederent, Ecclesiis jam fuerant per Sacerdotium incardinati. Tales fuerunt Sequanus, Germanus, & Leodegarius in Tom. I. Annal. Mabillon. laudati.

XXIV. Doctiss. Tomasinus Par. I. de Benef. Lib. III. cap. I. tanquam probabilem conjecturam asserendi Presbyteratus aliquorum Abbatum credidit illam, quod in nonnullis Conciliis VI. & VII. Sæculo in Galliis, & in Hispania collectis Abbates ante Presbyteros quosdam subscripserint, recenseanturque. Huic optimi Viri conjecturæ fortè assentiri renuet aliquis, qui pristinos mores recogitans existimaverit debuisse ab Abbatibus illis exprimi Presbyterium in subscriptionibus Conciliaribus, sicut alii olim Abbates facere consueverant. Etiam ego adverti sæpius Abbates subscripsisse in Conciliis VI. & VII. Sæculi ante Presbyteros, & vicissim aliquando Presbyteros ante Abbates subscripsisse. An id contigerit ex defectu Presbyteratus in istis, propter quem illi præcederent, certo affirmare non possum; quia nihil amplius exprimitur in subscriptionibus Abbatum sive ante, sive post Presbyteros subscribentium, quam Abbatis Titulus. Hoc certum novi, longe post Sæculum VII. plures Abbates Sacerdotio caruisse, quemadmodum ex Concilio Aquisgranensi Anni 817. can. 27. non obscure intelligitur. Jusserat Concilium Romanum anni 827. Abbates omnes ad majorem sibi conciliandam reverentiam Presbyteros initiari; atque de illis ita statuerat: *Sacerdotalem honorem sint adepti, ut peccantium sibi subditorum Fratrum valeant omnimodis refrænare, & amputare commissa*. Non ubique tamen observantia hujus

Constitutionis invaluit; ita ut oportuerit severiore lege compelli a Synodo Pictaviensi anni 1078. Abbates ad Presbyterium his verbis: *Abbates, & Decani, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant, aut prælationes ammittant*. Imo in Catalogo Abbatum Farfensium edito Tom. I. Musæi Ital. Beraldus *Diaconus*, *& Abbas* anno 1099. reperitur.

XXV. Sive autem Abbates Sæculis VI. & VII. in Monasteriis cum Prælatura Sacerdotium gererent, sive Sacerdotali Dignitate carerent; aliquis Sacerdos in omnibus Monasteriis aderat, qui Missas celebraret, & sacramenta Monachis dispensaret. Quin etiam non tam rara reperiebantur tunc temporis Monasteria, in quibus plures Presbyteri præsto essent, ut ex superioribus colligitur. Revera unico Sacerdote contentos non fuisse Monachos Adrumetinos ex Concilio Carthaginensi anni 525. emicat; unde constat illos facultatem antea obtinuisse, ut non tantum proprios haberent Presbyteros; sed ut *prætermisso* propriæ *Civitatis Episcopo de trasmarinis Partibus sibi semper PRESBYTEROS* ordinarent. Ita iidem Monachi suggesserunt Bonifacio Episcopo in Collect. Concilior. Harduin. Tom. II. pag. 1087. Edit. Paris.

XXVI. Hæc omnia tot sunt irrefragabilia monumenta Oratoriorum Monasticorum privatorum, in quibus Sæculo VI. & VII. Sacrificia offerrebantur ab iis Sacerdotibus, qui propter rem divinam vel in Claustris Monachorum morabantur, vel saltem illuc ab Episcopis mittebantur. Enimvero quid nitidius ex præcedentibus illuxit, quam propter solos Monachos in Monasteriis celebratas Missas, quas proinde *SIBI* faciendas curabant? Publicæ nondum evaserant, si paucas excipiamus, ea ætate Monasticæ Ecclesiæ; ad quas præcipue Fœminis, & alicubi etiam Viris Laicis non patebat aditus.

XXVII. De prohibito Fœminarum in Monasticas Ecclesias accessu late disseruerunt Mabillonius Præfat. in Sæc. Ben. I. II III., & Martenius Commen. in cap. 4. Reg. S. Benedicti. Molestus ero, si singula prosequar inferius reservanda; at si omnia prætercam, quæ ad hanc ætatem pertinent, me forte Lector reprehendet. Itaque commemoro ex S. Gregorio Turon. de Vitis PP. cap. I. S. Romanum Abb. Condatecensem propterea noluisse in Basilica Monasterii tumulari, quia ex revelatione divina didicerat se post mortem miracula patraturum, ob quæ magnus ad ipsius Reliquias futurus erat Populorum concursus. *Non potest fieri*, dixit, *ut ego in Monasterio sepulchrum habeam, a quo Mulierum accessus arcetur*. Ex M. Gregorio infra nonnulla proferam, illudque unice hic adverto, nempe S. Pontificem Lib. IV. Epist. 42. jussisse Valentino Abbati sub pœna *severissimæ* ultionis, *ut neque mulieres in Monasterio deinceps qualibet occasione* permitteret *ascendere*. Eandem consuetudinem excludendi mulieres a Monasteriis sub Geremaro Abbate Flaviacensi, sub Romaclo Abb. Stabulensi, sub Milone Abb. Elnonensi, aliisque Sæculo VII. ipsorum Acta Sæcul. III. Bened. inserta viguisse ostendunt. His interea contentus maneat discretus Lector. Videri tamen potest Synodus Autissiodorensis Anni 578. Can. 20. mulctans pane, & aqua, & in aliud Monasterium per tres menses retrudens Abbatem illum, qui ingredi permisisset Fœminas in proprium Monasterium *etiam ad spectandas aliquas Festivitates*. Fœminis autem ingredientibus Monasteria Synodus Turonensis anni 566. Can. 16. excommunicationem inflixit. Talem ingressum prohibuit quoque Concilium Augustudunense anni 674.

XXVIII. De cæteris verò Laicis ab Oratorio Monachorum exclusis hæc nobis occurrerunt. In primis adest Regula S. Aureliani Episcopi Arelatensis Sæc. VI. præcipiens cap. 14., ut *nullus Laicus sive nobilis, sive ignobilis in Basilicam*, vel *Mo-*

naste-

nasterium introire permittatur: Idemque statuit de Fœminis cap. seq., quas licet consanguineæ essent Monachorum, in Monasteria *ingredi ad orationem* non permisit. Extant deinde Acta S. Joannis Abbatis Reomacensis Sæc. II., & Lib. 2. Annal. Benedictin. ad annum 525., quæ narrant a S. Abbate expulsum fuisse e Monasterio, sive e Basilica Agrestium, ut secretius sacra mysteria peragerentur. Imo cum ægre ferret Agrestius expelli, qui die Dominico illuc venerat, ut a sanctissimo Viro *Corpus consecratum Christi mereretur accipere*; votis nullatenus cessit Joannis dicentis: *Non ideo id facimus, quasi præsentiam tuam aversemur, sed ne Sanctorum Patrum præcepta, & regularem censuram transgredi videamur*. Eadem disciplina vigebat in Luxoviensi Monasterio sub B. Columbano Sæculo VI., ut advertit eruditiss. Mabillonius Lib. II. Annal. num. 22., & Lib. IV. num. 15. His omnibus præmissis, quam manifeste consequatur Monachorum Oratoria ut plurimum privata tantum fuisse, unusquisque cognoscit; cum nulla ratione publicum esse, dicique valeat, quod omnibus non patet.

XXIX. In multis Cœnobiis tantus tunc non servabatur rigor excludendi Laicos ab ingressu in Monachicas Basilicas; Cumque Monasteria plurimis Sanctorum Reliquiis essent locupletata, non tolerabant devotæ Populorum turbæ se ab illis Oratoriis visitandis prohiberi, quæ tam venerandis Pignoribus abundabant. Verum etsi non expediret aditum Laicis claudere colendarum Reliquiarum gratia, adhuc Sæculis VI. & VII. in pleno rigore urgebat Lex prohibens Collectas in Monasticis Basilicis; quod satis erat iisdem in numero privatorum Oratoriorum accensendis. Etenim si caussas quærimus, quare collectæ illic fieri vetarentur, in id demum illas referre cogimur, quod non ad usum omnium, sed ob solam Monachorum utilitatem, & commodum in Monasteriis Basilicæ extrui permitterentur. Magis hoc ipsum illustratur, simulque clarius ostenditur Monachorum Basilicas publicas non fuisse ex illa rigorosa prohibitione, qua Cathedram in Monasteriis ad Missas celebrandas inferre vetabantur Episcopi. Passim id, neque alia de caussa vetat M. Gregorius, quam ne in Monachorum Ecclesiis publici Populorum haberentur conventus, qui solemniter Episcopum celebrantem, & in altiore Sede Pastoralem Dignitatem præseferente comitabantur. Cum enim ibi Missæ publicæ celebrarentur, ubi omnibus aditus patebat; Cumque in Monasterii Basilicas nullatenus tunc publicus permitteretur accessus; Propterea nec illuc Cathedram Episcopalem inferre, nec, quæ cum illa connectebantur, Missas publicas cantare concedebatur. Imo vel ipsa Oratoriorum Monasticorum consecratio, etsi solemnius perageretur, tamen sine Missis publicis facienda erat; quoniam timebatur, ne etiam semel illis celebratis, quidquam adversum Disciplinæ, & Solitudini Monasticæ consequeretur. Legantur plures M. Gregorii Litteræ, ut Lib. 8. Epist. 4. ad Venantium Episcopum Lunensem, & Lib. 10. Epist. 2. ad Fortunatum Neapolit., in quibus negantur Missæ publicæ in consecrandis Monachorum Oratoriis, ne Solitariorum Loca ex Populorum frequentia turbarentur. Legatur insuper Lib. II. Epist. 41. ad Castorium, ubi *Missas illic* (in Monasterio) *publicas per Episcopum fieri omnimodo* prohibet, *ne in Servorum Dei Secessibus popularibus occasio præbeatur ulla conventibus; & simpliciores ex hoc animas plerumque, quod absit, in scandalum trahat frequentior quoque introitus muliebris*.

XXX. Præcipue autem eligo ex multis Epistolam 46. Lib. 6., quia in hac sunt nonnulla speciali consideratione ponderanda. Miratur 1. M. Pontifex quod *aliter, quam antiquæ consuetudinis usus* exigeret, Felix Pisaurensis Episcopus Monasterium conse-

cra-

craverit. 2. Quod hanc consuetudinem violando simul *mandatum* ipsi datum a Prædecessore suo, *ut locum ipsum absque Missis publicis* dedicaret, transgressus fuerit. 3. Quod illic *Cathedram* posuerit, & publice Missarum solemnia inibi celebrarentur. Tria hæc consuetudini antiquæ Monasteriorum contraria corrigit avitæ disciplinæ tenax Sanctissimus Gregorius, mandatque Felici, *ut omni excusatione cessante cathedram exinde modis omnibus* ammoveat, *nec denuo Missas illic publicas* peragat. Post hæc omnia reticendum non est decretum M. Pontificis editum in Synodo Romana anno 601. favore Monachorum, in quo taliter effabatur. *Missas publicas ab eo* (Episcopo) *in Cænobio fieri omnino prohibemus, ne in Servorum Dei recessibus, & eorum receptaculis ulla popularis præbeatur occasio conventus, vel mulierum fiat novus introitus, quod omnino non expedit animabus eorum. Neque audeat ibi CATHEDRAM collocare &c.* Sunt hæc decreta ejusdem cum præcedentibus tenoris, & *ab universis Episcopis*, & aliis, qui Concilio aderant, subscripta fuerunt. Ita reperitur Tom. III. Harduinianæ Collect. Concilior. p. 549. Ed. P. Eadem Privilegia subnectuntur Epistolæ S. Greg. ad Castor. Lib. 2. Epis. 41. Nov. Ed. Par. pag. 604.

XXXI. Legi Tom. IV. Rer. Italicar. pag. 374., quæ ad verba M. Gregorii in suis eruditis illustrationibus Chronici Casinensis adnotaverat Angelus Nuceus. Existimabat videlicet Vir præclarus tunc celebrari potuisse per Monachos Missas publicas in Monasteriis, quæ *per Episcopum* fieri prohibebantur; Neque ad alium finem illas Episcopis prohibuisse M. Gregorium dixit, quam ut assereret Monachis privilegium exemptionis ab istorum jurisdictione. Imo cum Joseph Vicecomes ex prædictis Gregorii litteris vetitas in Monasteriis Missas publicas tradidisset, in illum nonnihil acerbitatem styli convertit. Mentem hujus Scriptoris apprime in Rebus Liturgicis periti non fuit assecutus Nuceus; nec bene exploratas habuit Missæ publicæ, de qua loquitur Gregorius, proprietates. Hinc ut ipse ostenderet celebratas a Monachis publicas Missas, quædam protulit e Lib. 3. Chron. cap. 22., quæ solum demonstrant veterem morem Monachorum cantantium unam Missam solemniter, & coram omni Monachorum cætu, diversam propterea a Missis privatis, quæ a singulis Sacerdotibus in Monasteriis celebrabantur. Istarum Missarum, quas nunc *Conventuales* appellamus, Publicarum usum apud Monachos fuisse, nemo prudens negaverit; Nosque seq. Cap. num. 19. confirmabimus. Aliæ tamen valde dispares erant Missæ publicæ, quarum meminit Gregorius; nam ad illas Populorum frequentia, & uterque sexus liberrime congregabatur, ut cum Episcopo communem Synaxim peragerent. Hæ sane in Monasticis Secessibus quietem turbabant; & occasionem aliquando scandali frequens muliebris turba Monachis præbere poterat. Quamvis autem scopum non attigerit Nuceus, egregie adhuc in verbis Gregorii Exemptionis Monasticæ privilegia attendit: Etenim hæc ipsa prohibitio facta Episcopis ingrediendi Monachorum Basilicas ad Missarum publicarum celebritatem non solum demonstrabat eas fuisse inaccessas Laicis; verum etiam immunes ab Episcoporum subjectione fuisse suadebat. Reverà in hunc sensum similem prohibitionem factam a S. Germano Parisiensi Episcopo (Floruit medio VI. Sæculo) interpretatus est Aimoinus Monachus Lib. 3. Ita quippe decreverat S. Germanus pro Monasterio S. Crucis: *Sancimus, ut nullus Metropolitanus, aut aliquis Suffraganeus ejus causà alicujus ordinationis illuc ingredi præsumat, nisi solummodo ab Abbate ejusdem Loci vocatus venerit ad Sanctitatis mysterium celebrandum.* Subdit vero laud. Monachus. *Prævidebat*

bat mens sancta, quod huic immunitati, vel libertati Monasteriorum postmodum consentiret Sancta, & Apostolica Romana Ecclesia; sicut etiam B. Papa Gregorius postmodum in Decretis suis confirmavit.

XXXII. Fuerat itaque proculdubio in argumentum Exemptionis, & Libertatis Monasteriorum illa prohibitio Missarum publicarum. Attamen hoc ipsum exemptionis Privilegium eò referebatur, ne Oratoria Monachorum redderentur publica, & omnibus pervia. Hanc caussam satis expressit M. Gregorius, cui addere possumus Privilegium Numeriani Archiepiscopi Trevirensis concessum anno 671. Monasterio, quod Deodatus quidam exstruxerat. In eo præcipitur, ut Episcopus ibi Missas solùm celebret, cum *communiter* ab Abbate, & Congregatione Monachorum *postulatus* fuerit; ac *mox* discedat *quatenus Monachi, qui Solitarii nuncupantur, de perceptâ quiete valeant juvante Domino per tempora exultare.* Extat Numeriani Privilegium apud Mabillonium Tom. I. Annal. in Append. Par. II. num. 25. Ex his consequitur Monachis Oratoria ad unicam ipsorum utilitatem, ac commodum fuisse concessa; ac proindè in illis peragi consuevisse divina officia, ne Monastica Congregatio Sacrificii, & Sacramentorum gratiâ ad alias Ecclesias ire compelleretur. Jam verò quis non intelligat, quod Oratoria Monachorum ob unicum illorum commodum erecta tunc fuerant? Certè id insinuant concessiones superius recensitæ vel Monachi Presbyteri, vel alterius Sacerdotis ad Monasteria propter Sacrificium missi: Nam ex illis manifestè patet non aliter permissos Monachis Sacerdotes, & Sacrificia, quam in spirituale unicum Monachorum solatium; qui cum nequirent ex bene constabilita claustrali disciplina publicas Synaxes, & Ecclesias frequentare, privata Missarum celebratione in proprio Monasterio non carebant.

XXXIII. Accipient hæc omnia plus roboris ex Libro Diurno RR. Pontificum cap. 5. Tit. XIII., in quo legitur formula apprime demonstrans intra Monasteria proprium fuisse Oratorium absque Missis publicis consecrandum, ne strepitu plebis turbaretur *Religiosa Congregatio*, in cujus *tantummodo* præsentia Sacrificium offerebatur. In hunc modum scribere consueverat R. Pontifex Episcopis, dum Monasticum sacrandum erat Oratorium: *Ill. in solo sibi concesso ab ill. & in ill. fundo petitione oblata dudum se Monasterium condidisse, IN QUO nuper ORATORIUM, quod deerat, esse commemorat; petens hoc in honorem Sancti ill. debere dedicari: & ideo Frater carissime .... Oratorium memoratum sacrabis, sic tamen, ut non illud publica Processione a Conditore aliquatenus teneatur: CONGREGATIONI TANTUMMODO, quæ illic esse noscitur, sacra mysteria celebrabis, quatenus Religiosa Congregatio citra strepitum Plebis Domino die, noctuque valeat supplicare.* Nihil in hac formula dicitur, a quo deinceps Missæ in eodem Oratorio celebrandæ essent. Sed Tit. VIII; qui est de dedicando Oratorio intra Monasterium Monachorum, exprimitur illud munus a Presbyteris Episcopalis Ecclesiæ peragi debuisse pro necessitate, & commodo Monachorum. Ita igitur sonabat altera hæc formula: *Quoniam ill. Sancti ill. in Loco, in quo Monachi habitant Oratorium pro voto suo dixit esse fundatum, Dilectionem tuam præsentibus jussionibus duximus admonendam, quatenus ad prædictum Locum, cum postulaverit, ingravanter accedas veneranda solemnia Dedicationis impendens, ut quoties necesse fuerit a PRESBYTERIS ECCLESIÆ in supradicto loco deservientibus celebrentur Sacrificia veneranda Missarum; ita ut in eodem Monasterio neque Fraternitas Tua, neque Presbyteri præter diligentiam disciplinæ aliquid molestiarum inferant.*

XXXIV. Post Gregorium M. non exi-

existimo effictam recitatam formulam, cum illa verba *a Presbyteris Ecclesiæ in supradicto loco deservientibus*, correspondeant similibus verbis, quæ in laudatis S. Pontificis Litteris ad Fortunatum, & Felicem reperiuntur. Vigebat adhuc, cum in Libro Diurno descriptum fuerat laudatum formularium, antiquus mos, ut Presbyteri Oratoriorum Monasticorum non e numero Monachorum, sed Clericorum essent. Imo neque continuo in Monasteriis morabantur illi Presbyteri; sed pro Monachorum desideriis, & postulationibus ab Episcopo ad Monasteria mittebantur, statim post peracta divina mysteria, & officia ad proprias domos regressuri. Egregie id ostendit Epistola Pelagii I. P., qui anno 555. ad Pontificatum provectus fuit; dum Alterio Episcopo hoc modo scribebat: *Vindemius Abbas territorii nobis insinuatione suggessit, quod habetur in subditis, juxta muros Salernitanæ Civitatis intra Monasterium suum Oratorium se pro sua devotione fundasse, quod in honore BB. MM. Chrysanthi, & Dariæ desiderat consecrari. Et ideo si nullum corpus ibidem constat humatum, prædictum Monasterium absque Missis* (publicis) *consecrabis; ita tamen ut si fundator prædictus Missas ibidem fieri maluerit a Dilectione tua Presbyterum noverit postulandum*. Edidit primum Pelagii Epistolam Holstenius ex Collect. Card. Deusdedit Lib. 3. cap. 168., insertaque est in Collectione Conciliorum Labbeana Tom. VI. pag. 485. Edit. Venetæ.

XXXV. Quam pulchre, & opportune nobis favet illustre hoc testimonium, quo præcedentia magis illustrantur, confirmanturque validius. Etenim multo ante M. Gregorii Pontificatum obtinuisse demonstrat 1. morem, ut *intra Monasterium* erigeretur Oratorium, quod ibidem ex Veterum consuetudine a S. Gregorio pariter retenta *Monasterium* appellatur. Demonstrat 2. idem Oratorium ab Episcopo fuisse consecratum absque Missis: Missis inquam publicis, quoniam nusquam Ecclesiæ, Oratoriive a Majoribus nostris facta consecratio reperitur, quam non comitaretur super Altare recens consecratum Sacrificii oblatio. Demonstrat demum ab Episcopo consuevisse mitti Presbyterum in Monasterium, ut ibi Missas celebraret, quando Abbas postulabat; quia nempe in illo Monasterio nullus Monachorum Sacerdotio fungebatur. Quantum autem concinant formulæ a M. Gregorio adhibitæ in concessione Oratorii Monastici cum exposita Pelagii P. Epistola quisque intuebitur, si simul istas contulerit. Obiter autem adverto, quod licet nondum introducta consuetudine ordinandi Monachos in Presbyteros postulari deberet ab Episcopo Presbyter celebraturus, non tamen obnoxii reddebantur Monachi Presbyterorum jurisdictioni. Imò inter formulas Privilegiorum pro Monasteriis concedendorum primam hanc adverti in Libro Diurno cap. 7., neminem *cujuslibet Ecclesiæ Sacerdotem* præsumere potuisse *in Monasterio celebrare* Missarum solemnia, *nisi ab Abbate invitatus* fuisset. Similem legi aliam Formulam insertam in Libro Diurno ex veterrimo Codice S. Crucis in Hierusalem; cujus auctaria Mabillonius Tom. 1. Musæi edidit. Ista sufficiant de Privatis Monachorum Oratoriis intra Monasteriorum septa erectis, & ad merum illorum usum ædificatis, cum multa, & forte cum tædio legentium collegisse timeamus ad hoc argumentum spectantia e Sæculis VI, & VII., nisi de istorum in nos humanitate plurimum polliceremur.

XXXVI. Unum dissimulare non debeo ingenuitatis ergo, alicubi videlicet Sæculo VI. & VII. Monachorum Ecclesias fuisse publicas. Revera in Monasterio Sancti Pancratii prope Urbem extructo Missa singulis Diebus Dominicis in gratiam utriusque Sexus M. Gregorio teste Lib. IV. Epistol.

ftol. 18. celebrabatur. Cum enim illa Ecclesia prius a Presbyteris regeretur; etiam postea ad Monachos translata pristinos retinuit mores, ne vicini Populi suo carerent commodo. Eadem plane ratione plures Ecclesiæ antea a solis Clericis, postmodum a Monachis aut exclusis Clericis, aut simul in illarum regimen, cultumque permistis administratæ antiquam conditionem publici Oratorii retinuerunt; quoniam in illis ad supplendum Cleri defectum necessitatibus spiritualibus Populorum dispensatione Sacramentorum provideri oportebat. In Oriente quoque aliquas fuisse Monachis Sæculo VI. publicas Ecclesias dignoscitur ex Novella Justiniani 133. (Extat. in Cod. Tit. 16. *Quomodo oporteat &c.*,) ubi cap. 2. statuitur, quod *si ulla Ecclesia in Monasterio sit*, *neque sic occasione Ecclesiarum* esse abrumpendam Monachorum disciplinam, aut confabulationes cum Laicis miscendas: sed Monachos *venire quidem tempore Sancti Ministerii* debere *cum Abba*, *suis Prioribus*, *&* *Senibus*; *Sacrificioque completo rursus ad Cænobium* reverti. Solum *quatuor*, *vel quinque Seniores*, qui sint Presbyteri aut Diaconi, permittuntur in eadem Ecclesia Populum alloqui, reliquis Junioribus Monachis intra certos terminos detentis, ut neque a Laicis viderentur. Sane hic est sermo de publica Ecclesia; quamvis hujusmodi Ecclesiarum Monasticarum publicitatem etiam in Oriente non valde frequentem fuisse ipse modus conditionatus, quo utitur Novella dicens: *Si ulla Ecclesia sit*, perspicue manifestet. De aliis, si quæ fuerant Monachorum publicis Ecclesiis, supervacaneum nobis in præsentiarum foret plura congerere: Multoque magis inutile foret loqui de illis Ecclesiis, quæ Monachorum juri subdebantur, utpote in ipsorum possessionibus erectæ. Hæ profecto publicæ erant, eandemque conditionem retinebant, qua antea fruebantur, priusquam pia Fidelium, & Fundatorum devotione Monasteriis donarentur. Sufficiat itaque tot deprehendisse Oratoria privata in Claustris Monachorum, quot propemodum sub rigore, legibusque Monasticis fundata, & conservata erant.

CAPUT VIII.

Prosequitur idem argumentum de Privatis Monachorum Oratoriis a Sæculo VIII. ad tempora Concilii Tridentini.

I. MODUM, quem præcedentibus Sæculis tenuisse videmus Monachos in ipsorum ORATORIIS, nullatenus mutarunt octavo Sæculo; quin etiam multo post similem rationem privatarum Ecclesiarum, quæ propriis tantum usibus sacris reservatæ essent, conservaverunt. Hinc cum nihil nobis occurrat singulari animadversione dignum ex Sæc. VIII., quæ diximus de VI. & VII., etiam illi applicanda eadem fore arbitramur. Unum posset hoc loco addi, quod & ad octavum Sæculum pertinet, & usum Monachorum Italicorum prohibendi Fæminis accessum ad proprias Ecclesias confirmat, ut propter hujuscemodi prohibitionem habeamus fundamentum computandi inter privata Oratoria easdem Monasticas Ecclesias. Extat apud Baronium ad annum 713. ex Actis publicis ea ætate confectis de Miraculis S. Anastasii

ad Monasterium prope Urbis mœnia ad Aquas Salvias translati. Narratur etenim, quod ad curandam ab obsidente dæmone Sacram Virginem S. Martyris Reliquiæ extra Ecclesiam fuerint delatæ, quia *in ipsum Monasterium Mulier non ingreditur*. Intra Monasterii claustra Mulieribus inaccessa erat exstructa S. Martyris Basilica; e qua prius extrahere oportuit Sacras Reliquias, quam arreptitiæ applicarentur. Quapropter ex Loco ipso, in quo Monachorum Basilicæ exstruebantur, satis colligitur eas merito tanquam privatas & nuncupari, & haberi debuisse.

II. Singulare fuit Monasterium Altonis (Floruit VIII. Sæc.) in Baoaria, cujus Oratorium commune erat, ut legitur in illius Vita Sæc. IV. Bened. At singulari dispensatione cum illo actum est a Bonifacio Moguntino Episcopo, qui tamen prius desideraverat Oratorium consecrare *more solito*, *ut Mulier nulla deberet illud* ingredi. Hinc nemo potest Altonis exemplo obstrepere, unde potius contraria convincitur generalis cæterorum Monachorum consuetudo; quam non discedendo a Sæculo, aut Regione Sanctiss. Viri suadet Synodus Bavarica anni 772., cujus verba, sicut Cap. VI. num. 6. retulimus ad probanda privata Episcoporum Oratoria, ita huc revocare possumus ad privata Cœnobiorum similia Oratoria confirmanda; cum æque ad Monachos, ac ad Episcopos referantur.

III. Habeo aliud ejusdem ævi illustre monumentum, quod Solitarios Orientes respicit, & retentam apud illos disciplinam celebrandi in privato Sacello demonstrat. Reperitur in Vita S. Stephani Sabaitæ Tom. III. Jul. Bollandiani ad Diem XIII. pag. 532. auctore Leontio discipulo. Vitam ille solitariam ducebat in Laura S. Sabæ prope Hierosolymam; ac postquam fuerat ordinatus Presbyter, *in hesychasterio suo* celebrabat teste Leontio cap. 1., & quidem in suo *Oratorio*; quod *totum splendore infinito replevit Sanctus Spiritus in illud descendens* ante tempus Communionis. Hinc apparet, quod ille, qui in Hesychasterio, sive in loco arctissimæ Solitudinis morabatur, proprium habebat Oratorium, ubi quilibet Solitarius Presbyterio initiatus celebrare consueverat. Ita plane insinuat Leontius laud. num. 145., nobis inde præbens occasionem valde opportunam dilatandi hæc Privata Oratoria, pro ut valde diffusi erant Sanctissimi illi Viri, qui a Fratrum consortio secreti Soli penitus in Hesychasteriis habitabant.

IV. Venio ad tempora Carolina, quæ suppeditant clara testimonia privatorum Monasticorum Oratoriorum. Egregius autem ad rem præsentem est Canon XV. Concilii Francofordiensis pœne Carolini Imperii initiis celebrati, quo statuitur *de Monasterio*, *ubi Corpora Sanctorum sunt*, *ut habeat Oratorium INTRA CLAUSTRA*, *ubi peculiare Officium*, *&* *diuturnum fiat*. Similem Legem invenimus Capit. VII. ex his, quæ adduntur in appendice Capitularis Aquisgranensis Caroli M. Anno 789., nempe *ut ubi Corpora Sanctorum requiescebant*, *aliud Oratorium habeatur*, *ubi Fratres secrete possint orare*. Non est difficile finem repetitæ istius Sanctionis detegere, quem verba ipsa subindicant. Jam multas Sanctorum Reliquias servabant Monachi vel ex Principum, & Episcoporum liberalitate tantis ditati sacris thesauris, vel propriorum Patrum sanctitate celeberrimorum fidelissimi custodes. Qui ergo fieri poterat, ut Fidelium contineretur devotio, ne illuc accederent sua vota facturi, ubi tam eximii quiescebant Patroni? Currebant igitur continuo turmæ piorum Hominum ad Monasticas Ecclesias; & tanta impedimenti frequentia, non poterant Monachi quiete, prolixiusque orare: Imo popularis concursus non modicum ipsorum solitudini oberat. Quare ut liberius Monachi, remotiusque a strepitu Turbarum pre-

ces

ces suas funderent, distinctum, secretiusque *intra Claustra* ædificari Oratorium necessitas postulabat. In aliis vero Monasteriis, in quibus tam singulares Sanctorum Reliquiæ non servabantur, non erat necesse distinctum aliud extrui Oratorium; quia cessante caussa Laicos excitante ad Monasteria visitanda, cessabat quoque periculum, quo quies, & silentium monasticum turbaretur.

V. Dum igitur attente Leges istas advertimus, non possumus non inde decerpere evidentia testimonia pro Oratoriis Monachorum, pro quibus tantum Ecclesiæ intra Claustri ambitum extruebantur. Certe qui Vitam S. Meginrandi Ascetismum professi a Bernone Augiensi Sæculo IX. scriptam, & in Sæculis Bened. insertam legerit, apertissime inveniet privatum fuisse illud Oratorium, in quo Solemnia celebravit, dum maligni homines ipsum invaserunt. Præter majorem Ecclesiam fuisse privata quædam alia Oratoria, in quibus privatæ Missæ fierent, non obscure etiam significat Auctor coævus Vitæ B. Alcuini in Majo Bolland. ad diem XIX. cap. 4. num. 26., cum inquit: *Dominico die cum Sigulfo Presbytero Missarum celebat solemnia specialium usque horam tertiam; & tunc nimia cum reverentia publicam intrabat ad Missam*.

VI. Cæterum fuerint licet Ecclesiæ Monasticæ Sæculo IX. Laicis perviæ causa SS. Reliquiarum venerandarum: imo licet fuerit tunc pœne generaliter concessus aditus omnibus Laicis in Oratoria Monachorum, ad quos tum in Oriente, cum in Occidente turmatim currebant Fideles suorum absolutionem peccatorum accepturi, ut ex Concilio Parisiensi anni 829. cap. 42., & Joanne Antiocheno Patriarcha in Monas. Donat. 7. apud Cotelerium Tom. 1. Monumen. Eccl. Græc. novimus: Attamen eædem ipsæ Ecclesiæ publicæ dicendæ non erant, cum semper in potestate Monachorum libera adesset facultas, quos volent, admittere, aliosque excludere. Cum enim Basilicæ illæ intra Monasteria ipsa existerent, nullatenus publico usui patere vera, propriaque ratione dici poterant. Parum quippe refert, quod gratia Confessionis Sacramentalis, vel Orationis faciendæ admitterentur Exteri in Oratoria, ut hæc publica fuisse dicamus; quia publicum nihil est, ut Cap. III. admonuimus, quod publici juris non fuerit, aditumque liberum, & loco publico apertum non habuerit.

VII. Evidentius adhuc suadetur, Monachorum Ecclesias Sæculo IX. publicas proprie nondum fuisse ex eo, quod tunc quoque disciplina excludendi ab illis qualescunque Fœminas perseveraret. Nostra interest hoc demonstrare, unde Oratorii Privati conditio perseverans in iisdem Monasticis Basilicis confirmetur. Patiatur itaque Lector benevolus aliquot saltem ex pluribus erudite collectis a Martenio comment. in cap. 4. Reg. S. Benedicti, & a Mabillonio in Annalium Libris, & Præfationibus in Sæc. I. II. III. Bened. hic a me indicari. In Monasterio Luxoviensi B. Petri retentum illum rigorem Benedictus P. III. Epistola ad Episcopos in Caroli Calvi Regno constitutos anno 856. scripta adversus Hucbertum Clericum indicat. (Mabil. Lib. 35. An. num. 2.) In Monasterium Andegavense *quibusque Secularibus* raro permittebatur ingredi, *nullusque ingrediendi aditus* patebat *Fœminis*, nisi in annuali Festo S. Hucberti; ita ut ægerrime Anno 838. eo ingredi caussa solemnis supplicationis faciendæ ad pluviarum immoderantiam precibus S. Hucberti cohibendam concessum fuerit. (Mabillon. Lib. 32. num. 10.) de Monasterio Centullensi scribit Anonymus Auctor Lib. I. de Miracul. S. Richarii Abbat. Centullens., quod *instituente præclaro Abbate Elizachar* circa annum 822. Fœminis erat vetitum *limina Monasterii tangere*. (Mabill. 39. num. 29.) In Monasterio Novæ-Cellæ ineunte Sæculo IX. contigit

Mulieres ingressas Oratorium *tornutionibus* vexari, ut tradit ex Ardone n. 38. Mabillon. Lib. 26. cap. 96. Idem celeberrimus Annalista Lib. 31. n. 64. refert ad annum 836. translationem SS. Reliquiarum S. Filiberti ex Herensi Insula Deas, ubi ædificata Basilica aditum Fœminis non præbebat, nisi tantum die 21. Augusti recurrente Solemnitate ejusdem Sancti: Imo Crucem perenniter manentem constituerant Monachi veluti terminum, ultra quem Fœminis progredi non liceret; eo ferme modo, quo nunc quoque a suis Eremis Camaldulenses Eremitæ Mulieres arcere solent.

VIII. Multo plura hic adunari possent exempla, quæ ob nimiam copiam satius prætermittuntur; cum observante Mabillonio Lib. 4. num. 6. omnium pœne Monasteriorum Occidentalium esset disciplina expellendi Fœminas ab Ecclesiis propriis, quas nemo petere poterat, nisi Claustrum subeundo Mulieribus penitus inaccessum. Duo exempla suppeditat Vir doctissimus Lib. 4. num. 6. prohibitarum Fœminarum Sæc. IX. a Basilicis Monasticis, quæ silentio injuria supprimerentur. Horum primum sumitur ex Actis Bosonis Abbatis Floriacensis Monasterii, cujus laudatus Scriptor meminit etiam ad annum 828. Lib. 30. Annal. num. 17., & Præfat. in Sæc. I. num. 112. Detulerat Boso SS. Dionysiii, & Sebastiani Reliquias in suam S. Mariæ Basilicam XI. Kal. Junii; at cum, ut inquit Adrevaldus Monachus Lib. I. Miracul. Sancti Benedicti cap. 28., *ex antiqua auctoritate, nec intra exteriores portas Monasterii* admitterentur Fœminæ, non aliter votis nobilium Fœminarum, quæ sacram Translationem devote comitabantur, satisfactum fuit, quam extenso *extra Portam Monasterii* tentorio, sub quo collocata Sacra Pignora a vigilia Dominicæ ad vesperas usque sequentis diei, indè in Basilicam translata fuerunt. Quorsum autem id fieri debuisset, si in Loco exteriori Ecclesia Floriacensis, & non potius intra septa intima Monasterii fuisset extructa?

IX. Alterum exemplum sumitur ex Aimoino Lib. 2. de Transl. S. Vincentii cap. 4. de Monasterio Pratensi S. Germani, quo cum inferrentur Reliquiæ S. Vincentii M., prius collocatæ fuerunt in Ecclesia B. Mariæ *ante ipsius Cœnobii portam*, ut ità Mulieres devotæ Sacrarum Reliquiarum venerandarum caussa possent accedere, quibus Monasterii Basilicæ aditus *ex antiqua Patrum ejusdem Loci consuetudine* prohibebatur. Placet multo plus istud exemplum, quanto clarius ostendit interiores Basilicas Monasteriorum etiam Loci designatione inter Privata Oratoria fuisse accensendas; firmiusque confirmat intra Monasterii Claustra easdem construi consuevisse, quod solum nobis ad demonstrandum in Monasteriis usum privatorum Oratoriorum sufficeret. Hinc addit Aimoinus Monachos decrevisse *novam Basilicam in ejus* (S. Vincentii) *honorem Monasterio vicinam exstruere, ad quam utriusque Sexus Personis devotis liber sit* accessus. Consimilia exempla dabit eruditiss. Martenius citat., qui per variarum Regionum Monasteria excurrens generalem pœne fuisse Monachorum consuetudinem expellendi Fœminas a propriis Basilicis demonstrat. Jam vero ex his copiosissimis monumentis illud concludere possumus, quod inquisivimus, videlicet Monasticas Basilicas sive considerata occasione, ob quam Laici in illis admittebantur, sive attenta earumdem structura, & Loco; sive inspecta differentia Personarum, quibus vel permittebatur, vel vetabatur ingressus, proprie fuisse privatas, vel saltem ad classem privatarum Capellarum, aliqua ratione reduci.

X. Quæ diu viguerat disciplina excludendi a Monasticis Ecclesiis Fœminas, Sæculo X. turbatis maxime per varias irruptiones Barbarorum, ac temporum calamitates Monasteriis fuit relaxata; atque ideo data facultate

tate omnibus promiscue easdem Basilicas ingrediendi ex privatis magna ex parte publicæ quadatenus evaserunt; Ad istam mutationem plurimum contulisse arbitror modicum in nonnullis Provinciis idoneorum Clericorum numerum; atque etiam in quibusdam illorum segnitiem, laxatamque vivendi rationem; ut proinde cogerentur Episcopi multarum Parochiarum onera Monachis committere, unde necessitas publicas ipsorum reddendi Ecclesias consequebatur.

XI. Verum non defuerunt tum Sæculo X., cum deinceps Monachi antiquæ observantiæ vindices, qui Fœminas a suis Monasteriis, atque ab Ecclesiis intra Monasterii ambitus exstructis arcerent. In Sitivensi Monasterio anno 938. pia Comitissa Flandriæ Adala facultatem obtinuerat ab Episcopis Tarvanensi, & Cameracensi, ut Ecclesiam S. Bertini ingredi valeret; sed *non sine tremore maximo* ingressa est, *quoniam hoc illa PRIMA facere præsumpserat, quod antea Reginarum nulla concupiscere audebat*, ut ex Auctore Lib. II. Miracul. S. Bertini narrat Mabillonius Lib. 43. Ann. num. 92., & Præfat. I. in Sæc. III. addens ex Joanne Iperio eandem viguisse Legem in illo Monasterio usque ad Sæculum XIV. In Monasterio Fuldensi similem cautelam adhibitam usque ad tempora Friderici Ænobarbi imperatoris probat idem doctus Monachus ex eo, quod Imperator illam Basilicam ingredi recusaverit, *quia Regina in Comitatu ejus erat*: & Christophorus Brovverus Lib. 1. Fuldens. Antiquit. ibi laudatum morem usque ad exitum Sæculi XIV. perseverasse significat. A Monasterio Tornajensi in Anglia, ac proinde etiam ab illius Ecclesia magno rigore fuisse prohibitas Fœminas Sæculo XI. tradit Ordericus Lib. XI. apud Mabillonium Lib. 71. Annal. num. 63.

XII. Sed quid moror singula percurrendo Monasteria Veteris Disciplinæ tenacia, maxime Cluniacensium? Certe quæ Sæculo XI. Reformatæ Monachorum Congregationes florere cœperunt, severissime eandem cautelam tenuere, tum ut Basilicæ intra Claustra ædificarentur, tum ut penitus ab illis Mulieres prohiberentur. Loquor de Camaldulensibus, Grandimontensibus, Chartusianis, & Cistercienfibus. Equidem istorum Cœnobia, quæ strictius retinuerunt pristinum Institutum, adhuc suorum Patrum bene constitutas Leges custodiunt, nec ipsis Cisterciensibus exceptis, apud quos alicubi, ut Cistercii, & in Monasterio Caræ-Vallis prope Mediolanum adhuc viget similis Disciplina; & solum certis Festivitatibus ad interiorem Ecclesiam Fœminæ admittuntur, reliquo anni tempore jussæ consistere ad aliam minorem Ecclesiam prope, sed extra Clausuræ limites ædificatam. Servant optimi Monachi adhuc aliqua ex parte, quod in Antiquis Ordinis Constitutionibus Sæc. XI. Dist. 3. cap. 5. stabilitum fuerat, his severissimis verbis: *Ingressus Mulierum intra septa Abbatiarum ... interdicitur ... excepto quod cum Major Ecclesia noviter dedicatur per novem dies caussa devotionis Ecclesiam visitare poterunt ... Sicubi contra præsumtum fuerit, discooperiantur Altaria, & divinum Officium minime in Ecclesia celebretur, quamdiu ibidem fuerint Mulieres*. A Grandimontensibus autem olim vel ipsi Laici nonnisi raro divinis adesse mysteriis permittebantur, ita præcipiente Stephano Ordinis Institutore cap. 5. Regulæ: *Dominicis etiam, & festis diebus, quibus eis* (Secularibus) *convenit in Ecclesiis divinis interesse officiis, si ad audienda Missarum solemnia apud Vos frequenter venerint, eos ne recipiatis*. Diu etiam in Monasterio Casinensi retenta est vetus Disciplina; nam Rogerius Archiepisc. Beneventan. Card. S. Eusebii ita loquitur in Regesto Petri Diaconi n. 171. *De collata nobis auctoritate statuimus. ut Peregrini devote Casinense Monasterium visitantes, sive sint Mares,* qui

qui Monasterium intrent; sive Mulieres, quibus non est licitum introire, se gaudeant unius anni indulgentiam de injuncta sibi pœnitentia accepisse. Anno D. 1170. Saltem usque ad tempora Angeli Nucei perseveravit Casini vestigium veteris Disciplinæ; nam in Adnot. ad Chronic. Casinens. refert sua ætate non nisi certis Anni Festivitatibus concessum Fœminis in eandem Basilicam libere ingredi.

XIII. Nihil vero distincte loquor de illis Solitariis, qui Eremiticam Vitam colebant, quos scimus non solum in privato Sacello, sed penitus solitarias Missas celebrasse. Horum aliqui forte solitariam Missam faciebant tempore Ivonis Carnotensis, qui floruit Sæculo XI.; unde non inutiliter Par. 3. Decr. cap. 70. recitavit Canonem 30. Nannetensis Concilii dicentem illam solitariam celebrationem *maxime a Monasteriis Monachorum exterminandam esse*; ac providendum, *ut Presbyteri in Cœnobiis cooperatores habeant in celebratione Missarum*. Mitius Odo Cameracensis indulsit Eremitis solitariam Missam facientibus; atque si bene attendantur, quæ scribit in Exposit. Canonis Dist. 2. ad verba: *Memento* &c., apparebit ipsum supponere morem *Solitarias, & maxime in Cœnobiis* faciendi *Missas* tunc adhuc quosdam retinuisse: *Sic Solitarii*, ait, *hunc locum intelligunt*. Obiit Odo anno 1113. Non ita clare ostendit Stephanus Eduensis Lib. de Sacr. Altar. cap. 13., quod sua ætate aliqui Solitariam Missam facerent, licet non valde post Odonem decesserit, & quantum ad veterem usum Missarum Solitariarum in Monasteriis celebratarum Odoni concinat. Cæterum testatur Card. Bona Lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 13. num. 6. se alicubi legisse nonnullis Eremitis datam hanc a RR. Pontificibus facultatem.

XIV. Addere insuper oportet, quod etsi plura Monasteria declinassent a pristino rigore Privatarum Basilicarum, tamen Sæculo XI. jam alius optimus inductus fuerat usus in bene moratis Monasteriis, ut saltem interius aliquod haberent Oratorium, ubi secrete possent soli Monachi congregari, & non solum Mulierum verum etiam Laicorum vitare præsentiam. Cæpisse, imo potius imperatam fuisse Sæculo octavo Monachis hujuscemodi secretam Oratoriorum claustralium constructionem jam vidimus supra num. 4., & plusquam verosimile est similem consuetudinem multum antea viguisse, ut præter communem omnibus Monachis Capellam, in qua solemnius Divina peragebantur Officia, essent aliquot Oratoriola ad quorumdam commodum reservata, ac præcipue Infirmorum, Senum, aliorumque, a quibus speciales, seu privatæ Missæ celebrarentur. Sicut enim in cubiculis ipsis, quando infirmitas urgebat, non hæsitabant Sancti Monachi Missas facere, ut in sequenti Opusculo *de Aris Portatilibus* demonstrabimus; multo magis idem facilius, ac decentius agere poterant in privatis aliis, secretioribusque Sacellis.

XV. Hæc secretiora Oratoria commemorantur in Historia Translationis S. Ebrulfi, quæ contigit medio Sæculo X., in qua num. 7. Sæc. V. Bened. pag. 228. Ed. Par. Oratoria *Privata* Monachorum in Normannia indicantur. Alios plures Monachos in privato Oratorio seorsim a communi, seu majore Monasterii Basilica celebrasse compertum facit Vita S. Osualdi Archiepiscopi Eboracensis, qui floruit exeunte Sæculo X. Nam de illo in Vita scripta ab antiquo Auctore, & edita a Bollando ad diem 29. Februar. narratur cap. 4. num. 21., quod in sua Juventute Floriaci in Monasterio celebrabat solo Ministro præsente; ita ut cum aliquando iste fugisset territus speciali cœlesti visione, qua devotissimus Sacerdos fuerat recreatus, Angelus responderit. Hic locum habere possunt, quæ in Chronico Monasteriensi in Pago Verdunensi Sæculi XI. narrantur Tomo 2. Analect. Mabil-

billon. pag. 381. Edit. Parif., nempe quod Comes Wolfandus anno XIV. Childeberti Regis præter Ecclefiam communem, & Monafterium, *deinde ne Secularium frequentatio Deo vacantes* (Monachos) *poſtmodum inquietaret, haud longe ab ipſo Monaſterio a latere meridiano Eccleſiam in honorem B. Petri Apoſtoli exſtruxit, in qua ſibi, ſuiſque divina celebrarentur*. Poteft hæc Ecclefia ad claffem privatorum Oratoriorum revocari, in qua feorfim a communi Ecclefia Monachi orationi vacarent. Accedit una ex Chartis Vindocinenfis Monafterii apud Mabillonium Lib. 63. Annal n. 59. ad annum 1070., in qua legitur recepta communiter a Monachis confuetudo privatarum hujufmodi Cappellarum his verbis: *Ut moris eſt in ordinatis Monaſteriis Profeſſionis noſtræ, Capellam quamdam cæpimus infra murum Monaſterii facere*.

XVI. Denique hoc aliud advertere opportunum cenfeo, quod etfi multæ Monafteriorum Ecclefiæ poft Sæculum IX. paterent omnibus, ac publicæ quadantenus evaferint; adhuc tamen magna ex parte in conditione privatarum Capellarum relictæ fuerant prohibita Sacramentorum adminiftratione, prædicatione Verbi Divini, cæterifque Ecclefiafticis Functionibus, quæ proprie in Ecclefiis Parochialibus, ac omnino publicis peragendæ erant. Alanus Le Large Difq. 3. de Ord. Can. Reg. cap. 1. plura fimul congregat e Sæculis XI., & XII. Pontificum Conciliorumque Decreta, quibus vetabatur Monachis Prædicationis officium, Baptifmus, Reconciliationis minifterium, & fimilia, quæ a Clericis explebantur. Non pauca etiam ad eam rem fpectantia legi poffunt apud Tomafinum doctiffimum Par. 1. Difcip. Lib. 3. cap. 22. Cum enim non Monachorum, fed Clericorum munus effet Sacramenta Populis miniftrare, curabant etiam Epifcopi, quantum eorumdem Clericorum copia ferebat, ut ab ipfis omnia Parochialia jura peragerentur. En vero caufam, (Semel faltem indicare oportet, ob quam nihil de privatis Canonicorum Regularium Oratoriis diximus hactenus, cum tamen tam multa diximerius de Oratoriis Monafticis, Enimvero Clerici communem & Apoftolicam Vitæ rationem tenentes, qui poftea *Regulares Canonici* appellari confueverunt; & ex proprio Inftituto Sacramentorum adminiftrationi, fpiritualique curæ Populorum femper addicti patentes omnibus, publicafque Ecclefias habere debuerunt.

XVII. Ex illa vero diligentia, quæ adhibebatur, ne Monachis gravamen ullum inferretur ab ipforum Inftitutione non exactum, neque iifdem, quando neceffitas non poftulabat, cura tribueretur publice Fidelibus deferviendi Sacramentorum minifterio, mihi videtur confequi pœne ufque ad Sæculum XIII. multas Monachorum, quamvis ampliffimas, magnificentiffimafque Bafilicas in numero privatarum Capellarum retentas fuiffe. Etenim nullæ publicæ Ecclefiæ tunc habebantur, in quibus non miniftrarentur Sacramenta vel Jure Parochiali, vel in fupplementum, & fubfidium Parochiarum. Hinc non raræ ea tempeftate Capellæ *Succurſales*, five ad fuccurrendum. Excipimus tamen aliqua Oratoria, quæ publica erant, licet penitus à Parochiis difcreta: illa nempe, quæ publicis connectebantur Ecclefiis velut iftarum appendices; ficut erant Oratoria Bafilicæ Lateranenfis verfus Occidentem, & prope Baptifterium ædificatæ. Quare fi Monachorum plurimæ Bafilicæ tunc Parochiali Jure carebant, neque ibi Populo Sacramenta diftribuebantur, credibile videtur, eas adhuc privatas potius, quam publicas permanfiffe, quamvis devotis Fidelibus non negarent acceffum tanto rigore, quemadmodum retroactis temporibus.

XVIII. Multo facilius id mihi perfuadeo, quod Califtus II. P. in Concilio Lateranenfi anni 1112. inter alia expreffe prohibuerit Monachis *Miſſas publi-*

publicas cantare. *Interdicimus*, ait cap. 17., *Abbatibus*, *& Monachis publicas pœnitentias dare*; *& infirmos visitare*, *& unctiones facere*, *& publicas Missas facere*. Apposite autem observat pius, doctissimusque Cardin. Bona Lib. 1. Rer. Liturgicar. cap. 13. num. 3. non aliter publicas in Monasteriis Missas a Calisto P. prohiberi, nisi quia istorum Ecclesiæ publicæ non erant, nec ad eas liberum erat cuicumque accedere. Quamobrem, quod supra ex similibus ætate M. Gregorii editis Sanctionibus eruimus, ob easdem in Calisto phrases idem erui posse arbitramur, quantum saltem spectat ad prohibitionem publicos conventus in Ecclesiis Monasticis celebrandi. Etiam Innocentius III. P. Lib. 2. Epist. 18. Carofensi Monasterio Dioecesis Pictaviensis antiqua confirmans Privilegia Anno 1210. prohibuit Episcopo tum illuc accedere ad *Missas publicas* celebrandas, *nisi ab Abbate invitatus* fuisset; cum ibi Stationes indiceret. Idem pariter prohibuit Innocentius III. fieri in Monasterio Aversano, ut apparet ex privilegio inserto in Bullar. Casin. Par. 1. pag. 24. Ed. Tuder. *Missas autem publicas ab aliquo Episcopo tam in Cœnobio, quam in adjacentibus ejus Ecclesiis celebrari, Stationes fieri, Processiones deduci absque licentia Abbatis, & Priorum, seu Rectorum Locorum voluntate omnimode prohibemus, ne in Servorum Dei recessibus Secularibus occasio præbeatur ulla Conventibus*. Aliis Monasteriis olim collatam eandem exemptionem jam abunde superius advertimus; addique potuisset, quod de Majori Monasterio tradit S. Ivo Epist. 108., quæ Monasterio S. Petri Perusii concessit Gregorius IV. P. To. 1. Bull. Casin. pag. 6.; quæ Monasterio Casinensi alii sæpe Pontifices ab Angelo Nuceo identidem in Adnot. ad Chron. Casinens. indicati concesserunt; similiaque nonnulla.

XIX. Ne vero existimemus ex prohibitione Missarum Publicarum in Monasteriis Divina Mysteria semper celebrata fuisse sine solemnitate, sacroque magnifico apparatu, quæ Clariss. Martenius Libris de Antiqu. Monach. Ritibus exponit de splendore, quo sacra Officia a Monachis explebantur, nos cohibent. Publicæ etenim Missæ non tam illæ dicuntur, quæ Ministrorum comitatu, ceremoniarum uberiore apparatu, cantusque modulatione; quam illæ, quæ in publico Populi conventu celebrabantur. Hinc verosimile videtur publicas nonnumquam appellatas fuisse Missas, quæ in Monasteriis conveniente omni Monachorum cœtu habebantur, ut discernerentur ab aliis Missis, quæ dicebantur in privatis Sacellulis, sicut de Alcuino num. 5. conjectabamus; quamvis tamen etiam ad illas Missas publicas sensu exposito Laicis non daretur accessus. Hoc plane modo exponendum reor, quod in Vita SS. Joannis Abbatis Gorziensis, & Ansteì Abbatis Metensis Sæculo V. Bened. lego: *omnibus* nempe *Dominicis*, *& Festivitatibus Sanctorum celebrioribus Missas publice* dixisse, *unaquaque quarta feria privatim*. Hoc etiam sensu intelligo verba illa Leonis Ostiensis Lib. 3. Chron. Casin. cap. 22., quibus narratur decretum fuisse ad flagellum fulminum arcendum *omnibus per Annum cotidianis diebus pro fulgore* (orationem) *ad Missam publicam*, *& ad Psalmos speciales edici*. Certe hæc quotidiana Missa *publica* alia non erat, nisi quæ simul congregatis Monachis in communi Basilica solemniter celebrabatur.

XX. Quidam existimant usque ad Gregorium IX., qui in Cathedra Petri sedere cœpit Anno 1227., generatim Ecclesias Monachorum privatas permansisse, cum Libri III. Decretalium Titulum XXXVII. inscripserit *De Cappellis Monachorum*; quasi quod vocabulo Capellæ utens privata tantum Monachis fuisse Oratoria ostenderit. Verum ne huic adhæream expositioni illud prohibet, quod Capellæ cit. Titulo recensitæ ad Parochiales Ecclesias pertinerent. Agi-

Agitur quippe ibi de Capellis Parochialibus, quarum proventus Parochi Monasteriis cesserant; Ut autem Parocho defuncto eorumdem redditum jus sibi Monachi reservarent; easdem Ecclesias numerata pecunia ab Episcopo redimebant; & *Altaria*, seu *Capellas* appellabant; atque ad ipsas regendas Monachi ipsi Seculares Presbyteros deputabant. Legat Lector Gonzalez in hunc Titulum, & Bosquetum adnotat. ad Lib. I. Epis. 24. Innocentii III. P.; & si cupiat alia de hac Altarium Redemptione addiscere, adeat Cangium in Glossario *V. Altare*. Cæterum jam ante Gregorium IX. non tantus vigebat rigor, ut ad solas Parochiales Ecclesias liceret Laicis libere accedere: Potius servatis Parochorum juribus admittebantur Fideles in Ecclesiis Virorum Religiosorum, ut satis indicat, nec in hac parte Concilium Lateranense III. Anni 1179. can. 9. reprobat.

XXI. Hinc cum primum sacer Ordo Prædicatorum fuisset institutus, publicas habere Ecclesias, atque in illis Verbum Dei Fidelibus annunciare ab Honorio Gregorii IX. Prædecessore concessum fuit. Imo idem Honorius anno 1219. Ecclesiam S. Sixti de Urbe S. Dominico, & Sociis tradidit, ubi *ministraturi essent esurientibus animabus*, ut loquitur in Bulla edita à docto P. Bremont Tom. I. Bull. Ord. Præd. pag. 8. Concessit insuper Ecclesiam S. Sabinæ *ad celebrandum*, quæ utique publica erat. Parochiales alias regendas Ecclesias ab ipsis primordiis habuisse inclyti Ordinis Fratres idem Bullarium recenter illustratum ostendit; ac præcipue Honorius ipse in Bulla Anni 1216. 22. Decemb. (ibid. pag. 2.) dicens: *in Parochialibus Ecclesiis, quas habetis*.

XXII. Etiam Minoritæ tunc feliciter, & ad magnam utilitatem Fidelium instituti publicas habuerunt Ecclesias. Prima, quam Sanctus Franciscus obtinuit ædem Portiunculæ, publica erat; sicut colligitur ex his, quæ refert diligens Annalista Vadinghus in Annal. Min. ad annum 1210. num. 26. &c., quamvis ob illius angustiam vix ullos, præter paucos eximii Patriarchæ Socios capere posset. Alia pariter, quæ tunc à Sanctis Minoritis alibi extruebantur Oratoria, & Ecclesiolæ, eodem modo publicas fuisse non diffiteor, quatenus sine præjudicio Jurium Parochialium possent libere Fideles ad illas accedere. Quare sicut Gregorius IX. Anno 1228. 9. Aprilis apud Bremontium Tom. I. Bull. pag. 26. Ecclesias Prædicatorum; ita Innocentius IV. apud Vadingum ad An. 1252. num. 25. Ecclesias Minorum *Conventuales* esse voluit ad instar aliarum Ecclesiarum Collegiatarum, quæ dubio procul æque nunc sunt publicæ, quam illa ætate fuerint. Eandem rationem deinceps obtinuerunt Ecclesiæ cæterorum Ordinum Regularium, quæ Sæculo XIII. publicæ erant, paucis exceptis, illorum nempe, qui Eremiticam Vitam colebant, aut veterem Monasticam Disciplinam custodiebant. In illas itaque libere Fideles ingrediebantur; nulloque excepto Sexu omnibus publicus patebat aditus, imo etiam sæpe iisdem Parochiæ Titulus conjungebatur.

XXII. Id solum vetitum erat Regularibus, nempe in propriis Ecclesiis alienos Parochianos diebus festis admittere. Quare Bonifacius IX. Const. 209. *Super Gregem* Tom. II. Bullar. Ordin. Prædic. pag. 437. confirmavit Constitutiones Alexandri IV., & Innocentii IV. qui *universis Religiosis cujuscunque Professionis, vel Ordinis in virtute S. Obedientiæ injunxerant, ne Parochianos alienos Diebus Dominicis, & Festivis in suis Ecclesiis, seu Oratoriis de cætero reciperent ad Divina*. Hæc prohibitio non tam afficiebat Viros Regulares, quam alios quoscunque; Etenim valde tunc expedire videbatur, ut unusquisque diebus festivis in propria Parochia Missæ interesset. Ad hunc finem aliquot, in Galliis præcipue, Sæculis XIII., & XIV. collecta Concilia pœnas ecclesiasticas inflixerant Parochia-

chianis; qui suas Diebus Dominicis non frequentabant Parochiales Ecclesias. Demum id ipsum insinuandum fore Populo opportunum duxit Concilium Tridentinum sess. 22. Nec tamen ullum Fidelem sub præcepto coegit ad audiendam Missam potius in una, quam in altera Ecclesia; cum etiam antea Leo X. anno 1517. die 13. Novemb. Constit. *Intelleximus* aperte declaraverat licite ab unoquoque adiri posse Diebus Dominicis, cæterisque omnibus Festis Regularium Ecclesias, & in illis præceptum de Missa audienda adimpleri. Verum hæc raptim indicasse sufficiat.

XXIV. Quamvis Sæculo XIII. pene omnes Ecclesiæ Ordinum Religiosorum evaserint publicæ, non tamen privatis Oratoriis caruerunt Monasteria; & quæ antea vigebat in bene ordinatis Cœnobiis consuetudo secretiora quædam Sacella exstruendi, non interiit inferioribus Sæculis, in quibus non minus necessaria erant ad privatam quorumdam devotionem explendam, quam olim fuerint. Ego equidem ad manus non habeo certa monumenta, quæ exstructa in Monasteriis privata Oratoria omnino juxta normam aliorum veterum Monasticorum Oratoriorum confirment. Imo libentius credo ad summum rarissima in infima ætate fuisse Oratoria privata Regularibus, quæ cum Oratoriis privatis Veterum æquiparentur in omnibus; & maxime in eo, quod illa consecrabantur ab Episcopo, a quibus vix unquam deinceps aliquorum privatorum Oratoriorum facta consecratio legitur, sicut cap. 12. fusius exponemus. Verum ut ut caruerint Cœnobia, cæteræque Domus Religiosæ consecratis hujusmodi privatis Oratoriis, adhuc semper secretas hasce Capellas in propriis Monasteriis habuisse, in quibus stabilitis Aris Divina Mysteria, cum opus esset, celebrarent, exploratissimum faciunt plurima illa Privilegia, quibus ab Apostolica Sede frequenter instructi fuerunt Ordines Regulares quocunque loco honesto Aras portatiles erigendi, ut in illis liberrime Sacrificium offerrent. Non debeo hic seriem eorumdem Privilegiorum contexere, quam oportunius rejicio in aliud Opusculum *de Aris Portatilibus*: Neque tamen nunc præterimus advertere ipsamet Privilegia specialiter respexisse ad commodam Missarum celebrationem faciendam a Viris Religiosis in ipsorum Domibus, & Conventibus. Cum enim isti præcipue ex classe Mendicantium in omnes pene Orbis partes diffunderentur prædicationis officium exercentes, ac bonum Christi odorem spargentes; nec illico possent idonea reperire loca ad publicas Ecclesias ædificandas, necesse ipsis erat in propria Domo parva quædam Oratoria componere, ubi Divina Officia peragerent, ne ad publicas alias Ecclesias accedere cogerentur. Insuper etiam ubi jam publicas obtinuerant, fundaverantque Basilicas, non raro ipsis expediebat sive tempore infirmitatis, sive ex similibus impedimentis habere privatum quoddam Oratorium, in quo legitime impediti Fratres descendere ad Ecclesiam, facilius aut celebrare, aut celebrando Sacrificio assistere valerent. His igitur, aliisque caussis moti RR. Pontifices, dum usum Altaris Portatilis Religiosis Hominibus concesserunt, præcipue in illud intenderunt, ut ipsi easdem Aras pro libito in domesticis Oratoriis erigerent.

XXV. Ad hæc Oratoria Privata respexisse non dubito Honorium III., cum licentiam Altaris Portatilis concessit Ordini Prædicatorum Anno 1221. die 6. Maii his verbis Tom. I. Bullar. Præd. pag. 16. *N. E. Postulastis a Nobis, ut cum extra Civitates, & Villas frequentius existatis, nec Vobis expediat per hujusmodi Loca discurrere pro Divinis Officiis audiendis, celebrandi Vobis, ubi Conventus de Ordine vestro fuerint, super Altare portatile licentiam præberemus. Nos autem id vestris postulationibus inclinati concedimus sine juris præjudicio alieni*,

ni. Similes gratias ab aliis Pontificibus suo Ordini collatas innuit laud. Bremontius Tract. de Consensu Bullarum Tit. 7. quæst. 7., ex quibus hic illas considero, quæ usum gestatoriæ Aræ in Oratoriis privatis Domorum Religiosarum respiciunt; ac proinde adverto singulariter Sixtum IV. Constitut. 53. *dicti Ordinis Professoribus* concessisse *in Oratoriis*, *& Locis*, *in quibus degunt*, facultatem celebrandi super Altare Portatile. Etenim plurimum hæ, & similes locutiones nobis suffragantur, quia manifestant Oratoria privata Regularibus concessa præter Ecclesiam publicam; cui non Aræ portatiles, sed fixæ, & stabiles adaptantur, consecranturque.

XXVI. Consimilia Privilegia data fuerunt Minoritis; & ne quid loquar de Privilegio inserto a Gregorio IX. in Corpore Juris Lib. 5. Tit. 33. cap. *In his*, quod æque respicit usum Altaris portatilis in Privatis Oratoriis, ac aliis Locis; attendo ad privilegium ipsis elargitum a Sixto IV. An. 1474. Pridie Kal. Septem., in quo eorumdem Oratoriorum fit mentio; & velut frequentia in Domibus Religiosis indicantur: Indulget etenim facultatem Altaris Portatilis *non solum in Oratoriis*, *& Locis*, *in quibus degunt &c.* Etiam Carmelitis consimilem usum indulsit pro Locis, & Oratoriis propriis Clemens IV. Anno 1265., die 2. Jun., quem postea Urbanus V. Anno 1363. die 17. Febr. *extra Loca*, *& Oratoria* ipsorum ampliavit. Extant in Bullario Carmelit; ubi primo loco editur Const. *Ut vivendi* Honorii III. An. 1226. die 30. Januar. Regulam ipsorum confirmans, in cujus cap. 8. Privatum Oratorium extruendum jubetur, his verbis: *Oratorium pro ut commodius fieri poterit*, *construatur in medio cellularum*, *ubi mane per singulos dies ad audienda Missarum solemnia convenire debeatis*, *ubi hoc commode fieri poterit*. Similiter Eremitæ S. Augustini ab Alexandro IV. An. 1257., & Clemente IV. An. 1266. Bullas ejusdem pene tenoris obtinuerunt, celebrandi videlicet cum Altari Viatico, *in Domibus*, *Locis*, *& Oratoriis* propriis. Extant in ipsorum Bullario. Suum quoque obtinuerunt Privilegium Carthusienses ab Urbano V. anno 1363. 7. Kal. Maii Constit., quæ incipit *Sinceræ*. habendi Altaria portatilia, *super quibus in Domibus*, *ac Grangiis*, *& Cellariis possent Missam*, *& alia Divina Officia celebrare*, *& in præsentia ipsorum facere celebrare*. Cæteros Ordines prætermitto, pro quibus si non specialis hæc facultas concessa, saltem in generali communicatione Privilegiorum elargita fuit. Addam tamen postremo Privilegium concessum amplissimæ Societati Jesu a Paulo III. P., ut narrationem nostram de Oratoriis Privatis Religiosorum perducam usque ad tempora Concilii Tridentini. Ita vero Paulus III. in Constitut. *Licet debitum* anni 1549. loquitur: *Liceat Præpositis*, *& de eorum etiam facultate universis Fratribus*, *& Sociis Societatis hujusmodi in Presbyteratus Ordine constitutis in Locis*, *in quibus degunt*, *& pro tempore morari contigerit habere Oratoria*, *& in eis*, *& quocunque alio Loco in Altari portatili cum debitis reverentia*, *& honore etiam tempore Interdicti... Missas*, *& alia Divina Officia celebrare*.

XXVII. Facile RR. Pontifices spirituali consolationi Religiosorum annuerunt, ut liberrime possent in propriis maxime Domibus aras gestatorias collocare ad celebranda privatim Sacrificia, cum illis aut commodum non foret Missarum actio in Ecclesiis, aut magis expediret aliquando eam extra istas perficere. In tanta igitur facilitate collocandi Altaria intra proprias Domos quam familiaria esse debuerant privata Oratoria, quæ cum non poscerent Consecrationem, eo promptius componi poterant; atque ita præbere honestum, ac decentem Locum domesticæ, privatæque Missarum celebrationi? Hanc consuetudinem celebrandi in privatis Sacellis Mo-

Monasteriorum tenuisse Religiosorum Ordinum Sacerdotes nemo, ut puto, in dubium revocabit, cum stante libera facultate concessa a RR. Pontificibus erectionis Aræ Portatilis sæpe hoc pietatis officium saltem Infirmi exquirerent, in quorum valetudinariis Oratoria extitisse non diffiteor. Expresse usum Altaris Portatilis *in Infirmariis* concessum fuisse Monachis Vallisoletanis Opusc. seq. Cap. VIII. num. 8. dicemus. Quanta vero frequentia solerent Religiosi Viri in privatis hisce Sacellis celebrare, discimus ex P. Oliverio Manareo, qui in Vita S. Ignatii Lojolæ hæc scribit: *Per multos menses fui solitus FERE QUOTIDIE coram ipso celebrare IN SACELLO PRIVATO.*

XXVIII. Ex illa porro illimitata facultate Viris Religiosis data erigendi Altaria in omnibus Domibus propriis ortam arbitror consuetudinem privata Oratoria ædificandi in Grangiis, seu Domibus Ruralibus Monasteriorum, in quibus aliquis Religiosus morabatur œconomicis negotiis intentus. Permissa Monachis Oratoria in Grangiis supponebat Gregorius IX. P. Lib. 3. Decret. Tit. 39. *de Censibus* cap. ult., dum ea a Procurationibus solvendis immunia esse decrevit dicens: *Auctoritate præsentium inhibemus, ne quis pro eo, quod in Oratoriis, quæ in Grangiis vestris habetis, interdum aliqui vestrum celebrant, procurationes, quæ ratione visitationis debentur, a vobis exigere, vel extorquere præsumat*. Pariter Honorius III. P. scribens Abbati, & Monachis Aquinatensibus supponit Monachos solitos celebrare in Grangiis; quamvis forte ibi ab Honorio Grangiæ cum parvis Monasteriolis confundantur. Verba illius recitantur a Gonzalez in cap. ult. cit., in quem locum de Oratoriis Monasticarum Grangiarum multa scribit Prosper Fagnanus celebris Canonista. Aperte tamen de meris, ac proprie dictis Grangiis Monasteriorum locuti sunt alii Pontifices, qui liberam in illis facultatem Missarum celebrandarum tribuerunt. Ita expresse in *Grangiis, & Cellariis* Missas vel per se, vel per alios facere concessit Monachis Carthusiensibus Urbanus V. P. in superius laud. Constitutione. Amplum quoque obtinuerunt Monachi Cistercienses ab Alexandro VI. privilegium Constit. *Romanus Pontifex* habendi Oratoria in propriis Grangiis, his verbis: *Extendentes, & ampliantes eisdem Abbatibus, quod in ipsis Grangiis, & Locis, in quibus non sunt Capellæ, seu Ecclesiæ aliquas Ecclesias, seu Capellas, seu Altaria, in quibus, & ad quæ Missæ, & alia Divina Officia celebrari possint, sine alicujus præjudicio construendis, & ædificandis, Diœcesani Loci, & cujuslibet alterius licentia super hoc minime requisita, auctoritate apostolica tenore præsentium licentiam, & etiam facultatem concedimus, & pariter indulgemus*. Extant in Bullar. Cisterciensi, & recitantur a Passarino de statu Hominis Tom. III. quæst. 189. num. 984. ex Rodriquez Par. 2. quæst. 75. ar. 1. num. 14., apud quem Par. 2. fit mentio ex Eugenio IV. P. *Grangiarum Monasteriorum Cisterciensium*.

XXIX. Obiter autem dignas laudes reddere non omitto Religiosissimis Monachis Cisterciensibus, qui cum aliquot Monasteria impotentia ad alendum numerum Monachorum Rei Divinæ decore, ac exacte faciendæ necessarium in Grangias redegissent, omnia subverti altaria olim jusserunt veriti, quod Monachis absentibus forte aliquis minus digne super easdem Aras Sacrificium offerre auderet. Edidit Martenius Tom. IV. Anecdot. pag. 1300. Constitutiones Capituli Generalis Cisterciensium Monachorum habiti Anno 1204., in quo stabilita fuit eversio Altarium in Grangiis de Buxeriis, & alibi, constituta pœna comedendi in pane, & aqua Feria IV. & VI. adversus Abbates, Priores, & Cellerarios Monasteriorum, quibus subjiciebantur illæ Grangiæ, si forte desides fuissent in observatione

ne Statuti; & similiter adversus Conversos commorantes in Grangiis habentibus Altaria. Imo ulterius alteram Legem Patres illi addiderunt, ut *in nullis Grangiis Divina celebrentur, nisi a Capitulo Generali fuerit Indultum sub pœna suspensionis*; Utque cautius hoc Decretum servaretur, omnia ad Missam necessaria a Grangiis amoveri jusserunt. Mirum videri poterit tanto rigore optimos Monachos prohibuisse Missarum celebrationem in propriis Grangiis. Verum, quia in illis soli Conversi morabantur, sicut colligitur ex Statuto 12. Capituli Generalis Anni 1198: apud Martenium cit. pag. 1291., superflua non erat ista cautela arcendi omnia pericula irreverentiæ, quæ timeri poterant in Divinorum Mysteriorum consecratione, Ubi autem similia pericula non apparebant, neque Capitulum Generale Missas in Grangiis concedere recusabat. At de privatis Monasteriorum Oratoriis usque ad tempora Concilii Tridentini alia addenda non habemus; & quæ supersunt, reservamus pertractanda, postquam latas a Tridentini Patribus Leges exposuerimus.

CAPUT IX.

De Veteribus Privatis Oratoriis Sanctimonialium.

I. ORdo rerum exigit, ut peracto sermone de Oratoriis Virorum Religiosorū connectamus Oratoria, quæ diu post Sacræ quoque Virgines habere cœperunt. Etsi enim exeunte Sæculo IV. Religiosæ Virgines inter septa Monasteriorum viverent; de quibus multa exempla adducit Jo: Baptista Thiersius in suo egregio opere de Clausura Monialium Gallice scripto Par.I. cap. 1. Tamen quia nec remotæ ab Urbibus, nec in Solitudinibus commorabantur, propterea vigente tunc Disciplina, ut simul omnes Fideles cum Clero, & Episcopo in una Ecclésia convenirent ad Synaxim, etiam illæ publicum cum reliquis conventum celebrabant. Hinc ex D. Ambrosio Epis. ad Virginem Lapsam, ex S. P. Augustino Epis. 211. Nov. Edit. (Nihil loquor de Regula inserta huic Epistolæ; nam mallem observari, quæ scripsit Auctor Disquisitionum de Ord. Canon. Regul. pag. 204., & 212. Ed. Par.), & ex D. Hieronymo Epis. ad Demetriad. discimus Moniales ad Ecclesiam gregatim processisse, ut Sacramenta sumerent, & in loco prope Cancellos Altaris designato Sacrificiis interessent. *Die tantum Dominico*, ait S. Hieronymus in Epitaph. Paulæ, loquens de Virginibus sub hujus cura degentibus, *ad Ecclesiam procedebant, ex cujus habitabant latere*. Solum proprium Monialibus in Monasterio erat Oratorium, ubi Psalmis, & Orationibus vacabant, quin tamen ibi Missæ peragerentur. In Oriente quoque etsi juxta S. Basilium Serm. Ascetico Tom.II. pag.324. N. Ed. Paris. nequaquam *è Monasterio egredi* Sacris Virginibus liceret, nisi *necessarium* foret; adhuc tamen aliquando exibant, imo etiam eodem Basilio teste Epitim. in Canonicas num. 17. Tom.II. p.531. *Synaxes* frequentabant. Similiter Palladius in Historia Lausiaca cap. 138. refert Moniales sub Thalissa Abbatissa in Civitate Antinoi Die Dominico ad Ecclesias ire consuevisse. Sola Taccia in claustro commorabatur, ne forte nimia pulchritudine offendiculum aliis præberet.

II. An vero Virgines in Thebaide sub S. Euphæmia Sæculo IV. ad Ecclesias

fias saltem irent, ignoro: Hoc unum scio, quod *nulla earum januas* (Monasterii) *exibat*, ut illius Vitæ Scriptor apud Bolland. ad Diem XIII. Martii testatur. Forte neque ad Ecclesiam multa frequentia accedebant ad vitanda pericula, quibus obnoxiæ erant pedem extra Claustra efferentes. Ob hunc certe finem aliæ Sanctæ Virgines Diebus Solemnibus egredi è Monastrio renuebant teste S. Hieronymo Epis. ad Demetriad. dicente: *Scio ego Sanctas Virgines, quæ Diebus Festis propter frequentiam Populorum pedem Domi cohibent, nec tunc egrediuntur, quando major est adhibenda custodia, & Publicum penitus devitandum*. Hinc. Epis. ad Marcellam laudat S. Asellam quia non exibat è Cella, ut in publicum prodiret.

III. Quando igitur primum cœperit Monialibus peculiaris deputari Presbyter, qui illarum Claustra subiret ad Sacrificium celebrandum, mihi non omnino liquet. Vestigium hujus moris fuisse Sæc. V. exeunte reperi. Nam licet ea ætate essent Sanctimoniales, quæ Claustri legem non tenerent; in Monasterio tamen Arelate a S. Cæsario exstructo perpetuo tenebantur inclusæ, ut de istis loquitur Scriptor Vitæ Sancti Cæsarii Arelaten. Episcopi: *Erant autem illo Loco adeo inclusæ, ut usque ad supremum Vitæ diem nulli earum fas esset extra Monasterii ostium progredi*. Utrum alibi ante Sæculum VI. invenirentur Virgines tam rigide Claustri Legem tenentes, expresse nondum didici; quamvis plura, quæ profert Thiersius Par. I. cap. 1., & 2. commendent Sacrarum Virginum clausuram, quæ saltem vetabat *passim vagari*, ut loquitur Concilium Carthaginense III. Can. 33. Anni 397., & ex eo Codex Ecclesiæ Africanæ cap. 44. Probabiliter autem conjicio in Sardinia jam extitisse hujuscemodi Disciplinam. Enimvero M. Gregorius Lib. IV. Epis. 12. redarguit Januarium Calaratinum Episcopum, quod sollicitus non esset servare suorum Decessorum statuta, quibus præcipiebatur destinari *probatos Viros de Clero*, ad quos cura spectaret omnibus privatis, & publicis Sacrarum Virginum necessitatibus consulere, ne cogerentur istæ è Monasterio exire: *Pervenit siquidem ad Nos*, inquit, *minus te Monasteriis Ancillarum Dei in Sardinia sitis tuitionis impendere; & cum dispositum a TUIS prudenter fuisset Decessoribus, ut quidem de Clero probati Viri curam gerentes earum se necessitatibus adhiberent, nunc ita funditus est neglectum* &c. Hinc Januario mandavit, ut unum probatum Virum sollicite pro iisdem Monasteriis deputaret; *quatenus ulterius eis* (Monialibus) *pro quibuslibet caussis privatis, vel publicis extra venerabilia Loca CONTRA REGULAM vagari non liceat*. Quando eam stabiliverint Claustri Legem Sardiniæ Episcopi non constat; longe tamen ante Januarium eam conditam fuisse M. Gregorii verba demonstrant, ita ut saltem ad V. Sæculi exitum eam referre magis probabiliter valeamus. Fateor autem quod recitata verba proprie reducuntur ad vetitam discursationem Monialium ob temporalia negotia, de quibus ibi præcipue agitur. At quid pronius, ac verosimilius videtur, quam simul fuisse vetitum iisdem Virginibus accessum ad Ecclesiam pro suscipiendis Sacramentis, cum sublato isto prætextu, discursationum occasio penitus submoveretur?

IV. Non negavero porro, quin valde propenderent Patres, & S. Gregorius præcipue in arctam Monialium Clausuram; sed an in pluribus Regionibus eam obtinuerint Sæculo V. affirmare nequeo. Interim vero in illis saltem Locis, in quibus tanta diligentia custodiebantur intra Claustra sacræ Virgines, non obscure sequitur iisdem fuisse concessa Oratoria, in quibus Sacrificia offerrentur a Presbyteris deputatis. De Basilica conjuncta Monasterio perpetuæ Clausuræ expresse loquitur S. Cæsarius in Regula ad Virgines (*Prima hæc*, inquit cla-

clarifs. Mabillon. Lib. I. Annal. n:52., *ni fallor*, *Monastica Regula in gratiam Sanctimonialium scripta est*.) cap. I. dicens: *Usque ad mortem suam de Monasterio non egrediatur*, *nec de Basilica*, *ubi ostium esse videtur*. Mihi autem dubium nullum est has Basilicas solis tantummodo Monialium sacris usibus erectas fuisse, atque vero, proprioque sensu privatas extitisse; cum ea tempestate plurimum limitatus esset numerus Ecclesiarum, ad quas Populo ob Sacrificium accedere liceret.

V. Non finit de hac re ambigere idem S. Cæsarius, ac qui ex illo plurima Monialium monita exscripsit Donatus Episcopus Vesuntionensis circa Annum 520., cujus Regula ad Virgines extat Tom. III. Codicis Regularum ab Holstenio editarum. Ita enim Cæsarius in Reg. cap. 33., & Donatus cap. 55. statuunt. *Nullus Virorum in secreta parte in Monasterio, & in Oratoriis introeat exceptis Episcopis, Provisore, & Presbytero, Diacono, & Subdiacono, & uno, vel duobus Lectoribus, quos & ætas, & vita commendet, qui aliquoties Missas facere debeant*. Nihil equidem proferri potest evidentius pro privatis Monialium Oratoriis, in quæ tam severe omnibus prohibebatur introitus, & solum concedebatur Sacris Ministris ob Sacrificium coram Virginibus offerendum, quæ ut alio se conferre nequibant; ita intra propria Claustra Missæ interesse, & de Sacramentis participare debebant. Fuerint itaque pauca Monasteria hujusmodi; tamen ubi perpetua Clausura observabatur, etiam privata ad rem divinam faciendam Oratoria concedebantur. Apposite autem ad hunc Cæsarii locum observat Thiersius Par. 2. cap. 2. Oratorium illud fuisse distinctum *a secreta parte Monasterii*. Adderem vero idem Oratorium extitisse intra ambitum, & Claustra Monasterii: Sin autem, quare tanto rigore omnes quoscunque ab illo arcere oportebat, si extra Clausuram erectum fuerat? Causam enim, ob quam inaccessa penitus erant Laicis hujuscemodi Oratoria, non aliam veriorem existimo, quia nempe nullus in illa ingredi poterat, nisi Claustrum subeundo, quamvis aliæ adhuc essent remotiores, & secretiores partes Monasterii, in quas vel ipse Episcopus, aut Presbyter rarius introire permittebantur.

VI. Latius Sæculo VI., & VII. effusa est disciplina perpetuæ Clausuræ, intra quam plures Virgines Deo Sacræ detinebantur. In Oriente quidem sub Justiniani Imperio diversæ prodierunt Leges Monialium Clausuram restringentes, easque tum Trullana Synodus evulgavit, cum Imperialis auctoritas roboravit. Adeat Lector Canonem 46. Concilii Trullani, quo Monialibus præcipitur numquam Claustra egredi sine gravissima necessitate; & Novellas Justiniani 43., & 143., in quibus penitus aboletur mos tum Monachos intra Claustra Monialium, cum Moniales intra Claustra Monachorum sepeliendi, ne hac ipsa occasione vel illæ a Monasterio exirent, vel alii ipsarum Claustra subirent. In tanta severitate Clausuræ, ob quam etiam ab aliis videri vetabantur Sanctimoniales, necessarium profecto erat, ut intra septa suorum Monasteriorum Sacrificium perageretur, & Sacramenta distribuerentur. Hoc quoque Justiniani Lex 43. innuit; quæ ne prætextu divinæ actionis dissonum quidpiam gliseceret, jussit *ad divinas peragendas Liturgias, & sanctam Communionem participandam unum Presbyterum, & unum Diaconum honestæ vitæ dari, qui hæc sola supradicta agere debeant, non etiam convesci, & conversari, aut cohabitare cum ipsis*.

VII. Eandem Clausuræ legem tenebant quædam Virgines in Gallia, quas Concilium Arelatense V. Can. 19. Anno 549. celebratum discernit a cæteris, quæ *non perpetuo tenentur inclusæ*. Ex classe illarum erant quædam aliæ, de quibus Concilium Epaonense Anni 517. Can. 38. decrevit, ut pro-

propterea intra ipsarum Monasteria ingrederentur idonei Ministri ad Sacrificium peragendum : *Monasteria Puellarum ... ad faciendas Missas, qui ingressi fuerint statim exacto ministerio regredi festinabunt*. Præ ceteris Gallicanis Monasteriis illud Parthenonis S.Crucis Pictaviensis à S.Radegunda Regina exstructum, in quo vigebat Regula Sancti Cæsarii, Clausuram perpetuo servabat ; uti apparet ex Testamento Reginæ Sanctissimæ relato a S. Gregorio Turonensi Lib.IX. Hist. Fran. cap. 43., & ex decreto, quod septem Episcopi Anno 567. apud eundem Gregorium Lib.IX. Hist. cap. 39. pro custodienda ejusdem Monasterii clausura, *sicut continet Regula S. Cæsarii*, condiderunt. Similiter clausuræ rigor servabatur ab illis Virginibus, ad quas Regulam suam S. Donatus Vesuntionensis Episc. direxit. Alias Moniales clausuram stricte custodientes ex Concilio Matisconensi I. Anni 581. Can. 2., & Lugdunensi III. Anni 583. Can. 3. commemorat Thiersius cit. cap. 3. Jam vero quod de primis Monialibus perpetuam clausuram servantibus inferebamus ; idem de istis concludendum erit. Par quippe de omnibus ratio est ; ut sicut illis suus dabatur Presbyter ad Sacrificium coram illis intra Claustra offerendum ; reliquis quoque necessario concedendus erat, ne caussa Ecclesiarum adeundarum Clausuræ regulas effringerent.

VIII. Verum etiam alias Moniales, de quibus certo nobis non constat habuisse perpetuam Clausuram, privata habuisse Oratoria in propriis Monasteriis, M. Gregorius Lib. VII. Epist. 12. ad Respectam Abbatissam Monasterii S. Cassiani Massiliæ ostendit. Volebat Pontifex sapientissimus Virginum quietem, ac tranquillitatem ab omni Populorum strepitu immunem conservari ; nec tamen debita privari solemnitate Festum Anniversarium tam Titularis, quam Dedicationis Oratorii illius, in quo S. Cassiani Reliquiæ colebantur. Ita ergo rem ordinari statuit, ut integro Anni cursu non aliæ ibidem Missæ celebrarentur, quam privatæ, & cæterorum Fidelium prohibito interventu. Solum diem Natalis, & Dedicationem Ecclesiæ solemnius peragi permisit ; atque ad Populorum fovendam devotionem Missas illis diebus sinebat splendide ab Episcopo celebrari sub hac conditione, quod peractis solemniis statim cathedram auferret, ut ea sublata privatum tantummodo, & ad merum Monialium usum relinqueretur Oratorium. *Die*, inquit, *Natalis, vel Dedicationis supradicti Monasterii Episcopus illic Missarum Sacra conveniat Solemnia celebrare; a quo tamen ita est hoc officium exsolvendum, ut Cathedra ejus nisi prædictis diebus, dum illic Missarum Solemnia celebrat, non ponatur. Quo discedente similiter etiam Cathedra illius de eodem Oratorio auferatur. Cæteris vero diebus per Presbyterum, qui ab eodem Episcopo fuerit deputatus, Missarum officia peragantur*. Duobus tantummodo diebus Monasterii Massiliensis Oratorium publicum dici poterat ; quod reliquo anni tempore privatum remanebat ; atque in eo propter solas Sacras Virgines quotidie a Presbytero Sacrificium offerebatur. Plurimum inquisitioni nostræ prodest hæc M. Gregorii Epistola, cum proprium proponens Monasterii Massiliensis Oratorium, nihil, quod rem sapiat insolitam, tradit. At vero, si cæteris Sanctimonialibus specialis tunc non fuisset communiter concessa Basilicula, vel Oratorium ; aliquo modo hic profecto innuere opportunum erat.

IX. Etiam in Germania vigebat Sæculo VI. mos privatas Missas in Oratoriis Claustralibus Monialium celebrandi. Agit Rudolphus Monachus Fuldensis (Obiit anno 865. die 6. Martii) in Vita S.Liobæ Abbatissæ inserta Par. II. Sæculi III. Bened. de Monasterio Virginum in loco *Vinbrunno* nuncupato, & ad rem nostram narrat, quod *nunquam .... Virginum con-*

contubernia quisquam Virorum intrare permittebatur exceptis solummodo Presbyteris, qui in Ecclesias earum ad agenda Missarum Officia tantum ingredi solebant, & consummata Oratione statim ad sua redire. Refert deinde cap. 2. S. Tettam ejusdem Monasterii Abbatissam nemini permisisse ingressum, neque Episcopo, *excepto Altaris Officio*. In hoc Monasterio servabatur perpetua Clausura; unde idem Monachus inquit: *Quæcunque Sæculo renuncians earum Collegio sociari voluerat, nunquam exitura intrabat, nisi caussa rationabilis, vel magnæ cujuslibet utilitatis existens eam cum consilio emitteret*.

X. Ago jam de Monasteriis Italiæ illarum Monialium, quæ in sancta conversatione simul morabantur extra paterna domos, cum rarissime tunc sanctimoniales in privatis domibus viverent, licet adhuc nonnullæ hujus generis essent, quarum meminit S. Gregorius P. Lib. IV. Dialog. cap. 15., & alibi. Sæpe loquitur idem sanctissimus Pontifex de Monasteriis Ancillarum Dei;& constanter pręcipit sine Missis publicis ipsarum Oratoria dedicari; atque ex Episcoporum vigilantia eo mitti idoneum Presbyterum Missas coram illis celebraturum. Plures extant Epistolæ hoc de argumento, fignanter Lib.III. Epis. 63. ad Fortunatum Neapol. & Lib. VIII. Epis. 4. ad Venantium Lunensem. Quid porrò indicarent hujuscemodi præcepta facile intelligimus; videlicet in Monialium Monasteriis extrui debuisse Oratoria, quæ ideo Missis publicis carerent, quia publico usui non patebant; & vicissim ideo privatas admitterent Missas, quia Sacræ Virgines propter Sacrificium egredi è Monasteriis non poterant. Non abnego autem, aliquando in Italia tunc temporis sacrasVirgines egressas fuisse; Unde S. Gregorius Turonicus Lib. X. Hist. Francor. de publicis supplicationibus in Urbe Roma instituti loquens ait: *Omnes Abbatissę cum Congregationibus suis egrediantur ab Ecclesia Sanctorum MM. Marcellini, & Petri cum Presbytero Regionis Primæ*. Hic tamen egressus rarissimus erat, gravibusque tantum caussis poscentibus permittebatur.

XI. Ex Africa unum occurit exemplum, quod omittens indebiti silentii reus essem. In Concilio Cartaginensi habito anno 525. recitatum fuit Privilegium a Bonifacio Primate Anno 517. Virginibus in Monasterio simul viventibus concesso, ubi ista leguntur. *Per hanc Vos authoritatem duximus commonendas, ut licentiam habeatis, unde volueritis, spiritualem sumere cibum liberam in omnibus facultatem habentes. Si quis autem contra hoc salubre venire voluerit præceptum, rigorem illicò sentiat ecclesiasticum. Ergo ut superius connexuimus, hanc vobis attribuimus licentiam, ut QUEM VELITIS, vobis corrogetis Presbyterum, qui vobis in MONASTERIO peragat Sacrosancta, & illa, quæ ad normam pertinent unitatis celebranda usque in perpetuum. Et si quis Presbyterorum ibidem in Monasterio Divina celebraverit Mysteria &c.* Libera hæc facultas facta Monialibus Carthaginensibus, *unde vellent*, Sacramenta sumendi, plena erat exemptio a necessitate adeundi publicas Ecclesias, Parochiasve; simulque illis permittebat quemcumque Presbyterum advocare, qui *in Monasterio* Sacrificium offerret. Quid illustrius pro privatis Monialium Oratoriis tam amplo privilegio desiderari potest?

XII. Et ecce propemodum ubique dilatatum Sæculo VI. usum Oratoriorum privatorum in Sacrarum Virginum Monasteriis, quem subsequens ætas saltem per tria sequentia Sæcula non mutavit. Unum autem hoc loco subjicio privilegium ex Sæculo VII. a Joanne IV. P. concessum Monialibus S. Mariæ in Gallia, quo etiam in Episcopo facultas ingrediendi claustrum restringitur ad solam occasionem Sacerdotalis Ministerii. Ita se habet. *Nec ullus Episcopus eo accedat*,

dat, nisi quem Mater spiritualis, Paterve Monasterii; vel cuncta Congregatio voluerit ad celebranda Missarum solemnia in consecratione Abbatissæ, vel etiam Reliquarum Juniorum, sacrandi etiam tabulas Altaris, in quibus Missæ debeant celebrari, habeat facundiam in eodem Monasterio ingrediendi, ad officium scilicet Sacerdotalis Ministerii, & tales secum ipse Pontifex introducat, quales Vita, & Religio sancta commendat, quo peracto officio ... ad propria mox egredi non moretur. Edidit Mabillonius Sæc. IV. Bened. Append. ad Par. I., & in Append. Tom. I. Annal. num. 17., cui subnectit simile aliud Privilegium ejusdem Pontificis favore Monachorum Luxoviensium.

XIII. Servabatur adhuc disciplina celebrandi sacrificium in Monialium privatis Oratoriis Sæculo VIII., e quo habemus Capitulare Pipini Regis Anni 755. vulgatum post Synodum Vernensem; ubi num. 7. renovantur Leges Clausuræ, quas nullatenus violare licebat Monialibus; *Nulla Abbatissa licentiam habeat exire, nisi hostilitate cogente &c. Nec Monachæ extra Monasterium exire debeant*. Addi potest Canon VI. Concilii Vernensis similia decernens. Accedit Capitulare Teodulphi Aurelianensis Anni 797., ubi jubet omnibus Parochiali Missæ assistere, *exceptis Deo Sacris Fœminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed claustris Monasterii contineri*. At verò qua ratione sacræ Virgines ab accessu ad publicas Ecclesias causâ Sacrificii dispensabantur, nisi intrà propria Claustra corâm illis Divina Mysteria fuissent peracta? Extrà Galliam tunc viguisse pariter eandem consuetudinem facilè credimus; quæ procul dubio talis perseverabat in Monasterio Monialium in Bajoaria, cujus fit mentio in Sæcul. Benedict. ad annum 770. in Vitâ S. Altonis. Vigebat etiam in Moguntino Episcopatu illa Clausuræ disciplina Sæculo VIII., in quo S. Lullus Episc. Mogun. epistolâ 47. denunciant Osuvitham Abbatissam *excommunicatam esse*, quia duas Monachas sine suâ licentia emiserat. In Italia similiter perpetuam Clausuram tunc servabant sacræ Virgines in Monasterio ædificato à S. Valfrido Abb. Palatioli in Thuscia, de quibus in Vita istius Par. II. Sæcul. III. Bened. hæc leguntur: *Sic clausæ manent Sorores hactenus, ut nec una ex illis postquam intraverint, possit exire: sed illic in Claustro sui Monasterii, ut defuncta fuerit, sepelitur*. Eodem Sæculo plures alias in Italia fuisse *Reclusas, quæ ab infantia, & pubertatis tempore pro Dei amore sese Clausuræ tradiderunt*. Stephanus IV. P. Epis. ad Pipinum Militum Aistulphi scelera describens testatur. Opus ergo erat, ut illarum Claustra ingrederetur Sacerdos, qui in privato Monasterii Oratorio Sacrificium offerret. Reverà id ex Charta Monasterii Monialium S. Mariæ in Civitate Lucensi Anni 722. edita à Muratorio Tom. IV. Antiq. Med. Ævi disser. 66. pag. 503. non obscurè eruitur his verbis: *Nec ullus Sacerdos ibidem habitare præsumat, nisi quem ipsæ Ancillæ Dei invitare voluerint Missarum solemnia celebrando*. Aliud monumentum illius ævi pro Oratoriis intrà ambitum Monasterii Sanctimonialium mihi videtur apparere in altera charta Anni 744. apud laud. Muratorium Tom. V. Antiq. pag. 529., ubi narratur Fundatio Monasterii Monialium Vero næ ab Auctunda, & Natalia Sororibus facta in ipsarum domo, in qua, ut ibidem legitur, erat *Oratorium semper Virginis, & Dei Genitricis Mariæ, quæ INTRA DOMUM Cella nostra Veronensi sito in Civitate construere visi sumus*.

XIV. Pergo denique ad Sacrarum Virginum Collegia sub Caroli M. imperio, cum eo tempore propria privata Oratoria, de quibus disserimus, ob rem divinam à Sacerdote corâm illis faciendam haberent. Resonant passim Concilia, & Capitularia illius ævi circa similem disciplinam; graviterque monent, ut ab Episcopis probatus Presbyter ad Monasteria Vir-

Virginum mitteretur, qui peracto Sacrificio inde sine morâ discederet. Inter Statuta Caroli M. An. IV. sui imperii condita Tom. IV. Conc. Harduini p. 961. Ed. Par. ita se habet quintum: *Nullus in Monasterio Puellarum vel Ancillarum Dei intrare præsumat, nec Presbyter, nec Diaconus, nec Subdiaconus, vel Clericus, aut Laicus, nisi TANTUM PRESBYTER ad Missam celebrandam tempore opportuno ingrediatur ... Presbyter autem Missa celebrata statim exeat*. Concilium Moguntinum Anni 813. can. 16. jussit, *ut Presbyteris per Monasteria Puellarum opportuno tempore liceat Missarum solemnia celebrare, & iterum ad proprias Ecclesias redire*. Turonense III. Anni ejusdem can. 29. prædictam Legem confirmavit his verbis: *Presbyteris, Diaconibus, cæterisque Clericis infra Claustra Monasteriorum Puellarum non sit concessum habitare. Neque enim intrent Monasteria, nisi tempore, quo Missarum solemnia celebranda sunt, vel alia quælibet Ecclesiastica Officia peragenda: quibus peractis statim egrediantur; nec ibi postea aliquam moram faciant*. Similia leguntur in Conciliis Arelatensi VI. Anni 813. Can. 7., Cabillonensi II. Can. 60. & Aquisgranensi An. 816. in Regula Canonicarum cap. 27., cujus verba non sunt omittenda, cum distinguant Ecclesiam pro Clero Sanctimonialium, ab interiore illarum Oratorio, quod unicè Sacri Ministri ingrediebantur, quando Missæ coràm Monialibus erant celebrandæ. *Presbyteris*, inquit, *qui in Monasteriis Puellaribus Missarum solemnia celebrare debent, extra Monasterium sit locus, & Ecclesia, ubi cum ministris suis habitent, & divinæ servitutis obsequium expleant, & nonnisi statuto tempore Monasterium ingrediantur Puellarum, & cum eis Diaconus tantum, & Subdiaconus, qui scilicet, & vitæ honestate clarescant, & non se, sed Christum amare cupiant, nec sua quærant, sed quæ Jesu Christi, & non amplius ibi immorentur, nisi in Missarum celebrationibus ad Sanctimoniales publice faciendis; quibus rite, ac devote celebratis illico foras egrediuntur. Sanctimoniales namque velo antepofito, ut moris est, Horas Canonicas, & Missarum solemnia celebrent*.

XV. Penè hæc omnia Sæculi IV. testimonia produxit, licèt in alium finem, eruditissimus Tomasinus Par. I. Discip. Lib. II. cap. 95 num. 1., & 2., & post recitatam Aquisgranensem Sanctionem prudentèr conjecit exindè Sanctimonialium Ecclesias publicas evasisse; quatenùs ex Oratorio intrà septa Claustri erecto translata fuerit celebratio Mysteriorum Sacrorum in exteriorem illam Ecclesiam, quæ primitus Clero earumdem Monialium fuerat concredita. Qua in re, de publica videlicet Monialium Ecclesiâ non est prætereundum pulchrum illud testimonium, quod in Vita S. Symeonis Eremitæ Par. 1. Sæcul. VI. Bened. narratur de Monasterio Monialium, (nunc est Monachorum) S. Sixti Placentiæ: Circa noctis medium cum sanctus Vir ante fores Monasterii illius staret laudes Dei concinens; his *laudibus una ex ancillis Dei, Maria nomine, Sacrista ejusdem Ecclesiæ vehementer exterrita ad Basilicæ januas cucurrit, & quas vectibus, & seris obsfirmaverat, quia apertas invenit mirata obstupuit*. Ad Sæculi XI. initium ista pertinent; & satis indicant ante jam publicas Ecclesias fuisse Monialibus, quas alicubi etiam Moniales ipsæ custodiebant. Quandò autem primum cæperit introduci hic mos, ut pro Monialibus in pulcrâ Monasterii Ecclesiâ Missæ fierent non declaravit Tomasinus doctissimus: Quantò minùs ego determinare potero? Suspicor autem non diù post Caroli M. imperium eam variationem contigisse: Etenim de ingressu Sacerdotis ad Moniales infirmas causâ Confessionis nonnumquam Canones post Carolum conditi loquuntur, quos Lector reperit in erudito Thiersii Opere de Clausurâ Monialium Par. 2. At de ingressu Sacerdotis ad Missam intrà Monasterium fa-

faciendam vel tacent, vel saltèm oculos meos fugerunt, si qui Canones adsunt. Potiùs undequaque resonat rigor non permittendi ingressum in Claustra Monialium, nisi ex causâ *necessaria*, *& in magna necessitate*; quæ aliquandò etiam expresse exigitur, ut vel ipse Confessarius ingrediatur. Ita Constitutiones Joännis Archiepis. Nicosiensis editæ Anno 1321. num. 1. monent omnes, *ne intra Claustra, seù septa Monasteriorum Monialium intrare debeant* sine licentiâ Episcopi *exceptis Confessariis ipsarum* ab Episcopo *deputatis*, *quibus intrare liceat tempore necessitatis*.

XVI. Imò nec ullum reperi hactenus monumentum, quo pateret Episcopos antè tempora Concilii Tridentini, quando adhuc liberè in privatis domibus concedebant usum Altaris portatilis, & Missas domesticas, permisisse Sacrificia in monasteriis Monialium. Videtur vel ipsis Episcopis propter rigorem Clausuræ vetitus ingressus ad Missas celebrandas, nisi speciali quodam Apostolicæ Sedis Indulto muniti essent; Id planè significant verba ista, quæ in Regulâ Monialium cap. 11. adhibuit Sanctissimus Patriarcha Franciscus. *Si aliquis Episcopus habet facultatem ingrediendi*, *sive ad Missam celebrandam*. Similia habentur in alterâ Regulâ pro Reclusis S. Claræ data ab Urbano IV. Anno 1263., ubi hæc potestas reservatur soli Generali Ordinis; & aliis Prælatis de licentia Sedis Apostolicæ, aut Cardinalis Protectoris: *Liceat quoque*, ita cap. 18. *Generali Ministro Ordinis Fratrum Minorum*, *quandò ibidem celebrare voluerit*, *intra Clausuram ingredi Monasterii*, *si quando ei videbitur expedire*. *Alius autem Prælatus*, *cui aliquandò fortè de licentiâ Sedis Apostolicæ*, *vel dicti Cardinalis* (Protectoris) *intrare licuerit &c. Quod si forte pro benedictione*, *vel Consecratione Sororum vel alio modo concessum fuerit Episcopo alicui Missam interiùs celebrare aliquandò*. Plurimæ insuper Constitutiones, ac Regulæ Monasteriorum Monialium Ordinis Cisterciensis, S. Dominici Minimarum, & aliarum, permittebant ingressum Sacerdotis pro spiritualibus necessitatibus Infirmarum, At de Missa coràm illis celebranda, ne verbum quidem addiderunt; quod profectò prætermittendum non videbatur, si ad earum solamen Missæ intrà Oratoria Valetudinarii, aut Chori celebrari potuissent. Tanto rigore Patres Prædicatores abstinebant ab ingressu intrà Septa Sacrarum Virginum ut quia in Statutis Monialium ipsorum Regimini subjectarum *nulla habetur mentio de ingressu Confessoris pro Confessione Infirmarum*; *sed dumtaxat pro Communione*, *& Extremâ Unctione*; proptereà, ut tuto *pro Ægrotantium Confessione* ingredi possent, a Clemente VII. P. An. 1532. die 5. Januar. impetraverunt singulare Indultum relatum in Bullar. Ord. Prædic. Tom. IV. pag. 499. Rigidissimus quoque fuerat S. Franciscus à Paula, qui in Regula Monialium Minimarum cap. 5. num. 17., & 18. prohibuit Sacerdotem ingredi ad illarum valetudinarium, sed solùm ad illius cratem accedere permisit, quotiès sacram Eucaristiam Infirmis præbere oportebat. Allegat Rodriquez Tom. I. Quæs. Regular. q. 47. Ar. 4. Privilegium a Leone X. P. concessum Monialibus S. Claræ, ut coràm illis infirmitate laborantibus intra Claustra Missæ peragerentur, ne diutius Sacrificio carerent. Hinc obiter colligitur tunc nullatenus potuisse suffragari, quæ ex prima Regula earumdem Monialium cap. 3. idem Rodriquez recitat, nempè quod *pro communicandis infirmis Sororibus Capellanis intùs liceat celebrare*. Revera in alterâ Regula Urbani IV. P. cap. 7. pro Infirmis iisdem Monialibus non conceditur Sacerdotum ingressus ad Claustra, nisi ad Sacramentorum administrationem; ita ut *auditâ Confessione*, *vel alio tradito Sacramento*, *sicut ingressi fuerint*, *sic egrediantur induti* (Alba, Stola, & Manipulo,) *nec moram ibi faciant longiorem*. Non negavero tamen, quin alicubi intrà Septa Mo-

Monasteriorum Monialium nonnihil laxato rigore disciplinæ in Choro, aut in aliis Oratoriis Missæ celebrarentur: Certè hos abusus adhuc post Concilium Trid. vigentes suppressit Cameracensis Synodus Anni 1586., imò & anteaSynodusTridentina.Sed de his alibi opportunè.

XVII. Interim sufficiat concludere post Sæculum IX. aut raro, aut non nisi ex speciali dispensatione in Monasteriis Sacrarum Virginum Clausuram custodientium fuisse permissam Missarum celebrationem. De aliis autem Monialibus, quæ vel difficilè ad Clausuræ Leges coarctari potuerunt,quamvis simul *Collegaliter* viverent, vel in privatisDomibus commorabantur; non dubito, quod ante tempora Concilii aliquando illis fuerit concessum in privato Oratorio Missas audire. Imò cum viderim plura privilegia Pontificum RR. ante Concilium Tridentinum plurimis Regularium Mendicantium Ordinibus concessa pro usu Altaris Viatici, quocumque loco erigendi,observo simul iisdem Indultum fuisse, ut tempora Interdicti possent *Tertiarias* admittere ad MissarumOfficia. Nihil ergo proniùs existimari poterit, quàm quod eadem Privilegia nonnumquam a Privilegiatis Regularibus etiam ad privata domicilia Suarum Tertiariarum traherentur.

CAPUT X.

De Oratoriis, seu Capellis Palatinis Magnorum Principum.

I. DIGNITAS, & præcellentia Principum requirit, seorsim à reliquis Laicorum domesticis Oratoriis de illorum Palatinis Capellis disseramus, quarum vestigia deprehendimus in AulaConstantiniM.Duo commemorat Eusebius Cæsariensis Constantiniani Palatii Oratoria; unum Lib. III. de Vita Const. cap.49., quod erat *in totius Palatii eminentissimo cubiculo*, ubi *signum Dominicæ Passionis ex auro, pretiosisque lapidibus elaboratum* infixerat: (Cum enim cubiculum istud singulariter Crucis signo nobilitatum fuerit, non aliis, quàm sacris usibus deputatum fuisse inferimus.) Alterum Oratorium Lib. IV. cap.17.exhibet dicens: Constantinum *in Palatio quamdam velut Ecclesiam* constituisse, in qua ipse *præibat cunctis, qui in Ecclesia illa erant adscripti; Et sacros Codices in manus sumens, Oracula à Deo edita attento animo meditabatur. Posthac solemnes preces cum universo Aulicorum cætu recitabat*. Tanto flagrabat desiderio vacandi sacris Operibus piissimus Imperator, ut non satis ei videretur in Urbibus frequentes,splendidasque Basilicas erigere,nisi simul in proprio Palatio Ecclesiam constituisset, in qua faciliùs cum Aulicis, Proceribusque Divinæ Psalmodiæ, Lectioni, aliisque precibus incumberet.

II. Fortè cupient aliqui singillatim de Oratoriis Constantini legere, quod in illis etiam Sacrificia offerrentur. Hoc enim quibusdam incredibile videbitur, qui dilatum a Constantino usque in finem Vitæ Baptismum arbitrantes, nec potuisse Divinorum Mysteriorum celebrationem fieri in ipsius Palatio existimabunt. Attamen nihil interest, quod Eusebius expresè non loquatur de Sacrificio in Aula Christiani Principis peracto,cùm alia indicia habeantur ad idem affirmandum; nec vetat ab opinione quorumdam deprompta difficultas. Nam in primis idem Eusebius Lib. IV. de Vita Const. c. 56. de Ecclesia portatili in Castris Con-

Constantini delata agens satis indicat in illa simul peracta fuisse Sacrificia. Eccur igitur ex his, quæ de Ecclesia in Regio Palatio Constantini erecta ab eodem Historico dicuntur, non satis colligi idem potest; quod etiam in Ecclesia Palatina aliquandò Sacrificia peragerentur? Profectò qua ratione non dedecebat in Castris Principis, quantumvis fuisset Cathecumenus, Missas facere; nec dedecebat in illius Palatio easdem complere. Enimverò non propter se tantummodo sive in Palatio stabilem, sive in Campis gestatoriam habebat Ecclesiã Optimus Imperator, quam etiam propter Aulicos, propter Milites, propter omnes, qui ad Principem veniebant. Fuerit ergo ipse adhuc Cathecumenus, ut quidam existimant, nec Divinorum Mysteriorum particeps; Sanè tot alii Proceres, Militesque jam baptizati peractis sacris Lectionibus adhuc in Ecclesia Palatina consistere poterant, & Sacrificio assistere; etsi qui Baptizati nondum essent ante donorum oblationem ex vetere Ecclesiastico Ritu ab Ecclasia discedere juberentur. Porrò neque deerant sacri Ministri in Aula M. Principis, per quos Divina Mysteria in Ecclesia Regia peragerentur; cum *Diaconos, & Deo consecratos Ministros Vitæ gravitate, & reliquis virtutibus ornatos* Constantinus teste Eusebio L. IV. cit. cap. 18. *totius domus Custodes* constituisset. Clarius autem Sozomenus Lib. I. Hist. Eccl. cap. 8. Sacrificia in Palatio Imperatorio peracta tradit, dum de Sacerdotibus excubantibus ad cultum Ecclesiæ *in Palatio* à Constantino extructæ, & Ecclesiæ Portatilis in Castris loquens apertè significat ab illis celebrata fuisse *Sacra Mysteria*. Verba hoc loco non inserimus, quæ integra recitabimus in sequenti Opusculo.

III. Semel a Constantino introductam consuetudinem Palatinorum Oratoriorum constanter ipsius Filii maxima retinuerunt religione: Nam de illis addit Eusebius Lib. IV. de Vita Constan. cap. 52. quod *non tam paternis monitis, quam sua sponte incitati præcepta Parentis sui alacritate animi superarunt, quippe qui Divinæ Religionis observantiam semper præ oculis haberent, & sanctos Ecclesiæ Ritus in ipso Palatio cum universis Domesticis custodirent*. Hanc ipsam consuetudinem conservasse alios post Constantini Prolem electos Christianos Imperatores insinuat Palladius, cum de persecutionibus adversùs S. Joannem Chrysostomum motis disserens *Presbyterum Palatii* occasione illorum tumultuum oppressum jacuisse tradat. Arduum non est investigare quare extinctum Presbyterum eo Titulo insigniverit, quoniam inferius alios multos Palatii Presbyteros proferemus, qui Clero Palatini Oratorii adscripti erant. Simile Oratorium habuisse Theodosium juniorem mihi insinuare videtur Socrates Lib. 7. Hist. Eccl. cap. 22. inter ipsius virtutes illud præcipuè commendans, quod *Palatium suum sic instituit, ut à Monasterio non multum discreparet. Matutino tempore ipse una cum Sororibus suis hymnos in Dei laudem alternis recitare consueverat*. Certè non alibi potuisse Augustum, Augustasque convenire ad tàm pia pietatis Officia exercenda, quam in benè composito Oratorio, ipsamet decoris ratio suadet.

IV. Pariter non ambigimus Sæculo V. fuisse hujusmodi Oraroria in Palatiis Principum, cum illorum aliqua, quæ Sæculo VI. & VII. ab Anastasio commemorantur, non tàm recenter, quàm anteà exstructa fuerint. Imò quia Imperialibus Fæminis Palatia distincta ædificabantur, pro ipsis quoque ædificata Domestica Oratoria facilè credimus. Reverà refert Theophanes pag. 374. Edit. Rom. Pulcheriam exstruxisse Oratorium S. Stephani in Palatio, & in eo collocasse S. Protho-Martyris Reliquias. Hoc idem testatus est Cedrenus ad Annum 19., & 20. Theodosii Junioris: & sæpè in illo Imperatores, & Imperatorum Filios fuisse coronatos adjunxit. Suum quoque in propriâ Domo Oratorium

torium Placidia Augusta habebat; nam illius Altare subvertere ausus est Paulus Pseudo-Patriarcha Constantin., ut injuriam irrogaret Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ. Direptionem hujusmodi Altaris *Sanctæ nostræ Sedis, quod erat in Domo Placidiæ sacratum in Venerabili Oraculo* refert Anastasius in Vitâ Martini P. sect. 130., eique assinia Ado Viennensis, Abbas Ursspergensis, & Marianus Scottus apud Cangium in Constantin. Christ. Lib. II. cap. 6. tradunt. Placuit Anastasio post D. Gregorium Lib. II. Dial. c. 8. nomen *Oraculi* pro *Oratorio* tùm hìc, cùm alibi usurpare, quia nempè duo hæc nomina idem significant, & locum Orationi deputatum exibent: Hinc de Propitiatorio, & Sanctuario dixit Dominus Levit. 16. *In nube apparebo super Oraculum*. Dicitur autem Oratorium Placidianum *Altare S. Sedis*, quia in Domo Placidiæ Apostolicæ Sedis Legati recipiebantur; imò Vigilius P. Epist. Encyclicâ ad Eccles. Univers. se *in Placidiana Domo* habitasse scribit.

V. Uberiora adhuc extant Palatinarum Capellarum Principum monumenta in sequentibus Sæculis. Splendidum Oratorium, nondum Cæsar, Justinianus in suo Palatio erexerat, cujus ipse meminit Epist. ad Hormisdam P. ita scribens; *Præsumentes autem de Beatitud. Vestræ benevolentiâ paternam dilectionem nimiùm petimus, quatenus Reliquiis Sanctorum Apostolorum tam Nos quam Basilicam eorum HIC IN DOMO NOSTRA sub nomine Prædictorum Venerabilium constructam illustrare, & illuminare largè dignemini*. Palatium Justiniani postea Palatium Hormisdæ appellari cæpit ex eo, quod factus Cæsar Regio Palatio teste Procopio Lib. I. de Ædific. cap. 4. suum adjunxerit. Hinc Basilica illa *in Hormisda* à Veteribus appellatur; & à Vigilio P. signanter, qui Epist. encyclicâ in Basilicam *S. Petri in Hormisdâ fundatam* se fugisse affirmat. An Oratorium Palatii, in quo recepti fuerunt Legati Agathonis P., uti tradit Anastasius Bibliothec. in Agath. Sect. 141., idem sit cum Oratorio S. Petri, penitus mihi exploratum non est: Attamen etiam illud erat S. Petro dicatum. *Suscepti sunt*, ait Anastas. *a Principe in Oraculo Sancti Petri INTRA PALATIUM*, Et infrà: *Intra Oraculum S. Petri INTRA PALATIUM extante &c.*

VI. Aliud Oratorium in Palatio exstruxit in honorem S. Pauli Mauritius Imper., pro quo Constantina Augusta caput Apostoli postulabat transmitti: *Serenitas vestræ pietatis*, inquit M. Gregorius Lib. IV. Epist. 30., *propter eam, quæ in honorem S. Pauli Apost. IN PALATIO ædificatur Ecclesiam Caput... a me præcipit debere transmitti*. Pariter in Domibus Fæminarum Augustarum sua extitisse Oratoria demonstrat Sacramentum Matrimonii identidem in illis celebratum. Sic Theophanes Ann. 5. in Domo Marinæ celebratas nuptias Dementiæ Filiæ Phocæ cum Prisco Patritio narrat.

VII. Non minoris pietatis fuerunt alii Reges, postquam Christianam Fidem susceperunt; sed Rei Divinæ amatores peculiaria sibi exstruere Oratoria satagebant: Hinc S. Gregorius Turonicus Lib. 8. Hist. Franc. cap. 44. Oratorii Guntramni Regis; & Lib. 10. cap. 1. alterius Oratorii Childeberti Regis meminit. Allegat etiam Peyratus Lib. 1. de Capell. Reg. cap. 44. Chartam MS. de Gestis Aigilberti Cenomanensis Episcopi scriptam tempore Childeberti Regis Francorum, & Ultrogotthæ Uxoris; in qua Aigilbertus velut occupatus *in servitio regali* exhibetur. Ab ævo usque Clodovei ad Christum conversi Galliarum Reges semper habuisse suos peculiares Clericos, quorum primatum tenebat unus ex Episcopis, testis est Hincmarus Epist. III. ad Episcopos Franciæ cap. 14. Credidit quidam Hincmarum ex moribus suæ ætatis de tempore Clodovei fuisse locutum: At non ita ruditer in suis scriptis se gessit doctus ille Episcopus. Accedit

cedit Monachus Inculismensis de Clodoveo narrans, quod Incolismanum Episcopatum Aptonio *Capellano suo* dederit. Hujus Monachi meminit Tomasinus de Benef. Par. I. Lib. 2. cap. 109. num. 9.: atque ad illum spectasse puto veterem Codicem de Gestis Pontificum, & Comitum Engolismensium visum a Coppino, ut refert Turturetus de Capella Reg. Hispan. cap. 2. num. 5. Demum extrà dubium est Clodoveum Regem fuisse à S. Remigio monitum, ut ad consilia Sacerdotum semper confugeret, undè feliciter Regni negotia expediret. Quid ergo verosimilius, quàm ut secum semper aliquem Sacerdotem in Aulâ haberet, qui simul Regii Capellani munera expleret? Equidem reor, quod si Principes Magni Constantini fidem, ac pietatem imitantes secum in Palatiis habere Sacerdotes gestiverunt, hos non tantùm tanquàm Regios Consiliarios adsciverint; quam & præcipuè, ut ipsis celebrantibus, & ministrantibus Divina participarent Sacramenta, eò faciliùs, commodiùsque, quantò intrà Aulæ fines consecrabantur.

VIII. Fortè distinctum, & peculiarem Clerum tunc Reginæ in Galliâ habebant; Nam S. Gregorius Turonen. Lib. VIII. Hist. cap. 29. loquitur de Clericis Fredegundæ Reginæ; & M. Gregorius Lib. IX. Epist. 120. Siagrium Augustudin. Episcopum fuisse Presbyterum Reginæ Brunechildis indicat his verbis: *Curam Synodi... Syagrio; quem VESTRUM PROPRIUM novimus, delegare curavimus*, Demum se tanquàm Presbyterum Radegundis Reginæ manifestat Venantius Fortunatus Lib. VIII. Poem. canens.

Martinum cupiens voto Radegundis adhæsi,
Quam genuit Cælo Terra Turinga sacro.

Non sunt ista nimis obscura indicia Palatinarum Capellarum, & Clericorum in Occidente; Attamen licèt subobscura forent, adhuc, ut benè ponderat acutissimus Tomasinus laudatus num. 11., *in tantâ Temporum intercapedine, Scriptorumque penuriâ subiniquum fuerit plura exigere, ut credatur jam tùm Capellam fuisse in Palatio Regio, cui proprius, & peculiaris suus esset Clerus.*

IX. Ubi autem uberiora ad nos venerunt Veterum monumenta, simul clariora Occidentalium Palatinarum Capellarum, & Palatini Cleri lumina elucescunt. Hinc Sæc. VII., & deinceps reperiuntur, qui in Principum Gallicanorum Aulis *Archicapellani* munus, amplamque dignitatem gerebant, & quibus reliqui Palatini Clerici subdebantur. Talis erat Rusticus Frater Sancti Desiderii Cadurcensis Episcopi, quem in illius Vitâ apud Cointium in Annal. Francor. ad Annum 617. num. 7. legimus sub Regibus Clotario II., & Dagoberto *Abbatium Palatini Palatij* gessisse, Talis erat S. Sulpitius Pius Episcopus Bituricensis, quem, ut legitur in illius Vitâ num. 10., Clotarius Galliarum Rex Capellæ Regiæ præposuit; *Illicò Episcopum poscit, ut pro salute suâ, & exercitûs sui licentia daretur, ut Vir Beatus in suis Castris Abbatis officio potiretur.* Qui enim Palatinis Capellis præficiebantur, olim *Abbates* appellabantur; eoque Titulo Hadrianus P. Epis. ad Carolum M. vocat Angilbertum: *Directus nobis est à vestrâ peæcelsâ Regali Potentiâ fidelis familiaris vester Angilbertus Abbas, & Minister Capellæ.* Alios duos recenset Cangius in Glossario V. *Capellanus* Tom. II. Edit. Ven. pag. 215., nempe Bertharium sub eodem Clotario, & Riculphum sub Dagoberto Sacelli Regii Archicapellanos. Launum Capellanum Pipini Regis exibent Monachus Engolismensis ad Ann. 769. in Vitâ Caroli M. Fulradus Pipini *Summus Capellanus* dicitur in Capitulari Caroli Calvi Tit. 23. cap. 7., & de eo canit Alcuinus carm. 123.

Inclytus ille sacræ fuerat, Pastorque Capellæ.

Idem Alcuinus Epis. 42. S. Angilbertum

tum vocat *Primicerium Palatii Pipini Regis*. Ad idem Sæculum VII. pertinet quod refert Paulus Diaconus de Liutprando Langobardorum Rege Lib. 6. de Gestis Langobard. cap. 58. dicens: *Intra suum quoque Palatium Domini Salvatoris Oraculum ædificavit; & quod nulli alii Reges habuerant, Sacerdotes & Clericos instituit, qui ei quotidie Divina Officia decantarent*. Hæc Pauli verba Viro clariss. Muratorio Tom. IV. Antiq. Italic. Dissert. 56. pag. 777. occasionem præbuerunt non altiùs retrahendi originem Palatinarum Capellarum, quàm ad Regnum Liutprandi. Nos pariter in eandem sententiam traxissent; nisi hactenùs recensita Antiquiorum testimonia multò remotiorem originem repetere juberent. Sanè ante Liutprandum sua Imperialibus Palatiis erant Oracula. Ut igitur Pauli Diaconi dicta ad solos Reges coarctare est opus, ita fortè ad solos Reges Langobardicos illa sunt restringenda; quatenùs Liutprandus primùm Palatina Oracula in Aulâ suâ exstruxerit, quæ ipsius Decessores nondum erigere cogitaverant. Quanquàm ne id quidem Paulus requirit; cum ejus sensus obvius, ac sincerus nihil amplius indicare videatur, nisi quod Liutprandus *quotidianam* Divinorum Officiorum decantationem per Sacerdotes, & Clericos in suo Palatio fieri primus curaverit; cum nondum alii Reges tam frequentem, ac solemnem in Palatinis Oratoriis introduxissent Sacrorum Officiorum celebritatem, quæ in solis Imperialibus Orientis, Capellis sive sub Constantino, sive sub ejus Successoribus, ut superiùs diximus, peragebatur.

X. Jam verò ex illis, quos indicavimus Regiis Capellanis emicat, quanto in honore haberentur Palatinæ Capellæ, ad quas regendas, excolendasque solebant à Regibus Viri eximii prætici, & deputari. Hinc legimus apud Stephanum Leodiensem in Vitâ S. Modaldi Episcopi Trevirensis Lib. II. cap. 9. apud Surium, & Bollandian. Socios ad Diem XII. Maii plures Sacerdotes ab Aulis Regiis emersisse insignes Episcopos his: *Quale, quam Sanctum erat illud Palatium, ex quo tam claros, tamque illustres suscipiebat Ecclesia Sacerdotes .... Non ipsi honores per ambitionem appeterent; sed magis oblatos per humilitatem refugerent. Ex quorum numero, erant enim plurimi, fuit Arnulphus Metensis, Cunibertus Coloniensis, Tongrensis Remaclus, Trevirensis noster Modaldus* &c. In Oriente similiter nobiliores Sacerdotes ministrasse Regiis Oratoriis ex eo perspicimus, quod refertur a Thomasino laudato cap. 93. num. 6. ex Theophane; nempè Sergium ipsum Patriarcham CPanum advocatum fuisse in Capella Palatii, ut ibi Imperiale Diadema Heraclio, ejusque Conjugi imponeret. Ad hæc saltem tempora revocanda est Regiæ Capellæ Hispanicæ antiquitas, de qua fusè disserit Turturetus cap. 2. de Capella Reg. Hispan. In ea Viros optimos fuisse adscitos, sicut convenientissimum erat, nullus inficiabitur. Certè S. Hildephonsus Lib. de Viris Illus. cap. 14. affirmat S. Eugenium Toletanum Episcopum *Ecclesiæ Regiæ Clericum egregium extitisse*.

XI. Crevit potiùs, quam fuerit imminutus splendor Palatinarum Capellarum sub Carolo M. & ejus Stirpe. De Capella Regii Aquisgranensis Palatii, deque illius ornamentis loquuntur Eginardus, & Turpinus Archiepiscopus Remensis in Vita Caroli M. Eam posteà Gaufredus Lib. 2. de Vita S. Bernardi cap. 6. *ex toto Orbe famosissimam* dixit. Instar Aquisgranensis aliam Capellam inchoavit Ludovicus Pius Imperator in Theodonis-Villa, cujus meminit Continuator Reginonis ad Ann. 939. Quanti autem haberetur in toto Regno Principis Capella ex eo conjici potest, quod ubi Leo III. P. Anno 811. exposceret, ut intermitteretur in Gallicanis Ecclesiis Symboli recitatio intra Missarum Solemnia, quia nondum hunc morem adoptaverat Ritus Ecclesiæ Romanæ; hor-

tari primùm studuit, ne in Regio Palatio amplius Symbolum cantaretur. Ad hujus quippe exemplum facilè sperabat, morem cantandi Symboli ceteræ Gallicanæ Ecclesiæ desererent, Igitur Legatos Caroli hortabatur Leo P., *ut paulatim in Palatio, quia in Sancta nostra Ecclesia non cantatur, cantandi consuetudo ejusdem Symboli intermittatur: Si dimittatur à Vobis, dimittetur ab omnibus.* Atque hinc apparet quanta magnificentia, quantoque honore Divina Officia, ac Sacrificia in Regiis Capellis celebrarentur.

XII. Reverà non quicunque tunc idonei erant gerendæ Dignitati Archicapellani; sed ut plurimum, qui ceteris Palatinis præerat Clericis Episcopali Ordine fulgebat eminentior ceteris; imo cum Regia aliquandò Familia sanguine conjungebatur. Sub Pipino Rege forsitan Capellæ Præses erat Episcopus; Nam in Epistola Pauli I. P. ad Pipinum video concessum Regi *Georgium Episcopum, ut in suo permaneret servitio.* At certè sub Carolo M. Episcopus solebat præsidere Clero Palatino. Engelramnus Episcopus Metensis *Sanctæ Capellæ Primicerius* sub eodem Carolo ab Alcuino Epis. 79. dicitur. Hildibaldus, seu Hildeboldus Episcopus Coloniensis apud Anastasium in Leone III. *Archicapellanus Sacri Palatii* vocatur. De Utrisque agit Synodus Francofordiensis Anni 794. cap. 55. Ludovicus Pius laudatum Hildibaldum teste Hincmaro de Ordin. Palat. cap. 15., & Drogonem Episcopum Metensem *Summæ Sacræ Dignitatis Palatinæ Præsulem* habuit ut in Vita S. Anscharii n. 19. habetur. De Gunthario Episcopo Coloniensi Archicapellano Lotharii Imperat.; Ebronio Episcopo Pictaviensi Archicapellano Caroli Calvi; Josepho Episcopo Eporediensi Archicapellano Ludovici filii Lotharii; Theotmaro Archiepiscop. *Summoque Capellano* Carolimanni; (de hoc extat charta Anni 877. apud Murator. Differ. 66. Tom. V. pag. 502.) deque aliis videri possunt Cangius in Glossario, Peyratus Lib. I. cap. 18., & Turturetus de Sacello Regio cap. 3. 4. & 6. Ab istis recensentur plura nomina aliorum Archicapellanorum in Palatiis Principum Hispaniarum, Burgundiæ, Lotharingiæ, Bajoariæ &c.; & licèt non omnes fuerint Episcopali Dignitate illustres, saltèm in Clero spectabiles erant. Differunt etiam laudati Scriptores, ac clariss. Thomasinus Par. I. Lib. II. cap. 110. & 111. de dignitate, & amplissimis provinciis, quas Principes suis olim Archicapellanis gerendas trediderunt; à quibus abstinendum duxi, ne nimis extrà argumentum vagari viderer.

XIII. Summo Capellano, seu Archicapellano suberant alii Clerici, ac inferiores Capellani ad Regiæ Capellæ officia peragenda electi; simulque omnes amplum Palatinum Clerum constituebant. Ita apud Hincmarum Epis. 3. ad Episcopos Franciæ de Ordine Palatii cap. 16. legitur. *Apocrisarius autem, quem Nostrates Capellanum, aut Palatii custodem appellant, omnem CLERUM PALATII sub cura, & dispositione sua regebat.* Pergit deinde Hincmarus describere munus ejusdem Capellani in cognoscendis causis aliorum Clericorum; atque hoc ipsum posteà etiam Walfridus Strabo Lib. de Reb. Eccles. cap. ult. tradidit. Concilium Moguntinum Anno 813. congregatum can. 22. in tres classes distinxit universos Clericos: Alios videlicèt sub Episcopi cura degentes; Alios Abbatibus subjectos; Alios *in servitio Domini Regis* constitutos. Non pauci igitur Clerici Regiis Capellis deputati erant, qui ad solemnem Divinorum Mysteriorum, ceterorumque Ecclesiasticorum Officiorum celebrationem in Palatiis peragendam ministrarent. Imò plurimi honoris gratia, in numero Palatinorum Clericorum describi satagebant. vel spe illecti ad ampliores Ecclesiæ gradus ascendendi; vel quæstus desiderio, vel saltem ut ea speciali prærogativa a ceteris Clericis discernerentur. Hinc aliquando, imò non

raro

rarò contingebat, ut crescente Clero Palatino, crescerent etiam multorum vitia.

XIV. Certè adversus Regios nonnullos Clericos vehementer invexerat Wala Abbas Corbejensis apud Paschasium Ratpertum in ejus Epitaphio Lib. II. cap. 5. his verbis: *Præsertim & militiam Clericorum in Palatio, quos Capellanos vulgò vocant, quia nullus Ordo Ecclesiasticus denotabat plurimum, qui non ob aliud serviunt nisi ad honores Ecclesiarum, & quæstus Sæculi ad lucri gratiam, sine probatione magisterii, atque ambitiones Mundi*. Eosdem Clericos acriter reprehendit Walfridus in Visione Vetini Monachi Sæc. IV. Bened. Par. 1. pag. 279. Edit. Paris.

Magna Sacerdotum numero pars, Angelus inquit,
Lucra petunt terrena, quibusque inhiantur, adhærent,
Atque Palatinis pereuntia præmia quærunt
Obsequiis; ornantque magis se veste polita
Quam radiis Vitæ, pomposis fercula mensis
Glorificare parant, animarum lucra relinquunt,
Deliciis ducti per scorta ruendo volutant.

Nec mitius loquitur Lupus Ferrariensis Epist. 25. dicens: *Fama versatur inter nos Clericos Palatii diversorum sibi dominium optare, atque poscere, quibus nulla sit alia cura, nisi ut suæ avaritiæ oppressione Servorum Dei satisfaciant*. Istas accusationes Clericorum Palatinorum à Cangio, & Peyrato recitatas in hunc locum maluimus inserere, non quidem ut injuriam ulli inferremus, quod absit à nobis, maximè cum sciamus vitia hæc fuisse aliquorum, qui exemplum tot Capellanorum Regiorum respuerant, à quibus Sanctitatis, & Doctrinæ eximia sumere potuissent documenta; sed ut faciliorem nobis redderemus aditum ad sequentia Conciliorum Statuta retegenda.

XV. Itaque cum plurimùm expediret probatos Clericos Sacellis Principum deputari, non vagos, non ignotos, non legitimo testimonio propriæ honestatis destitutos; propter eà his præcavendis periculis, quibus dehonestata fuisset Regiarum Capellarum dignitas, jussit primò Concilium Francofordiense can. 38., ne Presbyteros à proprio Episcopo excommunicatos susciperent Palatini Clerici. *De Presbyteris, qui contumaces fuerint contra Episcopos suos, ut nequaquam communicent cum Clericis, qui in Capellâ Regis habitant, nisi reconciliati fuerint ab Episcopo suo; ne forte Canonica Excommunicatio super eos exinde recidat*. Non sufficiebat id ad dignitatem probatorum Clericorum Palatii; quare Concilium Meldense Anni 845. can. 58. desiderabat, ut nullum Clericum Dignitas Regalis dignaretur recipere, nisi de consensu Episcopi, ad cujus officium pertinebat diligenter inquirere de conditionibus eligendi Palatini Capellani. Ità ergo ait: *Cum quilibet Canonicorum ad Regiam venerit Majestatem, & suo se voluerit mancipare servitio, CONSENSU Episcopi, ad cujus Diœcesim pertinere dignoscetur; eum recipiat. Et si in Ordine Clericali eum promoveri voluerit .... si dignus fuerit, consecretur .... Alioqui hæc statuta transgredientes Canonicæ subigantur Sententiæ*. Canonici illi ex Concilio Meldensi erant Clerici in Parochiis eruditi: quare autem Canonici dicerentur, non est inquisitio ad hunc locum pertinens. De hac enim voce satis multa tradiderunt Reverendiss. P. Abbas Generalis Ord. Nost. D. Cæsar Benvenuti in Sæculis Canon. Regular. Inquis. I., & Desnojus Lib. I. de Canonicis in geere. Eandem Episcopi approbationnm in eligendis Capellanis postulavite Concilium Aquisgranense II. sub Ludovico Pio Imperatore An. 836. congregatum; quia nempe contingere poterat, ut aliqui rei criminum ad declinandam pœnam sceleribus debitam derelicto proprio Epis-

copo ad Aulam properarent; vel ut aliqui se ordinatos fingerent, & sic indignissime ad Altare accederent. Ita ergo statuitur Lib.II. cap. 3. num. 23. *Similiter est postulandum de Presbyteris, qui hinc inde de diversis Parochiis veniunt, & in Palatio morantur, ut sine proprii Episcopi consensu ibi locum consistendi non habeant, nec recipiantur, quia fieri potest, ut intrà Parochiam metu perpetrati criminis, ne id palam juxta Canonum sanctiones ulciscatur, Palatinas Ædes frequentent: Aut certè licèt non sit ordinatus, ipse tamen absque Litteris ordinatum se attestetur*. Cum tamen difficilè potuissent Palatinorum Clericorum mores reformari, si fortè in vitia dilapsi fuissent: hinc ut majori dignitati, ac honori Regiæ Capellæ prospiceretur, non indiscriminatim omnes ad illius servitium assumebantur, sed quos testimonium Episcopi idoneos probaverat.

XVI. Verùm quia fortè in nonnullorum Capellanorum electione fraudes contigerant; & aliqui ad tantum honorem absque necessariis conditionibus provecti fuerant: Ad hæc proinde mala cavenda Synodus Parisiensis Anni 829. Lib. III. cap. 19. hortabatur Ludovicum Pium, & Lotharium, ne finerent indignos Presbyteros in Regiis Capellis ministrare. Imò rogabat eosdem Principes, ut omnes Proceres, & Palatinos Ministros saltèm Diebus Dominicis Missarum celebrationi adesse compellerent, ne ampliùs ullus ipsorum debitum Deo servitutis obsequium Diebus Festis exhibere negligeret. *De Presbyteris*, inquiunt Patres Parisienses, *& Capellis Palatinis contra canonicam auctoritatem, & Ecclesiasticam honestatem inconsultè habitis Vestram monemus Solertiam, ut à Vestrà Potestate inhibeantur. Quoniam propter hoc & honor Ecclesiasticus vilior efficitur, & vestri Proceres, Palatini Ministri in Diebus Solemnibus, sicut decet Vobiscum ad Missarum celebrationes non procedunt. Nam & obnixè deprecamur, ut in observatione Diei Dominici ... debitam adhibeatis curam; & Vestros sacro vestro exemplo & doceatis, & agere compellatis*. Ad hos fortè Canones respexit Joannes Gersonius, cum deflens suorum temporum relaxatos mores Tom. I. pag. 205. diceret: *Ubi est, quod nullus Principum Laicorum Capellanum habeat, nisi ab Episcopo datum, in casu ab Episcopo deponendum, vel corrigendum?* Similem cautelam observatam fuisse etiam in Oratoriis Principum Orientalium video in Concilio Niceno II. can. 10., quo cavebatur, ne Presbyteri adscriberentur *in qualibet Domo, vel Ecclesia*, nec exceptis Principum Oratoriis, fine Episcopali approbatione. Sed id obiter indicasse sufficiat, cum Canonem alia occasione recitabimus. Redeo ad Capitulum Parisiensis Concilii, quo agitur etiam de Capellis Palatinis *contra Canonicam auctoritatem* habitis.

XVII. Quid verò Canones postularent circa Capellas ipsas, non declaratur a Patribus Parisiensibus. Censeo autem præter alia illud quoque fuisse decretum, ut sicut sine consensu Episcopi Presbyteri ad Capellas Palatinas assumi non poterant; ità Capellæ ipsæ sine simili licentia ædificari nequirent. Id sanè compertum habetur Lib.V. Capitularis Caroli M. cap.182., ubi pro iisdem Palatinis Capellis erigendis Episcopalis Consensus exposcitur, his verbis: *Ne Capellæ in nostro Palatio, vel alibi sine permissu Episcopi, in cujus Parochia sunt, fiant*. Quare maximè laudanda est Christianissimorum Principum pietas, qui ut sartam tectam Episcopalem Jurisdictionem tuerentur, ne proprias quidem Capellas ab Episcopis penitus exemptas voluerunt; atque ita suo exemplo aliorum Laicorum Capellas, non nisi de Episcopi Diœcesani licentia ædificari posse statuerunt.

XVIII. Hactenus abundè de Occidentalibus Principum Capellis, seu Oratoriis privatis locuti fuimus; nunc convertimur ad Constantinopolitanos Imperatores, qui licèt Sæculo Nono ab unitate Catholicæ Fidei sese

sese disruperint, attamen Antecessorum suorum Orthodoxorum Imperatorum morem retinuerunt, imò potias eum in reparandis, vel augendis Oratoriis intra Palatii ambitus constitutis auxerunt. Cum enim valdè amplum esset Regium Palatium, imò cum plura essent in unum conjuncta Palatia, nil mirum, quod diversa in diversis illius partibus extruerent Oratoria, quorum amplitudinem, & custodita in illis Sanctorum Corpora si consideremus, Basilicas, ac Templa nuncupabimus; tamen si usum eorumdem, & situm advertimus, propriè Oratoria Domestica appellanda erunt; maximè cum Palatinæ Basilicæ teste Vuillelmo Tyrio Lib. X. cap. 25. *vulgaribus inaccessæ* fuerint. Ad multitudinem Oratoriorum Palatinorum in Aulâ CPanâ faciebat pariter diversitas Palatiorum pro Imperatoribus, pro Filiis, ac Filiabus Augustis, Regiæque Stirpis: Singulis enim illorum singulare sæpè erat Palatium; ac proindè multiplicatis Augustorum domibus, Palatinæ quoque Oratoria multiplicabantur. Hinc est, quod non tantùm suum specialem Clerum à Clero Ecclesiæ distinctum habebat Imperator, quàm suum etiam proprium haberet Imperatrix. Non raro Scriptores Græci de distinctione istius Cleri loquuntur, ut Curopalates, & Codinus de Offic. CP. Aulæ cap. 17.; quamvis rarissimè loquantur illi de omnibus Palatinis Clericis, quorum solùm obiter mentionem faciunt, cum occasio incidit vel de Exarcho, vel de Protopsalte, vel de Protopapâ, vel de Lampadario Clerico differendi. Præpositum Cleri Imperialis nomine *Protopsaltis* illi insigniunt; sed Georgius Cedrenus Compend. Histor. Par. II. p. 480. rec. edit. Ven. *Palatii primarium Sacerdotem* appellat *Protopapam*; & nonnumquam alii *Primicerium* vocaverunt. Etsi verò iidem Scriptores plura non referant de òrdine, numero, ac prærogativis Palatinorum Clericorum, satis, quid de illorum dignitate, ac copiâ cogitare debeamus, indicant. Etiam suos Clericos habuisse Augustas, Regiasque Fæminas sub Stirpe Caroli M. indè colligitur, quod Monach. San-Gallensis Lib. I. de Gest. Caroli cap. 4. dicat de Hisdegalde Uxore Caroli habuisse *Clericos suos*. Eginardus similiter Epist. 59. scribit *Honorando, atque præcipuo CAPELLANO Dominæ Imperatricis*, apud Chesnium Tom. II. Script. Historiæ Francor.

XIX. Non piget hìc recensere aliquot Oratoria Palatina Constantinolitanæ Aulæ, de quibus magno labore multa eruditissimè collegit Vir Cl. Cangius in CPoli Cristianâ Lib. 4., ad quem benevolum Lectorem mitto, si a me subjiciendis ex Sæculo IX. sibi fortè non satisfiat. Præter alia ab Orientis Imperatoribus, ac Augustis Fœminis anteà extructa Oratoria, quorum superius meminimus, unum occurrit, quod in Magno Palatio à Theophilo Imper. ædificatum tradit Continuator Theophanis Lib. 3. cap. 43. Aliud dictum *Deiparæ Phari* ædificavit hujus Successor Mich. juxtà Leonem Grammaticum in illius Vitâ, & Simeonem Logothetam num. 45. Situm ejusdem designat Theophanes Lib. IV. num. 35. fuisse propè Triclinium Palatii, atque in eo Imperialia Sponsalia aliquando celebrata asseverat. Multò plura, & quidem splendidissimè exstruxit Basilius Macedo renovationi, aut ædificationi Sacrarum Ædium maximè deditus, ut in illius Vitâ Porphyrogenitus, & Zonaras referunt. In solo Palatio regio quinque Oratoria ab eodem excitata, vel reparata enumerat Porphyrogenitus. De Oratorio S. Pauli differit C. 57. dicens: *In aliis quoque Palatii partibus reliqua cernuntur* (Oratoria). *Interea sacri Præconis Pauli venerandum Oratorium est eundem Auctorem* (Basilium) *agnoscens, illius largissimâ liberalitate excitatum, namque illius pavimenti marmora argento circumligantur; & sumptuum immanitate, ac decore à nullo superatur.* De situ Oratorii in honorem S. Pauli in Palatio exstructi loquitur idem

Por-

Porphyrogenitus Cap. 59. Vitæ Basilii Imperat. Hoc Oratorium antea jam sub Mauritio ædificatum fuisse supra ex Epist. M. Gregorii ad Constantinam advertimus; unde illud non recenter exstruxit Basilius, sed solum dilatavit, instauravitque. Agit præterea Scriptor laudatus de Oratorio juxta Triclinium excitato sub Titulo Deiparæ. Ad hoc respexisse videtur Anna Comnena Lib. XII. Alexiad. dicens: *Conclave, in quo tunc Imperatores cubabant, adhærebat sinistro lateri Ædi Sacræ in nomine Dei Matris intra Palatium extructæ*. Noluit Basilius Imperator Regium Palatium carere Oratorio in honorem Virginis ædificato, cum tanta etiam tunc veneratione coleretur BB. Virgo Maria, ut vere Anonymus Scriptor antiquus *de depositione Vestis Deiparæ* dixerit: *Nec ullus quisquam invenerit Locum publicum, ac DOMUM REGIAM, vel Sacrum Monasterium, aut Procerum aliquorum domicilium, in quibus non sit aliquod Deiparæ Sacrum Templum, aut Oratorium*.

XX. Commemorat deinde Porphyrogenitus cap. 56. Oratorium S. Clementis Mar. a Basilio in Palatio ædificatum. Addit cap. 57. Oratorium in honorem S. Petri Apostoli exstructum ab eodem Imperatore intra Palatium; quod tamen solum a Basilio renovatum, reparatumque existimo, cum ex superioribus constet *intra Palatium* fuisse *Oraculum* S. Petro dedicatum. Idem Oratorium S. Petri *in Palatio* locum habuisse expresse tradit Theophanes Cerameus hom. 55., licet indicet S. Petro, & S. Paulo simul fuisse dicatum: Denique cap. 55. idem Constantinus Porphyrogenitus accenset Basilio in Palatio Sacram S. Michaelis Ædem, quam postea mutasse titulum in nomina S. Gabrielis, Eliæ Thesbitæ, Deiparæ, & Nicolai enarrat. De S. Michaelis Oratorii situ dicit Luitprandus Lib. I. cap. 11. fuisse *juxta Palatium*, illudque a Photio Pseudo-Patriarcha consecratum Simeon Logotheta num. 11., & 16. testatur.

XXI. Non sibi satisfecerunt Orientales Imperatores copioso hoc numero Palatinorum Oratoriorum; sed pene singuli singulare aliquod erexere, pro ut singulari cultu se erga aliquem Sanctum affectos esse sentiebant. Inter hos commemorandus Leo Sapiens, qui exeunte IX. Sæculo construxit Oratorium S. Annæ in Palatio, ut refert Theophanis Continuator Lib. 3. num. 43. Similiter Isaacus Comnenus Sæculo XI. in Blancherniano Palatio exstruxit Ecclesiam in honorem S. Theclæ, ut habetur apud Annam Comnenam Lib. III. Alexiad. Hujus Oratorii in Palatio siti meminit Continuator Theophanis cit. num. 44. At de Oratoriis Palatinis Orientalium Imperatorum adeat Lector laudatum Opus Cangii de Constantinopoli Christiana Lib. 4; ubi usque ad exitum Orientalis Imperii consuetudinem celebrandi in Capellis Regiis constanter observatam fuisse intelliget. An vero Turcarum Bizantini Imperatores, ut Christianis Principibus assimilarentur in Religione habendi domesticos Sacerdotes, & Oratoria; similes Palatinos Sacerdotes in propriis Palatiis ad preces quotidianas retinuerint, sicut refert Turturetus capit. 4. num. 20., ignoro. Certum tamen est, quod etiam à Christo alieni Reges in suis Domibus sacras quasdam ædiculas, quæ *Lararia* dicebantur, habere soliti fuerunt. De Larariis Imperatorum, in quibus cultus gratia collocabantur Heroum imagines, Ælius Lampridius in Alexandro Severo loquitur.

XXII. Regredimur ad Occidentales Principes, ut ex inferioribus Sæculis raptim delibemus quædam ad eorumdem Palatinas Capellas pertinentia, maxime cum nullatenus cesserint Orientis Christianis Imperatoribus in conservatione inveteratæ hujusmodi consuetudinis; eosque bene imitati fuerint in eo, quod ultra Oratoria antea exstructa adhuc identidem alia in propriis Palatiis exstrui curarent; neque sibi umquam nova Palatia nisi simul conjunctis Capellis ædificabant. In

Vita

Vita Roberti Francorum Regis [Obiit Anno 1033.) refert Helgaldus Constantiam Reginam in Civitate Stampis *Palatium construxisse nobile simul cum Oratorio*; aliudque in honorem S. Nicolai eundem Robertum in Palatio Parisiensi exstruxisse tradit. Lodovicum VI., S. Ludovicum IX., aliosque Gallicanos Reges peculiaria in Palatiis ędificasse Oratoria ex Veterum scriptis Lib. II. cap. 4. Histor. Capell. Reg. Guillelmus Peyratus ostendit. Illis omnibus præponendus est ordine temporum servato Carolus Simplex, qui in Galliis regnavit Sæculo X. ineunte, Hic enim B. Valburgis reliquias deferri voluit *ad Attiniacum Palatium, & Capellā constructā, seu dicatā subejusdem Virginis memoriā* duodecim Ecclesiasticis Viris ad Divina Officia exercenda deputatis collocavit, ut illius Chartā apud Cangium in Glossar. V. *Capella* reperitur.

XXIII. A pristinâ dignitate, & splendore, quo in Clero fruebantur Summi Capellani in Palatinis Capellis sub Carolo M., ejusque Stirpe, nullatenùs posteà deciderunt; cum semper Viri illustres, & sæpissimè Episcopi Regiæ Capellæ præficerentur. Recenset Brovverus Lib. IX, Annal. Trevirens. num. 62. Rathbodum Archiepiscopum Trevirensem sub Carolo Simplici Archicapellanum fuisse. Engolismenses Episcopi semper eligi consueverant ad Capellam Regiam, sicut in Historia Episcoporum, & comitum Engolismensium cap. 37. narratur. Etenim *cum Ludovicus (VII.) Rex ad Aquitanicas partes veniret, Lambertus Episcopus* [Engolismens.], *ut accepimus, dixit Regi, quod Engolismenses Episco-Capellani Regum Franciæ fuerunt, ex quo Ligerim ad Partes Aquitanicas transirent: quod Ludovicus non contradixit*. Archiepiscopum Compostellanum sub Alphonso VI. Hispaniarum Rege Sæculo XI. munus Archicapellani gessisse ex Alphonsinis Legibus, quæ de Regiorum Capellanorum prærogativis multa statuunt, laud. Turturetus cap. 2. n. 19. & cap. 3. ostendit. Landulphum Cremonensem Episcopum Capellanum suum nominat Henricus II. Imperat. in diplomate edito Tom. I. Antiquit. Italic. medii ævi pag. 901. à Cl. Muratorio. Demum plures Episcopos ministrasse in Capellà Regum Neapolitanorum colligit Turturetus cap. 4. nu. 27. ex regestis MSS. Petri Vincentii de Eccles. Siculâ.

XXIV. Alii verò Palatini Clerici passim Episcopalibus Infulis ornabantur; ita ut non tàm sub Carolina Stirpe, quàm etiam in medio, infimoque Ævo Principum Capellæ Episcoporum veluti Seminaria viderentur. Qui voluerit plures è Regiis, Imperialibusque Capellis ad amplissimos Episcopatus promotos nosse, præ ceteris Peyratum Lib. I. cap. 38. consulere poterit. Paucos hìc subjiciam, ne penitus jejunum dimittam Lectorem meum. Hermannus Contractus ad Annum 1047. sub Henrico III. Imperat. tres Capellanos factos Episcopos commemorat. S. Otto ex Clerico Palatino electus fuit Episcopus Bambergensis sub Henrico IV.; ejusque Acta referuntur ab Hagiographis ad Diem II. Julii. Sebastianus Monster Lib. 3. Cosmograph. Univers. meminit Conradi prius Capellani Henrici V., posteà Episcopi Salisburgensis. Addit Thomasinus Par. 1. Lib. 2. cap. 111. num. 13. S. Dunstanum ex Palatino Clerico Cantuariensem Archiep. creatum; S. Meimuercum ex Regio Capellano Paderbonensem Episcopum constitutum; & S. Bernardum Hildesimensem Episcopum factum, qui priùs in Palatinâ Capellâ Ottonis III. adscriptus fuerat. Non opus est alios addere, quia quod scripsit Guillelmus Tyrius Lib. I. de Bello Sacro cap. 13., nempe consuetudinem invaluisse, ut Capellani Imperii ad Majores Ecclesias promoverentur, etiam in ceteris Regiis Palatinis Capellanis impletum fuit. Adnotare potiùs opportunum reor, etsi obitèr, non rarò Principes inter suos Capellanos adscivisse Viros Ordinum Regularium. De Fulrado,

do, & Hilduino Abbatibus superius diximus: Alios Monachos indicat Thomasinus nuper laudatus Cap. 111. num. 9., & 11. Pariter Wadingus in Annalibus, & Bremontius Tom. 8. Bullarii Prædic. nonnullos ex ipsorum Ordinibus Capellanos Regios recensent.

XXV. Magnis illustratæ fuerunt privilegiis aliquæ Regiæ Capellæ, & Capellani; ac præcipue Exemptionis ab Episcoporum Diœcesanorum jurisdictione, a quibus nullo modo pendebant, nisi in illis eventibus, qui Episcoporum inquisitionem, & judicium, tanquam a Delegatis Apostolicæ Sedis, exquirerent. Vigebat alicubi Sæculo XII. hujusmodi exemptio; nam in Chronico S. Petri Vivi ad Annum 1110. legitur Regem indignatum esse eo, quod Episcopus *Locum Mauriaci, qui Capella Regum Francorum est, inquietabat*. Refert etiam Guillelmus Nangius in Chronico ad Annum 1285., quod cum Gilo Archiepis. Senonensis non pateretur Mariam Philippi Regis Conjugem a Petro Rhemensi Archiepiscopo in Reginam sacro oleo Parisiis inungi; quatenus *ad Archiepiscopum Sedis Belgicæ quæ est Rhemis, non pertineret extra suam Provinciam* Regum inunctio, tamen allegatum fuit *ex parte Regis, quod non erat, undè posset conqueri Senonensis Archiepiscopus, quoniam Capella Regis Parisiis exempta erat; & ideò ratione Loci ad ipsum inunctio non spectabat*. Eadem exemptio a jurisdictione Episcoporum servabatur in Regiis Capellis Anglicanis, quæ proinde passim apud Prynnæum in Opere de Libertatibus Ecclesię Anglicanę appellantur *Liberę Capellę*. A Prynnæo nonnulla Glossarium Cangianum derivat. De exemptionibus Anglicanarum Capellarum Thomasinus Par. I. de Benef. Lib. 2. cap. 112. num. 6. & Lib. 3. cap. 36. num. 8. egit.

XXVI. Tenacius autem vetus subjectio Regiarum Capellarum Episcopis in Norvegia custodita fuit; ad quas sine Regum assensu solâ præsentatione Episcopi Clerici idonei deputabantur. Apud Rainaldum ad Annum 1273. num. 20. recitatur Conventio facta inter Magnum Norvegiæ Regem, & Joannem Archiepiscopum Nidrosiensem, in qua *concessit Rex, quod a Prædecessoribus suis est concessum, ut licitum sit semper Archiepiscopis & Episcopis in Capellis a Regibus fundatis, vel dotatis, sicut & in aliis Capellis suæ Provinciæ instituere idoneas sine ipsorum, & aliorum Laicorum assensu, vel præsentatione Personas*.

XXVII. De exemptione verò Capellanorum Regiorum ab ordinaria jurisdictione Episcoporum extat Epistola Innocentii III. P. ad Episcopum Lingoniensem, quæ admittit tale Privilegium, quo Capella Ducis Burgundiæ gaudere dicebatur. Duo autem ex Epistola Innocentii inserta Lib. V. Decret. Tit. 33. de Privileg. Cap. *Cum Capella* colliguntur. Illam nempe Capellanorum exemptionem intra certos limites coarctatam fuisse, atque ad ea, quæ Regiam Capellam pertinebat: Et deinde non generatim eadem prerogativa fuisse quoslibet Palatinos Clericos instructos; sed illos tantummodo, ad quos speciale privilegium exemptionis concessum fuerat. Hinc est, quod ubi alii Principes ab Episcoporum jurisdictione proprios Palatinos Clericos actu ipsorum Capellæ deservientes (Qui enim actuale non præbent servitutis obsequium, & quidem per se ipsos, Privilegiis concessis Titulo hujusmodi servitutis non gaudent, ut bene Riccius in Praxi Rerum Ecclesiast. Fori de Capellanis Regiis Resolut. 495. probat.) eximere optaverunt, singularia ab Apostolica Sede exemptionis privilegia obtinere studuerunt; cum pro certo haberent sine speciali Apostolica Dispensatione unumquemque Clericum propriæ diœcesis Episcopo subjacere. Similia exemptionis Privilegia ad normam decretorum Concilii Tridentini Sess. 24. de Reformat. cap. 11. renovantis Constitutionem Innocentii III. concessa Hispanicæ Lusitanicæ, Neapolitanæ, & aliis Regiis Capellis

innuit

innuit Turturetus tum cap. 4., cum in calce sui Operis. De hoc argumento plura etiam habent Moftazo Lib.V. de Caufis Piis cap. 7., & ne alios commemorem, Peyratus L. II., qui fimul plurima RR. Pontificum diplomata in ampliationem privilegiorum Gallicanæ Regiæ Capellæ colligit.

XXVIII. Mei muneris partes non ferunt ifta referre, nec amplius in hoc argumento Palatinarum Capellarum morari, quæ non tanquam privata Oratoria, fed velut publicæ Ecclefiæ, & ad inftar Aulicæ Parochiæ confiderantur; in quibus conceffa fuit Sacramentorum libera adminiftratio etiam in Pafchate, & publicæ prædicationis exercitia permiffa etiam cum erogatione facrarum Indulgentiarum iis, qui concioni affiftunt. In illis omnia Ecclefiaftica Officia folemniter peraguntur; & quamvis intra Palatii ambitum comprehenfa, tamen ab aliis publicis Ecclefiis vix poffunt difcerni. Diu jam invaluiffe hujufmodi folemnitatem in Divinis celebrandis Officiis intra Regias Capellas abunde demonftrant fuperius dicta de Palatino Clero. Quod fi recentiora defiderantur exempla folemnis celebrationis Miffarum, & aliorum Sacrorum Officiorum in Capellis Regalibus, legi poterit Gauffridus de Bello-Loco in Vitâ S. Ludovici, cujus confeffiones excipiebat; apud quem cap. 3. apparet nec fuiffe limitatum numerum quotidianorum Sacrificiorum in iifdem offerendorum. Legi etiam poterunt Acta S. Elifabeth Reginæ Lufitaniæ, quæ paullo ante medium Sæculum XIV. obiit, de qua traditur, quod ubicumque reperiebatur, fecum volebat habere Sacerdotes, qui in Capella faltem portatili omnes Divinas, & Ecclefiafticas Functiones peragerent. Extant hæc Acta in Julio Bollandiano ad Diem IV. ex MS. Codice antiquo Monafterii S. Claræ Conimbricæ Lufitanica Lingua exarato; atque ex illis fragmentum extrahemus alia occafione quando de Portatilibus Aris fermonem habebimus. Perpetuo perfeverarunt hæ Palatinæ Capellæ in Aulis Magnorum Principum, quas a Concilio Tridentino vetitas non fuiffe inferius dicemus; dum ejufdem Concilii decretum de Loco celebrandarum Miffarum exponemus.

XXIX. Addere autem hic debeo talia Oratoria etiam in domibus aliquorum Comitum, aut faltem Principum minoris authoritatis, ac dignitatis præ Regibus extitiffe. De Juftiniani nondum Imperatoris Oratorio num. 5. jam teftimonia dedimus; & de S. Giraldo Comite Auriliacenfi tradit S. Odo in illius Vita Lib. 1. c. 12. *Cum deinceps latifundia ipfius fibi fuccederent, ut ufque ad montem Magnum Geonem poffet in eundo, & redeundo femper in propriis manfitare Capellis.* Similiter reperio Capellanos Comitiffæ Mathildis, qui fatis indicant illius Capellam. Extat Tom. I. Antiq. Medii Ævi pag. 313. Charta Anni 1113., cui fubfcribit *Joannes Mathildis Comitiffæ Capellanus.* Porrò non modico fplendore Divina Myfteria peragi confueviffe etiam in Palatiis Comitum, fimiliumve Magnatum indicat Donizo Lib. I. cap. 14. in Vita Mathildis, ubi de ipfius Patre Bonifacio Duce, ac Marchione Thufciæ ait:

> *Pfallebant femper Capellani reverentèr*
> *Horas nocturnas fibi, quotidieque diurnas:*
> *Nemo Capella fuper ipfum Præful habebat.*

De Marchionum, & Comitum Oratoriis alia, fi quæ occurrent, ad fequens Capitulum rejicio: Nam licet magna effet tunc illorum dignitas, ut declarat Muratorius Par. I. Antiq. Eftenf. cap. 1.; Adhuc tanta non erat, quanta effet Regum dignitas, de quorum Palatinis Capellis hactenus differuimus.

CAPUT XI.

De Veteribus Domesticis Oratoriis Laicorum usque ad tempora Tridentini Concilii.

I. SAtis me præmonuisse Cap. IV. num. 7. recordor Missarum domesticam celebrationem post sopitas persecutionum commotiones rariorem evasisse; ac propterea Sæculo IV. difficiliorem reddi inquisitionem Oratoriorum in privatis Laicorum Domibus erectorum, ut in illis Divina fierent Sacrificia. Verum quæ eo loco deinceps in medium protulilimus, ut nobis subministrarunt tùm Sacerdotes, qui in privatis Sacellis offerre commodè poterant, tùm quædam indicia privatorum Sacrificiorum; Ita pariter probabiles suppeditant conjecturas, ne audacter, nec sine fundamento affirmemus, quod quarto, quintoque Sæculo in Laicorum domesticis Oratoriis nonnumquam Missæ celebrarentur: Imo neque desunt penitùs testimonia Missarum tunc temporis in privatis domibus celebratarum. Canon VIII. ex Arabicis Concilii Nicæni ita statuit: *Non celebrent Monachi Sacrosanctum Missæ Sacrificium in Sacellis, quæ fiunt in Domibus Laicorum*. Canonem hunc Nicænis Patribus adscribere me vetant eruditi Viri, qui Arabicam collectionem tanquàm genuinam non suscipiunt. Attamen ne omninò illorum sententiæ cedatur, prohibet doctus Apologista illorum Canonum Nicænorum, P. Joannes Chrysostomus a S. Joseph Scholar. Piarum in eruditâ Dissertatione nuper editâ de numero Nicænor. Canon. cap. 16. Vestigium aliquod domestici Oratorii penè mihi apparuit in S. Gregorio Nazianzeno Orat. in Laudibus S. Gorgoniæ Sororis; ubi commemorat altare domesticum, in quo Sacramenta pretiosi Corporis, & Sanguinis Domini collocata erant; ante quæ cum aliquandò procubuisset, sanitatem Corporis recuperaverat. Nam si non solum in illo Altari Divina Mysteria asservata, verùm etiam consecrata fuissent, certè Oratorii privati ad Missam celebrandam apertum emicat testimonium: Sed si illud Altare non aliud munus præbuisset, quàm digni Sacrarii ad servandum Eucharistiam domum delatam pro communione domestica, quæ in Oriente teste S. Basilio Epist. 383. adhuc permittebatur; nihil ad intentùm nostrum prodesset. At fortè nobis prodesse videtur; quia vigente etiam consuetudine domesticæ communionis, rarissimè delata domum leguntur utraque Eucharistica Symbola, quemadmodùm in Altari S. Gorgoniæ conservabantur.

II. Alia habeo certiora monumenta Missæ tunc peractæ in privatis Domibus, ex quibus non omnino insolita deprehenduntur domestica Sacrificia, & proinde fundamentum præbent etiam eo tempore existentium domesticorum Oratoriorum, penè ad instar eorum, quæ nostrâ ætate ex Pontificiâ Indulgentiâ quibusdam Nobilibus permittuntur. Primum reperitur in Vitâ S. Ambrosii, de quo num. 10. refert Paulinus Diaconus, quod *trans Tyberim apud quamdam Clarissimam invitatus Sacrificium in Domo* obtulerit. Alterum Acta Concilii Ephesini Par. I. cap. 12. suggerunt; dum narrant Nestorium occasionem sumpsisse sententiam excommunicationis ferendi adversus Philippum Presbyterum etiam ex eo, quia *oblationem fecerit in suis Ædibus*: Non caruit legitima apologiâ bonus Presbyter per invidiam depulsus; nam Clerus ipsum

sum defendit dicendo *Quisque Nostrum id in tempore, & pro necessitate facit*. Utraque hæc exempla cum manifestant domesticas Missas, simul tamen perhibent earumdem raritatem; ut vel penè tantùm Episcopis liceret in Domibus sacrificare: vel id pro Laicis gravis posceret necessitas.

III. Tertium occurrit monumentum è Concilio Carthaginensi An. 390. can. 9. erutum, quo instruimur sæpiùs in Africà domestica Sacrificia fuisse peracta. Nimiam facilitatem hujusmodi Missarum ex ignorantia, aut temeritate quorumdam Presbyterorum introductam non permiserunt Africani Præsules; verum nec penitùs prohibuerunt *in Domiciliis* Missas facere, si Episcopi eas permisissent: En verba Capituli: *Numidius Episcopus Maxulitanus dixit: In quibusdam Locis sunt Presbyteri, qui aut ignorantes simpliciter, aut dissimulantes audacter præsente, & in consulto Episcopo complurimis in Domiciliis agunt Agenda, quod disciplinæ incongruum cognoscit esse Sanctitas Vestra. Genecllus Episcopus dixit: Fratris, & Coepiscopi nostri dignæ suggestioni respondere non immoremur. Ab universis Episcopis dictum est: Quisquis Presbyter inconsulto Episcopo AGENDAM in quolibet Loco voluerit celebrare, ipse honori suo contrarius existat*. Fateor autem hæc testimonia non penitùs suadere Domesticorum Oratoriorum existentiam, maximè si Oratoria juxtà antiquiorum temporum consuetudinem consideremus, qua solebant consecrari. Equidem benè adverti in his textibus præcipuè *ad necessitatem* respici, ob quam ut domesticas Missas IV. & V. Sæculo non ægrè permittebant, aut celebrabant Episcopi; ita *quolibet Loco* fieri non repugnabant, nec limitabant illarum celebrationem ad Domorum Oratoria. Etsi vero ista adverterim, non omninò aliena à scopo judicavi recitata testimonia; cum saltèm valdè congruenter credere debeamus, quod cum in Domibus urgente necessitate Divina Mysteria peragerentur, saltèm eligeretur Locus magis mundus, atque a prophanis exercitiis secretus; ut ita majore, quo poterat, decore Divinum Sacrificium expleretur. Id planè insinuatum reperi à Theodoro Studita Lib. I. Epis. 40. ad Neucratium dicente; quod *ex necessitate* celebrari potest *in communi Domo, delecto quopiam mundiore Loco*. Certè non minorem Religionem cogito apud Fideles IV. & V. Sæculo, quàm Sæculo IX. ineunte, quo florebat Theodorus. Porro ubi in Domibus electus fuisset Locus mundior, atque decentior, is quadantenùs cum Oratoriis, quæ nostra ætate in Domibus approbantur sine prævia consecratione potest confundi; ac propterea ex illis testimoniis non penitus inverosimiliter sumere valemus aliqua indicia domesticorum Oratoriorum.

IV. Frequentia evaserunt in privatis Ædibus Oratoria ad Sacrificium offerendum deputata Sæculo VI., in Oriente præcipuè; ubi omnes penè Nobiles, ac Divites sua propria habere desiderabant Oratoria: An verò ex speciali potiùs devotione, vel ex desidia, ac negligentia publicas adeundi Ecclesias ignoro? In tanta domesticorum Oratoriorum copia penitus destitutæ remansissent Ecclesiæ, plurimaque alia incommoda irrepsissent, nisi ad certos limites, ac leges coercita fuisset facultas Mysteria Divina in illis peragendi. Cautum itaque fuit, ne in domesticis Oratoriis nemo ullus Sacerdos, nisi de licentia, Episcopi, Victimam incruentam immolaret. Sub pœna depositionis prohibuerunt Trullani Patres can. 31. quibuscunque Clericis *in Oratoriis, quæ sunt INTRA DOMOS sacra facere, vel baptizare*: Sed *hoc* tantùm *ex illius Loci Episcopi sententia* fieri posse decreverunt. Christianus Lupus Vir celebris Scholio in hunc Canonem censuit Severianos Hæreticos occasionem præbuisse huic Legi edendæ; quia adversus illos Archimandritæ, & Monachi Orientales libellum obtulerant Agapi-

to P., lectum deinde in Synodo CPana sub Menna Patriarcha Anno 536. Act. I., in quo querebantur Monachi, quod Severiani *in multas Domos eorum, qui in excellentia sunt, intrant, & indecentia faciunt... Etiam in propriis Domibus, & Suburbiis Altaria, & Baptisteria erigunt in oppositum veri Altaris, & sacri Fontis; & omnia simul comtempserunt propter attributum eis patrocinium ab his, qui in Domo Domini, & aliquo alio modo potentes sunt.* Non respuo docti Scriptoris sententiam; nam ex hoc, quod Trullanus Canon exigat Episcoporum concessionem in privatis Sacrificiis, satis cavit præsumptioni Hæreticorum, qui ut Sectam facerent,& ab Episcoporum societate se divellerent, privata conventicula celebrabant.

V. Ad normam Episcopalis sententiæ similiter Justinianus Novel. 58. interdixit *omnibus* CPanæ Urbis *habitatoribus, magis autem totius reliquæ Ditionis in Domibus suis habere quasdam quasi Orationum Domos, & in his sacra celebrare Mysteria; & hinc fieri quædam catholicæ, & apostolicæ traditioni extranea*; quemadmodum Schismatici faciebant. Non repugnabat autem Justinianus, ut Laici in suis domibus, prædiisque haberent Oratoria, *Orationis videlicet solius gratia, & nullo celebrando penitus horum, quæ sacri sunt Mysterii.* Hoc eis libenter permittebat Cæsar: *Invidia enim nulla est, si volunt.* Imo permisit ad illa *invitare Clericos* ad Sacrificium peragendum, *hic quidem*, idest CPoli, *voluntate, ac approbatione Sanctissimi Archiepiscopi ad hoc deputatos; in Provincia verò amabilium Episcoporum.* Non multò post hanc Imperialem Constitutionem receptam fuisse suspicor in Oriente consuetudinem, ut Oratoriorum Fundatores præsentarent Clericos ordinandos ab Episcopis ad illorum cultum; ita tamen ut necessaria ad eosdem alendos præberent, & *meliores* offerrent. Ista ex Novella 123. Justiniani cap. 18. eruuntur. *Si quis*, ait, *Domum Oratorii fabricaverit, & voluerit in ea Clericos ordinare, aut ipse, aut ejus hæredes, si expensas, ipsis Clericis ministrant, & dignos denominant, denominatos ordinari: Si verò qui ab eis eliguntur, tanquàm indignos prohibent Sacræ Regulæ ordinari, tunc Episcopus quoscumque voluerit, meliores ordinari procuret.* Non restringitur Justinianæa hæc Sanctio ad privata Oratoria, cum posteà expressè moneantur Clerici *in suis Ecclesiis... omnes eis competens ministerium adimplere.* Verùm neque etiam excludere videtur ceteras Orationum Domos, quas Fidelium pietas ædificare & in eis Clericos ordinare voluisset. Hinc sicut in propriis Domorum, Prædiorumque Oratoriis concedebantur Sacrificia annuentibus Episcopis; ita facilè potuerunt simul pro illis ordinari Sacerdotes, quos Episcopi probassent; cum hujusmodi approbatio Episcopalis concineret; vel saltem non repugnaret approbationi, quæ in altera Novella fuerat requisita.

VI. Etiam in Occidente, & in Galliis maximè, atque in Italia Sæculo VI. frequentia extiterunt Oratoria saltèm Villaria Laicorum, ut absque fatigatione propriæ Familiæ Missas tenerent. Ineunte eo Sæculo hanc facultatem concesserat Agathensis Synodus can. 21. dicens: *Si quis extra Parochias, in quibus legitimus est, ordinariusque Conventus, Oratorium in agro habere voluerit.... ut ibi Missas teneat propter fatigationem Familiæ, justa ordinatione* (exceptis quibusdam *Festivitatibus*) *permittimus.* Citò ad alias Gallicanas Provincias similis concessio dilatata colligitur ex Concilio Arvernensi Ann. 535., quod can. 15. supposuit hujusmodi Oratoria *in Villiculis* erecta; & tantum excepit, sicut ante exceperat Concil. Agathense, quasdam Anni Solemnitates, in quibus alibi vetabantur Missæ celebrari, quam in publicis Ecclesiis ad communem Fidelium congregationem erectis. Ita verò amplificata tunc fuerat facultas erigendi Oratoria in propriis

Agris

Agris,ut etiam nonnullis Viris Potentibus intrà ipsorum Domos Parochias habere permitteretur, si tamen sufficientem dotem alendis Clericis ad dignè custodienda, & excolenda Sacrata Loca designatis contulissent. De istis Domesticis Parochiis apertè loquitur Concilium Aurelianense IV. Anni 541. can. 26., & 33. quod simul can. 7. ostendit ad Laicos ipsos pertinuisse Electionem Presbyteri deservientis proprio Oratorio, dummodò peregrinus Clericus non eligeretur. En verba canonis 7., quæ nobis referant, quàm latè tunc jam dilatata fuerint in Gallis Villica Oratoria. *In Oratoriis Domini Prædiorum minimè contra votum Episcopi, ad quem Territorii ipsius privilegium noscitur pertinere, peregrinos Clericos intromittant, nisi forsitan, quos probatos ibidem districtio Pontificis observare præceperit.*

VII.Perseveravit Sæculo VII.apud Gallos eadem expedita facultas in privatis Oratoriis celebrandi; quinimò eam adhuc magis extendere tentaverant nonnulli Potentes, *nec ipsos Clericos, qui ad ipsa Oratoria* deserviebant, *ab Archidiacono coerceri* permittentes contra Statuta Synodi Aurelianensis IV. Hos abusus correxit; Episcoporumque jurisdictionem vindicavit Concilium Cabilonense coactum Anno 650. juxta Harduinum, vel 654. ex sententiâ Cointii; & can. 14. ratam quidem habuit licentiam, ut per electos Clericos in Oratoriis prædictis jam longo tempore prius constructis Sacrificia, ceteraque Divina Officia implerentur: Sed *ita dumtaxat, ut in potestate sit Episcopi & de ordinatione Clericorum, & de facultate ibidem collata, qualiter ad ipsa Oratoria, & Officium Divinum possit impleri, & sacra libamina consecrari.*

VIII. Tantam amplitudinem facultatis non habuerunt Itali, quibus Sæculo VI. ferè semper concedebatur Oratorium sub conditione postulandi ab Episcopo Presbyterum, quoties Missas in illis fieri desiderassent. Dispensaverat hac in parte M. Gregorius pro Oratorio Comitis Aprutiensis, ut multitudini Villicorum suorum consuleretur faciliore celebratione Sacrificii per constitutum Presbyterum Cardinalem, sicut cap. 1. num. 4. adnotavimus. Similia dispensationum beneficia concessisse Apostolicam Sedem aliquibus Laicis non dubito, cum Liber Diurnus RR. Pontificum c.5.Tit.2. formulam referat, qua in hunc modum ad Episcopum scribebatur pro ordinando Presbytero in Oratorio ad beneplacitum Fundatoris ministraturo. *Filius noster Ill. postulavit in Oratorio instantia sua consecrato debere sibi ordinari Presbyterum: & ideo si Fraternitas Tua videt expedire &c. præsenti præceptione censemus, ut in eodem Loco ordinare tempore competenti Caritas tua debeat Presbyterum, qui sit dignis moribus, & fide perfectus.* Ceterùm communiter in aliis Laicorum Oratoriis Missas facere prohibuit M. Gregorius, nisi ab Episcopo Sacerdos celebraturus mitteretur. Inter alias Epistolas legi possunt, quæ cap. 1. n. 6. de Oratoriis concessis Julianæ, & Timotheæ Fæminis Nobilibus protulimus, in quibus expresè injungitur ab Episcopo Presbyterum postulare, ut ibi Sacrificium licitè offeretur. *Si Missas* inquit, *ibi fieri supradicta Conditrix fortè maluerit, à Dilectione Tuâ Presbyterum noverit postulandum, quatenus nihil a quolibet alio Sacerdote ullatenus præsumatur.* Imò (quod magis mirum videtur, neque hic saltem tacendum:) eandem cautionem apposuit M. Gregorius Lib.X.Epist.2. ad Fortunatum Neapolit. pro Monasterio exstruendo juxta arbitrium ultimæ voluntatis Romani.

IX. Ad R. Pontificem frequenter confugere solebant Viri Nobiles, quoties sibi ipsis in proprio fundo, atque Ædibus aliquod Oratorium cupiebant exstrui, in quo Divina pro ipsis Oblatio fieret. Inter formulas adhiberi solitas à RR. Pontificibus juxtà diversitatem petitionum una in Libro Diurno

cap.

cap. 5. Tit. 4. respiciens Oratoria in gratiam Laicorum concessa reperitur. Eam si conferamus cum formula à M. Gregorio adhibita in consimilibus licentiis Lib. 2. Epist. 12. ad Castorium Ariminen. Lib. 9. Ep. 85. ad Fortunatum Neapolit. Lib. 10. Ep. 66. ad Decium Lilibellitan. Lib. 13. Epist. 16. ad Passivum Firman. &c., patebit penitùs inter se concinere, ut vel à S. Gregorio illam sumpserint alii Pontifices, vel ab Antecessoribus eandem acceperit Magnus ille Pontifex. Arbitror sanè ante Gregorium RR. Pontifices formulam prædictam tenuisse in concessione Oratoriorum Domesticorum, cum similem reperiamus in Epistolà Pelagii I. P. ad Eleuterium Episcopum scriptà, & ex collectione Card. Deus dedit Lib. 3. cap. 10., & 108. ab Holstenio primùm edita; & posteà in Conciliorum Collectione Labbeana insertà Tom. IV. pag. 485. Ed. Ven. Hanc non piget exscribere, ut quàm consona sit formula à Gregorio adhibita cum formulà multò antè à Pelagio usurpata innotescat. *Maximus Diaconus Ecclesiæ Dilectionis Tuæ nobis suggessit, in Fundo, qui appellatur Pancellus Oratorium se pro sua devotione fundasse, quod in honore Beatæ Cantianæ Martyris desiderat consecrare. Et ideo Frater Carissime, si in tua Diœcesi memorata constructio jure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatum percepta prius donatione legitima, vel possessione illa, & illa præstantes liberos à fiscalibus titulis solidos tot, gestisque municipalibus allegatis, prædictum Oratorium absque Missis Publicis solemniter consecrabis: ita tamen ut in eodem Loco nec futuris temporibus Baptisterium construatur, nec Presbyterum constituas Cardinalem, sed quoties Missas ibi fieri fortè maluerit à Dilectione tua Presbyterum noverit postulandum, quatenùs nihil tale a quolibet alio Sacerdote ullatenus præsumatur.*

X. Ex his apparet vetusta consuetudo ad Apostolicam Sedem confugiendi pro erectione privatorum Oratoriorum; qualia fuisse non dubito Oratoria in Pelagii, Gregoriique litteris commemorata, à quibus non tantùm deerant Parochialia jura propter defectum Baptisterii, ac Presbyteri Cardinalis; verùm nec ipsa Missarum celebratio publicam commoditatem respiciebat, sed ad meram, ac privatam devotionem Fundatoris restringebatur. Erant pariter meo judicio hujusmodi Oratoria Domestica, idest in Domibus, Prædiisque potestati ac dominio Privatorum Hominum subjectis ædificata. Hinc identidem dicuntur *in Domibus*, *intrà Domum* exstructa; quibus sanè nihil clariùs desiderandum videtur. Binæ mihi occurrerunt M. Gregorii litteræ, quarum altera est Lib. IV. Epist. 43. ad Venantium Patricium, alia est 44. ad Joannem Syracusanum Episcopum, iisdem formulis respersæ; quæque non sinunt dubitare, quod in Oratoriis *Domesticis* Missæ peragerentur. *Arbitramur*, ait Epist. 44., *quatenus .... & in Domo ipsius* (Venantii) *Missarum peragi Mysteria permittatis, ut sicut scripsimus, si fortè voluerit, per Vos debeatis accedere, & celebrando apud eum Missas, priorem gratiam reformare.*

XI. Modus anteà servatus circa Oratoria Domestica Laicorum nullam novitatem, ac variationem habuit Sæculo octavo, hoc uno excepto, quod in Galliis quoque juxtà præscriptum Gregorianarum Litterarum ab Episcopo postularetur Presbyter, qui in iisdem privatis Laicorum Oratoriis offerre posset. Ita declaravit Zacharias P. Epist. ad Pipinum num. 16. jubens prædicta Oratoria absque Missis publicis consecrari sine Baptisterio, & sine Presbytero Cardinali; ac addens eadem verba, quæ solebat adnectere M. Gregorius, videlicet: *Sed etsi Missas ibidem facere* (Fundator) *maluerit, ab Episcopo noverit Presbyterum postulandum; quatenus nihil à quolibet Sacerdote ullatenus præsumatur, nisi ab Episcopo fuerit ordinatum.* Fortè plus æquo videbantur tunc sese Ora-

Oratoriorum Fundatores extulisse, ut proindè intra ordinem contineri sublata facultate eligendi proprium Presbyterum meruerint. Ob hunc finem forte generali lege Concilium Vernense Anno 755. sub Pipino Rege celebratum can. 8. cavit, ne ullus Presbyter *Missas celebrare* auderet, *sine jussione Episcopi. in cujus Parochia* (idest Diœcesi) *est*. In Oriente quid non absimile stabilitum fuit in Concilio Nicæno II. can. 10., quo severissimè prohibebatur Presbyteris *in qualibet Domo*, vel Ecclesia celebrare Sacrificium sine Episcopali approbatione. En Canonis verba: *Quoniam quidam Clericorum parvipendentes Canonicam Constitutionem relinquunt Parochiam propriam, & ad alias Parochias convolant, & maximè in hac Deo servanda Regia Urbe sese apud Principes locant in eorum Oratoriis Missas facientes: Hos absque proprio Episcopo, & Constantinopolitano Antistite non licet suscipere in QUALIBET DOMO, vel Ecclesia; quod si hoc fecerit, & ità perseveraverit, deponatur*.

XII. Aliquam mutationem accepit Sæculo IX. disciplina celebrandi in Domesticis Oratoriis; ita ut & in Oriente Episcopalis jurisdictio vulnerata, & in Occidente à pluribus dilatata fuerit facultas etiam extrà non consecrata Oratoria Sacrificium in Domibus offerendi, quod eo usquè non nisi raro Ecclesiastica Disciplina permiserat. At loquamur primum de varietate inducta inter Orientales. Ne passim ab omnibus domestica extruerentur Oratoria, neque nimis frequenter extrà publicas, communesque Ecclesias fierent Missæ, aliquam moderationem Justiniani Leges, Trullani, ac Nicæni Canones adinvenerant; liberam facultatem qualescunque Sacerdotes in propriis Oratoriis celebraturos advocandi impediverant; & Episcoporum tantummodò arbitrio reservaverant approbare Presbyterum, quem assignato sufficienti stipendio pro suo Oratorio Laicus eligere voluisset. Attamen quia semel concessa facultate Laicis, ut sibi erigerent privata Oratoria, difficile sese continuerunt Homines licet tenuis fortunæ, quin etiam ipsi Ditioribus cedere nolentes suas extruerent Orationis Ædiculas; facile quoque contigit, ut dum pene omnes Laici nobiles eas ædificarunt, multæ Capellæ Domesticæ sufficienti dote carerent; nec congrua sustentationi subsidia Presbytero Capellæ deputato ministrarentur. Ut ergo his incommodis provideretur, Leo Philosophus Imperator Novella 4. & 16. cupiens liberam cuicunque Sacerdoti relinqui facultatem ad eadem Oratoria accedendi caussa Sacrificii, rigorem Canonum relaxavit. Prætexebat ipse paupertatem plurimorum Laicorum, qui necessarios sumptus Sacerdotibus erogare non poterant. *Cum Divina gratia in omnibus non modò potentiorum, verùm etiam tenuiorum Domibus Sacraria Deo erecta sint, & verò sumptus, reliquaque ad rem familiarem necessaria Sacerdotibus non possint similiter ab omnibus subministrari*. Addebat, quod nisi permitteretur cuicunque Sacerdoti in illis sacrificare, plurima Oratoria Sacrificio, ac proindè etiam Defunctorum Animæ suffragiis caruissent: *Persæpè Divinorum Mysteriorum expertes manent, & Sacra Delubra Sacrificiis defraudantur. Quin verisimile etiam est nonnumquam Defunctorum memoria instante, ob defectum Sacerdotis præsentem memoriæ diem nullo Sacrificio facto elabi*. Ex hac pietatis erga Defunctos, & reverentiæ specie ergà Loca Deo dicata inferebat Imperator remittendum esse pristinum rigorem, maximè cum, ut ipse ajebat, non jam periculum suberat, quod anteà timebatur, admittendi aliquem Sacerdotem hæreticum sacrificaturum: *Cum nunc divina gratia omnes perversæ opiniones sint profligatæ*.

XIII. In hanc amplitudinem dilatata disciplina Græcorum multum deperiit auctoritatis Episcoporum in concedendis, vel negandis Sacrificiis intrà

intrà Oratoria domestica. Retinuit Episcopus liberam potestatem prohibendi huic, alterive Sacerdoti Missarum celebrationem; Sed antiqua jura singillatim approbandi quem voluisset, id Sacrificium in iisdem Oratoriis offerendum, amisit. Quarè Balsamon in Can. 31. Trullan. hoc solùm monet, nempe abdicandum fore illum Sacerdotem, qui contra voluntatem Episcopi ausus fuisset illic Missas facere. *Si quis*, ait, *à Regionis Antistite sacrificare, vel baptizare in Oratorio prohibitus fuerit, is verò, qui tale quid fecerit, nec ei Novellæ proderunt. Is autem qui non est expressè prohibitus, videtur etiam tacitè ex Episcopi sententiâ hoc facere. Propterea enim, ut est verisimile, excogitata sunt Antimensia, & fiunt ab Antistite Regionis; ut ponantur suprà Sacras Mensas Oratoriorum; & sufficiant, ut ostendatur ex Episcopi permissione fieri Sacrificium.* Conatur his Balsamon umbram aliquam jurisdictionis superstitem in Orientalibus Episcopis quo ad privata Oratoria tueri. Attamen hæc ipsa Antimensiorum consecratorum copia & mutavit pristinam consuetudinem etiam domestica Oratoria consecrandi; & latam aperuit viam, ut liberius Græci multiplicarent Oratoria sine speciali Episcopi licentiâ. In tantas sæpè propriæ potestatis jacturas ruitur, dum primùm propriæ dignitatis jura non defenduntur. At ad Occidentales Episcopos veniamus.

XIV. In Occidente integra quidem mansit Episcoporum jurisdictio, qui anteà gaudebant in concedendis Missis domesticis; sed adhuc apud plures in Galliâ præcipuè, imò & in Angliâ tentata fuerat variatio Ritus Ecclesiastici circa approbationem domesticorum Oratoriorum; quæ cum priùs ab Episcopo consecrarentur, posteà necesse fuit eadem approbare velut idonea ad Rem Divinam de licentiâ Episcopi faciendam, etiamsi consecratione carerent. De hac variatione disciplinæ censui opportuniùs differere in sequenti Capitulo, ut quæ pertinent ad illud argumentum, simul comprehendamus, & singulari examine ponderemus. Hoc ergò in loco per continuatam seriem decurram quæ ad celebrationem in domesticis Capellis pertinent, sivè essent consecratæ, sivè pro temporum, & novæ disciplinæ varietate Episcopalem Consecrationem non obtinuissent. Dubium autem non est sub Carolo M., eiusque Stirpe permansisse Laicis propria Oratoria, licèt in ipsis erigendis, atque ad Missas in illis celebrandas Episcopalis indulgentia desideraretur. Habemus in Capitularibus Caroli Aquisgrani constitutis num. 15. apud Harduin. To. IV. Concil. p. 954. Ed. Par. hanc legem: *ut qui Oratorium consecratum habet, vel habere voluerit per consilium Episcopi de suis propriis rebus largiatur.* Illimitata, & sine ullâ exceptione Personarum erat facultas proprium erigendi Oratorium; neque aut Nobilitas, aut singularis Dignitas in Fundatore poscebatur; sed unicè requirebant Capitularia, ut qui Oratoria ædificare voluissent, ea de sufficienti dote providerent, & ab Episcopo licentiam in illis peragendi Divini Missarum Mysteria impetrarent. Adhuc tamen prudenti Episcoporum discretioni fuisse relictum existimo, ut qualitatem Personarum attentâ suum præberent, vel denegarent consensum. Etenim parùm profuisset limitare facultates erigendi Oratoria ad nutum Episcopi, nisi ipse perpensis omnibus Personarum conditionibus uni licentiam concedere, alteri denegare juxta æquitatis, & prudentiæ regulas valuisset. Similes recitato Capitulari Leges renovatæ in Libris Capitularium à Baluzio editis juxtà Collectionem Ansegisi Abbatis, & Benedicti Levitæ leguntur. Talis est Lex illa Lib. I. cap. 182. suprà à nobis indicata cap. 9. num. 17., & altera Lib. V. cap. 384. ita statuens: *Qui in domo suâ Oratorium habuerit, orare ibi potest; tamen non potest in*

eo

eo Sacras facere Missas sine permissu Episcopi. Similia habentur Lib. VI. cap. 102., & in Capitulari Ingilenheimensi Anni 826. cap. 26., & demum in Capitulari Isaaci Lingoniensis cap. 15.

XV. Propriæ auctoritatis custos diligentissimus fuit Hincmarus Rhemensis nulli penitus proprias habere permittens Capellas sine expressâ sui licentiâ. Hoc ergo modo anno 874. Capitulo VIII. ad Archidiaconos, & Presbyt. decreverat. *Nemo vestrum Capellam alicui in Domo suâ habere concedat sine meâ licentiâ; neque in Domo sua Missas celebrari concedat sine meâ licentiâ: & unusquisque vestrum describat per suum Ministerium, quicunque Capellam extra Ecclesiam principalem habet à tempore Ebbonis, usque ad tempus meum; & à tempore meo vel mea, vel alterius licentia factam, & in cujusque Presbyteri Parochiâ quæcunque, vel cujuscunque Capella sit facta.* Oriri potest dubium quales essent istæ Capellæ jussione Hincmari describendæ; an videlicet distinctæ à Capellis in Domibus, quas sine suâ licentiâ erigi prohibebat? Ego non ambigo Hincmarum hic loqui de domesticis Capellis, quarum initio Capituli VIII. meminerat. Etenim de alio genere Capellarum, quæ nempe Ecclesiis Parochialibus tanquàm illarum membra subjiciebantur, satis suprà cap. 7. egerat, præcipiens, ne ullus Ecclesias, quæ Presbyteros habere solitæ fuerant, easdem quasi loco Capellarum aliis Ecclesiis subjiceret: aut Capellas uni Ecclesiæ Parochiali, antiquitùs subjectas alteri, supponere auderet. Jusserat etiam de iisdem Capellis, quæ membra Ecclesiarum erant, catalogum describi, & ad se deferri. Superfluum igitur erat, ut de illis iisdem Capellis eandem descriptionem faciendam cap. 8. præciperet, quam in præcedenti Capitulo postulaverat.

XVI. Erant itaquè etiam tunc duplicis generis Capellæ; Aliæ nempe privatæ, quæ in privatis domibus, Prædiisque erectæ propter privatos homines tantummodò ædificatæ fuerant. Aliæ Publicæ, quæ à Parochiis distinguebantur quidem; sed tamen velut partes, ac appendices illarum habebantur; in quibus aliquando Sacramenta dispensabantur ab eodem Presbytero, qui Parochiam regebat. De hisce Capellis subjectis ad instar membri adjacentis expressum habemus Canonem tertium Concilii Metensis Anni 888. *Unusquisque Presbyter unam solummodò habeat Ecclesiam nisi fortè antiquitus habuerit Capellam, vel membrum adjacens sibi, quod non expedit separari.* De iisdem Capellis loquitur Carolus M. Lege Longobard. 61. jubens, ut Episcopi provideant, *quatenus Ecclesiæ, & Capellæ, quæ in vestra Parochia* (idest Diœcesi) *sunt, emendentur.* Burchardus Lib. 3. cap. 22. ex quodam Concilio Aquisgranensi allegat hæc verba, quæ ad easdem pertinent: *Plures Baptismales Ecclesiæ in una terminatione esse non possunt; sed una tantummodò cum subditis Capellis.* Sæpiùs in Chartis editis à Cl. Muratorio in Antiq. Med. Ævi reperi mentionem harum Capellarum *subjectarum* Plebi, præcipue Dissertat. 74. pag. 408. 416. & p. 368. & alibi. Dabantur illæ in Titulum Beneficiarium unde dolet Donizo Lib. I. Vitæ Mathildis cap. 16. quod *Plebes CAPELLAS pretio Clericis tribuebant*. Hujusmodi autem Capellas profectò distinguere debemus à Capellis domesticis; cum illæ vere publicæ essent, omnibusque paterent. Quocirca ne Diebus Festivis Populus ad Sacrum in illis audiendum accedens Ecclesias majores relinqueret, & ad prædicationem Divini Verbi in solis Parochiis habitam non properaret, Theodulphus Aurelian. Episcopus in suo Capitulari num. 46. præcepit Populo Diebus Dominicis ad Matricem Ecclesiam ob prædicationem, & Missarum Solemnia convenire una cum omnibus Sacerdotibus: Imo his ipsis imperavit num 45., & 46. *Per Oratoria nequa-*

quam Missas, nisi jam caute ante horam secundam celebrare; *ut Populus a publicis Solemnitatibus non abstrahatur*. Neminem in istis Theodulphi Statutis non advertere existimo Oratoria, seu Capellas publicas; quoniam in privatis Capellis a Populi accessu per se secretis inutile fuisset talia decernere ob eum finem, ne idem Populus a publicis Missarum Solemnibus abstraheretur.

XVII. Ad pleniorem excussionem VIII. Capituli Hincmari nolo eam dissimulare, quæ animum meum pulsavit difficultas: quorsum scilicet tanquam res distinctas separet concessionem Capellæ in Domo; & Missas in Domo celebrari? Cur enim exposcitur Episcopi licentia ad domesticam Capellam extruendam, si illâ exstructâ adhuc ad Missam celebrandam nova Episcopi desideratur licentia? Certè non propter aliud requiritur Episcopalis Consensus in erigendis privatis Oratoriis, quam ut in illis Missæ Sacrificium offerri possit; cum unicuique causâ solius orationis Oratorium in propriâ domo componere, & ædificare semper licuerit. Ab hac ambage forsitan quis evadet, dicendo Capellam istam domesticam, pro cujus concessione necessaria Episcopi licentia exigitur, fuisse fixùm, ac stabile, licet privatum Oratorium; ita ut postquàm ex licentiâ Episcopi illud fuisset erectum, etiam in illo Sacrificii Oblatio fieri potuisset, quin ad hunc finem nova Episcopalis Concessio requireretur. Attamen quia aliquando contingebat, ut Laici aliqui non habentes in propriis Domibus fixas hasce privatas Capellas adhuc cuperent Missarum celebrationem, ideo distinctè voluit Hincmarus, ut licentia singularis ad Missas faciendas extra hæc stabilia Oratoria ab Episcopo exposceretur. At verò nolo ego ad illustrandum Hincmari Capitulum viam istam tenere alioquin optimam: Potius dicam, quod cum valdè tunc essent multiplicatæ in Domibus Laicorum Capellæ, multumque expediret tam frequentem celebrationem Sacrificii in privatis Domibus impedire, duo inter se distincta decernere opus fuit; primo ut Capellæ domesticæ nemini concederentur sine licentia Episcopi; secundò ut etiam illis concessis quoties celebrandum foret, toties licentia ab Episcopo posceretur. Ita quippe & dignitati Sacrificii providebatur, ne extra Capellas offerretur; & immoderatæ frequentiæ celebrationis domesticæ resistebatur, dum cogebantur Laici specialem pro Sacrificio licentiam ab Episcopo impetrare. Sic planè factum fuerat in Italia sub M. Gregorio, uti superius diximus. Quod autem necesse foret ab Episcopo licentiam obtinere ad Capellam domesticam, nihil impediebat, quin etiam necessitas obstringeret eundem adeundi, quoties esset in illa celebrandum: Nam prior facultas constituebat Locum idoneum pro Missarum celebratione; qui alias sine illa licentia numquam ad id munus aptus extitisset: sed non liberum arbitrio Patris Familias relinquebat post concessam domesticam Capellam in illa Sacerdotes celebraturos advocare.

XVIII. Non miramur tot sollicitudines, ac decreta Hincmari; cum ea tempestate non pietatis fervore, sed ambitionis æstu plurimi Domesticas Capellas sibi erigerent quibus Presbyteros ordinari curabant etiam de infimâ plebecula; ut hinc publicas Ecclesias liberiùs desererent, & ab illis faciliùs obtinerent servitutis officia, quæ vix ab ultimæ sortis famulis præbentur. In quantam arrogantiam aliqui Nobiles venissent Sæculo IX., dum Episcopis Clericos ordinandos in Domesticos ipsorum Sacerdotes exhiberent, atris coloribus depinxit Agobardus Episcopus Lugdunensis, qui obiit Anno 840. Præstat illum audire Epis. ad Bernardum de Jur. & Privil. Sacerdotii n. 11. in edit. Baluzii: *Hæc pauca colligimus, in quibus quasi in speculo contueri valeamus fœditatem nostri temporis omni lacry-*

lacrymarum fonte plorandum; quando increvit consuetudo impia, ut pene nullus inveniatur anhelans, & quantulumcunque proficiens ad honores, & gloriam temporalem, qui non domesticum habeat Sacerdotem, non cui obediat; sed à quo incessanter exigat licitam, atque illicitam obedientiam, non solum in Divinis Officiis, verùm etiam in humanis. Ita ut plerique inveniantur, qui aut ad mensas ministrent, aut vina misceant, aut Canes ducant, aut Caballos, quibus Feminæ sedent, regant, aut agellos provideant &c. Quando illos volunt ordinari Presbyteros, rogant Nos, aut jubent dicentes: Habeo unum Clericionem, quem mihi nutrivi de Servis meis propriis, aut Beneficiariis, aut Pagensibus, volo, ut ordines eum mihi Presbyterum. Demum concludit: *Hæc curant tantùm, ut habeant Presbyteros, quorum occasione deserant Ecclesias seniores, & officia publica, quod autem non habeant eos propter Religionis honorem, apparet ex eo, quod non habeant eos in honore.* Forte longiusculum hoc testimonium ante oculos proponit, ac pulsat similem ab usum nostrorum temporum; cum aliquos Sacerdotes magno Sacerdotalis Dignitatis dedecore in Domibus Nobilium vilibus exercitiis vacare cernamus, licèt ad unicum finem offerendi Sacrificium in ipsorum Oratoriis inter Familiares adscripti videantur.

XIX. Occasione istius Agobardi Epistolæ discimus morem Sæculo IX. in Galliâ frequentissimum non solùm habendi domesticas Capellas, quàm pro illis aliquem Presbyterum nominandi, qui ob assignatam à Fundatore dotem, sufficientem habebat Titulum suæ ordinationis. Enim vero non solùm eâ ætate Laici Fundatores, Dotatoresve Parochialium Ecclesiarum fruebantur jure presentandi Presbyterum, sicut multa tunc collecta in Galliis Concilia à Clar. Tomasino Par. II. de Benef. Eccl. Lib. I. cap. 31. laudata demonstrant; sed etiam pro Oratoriis privatis jus erat Laicis in Galliâ Presbyteros privatis Oratoriis famulaturos deligere. Non displicebat Gallicanis Episcopis eo jure gaudere Capellarum Fundatores; At vehementer, & meritò dolebant, quod audacter, ac velut impertitando Laici ineptos, rudesque homines in Presbyteros domesticos ordinandos præsentarent.

XX. Modestiores fuerunt tunc Itali; nam licèt inter ipsos frequentes essent domesticæ Capellæ, *Seculares que Viri* in suis domibus Divina celebrari Mysteria curarent: tamen indè apparebat eos ob solam devotionem domestica cupere Sacrificia, quòd ab Episcopis, sicut olim sub M. Gregorio fieri consueverat, postularent Sacerdotes, quorum operâ in Sacrificiis offerendis uterentur. Quarè laudabilis videbatur ista consuetudo, cum nullum præseferret aut fastûs, aut arrogantiæ tumorem; ac propterea Synodus Ticinensis Anni 850 Can. 18. contenta fuerat docere Seculares Viros, *ut si in domibus suis Mysteria Divina jugiter exerceri debeant, quod valdè laudabile est; ab his tamen tractentur, qui ab Episcopis examinati*, idest approbati, *fuerint; & ab Ordinatoribus suis commendatitiis litteris comitati probantur.*

XXI. Jugiter perseveravit eadem disciplina habendi Domestica Oratoria ad privatam Divinorum Donorum oblationem sequentibus Sæculis. Viris Nobilibus ut plurimùm concessa fuisse hujusmodi Oratoria Nos apertè docet Odo Cluniacensis Lib. de Miracul: S. Mauri c. 2., loquens de simili *Oratoriolo compendiosè extructo* in domo, quæ *Boscus* dicebatur, & ubi *Vener. Comes* Rorigo *post matutinos residens hymnos Divinis* intendebat *Theoriis*, hæc verba inserit; *ut nobilioribus mos est*. Attamen sicut anteà, ita etiam deinceps conservaverant Episcopi propriæ authoritatis jura circà hæc privata Laicorum Oratoria; in quibus Missarum celebrationem sine ipsorum licentia fieri repugnabant. Ad hanc rem habemus Sy-

apdum Claromantanam magna Episcoporum frequentia, & præsente Urbano II. P. celebratam Anno 1095., quæ nonprohibuit Laicis propriosh abere Capellanos, quando ab Episcopis eos obtinuissent. *Nullus Presbyter*, inquit Canon.18. *Capellanus alicujus Laici esse possit nisi concessione sui Episcopi*. Passim incurrimus in Synodalia Statuta, quæ dum Episcopis reservabant concessionemSacrificii in Domibus, ac Oratoriis privatis; simul manifestant ab iisdemEpiscopis frequenter in gratiam quorumdam Laicorum,& maximèNobilium domestica Sacrificia fuisse concessa. Aggregabo hic plurima ex Tomo IV: Analectorum Martenii præcipuè collecta, quæ hanc Disciplinam illustrent. In illis cernere poterimus alios Episcopos aliis faciliores, vel difficiliores in similibusIndultis elargiendis. Videbimus insuper, quod dum identidemEpiscopi antea traditas facultates aut suspendebant, aut temperabant, & nonnisi certis sub conditionibus largiebantur; eo collimabant I. ut non sine aliquo Personarum, Locorum, & Temporum discrimine licentia sacrificandi extrà publicasEcclesias non concederetur: II.ut ab arbitrio proprii Episcopi assiduè dependerent singulæ gratiarum elargitiones; III.ut liberrimè possent supprimi, ac deleri, ubi id expedire videbatur. IV. demum ut per hanc ipsam facultatum confirmationem,& renovationem impedirentur pericula, quæ fluxu temporis irrepebant tàm adversus decorem necessario servandum in celebrationeSacrificii, quàm contrà rectos mòres eorum, qui occasione domesticiOratorii ignorare affectabant plurima,quæ in publica Ecclesia in notitiam Fidelium de Festis, Jejuniisque observandis, de Excommunicatis devitandis, & similibus deferebantur. Propter hos, cæterosque hujus generis fines facultatem concedendi privata in domesticisOratoriisSacrificia sub pœna suspensionis, vel Excommunicationis, vel etiam mulctæ pecuniariæ adversus inobedientes,& mandatorum transgressores, sibi tantummodò Episcopi reservabant.

XXII. Emanarunt hujuscemodi Statuta frequentius ab Gallicanis, & Anglicanis Episcopis rariusque ex aliis Provinciis mihi occurrerunt, quia fortè ibi plurimi Laicorum, & Sacerdotum extrà debitos limites evagarentur;quemadmodum illi profectò aberrabant, qui ubique Sacrificium offerentes sæpè à Conciliis, & Episcopis Galliarum, & Angliæ vigilantissimis reprehensi fuerunt; ut in sequentiCapitulo enarrabimus.Claritatis gratiâ singularum Provinciarum statuta referam; atque à Galliis incipiam, unde uberiori copiâ mihi subministrantur.Occurrunt itaque primum Statuta EcclesiæTrecconensis Sæculi XIII. cap.37., quæ vetant, *ne quis Capellanus in Capellis Militum, aut aliorum quorumcunque celebrare audeat quoquomodo sineDomini Episcopi licentia speciali*. In illa Regione plus æquo forte multiplicata fuerant domestica,ac privata Oratoria: Hinc frequenter Treccorenses Episcopia suis Prædecessoribus, imo nonnumquam à se ipsis concessas licentias abolebant; quas iterum concedebant vel ipsimet, qui aboleverant, vel ipsorum Successores. Emicat autem in hac veterum licentiarum cassatione, & novarum elargitione sapientis consilii ratio, ut iterum caussis recognitis Postulantium dignosceretur, quibus opportunum jam foret iterum similes largiri facultates. Istam revocationem licentiarum factam ab Alano in SynodoTreccorensi Anni 1334. cap. 34. reperimus his verbis: *Revocamus omnes gratias, & licentias àNobis, & à Prædecessoribus nostris quibuscumque concessas de celebrando in Capellis, Oppidis, seu Castris, probibentes omnibus Capellanis nobis subditis, ne ineisdem audeant celebrare*. Iterum concesserunt Successores Alani similes licentias, ac præ cæteris Joannes in Synodo Treccor. Anni

Anno 1371. cap. 5. Statuit, ut *nullus Capellanus* celebraret *in dictis Capellis, aut in domibus privatis, nisi cum licentia* ab ipso obtenta sub pœna Excommunicationis. Quæ a Treccorensibus Episcopis datæ deinceps fuerunt facultates, Petrus in Synodo Anni 1431. cap. 1. revocavit *quibuscunque Personis, & sub quacumque verborum forma quo ad celebrandum Missas in Capellis non dotatis, & non benedictis, sive Locis, & Oratoriis privatis*. Prædecessorum sublatis gratiis suas tamen concessit Petrus, easdemque simili modo revocavit Radulphus Episc. in Synodis Ann. 1435., & 1439. cap. 2., & in Synodo anni 1440. cap. 4. ubi sub pœna Suspensionis *à Divinis*, & *XL. Solidorum* Missas celebrare prohibuit *in Capellis non benedictis alicujus Domini Temporalis, quacunque dignitate præfulgeat, sine sua licentia expressa*. Demum Joannes Episc. Treccorensis Anno 1456. cap. 2. in sua Synodo Provinciali cassavit *omnes & singulas gratias, licentias, & dispensationes* per ipsum concessas *hactenus quibuscunque Personis Ecclesiasticis, aut Secularibus de celebrando, & audiendo Missam in Locis non sacris*.

XXIII. Post tot decreta è sola Ecclesia Treccorensi recitata duo addam, unum ex Ecclesia Aurelianensi, alterum ex Ecclesia Æduensi. Milo Aurelian. Antistes in suis Statutis An. 1314. cap. 9. [Extant Tom. 7. Collect. Martenianæ] pro hibuit sub *pœna Suspensionis, & Excommunicationis, ne quis Sacerdos, & cujusque conditionis, & status existat, in Oratoriis, seu Capellis, in quibus non est Capellanus perpetuus constitutus, nec dos sufficientium redditu um assignata, Divina audeat celebrare absque sua licentia speciali*. Huc sanè etiam spectat præsens Statutum, quod æquè complectitur Oratoria domestica, in quibus *perpetuus* saltem communiter tunc non designabatur Capellanus. Bartholomæus Æduensis ante Milonem in Synodo Provinciali An. 1301. cap. 7. prohibuerat, *ne aliquis in locis privatis absque licentia Prælati, vel Curati Loci illius præsumat Divina celebrare*. Videtur ampla nimis concessio in ipsa restrictione, cum celebrationem Sacrificii in privatis Locis solius Curati arbitrio subjecerit. Fortè tamen non est disjunctivè sumenda particula *Vel*, sed copulativè; sicut nonnumquàm apud Latinæ Linguæ peritos usurpata legitur. Si res ita se habuit, angustior certè limes concessionis erat.

XXIV. Exeunte Sæculo XIII. prodierunt Statuta Ecclesiarum Cadurcensis, Ruthenensis, & Tutelensis, quæ cap. 16. jubent, ut *extra Ecclesiam in privato Oratorio, vel in Domo nullus Missam celebret sine nostra licentia speciali*. His generalibus Sanctionibus non acquievit Girbertus Ruthen. Episcopus; sed *cum nonnulli Nobiles, & alii, quibus per Nos*, ait in sua Synodo Anni 1341. cap. 2., *seu Prædecessores nostros; vel auctoritate nostra, seu Prædecessorum prædictorum est data licentia Missas, seu alia Divina Officia in eorum Domibus in Loco mundo, & honesto celebrandi, seu coram se facere celebrari*; frequenter se excusarent de ignorantia Excommunicatorum, qui vitandi denunciabantur in Parochialibus Ecclesiis; eosque proinde in ipsorum Oratoriis admittebant: *Idcircò omnes prædictas licentias sub quacunque forma, seu expressione verborum concessas tenore præsentium revocamus omninò, quas sub alia forma nova... concedemus... idest ut non admittantur Excommunicati; & quod singulis Diebus Dominicis aliquem Discretum, & Fidelem mittere teneantur, mandata in Ecclesia facienda auditurum, & eis fideliter relaturum*. Egregia sanè cautio ne quidquam in notitiam omnium à Parochis delatum ab ullo Privilegiato ignoraretur.

XXV. De Turonensi Ecclesia, aliisque Comprovincialibus habemus, quæ statuit Simon Turonensis Archiep. in Concilio Andegavensi Anno 1365. cap. 33. (Extat in Collect. Lab-

Labbei Tom. 15. pag. 810. Ed. Ven., & Harduini Tom. 7. p. 1184. Ed. Pa.) Hæc autem statuit, nempè *quod quotiescumque per aliquem Episcopum alicui Nobili, vel Personæ Seculari celebrandi Divina Officia in Domibus suis, vel Capellis licentiam contingeret impertiri, quod illæ sex dies, scilicet Prima Dies Dominica in Adventu D., Dominica post Epiphaniam; Prima Dominica in Quadragesima; Dominica in Passione D., Dominica post Pentecosten D., Dominica post Festum Assumptionis B. M. V. ab concessione generali sint exceptæ, in quibus sex Diebus per nullum poterit in dictis Domibus, seu Capellis celebrari, nisi per Rectorem Parochialis Ecclesiæ, vel ejus Capellanum, vel alium de mandato ipsius Rectoris.* Hos omnes Dies excepit Simon, quoniam Capitula in Synodo constituta perpetuò illis diebus cuicumque promulgari jusserat. Non arrisit posteà Amelio Turonensi Episcopo, ut aliqui è propria Parochia abessent Diebus Festis; Undè in Synodo Turonensi Anni 1396. cap. 22. *Dominicis, Festisque ad Missam Parochialem accedere per se* præcepit. Penitus tamen, & omnibus nullo excepto sublatam ab Amelio fuisse facultatem privatorum Oratoriorum hæc verba non convincunt. Singulare aliquid advertit Martenius Lib. I. de Antiqu. Eccles. Ritib. cap. 3. art. 5. num 12. in Regest. Capituli Turonensis ad Annum 1487. datam nempè facultatem à Capitulo celebrandi in Domo infirmi Canonici.

XXVI. Pro Ecclesiâ Andegavensi, & Nannetensi aliqua specialitèr observanda habemus. De illâ quidem extat Tom. XI. Spicil. Acheriani decretum Guillelmi Majoris Sæculo XIII. exeunte editum; quo excommunicationem Sacerdotibus celebrantibus Missas in locis privatis sine speciali Episcopi licentiâ intentat. Uberiora occurrunt ex Episcopis Nañetensis Ecclesiæ, qui sæpè concessas à Prædecessoribus facultates domesticæ celebrationis irritabant. Videri possunt Statuta Henrici Episcopi An. 1408., 1409., & 1410. revocantia *licentias omnes, & singulis datas tàm Ecclesiasticis, quam Secularibus* quo ad Missas celebrãdas *in Capellis, Oratoriis, Maneriis*, (Ita nuncupabantur rustica habitacula:) *& aliis Locis non benedictis*. Pariter Guillelmus in Synodis An. 1445. & 1446. cassavit licentias *de celebrando Missas, aut alia Divina Officia in Domibus, seu Oratoriis Nobilium, aut aliarum quarumlibet Personarum, Locisque aliis non benedictis*. Similia statuit Joannes de Espinay cap. 1. suæ Synodi Nannetensis Anni 1449.

XXVII. Accedo ad Ecclesiæ Nemausensis Statuta Synodalia An. 1484. quæ Tit. de Celebr. Missar. n. 1. decreverunt, ut Sacerdos *nec extra Ecclesiam in Oratorio privato, vel in Domo Missam celebret sine nostra*, idest Episcopi, *licentia*. Addo denique Synodales Constitutiones Concilii Senonensis Anni 1528. sub Antonio Card. A Pratis celebrati paullò antè Concilium Tridentinum; in quibus ad auferenda vitia subreptionis, & obreptionis cap. 14. statuitur *non licere in Oratoriis privatis, quæ in Domibus Privatorum interdum habentur, Missas celebrare prætextu dispensationis Sedis Apostolicæ, nisi prius visis, recognitis, & approbatis dictis litteris dispensationis*. Abstulit etiam prudentissimus Cardinalis licentias celebrandi in Capellis, quæ in Diversoriis, & Hospitiis erectæ fuerant ad itinerantium commoditatem; atque *ut magis, ac magis tollatur occasio celebrandi Missas in Locis, ac Oratoriis privatis*, jussit Suffraganeis suis cap. 15. *ut non essent faciles ad consecrandum Altaria portatilia*; & ut *per suos Decanos rurales, aliosve Officiarios* providerent, *ne prædicta Altaria prout alia retinerentur, in Domibus Privatorum*. Extant Tom. IX. Conc. Hard. pag. 1953.

XXVIII. Debet Demum de Ecclesia Parisiensi mentio fieri, in qua certe domestica fuisse concessa Oratoria

toria dubitari nequit; cum hæc ipsa *privata Oratoria* supponat Concilium Parisiense Anni 1429. num. 32. dum in illis vetat Matrimonia celebrari. (Hoc ipsum prohibuit Concilium Senonense An. 1485. art. 3. cap. 4. fieri *sine urgenti, & necessaria caussa sub pœna Interdicti, & ingressus Ecclesiæ per unum mensem.*) Habemus etiam de Ecclesiâ Parisiensi generalem prohibitionem in Synodo Parisiensi Anni 1314. cap. 9. editam, *ne fiant Oratoria, aut Capellæ in Locis non exemptis sine licentia Episcoporum.*

XXIX. Postquàm varias Galliarum Ecclesias percurrimus, in Angliam transeamus, ut quæ ibi constituta fuerunt, distinctè proponantur. Quorumdam Sacerdotum impudentia Sacrificium *in privatis Oratoriis, seu Capellis pro Divinorum celebratione non deputatis* in illo Regno celebrabantur *nulla necessitate cogente*. Non *Seculares* tantum, sed etiam *Regulares* aliqui Presbyteri *Sanctiones Canonicas*, quæ id sine licentia episcopali fieri prohibuerant; *Secularium que traditiones Principum*, qui in Canonum defensionem bene se moverant, *nequiter* contemnebant. Hinc *varia Crimina* in Populis emergebant cum relictis Parochialibus Ecclesiis tam istorum honori detrahebatur, quam illorum instructiones impediebantur. Hæc mala considerans Synodus Londinensis Anno 1321. à Vualtero Archiepiscopo congregata cap. 6. decrevit *quemcumque in Oratoriis, Capellis, aut Domibus, seu in Loco minime dedicato Missarum solemnia Diœcesani non obtenta licentia contra Canonum prohibitionem de cetero celebrantem, suspensionem a Divinorum celebratione per mensem incurrere ipso facto*. Ut vero integram reliquit Londinensis Synodus Episcopi potestatem in concedenda licentia domesticæ celebrationis in Oratoriis, atque Capellis: Ita vicissim eâ, qua par erat, veneratione prosecuta est dispensationes, quas ab Apostolicâ Sede aliqui obtinuissent, id tantummodò, & meritò postulans, ut Pontificia Diplomata ostenderentur, ne unusquisque hæc falsò prætexeret, aut fingeret privilegia. Hinc subdit Concilium: *Nisi forte Locus, in quo Divina taliter celebrantur, aut illius Loci Dominus Sedis Apostolicæ auctoritate, seu speciali privilegio super hoc fortè prætenduntur muniti: quo casu in Locis illis hujusmodi Celebrantes auctoritates, vel privilegia, & eorum tenores Locorum ipsorum Diœcesanis infra duos menses a publicatione præsentis Statuti exhibere efficaciter teneantur*. Voluit etiam ab omni pœna immunes esse illos Sacerdotes, *quos in Oratoriis, vel Capellis Regum, seu Reginarum Angliæ, seu Liberorum suorum erectis, vel erigendis Missas celebrare* contigisset. Demum ne Episcopi facultate propria abuterentur, eos ad caussæ gravitatem, & ad Personarum necessitates respicere debere monuit in hunc modum. *Ceterum quia Diœcesani in concedendis super iis licentiis exhibentes se nimis faciles ex sua lenitate cum Ecclesiarum Parochialium injuria jacturam inferunt Animabus; omnes, & singulos nostros Suffraganeos exhortamur, ut ad celebrandum Divina in Locis hujusmodi nonnisi Personis indigentibus, & ex caussis magnis & probatis licentiam de cætero non concedant*.

XXX. Tam gravia Statuta iterum repetenda necessarium duxit altera Synodus Londinensis habita die 10. Octobris Anni 1342. sub Joanne Stretfort Archiepisc. Cantuariensi, atque Personarum conditiones, quibus ab Episcopis concessa dispensatio subsisteret, determinavit *Licentiam autem*, inquit cap. 1. *ab Episcopis nostræ Provinciæ Missas in Locis hujusmodi non consecratis celebrandi concessam, & in posterum concedendam Personis aliis, quam Magnatibus, Nobilibus, moram facientibus in Locis ab Ecclesiis Parochialibus notabiliter distantibus, aut notorie debilibus, vel infirmis irritam declaravimus*,

mus, & inanem. Per hoc tamen Ecclesiarum Prælatis, & Rectoribus, & Ecclesiarum Canonicis Cathedralium, vel Religiosis non intendimus derogare, quo minus ipsi in Oratoriis suis ab antiquo constructis Missas possint licite celebrare, seu facere celebrari, sicuti fieri consuevit.

XXXI. In Germaniam, Belgiumque regredior, ubi ad solum Episcoporum arbitrium coarctata fuerat facultas celebrandi Sacrificium in privatis Capellis. Id vero ex Provinciali Leodiensi Concilio Anni 1387. Titul. V. num. 51. ista decernente colligitur. *In Capellis Magnatum, vel aliorum de novo constructis, nisi ex licentia nostra nullus audeat celebrare, quod sub pœna excommunicationis fieri prohibemus* Anteà quidem frequentius, ut ad Sæculum IX. observavimus, ab Episcopis mittebantur Sacerdotes, qui in Oratoriis Laicorum sacrificarent: Postea tamen etsi ex indulgentiâ concessum esset Laicis hos Sacerdotes eligere, adhuc Episcoporum dignitas id sibi voluit meritò reservare, ut nonnisi de ipsorum licentia in iisdem Oratoriis Sacerdos Missas faceret. Ne vero Parochis gravamen ullum inferretur, studebant quoque diligenter Episcopi in concessione Missarum Domesticarum integra Parochialium Ecclesiarum jura servare. Ita plane respondit Nicolaus V. Anno 1447. ad Consulta Saxonum, ut refert Rainaldus ad illum Annum n. 28. Interrogatus fuerat Pontifex: *An liceat Laicis servare unum, vel plures Capellanos propter Deum in Domo sua bonæ vitæ recomendatos, qui sibi possint legere, vel cantare Missas in aliqua Ecclesia, sive Capella sine præjudicio Parochialis Ecclesiæ?* Respondit Nicolaus, *quod Presbyteri de licentia Episcopi Diœcesani hoc possint facere: est tamen decentius habitare extra muros Laicorum.* Hos Capellanos maximè in Castris, & Prædiis habebant Nobiles Viri; ut eorum operâ uterentur in re divina. Attamen, nequidquam sine debita Episcoporum licentia moliretur, constanter cavebatur. Hoc ipsum iterum insinuavit Synodus Moguntina Anno 1549. Can. 95. talibus verbis *Sacellani Nobilium in Sacellis Castrorum Missas celebrare, aut alia Sacramenta conferre, aut etiam prædicare non præsumant; nisi super eo auctoritatem, & consensum Ordinariorum obtinuerint.* Doluit autem (idque nostra ætate Boni dolent) Synodus Aoloniensis Anni 1536. Par. II. cap. 27., quod plures Capellani Nobilium *magna Cleri ignominia* sordidissimis quibusque negotiis alligarentur.

XXXII. Ut autem aliqua de Italia attexam, occurrit testimonium Hugonis II. Guidardii in sui Provinciali Synodo Beneventana Anni 1374. Tit. 12. cap. 8. quod manifestat inter Italos frequentem fuisse Oratoriorum privatorum usum; licèt non nisi ex auctoritate Episcopi in illis celebrari Sacrificium potuisset. *Permittitur*, inquit, *cuilibet Privato habere Oratorium privatum in domo sua & ibi orare, sicut habet communis harum Partium observantia: Sed multum cavere deberent sic facientes, ne in cameris suis, aut locis, ubi tenent, & faciunt Oratoria, quidquam inhonestum, aut turpe exercerent. In talibus autem Oratoriis privatorum Fidelium non debet Missa celebrari sine auctoritate Episcopi, & propter necessitatem, & tunc sine præjudicio juris Parochialis Ecclesiæ; nec in Festis præcipuis, sed aliis diebus, & hoc debet continere licentia, quando conceditur á Diœcesano.*

XXXIII. Denique ex Hispania unum saltem habeo monumentum, ex quo pateat, quod etiam in illis Regionibus Missarum Sacrificia in Domesticis Capellis permitterentur. Id reperitur in Concilio Derthusæ coacto Anno 1429., dum cap. 7. decrevit *quod nemini sano per privatas Domos, vel Capellas Sacramentum Eucharistiæ ministretur*; quodque *neque Missa pro Nuptiis, vel Sepulturis,*

vel

vel Novinuptis in domibus celebretur. Hæc mihi occurrerunt monumenta, quæ ad illustrandam Veterum disciplinam de celebratione Sacrificii in Oratoriis Domesticis colligenda studui.

XXXIV. Hic interim penitus non prætereamus Orientales Regiones, quæ licet in media, aut infima ætate extremam pene cladem in Rebus Ecclesiasticis passæ fuerint; adhuc tamen antea introductam consuetudinem Antimensiorum, & privatarum Capellarum in Laicalibus Domibus caussa Sacrificii retinuerunt. Laudabilis autem multum fuit providentia Alexii Patriarchæ Constantinopolitani, qui inter alia sua Decreta medio circiter Sæculo XI. edita, & Lib. IV. Juris Græco-Romani contenta prohibuit, ne in Magnatum Oratoriis Hominum multitudo admitteretur; aut Baptisma, cæteraque Divina Officia excepto privato Sacrificio peragerentur; atque ita nulla Populis occasio deserendi Ecclesias Parochiales præberetur. Etsi vero Domestica, ac privata Oratoria haberent Laici, adhuc indecorum dignitati Episcoporum in Oratoriis hujusmodi celebrare Græcis videbatur. Ita testatus est Theodorus Balsamon Scriptor XII. Sæculi in Can. 17. Synodi VI. dicens: *Cæterum Antistites Sacra non faciunt in Oratoriis, quæ non sunt dedicata, quoniam Antistitis auctoritas, dignitasque deprimitur, si non sit Templum, in quo Apostolicè collocatur*. Majestas etenim Supremi Sacerdotii etiam Majestatem Templi desiderabat, in quo libere Fideles omnes celebranti Episcopo assistere possent. Imo tam vehementer aliquando hæc prohibitio sacrificandi in privatis Oratoriis Episcopos urgebat, ut etiam stabilita fuerit pœna depositionis in Transgressores, quasi quod sui gradus eminentiam contemnerent, & despectui ostenderent. Istam pœnam mitigandam censuit Lucas Patriarcha CP. Sæculo XII. senescente, *alio modo talem* Episcopum transgressorem *puniendum* statuens, *sed non per depositionem*. Addo denique circa Orientales Decretum Concilii Nimosiensis in Cypro coacti Anno 1298., cap. 15. *Quoniam secundum Canonicas Sanctiones non alibi, quam in Locis Deo dicatis Missa debet aliquatenus celebrari, nisi summa necessitas hoc exposcat, sacri approbatione Concilii sub pœna Suspensionis, quam in contra facientes ferimus in his scriptis, prohibemus, quod ubi habetur Ecclesia, nullus alibi Missam audeat celebrare, nisi a Sede Apostolica, aut ab Episcopo Loci habuerit licentiam specialem*. Poterat Decretum istud ad sequens Opusculum referri; sed quia Sæculo XIII. etiam in Oriente non amplius consueverant Oratoria Domestica consecrari, propterea ad hunc quoque Locum pertinere judicavimus; cum a Nimosiensis Concilii Episcopis vetita fuerint Sacrificia etiam in Oratoriis privatis non prius impetrata debita facultate vel a Diœcesano Episcopo, vel a R. Pontifice.

XXXV. In his diversarum Regionum, Ecclesiarumque Synodalibus Sanctionibus quamquam plura Nobis enituerint, ea tamen breviter contrahere possumus. I. Semper desideratum fuit, ut Sacrificium in publicis, consecratisque Ecclesiis offerretur, cui Populus assisteret. II. Semper aliquibus fuerunt permissa privata Oratoria sive in Domibus, sive in prædiis propriis exstructa non tantum ad preces fundendas, quam ad immolationem incruentæ Victimæ. III. Non promiscue omnibus hæc facultas erigendi Domestica Oratoria ad celebrationem Missarum concedebatur. Solum Magnatibus, Nobilioribus, aut aliis Viris Potentibus, atque Ditioribus frequenter illam licentiam tradebant Episcopi; quia ut major in illis necessitas esse poterat, ne ad publicas Ecclesias aliquando accedere valerent; Ita minora incommoda adversus dignita-

tem, & reverentiam Divini Sacrificii timebantur eventura apud illos, quam si promiscue cum omnibus etiam infimæ sortis hominibus fuisset dispensatum. IV. Nemini unquam licuit in Domestico Oratorio offerre, nisi de licentia Episcopi. Hinc quæ in privatis domibus digne, ac licite Sacrificia offerrebantur, ea peracta sunt vel ab Episcopis ipsis, vel a Sacerdote, quem Episcopus prius elegerat, & approbaverat; vel ab iis, qui singulari privilegio muniti fuerant. Si vero aliquando Sacerdotes nondum approbati, inscioque Episcopo id audebant, tum pœnis gravissimis corrigebantur, atque iisdem pœnis vel ipsi Laici subjecti erant, in quorum Oratoriis Missæ invito, inconsultoque Episcopo habebantur. Porro Episcoporum auctoritas in approbandis, vel negandis facultatibus Domestici Oratorii, ac Sacrificii in proprio Episcopali Munere fundabatur;cum singularitèr à R. Pontifice non reperiatur tradita similis jurisdictio. Imò Honorius III. P. relatus cap. *in his* Tit. *de Privilegiis* benè noverat adesse in Episcopis talem facultatem ergà sibi subjectos Populos, ac Sacerdotes; neque tamen ullâ ratione eam aut labefactare, aut restringere voluit.

XXXVI. Semper insuper fuit Episcopis necessaria cautela in licentiis concedendis, ne passim, & sine legitimis caussis, iisdemque gravissimis privilegia hujus generis largirentur. Extiterunt quidem aliquot Episcopi aliis indulgentiores, quod utcunque tolerari poterat juxta Locorum diversitatem, ac peculiares circumstantias rerum, temporumque: Attamen omnes communiter Episcopi illud satagere debuerant, ne scandala, & Animarum damna in nimis frequenti dispensatione abacceſsu ad publicas Ecclesias orirentur VI. Ad omnia præcavenda pericula, & illud maximè, ne penitùs Ecclesiæ destituerentur, soliti fuerant Episcopi quasdã Festivitates excipere, in quibus nulli in privato Oratorio offerre liceret. Hoc ex Concilio Agathensi, & aliis nonullis posterioribus Synodis alibi uberiùs decla rabimus. VII. Ad eadem incommoda eliminanda multùm proderat illa consuetudo, quam sæpè Episcopi retinuerunt, videlicèt retractandi, cassandique concessas licentias, vel novo examini eas subjiciendi, & nonnisi sub certis limitationibus iterum elargiendi. Certè hujusmodi rigor Privilegiatos intrà ordinem continebat, ne fortè mererentur impetratis gratiis despoliari, si negligentes in decorâ Oratorii conservatione; vel temerarii in excessu suorum privilegiorum evasissent. VIII. Sæpè licentias distincto Chyrographo expediebant Episcopi. Id mihi persuaserunt superius allegata Statuta, quæ supponunt *speciales*, seu *expressas* fuisse licentias domestici Sacrificii. Profectò hæ phrases aptiùs indicant singulares syngraphas, quibus ab Episcopis prædictæ licentiæ tradebantur. Quomodo enim manifesto constare potuisset, an alicui ab Episcopo, vel ab istius Prædecessore concessa fuisset facultas Sacrificii in privato Oratorio, nisi manente Chyrographo, quo omnes fraudes, ac falsitates submoverentur? Talia Diplomata sine dubio dabantur in Ecclesia Ruthenensi, cujus supra n. 24. meminimus; quæ etiam determinatas *verborum formulas* in privilegii concessione adhibebat. Similiter Andegavense Concilium Anni 1365. volebat aperte *exprimi* in licentiis, quod Privilegiatis in quibusdam Anni Dominicis nequaquam facultate domestici Sacrificii uti liceret. Etiam R. Pontifex tales licentias in scriptis Chyrographis, Litterisque elargiebatur. Hinc laudatæ Synodi Coloniensis, & Londinensis jusserunt exhiberi Episcopis Apostolicæ Sedis privilegia, quatenus inde cognoscerent, an vere, & sine ulla obreptione Oratores a R. Pontifice gratias prætensas obtinuissent.

XXXVII. Denique ex præcedentibus

tibus Statutis Conciliaribus constat liberrimè quarumcunque Regionum Fideles ad Apostolicam Sedem confugisse, ut ab illa facultatem Domesticarum Missarum, & Capellarum impetrarent. Hæc apostolica privilegia sine gravi injuriâ Apostolicæ Jurisdictionis in omnes Christiani Orbis partes non poterant suo exercitio privari, quando de veritate eorumdem prudenter non dubitabatur. Hinc Honorius III. P. conquestus est, quod consimiles gratiarum elargitiones à se ipso Fratribus Minoritis concessas quidam Episcopi vanis tergiversationibus eludere pertentassent; Unde ne in posterum id fieret, Parisiensem Episcopum per Litteras monuit. Has Litteras recitat Gonzalez in Lib. V. Decretal. Tit. 33. *de Privil.* cap. *In his*; ubi quod de Minoritis ab Honorio dicebatur, etiam ad Prædicatores Gregorius IX. extendit. Non ita vero alii Episcopi se gesserant contenti ostensione Pontificiorum Diplomatum, quæ sicut cum suspicionem falsitatis ingerebant, executione privabantur; ita cum de eorum authentiâ constabat, promptè suum obtinebant effectum. Hoc modo se gessisse Gallicanos, & Anglicanos Episcopos superiora Statuta nos docuerunt. Fateri tamen necesse est, quod cum antè Concilium Tridentinum singuli Episcopi possent ergà suos Subditos liberè licentiam concedere domestici Sacrificii, tunc minus frequens erat ad Apostolicam Sedem ob eam rem recursus, quàm post Tridentinum evaserit. Inter privilegia privatæ Capellæ à RR. Pontificibus concessa ante Concilium Tridentinum fuit illud concessum à Sixto IV. Anno 1478. 3. Idus Januar. Collegio Abbreviatorum Apostolicorum; cujus verba ita se habent §. 16. *Et quia sine Divinâ Gratiâ nihil feliciter procedere potest, ad illam impetrandam* conceditur, *quod omnes Abbreviatores de numero septuaginta duorum hujusmodi habeant unam Capellam, & Altare portatile, super quo in Domo Vice-Cancellarii in loco ad hoc congruo, & honesto Missam omnibus Diebus, quibus ipsa Cancellaria tenebitur .... celebrari faciant.* Extat in Libro eruditi Præsulis Jo: Ciampini de Origine Abbreviat. pag. 37. Aliis amplissimis Viris R. Curiæ Præsulibus, nempè Sac. Rotæ Auditoribus, & Prothonotariis Apostolicis consimilia Privilegia data fuisse antè Concilii Tridentini decretum Sess. 22. legi; sed quia non fit mentio Capellæ, sed tantum Altaris Portatilis, in sequenti Opusculo reponenda existimavi.

CAPUT XII.

De Tempore, & Causis variatæ Veteris Disciplinæ, secundum quam Domestiça Oratoria consecrabantur.

I. CONTINUA Sæculorum serie semper sive rarius, sive frequentius fuisse concessa in privatis, domesticisque Oratoriis Sacrificia, quantum tenuitas nostra ferebat exponere curavimus; undè pateſceret nihil insolitum nostra ætate ecclesiasticam consuetudinem moliri in concessione Domesticorum Sacrificiorum, quod antea Majores, ac Antiqui Patres non permiserint. Verum licèt præsens disciplina circa DomesticaOratoria plurimum cum Veteri concinat; in eo tamen valdè ab illâ differt, quod nullam exposcat privatorum Oratoriorum consecrationem, quemadmodum olim desiderabatur. In hanc diversitatem intendere parumper opus est, tempus, caussasque mutationis quærendo, ut cum sua veteri disciplinæ debita laus asseritur, nullatenus præsens reprehendatur. Est autem maximè perspectum, (Neque enim ullus inficiabitur) non potuisse primis Ecclesiæ Sæculis semper in Locis Consecratis Divina peragi Mysteria; imò etiam fedatis persecutionibus, cum aliquandò ex speciali Episcoporum indulgentiâ permittebantur in privatis Domibus Sacrificia; non poterant semper prius consecrari cubicula, in quibus eadem consummarentur. Hinc etiam illis primis temporibus non rarò ad Rem Divinam faciendam contenti esse debuerant Sacerdotes aliquo modesto cubiculo, quod licèt, pro ut fieri poterat, & reverentia ergà Christum postulabat, a prophanis usibus segregaretur, & Oratorii formam nonnullam præseferret; non tamen prius speciali precum, sacrarumque cæremoniarum apparatu perpetuò Divinis tantum Cultibus esset consecratum.

II. Verum notissimum quoque est, atque à nobis Cap. IV. animadversum, Apostolos nonnumquam Christianorum Ædes in Dei Domos consecrasse, quo dignius, & acceptius ibi Deo Sacrificia offerrentur. Hanc ipsam regulam alii deinceps tenuerunt; ita ut Loca illa, seu Oratoria, quæ primis Ecclesiæ Sæculis, & maximè post conciliatam Christianis pacem ad Divinorum Mysteriorum celebrationem destinata erant, quamvis in privatis Domibus, in Episcopiis, in Palatiis Principum ædificata, ut plurimum consecrarentur. Vigebant etenim etiam IV. & V. Sæculo, rigideque observabantur Ecclesiasticæ Leges jubentes Sacrificia in Locis Sacris celebrari; ita ut necessaria fuerit specialis defensio Philippi Presbyteri Ephesini, ut Cap. præceden. num. 2. diximus, eo quod extra Loca Sacra aliquando Sacrificium obtulerit. Etiam S. Athanasius eguit validâ Apologiâ, qua sese adversus suos crudeles hostes Arianos eum acriter accusantes de celebrato Sacrificio in Ecclesiâ nondum consecratâ defenderet. Reverà multum valuisset Arianorum accusatio, nisi caussas necessarias in sui defensionem SS. Antistes Apol. ad Constantium protulisset.

III. Non debeo hic simul omnia congerere, quæ ad Ecclesiarum, Ora-

ratoriorumque apud Antiquos maximâ sollicitudine observatam consecrationem pertinent. Sufficit mihi in solis Oratoriis Domesticis consistere, de quibus manifesto constat peracta consecratio. Imò neque de his multa hoc loco colligere oportet, cum superiora Capitula identidem, nec infrequenter aperta signa hujusmodi consecrationis exhibeant. Et quidem quod attinet ad Oratoria Episcoporum, recoli possunt tum verba S. Paulini ad Severum, tum formula Libri Diurni RR. Pontificum, unde emicat diligenter fuisse conquisitas, & obtentas Sanctorum Reliquias, ut eorumdem Oratoriorum fieret consecratio. Quapropter plura illa, quæ de Reliquiis collocatis, aut collocandis in Oratoriis Justiniani, Constantinæ Augustæ, aliorumque Principum obiter dicta sunt cap. 10., imo & cap. 2., ubi de Capellâ Regum Francorum raptim aliqua indicavimus; tot sunt testimonia consecratarum Imperialium, Regiarumque Capellarum. Sed quid clarius testimonio Eginardi in Vitâ Caroli M. scribentis à Leone III. P. Aquisgranensem Palatinam Capellam fuisse consecratam? De Monasticis Oratoriis sive Virorum, sive Fæminarum superfluum est ostendere, quod ab Episcopis consecrarentur. Enimverò multæ extant S. Gregorii Litteræ pluri-mis Episcopis scriptæ, quibus sine Missis publicis consecranda *Monasteria*, idest Monasteriorum Oratoria, jubebantur. Non dabo quidem me vadem in asserendâ consecratione omninò Monasticorum Oratoriorum, quæ seorsim à majori Basilicâ ad magis secretum usum Monachorum exstruebantur. De hac quippe consecratione silent monumenta superius c. 9. pro secretioribus Sacellis Monasticis allegata. Attamen nec negabo saltem aliqua illorum fuisse consecrata; cum apud Mabillonium Lib. 63. Annal. num. 59. inveniam Instrumentum Sæculi XI. Monasterii Vindocinensis, in quo adnotatur à Carnotensi Episcopo Araldo consecrata Capella, *quæ maximè propter pauperes, & Familiam Monasterii Sanctæ Trinitatis in ejus Cœmeterio condita fuerat*. Si enim parva hæc Capella paucorum usibus addicta consecrata fuerat; quid vetabat etiam alias consimiles in Monasteriis consecrari?

IV. Pariter privata Laicorum Oratoria consuevisse prius ab Episcopo consecrari, antequam in illis liceret Missas facere, apertè demonstrant tum Litteræ M. Gregorii ad Castorium, & Fortunatum scriptæ pro consecratione Oratoriorum Timotheæ, & Julianæ, quas descripsimus Cap. I. num. 6.; tum Pelagii P. Epistola, & Formula Libri Diurni Cap. præceden. num. 9. recitatæ. Imò nec propter aliud à R. Pontifice hujusmodi litteræ pro Oratoriis privatis expediebantur, nisi quia juxtà illorum temporum consuetudinem non licebat Episcopis consecrationem Ecclesiæ, aut Oratorii suscipere, sine prævià Apostolicæ Sedis concessione. Aperta sunt pariter testimonia consecrationis Oratorii privati & superius cap. 11. num. 13. allegatum Capitulum XV. Caroli M.: *qui Oratorium consecratum habet, vel habere voluerit &c.*; & Novellæ Leonis Sapientis, qui propterea censuit permittendum omnibus Sacerdotibus in Laicorum Oratoriis sacrificare, ne *SACRA delubra* Sacrificio destituerentur. Alia multa suprà indicavimus, quæ diligenter retentam usque ad octavum Sæculum hujuscemodi optimam consuetudinem planè demonstrant. Hinc emicat Veterum privata Oratoria multum discrepasse ab hodiernis privatis, ac domesticis Laicorum Oratoriis; etsi illa quoque privata essent, quatenus ad privatum Familiæ commodum, usumque restringebantur. Tunc enim à fundamentis exstrui solebant, & penè à reliquo Domûs ædificio secreta; Cumque Rei Divinæ tan-

tantummodò deputarentur, propterea Episcopus illuc veniens Crucem in designato Loco figebat, Sacra Pignora Sanctorum collocabat, & Oratorium absque Missis publicis consecrabat. At privata Laicorum hodierna Oratoria potius *Cubicularia* sunt, ac nonnisi privatum aliquod domûs cubiculum, quod obtenta facultate domestici Sacrificii in formam parvi Sacelli componitur non multo post in prophanos usus convertendum, cum vel cessaverit concessa facultas, vel lubuerit in aliâ domûs parte simile Sacellum componere. Habemus nostrâ ætate Oratoria plurima in Loco publico, & præcipuè in Villis ob commodum Divitum, & Nobilium excitata, quæ melius assimilantur Veterum privatis Oratoriis, si eadem secundum ædificii, & structuræ rationem consideremus; quamvis ab Veteribus differant propter usum publicum, quem ista obtinent. Publica quippe hæc Oratoria Nobilium a fundamentis excitantur, & auctoritate Episcopi prius benedicuntur, quam in illis Sacrificia celebrentur; nec in potestate Fundatorum remanent, ut pro ipsorum arbitrio destrui, vel in alios prophanos usus converti valeant.

V. Diù custodita disciplina consecrandi Oratoria in privatis Ædibus erecta aliquam mutationem accepisse exeunte Sæculo VIII., aut saltem ineunte IX. nobis suadent plurima Conciliorum Statuta, quæ tunc edita huic variationi *recenter* exortæ vehementer resistebant. Etenim quantum verosimiliter colligitur ex Patribus, & Episcopis, qui ea ætate floruerunt, tum primum induci cæperat ab aliquibus consuetudo, ut celebraretur non quidem in domesticis consecratis Oratoriis, sed in quibusdam parvis *Ædiculis*, quæ licet Oratorii formam præseferrent; (Imo Oratoria vocabantur lib. V. Capitular. cap. 384. his verbis: *Qui Oratorium in domo sua habere voluerit, orare ibi potest*:) tamen consecratione carebant. Hanc novam domesticarum Missarum extrà Consecrata Oratoria celebrationem ægrè tulerunt Episcopi: atque ut huic novitati fortè in Angliam irrepenti resisteret Ecbertus Eboracensis Episcopus, opportunè in Excerptis circà Annum 750. promulgatis statuit num. 9. *Ut nullus Sacerdos in domibus, vel aliis Locis, nisi in Ecclesiis dedicatis celebrare Missas audeat.* Magis autem in Galliis dilatatus fuerat mos Sacrificium peragendi in Locis, Oratoriisque non consecratis. Quarè nullatenus ego dubito, quin ob illius moris eversionem Concilium Cabilonense II. Anni 813. Can. 49. & Aquisgranense An. 816. cap. 84. expresse confirmaverint Canonem LXXIV. Concilii Laodiceni, quo stabilitum fuerat *non oportere* in domibus Missas facere. Acrius, vehementiusque Concilium Parisiense VI. Anni 829. adversus magis crescentes abusus restitit; cumque cerneret nihil obtinuisse præcedentes Canones; sed potius *plerosque* Sacerdotum, ac Laicorum pro ipsorum libitu, atque contemptâ Eposcopali auctoritate in domibus, & hortis, aut in Ædiculis juxtà domos constructis Missas vel facere, vel audire; severiori prohibitione animadvertit indictâ pænâ Suspensionis, & Depositionis adversus Presbyteros in Locis non consecratis sine licentiâ Episcopi celebrantes; Laicis vero deterritis recordatione pœnæ, quam ob suam temeritatem Ozias sustinuit.

VI. Longiusculum Capit. XLVII. Par. I. Concilii Parisiensis hic insero, ne præclarum monumentum Lectores alibi requirere cogantur. *Consuetudines ad quorumdam libitum repertæ, licet contra Auctoritatem Ecclesiasticam existant, non facilem tamen correctionem accipiunt. E quibus est illud, quod plerique Presbyteri neglectis Basilicis Deo Dicatis in domibus, & hortis Missarum celebrationes contra divinam auctoritatem,*

tem, & canonicam institutionem facere præsumant. Et hoc similiter ad Episcoporum culpam pertinere perspicuum est. Proinde necesse est, ut unusquisque Episcoporum hujuscemodi temerariam consuetudinem à Parochiâ suâ penitùs amoveat. Quia nempè ex Divinâ Auctoritate dedicandarum Ecclesiarum, Oratoriorumque disciplina defluxerat, dum in Lege Vetere imperatum fuerat, ut in eo tantùm loco offerretur Sacrificium, quem Dominus ipse elegisset; sive quem sibi peculiariter consecratum acceptasset: Insuper quia Ecclesiastici Canones sæpè præceperant in Locis consecratis Missarum peragi Mysteria: Propterea Parisiensis Concilii Episcopi Presbyteros celebrantes in Domibus, & Ædiculis non consecratis sine Episcoporum licentiâ tamquàm reos violati præcepti divini, & ecclesiastici accusabant. Pergunt deindè Patres, exceptis quibusdam casibus, in quibus Missæ extrà Loca Sacra permittebantur, ita decernere: *Si quis Presbyterorum ab hinc ..... Missarum celebrationes in hujuscemodi illicitis Locis post tot, tantasque prohibitiones facere attentaverit, dignum est, ut gradûs sui periculum incurrat. Laicos namque plerosque meminisse oportet pœnæ Regis Oziæ, qui pro eo quod contra fas Sacerdotale Ministerium arripuit, lepræ immunditiâ illicò mulctari meruit. Et diligenter perpendant non esse sui officii, ut relictis Basilicis Deo dicatis, & Episcopali Auctoritate contemptâ AD LIBITUM SUUM IN HORTIS, & DOMIBUS, vel certè ÆDICULIS, quas juxta domos suas construunt, & paliis exornant in quibus Altaria erigi faciunt, Missarum celebrationes Presbyteros facere compellant. Satiùs igitur illis est Missam non audire, quàm eam, ubi non licet, nec oportet, audire. Sed & Presbyteri, si tamen Presbyteri vocandi sunt, qui inconsultis Episcopis suis Altaria in talibus locis erigere præsumunt, juxtà censuram canonicam gradûs sui periculum incurrere merentur.* Ecce his verbis adumbrata cubicularia nostra Oratoria, quæ licèt repræsentent formam Oratorii, tamen carent consecratione.

VII. Jam verò ostendit Concilium Parisiense novitatem hujus disciplinæ, eamque velut alienam ab institutionibus divinis, & ecclesiasticis ita eliminat. *Recenti quippe tempore de celebrandis in talibus Locis Missis emersit contra auctoritatem ecclesiasticam hæc, ut quibusdam videtur, religiosa consuetudo, quæ quia apertè ecclesiasticæ antiquæ traditioni videtur reniti, non debet nova adinventione, & qualibet pertinaci intentione defendi .... Quando in domibus, & hortis absque præmissa necessitate fit* (Missarum celebratio) *apertè humana præsumptio & præcepto divino, & auctoritati canonicæ contraire comprobatur. Ubi autem Deo Sacrificium offerendum sit Lex Divina docet Domino dicente* Deuter. 11. *Non offeras Holocaustum tuum in omni Loco, sed in Loco, quem elegerit Dominus tuus, ibi offeras Holocaustum tuum: Et in Concilio* (Laodiceno) *legitur: Non oportet, inquit, in domibus Oblationes fieri. Quando ergo, quod Dominus prohibet, facere humana præsumptio non metuit, procul dubio præceptum Dei transgredi non pertimescit. Quapropter necesse est, ut consuetudines pravæ postponantur, & Jussionibus Divinis obtemperando Ecclesiastica Auctoritas amplectatur.* Hactenus Concilium Parisiense, quod tamen, dum inculcat præceptum Divinum pro celebrando Divino Sacrificio in Locis consecratis, eo sensu, ut notum est, intelligitur, quando vel nulla necessitas aliter persuadeat; vel prudens Ecclesiastici Regiminis administratio cum aliquibus dispensare non permittat. Etenim neque Lex Deuteronomii secundum illum sensum, quo à Domino Moysi data fuerat, nunc obligat; neque ulla Ec-

clesiastica alia Lex tantam severitatem inducit, ut ab illâ recedere non sit licitum Ecclesiarum Pastoribus, quando aliter disciplinæ ratio utilior, aut saltem tempori congruentior videtur.

VIII. Juxta hæc Conciliorum decreta Patres Gallicani necessitatem offerendi Sacrificium in Locis consecratis, divinoque tantum cultui dedicatis inculcare non cessabant. Ex istis profero Jonam Aurelianensem Episcopum Lib. I. de Institut. Laicali cap. 11. qui confirmat Canonem Laodicenum, & inquit: *Non igitur sicut se habet quorumdam reprehendenda, & emendanda consuetudo, propter Ædiculas, quas sibi ad votum suum construunt, ibique Deo Sacrificium offerri posse, & debere contendunt, Templa... sunt relinquenda*. Nisi me meæ fallant conjecturæ, arbitror Ædiculas illas, quarum meminit Jonas, privatas fuisse Capellas consecratione carentes. Etenim eo modo mihi interpretandæ videntur, quo similes Ædiculas Concilium Parisien. VI. commemoravit; quæque dubio procul in numero Domesticarum computabantur, & consecratione carebant. Fortè ergo jam proserpserat in Aurelianensem Provinciam mos celebrandi in Ædiculis domesticis non consecratis; cumque inde facilior occurreret Laicis modus habendi domesticum Sacrificium, quàm ubi Oratoriorum consecratio exigebatur: (Ad hanc enim necessaria erat convenientis dotis assignatio.) Ideo *contendebant* in eisdem Ædiculis *posse, & debere offerri*; nec patiebantur novitatem ab Episcopis reprobari. Nondum altas radices fixerat nova hæc disciplina, quæ multo magis aperiebat aditum ad Templa deserenda: Hinc illam enixè emendare satagebat Jonas antiquæ consuetudinis reparator.

IX. Severius novitati hujusmodi restiterunt alii Episcopi, qui vel generatim prohibuerunt celebrationem domesticam extra Loca consecrata, vel ad summum propter infirmos illam concesserunt. Ex his habemus Thodulphum pariter Aurelianensem Episcopum in Capitulari ad Presbyteros suos cap. 11., ita loquentem: *Missarum solemnia nequaquàm alibi, nisi in Ecclesia celebranda sunt, non in quibuslibet Domibus, & vilibus Locis; sed in Loco, quem elegerit Dominus, juxta illud quod scriptum est Deuter. 11. Ne Offeras &c.* Habemus Herardum Turonensem Episcopum in Capitulari An. 856. cap. 34., qui generatim præcepit, *ut in domibus ab Episcopo non consecratis nemo Missam quacunque necessitate celebret*. Addi potest Capitulare Aythonis Basileensis Episcopi cap. 14. Tom. VI. Spicil. Acher. Edit. Paris. An. 1664., qui Missas *in Ecclesiis non consecratis, vel in Domibus, nisi fortè visitandi gratia in infirmitate detentos*, non concessit degradationis pœnâ *propter inobedientiam* transgressoribus interminatâ.

X. Idem rigor prohibens Missarum celebrationem in Locis non consecratis reperitur in Italia servatus Sæculo X., ingeritque fundamentum credendi ex Galliâ in Italiam paulatim pertransisse consuetudinem aptandi in Domibus quædam cubicula, quæ veterum Domesticarum Capellarum consecratarum vices gererent. Suspensionis pœnam inflictam in Synodo R. Sacerdotibus celebrantibus extra Loca consecrata testatur Atto Vercellens. Episcopus in suo Capitulari cap. 8. T. 8. Spicil. Acher. Edit. Par. pag. 4. dicens, quod *In Romana Synodo constitutum fuit omnium cum consensu Synodi, ut nullus Presbyter Missas, nisi sacratis ab Episcopo Locis, celebrare præsumat, qui particeps de cætero sui voluerit esse Sacerdotii*. Similiter Ratherius Veronensis Episcopus in sua Synodicâ ad Parochos jubebat, ut *nullus extra Ecclesiam per Domos, aut in Locis non consecratis Missam cantet*.

XI. His,

XI. His, quæ protulimus, Statutis plura sunt addenda ex Libris Capitularium, ut evidentius appareat Sæculo IX. iteratis Episcoporum, & Principum Sanctionibus glifcentem confuetudinem celebrandi in privatis Domibus non confecratis comprimi oportuiffe. Seligo nonnulla, quæ magis generaliter illam prohibere videntur. Ita Lib. V. cap. 178. inquit Anfegifus Abbas: *Statutum eft, ut nullus Presbyterorum in Domibus ab Epifcopo non confecratis oblationem offerre quoquomodo præfumat.* Et Lib. VI. cap. 201. præcipitur, *ut nullus Presbyter Sacra Myfteria, nifi in Locis ab Epifcopo confecratis agere præfumat.* Nullibi tamen vehementius, quam Lib. 9. c. 431. repellitur aufus illorum Presbyterorum, qui in Locis non confecratis Miffas faciebant. Patiantur Lectores aliqua hinc decerpere, unde eniteat, quanto fervore Epifcopi, ac Reges novitati refiftere ftuduerint. Omitto autem priora verba, quæ penitus concinunt jam recitatis Parifienfis Concilii Sanctionibus; & fequentia exfcribo. *Quamquam Deum vera fide ubique orare liceat; Sacrificia verò offerre, aut Corpus Domini confici nullo modo legimus, aut veraciter fcimus in aliis Locis juftè fieri, nifi in Locis Deo ab Epifcopo dicatis, nifi caufa hoftilitatis, aut fummæ neceffitatis... Ab antiquis autem Patribus, & Prædecefforibus noftris nulla alia ex occafione, aut pigritia feu præfumptione; fed propter dictam neceffitatem hoc conceffum effe legimus. Aliter quoque, nifi ut præfixum eft, in Locis non confecratis Miffarum folemnia agere non licet; & hoc nonnifi ex fummis, & pro prædictis neceffitatibus fieri ullo modo licet, quoniam Lex Divina admodum præcipiens ait: Caveat quifque, ne offerat holocaufta &c. Si quis ergo poft tot Prohibitiones hæc Decreta Apoftolica, & Synodalia, atque imperiali auctoritate renovata, & maxime omnium Imperii noftri Populorum, ac Procerum noftrorum confenfu, & hortatu confcripta, atque firmata temerare præfumpferit, fi Clericus fuerit, gradûs fui periculo fubjacebit: Si verò Monachus, aut Laicus fuerit à liminibus Ecclefiæ, ufque ad fatisfactionem, extorris fiat: Si autem, quod abfit, fuo Epifcopo, vel reliquis Sacerdotibus inobediens, vel contumax exftiterit, à Comitibus, vel Miffis noftris comprehenfus in carcerem ufque ad noftram, & proprii Epifcopi, atque Ecclefiæ fatisfactionem fub magna ærumna retrufus maneat.* Ad hoc forte Capitulum refpexit Fulbertus Carnotenfis Epifcopus Epift. 36. ad Guidonem Epifcopum cum dixit: *Legitur in quodam Capitulo Statutum fæpiffime, & inhibitum, ut Miffarum celebrationes in Locis incongruentibus omninò non fiant... Quia... Non eft licitum, ut in aliis Domibus, vel Altaribus, aut Locis Miffas celebrare præfumant; quàm ab Epifcopis confecratis.*

XII. Graviffima hæc omnia Patrum, Conciliorum, & Principum Statuta edita Sæculo IX., & X. in eum finem directa, ut eliminarent abufum recenter inductum celebrandi in privatis domibus, certè demonftrant tunc temporis adhuc viguiffe Difciplinam confecrandi Domeftica Oratoria; quæ tamen Viris Nobilibus non negabantur, quoties requifitæ conditiones dotis Capellæ, & neceffarii ftipendii ad Sacerdotis fuftentationem aderant. Verùm circà hæc tempora, & occafione iftius citiùs diffufæ novitatis introduci cæpiffe non dubito morem permittendi Sacrificia in quorumdam Nobilium domibus nondùm confecratis, atque privatis in Ædiculis Oratorii fpeciem præferentibus, quamquàm à veteribus Oratoriis plurimùm difcreparent. Vix etenim, quantùm attentè confideratis omnibus recitatis Canonibus exiftimo, novitas illa celebrandi Sacrificium in privatis do-

mibus non consecratis penitùs aboleri, ac ubique supprimi potuit. Nitebantur quidem totis viribus Episcopi eandem eliminare: Attamen illorum plures benè considerantes, quod ad arcendos abusus, qui indè oriri poterant, sufficiebat omnibus subditis præcipere, ne unquàm fieret in Domibus, & Locis non consecratis Missarum oblatio sine expressâ licentiâ Episcopi; ita rigorem Canonum contemperarunt, ut ex Episcoporum consensu, & permissione Sacrificia extrà Loca consecrata immolari possent. Ardenter igitur Episcopi desiderabant, ut pristinæ consuetudines celebrandi tantummodò in consecratis Oratoriis, excepto magnæ necessitatis eventu, sanctè custodirentur: Sed quia non omnes, ac ubique id semper obtinere poterant; contenti fuerunt, ut servatâ Episcopali Jurisdictione à solo Episcopo facultas in iisdem Locis non consecratis sacrificandi concederetur. Expresse id ostendunt duo Concilia adulto Sæculo IX. collecta, quæ dum prohibebant in Domibus non consecratis offerre; simul integram Episcoporum authoritatem consistere declarabant, qua domesticam Sacrificii oblationem permittere valerent. Sic Concilium Pontigonense Anni 876. cap. 7. statuit, *ut nullus latibulosa in suis domibus officia celebrare præsumat, sine sui rationabili licentiâ Episcopi*. Pariter Moguntiacum Concilium An. 888. can. 9. in hunc modum decernebat: *Missarum solemnia non ubique, sed in Locis ab Episcopo consecratis, vel ubi permiserit, celebranda censemus*. Quin imò potior ratio, ob quam Concilium Parisiense reprobaverat novitatem illius Disciplinæ, in eo maximè fundabatur, quod *inconsultis Episcopis* Sacerdotes in Domibus, Ædiculisque non consecratis sacrificarent.

XIII. Fatemur itaque reprobatum tunc fuisse vix ortum modum celebrandi in Ædiculis domesticis non consecratis, quia penitùs alienum erat à sanctiore pristinâ consuetudine: sed etiam credimus occasione illius novitatis cepisse de licentiâ Episcoporum quibusdam Sacrificia Domestica in cubiculis non consecratis permitti. Raro autem Sæculo IX. illa indulgebantur. Imò quibusdam in Locis, atque Provinciis, nec semel in gratiam infirmorum opportuna videbatur hujusmodi concessio. Verùm ubi primùm vel numquàm, vel rarò permittebantur Sacrificia in domibus non sacratis; paullatim deindè indulgentibus Episcopis multiplicata fuerunt; ita ut Sæculo XI. rarissima omninò fuerint Oratoria privata in domibus privatis consecrata; licèt valdè frequenter in Nobilium Domibus essent concessa privata Sacrificia. Mihi quidèm inter illas concessiones Missarum celebrandarum in privatis Domibus, quas post prædictum tempus concessas novi, nulla hactenus apparuit, ex qua necessariò præmittenda consecratio Oratorii Domestici videretur. Quin potiùs saltèm in sæculis infimis adverti, quod ubi Capellæ erant benedictæ, seu consecratæ non repugnabant Episcopi, quòd in illis nullâ prius ipsorum petitâ veniâ Missæ peragerentur. Aliqua exempla Cap. præcedenti posita sunt, & quæ num. 27. recitavimus, cæteris sunt clariora. Hujusmodi Capellas consecratas superfuisse etiam post Sæculum XI., vel alias quandòque recenter extructas, specialibus Ecclesiasticis Ritibus Divino tantùm cultui dedicatas fuisse ego negare non possum, cum adhuc hujus generis aliquæ superessent elapso Sæculò XVII. in Titulum Beneficii erectæ; quarum Nos c. 3. num. 6. mentionem fecimus. Verùm si talia Oratoria comparemus cum aliis Oratoriis Domesticis non consecratis, adeò istorum numerus excedit, ut nulla sit cum illis tentanda comparatio. Cæterùm aliud est dicere

etiam post Sæculum XI. ædificata nonnumquàm, ac consecrata fuisse aliqua Oratoria Domestica: Aliud verò affirmare etiam post Sæculum XI. pristinam fuisse retentam consuetudinem ut ad permittendam in Domibus Laicorum, & maximè Nobilium privatam Missarum celebrationem exigerentur consecrata Domestica Oratoria: Primum nequaquàm negamus, imò lubentes approbamus: Sed secundo resistimus nullo hactenus noto testimonio ad illud concedendum moti.

XIV. Quando ergo facultatem intrà certum tempus duraturam largiebantur Episcopi, ut celebrari possent Sacrificia in domibus Laicorum non consecratis, quod, ut jam diximus, cœpit Sæculo IX., ac deinceps magis invaluit, nihil verisimiliùs est, quàm quod saltem exigeretur, ut in aliquo honesto domûs cubiculo magis à prophanis actionibus semoto celebrarentur; ac proindè licèt locus ipse consecratione careret, aliquam tamen parvi Sacelli decenter compositi formam exhiberet. Quid enim minus desiderari poterat ad reverentiam Sacrificio exhibendam? Certè etiam cum novus ille modus sacrificandi in domibus tentari cœpit inconsultis Episcopis, parvæ *Ædiculæ* speciem Oratorii præseferentes habebantur. Ex dictis apparet qua ratione variatio Disciplinæ in omittendâ consecratione Domesticorum Oratoriorum irrepsisse videatur. Cum nimia frequentia Sacrificiorum, quæ in Locis non consecratis passim inconsultis Episcopis celebrabantur, cohiberi nequiret; graviora saltèm incommoda arcere studuerunt Episcopi. Hinc faciliùs licentiam Missas celebrandi in Domesticis Ædiculis concesserunt, ut ita saltem, dum suæ authoritati, ac arbitrio reservabant facultatem peragendi in domibus Sacrificium, auferrent illam immoderatam præsumptionem multiformis irreverentiæ originem, qua passim ad libitum Sacerdotes in privatis domibus offerre non verebantur. Intelligo equidem indè laxatam veterem Disciplinam: sed mirum non est, quod in remediis parandis adversùs latè grassantes graviores abusus nonnihil de pristino rigore Disciplinæ remittatur.

XV. Accessit altera caussa, quæ magis suaderet prætermittendam Consecrationem Domesticorum Oratoriorum; quia nempè licentia in domibus celebrandi solebat ab Episcopis ad certum tempus limitari, & non raro suspendebatur, cassabaturque; sicut cap. præcedenti plurimarum Synodorum testimonio demonstravimus. Nam quid indecentius fuisset, quàm ea Oratoria consecrare, in quibus perenniter non erat duratura potestas sacrificandi? Quando florebat mos domestica Laicorum Oratoria consecrandi, simul etiam consuetudo vigebat, ut numquam auferretur facultas in illis peragendi Sacrificium, nisi singulari quadam ex caussâ Interdicto subjicerentur. At sublatâ sequentibus ætatibus perpetuitate istius facultatis à privatæ domûs Oratoriis, quæ solùm ad tempus, & propter certas Personas concedi cœpit; necessarium quoque fuit negare talibus Oratoriis Consecrationem, ne locus ad divinum tantùm cultum consecratus post breve tempus careret Sacrificio, per quod præcipuus Deo cultus exhibetur. At dicet aliquis rem meliùs ita ordinari potuisse non obstante temporanea concessione domestici Sacrificii; videlicet quod ob reverentiam huic debitam Domestica consecrarentur Oratoria; ac deindè in morte Privilegiati, vel aliter spirante episcopali licentià statim destruerentur; ne aut Oratorium consecratum persisteret sine Sacrificio, aut propter Oratorium consecratum perenniter duratura foret facultas in privatâ domo celebrandi. Dicat ista qui voluerit: ego talia numquam dixerim, non mentis figmenta se-

quens, sed ecclesiasticos mores, sicut æquum est, reverenter suscipiens. Etenim si modus ille opportunior foret, neque nunc Oratoria Domestica sine Consecratione permitterentur. Profectò qui alitèr sentiret, nesciret quantâ curâ servanda sint Loca semel Deo consecrata, quæ nonnisi aut urgente necessitate, aut ad illorum venustatem novâ structurâ amplificandam subverti possunt, nec in usus prophanos transferri. Hinc monent Canones à Gratiano collecti Dist. 1. de Consecr. Cap. *Altaris*, & sqq. nihil eorum, quod Deo consecratum fuerit, etiam ligna, etiam lapides in usus prophanos posse converti: Unde Bonifacius VIII. P. Regulam LI. in VI. posuit: *Semel Deo dicatum non est ad usus humanos transferendum*.

XVI. Tertia demum caussa, cur satisfacientes votis multorum Nobilium non ampliùs solliciti fuerunt Episcopi, ut Oratoria Domestica consecrarentur, ex dignitate Consecrationis, sicut arbitror, sumebatur. Novi quidem apud Veteres magnâ sollicitudine fuisse etiam parva Oratoria consecrata; ita ut narret S. Gregorius Turon. Lib. de Glor. Confess. cap. 28. de B. Euphronio Turonensi Episcopo, quod in somnis admonitus à sanctis Virginibus Maura, & Britta angustum sub ipsarum invocatione erectum Oratorium consecraverit. Verum hæc ipsa Oratoria, vel ob insignes Reliquias, vel ob alias quasdam circumstantias, caussasque speciales digna prorsus erant, ut solemnitas Consecrationis in illis perageretur. At qui Ritus omnes, ac splendidum sacrarum cæremoniarum apparatum perspectos habuerit, quibus Consecratio Ecclesiarum Oratoriorumque perficienda præscribitur in veteribus, recentioribusque Sacramentariis, ac Pontificalibus Libris; Quique ad sacram magnificentiam istius solemnitatis attenderit; facilè etiam cognoscet non ita opportunum fuisse, ut etiam in omnibus parvis, privatisque Oratoriolis eadem solemnitas perageretur; Sed è contrà aptiùs pro illis tantùm Ecclesiis reservaretur, in quibus Divina Officia solemniùs, ac majore Populorum frequentiâ expleri solent. Hanc caussam mihi suggerit Hincmarus in Capitulis Anno XII: editis cap. 3. ubi de aliquibus Oratoriis dicebat, quod propter ipsorum angustiam *Consecrationem non merebantur*.

XVII. Accedebat insuper magna copia Ecclesiarum, publicorumque Oratoriorum, seù Capellarum, propter quam difficilè valdè fuisset Episcopis in pastorali munere, ac labore occupatissimis, atque gravatis omnia Domestica consecrare Oratoria. Hinc cum quosdam negligentes in consecrandis Ecclesiis redargueret Synodus Londinensis Anni 1237. cap. 1., eos tantùm ad majores Ecclesias consecrandas, Cathedrales videlicèt, Conventuales, & Parochiales movere, & excitare voluit. Nihil ampliùs Concilium Mediolanense IV. Par. I. de Ecclesiarum, & Altarium Consecr., ac novissimè Benedictus XIII. P. M. antiquorum Rituum custos observantissimus in Synodo Rom. Anni 1725. Tit. 16. cap. 1. desideraverunt. Hæc omnia dicta sint ad detegendam variationem Disciplinæ veteris, quæ primùm Domestica Oratoria ad Sacrificium deputata consecrari jubebat. Etiam inter Orientales mutatam post Sæculum X. veterem consimilem Disciplinam satis demonstrat Balsamon, cujus meminimus Cap. præced. num. 13., dum de introducto usu Antimensiorum defectum Consecrationis supplentium in privatis Oratoriis disserit.

XVIII. Hisce igitur de caussis adhuc observatur, ut reor, consuetudo abstinendi à Consecratione Domesticorum privatorum Oratoriorum; quoniam nec convenit illic Oratorium consecrari, a quo per mortem Privilegiati cessabit pri-

privilegium Sacrificii; nec expedit in privatâ domo solemnitatem Consecrationis celebrari. Hæc tantùm permitteretur in aliquâ Religiosâ Domo, vel in majori Principum magnorum Capellâ, vel demùm in Episcopio, si aliquod Oratorium illic erigeretur, in quo ut perpetuò durat facultas sacrificandi, ita singulares adessent prærogativæ, ob quas solemnem Consecrationem mereretur. At sanè rara sunt hujusmodi Oratoria etiam in Monasteriis, & Episcopiis erecta, quæ ritè possint consecrari; quibus aliundè simplex *Benedictio* sufficit. Imo si Oratoria in prædictis Religiosis Domibus extructa non diù in eodem loco perseveratura probabiliter judicarentur, imprudenter priùs benedicerentur; quoniam *Benedictio*, quæ Locum aliquem singulariter, & perpetuò solis Dei obsequiis dedicat, indebitè tribuitur ædificio, quod facilè, & quamprimò destruendum prævidetur. Non ita res se habet, ubi Oratoria in Monasteriis, ac Episcopiis ædificata perenniorem stabilitatem habitura fuerint: Nam cum in illis facultas celebrandi Sacram Agendam per se in perpetuùm sit duratura; jam nihil non conforme venerationi Sacrificii peragitur, si priùs illa Oratoria præscriptis ab Ecclesiâ Ritibus Deo dedicantur. Utrùm inter Regulares nimis sit communis consuetudo stabile aliquod in proprio Monasterio Oratorium dedicandi, priusquàm ibi Missæ fiant, non benè exploratum habeo. Id autem mihi certum est, quod sine culpâ in nondum dedicatis ipsorum Oratoriis privatis possint Sacrificia peragi. Etenim ubi Canones expressè postulant Oratorii Dedicationem, non unicè respiciunt Locum, in quo perpetuò duratura est facultas celebrandi, quousquè non evertatur; sed directè proprièque ad publica Oratoria referuntur. Laudandi autem maximè sunt illarum Religiosarum Domorum Patres, qui Oratorium privatum stabiliter divino tantùm cultui dedicant, ut majori reverentiæ ergà Sacrificium consulant.

XIX. Modus porrò dedicandi sive in Domibus Religiosis, sive in Episcopiis privata Oratoria non est ille solemnior, quem Liber Pontificalis pro Consecratione Ecclesiæ ab Episcopis tantùm facienda præscribit: (Rarissimè enim tanta solemnitas potest congruere privatis Oratoriis, ut paullò ante innuimus.) Sed est alter minùs solemnis, qui in Rituali Romano præscribitur sub Titulo *Benedictionis novæ Ecclesiæ, seu Oratorii faciendæ a Sacerdote de licentiâ Episcopi, ut ibi sanctissimum Missæ Sacrificium celebrari possit*: Ritus hujus Benedictionis nihil continet, quod apprimè non conveniat vetustissimis Ritibus in Ecclesiæ Consecratione servatis; in eoque tantùm differt à Ritu Consecrationis, quod in istâ majores cæremoniæ, majoreque solemnitate adhibeantur. Quare, quantùm attinet ad effectum perenniter dedicandi Oratorium divino tantùm cultui, uterque hic Ritus idem operatur; ita ut non minùs perpetuò devota Deo remaneant Oratoria post illam Benedictionem, ut converti non amplius possint in humanos usus, dum per Consecrationem unicè ecclesiasticis officiis, divinisque obsequiis mancipantur. Quando introducta fuerit distinctio Benedictionis à Consecratione, meum non est hic inquirere. Attamen licèt fortè non sit tantæ antiquitatis, sapienter nihilominùs post nimiam Ecclesiarum multiplicationem consultum fuit, ne, cum gravissimum foret Episcopis omnia Oratoria consecrare, vetustus ille, ac Apostolicus Ritus sanctificandi, Deoque dicandi certis precum formulis, sacrisque cæremoniis Loca perpetuò destinata ad celebrationem divinorum mysteriorum omitteretur. Hac ratione quædam emicat differentia inter majores, mino-

res-

resque Ecclesias, dum pro majoribus precipuè desideratur solemnis *Consecratio*, minoribus autem sufficit *Benedictio*. Hinc etiam patet, quare aptiùs Oratoria privata Domorum Religiosarum tanquàm minores Capellæ tantummodò per Ritum Benedictionis Dei cultui perpetuò dedicari valeant; ut nempè discrimen etiam in hac parte inter publicam Ecclesiam, privatumque Oratorium servetur.

XX. Pauca ista de Benedictione novi Oratorii privati obiter indicavimus etiam eo fine, ut negativè respondeamus interroganti; an saltem præscriptis in Rituali precibus, ac ritibus priùs benedici debeant Oratoria in domibus privatis, quàm Indultum Missarum domesticarum executioni à Privilegiatis demandetur? Hoc opportunè à nobis nunc indicatur, ne propter istam quæstiunculam iterum deinceps de eodem argumento alibi pertractare cogamur. Aliquis forsan existimaverit propter differentiam inter Benedictionem, & Consecrationem rectè benedici privata Laicorum Oratoria, in quibus vivente privilegiato Missæ celebrari possunt. Verùm non ita nobis faciendum suadet & praxis continua, & fundamentum, undè praxis ipsa innititur. Enimverò non minùs per solemnem Consecrationem perpetuo Deo devoventur Loca consecrata, quàm per simplicem Benedictionem Dei tantùm cultibus Loca Benedicta dedicentur. Quanta ergo deformitas foret Oratorium Deo in perpetuùm dedicare, quod vel ad libitum Privilegiati potest in usus communes converti alibi transferendo executionem Privilegii domesticarum Missarum, vel saltem per illius mortem ineptum redditur Sacrificio, in quo potior divini cultûs ratio consistit? Imò neque conveniens apparet, ut privatæ domûs Oratoria passim illâ prerogativâ decorentur, quæ præcipuè pro publicis Oratoriis, aliisque nonnullis intrà Religiosas Domos ædificatis reservatur. Ut enim inter majores Ecclesias, & minora Oratoria licèt publica penè semper discrimen observatur circà Ritum Consecrationis, quæ in illis tantummodò adhiberi solet: Ità par esse videtur suam quoque differentiam inter privata, ac publica Oratoria custodiri circà Ritum Benedictionis, quæ in Rituali assignatur pro novis Ecclesiis, Oratoriisve; ut videlicèt illa tantùm pro publicis adhibeatur, vel saltem pro iis, quæ in Religiosis Domibus exstructa perpetuò sunt permansura. Sufficiet itaque Oratoria privatarum domorum aquâ lustrali adspergere, & super illa recitare communem, ac generalem formulam precum, quam pro novâ benedicendâ Domo Rituale Romanum proponit.

CAPUT

CAPUT XIII.

De prohibitione factâ à Concilio Tridentino Missarum intrà Oratoria Privatarum Domorum.

I. INTER alias sollicitudines, in quibus diù sese exercuerunt Patres Concilii Tridentini, ut sacrosanctum Missæ Sacrificium omni Religionis cultu, ac veneratione celebraretur, ea fuit, quæ Locum Divinorum Mysteriorum offerendorum respicit. Fuerat quidem anteà multorum Episcoporum vigilantiâ, sicut superius advertimus, stabilitum, atque ecclesiasticarum pœnarum rigore vetitum, ne ullus sine necessariâ episcopali licentia extra Loca consecrata celebrare Missam auderet. Attamen non ubique idem rigor servabatur, neque prompta ubique obedientia tam gravibus decretis deferebatur: Etenim multi ab ApostolicaSede falsis prætextibus facultatem quocumque Loco Sacrificium offerendi impetraverant; imò obtentis privilegiis abutebantur: Alii autem similes licentias extorquebant ab Episcopis, qui cum nonnumquam se nimis faciles præberent Laicorum Votis multo animarum damno sacra Loca deserebantur; & alia passim mala cum dedecore, ac irreverentia erga Sacrosanctam Victimam contingebant. Nihil ergo opportunius, nihil convenientius fuit illa generali sanctione edita ab universo Concilio Sessione 22. habita die 17. Septemb. Anni 1562., qua *Decreto de observandis, & evitandis in Celebratione Missæ* stabilitum fuit: *Ne patiantur* (Locorum Ordinarii) *privatis in domibus, atque omninò extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda sanctum hoc Sacrificium à Secularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi*. Quoniam verò quidam opponere poterant privilegia, consuetudines, aut exemptiones ab Ordinariorum jurisdictione; propterea ne hæc, aliæque propter decorem cælestis Sacrificii à Concilio sapienter stabilitæ Leges eluderentur, Episcopi *Delegati Sedis Apostolicæ* adversus Transgressores *non obstantibus Privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscunque* sunt constituti.

II. Duo in recitatis Decreti verbis præcepit Concilium Ordinariis, illis videlicet, ad quos Rerum Ecclesiasticarum cura, & jurisdictio pertinet, sive Episcopalem Dignitatem gerant, sive loco Episcoporum sarcinam spiritualis regiminis ferant: 1. ne permittant Sacrificia offerri in *privatis domibus*; 2. ne pariter patiantur illa *extra Ecclesiam, & Oratorium divino tantum cultui dedicatum* celebrari. Utramque partem decreti simul conjunxerunt quidam Scriptores præcipue ineunte elapso Seculo, quos recenset Pasqualigus deSacrif.N.Legis quæst.447.n. 1. & Diana Tom.IV. Oper. Coord. Tract.2.de Orat. Priv. Resol. 19. n. 1. atque ex hac conjunctione eò usque progressi sunt, ut Episcoporum Auctoritatem pro concessione Missarum celebrandarum inOratoriis privatis, quamvis non consecratis, nec benedictis; potiùs confirmari quàm minui, aut violari arbitraretur. Enimverò licèt fateantur, quod negare non poterant, vetitam fuisse Missarum celebrationem in privatis do-

domibus, quoties in istis nulla fuissent fixa, atque à profanis usibus secreta Oratoria; adhuc tamen ubi ista reperiebantur intra domorũ ambitus extructa non minùs Episcopo integrũ fore existimabant in illis Sacrificium concedere, quàm in reliquis Oratoriis Publicis ejus auctoritate fieri permittantur. Scripserant autem aliqui hujus opinionis Patroni post Litteras jussu Pauli P. V. ad omnes Episcopos à S. Congregatione Cardinalium Concilii Trident. Interpretum missas, & à nobis Cap. seq. recitandas, quibus nonnulli Locorum Ordinarii adhuc licentias Missarum in privatis Oratoriis concedentes corripiebantur; ac propterea licèt illi Scriptores faterentur nulli Episcoporum, ad quos Litteræ illæ pervenerant, amplius licere in Oratoriis prædictis Sacrificium permittere; tamen hanc prohibitionem non ad Concilii Tridentini Decretum, sed unicè in novum Pontificis præceptum referebant.

III. Plurimum interest adversùs hujusmodi absonam interpretationem Tridentinæ Sanctionis insurgere; quoniam ubi concederetur nihil deperiisse pristinæ facultatis in Episcopis circà Oratoria in privatis domibus erecta, liberrimè possent etiam nunc Missas in iisdem concedere, cum, ut deindè advertemus, Litteræ jussu Pauli V. scriptæ Concilii decreto innniterentur, cujus executionem sublatis falsis expositionibus injungebant. Semel igitur admissâ illorum Scriptorum opinione consequens erit, ut Episcoporum pristina auctoritas in concedendâ Missarum celebratione intrà Oratoria Domestica nullatenùs restricta fuerit; eamque in amplitudinem extendatur, qua ante Concilium Tridentinum fruebatur. Quocircà vix suspicari possum, quod Episcopi illi, qui reprehenduntur in Litteris jussu Pauli P. V. scriptis, in tantam erroris absurditatem devenerint, ut crederent sibi, sicut ante Concilium, licere in privatarum Domorum Oratoria Missas concedere; quotiès apertè professi essent Tridentinum Decretum aliquo modo respexisse ad Oratoria in privatis domibus existentia. Reverà manifestè sibi ipsis contradicerent, qui confitentes Tridentinis Patribus displicuisse, ut Episcopi permitterent sine necessitate, gravissimâque causâ Missas in Oratoriis domesticis, atque privatis, adhuc affirmarent post Concilium Tridentinum integram, plenamque superfuisse pristinam Episcoporum potestatem, qua anteà ex quacunque legitima, quamvis non omninò necessaria, aut gravissimâ causâ, in iisdem Oratoriis licitè Sacrificium celebrari permittebant. Quamobrem valdè mirum videtur, quod aliqui priorem adoptaverint opinionem, & adhuc dixerint à Concilii Decreto fuisse salubri consilio admonitos Episcopos, ne sine causâ legitimâ similes ulli licentias Missarum domesticarum, etsi in Oratoriis privatis faciendarum, concederent. Cujusdam Anonymi Scriptiunculam Lib. 38. *Position.* fol. 236. legi, quæ illud insinuare studebat S. Congregationi Concilii, dum ab ista diligenter expendebantur remedia ad auferendos abusus, qui contrà Tridentinum Decretum excreverant. Certè ubi monitum hujusmodi in verbis Concilii agnoscitur, nullo modo negari potest ibi simul mentionem fieri de Missis, quæ intrà Domestica Oratoria peragebantur. Hinc ne apertè inter se contraria dicerent Palaus Par. I. Tract. 22. Disp. unica Punct. 8. num. 6., & Layman Theol. Mor. Lib. 5. Trac. 5. cap. 5. num. 4.; cum illi negabant in Tridentinâ prohibitione comprehendi Oratoria etiam in domibus privatis erecta, nihil penitùs de coarctata post Concilium Tridentinum facultate Episcopali circà eadem Oratoria addiderunt: Sufficeret igitur ad validam confutatio-

tatio-

tationem opinionis excipientis à Concilii Decreto omnia Oratoria Domestica, quamvis non benedicta, aut consecrata, ut limitatam Episcoporum potestatem in concedendis Missis intrà eadem privatarum domorum Oratoria ostenderemus. Verùm ne omninò illam directe impetere negligamus, pauca quædam ex Concilio ipso deprompta urgeamus non tàm ad verba ipsa, quàm ad scopum, & intentionem Patrum Tridentinorum attendentes, ex quibus ambiguitas dissipatur, ac sincera significatio verborum cognoscitur.

IV. In primis autem apparent in verbis Concilii comprehensa Oratoria in privatis domibus existentia. Etenim nisi distinctè duo ista; nempè celebrare in privata domo, & celebrare extra Ecclesiam, seù Oratorium, vetita in superiùs recitato Decreto dixerimus, nihil speciale decrevissent Tridentini Patres prohibendò celebrationem in Privata Domo, quod in alterà prohibitione celebrandi extra Oratorium non esset sufficienter expressum. Reverà si absque Tridentinæ Sanctionis violatione adhuc licuisset in Oratoriis privatarum domorum Missas facere, non priùs à Concilio prohiberi debuerat Missarum celebratio *in privatis domibus*; Sed sufficiebat tantummodò prohibere Sacrificium extrà Ecclesiam, & Oratoria nulla facta mentione privatæ Domus, quæ per se non reputabatur incapax Sacrificii, nisi cum ei fixum, ac stabili formà exstructum Oratorium deesset. Inutilis igitur erat prior prohibitio, quæ per se nihil operabatur; ac proindè ubi summatim teste Card. Pallavicino Lib. 18. Hist. Conc. Trid. cap. 6. multa complecti voluit Concilium, ne nimis se in singula effunderet; ibi planè superfluitate verborum peccasset. Addamus Patribus Tridentinis duo valdè inter se diversa displicuisse, quæ simul in Decreto illo comprehenderunt. Noverant sagacissimi Patres, quod Episcopi Missarum celebrationem in illis præcipuè Laicorum domibus fieri concedebant, in quibus ad Rem Divinam sua erant parata Oratoria. Noverant etiam nonnumquam concessa fuisse Sacrificia in eorumdem domibus extrà hujuscemodi privata Oratoria quibus domus illæ carebant. Hoc quidem deformius videbatur, ut extrà Ædem specialiter divinis tantum obsequiis deputatam cælestia peragerentur Mysteria: Verùm alterum quoque non benè congruebat ei obligationi, qua Fideles publicas, ac consecratas Oratoriorum Domos frequentare tenentur. Imò illa concessio Missarum in privatis Oratoriis privatarum Domorum variis obnoxia erat periculis irreverenter Res Divinas tractandi. Utrumque igitur penitùs auferendum curavit Concilium Tridentinum simul decernens, ne *in privatis Domibus atque omnino extra Ecclesiam &c.* Sacrificium perageretur.

V. Aliud adhuc habemus indicium, undè perspicuè cognoscamus à Tridentinis Patribus non approbatam fuisse Missarum celebrationem in privatæ domûs Oratoriis; quia nempè Concilium illa solùm approbavit Oratoria ad liberam Sacrificii Oblationem, quæ *ad Divinum tantùm Cultum dedicata* essent. Equidem privata Oratoria, quantumvis muro, tectoque à prophanis cubiculis penitùs separata, non possunt tali denominatione insigniri, ut Pignatellus Tom. I. Consul. 93, num. 2., aliique plures observant, qui proptereà iisdem domesticis Sacellis Immunitatis Privilegium negaverunt. Propriè autem de illis tantummodò Oratoriis affirmari potest, quod sint ad Divinum tantùm Cultum dedicata, quæ ita firmiter sunt addicta divinis obsequiis, ut illa destruere, ac in alios usus convertere nullus privatus homo valeat. Etenim quo usquè privati hominis dominio subjiciuntur, etiam ab illius arbitratu

pendent, ut vel permaneant Divino Cultui assignata, vel prophanis usibus deputentur. E contrà Oratoria omnibus pervia, & publica verè *Divino tantùm Cultui dedicata* dicuntur, quatenùs nullius privata auctoritate (nisi aliter Episcopus judicaverit juxtà sibi convenientem Jurisdictionem, quam in Loca sibi subjecta exer cet:) dirui, ac in alios usus converti possunt; Sed semper publicæ commoditati ad Deum ibidem colendum patent. Scio planè, clariùsque inferiùs ostendam, Oratoria privata in Domibus Religiosis retineri sine præjudicio hujus Tridentinæ Constitutionis: Verùm unà simul exploratum est ipsam Domum Religiosam, in qua Oratorium privatum exstruitur, in prophanos usus commutari non posse, cum universim statueritUrbanus III.relatus Lib. 3. Decret. Cap. *Ad hæc.* Tit. *De Religios.Domib.*, quod Domus Religiosa *non debet mundanis usibus deputari*. Cæterum hæc ipsa Oratoria Religiosarum Domorum, quia destinata Divinis tantùm Cultibus, sine gravi caussa destrui, & in alium locum transferri non debent; quod obiter hìc indicasse sufficiat. Præterea non oscitanter prætereunda est illa particula *dedicata*, quam Concilium Tridentinum usurpavit,dum, quæ ab ipso approbabantur Oratoria pro Missarum celebratione, expressit; quoniam ea sola excludit Oratoria privata intrà privatas domos ædificata. Enimverò quomodo hujusmodi Oratoria Divinis tantùm Cultibus *dedicata* dicemus, in quibus juxta penè undequaque receptam ante Concilium Tridentinum consuetudinem præcedenti Capitulo explanatam nulli Consecrationis, aut Benedictionis Ecclesiastici Ritus adhibentur? Certè nulla propriè Deo *dedicata* Loca appellantur, quæ prius specialibus ritibus Deo devota non fuerint. Hinc apposite Nicolius Lib. 5. Lucub. Canonic Tit 33. num. 7. demonstrabat Sacrificium in privatis Laicorum Oratoriis vetitum fuisse à Tridentino Concilio, quia cum carerent benedictione, non poterant vera, ac rigorosa appellatione Divino Cultui *dedicata* vocari.

VI. Considerandum denique est illud requisitum à Concilio Tridentino propositum, ut Oratoria Missarum celebrationi idonea evadant; videlicèt eadem priùs debere designari, & approbari ab Ordinario. Hinc quippe vetitum fuisse Sacrificium in Oratoriis intrà privatæ domûs ambitum erectis dignoscitur. Reverà visitatio facienda ab Episcopo cum designatione Loci olim evidens indicium Publicæ Domûs orationis fuerat. Vetera, ac recentia Sacramentaria Lector adeat in Titulo *de erectione Ecclesiæ*, seu *de impositione primarii lapidis pro ædificatione Ecclesiæ*, ubi exigitur, quod Episcopus Locum, & Atrium *designet*, Crucemque in hujus designationis signum figat. Ut enim ad Episcopum pertinet diligenter attendere, an expediat novum aliquod erigi Oratorium, seu Ecclesiam, quò liberè Fideles ad Missarum Solemnia conveniant: Ita quoquè ad eundem spectat vel per se, vel per alium Sacerdotem ab ipso delegatum Cruce affixâ Locum aptum Sacro Ædificio erigendo designare. Extant Justiniani Novellæ 67. cap. 2., & 131. cap. 7., & Caroli M. Leges Lib. 5. Capitul. cap. 382. id confirmantes, quas non est opus recitare; neque his alia adjungere, ne multus sim in re non meâ tractandâ. At Oratoria,quæ in privatis domibus eriguntur, nullatenùs egenthac episcopali designatione, & à quocunque liberrimè erigi possunt. Nunc etiam in concessione Sacrificii celebrandi in domesticis Oratoriis R. Pontifex servat hanc differentiam; nam licèt jubeat Oratorium domûs privatæ ab Episcopo *Visitari, & approbari*, priusquàm in illo Sacrificium offeratur; tamen reservat Ordinario designationem Loci, li-

liberam relinquens Privilegiato facultatem quacunque in parte domûs erigendi, parandive Oratorium, servatis omnibus illis conditionibus, propter quas approbari mereatur.

VII. Verùm dicet aliquis, cur unico verbo non abstulit Concilium tridentinum omnes ambages apertè exigendo Oratoria *publica*? Qui talia inquirit, benè advertat, quod infra Cap. XVI. exponemus, Concilium reprobasse quidem celebrationem extrà Oratoria, aut in Oratoriis privatarum domorum; non tamen reprobasse Missas fieri in Oratoriis Religiosarum Domorum, multòque minus Episcopiorum, quamvis privata forent. Ne ergo ista excluderet, opportunè, quantùm reor, à verbolimitante penitus Missarum celebrationem in Oratoriis publicis abstinuit. Unum porrò subjicio videlicèt priùs Concilium exclusisse celebrationem in privatis Domibus; posteà postulasse publica Oratoria ad legitimam, ac convenientem Sacrificii Actionem, quia priùs abusus sunt evertendi, antequàm recta morum norma præscribatur: Unde prius omne irreverentiæ periculum prohibitis Missis domesticis auferre, postea disciplinam celebrandi in idoneis Oratoriis stabilire oportuit. Non exclusit autem Concilium illa Oratoria intra ambitum privatarum domorum exstructa, quibus annexi erant Beneficiorum Tituli. Etenim hæc & diu post liberè retenta sunt, & alicubi aliqua adhuc retinentur; quæ prohibitioni Concilii non sunt obnoxia, quia propter Beneficiarium Titulum perpetuò dedicantur Divino Cultui, benedicuntur, & ubi adhuc tolerantur, publici Oratorii conditiones obtinent. De hujusmodi Oratoriis aliqua diximus Cap. 3., neque hìc alia addere opus est, nisi S. Congregationis Cardinalium Concil. Trid. Interpretum unicum Decretum aperiens, quousque facultas permittendi Oratoria privata in Titulum Beneficiarium erecta extendatur. Supplici Libello, qui reperitur Lib. 38. *Position.* in Vaticano Archivio S. Congreg., Comitissa quædam Eugubina exposuerat Amplissimis Patribus ipsam habere in proprii Palatii atrio Ruri Capellam satis decenter ornatam, ad quam Incolæ Oppidi *de Loreto* anteà per plures annos pro Missâ audiendâ confugerant ob nimiam distantiam ab Ecclesiis Parochialibus. Cum autem hæc Capella comprehenderetur Decreto edito ab eâdem S. Congregatione Anno 1615., cujus nos postea mentionem faciemus; dicta Oratrix, *ne ipsa 70. annis nata, ac valetudinaria, totaque ejus Familia, necnon dicti Incolæ* carerent pristina commoditate, *Capellam hanc in Titulum erigere, & propriis bonis competenter dotare pro perpetuo Capellano* cogitabat. Petebat ergo *edi decisionem, quod postquam dicta Capella, ut præfertur, in Titulum erecta, & dotata fuerit, non comprehendatur dicto Congregationis Decreto*. Huic postulationi die 23. Julii 1616. S. Congregatio respondit, quod *etsi sæpius declaraverit Capellas, quæ in Titulum perpetui Beneficii conferuntur, non comprehendi Decreto à se edito de privatis Oratoriis, censuit tamen è re non esse, ut hoc extendatur ad Capellas in posterum erigendas, ac propterea nihil esse concedendum Oratrici &c.*

VIII. At filum disputationis nostræ ad alteram utiliorem inquisitionis partem trahimus, per quam sicut rectam, plenioremque Tridentini Decreti intelligentiam comparabimus, ita uberiùs, ac vehementiùs resistere poterimus falsæ interpretationi; quoniam omnia, quæ proferemus, manifestò illi opponuntur, eamque rejiciunt. Ostendamus ergo coercitam fuisse intrà modicas angustias illam potestatem, quâ Episcopi ante Concilium Tridentinum fruebantur, ut in O-

rator iis non consecratis, aut benedictis, & intrà privatas domos existentibus Missarum celebrationem permitterent, quotiès legitima causa suadebat, quamvis hæc ipsa caussa nec necessaria, nec valdè gravis videretur. Priusquàm verò ex Concilio ipso argumenta eruamus, quæ id ostendant, operæpretium judico præmonere in Concilii Decreto non simplicem adhortationem, merumque monitum contineri; sed potiùs omni rigore, ac proprietate præcepti imperatum fuisse Episcopis ea adimplere, vel impedire, quæ ibi summatim proponebantur, ut debitus Sacrificio honor servaretur: Etenim verbis Legem, Præceptumque sonantibus sua decreta contexuit dicens: *Decernit Sancta Synodus, ut Ordinarii Locorum Episcopi ea omnia prohibere &c.* Hinc dubio procul, quod deinde inter alia ibi dicitur: *Nepatiantur* Episcopi privatis in Domibus, & extra Oratoria idonea Sacrificium peragi; istud, inquam, præcepti vim obtinet, & rigorosa lege prohibetur; ut propterea reus negatæ obedientiæ habeatur, qui imperata facere negligit. Alterum adhuc præmonere oportet, ut omnis occasio æquivocationibus subtrahatur, videlicèt Potestatem aliquam, cujus exercitium, & auctoritas in eo tantùm consistit, ut reddat licitam actionem, quæ aliàs non nisi illicitè perageretur, tunc coarctari, aut penitùs auferri; quando actio ipsa, in quam exerceatur, vel nunquam in posterùm facienda permittitur; vel tantummodò in quibusdam circumstantiis velut licita conceditur ab eo qui majori Potestate, ac Jurisdictione gaudet. Certè si terminus, in quem tendere potest alicujus Jurisdictio, atque Facultas, universim prohibetur; vel solùm ad certos limites, & intrà certas conditiones restringitur, consequens est, ut simul deleatur, aut coarctetur ad easdem circumstantias Facultas ipsa, cujus amplitudo mensurari debet juxtà majorem, vel minorem frequentiam effectûs, in quem prodire potest; cum nequeat prohiberi opus, nisi simul intelligatur impedita Facultas, quæ idem opus permittere poterat; quæque in ejusdem Operis concessionem omnem suam virtutem exercebat. Quid enim Potestatis post prohibitionem Operis factam ab Habente Superiorem Jurisdictionem remanet in eo, qui antea opus ipsum liberè poterat permittere? Nam ubi actio à Superiore prohibetur, illicita omnino erit, etsi concederetur ab altero, qui minore gaudeat auctoritate; quoniam istius licentia non redderet licitam actionem, quam Superior prohibendo illicitam reddidit. Ex hoc autem, quod actio illicita foret; etiamsi consentiente Inferiore perageretur, clarè apparet, quod in isto pristina non perseverat Potestas, cujus virtute ac concessione anteà honesta, ac licita actio reddebatur. Id porrò plurimùm illustrabit sequentia; quoniam si ex Tridentinâ Lege inferamus vetitum fuisse Episcopis concedere Missarum celebrationem in privatis Oratoriis sine gravissimis, vel necessariis caussis; simul etiam inferre oportebit potestatem ipsam Episcoporum limitatam fuisse intrà angustiores limites, quàm foret antè Concilium, antè cujus Decretum benè poterant eâdem potestate uti, quoties rationabilis, quamvis non valdè gravis caussa ad exercitium propriæ facultatis movisset. His præmissis proferam limitatæ Potestatis Episcoporum argumenta, quæ ponderato fine, ac scopo Decreti Tridentini eruuntur.

IX. Atque in primis si solùm Tridentini Patres abusum episcopalis potestatis in frequenti concessione Missarum domesticarum sine rationabili caussâ coercere studuerint, nihil novi profectò decrevissent, quod vel Divini Sacrificii ratio per se

se ipsam abundè non suaderet, vel sæpiùs non jussissent diversis in Conciliis repetitæ, & perenni inter cordatos Episcopos observatione firmatæ Leges non alibi sine legitimâ causâ permittendi Sacrificium, quàm in Locis Deo Sacris; ac ubi simul Populus liberè convenire posset. Eccur enim necessarium erat in Concilio Tridentino generatim prohibere Episcopis omnibus, ne ullum Sacerdotem paterentur in domibus privatis extrà Oratoria ad Divinum tantùm Cultum dedicata celebrare Sacrificium; si nulla ex parte illorum potestas in eodem concedendo restringebatur? Sollicitè quippè etiam anteà Episcopi impediebant Missarum celebrationem in similibus Oratoriis, pro quibus aut manifestum non extabat Apostolicæ Sedis Privilegium, aut episcopalis licentia data non fuerat. Vigebant tunc quoque generales Sanctiones incorpore Juris insertæ, quibus nimis faciles, & sine legitimâ causâ ab Episcopis impetratæ dispensationes Missarum celebrandarum extrà Loca Sacra reprobabantur. Ad eas igitur legendas, sequendasque sufficiebat Episcopos propria facultate abutentes ablegare; non vero novum Decretum, Legemve condere opus erat. Si aliud Patres Tridentini non desiderabant, quàm quosdam Ordinarios de nimiâ indulgentiâ corrigere, eorumque excessus emendare, non ad omnes Episcopos sermonem convertere oportebat; cum non tàm frequenter inveniretur, cui talis correctionis medela applicanda foret. Saltem aliquo verbo debuisset Concilium significare, quod solam facilitatem, & immoderatam frequentiam domesticarum Missarum reprobaret. At non ita Lex à sapientissimis, providisque Patribus dictata fuit: Nullum Episcoporum excipit: Omnes alloquitur: Ab omnibus exposcit, *ne patiantur* quemquam non tàm in privatis domibus, quam extra Oratoria Divinis tantum Cultibus dedicata, ac ideò neque in Oratoriis Privatis earumdem domorum celebrare. Quomodo ergo cohærere poterit observantia hujus novæ Legis integrâ superstite priore potestate episcopali?

X. Dicamus, Episcopos liberè, legitimâ tamen tantum ex causâ, sed nullâ verè urgente necessitate posse, sicut ante Concilii tempora, dispensationes Missarum in privatis Oratoriis Laicorum concedere; id patentur utique, quod, *ne patiantur*, prohibitum fuit: Unde cum impedire deberent, quod Concilium arceri jussit; illi è contra pristinâ potestate utentes promovissent, auxissentque. Certè dum aliquid fieri prohibetur, etiam impeditur potestas, ex cujus exercitio vetitum opus consequitur; quoniam, ut suprà diximus, non potest non constringi potestas, quæ actionem permittat, quoties actio ipsa ut illicita prohibeatur a Superioris auctoritate. Ut enim illicite Episcopus toleraret domesticam illam Missæ celebrationem; ita etiam non desineret esse illicita, ac vetita eadem celebratio, quantumvis Episcopus suæ potestatis limites trasgrediendo illam concederet. Demùm, ne singula prosequar non sine tædio Legentium, finis profectò fuit Concilii in eâ Lege concedendâ illicitæ celebrationis Missarum pericula auferre; & cum ex copiâ Privilegiorum anteà concessorum clare, certoque prænosset vix eadem deinceps impediri posse mala, nisi penitus concessæ gratiæ cassarentur; propterea omnia Privilegia delevit, omnes consuetudines evertit, omnes exemptiones dissipavit; atque ad has evellendas Episcopos Apostolicæ Sedis auctoritate adversùs inobedientes munivit. Verum ò inutiles Concilii sollicitudines! infirma remedia! Si permanere voluisset, sicut anteà plenam, ac integram episcopalem potestatem in Privilegiis talibus concedendis, apertam adhuc relinquebat viam periculis illicitæ celebrationis, quibus obstruendis laborare studuit. Orta quidem fuerant aliquandò

quandò eadem incómmoda ex Privilegiis a R. Pontifice obtentis, quibus socordes & ingrati Privilegiati abutebantur. Attamen multo frequentiùs oritura ex Privilegiis ab unoquoque Episcopo concedendis prudentissimè timeri, ac prævideri debuerant. Quanto enim plures sunt Concedentes, tantò faciliùs irrepunt pericula illegitimæ concessionis. Ut ergo obviam irent majoribus malis; utque manifestis periculis irreverentiæ in Missarum celebratione aditum præcluderent, sagacissimi Episcopi in Tridentino Concilio prædictam Constitutionem efformantes suæ potestatis amplitudinem spontè coarctare, ac deponere melius judicarunt.

XI. Uberiorem, clarioremque demonstrationem coarctatæ à Concilio Triden. Episcopalis Jurisdictionis qua antea Missas in Oratoriis privatarum domorum passim, etsi legitimis ex caussis, non tamen semper omnino necessariis permittebant, nobis paravimus excurrendo Concilia, quæ Triden. perfecto,& Apostolica Auctoritate confirmato in pluribus Provinciis collecta fuerunt, ut quod generalis Synodus stabiliverat, in singulis Regionibus Episcopi leges Tridentinis Sanctionibus penitùs concordes statuendo promulgarent. Dum enim evolverem Statuta hujusmodi Provincialia, in multa incidi, quæ severissimè, & universim prohibebant Sacrificium extrà Ecclesias, & Oratoria publica celebrare. Pauca autem occurrerunt, in quibus aliquod vestigium concedendæ ab Episcopis licentiæ pro celebratione in privatis Oratoriis innotesceret: Imò ubi id apparuit, simul vehementer inculcatum adverti, ne sine *magnâ, & necessariâ caussâ* ab Episcopis concederetur. Duobus in Conciliis Mediolanensibus meminit S. Carolus Oratorii privati auctoritate Episcopi permittendi: Attamen tantâ difficultate illud concedi posse declarat, ut præter necessitatem, aut gravissimam aliam caussam illicitum esse significet. Ita in I. Concilio Anni 1565. Par. 2. Tit. 5. primùm recitat Tridentinæ Legis verba, deindè subjungit: *Oratoriorum autem ædificationem, aut usum ne facilè, sed* MAGNA DE CAUSSA *permittant Episcopi*. In IV. Concilio anni 1576. iterum decernit Par. 2. Tit. 10. *Episcopus omnibus Missam in Oratorio Privato celebrandi facultatibus hactenus concessis certos limites, modumque præfiniat; ita ut præter caussas, quas* MAGNAS, ET URGENTES *is judicaverit, in ipsis privatis Oratoriis Missam celebrari ex facultatibus illis deinceps non liceat, nisi hoc fuerit à Sede Apostolicâ indultum. Quam moderationem diligenter adhibeat, si quandò in posterum ejusmodi facultatem concedendam censuerit*. Nictitat profectò, qui in his Provinciæ Mediolanensis Decretis non intelligit ex Concilii Tridentini Decreto, prod propterea præmissum fuit, derivasse illam coarctationem factam, ut Episcopi non nisi *magnâ urgenteque ex caussâ in posterum* facultatem celebrandi in Oratoriis privatis concederent. Nictitat pariter, qui non advertit quantum discrimen S. Carolus inter dispensationes ab Apostolicâ Sede indulgendas, seu indultas, & dispensationes Episcoporum fecerit. Eas quippè ad tantas angustias coarctandas non esse profitebatur, intrà quas ex præmissâ Lege Tridentinâ noverat contineri superstitem Episcoporum facultatem. Hinc ignoro, qua ratione Jo: Giussanus diligens ceteroquin Scriptor Vitæ S. Caroli scripserit Lib. 8. cap. 4. tàm rigidè S. Præsulem prohibuisse Missas in Domesticis Capellis; ut eas neque Urbis Gubernatori permittere voluerit, quamvis pro ipsarum celebratione ab Apostolicâ Sede Privilegium obtinuisset. Tantus rigor, qui indedecus Pontificiæ Dispensationis redundasset, congruere cum S. Caroli Provincialibus Statutis nequibat. Imò quæ Mediolani à Patribus Barnabitis in Collegio S. Alexandri diligentissimè custoditur Epistola S. Caroli

roli Romam ad Cæsarem Speciani missa pro conservatione Ambrosiani Ritûs, quæque edita fuit in Bibliothecâ PP. Barnabitarum Parisiensium, Giussanum confutat his verbis, quæ Urbis Gubernatorem respiciunt: *Già sua Santità gli aveva permesso di far dire* (la Messa) *nella sua Capella, nè io mai hò contradetto à questa licenza*.

XII. Non dissimili modo ab eo, quem tenuit S. Carolus, juxta Tridentinum suos condere Canones profitebatur Concilium Tolosanum Anni 1590. Par. 2. cap. 6. dicens *Missæ in Ecclesiis tantùm publicè, non privatim in Ædium Oratoriis ab Episcopo non temerè unicuique concedendis, nisi PERNECESSARIUM sit, accedatque Episcopi venia, celebrentur*. Non alio sensu exponendum puto Synodi Mexicanæ Anni 1585. Lib. III. Tit. 55 §. 11. decretum, quo recitatis Tridentini verbis statuit: *Ex nunc verò facultates omnes ad id quovis modo concessæ revocantur*; *Episcopique admonentur, ut deinceps cautè ipsi per se, & ad tempus limitatum eas concedant*. Non alio, inquam, sensu formam hujus decreti interpretor: Etenim non erat opus hujus majoris cautelæ mentionem fieri, cum nisi apertè exorbitando à justâ moderatione etiam antè Synodum Tridentinam vetitum fuisse dixerim sine legitimâ causâ in privatis, domesticisque Oratoriis celebrationem Missarum concedere. Intellexit itaque Mexicana Synodus arctiorem redditam potestatem Episcoporum per Tridentinam Sanctionem; atque ut *cautè* deinceps, & nonnisi *ad tempus limitatum* in eâ largiendâ se gererent Episcopi, Mexicanæ Provinciæ Concilium imperavit.

XIII. Reliqua Concilia Provincialia in Galliis, in Italiâ, & alibi convocata vel nihil speciale de Loco Missæ celebrandæ statuerunt supponendo in Ecclesiis publicis fieri debere, ut Concilium Rothomagense Anni 1581. Titul *de Curatorum Officiis*; vel si de Loco Missæ celebrandæ distinctè meminerunt, unicè generalem prohibitionem factam in Synodo Tridentinâ promulgando, & innovando nihil penitùs addiderunt, unde liberè perseverans in Episcopis facultas dispensandi circà domesticam celebrationem colligi àquoquam posset. Ita se gesserunt Concilia Anni 1583. Remense Tit. *de Eucharist.* num 16. Burdigalense Tit. 5., & Turonense, quod cap. 8. *pœnam suspensionis celebrantibus in domibus privatis, etiam Nobilium, aut aliorum Potentum* addidit. Ita se gesserunt Concilium Bituricense An. 1584. Tit. 23. Can. 5. 5, Beneventanum An. 1567. sub Jacobo Card. Sabellio Tit. 5. cap. 1., & aliud Anni 1599. sub Maximiliano de Palumbaria Tit. 16. c. 4., (Extant in Synodico Benevent. edito operâ Benedicti P. XIII.) Aquilejense An. 1596. Tit. 4., & Mechliniense An. 1607. Tit. 12. cap. 15. sub Paulo V. â Sacrâ Congregatione Cardinalium recognitum, atque probatum. At verò nonne incredibile penitus est omnes Episcopos, qui in tot Conciliis Provincialibus adfuerunt, de Episcopali auctoritate, ac potestate, concedendi Missarum celebrationem in privatæ domûs Oratoriis omnino tacuisse, si per Concilium Tridentinum, cujus Leges sequi, atque ex illis proprios excerpere Canones profitebantur, liberam ipsis fuisse relictam potestatem hujusmodi novissent? Imò potius valdè opportunè id agere debuissent, ut subditos docerent, ad quem confugere oportebat, quoties similem dispensationem impetrare desiderassent. Saltem ad propria tuenda jura necessarium erat superstitem in ipsis pristinæ potestatis amplitudinem commemorare illâ ipsâ occasione, in quâ de celebratione faciendâ tantummodò in Ecclesiis, publicisque Oratoriis omnes monebant.

XIV. Addo libenter statutum Synodale Anni 1577. Martini Rithovii Episcopi Iprensis, qui Triden. Concilio adfuerat, ut ex illo illustretur, quàm

quàm verè dicatur singulis Episcopis à Tridentinis Patribus vetitum liberè domestici Sacrificii facultatem concedere. Recitat Martinus Tit. 15. cap. 4. verba superiùs inserta ex Sess. 22., statimque subjungit: *Quæ quidem Ordinatio, ut pro rei gravitate fideliorem observationem habeat, mandamus omnibus Presbyteris Nobis subditis, ne quis prætextu antiquorum Statutorum, aut consuetudinis extra Ecclesiam, aut hujusmodi Oratoria* (de quibus loquitur Tridentinum) *deinceps Missam celebrare præsumat. Injungentes omnibus Pastoribus, & Presbyteris, ne deinceps dictæ Ordinationi Concilii Tridentini contraveniant; & etiam Laicis quibuscunque, ne per aliquos Presbyteros etiam exemptos in suis Ædibus Sacrosanctum Missæ Officium aliquâ ratione celebrari patiantur, aut petant, in pœnam arbitrariæ correctionis.* Hæc qui legit Rithovii Statuta illicitò intelligit edita esse, ut quod omnibus præceperat Episcopis Concilium Tridentinum, diligenter ipse in subditis *observationem* Tridentinæ *Ordinationis* exequeretur. Præceptum ergò Tridentini præcipuè Episcopos affecit; quia non meliùs impediri poterant abusus in domesticis Sacrificiis, quàm Episcopis prohibendo, ne concederent Privilegia, quæ primùm liberè largiebantur. Cupiebat Van-Espen Par. 2. Tit. 5. cap. 8. Rithovii Synodum legi; quod etiam nos cupimus, credentes tamen nihil aliud indè erui, quàm strictas angustias, in quas se Episcopi Tridentini Concilii Legibus conjectos fuisse noverant.

XV. In unicum nos incidimus Narbonense Concilium Anni 1609., quod levem aliquam suspicionem primò ingerebat adversus ea, quæ hactenùs de coàrctatione Episcopalis Potestatis in concedendis Missis domesticis diximus. Videtur quippe Concilium illud cap. 19. supponere, quod ex merâ Episcoporum licentiâ in domibus privatis celebrari Sacrificia possint: *Nec ait, celebrentur Missæ in domibus privatis etiam Magnatum, & Potentum nisi esset Sacellum ad hoc specialiter constructum, & per Episcopum, aut de ejus mandato benedictum*: Tum cap. 39. generatim statuit, *ut Ecclesiæ, Capellæ, & Altaria de novo non co struantur publice vel privatim in Domibus Regularium, Secularium, aut Laicorum sine expressâ Ordinarii licentiâ in scriptis concessâ*. Joannes Valerus Monachus Carthusiensis Hispanus de different. utriusque Fori V. Missa, Differ. 2. allegat Concilium III. Tarraconæ factum post Concilium Tridentinum sub Tit. de Celebr. Missar. Cap. Unico §. *Prohibet*, ubi decrevit, *ut ne dum in Sacellis eremiticis, & aliis Ecclesiis, sed etiam in Capellis domorum privatarum, si decenter ornatæ, clausæ, & separatæ a cubiculis fuerint, possint Episcopi dare facultatem celebrandi post earum visionem*. Tribuit Valerus hujusmodi decretum *ignorantiæ* conditæ Legis à Concilio Triden., ac proindè monet, quod etiam in Cataloniâ multis ab hinc annis viget consuetudo, ab Apostolicâ Sede postulandi privilegium Missarum celebrandarum in Oratoriis privatarum domorum, ut licitè ibidem peragantur. Mitiùs tamen ego; & quantùm ad Tarraconense Concilium, sicut etiam ad cap. 19 Concilii Narbonensis spectat, potiùs dicendum existimo, illic videlicèt esse sermonem de Capellis erectis in domibus privatis, sed *Benedictis*; ac propterea de illis Oratoriis agi, quæ licèt intrà ambitum privatæ domûs existerent aliquam rationem publicitatis habebant.

XVI. Cæterùm si benè perpendantur Narbonensia Statuta, aut tantum emendabant abusum fortè apud nonnullos Magnates, & Potentes irrepentem extrà Oratorium celebrandi; aut præcavebant pericula celebrationis dom sticæ, singulos monendo, ut licent.am *in scriptis* peterent ab Ordinario, priùsquam in domibus Altaria erigerent. Quando autem hanc

hanc licentiam possent elargiri Episcopi, non determinant. Crediderim ego etiam Narbonensis Concilii Patribus istam fuisse sententiam, quod gravissimis tantùm ex caussis possent prædictam dare dispensationem. Nam ubi aliud insinuassent ipsorum Statuta, procul dubio Cardinalibus S. Concil. Trident. Interpretibus displicuissent; nec in hac parte obtinuissent, sicut arbitror, approbationem, quam tamen priusquàm publicarentur, postulavit *de more*, & impetravit factâ aliquâ emendatione Narbonensis Archiepiscopus Anno 1611. Fagnano Congregationis Secretario, ut in Collect. Concil. Harduini Ed Par. Tom. ult. pag. 55. reperitur,

XVII. Adversùs falsas interpretationes Tridentini Decreti, & ad ostendendam coarctationem Episcopalis Potestatis circâ Missarum celebrationem in privatis Oratoriis; duo alia adhuc, eademque validissima argumenta opponuntur. Primum suppeditat statim post Concilii Tridentini promulgationem communiter receptus mos, quo ad Apostolicam Sedem illi confugiebant, qui in propriis Oratoriis Missarum domesticarum privilegio gaudere desiderabant. Reverà si nihil aliud proferretur, adhuc abundè patesceret sincerus sensus Conciliaris Sanctionis, cum ad legum legitimam interpretationem praxis ipsa, & consuetudo plurimùm valeat; sæpiusque obscura legum verba ex communi observantiâ sibi nitorem comparent. Alterum argumentum sumitur ex declarationibus factis à Sacrâ Congregatione S. R, E. Cardinalium, qui ad interpretationem Triden. Concilii super dubia oritura fuerunt delecti, ac constituti idonei interpretes. Profectò Pius IV. P. probans, atque confirmans universa Concilii Decreta Anno 1563. VII. Kalen Februar. *ad vitandam perversionem, & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret, prout ei luberet, in decreta Concilii Commentarios, & Interpretationes suas edere*, Apostolicâ Auctoritate omnibus prohibuit, *ullum omninò interpretationis genus super ipsius Concilii decretis quocumque modo edere &c. Si cui verò aliquid obscurius dictum, & statutum fuisse, eamque ob caussam interpretatione, aut decisione aliquâ egere visum fuerit*; ad Sedem Apostolicam accedere jussit, à qua *difficultates* declararentur, deciderenturque, *quemadmodùm ipsa quoque S. Synodus decrevit*. Ad hanc interpretationem Decretorum Tridentinorum Sixtus P. V. Anno 1588. Constitut. *Immensa* instituit Amplissim. Cardinalium Congregationem, quos præfecit *interpretationi, & executioni Concilii Tridentini, ac interpretandi facultatem* illis contulit, Pontifice tamen consulto *in his, quæ de morum reformatione, disciplinâ &c. aliisque hujusmodi statuta sunt* à Concilio; & soli Pontifici reservatis iis, quæ ad fidei dogmata pertinent.

XVIII. Undè igitur clariùs, undè securiùs mentem Concilii in recitato Decreto assequemur, quam recurrendo ad declarationes ab eàdem Congregatione identidem emanatas? Ab hac proindè Archiepiscopi, & Episcopi, quotquot post Concilium Tridentinum in propriis Provinciis Synodos collegerunt, approbari, aut si fortè minùs Concilio Tridentino concinerent, emendari postularunt Synodalia sua Decreta, priusquam promulgarentur. In recognoscendis autem hujusmodi Synodis, quam regulam tenuerit Sacra Congregatio, in Archivio ejusdem Lib. 10. Litter. fol. 230. specimen vidi occasione Synodi Provincialis Anno 1625. ab Archiepisc., & Cardinali Amplissimo de Surdis Burdigalæ celebratæ. Jam vero morem hunc mittendi ad sacram illam Congregationem Decreta Synodalia retinuerant Episcopi

etiam sub Gregorio XIII. Sixti V. Prædecessore: Nam ad eandem Congregationem Provincialia Concilia Remense, Burdigalense, Turonense &c. pro confirmatione missa sunt, & emendata, aut probata *ab Cardinalibus super Rebus ad OEcumenici Concilii Decreta pertinentibus* à Gregorio *præfectis* uti loquitur idem Pontifex in Litteris ad Archiep. Turonensem scriptis die 8. Octobris Anno 1584. quæ editæ sunt ab Harduino Tom. X. Concil. pag. 1452. Ed. Par. Meritò itaque in has sacræ Congregationis declarationes tanquàm in tutissimas regulas intendere debemus. At verò quæ fuerit praxis, quæve declarationes prodierint ad sensum manifestandum Tridentini Decreti, de quo agimus, fusiùs exponamus.

CAPUT XIV.

De Obedientiâ præstitâ Decreto Unico Sess. XXII. Concilii Trident., & de Declarationibus ejus Caussâ editis à S. Congregatione Concilii Interprete.

I. CUM primum promulgatum fuit Concil. Tridentinum impedivisse Episcopos, paucis fortè exceptis, Missarum celebrationem in Oratoriis intra privatas domos exstructis nullatenùs dubitare me sinunt plurimæ Provinciales Synodi, quas Cap. præced. commemoravi. Imò licèt aliqui Episcopi opportunum existimarent, saltem occasione aut gravis infirmitatis, aut Viatici ministrandi, Infirmos spirituali consolatione domesticarum Missarum fovere, atque ad istas concedendas sæpiùs multorum Ægrotorum precibus moverentur; adhuc tamen prudentissimi Præsules non ausi sunt quidquam moliri, merito verentes indè violari Tridentinas Leges. Potius consulere studuerunt S. Congreg. Cardin., qui pro interpretandâ Concilii mente à RR. Pontificibus selecti fuerant. Ità planè se gesserunt amplissimus Cardinalis Paleottus Archiep. Bononien. Anno 1566., & alter eximius Cardinalis Infans Portugalliæ in Regno illo Apostolicus Legatus Anno 1575., quorum literas ad S. Congregationem missas Cap. seq. recitabimus. Hinc quia post promulgationem, executionemque Concilii Tridentini nulla spes esse poterat, ut ab aliis impetrarentur legitimæ licentiæ celebrandi in privatæ domûs Oratoriis; propterea qui hoc singulari privilegio frui desiderabant, ex multis Orbis Christiani Provinciis ad Apostolicam Sedem supplices libellos mittebant, vel ad Sacr. Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, à quibus R. Pontifex priùs examinari preces ipsi porrectas jubebat. In Regestis Secretariæ Brevium Apostolicorum recensentur Litteræ in formâ Brevis, quibus Sanctus Pius V. Gregorius XIII. Sixtus V., aliique deinceps RR. Pontifices multis Oratoribus ex quamplurimis etiam remotissimis Regnis ad ipsos convolantibus Privilegia Missarum intrà Oratoria privata celebrandarum concesserunt. In Archivio similiter Congr. Concil. apud S. Petrum, in quo diligenter custodiuntur Libri *Positionum*, idest Supplicationum, & Caussarum ab illâ decisarum, extant Volumine signato num. 41. fol. 61., & seqq. multi

ti supplices Libelli ad eam non solum ab Europæ Provinciis, verùm etiam ab Oris Americanis missi vivente Card. Alciato, qui sub S. Pio V. Congregationis præfectus fuerat. At vero nisi Tridentinum Decretum anteà recitatum statim vim suam exeruisset, ex remotissimis saltèm Regionibus tot ad R. Pontificem pro domesticâ Missarum celebratione preces non pervenissent.

II. Multo autem magis ex hac frequentiâ Oratorum ad Apostolicam Sedem confugientium præstita tunc illi Triden. Sanctioni obedientia deprehenditur, quo advertimus ad caussas, quæ in supplicibus Libellis exprimebantur, ut Clementissimi Pontifices faciliùs ad desideratam indulgentiam flecterentur. Vix ullus tunc audebat petere beneficium spirituale Sacrificii in Oratorio privatæ domûs celebrandi, qui præter nobilitatem sæpè cum jurisdictione temporali in aliquibus Oppidis Castrisque conjunctam, simul non aperiret vel gravem infirmitatem, vel aliud simile impedimentum prohibens ad publicas Ecclesias accedere. Longus ero, si integrum hìc voluero catalogum texere eorum, qui primis illis post Concilium temporibus humiliter postulantes à R. Pontifice privilegium Missæ intrà Oratoria exprimebant caussas infirmitatis. Plurimos sanè in prædictis Codicibus Oratores reperi, qui non solum Generis Nobilitatem, Dignitatem in Republicâ, Jurisdictionem in Feudis indicabant; sed vel gravem senectam; vel podagram, vel nimiam corporis obesitatem, vel oculorum, virium, similesque infirmitates humiliter enarrabant; ut R. Pontifex ipsis, *& eorum infirmitatibus more pii Patris compatiens, durantibus ipsorum infirmitatibus* licentiam, & facultatem tribuere dignaretur, ut in Oratorio propriæ habitationis ab Ordinario visitando, & approbando Missam celebrari facere possent.

III. Si qui verò non enarratâ infirmitate pro simili concessione Pontificem exorabant; alias sanè valdè graves afferebant caussas, quæ ad favorem impetrandum sufficerent. Hinc modò Virginum, & Puellarum Nobilium sine variis periculis & gravibus incommodis domo egredi non valentium impedimenta proponebant, ut in lib. 41. *Positionum* fol. 111. & 138. in Melitensi, & Aquilana legi. Modo aperiebant gravia, ac publica, quæ ab ipsis gerebantur munera, & difficilem aditum ad Ecclesias reddebant. Propter hunc finem S. Pius V. Anno 1567., & Anno 1568. Papale Indultum domestici Sacrificii in Oratorio celebrandi concessit duobus Secretariis Regiis Portugalliæ; atque Sixtus P. V. Anno 1586. idem concessit cuidam Auditori Regiæ Audientiæ Mexicanæ, ut in Regestis Secretariæ Brevium adverti. Modo nimiam distantiam ab Ecclesiis publicis, ac nimiam viarum difficultatem, similiaque alia obstacula manifestabant. Has caussas inter alios Nobilis quidam Barchinonensis expressit in suo supplici Libello, qui reperitur in prædicto Tom. 41. fol. 68., his verbis: *Beatissime Pater. Cum devotus Sanctitatis V. Orator Nobilis NN. Dominus Castri de LLinas Diœc. Barchinonens. Castrum novum habeat, in quo propriam residentiam suæ habitationis facit plurimum distans a Parochiali Ecclesiæ ejusdem Loci de LLinas, & in itinere sit fluvius interpositus, ob cujus frequentes inundationes sæpissime impediuntur, quominus ad divina officia, & Missas audiendas proficisci possint, ac ideò ob singularem, & eximium sinceræ devotionis affectum Missam Domi suæ celebrari facere posse, & ad hunc effectum unum ibi locum idoneum, & convenientem specialiter deputare summopere desideret, si sibi ad id V. Sanctitatis licentia suffragetur. Supplicat igitur humiliter &c.* Similes caussas, atque distantiam per unam leucam à Civitate Cæsaraugustanâ protulerant quidam Oratores Nobiles; quibus proinde Sacra Congre-

gatio die 6. Julii An. 1571. censuit *concedendum indultum pro Missa in Oratorio privato*.

IV. Ob meram nobilitatem paucissimi tunc sperabant ab Apostolicâ Sede impetrare licentiam Missarum domesticarum. Imò Tom. 26. *Positionum*, in quo continentur ea, quæ sub Card. Mathæi Præfecto tempore Gregorii XIII., & deinceps in S.Congregatione fuerunt pertractata, reperio fol. 129., quod *relatis ad Sanctissimum supplicibus aliquorum libellis postulantium facultatem habendi Oratorium domi pro missis celebrandis; Sanctitas Sua injunxit Congregationi Concilii, ut ageret de præscribendis Conditionibus, quibus expediret concedere. Congregatio Concilii censuit similes facultates esse de cætero concedendas adhibitis infrascriptis cautionibus; quibus ad Sanctissimum relatis Sanctitas Sua eas probavit, & Datario* (a quo tum Privil. hujusmodi tradi solebant) *transmitti mandavit* Inter quinque autem Conditiones secunda hæc erat; *ut Facultas hæc non concedatur nisi Viris, aut Fœminis primariis morbo, aut alia caussa impeditis, ne ad Ecclesiam accedant*. Solum cum iis, qui præcelsâ quadam dignitate fulgerent, multoque magis cum Magnis Principibus facilius dispensari poterat, maximè cum non poterant non gravia permisceri incommoda in similibus Principibus; si vel ipsi, vel ipsorum Aulici Ministri quotidiè ad publicas Ecclesias propter Sacrificium ire compellerentur. In eodem Lib. 41. *Positionum* fol. 50., & 53. exstat instructio Lusitanico, & Italico sermone descripta, quo Magna Portugaliæ Principissa Ministro suo in Urbe degenti ista suggerebat: *Quel che domando à Sua Santità, è la licentia per poter far celebrare Messa in Casa mia in luogo decente per me, e tutte le mie ancille, e servitrici, percioccbè non hò uscito mai à udirla fuori; ne il stato, qualita, e consuetudine del Paese il permette; nè manco possono andar a udirla sessanta Donne, che sono in Casa mia, alla Chiesa. E che udendola nel detto Luogo a Casa mia così io, come le mie servitrici, e servitori nelli giorni delle Domeniche, & Festivi satisfariano all'obbligazione della Chiesa senza pregiudizio della Parochia*. Postulat deinde facultatem ingrediendi Claustra Monialium, & addit: *Non ostante il Concilio Tridentino, perchè innanzi di esso io avevo già tutti questi Privilegi concessi per li Papi, e Nuncii, e Generali Ministri dell'Ordine; e non vi parrà questo difficile, perchè già in questo Regno vi sono le medesime licentie*. Preces hujusmodi fuerunt exauditæ; atque, ut adnotat ad oram Libelli Card. Alciatus, fuit privilegium *concessum cum clausula in Oratorio ab Ordinario visitando, & approbando*. Similia Privilegia Magnis aliis Principibus concessa in Regestis Secretariæ Brevium adverti; ac praecipue unum planè pulchrum An. 1575. concessum Regi Christianissimo, cui inter alia plura simul facultas tribuitur celebrari faciendi in Oratorio domûs suæ habitationis etiam ante diem, & habendi Altare portatile. Alterum pariter illustre Privilegium reperi Anno 1574. concessum Magno Ferdinando Austriaco, qui postea in Imperatorem Romanorum electus fuit. Adornatum Operis hoc ipsum infero, maximè cum unicè ad Oratoria domestica pertineat.

Dilectissimo Filio Nostro
Ferdinando Archiduci Austriæ
GREGORIUS PP. XIII.

Dilectissime Fili noster salutem &c. Honestis petitionibus tuis, præsertim quæ ad spiritualem tuam consolationem tendere dignoscuntur, paterne annuere volentes, Tibi, ut in domibus in quibus Te pro tempore habitare contigerit, in aliquo honesto, & condecenti loco huic tantum usui destinando, quibuscunque Anni diebus quando volueris, per idoneos Presbyteros Seculares, vel cujusvis Ordinis, Regulares ab Ordinariis deputatos Missas celebrari facere, illisque una cum

*cum Familiaribus tuis, & aliis Personis ibidem pro tempore existentibus interesse, easque audire libere, & licite possis, & valeas Auctoritate Apostolica per præsentes concedimus pariter, & indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque in contrarium facientibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die ult. Apr.*1574. *Pont. Nos An*.3.

V. Ex his consequitur benè persuasos fuisse communiter eos, ad quos de venerant Statuta Tridentina observanda, non ab alio facultatem Missarum celebrandarum in Oratoriis privatarum domorum, quàm à R. Pontifice tribui posse: secus non jam solliciti fuissent ad illam impetrandam gravissimas caussas exponere; ut illis saltem durantibus gravis molestia futura ex accessu ad Ecclesias parochiales, cum longius istæ abessent. Hinc cum quidam *de Nobili Genere procreatus, ac Loci de Marlot in temporalibus Dominus* (Diœcesis Trecorensis) *fervore devotionis accensus Oratorium prope dictum Locum* contruxisset, ornassetque, quia propter nimiam distantiam difficile ad Parochialem Ecclesiam ipse, suique accedere poterant; ad R. Pontificem, supplici Libello relato Tom. 41. *Positionum* fol. 143. confugit, cui S. Congregatio Concilii respondit *committendum esse Ordinario, qui dictum Oratorium visitet, & si decenter ædificatum invenerit, approbet, & dotari curet, & sine alicujus præjudicia*. Nondum itaque excitatæ fuerant illæ dubitationes de sensu Tridentini Decreti, quæ postea occupaverunt aliquorum animos; vel si alicubi eas aliqui moverant, paucissimi sanè iis aures præbebant; nec tutò se posse sine Apostol. Sedis concessione aliundè Missas in propriis privatis Oratoriis celebrari facere putabant, licèt gravi infirmitate laborarent. Potius teste Martino Azpilcueta Navarro C.R. Lib. 1. Consil. quæst. 33. consuetudo invaluerat, ut neque ex caussâ infirmitatis Episcopi in privatis domibus Sacrificia celebrari paterentur. Imò ità clarè videbatur vetita à Concilio Tridentino domestica Missarum celebratio; ut cum Neapoli in dubium aliqui revocarent Indultum Nobili infirmæ Mulieri à Pio IV. concessum, quia in Literis Apostolicis eidem Concilio expresse non fuerat derogatum; debuerit ad Card. Alciatum Oratrix scribere in hunc modum, sicut reperitur Lib. 41. *Positionum* fol. 248.

Illustrissimo, e Reverendissimo Signore. La Contessa N. alli 18. *d'Ag.* 1564. *ad preces del Cardinal Simonetta buona mem. ottenne Breve dalla felice mem. di Pio IV. di poter si fare celebrare in Casa per la sua infermita, del qual Breve si è servita sempre in Napoli,... Adesso Monsignor Arcivescovo di Napoli, o suo Vicario non vuole se ne possa servire con dire, che il Breve non dice: Non ostante il Concilio di Trento: per il che sendo detta Signora travagliata dal suo male, oggi più che mai supplica V. S. Illustrissima, e Reverendissima scrivere al detto Monsignor con declararle, che non ostante nel Breve non sia detta derogazione, che la sudetta Signora conforme à quello se ne possa servire, che tutto le farà à grazia singolarissima da V. S. Illustrissima, e Reverendissima*. Fuit hæc dubitatio sublata Decreto S. Congregationis die 16. Martii Anno 1580., quæ *censuit non opus fuisse hac speciali derogatione Concilii*.

VI. Communiter igitur post Concilii Tridentini promulgationem credebatur facta restricto episcopalis potestatis in concessione Sacrificii intrà Oratoria privata. Hoc primis illis annis excitatum dubium reperi Tom. 38. *Positionum* fol. 282., quod nobilissimæ Mulieres S. Congregationi Concilii sol-

solvendū proposuerant: *An indultum audiendi Missas in propriâ eorum domo sibi per Paulum III. concessum per Concilium fuerit sublatum?* Sed, ut ibidem subditur, S. *Congregatio censuit esse sublatum*, quia nempè TridentinumConcilium privilegia àRR. Pontificibus concessa non exceperat. Paullò itaque serius ab aliquibus dubitari cœpit de Episcoporum postConcilium Tridentinum superstite integrâ potestate proSacrificiis intràDomestica Oratoria celebrandis. Quoties autem hujusmodi quæstiones ad Sacram Congregationem Concilii delatæ fuerunt, responsum fuit ab Apostolicâ Sede similes licentias petendas esse, sicut jam recepta consuetudo; quæ sola debuisset sufficere ad rectam intelligentiam Tridentinæ Prohibitionis, observaverat. Hac de re interrogaverat Cardinalem Alciatum Sacræ Congregationis Præfectum Episcopus Parmensis litteris ad eum scriptis, & insertis Lib. 41. *Positionum* fol. 61., in quibus ità scribebat. *Nasce un dubbio quì, come V. S. Illustrissima potrà, se si degnerà, di vedere sopra al celebrare delle Messe nelle case, ò de Privati, ò de Feudatari ne' Luoghi loro. La supplico a favorirmi di farmi sapere quello, che averò da esseguire, che non mancarò di quanto mi sarà comandato; con che umilissimamente gli bacio le mani. Da Parma alli 12, Febraro del 1577.* Subnexuit deinde quatuor interrogationes, quorum prima quærebat: *Utrum Episcopus, attento Concilii Tridentini Decreto, in Oratoriis existentibus in Domibus Privatorum celebrandi Missam licentiam ex caussâ concedere possit?* Statim autem S.Congregatio die 9. Martii 1577. respondit, & *censuit non posse; sed hanc licentiam petendam esse à Sede Apostolica præcipue post Concilii Tridentini communem observantiam*.

VII. Similem interrogationem proposuit non multò post Episcopus Perusinus, cujus supplex Libellus continetur Lib. IX. *Positionum* fol. 181., & ita se habet: *Cum Sacrum Tridentinum Concilium Sess. 22. Decret. de Observ. & Evitand. &c. Locum celebrandi Ecclesias tantùm, & Oratoria constituat, quibus exceptis nullus alius huic Sacrosancto Mysterio locus relinquitur: Quæritur num hoc Decreto Oratorii nomine comprehendantur etiam Oratoria Privata, ita ut Episcopus licentiam celebrandi possit concedere in OratoriisPrivatis tàm in Domibus Privatorum existentibus, quàm extrà Domos constitutis? In quo dubitatione supplicatur Illustriss., & Reverendiss. DD. Cardinalibus Trident Concilii interpretationi Præpositis, ut pro hac veritate enucleatiùs cognoscendâ dignentur aliquam edere declarationem, quæ quidem plurimis utilis erit, atque gratissima, in primis verò D. Episcopo Perusino consultum erit, qui ut multorum postulationibus satisfaciat, hanc declarationem devoto, reverentique animo expectat. Interim Illustriss. unicuique Patrum bona cuncta à Deo Opt. Max. Precatur.* Petitionibus Perusini Antistitis statim satisfecit S. Congregatio decreto, quod supplici Libello subjungitur, dicendo se jam, aliàs censuisse, *non posse Episcopum concedere licentiam celebrandi inOratoriis existentibus in Domibus Privatis, sed hanc licentiam petendam esse à Sede Apostolicâ, prout hactenus observatum est*. Eodem Tomo IX. Posit. fol. 193. servatur alius Libellus ad Cardinal. Mathei S.Congreg. Præfectum missus, in quo ista leguntur. *Il Vescovo di Castellaneta devotiss. Servitor suo desidera dalla SacraCongreg. del Concilio Trident. la risoluzione, e decisione delli sottoscritti dub. bj: Primieramente desidera sapere, se il Vescovo oltre l' Oratorio, e Capella, che può fare nel Palazzo Vescovile per suo uso, possa farla anco in qualsivoglia altro Loco: e se può concedere quest' Oratorio, e Capella al Barone della Città &c.* Etiam huic interrogationi idem responsum dedere

dere Amplissimi Patres; atque ut ibi fol. 167. traditur, *Congregatio Concilii censuit Episcopum non posse concedere licentiam celebrandi in Oratoriis Privatis; sed hanc licentiam petendam esse a Sede Apostolica.* Eandem instructionem optimi Cardinales pariter dederunt Venetiarum Patriarchæ, qui, sicut colligitur ex Lib. 9. Position. fol. 177., eam enixè desideraverat; quia videlicèt aliqui arbitrabantur in domesticis privatorum Oratoriis Missæ Sacrificium celebrari posse, *absque eo, quod licentia a Sede Apostolica obtenta fuerit.* Hinc Litteris ad ipsum scriptis Die 12. Junii 1592., quæ reperiuntur Lib. 8. Litter. fol. 179. ajebant: *Visum est ipsis Patribus Amplitudinem Tuam his Litteris esse certiorem faciendam, pluries Congregationem censuisse, licentiam, ut in Oratoriis privatis Missa celebrari possit, a Sede Apostolica impetrandam fore. Amplitudinis ergò Tuæ muneris erit non permittere, ut aliquid contra præmissa fiat. Quod reliquum est Deum illi Beneficentissimum in omnibus precamur.*

VIII. Si intra hos æquissimos reverentiæ limites Episcopi omnes se se cohibuissent, ut priùs à legitimis Concilii Tridentini Interpretibus explorarent sententiam ad exortas ambiguitates dissipandas, quæstionesque dissolvendas; nullus certè ipsorum suis indulgendo opinationibus Tridentini Decreti Leges transgressus fuisset; sed ex responsis prudentissimis S. Congregationis recenter excitatæ difficultates evanuissent. Verùm cum aliqui Episcopi ultrà progressi essent, atque facilè, imò nonnunquam absque ullâ necessitate, & sine Personarum discrimine Missarum celebrandarum in domesticis Oratoriis licentias tribuerent; ideò multis malis, quæ ex Trident. Legis violatione gliscebant, Cardinales S. Congregationis opportunam medelam applicare non neglexerunt. Exstant in Archivio S. Cong. Concilii Lib. IX. Litter. fol. 176. Litteræ ad Lusitaniæ Collectorem scriptæ, quibus monetur cassare plurimas licentias Missarum in Oratoriis Privatis, quæ datæ non fuerant ab Apostolicâ Sede; atque deinceps à similibus concedendis abstinere. En Litteras ipsas: *Conquestus est apud Sacram Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Archiepiscopus Ulyxiponensis,* (Illius supplex Libellus reperitur Lib. 35. Position. fol. 704.) *quod in ea Civitate, & Diœcesi plurimis Hominibus concessum fuerit, ut in Privatis Ædibus Oratoria habere, atque in eis Missas celebrare facere possint: quod cum valdè indecorum visum fuerit Illustrissimis Patribus, atque a Tridentini Concilii mente prorsùs alienum, ipsi cum Sanctiss. Dom. Nostro* (Paulo P. V.) *egerunt, ut tanto incommodo remedium adhiberetur. Itaque Sanctitas Sua mandavit Amplitudini Tuæ significari; ut quæcunque Oratoria ab aliis, quam immediatè a Sede Apostolica concessa fuisse compererit, quibuscunque Personis, quæ Comitis, Baronis, vel alio simili, aut majori Titulo insignitæ non sint, penitùs revocet; & si quæ Viris prædictis concessa fuerint, ipsa quidem relinquat, sed adhuc singillatim perscribat; ut manere, nec ne debeant, Sanctitas Sua deliberare possit; atque in universum Amplitudinem Tuam ab his concessionibus, quod scilicèt spontè pro tua moderatione facturam confisi essemus, omninò abstineat; & benè valeat in Domino. Romæ Die 27. Martii 1606.*

IX. His Litteris lubet subnectere alias aliquot, quas ad consimiles sistendos abusus Sacra Congreg. Cardinalium, qui super Negotia Episcoporum, & Regularium præfecti erant, circà illa tempora scripsit. Eas recitabimus, pro ut extant in Regestis ejusdem S. Congregationis. Prima nobis occurrit ad annum 1601. die 8. Decembris fol. 252. ad Archiepiscop. Bononiensem: *Quanto alle Capelle concesse nelle Case particolari di fuori,*

solvendũ proposuerant: *An indultum audiendi Missas in propriâ earum domo sibi per Paulum III. concessum per Concilium fuerit sublatum?* Sed, ut ibidem subditur, S. Congregatio censuit *esse sublatum*, quia nempè Tridentinum Concilium privilegia à RR. Pontificibus concessa non exceperat. Paullò itaque serius ab aliquibus dubitari cœpit de Episcoporum post Concilium Tridentinum superstite integrâ potestate pro Sacrificiis intrà Domestica Oratoria celebrandis. Quoties autem hujusmodi quæstiones ad Sacram Congregationem Concilii delatæ fuerunt, responsum fuit ab Apostolicâ Sede similes licentias petendas esse, sicut jam recepta consuetudo, quæ sola debuisset sufficere ad rectam intelligentiam Tridentinæ Prohibitionis, observaverat. Hac de re interrogaverat Cardinalem Alciatum Sacræ Congregationis Præfectum Episcopus Parmensis litteris ad eum scriptis, & insertis Lib. 41. *Positionum* fol. 61., in quibus ità scribebat. *Nasce un dubbio quì, come V. S. Illustrissima potrà, se si degnerà, di vedere sopra al celebrare delle Messe nelle case, ò de Privati, ò de Feudatari ne' Luoghi loro. La supplico a favorirmi di farmi sapere quello, che averò da eseguire, che non mancarò di quanto mi sarà comandato; con ebe umilissimamente gli bacio le mani. Da Parma alli 12, Febraro del 1577.* Subnexuit deinde quatuor interrogationes, quorum prima quærebat: *Utrum Episcopus, attento Concilii Tridentini Decreto, in Oratoriis existentibus in Domibus Privatorum celebrandi Missam licentiam ex caussâ concedere possit?* Statim autem S. Congregatio die 9. Martii 1577. respondit, & *censuit non posse; sed hanc licentiam petendam esse à Sede Apostolica præcipue post Concilii Tridentini communem observantiam.*

VII. Similem interrogationem proposuit non multò post Episcopus Perusinus, cujus supplex Libellus continetur Lib. IX. *Positionum* fol. 181., & ita se habet: *Cum Sacrum Tridentinum Concilium Sess. 22. Decret. de Observ. & Evitand. &c. Locum celebrandi Ecclesias tantùm, & Oratoria constituat, quibus exceptis nullus alius huic Sacrosancto Mysterio locus relinquitur: Quæritur num hoc Decreto Oratorii nomine comprehendantur etiam Oratoria Privata, ita ut Episcopus licentiam celebrandi possit concedere in Oratoriis Privatis tàm in Domibus Privatorum existentibus, quàm extrà Domos constitutis? In qua dubitatione supplicatur Illustriss., & Reverendiss. DD. Cardinalibus Trident Concilii interpretationi Præpositis, ut pro hac veritate enucleatiùs cognoscendâ dignentur aliquam edere declarationem, quæ quidem plurimis utilis erit, atque gratissima, in primis verò D. Episcopo Perusino consultum erit, qui ut multorum postulationibus satisfaciat, hanc declarationem devoto, reverentique animo expectat. Interim Illustriss. unicuique Patrum bona cuncta à Deo Opt. Max. Precatur.* Petitionibus Perusini Antistitis statim satisfecit S. Congregatio decreto, quod supplici Libello subjungitur, dicendo se jam, aliàs censuisse, *non posse Episcopum concedere licentiam celebrandi in Oratoriis existentibus in Domibus Privatis, sed hanc licentiam petendam esse à Sede Apostolicà, pro ut hactenus observatum est.* Eodem Tomo IX. Posit. fol. 193. servatur alius Libellus ad Cardinal. Mathei S. Congreg. Præfectum missus, in quo ista leguntur. *Il Vescovo di Castellaneta devotiss. Servitor suo desidera dalla Sacra Congreg. del Concilio Trident. la risoluzione, e decisione delli sottoscritti dubbj: Primieramente desidera sapere, se il Vescovo oltre l' Oratorio, e Capella, che può fare nel Palazzo Vescovile per suo uso, possa farla anco in qualsivoglia altro Loco: e se può concedere quest' Oratorio, e Capella al Barone della Città &c.* Etiam huic interrogationi idem responsum dedere

dere Amplissimi Patres; atque ut ibi fol. 167. traditur, *Congregatio Concilii censuit Episcopum non posse concedere licentiam celebrandi in Oratoriis Privatis; sed hanc licentiam petendam esse a Sede Apostolica*. Eandem instructionem optimi Cardinales pariter dederunt Venetiarum Patriarchæ, qui, sicut colligitur ex Lib. 9. Position. fol. 177., eam enixè desideraverat; quia videlicèt aliqui arbitrabantur in domesticis privatorum Oratoriis Missæ Sacrificium celebrari posse, *absque eo, quod licentia a Sede Apostolica obtenta fuerit*. Hinc Litteris ad ipsum scriptis Die 12. Junii 1592., quæ reperiuntur Lib. 8. Litter. fol. 179. ajebant: *Visum est ipsis Patribus Amplitudinem Tuam his Litteris esse certiorem faciendam, pluries Congregationem censuisse, licentiam, ut in Oratoriis privatis Missa celebrari possit, a Sede Apostolica impetrandam fore. Amplitudinis ergò Tuæ muneris erit non permittere, ut aliquid contra præmissa fiat. Quod reliquum est Deum illi Beneficentissimum in omnibus precamur*.

VIII. Si intra hos æquissimos reverentiæ limites Episcopi omnes se se cohibuissent, ut priùs à legitimis Concilii Tridentini Interpretibus explorarent sententiam ad exortas ambiguitates dissipandas, quæstionesque dissolvendas; nullus certè ipsorum suis indulgendo opinationibus Tridentini Decreti Leges transgressus fuisset; sed ex responsis prudentissimis S. Congregationis recenter excitatæ difficultates evanuissent. Verùm cum aliqui Episcopi ultrà progressi essent, atque facilè, imò nonnunquam absque ullâ necessitate, & sine Personarum discrimine Missarum celebrandarum in domesticis Oratoriis licentias tribuerent; ideò multis malis, quæ ex Trident. Legis violatione glíscebant, Cardinales S. Congregationis opportunam medelam applicare non neglexerunt. Extant in Archivio S. Cong. Concilii Lib. IX. Litter. fol. 176. Litteræ ad Lusitaniæ Collectorem scriptæ, quibus monetur cassare plurimas licentias Missarum in Oratoriis Privatis, quæ datæ non fuerant ab Apostolicâ Sede; atque deinceps à similibus concedendis abstinere. En Litteras ipsas: *Conquestus est apud Sacram Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Archiepiscopus Ulyxiponensis*, (Istius supplex Libellus reperitur Lib. 35. Position. fol. 704.) *quod in ea Civitate, & Diœcesi plurimis Hominibus concessum fuerit, ut in Privatis Ædibus Oratoria habere, atque in eis Missas celebrare facere possint: quod cum valdè indecorum visum fuerit Illustrissimis Patribus, atque a Tridentini Concilii mente prorsùs alienum, ipsi cum Sanctiss. Dom. Nostro* (Paulo P. V.) *egerunt, ut tanto incommodo remedium adhiberetur. Itaque Sanctitas Sua mandavit Amplitudini Tuæ significari; ut quæcunque Oratoria ab aliis, quam immediatè a Sede Apostolica concessa fuisse compereris, quibuscunque Personis, quæ Comitis, Baronis, vel alio simili, aut majori Titulo insignitæ non sint, penitùs revocet; & si quæ Viris prædictis concessa fuerint, ipsa quidem relinquat, sed adhuc singillatim perscribat; ut manere, nec ne debeant, Sanctitas Sua deliberare possit; atque in universum Amplitudinem Tuam ab his concessionibus, quod scilicèt spontè pro tua moderatione facturam confisi essemus, omninò abstineat; & benè valeat in Domino. Romæ Die 27. Martii 1606*.

IX. His Litteris lubet subnectere alias aliquot, quas ad consimiles sistendos abusus Sacra Congreg. Cardinalium, qui super Negotia Episcoporum, & Regularium præfecti erant, circà illa tempora scripsit. Eas recitabimus, pro ut extant in Regestis ejusdem S. Congregationis. Prima nobis occurrit ad annum 1601. die 8. Decembris fol. 252. ad Archiepiscop. Bononiensem: *Quanto alle Capelle concesse nelle Case particolari di fuori*,

ri, e dentro la Città, ordina a V. S., che si debba astenere per l'avvenire di concedere licenza a qualsisia Persona di fare celebrare in Case simili; e che mandi nota di tutte quelle, che sono state concesse dal Signor Cardinale Paleotto di buona mem, e da lei, significando la condizione delle Persone, e le qualità de' Luoghi per poter deliberare sopra ciò, se si abbiano da tolerare, o da proibire. Paullo pòst ad eundem Archiepiscopum novas scripsit Litteras eadem Sac. Congregatio die 15. Januar. Anni 1602. quæ reperiuntur in Regestis illius Anni fol. 6. tenoris sequentis: *La Sagra Congregazione per non levare tutte in una volta le Capelle private, che sono state concesse altre volte in cotesta Città, e Diocesi, ha risoluto, che V. S. debba proibire, che non si debba celebrare Messa, se non in caso d' Infermità; ed allora con licenza da concedersi da Lei* in scriptis, *e a tempo limitato, e così si conterra, e per l'avvenire si asterra come le fù scritto, da concedere simili licenze di celebrarsi per qualsivoglia occasione in Case de Privati, ancora che avessero gli Oratorj, e Capelle decentemente ornate.* Alteram reperi in Regestis Anni 1604. fol. 39. Die 31. Martii Epistolam sciptam Vicario Neapolitano, quam præterire nolo, cum satis præseferat & abusum, qui quorumdam tunc mentes occupaverat, prætensæ facultatis concedendi Missæ celebrationem in privatis Oratoriis; & simul gravem repugnantiam, qua novis his ausibus resistebant Purpurati Patres, quibus Tridentini Concilii sententia, & intentio erat perspecta. Hoc ergo modo scripserunt: *Giovanni N. ha mostrato qua la licenza concessagli da V. S. sotto li 24. del passato di potere fare celebrare in un suo Oratorio Privato, che ha in Casa, e non sapendo questi miei Signori con che autorità Ella l'abbia fatto, non manchera di darne avviso, scrivendo asieme la condizione di costui, e se sia Persona, che senza introdurre consequenza di mal esempio, se gli possa concedere di qua tale licenza, come egli ne ha fatto istanza.*

X. In his Sacrarum Congregationum responsis mihi speciali laude dignum apparet, quod cum jam in aliquas Diœceses pervasisset opinio, quà sibi licere existimabant Episcopi in Laicorum privatis Oratoriis facultates tribuere Missarum celebrandarum; tamen prudentissimè non statim omnes traditæ facultates hujusmodi cassatæ fuerunt; sed aliquas ad tempus perseverare permissum fuit; novas autem non ampliùs ab Episcopis concedi, nisi ad summum caussâ infirmitatis, idque ex speciali Pontificis indulgentiâ, seu tolerantiâ, quousque decerneretur, an deinceps ista tolerari deberent. Hoc sanè modo paullatim, suaviúsque dispositi, præparatique fuerunt Episcopi quorundam Scriptorum falsis opinationibus occupati, ut promptè Apostolicæ Sedis emanandis Decretis parerent. Reverà hæ cautelæ multum, alicubi saltem, profuerunt; ac Bononiæ præcipuè, ubi cum priùs nonnihil laxatus fuisset rigor tridentinæ prohibitionis, tamen etiam antequàm prodirent nova Decreta, solùm ex speciali Apostolicæ Sedis concessione ab Archiepiscopo facultates Missarum in privatis Oratoriis tribuebantur. Hujus generis Privilegium amplissimo Card. Burghesio Bononiensi Præsuli concessum feliciter occurrit mihi, quo hoc ipsum confirmarem; & hìc proferrem.

Dilecto Filio nostro Scipioni Tit. S. Chrysogoni Presbytero Card Burghesio secundùm carnem ex Sorore Germanâ Nepotem Ecclesiæ Bononiensis ex concessione, & dispensatione Apostolicâ Præsuli.

PAULUS PP. V.

Dilecte Fili Noster Sal. Ut Christi Fidelium Animarum Ecclesiæ Bononiensis, cui ex concessione, & dispensatione Apostolica præesse dignosceris tuæ curę commissarum spirituali consolationi consulere valeas, ultra alias facultates Tibi hactenùs a Nobis, & Sede

Apo-

Apostolicâ concessas .... Motu proprio, & ex certa scientia, deque Apostolicæ Potestatis plenitudine Tibi, ut utriusque Sexus Christi Fidelibus tuarum Civitatis, & Diæcesis Bononiensis, quatenùs illi in Oratoriis in eorum Domibus tàm Urbanis, quam Rusticis, seù propè ipsas Domos decenter constructis, & ornatis, seu construendis, & ornandis, ab omnibus domesticis usibus liberis, priùs tamen a Vicario tuo in Spiritualibus Generali visitandis, & approbandis unam Missam pro unoquoque die per quemcumque Sacerdotem approbatum Secularem, vel de Superiorum suorum licentiâ Regularem, sine tamen quorumcumque Jurium Parochialium præjudicio, ac Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativit. D.N.J.C., aliisque Solemnioribus Anni Festis Diebus exceptis celebrari facere liberè, & licitè possint, & valeant Auctoritate Apostolicâ licentiam concedere valeas tenore præsentium facultatem concedimus, & impartimur. Non obstantibus &c. Volumus autem, quod Familiares servitiis eorum, & earum, quibus hujusmodi licentiam concesseris, non necessarii celebrationi Missæ in dictis Oratoriis interesientes non censeantur exempti, quò minus ad Ecclesias pro Missis, & aliis Divinis Officiis audiendis accedere valeant. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Die 6. Augusti 1611.

XI. Interim verò à S. Congreg. Concil. expendebantur graviora remedia ad corrigendos omnes excessus, qui in aliquibus Episcopis propriæ facultatis fines transgredientibus circa Missas Domesticas adhuc perseverabant, & alicubi crescebant. Octo à Paulo V. P. Cardinales S. Congregationi Concilii deputati maturo examine rem totam perpenderunt; & simul die 20. Decemb. Anno 1614., & 10. Jan. 1615. convenientes *omnes Illustrissimi senserunt quascunque Litteras celebrandi in Oratoriis privatis ab Episcopis etiam extra* Italiam concessas, atque illas quoque, quas Nuncii ipsi concesserant, irritas esse decernendas; ac proinde dandas esse Literas hac de re ad Nuncios, & Metropolitanos, ut ipsi Litterarum exemplum ad Comprovinciales Episcopos mitterent. Rursus existimarunt illud quoque in calce Litterarum adjiciendum esse, ut illarum exemplum ab Episcopis in Acta publica referretur, ne unquam Successores, ob temporis diuturnitatem, latere possent; & prædicta omnia esse ad Sanctissimum referenda: Factâ verò relatione Sanctissimus approbavit, & exequi *jussit*. Ita legitur Lib. 209. *Positionum* fol. 15. Major igitur illa deliberatio, quæ pollicita fuerat Anno 1606. tandem prodiit, cum jubente Paulo V. P. Anno 1615. ab eâdem Sac. Congregatione scriptæ fuerunt Litteræ ad Nuncios, & Metropolitanos. Nos hìc eas recitamus ex Archivvo S. Congr. Conc. Lib. 10. Litter. fol. 183., quæ ad Nuncium Hispaniarum missæ sunt; & ita se habent,

Per illustris, & Rme Domine uti Frater,

Tametsi S. Congregatio Cardinalium Concilii Trid. Interpretum optimis innixa rationibus sæpissimè responderit licentias in Privatis Oratoriis non, nisi a Sede Apostolica esse concedendas; compertum est tamen per plures Antistites ejusdem Concilii verba in alium sensum detorquentes passim, illas, ac nullo propè delectu impertiri. Qua quidem facilitate nedum ipsi Pontificiam sibi Auctoritatem adsciscunt, aliarumque Ecclesiarum & frequentiam minuunt, & dignitatem; verùm etiam, quod summè dolendum est, tremendum illud Mysterium, quo nullum aliud opus adeo Sanctum, atque Divinum a Christi Fidelibus tractari potest, intra domesticos parietes plerumque cùm tantâ irreverentiâ peragitur; ut nihil ferè inter prophanam, & Divinam Rem demum interesse videatur. Quod sanè teterrimum exemplum, ut de Christiana Republi-

ea evellant Illustrissimi Patres, Amplitudini Tuae, caeterisque Nuntiis Apostolicis, Archiepiscopis, & Episcopis universis Sanctissimi Domini jussu significandum duxerunt facultatem hujusmodi licentias dandi ipsius Concilii Decreto unicuique ademptam esse, solique Beatiss. Romano Pontifici esse reservatam, proindeque Amplitudini Tuae abstinendum esse ab illis utcunque tribuendis; ac si quas hactenus vel à se ipso, vel a suis Antecessoribus, vel alias quoquomodo, quam a praedictâ Sede concessas repererit, nullas atque irritas esse quamprimum decernat; atque enixè curandum ne ulla illarum ratio in posterum habeatur. Quin imò, funditus tollantur abusus, qui hac in re plus nimiò invaluerunt, Sanctissimus illas quoque ab Amplitudine Tua suspendi jussit, quas in hunc usque diem quisque ab ipsa Sede Apostolica assecutus est. Huic igitur Sacrae Congregationi, atque adeo Sanctitatis Suae voluntati aequo animo parebit Amplit. Tua; & benè valebit in Domino; a quo etiam illi prospera, ac salutaria precamur. Romae die 25. Octobris Anni 1615.

XII. Harum Litterarum meminerunt Fagnanus Lib. 3. Decret. Cap. *Auctoritate* Tit. *de Censibus* num. 18., qui tunc Congregationis Secretarius fuerat, Novarius in Summâ Bullar. Commen. 80. Nicolius Lib. 5. Lucub. Canon. Pasqualigus Quaest. 447. Passarinus Tomus 3. de Stat. Hom. Quaest. 179. num 979., & praecipuè Eminentiss. Card. LAMBERTINI in suo egregio Opere de Sacr. Missae sect. 2. §. 44. ante Pontificatum evulgato: Sed eas describunt, quae ad Italiae Episcopos Die 10. Martii Anni 1615. missae fuerant. Nonnulla autem diversitas inter has Litteras, & à nobis recitatas reperitur; in eo videlicet, quod apud Italos adhuc in suo robore permanere juberentur licentiae *antea ab ipso Summo Pontifice* concessae; quae tamen in Litteris ad Hispanos missis unà simul Auctoritate Apostolicâ cassabantur. Enimverò nondum in Italiâ vel irrepserant, vel in notitiam R. Pontificis devenerant illi abusus, cum quibus alibi Papale Privilegium quidam exequebantur. Reperi Lib. 38. *Position.* fol. 260. Libellum pridie Nonas Maii Anni 1615. ad Paulum V. P. à pio Presbytero Hispano missum, in quo non modica enarrabat irreverentiae vitia erga Sacrificium, & Oratorium domesticum Missae faciendae destinatum, aliaque mala, quae ab aliquibus patrabantur. Etiam in quibusdam Italiae Civitatibus opus fuit ad emendandos Privilegiatorum defectus similem abrogationem decernere. Legi Notificationem Bononiae editam Anno 1617. à L. Sonantio Vicario Generali, qua simul praecipiebat sub poenâ Suspensionis à Divinis ipso facto incurrendâ à Sacerdotibus, & sub aliis arbitrio suo infligendis paenis executionem sequentium Litterarum S. Congregationis, quas ipse Româ acceperat: *Admodum Rever. Dom Dum Italiae Episcopis Sacra Congregatio Tridentini Concilii Interpretes Sanctissimi D.N. auctoritate praescripsit, ne Sacrum faciendi licentias in privatis Oratoriis cuiquam impertirentur, & quas tradiderunt, irritas decernerent, & inanes; Etsi nihil speciale egerit de facultatibus a Sede Apostolica hac de re editis; variis tamen, adeoque justis ex caussis adducta Sanctitas Sua praecepit etiam Patribus, ut seriò discuterent, anè re esset circa has quoque facultates quicquam statuere. Sed interim Patres, abusus, qui plus nimiò irrepserunt, aequasque multorum expostulationes comprimere, ac sedare aliqua ex parte cupientes te Sanct. Sua annuente, Tibi his Litteris injungunt, ut quaecunque Indulta intra domesticos parietes celebrandi a Summis Pontificibus antè Kal. Martias Anni XV. supra millesimumsexcentesi. prodiere hac deliberatione pendente suspendas usque ad Sanctitatis Suae, & Sedis Apostolicae beneplacitum. Mox enim, quid facto opus erit, Tibi significabitur; & benè valebis in Domino. Romae Die* 22. Ju-

22. *Junii* 1617. *Tuus in Domino Horat. Card. Lancellottus*.

XIII. Nihil novum in supra relatis Litteris condidere Opt. Cardinales; Undè qui merito se ab illis compulso sentiunt ad sinceram confessionem coarctatæ pristinæ potestatis episcopalis in concessione Domesticorum Sacrificiorum; multò magis coguntur fateri, quod à Tridentino Decreto omnis illa restrictio suam originem duxit. Nam quicunque attentè ad ea Litteras advertit, ex *Decreto ipsius Concilii* vulnus fuisse illatum Episcopali pristinæ Facultati circa Missarum celebrationem in privatæ Domûs Oratoriis statim intelligit. Quarè qui prohibitionem factam Episcopis, ne concederent Sacrificia offerri in domibus privatis, & extra Oratoria ad divinum tantùm Cultum destinata, solum in Litteris S. Congregationis fundat, nec Litterarum verba considerat, nec sensum assequitur. Id autem speciali observatione dignum duxi, non quidem velut ignarus, quod S. Congregationis declarationes jussu R. Pontificis, ipsoque consulto editæ per se ipsas magnâ fruantur auctoritate, & promptam postulent obdientiam; sed ut clariùs patesceret nihil in laudatis Litteris insinuari, quod in Decreto Concilii ritè juxta vim verborum, & finem intentum perpensò non traderetur. Si ad hæc diligentiùs advertisset Vanespen Par. 2. Tit. 5. de celeb. Miss. cap. 8. num. 13., profectò non inservisset quædam nimis audacter prolata de interpretationibus, quæ *sub hujus Congregationis Cardinalium nomine prodeunt*.

XIV. His Litteris promulgatis, quibus muniebantur Tridentinæ Leges adversùs falsas interpretationes *in alium sensum detorquentes* Concilii verba, acquievisse communiter Episcopos Apostolicæ Sedis mandatis, uti par est, obsequentes non dubito; maximè cum *jussu Pontificis* Pauli V. scriptæ, ac missæ fuerint; ut quod in illis significabatur, *Universi* Episcopi promptè exequerentur. Hinc egregiè Pasqualigus, & Passarinus loc. cit. dixerunt easdem Litteras *sine dubio vim legis obligantis ad executionem* habuisse, quia singulis Episcopis simul præceptum R. Pontificis denunciabatur. Accuratè adeò aliqui Apostolicæ Sedis jussa adimplere, & omnia in recitatis Litteris contenta exequi studuerunt; ut etiam vererentur transgredi propriæ facultatis limites, si quædam Oratoria à Laicis extructa in Prædiis, Villisque, & à Domibus separata, atque in publica via ostium apertum habentia tolerarent. Quarè non infrequentes tunc temporis ad S. Congregationem Concilii Supplices Libelli pervenerunt, in quibus illarum quæstionum resolutio poscebatur. Extant aliquot hujusmodi Libelli Tom. XXXVIII. *Positionum*; atque illis subjungitur negativa responsio facta ab Amplissimis Cardinalibus Interpretibus; si videlicet Oratoria extra privata Ædes existerent, & Dominus Soli publico, validoque instrumento renunciasset efficaciter Loco, quo itur ad Capellam, ut proinde istius Ostium immediate in publicam viam responderet. Ità decreverunt, & declararunt in Florentina Die 23. Maii 1615. in Eugubina Die 17. Septemb. 1616. in Senensi Die 24. Aug. 1619., & alias sæpè, dum de peculiaribus quibusdam Laicorum Capellis dubia excitabantur: Non tamen approbaverunt, ut ab Episcopis permitteretur privatus ingressus è domo privatâ in Oratorium publicum; nam id *Episcopo non licere* respondit S. Congregatio Die 27. Februar. 1649. in Senensi; etsi Orator quidam Senensis enixè eum aditum sibi concedi peteret Supplici Libello, qui servatur Lib. 209. *Position*. fol. 57.

XV. Suppressis igitur, cassatisque præcedentibus licentiis anteà concessis pro celebratione Missarum intrà Oratoria privatarum Domorum, si qui Episcopi optaverunt licitè easdem iterum concedere, peculiarem

a R. Pontifice Delegationem impetrare debuerunt. Hoc modo indultum fuit cum Episcopis Hispaniarum, quibus Paulus P. V., audita primum post maturum examen relatione Card. Concil. Trid. Interpretum, sub certis limitationibus, & durante spatio sex annorum concessit hujuscemodi facultatem, quam ex Tomo 38. *Position*, fol. 111. & 276. eruimus *Sanctiss. Dom. N. postulante Rege Catholico ex sententia Congregationis Concilii benigne indulsit Hispaniarum Archiepiscopis, atque Episcopis, ut deinceps Sanctitatis Suæ, ac Sedis Apostolicæ auctoritate Missas celebrandi licentias in privatis Oratoriis in sua tantum Diœcesi impertiri valeant, sub infrascriptis tantum casibus, ac cum his conditionibus, & limitationibus tantum, videlicet ut eas in Civitate, & Castris minime tribuant, nisi illis, qui revera sint Nobiles, vel qualitate Personarum vere insignes, idque non nisi cum re ipsa ægrotant, aut senio confecti sunt, adeo ut ob eam audiendam ad Ecclesiam accedere non valeant, & quamdiu duraverit impedimentum dumtaxat. Ruri vero iisdem etiam non legitime impeditis, si tamen eorum Ædes multum ab Ecclesia distent, ejusque distantiæ Episcopi arbitrium fore. Ut possint hanc celebrandi potestatem facere publicis quoque in Locis, quo primarii Regis Ministri Justitiæ, & Rerum publicarum gratia Magistratus gerunt, & Sacras Ædes adire nequeunt suo muneri addicti. Ut licentiæ hujusmodi, quibus conceduntur, necessariisque Famulis tantum suffragentur; ita ut cæteri Missam inibi audientes præcepto Ecclesiæ hac de re edito minime satisfacere intelligantur. Ad hæc ut in singulis Oratoriis Sacrosf. Missæ Sacrificium ne fiat, nisi semel in die; & a licentiis tribuedis excipiantur Dies Paschatis, ac Nativitatis Sanctiss. D. N. J. C., atque aliæ Solemniores Festivitates, præterquam quo ad eos, qui absoluta, ac prævia gravis morbi necessitate distent: Missam in Ecclesiis nullo modo audire possunt. Ut duo Oratoria in nullis Ædibus permittantur. Ut Oratorium muro exstructum ex fabrica, & ornatu, sacraque suppellectili pro dignitate niteat, & ab omnibus domesticis usibus sit immune; priusque ab Ordinario visitetur, & approbetur. Ut Regulares in hujusmodi Oratoriis absque suorum Superiorum Regularium licentia celebrare non possint. Ut eædem licentiæ gratis omnino concedantur; ita ut illarum occasione aliquid etiam minimum, seu sponte oblatum sub quovis prætextu accipere directe, vel indirecte nequaquam liceat, & absque ullo Jurium Parochialis Ecclesiæ præjudicio. Ac postremo ut præsens indultum ad sexennium tantum perduret eoque lapso penitus expirasse censeatur. Dat. Romæ Die 30. Junii 1618. Hor. Card. Lancellottus.*

XVI. Similem penè facultatem, licèt solùm duobus mensibus duraturam, concessit Paulum P. V. Cardinali de Auria Archiep. Panormitano his litteris, quas icircò ex Lib. cit. *Position*. fol. 201. describo, ut appareat quanta cautela tribueretur.

Illustriss. ac Reverendiss. Dñe.

Quas licentias in privatis Oratoriis Sacrum faciendi hactenus ab Ordinariis Locorum quisque assecutus est, etsi Sanctissimo D. N. annuente non ita pridem nullas, atque inanes decreverint Illustris. Patres Trident. Concil. Interpretes; cum tamen Personas Titulo insignes, Rerumque publicarum primarios Ministros, Nobiles itidem cum ægrotant, aut senio confecti sunt, qui ad Ecclesias accedere multifariam præpediuntur, non deceat hac spirituali consolatione destitui, Sanctitas Sua pro paterna, qua omnes amplectitur caritate, ac pastorali sollicitudine, quorum maxime congruit pietatem quoque necessitatemque spectans, Amplitud. V. Illustris. potestatem facit duraturam tamen ad duos proximos menses dumtaxat, has licentias in ista Civitate, & Diœcesi suprascriptis Personis concedendi, quæ easdem

dem ab Amplit. V. Illustrisſ. & ejus Prædecessoribus impetraverint ante Litteras Congregationis hac de re editas; atque ita ut infrascripta omnia exacte observentur; videlicet ut licentiæ hujusmodi gratis tantum tribuantur; atque in Civitate quidem non nisi suprascriptis Personis tantum. Ruri vero iisdem vel nobilitate sola conspicuis, dummodo Rus ipsum ab Ecclesia distet, quantum Amplit. V. Illustrisſ. consentaneum duxerit. Ut quibus conceduntur, atque ipsorum Familiæ, necessariisque Famulis dumtaxat suffragentur; ita ut cæteri Missam inibi audientes præcepto Ecclesiæ hac in re minime satisfacere intelligantur. Ut ægrotis nullibi concedantur, nisi quoad infirmitas duraverit. Ac postremo, ut Oratorium illud fabrica, & ornatu, ac suppellectili Ecclesiastica pro dignitate niteat, & ab omnibus domesticis usibus sit immune; atque ab Amplitud. V. Illustrisſ. prius visitetur, & approbetur; quibus cautelis adhibitis has licentias impertiri poterit Amplit. V. Illustrissima. Illud tamen in primis præ oculis habitura; ut & pro tanti Sacrificii dignitate, & pro aliarum Ecclesiarum decore facultate sibi tributa ea utatur circumspectione, quam Nobis & pietas, & prudentia Amplit. V. Illustrissimæ S. Congregationi, atque adeo Sanctitati Suæ jam dudum cognita tute publicetur. Quod superest manus Amplit. V. Illustrisſ. perofficiose deosculor, eique me humillime commendo. Romæ Die . . Julii 1615. Ampl. V. Illust. & Rmæ. Humillimus Servitor Hor. Card. Lancellottus.

XVII. Nunciis etiam aliquibus ab eodem Optimo Pontifice Paulo V. fuit illa facultas tradita, suis tamen limitationibus coarctata. In Regestis S. Congregationis Concil. Lib. 10. Litter. fol. 491. occurrerunt mihi hæ Litteræ scriptæ Nuncio Sabaudiæ: *Etsi Illustrissimi Patres Trid. Conc. Interpretes, quas licentias in Privatis Oratoriis Sacrum faciendi quisque aliter, quam a Sede Apostolica assecutus est, ex Sanctisſ. D. Nostri PRÆCEPTO jam pridem irritas decreverint, & inanes; potestate tamen sibi a Sanctisſ. D. N. nuper tributa benigne Amplit. Tuæ facultatem* concedunt, *ut in Capellis Oratorum Principum Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrandi licentiam impertiri valeat, ubi tamen prius illas visitaverit, & Divino Cultui peragendo aptas, ac decentes esse compererit; atque ita ut hinc Parochialium Ecclesiarum Jura nihil sentiant detrimenti &c. Romæ Die 15. Februarii 1616.*

XVIII. Non diu permansit illa facultas specialiter quibusdam Episcopis tributa ab Apostolica Sede, quia intra stabilitos fines aliqui eam continere non studuerunt. Revera cum perlatum fuisse Ulyxippone limites præfixos in Papali Indulto nequaquam custodiri, humanissime Sacr. Congr. Archiepiscopum illum monuit sequentibus Litteris, quæ extant Tom. 38. *Positionum* fol. 114.

Perillustr., & Reverendisſ. Dom. Sanctisſ. D N. Regis Catholici precibus non ita pridem adductus ex S. Congreg. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum sententia benigne indulsit, ut celebrandi licentiæ in privatis Oratoriis, quas a Sede Apostolica tantum impartiri oportebat, ab Hispaniarum quoque Archiepiscopis, atque Episcopis concedi possent. Verum ut rei gravitas ferebat, quasdam adjecit conditiones, ac veluti limitationes, ne abusus, quos prorsus evellere eximia sollicitudine studuit, iterum pullularent. Quas tamen conditiones perlatum est nuper minime observari ab Amplitudine Tua; quippe quæ licentias ejusmodi non modo his tribuas, qui ex Hebræorum semine propagantur; sed in Diebus etiam exceptis in Indulto Sanctitatis Suæ: Quæ quidem etsi de Amplit. Tua, cujus jam dudum cognita pietas, atque in hanc S. Sedem reverentia, vix credi posse videantur, rei tamen justissimo zelo addacti Illustrisſ. Patres Amplit.

Amplit. Tuam serio commonefaciunt, ut attributam sibi potestatem agnoscens adjectas conditiones, ac moderationes diligentissime custodiat; potissimum autem intelligat, cum inter cætera est deffinitum, has celebrandi facultates in casibus præscriptis non esse tribuendas nisi his, qui non modò sint vere nobiles, sed & qualitate insignes: tales profecto non censeri, qui in generis primordia ducunt ab infecto Hebræorum sanguine, eosque propterea nullo casu hac prærogativa esse decorandos. Reliquum est, ut Amplit. Tua consuetæ probitatis memor hac in re ita se gerat, ut non solum suo respondeat muneri; sed cæteri quoque Antistites habeant, unde sumant pietatis, & obedientiæ exemplum; & diu valebit in Domino. Romæ die 25. Februarii 1619.

XIX. Simili modo scripsit eadem S. Congreg. Die 25. Julii Anno 1620. ad Collectorem Portugalliæ, *ut pro suo munere, & auctoritate sedulo* curaret, efficeretque, *ut licentiæ* Missarum in Oratoriis Privatis *deinceps haud aliter* tribuerentur, *quam modis, & limitationibus jam inde a principio præfinitis* in Indulto; *ne si* aliquem Episcopum S. *Congregatio intellexerit Suæ Beatitudinis Indulgentia, atque humanitate abutentem, in necessitatem adducatur aliis rationibus debitam illi obedientiam comparandi*. Insertæ sunt hæ Litteræ in Regestis Litterar. Lib. 10. fol. 55. Hinc quia jam violari cæperant conditiones a Paulo P. V. exigitæ, expleto sexennio nulla prorogatio Pontifici Indulti fuit concessa. Solum Cardinali Sandoval Episcopo Giennensis per supplicem Libellum insertum Tom. 209. *Position*. fol. 75. ad Urbanum VIII. P. confugienti pro renovatione pristinæ facultatis, Die 18. Decemb. 1627. S. Congregatio Concilii, in qua *de hoc negotio agi jussit* idem Pontifex, sicut legitur a tergo ejusdem Libelli; *censuit, si Sanctissimus Dom. N. annuat, denuo concedendam ad sexennium facultatem impertiendi in propria Diœcesi licentias Sacrum faciendi in privatis Oratoriis, sub eisdem conditionibus, & restrictivis, alias expressis*. Cum autem benigne annuisset Urbanus P.; tunc S. Congregatio Die 15. Januar. 1628. Litteris ad eundem Cardinalem datis, ac Lib. 12. Litter. fol. 124. descriptis petitam facultatem ad sexennium duraturam concessit cum iisdem limitationibus, quas num. 14. recitavimus. At vero pro aliis Episcopis ne ullum quidem similis prorogationis vestigium mihi apparuit.

XX. Imo etiam in Nunciis Apostolicæ Sedis non multo post sublata fuit illa facultas, quam primum ex Indulgentia RR. Pontificum obtinuerant. Id quidem legeram apud Dianam Tomo IV. Oper. Coordin. Tract. 2. de Orat. Priv. Resol. 19. num. 4. ubi allegat Garciam in Summa Theol. Mor. Tract. 5. Diffic. 8. Punct. 2. num. 15. testantem, quod Anno 1644. Cardinalis Pancirolus in Regnis Hispaniarum Nuncius dixerat ipsi Urbanum P. VIII. prohibuisse privatorum Oratoriorum consuetas licentias concedere. Verum id magis exploratum habui ex Lib. 209. *Position*., in quo fol. 60 recitantur sequentes preces, ab Episc. Cordubensi Anno 1636. fusæ apud R. Pontificem.

Beatissimo Padre.

Giacchè la concessione degl'Oratorj Privati nella Diocesi di Cordua è in grandissimo eccesso in modo, che le Chiese restano quasi abbandonate non senza pregiudizio dell'Anime, perciò si supplica V. S. per parte del medemo Vescovo di detta Città, che si degni di revocare le concessioni degl'Oratorj, che non sono state fatte per Breve della Santità V., ò da Nunzj con le restrittive, e qualità contenute nelli Decreti già fatti dalla S. Congregazione del Concilio; siccome dell'Anno 1626. per l'infrascritto Decreto della medema Congregazione furono rivocati da V. S. gli Oratorj concessi nella Città di Lisbona con pro-

prohibizione a Monsig. Collettore di fare simili concessioni per l'avvenire, che il tutto &c. Deinde subnexuit Decretum his verbis: *Die 16. Martii 1626. S. Congreg. Concil. censuit committendum Collectori Portugallensi, ut revocet omnes Oratoriorum concessiones, quæ obtentæ non sint a Sede Apostolica per litteras in forma Brevis*. Additur porro, quod *Sanctissimus D. N. audita Congregationis sententia mandavit scribi dicto Collectori, ut prædictas omnes concessiones revocet, præterquam factas Titulatis, vel immediate a Sede Apostolica, & ipse Collector à talibus concessionibus in futurum abstineat*. Precibus Episcopi Cordubensis Eminentissimi Patres, quorum de more sententiam exploraverat Urbanus VIII., eodem modo annuendum fore judicaverunt, sicut antea ad corrigendos abusus in nimiâ frequentia facultatum Missæ domesticæ concessarum statuerant; ac proinde ut tunc a Collectoribus, ita postea a Nunciis Hispaniarum potestatem elargiendi similes facultates auferri debere opportunum censuerunt. Quare Die 2 Augusti 1636. *S. Congregatio Concil. abusum Oratoriorum in Diœcesi Cordubensi censuit tollendum mediante remissione eidem Nuncio Hispaniarum, ut revocet omnes concessiones in dicto Episcopatu Cordubensi, præterquam a Sede Apostolica immediate, vel per Nuncios Titulatis factas, quibus Titulatis permittatur usus dictorum Oratoriorum per sex tantum Menses a Die prædictæ revocationis, quodque idem Nuncios in futurum ab eisdem concessionibus se abstineat*. Die vero 26. Augusti, & 12. Septemb. Anni 1636. *Relatis, & perlectis Sanctissimo D. N. supradictis decretis Sanctitas Sua approbavit*, ut in calce recitati Libelli Cordubensis reperi adnotatum. Post hæc tempora vix unquam puto sine ulla restrictione quo ad numerum facultatum concedendarum pro Missis celebrandis intra privata Oratoria Apostolicis Nunciis ad Regum, Magnorumque Principum Aulas missis delegationem a R. Pontifice datam fuisse. Solum ipsis aliquando permiserunt RR. Pontifices, ut pro varietate Regionum, & Regnorum, ad quæ proficiscuntur, licentias concedere valerent. Verum nunc vix uni, alterive Nuncio Apostolicæ Sedis similis facultas tribuitur; ita ut ferme tantum Nunciis Portugalliæ, & Poloniæ ob singulares caussas eam elargiatur R. Pontifex, qua suo munere durante possint aliquibus Nobilibus Missas in Oratorio concedere.

XXI. An ubique diu viguerit memoria Litterarum Encyclicarum Sac. Congregationis Anni 1615. exploratum non habeo. Alicubi tamen nonnihil postea dilatati fuerunt limites, quos Episcopis Concilium Tridentinum posuisse diximus. Hinc, quantum colligitur ex Operibus Theologiæ Moralis Layman, Reinfestuell, Busembau, La Croix, & ex aliis nonnullis Scriptoribus, dum de Missæ Sacrificio agunt; consuetudo invaluerant quibusdam in Locis, ut etiam sine rigorosa necessitate, & ex mera Episcoporum auctoritate, celebrarentur Missæ domesticæ in privatis Laicorum Oratoriis non tam semel, aut pro brevi aliquorum dierum spatio, quam pro toto tempore vitæ illorum, quorum gratia ab Ordinariis licentiæ fuerant elargitæ. Noluerunt Scriptores prædicti tanquam abusum reprehendere illam consuetudinem; quam proinde si ego aperte reprehenderem, temeritatis notam apud quosdam vererer. Sane si ea consuetudo confirmata fuisset longa præscriptione quadragenalis saltem temporis, sicut requiritur ab Alexandro III. P. cap. *ad aures*, & cap. *quia indicante* Tit. *de Præscription.* ad solvendam obligationem servandæ Legis Ecclesiasticæ, nemo illam forte reprehendisset; nisi qui desiderasset velut necessariam præscriptionem centenariam, sive tem-

temporis immemorabilis, ut legitima introduceretur consuetudo adversus Tridentinam Legem quæ aliunde Jure communi prohibente celebrationem Missarum, excepto casu necessitatis, extra Loca Sacra stabiliebatur. Igitur neque ego de illarum Regionum priore consuetudine quidquam acerbum audeo proferre, sciens quidem a Concilio Tridentino fuisse sublatas omnes contrarias suo decreto consuetudines tum vigentes; sed etiam exploratum habens, quod sublatis veteribus quandoque similes introduci potuerunt consuetudines, maxime si Apostolicæ Sedis auctoritas non restitisset.

XXII. Non amplius vigere istas post Concilium Tridentinum alicubi introductas consuetudines permittendi sine necessitate, aut sine dispensatione Apostolicæ Sedis celebrationem Missarum in Privatis Oratoriis privatarum Domorum ingenue fatetur Anacletus Reinfestuell Lib. 3. Decret. Tit. 41., ubi libere retractavit, quæ aliter in Theologia Moralis prius edita dixerat. Ad hanc sinceram retractationem impulit modestum Scriptorem lectio Decreti jussu Clementis P. XI. a Sacra Congregatione Concilii editum; ac ab eodem confirmatum Anno 1703., in quo neque ipsis Episcopis licere juxta Tridentinas Leges in Privatis Laicorum Oratoriis Missas celebrare declaratur. Hujus decreti auctoritate nixus Petrus Leurenius S. J. Theologus in Lib. 3. Decret. Tit. 41. Qæst. 975. libenter confessus est intra rigorem Tridentinæ limitationis iterum constrictam fuisse omnium Episcoporum facultatem, licet aliqui propter præcedentem consuetudinem nonnihil extra limites tridentinos evagarentur. Illorum Scriptorum testimonia mihi valde opportuna visa sunt, ne facile crederem quibusdam asserentibus, quod adhuc in aliquibus Germaniæ Provinciis quidam Episcopi permittentes Sacrificia in Oratoriis privatæ domus ad commodum Virorum Nobilium reperiantur. Equidem suffragio eorumdem Scriptorum statim intelligitur, quam prompte cessari debuerit a præcedenti consuetudine, saltem postquam Tridentinæ Legis vindex, nec *conniventiæ via* illius violationem passus, Clemens XI. P. M. non obstantibus *quibuscumque consuetudinibus* decrevit, declaravitque Episcopos ipsos in domibus privatis abstinere debuisse juxta Concilii Tridentini Sanctiones à celebratione Mysteriorum Sacrorum contra formam Induldi, quam solum Apostolica Sedes elargiri potest. Alibi opportune proferemus Clementinum Decretum; neque hoc loco majora addimus de coarctata Episcoporum potestate circa Oratoria privata domus.

C A-

CAPUT XV.

De Caussarum gravitate, ut licite ab Ordinariis concedatur Sacrificium in Oratoriis privatæ Domus. Earum aliquæ examinantur.

I. TRIDENTINI Concilii decreto Episcoporum potestas circa concessionem Sacrificii in cubiculariis Oratoriis non penitus subversa fuit, atque deleta; sed aliquas adhuc retinuit reliquias, quarum vim in magna, & gravissima caussa illi exercere possunt. Ut enim aspera nimis Episcopalium Jurium Defensoribus videtur, eosque merito conturbat simplex, ac nuda ab aliquibus prolata propositio, qua asseritur nihil omnino in Episcopis superfuisse veteris potestatis pro Missarum celebratione concedenda in Locis privatis: Ita vicissim cordatis omnibus displiceret, si unquam in posterum diceretur integram, ac inviolatam remansisse Episcoporum potestatem, qua ante Concilium circa Domestica Oratoria fruebantur. Hinc prudentissime Eminentiss. Cardin. Petra Tom. 2. Comment. ad Constit. VIII. Honorii P. III. Sect. un. num. 10. pag. 493. Ed. Rom. non quidem sublatam penitus, sed valde diminutam fuisse eam, de qua loquimur, Episcoporum potestatem dixit. Modesta adeo, ac temperata videtur nobis hæc sententia, ut dum tuetur rigorem Tridentinæ prohibitionis, simul suppeditet modum concordiæ illis, qui deposito immoderato studio partium tranquillitatem veritatis amant. Aliqua autem indicia habemus, quæ ostendunt nullatenus a Concilio Tridentino vetitum fuisse Episcopis, ut in magna necessitate, gravissimaque urgente caussa antiquæ potestatis jura exercerent; & in privatis domibus Sacrificium permitterent peragendum, quousque eadem necessitas perseveraret. Sine caussa enim gravi neque semel illud posse Episcopos concedere clare ex duobus postremis Capp. consequitur. Porro indicia illa apto sumi possunt ex fine stabilitæ Legis, videlicet auferendi pericula irreverenter Divina Mysteria celebrandi, & impediendi nimiam Ecclesiarum desertionem. Hæc, similiaque sane fuerunt motiva coarctandi Episcopalem Potestatem. Verum quis ista considerans non illico prudenter conjicit alienum fuisse a mente Patrum Tridentinorum Episcopis prohibere, ne Missam domesticam concederent, quando necessitas, aut gravis caussa non solum a periculis, malisque prædictis securam; sed etiam valde opportunam, aut necessariam ejusdem celebrationem in privata Domo, ac privato Oratorio redderet?

II. Etiam Litteræ S. Congregationis cap. præced. recitatæ satis insinuant a Tridentina Lege non omnino deletam illam Episcoporum auctoritatem. Enim vero jussu R. Pontificis adversus eos tantum Episcopos Amplissimi Cardinales moti fuerunt, qui *passim, & nullo prorsus delectu* licentias celebrandi in privatis Oratoriis impartiebantur; ilsaque facilitate sibi *Pontificiam auctoritatem* adsciscebant, quatenus nihil minus erga suos subditos audebant facere; quam R. Pontifex in universa Ecclesia similes gratias passim Viris dignis elargiendo faceret. Dum ergo *hujusmodi* fa-

facultatem Decreti Tridentini vigore *ademptam* fuisse scribebant Purpurati Patres, aliud non significabant, quam interiisse in Episcopis illam facultatis amplitudinem, qua antea fruebantur. Si ad hanc amplitudinem tantum advertimus, nos quoque non ambigimus, imo lubentes eam ereptam, ademptam, cassatamque esse profitemur. Verum quia adhuc post Concilium Tridentinum gravissimæ, necessariæque caussæ contingere possunt; tunc maxime cum recursus ad Sedem Apostolicam vel instante necessitate, vel ob nimiam distantiam non permittitur, quæque proinde postulant promptum Provisorem, ac Pastoris proprii sollicitudinem; Propterea ut in his casibus concedatur ab Episcopo celebratio intra privatæ domus Oratoria, in ipso aliquod perseverans vestigium suæ pristinæ potestatis necessario præsupponi debet.

III. Denique alii superstitem aliquam relictam fuisse in Episcopis potestatem concedendi Missarum celebrationem in privatis Oratoriis, imo etiam alibi, ex modo, quo Legem suam contexuit Concilium Tridentinum dicendo: *Ne patiantur*: non imperite demonstrant. Formula est hæc satis idonea ad præseferendum rigorem, quo vigilare debent Locorum Ordinarii, ne in privatis domibus Sacrificia peragantur; egregieque simul ostendit, ut jam cap. 13. diximus, nec ipsis licere Episcopis talia Sacrificia concedere, quoniam qui jubentur alios ab opere impedire; multo magis ansam præbere ad vetitum opus exequendum prohibentur, Attamen ubi sine ulla exceptione eventuum, & secundum omnem exercitii rationem aufertur aliqua potestas, simul etiam solent Canones expressiorem suppressionis abolitionisque formulam adhibere; ut absque ambiguitate verborum facilius, nitidiusque singuli doceantur. Non valde laborandum foret, ut exemplis id muniremus ex eodem Concilio Tridentino depromptis; dum de Beneficiis Ecclesiasticis, de Regularibus, de Ordinationibus &c. Leges efformavit.

IV. Si cui non satisfaciat ratio ista, certe eum penitus convincet declaratio, quam superius ex Conciliis Mediolanensibus protulimus. Nam licet S. Carolus attentissime Tridentinorum Patrum Statuta sequeretur; tamen adhuc licere Episcopo gravissimis de caussis, & urgente necessitate Oratoria privata ad Missarum domesticam celebrationem concedere ostendit. En igitur non obstante magna coarctatione facta in Tridentino Concilio superstes aliquod vestigium episcopalis potestatis in permittendo Sacrificio intra Oratoria privatarum domorum, quando aliqua caussa valde gravis id postulaverit. Hanc facultatem Episcoporum tam communiter, & absque ulla hæsitatione admittunt Scriptores, ut ab istorum placitis recedere contentione plenum, & veritati contrarium videretur.

V. Non expressit S. Carolus, nec alius, quem sciam, ex Concilii Tridentini Testibus caussas idoneas ad hujusmodi licentiam episcopalem impetrandam; atque hinc non unanimes secum inter reperiuntur Scriptores, quorum aliqui magis dilatant, cæteri vero strictius superstitem Episcoporum jurisditionem coarctant. Imo plures, etsi libere fateantur non licere Episcopis in Oratoriis privatis nisi semel, aut iterum *in casibus necessitatis* Missas permittere; adhuc ubi casus istos enumerant, aliquando quosdam permiscent, qui vere necessitatem non involvunt. Omnes autem æquum est in eo convenire, quod præter illas circumstantias, in quibus ex Juris communis concessione extra Oratoria publica, & ad Sacrificium faciendum deputata Missas perficere licet, adhuc aliquando gravissima jubente caussa possint Episcopi superstitem facultatem exercere. Enimvero cum de peculiari Episcoporum

jure

jure quæritur, non secundum illa tantummodo ponderandum est, quod Lege communi non solum Episcopis, verum etiam inferioribus Sacerdotibus, ac præcipue Parochis permittitur. Revera si nihil amplius circa Missarum celebrationem extra Loca sacra, ac publica possent Episcopi concedere præter ea, quæ in Jure communi expressa fuerunt, quid singulare Episcopis reservaretur, quod absolute ob necessitatem occurrentem reliquis non fuisset concessum? Igitur cum propria Episcoporum potestas aliqua ex parte permanserit post Tridentinum Decretum, eam credimus bene fruituram suo exercitio circa illos gravissimos eventus, in quibus, nihil expresse decernentibus sacris Canonibus in Juris Ecclesiastici Codicem relatis, non liceret in privatis Oratoriis Sacrificium peragi, nisi specialiter id indulgeret Episcoporum superstes auctoritas. Loquor aperte de *gravissimis* eventibus; nam ubi nulla gravissima caussa moveat, ne vestigium quidem potestatis in Episcopis ad similes licentias tribuendas servato rigore Tridentini Decreti superest.

VI. En vero radicem, ex qua profluit diversitas opinionum inter Scriptores, quorum aliis probatur aliqua caussa velut legitima, & sufficiens, ut Episcopus suæ facultatis reliquias in concessione domesticæ Missæ intra Oratoria privata exerat; ab aliis autem improbatur. In ferendo etenim judicio de gravitate alicujus caussæ sæpe non consentiunt Scriptores, unde dum concorditer fatentur caussam valde gravem, atque urgentem ad exercitium superstitis episcopalis potestatis requiri; ponderantes tamen aliquam specialem caussam inter se dissident. Profero nonnulla exempla, ut magis ista elucescant; & ut ad examen evocemus quasdam caussas, utrum videlicet Episcopo ad concessionem domestici Sacrificii illæ sufficere possint. Quærunt Scriptores, an liceat Episcopo suam auctoritatem, de qua agimus, exercere ad ardentiora vota Infirmi in sua infirmitate hoc sibi solamen spirituale enixe poscentis, ut in suæ domus privatæ Oratorio Missa celebretur, maxime si ægrotus ille singularibus Generis, ac Dignitatis prærogativis refulgeat, cui facilius præ cæteris a R. Pontifice indulgeri talia Privilegia solent? Quærunt insuper, an idem liceat caussa ministrandi Viatici, quod aliter, nisi consecrata Hostia ad domum Infirmi, deferri nequeat? Quærunt 3. an possint ejusdem gratiæ participes effici Viri, Fœminæque Nobiles, dum e domo ob aliquod politicum impedimentum, vel ob periculum imminens infamiæ, aut necis egredi prohibentur? Quærunt demum an præsente cadavere alicujus Viri Nobilis plures Missæ in privatæ domus Oratorio ad illius Animæ suffragium celebrari possint. In his quæstionibus resolvendis arbitrabantur aliqui licite ab Episcopo concedi Sacrificium in privato Oratorio, quia satis gravem, ac sufficientem caussam judicabant satisfacere piissimi Infirmi, & maxime Nobilis desideriis; ministrare Viaticum; succurrere per spirituale subsidium alicui Personæ illustri legitime impeditæ ad publicam adeundam Ecclesiam; ac demum sufficere morem receptum in aliqua Regione, sicut Hispali se sæpius vidisse testabatur Quintanadvenas Trac. 3. sin. 32. num. 6, vigentem nempe consuetudinem permittendi Sacrificia domestica coram cadavere Nobilis Defuncti, quousque ad publicas exequiarum preces in Ecclesiam deferretur. E' contra alii aut alterum, aut nullum ex his, similibusque eventibus ad legitime impetrandam ab Episcopo dispensationem Sacrificii in privato Oratorio per se solum sufficere existimabant.

VII. Omnis itaque lucta diffidentium Scriptorum inde oriebatur, quod firmum non haberetur judicium gravitatis caussarum occurrentium; ac proinde unusquisque sensu suo in-

quæstionum resolutione abundabat. Video tamen severiores evasisse Scriptores in approbanda aliqua caussa ad licitam obtinendam dispensationem ab Episcopo, quanto elapsum Sæculum adolescebat; ac demum adhuc rigidiores reperiri pene omnes, qui de hoc argumento senescente elapso, & præcipue in isto nostro Sæculo scripserunt: Unde autem ista severitas, rigorque creverit apud Scriptores, non difficile superius dicta recolendo deprehenditur. Cum enim inter principia elapsi Sæculi detorquerentur a quibusdam Concilii Tridentini verba, non mirum est, quod eo tempore plus aliqui tribuerent Episcopis, quam Concilium permisisset; latiusque extenderetur illorum facultas, quamvis tanta caussæ gravitas non extaret. Restitit his falsis interpretationibus S. Concilii Congregatio; ac dum sæpe variis interrogationibus respondens ostendit, quanto rigore servanda foret Tridentina Lex; tunc etiam prudentes Scriptores se non esse debere tam faciles in probanda caussa dispensationis episcopalis intellexerunt. Imo etiam puto quosdam adhuc tunc severiores evasuros fuisse, si Litteras ipsas S. Congregationis vidissent. Certe Fagundez Lib. III. in I. Præc. Decal. cap. 13. num. 10. forte nec concessisset in domo Infirmi potuisse Missas fieri, si Litteras jussu Pauli V. scriptas legisset: Eas enim ipse interpretabatur, prout audiverat, confitens *nondum* se illas legisse, quamvis cerneret in propriis Lusitaniæ Regionibus observari in tanto rigore, ut neque ægrotis desideratum Indultum concederetur. Quo vero magis firmata fuit observantia Tridentinæ Sanctionis, & accedentibus novis declarationibus prædictæ S. Congregationis, juxta quod alia dubia identidem proponebantur solvenda, non potuit non evadere rigidior sententia Scriptorum; & maxime postquam ineunte hoc Sæculo Clementis P. XI. jussu editum fuit decretum, quo consuetudines contrariæ Tridentinæ Legi penitus everterentur.

VIII. Aliunde etiam prodire debuit ista mutatio judicii in approbatione, vel reprobatione caussarum ad legitime obtinendam ab Episcopo dispensationem; quia videlicet valde antea dissipatis falsis interpretationibus Tridentini Decreti, simul etiam magis sancte, ac religiose illius observantia multis ab hinc annis custodita fuit, atque, ut optabile erat, majora accepit incrementa. At vero Ritus instituti in uberiorem cultum, & reverentiam erga divinum Sacrificium eo firmius custodiri debent, quo diuturnitate majore sunt roborati; tantoque graviorem poscunt caussam ut ab illorum exercitio aliquis prudenter, justeque dispensari valeat, quanto magis illorum religiosa consuetudo accurate custoditur. Nemo quippe non videt, quanto pluris judicio hominum soleant æstimari, quæ jam a longo tempore diligentissime servantur, & iteratis decretis servanda inculcantur. Hinc contingere potest variatio judicii apud prudentes Homines; ut quam caussam prius sufficere judicabant, postea multo graviorem pro episcopali dispensatione exposcant. Enimvero cum in hoc judicio ferendo bene considerari debeat, utrum magna, vel modica oritura sit ex ipsa dispensatione occasio, aut periculum scandali; necesse est pariter pro æquitate, ac prudentia illius judicii attendere diligenter ad severiorem, vel minus rigorosam observationem illius, de quo petitur dispensatio. Rem hanc illustrent exempla a Vestibus, Calicibusque sacris deprompta. Nam ecquis ignorat nonnisi summe gravi ex caussa urgente celebrari posse Sacrificium sine Stola, sine Calice argenteo, vel saltem stamneo, similive ex metallica materia decenter compacto; ut communiter Theologi, ac Ritualistæ docent? At quare

tan-

tanta severitas circa illas cæremonias desideratur; nisi quia longa, ac rigidissima custodia earumdem sacrarum cæremoniarum tale judicium mentibus hominum impressit, ut irreverenter tractari res divinas judicarent, si aliter Sacrificium peragetur? Ita ergo mihi dicendum videtur de Cæremoniali Lege severius nunc retenta celebrandi in Oratoriis divino tantum cultui dedicatis, postquam rigidior hæc ipsa observantia plane simile judicium insinuavit. Parum etenim refert sæpe ab Apostolica Sede dispensari ab ea Lege quo ad Nobilium privata Oratoria; cum inde potius persuadeantur Prudentes Viri hoc redundare in severiorem necessitatem servandi Ritus præscripti; dum desideratam dispensationem ab R. Pontifice immediate postulari, & impetrari observant.

IX. Addam, quod proximius nos afficit; & quæram, an nunc, vel medio elapso sæculo cordatus aliquis admiserit sine valde gravi culpa posse Sacerdotem nulla obtenta facultate ab Episcopo extra publicam Ecclesiam, Oratoriumque celebrare, quamvis ad reatum contemptus non perveniret? Nemo certe id dicet umquam, quod tamen non unus apud Layman Lib. 5. Tract. 5. cap. 5. num. 2., & Pasqualigum quæst. 442. initio elapsi sæculi dicebat. Quare ergo facta est ista mutatio judicii, nisi quia crescente rigore observationis Decreti Tridentini gravior apparuit necessitas illud integre exequendi, cum tamen antea tam gravis aliquibus non videbatur? Ita plane potuit a pluribus olim judicari sufficiens aliqua caussa, ob quam dispensaret Episcopus, quæ nunc minus apta videatur.

X. Hic vero adnotare oportet judicium Hominum in ponderanda gravitate, vel levitate alicujus caussæ non ubique Regionum eodem modo dirigi; Sed alicubi propter certas circumstantias contingit æstimari ut gravissimum aliquod motivum dispensationis dandæ, quod in aliis Regionibus tam grave non censetur. Quamobrem non negavero, quod forte in quibusdam Locis sufficere possit minor caussa; quæ tamen nequaquam sufficere judicaretur in universa Italia, aliisque quibusdam Amplissimis Provinciis, ac Regnis; in quibus disciplina non permittendi sine Apostolico Privilegio celebrationem Sacrificii in Oratoriis privatis severior viget. Hinc cautissime Episcopi illarum saltem Provinciarum se gerere solent in his concedendis licentiis, ne forte occasionem gravis scandali præbeant, si sine gravissima caussa similes concessiones etiam pro unica vice elargiantur. Ad summum ipsi suarum Regionum quasdam tollerando consuetudines permittunt Missarum celebrationem in privatis Oratoriis, quando earum subversio majus detrimentum inferret, ac perturbationem gravem excitaret. Lubuit in his observationibus nonnihil immorari, quia cum nostra non pertineat singulares quosdam eventus considerare, in quibus attentis circumstantiis gravissima videatur caussa, ut Episcopi facultatem indulgeant celebrandi in privatis Oratoriis Laicorum: (Neque enim nobis ipsis tantum arrogamus, ut idoneum ferre possimus de gravitate caussarum judicium, quod a Prudentibus peti, & juxta varietatem circumstantiarum exacte ponderari debet.) Dum nullam determinatam caussam proferre audemus, quæ sufficiat ad impetrandum episcopalem illam dispensationem favore unius, vel alterius Personæ; saltem noluimus præterire illas Regulas, quas considerari oportere arbitramur, ut prudens de sufficiente caussa ad dispensationem episcopalem pro Missa in privato Oratorio celebranda judicium feratur.

XI. Quamvis autem singillatim nullam caussam sim prolaturus, ob quam alicui singulari Personæ, aut Fa-

Familiæ concedi legitime a proprio Ordinario facultas Missarum in Domestico Oratorio valeat; debeo tamen quatuor illas ante propositas quæstiones expendere, ne Lectoribus illudere videar, eas sine responsione dimittendo. Ad Primam accedo, quæ Nobilis Infirmi solamen spirituale attinet. Hanc caussam esse sufficientem, ut Episcopus tribueret licentiam Missarum in privato Oratorio Palaus Tract. 22. disp. un. Pun. 8. num. 5. Fagundez cit. Carmelitæ Collegii Salamanticen. Tract. 5. de Sacrific. Missæ cap. 4. Prop. 2. num. 56., & alii quidam olim judicaverunt; & Novarius in Summa Bullarum Comment. 80. ita fuisse resolutum a S. Congregatione Concilii testatus est. A Valero V. *Missa* Differen. 2. id accepit Novarius, & Valerus Gallimartium allegavit. At vero iste in Exposit. Concil. Triden. ad Decretum *de evitandis in celebr. Missarum* solum tradit S. Congregationem Archiepiscopo Januensi scripsisse recte impediri celebrationem Sacrificii in domibus Infirmorum; & tantum permisisse Episcopo *in casu necessitatis* illud concedere. Eadem traduntur in Exposit. Concilii Tridentini ad Sessionem 22. in Opere inscripto: *Novæ declarationes Congregationis Card. Conc. Triden. Interpret. &c.*, quod ex Adversariis Cardinal. Bellarmini simul collectis post ejus mortem editum fuit. Jam vero si ita se habuit responsio S. Congregationis, quam Nos in ipsius Codicibus reperire nequivimus; clare denegabat Episcopis facultatem concedendi Missas domesticas caussa infirmitatis, quæ a *casu necessitatis* excludebatur.

XII. Alteram responsionem Regiensi Episcopo factam alii proferebant; quæ si bene cum interrogatione conferatur, nequaquam suadebat unquam approbatum fuisse, ut sola Episcoporum auctoritate Infirmis permitterentur domestica Sacrificia. Postulaverat Regiensis Episcopus nulla facta distinctione inter licentias ab Apostolica Sede impetratas, & a suis Prædecessoribus traditas; utrum ipse posset easdem limitare ad solum tempus necessitatis? Ita ergo scripserat Cardinalibus Interpretibus, ut legitur in Archivo apud S. Petrum Lib. I. hunc titulum præseferente: *Collectanea decreta S. Congregat.* fol. 181. *Molte persone in questa Città, e Diocesi anno fatte nelle loro Case Oratori, o Capelle, ove ottennero già licenzia da fare celebrare Messe; Io desidero restringere questa licenzia alli casi solo di necessità, quando per vecchiezza, o per infermità di essi, o per altro conveniente rispetto non possono uscire di Casa, se così giudicheranno le VV. SS. Illustriss. sia ben fatto.* Huic interrogationi ista responsio subjicitur. *Congregatio Concilii censuit non posse, si hujusmodi licentiæ concessæ sunt a Sede Apostolica; sed debere earum formam observare, visitando tamen hæc Oratoria, si decenti loco, ornatuque sint: quod si licentiæ ab Episcopis concessæ sint, posse eas restringere, pro ut convenire videbitur.* Quid autem magis opportune, ac prudenter respondere poterat, dum nihil distincte exponeretur, a quo licentiæ illæ fuissent concessæ; quam admonere quanto majore obsequio ab Episcopis servanda sint apostolicæ Sedis privilegia præ facultatibus traditis ab ipsorum Prædecessoribus? Si interrogasset Regiensis Episcopus, utrum ipse tuto similes licentias pro infirmis tribuere posset; non dubito, quod idem respondisset S. Congr., ac circa illa tempora Cardinalibus Paleotto, & Serenissimo Infanti Portugalliæ respondisse paullo post dicemus. At vero quia solum quærebatur de restrictionibus facultatum antea concessarum, non expediebat investigare, qua auctoritate id forte Episcopus aliquis Regiensis fecisset. Voluit etiam, quantum reor, tunc S. Congregatio præscindere ab ea decisione, qua aperte exploderentur licen-

licentiæ Missarum intra Oratoria Domestica celebrandarum ad solamen infirmorum; quia quorumdam adhuc tolerabatur interpretatio, quæ inter casus necessitatis, propter quam Episcopi nihil vetante Conciliari Lege possunt nonnumquam in privatis Oratoriis Missas permittere, infirmitatem quorumdam recensebat. Hinc, ut cap. 14. num. 9. diximus, adhuc S. Congregatio ineunte elapso sæculo tolerabat, ut in Bononiensi Diœcesi Infirmis Nobilibus aliquando ab Episcopis Missæ in Oratoriis Domesticis concederentur.

XIII. Paucorum autem fuit illa sententia, ac proinde licet in aliquibus Regionibus aliquorum annorum spatio nonnulli Episcopi illam adoptassent; communiter tamen Infirmitas Virorum Nobilium ad legitimam dispensationem Sacrificii domestici a mera Episcoporum auctoritate impetrandam vere insufficiens reputabatur. Non egemus hoc ipsum, fuso sermone ostendere, cum cap. præced. num. 1. & seqq. diximus, quamplurimas preces ex multis Provinciis ad RR. Pontifices post Concilii promulgationem delatas pro obtinenda facultate Sacrificii intra Domesticum Oratorium, exposuisse Supplicantium infirmitates, quibus sicut sperabant a Tridentina Lege dispensationem, ita aperte manifestabant hanc non aliunde, quam ab Apostolica Sede obtineri posse. Imo in duobus supplicibus Libellis Tom. 41. *Positionum* fol. 66., & 121. quorum unum obtulerat quædam Fæmina Nobilis Incola Civitatis Mexicanæ Novæ Hispaniæ in partibus Indiarum Maris Oceani, & alterum quidam Comes Vincentinus, adverti, quod cum Oratores infirmitates suas, votaque pro Missa domestica exponerent, expresse fatebantur se ad R. Pontificem confugere, quia *id sibi licere* dubitabant, *absque Sedis Apostolicæ licentia speciali*. Licet ergo aliqui olim affirmarent Infirmis posse Episcopos concedere facultatem Sacrificii in ipsorum privatis Oratoriis; adhuc tamen tam improbabilis apparebat ista opinio, ut vix pauci aurem illi præberent. Penitus sublata fuit omnis dubitatio, cum prodierunt Litteræ S. congregationis An. 1615. supra recitatæ; post quas opus fuit speciali Apostolicæ Sedis delegatione, ut aliqui Episcopi Missas domesticas Infirmis concedere licite possent. Istius delegationis Pontificæ exempla supra dedimus cap. præced. num. 15. & seq., quæ intra breve tempus limitata fuerant. Addo demum alteram declarationem hac de re factam ab eadem S. Congregatione. Interrogaverat Episcopus Syracusanus Litteris ad Cardinales Interpretes scriptis die 18. Martii 1617., quæ extant Tomo XXXVIII. *Position.* fol. 202., *an Ordinarii possint concedere licentias celebrandi in Oratoriis privatis, quando caussa aliqua necessaria subest; ut cum Persona Titularis insignis, Rerumque publicarum primarius Minister; Nobiles item, cum ægrotant, aut senio confecti ad Ecclesiam accedere multifariam prohibentur?* Huic interrogationi ista data fuit responsio die 27. Maii 1617., quæ reperitur Lib. XI. Decret. fol. 196. *Congreg. Concilii censuit non posse Episcopum ex quavis caussa*, (ob caussas videlicet prædictas) *cuique concedere, ut Sacrum fiat in privatis Oratoriis: Verum si Cappellæ omnino extra ædes, locove publico constructæ sint, prohibitionem ab ipsa Congregatione hac de re editam ad illas non pertinere*. Apertis adeo testimoniis supervacaneum foret alia superaddere, cum nihil magis tutius desiderari poterat ad dissipandas dubitationes exortas; an propter infirmitatem Viri Nobilis adhuc Episcopus auctoritate concedendi Missas domesticas polleret. Imo neque tempore Pestis sine speciali delegatione Apostolicæ Sedis uni, vel alteri in privatæ domus Oratorio posset Episcopus Missas permittere; cum tamen ob communes multorum necessitates lue

grass-

grassante teneantur Ecclesiarum Præsules providere, ut Sacrificia etiam sub aperto aere, atque in publicis plateis, triviisque celebrentur, sicut seq. Opusculo cap. 10. dicemus. Revera specialem delegationem die 28. Septembris 1657. pestilentia serpente datam a R. Pontifice fuisse aliquibus Episcopis, qua licite Viris quibusdam Missas concederent in Oratoriis privatis, Nicolius Lib. 5. Lucub. Canon. Tit. 33. testatur.

XIV. Antequam in Germania promulgaretur Decretum Clementis XI., consuetudinem permittendi domesticas Missas ad consolationem Infirmorum Nobilium quidam sectabantur, vel tolerabant. Verum, quantum existimo, ubi prudentes Episcopi noverunt a R. Pontifice non amplius tolerari consuetudines quomodolibet laxantes pohibitionem Tridentini Concilii; etiam ibi ab introducta consuetudine cessaverunt. P. Reinfestuell. in Lib. 3. Dec. Tit. 41. num. 15. quamvis videatur dubitare, an per Clementis Decretum Anni 1703. derogatum omnino fuerit consuetudini, qua Episcopus ad solamen Infirmorum Nobilium domesticum Sacrificium in privatis Oratoriis permittebat, quousque saltem Apostolica Dispensatio, & Privilegium commode obtineretur: Adhuc tamen *nihil decidere* ausus est ad judicium Prudentum se revocans, & maxime se subjiciens Declarationibus S. Congregationis Cardinalium S. Conc. Trid. Interpretum. Modesta sene apparent hæc verba laudati Scriptoris, qui cum scriberet paullo post promulgatum per Salisburgensem Archiepiscopum aliis Episcopis Clementis Decretum, non audebat perstringere consuetudinem propriæ Regionis; sed contentus erat ea retractare, quæ in contrarium dixerat in Theologia Morali, ac interim suæ dubitationis indicia insinuare.

XV. Quæ aperte prætermisit Reinfestuell, clarius post aliquot annos proposuit P. Leurenius in suo Commentario Decretalium edito Moguntiæ Anno 1719. Lib. 3. Tit. 41. quæst. 975., ac rejiciens omnes illius dubitationes hoc modo ostendit, neque inter Germanos probari morem permittendi Infirmis Nobilibus Missas domesticas, nisi a R. Pontifice necessarium Privilegium fuerit impetratum. Viderat, sicut arbitror, Leurenius in illis Regionibus sese penitus Pontificiæ declarationi conformasse Episcopos; unde liberius potuit asserere; quod forte antea alii palam dicere verebantur. Hinc Episcopi obsequentissimi, sicut par est, Decretis RR. Pontificum, non amplius prætextu cujuscunque consuetudinis similes concessiones in gratiam Infirmorum concedere solent. Quousque igitur perveneril Pontificium Privilegium, patienter ferre debent omnes licet ægritudine laborantes carentiam spiritualis solaminis, ut Leges Tridentini Concilii sanctius observentur. Interim vero aliter Pii Infirmi solari poterunt; ac sicut eos monebat Rithovius in sua Synodo Iprensi, hortandi erunt, ut *pia devotione* suas preces jungant cum illis, qui corporali præsentia divinis officiis intersunt. *Quod dum religiose faciunt*, (ajebat Rithovius egregie,) *& obedienter ordinationibus parent, per quas antiqui Canones in usum revocantur; plus in vera pietate proficient, quam si ex privata devotione ad domesticas Missas importune consensum extorqueant, vel sub prætextu privilegii irreligiosam singularitatem foveant.* Cupiebat Vanespen Par. II. Tit. V. Cap. 8. num. 15. etiam hæc Rithovii verba diligenter considerari; quæ nos non præterivimus, cum inde evidentius pateat Episcopos Tridentino Decreto obsequentes neque ex caussa infirmitatis uti pristina potestate ausos fuisse. At satis jam de prima quæstione disservimus.

XVI. Alteram quod attinet, præ cæteris Scriptoribus Pasqualigus de Sacr.

Sacr. N. Leg. quæst. 453. variis argumentis a genere comparativo ductis suadere conatus fuit licitam cuilibet Sacerdoti celebrationem in domo Infirmi, ut ei sacrum Viaticum administretur. Cum enim preceptum sumendi Viatici sit excellentioris Ordinis, quam Ecclesiasticæ Leges; ideo inferebat illius executionem faciendam esse, quamvis cæremonialia Ecclesiæ præcepta transgredi oporteret. Hinc tanta docto Viro visa fuit necessitas celebrandi in domo ægroti jam jam morituri ad finem dispensandæ Eucharistiæ, ut omnibus Parochis inconsulto Episcopo id licere affirmaverit, quando tantum temporis spatium non suppetit, quantum exigeretur ad Episcopum adeundum, sicut communiter in subitæ infirmitatis gravi eventu accidere solet. Etenim si morbi vehementia commode fineret Episcopum adire, dubio procul etiam percommode e publica Ecclesia ad domum usque Infirmi Sacrum Viaticum deferri posset. Nihil me movet opinio ista, cum ad eam reijciendam firma habeam argumenta ex responsis tum a S. Congregatione Concilii, tum a S. Pio V. hac de re olim datis; quæ si nota fuissent Pasqualigo pro contraria sententia pugnasset. In Archivvo S. Congr. Tom. 41. *Positionum* fol. 129. litteræ sequentes ad Card. Alciatum Congr. Præfectum servantur:

Illustriss. e Rmo Sig. mio Colmo.

Sono ricercato spessevolte da Gentiluomini di questa Città a dispensar loro di poter farsi dire Messa privatamente in Casa, solo però quando essi gravati dall'infermità vogliono ricevere il Santissimo Viatico; e che per quel caso solo di communicarsi ricercano questa dispensa, avendo di caro udir anco in tal'atto la S. Messa: E perche il Sagro Concilio nel decreto de obser.,& evitand. in celebr. Missar. Sess. 22. *comanda espressamente, che non si abbia a dir Messa, se non in Chiesa, e negli Oratorj dedicati solamente al culto divino da deputarsi, e visitarsi dagli Ordinarj, non ho voluto mai concedere questa facoltà; onde prego V S. Illustrissima si degni avvisarmi di quello, che ordina in simili casi la Congregazione costì; perche in effetto mi se ne fa grande istanza; e par quasi tolerabile il concederlo* pro illa vice tantum *nel ricevere il Santissimo Viatico; Ma non però mi partirò da quello, che sopra ciò avrò per avviso da V S. Illustrissima; alla quale con questo fine bacio umilmente la mano. Di Bologna 26. Ottobre 1566. di V S. Illustrissima, e Reverendissima Umilissimo Servitore il Cardinale Paleotti.* Quanta prudentia se gesserit amplissimus ille Cardinalis, manifeste ex his litteris apparet. Quamvis enim Viri Nobiles, in quorum domibus vix timeri poterant eventura prophanationis, ac irreverentiæ erga Sacrificium incommoda, sæpius postulassent ab illo licentiam Missæ domesticæ ea tantum occasione celebrandæ, in qua ipsis ministraretur Sacrosanctum Corporis Christi Viaticum: Adhuc tamen Concilii Tridentini Decretum violari verebatur, si id permisisset, non prius interrogata S. Congregatione Concilii ejusdem interprete. Quid autem responsum fuerit, exhibent verba, quæ a tergo recitatæ Epistolæ fol. 135. Card. Alciatus Apposuit, nempe: *Relatione facta cum Sanctissimo jussit, quod nullo modo detur hujusmodi licentia*; imo addit quod cuidam *Oratori petenti talem licentiam*, pro Episcopis, ut reor, subjectis proprio Principi, *negative* responsum fuit.

XVII. Ne vero existimemus hanc responsionem negativam propterea datam fuisse, quia aliunde commode Sacrum Viaticum ad illos Infirmos ab Ecclesia deferri poterat; alteram profero, cujus etiam meminit Fagnanus in Lib. III. Decret. Tit. 43. *de Censibus* cap. *Auctoritate*

V num.

num. 20., qui diu a secretis S. Congregationis Concilii fuit. Serenissimus Card. Infans Portugalliæ Legatus Apostolicæ Sedis Anno 1575. interrogavit Cardinales Concilii Tridentini Interpretes, utrum nihil obstante Concilii Tridentini Decreto in domibus Infirmorum celebrationem Sacrificii ad ministrandum Viaticum possent Episcopi concedere; maxime cum in illo Regno sæpe domus privatæ ab Ecclesiis Parochialibus, ac publicis Oratoriis distarent; atque hinc multa incommoda orirentur. Preces ejusdem Serenissimi Cardinalis servantur Tom.41. cit. *Positionum* fol. 106., & ita se habebant.

Illustriss. & R.mi Domini.

Stante Decreto Sacri Concilii Triden. tini de obser., & evit. in celebr. Miss. Sess. 22., *quo sancta Synodus decernit, ut Episcopi non patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda sanctum Missæ Sacrificium a Secularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi. Et præsupposito, quod in Regno Portugalliæ sunt multi Loci, & domus Parochianorum in montibus sitæ adeo distantes a propriis Parochiis, ut tempore præsertim hyemali, quo pluviæ inundant; & æstivo, quo calores æstuant, propter magnam itineris distantiam Parochi à propria Parochia sacrosanctum Viaticum absque maxima difficultate, periculis, & indecentia ad Infirmos dictorum Locorum deferre non possint; & præterea Populi propter has difficultates paulatim retrahitur a devotione, & obsequio, quod antea cum magna reverentia, & alacritate præstabant; nam sæpe modo suspicantes Parochum ab Ecclesia Sanctissimam Eucharistiam foras deferentem longius iter factum, eum non comitantur, neque sequuntur; sed potius retrocedunt, & dicti Parochi cum minus decenti comitatu; & quandoque fere soli ad Locum destinatum pergunt non sine magno occurrentium scandalo, quibus antea ex antiqua, & laudabili consuetudine mos erat, ut quicunque occurreret, Sanctissimum Sacramentum retibus relictis illud aperto capite semper comitarentur, donec ad propriam Parochiam rediret. Propter quæ, & alia inconvenientia vitanda ex parte Serenissimi Cardinalis Infantis Portugalliæ de Latere Legati supplicatur a DD. VV. Illustrissimis, & Reverendissimis, & quæritur: Utrum hic casus necessitatis, seu licentiæ supradictus comprehendatur sub verbis Sacri Concilii; an vero exclusus censeatur, ita ut liceat Episcopis, cum viderint expedire facultatem Parochis concedere, ut in dictis Locis a propria Parochia distantibus, in quibus Oratoria non reperiuntur, possint in Infirmorum, vel Vicinorum domibus decenter ornatis Missam celebrare, pro ut antea in his casibus fieri solebat ad effectum tantummodo Sacram Communionem Infirmis administrandam.*

XVIII. Plurimum graves videntur hujusce modi caussæ ad obtinendam dispensationem a Tridentina Lege; attamen censuit S. Congregatio die 22. Septem. 1575., sicut legitur a tergo Libelli fol. 109., *non concedendum*, quod petebatur; quia ut propria manu Cardinalis Præfectus ibidem adnotavit, id *non licet*. Satius igitur judicaverunt prudentissimi Interpretes Concilii Tridentini aliquem Infirmum forte sine præsidio eucharistico ex hac vita discedere, quam laxato rigore tridentinæ prohibitionis ansam præbere aliis gravioribus irreverentiæ periculis, quę sæpissime contigissent, si Missa in privatis domibus celebrari potuisset, ut inter Sacram Actionem Viaticum præberetur. Revera aliis modis providi Episcopi poterant consulere tum faciliori communioni Infirmorum, cum pietati Fidelium reve-

ren-

renter comitantium S. Eucharistiam a Sacerdote ad Infirmos deferendam; quin opus esset veteres consuetudines renovari, quæ licet olim in domibus Infirmorum aliquando Missas celebrari concederent, tamen propter multa incommoda, quæ prudentissime inde oritura timebantur, vel etiam exoriebantur, Concilii Tridentini generali prohibitione omnino sublatæ fuerunt. Etiam multo ante hujus Concilii tempora propter easdem caussas ab aliis quibusdam Provincialibus Synodis illas consuetudines fuisse deletas sequenti Opusculo enarrabimus.

XIX. Nec mirum sit, quod aliquando præcepta Ecclesiasticæ Institutionis præcepto Viatici sumendi prævaleant, quando videlicet violatio cæremonialis illius Legis prudenti Hominum judicio redundaret in dedecus Sacramenti, aut per se apertam viam irreverentiæ periculis sterneret. Certe nemo prudens dixerit divinum præceptum celebrandi cum Planeta, aut cum Stola; offerendi cum Calice, & Patena consecrata; super linteum &c. Adhuc tamen nullus jam ambigit, quin sine aliqua saltem Sacerdotali Veste, ac idoneis Vasibus vetita sit celebratio Sacrificii; etiamsi necessitas Infirmi morti proximi illam desideraret, ut particeps Eucharistiæ factus cælesti armatus præsidio adversus pericula, & tentamenta diaboli in agone fortis perseveraret. Postquam igitur Hominum judicio persuasum est observandas fore quasdam Leges Cæremoniales Ecclesiasticas tanquam omnino desideratas ad debitum præstandum obsequium erga Divinum Sacrificium, æquum est illas perenniter custodiri, & aliis modis providere necessitatibus spiritualibus Infirmi, qui solo desiderio Eucharistiæ una cum ferventibus Caritatis actibus a Dei gratia interius confortatus strenue vincet maligni hostis insidias, atque ita consequetur, quod ex sacra communione obtinere ardenter cupiebat. Nec ipse Pasqualigus his repugnare me judice debuisset; quoniam qu.æst. 812. fatetur communi veste non posse a Sacerdote Sacrificium offerri, quamvis aliter Sacrum Viaticum tradi nequiret. Enimvero si bene ponderentur, quæ ibi in medium profert pro necessitate alicujus Vestis Sacerdotalis, æque pro necessitate Loci specialiter ad divinum cultum delecti militant.

XX. Multo minus licere existimamus permittere absque facultate R. Pontificis Sacrificium in privatæ domus Oratorio, ut alicujus Familiæ quantumvis Nobilis, quæ domo egredi nequit certis impedimentis obstantibus, aut periculis imminentibus, pia desideria compleantur. Etenim si Infirmorum gratia, quorum major est necessitas, talem licentiam Episcopi nequeunt concedere, frustraque ad Apostolicam Sedem pro ea impetranda aliquando confugerunt: quanto minus illam largiri poterunt ad uberiorem spiritualem consolationem paucorum sanorum? Absit enim, ut quis sanctissimas Ecclesiæ Leges violare audeat propter majorem unius, aut alteris utilitatem spiritualem. Secus liceret incongruis horis Sacrificium perficere, ac ab eodem Sacerdote sæpius in die iterari; quoniam contingeret quemquam ista pariter desiderare vehementer ad abundantiorem consolationem, ac gratiam sibi comparandam. Igitur qui legitimo impedimento domi consistere cogitur vetitus ad publicam Ecclesiam accedere, bene poterit domi ferventius vacare orationi, & humiliter dilationem Sacrificii tolerare; nisi ad Apostolicam Sedem confugerit pro impetranda facultate Missæ in Domestico Oratorio; sicut fecerat quidam Baro Italus, cum ipsius vitæ maligni homines insidiabantur. Illius preces Tom. 41. *Positionum* in Archivvo Sacræ Congregat. Conc. apud S. Petrum reperi. Hinc adverto, quod ubi vigebat consuetudo ut

ut Viduæ, & maxime Nobiles mortuo Marito per aliquod tempus luctus, & tristitiæ caussa se domi continerent, non propterea illis domesticum concedebatur Scrificium; sed absentia earumdem ab Ecclesia *sine Missæ auditione* tolerabatur. Videatur Concilium I. Mediolanense S. Caroli Par. 2. n. 5. quo statuitur: *Viduæ ob Maritorum mortem ad summum ne mense amplius sint sine Missæ auditione. Qua in re nulla valeat excusatio cujusvis consuetudinis, quam irritam decernimus*. Magis severe Concil. Mediolanense III. se gessit, dum Tit. 1. de Festorum Dierum cultu abstulit illas consuetudines, quæ impediebant Missæ auditionem; jussitque ut *festis diebus Sacrosancto Missæ Sacrificio Fideles omnes intersint; neque vero excusentur Puellæ nubiles, neque deinceps Viduæ, ne permissu quidem Primi Concilii, ob recentem Mariti mortem; neque ullo alio cujusvis consuetudinis prætextu*.

XXI. Superest dicendum de consuetudine alicubi post Concilium Tridentinum retenta (an adhuc retineatur? ignoro) celebrandi de licentia Episcopi in domo Viri Nobilis præsente cadavere: pro illa pugnavit Pasqualigus quæst. 457. At persuadere debuerat intemeratam permansisse post Concilium Tridentinum legitime antea introductam consuetudinem; ut inde consequeretur idem etiam licere post Concilium, quod antea propter consuetudinis vigorem licuisse nemo dubitabat. Verum quomodo suaderi poterit a Concilio specialiter fuisse exceptam illam consuetudinem, cum expresse abstulerit quæcunque privilegia, *quascunque consuetudines*? Quare si harum aliquæ non statim ubique sublatæ fuissent dissimulantibus Episcopis; ubique istorum vigilantia auferri debent magis vigente Tridentina Lege, cujus eo enixe ibi procuranda est executio, ubi forte neglecta est observantia? Neque enim quidquam deperiit auctoritatis a Concilio Tridentino ex eo, quod aliqui neglexerint ipsius servare Decreta: Nam hujusmodi consuetudines adversas Conciliari Legi emendandas esse sæpe jussu RR. Pontificum iterata, & confirmata S. Congregationis Decreta inculcarunt. Parum autem refert, quod concessio Missarum in domo Nobilis defuncti brevi spiret. Etenim absque gravissima, seu necessaria caussa ne pro unica quidem vice post Tridentinum Concilium valent Episcopi propria auctoritate permittere Missæ celebrationem in privatis domibus, ut jam diximus; iterumque repetimus. Non est tamen negandum, quod si alicubi tolerata esset peculiaris consuetudo, de qua nunc loquimur, celebrandi in Domestico Oratorio præsente cadavere, & alias sine gravi tumultu auferri nequiret; tunc licite Episcopus, quantum reor, indulgere posset similem licentiam, non quidem mera consuetudinis inspecta ratione; sed considerato gravis tumultus periculo, quod caussæ gravissimæ æquivalere potest.

XXII. Ex resolutione præcedentium Quæstionum consequitur sententia nostra rarissimam contingere posse caussam sufficientem impetrandæ Episcopalis Dispensationis Missarum celebrandarum in Privatarum Domorum Oratoriis propter Unius, ac Paucorum necessitatem; gravioremque plurimum esse debere caussam ejusdem licentiæ elargiendæ in gratiam alicujus tantummodo, sive Personæ, sive Familiæ; quam requiratur ad licitam illius facultatis concessionem, quoties multitudini Fidelium consuli deberet. Non immerito hoc discrimen constituitur; 1. quia omnia Jura poscunt, ut in concedendis dispensationibus facilius respiciatur ad multorum utilitatem, quam ad singulorum levamen: Unde quadrant verba D. Bernardi Lib. 3. de Consider. cap. 3. *Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: utilitas dico communis*. Enim vero quoties

ties ad commodum unius, alteriusque in dispensatione attenditur, probabiliter timetur aditum aperiri transgressionibus Legis, quam cum dispensatio plures simul sublevandos ab aliquo gravi incommodo respicit; tantoque tutior est dispensatio, quanto bonum ex relaxatione Legis oriens Plurimos simul afficit. 2. Quia necessitas aliqua inde major evadit, ex quo in multos æqualiter extenditur. Nam ut multorum simul necessitas collata cum necessitate singulorum proportionem obtineat; opus est, ut gradus illius majores in singulis reperiantur. Quamobrem minus periculosum est, ut acceptionis Personarum vitio laboret Episcopus, si permiserit Sacrificii Oblationem extra Loca Sacra ob aliquam gravem caussam multos simul afficientem; quam si idem permiserit tantummodo propter spiritualem utilitatem, aut necessitatem singularem alicujus.

XXIII. Exempla profero a publicis Carceribus deprompta, ac valde idonea, ut notabile discrimen, quod intercedit, dum plures simul ad publicas Ecclesias accedere prohibentur, & dum unus, alterve simili quodam impedimento detinetur, clarius appareat. Semper equidem sive ante, sive post declarationem jussu Pauli P. V. de mente Tridentinorum Patrum factam concessum fuit in publicis Carceribus privatum aliquod Oratorium, in quo coram inclusis Missæ celebrarentur, cum nulla pro illis publica Capella extrui poterat. Nimis quippe grave foret, & illorum saluti spirituali permolestum, si etiam Diebus Festivis sine Missa dimitterentur, per quam aut ad poenitentiam patratorum criminum excitarentur, aut ad pœnas patienter ferendas juvarentur. Cum ergo pro iis apud Apostolicam Sedem supplicatum fuit, ut speciale Indultum Missarum celebrandarum intra Oratorium privatum publicorum Carcerum tribueretur, statim annuerunt RR. Pontifices: Cum vero Locorum Ordinarii dubitantes interrogabant, an ab ipsis simile Oratorium approbari posset, & aliunde agebatur de Carceribus, in quibus assidue multi miseri vel alieno ære gravati, vel aliis sceleribus rei custodirentur? Responderunt plane ab ipsis Ordinariis in eum finem privata Oratoria posse deputari. Inter illos, qui ad R. Pontificem confugerunt pro impetranda facultate Missarum in privatis hujusmodi Oratoriis fuere pii quidam Cæsaraugustani, qui hunc supplicem Libellum servatum in Archivvo Sac. Congreg. Conc. apud S. Petrum Tomo 41. *Position.* fol. 142. miserunt non multo post Concilii Trid. tempora.

Beatissime Pater.

Exponitur Sanct. V. pro parte devotorum illius Oratorum deputatorum Regni Aragonum, quod alias ipsi zelo charitatis moti, ut Carcerati a Curia Seculari tam pro debitis civilibus, quam caussis criminalibus, & etiam capitalibus, qui se Justitiæ dicti Regni, vulgariter Justitia d'Aragon *nuncupatur, manifestarunt, tutius conservarentur; & ut melius eorum justitia cognosceretur, quosdam amplissimos, ac tutos carceres cum decreto Sacræ Regiæ Majestatis erigi, & construi fecerunt, in quibus dicti carcerati, & ut dicitur manifestati, detinentur, ac custodiuntur, quousque de eorum justitia recte cognoscitur, & ut dicti Carcerati tanquam Christicolæ vivere possint, cum ipsis carceribus quandoquidem per duos, tres, & quatuor annos permaneant, Capella in eisdem Carceribus in loco honesto, & decenti constructa existit ad effectum, ut in ea Missa quolibet die, prout in aliis Carceribus ejusdem Civitatis Cæsaraugustanæ, & aliorum Regnorum Hispaniarum utitur, celebraretur, si a Sanctitate V., & a Sede Apostolica eis licentia concederetur. Supplicant igitur humiliter S. V. Oratores prædicti, quatenus specialem gratiam faciens istis omnibus, ut in dicta Capella, prius tamen ab Ordinario visitanda, & ap-*

pro-

probanda, per aliquem Presbyterum Secularem, alias approbatum ab Ordinario, vel alicujus Ordinis Regularem per eos pro tempore ad nutum eligendum, & deputandum Missam quolibet die libere, & licite etiam absque Ordinarii, vel cujusvis alterius licentia possint, & valeant, indulgere, ac licentiam, & liberam concedere facultatem dignetur de gratia speciali non obstantibus &c. in Litteris per Breve Sanctitatis V. in forma gratiosa expeditum. His votis annuit R. Pontifex, & præmisso judicio S. Congregationis data fuit licentia *ad exemplum aliarum*, ut in calce Libelli adnotatur.

XXIV. Pariter post Litteras jussu Pauli P. V. Anno 1615. ad Episcopos missas promptam indulgentiam erga inclusos in Carceribus impenderunt RR. Pontifices; ita ut, cum inter plures quæstiones S. Congregationi propositas illam de Oratorio privato in Carceribus approbanda eidem Paulo P. V. exposuisset Ampliss. Card. Lancellottus nomine Archiep. Cosentini, qui hac de re litteras ad ipsum scripsit Die 20. Maii ejusdem Anni servatas Tom. 38. *Position*. fol. 222.; *quo ad Carceres Sanctissimus Die 6. Julii 1615. dixit, quod Congregatio daret Litteras in omnibus Casibus*, ut in pretiosissimo folio 223. prædicti Tomi sua manu idem Cardinalis ad oram adnotavit. Addo alias Litteras S. Congregationis ad Vicarium Beneventanum scriptas, quæ reperiuntur Lib. 10. Litterar. fol. 183., & declarant, quam libenter Missarum beneficium indulgeretur miseris illis, qui in Carceribus custodiebantur. *Etsi Illustrissimi Patres Trident. Concilii Interpretes, quas licentias in privatis Oratoriis Sacrum faciendi quisque hactenus ab Ordinariis Locorum assecutus est, ex Sanctiss. D. N. præcepto jampridem irritas decreverint, & inanes: Cum tamen eos, qui Carceribus mancipati sunt; ac propterea ad Ecclesias accedere nulla interdum sua culpa præpediuntur, maxime sit clementiæ, ac pietatis hoc spirituali refrigerio solari, facultatem illis à Sanctitate Sua nuper tributa benigne Tibi indulserunt, ut in Oratoriis Carcerum istius Civitatis, & Montis-Fusculi Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrandi licentiam impertiri valeas, ubi tamen prius easdem Capellas visitaveris, ac Divino Cultui peragendo aptas, ac decentes esse compereris; atque ut hinc Parochialis Ecclesiæ jura nihil sentiant detrimenti; quod Tibi his Litteris testatum voluimus: Salutem plenissimam in Domino impertimur. Romæ Die 20. Novembris 1615*. His similia scripsit S. Congregatio Episcopo Aretino die 13. Martii 1616. circa Oratorium Carcerum Terræ Puppii. Habentur Lib. 10. Litter. fol. 194.

XXV. Ut vero aliqua subdamus responsa facta ab eadem S. Congregatione, dum illam interrogaverant Episcopi de facultate approbandi Oratoria in Carceribus publicis existentia; duo seligo, quorum unum præcessit declarationem Anno 1615. promulgatam. Ita ergo scripsit Ampliss. Card. Alciato Episcopus Nolanus; cujus Litteræ extant Tomo 41. *Position*. fol. 15. *Sogliono li Capitani di questa Città di Nola tenere li Carcerati in casa loro, & ordinariamente ce ne sono in buon quantità. Giudico essere in molto refrigerio dell'Anime loro, se potessero sentir Messa; per il che se pare V. S. Illustriss., e Reverendiss. voglia farmi avere licentia, che alle volte, se li possa far celebrare, che avrò consideraziene segui in luogo p.ù condecente, che sia possibile, e con gli avvertimenti, che mi saranno dati da V. S. Illus., e Reverendiss. &c. Da Nola li 19. di Giugno 1579*. Quid responsum fuerit hisce Litteris apte assequimur ex eo, quod die 14. Julii ejusdem Anni S. Congreg. censuit; nempe *respondendum esse in privatis Domibus non licere celebrare Missam. Quod si erigatur ad hunc usum, & in loco decenti Oratorium ab Ordinario visitandum, & approbandum, tunc pos-*

posse. Alterum est recentius, cum videlicet Archiepiscopus Calaratinus Anno 1648. inter alia dubia secundo loco illud Eminentissimis Conc. Trid. Interpretibus proposuit: *An sub prohibitione* (decreti Pauli P. V.) *comprehendatur Capella Carcerum publicorum, & petenda sit eadem licentia a Sede Apostolica; vel sufficiat licentia Ordinarii, si hujusmodi Capella sit in loco decenti ornata*. Huic interrogationi Die 14. Novemb. ejusdem Anni ita responsum fuit. *Non comprehendi Capellam Carcerum publicorum* Extat Lib. 18. Decr. f.543.

XXVI. Hæc de gravitate caussæ necessariæ ad hoc, ut Episcopus exerat suæ potestatis reliquias in concessione Oratorii in privatis Domibus existentis dixisse nobis sufficit, qui licet alia addere de Oratoriis Arcium in animo versaremus, cum primum idem affirmandum videretur de multis Militibus intra Arces degentibus, ac de aliis qui ad publicas Ecclesias accedere non permittuntur; aliqua tamen postea pro Arcibus invenimus, quæ melius sequenti Capitulo congruunt. Unum itaque tandem hic addam, de quo nemo unquam dubitavit, manifestum argumentum superstitis potestatis episcopalis approbandi Oratoria in Domibus privatis comprehensa, quoties spiritualibus multorum necessitatibus consulere opus est; nec Ecclesiæ publicæ ædificari possunt, in quibus ad Missas, aliaque Divina Officia Fideles Populi congregentur. Revera tam certo constat, quod deficientibus Ecclesiis in privatis Oratoriis Sacrificia peragi possunt, ut vigeant adhuc Canones, qui illo in eventu Missarum celebrationem etiam sub dio facere permittant, quemadmodum Opuscul seq. exponemus. Sancte igitur Episcopi in Locis Infidelium, aut Hæreticorum dominationi subjectis degentes, cum Christi Fidelibus nulla ibi permittuntur publica Oratoria, hæc ipsa sæpe curant intra privatas Ædes erigere, ac dedicare, in quibus Divina Mysteria, ac cætera Religionis nostræ officia simul convenientibus Fidelibus peragantur; eadem propemodum ratione, qua primis Ecclesiæ temporibus in privatis Domibus, aliquando etiam consecratis, & in Titulum deputatis conveniebant, sicut Cap. IV. narravimus.

CAPUT XVI.

Quæ sint Privatæ Domus, ad quas respexit Concilium Tridentinum in Decreto Sess. 22.

I. PLENAM Tridentini Decreti expositionem facturi operæ pretium existimamus inquirere, quænam sint *Privatæ Domus*, in quibus pati non possunt Episcopi Missarum celebrationem: Utrum videlicet Principium etiam Magnorum, cæterorumque jurisdictionem temporalem in propriis Ditionibus, Feudisque exercentium Palatia comprehendantur? Utrum Arces? Utrum Ædes, quæ tum Juri dicundo, cum Gymnasiis frequentandis, & pro Comitiis, Magistratibus, ac Senatoribus sunt ædificatæ, Utrum Monasteria, Seminaria, & reliqua Collegia ad informandam bonis moribus, artibusque Juventutem exstructa; Nosocomia, Xenodochia, Orphanotrophia, ac cætera hujus generis habitacula a Concilio Tridentino comprehensa fuerint in prohibitione Missarum celebrandarum intra Oratoria privatarum Domorum? Hæc enim omnia non tam videntur privatæ, quam publi-

blicæ Ædes, utpote quæ vel neminem accedentem excludant, vel plurimorum saltem commoditati patescant; vel deserviant Personæ Publicæ plures repræsentanti propter Principatus, & Jurisdictionis prærogativas, ac dignitatem, vel demum sint Ecclesiastica Ædificia a communi privatarum domorum numero excipienda. Ut ergo rem istam exploratam habeamus, iterum recolere debemus duplicis Generis Oratoria esse posse in Privatis Domibus; quædam Beneficii Ecclesiastici Titulum habentia, ac propterea in censum publicorum Oratoriorum revocanda: Alia vero mere Privata. Si de Prioribus sit sermo, jam bis, terve monuimus Tridentina Lege non fuisse vetita; ac propterea quamvis intra ambitum Privatarum Domorum extructa fuerint, libere ex Episcopi approbatione in illis Sacrificium offerri. Id iterum indicamus, quoniam facile intelligimus discrimen, quod sæpe inter quædam Oratoria, seu Capellas in Palatiis Principum, Magnatumque existentes occurrit.

II. Habent isti communiter in propriis Aulis suas Capellas, in quibus solemniter Divina Officia certis quibusdam diebus peraguntur: vel saltem ad illarum cultum destinatos habent Capellanos, qui quotidie, aut ad nutum Principum Sacrificia inibi celebrent. Has Capellas sanè splendidas, & ad instar Palatinæ Ecclesiæ Parochialis exstructas; quantumvis intra Regum, Magnorumque Principum Palatia existentes, nullatenus per Concilii Tridentini Decretum ineptas evasisse ad Divinorum Mysteriorum licentiam, liberamque celebrationem existimo. Etenim non minore saltem prærogativa illas gaudere oportebat, qua cæteræ Capellæ domesticæ annexum Titulum Beneficiarium habentes fruebantur; maxime cum ut ad Ordinationem Clericorum sufficiunt reliqua Ecclesiastica Beneficia; ita quin imo multo magis perpetua deputatio Clericorum ad obsequium similium Palatinarum Capellarum abunde sufficit. Has ipsas Principum Capellas supposuisse, ac approbasse Concilium Tridentinum mihi videtur, dum Regios Capellanos Sess. 24. cap. 11. commemoravit, quos tantum juxta Innocentii III. P. decretum Cap. *cum Capella* Tit. *de Privileg.* subjectos, vel exemptos ab Episcoporum Jurisdictione esse statuit. Hinc in nonnullis Privilegiis a RR. Pontificibus ad uberiorem splendorem Capellarum, Capellanorumque Palatinorum concessis adverto liberum omnibus ingressum ad illas præsupponi, atque in illis Missas libere celebrari consuevisse. Profecto ista non supposuissent Rom. Pontifices, si in numero privatorum Oratoriorum etiam hæ majores Regiæ Capellæ confundendæ forent. Tunc enim, quod primum inter omnia fieri debuerat, concedenda erat erectio Capellæ; ut deinde aliis privilegiis specialibus insignirentur. Recitat Turturetus in calce Operis de Capel. Regum Hisp. Litteras Pauli V. P. Anno 1614. pro Capellæ, ac Capellanis Regis Hispaniarum; nihilque in illis apparet, quod respiciat concessionem ejusdem Capellæ; sed nova tantum, ac ampliora elargitur privilegia Capellanis ibi deservientibus, sive quæ ad ipsos directe, sive quæ ad Sacramentorum administrationem libere in iisdem Capellis faciendam spectant.

III. Præter has Capellas habent Principes in ipsorum Palatiis, tam in Urbibus, quam Ruri, alia privata penitus Oratoria, in quibus ob commodum solius Regiæ Familiæ privatas Missas celebrari curant. Hæc autem Concilii Tridentini Legibus comprehensa fuisse Litteræ S. Congregationis scriptæ ad Archiepiscopum Taurinensem Die 12. Februar. Anni 1616., & servatæ Lib. 10. Litterar. fol. 191. aperte insinuant. Cum enim interrogasset Archiepiscopus; utrum Capellæ in Palatiis Oratorum Principum in numero Privatarum com-

computarentur, ac proinde in illis ab Ordinariis Locorum concedi non possetSacrificium? rescripsit S. Congregatio: *Et ipsas inter privatas recenseri: quando ipsius quoque PRINCIPIS DOMUM eidem Legi subesse jam pridem Congregatio ipsa respondit.* Hujusmodi declarationis à S.Congregatione factæ Fagnanus illius olim Secretarius Lib.3. Decret. Tit. *de Censibus*, cap. *Auctoritate* num. 19. securus est testis. Aliqua ego reperi in Archivvo apud S.Petrum decreta, quæ huc pertinent; ac præcipue illud insertum Lib.I. inscripto: *Collectanea Decreta S.Congregat.* fol. 388., in quo interrogante Episcopo Parmensi, *an in domo Principis* celebrari posset;*quasi non veniat appellatione domus privatæ*? S.Congregatio respondit, *hæc quoque loca comprehendi dicto Decreto* Concilii Tridentini; sive ut legitur ad idem dubium Tom. 41. *Position.*fol.61. *Oportet*, *ut* (Princeps) *habeat suum privilegium*.

IV. Quare non raro Magni Principes ad Apostolicam Sedem confugiunt, ut facultatem Missarum domesticarum in Privatis suorum Palatiorum, & Domorum in ipsorum Statibus existentibus Oratoriis impetrent. Recolat Lector dicta cap. 14. num. 4. ubi quædam Magnis Principibus, Regibusque concessa privilegia hujus generis indicavimus. His libet adjungere aliud, quod Magno Magistro S. Joannis Hierosolymit. concessum fuerat. *Dilecto Filio Alophio de Wignacourt Hospitalis S. Joannis Hierosolym. Magno Magistro.*

PAULUS PP. V.

Dilecte Fili salutem &c. Religiosus zelus, ac constantis fidei,& devotionis tuæ erga Nos, & Apostolicam Sedem sinceritas jure postulant, ut votis tuis libenter annuamus. Speciali igitur consolationi tuæ, quantum cum Domino possumus benigne consulere, teque specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, supplicationibus nomine tuo Nobis desuper humiliter porrectis inclinati Tibi, ut in Palatii tui Oratoriis ad hoc decenter exstructis, & ornatis, seu exstruendis, & ornandis ab omnibus domesticis usibus liberis, prius tamen ab eo, ad quem spectat, visitandis, & approbandis Sacrosanctum Missæ Sacrificium &c. in Tua, & Familiæ tuæ, & eorum, qui ibi adesse contigerit, præsentia celebrari facere libere, & licite possis, & valeas auctoritate apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus &c. Datum Romæ apud S. Petrum Die 18. *Novemb.* 1608. Unum vidi a BENEDICTO XIV. simile Privilegium concessum Die 10. Dec. 1740. cuidam præcelso in Italia Principi, ejusque Principissæ Conjugi, quo illis indulget, *ut in privatis quorumcumque Palatiorum,& Domorum* ipsorum *habitationis in Statibus* ipsorum *existentibus* Oratoriis *ad hoc decenter muro exstructis, & ornatis, seu exstruendis, & ornandis ab omnibus domesticis usibus liberis per Ordinarium Locorum prius visitandis, & approbandis Sacrosanctum Missæ Sacrificium per quemcumque Sacerdotem ab Ordinariis prædictis respective approbatum Secularem, seu de superiorum suorum licentia Regularem, sine tamen quorumcumque Jurium Parochialium præjudicio; ac Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis D.N.J.C. Festis Diebus exceptis,* in ipsorum, *Natorumque, & Familiarium* suorum *utriusque Sexus, & aliorum, quos inibi adesse contigerit præsentia etiam per horam ante auroram;& per aliam horam post meridiem tantum celebrari facere libere, & licite* possint, & valeant, *ac quilibet* illorum *possit, & valeat &c.*

V. De Oratoriis existentibus in publicis Ædibus Civitatis, ac Magistratuum apertas jam pridem declarationes Saç.Congregatio edidit: Etenim cum Archiep. Cosentinus interrogasset, *an dictis Litteris* (Pauli P.V.jussu scriptis) *comprehendatur Capella sita in Palatio Regio dictæ Civitatis, ubi Gubernator Provinciæ residet; ac Missam affluenter audiant Officiales, & Curiales,.... quæ quidem Capella fabrica, & ornatu pro dignitate nitet?*

X Card.

Card. Lancellottus ad oram adnotavit ista verba: *Cadit sub revocatione*; ac proinde agendum fore *cum Sanctissimo, qui concedat facultatem. Sanctissimus annuit 6. Julii 1615.* Extant Tom. 38. *Position.* fol. 223. Manifeste adeo constabat Oratoria in hujusmodi Palatiis erecta subdi prohibitioni tridentinæ; ut cum Paulus P. V. Hispanis Episcopis specialem illam facultatem approbandi privata Oratoria durante sexennio concessisset, cujus cap. 14. num. 15. meminimus, expresse permisserit, *ut possint hanc celebrandi potestatem facere publicis quoque in Locis, quo primarii Regii Ministri Justitiæ, ac Rerum publicarum gratia Magistratus gerunt, & Sacras Ædes adire nequeunt suo muneri addicti*. Prodiit altera declaratio ad Oratoria privata in publicis Palatiis Civitatis existentia spectans, quæ Lib. 18. Decretor. fol. 543. reperitur. Cum enim S. Congregationem interrogasset Archiepisc. Calaritanus Bernardus della Caura: *An sub prohibitione Decreti Pauli V. super Oratoriis Privatis, & Litterarum hujus Sacræ Congregationis comprehendatur Capella existens in Aula Publici Palatii Civitatis, ita ut Magistratus teneatur a Sede Apostolica licentiam impetrare?* Respondit S.Congregatio Die 14. Novembris 1658. *Comprehendi sub prohibitione Decreti super Oratoriis editi* Die 10. Martii 1615. Hoc Decretum recitat Diana, aliique; sed, ne quis falsa quædam inde supponat, opportunum arbitror advertere nequaquam dubitasse Calaritanum Regium Magistratnm, quod ipsius Capella subjiceretur Tridentinæ Prohibitioni; cum solum ab eo quæreretur, an propter ostium publicum; cui proxime adhærebat Capella Palatii, non jam privata, sed potius publica nuncupanda foret?. Hinc postquam claruit, atque judicio S. Congr. Die 19. Julii 1649. apparuit *Oratorium existens in Aula illius Palatii non esse publicum, sed comprehensum sub Decreto unico Sess. 22. de privatis Oratoriis*; tunc optimi Regii Magistratus Consiliarii ad Innocentium X. confugerunt; ipsorumque precibus contentis Tom. 38. *Position.* fol. 12., audito prius de more voto S. Congregationis Concilii, R. Pontifex annuit. Similes facultates aliis multis insignibus Magistratibus RR. Pontifices concesserunt, quas tamen juxta illorum uberiorem dignitatem, aliisque de caussis, ac circumstantiis modo magis, modo minus protenderunt, sive quo ad Numerum Adstantium, sive quo ad Dierum Solemniorum limitationem, sive quo ad diuturniorem, vel breviorem Privilegii durationem. Aliqua hujus generis Privilegia amplissimis quibusdam Magistratibus etiam Benedictus XIV. P. concessit; alia quidem solum duratura ad Decennium; alia solum pro illis Diebus, quibus in publico Palatio congregantur Magistratus; alia solum pro Ministris, & Officialibus Magistratum; alia cum restrictione unius Missæ, alia demum licet pauca sine hujusmodi limitationibus.

VI. Postquam ostendimus Oratoria in Principum, ac Magistratuum Palatiis erecta comprehendi in Tridentino Decreto, nihil adere oporteret de Oratoriis existentibus intra Palatia Baronum, ac cæterorum Jurisdictionem temporalem exercentium, qui illis dignitate, ac prærogativis valde sunt inferiores. Attamen seorsim de istis suas edidit declarationes S. Congregatio, cum identidem fuerit interrogata, sive ante, sive post Litteras jubente Paulo P. V. de privatis Oratoriis scriptas. Anno 1577. inter alia dubia superius enarrata quarto loco etiam istud proposuit Episcopus Parmensis Card. Alciato. *An in Palatiis Baronum in Locis ubi Jurisdictionem exercent*; posset Sacrificium concedi ab Ordinario sine præjudicio Tridentini Concilii. Non multo post Episcopus Castellanetensis Litteris ad Card. Mathei scriptis; & a nobis cap. 14. num. 6. indicatis idem quæsiverat. Unica autem, & eadem fuit

fuit responsio S. Congregationis, videlicet *hæc quoque loca comprehendi dicto Decreto Concilii; & hanc licentiam petendam esse Sede Apostolica*. Similiter cum Episcopus Gravinensis Litteris ad Card. Lancellottum scriptis Die 23. Maii 1615., & insertis Tom. 38. *Positionum* fol. 234. postulasset *An in Palatio Ducali ejusdem Civitatis, quod multum ab Ecclesia distat, posset celebrari in Capella multum decente*, quæ in illo existebat? Responsum fuit *non posse*, ut refertur Tomo cit. fol. 223. Revera valde contrarium apparet, alienumque a mente Patrum Tridentinorum magno rigore coarctantium abusus celebrationis domesticæ vel etiam suspicaris illos promisisse, ut in domibus eorum, qui Jurisdictionem temporalem exercent, libere Sacrificia offerrentur. Quam enim facile in Castris, in Oppidis, in Villis concedendæ forent Missæ ab Episcopo in privatis Laicorum Oratoriis, cum tam frequentes sint Comites, Marchiones, & Barones temporale dominium in illis exercentes? Si istorum domos Concilium exceperat, vix quidquam prohibuisset, quod antea non esset vetitum. Quin etiam, quid amplius habent illorum domus, ut cum aliis privatis domibus non confundantur, quantum pertinent ad finem a Patribus intentum? Sunt quippe in domibus quorumcumque Laicorum nullo excepto privata pro ipsis, ipsorumque Famigliaribus, seu Aulicis cubicula; ad quæ nec liber patet ingressus, nec publici juris aut esse, aut dici possunt. Quoties ergo Oratorium conditiones expressas Cap. 3. ad publicitatem necessarias non habuerit, nihil proderit, quocunque in Palatio reperiatur, ut illud a Legibus Tridentinis excipiamus. Etenim parum interest, quod Palatium inhabitet Princeps, aut privatus Homo; cum interea Locus designatus pro Oratorio Privato non pateat communi commoditati; sed singularium Personarum usibus reservetur.

VII. Aliqua nunc dicamus de Arcium Oratoriis, quæ in numero privatorum recensere non ambigo, si intra illas omnino contineantur, nec ipsorum janua Loco publico immediate correspondeat. Enimvero parum interest, quod ab Excubitoribus aditus quibuscumque aliquando, & alicubi concedatur; dum revera aditus ille omnium usui non patet; & ab arbitrio Militum ingrediendi facultas dependeat, quæ propterea libera non est, sicut ex requisitis ad Locum publicum constituendum fuse expositis cap. 3. desideratur. Inspecta igitur Loci conditione privata Oratoria erunt, si omnino intra Arces contineantur; neque istæ libere singulis semper pateant. Si vero in atri, vel in porticis Arcium januam apertam, atque patentem omnibus eadem Oratoria haberent; tunc sane publica forent, non minus ac reliqua Oratoria publica sunt, licet ipsorum janua ad porticum viæ publicæ proximum, & ad publicam commoditatem exstructum responderet. Ita plane S. Congregatio in simili quæstione proposita a Parocho Lojani Diæcesis Bononiensis, cujus preces referuntur Tom. 38. *Position.* fol. 26. decrevit, & censuit Die 11. Julii 1620. *quod si porticus, qui exit in viam publicam nullius in bonis sit, ac pateat omnibus, Oratorium supra dictum non comprehendi in Decreto hac de re edito* (Anno 1615.) *de non celebrando in privatis Oratoriis*. Imo etiam singillatim de Oratoriis Arcium non undequaque intra Mænia clausis, sed constructis in illarum atrio, vel portibus hanc tenuisse sententiam Amplissimos Cardinales Interpretes Concilii colligo ex Litteris ad Archiepiscop. Taurinensem insertis Lib. 10. Litter. fol. 191., ubi ista leguntur. *De Reliquis vero Oratoriis in Atrio, vel in Porticis Arcium constructis Illustriss. Patres operæ pretium duxerunt ab Amplitudine Tua singillatim perquirere quot Dominis, quotve Familiis communia sint num ipsarum Arcium Mæniis undequaque claudantur, numve quovis*

tempore libere pateant cuicunque. Itaque rem totam diligenter investigare, distincteque ipsi Congregationi rescribere poterit Amplitud. Tua, cui fausta omnia, ac salutaria precamur a Domino. Romæ Die 12. Februar. 1616. Quid post has Litteras scriptum fuerit, ego ignoro: Verum satis inde percipitur ideo investigatum fuisse locum Oratoriorum, *num ipsarum Arcium mœniis clauderentur undequaque, & quovis tempore paterent libere cuicunque?* quia clara essent ista indicia publicitatis illorum.

VIII. Ubi vero ratum, certumque fuerit Oratoria intra Arces ædificata considerata ratione loci ad classem privatorum Oratoriorum revocari oportere; adhuc dubitari potest, an Episcopus valeat in illis permittere Missarum celebrationem, ut consulat necessitatibus spiritualibus Militum, qui sæpe ibi ad vigilias, & custodiam excubare jubentur; neque extra illa discedere permittuntur? Profecto ubi nimia esset copia Militum, nec alio modo consuli posset illorum pietati, crederem non deterioris debere esse conditionis Milites in Arcibus detentos præ multis, qui in carceribus concluduntur. Si tamen Arces parvæ essent, atque pauci numero solerent in illis consistere Milites, tunc certe ad Apostolicam Sedem confugiendum foret pro Arcis interiore Oratorio; cum nulla ratio extendendi Ordinariorum facultatem etiam ad illius approbationem occurrat. Hinc cum Archiepiscopus Cosentinus Anno 1615. Die 20. Maii quæsivisset, *an Litteris* S. Congreg. ejusdem Anni *contineatur Oratorium in Arce Paulæ, ubi Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum asservatur, quoties timetur ab invasionibus Turcarum?* Card. Lancellottus in sæpius indicato pretioso folio 223. Tomi 38. *Position.* adnotavit ad oram istud verbum: *Comprehenditur*; & addidit, quod *Sanctissimus concessit licentiam Die 20. Julii 1615.* In eodem Tomo fol. 1. reperitur supplex Libellus apprime huc pertinens, & rem nostram illustrans. Ita se habet. *Arx Terræ Imperialis Anglonensis Diœcesis mille passus extra Terram surgens a pluribus perpetuo habitatur, qui aut rei custodia, aut ob civiles, vel criminales caussas detinentur; urgente vero Turcarum metu, cum sit valde capax, rebusque omnibus munita gregatim illac confluunt Vicini. Extat ibi in atrio Oratorium, seu parva Ecclesia, Campanili, & Campana instructum, ubi ab immemorabili tempore celebrari consuevit. Quæritur an hujusmodi Oratorium comprehendatur in Decreto Congregationis jampridem edito de nullitate licentiarum, quas Ordinarii concedunt celebrandi in Oratoriis privatis, & quatenus comprehendatur, supplicatur pro impetratione gratiæ a Sanctissimo, cum perpetua subsit necessit ibidem celebrandi.* Ex hoc Libello prudenter conjici poterat, quod Oratorium non haberet januam in Loco publico, omnibusque patente; secus vana fuisset interrogatio: Hinc subjungitur responsio data, atque ista adnotantur. *Die 27. Novembris 1615. Congr. Concilii censuit hujusmodi Capellam comprehendi quidem Decreto non ita pridem hac de re edito: Sed tamen facultatem ibidem celebrandi ex gratia illi concedendam; ideoque agendum cum Sanctiss. D. N. Ipse Die 2. Decemb. 1615. benigne annuit; minime tamen (cum) præjudicio Jurium Parochialis Ecclesiæ.*

IX. Aliis similibus Arcium Oratoriis concessam fuisse hujusmodi licentiam non dubito, maxime dum Episcopi suas preces apud R. Pontificem addebant; aut saltem interrogati a Sac. Congregatione de veritate caussarum ab Oratoribus adductarum testimonium ferebant. Hoc modo post Litteras acceptas ab Eminentiss. Card. Bonacorsi Archiep. Bononien. S. Congr. Die 3. Julii 1677. judicavit concedendam esse facultatem Sacrificii in Oratorio Arcis Urbanę in Diœcesis Bononiensi, si Pontifex benigne annueret; uti in Libro

Po-

Positionum illius Anni adverti. Ad specimen similium gratiarum unam profero ex Regestis Brevium concessam etiam ante Decretum celebre S.Cong.

Dilectis Filiis Capitaneo, & Militibus Præsidiariis Arcis Ilicinensis
PAULUS PP. V.

Dilecti Filii. Sal. &c. Spirituali consolationi vestræ, quantum cum Domino possumus benigne consulere, vosque spiritualibus favoribus, & gratiis prosequi volentes &c. Supplicationibus Vener. Fratris Marii Episcopi Ilicinensis Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Vobis, & aliis Personis ad servitium Arcis Ilicinensis destinatis, qui, ut asseritis, ad Ecclesiam Missam audiendi causa propter illarum ab Arce hujusmodi distantiam sine magno itineris incommodo accedere non potestis, ut in privato ejusdem Arcis Oratorio ad hoc decenter muro exstructo, & ornato, seu extruendo, & ornando ab omnibus domesticis usibus libro per Ordinarium Loci prius visitando, & approbando, ac de ipsius Ordinarii licentia ejus arbitrio duratura unam Missam &c. [Sequitur consueta formula, & exceptio dierum Solemniorum.] *In vestra, & cujuslibet vestrum præsentia celebrari facere libere, & licite possitis, & valeatis auctoritate apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Romæ apud S. M. M. Die 31. Jan.* 1615.

X. De publicis Gymnasiis non opus est distincte agere; nam si Oratoria in publicis Magistratuum Palatiis erecta adhuc subjacent Tridentinæ prohibitioni, nulla potiore causa eximi possent ab hac eadem Lege, si quæ in publicis Studiorum Ædibus ædificarentur Capellæ, nec Locus, unde ad illas accederetur omnium penitus commoditati pateret; ac veram publicitatis rationem haberet, quemadmodum Ecclesia S. Ivoni erecta in publico R. Sapientiæ Archigymnasio se habet. Multo minus possunt ab Ordinariis permitti Sacrificia in Oratoriis Collegiorum, in quibus bonis artibus Juvenes informantur, neque Loca Pia sunt, sicut ex Constit. 25. S. Pii V. IV. Kal. Nov. 1566. sunt in Urbe Collegia Capranicense & Nardinum; atque etiam Collegium Salviati. Hinc plura celebria Urbis Collegia speciales Apostolici Privilegii favores impetrare curaverunt, ne propter Missarum celebrationem cogerentur Alumni egredi, & ea occasione a propriis occupationibus distrahi. Hanc caussam Clemens XII. litteris in forma Brevis concessis pro Collegio Gymnasii die 9. Octob. 1739. protulit. Similes Litteras datas ab Innocentio XI. Collegio Bandinelli Nationis Florentinæ; & a Clemente XI. Collegiis Nationis Umbriæ, & Ghislierio legi in Archivo Eminentissimi Urbis Vicarii; atque in illis facultas extenditur solum ad Collegiales, & ad Ministros in Collegio degentes, cum limitatione unius Missæ ceterisque consuetis clausulis limitantibus. Simile Privilegium concessit Clemens XI. Convictoribus Accademiæ, seu Convictus Nobilium Ecclesiasticorum, ut de licentia duratura arbitrio *pro tempore existentis Urbis Vicarii in Spiritualibus Generali possent* Nobiles iidem Convictores in Sacro Presbyteratus Ordine constituti *quotidie* Missam *celebrare in ipsius Accademiæ Convictorum, & illis inservientium dumtaxat præsentia* exceptis solemnioribus Festis Diebus.

XI. Quæ vero a Regularibus reguntur Juventutis Collegia, ea solent illis privilegiis gaudere, quibus iidem Regulares ab Apostolica Sede instructi fuerunt. Specialem autem pro Accademiis, & Convictorum Collegiis sub cura Clericorum Regularium Congregationis de Somascha degentibus edidit Alexander P. VII. Constitutionem die 18. Martii 1659., quæ incipit. *Alias postquam*; atque in ea confirmat, & innovat concessiones eisdem antea ab Urbano P. VIII. die 22. Decemb. 1632. factas, ut nempe licite in illis Locis etiam sicut in Orphanotrophiis, *etsi non propriis dictæ Congregationis*
sub

sub ejus tamen cura, regimine, & administratione existentibus, Oratoria privata habere, ac in præsentia Personarum in dictis Locis degentium, & commorantium omnibus Anni diebus etiam Paschatis celebrare, & Sacramenta dispensare possent. Ad hæc Privilegia advertens Benedictus XIV. P. mirabatur, *quod in Oratoriis Nobilissimi Collegii Clementini, unde Viri in dies bonis artibus, litteris, ac doctrinis exculti prodeuntes statim ad Ecclesiasticas, vel Seculares Dignitates, & Magistratus* evehuntur, *neq; SS. Eucharistiæ Sacramentum, neq; sacrum Oleum Infirmorum continuo asservaretur, quemadmodum alibi in Collegiorum, & Seminariorum dictæ Congregationis Oratoriis* custoditur. Hinc cum Ipse *primos adolescentiæ, annos ibidem duxisse; & pietatis, ac litterarum studia* edoctum fuisse *semper gratularetur; atque in sublimi sacrosancta Apostolatus specula constitutus in Apostolicæ charitatis, & benevolentiæ argumentum*, qua Collegium ipsum prosequitur *ejusdem protectionem* suscepisset, ac retinuisset; *motu proprio* per litteras in forma Brevis scriptas Romæ die 30. Junii 1744. mandavit *modernis, & pro tempore existentibus dicti Collegii Rectori, sive Superiori, Ministris, & Officialibus, ac Presbyteris in eodem Collegio Clementino commorantibus, ejusque curam gerentibus, ut in Oratorio, seu Congregatione sub invocatione BB. Mariæ V. Immaculatæ in Cœlum Assumptæ, sive in aliis ejusdem Collegii Oratorii, dummodo decenter ornata, sacrisque Suppellectilibus instructa sint, Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum cum manutentione Lampadis semper accensæ, & Sacrum Oleum Infirmorum semper asservent; atque asservari faciant, & curent, & Clavis Ciborii SS. Eucharistiæ, & Clavis Conditorii pro Sacro Oleo Infirmorum custodiatur per aliquem Presbyterum ipsorum Clericorum Regularium a Rectore, vel Superiore dicti Collegii pro suo arbitrio deputandum, ut juxta Apostolica Indulta dictæ Congregationis Somaschæ impertita, omnibus, & singulis sive Clericis Regularibus Congregationis præfatæ, sive Adolescentibus Convictoribus, aliisque Ministros, & Inservientibus, ac in eodem Collegio degentibus utrumque Sacramentum Eucharistiæ, etiam per modum Viatici, & Extremæ Unctionis quocunque tempore absque aliquo censurarum, vel pænarum incursu, & impune* (citra tamen præjudicium Jurium Parrochialium) *ministrare libere, & licite possint, & valeant.*

XII. Etiam Collegio Nazareno valde celebri ob nobilitatem, & numerum Convictorum Curæ, ac Regimini Clericorum Regul. Matris Dei Scholarum Piarum credito ob graves caussas, quæ fuerunt expositæ, Idem Sanctissimus Pontifex die 14. Maii 1745. Litteras Apostolicas in forma Brevis dedit Eminentissimo Urbis Vicario committens, *ut salvis Juribus Parochialibus petitam facultatem asservandi in Oratorio privato Collegii hujusmodi, dummodo decenter ornatum, sacrisque Suppellectilibus munitum reperiatur, augustissimum Eucharistiæ Sacramentum auctoritate Apostolica pro suo arbitrio, & prudentia* impertiatur, *ita tamen, ut ante Ciborium lampas diu, noctuque accensa semper detineatur; ac ejusdem Ciborii Clavis per aliquem Presbyterum ipsorum Clericorum Regularium a Rectore pro tempore existente pro suo arbitrio deputandum custodiatur.* Hac spirituali consolatione non omnino carent Nobilissimi Convictores Seminarii Romani Patrum Societatis Jesu; nam licet in Ecclesia S. Machuti Collegio juncta continuo servetur Sacrosancta Eucharistia, adhuc tamen quibusdam Anni diebus, dum in Oratorio privato ferventius piis vacant exercitiis coram ipsis simul congregatis proponitur adorandum Divinum Sacramentum; illoque benedicuntur.

XIII. Accedo jam ad Seminaria, Hospitalia, & cetera Loca Pia; quæ dubio procul in Tridentino Decreto nul-

dubio procul in Tridentino Decreto nullatenus comprehensa fuerunt, cum numquam nomine *Privatæ Domus* nuncupari consueverint; sed potius juxta morem Canonum *Religiosæ Domus* appellantur, atque ad illa L. *Omnia* Cod. *de Episcop.*, *& Clericis* plura Ecclesiæ concessa Privilegia extenduntur. Hinc communis, & ubique recepta consuetudo perseverat, ut ex sola Ordinariorum licentia privata Oratoria in iisdem domibus approbentur, ac libere Sacrificia offerantur. De Seminariis aliquando fuit interrogata Sacra Conc. Congregatio, quæ tamen nequaquam in prohibitione Concilii eadem comprehendi respondit, ut testantur Fagnanus in cap. *in his*, Pignatellus Tom. 6. Consult. 12. num. 26. & Nicolius Lib. 5. Lucub. Canon. Tit. 33., qui etiam allegat tempus earumdem responsionum nempe die 31. Maii 1602. in Bononiensi, die 25. Maii 1618. in Tarentina &c. Forte tamen errore Typographorum numerales notæ mutatæ fuerunt; ut proinde non correspondeant authenticis Codicibus. Unam ego reperi Tom. 38. *Position.* fol. 102., quæ huc bene revocari potest. *Cum enim*, ut ibi legitur, *Rector*, *& Collegiales S. Dionisii Areopagitæ in Monte Vallis Paradisi extra muros Granatensis Civitat.*, *qui uti Seminaristæ in dicto Collegio collegialiter vivunt*, (*in quo Oratorium*, *& Altare S. Dionysio ipsius Collegii Patrono dicatum habent*) dubitarent, *an simile Oratorium inter prohibita comprehendatur*? die 11. Jul. 1620. Congregat. Concilii censuit *non comprehendi*.

XIV. De Hospitalibus idem similiter compertum omnibus est; dummodo tamen Ordinarii auctoritate erecta fuerint. Tunc enim vere Domus Piæ sunt, ac privilegio Immunitatis gaudent, sicut probant Fagnanus, Mostazo, aliique Canonistæ Urbani IV. P. testimonium proferentes. Hinc cum *Fratres Congregationis S. Joannis Dei* quærerent, an in Litteris Anno 1615. a Sacra Congregat. scriptis jussu Pauli V. *comprehendantur Capellæ in suis Hospitalibus existentes*, *qui tamen super hoc habent Indultum san. mem. Gregorii XIII.*? Card. Lancellottus fol. 223. Tom. 38. *Position.* adnotavit hæc verba: *Non comprehenduntur*; quod etiam paulo supra de aliis Hospitalibus adnotavit. Iterum iidem Patres eandem quæstionem proposuerunt, ut ita se munirent adversus novas in illos excitatas difficultatum ambages; & *Sacra Congregatio Cardinalium negotiis Regularium præposita censuit prohibitionem hac de re editam ad Oratoria in Hospitalibus constituta non pertinere*, *ac proinde esse in facultate Ordinarii*, *ubi illa visitaverit*, *ac divino cultui peragendo apta*, *& decentia*, *ac cujuscunque libera esse compererit*, *licentiam impertiri*, *ut in eis Sacrum Missæ Sacrificium celebrari valeat*. *Romæ* 18. *Februar.* 1628. *Ludovicus Card. S. Sixti.* Extat in illorum Bullar. Ed. R. pag. 204. Eadem porro est ratio de Xenodochiis, Nosocomiis, Orphanotrophiis, ac similibus Locis Piis auctoritate Episcopi erectis. Puto tamen prudenter se gerere illos Ordinarios, qui cum in istis Oratorium privatum approbant, simul limitant facultatem celebrandi vel certis diebus, vel saltem in præsentia tantum eorum, qui in prædictis Locis habitant, nisi aliæ causæ liberiorum facultatem concedere suaserint. Etiam Innocentius P. XIII., cum die 16. Martii 1703. pro *Nosocomio Pauperum Leprosorum*, *aliorumque miserabilium Infirmorum Almæ Urbis* (situm erat in Parochia S. Benedicti in Piscivola) concessit, ut singulis diebus in illius privato Oratorio unam Missam celebrari in præsentia eorumdem Pauperum Infirmorum, & quorumcumque aliorum, quos inibi adesse contigerit: Tamen hanc restrictionem apposuit, *ut in solemnioribus Anni Festis Diebus alii præter Pauperes Infirmos prædictos, qui Missæ hujusmodi interessent, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia*

mi-

minime liberi censerentur. Ita reperitur in Regestis Eminentissimi Vicarii.

XV. Inter Oratoria privata non comprehensa in tridentina prohibitione recensere oportet illa pariter, quæ in Domibus Congregationum Presbyterorum Secularium Oratorii, & Piorum Operariorum reperiuntur; licet post Litteras jussu Pauli V. de Oratoriis hujusmodi scriptas dubitationes exortæ; atque pro declaratione supplices Libelli ad Sac. Congregationem missi fuerint. Extant Tomo 38. *Positionum* fol. 219. sequentes preces ad Cardinal. Lancellottum Præfectum transmissæ. *I Padri dell' Oratorio della Congregazione di Napoli anno dato memoriale alla Sagra Congregazione del Concilio, acciò venghi dichiarato, se gli Oratorj privati, che i sudetti Padri anno nelle loro proprie Case, dove sin ora auno celebrato Messa con licenza dell' Ordinario, venghino compresi nella proibizione fatta da essa Congregazione, e perche V. S. Illustriss. ha risposto volerne parlare con nostro Signore, ora i sudetti Padri umilmente supplicano V. S. Illustriss. a fargli un tanto favore assicurandola, che ora patiscono molte anime per non potersi in sudetti Oratorj celebrare Messe, e far altri Esercizj Spirituali &c.* His precibus favit Amplissim. Cardinalis, qui a tergo Libelli hæc verba adnotavit: *Die 15. Aug. 1615. Sanctissimus annuit, quod Domus, & Oratoria istorum Patrum Congregationis Oratorii non comprehendantur sub revocatione.* Servant adhuc optimi Patres hæc in ipsorum Domibus Oratoria, & etiam in magnificis Ædibus Vallicellanis aliqua habent Oratoria privata, ac præcipue illud, in quo plures S. Philippi Nerii Reliquias servant, ac multis Fidelibus illac religionis gratia accedentibus ostendunt. Aliud etiam habent ab Emo Card. Petro Otthobono Episcopo Sabinensi exstructum, *ad cujus preces* Anno Jubilæi 1725. Benedictus XIII. P., *ut ab omnibus Sacerdotibus toto Anni tempore celebrari possit, indulsit; & uti publicum Sacellum haberi voluit*; sicut marmore insculpta inscriptio demonstrat. Alteram declarationem fecit Sac. Congregatio in una Neapolit. Die 7. Augusti 1649.; atque *censuit Oratoria Congregationis Piorum Operariorum, ut exponitur per Sedem Apostolicam approbatæ, Decreto de privatis Oratoriis non comprehendi*. Extat Lib. 18. Decret. fol. 658.

XVI. His subnectere æquum est satis pulchrum Privilegium a Benedicto XIII. concessum Die 28. Septem. 1725. Congregationi Avenionensi Doctrinæ Christianæ cum simile Congregatione Neapolitana conjunctæ. Hæc ergo inter alia plura Optimus Pontifex speciali Constitutione concessit. *Præterea in eorumdem Clericorum Secularium Domibus, & Collegiis unum, vel plura Oratoria privata, seu interiores Capellas, tam ad eorum, quam ad Domesticorum, Convictorum, & Scholarium, aliarumque Personarum etiam ad Congregationes, & Conferentias spirituales convenientium usum erigendi, inibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium etiam in Festis Solemnioribus celebrandi, ac Pænitentiæ, & Eucharistiæ Sacramenta eisdem Clericis, Domesticis, Convictoribus, Scholaribus, aliisque Personis præfatis administrandi; excepta tamen quo ad Scholares, & ad Congregationes, & Conferentias hujusmodi convenientes communione Paschali.*

XVII. Meminisse etiam debeo Patrum Oratorii S. Hieronymi Charitatis in Urbe; nam ipsorum Ædes de prærogativis Locorum Piorum participant. Hinc cum post dirutum primum Oratorium, quod super publicæ Ecclesiæ fornicem Anno 1558. S. Philippus Nerius extruxerat, aliud intra ipsas Ædes ædificatum esset; non jam opus fuit speciale Privilegium Pontificis obtinere pro celebratione Missarum, quas mera Cardinalis Vicarii facultas concedere potuit. Imo in Libro Regularum prædicti Oratorii cap. 3. narratur, quod cum Melchior Leoni, & P. Joannes Calia-

Caliari die 7. Septemb. 1609. postulassent a D.Card. Panfilio Vicario Pauli P.V. licentiam, ut Missæ Diebus Festis in novo Oratorio celebrari possent; *non solo si compiacque consolare detti Fratelli con concedergli detta licenza limitata; ma la concesse amplissima; Cioè che possino non solo le suddette Feste far celebrare, ma in qualsivoglia altro giorno, che per divozione vogliono celebrare, o far celebrare in detto Oratorio, dicendo Sua Sig. Illustriss. averla più volte udita la Messa in detto Luogo, mentre il B. Filippo stava in S. Girolamo*. Erant ergo etiam tunc S. Hieronymi Charitatis Ædes in numero Locorum Piorum; ut proinde solius Ordinarii auctoritas ad permittendas in illarum Oratorio quotidianas Missas abunde suffecerit. Duo alia in iisdem Ædibus decenter ornata ab Ascanio Pantera existunt Oratoria in cubiculis a S. Philippo Nerio habitatis spatio triginta annorum; quæ Fideles magna pietate frequentant, & ad instar publicæ Capellæ Die 5. Novem. 1732. a P. Antonio de Actayde Congr. S. Philippi Nerii Ulyxip. Missarum Legatis aucta fuerunt.

XVIII. Quoniam autem Loca Pia in Decreto Tridentini Concilii non comprehenduntur, multo minus ab illo comprehensa fuerunt Monasteria, quæ proprie *Religiosæ Domus* sunt a privatis domibus longe diversæ. Imo tantum abest Monasteria cum privatis domibus confundi; ut sicut olim illorum nomine etiam Monasteriorum Basilicæ comprehendebantur, vocabanturque, uti frequenter in suis Litteris M. Gregorius, aliique plures Veteres apud Cangium in Glossar. V. *Monasterium* nuncupabant: Ita e contra nomine *Ecclesiæ* quandoque Monasterium ipsum appellatur, cujus veluti pars, ac appendix consideratur in Jure; eademque Immunitatis Ecclesiasticæ prærogativa gaudet, qua Ecclesia munita est. Exempla sumantur ex Glossario laudato V. *Ecclesia*; ac ex Interpretibus Juris Canonici Lib. 3. Tit. *de Rebus Ecclesiæ non alienandis*. At fusius de privatis Monasteriorum Oratoriis Cap. 18. disseremus.

CAPUT XVII.

De Oratoriis privatis S R. E. Cardinalium, & Episcoporum post Concilium Tridentinum.

I. EPISCOPORUM, cæterorumque Majorum Ecclesiæ Præsulum facultatem habendi privata Oratoria in propriis domibus ad Missarum celebrationem faciendam idonea enarraturi in ipso limine advertimus, quod ex ordinaria potestate etiam ante Concilium Tridentinum solum ipsis conveniebat habere Oratoria in propria Diœcesi, quæ in aliena sibi ipsis erigere, ac approbare sine usurpatione alienæ jurisdictionis nequivissent. Hinc quod per se ipsos non poterant extra proprias Diœceses, ex Privilegio Bonifacii VIII. cap. fin. de Privil. in VI. impetraverunt; cum in Jure, sive in Canonum serie nullum Episcopis extra suas Diœceses degentibus favens testimonium reperiretur. Etenim tam Cap. *Missarum*, quam Cap. *Concedimus* Dist. 1. *de Consecrat.*, quæ ab optimo P. Andreucci de Episc. Titular. Par. V. num. 250. proferuntur, aperte ad Episcopos in propria Diœcesi commorantes, & pristina facultate utentes referuntur. Jam vero si attendamus diligenter ad Bonifacii privilegium aliam nullam eruimus traditam Episcopis potesta-

tem, quam Aræ Viaticæ, qua in itineribus, & cum abessent a propriis Diœcesibus, Ecclesiarum defectum supplerent; nec quidquam de Oratoriis erigendis in domibus Episcoporum extra suas Diœceses commorantium inseritur. Ut enim intra limites propriæ Diœcesis quilibet Episcopus propria auctoritate sibi ad Rem Divinam faciendam construere poterat Domestica Oratoria; ita extra propriam Diœcesim sufficere visum est Bonifacio P. Episcopis, eorumque Superioribus tribuere facultatem utendi Altari Viatico, quo abunde spiritualibus ipsorum necessitatibus consulebatur. Alia ergo esse debet ratio loquendi de Oratoriis Domesticis Episcoporum intra fines Episcopatus; alia de Oratoriis extra propriam Diœcesim exstructis; nam pro illis sufficit ordinaria ipsorum facultas, quæ ad ista non extenditur, nisi speciale Apostolicæ Sedis privilegium superaddatur: Unde cum nullum hujus generis privilegium Episcopis collatum fuerit ante Concilium Tridentinum, necesse foret eos aliquod simile postea obtinuisse a R. Pontifice, si in propriis domibus extra suas Diœceses Oratorium privatum habere desiderarent. Seorsim itaque de singulis disseramus.

II. In primis autem certum, ratumque habemus, quod licet a Concilio Tridentino limitata plurimum fuerit Episcoporum antiqua potestas circa Missas in privatis domibus concedendas, sicut fuse superius demonstravimus; adhuc tamen nullatenus coarctata fuerunt jura, aut privilegia, quæ eorumdem spectabiles Personas immediate respiciebant. De hac re aliquando dubitatum fuit a nonnullis, imo aliquis Episcopus in eas animi anxietates devenerat, ut nec auderet, *excepta necessitate*, in Oratorio Episcopii celebrare. Videri posset, quod Valerus V. *Missa* Differ. 2. refert de Episcopo Segobricensi. Ambages omnes dissipavit S. Congregatio Conc. præcipue loquens de Privilegio Bonifacii VIII., cujus pleniorem inquisitionem in sequens Opusculum reijcimus. Interim pro Oratoriis speciatim mihi sufficit responsio ab eadem data Mense Junio Anni 1586. huic interrogationi. *Præsupposita declaratione alias edita, secundum quam licentia celebrandi in Oratoriis privatis petenda est a Sede Apostolica, nec eam possunt concedere Episcopi; an Episcopis valentibus commode ad Ecclesiam accedere liceat in Oratoriis privatis ad hoc in eorum domibus destinatis Missam celebrare, vel aliis celebrandi concedere licentiam non obstante Decreto Concilii* (Triden.) *Sess.* 22. Responsio, quæ reperitur in Archivvo S. Congregat. Concilii Tom.4. Decret. fol.161., ista fuit: *Licere: Diebus tamen Dominicis, & Festis non debere Ecclesiis deesse*. Igitur propter Episcoporum meram *commoditatem* post Concilium in privatis Episcopalibus Oratoriis Sacrificium celebrare *licet*. Sapienter tamen reliqua addiderunt Amplissimi Cardinales, ne idest sine gravi caussa Episcopi Populum ipsis commissum, & in Ecclesia Diebus Festis congregatum sua præsentia confoverent, & coram illo Missarum solemnia peragere prætermittant. Ita antiqui Præsules facere consueverant a primis etiam Ecclesiæ sæculis testibus S. Justino, & Auctore Apostolicar. Constitut. Ita quoque identidem quædam Concilia statuerunt. Etiam post Litteras jussu Pauli V. scriptas An. 1615. semel dubitatum fuit ab Episcopo Gravinensi, an in illis comprehenderetur *Oratorium intra Ædes Episcopales*? Verum cum responsum fuisset, ut habetur Tom.38. *Position.* fol.223., *non comprehendi*; nullus amplius Episcoporum, quem sciam, simili dubitatione laboravit.

III. Non obscure pariter mihi videntur integra perseverasse jura, ac privilegia domesticarum Missarum, quibus gaudebant Episcopi ante Concilium Tridentinum, ut propriæ pietati tam in itinere, quam in episco-

pali-

palibus domibus satisfacerent; cum finem Tridentinæ Legis, & modum considero, quo Lex ipsa expressa fuit. Studebat etenim SanctaSynodus *multa sive temporum vitio, sive hominum injuria, & improbitate* irrepentia incommoda subvertere, *quæ a tanti Sacrificii dignitate aliena sunt*, cum imperavit Episcopis, *ne paterentur* a quocumque Sacerdote extra Oratoria dedicata Missas celebrari. At ne ullum verbum inseruit, quo specialis facultas singulariter Episcopos contingens in his, quæ ad ipsorum pietatem fovendam concessa fuerant, vulneraretur. Oportuisset igitur amplissimis uti aliis formulis complectentibus Episcoporum Jura, & Privilegia, si non minus istorum, quam cæterorum omnium Sacerdotum Privilegia subvertere meditabantur Patres Tridentini; neque ad extirpandos omnes abusus solum convertere debuissent sermonem *ad alios Sacerdotes, qui privilegiis, ac consuetudinibus* innixi in privatis domibus Missas celebrabant. Memini quidem illius, quod antea omni nisu persuadere contenderam, videlicet episcopalem potestatem in concessione Sacrificii extra Loca Sacra maxime a Tridentinis Sanctionibus coarctatam fuisse. Attamen dispar omnino est ratio episcopalis ejusdem facultatis in aliorum commodum; & respectu ipsiusmet Episcopi. Ut enim circa illa intelligatur limitata potestas Episcoporum; sufficiebat, quod juberet Episcopis Concilium, ne alibi propter commoditatem, & spiritualem consolationem cæterorum in privatis domibus Sacrificia fieri paterentur: Ut vero subversa intelligantur jura, ac privilegia spiritualem utilitatem ipsorum Episcoporum respicientia, necesse erat peculiariter de his mentionem facere, eademque aperte cassare; quemadmodum cæterorum Sacerdotum privilegia, si quæ data fuerant, irrita, atque inania Concilium reddidit. Revera Leges omnes restringentes aliena Beneficia in summo rigore semper interpretari debent, juxta celebre inter Regulas Juris adotum proloquium: *odia sunt restringenda*: ne quis gravamen sentiat ultra id quod Legis verba, aut saltem finis Legis exposcunt. Unde dum non aperte eruitur limitata in Episcopis facultas propriam commoditatem respiciens, quare tam late Tridentinam Legem extendemus? Porro bene consistit Tridentini Decreti intentio, etiamsi relicta fuerit pristina facultas Episcopis, qua legitimis moventibus caussis uterentur celebrantes extra Loca Sacra, ut propriæ satisfacerent devotioni, pietatemque foverent. Certe exemplum Episcoporum trahere nullus audet ad reliquos Sacerdotes, aut ad commodum Laici cujuslibet; Cum nemo ignoret propter pastorale Officium, ac Dignitatis Ecclesiasticæ celsitudinem multo majora Episcopis, eorumque Superioribus concedi debere, ut facilius valeant vel quotidianas celebrare, vel quotidie saltem Missas audire.

IV. Singulariter autem loquendo de Oratoriis in Domibus Episcopalibus erigendis, non est dubium apud Scriptores etiam post Concilium Tridentinum pristina gaudere Episcopos potestate ex hoc præcipue Titulo, quod a Concilio vetita tantum fuerint Missarum solemnia in *privatis* domibus. Valde sane idonea est hujusmodi observatio ad excipienda Episcoporum Domicilia, ac Episcopia, quæ inter *privatas* domos accensere nec Veterum mores, nec præsens consuetudo patitur. Et quantum ad veterem disciplinam attinet, publica potius, ac pia Pauperum, & Peregrinorum hospitia erant; ac Clericorum simul cum Episcopo viventium communis habitatio. Imo frequentius Episcopia Matricibus Ecclesiis conjungebantur; atque ita velut partes, appendicesque Ecclesiarum haberi poterant. Perseverat hactenus in multis saltem Regionibus vetus disciplina, ut Episcopales Ædes conjunctæ sint majoribus Ecclesiis; & quamvis simul commu-

nem cum propriis Clericis vivendi rationem rarissime soleant Episcopi ducere; istorum tamen habitationis locus adhuc portio potius Ecclesiæ, quam privata domus existimatur. Hinc est, quod Episcopia gaudent privilegio Immunitatis, cujus fit mentio in Secunda Parte Decr. Caussa 27. quæst. 3. Cap. *id constituimus*, quod sumptum est ex Concilio Aurelianensi I. Can. 3., etsi Concilium non commemoret expresse *Domum Episcopi*, sicut facit Gratianus in Collectione sua aperte exponens, quod implicite contineri in Canone Aurelianensi bene judicavit. De hoc privilegio plura legi apud Fagnanum in Lib. III. Decr. cap. 9. *de Immunit. Ecclesiæ* num. 39., & seqq., a quibus abstinere cogor, ne ad aliena argumenta sine caussa declinem, contentus ex eadem immunitate inferre discrimen inter Episcopia, ac cæterorum privatas domos. Ita vero compertum est Episcopales Ædes in numero Privatarum non computari; ut frequenter Episcopi in Oratoriis intra illarum ambitum extructis Sacramenta Confirmationis, & Sacræ Ordinationis conferant; maxime quando ad hæc conferenda publicas Ecclesias subire legitimo impedimento prohibentur. Imo ubi Oratoria (quod passim in amplioribus Episcopiis reperitur,) ab Episcopi cubiculis remota fuerint, & commode ab omnibus possent adiri, nulli negatur ad illa ingressus, ut quicumque Sacrificiis ibidem peragendis interesse valeat. Neque id apud Veteres insolitum erat; cum publici Oratorii vices gessisse non ambigamus Capellam S. Cassii Narniensis; in qua propter infirmitatem cum Populo suo Synaxim celebravit. Quod si rarius leguntur similes conventus in episcopalibus domibus habiti; ideo evenisse puto, quia Episcopales Capellæ tantæ molis non erant, ut multitudini continendæ sufficerent, ad quam capiendam amplæ sæpe Basilicæ desiderabantur; quamvis tamen aliis ex caussis, quas non est opus hoc loco exponere, ad publicas Ecclesias Synaxim celebraturi Episcopi descenderent.

V. Postquam ostendimus a Concilio Tridentino non fuisse violata Jura, & Privilegia domesticarum Missarum, quibus antea Episcopi, eorumque Superiores ad explendam privatam ipsorum pietatem fruebantur; sex quæstiones, quæ respiciunt Oratoria in domibus Episcoporum intra suam Diœcesim existentibus erecta, atque ex mera Episcopali Auctoritate constructa, examinandas proponimus. I. Utrum Episcopi in suis Episcopiis plura erigere possint Oratoria Rei Divinæ simul idonea? II. Utrum in illis celebrari possint singulis diebus plures Missæ? III. Utrum absente Episcopo liceat ab aliquo Sacerdote ibidem Sacrificium offerri? IV. Utrum præceptum ecclesiasticum quibuscumq; Festis Diebus impleant, qui in illis Missæ interfuerint? V. Utrum etiam in domibus Ruralibus ad Episcopum jure Episcopatus spectantibus similia erigi possint Oratoria, iisdemque gaudeant prærogativis, quibus Oratoria Urbana Episcoporum gaudent? VI. Utrum defuncto Episcopo in Episcopalibus Oratoriis perseveret adhuc facultas celebrandi? Paucis hæc omnia expediemus.

VI. Atque ad primam cum Pasqualigo quæst. 1219. num. 5. Mostazo Lib. 5. de Cauf. Piis cap. 11. num. 16., & aliis respondemus omnino licere Episcopo plura in Episcopio approbare ad Rem Divinam privata Oratoria: quoniam eadem ipsa facultas, propter quam unum Oratorium sibi ipsi potest construere, æque ad plura protenditur sive inspecto Episcopali Jure superstite, sive Loco, in quo extruuntur. Ut enim a Concilio Tridentino potestas Episcoporum, privata ipsorum commoda respiciens, nullam limitationem est passa; Ita Episcopium non computatur inter privatas domos, ac propterea non minus ad unum, quam ad plura Oratoria capax perseverat. Hæc autem sunt fundamenta, quibus in hac, & sequentibus quæstionibus solvendis inhærere debemus; non vero

ad

ad privilegium Bonifacii VIII. respicere, a quo superstes Episcoporum facultas erigendi Oratoria in propriis domibus sui Episcopatus nequaquam derivat. Quare non miror Monacellum Tom. 4. Ed. Rom. Supplem. ad Tom. 2. Tit. 13. Form. 2. num. 37., & sequen., aliosque ab ipso recensitos in oppositam declinasse sententiam; quia videlicet ex solo Bonifacii privilegio facultatem erigendi in Episcopiis Oratoria privata sumebant. Non sunt tam frequentia Episcoporum Domicilia, in quibus duo Oratoria stabiliter ad divinum cultum destinata reperiantur; in quorum uno magis episcopalibus cubiculis proximo Episcopus; & in altero in gratiam Familiarium Episcopi alter Sacerdos celebrare soleat. Ex hac autem infrequentia, quæ sæpe ortum habet ex angustia, aut ex non bene ordinata structura Episcopii, nullum præjudicium sentire debent alii Episcopi, qui ad majorem commoditatem sibi, & successoribus distinctum erexerunt Oratorium in propriis Palatiis tanto etiam privatæ ipsorum devotioni conformius, quanto remotius a majori strepitu, cui sunt obnoxia illa Oratoria, quæ in Episcopiis ad usum omnium Familiarium, ac cæterorum illuc confluentium parari solent. Imo quandoque expedit plures in Episcopalibus Ædibus adesse Capellulas, ut multitudini Sacerdotum in negotiis ecclesiasticis Episcopo semper assistentium, ac inservientium commode satisfiat; cum non semper caussa Sacrificii peragendi ad publicas Ecclesias descendere possint.

VII. Tres sequentes quæstiones simul affirmativè resolvuntur, quia ex unica radice earumdem resolutio profluit. Si enim, quod anteà demonstravimus, ratum, certumque habeamus, videlicet Episcopia non debere inter privatas domos recenseri; manifeste consequitur Oratoria ab Episcopo intra Episcopale Palatium erecta, & approbata ejusdem propemodum esse conditionis, ac cætera omnia, quæ ex mera Episcoporum auctoritate in Locis publicis eriguntur; neque illis subjacere restrictionibus, quibus privilegia a RR. Pontificibus concessa pro Missarum celebratione in Oratoriis privatarum domorum coarctare solent. Et quantum attinet ad pluralitatem Missarum in Episcopalibus Oratoriis celebrandarum, non opus est alia addere, cum communis praxis illam confirmet. Sæpe enim aut Episcoporum pietas plura coram se Sacrificia offerri desiderat; aut suorum Familiarium copia, atque in officiis diversitas eamdem pluralitatem exquirit; cum difficillime simul omnes ad assistendum unico Sacrificio convenire possint.

VIII. Posse porro absente Episcopo in iisdem Oratoriis Missas fieri pariter consuetudine ipsa confirmatur; & forte muniri posset declaratione S. Cong. Concilii, quæ Tom. 38. *Position.* fol. 148. extat. Ut autem hujus declarationis sensum assequamur, oportet præmittere supplicem Libellum, cui subjungitur. *La Sig. NN. Madre del già Cardinale S. Marcello l'Anno 1607. ottenne licenza dalla Sagra Congregazione di farsi dire Messa in un privato Oratorio di Casa sua eccetto, che nelle Solennità maggiori. Ma intendendosi ora, che simili licenze sieno rivocate, e ritrovandosi lei in età decrepita sopra li 80. Anni senza potersi più muovere di Casa; supplica umilmente le SS. VV. Illustriss. a confermargli, ed ampliargli detta licenza per tutte le Solennità, e Feste Maggiori, acciò in quest'età, nella quale hà più bisogno di star unita con Dio, non manchi d'un tal'ajuto spirituale, di che è sempre stata tanto divota: O quando non le paja concedergli questo, si degnino almeno dichiarare, se ora, che sta appresso di Monsignor Vescovo di Montefiascone suo Figlio, possi in ogni tempo anco nelle Feste Maggiori farsi dir Messa nella Capella del Palazzo Episcopale, sebbene il Vescovo è assente; & in caso che in questo le bisogni grazia per non esser questo semplice Oratorio*

rio privato, ma Capella del Prelato degnarsi di concedergliela offerendosi pregare per ogni felicità delle SS. VV. Illustris. En vero responsionem S. *Congreg. Conc. Trid. Inter. censuit decretum a se editum de nullitate facultatum, quas Ordinarii Locorum concesserunt in privatis Oratoriis Sacrum faciendi, ad infrascriptam licentiam non pertinere.* Me vadem præbere nequeo, quod certe hæc responsio referatur ad posteriorem partem supplicis Libelli, cum nihil distincte de Capella Palatii Episcopalis inseratur. Attamen quia Oratrix manifestabat in precibus se in Palatio Episcopi tunc commorari, simulque desiderabat enixe singulis Anni Solemnitatibus in Oratorio Missas audire, ad quod non sufficiebat antea ab ipsa obtenta licentia; propterea S. Congregationis declarationem præcipue respexisse ad secundam partem Libelli probabile videtur. Verum licet directe responsio ad Episcopalem Capellam non referatur; cum tamen nihil ab Ampliss. Interpretibus dictum fuerit, quod opponeretur præsuppositæ a Libello distinctionis inter Capellam Episcopi, & cætera Oratoria privata; satis colligi potest illorum sententia Episcopales Capellas non exposcere præsentiam Episcopi, ut licite in illis Missæ etiam absente Episcopo celebrentur.

IX. Distinguunt autem aliqui, ac signanter Moltazo cit. num. 20., Oratoria, quæ ad unicum usum Episcoporum reservata videntur, utpote proximius secretioribus ipsorum cubiculis erecta, ab aliis Oratoriis Episcopiorum, quæ magis tum Exteris, cum Familiaribus patent; atque in illis absente Episcopo nemini celebrationem licere putant, quam libenter in cæteris admittunt. Unde peti possit fundamentum hujusce limitationis, ignoro. Nam omne Oratorium ex hoc, quod in Episcopio sit exstructum, participat easdem proprietates, ac prærogativas, quacumque in parte illius exstruatur; dummodo vere prius ab Episcopo, velut idoneum divinis mysteriis fuerit approbatum: Neque Oratorium illas desinit habere ex eo, quod cæteris Sacerdotibus clauderetur, atque ibi solus Episcopus sacrificare consuesceret. Etenim etiam in quibusdam publicis Oratoriis Nobilium, & maxime in Villis, vix ulli extraneo Sacerdoti permittitur celebratio, quamvis inde non cessent in illis publici Oratorii jura. Ut ergo subsistat discrimen illud, opus est recurrere ad specialem prohibitionem ab Episcopo factam; qui legitimis caussis urgentibus uni, & non omnibus in Oratorio sibi tantum subjecto Sacrificii actionem permittere bene potest.

X. Quod vero unusquisque in Episcopalibus Oratoriis absque ulla Dierum Festorum quorumlibet limitatione ecclesiasticum Missæ audiendæ præceptum adimpleat, inde evidentissime patet, quia aliud non postulat Ecclesia in illius impletione, quam Missam eo Loco audire, quem legitima Episcoporum auctoritas idoneum fecit illis celebrandis non in gratiam unius, alteriusve, sed omnium quorumcumque adstantium. Nec obest, quod aliquando ad illa liber aditus pluribus, & maxime Fœminis non concedatur. Nam quod in aliis Oratoriis operatur publicus, patensque singulis accessus, supplet Episcopii dignitas. Obtinet nostra responsio confirmationem a S. Conc. Congregat., quæ id Die 22. Septemb. Anni 1640. declaravit. Hujus declarationis testis est Card. Brancacius in fine suæ Dissertat. de Capellis Cardinalium, eamque allegant Card. Petra Tom. 2. Com. ad Const. 8. Honor. III. pag. 499. Ed. R. num. 61. & Monacellus in Formul. Fori Eccl. Form. 13. n. 2. T. 2. p. 26. E. R., quam nos reperivimus in Archivvo S. Cong. Lib. 16. Decret. fol. 436.

XI. Ad quintam quæstionem respondent Diana, Tamburinus, Quartus, Pasqualigus, & alii Episcopo licere propriis in Domibus Ruralibus Oratorium erigere, ut in illis Sacrificium offeratur. Nimis audax ero, si de hac Epi-

Episcoporum facultate dubitavero, quam communiter Episcopi exercent. Libenter igitur cæteris Scriptoribus consentio, agnoscens illo ipso jure Ruri Episcopos exstruere in Domibus Episcopalibus Oratoria, quo eadem in propriis Urbanis Palatiis construunt. Etenim nulla Lex, nulla ratio limitat potestatem Episcopi, ut facto discrimine Domus Ruralis abUrbana aliquid permittat in Urbana fieri, quod æque non possit in Rurali; cum tam in Urbe, quam in Villis proprias valeat Episcopus, imo sæpe expediat habere domos ad habitandum. Insuper nonne eadem caussa, quæ suadet erectionem Oratorii in DomoEpiscopali Urbana, movet etiam ad illud erigendum in Domo Rurali; ne videlicet ulla Domus, in qua habitat Episcopus, careat Oratorio commodo ad celebranda Divina Mysteria, cum propter Episcopum, tum propter illius familiares, ac alios quoslibet, qui ad ipsum venerint? Profecto si quod discrimen faciendum foret, potius expediret Episcopis in Rurali Domo suum habere Oratorium; cum minus facile Ruri, quam in Civitate ad publicas Ecclesias accedere possint. Idcirco libentius R. Pontifex Viris Nobilibus indulget in Oratoriis Ruralibus privilegium Missarum domesticarum; quod non æque frequenter pro Urbana Domo concedit. Nihil porro urget, quod rarius, & permodico tempore Episcopus rusticare consuescat solitus apud Matricem Ecclesiam frequentius consistere, tanquam in Loco magis idoneo ad omnia episcopalia munia explenda. Nihil equidem id urget; nam facultas Oratorii privati, qua gaudet Episcopus, non sumitur a diuturna, vel brevi habitatione in aliqua determinata domo; sed quia valde convenit, ut omnis domus ad Diœcesanum Episcopum pertinens habeat locum aptum commodiori Missarum celebrationi; ne forte carere aliquando cogatur Sacrificio; si vel ipse, vel qui cum ipso degunt, ad Ecclesias accedere nequiverint. Ubi vero ex Episcopi auctoritate, atque approbatione in Ruralibus Episcopalibus Domibus Oratoria erecta fuerint, statim illis conveniunt prærogativæ, quæ in ejusdem domesticis Urbanis Oratoriis tribuuntur; cum nulla istarum pendeat ab Oratorio, qua in Urbe exstructo; sed omnes ex eo profluant, quod Oratorium in propria Episcopi Domo sit erectum. Laudabilis tamen plurimum esset Episcoporum vigilantia, qua vel prohiberent in quibusdam saltem ipsorum Ruralibus Oratoriis Sacrificium ipsis absentibus offerri; vel nonnisi probatis Presbyteris illud celebrari permitterent. Forte enim continget, si promiscue plures ad illa Ruralia Oratoria accesserint celebraturi, aliquos Sacerdotes Rem Divinam minus decenter illic peragere. Verum vix suspicari potest, quin prudentissime quilibet Episcopus omnem industriam ponat, ut omnia pericula irreverentiæ in Sacrorum Munerum oblatione arceantur.

XII. Ad ultimam quæstionem descendens mihi visum est eam apte resolvi, quoties firmum, certumque habuerimus, quod licet Oratoria in Episcopalibus Domibus præcipue ad commodum Episcopi, Episcopalisque Familiæ erigantur; attamen vera ratio, propter quam eadem Oratoria tanquam apta Divinis Mysteriis celebrandis adprobari possunt, non aliunde derivat, nisi ab Episcoporum auctoritate, quæ post Concilium Tridentinum integra adhuc permansit circa Oratoria extra Domus privatas, ac proinde etiam in Ædibus Episcopalibus nequaquam in numero privatarum Domorum computandis erecta. Quamobrem nisi Episcopis ex superstite facultate Oratorium in propriis Palatiis ad Missas peragendas exstruere liceret; qualecunque incommodum inde oriretur; adhuc illud patienter tolerare deberent Episcopi, ne commodo suo indulgentes propriæ potestatis limites transgrederentur. Revera quam sæpe evenit Episcopos ad longum etiam tempus alienis Domi-

bus diversantes carere commodo Oratorii domestici, quia illud in aliena Domo sine speciali apostolica indulgentia habere nequeunt, sicut inferius dicemus? In Episcopio igitur Capellæ, seu Oratoria ab Divinum Cultum unice destinata eriguntur ex facultate generali, qua Episcopi circa constructionem, & approbationem publicorum Oratoriorum pollent. Enimvero quo jure illi publica, eodem plane privata approbare possunt Oratoria, dummodo intra privatas domos non contineantur; sicut per eandem Potestatem, ac Jurisdictionem Episcopalem ante Concilii Tridentini tempora libere etiam in privatis Domibus existentia Oratoria idonea ad Rem Divinam faciendam propria approbatione reddere poterant.

XIII. His præmissis sua sponte consequi videtur, nequaquam a morte, vel vita Episcopi pendere, quod alicubi possint fieri Missæ, postquam Episcopus *ordinaria* facultate Oratorium idoneum Missis celebrandis approbaverit; quoniam nihil amplius desideratur ad perseverantem aptitudinem Oratorii, quam quod perpetuo destinatum fuerit Divino Cultui, & intra privatas domos non existat. Concordat nobiscum Pasqualigus diligens Scriptor Quæst. 1225. num. 5. similibus pæne rationibus motus circa illa Oratoria Episcopalia, quæ ipsa Ædificii structura ædem perpetuo Divinis tantum Cultibus mancipatam demonstrant: At de aliis Oratoriis, quæ ad merum commodum Episcopi, ac ipsius Familiæ esse solent in Episcopiis, licet *permanenter* fuerint tantum Divinis Obsequiis dedicata, pristinam Sacrificio aptitudinem vacante Sede Episcopali perseverare negat; quia nempe existimat tunc finem omnem deesse, propter quem Oratoria illa parata sunt, commodum videlicet, ut Episcopus, ac Familiares omnes Missam audire, aut celebrare valeant. Hujus distinctionis fundamentum non assequitur ingeniolum meum; cum exploratum habeam nulla propriè esse Oratoria, quæ structura sua formam non præseferant convenientem ad designandum, quantum sufficit, Locum per se Divinis Cultibus deputatum; & alias dubitare nequeam, quod auctoritas erigendi, & approbandi Oratoria in Episcopiis, ut paullo ante dixi, non jam sumatur ex propriis Episcoporum utilitatibus; sed inde oriatur, quia Episcopis nequaquam est vetitum a Concilio Tridentino in Locis omnibus, quæ ad privatas Domos non revocantur, Oratoria privata approbare. Quod ergo hac libera facultate utantur Episcopi, & simul suis commodis indulgeant, nihil ad valorem approbationis Oratoriorum refert. Cæterum non capio, qui fiat, ut Oratorium perenniter deputatum Divino tantum Cultui ineptum reddatur celebrationi vacante Episcopatu, & ad accessum novi Episcopi absque alia nova approbatione statim idoneum Missis celebrandis evadat? Alio modo probat Pelizarius Tom. 2. Manual. Tract. 8. c. 2. Sect. 2. Oratorium Episcopale idoneum Missis faciendis etiam post mortem Episcopi perseverare; quia videlicet non amittit privilegium Immunitatis. At nos non recedimus ab indicata ratione, quam Mostazo cit. num. 24. attigit.

XIV. Dicta hactenus valent de Oratoriis Episcopalium Ædium, quamdiu Episcoporum habitationi fuerint deputatæ; nam si domus illæ alteri locentur, vel in alios usus convertantur, tunc Oratoria illa, ut egregie observant cum Tamburino, & Quarto Pasqualigus, & Mostazo cit., prærogativas ammittunt, quas antea obtinebant; cumque non amplius ab Episcopo habitentur, in numero privatarum domorum reputantur. Extat Lib. 9. Litter. fol. 288. in Archivo S. Congregationis hæc Epistola ad Cardin. de Guevara Archiepisc. Hispalensem, quæ id confirmat. *Sanctiss. D. Noster concedit N. N. Canonico Collegiatæ Ecclesiæ S. Salvatoris, ut in Oratorio in ejus Domo exædificato, in quo* ab

ab Episcopo, cujus quondam domus ea fuit, sæpius Missæ celebratæ fuerunt, possit & ipse Missas celebrare.... Dum tamen id Oratorium ejus formæ, atque decoris sit, qualis tanto Sacrificio peragendo esse oportet; quod Amplitudo Tua Illustriss. in re præsenti illud visitando, atque pro suo arbitrio approbando constituet. Id Sanctitas Sua Amplit. Vestræ Illustriss. S. Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum his voluit esse testatum. Deus Amplit. Vest. Illustriss. diutissime incolumem servet. Romæ 20. Julii 1606.

XV. Accedo jam ad Episcopos extra proprias Diœceses commorantes, quibus sine Apost.Sedis privilegio non esse concessum propria auctoritate erigere, & approbare Oratorium domesticum adMissarum celebrationem mihi suadet Constitutio Gregorii P.XV. edita Die 17. Augusti Anno 1622., & incipiens *Circumspecta*; in qua solis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis in Capella Pontificia Assistentibus inter alia privilegia concessitOratorium domesticum ad finem Missarum celebrandarum cum iis restrictionibus, quibus cæteris similia Privilegia tribui solent. Id enim concedit §. 8., ut *pro spirituali eorum consolatione in privato domus cujuslibet illorum, etiam in Alma Urbe, existentis Oratorio, ad hoc decenter muro exstructo, & ornato, seu exstruendo, & ornando, ab omnibus domesticis usibus libero, per* (Cardinalem) *in eadem Urbe Vicarium in spiritualibus Generalem prius visitando, & approbando unam Missam pro unoquoque die; & dummodo in domo hujusmodi celebrandi licentia alteri concessa non fuerit, per se ipsos celebrare, seu per quemcumque Sacerdotem approbatum Secularem, vel de Superiorum suorum licentia Regularem, sine tamen quorumcumque JuriumParochialium præjudicio; ac quo ad eos, qui extra Urbem fuerint, Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis D.N.J.C., aliisque Solemnioribus Anni Festis Diebus exceptis in sua, ac cujuslibet eorum Familiæ præsentia celebrari facere; ita tamen, ut Familiares eorum servitiis non necessarii ibidem Missæ interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia Diebus de Præcepto minime liberi censeantur.*

XVI. Recitatum Privilegium Gregorii P. unice, uti manifestum est, respicit usum Oratorii privati, sive in Urbe, sive extra Urbem Romanam ad finemSacrificii celebrandi in domo habitationisEpiscoporumAssistentium; nec quidquam de usu Viatici Altaris asserit, pro quo superflua fuisset nova concessio, cum adhuc in suo labore Bonifacii P.VIII.Constitutio permanserit, sicut Opusc. seq. cap. X. ostendemus. Jam vero, si libere possent Episcopi, ubicunque degerent, sibi ipsis privata Oratoria ad Missas celebrandas approbare, quid singulare in hac re Episcopis Assistentibus collatum fuisset? An forte tam immaniter dissipiemus dicentes Gregorium P. aliorum Episcoporum suppressisse potestatem approbandi domesticum Oratorium, etiam extra proprias Diœceses, ut hinc honorandis Episcopis Assistentibus occasionem sumeret?Quare licet inter alia multa privilegia, quæ iisdem Julius P. III. Die 6.Julii 1551. concessit, illud non inseruerit; non propterea minore in honore eosdem Assistentes aut habuit, aut haberi voluit. Legi, quæ P. Andreuccius de Episcop. Titul. Par.V, Quæst.13. tradit, nempe in Constitut. Gregoriana ab Episcopis Assistentibus Solio Pontificio auferri *convenientiæ obligationem, quæ est in aliis Episcopis*, ne Romæ ob reverentiam erga Summum Pontificem exerceant facultatem approbandi proprium domesticum Oratorium, quam ipsius sententia omnes Episcopi *ex jure*, & sine limitatione Diœcesis habent. Verum si *jure* ubique possunt propria Oratoria approbare omnes Episcopi; imo si eodem docto Theologo judice *stando in rigore juris* possent omnes Episcopi in domestico Oratorio Missas facere; nihil quod

ad potestatem pertineat, Episcopis Assistentibus contulisset Gregorius meram *convenientiam* auferendo; sed potius sublata illa *convenientia obligatione* novum onus illis addidisset, cum eos in privilegii executione subjiceret plurimis illis restrictionibus; quibus Privilegia cæterorum ad Apostolicam Sedem confugientium pro celebratione Sacrificii in privatis Oratoriis arctantur. Certe qui affirmant jure convenire Episcopis potestatem deputandi in propriis Domibus Oratorium ad Rem Divinam faciendam, simul etiam fatentur omnes Adstantes præcepto Ecclesiæ satisfacere Missas ibi peractas audiendo. Ita etiam aperte tradit Scriptor prædictus num.254. In eo itaque ipso Privilegio Jurium suorum imminutionem paterentur Episcopi Assistentes, in quo a R. Pontifice singularitate favoris a cæteris extra propriam Diœcesim commorantibus secernuntur. Cæterum non solum pro R. Urbe, quam & pro aliis Locis extra proprias Diœceses Oratorium privatum caussa Sacrificii concessit Gregorius; nec ubique tamen illa *Obligatio convenientiæ* urget, quæ tantummodo coram R. Pontifice militat.

XVII. Ut ergo in proprio sensu Gregorianam Constitutionem exponamus, necessarium est præsupponere nequaquam jure, aut ex privilegio ante Concilium Tridentinum concesso convenire Episcopis extra propriam Diœcesim commorantibus facultatem approbandi domesticum Oratorium. Revera nulli Canones, nullaque privilegia concedunt Episcopis extra proprias Diœceses exercere Jurisdictionem, quæ in approbatione Oratoriorum requiritur. Hinc est, quod Conciliorum Statuta liberam Episcopis concedentia facultatem erigendarum Capellarum, Missarumque domesticarum, & in Canonum Collectionibus inserta ad Episcopos in suis solum Diœcesibus degentes referuntur; ita ut neque etiam Ara Viatica in aliena Diœcesi uti possent, nisi speciali Bonifacii VIII. Privilegio muniti fuissent. Fuit itaque necessarium singulare Privilegium, ut Episcopi Assistentes ubique privatum Oratorium specialiter deputatum Sacrificio tuto habere possent. Caute autem Ordinarii approbationem postulavit Gregorius XV., ne videlicet ulla ex parte illius Jurisdictio violaretur. Quamobrem cum quidam Episcopus die 11. Decemb. 1632 restitisset Ordinario, qui proprium visitare voluerat Oratorium; discussa caussa coram Eminentiss. Cardinalibus Conc. Trid. Interpretibus, S. Congregatio *Die 2. Julii 1633. censuit Archiepiscopo Barensi competere jus visitandi Capellam, seu Oratorium privatum, quod habet Prior S. Nicolai Barensis olim Episcopus Mutulanus in privatis Ædibus existens in Diœcesi Barensi; ideoque eidem Priori insinuandum, ut in futurum visitationem omnino admittat &c.* Ita Tomo 42. *Positionum* reperitur.

XVIII. Rara autem exempla esse puto Episcoporum, qui cum extra Diœceses morarentur, pro facultate Oratorii domestici ad Apostolicam Sedem confugerint. Duo tamen mihi occurrerunt Tomo 38. *Position.* in Archivvo Sac. Congregat. Concilii. Primum fol. 134. pro Episcopo Laudensi Ludovico Taberna, qui ista exposuit: *Quod ipse alias a S. Congregatione super consultationibus Episcoporum obtenta facultate, ut in quocunque Loco, seu Domo, decentibus tamen, posset celebrare; in paterna Domo, quæ in Civitate Mediolani decenti non modo, sed structura & amplitudine insignis est apprime, Sacellum construi fecit, ubi Missam & celebrare posset, & audire, quoties Mediolani eum contingeret morari*: cum autem dubitaret, *an suprascripta facultas* maneret post Decretum Sac. Congregat. *sub die 10. Martii 1615. sibi transmissum per Illustriss. Card. Archiepisc. Mediolanensem Metropolitanum*? propterea optabat aut declarari obtentam facultatem non comprehendi, aut novam similem concedi. Huic Libel-

Libello S. Congregatio Die 23. Maii 1615. respondit, & censuit Episcopo Laudensi *non esse interdictum* in Capella domi suæ Mediolani Missas celebrare; quia nempe Decretum editum *ad prædictam facultatem* ab ipso impetratam *non pertinebat*. Ita habetur tum Tom. cit., cum Lib. XI. Decret. fol. 154. Secundum exemplum occurrit eodem Tomo 38. fol. 207., in quo ista narrantur. *Episcopus Termularum habet Capellam prope Domum cujusdam sui Ruris in districtu Ferrariensi sitæ, in qua, cum in illis partibus reperitur, una cum Matre, Nepotibus, & tota ejus Familia commoratur; & in dicta Capella semper Sacrum fieri de licentia Superiorum consuevit usque ad publicationem Decreti de hac re editi* (An. 1615.) *Nunc petit facultatem ibidem celebrandi, & celebrari faciendi, quoties sibi, suæque Familiæ opus erit, cum longe ab sint Ecclesiæ, & Diebus Festivis Præcepto Ecclesiæ satisfacere non valeant*. Preces hæ fuerunt exauditæ, ut in calce Libelli legitur.

XIX. Non est autem difficile investigare caussam, propter quam Episcopi rarius confugere solent ad R. Pontificem pro impetrando Privilegio Missarum in Oratorio domestico; quoniam non ita frequenter illi extra proprias Diœceses diu degere solent, nisi cum eos in Urbe morari contingit. Hinc pro Episcopis in Urbe commorantibus, & honore assistentiæ Solio Pontificio non insignitis non raro hujusmodi Apostolicæ Sedis privilegia concessa fuerunt. In Regestis Archivvi Emi Urbis Vicarii aliqua hoc ipso Seculo concessa legi, & quidem tria a Clemente XI. nempe Anno 1705. Joanni Casimiro Episcopo Primisliensi, Anno 1704. Onuphrio Archiepisc. Dibranensi, & Anno 1717. Bartholomæo Episcopo Mazariensi: Unum a Benedicto XIII. Die XII. Aprilis 1725. Episcopo Ovetensi; & alterum a Clemente XII. Die 25. Septemb. 1739. Dionysio Archiepisc. Modensi. In his autem Privilegiis solent eædem limitationes addi, quæ in cæteris communiter continentur. Unicum in eodem Archivvo vidi apographum Indultum Die 18. Januar. An. 1644. ab Urbano VIII. concessum Ægidio Episcopo Amariensi, in quo licet reperiantur consuetæ cæteræ clausulæ; tamen illa majores Solemnitates excipiens deest. Altera caussa, propter quam rarius Episcopi, qui in aliena Diœcesi commorantur, confugiunt ad R. Pontificem pro speciali Privilegio Missarum in Oratorio privato, inde etiam, quantum reor, oritur, quod magis est proficuum illis privilegio Altaris Portatilis uti, in quo nulla limitatio Dierum fit. At vero, ut diximus, etiam pro Episcopis Assistentibus Gregorius XV. Solemniores Anni Dies exceptos esse voluit: imo licet in Urbe solum Paschatis, Pentecostes, & Natalis Dominici Diem excluserit; extra Urbem etiam *alios Solemniores Anni Festos Dies* a privilegio excepit. Mirum autem non sit, quod ex voluntate Concedentis hujusmodi discrimen inter Oratoria in Episcoporum Domibus intra, vel extra Urbem Romanam existentibus factum fuerit: Nam Indulta, quæ ab alterius arbitrio pendent, sicut penitus negari poterant; ita intra limites ab illo præscriptos contineri debent. Sublatum postea fuit hujusmodi discrimen; ac Episcopis Pontifici celebranti Assistentibus licet intra Urbem commorantibus concessio Sacrificii in Oratorio privato cum expressa exceptione majorum Anni solemnitatum expediri solet, quemadmodum in Litteris Apostolicis favore Episcoporum, qui Assistentis honorificentia nunc decorantur, adverti: Ita ut *etiam* in Alma Urbe non amplius ratione Oratorii domestici concedatur Episcopis Assistentibus, quam R. Pontifex communiter ceteris omnibus Viris Nobilibus pro impetratione privilegii celebrandarum Missarum in Oratorio privato ad Apostolicam Sedem confugientibus indulgeat.

XX. Solent itaque Episcopi in aliena Diœcesi degentes Missas dome-

sticas vigore Privilegii Bonifacii VIII. celebrare; & quia valde congruit, ut locus idoneus pro Sacrificio eligatur, ideo ubi diutius alicubi eos morari contigerit, in propriæ habitationis domo cubiculum aliquod in Oratorii formam componere curant; ac proinde aliquando privilegium Altaris Portatilis cum privilegio Missarum in Oratoriis celebrandarum nominis appellatione confunditur. S. Congregatio Concilii Interpres hanc promiscuam appellationem quandoque non rejecit, ita ut, dum ageretur de illo privilegio Bonifacii nomen Oratorii permiscuerit. Ita plane se gessit in Decreto edito Die 23. Julii Anno 1616., & contento Lib. X. Decr. fol. 180., ubi in Marturanensi *censuit Oratoria ad usum Episcopi etiam extra illius Diœcesim constructa non comprehendi Decreto ab ipsa Congregatione edito de privatis Oratoriis*. Ita pariter accepit nomen Oratorii, pro ut respicit merum privilegium Bonifacii, cum ad preces Episcopi Titularis Coronensis insertis Tom. 38. *Position*. fol. 75. *censuit decretum* de Oratoriis privatis *editum non pertinere ad Oratorium in Ædibus Episcopi constructum*. Ita demum usurpavit nomen Oratorii in altero Decreto Anni 1623. recitato in Opere de Sacrif. Missæ Sect. 2. §. 44. ante Pontificatum edito a SS. P. BENEDICTO XIV. Nihil autem intererat in nominum appellatione nimiam severitatem attendere, cum inde apparebat, quod fundamentum illarum resolutionum a mero privilegio Bonifacii VIII. sumebatur. Revera ad hujusmodi privilegium aperte respiciebat Episcopus Marturanensis in suis precibus, pro ut Tom. 38. *Position*. fol. 147. exhibentur. Cæterum sæpius S. Congregatio, dum egit de facultate celebrandi, qua Episcopi extra proprias Diœceses gaudent, commemoravit solum privilegium Bonifacii; ne videretur eadem facultate posse sibi Episcopos extra Diœcesim Oratoria approbare, qua super Altare Viaticum Sacrificium offerre possunt. Plura hujus generis decreta Sacræ Congregationis seq. Opusculo proferemus; cum hic unum sufficiat ex precibus insertis Tom. 191. *Position*. fol. 8., ubi legitur: *Supplicatur a Dominat. VV. Illustriss. & Reverendissimis declarari, an ipsis Episcopis competat hujusmodi jus sibi erigendi Oratoria privata etiam extra Diœcesim absque Ordinarii Loci licentia non obstante Decreto ab hac S. Congregatione de privatis Oratoriis edito*. Ampla nimis apparebat hæc interrogatio; quæ specialiter ad facultatem approbandi domesticum Oratorium respicere videbatur. Hinc opportune S. Congreg. Die 1. April. 1628. *censuit neque Decretum S. Concilii Tridentini, neque alia Decreta de Privatis Oratoriis edita sustulisse privilegium Cap. Final. de Privil. in VI. Episcopis concesso*.

XXI. Paucis nunc loquamur de potestate S.R.E. Cardinalium erigendi in propriis Palatiis Oratoria privata tam ad ipsorum, quam ad Familiarium omnium commoditatem, & faciliorem modum Missam celebrandi, vel audiendi. Ut vero Purpuratorum Principum facultatem hujusmodi, quam ante Concilium Tridentinum obtinuerant, sicut ex Constitutione Leonis X. in Concilio Lateranensi edita Anno 1514., & antea a nobis cap. 6. relata apparet, ut, inquam, manifeste pateat hanc facultatem adhuc integram perseverare, aliud nihil firmius, certiusque propono, quam ipsammet continuam consuetudinem ab Eminentiss. Cardinalibus omnibus retentam, qua statim post amplissimæ dignitatis gradum acceptum Capellas in suis Palatiis Rei Divinæ faciendæ idoneas statuunt. Numquid enim id a R. Pontifice toleraretur; aut numquid id molirentur devoti erga Apostolicæ Sedis Statuta Patres Eximii, si antiqua illorum privilegia a Tridentino Concilio eversa, aut a RR. Pontificibus coarctata fuissent? Imo potius S. Congr. Concilii Die 18. Februar. Anni 1623. *censuit Capellas, & Ora-*

& Oratoria ad illorum (Cardinalium) *usum, ubique Locorum exstructa minime comprehendi in prohibitione Constitutionis jussu san. mem. Pauli V. jam pridem editæ de non celebrando in privatis Ædibus.* Extat hoc Decretum in Regestis Congregationis Lib. 12. Decret. fol. 120., illudque SS. P. BENEDICTUS XIV. de Sacrif. Missæ Sect. 2. §.47. allegat. Aequissima porro ratio postulabat, ut qui Episcopis in Ecclesiastica Hierarchia multum præcellebant, simul in ipsorum Palatiis ea potestate fruerentur, quam Episcopi intra ipsorum Diœceses conservant. Profecto ut Episcopia privatæ domus dici nequeunt; neque etiam inter privatas domos Palatia habitationis Tantorum Ecclesiasticorum Magnatum reputari possunt, aut debent.

XXII. Mirum autem esse non debet Ædes Cardinalium, quamvis ipsi Ordinaria Jurisdictione aut in Urbe, aut alibi extra proprios Titulos careant, nisi Episcopi fuerint; adhuc eam prærogativam obtinere, quæ Palatiis aliorum Episcoporum extra proprias Diœceses commorantium denegatur. Etenim nisi amplissimi Purpurati Patres libera illa in propriis Ædibus facultate gauderent, qua in propriis Diœcesibus fruuntur singuli Episcopi; ubinam sibi ipsis erigere valerent domestica Oratoria, cum ex Cardinalatus munere semper R. Pontifici in regimine universi Christiani Orbis assistant; nec liceat ipsis longe ab illius latere discedere, nisi quando cum nonnullis aut necessitas, aut utilitas Ecclesiarum aliter dispensandum suadeat? Æquitas ergo poscebat, ut ad liberum exercitium hujusce potestatis in singulis Cardinalibus proprium Palatium quadamtenus parvæ ipsorum Diœceseos vices suppleret; ut ibi saltem id possent agere, quod inspecta propria dignitate in sua Diœcesi singuli Episcopi possunt.

XXIII. Si quis vero a me quærat, cur aliis Episcopis extra Diœcesim Capella domestica non permittatur non obtenta Apostolica concessione? Respondebo ex Dignitatis Cardinalitiæ, ac Episcopalis imparilitate oriri, ut etiam in hoc merito Eminentiss. Principes Ecclesiæ ab Episcopis in Urbe, aut alibi extra Diœcesim degentibus discernantur: Maxime cum illi ratione propriæ dignitatis nullum habeant Locum exercendæ Jurisdictionis meris Titulis Cardinalitiis exceptis, quam secundum se omnes Episcopi habent, licet ex accidentalibus caussis illorum aliqui a propria Diœcesi vel pulsi, vel ad eamdem accedere vetiti actu non exerceant. Hinc consequitur eadem omnia in Capellis Cardinalitiis peragi posse, ac convenire, quæ superius Episcopiorum Capellis concedi diximus, videlicet pluritatem Missarum, & Domesticorum Oratoriorum in Palatiis ipsorum habitationi deservientibus tam in Urbe, quam Ruri; illimitationem dierum, in quibus celebrari licet; liberumque demum accessum, quo omnes Adstantes præcepto ecclesiastico Missæ audiendæ satisfacere valent. In eo autem tantummodo Cardinalitias Palatinas Capellas ab Oratoriis Episcopiorum excipere oportet, quod penitus illarum privilegia Cardinali defuncto cessent. Cum enim istorum Palatia non sint perpetuo, & per se Cardinalium habitationi addicta; necesse est, ut domus penitus privatæ evadant in illorum morte, quousque alter Purpuratus Pater in iisdem suam habitationem fixerit.

XXIV. Quamvis autem Concilium Tridentinum antiqua Jura, & Privilegia Episcoporum, ac ipsis *Superiorum* subvertere noluerit, ut singularitate honoris, ac gratiæ a reliquis quibuscumque discernerentur, qui Episcopali, aut alia majore Dignitate refulgent; Tamen omnia, quæ circa domesticas Missas integra permanserunt in Episcopis, ac ipsorum Superioribus, unice eorumdem commodum respiciebant. At vero nulla penitus ratione Episcopis, imo nequeCardinalibus privatasMissas inprivatis

vatis Laicorum Oratoriis, nisi caussa Itineris, aut Visitationis Diœcesis facere licet. Profectò hujuscemodi abusus esset aperta transgressio generalis illius Legis Tridentinæ, qua sine ulla exceptione in privatis domibus Episcopi Sacrificium permittere prohibentur; ac proinde attente vigilare tenentur, ne ab ullo similes abusus fiant. Quamobrem cum quidam Episcopi in Laicorum Oratoria prærogativas convenientes Oratoriis Episcopalibus transferri posse existimarent, si præsentes se sisterent: Sacra Congregatio Concilii Die 30. Maii Anno 1699. *in Neapolitana* declaravit: *Neque Episcopis licere in Oratoriis privatis celebrare, vel celebrari facere ipsis præsentibus pro commodo fruentium, ipsis Oratoriis celebrata una Missa in Apostolico Indulto concessa, nec in diebus exceptis in Indulto, vel prohibitis a Sacra Congregatione, vel Constitutione Diœcesana*: ac demum addidit, *quod Archiepiscopus hujusmodi Episcopos transgressores moneat, & nisi abstineant Sacram Congregationem certioret*; cum ad eam præcipue etiam pœnarum metu quoscunque non juxta Legem incedentes corrigere pertineat.

XXV. Innovavit has, & alias declarationes S.Congregatio anno 1703. die 15. Decembris amplo decreto confirmato a Clemente XI., cujus partem, quæ ad hunc locum pertinet, recitare non ommitto; cum inde plenissime instruamur in Laicorum Oratoriis nihil amplius posse Episcopos, & *his majores* Prælatos etiam Cardinalatus dignitate fulgentes, quam possint reliqui Sacerdotes; itaut celebrantibus Episcopis intra Oratoria Laicorum neque Missa celebrari post meridiem, neque aliud fieri licite valeat, præter illud, quod in Apostolico Indulto fuerit pro illis Oratoriis ab Apostolica Sede concessum. Ita ergo loquitur S. Congregatio *unanimi Voto* Cardinalium: *Pari modo in Oratoriis privatis, quæ per Sanctam Sedem concessa fuerint, non licere.... quibuscunque Sacerdotibus, etiamsi essent Episcopi in iis celebrare in diebus Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Christi Domini, aliisque Anni Festis Solemnioribus, ac diebus in Indulto exceptis: In reliquis vero diebus Sacerdotibus quibuscunque, etiam Episcopis, in præfatis Oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa, quæ in Indulto conceditur, fuerit celebrata; super quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, & de eo se optime informare atque illa etiam in casibus permissis celebrari nequeat post meridiem; demandando propterea ulterius, ac declarando in hujusmodi casibus Personas quascunque dictas Missas audientes nullatenus Ecclesiæ præcepto satisfacere &c. Ita Sanctitas Sua declarari, & servari mandat.* Hisce determinationibus præclusa fuerunt pericula relaxandi tridentinam prohibitionem, neque Episcopis in Laicorum Domos amplius concessum fuit transferre illa privilegia, quæ non ad exterorum, sed ad propriam tantummodo spiritualem consolationem a Concilio Tridentino ipsis relicta fuerunt. Inter alia ad disciplinam Ecclesiasticam spectantia, & in Regnis Hispaniarum observanda Innocentius XIII. P. Const. edita die 13. Maii An. 1723., quæ incipit: *Apostolici Ministerii*, jussit, ut *omnia Statuta* in Decreto Clementis XI. contenta servarentur, illudque *in suis respective Diœcesibus* Episcopi publicarent. Simul tamen declaravit tunc solum libere posse Episcopos in privatis Laicorum Domibus Sacrificium offerre, ac frui juribus, quibus intra Episcopia gaudent, quoties iter egerint, aut proprias Diœceses visitaverint. Hoc decretum Clementis etiam in Germania publicatum fuisse; eique sese Episcopos conformasse Anacl. Reinfestuell Lib. 3. Decret. Tit. 41. num. 9., & 11. testatur. Constitutionem Innocentii XIII. P. alia secuta est Benedicti XIII. P. die 23. Septemb. An. 1724. Extat in Appendice Concilii Romani An. 1725., in quo Tit. XV. cap. 2. præcipitur, ut Decretum Clementis *Ecclesiarum omnium Episcopi in suis Diœcesis-*

cesibus publicent quamprimum, & executioni demandent.

XXVI. Quærat jam vero aliquis, an privata Oratoria ad Rem Divinam faciendam designare valeant in propriis Palatiis Præsules illi, qui licet Episcopali Dignitate non sint insigniti, Jurisdictionem tamen quasi Episcopalem alicubi exercent; seu Curæ Pastoralis officia gerunt Administratoris munus sustinentes? Facile nos responsum negativum damus, quoniam advertimus Dignitatem Episcopalem cum jurisdictione in Diœcesi conjunctam in Episcopis conservare jus approbandi Oratoria ad Missarum celebrationem in propriis Episcopiis. Revera caussa, propter quam a Tridentinis Patribus exceptas Episcopales Domos advertebamus, ex eo præcipue sumebatur, quod Episcopium, idest domus, quæ Diœcesani Episcopi habitationi est destinata, inter privatas domos numerari, confundique nequit. Quare si in Episcopio habitaverit Episcopatus Administrator non nova Oratoria illic erigere, sed id solum poterit, quod aliis quoque liceret Presbyteris; videlicet Missas facere in Oratoriis Episcopii antea jam a Diœcesano Episcopo approbatis, & ad divinum tantum cultum addictis.

XXVII. Oritur vero dubium, an saltem Episcopi Titulares, dum administrationem alterius Episcopatus gerunt, in propriæ habitationis Ædibus possint sibimetipsis absque ullo Pontificio Privilegio Oratoria privata ad Missarum celebrationem approbare? Occasionem præbet dubitandi accessus jurisdictionis, ob cujus defectum in aliis Episcopis Titularibus illa potestas negatur. Statim ac mentem subiit hæc dubitatio, simul occurrit modus eam dissipandi, cum adverti jurisdictionem tunc advenire non ob Dignitatem Episcopalem, sed caussa administrationis; atque ideo ex jurisdictione illi Episcopo non aliam tribui facultatem, quam eam, quæ ex officio Administratoris prodiit. Neque enim Episcopalis Dignitas ad administrationem requiritur: quamvis ad eandem commode peragendam in magnis quibusdam Ecclesiis sæpe expediat eum Administratorem seligi, qui Episcopus jam fuerit consecratus. Cum igitur ratione proprii Episcopatus nullam in illa Diœcesi jurisdictionem Episcopus Administrator obtineat, propterea videtur illi deesse facultas, quæ necessaria foret ad erectionem Domestici proprii Oratorii; ipsique tantum licere Missas facere in Oratoriis antea erectis in Episcopio alieno, in quo durante administrationis munere habitat. Posset autem idem Episcopus Administrator usu Altaris Viatici frui, sicut decidit S.Conc. Congregatio apud Pignatellum Tom. 6. Consult. 12. num. 1., nempe 1. Jul. 1628., & 8. April. 1623: Attamen in his Decretis solum agitur de simplici usu Altaris Portatilis, non de Oratorio Domestico, quod adnotatione dignum existimo, ne quis hinc nos jam stabilita destruere cogeret.

XXVIII. Reliqui porro Præsules Jurisdictionem quasi Episcopalem exercentes, cum non habeant Episcopium proprie tale; propterea neque in suis Ædibus, nisi speciali donentur Pontificio Privilegio, celebrare Sacrificium poterunt. Parum quippe refert hos in jurisdictione Episcopis æquiparari; ac proinde sub Episcoporum nomine in pluribus Concilii Tridentini Decretis pro regimine Ecclesiarum efformatis comprehendi, ut apposite cum Barbosa Pasqualigus quæst. 1228. num. 1. observat. Parum, inquam, refert; cum maxime in Dignitate differant ab Episcopis, qui majoribus ab Apostolica Sede privilegiis, & uberioribus ex Episcopatus Dignitate resultantibus juribus gaudent. Hinc est, quod teste Fagnano Lib. III. Decret. *de Immunit. Eccles.* Cap. *Ecclesia* n. 35. Palatium illorum Prælatorum immunitate ecclesiastica non fruitur, nisi legitima adfuerit consuetudo, quæ sæpe privilegio æquipollet, quousque a Superiore non irritetur: Allegat ad hanc rem celebris

bris Canonista decisionem S. Congregationis Cardinalium super Immunitatem Anni 1634. die 6. Novembris ab altera diei 27. Mart. An. 1645. confirmatam. Verum ad alia properemus.

CAPUT XVIII.

De Privatis Oratoriis in Monasteriis, & Granciis Regularium post Concilium Tridentinum.

I. INVETERATAM bene ordinatorum Monasteriorum consuetudinem erigendi intra Claustra aliquod privatum Oratorium, aut etiam plura, si propter Infirmos, ac Senes, atque copiosum numerum Religiosorum opportuna fuerint, nequaquam Tridentini Patres evertere cogitaverunt. Quin imo eam perseverasse una simul cum veteribus Regularium Privilegiis eo fine antea concessis superius dicta Capp. 13., & 16. persuadent; quoniam in Concilii Tridentini Decreto non jam Oratoria in Religiosis, aliisque PiisLocis erecta comprehenduntur; sed illa, quæ *in privatis Domibus* existunt. Sufficit igitur, quod in Religiosorum Ædibus Oratoria divino tantum cultui designentur, & approbentur ab eo, ad quem pertinet, ut in illis sine violatione Tridentinæ Legis Missæ licite, ac libere celebrari valeant. Hinc universim in omnibus Monasteriis, Conventibus, ac CollegiisRegularium pristina viget consuetudo in privatis Capellis Sacrificium offerendi, quoties opportunum videtur: atque ubi simul multi Viri Religiosi habitant, aut ubi Domorum amplitudo patitur, eadem Oratoria multiplicantur, ut ita plurimorum commoditati provideatur. Taceo de illis Conventibus, Collegiisve, in quibus diversæ cellulæ in formamOratorii conformatæ fuerunt; ut ubi Sancti aliqui vel miracula patrarunt, vel moram traxerunt, ubi Sacrificia tanto devotius, quanto secretius peragantur. Similiter prætermitto plures illas Capellas in Regularium Monasteriis, & Collegiis erectas, ubi Diebus Festivis, vel Studiosa Juventus, vel alii quidam pii Fideles congregantur ad Divinorum Officiorum celebrationem. At vero nullum umquam aut RR. Pontificum, aut S. Congregationis adversum Decretum prodiit, quo tam pervulgatus mos erigendi privata Oratoria in domibus Religiosorum sisteretur. Imo potius sæpe illi sacras Indulgentias Sacerdotibus celebrantibus, ac reliquis Adstantibus Missæ in nonnullis prædictis Capellulis dispensaverunt. Fruuntur pretioso hoc Thesauro aliquot Capellæ privatæ, in quibus olim Sancti Cellam habuerant; & iisdem Indulgentiis ex privilegio Benedicti XIII. An. 1725. gaudent Capellæ in Valetudinariis Fratrum Minorum Capuccinorum ædificatæ. Sed de facultate erigendi Oratoria privata in DomibusReligiosis alia protulimus cap. 16. num. ultimo, quæ recoli possunt.

II. Licet autem, quantum ad licitam celebrationem pertinet, TridentinumConcilium Religiosæ Domus privata Oratoria non excluserit; nonnihil tamen arctavit antiquam Regularium potestatem, ut ita magis reverentiæ Sacrificii consuleretur. Equidem ante Concilium pæne omnes Regulares vel ex concessionibus RR. Pontificum, vel ex indulgentia, aut tolerantiaEpiscoporum ad libitum in propriis domibus privata illa Oratoria erigebant. Attamen id non placuit Concilio, cui etsi opportunum visum fuerit permitte-

mittere Missarum celebrationem extra privatas domos in Oratoriis quibuscunque ad divinum tantum cultum dedicatis; adhuc omnia Oratoria visitationi, & designationi Ordinariorum subesse voluit. Quapropter in hac parte antiqua Privilegia Regularibus concessa a Concilio abolita fuisse non ambigo; ita ut qui nova iterum a RR. Pontificibus non impetraverunt, Episcoporum consensum postulare teneantur, ut licite in Monasteriorum privatis Oratoriis Missæ peragi possint. Hinc aliquando ab Eminentissimo Urbis Vicario quibusdam Regularibus similem licentiam datam fuisse me non latet. Nihil loquor de Oratoriis Confraternitatum Laicalium intra Claustra Religiosorum ædificata, quæ Episcopi suæ visitationi omnino subjecta esse tuentur quibusdam muniti declarationibus S. Congregationis Conc., & Litteris ejusdem die 10. Jun. 1622. ad Episcop. Imolensem, quæ extant Lib. 10. Litter. fol. 107., aliisque Litteris scriptis die 9. Januar. Anno 1602. ad Episcopum Alifanum, quas Lib. 9. Litter. fol. 69. legi. Nihil, inquam, de his Oratoriis seorsim loquor, ne ad extraneas meo argumento inquisitiones declinem.

III. Amplam facultatem erigendi Oratoria in propriis domibus concessit Societati Jesu Gregorius XIII. die 3. Maii Anno 1575., ut non ab alio, quam a Provinciali necessario petenda esset facultas in illorum erectione, atque approbatione. *Volumus*, ait in sua Constitut., *ut in Oratoriis, & Capellis, quæ ipsius Societatis Provinciales per se in Domibus, Collegiis, & aliis Locis, ubi aliqui Societatis residebunt, approbaverint, & ad divinum dumtaxat cultum deputaverint, Missæ, & alia Divina Officia alterius licentia minime requisita celebrari possint*. Magna profecto est hujusmodi Privilegii amplitudo, cum neque Capellarum numerum coarctet; neque certas determinet Domus Religiosas; sed ad omnia Loca, ubi resident aliqui Societatis illius, late extendatur. Imo neque limitat numerum Residentium; ac demum nihil de tempore ipsius Residentiæ præscribit, ita, ut inspecto verborum rigore sufficiat, quod aliquo tempore in eo Loco aliqui residere soleant; dummodo Locus ipse Patrum Societatis residentiæ fuerit destinatus. Quotquot communicant cum Privilegiis Societatis Jesu de hoc Gregoriano Privilegio participant, ut apposite Thomas Tamburinus S.J. de Sacrif. Missæ cap. 6. §. 3. num. 2. Ascanius Tamburinus de Jure Abbat. Tom. 2. disp. 5. quæst. 6. num. 4. Card. Petra Tom. 2. ad Constitut. 8. Honor. III. num. 47., ac alii multi allegati a Pasqualigo qu. 484. num. 4. advertunt. Nam Gregorius P. non ita indulgentiæ suæ largitatem Societati Jesu affixit, ut excluserit ab illius participatione eos, quos Apostolica Sedes capaces communicationis Privilegiorum reddidit. Hinc omnes Regulares, atque etiam Nostra Congregatio Lateranensis, ex Apostolicæ Sedis concessione de Societatis ejusdem Privilegiis participantes, hoc præcipue privilegio in domibus propriæ Residentiæ utuntur, quo facilius, & tutius privata Oratoria Sacrificio apta erigant.

IV. Attamen qui tali privilegio frui desiderant, prius debent erecti Oratorii approbationem immediate a Provinciali accipere, cui juxta Gregorii verba ejusdem approbatio, ac deputatio ad divinum tantum cultum competit; quoniam periniquum foret Pontificis gratia uti, nullatenus servata conditione, quam ad legitimum usum necessariam poposcit. Provincialibus itaque, aut illis, qui inter reliquos Regulares participantes de prædicto Privilegio Provincialis munera, ac officium gerunt, sive Visitatores, sive alio Titulo nuncupentur; reservata est approbatio Oratoriorum, non vero cæteris Præpositis gradus inferioris permissa. Imo ita est approbatio restricta ad Superiorem totius Provinciæ, ut aliis delegari nequeat, quam *per se* a Pro-

vinciali faciendam decrevit Gregorius XIII. eo, quantum videtur, prudenti consilio, quia qui in Provincia aliis præest omnibus, & Visitationis Officium exercet, etiam præsumitur diligentius curaturus, ne Oratoria ad Sacrificium approbanda debitis requisitis careant. Hinc quod Diana, & Quarti tradiderunt, sufficere nempe approbationem Rectoris, sive Præpositi Domus ex *commissione præsumpta Provincialis*, nequaquam probabile apparet. Aptissime vero Lugo in Resp. Moral. Lib. 1. disp. 14. Pasqualigus quæst. 485. num. 6., & Croix Lib. 6. par. 2. num. 276. observant posse etiam absentem Provincialem approbare eadem Oratoria; quia licet absens, certo scire potest requisita adesse, ob quæ approbationem differre non oportet. Non inficior autem meram approbationem Rectoris Generalis sufficere; cum omnia, quæ in unaquaque Provincia Visitator, seu Provincialis ex proprio munere potest, eadem in universa Societate, seu CongregationeGeneralis peragere valeat; atque ideo Gregorius P. solius Provincialis meminisse intelligitur, ut gratiam amplificaret protensa facultate approbationis ad Provincialem, quem Regulares facilius adire possunt.

V. Ubi probata fuerint Oratoria in domibus Regularium, sive per Superiorem Provinciæ quo ad Privilegiatos, sive per Ordinarium Loci quo ad reliquos, non debent amplius in prophanos usus converti, utpote ad divinum tantum cultum deputata; nisi aliter, qui approbaverat, faciendum esse judicaverit; cum ejus arbitrio reservetur destructio Oratorii, seu Ecclesiæ, ad cujus potestatem eorumdem erectio in unicum Dei cultum pertinet. Quousque ergo vel Provincialis, vel Episcopus non permiserit legitima caussa urgente Locum Oratorio deputatum in usus prophanos convertere, nulli privato, aut inferioris gradus Regulari id tentare licebit. Etenim etiam his Oratoriis applicanda existimo, quæ universim *de Religiosis Domibus* jussit Urbanus II., quod istæ nempe domus *non debent mundanis usibus deputari*; sicut alias diximus.

VI. In privatis Regularium approbatis Oratoriis libere a quocumque etiam extraneo Sacerdote Missæ celebrari possunt, quia cum Locus idoneus Sacrificio evaserit; etiam pro omnibus Sacerdotibus ex sui ratione idoneus perseverat. Hæc quippe restrictio, aliæque plures solum in Oratoriis privatæ domus adjunguntur, quæ minore beneficii largitate a RR. Pontificibus prosequi consueverunt. Nullam pariter Dierum Festorum exceptionem patiuntur eadem Regularium Oratoria; ac quemcumque numerum Missarum pro singulis diebus admittunt; quoniam limitationes hujusmodi nullibi reperiuntur pro illis Oratoriis stabilitæ, sicut nec pro privatis Episcoporum Oratoriis præfixæ fuerunt, aut pro cæteris Locis Piis apponi solent. Denique ab omnibus Adstantibus Sacrificio peracto in privatis Regularium Oratoriis præceptum Missæ audiendæ impletur; quia cum nulla Personarum restrictio statuitur, & alias Locus idoneus Missarum celebrationi evasit, nihil deest ad ejusdem præcepti executionem; ad quam tantummodo requiritur, ut Missa Diebus Festivis eo Loco audiatur, quem legitima auctoritas idoneum reddidit Missis faciendis absque ulla Adstantium limitatione; ut superius de Episcopalibus Oratoriis expendebamus. Hæc omnia praxi, & consensu ferme communi Scriptorum firmata uberius recenti Constitutione Clementis P. XII. infra confirmabimus. Interim vero fateor me ignorare, qua ratione opus esse dixerit Passerinus Tom. 3. de Statu. Hom. quæst. 189. art. 10. num. 982. inspicere privilegia Regularium, utrum expresse permittant extraneis Sacerdotibus sacrificare in illorum privatis Oratoriis? Quorsum enim oporteat vel de Adstantibus, vel de Sacerdotibus Sacrificantibus specialem

men-

mentionem fieri in illis privilegiis, quæ post Concilium Tridentinum eo fine tantum aliquibus Regularibus concessa fuerunt, ut sine ulla Ordinariorum licentia privata Oratoria in ipsorum Domibus erigere, & ad divina Mysteria celebranda approbare licite possent? Si Religiosæ Domus comprehenderentur in Decreto Tridentini Concilii Sess.22., tunc profecto inspici deberet privilegium Apostolicæ Sedis, an in eo facultas celebrandi in Oratoriis privatis solum ad Sacerdotes Regulares, & ad Domesticos Monasteriorum restringeretur; aut etiam ad omnes Sacerdotes, ac Adstantes extenderetur? Ita plane observatur in privilegiis, quæ pro Oratoriis privatæ domus a R.Pontifice conceduntur. At vero Religiosæ Domus per se sunt aptæ habendi Oratorium, si ab eo, ad quem pertinet, approbentur; ac proinde, ubi approbata fuerint, non egent speciali facultate, per quam omnes Sacerdotes in illis licite ad celebrandum admitti valeant; atque omnes Adstantes præceptoEcclesiastico Missæ audiendæ satisfaciant. Unde licet in privilegiis prædictis hæ facultates non exprimerentur, sua sponte consequuntur ex eo, quod Oratoria in Locis Piis erecta sint.

VII. Aliud singulare mihi videtur considerandum in Gregoriano Privilegio, quod perperam inquiritur in aliis privilegiis, quæ ab Apostolica Sede pro Laicorum Oratoriis concedi solent: Videlicet permitti in Oratoriis approbatis a Provinciali non solum Missas, sed *alia Divina Officia*. Ex hac ampla concessione consequitur nonnullas solemnitates, sacrasque functiones in illis celebrari posse, quæ in cæteris Laicalibus nequaquam peragi conceduntur. Puto autem esse distinctionem faciendam inter privata Oratoria Religiosorum Privilegiatorum, & ipsorum publicas Ecclesias; Quatenus illæ celebritates, quæ specialem præseferunt Solemnitatem, quæque proprie publicis Ecclesiis conveniunt ob frequentiam multorum Populorum, ad quorum instructionem spiritualem plurimæ ordinantur EcclesiasticæCæremoniæ; nullatenus in privatis Oratoriis exerceantur. Hujus generis mihi videntur Missa Cantata, ac nonnullæ Benedictiones, quæ proprie inter Missarum solemnia peraguntur. At si quædam Sacræ Functiones nullatenus solemnitatis splendorem præseferentes a Privilegiatis Regularibus in privatis ipsorum Oratoriis fierent, non viderem caussam, propter quam reprehendi deberent.

VIII. Inter cætera autem, quæ in illis agi possunt tuto, est communio Adstantium Sacrificio, quam Cap.28. ab Laicalibus Oratoriis sine licentia Ordinarii excludemus. Cum enim Regularibus sæpe ab Romanis Pontificibus concessa fuerit libera facultas distribuendi Fidelibus ad ipsos accedentibus Sacram Eucharistiam, excepto die Paschatis, quin prius Episcoporum, aut Parochorum licentiam exquirere cogantur; manifeste consequitur nihil contrarium obstare, ut in propriis Oratoriis eandem tribuere valeant, non tam aliis Viris Religiosis, quam omnibus quibuscumque Laicis, qui Sacrificio ibi adstiterint, & cælesti cibo saturari petierint. Etenim Sacræ Eucharistiæ distributio tantam non inducit solemnitatem, ut propterea in privato Sacello dispensari nequeat, cum aliunde per se possit illa distribui in cujuscumque Sacrificii oblatione, dummodo aliena jurisdictio non usurpetur. Nil autem usurparent Regulares in propriis Oratoriis dispensando Adstantibus Eucharistiam, quod ab suprema RR. Pontificum auctoritate jam ante non esset ipsis concessum.

IX. An vero in privatis Oratoriis Religiosorum servari possit Eucharistia absque speciali Apostolicæ Sedis privilegio, in quæstionem merito vocatur? Rarissimas autem causas esse posse existimo, quæ tantam prærogativam impetrare valeant. Enimvero sive finem conservationis Eucharistiæ, sive reve-

rentiam illi deferendam consideremus, non jam in parvis, privatisque Oratoriolis, sed in publica Ecclesia eandem asservari oportere suadent, ubi frequentior est Fidelium accessus tam ad communionem percipiendam, quam ad orationes fundendas. Hinc optima viget consuetudo, ut ferme tantum in Parochialibus, Collegiatis, ac conspicuis Ecclesiis Divinum Sacramentum decenter in Tabernaculo custodiatur. Imo neque in Oratoriis publicis Confraternitatum Laicalium conservari potest *sine speciali indulto Apostolicæ Sedis*, & de consensu Episcopi, sicut sæpe Sac. Congregatio Cardinalium negotiis Episcoporum, & Regularium præposita teste Nicolio in Flosculis V. *Eucharistia* num 22. declaravit, & recentius Sac. Congregatio Rituum Anno 1703. die 10. Decembris ad dubium 26. Idem pariter in Ecclesiis Oblatarum, & Conservatoriorum Sac. Congregatio Concilii in Salernitana die 19. Aug 1702., in Neapolitana die 2. Julii 1707., & alias fieri prohibuit, ut latius Eminentiss. Petra Tom. 3. in Constit. I. Urbani IV. Sect. un. num. 21. & 22. exponit: Neque pro illis Ecclesiis tam facile ab Apostolica Sede Privilegium hujusmodi obtinetur, nisi ob singulares quasdam urgentes caussas annuendum fore Oratricibus RR. Pontifices opportunum judicaverint. Quanto ergo minus in privatis Oratoriis SS. Sacramenti Eucharistici asservandi facultas sperari debet? Sane cum Leo XI. amplissimum privilegium insigni cuidam Romanæ Familiæ concessisset, illudque postea Anno 1607. die 9. Novem. Paulus V. confirmasset; tamen hanc limitationem apposuerunt, *citra Sacramentorum Ecclesiasticorum ministerium, & SanctissEucharistiæ Sacramenti consecrationem*, ut legitur in Regestis Eminentiss. Urbis Vicarii in eo volumine, in quo Brevia Anni 1727. fol. 10. continentur.

X. Gravissimis itaque tantum ex caussis conservari poterit Eucharistia in privato Oratorio etiam Regularium, si pro illis ab Apostolica Sede ad id faciendum nulla specialis facultas tradita fuerit: Maxime cum multa privilegia Regularibus concessa pro conservatione Eucharistiæ, plurimæque declarationes S. Congregationis ad hunc finem editæ præcipue ad ipsorum Ecclesias respiciant. Inter caussas, quæ videntur satis graves pro conservatione Eucharistiæ in privato Oratorio, eam arbitror recenseri, ob quam in quibusdam Conventibus Minores tum Observantiæ, cum Cappuccini asservare solent S. Eucharistiam in Oratorio Infirmariæ, quoties ibi non modica est Infirmorum Copia; ne idest passim ab Ecclesia illam deferri oporteat ad eorumdem devotionem, aut spiritualem necessitatem recreandam, sublevandamque. Hanc vero prudentissimam cautelam custodire solent optimi illi Patres, ut si contingat ad modicum numerum redigi Infirmos, Senesque in Valetudinario commorantes, tunc simul transferatur ad Ecclesiam Eucharistia; quoniam tunc nec urget necessitas eam in privato Loco retinendi; nec expedit ibi conservari, ubi jam rarius inveniretur, qui ad idem Sacellum caussa adorationis Sacramenti accederet.

XI. Eandem consuetudinem servandi in privato Oratorio Sacramentum Eucharistiæ præcipue vigere scio in quibusdam PP. Cappuccinorum Hospitiis, amplis tamen, aut etiam deputatis ad curam Infirmorum ex vicinis Conventibus illuc valetudinis gratia accedentium. Ut enim juxta declarationes S. Congregationis super negotia Episcop. & Regular. apud Nicolium cit. V. *Hospitium*, & Pignatellum Tomo 10. Consult. 84. nequeunt publicam in Hospitiis habere Capellam; ita in privato Oratorio perenniter custodire Sanctissimum Sacramentum satagunt; ne multi Hospitantes Fratres, aliique Domestici caussa communionis ad Ecclesias accedere compellantur; neve desit commoditas prompte ministrandi Viaticum

cum Infirmis. Assimilis forte ratio ipsis videtur pro suorum Hospitiorum privatis Oratoriis, quæ est pro Oratoriis aliquorum Cænobitarum. Hæc enim, cum rarissime exteris aperiantur, potius privata nuncupare debemus, licet in illis propter necessitates habitantium Ascetarum perenniter conservetur Divinum Sacramentum. Ad rem hanc pertinet supplex Libellus, quem Hospitii Lauretani Cappuccini exhibuerunt Episcopo Diœcesano inter initia hujus Sæculi, ut videlicet benigne facultatem impetrarent in privato ipsorum Oratorio conservandi Eucharistiam, *non solum pro Beneficio Religiosorum Infirmorum, qui prius non sine gravamine id in Hospitali recipere debebant; sed etiam pro devotione bene valentium*. Supplicantium Votis ita annuit Lauretanus Episcopus, ut refertur Tom. 2. Bullar. Capuccin. novissimæ editionis. *Attentis narratis, & inspecto per visitationem personalem Loco, in quo est sita dicta Capella, prorsus disparata ab omni usu supradicti Hospitii;* (Privata tamen penitus est, nec januam publicæ viæ adhærentem habens.) *nec non visa ejusdem decentia, & ornatu, ac etiam eleganti Tabernaculo cum pyxide argentea, & cuppa inaurata ibidem asservanda, & visis omnibus videndis, mandavit sine præjudicio Jurium Parochialium ad formam Sac. Concilii Tridentini posse detineri per supradictos Oratores in dicta Capella intus Tabernaculum in pyxide cooperta cum suo Conopæo serico albi coloris Vener. Sacramentum Eucharistiæ humiliter adorandum a dictis Patribus, & ab omnibus ibidem confluentibus; dummodo tamen dictum Vener. Sacramentum non possit publice exponi in dicta Capella; sed tantum Patribus tam Sacerdotibus, quam Laicis dicti Hospitii asportari cum debita reverentia in eorum Cellas infirmitatis caussa, vel impotentiæ ob impedimentum gradiendi. Et pro decenti detentione dicti Sacramenti mandavit Patribus supradictis quotidie tam de die, quam de nocte detinere Lampadem accensam ante Tabernaculum prædictum sub pœna in casu inobedientiæ ammittendi detentionem supradictam Venerabilis Sacramenti &c. Datum Laureti hac Die 4. Octobris 1701. L. Episcopus Lauretanus, & Reccanaten.* In aliis Hospitiis simili modo Eucharisticum Sacramentum, ac in privatis Oratoriis custodiunt Minoritæ. Cautissime autem vetita mihi videtur ab Episcopo Lauretano publica expositio Sanctissimi Sacramenti in illo privato Hospitio, cum hæc sit Solemnitas reservanda publicis Ecclesiis, ad quas omnes libere convolare possunt. Hujusmodi expositio *publica* in privatis Oratoriis vix unquam conceditur: Unde cum devotæ Puellæ Conservatorii Pauperum Mendicantium in Urbe speciali sub invocatione Sanctissimi Sacramenti erecti ardenter desiderarent in Octava Corporis Christi in ipsarum Oratorio Sacram Hostiam exponi, tantum per triduum ipsis singulari ex gratia fuit concessum, ut a Parocho Sacramentum in eodem Oratorio exponeretur.

XII. Ex his, quæ nuper diximus, in Regularium Hospitiis posse erigi privata Oratoria pro Missarum celebratione consequitur; quoniam etiam ipsa habitationi Religiosorum sunt destinata, ac veluti parva Monasteria, seu Conventus habentur; quamvis ibi nec Regularis Disciplinæ exercitia integre peragi, nec Divinorum Officiorum Solemnia celebrari possint. Ut autem Hospitia gaudeant eodem privilegio Oratorii privati, quo Monasteria, Conventus, cæteræque similes Ædes Religiosæ fruuntur, necesse est, ut proprie Hospitii Regularis rationem obtineant; sintque proinde domus perenni Habitationi Religiosorum deputatæ; atque si non semper, saltem per aliquam non modicam Anni partem ab aliquibus Viris Religiosis, quorum sunt Hospitia, inhabitari soleant. Domus igitur illæ, in quibus aliquando,

do, aut etiam diu commorantur Regulares aliqui, nec tamen per se habitationi eorumdem addictæ, sicut improprie Hospitia sunt, ita nequaquam licet ad illas, quæ proprie domus privatæ sunt, transferre Privilegia, quæ Religiosis Domibus concessa fuerunt; atque ad privatum Oratorium in illis erigendum pro Missarum celebratione Apostolicæ Sedis singulare privilegium impetrare oportet. Hoc modo se gesserunt Monachi Hieronymiani, pro quibus has Litteras ad Card. Urbis Vicarium dedit Innocentius X., quæ in Regestis Anni 1649. fol. 29. in Archivvo Eminentiss. ejusdem Vicarii extant, & ita se habent.

Dilecte Fili Noster salutem &c. Exponi Nobis nuper fecerunt dilecti Filii Prior, & Monachi Monasterii S. Alexii in Monte Aventino de Urbe Congr. Eremitarum S. Hieronymi; quod cum ipsi ad evitandam Cæli intemperiem, cui dictum Monasterium tempore æstivo est obnoxium, domum, seu Hospitium in alio salubriori loco in eadem Urbe emerint, cupiunt in domo, seu Hospitio hujusmodi sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, seu celebrari facere posse, propterea nobis humiliter supplicari fecerunt, ut sibi desuper opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur spirituali Dictorum Prioris, & Monachorum consolationi, quantum cum Domino possumus, benigne consulere, illosque specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes &c. Circumspectioni Tuæ per præsentes committimus, ut iisdem Priori, & Monachis in S. Presbyteratus Ordine constitutis, quod in privato Domus, seu Hospitii hujusmodi Oratorio ad hoc decenter exstructo &c. per te prius visitando, & approbando, ac de tua licentia arbitrio tuo duratura sacrosanctum Missæ Sacrificium pro tempore, quo in Domo, seu Hospitio hujusmodi habitabunt, dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri concessa non fuerit, sine tamen quorumcunque Jurium Parochialium præjudicio in aliorum ejusdem Congregationis Monachorum in Domo, seu Hospitio hujusmodi commorantium præsentia celebrare libere, & licite possint, & valeant, licentiam Apostolica Auctoritate arbitrio tuo concedas. Non obstantibus &c. Volumus autem, quod alii præter supradictos ibidem Missæ interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia Diebus Festis minime liberi censeantur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 13. Augusti 1648.

XIII. Similem facultatem in iisdem Regestis Anni 1692. fol. 126. reperi, quam Innocentius XII. die 10. Maii Anni illius concessit Monachis S. Mauri in Urbe degentibus, sub iisdem tamen restrictionibus, & sine præjudicio Jurium Parochialium, atque cum exceptione Solemniorum Dierum Festorum, *non tamen quo ad Monachos Infirmos in Hospitio, seu Domo* eorumdem habitationis in Urbe pro tempore degentium. Aliud nuper a Clemente XII. privilegium concessum fuit Die 14. Aug. 1737. Fratribus Ordinis Sanctiss. Trinitatis Redemptionis Captivorum, ut in privato Oratorio Hospitii, seu Domus ipsorum in Urbe per Card. Vicarium prius visitando, & approbando possent ipsi in Sacro Presbyteratus Ordine constituti celebrare Sacrosanctum Missæ Sacrificium sine ullo Jurium Parochialium præjudicio, dummodo tamen non plures, quam *tres Missas ibidem Diebus singulis celebrarentur; nec Mulebris Sexus persona illis unquam interesse posset.*

XIV. His omnibus lubet addere aliud nonnihil vetustius monumentum, quo simul roborantur superius dicta cap. 14. videlicet a Paulo V. cassata fuisse etiam ab Apost. Sede ante Annum 1615. concessa privilegia Missarum in Domibus privatis celebrandarum. Illud depromo ex Tom. 38. *Position.* fol. 48., in quo sequens Libellus Sac. Congregationi Concilii exhibitus Anno 1616. continetur.

Illu-

Illustriss. & Rmi Domini.

Monasterium S. Joannis de Pinna Ord. S. Benedicti nullius Diœc. Provinciæ Cæsaraugustanæ Sedi Apostolicæ immediate subjectum situm est prope Montes Pyrineos, ac in loco tam aspero ut sol ibi per sex menses integros non luceat, & ob id, ac ipsius loci aeris intemperiem Monachi dicti Monasterii sæpius ægrotant, ut inde ad quamdam Domum ab eodem Monasterio dependentem in Civitate Jacensi sitam pro recuperanda sanitate confugere cogantur, & quia infirmi in dicta Domo existentes ad Ecclesias dictæ Civitatis pro Sacrificio Missæ audiendo se commode conferre nequeunt, cupientes Prior, & Monachi prædicti Monasterii in quadam Capella ad id in eadem Domo decenter ornata pro dictorum Infirmorum, & aliorum, qui ibi pro tempore fuerint speciali consolatione Missam celebrari facere, a SS. D. N. obtinuerunt Litteras sub Dat. Romæ 15. *Kal. Jun. An.* 1614. *præcipiendo Officiali Jacensi Judici ad hoc specialiter deputato, ut postquam dicta Capella ab eo visitata, & approbata fuerit, auctoritate Apostolica arbitrio suo licentiam, & facultatem concedat, ut tam ipsi, & pro tempore existentes Prior, & Monachi dicti Monasteri perpetuis futuris temporibus in dicta Cappella quibusvis Dominicis, & Festivis, aliisque sibi bene visis Diebus tam per ejusdem Monasterii, & dicti, ac cujusvis alterius Presbyteros, prout ipsis moderniis, & pro tempore existentibus Priori, & Monachis dicti Monasterii placuerit Missam celebrari facere possint; ipsique infirmi, & alii in ipsa Domo existentes illam absque conscientiæ scrupulo, & censurarum, & pænarum incursu audire, & per illarum auditionem præcepto Ecclesiæ satisfacere, & prævia Sacramentali Confessione Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ibi recipere libere, & licite possint, & valeant non obstantibus Apostolicis, ac Provincialibus, Universalibusque Conciliis editis, & edendis, generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, ceterisque contrariis quibuscunque. Post quam Litterarum concessionem ad notitiam dictorum Prioris, & Monachorum dicti Monasterii pervenit similes gratias, & licentias a Sede Apostolica concessas suspensas esse. Supplicant igitur humiliter præfati Prior, & Monachi dicti Monasterii per Sac. Congregationem S. Conc. Trident. in præmissis opportune providere effectum suspensionis hujusmodi amovendo; vel eisdem Priori, & Monachis dicti Monasteri de novo licentiam, & facultatem concedendo in dicta Capella Missam celebrandi, seu celebrari faciendi; & alia, quæ in dictis Litteris Apostolicis plenius continentur, concedendo, non obstante hujusmodi suspensione, aliisque contrariis quibuscumque; & orabunt pro salute, & felici statu Illustriss. & RR. Domin., quos Omnipotens servet incolumes.* His precibus permota S. Congregatio Concilii Die 14. Novem. 1616. *censuit petitam facultatem esse Oratoribus concedendam; Ideoque agendum cum Sanctissimo D. N.*, sicut ad calcem Libelli adnotatur.

XV. Pergo ad Grancias Regularium, de quibus quæritur, an in ipsis privatum aliquod Oratorium extruere liceat? Egregie autem Fagnanus Lib. 3. Decr. Tit. *de Censibus* Cap. *Auctoritate* Disceptat. de Grang., & earum Orator. duas Granciarum ad Monasteria pertinentium species distinguit, quas etiam nos ipsi distinguendas fore cap. 8. num. 28. indicavimus. Aliæ videlicet proprie tales dicuntur, quæ sunt Domus Rurales, ac Monasteriorum Prædia, in quibus tantum aliquis Conversus, vel etiam Sacerdos Regularis ad Œconomicam Rem vigilantes commorantur. Aliæ improprie Granciæ appellantur, quæ melius parva Monasteria, seu Conventus dicerentur. In his semper aliqui Sacerdotes resident, Granciarumque Appellationem servant, quia tamquam membra alterius Mona-

nasterii considerantur. Talia Monasteriola in Oppidis, Villisque erecta, & ab aliis Majoribus dependentia *Grancias* nuncupavit Innocentius X. P. Constit. edita Idibus Octob. Anni *1652.*, licet bene istas improprie nuncupatas Grancias discerneret ab aliis, de quibus in Jure Canonico cap. ult. Tit. *de Censibus*, & Cap. *Patentibus*: Tit. *de Privil.* fit mentio. Si de Granciis secundæ classis loquamur, nemo dubitat, quin privata habere possint Oratoria vel ex Episcoporum concessione, vel ex mera approbatione Superioris totius Provinciæ, pro ut Congregatio illa, ad quam pertinent, de Gregorii XIII. privilegio participaverit, vel non participaverit. Sunt quippe hujusmodi Granciæ propriissime Monasteria, Domusque Religiosorum, in quibus semper Regulares resident, licet ob paupertatem, aut locorum angustias numerus eorundem tam parvus sit,ut ad consueta Congregationis exercita explenda non sufficiat.

XVI. Locus igitur quæstioni nullus alius patet, quam circa Grancias proprie dictas, quæ, ut observant Passarinus Tom. 3. de Statu Hom. quæs. 189. ar. 10. num. 974., aliique multi, optime confundi possunt cum aliis Domibus Ruralibus Religiosorum, ad quas ipsi caussa recreationis, & valetudinis certa Anni tempestate accedere solent. Communiter autem uno, alterove excepto respondent affirmative etiam nostræ ætatis Scriptores; eorumque sententiam tantum obtinuisse cognoscitur, ut propemodum generalis inter Regulares consuetudo erigendi in ipsorum prædictis Domibus Oratoria ad Sacrificium celebrandum vigeat, quin Episcopi repugnent. Videat Lector Scriptorum nomina apud Pasqualigum qu.488.& 491.ac Passarinum cit., iisque addat Fagnanum loc. cit. num. 2. & 25., Moltazum Lib. 5. de Caussis Piis cap. 11. num. 34. Rotarium Tom. 3. Theol. Regul. Lib. 1. cap. 2. &c. Tantis roboratam Scriptoribus sententiam si despuerem, rebellionis notam incurrere formidarem. Fateor tamen immerito hanc potestatem tribui vigore nonnullorum Privilegiorum, quæ ante Concilium Tridentinum a RR. Pontificibus concessa fuerunt Regularium Ordinibus, ut *cujusvis alterius licentia super hoc minime requisita* in ipsorum Graneiis, & Locis, in quibus non sunt Capellæ, easdem liberrime erigere possent. Enimvero nulla hujus generis privilegia subsistere Concilium Tridentinum passum est; & licet Domos Religiosas non subdiderit Legibus prohibentibus privata Oratoria, hæc tamen omnia prius ab Ordinariis Locorum designari, ac approbari jussit.

XVII. Confugere ergo necesse est ad Privilegium Gregorianum Societati Jesu concessum, & ab aliis multis Regularibus participatum vigore Privilegii *Communicationis*, si firmo, tutoque fundamento in ea tuenda sententia adhærere cupimus. Propter illam generalem locutionem, quam in sua Constitutione, quæ Incipit: *Decet R. Pontificem*, usurpavit Gregorius, *ubi aliqui Societatis residebunt*, præcipua stabiliendæ facultati Regularium pro erectione Oratoriorum intra ipsorum Grancias eruitur. Equidem tam late extenduntur hæc verba, ut nulla vi ipsis facta complectantur Loca omnia, quæ residentiæ, aliquorum Religiosorum sint deputata, licet nec per totum Annum, imo neque per majorem Anni partem, ibi residere soleant. Huic interpretationi occasionem præbuit Gregorius ipse, dum uberioribus Privilegiis insignem Societatem Jesu ditans non *Collegia* tantum, sed *Domus*, & *alia Loca* illius eadem apostolica gratia exornavit. Nihil enim facilius intelligitur, & nihil congruentius in hac tanta amplitudine favoris videtur,quam simul respexisse Pontificem ad Hospitia,& ad reliquas aliasDomos Societatis ejusdem, in quibus, ut notum erat, non semper residere, sed solum ad aliquod Anni tem-

tempus commorari consueverunt. Imo si ad scopum Privilegii attendamus, non obscure deprehenditur etiam ad domos Recreationis extendi; cum multo magis sit necessarium Oratorium domesticum ad rem Divinam faciendam in illis, quæ solent publico carere Oratorio, nec raro ab Ecclesiis publicis distant; & aliunde pro aliquo Anni tempore ibi aliquorum Religiosorum residentia verissime habetur.

XVIII. Confirmo hæc omnia recentissima Constitutione Clementis XII. P. die 9. Augusti Anni 1737. edita Tomo 14. Bullarii Recentior. Editionis R. Maynardi pag. 190. Exposuerunt Clementissimo Pontifici Monachi Ordinis Carthusiensis ab Urbano V. ipsis olim Anno 1363. VII. Kal. Maii concessam facultatem in suis Domibus, ac *Grangiis* utendi Altari Portatili, atque inibi Missas celebrandi, & a Bonifacio IX. Constitut. quæ incipit *Sacrosancta Romana*, datam fuisse iisdem exemptionem a quacumque Ordinariorum licentia. Insuper addiderunt, quod ad exemplum istarum concessionum, quibus tum commoda in Granciis, & domibus propriis evadebat Sacrificii oblatio, tum libera ab aliena subjectione, Patres Societatis Jesu a Gregorio XIII. Privilegia jam exposita obtinuerant. Præterea iidem Monachi exposuerunt Clementi, quod jam facta limitatione a Concilio Tridentino, ipsi impetraverunt a Sacra Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum die 22. Septembris 1622. *Ut deinceps in Capellis, seu Oratoriis existentibus in domibus, ac membris, seu Granciis Monasteriorum Carthusianorum, postea tamen quam Locorum Ordinarii ejusmodi Capellas semel visitaverint, ac fabrica, atque ornatu, sacraque suppellectili compererint pro dignitate nitere, sacrosanctum Missæ Sacrificium tam per Regulares, sive ejusdem, sive alterius Religionis, quam Seculares Presbyteros tuto celebrari valeat; Missamque inibi audientes Diebus Festivis præcepto Ecclesiæ hac de re edito satisfacere intelligantur, absque tamen ullo Jurium Parochialium Ecclesiarum præjudicio*. Hoc Decretum vidi in Regestis Congreg. Lib. 12. Decret. fol. 109. a tergo, ubi tamen præmittuntur hæc verba: *Sanctiss. Dom. Noster Gregorius XV. ex Sacra Congregatione Cardinalium Concilii Triden. Interpretum sententia benigne indulsit, ut deinceps in Capellis &c.* Reliqua sequuntur ut supra. Ita advertere opportunum duxi, ne videretur Sacra Congregatio ex propria auctoritate novum indulsisse Privilegium.

XIX. Cum illa narrassent Monachi, addiderunt se postea impetrasse a Gregorio XV. Constit. 42. quæ incipit: *Ad uberes*: communicationem, & extensionem privilegiorum concessorum omnibus Ordinibus Mendicantium, & non Mendicantium; *vigore cujus communicationis*,) ita subjungebant Monachi, ut in Constitutione Clementis XII. refertur:) *& extensionis privilegiorum præfatus Ordo Carthusiensis semper potitus, & fruitus est eodem privilegio, quo potiuntur, ac fruuntur præfati Clerici Regulares Societatis Jesu, quam cæteri Regulares, nimirum erigendi in suis Granciis Oratoria sine Ordinariorum Locorum licentia, ac visitatione, sed sola dumtaxat approbatione a suis Visitatoribus, qui in dicto Ordine Provincialium vices gerunt, facta*. Dubium porro ortum fuerat Anno 1735. *An liceret Monachis Carthusianis retinere Oratorium ad celebrandum, seu celebrari faciendum Missæ Sacrificium in Grancia Turricis nuncupata, quæ est pars, & membrum Carthusiæ Trisultinæ in Diœcesi Verulana* existens, *in hypothesi* (ut habetur in Regestis Decretorum S. Congreg. illius Anni) *de Grancia, ubi unus tantum Religiosus Laicus residere solet*. Hoc dubium fuit propositum Sac. Congregationi Concilii, & die 30. Julii ejusdem Anni 1735. respondit: *affirmative prævia tamen visitatione Episcopi ad formam Indulti Gregorii XV.*, quod superius indicavimus,

Valde sunt conturbati hac responsione Monachi Carthusienses, per quam subjiciebantur visitationi Ordinariorum, & considerantes *esse valde æquum*, (sunt verba Constitut. Clementis XII.) *ut quemadmodum prædicti Clerici Regulares Societatis Jesu, aliæque Religiones privilegium erigendi Oratoria ad exemplum privilegiorum præfato Ordini Carthusiensi concessorum obtinuerunt, & re ipsa retinent in suis Granciis Oratoria, & Capellas minime subjectas Visitationi Ordinariorum Locorum, ut ex attestationibus Superiorum earundem Religionum constare asseritur, ita Ordinem Carthusiensem præter memoratam communicationem, & extensionem prædictarum Religionum sibi impertitam a Gregorio XV. post annum ab edito Decreto ejusdem Congregationis Concilii iisdem privilegiis potiri, & frui posse*: Propterea preces coram Clemente XII. fuderunt, *ut in præmissis opportune providere, & ut infra de benignitate apostolica* dignaretur.

XX. Hæc omnia a Carthusianorum Ordine Clementi XII. proposita ita ipsius animum commoverunt, ut cum eadem in sua Constitutione inseruisset: *Toti Carthusianorum Ordini* Auctoritate Apostolica indulsit, *ut non solum erigi possint, & valeant Oratoria, Capellæ, & Altaria in Granciis, & Domibus Religiosis, in quibus residebunt ejusdem Ordinis Sacerdotes, atque in illis celebrare valeant Missæ Sacrificia, juxta præinsertum Decretum præfatæ Congregationis Concilii die 24. Septembris 1622. editum, & a Gregorio comprobatum... Sed etiam illud ampliando, & extendendo, quo ad hujusmodi effectum satis sit, & sufficiat, quod dicta Oratoria, Capellæ, & Altaria visitata fuerint, & approbata a Patribus Visitatoribus ejusdem Ordinis*.

XXI. Recitavimus seriem Constitutionis; nunc perpendamus, quam plene præcedentes nostræ observationes huic concinant, atque ab eadem roborentur: Unde sicut Clemens XII. nihil reprehendendum duxit ex iis, quæ a Carthusianis fuerunt exposita; ita nec asserta nostra plane illis conformia tamquam falsa castigari non debere speramus. Certe quæ proposuerunt Carthusiani, I. demonstrant ex Constitutione Gregorii XIII. edita favore Patrum Societatis J. fluere, facultatem erigendi privata Oratoria in Granciis Monasteriorum. II. declarant Privilegium istud ab aliis Regularibus habentibus communicationem, & extensionem Privilegiorum concessorum Ordinibus Mendicantibus, inter quos computatur Societas Jesu, participari cum omni sua extensione. Hinc Superiores plurimorum Ordinum publicis testimoniis se Privilegio Gregoriano in ipsorum Granciis constanter uti protestabantur. III. Apparet ob eum finem ad Sac. Congregationem confugisse Monachos Carthusianos Anno 1622., quia simili Privilegio erigendi in ipsorum Granciis Oratoria carebant. Ex eo autem, quod Sac. Congregatio in concedendo Oratorio Granciarum eguerit Gregorii XV. P. auctoritate, colligitur IV. necessariam esse specialem Apostolicæ Sedis concessionem, ut eadem erigi possint a Regularibus non privilegiatis, quibus nulla ratione Privilegia ante Concilium Tridentinum impetrata suffragantur. V. Discimus ideo in Decreto Anni 1622. exigitam fuisse præviam Ordinarii visitationem; quia concessio Carthusianis facta nullatenus Privilegio Gregorii XIII. nitebatur. Unde cum nova illis præbetur facultas, ex arbitrio Concedentis certa conditio subjectionis ad Ordinarium addi potuit, quam in suo Privilegio aperte expungere Gregorius XIII. voluit. VI. Clare intelligimus paulo post Carthusienses postulasse, & impetrasse a Gregorio XV. communicationem Privilegiorum Ordinibus Mendicantibus, & non Mendicantibus concessorum, ut inde gauderent de participatione Privilegii Gregorii XIII., & a visitatione Ordinariorum Oratoria in ipsorum Gran-

ciis

ciis erecta eximerent. VII. Advertimus retento rigore Gregoriani Privilegii ab eis Oratoriorum approbationem esse faciendam, qui Provincialium vices gerunt, quamvis non Provinciales, sed Visitatores, aut simili nomine pro diversa Regularium consuetudine nuncupentur. VIII. Aperte constat hæc prolata fuisse de Granciis proprie talibus, quæ sunt *membra* Monasteriorum, non vero parva Monasteria.

XXII. Advertere tamen opus est ex Clementis XII. Constitutione, quod in illis Religiosis Domibus, ac Granciis residere debent aliqui *Sacerdotes Ordinis*, (saltem unus in unaquaque domo:) qui valeant participare de Privilegio privati Oratorii; itaut huic approbando ad Missarum actionem non sufficeret, si tantum unus, alterve Ordinis Conversus residere consuescat. Hoc modo exponenda mihi videntur verba Privilegii Gregorii XIII. Nam licet nihil exprimant de qualitate Religiosi Residentis, inspecto fine concessionis eadem limitanda, & determinanda fore ad residentiam Religiosi *Sacerdotis* existimo. Recens hæc Constitutio Clementis novum, & singulare fundamentum tribuit erigendi in Granciis Oratoria ad Missarum Celebrationem illis Regularibus, qui tam amplam communicationem Privilegiorum cum Carthusianis, ac omnibus Ordinibus non Mendicantibus impetraverunt, ut de concessis, ac *concedendis* Privilegiis eorumdem participent. Non sunt tam raræ hujuscemodi communicationis Gratiæ, quam Nostræ Congregationi etiam convenire dubito.

XXIII. Debeo porro hic observare responsionem a Sac. Congregatione factam Anno 1735. fuisse egregiam, & interrogationi Carthusianorum apprime quadrantem. Nam cum dubium hujus generis proponebatur absque ulla mentione expressæ communicationis Privilegiorum Societatis Jesu; ad aliud amplissimi Cardinales attendere, quam ad concessionem Carthusiensibus datam in Decreto per *Indultum* Gregorii XV. approbato non debebant. Unde si singula, quæ Clementi exposita fuerunt, simul fuissent Sac. Congregationi proposita; aliter resolutum fuisse dubium non ambigo. Certe hanc communicationem tanti fecit Clemens XII.; ut non solum non reprehenderit illos Regulares, qui attestabantur libere in Granciis propriis Oratoria erigere sine ulla visitatione Ordinariorum propter Privilegium Gregorii XIII.: Verum potius ex eo se motum præsensit, ut liberam hanc facultatem Carthusiensibus indulgeret, confirmaretque.

XXIV. Ingenue autem dicam alteram responsionem Sac. Congregationis Concilii Anni 1687. die 16 Martii me absterruisse primum; sed re diligenter perpensa, & considerata interrogatione, cui data fuit responsio, æquitas responsionis apparuit, & nullatenus reprobata sententia, quam etiam postea sine dubitatione plurimi tuiti sunt, ac tuentur, nosque cum illis defendimus. Responsum recitat Eminentiss. Petra Tom. 2. Commen. ad Constit. 8. Honorii III. pag. 494. Ed. R., quod nos recitamus, prout refertur in regestis Sac. Congregationis Lib. 37. Decretor. fol. 107., quæ consuluimus. *In quadam Domo Rurali sita in Loco, in quo plures degunt habitatores, & adest etiam Ecclesia Parochialis, commoratur unus Sacerdos Regularis, qui præstadministrationi, & culturæ bonorum Conventus in dicto Loco existentium. Cum autem dictus Regularis, licet reluctante Ordinario Loci, prætendat in dicta domo Missam celebrare fretus opinione nonnullorum Auctorum præsertim Regularium firmantium a Sacro Concilio Tridentino numquam derogatum fuisse privilegiis concessis Regularibus habendi Oratoria in Granciis Conventuum recreationi, vel bonorum administrationi destinatis, dubitari contingit: an dictus Sacerdos Regularis absque peculiari Sedis Apostolicæ Indulto possit in dicta domo ce-*

lebrare. Die 1. Martii 1687. S. Cong. respondit: *Negative*. Evanescit profecto omnis ambiguitas, ubi hæc omnia perpendantur. Neque enim aliud ab Eminentiss. Interpretibus interrogatione quærebatur; quam utrum Privilegia ante Concilium Regularibus concessa adhuc integra permanerent, ut propter illorum efficaciam in Granciis prædictis *Recreationi*, *& bonorum administrationi* destinatis privata Oratoria ad sacrificium celebrandum erigi possent, quin novum Apostolicæ Sedis Privilegium requireretur. At vero Nos quoque libenter profitemur, quod nisi suffragaretur Gregorii XIII. Privilegium, nullatenus in Granciis Regularium Missas permittere liceret. Negamus etiam pro privatis illarum Oratoriis suffragari posse episcopalem licentiam; sed Pontificiam Indulgentiam necessariam esse affirmamus. Fatemur itaque Domos illas Rurales Regularium non esse inter Domos Religiosas proprie tales reputandas; ac propterea quo ad illas in Concilio Tridentino pristinas Regularium concessiones sublatas fuisse nos etiam agnoscimus. Una simul tamen advertimus, quod eædem Domus, utpote destinatæ ad Religiosorum recreationem, & ad aliquam ipsorum residentiam, de Gregorii Privilegio participare sunt aptæ. Quamobrem illud peculiare Pontificium Privilegium, quod opportune requirebat Sacra Congregatio, Regulares participantes de Gregoriano Privilegio bene habent; nec eos afficit responsio *negativa* datā quæstioni, quæ ad Privilegia ante Concilium Tridentinum concessa respiciebat. Via, quam calcavimus in asserenda potestate Regularium celebrandi in privatis Oratoriis Granciarum, & Ruralium suarum Domorum recreationis cujusdam sane celebris Constitutionum Apostolicarum Interpretis dicta cum sententia ceterorum, quantum reor, conciliabit. Enimvero egregie negat vir præclarus per se convenire illis Domibus Regularium eas prærogativas, quæ Monasteriis ipsis conceduntur. Hoc idem nos lubentes profitemur, nec sumus solliciti, an Grangiæ illæ privilegio ullo Immunitatis gaudeant, de quo post Rodriguez agunt Passerinus Lib. 3. de Statu Homin. quæst. 189. n. 984., & Diana Tomo 4. Tract. 2. Resol. 13., quodque in Hispania præcipue Regularium Granciæ longa consuetudine conservant. In Apostolicum itaq; Gregorii XIII., & nunc etiam in aliud Clementis XII. privilegium facultatem erigendi ad Missarum celebrationem privata Oratoria in Ruralibus Domibus deputatis Religiosorum residentiæ pro aliqua saltem anni parte referimus. Quocirca concedimus nullatenus hoc privilegio uti posse Regulares in aliis Villis ac domibus Monasteriorum, in quibus nullus unquam Sacerdos solet residere; quoniam tunc ultra limites expressos in concessione pontificia evagarentur.

XXV. Protensa Gregoriana facultate ad Oratoria Granciarum immerito ambigeretur, utrum ad illa Oratoria simul extendantur reliquæ prærogativæ, quas ad privata Monasteriorum Oratoria pertinere superius adnotavimus? Cum enim nihil limitet Gregorius circa numerum Missarum, circa conditionem Sacerdotum, & Adstantium, & circa dies festos; ideo qua amplitudine Privilegii utimur in Monasteriis, eadem penitus uti possunt Privilegiati Regulares in domibus Ruralibus, Granciis, Hospitiisque simili penitus privilegio munitis. Etiam post Sac. Congregationis votum Gregorius XV. Anno 1622. 24. Septemb. concedens Monachis Carthusianis Oratoria has omnes privilegii amplitudines expresse tradidit, & solum Jura Parochialium Ecclesiarum aperte sarta esse jussit. Hinc Clemens XII. laud. Constit. confirmans Indultum Gregorii XV. prædictis Monachis concessum nullam restrictionem adjunxit, sed integre illius amplitudinem roboravit.

XXVI. Non dissimulo autem Decre-

cretum S. Congregationis Cardinalium *Super Statum Regularium*; sive uti nunc vocatur, *super Disciplinam Regularium*, habitæ *die* 4. *Aprilis* 1686., *quæ in caussa prætensæ per Episcopum Puteolanum Visitationis Oratorii sub invocatione S. Romualdi in Casali Soccavi, vulgo dicto* l'Egidia *Congregationis Eremitarum Camaldulensium Montis Coronæ proponente Eminentiss. Casanate censuit eidem Episcopo non competere jus visitandi prædictum Oratorium; proindeque Interdictum in memorato Oratorio per eundem Episcopum appositum non sustineri; in eo tamen non esse admittendos ad celebrandum Missas nisi Eremitas Camaldulenses*. Ita legitur in Regestis illius Sacræ Congregationis Libro Decret. Anni 1686. fol. 562. Primo intuitu videtur postremis his verbis vetitum in Oratoriis privatis Regularium Granciarum Missas fieri ab extraneis Sacerdotibus. Attamen ego nescio, an Eremitæ illi gaudeant de Privilegio Gregoriano? & an illud Oratorium fuerit publicum? Cæterum peculiaris fuit hæc restrictio facta pro illo Oratorio, ut litium occasiones tollerentur: Unde dum provide prohibuerunt Cardinales amplissimi in illo admittere extraneos Sacerdotes celebraturos, nihil addiderunt, quo id absolute illicitum fore judicaretur. Apud nostrates Canonicos hic mos fere ubique retinetur, ut eo tempore, quo ad Grancias nullus Congregationis Sacerdos solet accedere, diligenter clausa custodiantur Vasa, & Vestes Sacræ; imo alicubi etiam ad Monasterium deferantur, ut hinc facilius occasiones, & pericula irreverentiæ arceantur forte futura, si extraneo Sacerdoti permitteretur in Oratoriis nostris sacrificare, quando nullus nostrorum Sacerdotum illic residet.

XXVII. Denique neque dissimulabo alteram responsionem, quæ Adstantes extraneos tempore Sacrificii in Oratorio Granciæ celebrati contingit. Sumitur ista ex altero dubio a Monachis Carthusiensibus proposito Sac. Congregationi Concilii Anno 1735. die 30. Julii, quo quærebatur, an satisfaceyent præcepto omnes Adstantes? Respondit Sac. Congreg. *quo ad existentes tantum intra Oratorium, & ad mentem*. Hæc responsio nullatenus violabat, quod Monachis iisdem Sac. Congregatio concesserat annuente Gregorio XV., sed tantum insinuabant prudentissimi Cardinales moderationem in his Oratoriis servandam, ne Populi avertantur ab accessu ad Ecclesias publicas, ac præcipue Parochiales, quas valde expedit a rusticis frequentari, ut monita salutis inter Missarum solemnia a propriis Parochis sumant. Ubi enim nimia copia Fidelium in illis privatis Oratoriis Granciarum admittatur, plurima incommoda identidem oritura evitari non poterunt. Alteram quæstionem super Oratorium privatum cujusdam Granciæ Monachorum Congregationis S. Hieronymi Escurialis in Diœcesi Abulensi ventilatam in Sac. Congregatione Concilii Anno 1731. novi, votumque satis grave favore Monachorum ab Eminentiss. Card. Belluga propositum legi; sed quoniam nullum Decretum prodiit, propterea eam prætermitto.

XXVIII. Unum superest animadvertendum, quod ubi Regulares muniri optaverint Apostol. Privilegio pro privatis Oratoriis Ruralibus suarum Domorum, in quibus rusticationis gratia, & ad animi relaxationem, atque ad œconomica negotia interdum habitant; nisi alia obstaverint, illud a Pontificia Benignitate sperare possunt. Hujusmodi Indultum Clemens XII. Patribus BB. Virg. de Mercede Civitatis Segobiensis pro domo Rurali, in qua Religiosus Sacerdos habitabat, benigne concessit, postquam examinato Oratorum libello sequens prodiit decretum *Die* 17. Aprilis 1734. *Sac. Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ad quam SanctissimusD.N. supplicem hunc libel-*

lum

lum remisit, attenta relatione Episcopi Segobiensis, perpensoque voto Eminentissimi D. Card. Bellugæ hujusmodi negocium examinandum ab eadem S. Congregationi deputati censuit, si Sanctitati Suæ placuerit, petitum Indultum cum solitis clausulis per suas Litteras in forma Brevis concedi posse. Aliud simile indultum legi in Regestis Eminentissimi Vicarii Anni 1743. a BENEDICTO XIV. die 25. ejusdem Anni concessum Patribus Conventus S. Augustini de Urbe Ord. Eremit. pro privato Oratorio domus ipsorum existentis extra Portam Flaminiam; in quo facultatem arbitrio Eminentissimi Card. Vicarii duraturam tribuit celebrandi per dicti Ordinis Fratres, quos inibi commorari, vel ad eam domum accedere contigerit, salvis Juribus Parochialibus, & exceptis solemnioribus Anni Festis diebus in sua ac Laicorum, seu Conversorum, Eisque inservientium dumtaxat præsentia.

XXIX. Qua autem ratione egent Regulares speciali Apostolicæ Sedis privilegio, quo in privatis Oratoriis suarum Ruralium Domorum Missas licite celebrare valeant; eadem sane coguntur simile privilegium obtinere ceteri in aliis Locis Piis commorantes, si similes domos ad animi relaxationem deputatas habuerint. Etenim domus istæ rusticæ non participant de prærogativis, quibus Loca Pia fruuntur, Hinc quamvis Collegium Urbanum de Propaganda Fide inter Pia Loca Urbis reputetur; adhuc tamen, ut libere, & licite in Oratorio Palatii pro sublevandis ipsius Alumnis destinati prope, & extra Portam Flaminiam Sacrificium posset offerri, singulare Indultum petitum, & traditum fuit a Clemente XI. die 7. Decem. Anni 1708., cujus apographum in Archivvo Eminentiss. Vicarii legi; atq;in eo adverti limitationem pro unica Missa, exceptionem Dierum Festorum solemniorum, & restrictionem factam pro illis tantum, qui fuerint de numero Alumnorum, aliorumque dicti Collegii Ministrorum in eo degentium, necnon Domesticorum; ut reliqui præcepto Missæ audiendæ die festo in eodem Oratorio nequaquam satisfacere valeant.

CAPUT XIX.

De Oratoriis Privatis intra Claustra Monialium, Collegia Tertiariarum, & Conservatoria Puellarum post Concilium Tridentinum.

I. ETsi a Tridentino Concilio strictissime arctata fuerit facultas Episcoporum in concedenda Missarum celebratione intra privatas domos, atque in his erecta Oratoria approbandi; tamen superfuisse integram illorum auctoritatem, qua libere, & pro arbitrio in Religiosis domibus Missarum Sacrificia possent concedere, dummodo prius eorumdem Religiosarum Domorum Oratoria ad divinum tantum cultum designarentur, & approbarentur, abunde jam supra ostendimus. Inter has Religiosas Domos recenseri omnia Sanctimonialium claustralem disciplinam custodientia Monasteria, nonminus quam cetera Regularium Virorum Cœnobia, unicuique exploratissimum

mum est, nec eget opere probationis. Nisi ergo aliud repugnaret, certe ab Episcoporum auctoritate penderet in Oratoriis privatis Monialium concedere Sacrificia, quin minimum Tridentinæ Sessionis XXII. Leges transgrederentur. Verum ne intra istarum Claustra permittantur Sacrificia, Tridentinum Concilium Sess. 25. *de Regularibus*, *&* *Monialibus* prohibuit, dum severissimo mandato cap. 5. omnibus Episcopis jussit in omnibus Monialium Monasteriis exequi Constitutionem Bonifacii VIII. insertam Tit. *de Statu Regularium* in VI., quæ incipit; *Periculoso*: & in qua rigor Clausuræ in iisdem servandus præcipitur. Sane si attente illud consideramus, quod pro Clausura Monialium Tridentini Patres statuerunt, vetitam simul fuisse Missarum celebrationem intra illarum Claustra manifeste consequitur. Enimvero non tantum quibuscumque prohibuerunt ingressum intra septa Monasterii sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda; sed una simul declaraverunt, quod *dare tantum Episcopus, vel Superior licentiam debet in CASIBUS NECESSARIIS*; *neque alius ullo modo possit etiam vigore cujuscumque facultatis, vel Indulti hactenus concessi, vel in posterum concedendi*.

II. Solum igitur *in casibus necessariis* permitti potuit post Concilium ingressus ad Monialium Claustra: ita ut reliqui omnes alii casus, in quibus aut uberior pietas, aut spiritualis utilitas Sacrarum Virginum desiderasset cujuslibet ingressum, proscripti fuerint. Jam vero quis non videt Sacram Missarum actionem nequaquam numerari debere inter casus *necessarios* a Concilio permissos pro legitima facultate impetranda Sacerdotis intra illa Monasteria ingressuri? Nimis equidem dilatarentur strictæ Clausuræ Leges, quoties ob Sacrificium tam Sacerdoti, quam ipsius Ministro permitteretur ingressus. Atque in primis ubi Sacræ Virgines sanæ fuerint, optime potest piis illarum votis satisfieri a Sacerdote Sacris operante in publica Monasterii Ecclesia, & per fenestellam Eucharisticum Sacramentum ministrante, quin propterea sit *necesse* tunc Clausuræ legem effringere. Forte nihil amplius audebant Sacræ Virgines etiam antiquioribus Ecclesiæ temporibus, quando privata penitus, & intra septa Monasterii extructa habebant Oratoria, in quæ Sacerdos ingrediebatur, ut pro illis Sacrificium offerret. Etenim tunc etiam, sicut Cap. IX. advertimus, *Secretæ* partes Monasterii ab Oratoriis distinguebantur, ita ut ista subire possent Sacri Ministri, quin ad alias secretiores partes accedere permitterentur. Hinc valde verosimile est, quod olim Sacræ Virgines cratibus separatæ ab Oratorio ipso adstarent Missarum Solemniis; neo in eodem loco simul adessent, in quo Sacerdos Divina Mysteria peragebat.

III. Tridentini Concilii Statuta sequens Synodus Cameracensis Anni 1586. Tit. *de Regular.* cap. 13. noluit amplius tolerare suæ Provinciæ morem, quo in Choro Monialium Missæ celebrabantur; atque hoc decreto eum subvertit. *Præfectus quoque ejusmodi Monialium, seu ejus Capellanus, aut alius Sacerdos eam Ecclesiæ partem, ubi ipsæ psallunt, ne quidem prætextu ibidem celebrandi, vel concionandi ingrediatur; quod si quis ibi celebrare, aut concionari ausus fuerit, Suspensionis a Divinis; Præfecta, quæ eum admiserit, Excommunicationis pœnam ipso facto admisit*. Eandem consuetudinem celebrandi in Choro Monialum quadam Constitutione Toletana abrogatam fuisse alii tradunt. Ego tamen illius consuetudinis abrogationem factam a Concilio Tridentino Sess. 25. citata cap. 10. ex his verbis colligo. *Quod vero Sacratissimum Cristi Corpus intra Chorum, vel Septa Monasterii, & non in publica Ecclesia conservetur, prohibet S. Synodus non* ob-

obstante quocunque Indulto, *aut Privilegio*. Sicut enim conservari non poterat Sanctiss. Eucharisticum Sacramentum intra Claustra Monialium, nisi intra illa consecratum prius a Sacerdote fuisset: (Incredibile quippe est, quod consecrata Eucharistia in publica Monasterii Ecclesia postmodum ad interius Oratorium conservanda deferretur.) Ita consequens est, ut sublatis Indultis, Privilegiisque eam conservationem permittentibus simul cessaverint privilegia, si quæ fuerant antea concessa, intra Claustrale Oratorium Sacrificium offerendi. Hoc Tridentinum Decretum promulgavit S. Carolus in I. Concilio Mediol. Anno 1565. Par. 3. n. 7. admonens, *ut hujusmodi decreto ubique obtemperetur*.

IV. Si porro respicimus ad alias Moniales infirmitate, senioque gravatas, neque ad Chorum accedere valentes, ut Sacrificio assistant, quod in publica Ecclesia celebratur; nulla quoque occurrit causa *necessaria*, quam requirit Concilium Tridentinum, ut propterea Sacerdoti permittere ingressum ad finem Sacrificii offerendi in Oratorio Valetudinarii liceat. Probaverant quidem olim Scriptores aliqui tanquam legitimam caussam concedendi Sacrificii intra Claustra Monialium ipsammet infirmitatem, ne diutius Virgines Sacræ carere beneficio tam salutari cogerentur. Attamen longe a veritate in approbanda hujuscemodi caussa aberrabant: Enimvero ubi semel id licere in omnibus Monialium Monasteriis dicatur, plurimum sane Clausuræ rigor relaxaretur; & si ob spirituale solamen Infirmarum permittatur Sacerdotis ingressus ad finem peragendi Sacrificii; simul posset frequentissimus ejusdem ingressus concedi, ut illas piis consoveret colloquiis, & ad patienter ferendas infirmitates excitaret. Revera si Sacrificium permittitur ad pietatem Infirmarum nutriendam; cur frequens simul ad eandem augendam cum Confessario, ac Patre Spirituali colloquium non concedatur? Præterea nonne aperte interpretatio vitiatur *casus necessarios* exigitos a Tridentino confundendo cum aliis casibus, in quibus nullatenus aut vera, aut *moralis* necessitas intercedit; sed qui solum specialem, abundantioremque utilitatem sapiunt; Cum nulli infirmo sit per se necessarium ad pietatem Sacrificio assistere?

V. Accedit quod Concilia plurima in Gallia, in Hispania, in Belgio, in Germania, in Italia convocata post Concilium Tridentinum, ut in istis Regionibus promulgarentur, exequerenturque Tridentinæ Leges, dum de Monialium Clausura loquuntur, pro ingressu ad illarum Claustra caussas necessitatis exposcunt; easdemque esse debere *inevitabiles*, *indispensabiles*, *manifestas*, & *magnas* declarant: Insuper Confessarii ingressum ad Moniales Infirmans tunc solum permittunt, quando necessitas urget illis ministrandi Sacramenta Confessionis, Communionis, & Extremæ Unctionis; At de licentia Missarum coram Monialibus in Valetudinario celebrandarum nullum reperire potui indicium, nullum fundamentum. Extant hæc Concilia in Collectione Labbeana, & Harduiniana; quæ Thiersius de Clausura Monial. Par. 2. capp. 13. 14., & 17. congregat. Hinc est, quod Statuta servanda in Monialium Monasteriis post Concilium Tridentinum confecta, aut reformata; quemadmodum sunt illa, quæ S. Theresia, & S. Franciscus Salesius condiderunt; hoc tantum Confessariis Sanctimonialium concedunt, ut ægrotante aliqua illarum, quæ ad crates pro Confessione Sacramentali, & Eucharistia accedere non possit; Claustra ingrediantur Stola, & Superpelliceo induti, illico egressuri postquam Sacramenta ministraverint: De celebratione autem Missarum hæc, aliaque Statuta omnino silent. Verum quis credat nihil de Sacrificio intra Claustra offerendo dixisse Sanctissimos Monialium Reformatores, si ad

si ad Spiritualem Infirmarum consolationem saltem occasione dispensandi Eucharistiæ Sacramentum in Solemnioribus Anni Festivitatibus juxta earundem pias consuetudines, ac Regulæ decreta, nihil obstante Tridentini Concilii Lege de Clausuræ servando rigore, in Valetudinariis Sacrificium celebrari potuisset? Denique nonne etiam ante Concilium Tridentinum, ut in Monasteriis Monialium celebrarentur licite coram Infirmis Divina Mysteria, singulare sæpe Indultum exposcebatur, quod datum a Leone X. pro Monialibus S.Claræ ex Rodriquez jam cap. 9. num. 16. indicavimus? Nonne etiam olim in illarum Virginum Cœnobio, quæ rite Clausuræ rigorem servabant, & ad quarum normam Monasteria reliqua Monialium collegialiter viventium in Regulæ & Votorum Sacrorum Observantia reduci desideravit, præcepitque Concilium Trident., nonne aliud nihil Sacerdotibus ingredientibus Claustra concedebatur, quam Sacramenta tribuere Infirmis, non vero Missas peragere? Eccur ergo extendi poterat Tridentinum Decretum, quod pro Clausura rigorose custodienda promulgatum fuit; ut ibi inviolata erat, conservaretur; ubi violata fuerat, diligenter restituerunt?

VI. Ad solamen Infirmarum Monialium Ordinis Nostri concessit Anno 1565. Pius P. IV. privilegium, ut Sacerdotem intra Claustra celebraturum libere advocare possent. Verum an diu viguerit apud illas executio Papalis Indulti? penitus ignoro: Imo existimo, quod si alicubi Piano Privilegio, quod nos exponendum rejicimus ad sequens Opusculum, Moniales nostræ Lateranensis Congregationis uti maluerunt, post valde breve tempus ab ejusdem usu cessaverint. Legi MS. Anonymi nostri Canonici octoginta circiter ab hinc Annis elucubratum, mihique ex autographo asservato in Carthophilaci Canonissarum Lateranen. S.Laurentii Bononiæ traditum humanissime a Reverendiss. P.D. Cæsare Benvenuti Abbate Generali; atque ex illo didici nullum etiam tunc in illo Monasterio superfuisse indicium, ex quo exploratum foret, an aliquando in eodem Monasterio ab ulla Infirma singulare Indultum executioni traditum fuerit. Quare autem prætermiserint Moniales Lateranenses executionem hujus privilegii post Concilium Tridentinum concessi, mihi non videtur difficile deprehendere. Cum enim tum S. Pius V., cum Gregorius XIII. omnibus præcedentibus abrogatis Indultis iterum alias Leges Clausuram Monialium coarctantes promulgaverint, & nemini, nec ipsis Prælatis exceptis, permiserint ingressum in illarum Claustra, nisi *urgentibus*, & *necessariis* caussis; propterea veritæ Sacræ Virgines, quod usus Piani Indulti adversaretur nuperis hisce Constitutionibus, magis carere Beneficio Missarum maluerunt. An ubique Moniales reliquæ tanto timore percellerentur, exploratum non habeo. Id vero scio, quod Portellus, Miranda, Victorellus, Rodriquez, & forte alii, dum elapso Sæculo licitum esse tuebantur in Monialium Valetudinariis Missas facere occasione Eucharistiæ Infirmis distribuendæ, maxime in nostro Privilegio insistebant; de quo ipsorum sententia Moniales aliorum Ordinum communicantium cum privilegiis Congregationis Lateranensis participabant. Etiam Pasqualigus in Decisionibus Moralibus Decis. 176. fine præjudicio Gregorianæ Constitutionis Moniales Infirmas uti potuisse privilegio Pii P. IV. crediderat; sed re diligentius perpensa in Opere de Sacrific. N. Legis quæst. 480. sententiam mutavit; ratus privilegium Pii peragi nequivisse, quia postea Gregorius XIII. ingressum ad Claustra Monialium ad urgentes tantum necessitates limitaverat; inter quas certe recenseri nequit pium desiderium Sacrificii, quo Infirma Monialis exarderet.

VII. Propter Gregorii Constitutionem

nem pro custodia clausuræ Monialium editam forte etiam Moniales S. Sebastiani de Papia in Civitate Januensi abruperunt morem, quo in ipsarum Valetudinario Missas celebrari curabant. Hinc Anno 1578. novum a R. Pontifice petiere Privilegium, pro quo has preces insertas Tom. 41. *Position.* fol. 29. fuderunt coram Amplissimis Cardinalibus Concilii Tridentini Interpretibus.

Illustriss. e R.mi Signori

Nel Monastero di S. Sebastiano detto in Pavia nella Città di Genova v'è l'Infermaria con l'Altare, ove era solito celebrarsi una Messa nel giorno, che si communicavano le Monache inferme per devozione loro; poi per non errare non avendo licentia anno lasciato di far celebrare detta Messa con infinito dispiacere delle povere Inferme, quali per distanza del luogo alla Chiesa sono prive in tempo di maggior necessità d'udire. Però supplicano umilmente la Badessa, e Monache predette Sua Santità, che si degni fargli grazia della licenza di poter far celebrare una Messa sopra l'Altare dell'Infermaria nel tempo, che si communicheranno le Monache Inferme, che quel luogo non si adoprerà, se non a tal effetto, e pregheranno sempre il Signore Dio per la longa, e felice vita di sua Beatitudine. His precibus mota S. Congregatio *censuit agendum cum Sanctissimo*, qui, ut in calce Libelli adnotatur, *annuit* illis præscriptis conditionibus, quæ in sequenti Decreto pariter insertæ fuerunt. Cum enim post Litteras S. Congregationis Anno 1615. jussu Pauli V. editas quæreretur, an adhuc illarum Monialium privilegium permaneret? Eadem S. Congreg. Die 8. Januar. 1623. *censuit ejusmodi Oratorium non comprehendi in prohibitione jam pridem ab ipsa Congregatione edita de non celebrando in privatis Oratoriis; ac proinde posse ibi Missam celebrari; dummodo tamen ad præscriptum Litterarum S. Congregationis prius visitetur, & approbetur ab Ordinario, & ita constituatur, & separetur a loco Infirmariæ; & clausum maneat, nec unquam aperiatur, nisi cum Missa ibi erit celebranda; ipsiusque Ordinarii arbitrio sic aptetur; ut Moniales Infirmæ possint videre, & audire Missam eo dumtaxat die, quo Sacrosanctam Eucharistiam sumere voluerint.* Extat Lib. 12. Decret. fol. 116. ejusque meminit Nicolius Lib. 5. Lucub. Canonic. Tit. 33.

VIII. Pro simili privilegio impetrando confugerunt ad Sacram Concilii Congregationem quædam Moniales Mutinenses, quarum supplicem Libellum ex Tomo 41. *Position.* fol. 18. hic recitandum censeo, ut inde graves causæ ab Oratricibus expositæ appareant. *Supplicano le Rev. Madri del Monasterio di S. Eufemia di Modena dell'Ordine di S. Benedetto, che l'Illustrissima Congregazione del Concilio si degni concedere, che possano far dir Messa nella loro Infermeria, dove sono molte inferme per essere il Monasterio assai numeroso, e dove è un Oratorio appropriato da celebrarvi Messa, che non serve ad altro uso; e perchè sono in quella infermeria tante inferme, e vecchie, che non anno gran tempo, e molti anni udita Messa. Però si supplica per carità della sopradetta grazia, che si riceverà a favor grandissimo, e saranno obbligate a pregare Dio &c.* His precibus annuendum fore a Benignitate Apostolica duxerunt Cardinales Interpretes; ac proinde has Litteras a Card. Philippo Boncompagno scriptas dedere Episcopo Mutinensi, quæ Lib. 3. Litter. fol. 124. continentur.

Reverendiss. Domine.

Cum Libellus hic Monialium Monasterii S. Euphemiæ istius Civitatis propositus fuisset in S. Congregatione Cardinalium Conc. Trid. Interpretum, & deinde ad Sanctissimum D. N. relatus, Sanctitas Sua annuit ipsarum petitioni, dummodo Oratorium illud visitetur, & approbetur ab Amplitud. Tua; & ita constituatur, ut separatum a Loco Infirmeriæ, & clausum maneat, nec aperia-

riatur, *nisi quando Missa ibi erit celebranda, arbitrioque tuo sic aptetur, ut Moniales infirmæ existentes videre, & audire possint ibidem Missam eo dumtaxat die, quo Sanctissimam Eucharistiam sumere voluerint. Quare Amplitudo Tua, quod sui Officii erit, aget, & bene valebit. Romæ die* 14. *Februarii* 1579. His litteris acceptis quædam dubia solvenda proposuit Episcopus Mutinensis Die 4. Martii sequentis; præcipue vero an Missa permitti posset illis Monialibus infirmis, etiam quando Sacrum Viaticum non erat præbendum? An Clericus Minister cum Sacerdote ingredi posset? An Monialibus sanis tunc præberi posset Eucharistia? His dubiis a Sac. Congregatione satisfactum fuisse 28. Martii in eodem Tomo 41. *Position.* fol. 16. adverti; nempe posse celebrari etiam extra occasionem Viatici, Clericum Ministrantem introduci debere, & Eucharistiam solum Monialibus infirmis, non vero sanis, nisi essent senes, tradendam esse.

IX. Quartum privilegium a Gregorio XIII. concessum paucos post Annos a sua Constitutione edita circa Monialium Clausarum reperio Tomo VII. Bullar. Ord. Prædic. pag. 194. N. Edit. Rom.; atque in eo Die 1. Augusti Anno 1582. Monialibus S. Petri M. Bononiæ concessit, *ut Missam in Capella, seu Oratorio intra Monasterium in Capite Dormitorii, seu Infirmariæ ejusdem sito celebrari facere* possent. Forte alia similia privilegia quibusdam Claustralibus Monialibus concessa fuerunt a RR. Pontificibus; unde evidentius roboratur, quod ab initio dicebamus, videlicet sine speciali Apostolicæ Sedis dispensatione non posse intra Claustra Sacrarum Virginum offerri Sacrificium, etiam quando infirmis Eucharistiam ministraturus Confessarius Monasterium ingreditur. Ad hanc rem pertinet Decretum S. Congregationis Die 22. Augusti Anni 1605., quod refertur a Lezana in Summa V. *Moniales* num. 31., a Diana Tom. 4. Tr. 2. Resol. 16. n. 2., & a Barbosa Lib. 1. Jur. Eccles. cap. 44. num. 64., in quo ipsis testibus in Valetudinariis Monialium Missas facere prohibetur. Imo Nicolius in Flosculis V. *Clausura* num. 38. aliud Decretum commemorat editum Die 2. Jun. 1601. in Bononiensi; quo generatim Missæ intra Clausuram Monialium, *non obstante qualibet contraria consuetudine*, prohibentur. Hæc Decreta mihi in Codicibus Sac. Congr. Concilii non occurrerunt; verum ex Regestis Brevium Apostolicorum privilegium quoddam feliciter occurrit, quod tam propter singularem excellentiam personæ, cui concessum fuit, quam propter speciales conditiones, sub quibus Infirmæ Abbatissæ necessitatibus spiritualibus a Romano Pontifice consultum fuit, hoc loco videtur recitandum, ut ex eo & Operi nostro pulchrum conseramus ornamentum; & simul ostendatur, quam difficile ob custodiam clausuræ intra Claustra Monialium Sacrificium peragi etiam coram Infirmis permitteretur.

Dilectæ in Christo Filiæ Joannæ de Bourbon Abbatissæ Monasterii S. Mariæ de Jotro alias de Iverre Ordin. S. Benedicti Nullius, seu Meldensis Diœcesis.

PAULUS PP. V.

Dilecta in Christo Filia salutem &c. Spirituali consolationi tuæ, quantum cum Domino possumus, benigne consulere, Teque, quæ regimini, & administrationi Monasterii Monialium B. Mariæ de Jotro, alias de Iverre Ordin. S. Benedicti Nullius, seu Meldensis Diœcesis præesse dignosceris, & ut asseris, clar. mem. Henrici IV. Francorum Regis Christianissimi Amita, nec non provectæ ætatis existis, continuisque infirmitatibus ita laboras, ut e lecto exsurgere non possis, specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque ecclesiasticis censuris, & pœnis a Jure, vel ab Homine quavis occasione, vel causa latis, si qui-

quibus quomodolibet innodata existis, ad effectum dumtaxat præsentium consequendarum harum serie absolventes, & absolutam fore censentes, Supplicationibus Tuo Nomine Nobis super hoc humiliter porrectis, Tibi; ut in privato Oratorio, extra temen clausuram dicti Monasterii existenti, ita vicino, ut ex tuo cubiculo per fenestram Missa audiri possit, ad hoc decenter construendo, & ornando, ab omnibus domesticis usibus libero, per Superiores dicti Monasterii prius visitando, & approbando Sacrosanctum Missæ Sacrificium per quemcumque Sacerdotem Secularem ver Ordinarium approbatum seu de Superiorum suorum licentia Regularem, sine tamen quorumcunque Jurium Parochialium præjudicio, in tua præsentia celebrari facere libere, & licite possis, & valeas tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Non obstantibus &c. Datum Tusculi die 9. Maii 1615.

X. Facultatem celebrari faciendi Sacrosanctum Missæ Sacrificium RR. Pontifices intra Monasteria aliqua Sanctimonialium Urbis aliquando concesserunt; plurimasque Apostolicas Litteras in forma Brevis ad hunc finem scriptas in Regestis Archivvi Eminentiss. Vicarii legi. Verum etsi Codices multos evoluissem, aliud reperire non potui antiquius illo, quod Alexander P. VII. Monialibus Monasterii Conceptionis B. M. V. Immaculatæ in Campo Martio; intra cujus Clausuram extat quædam interior Ecclesia, quæ olim Parochialis erat. Omnia autem privilegia in iisdem Codicibus diligenter descripta solum ad triennium, aut ad summum ad quinquennium duratura extendebantur. Hinc novum Apostolicum Indultum impetrare debuerant, si deinceps simili Missarum Claustralium favore uti desiderabant. Consueverant autem RR. Pontifices caussas in Indulto exponere, ob quas ad illius concessionem movebantur. Unicam porro Missam concesserunt celebrandam vel uno tantum Anni die, ut habetur in Privilegio Clementis XII. concesso Die 5. Januar. 1734. pro Monialibus S. Apolloniæ; vel duobus Diebus, quale est Privilegium Benedicti XIII. Die 12. Januar. 1725. pro Monialibus S. Catharinæ Senensis de Urbe; vel ad summum tribus Diebus, sicut a Clemente XI. Die 28. Junii 1710., & deinde ab aliis Pontificibus concessum fuerat Monialibus dicti Monasterii in Campo Martio. Quod si numerus Missarum aliquando auctus fuit, cum forte magni quidam Præsules ingrederentur Claustra ex approbatione Eminentiss. Card. Vicarii; id nonnisi ex speciali Rescripto aliquæ Moniales impetrarunt, non autem in forma Brevium. Omnia hæc privilegia illo excepto, quod Innocentius XIII. Die 2. Martii Anno 1723. concessit Monialibus prædictis in Campo Martio, & si quæ alia sunt, limitant celebrationem Missarum faciendam a Confessario ingressuro ad hunc finem Claustra cum uno Socio tantum: Imo aliquando reperi determinate præfixam qualitatem hujus Socii approbandi ab Eminentiss. Vicario. Ut autem caute incommoda quæcunque arcerentur, semper in his Privilegiis committebat R. Pontifex suo Vicario, ad quem Litteræ diriguntur, præscribere illas *cautiones, quas pro data sibi a Domino prudentia hac in re duxerit præscribendas*. Inter cautelas adhibitas ab Eminentiss., ac Vigilantissimis Vicariis præcipue adverti hanc stabilitam fuisse; ut Sacerdos celebraturus cum Socio *recto tramite*, & *sine ullo colloquio cum Monialibus* Clausuram ingrederetur, & expleto Sacrificio statim egrederetur. Istam regulam signanter a Card. Fabritio Paulutio præscriptam legi, eandemque Eminentiss. Cardin. Jo: Antonius Guadagni optime secutus est.

XI. An amplius vigeant privilegia celebrandi intra Claustra Sacrarum Virginum, postquam BENED. XIV. P. M. Anno 1742. Die 3. Jan. Const. quæ incipit: *Salutare in Catholica Ecclesia*, arctissime coarctavit facultates ingre-

ingrediendi illarum Claustra? non penitus exploratum habeo. Puto tamen ex recentis Constitutionis verbis eorundem Privilegiorum cessasse effectum. Etenim etsi illius scopus eo præcipue dirigatur, ut a quibuscunque Ecclesiasticis Personis penitus auferat facultatem aut ingrediendi, aut permittendi ingressum in Monasteria Virginum; eamque dumtaxat coarctatam voluerit *Locorum Ordinariis, iisque omnibus Superioribus, quibus tanquam Ordinariis, & Ordinaria Jurisdictione utentibus Monialium Monasteria subjecta, & addicta sunt*: Simul tamen facultatem Ordinariorum nonnisi *in casibus necessariis, & servatis aliis de jure servandis, & non aliter omnino* valere posse declarat. Reliqua porro omnia privilegia quacunque ratione ab Prædecessoribus suis concessa abrogat, cassat, & irritat, quæ huic Constitutioni forte adversarentur. At dicet aliquis hic aboleri facultates, quæ immediate Viris Ecclesiasticis concessæ fuerant; non vero illas, quæ immediate ex Apostolico Privilegio respiciebant Moniales, a quibus Sacerdos celebraturus intra ipsarum Claustra advocari poterat. Qui talia dixerit, me judice nihil promovet favore præcedentium privilegiorum. Nam qua alia ratione poterant Moniales privilegiatæ pristina exequi privilegia, quam ad Episcopos confugiendo, ut approbatum concederet Presbyterum; atque juxta illius prudentiam de obtento Privilegio apostolico gauderent? Dum ergo limitata penitus fuit potestas Episcopis, ne concedere licentiam ingrediendi intra Claustra cuicunque Presbytero valeant, nisi *in casibus necessariis, & non aliter omnino*; jam inde consequitur Monialibus ipsis concessa antea privilegia in casibus non necessariis nihil prodesse. Enimvero si nequit approbare Episcopus caussam ingressus Sacerdotis celebraturi; necesse est, ut careant effectu privilegia illa, ac proinde ab omni suo robore decidant: quia saltem circa Ecclesiasticas personas, de quibus præcipue agit Benedictus XIV. P. O. M., iterum renovata sunt Statuta in pleno rigore, quæ a Concilio Tridentino, a S. Pio V., & Gregorio XIII. decreta fuerunt. Hinc aliquæ Moniales, quibus prius Privilega Missarum celebrandarum in Oratoriis privatis Monasteriorum concessa fuerant, ab illorum usu monentibus Episcopis prudentissime abstinuerunt; nec sine novo privilegio eas iterum celebrari facere ausæ fuerunt.

XII. Non ægre hujusmodi indulgentiæ beneficia largitus est Sanctissimus Pater, quoties Monasteria Sacrarum Virginum gravibus caussis moventibus, ac iis pene similibus, quas olim suderant Mutinenses Moniales, ad Apostolicam Sedem confugerunt. Cum enim Locus Valetudinarii ab Ecclesia publica valde distaverit; cum Infirmorum, Senumque numerus copiosus fuerit; cum Diœcesano Episcopo testante, nihil timeatur futurum adversus Sanctitatem Sacrificii, nihilque alienum ab honestate morum tum Sacerdotis ingressuri, cum Monialium, ad quarum Claustra ingressus permittendus erit: Tunc benignitas R. Pontificis uberiori consolationi spirituali Supplicantium favens Privilegium indulget desideratum, illud tamen dirigens ad Ordinarium Loci; ut sicut ad eum pertinet cura, ac vigilantia in recta administratione Sacramentorum, Sacrificii celebratione, & Clausuræ custodia; ita ad eum quoque pertineat sollicitudo præcavendi omnia pericula, ac mala, quæ forte in executione Privilegii subreperent. Subjicio hic duo privilegia a Benedicto XIV. P. concessa, in quorum primo tribuit licentiam celebrari faciendi in Oratorio Infirmariæ Monasterii unam Missam eo tempore, quo Infirmæ, & Convalescentes, ac Senes, quæ ad Ecclesiam accedere nequeunt, reperiuntur: In altero vero similis facultas conceditur Missarum celebrandarum in privato Oratorio Monasterii, quod specialibus privilegiis decorari merebatur.

XII. Primum autem privilegium liben-

bentius describo, quia eodem ipso Anno fuit concessum Monasterio S. Clementis Pratensis Civitatis, quo Constitutio *super Clausura Monialium* prodiit.

Venerabili Fratri Episcopo Pistoriensi, & Pratensi.

BENEDICTUS PP. XIV.

Venerabilis Frater salutem &c. Exponi nobis nuper fecerunt dilectæ in Christo Filiæ Priorissa, & Moniales Monasterii Sancti Clementis Civitatis Pratensis, quod cum sæpe sæpius contingere soleat, ut in Infirmaria dicti Monasterii Moniales infirmæ, convalescentes, & senes reperiantur, quæ ad Ecclesiam sacrosanctum Missæ Sacrificium audiendi, & Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumendi causa accedere nequeunt, ac proinde pro illarum spirituali consolatione Sacrosanctum Missæ Sacrificium hujusmodi in privato Infirmariæ prædictæ Oratorio celebrari facere posse plurimum desiderant. Nos ipsas Exponentes specialibus, & gratiis prosequi volentes, & earum singulares Personas a quibusvis excommunicationis... censuris... absolventes... &c. supplicationibus earum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Fraternitati Tuæ per præsentes committimus, & mandamus; quatenus constito Tibi de narratis, eisdem Exponentibus, ut ipsæ in privato Infirmariæ prædictæ existenti Oratorio ad hoc decenter muro extructo, & ornato, seu exstruendo, & ornando, ab omnibus domesticis usibus libero, per Te prius visitando, & approbando, ac de Tui licentia, tuo, & pro tempore existentis Ordinarii ejus arbitrio duratura unam Missam pro unoquoque die; tempore, quo Infirmæ, Convalescentes, ac Senes prædictæ, quæ ad Ecclesiam prædictam accedere nequeunt, reperiuntur, per Confessarium dicti Monasterii, seu per quemcumque alium Sacerdotem Secularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem, a Te prius approbandum, Confessario Monasterii prædicti aliquo impedimento legitime detento, qui ejus rei causa clausuram dicti Monasterii una cum Ministro, qui sibi Celebranti assistat, ingredi valeat, præscriptis temen iis cautelis, quas data Tibi a Domino prudentia duxeris esse præscribendas, in Infirmarum, & Convalescentium Senumque illisque inservientium dumtaxat præsentia, & casu, quo aliquam ex Monialibus in mortis agone constitutam esse contigerit, celebrari facere; dictæque Infirmæ, Convalescentes, & Senes a Sacerdote inibi celebrante Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumere libere, & licite possint, & valeant Auctoritate nostra Apostolica concedas, & indulgeas. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac quatenus opus sit, Monasterii, & Ordinis prædictorum etiam statutis, & consuetudinibus, privilegiis &c. Quibus omnibus, & singulis illorum tenores &c. derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, quod aliæ Moniales præter supradictas Missæ hujusmodi interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia Diebus Festis de præcepto minime liberæ censeantur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 16. Maii 1742.

XIII. Alterum privilegium etiam libenter profero, quia pro Monialibus Monasterii S. Bernardini Viterbiensis Civitatis concessum fuit, quibus post recentem Constitutionem super Clausura nequaquam suffragari videbatur, quod antea a Benedicto XIII. impetraverant.

Venerab. Fratri Episcopo Viterbiensi.

BENEDICTUS PP. XIV.

Ven. Frater salut. Exponi nobis nuper fecerunt dilectæ in Christo Filiæ Priorissa, seu Superiorissa, & Moniales Monasterii S. Bernardini istius Civitatis

tis

tis Viterbiensis, quod ipsæ facultate celebrari faciendi unam, seu plures Missas in die Festo B. Hyacinthæ Marescotti in Oratorio intra Clausura dicti Monasterii existente, in quo, ut pie creditur, dicta B. Hyacintha animam Deo reddidit, atque Virginiæ Beranti ejusdem Monasterii Moniali expressè professæ, comitialique morbo, quo laboraverat, miraculose liberatæ visibiliter apparuit, a fel. record. Benedicto PP. XIII. Prædecess. Nostro concessa, & a bon. mem. Hadriano tunc in humanis agente Episcopo Viterbiensi executioni demandata potiuntur, & gaudent; prout in Decreto ejusdem Hadriani Episcopi plenius dicitur contineri. Ipsæ vero Exponentes pro spirituali earum consolatione Missam, seu Missas hujusmodi in posterum quoque celebrari facere posse plurimum desiderant; Ac propterea Nobis humiliter supplicari fecerunt, ut sibi in præmissis opportune providere, & ut infra indulgere de Benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur piis earumdem Exponentium votis, quantum cum Domino possumus benigne annuere, illasque specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & earum singulares Personas a quibusvis excommunicationis .... sententiis, & censuris .... absolutas fore censentes, supplicationibus earum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Fraternitati Tuæ per præsentes committimus, & mandamus, ut constito Tibi de narratis eisdem Exponentibus, ut ipsæ in Oratorio prædicto intra Clausura dicti Monasterii sito, per Te prius visitando, & approbando unam, seu plures Missas in Die Festo ejusdem B. Hyacinthæ per quemcumque Sacerdotem Secularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem a Te, seu pro tempore existente Episcopo Viterbiensi approbatum, seu approbandum, qui ejus rei caussa clausuram prædictam una cum Socio, seu Sociis provectæ ætatis, qui sibi celebranti assistat, ingredi valeat, non obstantibus Constitutionibus &c. cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 1. Septembr. 1744. Pontific. Nostri Anno V.

XIV. Hucusque de Monasteriis Monialium perpetuam Clausuram stricta, & rigorosa ratione custodientium egimus. De aliis vero Monialibus Oblatis, aut Tertiariis, quæ licet collegialiter vivant, ac sacra vota emittant, clausuræ tamen Leges non servant, si distincte loquamur, manifestum est, quod etsi ex Clausuræ titulo oblatio Sacrificii in privatis suorum Collegiorum, Domorumque Oratoriis non impediatur; adhuc Apostolicæ Sedis privilegium desideratur, ut in illis licite Missæ celebrentur. Extat in Urbe pulchrum Oratorium, quod propter amplitudinem, ac decorem Ecclesiæ nomine appellatur, in Nobili Collegio Oblatarum S. Franciscæ Rom., atque in eo quotidie Missæ, cæteraque Divina Officia celebrantur; imo etiam aliquando in illo Extranei admittuntur. Speciali Privilegio Pontificio easdem piissimas Oblatas instructas esse mihi nunciatum est, quod post Concilium Tridentinum non ambigo fuisse collatum licet illud nequaquam viderim. Simile autem privilegium eisdem valde ante Concilium Tridentinum Eugenius P. IV. Anno 1444. concesserat, ut videlicet in Oratorio domus *januis apertis* Capellanus, seu Confessarius Missas celebrare posset, Sacramenta ipsis ministrare nullius petita venia, salvisque Juribus Parochialibus; sicut in Vita S. Franciscæ Rom. Lib. 4. cap. 20. pag. 271. Ed. R. Anni 1641. traditur. Aliarum Monialium Oblatarum Monasteria habentur in Urbe, quibus licet publica conjungatur Ecclesia, simul tamen in ipsarum privato Oratorio aliquando Missæ ex speciali Apostolico Indulto celebrari possunt. Id non multis ab hinc annis concessum fuisse Oblatis S. Rufinæ in Archivvo Eminentissimi Vicarii legi; eodemque loco reperi privilegium a Bened. XIII. die 8. Jun. 1726. traditum Oblatis Camaldulensibus de

Urbe

Urbe, quæ Oratorio publico carebant; in quo Cardinali Vicario committebat in ipsarum privato Oratorio unam Missam pro unaquaque die concedere; ita tamen, ut *aliæ Personæ præter prædictas* Missæ hujusmodi interessentes præcepto ecclesiastico non satisfacerent. Valde limitata videbatur hæc concessio pietati illarum Oblatarum; unde aliis Litteris in forma Brevis ad eumdem Urbis Eminentiss. Vicarium scriptis die 23. Decembris 1726. idem Benedictus XIII. uberiora contulit Beneficia concedendo, ut ipsæ Oblatæ in privato Oratorio *plures Missas in sua, & inservientium dumtaxat præsentia quotidie celebrari facere, præviaque Sacramentali Confessione Sacram Communionem sumere libere, & licite possint, & valeant, sine tamen ullo Jurium Parochialium præjudicio*.

XV. Privilegium Missarum in Oratorio privato quibusdam Tertiariis simul collegialiter viventibus aliquando RR. Pontifices gravibus ex causis moti, præviisque voto Sac. Congregationis Concilii Interpretis, & relatione Episcoporum concesserunt. Quæ mihi innotuerunt privilegia ad Tertiarias spectantia, recentissima sunt; neque hoc sæculo antiquiora. In Archivvo Sac.Congregationis Concilii Tom. 54. Decret. fol. 36. extat decretum Anni 1704. die 26. Januar. huc pertinens. Tertiariæ Carmelitæ sub regimine Fratrum antiquioris Observantiæ Venetiis conviventes supplicaverant *pro gratia erigendi in ipsarum Conservatorio Oratorium ad effectum, ut Seniores, & Puellæ, quas retinent in educatione, Sacrum in eo audire valeant*. Sac. Congregatio *attenta relatione Patriarchæ Veneti censuit, si Sanctissimo D. N. placuerit per suas Litteras in forma Brevis eidem Patriarchæ committi posse, ut.... citra approbationem Conservatorii petitam facultatem erigendi privatum Oratorium, in eoque, dummodo decenter ornato, Sacrisque Suppellectilibus sufficienter proviso celebrare faciendi pro commoditate dictarum Seniorum, & Puellarum pro suo arbitrio, & conscientia gratis impertiatur*. Iterum autem eædem Tertiariæ confugerunt ad Sac. Congregationem, & dubitantes an Indultum suffragaretur etiam pro Tertiariis non infirmis, & inservientibus? supplicaverunt *pro declaratione, vel ampliatione ejusdem Indulti, itaut tali privilegio gaudere possint Tertiariæ non Infirmæ, non Senes, Inservientes, & Commensales in dicto loco*. S.Congregatio di 19. Junii 1706. *audita relatione Eminentiss. Patriarchæ censuit, si Sanctiss. Domino placuerit præfatum Indultum etiam pro Tertiariis non Infirmis, non Senibus, Inservientibus, & Commensalibus per suas Litteras Apostolicas in forma Brevis ampliari posse servata in reliquis forma enunciati Indulti*. Extat in Tomo Decret. Anni 1706. fol. 217. Etiam Tertiariæ Venetæ Servorum B. M. V. Anno 1705. die 22. Maii a Clemente XI. Papa Indultum unius Missæ quotidianæ obtinuerunt; quæ nuper pro amplificatione ad Apostolicam Sedem supplici Libello confugientes benignum hujusmodi Indultum obtinuerunt. *Ex Audientia SS.mi die 18. Junii 1745. SS.mus benigne indulsit pro duabus aliis Missis celebrandis in diebus assumptionis Religiosi Habitus, & Professionis tantum. Joseph Levizzani Secr.* Addo tertium exemplum ex Tertiariis S. Dominici in communi viventibus Loco Pedrahitæ Abulensis Diœcesis, quæ cum pro facultate celebrari faciendi Missam in Cappella domus earumdem & in ea simul recipiendi Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum preces apud Clementem XII. fudissent; hujusmodi decretum S.Congregationis die prima Decembris 1731. prodiit. *Sac. Congregat. Eminentiss. S. R. E. Cardinalium Concilii Triden. Interpretum, ad quam Sanctissimus D. N. supplicem hunc Libellum remisit, attenta relatione Episcopi Abulensis censuit, si Sanctitati suæ placuerit, citra tamen approbationem*

Con-

Conservatorii, seu Collegii per suas Litteras Apostolicas in forma Brevis eidem Episcopo committi posse, ut veris existentibus narratis, salvisque Juribus Parochialibus petitam facultatem celebrari faciendi Missam in præfata Capella, dummodo decenter ornata, Sacrisque Suppellectilibus munita, diebus solemnioribus exceptis, nec non recipiendi in ea Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, excepta tamen Communione Paschali, & per modum Viatici ad septennium proximum tantum duraturam pro suo arbitrio & conscientia Oratricibus gratis impertiatur; ita tamen ut Oratorium, seu Capella prædicta visitationi Episcopi, & Ordinarii pro tempore subjiciatur, & subjecta esse intelligatur. Hinc apparet quanta diligentia hujusce modi privilegia erogentur; ac nonnisi instructione percæpta ab Ordinariis. Certe quia non omnium similium domorum eadem ratio urget; propterea promiscue omnibus Oratricibus Privilegium Missarum in Oratorio privato non conceditur. Id expertæ fuerunt Anno 1706. quædam Siculæ Tertiariæ sub Regula S.Teresiæ, nam *audita relatione Archiepiscopi Panormitani instantiam* earum *rejecit* S. Congregatio, sicut Tomo 56. Decret. fol. 190. habetur.

XVI. De reliquis Conservatoriis, seu Orphanotrophiis Puellarum nihil singulare mihi dicendum occurrit. Ab Apostolica Sede privilegium Missarum intra privatum Oratorium paucis sane, ac nonnisi præmisso voto S. Congregationis Concil. conceditur. Quædam hujus generis Conservatoria in Urbe considerato copioso numero, exacta disciplina, ac difficili egressu Puellarum in illis degentium, a RR. Pontificibus pro Missarum celebratione in privatis eorumdem Oratoriis obtinuerunt Privilegia ad decennium tantummodo duratura. In his non nisi unicam Missam Pontifices concedebant; sed postea inspecta necessitate spirituali multarum Puellarum, quæ sæpe simul omnes in Oratorio eodem tempore congregari nequibant, etiam secundam Missam pro Diebus Festivis concesserunt. Similem extensionem facultatis ex Archivvo Emi Vicarii pro Puellis Conservatorii Divinæ Providentiæ ad Ripettam factam in Brevi Clementis XI. Anno 1708. adverti, quam antea ab Innocentio XI. Puellæ Mendicantes Conservatorii Sanctiss. Sacramenti habuerant. Imo pro his Innocentius XIII. Die 1. Feb. 1723. *vehementi devotione* earumdem motus de consilio Sac. Congregationis Concilii magis extendit privilegium; videlicet usque ad tertiam Missam pro quatuor tantum Anni festivitatibus, quæ in dicto Conservatorio ferventiore pietate celebrari solent; sicut in Litteris Apostolicis Benedicti XIV. Die 1. Jul. 1743. confirmantibus ad decennium prædictam licentiam exponitur. Omnia tamen Privilegia pro his Conservatoriis concessa ad solas Puellas, aliasque Mulieres *pro earum directione, seu servitio* ibi pro tempore existentes coarctantur; atque hanc clausulam in altero Privilegio a Clemente XI. Die 29. April. 1705. pro Puellis Conservatorii S.Eligii de Urbe adverti.

XVII. Obiter vero satisfaciam interroganti, cur in prædictis Responsionibus, & Privilegiis Sac. Congregatio Concilii, ac RR. Pontifices illa verba, *citra approbationem Conservatorii*, seu *Collegii*, adjungere consueverint? Caussa, propter quam illa exceptio exprimitur, egregie a SS. P. Benedicto XIV. Tom. 2. Notificat. 9. §. 13. proponitur. Cum enim Concilium Tridentinum in omnibus Monasteriis Sacrarum Virginum Clausuram perenniter custodiri optasset, & S. Pius V. Const. 8. Tertiariarum Collegia Clausuræ legibus adstringi præcepisset; adhuc tamen non ubique Clausuræ lex in istarum Domibus introduci potuit, licet libenter Pianam Constitutionem Episcopi exceperint; atque, ut loquitur Concilium

lium Turonense Anni 1583. num. 19. *quantocyus* exequendam proposuerint. Romana itaque Ecclesia hujusmodi Collegia sine Clausuræ lege tolerat; non tamen hunc vivendi morem approbat, sperans forte aliquando etiam in illis introduci opportune posse, quod hactenus ubique obtineri non potuit.

CAPUT XX.

De Privilegiis, quæ a R. Pontifice concedi solent celebrandi Sacrificium in Oratoriis privatæ Domus.

I. SUPREMAM R. Pontificis Dignitatem nullis Ecclesiasticæ Disciplinæ Legibus coarctatam, & plenissima auctoritate supereminentem omnibus Conciliis venerata Synodus Tridentina Sess. 25. cap. 21. declaravit, *omnia, & singula sub quibuscunque clausulis, & verbis, quæ de morum reformatione, atque Ecclesiastica Disciplina* ab ea stabilita fuerant, *ita decreta fuisse, ut in his salva semper auctoritas Sedis Apostolicæ & sit, & esse intelligatur*. Nulla equidem convenientior fieri poterat declaratio, quam ut libere, ac ingenue faterentur Patres in generali Concilio collecti tantam stabilitatem habituras fore ipsorum de rebus ad disciplinam spectantibus Sanctiones, quantam pro opportunitate temporum, ac locorum conditione vigilantia Summi, & Universalis Rectoris Ecclesiarum illis datura esset. Nam bene noverant Sapientissimi Episcopi, quod licet R. Pontifex Canonum observantiam curaturus foret, nec sine caussa passurus Conciliorum decreta violari, ne inutiles evaderent labores tantorum Patrum: tamen aliquando majus Ecclesiæ bonum postulabat, ut tum quibusdam dispensationes in præscriptis Legibus; cum aliis privilegia specialia ab Apostolica Sede concederentur. Aperte itaque Tridentinum Concilium declaravit tam plene subjecta esse auctoritati R. Pontificis sua decreta de morum reformatione, & Ecclesiastica Disciplina edita; ut sicut, quoties id expediret, illa penitus annullare, ac irritare posset; ita, cum opportunum videtur, potest in illis nonnumquam dispensare cum aliquibus, quos Pontificiis Privilegiis rationabiliter vult honorare. Quapropter, si intime mentem Concilii pervadimus, dum suas condidit Leges, hoc unum maxime intendit videlicet Pontificis dignitatem prædicare, atque illius tantummodo abitrio plurima reservare, quæ prius etiam ab aliis Episcopis in propria singulorum Diœcesi peragebantur. Circa facultatem in Oratoriis privatis, atque in privatis Domibus Missas celebrandi, id ipsum Cap. 13. manifestum fecimus, cum nulli Episcopo amplius licere voluerint Patres Tridentini pristina erga suos Subditos potestate frui: Imo potius huic potestati libenter renunciarunt, ut securius pericula irreverentiæ in celebratione Divinorum Mysteriorum vitarentur. Solum ergo R. Pontifici reservatam maluerunt Patres illi liberam hujusmodi potestatem; & quem in universa Ecclesia Caput, ac Pastorem maximum confitebantur, unicum etiam in posterum esse debere dispensatorem privilegiorum Missarum celebrationis in Oratoriis privatarum Domorum optaverunt.

II. Sua auctoritate utuntur RR. Pontifices in earumdem Gratiarum elar-

elargitionibus; atque ad eos ex omnibus pæne Provinciis pro illarum impetratione supplices Libelli mittuntur. Non se difficilem præbet Apostolica Sedes Oratorum votis, quæ ad augmentum devotionis dirigi debent, & ad commodiorem modum Sacrificii frequentandi: Imo non nihil faciliorem ineunte Sæculo se præbere cæpit; ut ita occasio violandi Tridentinum Decretum subtraheretur, quam antea quidam præcipue captaverant ex eo, quod frustra sperari posset Apostolicum Indultum ab aliis, qui præter Nobilitatem simul specialibus prærogativis non fulgerent, & ægritudinis impedimentum in precibus non exponerent. Quamvis autem facilius nunc a R. Pontifice privilegium Domestici Sacrificii in cubiculariis Oratoriis concedatur; simul tamen diligenter cavet, ne sine discrimine Personarum favores suos eroget, aut cum periculo irreverentiæ erga Sacrosanctam Victimam, ac cum Animarum spirituali detrimento, quod prudentissime timeretur eventurum, si absque Personarum delectu privilegia illa dispensarentur. Nulli Viro Nobili jam nunc a R. Pontifice denegatur privilegium Missarum celebrandarum in privato Oratorio; quoniam qui speciali Nobilitatis titulo fulgent, magis etiam digni videntur, ut singularitate gratiarum a reliquis discernantur; maxime cum ipsa excellentia Personæ præbeat justum titulum dispensationi; ut satis D. Thomas 2. 2. quæst. 62. art. 2. insinuat. Plurimum quippe ad commune Ecclesiæ proventum confluit nonnumquam spectabiles Viros privilegiis specialibus prosequi, quatenus isti in grati animi testimonium suas operas pro opportunitate impendere ad Ecclesiæ utilitatem, ac patrocinium tenacius obstringuntur. Quare ex hac facilitate concessionis Missarum in domesticis Oratoriis mihi prædicanda videtur RR. Pontificum benignitas, ac prudentia in excipiendis, exaudiendisque precibus multorum Nobilium; quoniam hoc modo plurimorum inclinant animos ad sese magis devotos erga Apostolicam Sedem exhibendos. Quod si aliqui immemores acceptorum beneficiorum reperiuntur; non propterea accusari debet Pontificum clementia; sed unice culpanda est ingratorum oblivio: Neque per hoc, quod aliqui erga Benefactores ingrati postea existant, Apostolica Sedes clementiæ suæ amplitudinem erga alios coarctat.

III. Pessime porro hanc facilitatem audent iniqui reprehendere, ac carpere; & quod gravius est, velut avaritiæ fomentum reprobare. Etenim quid magis æquum, quam ut aliquam significationem exhibeant suæ devotionis, qui speciali favore decorantur? Vertitur quippe tenuis illa oblatio, quæ datur, in pios usus Ecclesiæ, pro quibus adhuc vel modicum superesset, si laboribus Amanuensium, aliisque necessariis sumptibus debita detrahantur. Porro nihil novum a RR. Pontificibus suscipitur in istarum dispensatione gratiarum, quod retroactis valde ante temporibus in Ecclesia non reperiatur. Decurrat Benevolus Lector Capitulum XI., & prono animo consentiet olim fuisse Viris Nobilibus, & in Republica conspicuis familiarem usum, ut ad privatam ipsorum devotionem, ac commoditatem in propriis Oratoriis Sacerdotem Sacris operantem haberent. Quod ergo antea semper licuit consentientibus Episcopis, cur ex apostolica dispensatione non etiam nostra ætate licebit; maxime cum restricta ad unicum R. Pontificem facultate elargiendi similia privilegia, pariter cessaverint illa multa pericula irreverentiæ quæ frequentius irrepebant, dum quilibet Episcoporum domesticas Missas permittebat?

IV. Privilegia Missarum in domesticis Oratoriis solent similiter a R. Pontifice concedi omnibus Comitibus, Baronibus, Marchionibus, similisque Titulo insignibus, qui simul Jurisdictio-

nem temporalem in quibusdam Oppidis, Terrisque sibi subjectis exerceant. Etsi enim istorum aliquis illustris Generis splendore, & Avorum careat nobilitate: Ille tamen gradus honoris, quo evecti sunt, non modicum splendorem Personæ, Familiæque adjungit. Revera inter multos illos Comites, qui Constantinopoli præcipue propria erigere ambiebant Oratoria sub orthodoxis Imperatoribus, & de quibus aliqua cap. II. nos indicavimus, nonnullos caruisse Generis claritate plusquam verosimile arbitramur. Imo si antiquos mores repetamus, sub Carolina Stirpe, & sequentibus ætatibus vix ulli negatam reperimus domestici Sacrificii celebrationem, dummodo, aliqua dote, vel nobilitatis in Genere, vel dignitatis in Republica, vel saltem divitiarum copia a reliquis mediocris sortis hominibus secernerentur.

V. Etiam Viduis relictis ex Maritis Jurisdictionem temporalem gerentibus solent eadem privilegia domesticarum Missarum in privatis Oratoriis concedi, quæ Maritis concessa fuerant; quoniam humanæ Leges ad Uxores Maritorum Dotes derivare declarant. *Fœminæ enim*, inquit Ulpianus L. *Fœminæ*; *D. de Senator. dignitatem clarissimam, Mariti tribunt*; eamque servant toto tempore Viduitatis, nisi ad novas nuptias inferioris dignitatis transeant, sicut ibi subditur his verbis: *Tamdiu igitur clarissima Fœmina erit, quamdiu Senatori nupta est, vel clarissimo, aut separata ab eo alii inferioris dignitatis non nupsit*. Quare iisdem Titulis defuncto Marito Viduæ honorantur, quibus illo vivente gaudebant, licet jure hæreditario ad alios devoluto nullam Feudi, Baronatusve Jurisdictionem exerceant. Propter illum igitur honorem, quo inter homines gaudent, bene possunt a R. Pontifice illis favoribus specialibus decorari, quos viventibus Maritis vel non negaverat; vel si postulassent, concedere non renuisset. Imo nonnumquam ad Filiam quoque orphanam relictam ex Patre defuncto indulgentiæ beneficium Viduæ Matri principaliter concessum extendit Pontificis benignitas, ita ut vivente Matre eadem Filia in Oratorio domestico Missas celebrari facere valeat, etsi forte Mater ipsa Vidua a domo absens fuerit. Hanc extensionem Privilegii ad Filiam absente Matre ex eo fieri censeo, ne in absentia Matris cogatur Sacrificio carere Filia idoneam non habens Sociam, cum qua consueto decore, & honestate ad publicam Ecclesiam accedere possit.

VI. Largitur insuper aliquando R. Pontifex privilegium Missarum celebrandarum in privato Oratorio quibusdam *More Nobilium* viventibus. Neque id dedecet, nec alienum prorsus est saltem ab Antiquiorum More, apud quos vix ullis divitibus honesta ex familia genitis, & liberalem vitam ducentibus, ac proinde cum debito decore inter alios Cives conversantibus approbatio Oratorii domestici negabatur. Ob eandem, vel similem rationem R. Pontifex nonnumquam benigne annuit Votis quorumdam, qui aliam Nobilitatem non habent, præter illam, quam scientiæ Viro Sapienti conferunt. Est quippe hoc genus nobilitatis valde singulare, quod meretur singularibus prosequi privilegiis, ut magis incendantur alii ad Litterarum maxime Sacrarum ornamenta comparanda, unde tot bona in universam Rempublicam, & in Ecclesiam præcipue redundant. Hinc inter motiva ad justam dispensationem moventia a Joanne XXII. P. Extra: *Nuper ex certis rationabilibus* Tit. *de Præbend.*, *& Dignitatib.* recensetur *Litterarum scientia*, simul cum *Vitæ morum honestate*. Aliis ex caussis moventur identidem RR. Pontifices in privilegio concedendo domestici Sacrificii; atque vel ob præstita Ecclesiæ beneficia, vel ob bene peracta Ecclesiastica gravissima Officia, vel ob singularem alicujus in Moribus pietatem; (Hac profecto singulari, ac præcipua de caussa concessam puto

puto S. Philippo Nerio a Gregorio XIV. facultatem in privato *Oratorio*, quod proprio cubiculo proxime jungebatur, Missas celebrandi, (ut P. Gallonius in ejus Vita cap. 13. num. 150. refert.) vel ob alias similes caussas non raro ad illud indulgendum inclinantur.

VII. In his omnibus Apostolicis dispensationibus, concessionibusque publica semper intenditur utilitas; secus ut loquitur D. Bernardus Lib. 3. de Consider. cap. 3. *Non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio* esset. Hinc dicebat D. Thomas 1. 2. qu. 97. art. 4. ad 1. *Quando cum aliquo dispensatur, ut Legem communem non servet, non debet fieri in præjudicium boni communis; sed ea intentione, ut ad bonum commune proficiat*. Ad hanc rem legi potest D. Bernardus Lib. de Præcepto, & Dispensat. quo loco recitat verba S. Gelasii P., & M. Leonis, qui inquit: *Ubi ergo necessitas fuerit ad utilitatem Ecclesiæ, qui potestatem habet, ea dispenset*. Nihil autem obest, quod in gratiam unius, alteriusve favor ille Apostolicæ Sedis dirigatur: etenim ut favor respiciat utilitatem communem non est necesse, eum omnes afficere; quando finis, ob quem singulari Personæ gratia specialis impenditur, ad communem tendit utilitatem. Quare licet per privilegium domestici Sacrificii solvantur aliquæ singulares Personæ ab obligatione accedendi ad publicas Ecclesias, ut in illis Missæ assistant; & sæpe caussa, quæ Pontificem movet, a singularibus cujusdam meritis oriatur; adhuc tamen privilegii concessio in publicum Ecclesiæ bonum dirigitur, quatenus collato beneficio excitantur multi ad similia merita comparanda, & ad peculiaria obsequia, & opera Ecclesiæ utilia peragenda, in quibus publica utilitas emicat.

VIII. Non uniformiter autem in magna frequentia Pontificiorum Privilegiorum pro celebratione Missarum in Oratoriis privatis se gerit cum omnibus R. Pontifex; sed ut bonus dispensator singula perpendens, pro diversitate Personarum, aut meritorum majore, vel minore amplitudine solet amplificare, vel restringere privilegia, ut aliqua in parte, sicut æquum est, digniores, ac spectabiliores Dignitate, Nobilitate, cæterisque insignibus prærogativis conspicui a Reliquis secernantur. Gratiarum diversitates in his præcipue consistunt: 1. quod non omnibus promiscue Nobilibus in Urbanis Domibus permittantur Missæ, sed solum in Domibus Ruralibus, ubi ob difficiliorem accessum ad publicas Ecclesias gravior caussa ad dispensandum movet. Quod si alicui Viro Nobili; aut Nobilium more viventi permittitur Sacrificium in Domo Urbana, restringi solet facultas ad tempus Infirmitatis, quando extra Domum exire, atque ad Ecclesias accedere prohibentur. 2. Quod communiter unica tantum pro singulis Diebus Missa conceditur; & paucis duæ: Imo quibus nonnumquam ob graves caussas moventes duplex Sacrificium conceditur, rarissime hæc extensio in Apostolico Diplomate exprimitur; sed ad summum Oratoribus pro amplificatione favoris ad secundam Missam supplicantibus petita gratia per simplex rescriptum subjectum supplici Libello tribuitur. Vidi Privilegium concessum ab uno ex RR. Pontificibus valde illustri Romanæ Familiæ, quæ aliquo consanguinitatis vinculo cum Pontifice jungebatur, in quo vix duæ *dumtaxat* Missæ quotidie fieri in Oratoriis privatis conceduntur; & Oratoria ipsa determinantur; ita ut neque ad omnes Domos Rurales Indultum protendatur. Vel ipsis Oratoribus Catholicorum Principum ad Aulas Hæreticorum missis restringitur Papale Breve ad unicam Missam, quamvis nullus Dies, nullusque ex adstantibus excipiatur. 3. Quod majores Anni Solemnitates excipiuntur; ita ut ferme numquam permittatur Sacrificium in privatis Oratoriis in Festis Nativitatis, Paschatis, & Pentecostes: & difficillime quoque obtineatur facultas pro aliis Diebus Solemnioribus, nisi caussa In-

fir-

firmitatis specialem dilatationem Privilegii impetraverit. Imo ad ostendendam singularitatem extensionis, & caussæ gravitatem, ob quam conceditur, sæpe genus ipsum Infirmitatis exprimitur, ut in pluribus Apostolicis Privilegiis legi; videlicet Crurum, Pectoris, gravis Senectæ, & similium. 4. Quod exigitur præsentia Patris, aut Matris-Familias, seu Principaliter Privilegiati; ac raro extendatur privilegium ad solam præsentiam Filiorum, aut Fratrum. 5. Quod non sinantur gaudere privilegio, nisi qui sunt de Familia. 6. Quod ex Familiaribus illi tantum satisfaciant præcepto ecclesiastico Missæ audiendæ, qui famulatui præbendo actu sunt necessarii. Ab his restrictionibus, vel saltem ab harum aliqua non arctantur privilegia concessa quibusdam Illustrioribus Familiis, quæ pro ipsarum erga Apostolicam Sedem majore devotione, ac meritis abundantiore etiam gratiarum copia ab Apostolica Sede sunt nobilitatæ. Alterum etiam discrimen in modo concedendi Privilegia Viris Nobilibus, ac aliis More Nobilium viventibus adverti; cum illa ad Viros Nobiles directe dirigantur: At vero pro reliquis Litteræ Apostolicæ ad Loci Ordinarium mittuntur. Imo aliquando non in forma Brevis, sed per mera rescripta supplicibus Libellis subjecta Indultum ipsis conceditur. Ferme nulla privilegia Missarum domesticarum Familiis Laicorum conceduntur *in perpetuum* duratura; nam tanta amplitudo Mgnis Principibus, & proximis Consanguineis RR. Pontificum pene solum tribuitur. IX. Sunt vero quædam Collegia tantæ Dignitatis, tantæque Nobilitatis sive inspecta Personarum conditione, sive inspecto munere, quod exercent; ut RR. Pontifices voluerint singularitate gratiarum prosequi omnes, & singulos, qui in illis adscripti fuerint. Talia sunt amplissima sane Collegia Auditorum Romanæ Rotæ, Votantium Signaturæ Justitiæ, & Abbreviatorum Majoris Præsidentiæ. Quanto honore emineant eadem valde insignia Collegia, Viri celebres Bernini, Fattinellus, & Ciampinus tradiderunt; Prior de Auditoribus, secundus de Votantibus; tertius de Abbreviatoribus distinctis Operibus differendo. Unde nec mirum est, quod *Motu proprio* Pontifices studium paternæ benevolentiæ suæ ostenderint in personas, quæ obsequia, & labores in Apostolicæ Sedis honorem, & servitia impendunt, easdemque condignis majoris favoris, & gratiæ titulis, & pontificiæ liberalitatis beneficiis decoraverint. Hæc plane sunt motiva, quæ RR. Pontifices exposuerunt, cum illis facultatem Missas celebrandi, vel celebrari faciendi in ipsorum Oratoriis contulerunt Illustriss. Votantibus Signaturæ, qui etiam sunt de numero Apostolicorum Referendariorum, hujusmodi Privilegium Clemens IX. Constitut. edita die 14. Martii 1686. concessit. Hanc recitat Optimus Præsul Fatinellus de Fatinelli *de Refferend. Votantib. Signaturæ Collegio* pag. 139. edit. R. An. 1696.; atque in ea licet omnes limitationes reperiantur, quibus solent a R. Pontifice limitari privilegia Oratorii Domestici cæteris Viris Nobilibus concessa; tamen nulla limitatio adhibetur pro duratione Privilegii, ut proinde dimisso officio valeant prædicti Votantes Referendarii eodem uti tam in Urbe Romana, quam extra Urbem, ut aperte Clemens IX. tradit. De hoc ipso Privilegio participant, quantum arbitror, Illustrissimi Auditores Rotæ, quibus antea Clemens VII. Altaris portatilis usum concesserat: Etenim a Paulo III. Anno 1537. die 17. Augusti communicata illis fuerat participatio Privilegiorum, quæ concessa, & *in posterum concedenda* erant Referendariis Apostolicis. Porro Clemens X. Constit. 28. Novæ Editionis Bullar. R. Anno 1671. 14 Kal. Januar. privilegia antea concessa iisdem R. Rotæ Auditoribus, innovavit, confirmavitque. Ab Urbano VIII. Constitut. edita 13. Kal. Aprilis Anni

1623.

1623. Abbreviatores *Majoris Præsidentiæ* amplissimum revera privilegium pro Oratorio domestico obtinuerunt: Nam in illo nulli dies festi, atque solemnes excipiuntur, nec ulla limitatio apparet Personarum, quibus suffragetur ad ecclesiasticum præceptum implendum auditio Missæ in Oratorio Abbreviatoris celebratæ. Imo, ut observat Ciampinus Lib. de Origin. Abbreviatorum de Parco Majori cap. 18., Potificium Privilegium de necessitate præsentiæ ejusdem Privilegiati Abbreviatoris ad licitam in illius domestico Oratorio celebrationem nihil decernit. Unica hæc erat in Urbani P. privilegio limitatio, quod illud tantummodo duraret, *quamdiu Officia hujusmodi* (Abbreviatores) *obtinuerint*; *non autem illis dimissis*: At Clemens X. P. altera Constitut. edita die 30. Augusti Anni 1670., & a Ciampinio recitata extendit facultatem usque ad obitum; *dummodo tamen illa* (Abbreviatoris) *Officia per quinquennium exercuisse, seu obtinuisse reperiantur*. Illustrissimis Clericis Cameræ Apostolicæ ob *conspicuam muneris* eorum dignitatem, & assiduos graves labores, quos pro Sedis apostolicæ servitio jugiter *sustinent*, Privilegium pro Oratorio domestico Anno 1655. die 18. Novemb. concessit Alexander P. VII. cum illis limitationibus quas postea Clemens IX. pro Votantibus Signaturæ adhibuit; etsi fortiores dicendi formulas adhibuerit Alexander, ut perpetuitas ejusdem Privilegii magis muniretur.

X. Novissime Benedictus XIV. amplissimo Collegio Advocatorum Consistorialium simile Privilegium concessit; ita tamen, ut illorum quilibet speciales Litteras Apostolicas accipere teneretur. Istud ipsum, quod ceteris recentius prodiit, nec hactenus editum fuit, meam hanc adornabit opellam.

BENEDICTUS PP. XIV.

Ad futuram rei memoriam.

Insigne Dilectorum Filiorum Advocatorum Consistorialium Collegium, in quod dudum, cum in minoribus essemus, cooptati fuimus, antiquitate, ac dignitate in Romana Curia semper commendatissimum, atque adeo prærogativis, honoribus, insignibus, privilegiis, aliisque Indulgentiis a Romanis Pontificibus Prædecessoribus Nostris decoratum, & plurimi habitum, haud immerito exigere videtur, ut a Nobis, qui præclara earundem Advocatorum Consistorialium merita, & assiduos in Apostolicæ hujus S. Sedis obsequium impendendos labores perspeximus, & experti fuimus, perenne Paternæ Caritatis, Pontificiæque nostræ Benignitatis monimentum iisdem impertiatur. Volentes itaque dictis Advocatis Consistorialibus gratiam facere specialem, & earum singulares Personas a quibusvis... censuris... absolventes... Motu proprio, & ex certa scientia, & matura deliberatione Nostra, deque Apostolicæ Potestatis plenitudine omnibus, & singulis Advocatis Consistorialibus, eorumque Coadjutoribus nunc, & pro tempore quandocunque existentibus, ut in privato domus cujuslibet eorum habitationis, etiam in hac alma Urbe nostra Oratorio ad hoc decenter muro extructo, & ornato, seu extruendo, & ornando, ab omnibus domesticis usibus libero, per dilectum Filium Nostrum in eadem Urbe Vicarium in spiritualibus Generalem quo ad Oratoria in dicta Urbe; & quo ad alia extra eandem Urbem per Ordinarium Loci respective prius visitando, & approbando, unam Missam pro unoquoque die, dummodo in domo celebrandi licentia, quæ adhuc duret alteri concessa non fuerit, per se ipsos, si Sacerdotes fuerint, celebrare, seu per quemcumque Sacerdotem approbatum Secularem, vel de Superiorum suorum licentia Regularem, sine tamen quorumcumque Jurium Parochialium præjudicio, ac Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, ac Nativitatis D. N. J. C., aliisque Solemnioribus Anni Festis Diebus exceptis, in sua, aut quatenus Conjugati existant, in eorum respective Uxorum,

rum, & Natorum, Consanguineorum, & Affinium secum in simul in eadem domo habitantium, ac cujuslibet earum Familiæ præsentia celebrari facere libere, & licite possint, & valeant; ita tamen ut Uxores, & Nati, & Consanguinei, & Affines supradicti prædictam unicam Missam, ipsi quidem præsentibus audire tantummodo, numquam vero celebrari facere valeant; quodque Familiares eorum servitiis actu non necessarii ibidem Missæ interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia Diebus Festis de præcepto liberi minime censeantur; Auctoritate Apostolica tenore præsentium licentiam, & facultatem concedimus, & impartimur, decernentes easdem præsentes literas firmas, validas, & efficaces existere, & fore; suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere debere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore quandocunque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime suffragari; sicque & non aliter in præmissis per quoscunque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam per Auditorem, ac S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & quosvis alios quacunque præeminentia, & potestate fungentes, & functuros judicari, & definiri debere &c. Non obstantibus, &c. Cæterum hujusmodi gratiam iis dumtaxat Advocatis Consistorialibus suffragari declaramus, & decernimus, qui Apostolicas in simili forma Brevis litteras in forma ad uniuscujusque favorem expediendas obtinuerint, & non alias. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscator. die 28. Febr. 1742. Pontif. N. Anno 2.

XI. An aliis Collegiis extra Urbem simile Privilegium concessum fuerit? ignoro. Tantum scio, quod postquam Clemens XI. magnis Privilegiis Ulixiponen. Ecclesiæ Patriarchalis Canonicos exornaverat, & postquam Joannes V. Portugalliæ Rex piissimus magnis honoribus, bonisque cumulaverat insigne illud Capitulum, Clemens P. XII. valde convenire judicavit Motu proprio ex speciali suæ Apostolicæ Beneficentiæ largitate Privilegium Missarum domesticarum in ejusdem insignia membra effundere; quæ in Constitutione die 22. Martii 1738. edita, & inserta Tomo 14. Bullar. R. Novæ Edit. pag. 229. continetur. Cum autem novas preces idem inclitus Rex erga Canonicos suæ Regiæ Civitatis propensissimus pro ampliatione Privilegii addidisset; idem Opt. Pontifex alia Constitutione edita die 29. Maii ejusdem Anni clementissime annuit. Partem illius hoc loco inserendam duxi, quæ pertinet ad Oratorium privatum, altera parte, quæ respicit usum Altaris Viatici iisdem Canonicis concessum, rejecta ad sequens Opusculum.

CLEMENS PP. XII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Alias Nos, nempe die 22. Martii currentis Anni 1738., ad insignem dilectorum Filiorum Capituli, Dignitatum, & Canonicorum Patriarchalis Ecclesiæ Ulixiponensis Occidentalis Ordinem amplioribus Ecclesiastica Dignitatis prærogativis decorandum per quasdam nostras desuper in simili forma Brevis expeditas Litteras iisdem Capitulo, Dignitatibus, & Canonicis Auctoritate Apostolica sub certis modo, & forma tunc expressis concessimus, & indulsimus, ut moderni, & pro tempore existentes Dignitates, & Canonici Patriarchalis Ecclesiæ prædictæ in privatis domorum suæ habitationis in Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis existentibus Oratoriis, ad hoc decenter muro extructis, & extruendis, & ornatis, & ornandis, ab omnibus domesticis usibus liberis per Ordinarios respective Locorum prius visitandis, & approbandis, ac de ipsorum Ordinariorum licentia unam Missam pro unoquoque die per semetipsos celebrare, seu per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum secularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem, sine tamen quorumcumque Jurium

rium Parochialium præjudicio, ac Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi aliisque solemnioribus Anni Festis Diebus exceptis, in sua, ac Consanguineorum, & Affinium secum insimul in eadem domo habitantium, Familiæque, & quo ad Oratoria Ruri existentia etiam in Hospitum Nobilium suorum præsentia, etiam per horam post meridiem, celebrari facere libere, & licite possent, & valerent, ac quilibet eorum posset, ac valeret, & alias prout in nostris litteris prædictis..... continetur. Nuper vero cum pro parte Carissimi in Christo Filii Nostri Johannis Portugalliæ, & Algarbiorum Regis Illustris supplicatum fuerit, ut Indultum prædictum eisdem Dignitatibus, & Canonicis, cum ipsos nonnullis corporis infirmitatibus obnoxios existere, & iter facere contigerit, extendere, & ampliare dignaremur: Nos piis ejusdem Johannis Regis votis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere volentes supplicationibus ejusdem Joannis Regis nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati eisdem modernis, & pro tempore existentibus Dignitatibus, & Canonicis Patriarchalis Ecclesiæ Ulixiponensis prædictæ, ut ipsi tempore infirmitatum, propter quas domo Missam audiendi gratia egredi non poterunt, prædictam unicam Missam in privatis Oratoriis supradictis etiam diebus in prædictis nostris Litteris, ut præfertur, exceptis in sua, ac personarum servitiis suis necessariarum unam, aut alteram non excedentium dumtaxat, celebrari facere libere, & licite possint, & valeant; ac quilibet eorum possit, & valeat, ita ut tam Ipsi, quam Personæ prædictæ ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia Diebus Festis de præcepto liberi censeantur; servatis tamen in reliquis prædictarum Litterarum forma, & dispositione; eadem auctoritate tenore præsentium concedimus &c. Non obstantibus omnibus, & singulis illis, quæ in dictis nostris Litteris voluimus non obstare, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S.M.M. die 29. Maii A. 1739.

XII. Triplicem modum in concedenda facultate Missarum celebrandarum in Oratorio pirvatæ domus tenuisse R. Pontificem post Concilium Tridentinum Ciampinus de Origin. Abbrev. cap. 18. pag. 113. advertit; videlicet per Congregationem Concilii, per Datariam, & per Secretariam Brevium. Olim igitur supplices Libelli ut plurimum ad Congregationem Concilii Tridentini Interpretum mittebantur, atque ab ea examinatis precibus juxta illius votum Oratoribus Privilegia Pontificia tradebantur. Quamplures hujuscemodi Libelli Tomo 41. *Position.* continentur; etsi tamen apographa Privilegiorum nulla in Archivvo ejusdem Congregationis viderim; quæ in Secretaria Brevium servantur. Aliquando etiam immediate ab eadem Congregatione Litteræ concessum a R. Pontifice Indultum Missarum domesticarum significantes scribebantur; licet pene tantum id fieri consuevisse adverterim, quando Episcopis scribere oportebat, ut in Litteris ad Cardinal. Sandoval, & Cardinal. Guevara missis, & cap. 14. num. 19., & cap. 17. num. 14. recitatis apparet. Reperi in Regestis Sac. Congregationis *super negotia Episcoporum & Regularium*, quod aliquando ad ipsam quoque Oratores pro Missarum celebratione in Oratoriis privatis confugerent. In Libro Decret. Anni 1615. die 21. Augusti. fol. 84. duo exempla occurrerunt, ubi post Supplicantium libellos subjungitur: *Sanctissimus D. N. audita Sac. Congregationis sententia annuit, ut concedatur in forma novissima, & Oratricis* (sive Oratoris) *vita durante*. Mos confugiendi immediate ad Sac.Concilii Trid.Congregationem duravit usque ad ætatem Fagnani, qui a Secretis illius fuerat, & ad cap. *in his* n. 18. jam cœpisse consue-

tudinem immediate ad R. Pontificem dirigendi supplicem libellos pro Missarum celebratione domestica tradidit. Cum enim jam regulæ stabilitæ forent, quibus Personis, quibusque ex caussis a R. Pontifice similia Privilegia concederentur; jam superfluum videbatur alibi preces offerri, quam in Secretaria Brevium, ubi eadem Indulta in forma Brevis describebantur, & Oratoribus tradebantur. Mos iste adhuc viget, ita tamen ut R. Pontifex adhuc votum, ac consilium Cardinalium Concilii Interpretum exposcat, quoties diligentius preces sunt examinandæ, vel ab Ordinariis Locorum prius necessario exquirenda instructio, seu *informatio* videtur. Si tamen nunc Privilegio domesticarum Missarum in forma Bullæ concederentur, postquam Chirographum a Pontifice obsignatum foret, per Datariam tribueretur, quemadmodum Constitutio Urbani pro Abbreviatoribus ab illa teste Ciampino cit. prodiit.

XIII. Etsi vero varios modo tenuerit Pontifex in dispensatione suorum Privilegiorum pro Missis celebrandis in Oratorio privatæ domus, semper tamen, ac constanter easdem pene omnes conditiones, ac limitationes addere consuevit; formulasque pene uniformes adhibuit, ac solum quædam restrictiones expressius expositæ fuerunt, ut tolleretur omnis occasio plus æquo, & ultra mentem Pontificis protendendi Apostolicum Indultum. Lubet hic subjicere formulas plures præcedentium Privilegiorum, ut illis collatis cum consueta moderna formula appareat constans uniformitas, quam saltem multis ab hinc annis post Concilium Tridentinum retinuerunt RR. Pontifices in suis Privilegiis, quæ Viris Nobilibus erogare consueverunt. Atque in primis unum eligo Privilegium a S. Pio V. concessum, quod propter dignitatem Oratoris amplam sane facultatem continebat.

Dilecto Filio Nobili Viro N.N. Comiti de Portalegre.

PIUS PP. V.

Dilecte Fili Nobilis Vir salutem &c. Exhibita Nobis pro tua parte petitio continebat, quod Tu, qui sexagenarius, vel circa existis, aliquibus interdum etiam præpeditus negotiis non poteras singulis diebus pro Missa, aliisque Divinis Officiis audiendis ad publicas Ecclesias commode accedere, cupiebasque in aliquo privato Oratorio domus, in qua Te pro tempore habitare contingerit, Missam, & alia Divina Officia, quoties Tibi placuerit, celebrari facere posse, si id ex Apostolica Concessione Tibi liceret. Ac propterea Nobis humiliter supplicari fecisti, ut Tibi in præmissis opportune providere de Benignitate Apostolica dignaremur. Nos hujusmodi tuis supplicationibus inclinati, volentes Tibi gratiam facere specialem, Tibi, ut in aliquo privato Oratorio domus, quam Te pro tempore habitare contigerit, decenter tamen ornato, & per Loci Ordinarium approbato, vel approbando, & visitando, Missam, & alia Divina Officia, quoties Tibi placuerit, per idoneos Sacerdotes Seculares, vel cujusvis Ordinis Regulares celebrari facere, illisque una cum Uxore, & Familia tua, etiam Dominicis, & aliis Festivis Diebus interesse libere, & licite possis, & valeas, ita quod ad alibi illa audiendum a prædicto Loci Ordinario, vel alio quocumque invitus cogi, aut compelli nequeas, salvis tamen Juribus Parochiæ, sub qua Te morari contigerit, quæ omnino solvere tenearis, Auctoritate Apostolica præsentium tenore de speciali gratia indulgemus. Decernentes Oratoria hujusmodi nullo unquam tempore Ecclesiastica Beneficia, seu illorum membra Te invito censeri, aut reputari posse. Non obstantibus Apostolicis, ac in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die

die 26. Maii 1568. Pontificatus Nostri Anno Tertio.

XIV. Qualis fuerit Litterarum Apostolicarum sub Gregorio XIII., dignosci potest ex ipsius Privilegio, quod Cap. 14. num. 4. recitavimus; licet tamen tanta facultatis amplitudo nonnisi Magnis Principibus tradi solenet. Nunc itaque unum ex Privilegiis a Sixto V. concessum edo, quod collatum cum aliis ad ipso concessis multo excellit.

Dilecto Filio Officiali Mexicano.
SIXTUS PP. V.

Dilecte Fili salut. Eximia devotio dilecti Filii Petri N. Auditoris antiquioris, qui præsidet Regiæ Audientiæ Mexicanæ in Indiis, erga Nos, & Apostolicam Sedem promeretur, ut suis honestis Votis benigne annuamus, quæ ad spiritualem ejus consolationem, & commodum pertinere noscuntur. Cum itaque, sicut Nobis exponi fecit ipse, qui in MexicanaCivitate commoratur, propter quotidianas occupationes ad Ecclesiam ad audiendum Missas quotidie, sicut desiderat, commode accedere non possit, propterea Nobis humiliter supplicari fecit, ut sibi in præmissis opportune providere de Benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur illius supplicationibus inclinati Discretioni Tuæ committimus, & mandamus, quatenus Tu eidem Petro; ut in aliqua parte, seu Loco domus suæ congruo, & honesto, per Te, vel alium a Te deputandum approbando Capellam decenter ornatam, & in ea Altare cum debitis honore, & reverentia habere; ac in eadem Capella, & Altari per Sacerdotem idoneum Secularem, vel cujusvis Ordinis Regularem de sui Superioris licentia approbatum Missas quibusvis tam Feriatis, quam Dominicis, vel Festivis, etiam maxime solemnibus nullis prorsus exceptis diebus, & Anni Temporibus, etiam quotidie, si ei ita videbitur, ac quando voluerit, etiam per mediam horam ante lucem celebrari facere, ipso tamen Petro præsente libere, & licite valeat; ita ut idem Petrus Missas hujusmodi audiendo præcepto Ecclesiæ satisfaciat; nec sibi, nec ipsis Præsbyteris, ut præfertur, celebrantibus, id ipsum queat ad culpam imputari; neque alias eorum quispiam tali occasione molestari possit, aut debeat, licentiam Apostolica Auctoritate nostra concedas non obstantibus &c. Datum Romæ apud S. Marcum die 17. Septembris 1586. Anno 2.

XV. Sub Sixto V. ex valde probabilibus conjecturis colligo prodiisse illas cautiones Sac. Congregationis Concilii, quas Tomo 26. *Position.* fol. 192. reperi, & supra Cap. XIV. n. 4. indicavi. Ex his autem apprime cognoscitur, quales esse debuerint Apostolicarum Litterarum formulæ in concessione Missarum domesticarum deinceps custoditæ. Quinque fuerunt *cautiones* a Sac. Congregatione stabilitæ, & a Pontifice probatæ. 1. *Ut Oratorium constituatur in Loco decenti, & clauso, visiteturque, & approbetur ab Ordinario.* 2. *Ut facultas hæc non concedatur nisi Viris, aut Fæminis primariis morbo, aut alia caussa impeditis, ne ad Ecclesiam accedant.* 3. *Ut in die Paschatis teneatur is, cui conceditur, adire Parochialem Ecclesiam.* 4. *Ut id concedatur sine præjudicio Jurium Parochialium.* 5. *Ut qui ibidem Missas audierint, non liberentur ab obligatione accedendi diebus præcepti ad Ecclesiam pro Missis audiendis præter eos famulos, & famulos tantum, qui servitio Domini, cui facultas conceditur, fuerint necessarii.* Has conditiones sub Sixto V. postea servari cæpisse arbitror, cum subnectuntur post supplicem Libellum in eodem Tomo fol. 190. insertum, qui, dum Nobilis quædam Fæmina Janunensis post mortem Mariti Nobilissimi Patricii Januensis, & antea a Sixto V. propter infirmitates privilegio Missarum domesticarum instructi peteret ab Innocentio IX. similem facultatem, narrat Card. Mathei Congregationis Præfectum prius testimonium authenticum de ipsius Nobilitate, & Infirmitate

quæsivisse. Etiam tempore Clementis VIII. omnes illæ cautiones in Litteris Apostolicis inserebantur; quarum hoc exemplum profero.

CLEMENS PP. VIII.

Dilecte Fili sal. & Apost. Benediction. Consolationi tuæ quantum cum Domino possumus, benigne consulere, atque spiritualibus favoribus, & gratiis prosequi volentes supplicationibus tuo nomine Nobis humiliter porrectis inclinati, Tibi, qui, ut asseris adeo senex (in aliis legi expressum Morbum podagræ, aut similem) *existis, ut extra domum ad effectum te ad Ecclesiam pro sacra Missa inibi audienda conferendi exire nequeas, quo fit, ut plerumque fructu ex auditione Missæ proveniente destitutus remaneas, ut quo ad vixeris, in privato Domus tuæ Oratorio, ad hoc decenter exstructo, seu exstruendo, ac ornato, seu ornando, ac ab omnibus domesticis usibus libero, ab Ordinario Loci prius visitando, & approbando Sacrosanctum Missæ Sacrificium, per quemcumque Sacerdotem Secularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem in tua, ac familiæ tuæ presentia celebrari facere, sine tamen Jurium Parochialium præjudicio, ac exceptis diebus Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis D. N. J. C., & aliis Solemnioribus Anni Diebus Festis libere, & licite possis, & valeas Auctoritate Apostolica tenore præsentium licentiam concedimus, & indulgemus. Non obstantibus &c. Volumus autem, ut alii præter Familiares tuos tuo ibidem servitio necessarios ibidem Missæ interessentes Diebus Festis de precepto ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia minime liberi censeantur. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscat. die* 11. *Decembr.* 1604. *Pontif. Nostri Anno* 13. Foris a tergo; *Dilecto Filio N. N. Nobili Paduano*.

XVI. Hanc ipsam regulam tenuerunt postea reliqui Pontifices, nec mutaverunt, nisi cum singularia quædam Privilegia largiebantur, in quibus majorem extensionem etiam ad Adstantes, vel quandoque ad Posteros ipsos, ac sine exceptione dierum facere voluerunt. Cœpit autem sub Paulo V. facilius concedi Nobilibus facultas Missarum in Oratoriis privatis, etiamsi morbo non laborarent; nondum tamen tunc ita familiariter pro domibus urbanis concedebatur, quam pro ruralium domorum Oratoriis, quantum in Regestis Secretariæ Brevium advertere potui. Ne vero in eadem domo plura Oratoria ob cohabitationem diversorum Privilegiarum essent, sub Paulo V. id in Privilegio expresse caveri cæpit, quod satis in conditionibus requisitis in Pauli V. Indulto pro Episcopis Hispanis, & cap. 14. n. 15. exposito colligitur. Hanc conditionem constanter apposuerunt in suis litteris RR. Pontifices, ut eam Gregorius XV. etiam in privilegio Episcoporum Solio Apostolico Assistentium inserere voluerit. Cum autem plurimum expediret exprimere nomina aliorum, qui de concesso Privilegio participare poterant, atque simul magis consulere reverentiæ Sacrificii; propterea sub Urbano VIII. non solum præcedentia omnia, verum etiam Mater, Uxor, Nurus, Fratres, Nati, Nateque in Indulto exprimebantur; & arbitrio Ordinarii duratura concessa facultas subjiciebatur. Plura in Archivo Eminentissimi Vicarii hujusmodi Privilegia legi, in quibus hæc omnia exponuntur. Partem unius inferimus, quod valde Nobili Rom. Fœminæ Anno 1636. concessum ab ipso fuerat, his verbis.

URBANUS PP. VIII.

Dilecta in Christo Filia salut. &c. Spirituali consolationi tuæ... consulere... volentes... Tibi, quæ, ut asseris, Terræ, seu Loci N. Sabinensis Diœcesis jurisdictionem habens Marchionissa existis; ut in privato Oratorio domus tuæ in Alma Urbe ad hoc decenter exstructo.... per dilectum Filium Nostrum Vicarium in spiritualibus Generalem prius visitando & approbando, ac

de

de ipsius Vicarii licentia ejus arbitrio duratura unam Missam pro unoquoque die, dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri concessa non fuerit, per quemcumque Sacerdotem &c. in Tua, ac Nati, & Natarum, Familiæque tuarum præsentia celebrari facere ... licite possis &c. Reliqua ex superioribus supplenda omittimus.

XVII. Vidimus etiam in eodem Archivvo Privilegium a prædicto Urbano P. Anno 1643. Nobilibus Romanis Conjugibus concessum, in quo hæc verba, *in Vestra, ac Familiæ vestræ, nec non Fratrum tuorum Germanorum dilecte Fili, tuorumque Natorum in eadem domo vobiscum insimul habitantium præsentia.* Hanc limitationem habitationis *insimul* postea alii Pontifices expresserunt, quoties aliquos Consanguineos, vel Affines participantes de Privilegio commemorabant, licet rarissime elapso sæculo in Apostolicis Litteris alii exprimi solerent, quam Oratores, ac generatim *Familia*. Nondum porro tempore Urbani VIII. circa Familiares necessarios servitiis usurpati consueverat particula *Actu*; quam illius successor Innocentius X. usurpare cœpit; ut in Brevi concesso die 10. Martii 1653. in Regestis Archivvi Eminentiss. Vicarii observavi; in quo etiam fit mentio *Hospitium Nobilium*.

XVIII. Ex his dignoscitur, qualis esset formula Privilegii antea a Romanis Pontificibus usurpata. Ubi vero ob infirmitatem, similemque caussam ad omnes dies etiam solemniores facultas extendebatur, tunc hanc formulam adhibere consueverant, quam ex Litteris Apostolicis in forma Brevis scriptis ab Innocentio X. cuidam Comiti Austriaco profero.

INNOCENTIUS PP. X.

Dilecte Fili salutem &c. Nuper Nos supplicationibus tuo nomine Nobis humiliter porrectis inclinati, Tibi, qui, ut asserebas, Loci N. jurisdictionem temporalem in eo exercens Passaviensis Diæcesis Dominus in temporalibus existis, ut in privato domus tuæ habitationis in Civitate Viennensi in Austria Oratorio, ad hoc decenter muro &c. Festis Diebus exceptis in tua, ac Familiæ tuæ præsentia celebrari facere libere, & licite posses, & valeres sub certis modo, & forma tunc expressis Apostolica Auctoritate concessimus, & indulsimus, pro ut in nostris desuper in forma Brevis expeditis Litteris continetur. Cum autem, sicut Nobis nuper exponi fecisti, Tu Podagra ita laboras, ut domo Missam audiendi caussa egredi nequeas, & propterea Tibi per Nos desuper, ut infra, indulgeri summopere desideres, Nos Te amplioribus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis &c. censentes supplicationibus tuo nomine Nobis denuo super hoc humiliter porrectis inclinati Tibi, ut prædicta infirmitate durante tantum, unicam Missam prædictam pro unoquoque die in eodem Oratorio etiam in diebus supra exceptis in tua, ac unius personæ servitiis tuis necessariæ dumtaxat præsentia, ac servata in reliquis in omnibus, & per omnia Litterarum præfatarum forma, celebrari facere libere, & licite possis, & valeas auctoritate prædicta tenore præsentium licentiam, & facultatem concedimus, & impertimur. Non obstantibus omnibus illis, quæ in dictis nostris voluimus non obstare, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 23. Decembris 1651. Anno 8.

XIX. Aliquando has ampliationes licentiæ celebrari faciendi Diebus Festis exceptis concedebant RR. Pontifices Litteris similiter in forma Brevis ad Locorum Ordinarios missis. Istarum specimen ex Regestis ejusdem Innocentii X. libentius edo, quia magis confirmat quæ in cap. 15. n. 20. diximus.

Venerabili Fratri Episcopo Triventino.

INNOCENTIUS PP. X.

Ven. Frater salut. &c. Exponi Nobis nuper

nuper fecit dilectus Filius Fabius N. Baro Terræ N. Triventinæ Diœcesis, quod alias Nos ipsi, ut in privatis domorum suæ habitationis tam in Civitate Triventina, quam in dicta Terra, aliisque Locis Triventinæ Diœcesis Oratoriis indulsimus, prout in nostris desuper in forma Brevis expeditis Litteris continetur. Cum autem, sicut eadem expositio subjungebat, ipse Fabius una cum Familia sua prædicta timore inimicorum e dicta Terra N. domo absque vitæ periculo sæpenumero exire nequeat, & propterea Missam prædictam etiam in diebus supra exceptis celebrari facere posse summopere desiderat: Nobis propterea humiliter supplicari fecit, ut sibi desuper opportune providere de Benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur eumdem Fabium amplioribus favoribus, & gratiis prosequi volentes hujusmodi supplicationibus inclinati Fraternitati Tuæ per præsentes committimus, & mandamus, quatenus constito Tibi prius de supra narratis, ac concessione prædicta eidem Fabio, quod ipse Missam unicam pro unoquoque die in prædictæ suæ habitationis dictæ Terræ domus Oratorio etiam in diebus supra exceptis, ac servata alias in omnibus, & per omnia litterarum prædictarum forma, celebrari facere libere, & licite possit, & valeat, licentiam Auctoritate nostra Apostolica concedas, & impertiaris. Non obstantibus omnibus illis, quæ in dictis Litteris voluimus non obstare, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscat. die 30. *Junii* 1651. *Anno* 7.

XX. Retinent adhuc RR. Pontifices eas ipsas Apostolicarum Litterarum formulas, quas elapso sæculo in licentiis Missarum celebrandarum in privatis Oratoriis usurpare consueverant; & solum constantius exprimi voluerunt Natos, Consanguineos, & Affines, ut ita quibusdam immoderate extendentibus Apostolica Privilegia, occasio nimis ample interpretandi nomen Familiæ in iisdem Litteris contentum adimeretur, Addidit Benedictus XIV. in suis Privilegiis alia verba, quibus necessarium fuerat resistere incommodis ex mala Indulti Apostolici interpretatione exortis. Formulam, quæ pro Laicis habentibus Jurisdictionem temporalem in aliquibus Locis adhiberi solet, hic subjicio; & unam eligo, in qua Privilegium etiam ad Viduam Matrem Privilegiati extenditur. Porro similis est formula pro Nobilibus, sive ex Nobili Genere procreatis; in eo tantum differens, quod pro solis Oratoriis Ruri existentibus in aliqua determinata Diœcesi illis tribuatur.

BENEDICTUS PP. XIV.

Dilecte Fili, & dilecta in Christo Filia salutem, & Apostolicam Benedictionem. Spirituali consolationi vestræ, quantum cum Domino possumus, benigne consulere, vosque spiritualibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & vestrum singulares Personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel caussa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum dumtaxat præsentium consequendarum, harum serie absolventes, & absolutas fore censentes, supplicationibus vestro nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Vobis, qui, ut asseritis, Locorum N.N. (exprimuntur Loca Jurisdictionis cum Diœcesi addendo verba *seu alterius Diœcesis*) *jurisdictionem temporalem in illis, seu eorum altero exercentes Marchio, & Marchionissa* (si vero alio titulo Comitis, Baronis &c. insigniuntur, idem exprimitur) *respective existitis, ut in privatis domorum vestræ habitationis in Civitate, & Diœcesi N. existentibus Oratoriis, ad hoc decenter muro exstructis, & ornatis, seu exstruendis, & ornandis, ab omnibus domesticis usibus liberis, per Ordinarium Loci prius visitandis, & approbandis, ac de ipsius Ordinarii licentia ejus arbitrio duratura unam Missam pro uno-*

quo-

quoque die, dummodo in eisdem domibus celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri concessa non fuerit, per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum Secularem, seu de superiorum suorum licentia Regularem, sine tamen quorumcumque Jurium Parochialium præjudicio, ac Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis D. N. J. C. aliisque Solemnioribus Anni Festis Diebus exceptis, in vestra, ac dilectæ in Christo Filiæ Marchionissæ N. N. Genitricis Tuæ Fili N. quondam Marchionis N. N. Genitoris Tui in dictis Locis jurisdictionem temporalem, dum viveret, exercentis relictæ Viduæ; ac Natorum, Consanguineorum, & Affinium in eādem domo vobiscum insimul habitantium, Familiæque; ac quo ad Oratoria Ruri existentia etiam in Hospitum Nobilium, Vestrorumque præsentia celebrari facere libere, & licite possitis, & valeatis; ac vestrum quilibet; dictaque Genitrix Tua possit, valeat, Auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, quod Nati, Consanguinei, & Affines supradicti, præter dictam N. (hic Genitricis nomen iterum apponitur) *prædictam unicam Missam Vobis præsentibus tantummodo audire, numquam autem celebrari facere valeant, quodque Familiares servitiis vestris tempore dictæ Missæ actu non necessarii, ibidem Missæ hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia Diebus Festis de præcepto minime liberi censeantur. Datum Romæ sub Annulo Piscatoris &c.* Signatur Privilegium ab Eminentiss. Cardinali Apostolicorum Brevium Secretario, aut ab ejus Substituto, & foris ita scribitur. *Dilecto Filio Marchioni N. N., ac dilectæ in Christo Filiæ Marchionissæ N. N. Conjugibus Nobilibus N. seu alterius Civitatis, vel Diœcesis.*

XXI. Istæ sunt Litteræ Apostolicæ, quas nos deinde exponemus. Ut vero satisfaciam desiderio eorum, qui forte cupient formulam modo commissario ad Ordinarium Loci directam legere, etiam hanc subjicio.

BENEDICTUS PP. XIV.

Venerabil. Frater Salutem, & Apostol. Benedict. Exponi nobis nuper fecit dilectus Filius N. N., quod ipse, qui, ut asserit, More Nobilium vivit, pro ejus spirituali consolatione Sacrosanctum Missæ Sacrificium in privato Domus suæ habitationis existente Oratorio celebrari facere posse plurimum desiderat. Nos ipsum N. N. specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes &c. Fraternitati Tuæ per præsentes committimus, & mandamus, quatenus constito Tibi de narratis eidem N. N., ut ipse in privato Domus suæ habitationis in Civitate N. existente Oratorio, ad hoc decenter &c. per quemcumque Sacerdotem a Te approbatum Secularem, seu de superiorum suorum licentia Regularem &c. in sua, ac N., Familiæque præsentia celebrari facere libere, & licite possit, & valeat, licentia auctoritate nostra apostolica concedas, non obstantibus &c. Formulam porro ampliationis Privilegii ad Festos Dies exceptos proponit Benedictus XIV. in suo Opere de Sacrif. Missæ Sect. 2. §. 29. & plenissime cum ea concinit, quam superius num. 18. descripsimus.

XXII. Ne vero prætermittam amplissima quædam privilegia, quæ aliquando *Motu proprio* a RR. Pontificibus conceduntur, illa seligo, quibus Gentiles tuos, ac proximo Consanguinitatis gradu sibi ipsis conjunctos exornare consueverunt, & ita describi solent.

Ad perpetuam rei memoriam.

Singularia, atque eximia dilecti Filii Nobilis Viri N. N. nostri secundum carnem ex Fratre Germano Nepotis, (vel ex Sorore Germana Nepotis,) ac dilectæ in Christo Filiæ Nobilis Mulieris N. N. Conjugum in Nos & Apostolicam Sedem, fidei, & devotionis, aliaque multa merita poscunt, ut quæ

ad spiritualem eorum consolationem pertinere cognoscimus, ea praecipuo paternae charitatis affectu illi libenter concedamus. Volentes itaque eosdem N. & N. specialibus favoribus, & gratiis prosequi, easque a quibusvis Excommunicationis ... sententiis .. absolventes ... Motu proprio, ac ex certa scientia nostra, deque Apostolicae potestatis plenitudine, eidem N. & N., eorumque Natis, & Descendentibus in perpetuum, ut in privatis Palatiorum, & Domorum tam in Alma Urbe nostra, quam in quibusvis aliis Civitatibus, Oppidis, Terris, Castris, & Locis, in quibus eos pro tempore commorari, hospitari, vel esse contigerit, existentibus Oratoriis, ad hoc decenter exstructis, & ornatis, seu exstruendis, & ornandis, ab omnibus domesticis usibus liberis, per dilectum Filium Nostrum, & pro tempore existentis R. Pontificis Vicarium in spiritualibus Generalem quo ad Urbem; extra illam vero per Ordinarios Locorum respective prius visitandis, & approbandis Sacros. Missae Sacrificium per quemcumq; Sacerdotem... sine tamen quorumcunque Jurium Parochialium praejudicio, in Sua, ac Familiae Suae, & quorumcumque aliorum, quos inibi adesse contigerit praesentia, etiam in quibuscunque Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis D. N. J. C., aliisque Solemnioribus Anni Festivis de praecepto Diebus celebrare facere libere, & licite possint, & valeant, ac quilibet eorum possit, & valeat, tenore praesentium concedimus, & indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrariis quibuscunque. Dat. Romae.

XXIII. Saepe etiam aliud speciale Privilegium erogat R. Pontifex suis ex Fratre Germano Nepotibus, ut nempe possit Sacrificium in domesticis ipsorum Oratoriis celebrari etiam ipsis absentibus; atque sub hac formula erogatur.

Ad perpetuam rei memoriam.

Alias Nos Motu proprio, & ex certa scientia nostra, deque Apostolicae Potestatis plenitudine dilecto Filio Nobili Viro N. N. nostro secundum carnem ex Fratre Germano Nepoti, ac dilectae in Christo Filiae Nobili Mulieri N. N. Conjugibus, ac ipsorum Filiis, & Descendentibus in perpetuum, ut in Privatis Palatiorum, & Domorum tam in Alma Urbe, quam in aliis Civitatibus, Oppidis &c.) Recitatur praecedens privilegium.) *concessimus, & indulsimus; & alias pro ut in nostris desuper in simili forma Brevis die.... expeditis Litteris, quarum tenorem praesentibus pro plene, & sufficienter expresso, ac de verbo ad verbum inserto haberi volumus, uberius continetur. Nunc autem praefatum N. eximiorum ejus in Nos, & hanc Sanctam Sedem meritorum intuitu amplioris favore gratiae prosequi volentes &c. motu, scientia, & potestatis plenitudine paribus eidem N. ejusque Filiis, & descendentibus in perpetuum, ut in privatis Palatiorum, & domorum, ad eos respective nunc, & pro tempore spectantium, tam in Urbe, quam in aliis Civitatibus, Oppidis, Terris, Castris, & Locis quibuscumque existentium, seu in quibus de praesenti habitant; eos, seu eorum aliquem pro tempore habitare contigerit, Oratoriis Sacrosanctum Missae Sacrificium hujusmodi etiam ipsis absentibus in eorum respective Familiarium, & quorumcumque aliorum, quos inibi adesse contigerit, praesentia celebrari facere libere pariter, & licite possint, & valeant; ac quilibet eorum possit, & valeat; servata tamen, & salva in reliquis omnibus remanente Litterarum nostrarum praedictarum forma, & dispositione, tenore praesentium concedimus similiter, & indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrariis quibuscunque. Datum Romae sub Annulo Piscatoris &c.*

CA-

CAPUT XXI.

Exponitur Apostolicum Indultum pro Oratorio Privato secundum ea, quæ pertinent ad Personam Privilegiatam Principaliter.

I. Utiliorem partem hujus Libelli suscipimus expositione Apostolici Privilegii, quod tanquam regulam stabilem tenere debent, qui obtentam facultatem domesticæ celebrationis intra rectos limites, uti æquum est, continere voluerint. Plurimum equidem expedit unumquemque nosse, quid ei a R. Pontifice concessum fuerit; quidve ad impetratæ gratiæ decentem executionem requiratur; ne aut unquam audeat facere quod ipsi non licet aut non illo modo facere, quo concessa fieri debent. Unius Capituli angustie non admittit integram expositionem Privilegii; Unde in varias classes dividendo ea, quæ spectant ad Personam Privilegiatam; ad Domum, in qua privilegium est exequendum; ad Oratorium ipsum, ad Ordinarium Loci; ad Familiares, Consanguineos, Affinesque Privilegiati; & ad illa, quæ in Oratorio peragi possunt, Deo juvante, cujus humiliter lumen veritatis imploramus, spartam hanc plene pro modulo nostræ tenuitatis perficere satagemus.

II. Id vero primum nobis sequendum statuimus, quod magis Pontificis intentioni convenire noverimus, etsi forte verba Diplomatis in alium sensum possent torqueri: Nam in iis, quæ a Superioris prudenti arbitrio vel in Lege decernenda, vel in dispensatione a Lege pendent, tota regula operis faciendi est ab illius voluntate petenda. Hoc ipsum cum multis Scriptoribus advertit opportune Pasqualigus qu. 677. nu. 4., communniterque tradunt utriusque juris Interpretes ex Regula 88. in VI. dicente: *Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens contra Legis nititur voluntatem*: & ex Lege *Scire*. D. *de Legibus* declarante, quod *scire Leges non hoc est verba earum tenere; sed vim, ac potestatem*.

III. Deinde profitemur hanc methodum nos servaturos, ut nihil penitus restringi patiamur, quod proprio verborum sensu retento concessum appareat; nihilque permittendum affirmemus, quod aperte a Pontificio Indulto permissum non fuerit. Illud enim contradiceret liberalitati Indulgentis, cujus menti satis clare manifestatæ in plano verborum sensu opponeretur: Illud plus æquo protenderet indulgentiam Pontificis, qui si plura voluisset concedere, non minus illa, quam cætera exposuisset. Hinc nisi apertissima, evidentique ratione patesceret omissionem alicujus desideratæ facultatis, quæ aliunde in Brevi Apostolico exprimi nec ulli, denegari solet, ab oscitantia & errore Ammanuensium factam fuisse, quamvis in supplici Libello plura simul Oratores postulassent sibi ab Apostolica Sede concedi, adhuc solum ea, quæ in Pontificiis Litteris continentur, ab Oratoribus peragi possent. Idem pariter observandum arbitror, etiamsi expresse in obtento Indulto majoris momenti essent præ illis, quæ ibidem desunt; nisi tamen quæ sunt expressa, necessario supponerent reliqua prætermissa,

 sine

sine quibus majores gratiæ impetratæ exequi nullatenus possent. Rem hanc exemplo declaro. Concesserit R. Pontifex pluralitatem Sacrificii in privato Oratorio offerendi; & de alia minore gratia tacuerit, quam simul Orator petiisset, ut Sacrificium licite sive in sua, sive in solius Filii præsentia offerretur. Quamvis enim concessum privilegium dignitate, ac raritate alteram prætermissam in litteris Apostolicis facultatem excedat; tamen licite Sacrificium solo Filio præsente offerri non poterit. Manet etenim firma, ac stabilis Regula XXVIII. Juris in VI. ita sonans *Quæ a Jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda*; ac proinde declarans non posse ex paritate, aut ex nonnulla similitudine rationis ad alias vel æquales; vel minoris dignitatis gratias concessum privilegium extendere. Hujuscemodi regulam diligentissime retinere oportet in omnibus privilegiis, secus ex paritate rationis privilegia uni, vel certis Personis concessa ad alias quoque traherentur, contra apertam sententiam Alexandri III. Cap. *Sane* Tit. *de Privileg.* dicentis. *Temerarium est, & indignum aliquem sibi sua authoritate præsumere, quod Romana Ecclesia alicui (certa ratione inspecta) singularia voluit beneficia indulgere.*

IV. Hæc, quæ Nobis expositituris Apostolicum Privilegium celebrationis Missarum in Oratoriis privatarum ædium sequenda proposuimus, nimium forte rigorem sapere videbuntur iis, qui cum ex Regula XV. Juris in VI. legerint convenire, *odia restringi, favores ampliari*; potius molliorem interpretationem tanquam opportunam ampliando favori concesso amarent. Verum ab æquis Rerum æstimatoribus probandam non diffidimus cautelam nostram, quæ alium rigorem non tenet, nisi quem necessario natura Privilegiis eximentis ab observantia communis Legis Privilegiatum exigit. Libenter enim nos etiam propensi essemus in benigniorem interpretationem, quæ magis ad benevolentiam aliorum animos conciliat: Sed quia omnia Jura poscunt, ut potius respiciamus ad favorem Legis, quæ commune respicit bonum, quam ad favorem particularis hominis; propterea strictam illam interpretationem Privilegii servare debemus, per quam & nulla in parte a proprietate verborum illius receditur; & minus læditur rigor Legis, cujus vim relaxat. Hinc si ageretur de interpretando Privilegio, quod non contra, sed præter Legem datum esset, utique conformes essemus laudatæ Juris Canonici Regulæ; quæ Leges pœnales, aut favorabiles respicit; & uteremur Cap. *Olim* Tit. de *Verbor. Significat.*, aliisque multis similibus textibus eo respicientibus, dum ajunt, quod *Beneficia Principum* sint *interpretanda largissime*. At impræsentiarum agimus de interpretatione Privilegii liberantis ab obligatione servandæ Legis non celebrandi in privatis domibus, quam renovavit Concilium Tridentinum, & quæ magno rigore, ac sollicitudine costodita deinceps fuit. Certe in aliis quoque minoris momenti privilegiis concessis Templariorum, & Hospitaliorum Ordinibus tantum rigorem tenendum esse jubebat Alexander III., ut moneret Ambianensem Episcopum eadem *plenius advertere*, ut *secundum quod inveniret, ita* observaret; quia nolebat eos vel minimum transcendere limites in illis præfixos, sed potius *sic eos* volebat *privilegiorum suorum servare tenorem, quod eorum metas transgredi minime viderentur*. Similia a Concilio Toletano Anni 1590. Par.4.cap.16. circa privilegium exemptionis edita Decreta Vanespen Par.3.Tit.12.cap.5. recitat.

V. Ad strictam interpretationem Apostolici Privilegii de Oratoriis domesticis multum me movet prudentia Episcoporum vigilantium, ne quis aliud audeat facere, quod manifeste a R. Pontifice indultum non fuerit. Plu-

Plures etiam declarationes identidem a S.Congregatione Cardinalium Concil. Trident. Interpretum factæ plene inspecto, retentoque rigore verborum Pontificii Indulti vehementer ad id genus interpretationis me urgent. Præ aliis fuit illa paullo post recitanda, Anno 1741. quæ fuit confirmata Decreto SS.P.Benedicto XIV. maxima Fidelium sollicitudine Ecclesiæ clavum regentis. Qui enim ad istam adverterit, quem rigorem tenere debeamus in his interpretationibus faciendis, facile intelliget. Denique me movent ad eundem rigogorem servandum Doctores gravissimi, ac inter se unanimes in decidendo, quod dispensatio a Lege strictissime sit interpretanda. Legi præ cæteris Sanchez Lib. 8. de Matrimonio Disp. 1. fuse differentem, ac multa pro hac propositione tradentem, quæ bene in interpretatione Indulti Apostolici pro Oratorio domestico applicari possunt; nam licet melius Privilegium appelletur, quia perpetuum est, & fere nunquam, nisi per mortem Privilegiati expirat; tamen quantum attinet ad effectum relaxandi ab onere Legis, cum Dispensatione confunditur. Cæterum loquentes de Privilegiis Communi Juri adversantibus adhuc plurimi, iidemque peritissimi Scriptores in eo conveniunt, ut ambigua illorum verba in sensum minus alienum a Lege torqueamus; sicut ostendit inter alios doctissimus Suarez Lib. 8. de Legibus cap. 11., quem sequitur Gonzalez Lib. II. Decret. Tit. 1. *de Judiciis* cap. 12. num. 7., & Lib. V. Tit. 33. *de Privil.* cap. 7. num. 2. Cum igitur tanta moveant ad strictam, ac rigorosam interpretationem Pontificii Indulti exponendi, nullus me accusabit de immoderato rigore, quem intra metas moderationis retinere studebo.

VI. Accedo jam ad priorem partem Privilegii, quæ respicit Personam, cui indulgetur. Ac primum se offert illa consideratio, nempe invalidum esse Privilegium, si in supplici Libello per obreptionem Orator falsum narraverit, ut Pontificem ad indulgentiam moveret; vel vitio subreptionis veritatem necessario aperiendam tacuerit, qua cognita Pontifex inanes preces dimisisset. Expressa est enim Innocentii III. cap. 20. *Super Litteris* Lib. I. Decret. Tit. 3. *de Rescript.* decisio ab omnibus recepta, *eos debere omni commodo Litterarum carere*, qui per falsitatis expressionem, vel per veritatis manifestandæ suppressionem mendaces, aut deceptores fuerunt. Addit idem Pontifex nec ignorantiam, simplicitatemve, propter quas Orator culpa vacat, ad rescripti valorem suffragari; quoties falsitas expressa, vel veritas tacita gratiæ Largitorem ad Privilegium impertiendum moverint. In omnibus Privilegiis, quæ *Motu proprio* Pontificis non conceduntur, ista militat regula: Cum enim numquam Privilegia impetrari valeant sine voluntate Largientis; ideo ubi ista voluntas deesse præsumatur; (Præsumitur autem, quoties caussa deest, sine qua gratiam largiri nemo prudens intendit.) necesse est etiam, quod illa nullatenus valere dicamus. Multo vero magis prædicta regula militat in Privilegiis, & Dispensationibus eximentibus a Lege severissime custodita; dum pro illis concedendis graves caussæ requiruntur, ut Superior legitimus, bonusque Dispensator, non perversus Legis subversor appareat.

VII. Itaque si quis suam Nobilitatem falso narraverit, sciens a R. Pontifice hac de caussa Indultum domestici Sacrificii concedi; vel narrans se de Nobili Genere natum esse, penitus taceret a se deinde amissam fuisse nobilitatem, ne hac veritate manifestata obstaculum concessioni adjungeret; nullum omnino erit, quod fictis artibus privilegium obtinuit. Neque refert, quod R. Pontifex in suis Litteris non consuescat apponere illam clausulam, *si vera sunt exposita* (eam tamen exprimit cum modo commissario Privilegium tribuit:) qua frequentissime uti-

 tur

tur in aliis Indultis. Etenim *in hujusmodi Litteris intelligenda est hæc conditio*, ut Alexander III, cap. 2. *ex parte* Tit. *de Rescript.* ait, *etiamsi non apponatur, si preces veritate nitantur*. Imo satis exprimitur eadem restrictio in Papali Indulto, in quo Pontifex *Supplicationibus* Oratoris *nomine super hoc*, idest super Missam in privato Oratorio celebrandam, *humiliter porrectis inclinatus* Nobilitatem Supplicantis, aut aliam caussam moventem exprimit. Facile irrepere possunt vitia Privilegiorum, de quibus loquimur, quoties pro caussa motiva infirmitas Oratoris exponitur. Enimvero ubi RR. Pontifices caussa Infirmitatis Missas in domesticis Sacellis concedunt, eam infirmitatem supponunt, ob quam valde molestum, ac grave foret Oratoribus, si propter Sacrificium semper ad publicas Ecclesias accedere cogerentur: Unde quemadmodum dispensatio, quæ petitur, per se exposcit gravem caussam; ita supponi debet ex infirmitate non modicum incommodum secuturum Oratori, ut hinc inter dispensationem, & caussam moventem proportio intercedat. Sufficit advertere ad verba ipsa, quæ solent adhiberi in Papali Indulto ob infirmitatem concesso, ut inde appareat, qualis a Pontifice infirmitas supponatur; eam videlicet supponit, ob quam *ad Ecclesiam accedere* nequeunt. Imo aliquando infirmitates ipsas exprimunt, quibus revera accessus ad Ecclesias difficillimus foret Oratoribus, uti in Viris valde Senibus, & podagricis, & in Fœminis prægantibus contingit. Cæterum quis credat titulo infirmitatis vel Pontificem Missas domesticas illis indulgere, qui nihil obstante levi aliquo Valetudinis incommodo, quo forte laborant, nullatenus prohibentur circumcursare, & quocunque voluerint se conferre?

VIII. Quæ dicta sunt de defectu caussæ moventis, valent etiam, dum caussa movens deficit post impetrationem Privilegiis de quo disserimus. Disputant equidem plurimi, & præcipue doctus P. Sanchez Lib. 8. de Matrim. Disput. 30. ut dispensationem ab initio legitime obtentam cessante caussa adæquate movente, priusquam executionem sortiatur, invalidam reddi suadeant; & ad hanc rem plurimarum efficacia rationum, & Juris Canonici textibus pugnant. Sane tum ipsa natura dispensationis restrictionem omnem exposcens; cum finis, ob quem dispensatio a Lege conceditur, illi assertioni multum favere videntur; quamvis Tournely Tom. 2. Moral. pag. 215. Edit. Venetæ, & alii quidam repugnent. Meum non postulat institutum his insistere: Attamen mea interest advertere, quod Pontificis mens in Privilegio Missarum celebrandarum in privatis Oratoriis illud limitare intendit ad spatium temporis, quo perseverat Nobilitas, Jurisdictio Temporalis, Infirmitas &c. Id enim clare apparet, dum caussa movens fuerit infirmitas, de qua exprimitur coarctatio *durante tempore infirmitatis* dumtaxat. Hanc Limitationem constantissime in suis Indultis inseri R. Pontifex jubet; & in hac parte ne minimum quidem recessit a consuetudine, quæ etiam ante elapsum Sæculum custodiebatur. Ita enim RR. Pontifices rigorose hujusmodi restrictionem post Concilium Tridentinum retinuerant, quoties ex caussa infirmitatis, aut ex aliis gravibus impedimentis Missas in privatis Oratoriis concedere non renuebant; ut Tomo 41. *Position.* Archivvi Sacræ Congregationis apud S. Petrum observaverim sæpius emendatos fuisse supplices Libellos, qui ab Oratoribus mittebantur, qui ab eis illa limitatio, *durantibus dumtaxat dictis ægritudinibus, dicta infirmitate, dictis impedimentis*, deerat. Porro quanta ex hisce particulis, & præcipue ex T: *dumtaxat* consequatur restrictio privilegii, nemo est, qui non videat. Eadem coarctatio Indulti usque ad tempus, quo perseverat caussa mo-

movens, adhiberi solet, quando illud conceditur quibusdam munus aliquod gerentibus, cujusmodi sunt Oratores Principum, Civitatum Gubernatores, Magistratuum Consiliarii, aliique similes, pro quibus Privilegium *durante munere* traditur. Plurima hujus generis in Regestis Secretariæ Brevium, & Archivvi Eminentiss. Vicarii Urbis observavi. Quare autem non soleat exprimere Pontifex similem conditionem restringentem Privilegium usque ad durationem causse moventis, quando propter Nobilitatem, aut Jurisdictionem temporalem Supplicantium conceditur, non est arduum intelligere. Cum enim hæ prærogativæ non tam facile a Privilegiatis ammittantur; propterea etsi subintelligatur conditio ista, videlicet *durante Nobilitate, durante Jurisdictione temporali*; opportune tamen prætermittitur, ne forte molestum videatur Privilegiato, si de duratione gentilitiarum, personaliumque dotum suarum quadamtenus dubitaretur.

IX. Perseverantiam causæ moventis necessariam esse ad conservationem Apostolici Privilegii, de quo agimus, adhuc magis confirmo exemplo illius Indulti, quod viventibus more Nobilium conceditur, in quo tam certo conditio de perseverantia ejusdem status subintelligitur, ut quamvis non exprimatur, tamen si vel propria electione, vel necessitate compulsi desinant illi vitam more nobilium ducere, illico a Privilegio decidant. Experti sunt nuper quidam in una Liguriæ Civitate, quibus suspendit prudentissime Episcopus domestica Oratoria, ne gratia Pontificis contra ipsius voluntatem vilesceret, postquam videlicet illi officiis vilibus sponte se addixerant, & quamvis pro suspensione auferenda ad S. Congregationem Concilii confugerint, nondum tamen ab Eminentiss. Patribus exauditi fuerunt. *Privilegium* enim *omnino meretur ammittere*; *qui permissa sibi abutitur potestate*; ut sæpe Innocentius III. Tit. *de Privil.*, & maxime in Extravag. edita in Concilio Lateranensi, & relata Cap. *ut privilegia.* declarat. Addam insuper nulla ratione judicari posse, quod Pontifex ex certa caussa motus ad Privilegium pro Oratorio domestico elargiendum simul intendat extendere concessionem ad illud tempus, in quo sublata caussa idem Privilegium injustum penitus, iniquum, indecorum evaderet nimiumque Sancta Tridentini Concilii Decreta despiceret. Cum igitur ultra intentionem Agentis non extendantur actus, juxta Cap. *Quemadmodum* Tit. *de Jurejurando*; neque etiam ad aliud tempus protendere opus est indulgentiæ Apostolicæ gratiam, postquam caussa legitima, & per se unice movens ad concessionem cessaverit. Hinc consequitur illico cessare Privilegium pro Oratorio domestico concessum Viduæ Mulieri, dum ista ad inferioris dignitatis secundas Nuptias transiverit; quia tota ratio Pontificem movens in illius gratiæ elargitione fundatur in prærogativis, quibus durante viduitate Vidua dignitatibus Mariti defuncti potitur; iisdemque privatur per secundas nuptias; sicut L. *Fæminæ*. D. *de Senator*. L. fin. C. *de Incol*. L. 10. & L. *Filii Libertorum* §. *Vidua* D. *ad Municipia*, tradunt.

XI. Si autem opponitur Regula XVI. in VI. affirmans, quod *decet Beneficium concessum a Principe esse mansurum*; Statim 1. reponimus Regulam respicere ad durationem Beneficii post mortem Principis, cujus morte non expirat. 2. Aptari tantum illam regulam ex Glossæ interpretatione ad eas circumstantias, in quibus desinit caussa *impellens*, qua cessante, quamvis difficilius, adhuc absolute Princeps Beneficium contulisset; non vero quando desinit caussa principaliter, ac unice movens, de qua nos loquimur: *Etenim iniquum incipit fieri Beneficium Principis, si adhuc id valere dicamus*; ut loquamur verbis Justiniani Imper. L. *ex facto*

facto. D. *de vulgari*, ubi deciditur cessare Privilegium Patri concessum substituendi alterum Filio furioso; imo etiam substitutionem antea factam virtute ejusdem Privilegii non valere, dum Filius sanitatem mentis recuperat. Alia quippe est ratio Privilegii, aut Dispensationis, quæ plenum, consummatumque obtinuere effectum; alia ratio Privilegii, cujus exercitium unico actu non completur, sed adhuc illius effectus, usque perdurat aliis actionibus exercendus. Illa quidem non cessant, si caussa cessaverit, postquam completum effectum obtinuerunt, sicut in dispensationibus matrimonialibus evenit; quoniam tunc subintrat Regula 73. in VI. *Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari*. At posterioris generis privilegia licet durante caussa movente bene exequi possint; illa tamen sublata etiam illorum executio illegitima evaderet: maxime cum nihil vetet, ut actiones revocabiles, & ab aliis præcedentibus independentes olim possent fieri, quas postea facere non licet. Certe qui die festo, aut esuriali propter infirmitatem ab audienda Missa, & ad esum carnium dispensatur, cessante infirmitate penitus indigna foret, & invalida dispensatio, nisi aliæ causæ ad similem concedendam dispensationem vehementer moverent.

XI. Tanti igitur æstimanda est necessitas caussæ motivæ, ob quam Pontifex Privilegium Missarum in Oratorio domestico celebrandarum concedit, ut Pasqualigus quæst. 623. asseruit, quod licet in supplicatione Orator nullam caussam proponeret, ne mendaciter, & subreptitie Privilegium consequeretur; adhuc si Pontifex in Indulto exprimeret Nobilitatem, vel aliam caussam ex illis, ad quas est solitus respicere in concedendis similibus facultatibus, Indultum nullatenus suffragaretur. Verissime me judice id affirmatur. Nam sine gravi caussa dispensationem a rigorosis ecclesiasticis decretis, ac Legibus dare non censetur Pontifex; cum *subreptitia* potius judicetur dispensatio, si sine caussa legitima, atque idonea concedatur; sicut ex Concilio Tridentino sess. 25. de Reform. cap. 18. dispensatio facta in Matrimonio sine urgente, justaque caussa *subreptitia censetur*. Dum ergo Pontifex Nobilitatem expressit in Privilegio, aperte ostendit se illam conditionem in Oratore supposuisse, quæ sufficeret ad obtinendam gratiam; nec tantam cogitasse in Oratore audaciam, ut sine justo motivo, ac fundamento ad singularitatem gratiæ obtinendam inhiaverit. Dum ergo deest in Petente præsupposita nobilitas nullum, irritumque erit Privilegium, in quo Nobilitas supponitur, & exprimitur.

XII. Evenire autem potest, ut in Privilegio exprimatur Oratorem esse *ex nobili genere procreatum*; cum tamen Orator in precibus non exposuit, nisi simpliciter, ac mere se esse *Nobilem*, quæ valde diversa sunt, ut jamjam dicemus. Undecumque hæc varietas inter Indultum, & Preces derivaverit, quæque aliquando ex errore Amanuensium contingit; dubitatur, utrum Oratori suffragetur Indultum, in quo expressa caussa movens continet falsum, & alias Orator sine subreptione meram Nobilitatem in precibus exposuerit, quæ tamen admovendum Pontificem pro collatione desideratæ gratiæ juxta adhuc vigentem consuetudinem sufficit? In resolvenda hac quæstione ad validitatem Indulti facile propenderemus, si pro valore Privilegii satis esset, quod Princeps æque paratus sit illud conferre sive una, sive altera justa caussa ipsum moverit. Verum ut actu collatum Privilegium dicatur necessario requiritur re ipsa illud a Principe erogari; & quoad gratiam ipsam non concesserit, sola est animi præparatio ad concedendum sine actuali elargitione. Hoc ipsum itaque applicetur propositæ quæstioni; videlicet in Pontifice esse sinceram præparationem concedendi Sacrificium in privato Oratorio, etiamsi mera Personæ Nobilitas in precibus

cibus exponeretur; reapte tamen Indultum, quod concessisse supponitur, ad specialem nobilitatem a Genere ipso derivantem unice respexit. Nisi ergo priores Litteræ Apostolicæ emendarentur novis precibus coram Pontifice in hunc finem fusis, opus erit alterum Indultum impetrare, in quo mera exprimatur nobilitas; cum illud subre ptitium cassumque habeatur, in quo caussæ moventis error Indulti substantiam afficit. Non semel contingunt similes errores in aliis Dispensationibus, & maxime Matrimonialibus; dumque ad substantiam concessionis pertinent, quantumcumque aliis ex caussis gratiam dedisset Pontifex, tamen irritam penitus reddunt, quam contulit, uti concorditer affirmant Doctores illi, qui de more Curiæ peritiores fuerunt, inter quos Pyrrhus Corradus in Praxi Dispensat. Apost. lib. 7. cap. 5. valde emicat. Imo neque sufficit tunc ad expositas preces confugere, ut substantialis error Indulto non noceat; quia illud non a precibus, sed a sola voluntate concedentis valorem accipit. Plurimum autem expedit id observare ad impedienda multa subreptionum pericula, quæ aliter ex hominum malitia defluerent. Ratio etiam privilegii hoc ipsum postulat, quod non magis extendi potest, quam patiatur voluntas Concedentis aperte manifestantis fundamentum, cui illam Privilegii concessionem innixam esse voluit. Denique id sequi debet Loci Ordinarius, qui in executione Litterarum Apostolicarum ad facultatem ab ipsis concessam attendere debet, juxta quam approbationem Oratorii concedere, aut negare oportet. Opponet autem forte aliquis cap. *super Litteris* Tit. *de Rescriptis*: Sed ubi adverterit ibi sermonem esse Rescriptis Justitiæ, seu ad Lites, me urgere desinet; cum Privilegium Missarum in Oratorio privato gratiæ singularitatem involvat.

XIII. Jam vero aperiamus, quod discrimen intersit in his phrasibus, quas diversa Apostolica Diplomata adhibent, modo tantum *Nobilem*; modo *ex Nobili Genere procreatum* Oratorem designando. Nullus ignorat Nobiles Viros constitui vel ex Majorum nobilitate descendente in Filios, unde *gentilitia Nobilitas* sumitur; vel ex favore Principis, aut ex dignitatis, virtutisque excellentia, unde *Nobilitas acquisita*, seu *gratiosa* comparatur; ac proinde alios origo, alios privilegium nobilitat; idest aliqui nobiles nascuntur, alii primum tales evadunt; & illi quidem *Genere*, ac propagatione; isti *Persona* tantum Nobiles sunt. Itaque Vir Nobilis esse potest, quamvis ex Nobili Genere non sit procreatus; imo omnis, a quo primum incipit Nobilitas, Nobilitate Generis caret, & adhuc in numero Nobilium recensetur. Hoc unum igitur sufficit, ut quis *Nobilis* appelletur, quod vere inter Nobiles recenseatur, sive primum ipse gradum hunc honoris obtinuerit, sive a Parentibus illam prærogativam veluti quadam transfusione acceperit. At qui *ex nobili genere procreatus* dicitur, necesse est, quod a Majoribus jam nobilitate decoratis natus sit; quoniam *Genus* hoc idem, quod Parentes, Majoresque, significat. Hinc Aristoteles Lib. 1. Politic. cap. 1. ajebat; *Genere Mobiles esse videntur, quibus Majorum est virtus, & divitiæ.* Divitias ad virtutem, ac præcipue ad magnanimitatem, per quam maxima nobilitas commendatur, plurimum conferre Livius lib. 32. loquens de Busa Muliere Genere clara, ac divitiis adnotavit. Præmissa hac distinctione consequitur ad Apostolici Privilegii validitatem sufficere, ut Nobilis in propria Persona sit ille, qui Nobilis dicitur, si nihil aliud Pontifex quam meram Nobilitatem Privilegiati exprimat. At ubi in Pontificiis Litteris *nobili genere procreatus* Orator supponitur; nisi hæc nobilitas ipsi vere conveniat, a suo robore Privilegium decidit, ut nobiscum Eminentiss. Petra, Mostazo, aliique plurimi consentiunt, quoniam illud tantum valet, quantum de ve-

veritate caussa movens in proprio verborum sensu intelligenda gaudet.

XIV. In constituenda porro vera ratione Nobilitatis Regionum consuetudines sæpe consulere oportet. Enimvero licet ubique pro Nobilibus certæ quædam conditiones requirantur, ob quas a vulgo discreti debitis colantur honoribus; atque etiam ubique Viri Nobiles abstinere cogantur ab abjectis officiis, quæ simul abjectum, ac servilem modum vivendi præseferunt: Alicubi tamen sine præjudicio, ac obscuratione nobilitati Viris Nobilibus quædam munera, & opera permittuntur, quæ alibi indigna Nobilibus, ac Nobilitati adversa æstimantur. Similiter non ubique uniformis est ratio, ut quis primo inter Nobiles accenseatur. Alicubi sufficit, ut probetur Avum, Patremque abstinuisse a certis operibus, quæ vilis, aut mediocris fortunæ hominibus conveniunt: Sed alibi altius ascendere necesse est: Similiter alicubi parum opitulante longa Avorum serie, nisi a Principe specialiter decorentur Nobilium honoribus, vel in aureo Nobilium Libro describantur, numquam ut veri Civitatis Nobiles computantur: Sed alibi tantus rigor non exposcitur. Demum alicubi patrimonium etiam pingue requiritur, cujus nimia opulentia alibi non desideratur. Pro varietate ergo Regionum Nobilitas Personæ mensuranda est; ut quamvis aliqui quarumdam Civitatum Incolæ collati cum Nobilibus aliarum Civitatum sæpe excellant divitiis, & illustrioribus Majorum virtutibus; tamen nondum inter Nobiles computantur, nec proinde iis prærogativis gaudent, quæ Nobilibus Viris conceduntur. Inde fit, ut si a Nobilitate intelligantur statim decidere ex Statutis CivilibusProvinciarum, &Civitatum; aut è contra statim ad Nobilitatem conscendere, qui talia fecerint, vel non fecerint; pariter participare possunt, vel carere debent de favoribus ob Nobilitatem concessis illi omnes, qui ad eam provecti fuerint, vel ab ea ceciderint. Haec observare opportunum duxi, ne cogitemus, quod dum Nobilitatem tamquam caussam moventem attendit Pontifex in Privilegio domesticarum Missarum, eosdem gradus Nobilitatis æqualiter ubique Gentium requirat; cum potius sese attemperet Regionum moribus, illud præcipue satagens, ne privilegium vilescat, si promiscue omnibus tribueret; atque ut illo pæne tantum decorentur, qui in propriis Provinciis, & Urbibus vere nobiles reputantur, & sunt. Ad eosdem Regionum mores respicere, & sese conformare tenentur Locorum Ordinarii, dum Juris judicio servato, si opus fuerit, nobilitatem Privilegiati probandam esse existimaverint, priusquam Apostolicum Privilegium executioni demandetur; ne forte per subreptionem falso narratæ Nobilitatis Oratores Pontificium Indultum obtinuerint.

XVI. Secundum morem diversum Regionum etiam resolvendam censeo aliam quæstionem; qualis nempe sufficiat, aut desideretur Nobilitas in eo, qui in Pontificio Chirographo ex *Nobili Genere procreatus* supponitur? Utrum videlicet sufficiat Nobilitas ex parte alterutrius Genitoris, an vero rigorosa nobilitas amborum Parentum ad valorem facultatis concessæ requiratur? Neque enim aptiorem normam sequendam arbitror in expositione Privilegii Apostolici præ illa, quæ magis dignitatem ejusdem servat; majori decori, & observantiæ Canonum suffragatur, simulque retinet, quod vigore communis Juris exigitur, ut quis de Nobili Genere procreatus dicatur. Fatemur quidem non esse attendendas a nobis eas consuetudines Locorum, si quæ alicubi adessent, nimis laxantes, ac deprimentes conditionem Nobilium: Nam quantumvis vigentibus iis consuetudinibus ibi quidem nobiles reputaren-

rentur vilissimis addicti negotiis: tamen sicut ipsi nimis abjectum redderent privilegium veris Nobilibus ad decorem ejusdem reservatum; ita ubi veræ Nobilitatis decora omnino abjicerentur, pessumdarenturque, ibi Privilegium supponens veram Nobilitatem in Privilegiato nequaquam extendi Pontifex pateretur. Verum ubi præter communiter retentas conditiones, sine quibus ex communi Hominum Prudentum, Legumque judicio non subsistit vera Nobilitas, alia requisita adduntur, quæ ad Majorem Nobilium Virorum decorem pertinent; indecens non est, imo valde dignum, si pro illis Regionibus eadem requisita, & conditiones exigi, ac supponi a R. Pontifice existimemus, ut quis ratione Nobilitatis in iisdem Regionibus apostolico privilegio gaudeat. Neque enim hinc aliis honestis, & liberalibus illarum Regionum Familiis penitus aditus claudetur ad Pontificium Indultum obtinendum: Nam licet illis desinit conditiones Nobilitatis ponderandæ ex suorum Locorum specialibus Statutis; alias tamen prærogativas sæpe habent, ob quas facultatem Missarum in privatis Oratoriis celebrandarum de Benignitate Apostolica sperare poterunt, si Viris illis *more Nobiliam* viventibus desideratum Indultum concedere R. Pontifex judicaverit. Has ratione facile nos evitamus in proposita resolvenda quæstione illam laxiorem interpretationem Privilegii, quam aliqui sequuntur, ut magis Privilegiatis faveant; sed revera sine fructu, cum juxta superius dicta Privilegium observationem Legis generaliter receptæ solvens, atque remittens in omni rigore exponere debeamus.

XVII. Hoc modo igitur eam quæstionem resolvimus, dicentes Filii genitis ex Matre Nobili, & Patre ignobili, vel e contra ex Patre Nobili, Matreque ignobili suffragari Privilegium in illis Regionibus, in quibus ignobilitas alterutrius Parentis licet minuat, non omnem tamen in Filiis Nobilitatem impedit. Ex sola Matre aliquam in Filios Nobilitatem descendere non pauci tuentur, qui L. Finali *D. de Senatoribus.* utuntur. Videat Lector Pasqualigum quæst. 622. n. 2. Card. Petram Tom. 2. Comment. ad Constit. 8. Honorii III. sect. un. n. 25. pag. 425. Ed. R., & Pignatellum Tom. 6. Consul. 98. n. 44. dicentes a Rota R. sæpe fuisse decisum, quod Filii de Materna Nobilitate gaudeant, eamque de quocumque Ascendentium suorum accipiant. Injuria itaque nos rejiceremus eorumdem Scriptorum sententiam pro illis Locis, in quibus Nobilitas solius Matris sufficeret, ut Filii Nobilium prærogativis fruantur; quia hæc Locorum consuetudo, nec omnino Juri communi adversa, nec omni rationabili fundamento destituta esset, ac proinde servaret rigorem verborum Apostolici Privilegii, in quo Orator ex Nobili Genere procreatus supponeretur. Attamen apposite observat Mostazo Lib. 5. de Causis Piis cap. 10. n. 39., quod Nobilitas ex parte solius Matris in Hispaniarum Regnis, aliisque multis in Locis (sicut etiam in tota pene Italia) ad constituendos Filios vere Nobiles nequaquam sufficit. Hinc pro illis, aliisque Regionibus mera Matris Nobilitas satis non erit ad salvandum in proprietate, ac rigore verborum obvium sensum Pontificii Indulti: *qui, ut asseris, de nobili genere procreatus existis*. Cum enim falsum exposuerit Orator, vel saltem circumstantiam attenta suæ Regionis consuetudine necessario exprimendam tacuerit; ita vel de subreptione, vel saltem de obreptione accusabitur, & propter alterutrum vitium sua virtute Privilegium carebit.

XVIII. Dum vero Filius e Patre nobili est genitus, ex Juris regulis, & ex consensu Interpretum, Doctorumque de paterna Nobilitate participat, & inter Nobiles reputatur. Extat L. *Partum Ancillæ* VII. Tit. 32. *C. de rei vendicatione*, in qua deciditur, *Partus, quo ad dignitatem, familiam, & honorem,*

Patrem imitatur. Sufficit igitur ad veritatem, rigoremque verborum Pontificii Privilegii conservandam Nobilitas desumpta ex solo Patre, tanquam ab eo derivans, a quo secundum rationem nobilitatis Genus sumitur. Etsi enim Τὸ *genus* absolute prolatum tam Agnatos, quam Cognatos complectatur, ut poscunt de Justis Lib. III. Dispensat. Mtrimon. cap. 2. num. 122., & Corradus Lib. VII. Dispens. Apostol. cap. 2. n. 119. Tamen dum de nobilitate agitur, ad solum Patrem refertur, a quo proprie Nobilitas in Filiis attenditur. Inde est, quod ubi ex parte amborum Parentum desideratur Nobilitas, ibi quoque id ipsum aperte exprimitur. Ita plane in statutis quorumdam Ordinum Nobilium, Capitulorum, aliisque pluribus distincte traditur. Ita etiam expresse postulabat Capitulum Argentinense allegans *antiquam* consuetudinem *inviolabiliter observatam, juxta quam nullum, nisi Nobilem, & ab UTROQUE Parente illustrem in suum consortium hactenus admiserat*, uti Lib. 3. Decret. Tit. 5. *de Præbendis, & Dignitat.* cap. *Venerabilis* Gregorius IX. inquit. Ita demum eandem nobilitatem ex utroque Parente exprimunt, qui splendorem præcipuum Familiarium asserere student, sicut etiam fecit Plinius de Viris Illustr. in Pyrro, quem dixit oriundum materno genere ab Achille, Paterno genere ab Hercule. Quia ergo inspecto communi Juri sola Nobilitas Patris sufficit ad aliquem denominandum ex genere Nobilem; iccirco post Sanchez Lib. 8. de Matrim. disp. 19. n. 6. etiam Mostazus cit. n. 37. affirmat sufficere ad veritatem conservandam propriæ significationis verborum Apostolicæ Dispensationis nobilitatem ex solo Patre, quamvis in Hispania propter Legem Regiam III. Tit. 21. par. 2. absolute Nobiles non habeantur, qui ex parte utriusque Parentis tales non fuerint. Si tamen in aliqua Regione ex specialibus Provinciæ Statutis omni penitus dispoliarentur Nobilitatis prærogativa Viri Nobiles ex hoc, quod cum ignobili Muliere Matrimonio jungerentur; ac statim inter reliquos Vulgi computarentur negata in Filios cujuscumque Nobilitatis communicatione; profecto Potificium Indultum juxta morem ejusdem Provinciæ exponere oporteret. Equidem hæc interpretatio menti Pontificis multum concinit, qui non patitur sua Privilegia ullibi villescere.

XIX. Plura diximus pro interpretatione Privilegii, quando in eo Nobilitas aut absoluta, & Personæ; aut Familiæ, ac Generis exprimitur. Nihil autem hactenus protulimus ad interpretandum Privilegium, quando propter prærogativam Marchionis, Comitis, Baronis, aut similis cum Jurisdictione temporali in Civitibus, Oppidis, aut Terris illud conceditur. Verum si plurimum in his exponendis immoraremur, & fucum nostræ imperitiæ faceremus circa ea, quæ ad Juris Civilis, & Regii Professores pertinent; & extra fines nostri Instituti evagaremur. Manifestum autem est, quod ex Mente Pontificis non sufficit merus Titulus Baronis, & Comitis, quo sæpe multi nulla Feudi proprietate fruentes nuncupantur; Sed requiritur exercitium Jurisdictionis Temporalis in aliquo Loco: ut ex hac conjunctione Jurisdictionis cum Titulo germana ratio Feudi, aut Baronatus in Privilegiato appareat. Multiplex porro est Baronum in propriis Feudis jurisdictio, vel in pedagiis, vel in Officialibus creandis, vel pro servitute exigenda, vel in aliis similibus dominii dotibus, prout a Supremo Regionis Principe ampliorem auctoritatem obtinuerunt. Jam vero cum R. Pontifex in suo Indulto non determinet genus jurisdictionis, sed absolute *jurisdictionem temporalem* in aliquo Loco supponat; ideo sufficit, quod Privilegiatus alterum genus illius Jurisdictionis habuerit, quo caussa motiva expressa in Privilegio vera ostendatur. Hinc quia in eodem Oppido diversis Baronibus di-

versa

versa Jura Baronatus, aut Feudi a Principe possunt concedi, atque ita plures simul Jurisdictionem temporalem in eodem Loco habere possunt; propterea mihi non videtur alienum a veritate, quod illi, si pro Privilegio Missarum domesticarum ad R. Pontificem supplicaverint, licite obtento Indulto fruantur; cum in utrisque ea reperiantur, quæ veritatem causæ moventis Pontificem ad indulgentiam conservat. Imo ubi plures simul in eodem Feudo participant, (Hujus generis Feuda non omnino infrequentia sunt.) in singulis reperitur, quod a Privilegio supponitur, & tanquam causa movens desideratur. Sicut autem in Marchione, aut Comite conjuncta Jurisdictio in Apostolicis Litteris supponitur; ita vicissim, dum a Pontifice exprimitur Titulus Marchionis, aut Comitis, necessario requiritur ad valorem Privilegii, ut Orator eodem Titulo gaudeat. Quapropter etsi frueretur aliquis Jurisdictione temporali, tamen Feudi ratio Titulum nullum Domino conferret; tunc existimo non valiturum Privilegium; quia nempe simul Titulus, & Jurisdictio eandem unicam causam motivam constituunt. Unde pro hujusmodi Viris Jurisdictionem sine Titulo habentibus opus erit ad valorem Indulti, quod ex Titulo præsupposito non moveatur, ac proinde in ipsius Litteris non exprimatur. Pauca ista indicasse sufficiat, ne penitus siluisse videar.

XX. Cognoscendis porro Personis, quibus *tantum* principaliter Indultum Apostolicum concessum est, claram hanc regulam nuper proposuit & attendendam statuit Benedictus XIV. P. in Decreto ejus jussu circa celebrationem Missæ in privatis Oratoriis edito die 7. Januar. An. 1641., ut nempe advertatur ad Personas, *quibus Breve dirigitur*. Facile vero dignoscitur, quinam sint illi, quibus Breve dirigatur; cum illos alloquatur Pontifex eos primum absolvendo ab omnibus censuris, *si quibus quomodolibet innodati existunt*, *ad effectum* consequendi Privilegii, cujus propter censuras forent incapaces juxta cap. *ipso Jure* Tit. 3. *de Rescriptis*. in VI. ubi Gregorius IX. P. in Concilio Lateranensi evulgata inquit: *Ipso Jure rescriptum per ipsum habitus non valeat, si ab excommunicato super alio, quam super excommunicationis, vel appellationis articulo fuerit impetratum*. Indicatur insuper in laudato Decreto aliud evidens signum cognoscendi, quibus Apostolicum Breve dirigatur, *nimirum* observando Personas illas, *quæ a tergo ejusdem Brevis proprio nomine nuncupantur*. Ex more enim Curiæ a tergo Indulti describuntur nomina eorum, quibus Privilegium ipsum principaliter dirigitur. Quod si Amanuensis culpa nomen alicujus a tergo non poneretur, dummodo aperte initio Brevis illum non minus quam alios Pontifex alloqueretur, omissio facta a tergo nihil obesset, cum facultas ex verbis ipsius Pontificis profluat.

XXI. Advertere autem opus est, quod nonnunquam in ipso Privilegio concessa facultas celebrari faciendi in Oratorio domestico extenditur ad aliam, vel etiam plures Personas ultra principaliter Privilegiatos. Ita sæpe R. Pontifex extendit Indultum ad Matrem, aut aliquando ad Fratrem Oratorum; quorum tamen nulla mentio a tergo fit; sed solum eorum, qui principaliter, ac per se privilegiati, dicuntur. Exemplum habemus in Privilegii formula, quam cap. præcedenti sumptam ex Litteris Apostolicis Benedicti XIV. scriptis post confirmatum prædictum Decretum protulimus. Cum enim hujusmodi Privilegia juxta preces Oratorum a Pontifice concedantur; ideo in eos præcipue, ac *principaliter* illa diriguntur, qui preces in supplici Libello fuderunt. Jam vero illi tantum Oratores a R. Pontifice considerantur, qui suo nomine preces fundunt; alii autem, qui in Libello nominantur ab Oratoribus, ut etiam erga illas pignetur Pontifex eandem gra-

gratiam, quam pro se ipsis petunt, extendere, sicut non considerantur ut principales Oratores; ita neque ad illos *principaliter* dirigi dicitur Privilegium, neque eorum nomina a tergo describuntur. Hinc etsi Pontifex plene vota Oratorum exaudiens suæ gratiæ largitatem in Matrem, in Patrem, in Filios extendat, ut id deinceps in Oratorio domestico facere isti possint, quod Oratoribus ipsis conceditur; adhuc tamen alii *principaliter* privilegiati nequeunt dici, præter illos, quorum nomine supplex Libellus Pontifici offertur. Liberrime itaque eadem facultate Mater, Fratres, aut Filii Oratorum gaudebunt, quam isti obtinuerunt, si videlicet etiam ad illos eadem omnino facultas expresse, ac distincte in Litteris Apostolicis extensa fuerit; nec tamen unquam *principaliter* Privilegiati in proprietate sermonis nuncupabuntur.

XXII. Quare illi, qui post Decretum Anni 1740. scrupulis angebantur, verentes ab ipsis sublatam fuisse illam facultatem, quam expresse in Litteris directis ad Patres, aut Matres-Familias, vel ad Fratres, Filiosque obtinuerunt, nequaquam formidare debent, quamvis ipsorum nomina a tergo illarum Litterarum scripta non fuerint; quoniam eo fine prodiit decretum illud, ne amplius ullus auderet contra intentionem Pontificis extendere licentiam Missarum celebrandarum in mera præsentia aliquorum de Familia Privilegiati existentium, sicut paullo post latius exponemus. Hinc cum ex diversis Italiæ Regionibus plurima de mente Decreti ad peritiores Urbis Præsules delatæ fuissent interrogationes, statim ab iis, quibus exploratissimus erat scopus, atque intentio Congregationis Concilii, & SSmi P. Benedicti XIV. sedatæ fuerunt Animorum anxietates, ut ex certo testimonio audivi. Etiam Eminentiss. Card. Angelus Maria Querini pietate, ac scientiis excellens, cum in amplissima sua Diœcesi similes exortas dubitationum ambages intellexisset, Pastoralibus Litteris Brixienses suos de sensu Decreti a R. Pontifice confirmati hoc modo instruxit.

Promossasi inopportunamente anche in questa Diocesi nel tempo dell'ultima nostra assenza dalla medesima l'oponione, che in virtù del Decreto Pontificio 3. Decembre 1740. s'intenda onninamente proibito il far celebrare la Santa Messa negli Oratorj privati delle Case, che ne anno ottenuto sopra ciò speciale Privilegio Apostolico, ogni qual volta alla medesima non sia presente alcuna Persona di quelle, alle quali principalmente il detto Indulto è stato concesso, cioè delle nominate a tergo *del Breve; stimiamo debito del nostro uffizio il rigettare l'insorto dubbio, ed assicurare le coscienze di ognuno, che si trova in libero possesso di detti speciali Privilegj. E qual dubbio può mai ragionevolmente fondarsi, quando in questi, oltre i Supplicanti notati* a tergo, *si trovano alle volte specificati i nomi d'alcuna altra persona, ed a queste esplicitamente si legge concesso, che esse pure* Missæ Sacrificium celebrari facere licite possint, & valeant? *Chi non vede non doversi intendere ferita così chiara espressione del Decreto Pontificio sudetto, il quale niente accennando circa la restrizione de Privilegj speciali, che giornalmente si rilasciano dalla Santa Sede, si ferma unicamente a riprovare, e proscrivere la falsa interpretazione, che viene data a medesimi da alcuni Dottori, e però ivi si dice,* sublata igitur, & proscripta quacumque minus germana interpretatione ejusmodi Brevium, & Indultorum in contrarium hactenus facta; Sanctitas Sua ita declaravit? *Chi non sa altra non essere tale interpretazione, se non quella, che ammetteva a far celebrare la Messa negli Oratorj privati le persone tutte genericamente enunziate nel Breve, e però doversi a quella riferire le parole usate nell'allegato Decreto*, minime liceat Missæ Sacrificium peragi, etiamsi præsens sit aliquis sive ex Filiis, sive ex

Con-

Consanguineis, sive ex Affinibus, sive ex Familiaribus, sive demum ex Hospitibus Nobilibus in eodem Brevi memoratis? *Il voler intender detto Decreto in un senso manifestamente opposto al testo non solo dei Privilegj, ne' quali si fa detta enunziazione generica, ma delli speciali ancora, ove si trovano (come si è detto di sopra) oltre i principali Supplicanti notati a tergo, espressi i nomi d'alcune altre Persone, e si esprime parimenti la graziosa concessione fatta a queste di poter far celebrare la Santa Messa a guisa delli stessi principali, sarebbe un non saper distinguere il Privilegio dalla Legga commune, ne le false interpretazioni da espressioni chiarissime. Sarebbe, per cagione di esempio, un credere che il Decreto generale prescritivo dell'ordinazione da farsi* temporibus ab Ecclesia statutis, *ed in cui si leggessero condannate opinioni, consuetudini, e concessioni in contrario, venisse a distruggere i Brevi tutti d'ordinarsi* extra tempora, *che si accordano giornalmente dal Pontefice. Dato in Brescia li 22. Aprile 1742.*

XXIII. At vero agamus de necessitate præsentiæ, quam tempore Sacrificii in proprio Oratorio Privilegiatus habere debet, ut illud licite servata Apostolici Indulti clausula, *in tua præsentia*, celebrari possit. Etsi aliqui de Familia existentes, aut etiam Consanguinei, Affinesque Privilegiati participare permittantur de favore huic concesso, congruentissime tamen præsentia ejusdem exposcitur in executione, & usu Privilegii, quod R. Pontifex impertitus est, ut *spirituali consolationi* illius *benigne consuleret*. Nam omnibus manifestum est, atque probatum multo magis fine dispensationis integre, & adæquate cessante dispensationem ipsam cessare, cujus effectus nondum sunt consummati; quam cessare debeat Lex ipsa, cum omni penitus ex parte finis Legis cessaverit. Dum vero Breve ad plures Personas dirigitur *principaliter*, sufficit, ut altera ex illis adsit Sacrificio, quoniam non plene cessat finis dispensationis, cum illarum altera spirituali Sacrificii consolatione gaudere cupit. Orta autem est controversia Anno 1739. in Diœcesi Marsicensi in Lucania, cum Episcopus in Oratorio, quod in Terra Brientiæ post Indultum a Clemente XII. concessum cuidam Baroni, & Baronissæ approbaverat ad Missarum celebrationem, deinde Missas fieri prohibuit; quia ipsis absentibus illorum Nepotes Missæ celebrationem in eo fieri curaverant. Devoluta fuit caussa ad Sac. Congregationem Cardinalium S.R.E. Concilii Tridentini Interpretum, apud quam appellaverant Baro, & Baronissa, ut nulla, atque irrita suspensionis pæna ab Episcopo illata declararetur. In sui patrocinium verba Indulti proferebant, in quibus cum dicitur, *in Vestra, ac Natorum, Consanguineorum, & Affinium.... Familiæque præsentia celebrari facere libere, & licite possitis, & valeatis*, contendebant sufficere, ut aliquis Consanguineorum, aut Affinium præsens esset; nec requiri præsentiam illorum, ad quos R. Pontifex suum Breve principaliter dirigit, secus necesse fore dicebant, ut non solum isti tempore Sacrificii adessent, quam reliqui de familia; quoniam si illa verba *in Vestra, ac Natorum &c. præsentia*, *copulative* sunt interpretanda, non vero *disjunctive*, simultaneam præsentiam postulabunt omnium illorum, qui simul in Brevi commemorantur. Sicut ergo Domino solo præsente potest in Oratorio celebrari; similiter sola Familia præsente absque Domino celebrari Sacrificium posse asserebant. Insuper multorum Scriptorum addebant aperta testimonia in eo ferme communiter convenientia, quod extenderent Pontificis privilegium ad meram præsentiam cujuscunque de Familia Privilegiati; & *in Vestra, vel Natorum &c.* sensu disjunctivo exponerent. Ita Pignatellus Tomo 6. Consult. 98. num. 99. Moltazo de Cau-

Causis Piis Lib. 5. cap. 10. num 65. Caponus discept. 183. num. 21. Clericatus de Sacram. Euchar. decis. 8. num. 47. Byssus in Hierurgia Tom. 2. V. *Oratoria* §. 15. Novarius in Summa Bullar. Par. 1. Commen. 93. num. 8. Pasqualigus quæst. 652. Diana, Palaus, Tamburinus alii que.

XXIV. Non obstante tanto Scriptorum consensu sapientissime Sacra Congregatio Concilii die 3. Decemb. 1740. censuit *non licere*, ut idest *sine præsentia alterutrius ex dictis Conjugibus, in quos indulti concessio directa erat*, Missa celebretur in privato Oratorio. *Deinde vero Sanctissimus Dominus noster* (Benedictus XIV.) *reprobat contraria Doctorum sententia prædictam Sacræ Congregationis resolutionem nedum approbavit; verum etiam decreto publice evulgando voluit omnibus notum fieri, non posse vigore similis Indulti celebrari Missam in privatis Oratoriis, quando eidem Missæ actu non intersit aliquis ex iis, quibus principaliter Indultum concessum est: adeo ut sine præsentia alicujus ex dictis Personis minime liceat Missæ Sacrificium peragi etiamsi præsens sit aliquis, sive ex Filiis, sive ex Consanguineis, sive ex Affinibus, sive ex Familiaribus, sive demum ex Hospitibus Nobilibus in eodem Brevi memoratis; quippe quibus nil aliud per ejusmodi Brevia conceditur, quam quod unusquisque eorum... Assistens Missæ, quæ celebratur in Oratorio privato in præsentia alicujus ex Personis a tergo Brevis proprio nomine nuncupatis, satisfaciat obligationi audiendi Missam Diebus Festis de præcepto. Sublata igitur, & proscripta quacunque minus germana interpretatione ejusmodi Brevium, & Indultorum in contrarium hactenus facta Sanctitas Sua ita declaravit, & servari omnino mandavit distincte præcipiens, ut omnes Episcopi, aliique Locorum Ordinarii etiam tanquam a Sede Apostolica Delegati executioni, & observantiæ hujus Decreti diligenter incumbat per canonicas pænas contra inobedientes eorum arbitrio constituendas.*

XXV. Malui seriem Decreti ab Eminentiss. Card. Gentili Præfecto Congregationis subscripti, & deinde evulgati proponere, ut aperte pateret Locum nullum amplius superesse immoderatæ amplificationi Indulti Apostolici, atque ut inde confirmaretur, quod ab inito dixeram, strictam penitus faciendam esse interpretationem verborum Privilegii, si magis mentem Pontificis sequi, nec a veritate aberrare cupimus. Revera aliena omnino erat a Concedentis voluntate præfata interpretatio, & nimis extendens gratiam, ultra id, quod particula *ac*, sive *et* copulantis conditionis exposcit. Quod enim ob favorem Patris, vel Matris Familias cæteris domesticis ex uberiore Pontifici benevolentia conceditur, non debet in istorum specialem commoditatem converti; ut absentibus illis, in quos Breve Apostolicum dirigitur, gaudere dicantur exercitio ejus privilegii, cujus nullatenus participes forent, nisi ratione Personæ principaliter privilegiatæ. Cæterum ita verum est, quod Litteræ Apostolicæ non permitterent usum privilegii absentibus Personis principaliter privilegiatis; ut etiam antequam prodiret recitata declaratio S. Congregationis, quibus ob singularia merita indulgebat R. Pontifex ampliationem privilegii pro Oratoriis privatis in casu absentiæ Personarum Privilegiatarum, etiam solebat singulare, ac distinctum Privilegium illis dispensare; quamvis hoc ipsum nonnisi Personis eximie dignitatis, ac meritorum tribueretur. Hujus nos formulam recitavimus Cap. præceden. num. ultimo, quam qui legerit statim cognoscet, quanta falsitate laborarent omnes illi, qui propter particulam *ac* insertam in corpore Privilegii Pontificii existimabant licite fieri Missarum celebrationem in privatis Oratoriis præsente aliquo Familiari; quamvis abessent Familiæ Patres, ac Matres, quos directe concessum Privilegium respicit.

XXVI. Egregie autem P. Bardi

Par,

Par. 2. Tract. 2. cap. 3. Sect. 8. num. 69. & seqq. particulam *ac* usurpatam in Formula Indulti, quod exponimus, copulative, non disjunctive sumendam esse declarat, & hanc regulam valde opportunam proponit. Tunc dictio illa sensum disjunctivum reddit, dum duo, inter quos illa particula ponitur, æque, & independenter ab invicem id valent peragere, quod enunciatur. Sint Petrus, & Paulus divites, ac capaces singuli eleemosynam largiri centum aureorum: Dum pronunciamus, Petrus *AC* Paulus eam summam possunt erogare pauperi, Tò *AC* sensum disjunctivum reddit; ita ut quilibet tantam eleemosynæ copiam dare valeat. At ubi particula eadem simul de duobus adhibetur ad aliquid affirmandum, negandumve, quod tamen unus non propria virtute, sed tantum ex participatione prærogativarum alterius peragere potest; tunc Tò *AC* respectu istius sensum copulativum præsefert. Evidens res fit hoc exemplo: Cum dicitur Episcopus *ac* sua Familia a Jurisdictione Laicali eximitur, Tò *AC* copulativum sensum obtinet, quatenus Familiares illi non nisi per conjunctionem Familiaritatis cum Episcopo de privilegio Immunitatis a Laicali Jurisdictione perfruuntur. Hæc est regula a P. Bardi exposita, quæ sane exponendis Apostolici privilegii verbis aptissima est, cum notum sit Natos, Consanguineos, & reliquos participare de Pontificio Indulto propter Patrem Familias, cum quo aliqua ratione connectuntur, atque ad eum pertinent. Ubi ergo hujus præsentia exprimitur simul cum Natis, Consanguineis &c., non in istos seorsim ab illius præsentia Indultum extenditur; sed quatenus simul cum illo intersunt domestico Sacrificio, & ita Missæ præcepto in Oratorio privato celebratæ satisfaciunt. Quare licet Familiaribus Oratorum sepe concedat Pontifex participare de Privilegio istis tradito; tamen non eandem facultatem illis tribuit, quam principaliter Privilegiatis indulget.

XXVII. Etsi vere servato Privilegii rigore nullus ex Natis, Consanguineis, & Familiaribus satisfaciat præcepto Missæ audiendæ, qui istius celebrationi in Oratorio privato sine præsentia principaliter Privilegiati interfuerit; falsum tamen est requiri ad eundem rigorem servandum, quod simul cum Principaliter Privilegiato debeant Missæ interesse, ut privilegium pro isto valeat. Nam quos principaliter respicit Pontificium *BREVE*, eos vult R. Pontifex propter se ipsos speciali favore prosequi; itaut in executione privilegii non cogantur ab iis dependere, qui ideo de gratia concessa communicant ex speciali favore Pontificis, quia cum Principaliter Privilegiatis conjunctionem nonnullam Consanguinitatis, Affinitatis Familiaritatisque servant. Inde est, quod Papale Breve de celebratione facienda coram Natis, aut Familia loquens, adjungit particulam copulantem *ac vestra præsentia*: At vero de iis agens, ad quos principaliter dirigitur, hæc tantum verba usurpat: *Vestrum quilibet possit, & valeat*. Igitur sine præsentia Familiæ potest persona principaliter Privilegiata uti privilegio; non item Familia sine illius præsentia Missam inibi celebrari facere poterit; nisi forte in ipso Indulto facta fuerit expressa dilatatio in favorem Natorum, aut Familiæ; cum Dominus, seu Pater absens fuerit. Hanc extensionem aliquando Pontifex exprimere solet, ac præcipue in Indultis Matribus-Familias concessit, ut ita commode Missam audire possint Nobiles Filiæ, si forte Mater e Domo abesse contigerit.

XXVIII. Ex eo porro, quod illi, ad quos principaliter dirigitur Privilegium, exprese permittantur singuli gratiis concessis frui propter illas particulas: *Vestrum QUILIBET possit, & valeat*; dubium jam nullum esse debet, quin, si ipsi seorsim vitam ducant, & in diversis domibus suam solitam habeant habitationem, distin-

cta

&a etiam habere valeant Oratoria, in quorum singulis Missæ celebrentur præsente illo, qui suam ibi solitam habitationem fixerit. Etenim dum ad plures æque principaliter Indultum dirigitur, æquivalenter Privilegium est multiplex; tantumque valeat, si simul omnes illi in eodem Oratorio privato Missæ intersint, quam si unus tantum illorum adesset. Quamobrem, quousque alter illorum vivit, adhuc perseverat privilegium, quod non amittitur nisi omnium morte secuta, aut nisi superstes Vidua ad alias Nuptias transiverit. Ampla forte videbitur prima facie hujusmodi expositio, ac nimium extendens privilegium magno rigore exponendum; quia cum unica Missa tantum ad illo permittatur, contingeret in diversis Oratoriis privatis eodem die duas, aut plures Missas celebrari, pro ut bini, vel plures principaliter in eodem Brevi privilegiati fuerint. Non me fugit hæc consideratio; attamen scopo, ac fine privilegii intento nihil in hac extensione apparet, quod non aperte ex ipso privilegio confirmetur, & proprio ipsius sensu servato non muniatur.

XXIX. Et sane Papale Indultum expresse singulis illis principaliter Privilegiatis eandem tribuit potestatem, quam simul omnibus elargitur. Quare ergo altero Conjuge v. g. Ruri degente celebrandi Sacrificium potestas in propria Domo Rurali, quæ supponitur in privilegio comprehensa, ex eo suspensionem incurret, quod interim alter Conjux in Civitate, vel in alia Domo pariter privilegio comprehensa commoratur? Unus enim per præsentiam alterius exercitium propriæ facultatis libere, & sine ulla subordinatione a Pontifice concessæ non accipit. Quod si tunc alter eorum a privilegii executione cessare cogeretur; quam modicus esset fructus ex privilegio a singulis præceptus! Imo vanæ evaderent Oratorum preces in eodem supplici Libello expositæ; cum simul æque ipsis a R. Pontifice Indultum tribui exorent, ut unusquisque privilegio fruatur, etiam cum in distinctis domibus eos habitare contigerit; maxime cum privilegii efficacia æque plures respicere non impediatur, quamvis pro singulis distinctæ Apostolicæ Litteræ non describantur. Unitas porro Missæ præscripta ab Indulto, quod æque plures *principaliter* respicit, accommode intelligitur, pro ut vel simul in una Domo, vel in diversis domibus illi habitaverint. Si enim simul in eadem domo omnes habitent, tunc privilegium etiam simul omnes ad modum unius comprehendit; ac proinde pro omnibus illis non nisi unicum Sacrificium in eadem Domo offerri poterit: Si autem in diversis Domibus seorsim singuli principaliter privilegiati suam solitam ducant habitationem, tunc privilegium pluribus æquivalens suam exerit æquipollentiam ad tot alia privilegia, quot essent necessaria, ut singuli illorum in propria Domo singularem Missam celebrari facere possent. Quamobrem nec in eodem Oratorio plures Missæ unquam juxta præscriptum Indulti celebrari poterunt, quantumvis unus ex privilegiatis absens fuisset, tempore celebrationis: (Constat enim ex mente Pontificis unicum tantum in eodem Oratorio Sacrificium permitti.) Nec vetabuntur diversis in Oratoriis diversarum Domorum singuli Privilegiati eodem privilegio uti, dummodo Domus illæ sint *solitæ habitationis* ipsorum.

XXX. Quæsivi suffragia Scriptorum adjungere, vixque ullum reperi qui in quæstionem solvendam incumberet. Verum nihil efficacius, clariusque desiderari poterat ad validissimam præcedentium confirmationem illo, quod in evolvendis Regestis Eminentiss. Vicarii gravissime occurrit. Nobilis

bilis Mulier Romana prævio judicio SS. P. Benedicto XIV. separatim a Domo Mariti vitam ducens, cum in propriæ habitationis Domo sibi nullatenus suffragari arbitraretur privilegium a Clemente XI.P. ad se una cum Marito principaliter directum, quia noverat ab exercitio impetratæ facultatis non abstinere Maritum; supplex ad Sanctissimum Patrem confugit, ut specialem ipsi tribueret licentiam in proprio Oratorio celebrari faciendi. His precibus die 15. Maii 1744. *Sanctissimus respondit, quod Oratrix utatur facultate eidem ad Formam Brevis concessa, etiamsi a suo Viro moram seorsim trahat, visitato tamen Loco per D. Card. Vicarium, seu per alium ab eodem ad ejusmodi effectum deputandum*. Superfluum visum est Sapientissimo Pontifici novum Privilegium concedere, quoniam non carebat suo robore illud, quod antea Nobili Mulieri clargitum fuerat, quamvis in altera Domo seorsim ab Habitatione Mariti moraretur; unde non jam votis Oratricis annuit, sed *respondit* eam bene exequi posse in proprio Oratorio Privilegium, quo prius simul cum Marito utebatur; quin propterea hic a pristinæ facultatis exercitio cessare cogeretur.

XXXI. Omnia, quæ hactenus diximus, satis ostendunt Privilegium Apostolicum, quod exponimus, esse mere *Personale*, sicut communissime Scriptores tuentur; non vero *mixtum* ex Personali, & Locali. Etenim ad Personam propriis nominibus expressam dirigitur, & eam præcipue Pontifex *specialibus favoribus prosequi* intendit, quæ sunt notæ certæ, atque a Doctoribus in designando Personali Privilegio approbatæ. Locus autem expressus in Privilegio; *Domus* videlicet *propriæ habitationis*; non est objectum, & finis intentus a Concedente; sed unice indicatur tanquam limitans, & determinans Privilegium Personæ concessum, ne ubique exerceatur. Quis enim ambigat privilegium concessum aliquibus celebrandi super Aras Viaticas esse mere Personale; quamvis exprimantur, determinenturque aliqua Loca, in quibus tantummodo exequi valeat? Revera, ut apte observat cum Pasqualigo quæs. 624. Pignatellus Tomo 6. Consul. 98. num. 41. nihil speciale Locus præscriptus in privilegio habet, quod Pontificem movere, aut inclinare possit ad illius elargitionem; Cum tamen illud necessarium foret ad inducendam rationem Privilegii Localis, quod ratione Loci conceditur. Hinc Privilegium Immunitatis, quod Ecclesiis, Monasteriis, & similibus Piis Domibus tribuitur, ideo *Locale* dicitur; quia ratione Loci Sacri tribuitur, ut singularitate privilegii decoretur Locus, qui Sacris Personis, Officiis, ac Usibus est deputatus. E contra Privilegium Personale potius Personæ dotes respicit; quemadmodum plane evenit in Privilegio Missarum celebrandarum in Oratorio Domestico, quod propter Personæ nobilitatem, dignitatem, ac merita propria erogatur. Denique tam clare patet ab hoc Indulto Domum Privilegiati respici propter meram istius commoditatem, ut propterea in hunc finem suas Orator preces fuderit; & juxta preces simul Pontifex aperte significet determinari privatum Domus propriæ Oratorium, non alium ob finem, quam ut Privilegiatus in eo Missas *celebrari facere libere, & licite valeat*.

XXXII. Ex eo autem, quod Privilegium istud sit Personale, oritur ratio, propter quam mortuo Privilegiato cessat facultas in ipsius Oratoriis privatis celebrandi; neque ad Hæredes pertransit. Omne etenim Privilegium Personale *extinguitur cum Persona*, ut docet Regula VII. Juris in VI.; quoniam extinguitur, cessatque undequaque caussa, quæ ad illius elargitionem moverat. Nemo nunc, ut arbitror, de Privilegii hujus cessatione ambigit; omnesque norunt statim defuncto Prin-

cipali Privilegiato privatum Oratorium ineptum reddi Divinis Mysteriis, quousque novum ab Apostolica Sede privilegium non obtineatur. Miror autem alicui quandam dubitationem injecisse verba illa Indulti, quibus *arbitrio* Ordinarii *duratura* dicitur licentia celebrandi in approbato Oratorio; an videlicet ad terminum ponendum privilegio Missarum domesticarum post mortem Privilegiati necesse sit ab Ordinariis licentiam suspendi? Quem sensum referant, quidve respiciant verba illa, cap. 24. exponemus: Nunc vero tantum advertimus Ordinarii licentiam nihil operari posse ultra id, quod a R. Pontifice indulgetur; cum illius expressam concessionem celebrationis domesticæ præsupponere debeat tanquam fundamentum approbationis Oratorii, ut inde privilegium executioni tradatur. Igitur si per mortem Privilegiati consummatur penitus efficacia Indulti, ruit fundamentum, cui innititur Ordinarii licentia; eoque ruente una simul ista ad effectum ulterius permittendi eandem domesticam Missarum celebrationem inutilis redditur.

XXXIII. Morte tamen Pontificis non propterea desinit ipsius privilegium, quod sive limitatum fuerit usque ad præfinitum tempus, sive absque ulla restrictione temporis fuerit concessum, in suo robore permanebit, quousque vel præfixum tempus effluxerit, vel Privilegiatus ex hac vita decesserit. Hujusmodi permanentiam vis ipsa privilegii operatur ex Regula XVI. Juris in VI. *Decet concessum a Principe Beneficium esse mansurum*. Eam confirmat consuetudo, quæ, ut inquit Innocentius III. relatus cap. 8. *cum dilectus*. Tit. *de Consuetud.*, *est legitima Legum* ac proinde etiam Dispensationum a Lege *interpres*. Solent enim mortuo Pontifice Privilegiati obtento frui privilegio. Demum eam approbant Pontifices ipsi; ac novissime Benedictus XIV. P. O. M. in decreto laudato an. 1741. illam expresse supponit. Cum enim Gratia nulla temporis mensura limitatur, & aliunde auctoritate Apostolicæ Sedis, quæ numquam perit, concessa fuerit, semper perseverat, quousque Privilegiatus vixerit, nisi a Pontifice Successore forte revocetur.

XXXIV. Nihil autem interest ad ejusdem Apostolici Indulti valorem, quod vivente Pontifice concedente primum exequatur. Enimvero statim atque Litteræ Pontificiæ descriptæ, ac traditæ fuerint, jus omne obtinuit Orator ad Indulti executionem; & quantum ad Pontificem spectabat, integram, completamque Gratiam concesserat. Imo Visitatio, ac Approbatio Oratorii, quæ prius facienda præcipitur, quam Indultum executioni demandetur; non jam est relicta Ordinarii arbitrio; quoniam, ut infra Cap. 24. exponemus, non pendet a mero arbitrio illius approbationem concedere, aut denegare, quoties nihil necessarium ad decorem Oratorii, & ad conditiones exigitas ab Indulto pertinens deesse contigerit. Ex hac autem ratione inferunt communiter Scriptores valere Litteras dispensatorias in Caussis Matrimonialibus a R. Pontifice concessas, licet nonnisi post mortem illius a Delegatis Ordinariis exequi possent. Et revera id aperte sumitur ex declarationibus Bonifacii VIII. Cap. *Si super*. Tit. *de Offic. & Potest. Judicis Delegati*. in VI., ubi ait. *Si super gratia, cuiquam ab Apostolica Sede facta executores fuerint deputati; æquum esse censemus; ut sicut ipsa gratia (licet nondum sit in ejus executione processum) morte non perimitur Concedentis; sic nec etiam re integra perimatur Executoribus data potestas; quam veluti gratiæ prædictæ accessoriam, naturam sequi congruit principalis, ne gratiam eandem vel reddi quandoque inutilem; vel ipsius effectum in tempus longius (cum illius dispendio, cui facta extitit,) differatur.* Atque hinc sequitur, quod neque illæ Litteræ Apostolicæ, quæ favorem alicui concessum Missarum domesticarum continent, sua efficacia propter mor-

mortem Pontificis carent; etsi non directe ad Oratorem, sed ad Ordinarium ipsum mittantur. Nam Litteræ hujusmodi non quomodocumque Ordinario facultatem concedendi Oratori licentiam Missarum in Oratorio tribuunt, ut pro libito hanc ipsam concedere, vel denegare valeat. Non ita a RR. Pontificibus hujuscemodi Litteræ in forma commissaria ad Locorum Ordinarios transmitti solent, in quibus potius *mandatum* addunt, ut positis omnibus conditionibus petitam licentiam *Auctoritate Apostolica* Oratori concedere, & indulgere debeant. Quamobrem in his ipsis Commissariis Litteris comparant Oratores jus ad gratiam ipsam, quo per mortem Pontificis delegantis, & imperantis executionem gratiæ privari nequaquam debent; maxime cum *Auctoritas Apostolica*, per quam Ordinariis commisit, & mandavit defunctus Pontifex concedere Missas in Oratorio domestico Oratoribus, nunquam pereat. Cetera nolo addere ad hoc argumentum spectantia, quæ ab illis fusius exponuntur, qui de similibus Dispensationibus Pontificiis, & præcipue Matrimonialibus post mortem Pontificis concedentis accurate disserunt. Potius ad rem meam eligo declarationem S. Congregat. Concilii. In ejus Archivvo Tomo 209. *Position.* fol. 59. hic Libellus inseritur. *N. N. Barone della Terra di Castelluccio Diocesi della Guardia umilissimo Oratore dell' EE. VV. gli espone riverentemente, come ottenne facoltà dalla fel. mem. d' Urbano VIII. di potere fare dire la Messi nell' Oratorio privato del suo palazzo, come consta per Breve spedito alli 12. Marzo 1643.; e perche il Vescovo della Guardia pretende, che la grazia fattali sii spirata per la morte d' esso Urbano VIII., perciò si supplica di dar ordine al sudetto Vescovo, che trovando l' Oratorio con quella decenza, che conviene, non differisca di dar effecuzione al sudetto Breve, conforme e di raggione, che del tutto &c.* His precibus mota Sac. Congregatio die 22. Septemb. 1646. statuit, ut *dentur Litteræ pro executione Brevis, quod non expiravit mortem fel. mem. Urbani VIII.*, sicut ad calcem Libelli adnotatur. Litteræ autem ad Episcopum Guardiensem missæ tales fuerunt, quæ pariter in eodem Tomo fol. 82. continentur.

R.me Domine uti Frater.

Breve celebrandi in privato Oratorio per felic. record. Urbanum VIII. concessum N. N. non expiravit morte dicti Pontificis, nec propterea hoc prætextu impedienda erit celebratio in futurum. Amplitudini Tuæ significatur, ad hoc ut Pastorali Pietate removeat novos recursus ejusdem Baronis; & Deus eam propitius tueatur. Romæ die 6. Octobris 1646. amplit. Tuæ uti Frater. Pet. Aloysius Card. Carraffa.

XXXV. At vero nonnullus mirabitur, quod paullo post eadem Sacra Congregatio circa hanc ipsam caussam contrarium ediderit decretum insertum quoque Lib. 18. Decret. fol. 355., ubi in Guardiensi legitur. *Die 6. Julii 1647. Sac. Congregatio respondit gratiam construendi Oratorium privatum expirasse per mortem fel. record. Urbani VIII. concedentis, ideo concedendam esse Oratori revalidationem.* Verum non sunt inter se contraria decreta ista, si bene inter se conferantur diversæ interrogationes, pro quibus fuerunt condita. Cum enim Baro ipse in suis precibus id solum exponeret, quod ex mero Titulo mortis Urbani VIII. repugnaret Episcopus exequi Indultum ab ipso concessum; tunc prudentissime Sacra Congregatio favore Baronis pro Litterarum Apostolicarum executione judicavit. At vero sagacissimus Episcopus imprimis rescripsit Sac. Congregationi die 15. Martii 1647. se immerito accusari a Barone; cum nunquam Breve *coram ipso pro ejus executione fuisset præsentatum; & nondum Oratorii ipsius ædificatio incepta*: Hinc subdebat Episcopus: *Gratis igitur asseritur (ne dicam calumniose) quod eidem per me*

impediatur celebratio. Deinde alias Litteras scripsit die 8. Aprilis 1647., in quibus apographum Brevis concessi addidit. Extant hæ Tomo 209. *Position*. fol. 81. & 82. Omnem ergo difficultatem Episcopus in negligentiam Baronis, atque in verba Indulti referebat; ac proinde Sac. Congregatio revalidationem gratiæ Oratori concedendam esse respondens forte advertit in Urbani Indulto speciales quasdam clausulas, quæ in aliis non solebant inseri; ita ut inspecto Indulto aliud statuendum esse duxerit, quam antea juxta tenorem precum Baronis decreverat. Ego quidem videre non potui illud Indultum: Sed ex hac variatione sententiæ non imprudenter suspicari possum similem Clausularum diversitatem; maxime cum tam in Litteris Episcopi, quam in posteriori Decreto, de Indulto *erigendi Oratorium* præcipue sit sermo. Ceterum in pœnam indebitæ accusationis Episcopi, una simul cum negligentia, qua sine caussa Indultum exequi neglexerat, onus postulandi revalidationem irrogari poterat. Etsi enim ad tacitam renunciationem Privilegii post Inocentium III. cap. 16. *Ascendentibus*. Tit. *de Privileg. & Excessib.* multo majus temporis spatium requirant Juris Interpretes, quam trium Annorum periodum; tamen hoc genus Indulti, quod ob spiritualem consolationem Animarum conceditur, non debet, quantum reor, metiri ad normam eorum privilegiorum, quæ ob solam utilitatem temporalem conceduntur; cujusmodi erant decimæ, de quibus loco cit. Innocentius III. loquitur; quasque cum exigere 40. Annorum tempore Monachi quidam neglexissent, propterea earum privilegio sponte renunciasse declaravit. Alia porro esse debet ratio caussæ, quæ ex propria negligentia oritur; alia caussæ involuntariæ: nam si hæc longo tempore impedierit exercitium Indulti Apostolici domesticarum Missarum; non tamen videtur illud sua virtute spoliatum, quod usquead mortem Privilegati duraturum conceditur.

XXXVI. De Persona principaliter Privilegiata inquiri insuper potest, an si fuerit impotens ad Ecclesiam accedere Die Festo, potensque facile uti obtento privilegio, assistere Sacrificio, ejusdemque celebrationem curare in proprio Oratorio approbato teneatur? Si in hac quæstione solvenda Scriptorum numero pugnandum esset, vinceret forte negativa responsio, quam nomen ipsum *Privilegii* liberum favorem alteri collatum significans a multis extorsit. Attamen nec destituitur omnino Scriptorum suffragio responsio affirmativa, quam præcipue doctus Pasqualigus quæs. 662., & Auctor Supplementi additi Operi Morali P. Reinfestuell tuentur; nec caret probabilioribus argumentis, quæ tum severitas obligationis Missam audiendi singulis Diebus Festivis, si non impediant gravia obstacula, tum ratio specialis Privilegii domesticarum Missarum suppeditant. Et quod ad strictum, rigorosumque debitum colendi Deum per Sacrificium attinet, nullam rationem video, propter quam ab illius privilegii adimpletione liber ille dicatur, cui tam facilis, promptusque est modus praecepptum Deo obsequium præbendi; cum aliunde multo majora sustinere cogeretur incommoda, ut grave hoc debitum persolveret, quod licet ab institutione ecclesiastica, & probabiliter apostolica oriatur, nonnihil tamen admistum habet de obligatione Juris Naturalis, & Divini. Etsi enim a voluntate, ac arbitrio cujusque pendeat privilegium domesticarum Missarum postulare: Tamen cum aliquis illo instructus fuerit, eoque uti cæperit, faciliorem sibi ipsi reddidit viam adimplendi præceptum. Unde igitur excusationem accipiet prætermissi Sacrificii, cum non obstante impedimento prohibente accessum ad Ecclesiam, approbatum, percommodumque Oratorium ex privilegio apostolico Ecclesiæ defectum supplens in pro-

propria domo habeat? Certe si cui ex speciali gratia concederetur erigere Oratorium publicum proximum propriæ habitationi, aut aperire privatum aditum in aliquam Ecclesiam, ut commodius Missæ assistere valeret, a nullo excusaretur, cum impotens ad aliam Ecclesiam accedere, neque proximam valens adire per publicam Januam, adhuc commodiorem modum Missæ audiendæ negligeret. Etenim licet ex privilegio ipsi tanta commoditas advenerit, adhuc cum difficiliora non potest adhibere media, valde æquum est, ut faciliora exerceat.

XXXVII. Insuper admitto privilegia mere personalia pro libito deseri, aut usurpari posse: At semel facto exercitio, de quo agimus, transit Privilegium in Locum ipsum, qui ex privilegio idoneus evasit post Ordinarii approbationem implendo præcepto; ac proinde dilatavit Privilegiati facultatem, ut qui prius solum in Ecclesiis præcepto Missæ audiendæ satisfacere poterat, etiam in Oratorio privatæ domus illiud adimplere posset. Dum ergo grave ipsi non fuerit Sacerdotem celebrantem vocare; licet ei desit facultas ad Ecclesiam accedendi; non intelligitur ei deesse copia Sacrificii, cui in Loco apto assistens festivo die Missæ præceptum exequatur. Male autem me judice diceretur tunc Privilegium potius gravaminis sarcinam imponere, quam solatium deferre; quoniam non modicum solamen est etiam deficientibus Ecclesiis alibi commodius Divinis vacare Mysteriis. Cæterum insolitum non est sæpius quosdam Privilegiatos ad aliquod præceptum cogi, quod, nisi privilegio instructi fuissent, ob impotentiam ipsorum non obligaret. Sit aliquis ob specialem gratiam Principis certis capax gaudere prærogativis, & interim occurrat proximorum gravis necessitas, cui ille non aliter succurrere possit, nisi exercitio utens suorum privilegiorum; profecto, ut arbitror, præceptum caritatis tunc exigere concessæ facultatis exercitium nemo negaverit. At non disperam video caussam pro exercitio privilegii Missarum domesticarum, quando aliter privilegiatus præceptum Missæ audiendæ adimplere non valeat.

XXXVIII. Audebo amplius, cum firma steterit præcedens responsio, & affirmabo, quod Pater-Familias teneatur exequi Privilegium, ut hac ratione, si quis suorum Domesticorum, quem Pontifex participare finit de Indulto, ad Ecclesiam die Festo accedere impotens fuerit, in Privato Oratorio Missarum celebrationi assistere valeat, & præceptum facile exequatur. Sane Pater-Familias sine gravi suo incommodo curare debet, ut omnes de Familia existentes ecclesiastica præcepta adimpleant; & hoc maxime, pro cujus executione frequenter Sacri Pastores (Hoc etiam insinuabat vehementer S. Carolus in I. Mediol. Synodo.) monere solent Familiarum Patres, ut Diebus Festivis operam omnem adhibeant, ne Filii, ac Famuli interesse negligant. Nam sicut ait S. P. Augustinus Lib. 19. de Civit. Dei cap. 16. *qui vere Patres-Familias sunt, omnibus in Familia sua tanquam Filiis ad colendum, & promerendum Deum consulunt*. Hactenus dicta manifestant, quam me propensum sentiam in affirmativam responsionem propositæ quæstioni dandam: Simul tamen nollem a quoquam redargui, cum sciam caute incedendum esse in oneribus imponendis; & tunc maxime, quando plures Scriptores hæc onera non adesse existimant.

CAPUT XXII.

De Domo, in qua Privilegiatus exequi potest Privilegium Missarum celebrandarum in Privato Oratorio.

I. Si Privilegium Missarum domesticarum, quod passim Viris Nobilibus a R. Pontifice conceditur, libere permitteret eas celebrari facere in quocunque Oratorio privato, multis certe irreverentiæ periculis obnoxium foret; imo jam inde pateret, quod non alio fine Nobiles, ac Illustres Viri idem privilegium sibi ipsis concedi desiderarent, quam ut publicæ posthaberentur Ecclesiæ; non vero ut commodius propriæ devotioni, ac spirituali consolationi satisfacerent. Quamobrem ad sanctius, majoreque cura custodienda Oratoria Rei Divinæ faciendæ destinata; atque ad conservandum finem intentum in apostolico favore visum fuit necessarium decernere, ut Oratorium a Privilegiato extrueretur *in Domo suæ habitationis*, vel expressius *in Domo solitæ suæ habitationis*.

II. Quid vero requiratur ad solitam Habitationem frustra in verbis Indulti requiritur; cum ab eo supponatur, quod ex communiter receptis Juris Regulis, atque ex probata consuetudine, Doctorumque sententia ad determinandam solitam habitationem attendi, ac desiderari solet. Jam vero quantum mihi licuit deprehendere, non expostunt Scriptores velut necessariam continuam habitationem in aliqua domo; ut hæc *solita* alicujus habitatio dicatur: Potius satis esse concedunt, ut per majorem Anni partem aliquis certam domum habitare consuescat. Nam licet multo plura requirantur ad habitationis domicilium in aliqua Regione, aut Civitate acquirendum; quam ad verificandam solitam habitationem in certa Domo: Attamen variatum, mutatumque domicilium non intelligitur ex eo, quod Habitator alibi ad breve aliquod tempus sine animo illic jugiter commorandi se transferat; cum domicilium facto, & animo transferatur, ut optime Sanchez Lib. 3. de Matrim. Disput. 23. num. 2. ex L. *Domicilium* D. *ad Mancip.* adverterat. Dum enim ab uno in alterum Locum aliquis se transtulerit vel recreationis caussa; vel ob aliquod negotium quamprimum expediendum; vel ob alias similes rationes, quæ se ipsis aperte produnt non adesse animum transferendi alibi habitationem; non propterea prior Locus esse Domus solitæ habitationis desinit, quia in alio Loco se gerit velut Hospes, & Peregrinus. Sicut autem ad domicilium habitationis interruptum, ac deinde reparandum *non satis est domum aliquem rediisse, si mente alienus est*: Ita neque ad domicilium habitationis interrumpendum sufficit aliquem ad breve tempus alio se transferre, si interim conservet animum redeundi, qui simul ex quibusdam circumstantiis clare manifestetur. Multo igitur magis perseverat aliqua domus tanquam solita habitatio cujusdam, quamvis ab isto identidem eam corpore deseri cum animo redeundi contingat. Hac sane ex caussa nemo ambigit, quin domus illa sub veræ appellationis, & proprietatis ratione permaneat solita alicujus habitatio, etsi identidem Habitator vel rus petat, vel iter aliquod peragat.

III. Similiter conveniunt Scriptores

res in eo, quod domus statim evadat solita habitatio alicujus, postquam aliquam illic moram fecerit, cum animo in illa pro magna Anni parte habitandi. Revera sæpissime, ut refert Fagnanus Lib. 3. Decret. in Cap. *Significavit*. Tit. *de Parochiis, & alienis Parochian*. S. Congregatio Cardinalium Concil. Trid. Interpretum declaravit valida fuisse Matrimonia celebrata coram Parocho illius Parochiæ, intra cujus fines sese ad mensem, vel paullo amplius alter Sponsus receperat; quia hæc mora satis esse poterat ad ostendendum animum ducendi in eadem Parochia tantam moram, quanta sufficere videbatur, ut quis in illa non ad instar Hospitis, sed tanquam habens Habitationem manere diceretur. Profecto nisi Sponsus in Parochia domum habitationis suæ haberet, ab ejusdem Parocho matrimonio jungi non posset, nisi forte recenseretur inter vagos, sive in numero illorum, qui nullibi habitationem habent. Nihil autem præjudicat, quod paullo postquam aliquis certam domum habitare cœperit cum animo ibi habitationem suam protrahendi, ad aliam domum habitandam se transferat. Cum enim habitatio ab animo manendi juncta simul aliqua mora præcipue denominationem accipiat; quid interest, si postmodum mutato animo deinde Habitator in alteram domum commigret? Non ergo frequens ista mutatio Habitationum veram alicujus domus habitationem destruit, quoties ex circumstantiis appareat Habitatorem ad illam domum sincero animo diutius commorandi accessisse; & aliunde in ea aliquo tempore moram ipse traxerit: Secus non nisi consummata longi temporis mora domus aliqua diceretur solita cujusdam habitatio; ac præcedente toto tempore, qui in illa moraretur, hospes potius, ac peregrinus vocandus foret, non habitator. At quis propriæ locutionis tenax, ac servata hominum consuetudine tanto appellationum abusu delectabitur? Quoniam igitur ille hospes non dicitur, ex quo habitare cœpit domum aliquam, animumque paratum præsetulit ad illam moram protrahendam; inde consequitur statim domum evadere, ac dici *solitam habitationem* alicujus, quamvis qui animo commorandi ad illam venit, nondum in eadem diuturnam moram duxerit. Enimvero ubi quis pro hospite non habetur, jam verus Habitator nuncupatur ex L. 1. §. *Hæc autem verba*. D. *de his qui dejecerunt*. dicente: *Tantum interest inter Habitatorem, & Hospitem; quantum interest inter domicilium Habentem, & Peregrinantem*

IV. Videmus autem nonnunquam Viros aliquos, ac præcipue Nobiles, quotannis partim in una, partim in alia domo commorari; ac postquam per unam Anni tempestatem domum unam incoluerunt, altera accedente tempestate in aliam similiter domum habitandam se transferre. Quærat itaque aliquis, an utraque ista domus pro solita alicujus habitatione reputari valeat? Hujus quæstionis solutionem petendam esse existimo ex Lib. 50. Pand Tit. primo, in quo sæpe supponitur aliquem habere posse duplicem habitationis domum, dummodo *ex æquo* in illis commoretur. Videri potest Lex *Labbæo*, & L. *Assumptio* §. *Filius* D. *ad Municipalem* &c., quæ sic sonat; *Viris* (Alii legunt *Juris*) *Prudentibus placuit duobus Locis posse aliquem habere domicilium, si utrobique ita se instruxit, ut non ideo minus apud alteros se collocasse videretur*. Etiam Bonifacius VIII. cap. 2. *cum quis* Tit. 22. *de Sepult*. in VI. supponit, quod aliquis duo habere possit domicilia *se collocans æqualiter in utroque*. Necessarium ergo erit, ut per mediam Anni partem aliquis inhabitare sit solitus utramque domum, unde duplici domo habitationis fruatur. Nam si majorem Anni partem transigere in una domo, & tribus tantum circiter mensibus incolere alteram consuescat, non jam aliam habitationem obtinebit, nisi quam ei præbet do-

domus illa, in qua per majorem Anni partem suam habitationem ducere consuescit. Iccirco ruralis domus, ad quam aliquis est solitus accedere *causa recreationis*, *aut ad ruralia exercenda*, ut loquitur Bonifacius VIII. P. cap. *is qui* Tit. *de Sepultur.* in VI. non novam habitationis domum præbet Domino, nisi diuturniorem illic moram duxerit, & per majorem Anni partem in ea habitaverit.

V. Dum vero leges requirunt pro duplici habenda habitationis domo, ut æqualiter in utraque domo aliquis habitet, id morali modo, quem Jura sæpe juxta prudentum æstimationem considerant, intelligitur, ut apte P. Sanchez Lib. 3. de Matrim. disp. 24. n. 3. observavit. Unde tunc solum duplicis illius habitationis ratio destruetur, si notabiliter major, diuturniorque commoratio in una præ altera domo trahatur. Ex his consequens esse puto neminem simul tres, aut quatuor habitationis domos habere posse; nam cum Leges de duplici tantum loquantur, ac æquale in illis habitationis tempus postulent, satis innuunt tantum temporis requiri ad veritatem habitationis servandam, quantum spatio dimidii anni correspondeat, quod certe impendi non poterit, si eodem anno tres, quatuorve domus partitis quatuor Anni tempestatibus incolantur. Quare ubi quis saltem per mediam Anni partem habitare consuescit; ibi servato Jurium rigore domus propriæ, solitæque habitationis statui debebit.

VI. Disputant autem secum inter Doctores, an simul gaudeat aliquis priori habitatione, dum actu reliqua anni medietate suam habitationem in altera domo ducit. Visus est in hac re ambiguus Ulpianus relatus Cap. *ejus qui* §. *Celsus* D. *ad Municipia*. Verum valde probabilem reddit affirmativam responsionem Bonifacius VIII. P., cum cap. jam cit. *de Sepul.* ait, quod ambæ Ecclesiæ, quibus subduntur binæ habitationis domus dividere inter se debent canonicam portionem contingentem ex sepultura illius, qui duplici gaudens habitatione *in Loco Tertio* tumulari elegit. Hanc sententiam plures libenter suscipiunt; nec dubitant etiam ad valorem Sacramenti Matrimonii ab habente duplicem domum habitationis eligi pro libito posse Parochum, intra cujus fines domus una, licet actu non habitata reperitur. Valde quippe hæc interpretatio Legis congrua apparet, utpote favens habenti duplicem habitationem, nec poscens rigorosam, ac strictam expositionem, cum nulli contrariæ Legi opponatur.

VII. Opportunum duximus ista præmittere, quibus tutius exponeremus sensum Apostolici Indulti concedentis in Oratorio domus *solitæ habitationis* sacrificium celebrandum. Poterit ergo quis obtento Privilegio frui, statim atque ad domum aliquam habitandam venerit animo ibi diutius, seu per majorem Anni partem habitandi: Nec opus est eo usque differre exercitium gratiæ, quousque tantum temporis spatium decurrerit, quantum pro solita *reali* habitatione requireretur. Poterit etiam prosequi Missarum celebrationem in eodem Oratorio, si contigerit mutare animum, & de alia habitationis domo eligenda decernere; cum nondum cesset esse solita habitatio alicujus illa domus, a qua aliquis nondum re, & facto discesserit. Poterit demum fieri Missarum celebratio in duabus domibus, in quibus Privilegiatus duplicem habuerit habitationem; ita ut etiam pro illo tempore, quo unam domum inhabitat, si voluerit aliquo die ad priorem diverte-re, adhuc poterit in eadem frui privilegio, cum utraque sit domus solitæ suæ habitationis.

VIII. E contra 1. non poterit Privilegiatus exequi privilegium in domo habitationis alterius: 2. in domo, ad quam sine animo habitandi per majorem Anni partem venerit. 3. in domo, ad quam caussa recreationis, vel alicujus negocii peragendi accesserit, nisi

nisi in illis pariter per majorem Anni partem morari decreverit. 4. Si habuerit duplicem habitationis domum, simul nequit unus, & idem Privilegiatus in utriusque domus Oratorio Indultum exequi, quod unicam Missam tantummodo favore Privilegiati concedit. Singula hæc dicta sint pro interpretatione illorum verborum Indulti: *in domo solitæ habitationis*, nihil hic differendo de Civitate, aut Diœcesi, in qua vigore Indulti esse debet domus propriæ habitationis; quoniam de hac quæstione infra uberius agemus.

IX. Prætermittitur sæpe in Pontificio Privilegio particula limitans *solitæ*, & tantum præscribitur: *domus habitationis*. Hæc omissio majorem exhibet ampliationem gratiæ, nec tantum rigorem exigit, quantus in reliquis postulatur, ut in proprio sensu tenor Indulti, ac vis illius particulæ servetur. Imo videtur, quod mera hæc, aut similis formula: *in privatis domorum vestræ habitationis Oratoriis*: concedit liberam facultatem celebrandi in quibuscumque domibus, quæ sint non aliorum, sed principaliter Privilegiatorum habitationi tantum destinatæ, licet uno, alterove ad summum mense in istis eum habitare contingat. Certe pro Oratoriis Ruralibus res evidens est, in quibus Privilegiati illi absque ullo periculo excedendi limites facultatis concessæ celebrari Missas faciunt, quamvis autumnali tantum tempore caussa recreationis, ac valetudinis Ruri in propriis domibus alteri non locatis habitent. Scio quidem pro Oratoriis privatis Ruri existentibus specialem fieri oportere exceptionem; quia cum non familiare, sed potius infrequens sit, tamdiu in Villis Nobiles Viros esse solitos habitare, ut tempus Villicationis tempori urbanæ habitationis correspondeat; si necessaria foret juxta proprietatem verborum Privilegii tam longa mora, aut animi præparatio ad habitandum per majorem Anni partem in eadem domo rurali, quemadmodum necessarium esse observavimus ad conservandum rigorem *solitæ* habitationis in domo; superflua simul esset pene omnibus Nobilibus gratia Pontificis, qui tamen in illius concessione bene exploratam habet intentionem Oratorum, eisque benigne suo Privilegio satisfacit. Verum si verba ista: *in domo habitationis vestræ*: juxta rigorosum sensum exigerent tantam moram in domo, quanta exigitur superaddita particula *solitæ*; tunc quantumvis aliud cuperet Oratorum intentio, nihil amplius isti consequerentur, quam verba Privilegii in propria, ac stricta ipsorum significatione concederent; Cum non ab intentione Petentis, sed ab arbitrio Concedentis amplitudo, vel restrictio Privilegii mensuretur.

X. Potius itaque dicamus hoc unice verba illa resonare, ut domus aliis usibus non sit destinata, quam ad Privilegiati habitationem quodque aliquo tempore reapse ab illo habitetur. Ita quadrabit Privilegii expositio cum communi consuetudine, quæ pro interpretatione firmanda aptum suggerit argumentum. Præterea, dum Tò *solitæ* non apponitur, sed nude exprimitur in Apostolico Indulto *domus habitationis*, ista duo omnino sufficient, Primo ut domus sive in Civitate, sive Rure nemini locetur, meræque habitationi Privilegiati vel actu deserviat, vel parata existat: Secundo, ut in illa domo aliquo Anni tempore privilegiatus commoretur, quin requiratur ad executionem Indulti diutius ibi degere. Sicut enim Viri Nobiles diu magis in Civitate, quam Rure habitare solent; ita non tam raro evenit, ut illi, qui jurisdictionem temporalem exercent, in loco suæ jurisdictionis longam moram protrahant, & brevi spatio temporis in Civitate morentur. Quod ergo pro illis valet vigore privilegii concessi pro domo habitationis ruralis; valere æquum est etiam pro omnibus, quibus privilegium *pro domibus habitationis in Civitate*, & *Diœcesi* sine particula

tionis propriæ; ut quamvis taceretur in illo verbum *habitationis*, & tantum exprimeretur v. g. *in domus tuæ Oratorio*; ficut exprimebatur in formula Indulti, quam Tamburinus de Sac. Misf.c. 4. recitat; adhuc Dominus locatæ Domus in hac nequiret Privilegium, de quo agimus, exequi. Nam abunde ex pronomine *Tuæ* & ex illis verbis: *ab omnibus domesticis usibus libero*: Pontificis intentio limitans ad privatum Oratorium Domus habitationis propriæ detegeretur. Id appositissime observavit Pasqualigus quæst. 633. recte considerans tum pronomen illud proprio sensu respicere domum, quæ actu possidetur a Privilegiato; tum alia verba non apte convenire locatis Domibus; cum ad domesticos Privilegiati usus pertinere numquam valeat domus, quæ alterius facta est habitatio. Quare si Pontifex singulari penitus Privilegio potestatem alicui celebrandi in quocumque Oratorio domestico extra domum propriæ habitationis tribueret, eam manifeste exprimeret, ne sensus Indulti ad consuetas concessionum formulas torqueretur. Profecto dum hanc amplissimam facultatem concedit Gentilibus suis, id simul expresse exponere non prætermittit, ut patet legenti Privilegium cap. 20. num. 22. descriptum. Dicta pro domo locata vellem applicari etiam pro illa domo, quæ nullatenus deseruit habitationi illius, cui Indultum Pontifex tradidit; ut proinde, etiam in casu reticitæ particulæ exprimentis habitationem, Privilegiato gratiam apostolicam exequi in quacumque domo non licere inferamus.

XV. Antea autem supposuimus licere Privilegiato uti Privilegio Papali, etiamsi habitationis domum mutaverit. Non pœnitet illud supposuisse, quod receptissima praxis a nullo repræhensa, imo potius Episcoporum judicio roborata confirmat. Ut igitur privilegiatus in Oratorio prioris suæ habitationis domus, quam deseruit, non amplius celebrari facere Missas potest, utpote quia Indultum determinat Oratorium in Loco *propriæ*, seu *solitæ habitationis*: Ita novum sibi in alia domo *suæ habitationis* aptare poterit Oratorium, in quo, postquam ab Ordinario approbatum fuerit, ejusdem Indulti Beneficio fruatur. Ratio priorem partem assertionis demonstrans ex ipsa Indulti formula, & fine concessionis desumitur. Habemus etiam declarationem Sac. Congregationis Concilii in Toletana Tom. 27. Decr. fol. 405. ubi cum quæreretur: *An Sacerdos sive Secularis, sive Regularis celebrare possit in Oratorio prædicto* (privatæ domus) *in casu, quo in dicta domo non continuet habitare Persona illa, cui fuit concessum Indultum prædicti Oratorii*? S. Congr. die 21. Maii 1672. respondit *negative*. Alteram partem ejusdem assertionis suadet proprietas Privilegii personalis, quod juxta Regulam VII. Juris in VI. *Personam sequitur*; ita ut illius sit particeps Persona Privilegiata quocumque se conferat. Profecto si inspicimus proprium Privilegii sensum, aliud desiderari non advertimus, nisi hoc unicum, ut Oratorium in domo *propriæ*, seu *solitæ habitationis* exstruatur. Quantum vero attinet ad determinationem unius præ altera domo, nihil penitus in illo reperitur; quod tamen videbatur necessario exprimendum, ut dubium dissolveret ita frequens, ac obvium; sicut frequenter mutari domum habitationis contingit. Cæterum nulla prudens conjectura occurrit, unde vere interpretemur a Pontifice eo sensu limitatam domum habitationis propriæ, ut noluerit ultra gratiam perseverare, si habitatio in alteram domum transferretur. Quo enim modo magis poterat inclinare Pontificem una potius domus præ altera, cum aliud in determinatione domus non respiciat, nisi & commoditati uberiori Supplicantis prospicere; & simul impedire, ne in alienæ habitationis domo Missæ a Privilegiatis celebrare fierent?

XVI. Verum utrum ista Privilegiato-

torum facultas perseveret, cum in aliam Diœcesim, vel etiam intra eandem Diœcesim sistendo, dum e Civitate ad Rura, aut e contra suam transferunt habitationem, in quæstionem vocatur propter alia Indulti Papalis verba Diœcesim, vel Civitatem exprimentia: *in privato domus tuæ Civitatis N.*, vel *Diœcesis N.*, vel *in privatis domorum vestræ habitationis in Civitate, & Diœcesi N.?* Dubium aliquibus ingesserunt hæc verba tanquam coarctantia executionem Privilegii Personalis ad unum tantummodo locum; nec liberam facultatem præbentia, ut in quamcumque Diœcesim, vel Locum Diœcesis habitationem Persona Privilegiata transtulerit, secum etiam personalem gratiam transferat. Aliquando enim privilegia Personæ concessa certas limitationes ex voluntate Concedentis habent, a quibus frui gratia concessa certis solum in Locis coarctantur. Non profero aliena ab argumento hujus Operis exempla, quia unum suppeditatur ex hoc ipso privilegio, quod exponimus; quodque pro domo propriæ, seu solitæ habitation is restringitur, nec ad alias domos extendi potest, in quibus hospitari, aut brevi tempore Privilegiatum commorari contigerit: Imo sæpe pro rurali tantum, & aliquando pro sola urbana habitationis domo conceditur, sicut infra adnotabimus.

XVII. Propositam quæstionem exponunt Novarius, Pasqualigus, Mostazus, Pignatellus, & præ ceteris Card. Petra Tom. 2. Commen. ad Constit. 8. Honorii III. pag. 496. Ed. Rom., qui concorditer observant mentionem Diœcesis, aut Civitatis in Apostolico Indulto fieri non ad limitationem Privilegii Personalis, sed ad designandum, demonstrandumque Locum, in quo moratur ille, cui Privilegium conceditur, ut inde sine ulla confusione, aut ambiguitate discerneretur, quem Papale Breve respicit. Non possumus non libenter subscribere huic interpretationi, quem finis Concedentis confirmat, & propria verborum significatio non respuit in illis Indultis Apostolicis, in quibus mentio Civitatis, vel Diœcesis non afficit Oratoria ipsa, sed Personam tantummodo, cui conceditur his verbis: *Tibi Diœcesis N...., ut in privato domus tuæ solitæ habitationis Oratorio &c.* Hoc modo elapso sæculo quædam Privilegia describebantur, quorum exemplar Thomas Tamburinus L. 1. de Sacrif. Missæ cap. 4. §. 4. recitat. In hoc autem genere Indultorum, si finem inspicimus Pontificis gratiam indulgentis, nullum fundamentum occurrit, ut illud privilegium ad unam potius, quam alteram Civitatem, ac Diœcesim limitare voluerit; cum unice intenderit Oratorem privilegio instruere, per quod commode in Loco propriæ habitationis Missarum celebrationi interesse valeret. A verborum porro propria significatione non absceditur, cum illa intelliguntur in sensu demonstrante locum habitationis actu ab Oratore occupatum, dum preces fudit; ut indicata Diœcesi certius pateret, cui gratia concederetur. Imo potius a legitima verborum significatione recederemus, si ad peculiaris Diœcesis fines coarctatam voluerimus facultatem, quæ solum postulat, ut Oratoria sint in habitationis domo illius, in quem Breve dirigitur; & nullam determinat Diœcesim, in qua obtento Indulto fruatur. Quocirca si hoc modo Apostolicum describeretur Privilegium, jam Privilegiatus mutatione suæ habitationis nullatenus veritatem verborum Indulti violaret, cum unusquisque de una in alteram Diœcesim etiam impetrato Privilegio Domesticarum Missarum solitam suam habitationem transferre potest.

XVIII. Nec vero opponatur hanc interpretationem nimis extendere Indultum ipsum, quatenus inde plura Oratoria contra intentionem Pontificis eidem Oratori concedentis licentiam in uno solum Missam celebrari faciendi permitti videantur. Enimvero hujusmodi objectio simul subverteret aliam a nullo reprobatam sententiam, vide-

videlicet licitum fore Privilegiato uti suo privilegio mutata domo suæ solitæ habitationis intra fines ejusdem Diœcesis, aut Civitatis, de quibus Indultum expresse loquatur; quoniam etiam in hac habitationis mutatione necesse est communicari pluribus Oratoriis ejusdem Indulti virtutem, ut in illis Missæ peragi valeant. Quod ergo sine indebita Privilegii Papalis extensione licite fieri potest in diversis domibus ejusdem Diœcesis, aut Civitatis; æque fieri posset ratione Indulti, in quo Diæcesis domum habitationis expresse non afficeret, dum Privilegiatus in aliam Diœcesim ad habitandum commigraret. Præterea magna laboraret æquivocationis ambage, qui talia opponeret, existimans privilegium ex eo duplicari, quod prius in uno Oratorio applicatum alteri subinde applicaretur. Falsa adeo, & inepta Apostolici Indulti expositio procul penitus abigatur, cum unitas, aut pluralitas privilegii inde sumatur, quod tantum in uno, aut simul in pluribus Oratoriis Missa celebretur. Quare si quis habuerit diversas habitationis suæ domos, & in earum singulis Oratoria ab Ordinario approbata, dummodo simul in illis omnibus Missæ non fierent; sed tantum in eo celebrarentur, quod in Domo habitationis actualis Privilegiati erectum fuerit; quamvis deinde aliis diebus, quibus ad aliam domum se transfert, Oratorio illic extructo utatur, adhuc unitatem Privilegii conservat, nec pro singulis Oratoriis singulare Indultum exposcitur. Tunc igitur solum exposceretur novum Apostolicæ Sedis Privilegium, si eodem die in diversis Oratoriis Missas peragi desideraret Privilegiatus; quia ad amplificandum effectum Privilegii nova Concedentis gratia requiritur. At vero cum hodie in uno Oratorio, cras in altero privilegii effectus exercetur, jam non extenditur ipsum privilegium, quod unitatem Oratorii alio sine non respicit, nisi quatenus unica Missa concessa pro singulis diebus, in unico tantum Oratorio celebrari potest. Si enim in duobus Oratoriis Sacrificium eodem die peragetur, jam non unicam, sed duas Missas a Pontifice concedi oporteret.

XIX. Quam tuiti sumus sententiam, confirmari posse existimo S. Congregationis Decreto. Obtinuerat quidam Patricius Januensis Die 28. Aug. 1601. a Clemente VIII. Indultum, quia *continuo Podagræ morbo* laborabat, *ut in privato domus* suæ *Oratorio* Missam celebrari facere posset. Verum etsi nulla adjecta in illo legatur restrictio pro domo urbana, supplicem Libellum, qui extat Tomo 35. *Position.* fol. 645., exhibuit ista continentem. *Cum* N. N. *vigore suprascripti Indulti a Sanctissimo impetrati credat, & cupiat Sacrum audire posse in Oratorio privato suæ domus non solum in Civitate, sed etiam in Villa pro tempore, quo ibi commoratur; Supplicat humiliter S. Congregationi; ut an id sibi liceat, nec ne, declarare non gravetur.* Jam vero S. Congregatio, sicut ad calcem Libelli adnotatur, *Die 27. Septem. 1601. censuit licere, dum tamen id Oratorium Rure constructum habeat easdem qualitates, quæ in Brevi exprimuntur.* Quod ergo dictum est de valore Brevis etiam extra Civitatem, quando Oratoria Civitatis ab ipso non determinantur; idem pariter dicendum videtur, de valore ejusdem extra Diœcesim, si Oratoria in certa Diœcesi non fuerint determinata.

XX. Quamvis autem multa diximus, ut non omnino recederemus a sententia Scriptorum, quos Magni facimus; quique forte non de aliis Indultis Apostolicis locuti sunt, quam de illis, in quibus Civitatis, seu Diœcesis nomen ad solam demonstrandam Personam exprimitur: Attamen considerantes verba, quibus frequentius Apostolica Brevia describi solent, non universim verum putamus, ut qui facultate fruebatur in aliqua Diœcesi, vel Civitate Missæ celebrandæ in approbato privato Oratorio, eadem quoque frua-

fruatur, dum in alia Diœcesi, aut Ruri habitationem fixerit. Advertendum enim est, quod non solum Diœcesis, aut Civitatis nomen applicatur Personæ: *Tibi Diœcesi* N.; verum etiam Oratoriis ipsis: *in Privato domus tuæ habitationis in Civitate N.* (aliquando additur *& Diœcesis* N.) *existente*. Si unice Diœcesis nomen aptaretur Personæ, evidenter appareret eo tantummodo fine apponi, ut hinc certa nota Privilegiatus a reliquis omnibus discerneretur, qui forte in aliis Diœcesibus simili Nomine, Titulo, aut Nobilitatis dignitate insigniuntur. At nomen Diœcesis applicatum Oratoriis gerere nequit vices demonstrantis Personam; sed solum potest determinare Locum, in quo Oratoria capacia Indulti debent esse constructa. Obvius ipse sensus illorum verborum apertissime limitationem privilegii pro Oratoriis intra Diœcesim extructis ostendit. Imo alius esse non potest; nam sicut Diœcesis nomen aptatum personæ determinat Personam Diœcesanam; ita nomen Diœcesis aptatum Oratoriis, in quibus sacrificium celebrari permittitur, Oratoria in Diœcesi posita ad gratiam exercendam determinant. Insuper par penitus est ratio, quantum ad limitandum Locum pertinet, exigere, ut Oratorium in domo propriæ habitationis erigatur, quam præscribere, ut in Civitate, vel Diœcesi N. illud ædificari debeat; cum nonminus illa, quam ista conditio Oratorii locum determinet. Quare sicut propter priorem limitationem ab Indulto exigitam Oratorium in domo propriæ habitationis erigere oportet; Pariter necesse erit ex aliis verbis Indulti, ut Oratorium intra fines Civitatis N. extruatur, si Indultum ad Oratoria existentia in illa Civitate respicit; vel saltem intra limites Diœcesis N. erigatur, si Indultum ad Oratoria in Diœcesi N. expresse respexerit.

XXI. Confirmatur ex modo, quo Orator a Pontifice postulans facultatem Oratorii domestici pro Civitate N., aut simul etiam pro tota Diœcesi N. suas preces fundere solet. Non illimitatam, aut pro omnibus Provinciis liberam facultatem sibi concedi postulat Orator; sed pro aliqua Civitate, aut Diœcesi determinata, in qua habitat; cum sciat multo difficilius impetrari, multoque plures, gravioresque causas moventes requiri ad impetrandam ampliorem gratiam pro diversis Provinciis, quam pro una Civitate, aut Diœcesi requirantur. Pontifex ergo respiciens ad preces suum dirigit Indultum; nec ampliora concedere optime præsumitur, quam ab Oratore ipso fuerit humiliter supplicatum. Quare cum pro interpretationibus faciendis causas rerum diligenter perpendere debeamus, juxta illam regulam Cap. 6. *Intelligentia*. Tit. *de Verbor. significat.* insertam: *Intelligentia dictorum ex caussis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus*; Apostolicum Indultum solum permittere Missarum celebrationem intra Civitatem, aut Diœcesim determinatam consequitur. Hoc modo cum precibus correspondet Apostolica Gratia, quæ sæpe in parte tantum illas exaudit; & rarissime, ultra quam petitur, uberiora concedit.

XXII. Ita vero certum est coarctari vigore Indulti Oratorio existentia vel in Civitate, vel in Diœcesi determinata, ut quando Pontifex concedit licentiam tam pro Civitate, quam pro Rure, seu Diœcesi, id soleat exprimere. Videat Lector formulam a nobis descriptam Cap. 20. num. 20. Imo sæpissime Viris Nobilibus, qui Jurisdictionem temporalem nullibi exercent, negat facultatem celebrandi in Oratorio privato Urbanæ Domus, & solum pro Domibus Ruralibus eam indulget, & limitat; unde vel novum exposcere Indultum pro Urbanis Domibus, vel expressam ampliationem præcedentis impetrare coguntur, quæ sæpe etiam merito denegatur. Multo magis idem evi-

evidens sit in Privilegiis modo *Commissario* elargitis; quæ cum determinate ad certum Episcopum dirigantur, illi soli a Pontifice necessaria facultas tribuitur approbandi Oratorium, quod intra fines propriæ Diœcesis consistere debet; quoniam ad exercendum actum Jurisdictionis in aliena Diœcesi etiam altera Pontificia Delegatione indigeret. Similiter qui caussa infirmitatis pro Oratorio privato Urbanæ Domus Indultum impetraverunt, nisi in isto exprimatur Diœcesis sine limitatione solius Civitatis, quoties extra Civitatem se conferunt, licet intra Diœcesim permaneant, adhuc nequeunt in Oratoria villaris domus secum transferre Pontificiæ Facultatis indulgentiam. Repetat Lector privilegium Cap. 20. n. 18. editum, in quo Facultas Sacrificii celebrandi *in privato domus suæ habitationis in Vinnensi* Urbe extenditur ad Festa Solemniora, ut durante infirmitate podagræ posset *in eodem Oratorio* celebrare facere. Alterum etiam recoli posset Indultum eodem Cap. num. 19. recitatum, in quo facultas ad domesticum Oratorium in *Terra de Piscolanciano* existens restringitur. Demum qui Jurisdictionem temporalem alicubi obtinent, simul etiam Diœcesim exprimunt Oppidi sibi subjecti; ut dum Pontifex exprimit in Indulto concessionem pro Oratoriis erectis in domibus habitationis propriæ in Locis temporali dominio illorum subjectis, libere valeant ibidem domesticas Missas celebrari facere, quamvis Loca subjecta in aliena Diœcesi contineantur. Frustra autem ista Locorum aperta expressio fieret; si unicuique in quacunque Diœcesi ad Locum suæ habitationis transferre facultatem Apostolici Privilegii liceret.

XXIII. Quod hactenus demonstravimus, praxi, ac consuetudine munitur, ut proinde nihil magis ad confirmationem desiderari oporteat. Vigebat ista etiam inter crepundia elapsi Sæculi, propter quam Patricius ille Januensis, cujus supra meminimus, de Civitate ad Rus facultatem transferendo etiam limites Indulti transgredi verebatur. Medio elapso Sæculo adhuc perseverabat, ita ut, cum P. Diana Illustrifs. Maraldum Secretarium Brevium Innocentii P. X. hac de re interrogasset, iste responderit necessarium esse alterum Indultum pro iis, qui extra Civitatem, & Diœcesim suam habitationem transferunt; sicut idem Scriptor Tomo 4. Tract. 2. Resol. 32. testatur. Eadem consuetudo etiam nostra ætate conservatur; unde in Secretaria Brevium Apostolicorum a Viris peritissimis hac de re instruuntur, si qui contraria opinione cæcutiunt. Imo eamdem rationem esse debere egregie monent Viri illi Optimi, si domus habitationis in Locum *Nullius Diœcesis* transferatur. Enimvero æqualis omnino urget caussa novum Indultum impetrandi a R. Pontifice, cum sit transitus de una in alteram Diœcesim; quam si habitatio de Diœcesi in Locum *Nullius* Diœcesis transferatur; quoniam reapsè alterutra mutatione facta extra Diœcesim in Litteris Apostolicis determina, tam Indultum extenderetur. Porro illimitatum Privilegium ubique celebrari faciendi sane rarissimum est. A me vero nullus petat rationem, propter quam Pontifex certæ Diœcesi Indultum affigere solet; cum æque commoditas, ac devotio Supplicantis mereantur exaudiri pro alia Diœcesi, ad quam suam habitationem transferre voluerit. Etenim in his, quæ ab alieno pendent arbitrio, non est necessarium motivum speciale alicujus restrictionis præter ipsius voluntatem, quæ aliunde prudentibus rationibus ad id faciendum movetur; nec requiritur, ut singulis caussas moventes manifestet. Non modica autem esse potuit caussa illius restrictionis ipsa opportunitas negandi tam amplas gratias, quæ quanto ampliores sunt, tanto gravius postulant fundamentum, ut a Sacris Tridentinis legibus dispensatio tribuatur; ne inde facilior via Sacrorum Canonum despectui sternatur.

XXIV. Prius-

XXIV. Priusquam ad alia transeam operæ pretium est rejicere fraudem, qua aliqui obreptionis vitio a RR. Pontificibus Indultum Missarum domesticarum obtinere studuerant. Noverant isti facilius concedi Indultum Missarum celebrandarum in Oratoriis Ruri existentibus, quod pro aliis Locis nonnisi Viris speciali Titulo illustribus conceditur. Suam autem ipsi habitationem continuam habere consueverant in Locis, quæ licet Episcopalis Civitatis prærogativa nondum insignirentur; adhuc tamen Incolarum copia divitiis, & dignitate, ædificiorumque structura, & amplitudine æquabant, aut forte superabant Civitatem Episcopalem, in cujus Diœcesi continebantur. Ut ergo in iisdem Locis Missam intra privata Oratoria celebrari facere possent, in supplici Libello exprimi Locum suæ habitationis, & simul cum aliis Oratoriis in ipsorum domibus Ruri existentibus intra eandem Diœcesim conjungi curabant. Hoc modo fucum facientes Pontifici, qui judicabat Locum distincte nominatum *Villæ*, seu *Ruris* rationem habere, sicut cætera Oratoria Ruralia in Libello expressa Papale Indultum etiam pro illis Locis, Castris, amplisque Oppidis extorquebant. Fraudem, quæ multis antea Annis patrata fuerat, tandem detexit vigilantissimus Clemens P. XII., & cum conquestus esset contra intentionem Pontificis Litteras Apostolicas a plurimis extortas fuisse; & jussit, ne aliud deinceps in similibus Indultis exprimeretur, quam Oratoria in domibus habitationis Oratoris Ruri intra Diœcesim N. existentibus; ut proinde necesse sit eas domos esse debere in Loco, qui Ruris, seu Villæ rationem præseferat. Porro quis dixerit Villæ rationem præseferre quædam ampla Oppida, Portusque Maritimos, in quibus nulla Ruris vestigia apparent? Pro istis igitur Locis requiritur singulare Apostolicum Breve, sine quo contra mentem Pontificis Indultum pro OratoriisRuralibus extenderetur. Omnes autem observant, qua de caussa hujuscemodi distinctio Locorum facienda sit; nam ideo facile R. Pontifex Privilegium Missarum in privatis Oratoriis Ruri existentibus concedit, quia difficilior evadit Ruri accessus ad publicas Ecclesias, quarum etiam numerus solet esse permodicus. At vero in amplis Oppidis, in Castris, in pluribus Portubus, similibusque quibusdam Locis æque commode adiri possunt publicæ Ecclesiæ, quam in aliis Civitatibus adeantur.

XXV. Altera restrictio in Papali Indulto expressa, & domum Privilegiati afficiens verbis istis continentur: *dummodo in eadem domo* (*sive in eisdem domibus*) *celebrandi licentia; quæ adhuc duret, alteri concessa non fuerit*. Quare constanter hanc limitationem Rom. Pontifex servandam esse præscribat, non omnino mihi notum est, licet aliqua nunc sese menti offerant, quæ Pontificis prudentiam in ea figenda demonstrant. Equidem facile contingeret pro unica Familia sine necessitate, aut sine conveniente caussa domesticas quotidianas Missas multiplicari; cum Pater seorsim a Filio, Fratresque distinctum Privilegium impetrantes, etiam singuli vellent sibi peculiariter concessa gratia frui, quamvis una simul habitarent. Præterea sæpe contingeret, ut in eadem domo plures Missæ celebrarentur, a pluribus Privilegiatis cohabitatoribus, quod ob nimiam frequentiam nescio quem Canonum Tridentinorum despectum præseferret.

XXVI. Hinc conveniunt inter se Scriptores, quod si domus aliqua re quidem una, sed æquivalenter multiplex fuerit, tunc duo Privilegiati in se gregatis ejusdem domus patribus habitantes possint simul ambo libere suum Privilegium exercere. Etenim nihil inde deforme, dissonumque evenit, quod sive in diversis ejusdem Palatii portionibus per se æquivalentibus integræ habitationi duarum domorum duo

Viri

nobiles in Oratoriis exstructis intra ambitum propriæ habitationis Missam celebrari faciant. Et sane si unica domus pariete intermedio in duas partes dividatur, aperte L. *Si quis duo* §. *Si quis partem*: D. *Communia Prædii*. pro duabus accipi posse declaratur his verbis: *Si dominus pariete medio ædificato unam domum in duas diviserit, ut plerique faciunt... pro duabus domibus accipi debet*. Multo igitur magis illa Palatia pro duplici, imo quadruplici sæpe domo accipi possunt, quæ licet unico ambitu continuo concludantur; tamen vere non tam unam partem alteri contiguam habent, quam potius plura simul sibi cohærentia Palatia distinctis tectis, scalis, aulis, atriis, cortilibus, januisque videantur.

XXVI. Dubium itaque non erit, quin diversæ Familiæ in segregatis Palatiorum hujusmodi partibus habitantes simul exercitio Apostolici Indulti frui possint. Neque quidquam oberit, quod apertus pateat aditus, per quem hinc inde communicantes inter se amplissimarum domorum, seu Palatiorum partes subiri libere valeant. Nam ut inquit Bonifacius VIII. P. cap. unico *de Consecr. Eccles. vel Altar*. in VI., *Non unum, sed plura* (ædificia) *esse noscuntur, quæ quamvis sibi cohærentia, pariete tamen medio sejunguntur..... licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus*. Hanc caussam esse existimo, propter quam, ubi Eminentissimi Cardinales in Domibus Paternis habitaverint, non propterea impediunt exercitium Papalis Indulti Fratribus, aut Nepotibus concessi, cum interim proprio jure utentes in parte domus segregata suæ habitationis propriis sacris usibus Oratorium erectum habent. Melius reor tutiorem hanc seligere caussam, cum Indultum Apostolicum, de quo loquimur, generatim excludat exercitium facultatis, quoties in eadem domo similis facultas alterius exerceatur. Omnino tamen non despuo observationem Dianæ Viri celebris, qui T. 4. Tract. 2. Resol. 30. prædictam limitationem Indulti intelligendam esse arbitratur de facultate obtenta per simile Indultum; non vero quando alterius facultas provenit a Jure communi, quemadmodum est illa, quæ S.R.E. Cardinalibus convenit.

XXVII. Negarunt autem aliqui posse simul a duobus Privilegiatis exequi Papale Indultum Sacrificii domestici in illa domo, quæ licet amplitudine duabus æquipolleat, tamen sub eodem tecto Locum habitationis singulorum continet; nec per diversas januas, per cortile diversum, scalasque distinctas singulis habitatoribus concedit accessum; sed tota æquivalentia a copia cubiculorum in parte superiore, & inferiore Palatii tantummodo sumitur, sicut frequentius in amplis domibus contingit. Non statim recessissem a placitis illorum, nisi prius novissem, quod in Urbe frequenter Nobilibus habitantibus in similibus segregatis Palatiorum partibus inferioribus, vel superioribus absque ulla difficultate simul ambobus Privilegiatis exercitium Apostolici Privilegii conceditur. Equidem nisi intentioni Pontificis conformaretur libera ista facultas, pro duobus Familiis seorsim in eodem Palatio habitantibus concessa, Romæ nemo eam concedere auderet, ne verbis apostolicis adversaretur. Lubens igitur descendo in cæterorum Scriptorum sententiam, qui satis mentis Pontificis congruere putant, si domus illa simul deserviens executioni duplicis Indulti tantæ fuerit amplitudinis, ut commodam præbeat duabus Familiis habitationem distinctam, atque ita æquipolleat duplici domui; undecumque porro ista distinctio habitationum sumatur, sive per solam inferioris, superiorisque Patris separationem, sive per intermedium parietem Palatii partes dividentem. Licet enim Leges postremum hunc separationis modum ad ostendendam distinctionem ædificiorum inter se communicantium suppo-

nant; adhuc Juris Interpretes easdem Leges extendunt ad alterum distinctionis modum, quo in valde ampla domo multiplex Ordo cubiculorum inferiorum, & superiorum distinctis duarum domorum habitationibus abunde correspondet. Allegat Pasqualigus q. 63 t. n. 12. Castrensem, aliosque, & Rom. Rotæ decisionem 411. coram Merlino. Juris Civilis Studiosi, Peritique majora addant. Mihi sufficit eum rigorem in verbis Papalis Privilegii tenere, quem a R. Pontifice desiderari demonstrat usus coram ipso libere, & sine reprehensione retentus, quique cohæret cum fine, quem ipse intendit; ut non alibi Indulti favor obtineatur, quam ubi tantus est habitationis propriæ locus, quantum altera decens domus habitationis Locum commodum, convenientemque Viro Nobili se sola subministraret. Ita satis decori, dignitatique Privilegii consulitur, quæ prudenti judicio hominum non conservarentur, si in domo mediocris amplitudinis, in qua unus Privilegiatus habitat, alter simili Privilegio instructus simul ibi distinctis in cubiculis habitaret. Ex hoc autem, quod unica sit, aut duplex Janua, Atrium, & Scala Palatii, nihil magis additur, aut minuitur de Loco habitationis; ut propter illarum multiplicationem, vel unitatem concedi, vel negari debeat, quod aliquæ domus, & Palatia inspecta amplitudine, ac commoditate multiplicis habitationis pluribus domibus correspondeant. Confirmantur hæc omnia Indultis Apostolicis, quæ pro aliquibus Nobilibus Viris, ac Mulieribus Romanis seorsim habitantibus, in segregatis ejusdem Palatii partibus concessa in Regestis Archivvi Eminentissimi Vicarii legi: ut videlicet *in Oratorio privato Appartamenti ab Appartamento* alterius Privilegiati *omnino separati* Missæ celebrari possent. Duo hujus generis Privilegia reperi a Clemente XII. annis 1729. & 1737. concessa quibusdam Nobilibus Romanis, in quorum Palatiis superiorum, & inferiorum cubiculorum ordo diversa, & separata *Appartamenta* constituit. Similem licentiam pro Missarum celebratione in Oratorio privato *Appartamenti superioris* SSmus P. Benedictus XIV. die 20. Septem. 1744. per simplex rescriptum supplici libello subjectum concessit, ut in eisdem Regestis describitur.

XXVIII. Quæret autem aliquis, utrum duo Privilegiati habitationem suam ducentes in segregatis partibus ejusdem domus, quæ duabus amplitudine non correspondeat, Privilegio Apostolico in unico domus Oratorio privato ad amborum commoditatem deputato, saltem uti possint? Prompta profecto adesset via implendis amborum desideriis, si intentio Pontificis, rigorque Indulti conservarentur data facultate cuilibet Missarum in eodem Oratorio; quod propterea, ut facilius utrisque pateret, liberum, ac commune relinqueretur. Attamen tanquam aliena penitus a privilegio hæc concordiæ norma rejici debet. Nam ubi Oratorium ambobus commune fuerit, nullus ipsorum poterit in illo Missarum celebrationem curare, cum aperte Indultum exigat Missas celebrari *in privato domus habitationis Oratorio*, atque ideo expresse requirat, ut Oratorium intra ambitum habitationis ad Privilegiatum ipsum proprie pertinentis contineatur. Præterea si liceret eodem Oratorio utrisque Privilegiatis communi uti, quia in Loco utrisque communi fuerit collocatum; quare simul, eodemque die non etiam ambo possent in illo ipso proprii privilegii facultatem exercere; cum hæc Loci communitas non minus uni præ altero faveat? At quisque clare videt, quanta hinc absurditate Privilegium violaretur, cum plures in eodem Oratorio singulis diebus Missæ celebrarentur. Si vero Oratorium intra habitationem alicujus comprehendatur; jam ad alterum domus habitatorem nullatenus pertineret, qui in parte domus ad alterius habitationem spectante nullam potestatem actu obtinet; ac proin-

proinde neque in illo Sacrificium celebrari facere poterit.

XXIX. Dum ergo simul in domo unica tum re, cum equivalentia duos Privilegiatos habitare contigit, tunc necesse est illi tantum relinquere executionem Privilegii domesticarum Missarum, pro quo prius in Loco suæ habitationis approbatum fuerat Oratorium: Alteri autem nullatenus suffragabitur proprium Privilegium, cujus effectum licentia celebrandi in eadem domo Priori concessa, & *adhuc durans* impedit. Revera æquitas postulat, ut qui prior est tempore, potior etiam in Jure habeatur; & cum simul duobus nequit esse commune aliquod Beneficium, eodem gaudere pergat, qui antea fruebatur. Nemo enim deturbari debet sine injustitia a possessione, ut alteri faveatur. Potest tamen unusquisque propria voluntate cedere. Hinc cum Prior sponte in gratiam alterius Habitatoris ab exercitio privilegii cessaverit, tunc liberum erit alteri suum exequi; quoniam undecunque oriatur cessatio precedentis licentiæ, semper implebitur conditio exigita in Apostolico Indulto; ejusque forma integra perseverabit, dum non nisi unica licentia celebrandi in eadem domo tribuatur. Ista porro spontanea renunciatio pro certis tantum diebus restringi non potest; sed absoluta, & generalis absque ulla dierum reservatione esse debet. Etenim nisi renuncietur exercitio privilegii sine ulla exceptione dierum, numquam vere prior licentia Sacrificium offerendi in eadem domo cessasse diceretur; quoniam non minus illa est necessaria pro Missa quotidiana in Oratorio privato celebranda, quam requiratur, ut festivis tantummodo diebus, aut etiam unico Anni die in eodem Oratorio Missa celebretur.

XXX. Etsi vero suo privilegio uti nequeat ille, qui in ea domo habitaverit, in qua jam alteri adhuc durans licentia Missas celebrari faciendi in proprio privato Oratorio concessa fuerat, non tamen propterea invalidum redditur ipsius privilegium, cujus efficacia non solum respicit ad tempus præsens, sed etiam ad futurum, imo usque ad mortem Privilegiati extenditur. Quod ergo durante impedimento nequit in aliqua domo exerceri, utique poterit vim suam exerere illo tempore, quo obstaculum cessaverit. Nullus autem, ut reor, his merito contradicere potest, cum generaliter ista proprietas conveniat omnibus Privilegiis, Legibusque respicientibus ad opera, quæ longo tempore fieri permittuntur, nec unica actione consummantur. Enimvero licet aliquo tempore ob defectum exigitæ conditionis non valeant Privilegia, aut Leges non urgeant; tamen quando evenit exigitam conditionem impleri, & illa valent, & istæ urgent; quoniam pro tempore conditionis desideratæ novæ concessioni, seu novo præcepto correspondent. Revera quot Leges sunt, quæ cessatis quibusdam circumstantiis obedientiam exigunt, quamvis illis occurrentibus vim præceptivam non exerant? Multa similiter sunt Privilegia, quæ nonnisi valde post concessionem suum consequuntur effectum, cum prius obstaculis intercedentibus illum operari impedirentur. Si quis clara desideret exempla, habebit plurima ex solo genere Indulgentiarum Sanctarum; plurima etiam ex Legibus Ecclesiasticis de Jejunio, de Officio Divino, Festorumque observatione habebit. Hinc nobis pugnantibus pro valore Privilegii Missarum domesticis Oratoriis eo tempore, quo cessat impedimentum ortum ex simili licentia antea alteri in eadem domo habitanti concessa, perperam Regula XVIII. Juris in VI. *Non firmatur tractu temporis, quod de Jure ab initio non subsistit*; similiaque alia Jura opponerentur. Imo potius ista torquenda forent in Oppositores; cum ab initio subsisteret datum Privilegium, de quo nunc differimus, secundum quod ad ipso respicitur omne tempus, quo contrarium

abest impedimentum. Pro quibus vero militent Jura illa in VI., non est mei muneris exponere; sed interim observo ea suadere nihil esse moliendum sine debita potestate, quæ nisi primum rite, ac valide obtenta fuerit, nequaquam per actus eandem potestatem supponentes acquiritur. At de Domibus, in quarum Oratoriis Privilegium Pontificium celebrationis Missarum exequi potest, satis disseruimus.

CAPUT XXIII.

De Conditionibus requisitis ab Apostolico Indulto pro Oratorio Domestico.

I. CUM RR. Pontifices Missarum celebrationem in privatis domibus concesserunt, ferme semper postularunt Locum aliquem idoneum eligere; atque in Oratorii formam componere: Imo cum Episcopus Parmensis Anno 1577. interrogasset Sac. Congregationem Concilii, an concedi posset in domibus privatis Sacrificium *in Loco ibi destinato, non tamen Oratorii formam habente, si adsit Altare?* responsum est, quod *oportet Oratorii formam habere*, sicut Tomo 41. *Position.* fol. 61. legitur. Ita etiam Tom. 9. fol. 181. Episc. Perusino responsum fuit. Ut autem magis hujusmodi forma servaretur, expresse in Apostolico Indulto illud esse debere *muro exstructum* exigitur, atque hac conditione, dum consulitur decori SS. Sacramenti, simul custodiuntur antiquissimi mores Fidelium, qui, cum poterant, in domibus ipsis Oratoria ex muro, & lapide construebant, imo sepe consecrabant; itaut rarissime, & nonnisi ob nimiam paupertatem Sacella lignea extruerent. Verum aliqui Pontificio Privilegio Missarum celebrandarum in privatis Oratoriis instructi nuper prædictam conditionem violare ausi sunt, cum portatilia lignea Oratoria parari curassent, ut formam ampli Armarii clausa præseferent; aperta autem nonnullam Oratorioli speciem exhiberent. Adversus hujusmodi corruptelam expressis Indulti verbis enormiter repugnantem Clemens XII. jussit ab Eminentiss. Urbis Vicario suspensionem similium Oratoriorum significari; ac proinde, dum ab Urbe similes eliminavit abusus, satis docuit, quam vehementer illis debeant resistere omnes Locorum Ordinarii, si forte eos etiam in ipsorum Diœcesi gliscere noverint. En vero Notificationem, quæ fuit edita.

FR. GIO: ANTONIO del Titolo di S. Martino de' Monti della S. R. C. Prete Card. Guadagni della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

Avendo la Santità di Nostro Signore inteso, non senza suo particolare dispiacere, che molti, a' quali per Breve speciale della Santità Sua, e suoi Predecessori, ovvero in virtù di Privilegio Apostolico, o Rescritto, e stato permesso di poter erigere nelle Case di loro abitazione l' Oratorio privato, o sia Cappella, con facoltà di farvi celebrare la Santa Messa, si abbiano fatto lecito stabilire dett' Oratorio in una Credenzone di Legno, o sia Armario, e di collocarlo in stanze esposte, e necessarie per gl' uffizj domestici; E volendo la Santità Sua rimuovere somigliante abuso, reso ancora maggiore dall' essere notabilmente cresciuti di numero, e che direttamente si oppone alla disposizione di simili Grazie, e Brevi, quali ordinano, che detti Oratorj debbano

bano esser fatti di muro, decentemente ornati, e liberi da ogni uso domestico (ut in privato Domus tuæ habitationis Oratorio, ad hoc decenter muro exstructo, & ornato, seu extruendo, & ornando ab omnibus domesticis usibus libero &c.) *ma anche contro la riverenza, e venerazione dovuta al Santo Sagrifizio della Messa; col tenore della presente Notificazione, da Noi publicata in virtù dell' Oracolo della sua viva voce, Nostro Signore abolisce, riprova, e sospende tutt' i sudetti Oratorj, i quali non saranno costrutti, e fabbricati, secondo che si prescrive nell' enunciate parole del Breve, e dichiara, che nella stessa forma debba intendersi qualunque Indulto, che o per Privilegio, o per Rescritto della Santità Sua, o de' suoi Predecessori si fosse ottenuto in simigliante materia, con proibire espressamente a qual si sia Sacerdote di qualunque stato, grado, o condizione di celebrarvi la Santa Messa, sotto le pene a nostro arbitrio, anche rispetto a quei, che la facessero celebrare, Volendo inoltre, e dichiarando Nostro Signore, che la presente Notificazione debba principiare ad avere la sua piena esecuzione, dopo un mese dalla data di questa, e che sino visitati i nuovi Oratorj da Noi, o da Persone da deputarsi da Noi, (le quali ciò dovranno eseguir gratis) avvertendo, che la presente Notificazione, pubblicata, ed affissa, che sia ne' luoghi soliti, obbligherà, ed astringerà nel modo, e tempo sopra espresso ciascheduno, come se personalmente gli fosse stata intimata &c. Data in Roma dalla Nostra solita Residenza li* 19. *Febraro* 1738.

Fr. G. A. Card. Vicario.

N: A. Can. Cuggiò Segr.

II. Circa structuram Domestici Oratorii Pasqualigus, Tamburinus, & Croix Lib. 6. Par. 2. num. 266. nequaquam reprehendendum esse existimant morem quorumdam, qui arcum occupantem totam latitudinem Oratorii efformari curant. Nec ego auderem velut alienum ab intentione Pontificis talem structuræ modum reprehendere, ubi non infrequens foret similis consuetudo: Nam considerata Oratorii angustia vix modicum superest pro quarto anteriore pariete, si locum aptandæ januæ demimus. Attamen ad finem Indulti plene servandum desiderari tunc deberet tanta januæ amplitudo, quanta ad totum arcum claudendum sufficeret; ut peractis Divinis Mysteriis clausum omnino custodiretur Oratorium ad decentiorem ejusdem cultum, atque munditiam. Ob hunc sane finem communitur exigunt Locorum Ordinarii murum etiam ex anteriore parte Oratorii; ut non nisi per januam ingressus in illud pateat, januaque deinde diligenter clausa arceantur omnes prophanationes a Loco deputato Divinis Mysteriis, quæ passim committerentur, si ingressus continuo patens, ac omnibus liber relinqueretur. Hinc merito non solent esse contenti Ordinarii solo panno extenso ante fores, aditumque Oratorii; sed ligneam postulant januam, vel firmos cancellos sera claudendos, ut tutius impediantur ab Oratorio irreverentiæ occasiones. Ubi vero Oratorium in parte ædium segregata construeretur, ad quam non nisi certis occasionibus Domini ingredi solerent, ut evenit in nobilioribus cubiculis Domus, ac reliquo tempore diligenter clausam custodirent. Tunc quod janua Oratorio aptata efficeret, abunde obtineretur per januam vicinorum cubiculorum; atque pro hujusmodi Oratoriis non tanta necessaria foret immediatæ illorum januæ cautela, neque tantus rigor necessarius esset; sed propter decorem Oratorii ante fores expansio panni sufficeret; & bene adhuc servaretur illa conditio, quam in Apostolicis Indulti exprimendam judicaverant Cardinales Concilii Tridentini Interpretes sub Sixto V. ut videlicet *Oratorium constituatur in loco decenti*, *ET CLAUSO*, sicut Cap. 20. num. 15. diximus.

III. Al-

III. Altera conditio ab Indulto expressa postulat, ut constructio Oratorii sit *decenter* facta: qualis autem decentia esse debeat in Litteris Apostolicis non exponitur; quia norma decentiæ decentiæ privatorum Oratoriorum a publicis Oratoriis solo relicto discrimine molis apte desumi potest. At vero circa latitudinem Oratorii domestici advertendum puto, quod licet minor in illis, quam in publicis desideretur, tanta tamen pro illis requiritur, quanta commode capiendis domesticis actu simul Sacrificio assistentibus sufficiat. Novi equidem adstantes etiam prope januam Ecclesiarum præceptum Missæ adimplere; Verum sicut omnibus est explorata indecentia illorum, qui sine legitima caussa fores Ecclesiæ non intrant; Ita nonnullam indecentiam præseferunt quædam nimis angusta Domestica Oratoria, in quibus commode decem, aut duodecim adstantes manere non possunt; nisi forte aliæ caussæ valde graves hanc nimiam angustiam excusent; quemadmodum occurrunt in illis parvis Cellulis, quæ versæ in Oratorium fuerunt ob reverentiam, & memoriam Sanctorum, qui cum viverent, eas incoluerunt. Etiam D. Carolus in Primo Concilio Mediolanensi Par.2. Tit. *quæ pertinent ad celebr. Missæ*: mediocrem in Oratoriis amplitudinem postulabat. *Nec ita*, ait, *angusta sint*, *ut qui Missam audierint*, *ad ostium*, *aut fenestram stare cogantur*, *aut denique ibi Sacris interesse*, *ubi promiscue prophanum aliquod exerceatur*, *quod fieri omnino prohibemus*. Hinc quidam intelligere possunt deformitatem propriorum Oratoriorum, quæ divisione cubiculi Asserum sepimento parant; ac minore illius parte pro Oratorio assignata majorem prophanis usibus servant, ubi postquam domesticis operibus, ac forte etiam Ludis vacaverunt, ibidem audent Sacro interesse. Digni certe privatione singularis privilegii, quo abutuntur tum sine necessitate extra Oratorium Missæ assistentes, tum ligneis tabulis partem unam Oratorii confingentes contra Indulti rigorem, quo illud extrui *muro* desideratur; ac separari penitus ab aliis prophanis cubiculis præcipitur.

IV. Forte insurgent quidam obtrudentes exemplum aliquorum Oratoriorum, quæ si ego reprehenderem, nimium audax viderer; etsi eorum amplitudo pæne tantum Altari continendo sufficiat; ut ideo pro Adstantibus Sacrificio deputetur Aula vicina, e qua in Oratorium aspectus patet aperta ampla janua, quæ omnem anteriorem partem eorumdem Oratoriorum occupat. Huic difficultati hanc præbebo responsionem, quam a Viris optimis non semel audivi, dum mihi privatum propriæ domus Oratorium hujusmodi designabant: videlicet Aulam illam simul cum Loco Altaris pertinere ad Oratorium; & ideo nonnumquam claudi Locum Altaris, quia ita majori decentiæ, ac nitori ejusdem consulitur. Quis ergo reprehendere poterit tam cautam sollicitudinem? Satis itaque erit, ut etiam clauso ostio aspectum Altaris prohibente nihil sit in Aulæ ornatu, aut nihil aliud in Aulæ peragatur, quod Locum deputatum Oratorio dedeceat; atque ad nullos alios domesticos usus inserviat. Si autem istorum aliqua in illis Aulis agerentur, certe prophanum, & ineptum Oratorium licitæ Missarum celebrationi redderent. Etenim semel atque Locus Oratorio deputatus, & ut talis ab Episcopo, vel ad quem spectat, approbatus fuerit, nequit aliis usibus deservire, sive altare semper pateat; sive aliquando lignis, aut panno penitus cooperiatur. Quin potius plurimum deceret, ut operto licet Altari clarum in Aula signum emicaret, unde Locus ille tanquam pars Oratorii, & Locus Rei Divinæ deputatus illico ab omnibus dignosceretur.

V. Pertinet insuper ad decentiam structuræ Oratorii eam figuram isti aptare, quæ nullam deformitate præseferat vel nimia laquearis humilitate,

vel

vel nimia vicinia lateralium parietum, quæ potius ostenderet Locum aptum atriolo, seu ambulacro, quam decenti Oratorio; quod S. Carolus laud. *ad templi formulam, ac regulam propius* accedere egregie postulabat. Expedit etiam aliqua fenestra protecta vitris, vel nitida tela Oratorium illuminari; secus tenebrosi potius cubiculi vices geret, quam decentis Oratorii. Tollerant alicubi Episcopi fenestras hinc inde in lateralibus parietibus apertas, ut commodiorem relinquant Locum adstantibus, quando forte nimium illorum copia excresceret, plusquam mediocris angustia Oratorii patiatur. Has displicuisse S.Carolo vidimus. Sed non ubique semper eadem regula contrariis vigentibus consuetudinibus servari, aut induci potest. Sat ergo erit, ut ligneis tabulis, cratibusque fenestræ hæ protegantur; ne pæne similia pericula prophanationis ex illis oriantur, quæ non protecta janua Oratorii prudentissime timerentur.

VI. An vero præjudicet decentiæ Oratorii, si super illud aliquis domesticus dormire consuescat, non frustra quæritur, cum nonnullam irreverentiam referat, quam maxime ab Ecclesiis plures Episcopi Synodalibus Statutis post S. Carolum eliminare studuerunt. Ita enim ille statuit in Conc. Provinciali IV. Tit. *de prophano usu a Sacris tollendo*: Tom. I. pag. 126. Actor. Eccles. Mediol. Edit. Bergom. *Ne Ecclesiæ, aut Capellæ, aut etiam Oratorii, in quo Missæ Sacrificium aliquando peragitur, tecta palearum acervis, neve aliqua lignorum strue onerentur: ne item a parte superiori vel cœnaculum, vel cubiculum, vel omnino locum habeant, ubi aut dormiatur, aut habitetur, aut quidquam prophani fiat*. Verum quamvis hæc statuta diligenter sint custodienda; nec nisi ob maximam habitationis angustiam permittendum, ut super fornicem publicorum Oratoriorum, Ecclesiarumve cubicula ad communes usus deputata erigantur; Adhuc tamen in Oratoriis privatis facilius ista permittunt aliqui, & signanter P. Croix Lib. 6. Par. 2. num. 266. quia rarius occurrit in privatis Domibus tantam cubiculorum esse copiam, ut ad cubilia singulorum domesticorum etiam Locus superjacens Oratorio, non desideretur. Revera si aliter provideri nequeat angustæ Privilegiati domui, in hac parte nonnihil indulgendum foret, cum decentia requisita ab Indulto Pontificio proprie respiciat ad Locum ipsum Oratorii, non ad Locum Oratorio superpositum. Ceterum saluberrimo consilio plurimi Ordinarii tenacius sequentes suæ Provinciæ Synodalia Statuta etiam super Oratorium privatum lecta ad continuum usum domesticorum sterni ægerrime patiuntur.

VII. Postulat insuper Indultum decentiam in ornatu ejusdem Oratorii; ut nempe Locus peragendis Eucharisticis Mysteriis destinatus decorem convenientem obtineat; sicut *Tò ornatum* exposcere videtur, ut Novarius in Summa Bullar. Comment. 93. observat. Ea itaque parietum, fornicis, ac pavimenti munditíes requiritur, quæ Locum tam honestum deceat. Laudabile quoque foret, ut nonnullis vel peristromatum, vel modestarum picturarum ornamentis parietes componerentur, unde major reverentia Loco Sacrificiis destinato exhiberetur; Adstantes ad majorem in illo devotionis fervorem accenderentur; & ipsummet Oratorium hac ratione a cæteris prophano usui destinatis cubiculis discerneretur, ut opportune Pelizarius S. J. in Manuali Regul. Tract. 8. cap. 2. Sect. 2. num. 140. advertit. Verum sicut hæc ornamenta nec absolute requiruntur, nec necessaria sunt in publicis Ecclesiis: ita nec illorum defectus reddit privata Oratoria *per se* inepta Sacrorum Mysteriorum oblationi, dummodo *nihil* in illis *inordinatum, aut præposterè, & tumultuarie accommodatum, nihilque prophanum, nihilique inhonestum appareat*. Etenim ista non minus juxta

xta Concilium Tridentinum Sess. ult. in *Decret. de Sacr. Imaginib.* ab Ecclesiis sunt eliminanda, quam a reliquis omnibus Locis, quæ circa præcipuam Christianæ Religionis partem, nempe in sacrosanctæ Victimæ Immolatione, Ecclesiarum vices gerunt. Addit Pasqualigus quæs. 618. num. 3., quod servato Induti rigore major quidam ornatus desideratur in Oratoriis privatis; quia valde congruum est, atque conveniens videtur, ut saltem decenti, modestoque ornatus nitore. Privilegiati præseferant, quanto in honore Locum Sacrificiis destinatum habeant, cui altera deest ratio venerationem concilians, quamque Oratoriis publicis perpetua dedicatio Divinis Cultibus impetrat. Liceat mihi adhuc aliud addere, ex quo simul celebris Scriptoris observatio roboretur, idest majorem sæpius exigi posse a Privilegiatis ornatum privati Oratorii, quam pauperes quædam Ecclesiæ, etsi publicæ, habere valeant: Quoniam valde indecens foret, ut cætera Domus Conclavi aulæis, ac pretiosis ornamentis splenderent, & interim potioris in tota Domo cubiculi Rei Divinæ designati parietes nudi relinquerentur. Hæc enim nuditas collata cum ornamentis aliorum cubiculorum indecentiam non modicam exhiberet.

VIII. Sua quoque esse debet decentia in Oratoriis circa sacra vasa, vestes, & altare, sine quibus Sacrificium peragi numquam poterit. Etenim quæ ad dignam Missarum celebrationem pertinent, non minus in publicis, quam in privatis Oratoriis servanda postulat tum Sacrorum Rituum, ac Ecclesiasticarum Ceremoniarum institutio; cum debita Eucharisticæ Oblationi reverentia, ad quam omnes Ritus, & Ceremoniæ Ecclesiasticæ ordinantur. Hinc etsi in privatis Oratoriis Missæ concedantur, non tamen solvi, violarique permittuntur Sacri illi Ritus, qui in quocunque Oratorio bene impleri possunt, ac debent; quique non tam ad Locum, quam ad celebrationem ipsam Sacrificii respiciunt. Hæc omnia supponit Apostolicum Indultum, & frustra illorum meminisset, cum unice respiciat privatum Locum, in quo Sacra Agenda ad spirituale solamen aliquorum permittitur. Sunt etiam ista omnia per se ipsa unicuique nota, ut propterea verba Indulti de istis distinctam mentionem facientia pæne fuissent inutilia. Olim tamen expresse in facultatibus Oratoriorum privatorum poscebatur nitor, decorque Sacræ Supellectilis; atque a S. Congregatione Concilii, non minus olim, quam etiam nunc identidem expresse requiritur, ut ex superioribus recitatis Decretis facile nusquisque advertet.

IX. Quæcunque igitur sunt necessaria juxta Ecclesiastica Præcepta, & Ritus ad dignam Sacrorum Donorum consummationem, etiam in Oratoriis domesticis esse debent parata. In primis vero valde opportunum foret, ut Altare muro, vel Lapide totum exstrueretur; atque ut hinc magis aperta differentia appareret inter privilegium celebrandi super altare viaticum, ac privilegium celebrandi in privatis Oratoriis. Cum enim illud intinerantibus, aut non valentibus Oratoria ingredi conceditur, permittit Missas celebrari super parvum Lapidem consecratum; ut sicut integrum Altare Lapideum, imo etiam Ligneum Substratorium secum transferre perarduum foret; ita nova erigere, ac fabricare molem lapideam in cubiculis propter celebrationem ibi faciendam pæne impossibile esset. At privilegium celebrandi in privatis Oratoriis respicit ad Locum certum, ac stabilem, ubi facile firmum erigi, ac conservari potest Altare. Quid porro convenientius, quam ut in Oratorio formam stabilis Ecclesię præseferente integrum altare præparetur; cum potius, ac propemodum singulare signum Oratoria ad celebrandum designata a reliquis Locis discernens ex permanentis Altaris con-

ſtructio deſumatur? Etiam Sac. Congr. Conc. Altaris molem ex muro compactam deſideraſſe videtur, cum in precibus oblatis a Nobili Muliere Comitis Northumbriæ Regni Angliæ uxore delevit particulas *ſuper Altare portatile*, quas inſerverat; dum domi ſuæ *in Oratorio* Miſſas celebrari faciendi Indultum poſtulabat. Ita plane adverti Tomo 41. *Poſition.* fol. 74. Quocirca aliqui Scriptores neceſſarium omnino exiſtimant, ut Oratoria integram ex lapide, muroque exſtructam molem Altaris habeant; ne ulla in parte a bene receptis, ac ſtabilitis Eccleſiarum conſuetudinibus recedatur.

X. Tantam neceſſitatem integræ molis lapideæ nos admittere, aut exigere non poſſumus. Unde ſi Menſa, & ſuppedaneum Altaris in Oratorio privato eſſent lignea, & in medio Lapidem Conſecratum haberent, dummodo hæc lignea moles parieti aptaretur, nec præſeferret Altaris Viatici formam, ſed potius fixi Altaris & formam exhiberet, & ſtabilitatem aliquam imitaretur; tunc ſtante præſenti conſuetudine, quæ nonnumquam permittit in Eccleſiis Altaria portatilia in hunc modum parata, tolerari poſſet. Adhuc enim nonnullum diſcrimen inter privilegium Miſſarum in Oratorio privato, & alterum privilegium pro uſu Altaris Viatici appareret. Hanc conceſſionem factam cenſeo in decreto S. Congregationis Rituum die 10. Novemb. Anni 1612. relato a P. Merati: ſed clarius in altero Decreto die 3. Decemb. Ann. 1661. *in una Nullius Loci Cirignolæ*, ubi habetur: *Habens Indultum a Sede Apoſtolica erigendi Oratorium privatum in propria Domo, ſi quis voluerit ibi ædificare Altare ligneum, non indiget facultate apoſtolica, dummodo Altare ligneum cum Sagro Lapide parieti colligatum ammovibile non ſit, & Altaris portatilis imaginem non præſeferat.*

XI. Quamvis vero egregie in Oratoriis privatis integra Altaris moles ex muro, aut lapide effingatur, adhuc totum illud Altare non conſecratur, niſi excipiamus quædam Oratoria in Epiſcopalibus, Religioſiſque Domibus erecta; aut forte quædam exſtructa intra Magnorum Principum Palatia, ac eximiorum Virorum Collegia, in quibus cum perenniter duratura ſupponatur facultas privatæ celebrationis Miſſarum, dedecere non videtur aliquam in illis Oratoriis Solemnitatem fieri, quæ conſecrationi Altaris conjungitur. Cauſſas autem, propter quas prætermittuntur hujuſcemodi Conſecrationes Altarium in privatis Oratoriis, accipiat Lector a Cap. 12., ubi de hoc argumento diſſeruimus. Exſtructa itaque mole, ac menſa Altaris aptari in ejus medio debet parvus lapis antea conſecratus ab Epiſcopo, vel ab altero Præſule habente ſimilem facultatem Altarium conſecrandorum; atque firmiter hunc lapidem ſtabilire oportet, eodem plane modo, quo juxta Sacrorum Rituum Regulas in menſis non conſecratis publicorum Oratoriorum parvi illi lapides conſecrati ad licitam Sanctorum Myſteriorum celebrationem collocantur. Unicum autem eſſe debet Altare, quod ad quotidianum conceſſum Sacrificium ſufficit. Imo multum dedecerent plura Altaria in domeſticis Oratoriis, cum juxta magis receptas conſuetudines, in illis tantum permittantur publicis Oratoriis, ac Eccleſiis, quæ a multis Fidelibus frequentantur, & magno numero Miſſarum quotidie abundant. Quare non alia ex cauſſa Benedictus P. XIII. conceſſit in Capella Palatii Nobilis Marchionis de Maximis quotannis Die 16. Martii ſecundum Altare erigi, niſi quia illo die voluit publicæ Eccleſiæ rationem habere illud Oratorium, quod a Petro de Maximis Canonico Vaticanæ Baſilicæ exſtructum fuit eo loco, in quo S. Philippus Nerius Anno 1583. Die 16. Martii Paulum de Maximis a mortuis excitaverat. Quia ergo Locus ille dignus erat ſpecialibus prærogativis,

inter plura Privilegia Indulgentiarum, & duarum Missarum pro singulis Anni diebus, exceptis tantum solemnioribus; hoc aliud omnino singulare concessit erigendi alterum Altare, ut commode illa die Missarum numerus plurimum augeretur ad explenda vota multorum Fidelium illac convenientium, & ad celebrius recolendam memoriam patrati miraculi. Hæc privilegia Anno 1732., *quatenus opus esset*, confirmavit Clemens XII., & Rescriptum Pontificium Die 8. Junii publicis in Actis Lorenzini fuit insertum.

XII. Non vacat hic uberiora addere de Altari domestici Oratorii, neque de ejus Icone, Suppedaneo, Graduque sustinendæ Cruci cum Crucifixo, & Candelabris cum Candelis idoneo, aliisque ad Pallium Altaris, ac Sindones, seu *Tobaleas* pertinentibus; Cum hæc omnia tam exigantur in Oratoriis privatis, quam in publicis omnibus desiderentur. Quare immerito a Nobis istorum omnium singularis expositio desideraretur, quæ a Scriptoribus Ritualisticis, & Liturgicis est petenda. Præterire autem nequeo unum advertere, quod, nisi observaretur etiam in Oratoriis privatis, indecentiam non modicam, deformitatemque ostenderet: videlicet Altare non in angulo Oratorii aptandum esse; sed in medio, sive postea pro majori amplitudine Loci, aut angustia immediate Parieti adhæreat, sive nonnihil ab isto remotum fuerit. Hanc sane consuetudinem tenuerunt Veteres tam in parvis, quam in amplis Ecclesiis, in quibus unicum erigentes Altare, illud non ad latera, sed in medio statuebant, tanquam in nobiliori, & adstantibus patentiore Sede.

XIII. Aliud insuper indicandum occurrit, quia forte a quibusdam Privilegiatis non attenditur, esse idest necessarium Umbraculum ex serico panno, vel alia decenti materia suspensum super Altare, quod loco veterum Ciboriorum Ecclesiastica consuetudine ad impedienda pericula deturpationis Altaris ex forte cadentibus lapillis e fornice, aut laquearibus diligentissime usurpatur. Ciboria Veteres erigebant tum super majus, cum super minora Sacellorum Altaria, ut bene ex Hairulpho Monacho Lib.III.Chron. Centulen.cap.3. discimus, & Anastasius in Leone III. tradit. Nullam pariter distinctionem majoris a minoribus Altaribus ostendit Synodus Coloniensis Anni 1280. Can. 6., cum generatim jussit; *ut sursum super Altare ad latitudinem, & longitudinem Altaris pannus lineus extendatur, ut defendat, & protegat Altare ab omnibus immunditiis, & pulveribus descendentibus*. Nullum pariter fit discrimen in Ceremoniali Episcoporum, quod Lib. 1. cap. 12. solum excipit Altaria, quibus Ciboria vel marmorea, vel alterius firmæ materiæ supereminent. Quod si nonnisi fere alibi Umbraculorum usum in Ecclesiis cernimus, quam super Altare majus; id evenit, quia minora Altaria parieti adhærentia ut plurimum sufficienter proteguntur ab arcu Capellæ, cui subjici solent; ita ut arcus illi angustiores Ciborii vices propemodum gerant. Etiam in Cemeteriis, quæ sub arcu aliquo erigebantur, Altaria Ciboriis carebant, ut in opere erudito Cemeteriorum Boldetti Iconographia illorum Altarium exhibet. Nequeunt igitur permitti in Oratoriis privatis Altaria sine umbraculis, ne a superiori tabulatu immunda decidant; imo nec deberet Altare illo carere, etsi fornicatum esset Oratorium, secus pulvis valde frequenter domesticis supra eundem fornicem ambulantibus Sacram Mensam fœdaret.

XIV. Altaribus Oratoriorum Privatorum, ubi amplitudo Loci permitteret, congruentissime Cancelli aptarentur, ut etiam in hac antiquitus recepta, & plurimum deinceps custodita disciplina privata Oratoria cum publicis conformarentur. Enimvero quæ ratio movebat Majores Nostros tum Latinos, tum Græcos singula Altaria

Can-

Cancellorum sepimento munire, ne Laici, & maxime Fœminæ proxime ad Altare auderent accedere, & Cancellos ingredi, intra quos tantum, vel soli Presbyteri, vel ad summum cæteri Clerici stabant: Ipsa eadem pro privatis Oratoriis militat, atque urget. Revera in his idem Sacrificium peragitur, ob cujus reverentiam Laicorum nemo sine convenienti, gravique caussa appropinquare poterat sub pœna anathematis inflicta a Concilio Romano Anni 964., quàm Benedictus XIII. P. ad varios abusus nonnullarum Urbis Ecclesiarum extirpandos speciali Decreto renovavit, unde absterrerentur Laici temere intrantes Capellarum Cancellos, dum in illis Missæ celebrabantur, etiamsi turba Populi non cogeret Adstantes Locum Altari proximum occupare. Difficile autem angustia privatorum Oratoriorum observationem sanctissimæ hujus consuetudinis permittet. Unde sicut etiam in publicis Ecclesiis nonnumquam sine culpa ingrediuntur Laici Capellarum Cancellos, quia aliter nequeunt Missæ assistere: Ita pariter permitti poterit defectus Cancellorum in privatis Oratoriis, ne inde minuatur spatium necessarium, ut domestici commode Sacrificio offerendo adstare valeant. Quapropter etiam sine Cancellis poterit custodiri in privato Oratorio a Laicis debita reverentia, dum nemo illorum genuflectere in Suppedaneo Altaris, aut nimis proxime accedere ad Altare audeat. Hoc modo nec minuetur per Cancellorum structuram Oratorii privati spatium, nec a devotis Adstantibus quidquam patrabitur; quod alienum fuerit a fine ob quem Cancellorum usus ecclesiastica vigente disciplina obtinuit.

XV. Optabile porro foret ad pleniorem Oratorii decentiam, ut parva Cellula immediate cum Oratorio communicans haberetur, quæ ad instar *Sacristiæ*, Sacrive *Vestiarii* præberet celebraturo Sacerdoti commoditatem secreto orandi ante, & post Sacrificium, & se Sacris Vestibus induendi; quæque demum apta esset custodire Sancta Vestimenta, ac Vasa Sacra ibi in præparatis, affabreque compositis, ac caute claudendis armariis collocanda. Profecto consuetudo erigendi Cubicula Ecclesiis proxima, quæ *Secretarium*, & *Vestiarium* olim vocabantur, ac infimo ævo *Sacristia* nuncupata sunt, omnes illos fines præcipue respiciebat. At quam pauca sunt privata Oratoria, quæ Sacristiolæ appendicem habeant! Condonandum vero id erit ob domorum angustiam, vel ob domesticorum cubiculorum ordinem non facile permittentem alicui parvi Paratorii specialem deputationem. Icciroo necessarium erit parare in Oratorio ipso abachum, aut mensam decentem, super quam collocentur Sacræ Vestes a Sacerdote sumendæ, ne cogatur eas de Altari ipso accipere, quod non semel a Sacra Rituum Congregatione prudentissimis Decretis vetitum P. Merati Commen. in Rub. Gavanti Tom. I. pag. 314. & 317. Edit. Rom. demonstrat.

XVI. Erit insuper valde congruum in aliqua decenti capsa, armariove ab aliis prophanis usibus libero diligenter reponere Sacram Supellectilem, ne forte a prophanis manibus tractetur, & variis incommodis, aut irreverentiæ periculis exposita deseratur. Quanta enim cura servari debeant Sacra Vasa, quantave diligentia custodiendæ sint Sacerdotales Vestes, ostendit usus, ob quem fuerunt prius Deo dicata per benedictionem, an consecrationem; ac confirmat pereunis Ecclesiæ disciplina, qua Sacrum Ministerium custodiæ Clericorum deputabatur. Porro quia crimini vertendum putabant veteres Patres, si alibi sacra Vasa, Vestesque asservarentur, quam in Sacrario, aut simili alio loco honesto ad Ecclesiam spectante: Insuper quia recentes Ecclesiæ Ritus, nisi gravis caussa aliud suadeat, severe postulant custodiri Sacram Supellectilem in Loco non prophano; (Equidem inter alia honoris

signa rebus sacris debita etiam Loci dignitas, atque honestas requiritur.) Propterea sano, saluberrimoque consilio desiderare solent Locorum Ordinarii, ut in Oratoriis domesticis, a quibus deest specialis Cella Sacristiæ vices supplens, construatur armarium decenti structura, colloceturque intra ipsum Oratorium; quatenus & Sacrum Ministerium diligenter custodiatur, & Locus, in quo conservatur Sacra Suppellex, sit reliquis privatæ domus cubiculis convenientior, atque decentior.

XVII. Quicumque meas hasce legerit de *decentia ornatus* Oratoriorum commentationes, non pauca advertet, quæ de pristina disciplina tantummodo indicantur, nec antiquorum testimoniorum authoritate muniuntur: Attamen non ideo me, quantum de aliena benevolentia polliceor, redarguet. Debui nonnulla veteris disciplinæ semina contingere, ut quæ singulariter ad scopum faciunt, firmiora apparerent: eas autem enucleate expendere non potui, ne nimium extra præfixam semitam vagarer. Cæterum nihil de antiqua disciplina indicavi, quod in eruditis Bona, Martenio, Thierſio, Georgio, Catalani, aliisque non reperiatur largo stylo expositum. Ejusdem brevitatis desiderio motus, & in unicum finem argumenti Operis intendens prætereo omnia illa, quæ ad sacram suppellectilem attinent; cum eadem omnia supponat Apostolicum Indultum, quod nos exponimus.

XVIII. Altera conditio sæpius forte violata præscribitur in Papali Privilegio, ut nempe Oratorium privatum debeat esse *a domesticis usibus liberum*. Hoc idem vehementer inculcabat S. Carolus loc. cit. primi Conc. Mediolanen., & propterea statuebat, *ne Oratoria sint in interiorum ædium partibus, in quibus Domini, vel Familia frequentius versentur; sed commodo, & honesto loco a cubiculis, tricliniis, & ab aula separata*. Quam juste, sancteque exigat R. Pontifex illam conditionem, dignitas, & reverentia, cujus sit particeps Locus ad divinorum donorum consecrationem destinatus, luculentissime persuadet. Si enim veram, intimamque caussam scrutemur, cur Patres, Sacrique Canones tam fortiter arceant prophana omnia officia ab Ecclesiis, aliam profecto non inveniemus, nisi quæ profluit ex dignitate Loci, in quo divina mysteria peraguntur. Fateor equidem non modicam esse disparitatem inter Oratorium privatum, & publicum. Nam cum istud præmissa dedicatione ad divinum tantum cultum evadat *sacrum*; etiam sacrilegam reddit operationem prophanam in eodem sine necessitate peractam; ut est ibidem dormire, comedere, civilia negotia tractare, & similia agere. Non ita vero prophana actio in privato Oratorio facta Sacrilegii macula inquinatur. Quoniam Oratorium illud privatum Locus *Sacer* non est, sive quia desit *Consecratio*, aut *Benedictio*; sive quia per se perpetuo ad divinum unice cultum non destinatur. Attamen qui prædicta opera in privato Oratorio agere sine necessitate auderet, adhuc peccati reus esset, tanquam inobbediens apostolicis mandatis præcipientibus specialem reverentiam illi Loco deferendam esse, qui usque dum perseverat aptus Sacrificio celebrando, debet etiam secerni a cæteris domus cubiculis, in quibus domestica exercitia, hac humana officia peraguntur. Quare si contingeret hoc genus irreverentiæ Oratorio privato irrogatæ ad gravitatem peccati pervenire, opus erit in Sacramento Pœnitentiæ aperire circumstantiam hujusmodi, unde & gravitas culpæ exoritur, & illius species cognoscitur. Non ambigimus autem, quod aliquando ad gravitatem culpæ pervenire possent prophanæ actiones in Oratorio approbato ad Missarum celebrationem peractæ, si nempe frequenter in eodem prophana opera fiant; cum hæc frequentia despectum ostendat.

XIX. Vereor, quod sæpe Pontificia Facultate abutantur aliqui Privilegiati; & illi maxime, qui nihil sol-

licitè pro debita reverentia Oratorii non solum per illud transire solent, velut per unicum medium ad alia subeunda cubicula; verum nonnumquam in Oratorio ipso fixa armaria communibus vestibus, aliisque rebus domesticis continendis destinata collocant. Certe tunc, quod liberum esse debet ab usibus domesticis, non mero Dei cultui addictum manet Oratorium, sed ad alios etiam fines domesticos deputatur, & cum magno dedecore in Sacrificium ipsum redundante ad instar aliorum communium cubiculorum æstimatur. Nescio autem, an similes abusus, qui gravem per se exhibent irreverentiam; (Prophana etenim actio, si frequenter fiat, plurimum auget delictum.) semper prætextu ignorantiæ, aut inadvertentiæ excusari possint. Nam rarissime sinceræ videntur hujusmodi excusationes; cum nemo, sine temeritatis vitio, uti debeat privilegio, nisi prius bene de illius conditionibus instructus fuerit. Excusant autem se aliqui allegantes necessitatem ortam aut expropriæ domus structura; propter quam nequeunt ad alia cubicula accedere, nisi transeundo per Oratorium; aut ex angustia domus, ob quam tantum non superest commodum rebus domesticis curandis, nisi aliqua illarum portio in Oratorio ipso collocetur. Vanæ tamen, & inutiles sunt hæ defensionis techniæ. Nam quando necessitas liberum non sinit habere a prophanis usibus Oratorium, etiam impedit Apostolici Indulti exercitium. Si porro carere exercitio domesticarum Missarum molestum est Privilegiato, neque sit ipsi molestum alio modo providere, ut integræ serventur conditiones illæ, sine quibus R. Pontifex domesticam celebrationem non patitur. Alia quippe est ratio, cum fortuito, ac ex caussa extraordinaria coguntur Privilegiati aliquem usum domesticum in Oratorio facere; alia vero cum assidue, aut frequenter in Oratorio prophana Opera fiunt. Semel, aut iterum necessitate cogente etiam in pubblicis Ecclesiis licet comedere, ac dormire: At sine caussa, ac frequenter id sine gravi culpa fieri nequit.

XX. Dum ergo Oratorium privatum præscriptas in Privilegio Pontificis, a cujus arbitrio non minus pendet permittere domestica Sacrificia, quam limitare requisita pro idoneo Oratorio, conditiones non habuerit, undecunque defectus iste promanet sive ex culpa, sive ex necessitate Privilegiati, desinit esse Locus aptus Divinorum celebrationi. Enimvero deficiente conditione deficiente conditione deficere necesse est etiam Indulti beneficium, quod Benefactor omnimodo ab illa dependere voluit. Arbitror autem, quod Oratorium jam antea ab Ordinario approbatum, & postea factum inutile ad Privilegii Apostolici executionem propter usum prophanum, non statim iterum evadat idoneum, ac capax Missis celebrandis, cum prophana ab illo removentur; sed necessariam esse novam Ordinarii approbationem existimo. Etenim par mihi ratio videtur sive Oratorium ineptum reddatur Sacrificio, quia ab uno in aliud domus cubiculum transferatur; sive tantummodo quia usus prophani in Loco prius unice designato ad Divinorum Mysteriorum oblationem permisti fuerint. Revera alterutra ex his causis superfluam reddit priorem approbationem, quæ suppositis omnibus requisitis ab Indulto Papali ultimo exigitur, antequam Missæ actu in Oratorio celebrari possint. Nihil vero refert, quod in Oratorio antea reddito inutili Missis celebrandis per prophanorum usuum in illo factorum admitionem relinquatur Altare cum cæteris ornamentis: quia semel sublata capacitate Loci ad Sacrificium celebrandum, neque Altare, neque Ornatus, neque alia qualiacunque hujusce generis ad facultatem celebrationis Missarum impertiendam sufficiunt. Unde sicut non suffragatur prior approbatio, dum Oratorii privati Lo-

ti Locus in altera domus parte deputatur: Ita neque proderit præcedens approbatio, quamquam ad reddendum Oratorium idoneum celebrationi removeantur prophani illi usus, a quibus inutilis facta fuerat prior approbatio.

XXI. Illustrat quadamtenus rem istam Regula, quam Sacri Ritus, Canonesque præscribunt, ut iterum celebrare liceat Sacrificium in aliqua Ecclesia, quæ pollutionem passa fuerit. Cum Ecclesiam pollui contigerit, non tantum caussas prophanationis removere sufficit; sed necessarium est iterum determinatis ceremoniis, ac precibus in pristinam restitui puritatem. Quod ergo facit reconciliatio in polluta Ecclesia, id Oratorio Domestico per usus prophanos reddito inepto nova Ordinarii approbatio præstat. Ad hæc: Nonne translato Oratorio domestico de Loco ad Locum, iterumque restituto in priorem domus partem necessaria est nova illius approbatio, quia prior suum terminum in translatione consequuta fuit? Ita Tamburinus, Pignatellus, Pasqualigus, Mostazo, multique alii sine hæsitatione affirmant. Mihi itaque simili de caussa videtur nova Oratorii approbatio necessaria, dum illud vel ex negligentia, vel ex necessitate Privilegiatus prophanaverit. Etiam Tamburino Opusc. de Missa Cap. 6. §. 4. n. 10. visa fuit necessaria nova approbatio hujusmodi Oratorio Domestico prophanato. Quamobrem quot forte iterum deberent ab Ordinario approbari Oratoria, quæ cum primum libera essent a domesticis usibus, postea ex his ipsis Divinorum Mysteriorum celebrationi inepta evaserunt!

XXII. Profecto si hujusmodi defectus irrepsisse certo constaret, quantumvis deinde ad normam Apostolici Indulti fuissent a domesticis usibus repurgata Oratoria, deberent mea sententia (Hanc lubens aliorum graviori judicio submitto, nihil confidens in mearum opinationum animadversionibus.) Privilegiati quamprimum novam exposcere Ordinariorum approbationem, ut Missæ in iisdem celebrarentur. Nec suffragari posse videtur, quod Missæ aliquæ, aut etiam plures in illis celebratæ fuerint, postquam inepta evaserant. Nam quod antea ex defectu potestatis fieri non poterat, perseverante eodem defectu numquam licitum evadit, quemadmodum Regula XVIII. Juris in VI. superius indicata, & huc apprime pertinens suadet. Imo quamvis alicubi Missæ peractæ fuerint, ubi celebrari non licebat; non ideo ex mera Missarum actione aptus iisdem iterum celebrandis Locus aliquis redditur; sed potius tanto cresceret peccatum permittentium Missas in Loco non apto, nec approbato, quanto major numerus illarum excresceret. Hinc, nisi me mea fallat opinio, arbitror privatum Oratorium, postquam ineptum evasit ad Sacrorum celebrationem, ita quod nova egeat Ordinarii approbatione, ut iterum licite in eo Missæ celebrari possint; numquam capax celebrationis evadere, quantumvis non modico spatio temporis post hujusmodi inhabilitatem contractam Sacrificium ibi oblatum fuerit. Semper enim manet inhabile Oratorium, nisi perfecte impleantur Apostolici Indulti conditiones, quæ poscunt approbationem ab Ordinario faciendam pro Oratorio, quod per se ineptum Divinis Mysterii supponitur. Scio equidem ex probata plurimorum Scriptorum sententia, quod Ecclesia antea polluta non indiget speciali repurgatione, si pluribus mensibus post pollutionem contractam Missæ adhuc in eadem peractæ fuissent; quoniam injuria Ecclesię irrogata jam omnino remissa, & plene purgata longa intermedii temporis intercapedine, sacrificiorumque continuatione censetur. Verum hæc ratio usurpari non debet pro Oratorio privato, a quo non tam suspenditur facultas Missæ celebrandæ, sicut evenit per pollutionem Ecclesiæ, quam penitus aboletur; neque majorem

rem Locus ille retinet prærogativam præ aliis reliquis prophanis Locis; egetque nova approbatione; ex qua ultimo compleantur requisita ab Apostolico Indulto, ut Locus alias ineptus Missis faciendis iterum ad easdem celebrandas idoneus evadat. De hac Ordinarii approbatione cap. seq. loquemur.

XXIII. Cum ingenue dixerim, quod mihi videbatur congruentius Papali Privilegio, & de peccato accusandos esse censuerim Privilegiatos in illo Oratorio celebrationem Missarum curantes, quod simul deseruit quibusdam domesticis usibus; caute negavi hoc genus peccati esse proprie sacrilegium, & caussas protuli, quibus id merito negaretur. Neque enim omne irreverentiæ vitium Loco irrogatum simul etiam sacrilegum est, nisi Locus sacer fuerit, in quo perpetratur. Potuimus igitur appellare peccatum irreverentiæ, quod per usum prophanum Oratorii privati committitur, quin simul illud in Sacrilegii specie computaremus; quoniam reverentia specialis debita Oratorio privato non a propria illius ratione provenit, sed a mero Pontificis R. præcepto, quo domestici usus a Loco Sacrificiis offerendis deputato eliminantur. Atque hinc sequitur Oratorium privatum per quamlibet perversissimam actionem proprie non pollui, cum solus ille Locus proprie polluatur, qui Sacer est, Deoque specialibus Ritibus, ac Ceremoniis dedicatus, quæ in privatis Oratoriis Laicorum propter caussas Cap. XII. abunde expositas non adhibentur. Non ambigo autem, quemadmodum nec alii dubitaverunt Scriptores, ac præcipue Croix Lib. 6. Par. 2. n. 66., peculiarem irreverentiæ culpam committi ab illo, qui in prædicto Oratorio domestico peccare ausus fuerit. Etenim si ob reverentiam ipsi debitam jubet Pontifex domesticos, quamvis *per se* licitos, & honestos actus, ususque ab eodem arcere; quanto magis opus est in illo Loco impedire omne peccatum, ex quo gravior, pejorque in illum redundat despectus, ac irreverentiæ vitium? Si porro idem privatum Oratorium fuisset Deo specialiter dedicatum, consecratumque tunc dubio procul omnem prophanationem sacrilegam efficeret, cum Sacrum, ac Religiosum evasisset; neque ad arbitrium Privilegiati in commune cubiculum verti posset, sicut reliqua Oratoria domestica non consecrata, aut benedicta, possunt converti; ut uno consensu tradunt Pasqualigus, Novarius, Pignatellus, Mostazo, Card. Petra, cæterique vel ab ipsis laudati; vel etiam a me perlecti.

XXIV. Hac de caussa, & ob defectum *Benedictionis* fatentur omnes Privata Oratoria non esse Sacra, aut Religiosa Loca. Ex hoc autem consequitur, quemadmodum concorditer Viri illi celebres, cæterique docent Oratoriis privatis nequaquam convenire privilegium Immunitatis, quod Locis Sacris debetur. Ad rem hanc Barbosa de Jure Eccles. Lib. 2. cap. 8. n. 28. Novarius Comment. 72. n. 85. Card. Petra Tom. 1. Com. pag. 391. Ed. R. Pignatellus Tom. 1. Consult. 93. n. 2. Passarinus &c. laudant declarationem factam a S. Congregatione Cardinalium super Negotia Episcoporum, & Regularium die 17. Nov. 1617. in una Marsicensi. Addit Leurenius in Lib. 3. Decr. quæst. 1013. aliam declarationem S. Congregationis Immunitatis in *una Perusina* die 9. Decembris 1631. Nemo vero opponat Gregorium IX. P. Lib. III. Decretal. Tit. 49. *de Immunit.* Cap. 9. dicentem Ecclesiæ non consecratæ convenire immunitatem his verbis: *Ecclesiæ, in qua Divina Mysteria celebrantur, licet adhuc non extiterit consecrata, nullo jure privilegium Immunitatis adimitur, quia obsequiis Divinis dedicata nullius est temerariis ausibus prophananda.* Nemo, inquam, ista opponat, quia licet Ecclesiæ illæ, de quibus loquitur Gregorius, carerent consecratione; non carebant alia Benedictione, per quam *obsequiis Divinis dedicatæ* erant; ac proinde *Sacræ* eva-

se-

ferant, dignæque Privilegio Immunitatis. Etsi enim Sæculo 13., quo in Sede Petri sedebat Gregorius IX., plurimæ alicubi etiam Majores Ecclesiæ ex nonnullorum dessidia, vel alia de caussa sine solemni consecratione relinquerentur, sicut etiam indicabimus cap.3. sequ. Opusculi; Attamen jam alium Ritum dedicandi Ecclesias minore Solemnitate per simplicem *Benedictionem*, antequam in illis fierent Sacrificia, viguisse credimus. Profecto ex MS. Pontificali circa illa tempora scripto, & in Bibliotheca Angelica Urbis custodito, quod Joseph Catalani Vir clarus *Ecclesiæ Barensis* inscribit, apparet tunc introductum fuisse morem, ut opera aliorum Sacerdotum Episcopi in his uterentur, quæ ad novam faciendam Ecclesiam antea ab Episcopis tantummodo peragebatur: Unde ibi extat hic Titulus: *Ordo ad Ecclesiam fundandam per Episcopum, vel ipsius Capellanum*. Sicut ergo in Ecclesia fundanda alterius Sacerdotis officio utebatur Episcopi, nihil pronius, quam ut etiam ab eodem juberent præmitti aliquam novæ Ecclesiæ dedicationem; quæ interim, quantum ad reddendum Locum idoneum celebrationi Divinorum Mysteriorum, suppleret vices consecrationis, cujus officium utpote majore pompa, & apparatu Ceremoniarum peragendum integre inferioribus Sacerdotibus committi non poterat. Benedicta itaque Ecclesia, atque ita *obsequiis Divinis dedicata* privilegio Immunitatis Gregorio IX. P. declarante, ac jubente gaudebat. Cæterum utut Ecclesia, de qua loquitur Gregorius, consecratione caruerit, an carebat pariter ea *dedicatione*, quæ in primi Lapidis impositione pro Ecclesiæ structura peragitur? Per hanc igitur dedicationem Locus ille Sacer, aptusque Immunitatis privilegio evaserat. Hinc, ut tradit P. Sanchez Lib. IX. de Matrim. Disp. 15. num. 36., propter illam Benedictionem in primi lapidis fundatione idoneus statim Locus evadit sepeliendis Fidelium Cadaveribus, quæ nonnisi in Loco Sacro tumulari debent.

CAPUT XXIV.

De Visitatione, & approbatione Oratorii privati ab Ordinario facienda.

I. HONORII, & reverentiæ erga Divinum Altaris Sacrificium in domesticis Oratoriis concessum parum consultum fuisset, nisi R. Pontifex deputasset Locorum Ordinarios, ad quos ut generaliter pertinet cura vigilandi super rectam Sacramentorum administrationem, & maxime circa Missarum celebrationem; ita specialiter spectaret *prius visitare, & approbare* Oratorium, antequam in eo Missæ celebrarentur. Multum sane expediebat hanc subjectionem propriis Ordinariis a Privilegiatis exigi, qua & Pastorum dignitas magis a subditis venerationi haberetur, & conditiones in Litteris Apostolicis desideratæ tutius observarentur. Quam frequenter subreptionibus, obreptionibusque a Pontificis clementia Indultum Missarum celebrandarum in privatis Domorum Oratoriis extorqueretur: Imo quid pronius, quam aut negligi præscriptas in Privilegio conditiones; aut transgredi limites privilegio prefixos; nisi proprio Ordinario rationem reddere debuissent Privilegiati tum de veritate caussæ, qua moverunt

runt Pontificem ad Indulti concessionem; tum de sollicita observatione eorum quæ verbis ipsis Privilegii servanda jubentur.

II. Insuper hæc ipsa necessitas Visitationis, & Approbationis Oratorii ab Ordinario faciendæ nonnulla ostendit antiquæ Episcopalis Potestatis vestigia, qua ante Concilium Tridentinum libere in privatis domibus Missas celebrandas concedere poterant. Enimvero licet in Concilio sponte Episcopi antiquis suis hujusmodi juribus renunciaverint; adhuc R. Pontifex, dum sibi unice reservatam exerit potestatem, non patitur penitus Locorum Ordinarios deseri, sed eos secum veluti consortes assumens Jurisdictionem aliquam exercere circa Oratoria ipsa desiderat, ita ut numquam Apostolicum Privilegium suam exercere efficaciam velit, nisi iisdem approbantibus Oratoria, in quibus tantum exequi possit. Atque hinc emicat, quam libenter R. Pontifex studeat, ubi aliter Ecclesiarum utilitas, aut prudentior administratio non postulat, potius amplificare, quam Episcoporum jura restringere. Hinc etiam patet, quam bene provideatur recto Animarum regimini, cum illamet subjectio Oratoriorum approbandorum proprio Ordinario reddat Pastorem vigilantem, an Privilegiati ipsi Diebus Festivis Missæ Sacrificio intersint.

III. Est igitur necessarium ad executionem Pontificii Indulti prius Oratorium visitari ab *Ordinario Loci*, sicut exprese Indulti verba exposcunt; ita ut visitationis munus ab eo peragendum exigatur, qui exercet Jurisdictionem in *Loco*, ubi erigitur Oratorium, quique usum privilegii potest suspendere, si forte extra illius fines Privilegiati exorbitaverint. Imo privilegium ipsum Missarum domesticarum in privato Oratorio, quod juxta Constitutionem Gregorii P. XV. omnibus Episcopis Solio Pontificio Assistentibus conceditur, aperte postulat, ut prius Oratorium in Urbe ab Apostolico in Spiritualibus Generali Vicario, extra Urbem a Locorum Ordinariis visitetur, & approbetur. Quamvis enim Episcoporum Venerabiles Personæ plurimo sint dignæ honore; tamen quæ alieni sunt juris, a nemine invadi possunt, ne hierarchicus Ecclesiæ Ordo turbetur. Ob hanc causam adhibet Pontifex in Privilegio nomen *Ordinarii*, non nomen Episcopi, quum aliqui Apostolica Auctoritate fulti Jurisdictionem quasi Episcopalem certis in Locis penitus exemptis exerceant, quamvis Episcopali Ordinatione consecrati non fuerint. Constanter hanc Ordinariorum approbationem etiam immediate post Concilium Tridentinum, & deinceps postularunt RR. Pontifices; unde licet Nobilis quædam Vidua Hispalensis posceret a R. Pontifice, ut Indultum committeret Priori Monasterii B. Mariæ Ordinis Carmelitarum Hispalensis, S. Congr. Concilii, a qua preces hujusmodi examinabantur, judicavit esse concedendum Indultum, *dum tamen Oratorium ab Ordinario visitetur, & approbetur*; sicut legi in Tom. 26. *Position*. fol. 207., ubi continentur ea, quæ tempore Card. Mathei ejusdem Præfecti decreta fuerunt. Quare tunc solum viciniori Episcopo, aut alteri committebatur privati Oratorii visitatio, & approbatio, quando graviter suspectus Ordinarius ab Oratore allegabatur. Hac de causa S. Congregatio Conc. die 14. Januar. 1575., *censuit committendum Episcopo Trojanensi viciniori* approbationem Oratorii cujusdam Comitis Lerinensis Diœcesis, *quia* videlicet *Ordinarius allegatus fuit suspectus* in precibus Oratoris contentis Tomo 41. *Position*. fol. 132. Simili ex caussa alter Visitator deputatus fuit ab eadem Sac. Congregatione Die 7. Decemb. 1678., ut in Regestis adverti.

IV. Non est porro necessarium, ut per seipsum Ordinarius Oratorium visitet, qui suas vices alteri committere solet, quin inde ulla sequatur absurditas. Neque enim severiorem diligentiam Episcoporum desiderat Pontifex in curanda reverentia Sacrificii intra

 Ora-

Oratoria domestica; quam idem tum ex debito Pastorali, cum ex præcepto Concilii Tridentini Sess. 22. excubare teneantur in omnibus propriæ Jurisdictionis Locis, ut cum debita reverentia Missæ celebrentur; quod tamen etiam per alienum idoneum ministerium procurare valent. Hinc in Litteris Apostolicis, & illis maxime, quæ ad Ordinarios Locorum scribebantur, RR. Pontifices aliquando exprese dicebant Ordinarium pose *per alium* a se deputatum visitare Oratoria. Hanc formulam Sixtus P. V. in Litteris cap. 20. num. 14. editis adhibuit.

V. In Visitatione attente observat Ordinarius, qui zelo devotionis ardet erga Divina Mysteria, & debitam apostolicis mandatis obedientiam præbet; an omnia, quæ juxta Indulti tenorem desiderantur ad domesticam celebrationem, sive Locum, sive Structuram, sive ornatum Oratorii, Sacræque Supellectilis respiciant, bene disposita, & præparata fuerint? Certe plurimum expedit ante approbationem diligenter observare, an omnes conditiones, & requisita a Pontificiis Litteris exigita, aut præsupposita reperiantur; ne si illorum aliquod defuerit, irrita penitus approbatio reddatur. Revera si contingeret (Hoc vix suspicari auderem in tanta pietate, sanctaque sollicitudine Ordinariorum, nisi aliquando a Delegatis Visitatoribus deciperentur.) aliquod approbari Oratorium non servatis Indulti conditionibus, adhuc illud ineptum foret Divinis Mysteriis; quia dum Pontifex approbationem Ordinarii requirit, non illius arbitrio subjicit conditiones in Privilegio expressas; sed potius Visitationem ab Ordinario faciendam jubet, ut desideratæ conditiones securius serventur, & integre executioni tradantur. Quare nimis ab eodem Ordinario jura propria excederentur, si sibi liberum fore judicaret dispensationem Privilegiato in his concedere, quibus Pontifex gratiam ab ejus tantum voluntate non minus in concessione, quam in adjectis restrictionibus dependentem coarctare voluit. Hinc sicut præmissis cæteris conditionibus, ac requisitis, si desit Visitatio, & Approbatio Ordinarii, Indultum Apostolicum effectu caret; quia nondum impleta est Indulti conditio: Ita pariter etiam facta approbatione omni effectu carebit Indultum, si aliquod aliud requisitum defuerit, quod non minus, quam Visitatio, & Approbatio Ordinarii, a Pontifice ad executionem Privilegii exigitur. Addo generatim irritum, ac inane esse, quod *contra formam rescripti* fit, ut Innocentius P. III. Cap. *Cum dilecta* Lib. 2. Decret. Tit. 3. *de Rescriptis* declarat; si videlicet Agens non alis, quam in illius Rescripti virtute operetur. Ad instar itaque meri Cognitoris se gerit Ordinarius circa ea, quæ requirit Indultum, cujus formam plus cæteris exacta diligentia exercere ille debet, cui in eisdem Apostolici Privilegii Litteris specialis prærogativa suam simul superaddendi approbationem conceditur.

VI. Facta Visitatione Oratorii, repertisque in eo, quæ rigore Indulti servato desiderantur, æquitas postulat, ut Ordinarii suam approbationem concedant sive verbo tenus, sive Chirographo speciali, prout diversarum Regionum mos suadebit, aut saltem opportunum Ordinario videbitur. In Urbe approbatio Oratorii ab Ordinario in scriptis fieri solet, & subjici Apostolico Indulto hoc modo.

Cum supradictum Oratorium existens in domo N. N. de mandato nostro visitatum fuerit, & inventum ab omnibus domesticis usibus liberum, decenter Muro exstructum, & ornatum, Sacrisque Supellectilibus bene refertum, licentiam arbitrio nostro duraturam, ut ibidem Sacrosanctum Missæ Sacrificium juxta formam supradictarum Litterarum Apostolicarum celebrari possit, exceptis Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis D. N. J. C. aliis-

aliisque Solemnioribus Anni Festis Diebus exceptis, nempe Annunciationis, Assumptionis B. M. V. (Ascensionis D. N. J. C.) *Omnium Sanctorum, Epiphaniæ, & Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, in Domino concedimus; & impertimur. Datum Romæ ex Ædibus Nostris. Hac die &c.*

N. N. Card. Vicar.

N. N. Secretarius.

Injuste autem prorogari, aut denegari nequit approbatio, ne inde gravamen sustineant Privilegiati, & injuria R. Pontifici irrogetur; cum sine caussa ipsius privilegia suspenderentur. Equidem qua ratione conquerebatur Honorius III. Epist. ad Archiepisc. Parisiensem, quia Apostolicæ Sedis gratiam Minoritis concessam ubique celebrandi Episcopi aliqui impedire, conabantur; meritò alii Pontifices corripere possent illos Episcopos, qui facultate Missarum in privato Oratorio carere Privilegiatos neglecta approbatione compellerent.

VII. Quousque tamen non approbaverit Loci Ordinarius Oratorium, quamvis injuste illud approbare repugnaret, adhuc Privilegium nequit exequi; cum una ex conditionibus a Pontifice severissime exigita tunc deesset. Asperum quidem videtur, ut quia supremo Ecclesiæ Pastore gratiam impetravit, adhuc ex mera alterius injusta repugnantia ab illius executione abstinere cogatur. Verum satius est aliquando Privilegiatum sentire gravamen, quam laxare habenas multis, qui cum negligerent omnia requisita ad decentiam Oratorii præmittere, ac propterea approbationem nequaquam obtinerent, sæpe Ordinarios calumniarentur, quod injuste approbationem denegarent, & fallis prætextibus despicientes justam illorum repugnantiam audacter in privato Oratorio Missas celebrari facerent. Revera si semel petita ab Ordinario, & injuste negata approbatione liceret Indultum exequi; statim non exiguus pateret aditus, ut despectui haberentur suspensiones privilegii Missarum domesticarum, quibus aliquando ob non servatas Indulti conditiones Locorum Ordinarii privata quædam Oratoria afficere, atque obstringere tenentur. His præcavendis periculis approbatio, quæ ad substantiam Privilegii spectat, ut bene observant Moltazo Lib. V. de Cauf. Piis cap. 5. num. 79., & Pasqualigus quæst. 620. num. 9., absolute exigitur, & prius reapse dari desideratur; quia nullum valere Rescriptum, aut Privilegium supponitur, nisi vere illa existant, quæ ad valorem, & executionem in ipso desiderantur, quæcunque porro ex caussa sive justa, sive injusta defuerint. Quot enim effectu carent Privilegia tum Secularia, cum Ecclesiastica a certis conditionibus dependentia, licet injustum ab aliquo opponatur obstaculum, propter quod conditiones exigitæ adimpleri non possunt? Patienter itaque Privilegiatus ferre deberet injuriam sibi irrogatam, quo usque Ordinarius ab injusta sententia decederet, sive sponte, sive R. Pontificis reprehensione perterritus; qui in pœnam pervicacis resistentiæ merito alteri munus Visitationis, & Approbationis delegare posset.

VIII. Perperam porro Ordinarius ille sine caussa approbationem denegans se defenderet illis verbis Indulti: *ac de ipsius Ordinarii licentia ejus arbitrio duratura*; unde existimaret pro suo arbitratu posse licentiam concedere, aut denegare. Hæccine malæ caussæ pessima patrocinatio? Parum aberit, quin ex his verbis simul inferatur inutiliter postulari a Pontifice licentiam celebrari faciendi Missas in Oratorio privato, cum eadem licentia ab Ordinarii arbitrio dependeat. Verum suam obviam, propriamque interpretationem demus verbis prædictis, quæ quibusdam in meridie caligantibus obscura visa sunt. Cum R. Pontifex omnem irreverentiæ occasionem a Sacrificio in privatis Oratoriis concesso auferre studeret, non minus sapienter providere vo-

voluit incommodis, quæ occurrere poterant, antequam primo privilegium operi mandaretur; quam aliis multis, quæ deinceps contingere possunt, cum Privilegiatus assiduum usum apostolicæ gratiæ prosequitur. Ut enim periculosum fuisset permittere celebrationem Missarum in Oratorio, nisi prius ab Ordinario visitaretur & approbaretur; Ita multo majoris periculi res fuisset, si facta approbatione Oratorii non amplius vigilare oportuisset, ut omnia recte peragerentur. Omnibus ergo periculis simul providens Ordinariorum vigilantiæ commisit prius visitare, & approbare Oratorium, ne unquam vel semel in illo Divinorum Mysteriorum consecratio fieret sine debita decentia, & honore; deinceps vero assidue excubare, ut æquali cum reverentia illic Sacrificia offerrentur impediendo, ac suspendendo licentiam celebrandi in iisdem Oratoriis, si contingeret præscriptas conditiones violari, quæ non solum cum primo approbantur, quam etiam pro omni alio tempore, quo facultas celebrandi in illis perseverat, a Privilegiatis custodiri debent. En itaque sensum illorum verborum; en scopum Pontificis, qui voluit auctoritati Ordinariorum Oratoria primum approbata ad exercitium Apostolici Indulti semper subjecta, ut sine limitatione temporis ipsi possent gratiæ prosecutionem suspendere, quoties contra Indulti formam aliquod irrepsisset incommodum. Ecce demum quam exacte provideat Pontifex R. quibuscunque periculis qualicunque tempore oborturis, sive dum Privilegiatus primo incipit privilegio uti, sive dum de illius Beneficio gaudere prosequitur.

IX. Quamvis vero pendeat ab Ordinarii arbitrio continuatio licentiæ celebrandi in privato Oratorio, non tamen ille ex mera voluntate, & nulla legitima, gravique caussa movente licentiam ipsam auferre, aut suspendere debet. Etenim eadem regula, quæ jubet apostolicæ gratiæ non resisti injuste negando approbationem Oratorii, jubet etiam non suspendere effectum, ne inique priventur Privilegiatus beneficio, cujus privatio durior evaderet, quanto ex illius exercitio uberiorem antea consolationem perceperat. Quare *arbitrium* Ordinarii sit boni Viri arbitrium, ut Leges quoque humanæ postulant, eaque præcipue, quæ Lib. 50. Digest. Titul. 17. L. *in Personam* D. *de diversis Regul. Juris antiqu.* hoc modo sonat. *Ubicunque in bonæ fidei judiciis confertur in arbitrium Domini, vel Procuratoris, ejus conditio pro boni Viri arbitrio hoc habendum est*. Ubi autem arbitrium boni Viri fuerit, procul dubio juxta Juris regulas dirigetur, quæ præscribunt Majoris concessiones manuteneri, quoties nihil contrarium menti Concedentis reperiatur.

X. Vigilant itaque optimi Locorum Ordinarii, ut in privatis Oratoriis serventur omnia, quæ Indultum postulat: Si vero repererint exacte singula observari, nec mutatam esse in pejus Privilegiati conditionem, tunc ab injusta istius vexatione cavent. Enimvero quæ ad impetrandum consensum Ordinarii prius sufficiebant, simul pariter sufficiunt, ne deinceps revocetur. Si autem noverint aliquam prætermitti conditionem ab Indulto exigitam, tunc arbitrio suo opportunissime utuntur statim suspendendo illam licentiam, quam licet pro domestica celebratione solus Pontifex, non Ordinarius tribuat; tamen idem Pontifex ab arbitrio istius pendere licentiam traditam tum in prima illius executione, cum in ejusdem prosecutione expresse voluit. Hac ratione sequuntur vigilantissimi Ordinarii mentem Pontificis, qui Privilegium concessit sub certis conditionibus respicientibus decorem, & reverentiam Eucharistici Mysterii; nec abutuntur Pontificis gratia; qui cum absolute potuisset eximere Oratoria privata ab Ordinarii Jurisdictione, voluit illius curæ eadem subjicere, ut consu-

len-

lendo dignitati Sacrificii pariter honori, & authoritati Ordinarii prospiceret. Si tamen equitatis regulis violatis Ordinarius suspenderet licentiam celebrandi, adhuc cogeretur Privilegiatus suspensionis onus patienter sustinere, usque dum vel ab Apostolica Sede suspensio auferatur; vel ab Ordinario ipso retractetur. Ita plane se gerunt illi, qui sese gravatos injuste a sententiis Ordinariorum suspendentium Missarum celebrationem in Oratoriis privatis existimantes ad Pontificem convolant, ut cognita injustitia suspensionis latæ in pristina jura restituantur. Ita Anno 1744. aliqui ex una Liguriæ Civitate, ut sententiam Episcopi Ventimillien. adversus privata Oratoria illorum latam rescindi impetrarent, ad Sac. Congregationem Concilii convolaverunt; quamvis inutili hactenus conatu, cum legitima, ac prudenti de caussa sagax Episcopus suspensionem inflixisse ostenderit. Operatur ergo suum effectum Oratorii suspensio facta ab Ordinario, licet injusta, sicut injuste negata approbatio Oratorii exercitium Privilegii impedit; quia ut superius dicebamus, melius, sapientiusque judicavit R. Pontifex absolute desiderare consensum Ordinarii ad licitam Indulti executionem, quam quibusdam falso prætexentibus injustitiam suspensionis ansam præbere audendi in propriis Oratoriis prosequi Missarum celebrationem non obstante Ordinarii suspensione. Addo declarationem Sac. Congregationis Concilii *in Toletana*, in qua I. Loco *quaeritur*: *An in Oratorio hujusmodi per Ordinarium visitato, & ad formam prædicti Indulti approbato quilibet Sacerdos Secularis, seu de Superiorum suorum licentia Regularis, qui gaudet ex Auctoritate pariter Apostolica privilegio, quod possit in Ecclesiis, in quibus alias Divina Officia Interdicto durante quomodolibet celebrare permissum fuit; vel in privato Oratorio ad divinum cultum tantum deputato ab Ordinario visitando, & designando etiam tempore Interdicti, cui ipse caussam non dederit &c. Missam celebrare. Possit celebrare in casu, quo Ordinarius prædictæ licentiæ ejus arbitrio remissæ declaravit dissentire, eandemque proinde revocavit?* Nulla in quæsito ponitur caussa determinata ad revocationem licentiæ movens; neque limitatur ad justam, sed interrogationis tota vis collocatur in eo, quod Ordinarius concessam licentiam retractavit. Attamen nulla facta distinctione inter justam injustamque retractationem die 21. Maii 1672. respondit *Ad I. Negative*. Extat decretum in Regestis Sac. Congregationis Lib 27. Decr. fol. 404. & seqq.

XI. Quærat autem aliquis, qui fiet, ut unquam licite possit Ordinarius licentiam celebrandi in privatis Oratoriis suspendere, cum ista novæ visitationi non subjaceant, & sine visitatione æquum non videatur suspensionis ferre sententiam, ne sine cognitione caussæ pœnam injuste inferri contingat? Paucis me expedio ab hac quæstione observans nullo jure, nullove Apostolicæ Sedis præcepto prohiberi Ordinarium a nova privatorum Oratoriorum visitatione. Imo potius opportunum foret aliquando in generali lustratione Diœcesis ad Nonnullorum Oratoria privata divertere, ut illa arceantur mala ob quæ Ecclesiasticus Mos identidem publica Oratoria visitandi retinetur. Certe propriis oculis cernerent Episcopi, quanta ab aliquibus irreverentia irrogetur Locis primum designatis ad Missarum celebrationem; ac forte frequentius suspensionis ferrent judicium. Nisi penitus dessipiam, ipsum Cap. Finale Tit. *de Censibus*, in quo aliqui putant vetitam novam Oratoriorum privatorum visitationem, illa iterum posse visitari non vetat. Attamen, si praxim consulimus, raro contingit semel, approbata Oratoria iterum ab Ordinariis visitari, nisi dubium prudens eos moveat, quod in quibusdam privatis domibus irreverenter, & contra formam Papalis Indulti Res Divina

esseguire. Quod non placuit Eminentissimis Patribus, nec placere debet ulli Locorum Ordinario; Nam etsi alia non suaderent hujusmodi limitationem unius Oratorii; saltem inde majori, ac decentiori custodiæ ejusdem Oratorii opportunissime consulitur. Etenim sæpe evenit minori diligentia custodiri plura quam unum. Hanc consuetudinem constanter retentam ab Eminentissimis Urbis Vicariis in ipsorum Archivo observavi; itaut tunc solum in eodem Palatio, separatisque *Appartamentis* diversa approbent Oratoria, quando in illis habitant plures Privilegiati, & aliunde Palatium pluribus domibus vere æquivalet.

CAPUT XXV.

De Consanguineis, Affinibus, Familiaribus, & Hospitibus, qui participant de Apostolico Indulto principaliter Privilegiati.

I. RIGOREM, quem servari oportere in expositione Pontificii Privilegii Missarum intra Oratoria privata celebrandarum superius Cap. 21. demonstravimus; multo magis retinere debemus illud interpretantes secundum ea, quæ pertinent ad Consangineos, Affines, Hospites, Familiaresque Privilegiati, ne concessam a R. Pontifice gratiam ad alios dilatemus, ad quos nulla ratione extenditur. Facilius autem crederemus excusari posse, qui similis amplificationis vitio laborarunt, si Apostolici Diplomatis verba ambigua, & obscura essent. Quamvis enim etiam stante Privilegii obscuritate magis propendere oporteat in strictiorem interpretationem, ne nimis relaxetur licentia Ecclesias publicas deserendi; neve violentur regulæ ab omnibus probatæ de severa interpretatione facienda Privilegiorum communibus Legibus adversantium: Attamen a discreto Censore condonari deberet hujusmodi error, cui occasionem dedissent obscura Indulti verba, & propensio ad favendum aliis,in quam Viri Ingenui pronius flectuntur;ac tunc maxime, quando certo non constat, quod a participatione alicujus gratiæ aliqui excludantur. Verum quis patietur nos, aut Alios; si nullatenus dubitando de legitimo sensu verborum Apostolici Privilegii, nitideque intelligendo juxta Indulti formam aliquos tantummodo ex Familiaribus, ac Domesticis participare de concessa gratia ad limitationes in Privilegio factas non respiceretur, sed potius diceretur has fuisse ex mera *Curiæ Romanæ* consuetudine insertas; ac proinde nullos limites Personis de Privilegio domesticarum Missarum participantibus præfigere?

II. Unde modus tam insolitus interpretandi Apostolicæ Sedis Privilegia desumi posset, nemo prudens intelligit. Imo potius unusquisque cordatus considerat hac ratione aperte illudi, depravarique Privilegia Papalia, quæ equidem non sunt deterioris conditionis, quam cætera qualiacumque. Si hoc modo tuto transgredi liceret fines Pontificii Indulti limitantis Personas, ad quas extenditur concessa gratia satisfaciendi ecclesiastico præcepto Missæ audiendæ in Oratorio privato; libere statim poterunt perverti reliquæ omnes conditiones ab eodem Indulto exigitæ; & sine periculo perversæ usurpationis licebit unicuique Privilegiato in tanta am-

amplitudine suum dilatare privilegium; ad quantam amplissima Apostolica Privilegia eximiis Familiis concessa extenduntur. Non negavero igitur *ex stylo Curiæ* ad quosdam tantum Familiares, Hospitesque effundi solere participationem Beneficii promanantis ex Privilegio, quod alicui Patri-Familias principaliter concessum est; quia nempe communiter in similibus Privilegiis R. Pontifex illas restrictiones apponere solet. Affirmabo etiam ego lubens *ex stylo Curiæ* id fieri; ita tamen, ut hoc sit dicere *stylum Curiæ R.*, quod est dicere consuetudinem frequentius a R. Pontifice retentam. Verum nego, constanterque pernegabo has ipsa restrictiones non esse juxta ipsarum rigorosam, propriamque significationem diligentissime servandas, quia communiter in similibus Privilegiis præscribuntur. Numquid enim quod sub certis tantum conditionibus faciendum conceditur, illis violatis fieri poterit, quia passim eædem conditiones adduntur, dum similes facultates dispensantur? An minus explorata evadit mens Concedentis, si semel tantum præfixis limitibus aliquid concessisset; quam ubi sæpius idem concederet ferme semper easdem limitationes facultatis determinando? Profecto ipsamet assidue, tenaciterque retenta formula præfigens in concessione Indulti consuetos limites multo evidentius demonstrat, quousque Pontifex suum privilegium extendi jubeat. Hinc licet Indulta Apostolica multa Indulgentiarum Sanctarum, & Dispensationum Matrimonialium frequentissime speciales limitationes adhibeant, non tamen illis neglectis concessa gratia unquam suffragabitur. Imo Indulta ipsa celebrationis Missarum in Oratoriis privatis fere communiter eandem tenent formulam circa Locum, decentiam, & approbationem Oratorii, unicumque Sacrificium: nec tamen sine manifesto errore ullus dicet hujusmodi consuetas formulas violari posse.

III. Insuper ita certum est non ultra fore progrediendum, quam Indultum permittat in restrictione Personarum participantium de gratia concessa principaliter Privilegiato, ut cum R. Pontifex quosdam majoribus dignos favoribus uberiore beneficentia prosequitur, nequaquam in suis Diplomatibus inserit formulas restringentes, sed alias amplificationem Privilegii declarantes usurpat. Vicissim quia phrases aliquando adhibitæ in forma Indulti torqueri a nonnullis ultra limites ab ipso intentos intellexerat; propterea Pontifex ad omnes falsæ, laxæque interpretationis fraudes, occationesque auferendas, alias locutiones magis manifestantes Apostolicæ Concessionis terminos substituit. Hinc cum prius in Indultis frequenter nomen *Familiæ* adhiberetur, illudque vocabulum, quod aliunde a Juris Consultis teste Barbosa de Appellativor. verbor. significat. Appel. 94. multifariam sumitur, aliqui Scriptores latius extenderent, quam menti Pontificis congrueret; propterea clariora verba usurpari cæperunt, cum videlicet ad alios Domesticos, ac Familiares principaliter Privilegiati facultatem satisfaciendi præcepto Missæ coram ipso celebratæ in Oratorio privato extendit. Solent autem, ut plurimum exprimi in Privilegio *Nati*, *Consanguinei*, *Affines*, *& Familiares* Privilegiati; atque de his omnibus nos singillatim agamus, ac servato debito rigore interpretationis nomina illa attente exponamus; ut inde exploratum habeamus, qui nam possint Missæ præcepto satisfacere in Oratorio privato, quoties de illis omnibus, aut saltem de aliquibus in Pontificio Indulto fit mentio.

IV. Inter illos, qui de Apostolico Privilegio participes a R. Pontifice fieri solent, inprimis sunt *Nati*, ad quos Patris commoda congruentius extenduntur. Nomine vero Natorum intelliguntur tam Filii, quam Filiæ, etiam nasciturì, aut nascituræ; quoniam, ut adnotat laudatus Barbosa *Appellati-*

vo

vo 159. *Natus* pro *Nascituro* aliquando accipiatur. Hinc censeo absque immoderatæ amplificationis vitio comprehendi sub nomine *Natorum* in Papali Indulto Filios, Filiasque etiam post Indultum genitos. Nam hanc extensionem non tam *Natorum* vocabulum admittit, quam praxis confirmat. Non dissimulo autem, quod aliquando Nati futuri in Privilegio exprimebantur, idque in Indulto ab Innocentio XI. die 18. Junii 1680. concesso Nobilibus Conjugibus Romanis usurpatum adverti his phrasibus: *in Vestra, & futurorum Natorum præsentia*. Verum opportune *futuri* Nati in eo privilegio expressi fuerant, quod alterius Privilegii antea concessi Genitoribus Oratorium ampliatio fuerat, ut ex apographo servato in Regestis Eminentissimi Vicarii apparet; & alias Oratores ipsi adhuc omni prole carebant. An vero sub *Natorum* nomine ab Indulto comprehendantur etiam Filii Spurii, aut Naturales inquiri potest? Sed nullum horum nomine *Natorum* comprehendi existimo, quia magis obvius sensus illius nominis eos tantum præsefert, qui per legitimum matrimonium sunt geniti. Si tamen per subsequens Matrimonium, vel a Principis authoritate legitimarentur, sicut tunc evadunt legitimi; ita nihil illis deest, ut in numero cæterorum Natorum computentur, quantum sufficit ad participandum de paternis Privilegiis. Quoties autem legitimi non evaserint, sicut vilis conditionis homines reputantur; ita nimis, ac proinde contra mentem Pontificis vilesceret Indultum Missarum domesticarum, si ad eosdem flecteretur. Semel in Regestis Sac. Congregationis Concilii Lib. 9. Litter. fol. 288. cuidam Illegitimo specialibus sane ex caussis privilegium hujusmodi concessum reperi, atque ea conditio expressa fuit, propter quam fuerat singularis facta dispensatio.

V. De Filiis adoptivis esse potest pariter difficultas, quia licet legalis adoptio sæpe transferat omnia Jura paterna in Filios adoptivos, *Nati* tamen non sunt ipsius Privilegiati. Libentius audirem alios hanc quæstionem solventes, cum in nullum Scriptorem eam proponentem inciderim. Verum cum tacere omnino non debeam semel dubio proposito, propterea quid mihi videatur, modeste profero; nimirum posse adoptivos durante adoptione de Privilegio Apostolico participare: Etenim quamvis nihil clarum ex illius verbis eruatur; locum tamen habere poterit Epicheja, maxime cum verisimile non videatur, quod Pontifex exclusum intenderit a Beneficio Patri concesso illum Filium, quem juxta communes Leges, probatas quoque, receptasque in Jure Ecclesiastico, participem cæterorum Adoptantis bonorum adoptio reddidit. Certe protensa gratia in hujusmodi Filios nec vilescit, cum ejusdem dignitatis cum Patre adoptante participes fiant; nec periculum, aut occasio plus æquo solvendi observantiam Canonum præcipientium publicas adire Ecclesias propter Missæ auditionem inde secutura timetur.

VI. Extendi insuper solet Papale Indultum ad *Consanguineos* Privilegiati, quos sine ulla limitatione respiciens illorum neminem ex Ascendentibus, Descendentibus, & Collateralibus sanguineis cognatione conjunctis excludit. Imo quia Sacri Canones in supputandis gradibus consanguinitatis plures complectuntur, quam Civiles Leges soleant: (Ubi enim Canones duos tantum gradus, Jus Civile quatuor numerat.) Ideo etiam in participatione Indulti Apostolici juxta Ecclesiasticas Regulas interpretandi consequitur multò plures eodem gaudere posse, quam si gradus consanguinitatis juxta Civilis Juris regulas supputarentur. Ad quartum autem usque gradum inclusive extendi potest Indultum, quia præsens Ecclesiastica Disciplina ad cæteros inferiores gradus non amplius respicit, postquam impedimentum Matrimonii ex carnali cognatione ortum intra quartum gra-

vato Consanguinei, vel Affinis præceptum audiendæ Missæ adimplere, ex hoc tantummodo, quod in eadem domo habitarent, quamvis *insimul* non viverent. Quot enim sub eodem tecto, vel in diversis ejusdem domus partibus Cognati, & Affines habitant, nihil tamen inter se commune habentes, & separatim viventes? Detur ergo passim libertas omnibus illis, ut de Privilegio concesso alicui participent, & statim magis destitui publicas Ecclesias diebus festivis tempore publici Sacrificii videbimus. Ista incommoda prudenter arcet R. Pontifex dumque Cognatis Agnatisque permittit gaudere de spirituali consolatione Privilegiati, illorum omnium habitationem in eadem domo *insimul* requirit.

X. Hæc porro dictio *insimul*, ut Barbosa Tract. *de Dictionib. usu frequen.* Dict. 164. observat allegans varios Digestorum textus, *connexitatem* significat. Hoc sensu eam usurpat etiam Bonifacius VIII. cap. 1. Tit. 4. *de Consuetud.* in VI. Imo Latini Scriptores, Florus Lib. 1. cap. ult., & Statius 1. Syl. v. 36. ad indicandam conjunctionem eadem voce utuntur, ut Annotator L. Flori in Indice V. *Insimul.* advertit. Clarius, ut puto, exprimitur aliquorum conjunctio illo adverbio composito, quam exprimatur simplici adverbio *simul*; quamvis etiam Tò *simul* à Cicerone frequenter usurpari in prædictum sensum idem Barbosa Dict. 369. admonuerit. Jam vero ex vi istius dictionis *insimul* consequitur talem desiderari conjunctionem habitationis inter Consanguineos, & Affines Privilegiati ad participanbam Indulti gratiam, ut non sufficiat illos habitare in eadem Domo; nisi simul illorum omnium habitatio unica, & eadem fuerit. Imo si in pleno rigore retinemus sensum illius particulæ *Insimul*, fere semper necesse erit arctare communicationem Privilegii ad illos tantummodo, qui ad eandem Familiam Privilegiati pertinent; cum vix aliter cogitati possit, qua ratione unum habitationis Locum tenere valeant Viri Nobiles, nisi unicam Familiam constituant. Certe ubi fuerint diversæ Familiæ Nobiles, etiam fere semper pro singulis Familiis solent esse separata habitationis Loca distinctæque Mansiones.

XI. Fateri autem cogimur, quod si contingeret Consanguineos, vel Affines in eadem penitus habitationis loco habitare cum principaliter Privilegiato, adhuc sententia nostra participarent de istius privilegio, quamvis diversam constituerent Familiam, propriisque sumptibus & separata mensa viverent. Me movet in hanc sententiam Indultum ipsum solum exigens in Consanguineis & Affinibus (eadem est ratio de Natis, quoties isti distinctam Familiam constituerent:) præter titulum Consanguinitatis, vel Affinitatis simultaneam habitationem cum Privilegiato; quæ omnia simul absolute conjungi possent non obstante Familiarum separatione. Mirabitur forte aliquis nos hic recedere a multis Scriptoribus qui ut rigidiorem sensum Indulti custodirent, a participatione Indulti exclusos voluerunt illos Consanguineos, Affinesque, qui propriis proventibus viventes commensalitatem cum principaliter Privilegiato non servabant. Ita egregie tuebantur Diana Tom. 4. Tract. 2. Resol. 41. Pasqualigus quæst. 649. Pignatellus citat. Consult. 98. num. 95., & Mostazo Lib. 5. cap. 10. num. 63. Attamen priusquam nos veluti immemores rigoris servandi in Apostolici Indulti expositione aliquis accuset, advertere debet laudatos Scriptores considerasse veterem Privilegii formulam, in qua tantum nomen *Familiæ* exprimebatur. Igitur Viri illi optimi prudenter observabant neminem, quantumvis Affinem, aut Consanguineum, participem fore gratiæ concessæ, nisi ea omnia reperirentur, quæ ad Familiæ, ac Familiaris rationem exiguntur, videlicet alii commu-

nibus redditibus Privilegiati; atque appositissime ex hoc inferebant merum titulum communicationis privilegii à sola unitate Familiæ sumi oportere. Nos pariter ambabus ulnis amplecteremur commentationem hujusmodi, si recens Indulti formula in hac particula cum vetere concordaret. At placuit Pontifici discernere Natos, Consanguineos, Affinesque Privilegiati à Familiaribus, & cum prius illos quoque pertinere vellet ad eandem Familiam, ut participarent de concesso Privilegio; nunc tantum postulat, ut *insimul* cum eodem Privilegiato habitent. Hinc nos neque laxare Indultum, nec a proprietate verborum illius recedere audemus.

XII. Postquam Privilegium favore spirituali Natos, Consanguineos, & Affines affecit, *Familiam* Privilegiati commemorat, ut de istius privilegio etiam illa aliquam experiatur consolationem, & fructum. Patet autem, quid hic Familia significet: Nam licet identidem *Familiæ* vocabulum & *Filios-Familias* demonstret, ut habetur L. *Quod si nolit* §. *Ait Pedio D. de Edilicio Edicto*; & Agnaticiam Cognationem complectatur, ut L. *Qui in adoptionem D. de Adoption. & Emancipationib:* Tamen cum distincte Cognatis, Agnatis, & Filiis indicatis nomen Familiæ adjungitur, non alios exprimit, nisi eos qui servitio addicti fuerint. Revera frequentius Jura, quantum observari, hoc sensu illam vocem usurpant, ut Lib.21.Digest.Tit.1.*De Edilic Edit.*L.*Ædiles*: Lib.39.Tit.4. *de Publican.Vectigal. & Commissis*: Lib. 41.Tit.16.*de Vi, & Vi armata* L.1. §. *Quoties*, ubi ad salvandam proprietatem nominis *Familiæ* unicum Servum sufficere dicitur. Aptatur insuper idem nomen Servis cap. 3. *De Familiis Ecclesiæ* Lib.I.Decr.Tit.18.*De Servis non ordinandis*, ut ibi Gonzalez commentatur. Servos igitur Privilegiati hoc loco designat Indultum vocabulo *Familiæ*; eosque subinde *Familiares* vocat.

XIII. Quid autem requiratur ad Familiarem denominandum plures Scriptores inquirunt, inter quos Lanfranchum Zacchiam *de Salario* qu. 50., & Augustinum Barbosam Tract. *de Appellat.&c.Appel.*96.allego. Otio abuterer, si omnia vellem expendere ad Familiaritatem spectantia, cum mihi pauca sufficiant rem meam proxime contingentia; & advertere neminem esse Familiarem alicujus, nisi ejus servitiis fuerit deputatus, & sumptibus sui Domini vivat. Scio quidem plurimos adscribi in numero Familiarium Pontificis, aut Magnatum, qui tamen nullum actu famulatum præbent. Hos appellatione potius Familiares dicamus, quam reapse tales; quamvis hæc ipsa Familiaritas plurimum ad honoris amplitudinem, & ad multorum privilegiorum participationem iisdem prosit. At juxta communis Juris rigorem proprie Familiares ii sunt, qui vere Domino famulantur, sive immediate illi inserviendo; sive mediate, quædam peragendo officia ad ejusdem famulatum ordinata. Quia vero sæpe multi proprio Domino deservientes coguntur extra illius Domum manere, uti sunt Villici, Æconomi, Similesque extra Domini domum habitantes, ut rite injuncti munera redundantia in servitium illius peragere valeant; propterea ad Familiaritatem assidua mora in eadem habitationis domo cum proprio Domino non est absolute necessaria.

XIV. Revera multi sunt R. Pontificis, Cardinalium, & aliorum R. Curiæ Præsulum Familiares, qui ex hoc titulo non modicis prærogativis fruuntur; quamvis extra Palatium propriorum Dominorum commorentur, & illac solum accedant, cum identidem urget necessitas exhibendi officia proprii famulatus. Hinc observo a Bonifacio VIII. P. Cap. *Licet: de Privileg.* in VI. aliquos appellari *Familiares Domesticos*; quod inutiliter diceretur, si conditio Familiaritatis per se exigeret in eadem Do-

Domini domo habitare; & nisi aliquando vera Familiaritas esse posset, quin cohabitatio hujusmodi reperiatur: Etenim nomen *Domestici* ex cohabitatione derivare apposite Pasqualigus quæst. *653*. num. 3., & Barbosa Appellativo 78. tradunt. Imo nec officit Familiaritatis rationi, quod aliquis non assidue proprio Domino deserviat: Secus quot forent delendi e numero Familiarium Magni Principis, Præsulisque, cum raro illi propriis Dominis famulatus officia exercere cogantur! Sufficit itaque, ut ille sit per se continuo addictus Domini servitio in aliquo munere, licet munus ipsum assiduam, aut frequentem Familiaris occupationem non requirat.

XV. Altera conditio jam indicata ad Familiares constituendos, quod nempe vivant impensis Dominorum, communiter a Doctoribus admittitur, atque ab omnibus Juribus supponitur; cum nemo continuis destinatus obsequiis, ac famulati fraudari mercede convenientе necessariaque sustentatione debeat. Hac de caussa Familiares solent etiam appellari Commensales Dominorum, quatenus ejus expensis nutriuntur. Ita expresse quosdam Clericos Familiares Episcoporum Bonifacius VIII. P. Lib. 6. Decret. Tit. 12. *de Verb. signific.* Cap. ult. vocat illorum *Domesticos Commensales*. Maxime observare hanc conditionem oportet; cum sæpe aliqui mercedem quidem constituant quibusdam Famulis, ut identidem nonnulla præbeant servitutis officia; sed quia raro illorum opera utuntur, propterea tantam iisdem mercedem non subministrant, quanta pro ipsorum sustentatione requiritur. Hi enim Familiares vere non sunt, sed, ut bene loquitur Pasqualigus quæst. *657*. num. 3., *solum censentur locare operas suas pro illo servitio, pro quo mercedem recipiunt*. Quare nemo inter proprios Familiares reputabit unquam illos artifices, quibus licet stabiliverit mercedem annuam ob servitia identidem præstanda, tamen nec ipsorum tantum ministeriis vacant; nec de ipsorum tantum sumptibus aluntur.

XVI. Ut vero quis dicatur vivere sumptibus Domini, non est necesse ei determinate cibos ministrari; cum passim loco ciborum certam pecuniæ summam tribui videamus. Nihil quippe interest, qua ratione vel immediate, vel mediante pecunia cibus subministretur. Etenim sive de proprio Cellario, sive stipendio constituto Dominus Familiares pascat, semper Domini sumptibus vivere illi dicuntur. Familiares ipsi R. Pontificis solum panem quotidie a Pontifice, reliqua autem ad victum necessaria numerata pecunia accipiunt; nec tamen Familiaritatis amittunt proprietatem, neque desiderata carent commensalitate, cujus effectus vel ciborum reali distributione, vel pecuniæ ad cibos emendos numeratione obtinetur. Quia vero non infrequenter contingit Familiares quorumdam Dominorum debita mercede fraudari; itaut sepius jejunare, ac etiam fame perire cogerentur, si unde viverent, aliter non haberent: Propterea opus est hic observare, quod adhuc permanet Familiaritas, quamvis actu a propriis Dominis alimonia non subministretur, dummodo tamen isti famulos suos alere teneantur. Enimvero etsi actu victum Domini non suppeditent, actu tamen Familiares acquirunt jus, quo Dominos ad eis constitutam solvendam mercedem etiam coram Judice compellere valent. Si porro sponte quis famulari elegerit, sperans quidem aliquid ex Domini benevolentia, & in signum grati animi obtinere; sed de mercede, aut quotidiana alimonia non paciscens: Is certe in numero Familiarium computari non poterit, qui ad eam Familiam nullatenus pertinere creditur, quem Pater-Familias ex debito justitiæ alere non tenetur.

XVII. Præmissis conditionibus necessariis ad Familiaritatem appa-

ret,

ret, quantæ amplitudinis foret Privilegium Apostolicum Missarum celebrandarum in privatis Oratoriis, si nullum Familiarem exciperet. Certe tunc possent satisfacere Missæ præcepto in iisdem, quotquot sive in Domo semper manerent parati ad famulatum principaliter Privilegiati, sive extra domum illius habitarent, addicti tamen officiis conducentibus, & spectantibus ad ejusdem commoditatem, atque servitium. Hinc Pasqualigus quæst. 650., & Mostazo loc. cit. num. 63. verissime, quantum arbitror, concedebant Famulis Ruri degentibus, & assistentibus ad opus rurale posse vigore Indulti satisfacere præcepto Ecclesiastico audiendæ Missæ, quando e Villa ad Civitatem venientes Sacrificio in Oratoriis privatis suorum Dominorum interfuissent: quia nihil refert quocunque Loco Familiaris habitet, quando merus Titulus Familiaritatis ad participationem Indulti sufficeret. Addam præterea, quod possent participare de Privilegiati privilegio cæteri alii multi Familiares, qui in propriis domibus habitantes tunc solum accedunt ad Domini domum, quando rara occasio accidit sui famulatus præstandi, propter quem tamen stipendio Domini continuo aluntur. Imo cur etiam non participabunt illi Familiares, qui ad meram pompam a Dominis in numero Familiæ adscribuntur assignata illis pingui, aut sufficiente ad victum mercede?

XVIII. Prudentissime igitur Rom. Pontifex solet restringere ad certos limites Indultum respectu Familiarium, ne immoderate frequentia Fidelium ad publicas Ecclesias minuatur. Fere semper limitat gratiam ad eos tantummodo Familiares, qui *servitiis* Privilegiati *tempore Missæ* in Oratorio celebratæ *actu* sunt *necessarii*. Hoc modo dum satis consulitur Dominorum necessitati, simul publicarum Ecclesiarum nimia desertio impeditur. Insolitum autem non est, nec sine exemplo, quod aliquorum Privilegiorum quidam solum, non omnes Familiares participes fiant; ut, a varietate munerum, ac famulatus etiam petatur fundamentum illius concedendæ, vel negandæ communicationis gratiarum, quæ Dominis concessæ fuerunt. Revera ut Familiares Episcoporum gaudeant privilegio fori, sufficit eos ab Episcopo mercedem accipere, licet in Episcopali Palatio non semper habitent: At ut Clericus possit ab Episcopo ex titulo Familiaritatis Ordinationem accipere, per triennium cum eodem assidue commorari, & ipsi præsentialiter inservire debet. Alia addere exempla ex Zacchia laud. pronum foret: sed hoc unum subjicio, quod proximius nos afficit; & ex Bonifacius VIII. P. sumitur Cap. *Licet*: Tit. *de Privileg.* in VI. ubi ait: *Cum conceditur singulari Personæ, ut in Ecclesia tempore Interdicti celebrare valeat, vel audire Divina, ejus Familiares Domestici ad audiendum cum ea, & celebrandum sibi Divinum Officium licite admittuntur; non sic autem in Familiaribus alicujus Conventus, seu Collegii est censendum &c.* Quia solum Familiares domestici, illi nempe qui semper in alicujus domo habitant, necessarii esse solent, ut cum debito decore ad Ecclesiam Dominus accedat, propterea illi tantum de privilegio Domini audiendi Sacrum tempore Interdicti participant; E contra ceteris Familiaribus, cum Domino non deserviant ad similem comitatum, in eadem gratia communicare nequaquam conceditur. Quod itaque Familiaribus necessariis honesto comitatui Dominorum privilegiatorum tempore Interdicti concessit Bonifacius VIII.; hoc idem solent concedere RR. Pontifices Familiaribus *actu necessariis* ad servitia præstandi Dominis Privilegiatis, dum in illorum privatis Oratoriis Missa celebratur.

XIX. Quapropter inspecto fine, propter quem extenditur ad Familiares aliquos Papale Indultum, quod exponimus, multum prodesse censeo exemplum a Bonifacii VIII. P. verbis depromp-

promptum: Ut quemadmodum necessitas Familiarium solam dignitatem Personæ respiciens movet ad extendendum privilegium tempore Interdicti; ita movere possit ad alterius privilegii extensionem tempore domestici Sacrificii mera necessitas Familiarium respectu Status, & Dignitatis Privilegiati. Etenim non minus grave sæpe, molestumque est Viro, Matronæque Nobili quibusdam Familiaribus proprio decori convenientibus carere, quam grave foret illis carere, qui servitiis immediate Personam propriam afficientibus sunt necessarii. Hinc incredibile videtur R. Pontificem, dum in suo Privilegio respexit ad Familiares necessarios servitiis Privilegiatorum, simul non respexisse ad necessitatem, quæ derivat ex propria conditione, & gradu illorum; maxime cum in concessione suarum gratiarum nolit æquale pene gravamen inferre, quam sit beneficium, quod indulget; nec in tanta necessitate Privilegiatos constituere, ut si velint obtento frui privilegio, magnum incommodum attenta propria dignitate subire cogantur. Nemo igitur dubitat, quin Familiares necessarium Dominis præbentes servitutis officium inspecto convenienti decore eorumdem vere participent de Pontificio Indulto; & assistentes Sacrificio celebrato in privato Oratorio coram principaliter Privilegiato ecclesiasticum præceptum Missæ audiendæ adimpleant.

XX. Quamvis vero ista extensio verborum Indulti ad Familiares necessarios decori Privilegiatorum vere admittatur, adhuc tamen aliqui nimis ample, & contra mentem Pontificis hanc ipsam extensionem faciebant; nulloque penitus facto discrimine omnes Familiares, qui servitiis necessariis addicti erant, licite, & libere in eodem Oratorio posse præceptum Missæ festivæ adimplere affirmabant; etiamsi hæc famulatus necessitas tempore Sacrificii non urgeret. Huic nimiæ extensioni repugnarunt Pontifices, & expresse tradiderunt illos solum Familiares de Indulti favore participare, qui *actu tempore Missæ* necessarii fuerint principaliter Privilegiatis; quique proinde pro eo tempore, quo Missa celebratur, necessarium famulatum præbent. Alia igitur servitia, quantumvis necessaria, sed nullatenus pertinentia ad tempus, quo Missa celebratur, non sufficiunt Familiaribus ad Indulti participationem; cum illa servitia tantum suffragari possint, quæ tempore Sacrificii occurrunt, sive postea Personam Privilegiatam immediate, sive secundum ipsius convenientem decorem respiciant.

XXI. Quando Indultum caussa infirmitatis, aut specialis cujusdam caussæ extenditur ad omnes Dies Solemniores, tunc solent RR. Pontifices numerum Familiarium determinare, & limitare favorem ad *unum tantummodo* Familiarem Infirmo tempore Missæ necessarium; quia in his Majoribus Anni Festivitatibus ægre patiuntur in privatis domibus Sacrificia offerri, ac plures a publicis Ecclesiis abesse. Hinc rarissime ad duos Familiares necessarios Infirmo extenditur Indultum; idque semel tantum gravi considerata necessitate cujusdam Nobilissimi Romani Viri Infirmi concessum a Clemente XI. Die 2. Septemb. 1701. in Archivvo Emi Vicarii reperi. Imo pro his Diebus nullatenus Indultum extenditur ad Consanguineos, nisi forte etiam ipsi ob similes infirmitates expresse comprehendantur. Etiam in hac parte custoditur rigore ille, qui pariter ineunte elapso Sæculo vigebat, quando videlicet pæne tantum propter infirmitatem concedebatur Indultum Apostolicum Missarum in Oratorio privato celebrandarum. Quocirca Tomo 38. *Position.* adverti eo tempore preces oblatas S. Congregationi Concilii, ut prævio ejus voto a R. Pontifice ægrotus Filius, aut Cognati minus recte valentes impetrare possent extensionem Privilegii, quod

quod prius Patri, aut Matri, aut alteri Cognato ab Apostolica Sede concessum fuerat.

XXII. Mallet autem nonnullus ad auferendas animorum anxietates, ut etiam in aliis omnibus Pontificiis Privilegiis, quæ sine caussa infirmitatis conceduntur, simul exprimeretur numerus Familiarium necessariorum, qui tuto possent in Oratorio privato admitti, ut ibi Missæ præceptum adimplerent. Quid deinceps sint Pontifices pro sua prudentia, ac temporum circumstantiis determinaturi exploratum mihi esse nequit. Nunc tamen ubi quidam seminarium dubitationum, & scrupulorum esse putant: Ego admiror RR. Pontificum clementiam, qui cum bene noverint non æque omnibus Privilegiatis sufficere posse eundem numerum Familiarium pro suis necessariis actualibus servitiis tempore Sacrificii, imo aliquando propter speciales circumstantias eidem Privilegiato plures Familiares esse posse necessarios actu tempore Missæ, quam in aliis circumstantiis; cum, inquam, hæc bene noverint, ferme numquam numerum præfigunt, ne ullus Privilegiatus ex hujusmodi limitatione molestiam, gravamenque aliquando pati cogatur. Numerus itaque modo major, modo minor esse poterit illorum Familiarium; qui de privilegio participant, juxta majores, vel minores Privilegiatorum actuales necessitates tempore Missæ occurrentes. Hinc eundem numerum potius determinabit præsens necessitas Privilegiati modo supra exposito attendenda, quam valeat pro omnibus circumstantiis singulorum assignari.

XXIII. Existimarem autem tuto posse unum Familiarem deputari tanquam necessarium ad inserviendum Sacerdoti celebranti, quando neque Privilegiatus, neque illius Filius, Consanguineus, aut Affinis hoc munus sponte susciperet. Nam tempore Sacrificii profecto actu inservit Privilegiato, qui Sacerdoti in ejusdem gratiam Celebranti ministrat. Constringere autem Privilegiatum, aut ipsius Cognatos, Affinesque ad deserviendum Sacerdoti Sacrificanti nulla Lex jubet, neque Indultum requirit, a quo illis omnibus absolute conceditur adimpletio præcepti ecclesiastici per hoc, quod in privato Oratorio Missæ assistant. Tuto insuper potest alius Familiaris admitti ad idem præceptum implendum; cum ad omnes eventus unus saltem famulus semper tanquam necessarius servitiis Domini prudenter judicetur. Si vero Fœmina principaliter privilegiata fuerit, tunc una ancilla ei legitime conceditur, ut actu parata ad succurrendum Dominæ adsit, si forte ejus opera eguerit. Quamvis enim nihil actu pro tempore Sacrificii Domino Famulus, aut Dominæ Ancilla deservire videantur; tamen in eo tunc necessarium præstant servitium, quod actu vigilent ad illorum subsidium, si inopino aliquid tunc temporis accideret. Ancillam potius pro Fœmina Privilegiata commemoro, quam Famulum; quia magis, & quidem prudentissime ad inserviendum muliebribus necessitatibus idonea est Fœmina præ Viro. Hinc Innocentius XII. die 23. Octobris 1694. cuidam Romanæ Baronissæ concessit Indultum Missæ domesticæ in sua, *ac personarum ex sua Familia fœminini sexus dumtaxat servitiis suis tempore dictæ Missæ actu necessariarum præsentia*, sicut in Regestis Eminentiss. Vicarii fol. 124. legi. Si tamen loco Ancillæ Famulum Domina elegerit, non propterea limites Indulti transgreditur cum jam non soleat a RR. Pontificibus determinari in Indulto Persona Fæminini sexus, etiamsi ad Nobiles Mulieres dirigatur.

XXIV. Anceps porro fueram, utrum Indultum principaliter duo respiciens plus æquo ampliaretur, quando unusquisque illorum suum ad proprias necessitates Famulum in Oratorio adscisceret, etiamsi unus ad securitatem & decorem amborum sufficeret? Verum

rum considerans virtute, & æquivalentia Indultum juxta numerum Privilegiatorum multiplex fore, iccirco alienum mihi non est visum quidquam a mente Pontificis, si unusquisque istorum id facere valeat, quando simul cum alio Missæ adfuerit, quod posset agere, si solus Missæ interesset. Hinc cum Clemens X. die 31. Julii 1673. in Indulto duabus nobilibus Romanis Fæminis Amitæ, & Nepoti adstantium numerum determinaret, & Sacrificium celebrari in ipsarum, *& unius Personæ pro qualibet* illarum *dumtaxat præsentia* concessit, sicut in Regestis illius Anni in Archivvo Eminentiss. Vicarii adnotavi; multo magis dubitavi, utrum alius Famulus, si necessarius esset ad custodiam Consanguineorum, & Affinium, in Oratorio privato posset præcepto Missæ audiendæ satisfacere; cum Indultum Familiares non ad aliorum, sed ad Privilegiati servitia (*Tuis servitiis*) respiciat? Quam responsionem eligerem, nullus Scriptorum, quem legerim, me edocuit, quoniam de solo Famulo Hospitis illi loquuntur. Opportunum autem arbitror ante responsionem prius respicere ad principaliter Privilegiati conditionem, an videlicet ipse curam omnium domesticorum, tanquam Caput, & supremus totius Familiæ Gubernator habere debeat: An vero circa Affines, & Cognatos nullam curam gerat, nec speciali ratione ad illius gubernationem pertineant? Ex hac diversitate muneris solutionem peti posse existimo: Etenim si principaliter Privilegiato suorum Affinium, Cognatorumque singularis cura incumbat dum Famulus in istorum necessariis servitiis occupatur, simul Privilegiato deservit; quoniam domus Gubernator, & Rector ex proprio munere pro omnibus Domesticis excubare cogitur. Hac de caussa nemo negaverit, quod Patris-Familias necessaria servitia dicantur, quæ fuerint Filiis illius potestati subjectis præstita. Similiter propria alicujus servitia dicuntur, & sunt, quæ Patri, Matri, Uxori, Fratribus, Sororibusque illius impenduntur; cum respectu omnium teneatur aliquis curam exercere quando aliter per se ipsos suis necessitatibus providere nequeunt, & aliunde nulla caussa ab istorum cura gerenda ipsum excusat. At cum Agnati, Cognatique non pendent a cura principaliter Privilegiati, non video, qua ratione istius servitiis necessariis deservire ille dicatur, qui iisdem Consanguineis famulatur. Quamobrem nequaquam probabile videtur, quod Frater v. g. Privilegiati, cujus gubernationi non subiicitur, possit secum proprium Famulum in Oratorio admittere, ut Ecclesiæ præcepto de Missa audienda satisfaciat. Etenim cum aliqui Familiares Cognatorum de Privilegio participare finuntur, etiam in Litteris Apostolicis exprimuntur, ut sæpe in Archivvo Eminentiss. Vicarii adverti. Quamobrem Papale Indultum non eadem latitudine respicit Consanguineos, & Affines, qua respicit Principaliter Privilegiatum, quantum pertinet ad Familiares actu necessarios servitiis tempore Missæ. In exemplum adduxi Fratrem, ut hinc pateat quid circa reliquos Consanguineos, & Affines dicendum videatur.

XXV. Dixi hactenus de Familiaribus necessariis præscindendo a speciali decore cujuslibet Privilegiati, quia pro varietate Locorum Temporum, & Dignitatis Personarum plures, vel pauciores exiguntur, aut sufficiunt Familiares, qui domi manentibus propriis Dominis semper assistant. Alicubi, quod etiam observavit Eminentiss. Card. Petra Tom. 2. Com. Ed. R. pag. 500. n. 63., Matronæ Nobilis domi commorantis decentia postulat præsto habere aliquem Ephesum præter Ancillam proxime ipsi famulantem. Alicubi, quod attendit Pasqualigus quæst. 658. n. 9., Præfectus cubiculi desideratur. Erunt itaque hi pariter alicui Privilegiato forte necessarii actu tempore Missæ. Laude dignos commendo illos Dominos, qui

qui cum proprio decori consulunt secum Familiares quosdam etiam tempore Sacrificii adstare jubendo, talem inter illos ordinem statuunt; ut omnes vel post, vel ante domesticam Missarum celebrationem in Ecclesia Sacrificio assistere valeant. Verum quod a quibusdam Dominis facile obtineri potest propter copiam Familiarium, non debet esse regula cæterorum; qui sicut incommodum subire cogerentur vel in propria Persona, vel in rebus domesticis, si in parvo numero Famulorum eandem normam tenerent; ita ob Gratiam Apostolicam comprehendentem Familiares actu propriis servitiis necessarios licite, ac libere possunt concesso jure uti; dummodo tamen Indulto non abutantur sinendo Familiares actu tempore Missæ vere non necessarios in ipsorum Oratorio Missæ assistere, qui non alibi, quam in publica Ecclesia præceptum ecclesiasticum implere possunt. Cæterum quamvis sine ulla gravi molestia possent vices suas alternare Familiares in assistentia præstanda Dominis, ac proinde bene omnes ad Ecclesiam Die Festo accedere possent; adhuc tamen Ecclesiæ præcepto satisfaciunt illi Familiares præsentes Sacrificio oblato in Oratorio privato, quando actu tempore Missæ necessariis Domini servitiis vacant. Nam Indultum ab obligatione accedendi ad publicam Ecclesiam die festo, ut Missæ præceptum adimpleatur, non eximit Familiares actu necessarios tempore Sacrificii sub conditione, quod alia hora diei sine gravi incommodo ad Ecclesiam accedere nequeant; sed absolute illis concedit præceptum implere, dum actu servitium necessarium Dominis tempore Sacrificii impendunt.

XXVI. De Sacerdote celebrante in privato Oratorio coram Privilegiato inquiri potest, an Ecclesiæ præcepto satisfaciat? Distinguere autem opus est inter Sacerdotem Familiarem Privilegiati, & Sacerdotem hac familiaritate carentem. Bene etenim in Sacerdote Familiaritas ab onere celebrandi pro Privilegiato separantur; quia omnis Sacerdos eleemosynam accipiens pro Sacrificio offerendo illud secundum voluntatem Benefactoris perficere tenetur; quin propterea ejusdem Familiaris constituatur. Alia quippe est ratio operam suam in alterius servitium obligantis alia sese obligantis ad assidua servitia Domini, a quo vicissim victualia subministrentur ut hinc commensalitatis conditio in Familiaribus exigita obtineatur. Nulla vero dubitatio esse debet, quod ubi Sacerdos se addixerit alicujus Nobilis Privilegiati servitio præstando unice in domesticæ Missæ celebratione, atque ejusdem stipendiis vivat, vere illius Familiaris efficiatur. Etenim ad Familiaritatem comparandam non est necessarium talibus deputari muneribus, quæ continuam, aut majorem dierum partem requirant. Utinam quotquot Nobilium Familiæ adscripti sunt Sacerdotes, propriæ tantum dignitati, ac conditioni munera peragenda susciperent: Eos certe non dolerent Boni, vel æconomicis negotiis addictos, vel villibus deputatos ministeriis; sed potius eos viderent solum rebus divinis vacantes in ædificationem totius Familiæ; aut ad summum liberali Viro convenientibus exercitiis scribendi, & docendi occupatos. Propter Divinorum Mysteriorum celebrationem, & propter instructionem cæterorum Familiarium, imo omnium Domesticorum adscitos fuisse tempore S. Joannis Chrysostomi in domibus Laicorum Sacerdotes alibi vidimus; atque ad hunc finem tum Principes, tum alii Nobiles in propriis Palatiis Presbyteros advocabant, & in numero Familiarium adscribebant, ut ex Constantini, Caroli, aliorumque Regum, Magnatumque gestis aliqua hujus Operis Capitula declararunt. Quod si alia illis nonnunquam munera peragenda committebantur, honorificentissima hæc ipsa erant, Sacerdotalique Dignitati non incongrua; imo sæpe in Bonum etiam Spirituale Reipublicæ redundantia.

tia.

tia. Si vero cætera Officia abjecta, ac penitus terrena ex aliquorum Nobilium Laicorum socordia, avaritia, & incogitantia domesticis Sacerdotibus exercenda committebantur, tunc vehementer resistebant Episcopi, Concilia redarguebant, & ipsamet Sacerdotii excellentia repugnabat.

XXVII. His de Sacerdote Familiari præmissis ad quæstionis resolutionem accedo; atque nihil hæsitans securus affirmo Sacerdotem Familiarem in Oratorio celebrantem præcepto ecclesiastico satisfacere, cum nullus magis sit necessarius tempore Sacrificii Sacerdote celebrante. Quamobrem non tenetur ipse in publica Ecclesia Missæ assistere die festo, quamvis nullam penitus inde molestiam pateretur; quia adimpleto alicubi præcepto nihil amplius ab Ecclesiasticorum Canonum hisce temporibus vigentium rigore præcipitur. Hæseram autem aliquando, imo verebar limites Apostolici Privilegii excedere idem affirmans de Sacerdote inter Familiares principaliter Privilegiati non adscripto. Adverteram quippe alios participantes de concesso Indulto vel Consanguinitatis, vel Affinitatis, vel Familiaritatis titulo gaudere, si singularia illa Privilegia favorem ad omnes Adstantes dilatantia excipiantur. Attamen mature perpensis omnibus, ac judicio alieno prudenti prius investigato absque ulla excessus nota affirmari posse arbitror qualemlibet Sacerdotem approbatum oblatione Sacrificii in Oratorio privato Ecclesiæ præceptum adimplere. Ipsa Papalis Privilegii formula munit, ut reor, responsionem; Nam dum facta mentione eorum, qui de gratia participant, declarat alios adstantes non eximi ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia; expresse ad *interessentes*, proinde ad eos, qui assistunt, non ad Sacerdotem, qui offert, verba dirigit. Quid vero magis opportunius erat, quam uti generalibus verbis complectentibus Sacerdotem non Familiarem, si neque iste ab eadem obligatione eximeretur? Imo potius ut aperte ostenderetur ex concessione Apostolicæ Sedis quemcumque Sacerdotem alias a suis immediatis Superioribus approbatum celebrare posse in eodem Oratorio, atque in illo satisfacere præcepto ecclesiastico; liberam facultatem tribuit Privilegiato, *quemcumque* Sacerdotem sine restrictione Sacerdotis Familiaris advocare. Certe ubi non permittit R. Pontifex extraneo Sacerdoti adimplationem præcepti in Oratorio privato alterius; neque etiam concedit, ut valeat in illo celebrare; sed limitat celebrationem ad Personam Privilegiatam, si hæc Sacerdotio præfulgeat. Nonnumquam hanc coarctationem faciunt RR. Pontifices, ne videlicet nimis amplificetur Privilegium. Eam adverti factam in Privilegio, quod Clemens XI. P. die 10. Februarii 1716. Reverendissimo Candido Cassina Canonico S. Mariæ Transtyberim, & primo, peritissimoque Magistro Ceremoniarum Capellæ Pontificiæ limitata gratia ad Missam *per te ipsum* celebrandam concessit. Extat in Regestis Brevium illius Anni pag. 81. in Archivvo Eminentiss. Vicarii. Cæterum nisi Sacerdos in Oratorio privato propter Privilegiatum Celebrans satisfaceret Ecclesiæ præcepto de Missa audienda, vel celebranda die festo, nimis iste gravaretur Apostolico fruiturus Beneficio pene coactus inter Familiares suos Sacerdotem adsciscere; cum non ita frequenter reperiantur Sacerdotes, qui commode possint ad Ecclesiam accedere, ut semel ab ipsis in privata domo peracto Sacrificio iterum Missarum celebrationi assisterent.

XXVIII. Ad alios Commensales continuos Privilegiati, licet nullo cognationis vinculo ipsi conjunctos, imo pro victu, & habitatione pretium solventes tum pro se ipsis, cum pro famulis, si quos habuerint, extendi participationem Apostolici Indulti aliqui scripserunt, & forte non sine probabilitatis specie, quando Indulti formula *Domesticos* sine restrictione respiciebat. Verum præsens Privile-

gii formula non amplius finit hujuscemodi Convictoribus favere; cum prætermisso nomine Domesticorum eos tantum de gratia participare designat Papale *Breve*, qui vel Consanguinitatis, Affinitatisque nexu Privilegiato copulantur; vel Familiares fuerint necessaria illi servitia præbentes. Quicumque ergo voluerit, Commensales prædictos nuncupet Privilegiati Familiares: De nomine ego non disputabo sciens a peritis Latinæ Linguæ, & a Tullio ipso Lib. 7. Famil. Epist. 28. ad Tironem frequenter cum aliquo convivantes illius Familiares nuncupari. Alia tamen est Familiaritas orta ex consuetudine Amicorum; alia vero, quæ sumitur a famulatu, in cujus mercedem Dominus propriis, non alienis proventibus Famulos alere debet. Addam insuper vera propriaque ratione ad Familiam non pertinere illos Commensales, quibus convictus de communibus Patris-Familias redditibus non tribuitur; sed propter solutam pecuniam locatur. Denique neque possumus in numero Hospitum participantium de Privilegio hos commensales reponere; quia Hospites propriam in Hospitio non habent habitationem cum solum ad modicum tempus illic commorentur, vel saltem animum diutius ibi habitandi non præseferunt. Quare Lib. IX. Digest. Tit. 3. *de his, qui effuderint, vel dejecerint* Leg. 1. §. *Habitare Hospites*. dicitur, quod *Hospes non ibi*, idest in Hospitio *inhabitat, sed tantisper hospitatur . . . . Multum autem interest inter Habitatorem, & Hospitem, quantum interest inter domicilium habentem, & peregrinantem*. At continui Convictores, de quibus est sermo, nonne veram habitationem in eadem domo Privilegiati habent?

XXIX. Sed agamus jam de Hospitibus in domo Privilegiati, quos participes Indulti reddit R. Pontifex in signum majoris benevolentiæ erga Privilegiatos ipsos, quibus valde gratum evadit consortes sui beneficii habere in propria domo Hospitantes. Visa fuit etiam conveniens hujuscemodi ampliatio, quia sæpe non modicum molestiæ Ruri Hospitibus Nobilibus necessitas adimplendi ecclesiasticum præceptum in publica Ecclesia pareret, cum viarum campestrium arduitas, ac Ecclesiæ distantia difficilem, laboriosumque accessum reddat. Ne nimium dilataretur licentia Apostolicæ Gratiæ, solet limitari facultas ad solos *Hospites Nobiles*, *& ad Oratoria Ruri existentia*. Hac restrictione apparet, quanta cum discretione se gerat Pontifex, qui vult quidem suis beneficiis Viros Nobiles a cæteris discernere, sed simul nullam ansam præbere, ne sine caussa legitima publicæ Ecclesiæ deserantur. Qualis vero esse debeat Nobilitas Hospitum ex dictis superius de Nobilitate in Privilegiato exigita deprehenditur. Imo cum absolute *Nobilis* supponitur ab Indulto Hospes, inferendum puto non sufficere meram Nobilitatem istius ex parte *Matris*, quæ neque ad absolute *Nobilem* denominandum Privilegiatum sufficit. Insolitum etenim foret in iisdem Litteris alio sensu *Tò Nobilem* sumi respectu Hospitis, quam respectu Privilegiati sumatur. Si vero de Privilegiato Nobilitas Generis in Brevi exprimeretur; adhuc sufficeret Hospiti Nobilitas in Persona; quia verba Indulti Nobilitatem Generis in Hospite non requirunt, cum eum *Nobilem* esse debere tradunt. Aliqui autem in numero Hospitum Nobilium recensebant quoscumque Divites, qui tamen villibus muneribus non vacarent. At hi vocabulo *Nobilis* in Privilegio usurpati sane abutebantur: Cum enim jam nullus audeat contra mentem Pontificis pro privilegii validitate pugnare, dum ab illo supponitur *Nobilis* Privilegiatus, qua ratione ad Divites non Nobiles privilegium æque supponens Hospites Nobiles extendere licebit? Certe si Pontifici arrisisset ad alios Hospites more nobilium viventes similem indulgentiam elargiri, non ei ignotum erat vo-

ca-

cabulum, quo istos quoque complecteretur.

XXX. Brevis autem esset solet mora Hospitum in aliqua domo, ut Julianus Lege paullo ante laudata dicebat: nam si diuturnam ibi moram aliquis duceret non jam Hospes, sed vere habitator nuncuparetur. Hinc propter brevitatem moræ non raro Hospites cum Peregrinis eodem teste Juliano confunduntur. Hoc sensu Cicero 1. Academ. simul ista connexuit: *Peregrinantes, errantesque tanquam Hospites*. Quamobrem Hospes proprie ille dicitur, qui ad aliam Civitatem, vel Oppidum accesserit hospitaturus; cum nemo in propria Civitate peregrinari dicatur, ut idem Tullius de Amic. innuit his verbis: *Cives potiores sunt, quam Peregrini*. Binæ hæ Hospitum proprietates insinuant 1. ab Indulto excludi eos, qui cum morentur in eadem Villa, in qua Privilegiatus villicat, ad istius forte domum velut Hospites accesserint. 2. Sufficere ad participationem Indulti, quod aliquis pransurus apud Privilegiatum venerit. Primum forte displicebit nonnullis tanquam valde rigorosum: Secundum vero nec mihi videbatur facile concedendum tanquam magis amplificans facultatem deferendi Ecclesias. Attamen sicut inspecta proprietate Hospitis non potui repugnare Pasqualigo quæst. 653. n. 3., Mostazo cap. 5. cit. n. 67., aliisque affirmantibus valere communicationem Privilegii pro Hospitibus ad prandium a Privilegiato invitatis; etsi eo maxime fine invitarentur, ut hac ratione capaces Indulti reddantur: Ita æquum mihi videtur aliam rigorosam Hospitis proprietatem servare, quæ, ut etiam observat Jacobus Facciolatus in suo Calepino V. *Peregrinus*, & V. *Hospes*, non nullam præsefert diversitatem inter Locum proprium Hospitis, & Locum, ubi aliquantulum hospitatur. Favet Hospitibus invitatis ad prandium saltem alicubi recepta praxis, cui sine certo fundamento resistere non sum ausus. An vero faveat alicubi praxis, etiam quando idem Rus incolunt Hospes, & Privilegiatus, nondum didici, nec fui sollicitus de hac re interrogare; cum firmam mihi, nec immerito, regulam præfixerim ex praxi explanare Indulti Apostolici expositionem, quando rigori verborum praxis non obviet.

XXXI. De Famulis porro comitantibus Hospitem Nobilem nihil statuit Pontifex in Privilegio; atque hinc pauci quidam occasionem sumpserunt extendendi etiam ad illos participationem gratiæ, qui non minus esse possunt necessarii Hospiti, quam Famuli sint necessarii Privilegiato. Ne Mostazo cit. n. 66. & Clericato de Euchar. decis. 8. n. 49. optimis Viris ita sentientibus subscribam, plura me prohibent; & in primis ipsum silentium Pontificis, a quo non debuissent præteriri Famuli comitantes Hospitem, si in eos quoque suæ indulgentiæ beneficia effundere voluisset. Ut enim cæteros, quos prudenter judicavit in participatione gratiæ comprehendere, aperte indicavit; profecto nec Hospitum famulos omisisset, quos non ignorabat necessarios illorum decori, ac comitatui. Imo in Privilegio, quod Innocentius X. die 10. Martii 1653. suo Eleemosinario tradiderat, expresse concessum adverti, ut Missa celebraretur etiam in præsentia Hospitum, & *eorum Familiarium servitiis ipsorum tempore dictæ Missæ actu necessariorum*. Apographum vidi in Regestis Archivvi Eminentiss. Vicarii. Quod ergo semel expressum fuit, semper aperte in Litteris Apostolicis insereretur, si ex mente Pontificis Indultum ad Hospitum Familiares necessarios extendi posset. Insuper ne Scriptoribus illis adhæream, me prohibent communes, ac probatissimæ Juris Regulæ, quæ vetant in interpretatione Privilegii dispensantis ab aliqua generali Lege transgredi vel minimum limites præfixos ab illius verbis in proprio rigore exponendis; vetantque simul privilegia uni, vel certis Personis concessa

cessa ad alios extendere propter paritatem rationis. Revera si liceret ad Hospitum Famulos Indultum amplificare, quia similis ratio militat inter Famulos Hospitis, ac Famulos Principaliter Privilegiati; quomodo cohiberi possent plures aliæ amplificationes, quas forte quis tentaret pro aliis Nobilibus, licet non Hospitibus; pro aliis Consanguineis, licet in eadem domo non habitantibus. Sed qui limites teneri poterunt semel disruptis repagulis stabilitis in forma ipsa Privilegii. Demum nonne etiam circa Famulos Privilegiati tantus rigor requiritur, ut necesse sit eos inter Familiares esse adscriptos ad participationem Indulti? Multo igitur convenientius videtur eadem gratia carere Famulos Hospitis, qui cum Familiaribus Privilegiati numerari nequeunt. Pertinebit itaque ad Privilegiatum ipsum curare, ut tempore Sacrificii nihil desit Hospiti in necessariis ipsius servitiis, & quemadmodum ad illum pertinet Hospitis cura, simul ad eum spectabit alium designare Familiam, si quis fuerit, qui Famulatui necessario præsto adsit. Hoc modo, dum Hospiti plene consulitur, nullus admittitur ad satisfaciendum præcepto ecclesiastico in Oratorio privato, præter illos, quos expresse participare de Indulto Pontifex concedit. Etenim Familiaris Privilegiati ad servitium necessarium Hospitis deputatus simul necessariis servitiis Domini tempore Sacrificii vacare intelligitur id exequendo, quod a Domino suo Hospitalitatis munus exposcit.

CAPUT XXVI.

Ostenditur neminem in Oratorio privato satisfacere præcepto Missæ audiendæ, qui de Apostolici Privilegii participatione non gaudet.

I. INDULTI Pontificii debito severato rigore recensuimus omnes, qui in illo comprehendi solent, & qui possunt satisfacere ecclesiastico præcepto Missam Diebus Festis audientes in Oratorio privato illius, ad quem Apostolicæ Litteræ principaliter diriguntur. Licebit igitur unicuique, cui aditus in privatum Oratorium a Privilegiato permittitur, Missæ assistere, ac pro pietatis fervore de Sacrificii fructu participare; quia ubicumque, sive palam, sive privatim Deus colatur Eucharistiæ Victimæ immolatione, semper erit Deo cultus acceptus, ac Sacrosancta Victima suæ efficaciæ beneficia in omnes devote adstantes derivabit. Attamen quantum spectat ad Præcepti Ecclesiastici adimpletionem, nullus Festivis Diebus illud implebit, inter comprehensos a Papali Indulto non continetur, nisi in publico Oratorio Missæ interfuerit. Manifesta res est ex postremis Privilegii verbis, quibus ne quidem omnes Familiares principaliter Privilegiati patitur satisfacere eidem præcepto R. Pontifex, supremus Ecclesiasticus Legislator, & Sacrorum Canonum custos dicens *Volumus autem, quod Familiares servitiis tuis non necessarii ibidem*, idest in Oratorio privatæ domus, *Missæ interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia Diebus Festivis de præcepto minime liberi censeantur*.

II. In tanta claritate non viderant adhuc pauci quidam Scriptores penitus labefactatam ipsorum opinionem, qua

qua falso existimabant ubique præceptum Ecclesiæ adimpleri ab omnibus indiscriminatim, quocumque Loco Missa celebraretur. Nullum enim exstare Canonem, nullum vigere præceptum putabant, quibus Locus Missæ audiendæ limitaretur. Noverant quidem illi aliquando coactos fuisse Fideles ad propriam Parochiam accedere Diebus Festis, ut ibi piis Operibus vacarent, & Sacrificio adessent; Sed simul noverant veterem hanc cessavisse disciplinam. Quare cum ratum, certumque haberent Missas quacumque in Ecclesia posse a Fidelibus teneri singulis diebus festis; neque etiam ullum privatum excipi Oratorium arbitrabantur, quoties ibi speciali Dispensatione, ac Privilegio Missarum celebratio concederetur. Sublata necessitate adeundi proprias Parochias nulla alia supererat Ecclesiastica Lex ipsis judicibus, nullaque consuetudo vim Legis gerens urgebat, quæ Locum Missarum audiendarum determinaret, ut præceptum respiciens auditionem Missæ impleretur. Hinc inferebant liberum unicuique fore, quantum necessitas postulat exequendi illud præceptum, ubicumque se præsentem sistere Sacerdoti celebranti, sive in privata domo, sive in area, sive in omni alio Loco, dummodo ex legitima facultate ibidem Sacerdos Sacris operaretur. Quamobrem ipsorum sententia hoc ipso Locus aliquis omnibus nullo facto discrimine Personarum sive domesticarum, sive extranearum idoneus evadebat ad satisfaciendum Præcepto Ecclesiastico, quod licite vel sinente necessitate, vel ex Privilegio Apostolico Missæ ibi celebrarentur.

III. Ab hac illimitata potestate Fidelium implendi ubique præceptum Missæ audiendæ non patiebantur Scriptores illi excipi Oratoria in domibus privatis erecta, atque ex Pontificio Privilegio apta Mysteriorum Divinorum consecrationi; quamvis adverterent ad insertam in Privilegio restrictionem, quæ facultatem adimplendi præceptum prædictum in Oratorio privato nonnisi pro quibusdam determinatis Personis concedebat. Quare ne rebelles viderentur apertis apostolicis declarationibus, neve semel stabilita retractarent, per alias vias effugere tentarunt. Unum ex illis legi dicentem: *prædictum privilegium sub illa forma concessum sic esse explicandum, ut non audientes, sed celebrantes adstringat; ita ut nemini ibidem concedatur potestas celebrandi, nisi aliquis ex Familiaribus vellet ibidem Diebus Dominicis, & Festis audire, ut præcepto Ecclesiæ satisfaciat.* Alterum etiam legi hanc commentationem verbis Indulti aptantem, quod *Curia Romana, ob aliquos bonos respectus vult tenere modum loquendi juxta Sacros Canones, ac Ritum antiquum.... non autem juxta consuetudinem communiter receptam, quæ abstulit obligationem audiendi Missam de præcepto in propria Parochia.* Ad has opiniones hæserunt duo alii Scriptores, quos nomino, nempe Ferdinandus Krimer in Lib.3.Decret.Tit.48. num. 3668., & Patritius Sporer Tract.III. de II. Præcep. Decal. cap.4. Sect.1. §.4., licet ille contentus fuerit sensum opinionis prædictæ exponere; iste confessus sit contrariam sententiam *veriorem* esse; ideo, inquit, *soleo suadere in praxi, nolentes tamen non urgere.* Hoc consilium P. Sporer laudavit P. Croix Lib.3. Par.1. n.628.

IV. Quot scateant absurditatum incommodis recitatæ commentationes Apostolici Indulti nemo jam est, qui non videat, & qui ab illis longe non recedat. Nam quorsum facta mutatione veteris disciplinæ in Indulto oportebat illam limitationem inserere? Cur pristini recoluntur mores servandi, dum simul major occasio illos deferendi suppeditatur? Quo bono R. *Curia stylum* hunc constantissime servat, si ubicunque Præcepto Ecclesiastico Missæ Festis Diebus audiendæ satisfieri licet? Imo cur de Familiaribus non necessariis tantum sit sermo

in

in illa restringente Periocha Papalis Indulti, cum generaliter omnes antiqua Ecclesiæ disciplina ad proprias Ecclesias accedere compellebat? Sufficit verba ipsa Litterarum Apostolicarum inspicere, ut inde appareat insinuari, quod nostra adhuc ætate severissime faciendum jubetur. Sed etsi nulla Lex adesset præcipiens Missam audiri in Ecclesia Festis Diebus; satis Legis vigorem habet voluntas Pontificis expresse coarctans licentiam satisfaciendi præcepto in Oratorio privato, & paucis eam concedens, quos iccirco distincte enumerat, ne ab aliis publicæ Ecclesiæ deserantur. Dum nobis de voluntate præcipiente Pontificis constat, opus non est aliam veterem Legem quærere, quæ ut ejus potestate dissolvi, ita ejus arbitrio renovari potuit.

V. At forte ne præcipientem Legem non sonat verbum *volumus*, quo nihil aptius, nihil vehementius in omnibus Legibus ad præceptum ferendum reperitur? Addatur Decretum jussu Clementis XI. editum Ann. 1703., a quo cum plures excessus contra limites propriæ facultatis patrati recenserentur, subdit: *Demandando propterea ulterius, & declarando in omnibus hujusmodi casibus Personas quascunque, dictas Missas audiendo, nullatenus Ecclesiæ præcepto satisfacere*. Aperta adeo visa sunt Anacleto Reinfestuell Lib. III. Decret. Tit. 41. num. 18. verba ista Clementis, ut ipso teste *per hæc omnis conatus Doctorum*, qui aliter interpretabantur (pauci tamen hi erant) *Clausulam* jam recitatam Indulti, *irritus* appareat. *Dicitur enim in decreto QUASCUNQUE PERSONAS nullatenus... idest nullo modo, nullave ratione satisfacere: Et certe, qui etiam de his verbis Decreti adhuc dubitare: nodum in scirpo inique quærere, & textum contra mentem Legislatoris injuste torquere videretur. Hinc caute legendi, & non amplius sequendi sunt Doctores contrarium docentes*. Libenter protuli pauca hæc ex laud. Scriptore, quem libentius a quibusdam audiri non dubito. Novit Decretum Clementis XI. Leurenius Soc. Jesu in Lib. 3. Decret. Tit. 41. quæst. 975., nec aliter illum excusat, cujus primo loco num. 3. verba retulimus, nisi quia ante Clementem scripserat: (verum etiam antequam sedisset Clemens, communiter illi Scriptori alioquin perito resistebant cæteri teste Pasqualigo quæst. 659. num. 4.) & Tamburinus Lib. I. Methodi celebr. Missar. cap. 4. num. 36. de altero, cujus secundo loco num. 3. verba descripsimus, dixit: *in ejus sententiam pedibus ire non possum; quia magnam mihi vim facit dicta prohibitio* (de illa loquitur, quæ in Privilegio poni solet: *Volumus &c.*) *tam expressa, & absoluta Pontificis*. Aliæ declarationes S. Congreg. Concilii huc revocari possent: Unam addo *in Toletana* Tom. 27. Dec. fol. 405., ubi quærebatur VI. loco: *An quilibet alius Secularis, aut Clericus, licet non Familiaris prædicti Domini, qui prædicto Apostolico Previlegio gaudeat, prædicto præcepto Ecclesiæ satisfaciat in prædicto Oratorio, vel casu præsent, vel consulto accedens Missam audiendo*. Die 21. Maii 1672. Respondit S. Congreg. ad VI. *negative*.

VI. Sed adhuc inquiramus, utrum verissime diceretur nullam extare Legem Ecclesiasticam, quæ locum implendi præceptum Missæ audiendæ Diebus Festis limitet. Certe hanc gravem Legem supponere videtur in suo Diplomate R. Pontifex, dum Familiares non necessarios servitiis Privilegiati *ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia Diebus Festivis de præcepto minime liberos esse* decernit. Eam igitur diligentius requiramus, si forte nobis innotescat. Fatemur autem inprimis, ac libentes profitemur non solum cessavisse veterem morem, quo omnes ad eandem Ecclesiam convenire cogebantur, etiamsi plures in eadem Civitate essent Ecclesiæ; Verum etiam penitus sublatam esse necessitatem ad propriam Parochiam, seu Titulum accedendi.

De

De priori consuetudine Veterum Berlendi de Oblat. Par.1. §.8.; de altera vero Martenius Lib.I. de Ant. Eccles. Rit. cap.3. ar.9. num.3. plura erudite proferunt. Illam reparare concupiverat Episcopus quidam medio circiter elapso Seculo; Sed quia, dum unitatem Populi cum Episcopo confovere studebat collectis simul omnibus in Matrice Ecclesia, animorum tranquillitatem immoderato zelo turbaverat; iccirco S. Congregatio Cardinalium Concilii Trid. Interpretum Die 14. Novembris 1637. graves ad illum litteras dedit, ut a se editum Decretum attemperaret, quo praeceperat omnibus utriusque Sexus prius Festis Diebus Missæ Majori interesse, quam in aliis Ecclesiis Missas audirent &; inobedientiæ delictum a se tantum absolvi posse reservaverat. Non esse cogendos Fideles ad Missam in Ecclesia Cathedrali celebrandam etiam declaravit S. Congregatio Cardinalium super negotia Episcoporum, & Regularium, ut Nicolius in Flosculis V. *Parochus* num.11. refert; & Decreta Die 14. Decem.1592., & Die 16. Maii 1593. emanata allegat.

VII. Alteram vero disciplinam, ita vehementer quidam Parochi, & Episcopi Sæculis XV., & XVI. retinendam contenderant, ut ad sedandas lites contra Religiosorum Ordines excitatas oportuerit Sixtum IV., Leonem X., & S. Pium V., aliosque RR. Pontifices suarum Constitutionum Apostolicarum auctoritate suprema declarare, quod libere Fideles in illorum Ecclesiis possent Festis Diebus tum sacras Conciones audire, cum Divinis adstare Officiis, Missæque præceptum adimplere. Novissimis temporibus pristinæ lites iterata ventilatione sopitarum discordiarum alicubi excitatæ sunt, sed velut favillæ jactatæ in apertum aerem Deo animos conciliante extinctæ fuerunt. Constans etenim perseverat Ecclesia in deliberationibus prudentibus Concilii Tridentini *Decr. unico de Observ.*, & *Evit. in celebr. Mis.* monendo, non cogendo *Populum*, *ut frequenter ad suas Parochias saltem Diebus Dominicis*, & *majoribus Festis accedat*; tantoque libentius id facit, atque ferventius pro illis Locis, in quibus Parochi inter Missarum solemnia verbum Dei annunciant Populo, monitaque salutis frequenter Audientium auribus insinuant. Quocirca S. Congregatio prædicta super negotia Episcop. solum hortandos, non cogendos esse Fideles ad Missam in Parochia audiendam Die 10.Octob. Anni 1581. in una Compsana apud laud. Nicolium declaravit.

VIII. Etiam in Regestis Congregationis Concilii Tom.I. Decret. fol. 35. reperi responsum datum Anno 1573. Episcopo Ugentino, quo dicebatur non posse Fideles excommunicatione cogi, ut ad Ecclesiam Parochialem accedant: Et fol.118. aliud Decretum legi, quo auferebantur illata a quibusdam obstacula, ne libere a Fidelibus Regularium Ecclesiæ adirentur. Similia observavi Tomo 41. *Position.* in Archivo apud S.Petrum, ac præcipue fol.56., ubi inseruntur supplices Libelli à Procuratoribus Generalibus Ordinum Augustinensium Eremitarum, & Minorum Conventualium S. Congregationi Card. Interpretum Concilii adversus Archiep. Lancianensem oblati, qui suis subditis sub rigore Censurarum Ecclesiasticarum, & mulcta pecuniaria Missam Parochialem singulis Festis Diebus audire jusserat. His Libellis S. Congreg. Die 6. Julii 1576. respondit *id non potuisse ex Decretis Concilii præcipi sub hujusmodi censuris*, & *pœnis*. Eadem ad calcem similis Supplicis Libelli Procuratoris Generalis Carmelitarum Cardin. Alciatus adnotavit. Alterum ibidem fol.40.legi Libellum Fratrum Minorum de Observantia Conventus Pisini in Provincia Croatiæ, qui conquerebantur ab Episcopo vetitum ipsis fuisse Diebus Festis in propria Ecclesia Missas celebrare, priusquam Seculares Presbyteri eas in suis Ecclesiis celebrassent. Huic pariter

Libello responsum fuit, quod Episcopus id *non potuit prohibere ex Decretis Concilii*; sicut Card. Alciatus Præfectus adnotavit. Denique in laudato Tomo fol. 11. cum proponeretur à nonnullis hoc dubium: *Quomodo practicandum, quod dicitur de Populo, ut conveniat parochias, præsertim in Oppidis, & Villis, ubi magis necessarium est id, quod dicitur* (in Concilio Tridentino) *Sess. 22. Decreto de Observ., & Evitand. in celebr. Missæ, & Sess. 24. cap. 4* ? Idem Cardinalis ista refert: *Congregatio censuit non posse neque mulctis, neque pœnis astringi*. Similia sumuntur ex eodem Tomo 41. *Position.* fol. 87. & 99., cum videlicet Anno 1575. Episcopi Nolæ, & Civitatis Ducalis ad Missam Parochialem omnes cogere cogitaverant. Numquam igitur probatus fuit post Concilium Tridentinum zelus quorumdam, qui arctare præcepto Parochianos, eosque pœnis constringere cupiebant, ne a Parochiali Missa Diebus Festis abessent. Solum aliquando approbavit S. Congregatio Concilii Interpres Constitutionem Synodalem, qua cavebatur *Diebus Festis in Ecclesiis Parochialibus, nisi post Missam Parochialem, posse ab aliis Missas celebrari*. Hujusmodi Constitutionem Franciscus Gratianus in sua Synodo Amerinensi habita circa medium elapsi Sæli ediderat, eamque *observandam esse* S. Congregatio censuit, ut Tomo 209. *Positionum* fol. 1. narratur.

IX. Quamvis autem nullum urgere præceptum Missam Diebus Festis audiendi aut in Cathedrali, aut in Parochiali Ecclesia fateamur; non iccirco existimare debemus liberam adeo relicta fuisse Populo facultatem, ut ubicunque Missæ celebrarentur, ibi præceptum ecclesiasticum Missæ audiendæ adimpleri possit. Enimvero si tandiu laborare oportuit, ut Regularium Ecclesiæ omnibus patentes, ac publicæ in numero earum essent, in quibus singuli Adstantes Missam audiendo Diebus Festis satisfaciunt prædicto præcepto; quis credat, quod privata omnia Oratoria sublata necessitate adeundi proprias Parochias statim ad ejusdem præcepti adimpletionem pro omnibus indiscriminatim idonea evaserint? Advertendum quippe est, quod licet laxata fuerit norma veteris Disciplinæ peculiarem Ecclesiam determinantis, in qua sese præsentes sistere Fideles in publica Collecta, & ibi Sacrificio assistere tenerentur; Non ideo vetus sublata fuit Disciplina exigens Loca Divino tantum Cultui dedicata, & designata, ac visitata ab Episcopo, ut in iis licet Sacrificium offerretur. Imo potius constantissime hanc Legem retinuit Ecclesia; eam in Concilio Tridentino confirmavit; & non alibi permittendam fore ab Episcopo Missarum celebrationem iterum decrevit.

X. Hæc est illa Lex, quæ coarctat Fideles, ne alibi præcepto Missæ devote, & attente audiendæ, quam in Locis ab Ecclesia ipsa probatis ad licitam Missarum celebrationem satisfacere valeant. Etenim duo ista sejungi nequeunt, videlicet præceptum audiendæ Missæ; & necessitas Missam eo Loco audiendi, quo tantum licite celebrari potest pro illis, qui præcepto satisfacere debent. Profecto si hæc duo ab invicem separemus, unum alteri repugnabit; & dum unum præceptum Missam respiciens implebitur, aliud præceptum violabitur, quo Locus limitatur, ubi unusquisque libere ad Missam audiendam accedere potest. Frustra itaque quærimus Legem Ecclesiasticam specialiter præcipientem Fidelibus in hoc, vel in illo loco Missam audire; cum extet aperta Lex Ecclesiæ jubens non alibi, quam in certis Locis Missas permittere. Neque apud Veteres, quando vigebat disciplina, ut in unica tantum, atque in Matrice Ecclesia Fideles Festis Diebus præceptum Missæ audiendæ adimplerent, Legem ullam reperi, quæ expresse determinaret Locum implendi præceptum: Adhuc tamen talem Legem vi-guis-

guisse ex hoc manifesto signo dignoscitur; quod non alibi quam in determinata Ecclesia pro universo Populo Missæ Festis Diebus celebrarentur: ita ut norma præcepti ex modo, quam disciplina Ecclesiastica subministrabat, satis detegatur.

XI. Inde igitur, nec aliunde Legem limitantem, & præfigentem certa Loca pro adimpletione præcepti Missæ Festivæ repetimus, quod Concilium Tridentinum præcisa necessitate Populorum in privatis Domibus, & extra Oratoria dedicata, & approbata ad Divinum tantum cultum Missas celebrari prohibuit. Hinc penitus subtrahitur facultas Missæ præcepto satisfaciendi in Locis a Concilio prohibitis: & e contra libera perseverat potestas illud idem implendi in aliis Oratoriis, Ecclesiis, Locisque omnibus, in quibus nullam limitationem Tridentini Patres fecerunt. Ut enim Loca vetita a Concilio inepta convenienti, ac licitæ Sacrificiorum oblationi evaserunt; ita reliqua in Concilii Decreto non comprehensa celebrationi idonea, singulisque Fidelibus apta ad præcepti perfectam executionem perseveraverunt. Et ecce modum, quo confirmamus alibi dicta de privatis Episcopalium, & Religiosarum Domorum Oratoriis; quæ iccirco apta esse quibuscunque Fidelibus illa ingredientibus ad satisfaciendum Ecclesiastico Præcepto indicavimus quia eadem Oratoria nullatenus fuisse comprehensa in Tridentinis Prohibitionibus ostendimus. Similiter quia a Concilio non fuerunt reprobata Sacrificia, quæ sæpe in Campis, aut in Areis Offerri Populorum necessitas postulat; propterea qui illis devote adstiterit, etiam Ecclesiæ præceptum adimplebit.

XII. Dicet forsitan aliquis eam limitationem a Concilio Tridentino factam statim auferri per Apostolici Privilegii concessionem, quo Oratoria domestica idonea redduntur ad Sacrificiorum oblationem: unde id solum me probasse contendet, neminem videlicet satisfacere præcepto, priusquam in privatis Oratoriis Missæ celebrari licite possint. At semel concessa licentia celebrandi per Pontificium Indultum illico consequi liberam omnibus facultatem adimplendi integre ecclesiasticum præceptum, si in eodem Oratorio concessæ celebrationi Missarum adesse voluerint. Huic objectioni statim responsionem repono, advertens aptitudinem, quam Oratorium privatum obtinuit ex Pontificio Privilegio, ad normam Privilegii metiendam esse; ita ut si ab illo nulli limites præfigantur, nec Personarum ulla fiat exceptio tunc Oratorium privatum cuicunque Adstantium prosit; sicut Oratoria publica, quæ sine discrimine Personarum a Concilio Tridentino Sacrificiis idonea approbantur. Si vero Privilegium Papale certos præfixerit limites, ac pro certis Personis beneficii largitatem coarctet, ultra illas favorem extendere non licebit. Non ignoro autem, quod a R. Pontifice possint ad talem prærogativam evehi privata quædam Oratoria, ut inspecta facultate satisfaciendi præcepto Missæ publicis Ecclesiis æquipolleant. Similis amplitudinis privilegia Magnis Principibus, Gentilibus suis, Oratoribus Orthodoxorum Principum ad Reges hæreticos missis, & aliis valde paucis nonnumquam R. Pontifex elargitur. Hujus generis privilegia Cap. 20. num. 22. recitavimus; in quibus expresse conceditur posse Missas in privato Oratorio celebrari in præsentia Familiæ, *& quorumcunque aliorum, quos inibi adesse contigerit*: neque in illis particulæ limitantes Personarum numerum adduntur. Communiter tamen in cæterorum Nobilium Oratoriis juxta formam Indulti ad paucos Familiares tantummodo facultas dilatatur, paucisque conceditur ibi Missæ præceptum implere. Qua ratione ergo præter fines stabilitos Privilegium effundemus, a quo non minus pendet aptitudo Oratorii

torii ad licitam Missarum celebrationem, quam determinatio Personarum de illo participantium?

XIII. Etsi autem aperte Pontifex in privilegio Extraneos non excluderet, satis isti exclusi intelliguntur illa manifesta exclusione Familiarium actu non inservientium necessariis Privilegiati servitiis; cum isti præ reliquis ad Familiam pertinentibus potius ad participationem gratiæ admitti potuissent, si melius non judicasset R. Pontifex ad paucos Indultum restringere. Imo ex præteritione Exterorum evidentius eorumdem exclusionem colligo. Etenim hæc est omnium Privilegiorum *Personalium* proprietas alias Personas non afficere præter illas ad quas dirigitur. Exemplis porro Veterum Apostolica Privilegia limitantia ad solos Privilegiatos facultatem satisfaciendi Diebus Festis Missæ præcepto non destituuntur. Quin potius mihi videntur hujus generis fuisse licentiæ illæ, quas olim Episcopi præbebant in gratiam Nobilium, & quarum nos minimus Cap. 11. Recolat Lector, quæ ex Seculis 13. 14. & 15. ibi indicavimus; & cum viderit easdem *alicui Nobili* dari solitas, & ad Particularem Personam præcipue respexisse, facile intelliget personalia fuisse privilegia quæ alias extraneas Personas non complecterentur, neque omnibus promiscue sinerent derelictis Ecclesiis in privato Oratorio Missæ assistere.

XIV. Evidentius adhuc id mihi apparet, cum observo in pluribus Regionibus, quorum Statuta Synodalia de licentiis Missarum celebrandarum in domestico Oratorio ab Episcopo concedendis *alicui* Personæ recensuimus, adhuc viguisse præceptum, ut Plebs Diebus Dominicis in propria Parochia conveniret. De Treccorensi, Nannetensi, & Turonensi Ecclesia Synodales Constitutiones ad Sæcul. XIV. & XV. pertinentes illic recitavimus; & tamen Martenius supra num. 6. laudatus ex iisdem Ecclesiis commemorat Decreta, quo Sæculo 14. Plebem ad propriam Parochiam accedere, indictaque excommunicationis pœna adversus inobedientes Missæ assistere cogebant. Quomodo autem ista cohærere possunt, nisi dicendo Privilegium solis Privilegiatis concessisse in privato Oratorio Missæ præceptum adimplere, quod cæteri Missæ Parochiali assistendo implere compellebantur? Addo antiquiora, videlicet Concilium Agathense Can. 21., in quo, nisi despiam, videre puto expresse limitatam in propriis Oratoriis Missæ auditionem ad meram Familiam, cum qua dispensabatur *propter fatigationem*; dum interim reliqui ad Parochias accedere deberent, *in quibus legitimus, ordinariusque est conventus*. Canonem recitavimus Cap. XI. num. 6. Prudentissime autem facultas satisfaciendi Præcepto Ecclesiastico in Oratoriis privatis ad paucos in Privilegiis Apostolicis restringi solet. Enimvero cum caussa movens ad Legis generatim omnes obligantis dispensationem non sit communis, æquum est etiam, ut dispensatio non ad omnes promiscue, & sine limitatione extendatur; sed solum pro ut ad alicujus justum solamen, ac spiritualem consolationem sufficit. At satis diximus ad argumentum hujus capitis, quod seorsim pertractare maluimus, quamvis initio præcedentis aliqua præmittere voluerimus, quibus vanas interpretationes a quibusdam usurpatas in expositione Papalis Privilegii, & hoc loco a nobis rejectas labefactari, ac confutari non dubitamus.

XV. Quæret vero aliquis, utrum unusquisque saltem teneatur præcepti ecclesiastici caussa in privato alterius Oratorio Missæ assistere, cum impotens fuerit Die Festo Ecclesiam adire, & facile ei aditus in domum Privilegiati pateat? Huic quæstioni cito negative respondeo: quia licet Oratorium illud ad satisfaciendum præcepto sit idoneum aliquibus, quos complectitur Privilegium; pro cæteris tamen

tamen non est locus aptus. Quare deficiente Oratorio idoneo ad præcepti executionem, necesse est etiam ut præcepti obligatio tunc cesset. Nihil autem addendum occurrit responsioni, cujus veritatem nuper dicta demonstrant. Hinc est quod Extraneus in Oratorio Privilegiati non jam implebit præceptum ecclesiasticum Missæ audiendæ; sed dum ibi Missæ interfuerit, naturale præceptum perficiet, quod aliquorum sententia urget, ut Die Festo aliqui *externus* Deo cultus offeratur; atque opere pio pensum servitutis Deo debitum etiam ab his, reddatur, qui ad Ecclesiam accedere non possunt. Si porro loquemur de Familiaribus, aut de cæteris, qui in Oratorio privato bene possunt præceptum ecclesiasticum adimplere, tunc alteram responsionem adhiberemus eodemque modo quæstionem resolveremus, quo similem aliam expendimus Cap. 21. num. 36., ad quem locum mitto Lectorem meum; cum obligatio Missæ audiendæ Diebus Festivis omnes legitime non impeditos vehementer urgeat, eademque sit ratio respectu Privilegiati, ac respectu cæterorum qui vigore Apostolici Privilegii Oratorium privatum æque idoneum habent ad præcepti adimpletionem, quam idonea sint pro omnibus Oratoria publica.

CAPUT XXVII.

De Diebus, in quibus ab Apostolico Privilegio Missa in Oratorio Privato celebrari conceditur.

I. SOLET R. Pontifex in Privilegio, quod expendimus, *unicam* tantummodo *Missam pro unoquoque die* concedere. Imo unica tantum celebranda permittitur, quando Indultum simul ad plures principaliter dirigitur; itaut pro numero istorum iterari in eodem Oratorio non possit. Conferantur Privilegia uni tantum concessa cum aliis ad plures simul directa, & penitus concordia in verbis coarctantibus unitatem Missæ apparebunt. Non est injusta hujusmodi limitatio, etsi Privilegium in plures principaliter directum pluribus æquipolleat; cum ista æquipollentia in eo reperiatur, atque consistat, quod alterutrius Privilegiati præsentia ad licitam celebrationem in privato Oratorio faciendam sufficiat; & quod Singuli in separatis suarum habitationum Domibus simul privilegio uti possint. Quod si de ejusdem Domus Oratorio loquamur, par penitus est ratio, sive plures *insimul* Privilegiati cohabitent, sive ad unius tantum habitationem pertineat. Etenim, quantum reor, iccirco unius Missæ restrictio adjungitur, ne pluritate Missarum Privilegiati raro ad Ecclesiam accedentis nimia desidia foveatur; ne minuatur numerus publicarum Missarum; ne Oratoria privata pene æmulentur proprietates Ecclesiarum; ne plus æquo dispensetur in communi Lege sine valde rationabili, aut necessaria caussa; ne demum periculum subsit irreverentiæ, quod forte facilius contingeret in frequentiore domestica Missarum actione.

II. Tanti est æstimanda limitatio unius Missæ, ut qui Pontificii Privilegii limites transgredi auderent, eodem penitus despoliari mererentur. Unde quod Alexander III. Cap. 4. *Dilecti*

lii Filii. Lib.V.Decr.Tit.32.dicebat, bene in hoc eventu posset applicari : *Pro certo sciatis*, ait *quod Nos concessa vobis privilegia decurtabimus*, *cum Ecclesiæ Rom. scriptis authenticis obviare minime timeatis*. Graviter etiam peccaretur ab eo, qui secundam Missam in Oratorio privato vel celebraret, vel celebrari faceret. Quoniam sicut illud Oratorium pro altera Missa est Locus omnino ineptus; ita consentientibus concorditer Doctoribus grave peccatum committeretur celebrando Sacrificium, ubi celebrari non debet, quamvis contemptus abesset. Ita plane tradunt Suarez in 3. Par. quæst. 81. Sect. 3. Layman Lib. 5. Tract. 5. cap. 5. num. 2. Carmelitæ Salmanticenses Tract. 5. de Sacrif. Missæ cap. 4. Punct. 2. num. 49., aliique multi, quos recensere abstineo; cum persuasum habeam in re, ac præcepto tanti momenti tum obligationem parendi graviter urgere, cum transgressionem gravem reddi ob irreverentiam magnam, quæ Eucharisticæ Victimæ irrogaretur.

III. Semel tantum potest in privato Oratorio iterari Sacrificium, nempe cum alicui concessum fuerit etiam pro die solemniori Nativitatis D. N. J. C. ibi Missæ assistere. Enimvero a Sanctiss. P. Benedicto XIV., cum in minoribus constitutus a Secretis esset Sac. Congregationis Concilii, die 16. Decemb. Anni 1724. quæstio ista proposita fuit: *An in Oratorio privato, in quo caussa Infirmitatis a Sede Apostolica conceditur, ut Missa die Nativitatis Domini celebretur, tres Missæ ab eodem Sacerdote celebrari possint, vel unica tantum Missa sit celebranda?* Multis ex caussis prudentissimus Præsul suadebat indulgendum fore piis desideriis Privilegiati eo die solemni, quo licet Fideles non teneantur ullo ex præcepto tribus Missis interesse; tamen solent trina Missarum celebratione ferventiorem pietatis affectum ostendere, ob quem longa consuetudine, atque ab ætate S. Telesphori P. Ecclesia permittere, imo desiderare in singulis Sacerdotibus triplex Sacrificium consuevit. Quas rationes protulerit doctus Secretarius idem ipse refert in suo erudito, utilique Opere de Sacrif. Missæ Sect. 2. §. 3. Prodiit hinc die 20. Januar. Anni 1725. hujusmodi responsio ab Eminentiss. Patribus: *Ad Primam dubii partem affirmative*; *& ad secundam negative*. Quia vero Missæ nocturnæ penitus prohibitæ fuerunt; & excepta prima Missa Dominici Natalis in nocte ipsa solemniter celebranda aliæ Missæ privatæ ex iteratis deliberationibus Sac. Congreg. Rituum etiam in illa nocte fuerunt vetitæ; propterea nullus sine speciali Privilegio, & Dispensatione Apostolica poterit primam Missam in nocte Nativatis D. in privato Oratorio celebrari facere. Hanc facultatem insertam legi in iis Litteris Clementis XII., quas recitabimus num. 17.

IV. Missa, quæ in Oratoriis conceditur, *per quemcumque Sacerdotem ab ordinario* (Loci) *approbatum Secularem* celebrari potest, ut loquitur Privilegium. His verbis ostendit Pontifex, quam ardenter desideret Locorum Ordinarios vigilare, ne res divinæ indecore ab ullo Sacerdote tractentur; & quam diligenter conservationi Jurium Episcopalium prospiciat. Novi equidem Locorum Ordinarios in approbatione Oratoriorum domesticorum nullum solere excipere Sacerdotem ex his, qui ab ipsis generalem facultatem in propria Diœcesi celebrandi obtinuerunt. Hinc Croix, Pelizarius, & alii quidam Scriptores non incogitanter concedunt sufficere generalem approbationem Sacerdotis. Verum neque debitandum est Ordinarios posse nonnumquam aliquibus Sacerdotibus approbationem negare, ut in privato Oratorio celebrent, si nempe caussæ legitimæ eos ad hanc exceptionem moverint. Profecto insolitum penitus non foret, si quibusdam daretur potestas celebrandi in una Ecclesia, non in altera, in uno, non in altero Oratorio. At non val-

valde frequentes sunt caussæ, quæ tantam attentionem requirant. Cæterum etiam olim in Privatis Oratoriis Sacerdos celebraturus tum in Oriente, cum in Occidente ab Episcopo designabatur; sicut fuse diximus Cap. XI. Interim vero fuit necessario exprimenda approbatio Ordinarii pro Sacerdote celebraturo, ne eveniret, quod nonnunquam in domibus Laicorum in Oriente Cap. cit. advertimus, ut extranei Sacerdotes rejecti, ac suspensi a propriis Episcopis ad Sacrificia peragenda admitterentur. Privilegia hujusmodi Synodus Ticinensis Sæculo IX. impedire studuit postulens, ut extranei Sacerdotes *ab Ordinatoribus suis commendatitiis Litteris comitati* ab Episcopis *probarentur*: sicut num. 19. cap. 11. admonuimus,

V. Posse etiam Missam in Oratorio concessam celebrari per quemcunque Sacerdotem *de Superiorum suorum licentia Regularem* permittit Pontifex, ut faciliorem executionem Privilegii reddat. Hinc cum ante Sæculum elapsum aliquando limitari soleret facultas Presbyteri Regularis, *in defectum Presbyteri* Secularis; sicut Tomo 41. *Position.* Congregat. Concilii sæpius adverti; tamen hæc restrictio postea sublata fuit. Apposite vero in Sacerdote Regulari postulatur *licentia Superiorum suorum*, quibus ille plene subjicitur, & ab eorum nutu pendet; Alias nonnumquam Regulari Disciplinæ adversarentur, si occasione Laicalium Oratoriorum libere extra Claustra exire Regulares Sacerdotes, neglectoque propriarum Ecclesiarum servitio alibi sacrificare possent. Quapropter ubi prudentissime non præsumeretur licentia (Tacita enim, vel præsumpta sufficit judicio Dianæ Tract. 2. Resolut. 43. & aliorum, quia non est tam magni momenti facultas, ut expressa necessarios exigatur:) proprii Superioris, nec licebit Regulari in prædicti Oratoriis Missas facere, nec Privilegiatis illum ad Missarum celebrationem admittere. Crederem tamen adhuc Ecclesiastico Præcepto satisfieri, quando Missam repugnantibus Superioribus in Domestico Oratorio auderet sacrificare Regularis Sacerdos; cum licentia exigita ab Apostolico Privilegio meram subjectionem, subditorum erga proprios Rectores respicere videatur.

VI. Etsi vero nihil amplius concedatur communiter Viris Nobilibus in Oratorio privato, quam unica Missa quotidiana; ampla adhuc foret concessio, nisi aliqua Dierum limitatio adderetur, ac forte pene immemores nonnulli evaderent simul cum cæteris Fidelibus in Ecclesia conveniendi, si passim omnibus Privilegiatis eadem Missa absque ulla exceptione Festorum concederetur. Tantam negligentiam non tolerat R. Pontifex; & licet amplissimis principibus, atque Magnatibus nullum limitet diem, quos aliunde sæpe publicis Christianorum collectis adfuturos sperat, ut cæteris minoris sortis hominibus testimonia publica ipsorum pietatis deferant; Reliquis tamen solet limitare majores Anni Solemnitates his verbis: *Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, aliisque Solemnioribus Anni Festis Diebus exceptis*. Optabile quidem foret, ut quod retroactis temporibus observabatur, etiam nostra ætate ab omnibus Fidelibus servaretur: Raro forte videremus Viros Nobiles ab Ecclesiis Die Dominico abesse, quantumvis instructi forent privilegio domestici Sacrificii. Hinc S. Carolus in Concilio Mediolanen. I. Tit. *Quæ pertinent ad celeb. Missæ* ajebat: *Cui autem id permissum fuerit*, (nempe Sacrificium in privato Oratorio) *Is eo* (privilegio) *rarius utatur, ne distracti homines illa commoditate Ecclesiam Dei minus frequentent, quod exemplo etiam noceat aliis*. Attamen quia res ad Disciplinam spectantes nonnumquam variantur, propterea non est mirum, quod ut indulgeatur necessitatibus, aut saltem commodis uberioribus aliquorum, mitis sit, & liberalior Pontificis beni-

benignitas licentiam præbens in privatis domibus celebrandi cum sola restrictione Dierum Solemniorum. Cum enim tot caussæ occurrant dispensandi gratias Missarum celebrandarum in Oratoriis privatis; etiam conveniens videtur easdem ad plures Dies Festos extendere: Imo idcirco multi Nobiles enixe privilegium desiderant, ut quod molestum foret ipsis in Ecclesia implere, præceptum Missæ audiendæ promptius in proprio Oratorio adimplere valeant.

VII. Cæterum etiam Veteres, quantum arbitror, non raro in concedendis Missis intra privata Oratoria solos Solemniores Dies Festos excipiebant. Plurima quidem proferri possent Patrum, Canonumque testimonia, quibus Populos nullo personarum facto discrimine ad publicam synaxim convenire consuevisse discimus. Verum tantum ista suadent non semper viguisse in Ecclesiis consuetudinem frequenter permittendi Missas domesticas. Si autem consideremus ea tempora quibus similis ætati nostræ vigebat mos facilius cum Viris Nobilibus dispensandi pro celebratione Sacrificii in ipsorum Oratoriis, reperiemus non infrequentes fuisse concessiones valde similes concessionibus, quæ hactenus a R. Pontifice tribui solent. E Sæculo VIII. labente non obscura mihi apparent indicia sumenda a Libro VII. Capitul.cap. 431., quæ ostendunt domesticum Sacrificium tantum peragi potuisse ferialibus diebus. His similia statuuntur in Capitulari Aquisgranensi Caroli M. Anno 789. num.9. (Extant Tom.3. Collect. Concilior. Harduini:) ubi nempe jubetur, *ut in Diebus Festis, vel Dominicis omnes ad Ecclesiam veniant; & non invitent Presbyteros ad domos suos ad Missam faciendam*. Attamen singulari caussa poscente censeo tunc Episcopos ita licentias suas coarctasse. Enimvero ea tempestate tam immoderate Missæ domesticæ multiplicabantur, ut subinde Patres gravibus incommodis subortis resistendo laborare debuerint; atque etiam severe alicubi in privatis domibus Sacrificia prohibere necessarium duxerint. Ubi autem caute, & intra debitam moderationem coercebantur Viri Nobiles in exercitio potestatis Missarum domesticarum, tantum limitationis rigorem fuisse præceptum non legi. Possem hic revocare Synodum Ticinensem Sæculo IX. celebratam, quæ propterea tacet de ulla dierum restrictione, quia tunc Itali discrete, & laudabiliter in suis domibus *jugiter mysteria divina exerceri* curarent. Possem etiam alia addere testimonia D. Gregorii, aliaque forte non pauca, quæ decurrentes veterem disciplinam retulimus, & quæ nullam dierum exceptionem exprimunt. Attamen non multum in his immoror, ne forsan his exemplis severiorem apparere præsentem Privilegiorum Apostolicorum rationem, quam Veterum fuerit consuetudo, aliquis judicet.

VIII. Verosimile autem non videtur ab Episcopis in Solemnioribus Anni Diebus Sacrificium in Oratoriis privatis sine gravissima caussa unquam fuisse permissum; cum potius maxima sedulitate in Majoribus Solemnitatibus non tantum Fideles Laicos, sed etiam Clericos, atque Sacerdotes alicui Ecclesiæ non addictos cogere studerent vigilantissimi Pastores, ut secum Deo solemne servitutis, & latriæ obsequium Sacrificio præberent. Pulcherrimum hanc ad rem monumentum occurrit ex Synodo Arvernensi Anni 535. Can. 15. depromptum, quo ita statuitur: *Si quis ex Presbyteris, aut Diaconis, qui neque in Civitate, neque in Parochiis esse dignoscitur, sed in Villulis habitans, in Oratoriis Officio Sancto deserviens celebrat Divina Mysteria, Festivitates præcipuas, Domini Natale, Pascha, Pentecosten, & si quæ principales sunt reliquæ Solemnitates, nullatenus alibi, nisi cum Episcopo suo in Civitate teneat. Quicunque etiam sunt Cives natu majores pari modo in Urbibus ad Pontifices suos in prædictis* Festi-

Festivitatibus veniant. Quod si improba temeritate contempserint, iisdem Festivitatibus, quibus in Civitatibus adesse despiciunt, communione pellantur. Similia habemus in Concilio Aurelianensi IV. Can. 5. *Quisquis de Prioribus Civibus Pascha extra Civitatem tenere voluerit, sciat sibi a cuncta Synodo esse prohibitum; sed principales Festivitates sub præsentia Episcopi teneant, ubi sanctum decet esse Conventum*. Videri possunt his assimilia in Concilio Aurelianensi I. Can. 25., & Epaonensi Can. 35. Addi pariter plura possent ex Sacramentariis, Ordinibusque Liturgicis, quæ frequentiam Cleri, ac Sacerdotum Episcopo ministrantium in majoribus Solemnitatibus ostendunt. Unde incredibile mihi videtur iisdem diebus permissum fuisse Presbyteris Sacrificium offerre in privatis Oratoriis, cum ad solemnem Sacrificii oblationem eorum opera Episcopi ipsi indigerent. Licet ergo nulla exprimatur dierum exceptio pro Missis ibi celebrandis, prudenter adhuc ex eo conjiciturfacta reapse exceptio, quod Episcopi Presbyteros in Oratoriis Missas celebraturos non concederent; cum aliunde (Ita cavere solebant M. Gregorius, & alii, sicut cap. 11. demonstravimus.) nullus posset in proprio Oratorio pro suo arbitrio Missam celebrari facere; sed quoties celebrandum erat, ab Episcopo Presbyter postulabatur.

IX. Apertum vero suggero testimonium, quo sine dubio constet olim quoque saltem apud aliquos Veteres morem fuisse expresse excipiendi Majores Anni Solemnitates, ne in illis Missæ in privato Oratorio celebrarentur. Celebris est Canon. 35. Conc. Agathensis, in quo excipiuntur *Pascha, Natalis Dom., Epiphania, Ascensio D., Pentecostes, Natalis S. Joannis Baptistæ; & si qui maxime dies in Festivitatibus habentur*. Istam restrictionem dierum libentius retentam fuisse in Ecclesiis insinuare videtur Gratianus, qui propterea laudatum Canonem in Collectione Decretorum Dist. 1. *de Consecr.* inseruit. Eandem limitationem frequenter Episcopos licentiam concedentes Missarum domesticarum retinuisse non ambigo. Utinam reperire potuissem Indultorum formulas, quas ipsi usurpare consueverunt. In his confidissem simul legere exceptionem Dierum Solemniorum, quæ tam bene cultui solemniori præbendo simul ab omnibus in Ecclesia congruit. Certe Hugo Guidardius in sua Provinciali Beneventana Synodo Anni 1374. præceperat; *ne in Festis præcipuis* celebraretur in privatis Oratoriis; *Sed aliis diebus, & hoc*, ut ipse ajebat, *debet continere licentia, quando conceditur a Diœcesano*.

X. Jam vero desiderabit aliquis scire, propter quam causam R. Pontifex in Privilegiis Missarum domesticarum generalem formulam adhibeat *solemnes dies festos* excipientem, nec distincte omnes hujusmodi Dies enumerantem? Ego quidem plene eam aperire non valeo: Video tamen etiam in hoc loquendi modo R. Pontificem imitatum esse Veteres, ac maxime Canones laudatos Agathensis, & Arvernensis Concilii, ubi numeratis quibusdam diebus solemnibus cæteros simili generali dictione complectitur. In hac generali exceptione solemnium Festorum, quæ Apost. Indulto fit, putant quidam comprehendi illos etiam Dies Solemnes particularium Diœcesium, in quibus Privilegium est exequutioni tradendum. Aliqua verisimilitudinis specie gaudet istorum sententia, quam Gavantus in Par. I. Rub. Tit. 20. in fine secutus est; & quorumdam Locorum consuetudo confirmat. Hinc inter alias optimas Constitutiones Synodales editas An. 1740. ab amplissimo Patriarcha Aquilejensi Daniele Delphino cap. 14. *de Celebr. Miss.* reperitur exceptum Festum Patronorum Martyrum Hermagoræ, & Fortunati. Magis in hanc sententiam aliquis poterit moveri, quo attentius consideret singulas fere

Regiones hanc constanter rationem, moremque tenuisse, ut solemnitatibus majoribus in universa Ecclesia splendidius celebrandis specialia quædam Festa simili celebritate recolenda superadderent. Revera in Concilio Agathensi specialiter excipitur Festum Præcursoris, quia sine dubio in illis Provinciis singulari quodam devotionis affectu, ac pompa colebatur. Non statim ego his observationibus innitens reprehendere auderem illos Privilegiatos, qui etiam in solemnitate Patroni principalis Diœcesis vellent de Apostolica Indulgentia frui: Nam dum certo non constat exceptio, nemo cogitur suo Jure carere. Addo Patroni Festum non recenseri in Decreto paullo post recensendo Sac. Congreg. Rituum. Imo adverto, quod cum a Sac. Congreg. Concilii Anno 1699. in Neapolitana quæreretur, an Regularibus liceret Missas celebrare in Oratoriis privatæ domus *diebus exceptis in Indulto, vel Synodali Constitutione Diœcesana*? Respondit die 30. Maii *ad 3. negative pro diebus exceptis in Indulto*: At pro diebus exceptis a Diœcesana Constitutione nihil hujusmodi declaravit, licet etiam de illis expresse inquireretur. Quale autem aliud Festum potest in Synodis Diœcesanis colendum præcipi, nisi fuerit Patroni Diœcesis?

XI. Ad ambiguitates autem adimendas circa Dies solemnes in Privilegio exceptos Sac. Rituum Congreg. interrogata ab Archiepiscopo Caliguritano declaravit die 17. Nov. An. 1607. *in privatis Oratoriis, & privilegiatis*, non posse celebrari Missam *in Natali D., Epiphania, Feria V. in Cœna D., Paschate, Pentecoste, Annunciatione, Ascensione D. N. J. C., Assumptione B. M. V., Festo SS. Apostolorum Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum*. Hoc decretum recitavit P. Merati in suo Indice n. 74. cum omnibus his Festis. Nescio autem, an Typographorum saltu, vel alio quoppiam errore irrepserit suppressio Festi *Ascensionis Dominicæ*; quod tacent ferme omnes Scriptores, dum idem Decretum commemorant; Imo cum illud in Scriptorum Editionibus inter dies exceptos non legisset P. Croix, posse eo die Missas fieri in Oratorio privato sine hæsitatione dixit Lib. 6. par. 2. n. 271. Ipse etiam Meratus, dum ejusdem Decreti meminit in Par. 1. Rub. Tit. 20. pag. 293. Edit. R. Festum Ascensionis reticuit. Frustra illud quæritur apud Nicolium, Barbosam, Dianam, Pittonum, & alios. Hinc etiam omittitur a pluribus Ordinariis Locorum, dum recensent dies exceptos. Solum exprese illius meminit Pelizarius in Manuali Tract. 8. cap. 2. num. 148. Contuli Decretum cum authenticis Regestis Sac. Congreg. Rituum, & in Libro Decret. Anni 1607. fol. 323. legi inter Festa excepta etiam *Festum ASCENSIONIS D. N. J. C.* Revera tam Festum hoc, quam cætera in Decreto laud. recensita valde sunt solemnia, & in universali Ecclesia jam a multis sæculis singulari celebritate venerata. Operam luderem monumentis Veterum Martyrologiorum, Patrumque id demonstrando; cum eam provinciam feliciter expleverint Viri eruditissimi Thomasinus Florentinius, Martenius, Baillettus, & ne alios commemorem, Clariss. Socii Bollandiani.

XII. Nonnullam vero differentiam facientes aliqui inter primum diem Paschatis, ac duos sequentes, quæ integre festivos adhuc colit Ecclesia, postquam cessavit vetus disciplina feriandi per integram Hebdomadam, (Perseveravit vetus disciplina usque ad tempora Gregorii IX., sicut ex ipsius Decretorum Lib. 2. Tit. 9. *de Feriis* cap. 6. discimus.) Propterea existimant limitationem in Privilegio factam de Paschate tantummodo primum diem festum illius, non vero duos sequentes afficere. Idem similiter de duobus consequentibus Festis Diebus post primum diem Pentecostes affirmant. Huic expositioni Privilegii Apostolici favent plurimi Scriptores, quos allegat, & sequitur Pasqualigus quæst. 639.: Cum autem illis novissime D. Cardin. Petra Tom. 2. Com. Ed. R.

pag.

pag. 501. n. 65., & P. Merati pag. 293. cit. subcripserint, libenter etiam ego subscribo. Revera communi judicio solemnior est dies ille, quæ proprie recolit Mysteria Resurrectionis Dominicæ, & Spiritus S. discensum super Apostolos, quam alii sequentes, ad quos Solemnitas extenditur. Hinc etiam olim multo plura Solemnitatis Signa illis prioribus diebus edebantur, sicut declarant antiqui Ordines Ecclesiasticorum Rituum collecti a Martenio Lib. IV. de antiq. Eccl. Rit. Cap. 25., apud quem Lib. 3. de Antiq. Monach. Ritib. cap. 11. n. 1. lego descriptum ex Libro Usuum Cisterciensium alios dies sequentes habitos fuisse *solemnes, sicut Festum alicujus Apostoli*.

XIII. De Festo Annunciationis adnotare opus est cum P. Merati, quod si contingat transferri in alterum diem post Pascha non solum translatione Officii, sed etiam translatione Solemnis Festivitatis; tunc quo die celebrabitur Festum illud, eodem etiam Missæ domesticæ prohibentur. Verissime autem, & æquissime id asseritur: Nam caussa excipiendæ illius Festivitatis non pendet determinate a die 25. Mensis Martii; sed unice respicit diem, in quo solemniter tam Sublime Mysterium ab Ecclesia recolitur, itaut in quemcumque diem transferatur solemnitas, simul etiam necessitas satisfaciendi Ecclesiastico præcepto auditionis Missæ in Ecclesia publica transferatur. Quamobrem juxta præsentes Ecclesiasticos Ritus, si incidat Festum Annunciationis in Feria V. Cœnæ Dominicæ, sicut tunc Festivitas non transferatur, quantum ad obligationem colendi Diem Festum Sacrificio, licet transferatur *Officium* Annunciationis ad primam diem non impeditam post octiduum Paschæ; Ita neque tunc transfertur exceptio facta in Privilegio, quæ unice pro eo die militat, in quo Missæ audiendæ præceptum urget.

XIV. Sed hic requirat aliquis caussam, propter quam inter Dies Solemnes recenseatur dies Cœnæ Dominicæ, quem præsens Ecclesiastica Disciplina feriatum a laboribus servilibus non habet. Imo neque inter Latinos a Gregorio IX. loc. cit., & inter Græcos a Manuele Comneno in Lege edita Dierum Festorum apud Balsamonem ad Tit. 7. *Nomocan. Photii* recensetur. Importuna sane inquisitio, quæ longius in eo morari cogeret, quod ad expositionem Apostolici Privilegii non pertinet. Dicam igitur, quod Sacra Congregatio Rituum declaravit Feria V. in Cœna D. celebrari non posse in privatis Oratoriis, non quia *Festus* sit ille dies, & necessitatem inducens audiendi Missam; sed quia illo die Ecclesiastica Disciplina Missæ privatæ celebrationem non tolerabat. Adhuc eadem consuetudo perseverat, quam ne ullus violaret, Clemens XI. mandato ejus auctoritate vulgato a Cardin. Carpineo Urbis Vicario die 15. Decembris Anni 1712. admonuit. De Missarum privatarum vitanda celebratione Feria V. in Cœna D. alia collegit diligentissimus P. Merati in Par. IV. Rub. Miss. Tit. 8. n. 8. pag. 1041. edit. R. Addidit Eminentissim. Card. Archiepiscop. Bononiensis, nunc Summus Pontifex Benedictus XIV. in sua Notificat. 18. Tomo 2. aliud Mandatum jussu Clementis XI. P. a Cardinale Paracciano Urbis Vicario evulgatum Die 3. Aprilis 1719., ubi ista inseruntur. *La Santità di Nostro Signore inerendo ai replicati Decreti della Sagra Congregazione de Riti strettamente incarica a tutti i Reverendi Sacerdoti di non celebrare Messe private non solo nel Venerdì, ma anche nel Giovedì, e Sabbato della Settimana Santa tanto negli Oratorj privati, che nelle Chiese pubbliche Secolari, e Regolari in qualsivoglia modo privilegiate, non ostante qualsivoglia privilegio, o consuetudine in contrario.*

XV. Apprime concinunt hujusmodi decreta veterum Ritibus: Nam licet olim in quibusdam Ecclesiis pro varietate Ceremoniarum, & Myste-

riorum Cœnæ Domini recolendorum plures Missæ solemniter celebrarentur, alia pro Pœnitentium reconciliatione, alia pro Chrismatis benedictione, alia pro Cœna Dominica, & alicubi quarta pro Baptizandis, ut Martenius laud. cap. 22. ex vetustis Sacramentariis demonstrat; Attamen nullæ privatæ Missæ, quantum prudenter conjicitur, celebrabantur; Imo simul Populus, & præcipue universus Clerus ad solemnis Missæ actionem conveniebat. Hinc vetustissima pariter est consuetudo Communionis totius Cleri, quæ in Missa Solemni illo die tradebatur. Hujus meminere Theodulphus Aurelianensis, Joannes Abricensis, Ordo R. antiquus, aliique plures Missales Codices; eamque Ritu veteri a Græcis servatam Leo Allatius Lib. 3. de Eccles. Occiden.& Oriental.consen.asseverat. Qua vero ratione privatæ Missæ illa Die celebrari poterant, cum omnes simul Sacerdotes Episcopo celebranti assisterent, & ab ejusdem manibus Sacram Eucharistiam sumerent? Ceterum etsi Dies Cœnæ Dominicæ festiva non sit, quatenus Ecclesia non obligat Fideles vel a servilibus feriare operibus, vel Missæ assistere, & maxime cum jam a Pontificatu Urbani IV. commodior alia Anni Dies designata fuerit ad Sacram Cœnam Eucharisticam festiva solemnitate colendam: Adhuc Dies illa Cœnæ D.tot Solemnitatum Officiis transigitur, & colitur, ut bene inter Dies Solemnes recenseri debeat.

XVI. Accidit autem hanc Diem evadere Festivam occurrentibus Festis vel Annunciationis Marianæ, vel Sanctissimi Joseph ejusdem Virginis Deiparæ Sponsi. Post Paschalem Hebdomadam istorum memoria differtur, ne Mysteria recolenda illo die omittantur: Attamen non debere differri observantiam Diei Festi abstinendo ab operibus servilibus, & assistendo Missæ Sacrificio sapienter decreverunt Alexander P. VII., ejusque Succesores, qui simul concesserunt tunc eadem Feria ante Solemnem Missam nonnullas privatas celebrari; ita ut dum consulitur commodo Fidelium præceptum ecclesiasticum adimplentium, nullum præjudicium Ritui Communionis Cleri inter Solemnia Missarum distribuendæ inferatur. Extant Decreta S. Rituum Congregationis hac de caussa edita Die 13. Septemb. Anni 1692. probante Innocentio XII., & Die 12. Sept. Ann. 1716. probante Clemente XI., quibus Ordinarii Locorum providere monentur; *ut eo die aliquæ quidem Missæ privatæ ante celebrationem Missæ Conventualis celebrandæ pro præcepti adimplemento non desint; sed tamen propterea antiquus mos communionis Cleri in Missa solemni ejus diei, quo Ecclesia SS. Eucharistiæ Sacramenti institutionem, & memoriam recolit, summa religione hactenus observatus, nullatenus omittatur*. Jam vero habens Privilegium pro Oratorio Domestico quæret, an ad præceptum ecclesiasticum implendum incidente Festo S. Joseph possit Feria V. in Cœna D. in proprio Oratorio privatæ Missæ beneficio uti? At sincere aperiens quod sentio, respondeo non licere; cum videam caussam, propter quam tunc solvitur privatarum Missarum prohibitio, unice respicere ad favorem Communitatis, publicamque necessitatem Fidelium, non vero privatæ Familiæ commoda considerari. Enimvero ob meram paucorum commoditatem, aut quorumdam utilitatem receptas communiter,ac diligenter custoditas ecclesiasticas observationes deserere immoderatus, ac illegitimus excessus videtur. At Populorum necessitates plurimum valent, ut nonnihil rigor Ecclesiasticæ Disciplinæ remittatur. Memini M. Leonem Dioscoro Alexandrino Episcopo scribentem consuluisse, imo jussisse iterationem Sacrificii Diebus Festis, ut omnium Populorum necessitatibus, qui simul ad unicam, eandemque Missam convenire nequibant, convenienter consuleretur, quamvis antiquus Mos unius Missæ celebrandæ jamdiu obtinuisset.

XVII. Qua-

XVII. Quare generaliter prohibitam celebrationem privatam Sacrificii in Die Cœnæ D. considerans, neque mihi videntur permissæ privatæ Missæ eodem Die in Oratoriis privatis Religiosarum Domorum, aut in aliis Oratoriis privatis, pro quibus nulla in Apostolico Indulto limitatio Dierum ad Missarum celebrationem inserta legitur. Nam ita privilegia sunt intelligenda, ut nihil concessum afferatur, nisi singulariter sit expressum, quod ob singularitatem in eisdem Privilegiis concedi deberet. Imo superat omnem Fidem a R. Pontifice majora in Oratorio privato permitti circa Missarum celebrationem, quam permittantur in Oratoriis publicis; quorum tamen plurima scimus juxta consuetudines ecclesiasticas, & declarationes S. Congregat. Rituum carere facultate celebrandi in Die Cœnæ D., eandemque facultatem tantum concedi Ecclesiis Majoribus, Parochialibus, & Regularium, in quibus simul propter Diem sequentem servatur Eucharisticum Sacramentum. Securius autem existimo ad licitam celebrationem Missarum in Oratorio privato in Die Cœnæ D., non sufficere Privilegium sine ulla exceptione Dierum concessum, postquam didici singulari Privilegio a Clemente XII. Die 4. Decemb. Anni 1734. exornatos fuisse piissimos Conjuges Regios Jacobum Magnæ Brittaniæ Regem, & Clementinam Magnæ Brittaniæ Reginam, (Obiit ista 18. Jan. 1735. clarissimis relictis eximiæ pietatis exemplis, & meritorum magnorum ubertate dives.) ut *in privatis Oratoriis* ipsorum *in Sacratissima Nocte Nativitatis, ac etiam in ipso Die Festo Nativitatis* celebrari facere possent Sacrificium; & insuper *unicam Missam Diebus Cœnæ Domini, & Sabbathi Sancti singulis Annis per quoscunque Sacerdotes ab Ordinariis Locorum respective approbatos Seculares, seu de Superiorum suorum licentia Regulares*, in sua, *ac Principum Natorum, ac Familiarium utriusque Sexus* suorum *eorumdemque Principum, & quorumcumque aliorum, quos inibi adesse contingerit præsentia celebrari facere libere, & licite* possent, ac valerent; *ac quilibet* ipsorum *possit, & valeat; itaut nec Majestatibus* ipsorum, *nec Sacerdotibus sic celebrantibus id ad culpam valeat quomodolibet imputari*.

XVIII. Vetitum porro esse Sacrificium quibuscunque in Oratoriis privatis Feria VI. in Parasceves nullus ambigit, qui novit pristinam adhuc servari vetustissimam consuetudinem Græcæ, Latinæque Ecclesiæ, quæ prohibet illo Die, in quo cruentum recolitur Crucis Sacrificium, incruente Divinam Hostiam immolari. Hinc nonnisi Missa *Præsanctificatorum* conceditur in iis Ecclesiis, in quibus Feria præcedente consecrata Hostia in hunc finem conservatur. Similiter in Sabbatho S. penitus jam abusus, quotquot alicubi irrepserant celebrandi Missas privatas, sublati fuerunt Decreto Sac. Rituum Congregationis Die 11. Februar. Anni 1690. apostolica auctoritate Alexander VIII. Die 11. Martii roborato, ac postea a Clemente XI. in Mandato Anni 1712. Die 15. Decemb. per Cardinalem Carpineum Urbis Vicarium promulgato. Dederat aliquibus occasionem celebrandi illa Die incidens Festum Annunciationis B. M. V. At translata incidente Festivitate in Feriam II. post octavam Paschatis opportune huic incommodo consultum fuit: Hoc etiam nonnumquam fecisse Veteres reperimus; dum anticipabant, vel postponebant idem Festum, ne violaretur disciplina, juxta quam tunc temporis a Sacrificio in triduo præcedente Resurrectionem Dominicam abstineri consueverat. Placuit Ecclesiæ circa Sæculum XIV. Missam in nocte Resurrectionis assignatam retrahere ante meridiem Sabbathi; sed antiquum tenaciter conservavit Ritum prohibitis Missis privatis omnibus hac una excepta Conventualiter celebranda: Hinc nonnisi ex singulari Indulto

dulto, & ob graviſſimas cauſſas conceſſum fuit ab Innocentio XII. Conſtit. 26. in Bullario Romano recen. edit. Mainardi in Capella Regia S. Mariæ de Attoccha Ord. Prædicator. Diœceſis. Toletanæ tres Miſſas privatas abſoluta Miſſa Solemni celebrare. Pariter ſpecialiſſimam hujuſmodi gratiam in ſuperius recitato Privilegio datam fuiſſe adnotavimus, quam pariter aliis nonnullis ob graves cauſſas noviſſime Benedictus Papa XIV. conceſſit.

CAPUT XXVIII.

De Sacris Functionibus, quæ in Oratorio Privato fieri prohibentur.

I. TERMINOS expoſitioni Pontificii Privilegii pro celebratione Miſſarum in privatis Oratoriis ea diſtincte oſtendentes, quæ in iiſdem fieri prohibentur, tandem conſtituimus. Semper R. Pontifex in Apoſtolicis Diplomatibus Indultum concedere *ſine quorumcumque Jurium Parochialium præjudicio* expreſſe declarat. Idque communiter in omnibus Indultis poſt Concilium Tridentinum a RR. Pontificibus conſueviſſe in Tomo 41. *Poſition.* Sac. Congreg. Concilii & in Regeſtis Apoſtolicorum Brevium adverti. Nihil autem æquius decerni poterat, cum Beneficium uni conceſſum injuriam alteri, aut gravamen irrogare non debeat. Non ſemel reperi in Juſtiniani Legibus, & Caroli M. Capitularibus ſimiles cautelas adhibitas in Eccleſiarum, Oratoriorumque ædificatione; ne videlicet cæterarum Eccleſiarum Jura invaderentur. Eo quoque collimabant Canonum Statuta,& in Libris Sacramentariis Titulo *de Ædificatione Eccleſiarum* renovata, quibus cavebatur, ne Epiſcopus aliquod novum Oratorium prius exſtrui permitteret, quam dos a Fundatore aſſignarentur. Hanc integritatem Jurium Parochialium Honorius III.Cap.*In his* Tit.*de Privileg.* conſervari mandavit, cum Minoritis conceſſit, ut *ubique fuerint, ſine Parochialis Juris præjudicio celebrare valeant*. Nec ipſi Bulgari interrogantes Nicolaum P. V. de Oratoriis privatis ambigebant nullum ex his inferri debuiſſe præjudicium Parochialibus Juribus, ut Cap. XI. n. 31. indicavimus. Eandem conditionem Sæculo XIV. Epiſcopos in ipſorum Chirographis pro Miſſarum celebratione in Oratoriis privatis conceſſa inſerere conſueviſſe bene conjici poteſt ex Synodo Beneventana, cujus decreta Cap.XI.num.32.recitavimus.

II. Quæ vero ſint Jura Parochialia hactenus vigentia fuſe Barboſa *de Offic. & Poteſt.Parochi* recenſet. Noſtra non intereſt diligenter iſta enarrare, cum ſufficiat ſupponere, quod a nemine in dubium vocatur, Parochorum Jura præcipue Decimis, Oblationibuſque; in Matrimonii, Baptiſmatis & Paſchalis Communionis adminiſtratione; atque in Sepultura Eccleſiaſtica conſiſtere. Nullum ex hujuſmodi Juribus a Parochis auferatur, dum illorum Parochianis privilegium Miſſarum in privato Oratorio conceditur. Et quantum ſpectat ad Decimas, Oblationes, ſeu Primitias, quæ Parocho in pluribus Locis ad ipſius ſuſtentationem, aut Parochiali Eccleſiæ ad nitorem, ornatumque tribuuntur, ſervato antiquiſſimo more, qui olim vigebat, etiam poſtquam a Fidelibus non modica fuerant bona ad Sacrorum Miniſtro-

ftrorum; Templorumque fustentationem, & decorem assignata: Quantum inquam, ad hæc fpectat, notissima res est non violari per privilegium domestici Sacrificii; fecus Parochi propriis proventibus carere cogerentur. Ob hunc maxime finem Leges paullo ante indicatæ exigebant in Fundationibus Oratoriorum propriæ, ac fufficientis Dotis assignationem. Dotationum plurima monumenta habemus in Antiquitatib. Italicis Lud. Muratorii; apud quem Differt. 56. Tom. IV. pag. 785. Chartam Dotationis Oratorii factam Anno 916. a Rotruda, & Gomberto legi. Lubeat autem fubnectere querelas, quas coram Ludovico II. Imperatore Patres Concilii Parifienfis Anno 855. Capitular. Par. 2. cap. 12. fuderunt de quibufdam Laicis, qui Decimas Parochiis debitas fuis Oratoriis dabant. Ita ergo ajebant. *Canonibus præfixum est, ut Decimæ juxta Episcopi dispositionem distribuantur. Quidam autem Laici, qui vel in propriis, vel in Beneficiis fuis habent Basilicas*, (Nomen Bafilicæ Privatis quoque Oratoriis attributum fuisse non ambigitur; idque præcipue Monafticis Oratoriis folebat imponi.) *contempta Episcopi dispositione non ad Ecclesiam, ubi Baptismum, & Prædicationem, Manus impositionem, & alia Christi Sacramenta percipiunt, Decimas fuas dant; sed propriis Basilicis pro fuo libito tribuunt; quod omnibus modis divinæ Legi, & Sacris Canonibus constat esse contrarium. Unde Vestram Potestatem, ut eos corrigatis, expetimus.*

III. Alterum Parochorum Jus, quod in Baptifmatis adminiftratione confiftit, a nullo invadi poffe fine Canonum defpectu exploratiffimum penitus eft. Revera Cathecumenos baptizare, & per Baptifmum intra Ovile Ecclefiæ recipere munus Paftorum eft, atque Rectorum. Imo olim frequentius pene foli Epifcopi baptifma conferre folebant, atque, ut ajebat Tertulianus Lib. de Bapt. cap. 17., *dandi* (Baptifmum) *jus habet Summus Sacerdos, qui est Episcopus; dehinc Presbyteri, & Diaconi*. Etiam Veteres permittentes Oratoria privata expreffa cavebant, ne in illis Baptifteria erigerentur, aut Baptifmus tribueretur: Id ex Conciliis Calcedonenfi, & Trullano; ex Litteris Gregorii M., & Zachariæ P.; ex Edictis Juftiniani, & Leonis Sapientis Imperat.; ex Statutis Hincmari, aliorumque Epifcoporum, & Synodorum nos ipfi Capp. VIII., & XI. paffi indicavimus. Qui porro ex eruditiffimis Scriptoribus Vicecomite, Martenio, Berti; atque ex Sapientiffimo P. Benedicto XIV. Notific. I. noverit fæpe olim in Civitate unicum Baptifterium erigi confueviffe, ut in eo omnes Cathecumeni Sacro Lavacro mergerentur, clarius advertet ab antiquis Patribus in Oratoriis Privatis nequaquam adminiftratum fuiffe Baptifma. Opus igitur erit fpeciali Epifcoporum difpenfatione, ut Infans in Oratorio privato Salutaribus Undis regeneretur: Imo propria poteftate abuteretur Parochus ipfe, fi in privato Oratorio baptizare auderet; cum etiam Parocho præfcriptæ fint Leges baptizandi in publico Baptifterio, nifi valde gravis neceffitas prætermiffis omnibus Solemnitatibus Ecclefiafticis baptizare in privata Domo Infantem jubeat. Huc fpectat Decretum in Clementina Unica *de Baptif.* Tit. 15., quo vetitum fuit, ne quis alibi, quam *dumtaxat in Ecclesiis* aliquem (*nisi Regum, aut Principum, quibus valeat in hoc casu deferri, Liberi extiterint*,) baptizaret. Juxta hanc Legem S. Carolus in Paftorali Inftructione Baptifmatis, ita præcepit Parocho. *Neque autem in privatis Ædibus, Oratoriis, aliove Loco, præterquam in Ecclesiæ Parochiali, Baptismalive folemniter baptizabit*. Extant Par. IV. Actor. Ecclef. Mediolan.

IV. Non minore evidentia patet integrum permanere Parochorum Jus circa celebrationem Matrimonii, etiamfi Privilegio Apoftolico Miffæ in

dome-

domestico Oratorio concedatur. Etenim juxta Decretum Concilii Trident. Sess. 24. *de Reform. Matrimon.* cap. 1. Matrimonium valide celebrari non potest sine proprii Parochi, aut alterius vices ejus gerentis præsentia. Etiam Veteres Patres desiderabant, ut Matrimonium in Loco publico, ac nonnisi in Ecclesia celebraretur: Unde dicebat Tertullianus Lib. de Monogamia fieri pariter Matrimonia *coram Episcopo, Presbyteris, Diaconis, intervenientibus etiam IN ECCLESIA Viduis*: & Isaac Episcopus Lingonensis Tit. V. cap. 6. statuit, quod *Nuptiæ fieri debent IN ECCLESIA coram Populo*. Ita plane Veterum Sacramentaria, ac Liberi Rituales a Martenio Lib. I. de Ant. Eccl. Rit. Cap. 9. Ar. 5. editi, atque etiam Euchologium Græcorum pag. 314. Ed. Ven. declarant; in quibus Missa celebranda pro Sponso, & Sponsa describitur, ac Benedictio super illos facienda a proprio Sacerdote in Ecclesia proponitur; quamvis tamen nonnumquam Sacerdotes in Domo Nubentium Sponsis ad thalamum stantibus illum benedicerent. Addit eruditissimus Monachus vetitum aliquando fuisse sub anathematis pœna Matrimonium celebrare in privatis Oratoriis; atque ad hanc rem Guillelmi Majoris Statuta Synodalia Andegavensia, & Tristandi Archiepisc. in Synodo Senonensi art. 4. cap. 5. ex Tomo V. & XI. Spicilegii Acheriani allegat. Revera etiam olim Matrimonia celebrari in privata Domo, & Oratorio rarissime permittebatur; atque illud pene tantum concessum fuisse in Oratoriis Regiis ex Theophane Lib. 4. num. 35. advertimus. De Joanne Patriarcha CP. refert Theophilactus Simocata Lib. I. Hist. Mauritianæ, quod a Mauritio Imperat. rogatus ejus Nuptiis in Palatio benedixit. Aliud exemplum a Matthæo Parisio sumit Martenius art. 2. num. 4., nempe ex Matrimonio Friderici Imperat. cum Elisabetha Angliæ Regis Sorore. Perseverat hactenus hæc disciplina, & nonnisi ex specialibus Episcoporum Dispensationibus gravissima solum caussa urgente concedendis extra publicam Parochialem Ecclesiam celebrari Matrimonia permittuntur.

V. Multo magis in Ecclesia tantum proclamationes ad detegenda futurorum Conjugum impedimenta fieri debent, cum in Oratoriis privatis nullam penitus utilitatem pareant. Ante Concilium Lateranense IV. jam alicubi, ut videri potest in Ritualibus a Martenio editis, solebant denunciationes hujusmodi *in Ecclesia* fieri, & ab eodem Concilio Can. 51. *ad alia generaliter* Loca promulgata fuit hæc consuetudo; *ut cum Matrimonia fuerint contrahenda, IN ECCLESIIS per Presbyteros publice proponantur*. Renovavit Statuta Lateranensia Concilium Tridentinum Sess. 24. cap. 1.; jussitque, ut fierent *ter a Proprio contrahentium Parocho tribus continuis Diebus Festivis IN ECCLESIA inter Missarum Solemnia publice*. Sicut enim ad Jura Parochorum illæ pertinent, ita in Ecclesia publica coram omnibus, non in privato Sacello futurum Matrimonium est denunciandum.

VI. Etiam Ritus Purificationis Mulierum post Partum in privato Oratorio peragi nequit. Enimvero licet ex mera Fidelium pietate in exemplum B. Virginis Mariæ sacra hæc ceremonia a Parientibus retineatur, ac proinde proprie inter Parochorum Jura non revocetur; adhuc Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Die 18 Novem. Anni 1662. referente Van-espen Par. 2. Tit. 2. de Baptis. cap. 5. num. 9., qui non refugit ejusdem Congregationis Decreta sequi, a proprio Mulieris Parocho vel a Presbytero ipsius delegato esse faciendam declaravit. Ita quoque Diœcesanæ quædam Episcoporum Constitutiones non solum recentes, sed etiam vetustæ edixerunt; ex quibus mihi occurrit illa Nicolai Galant Archiepiscopi Andegavens. in sua Synodo Anni 1270. Tom. II.

Spi-

Spicil. pag. 213., quam hic revocari posse arbitror. Utrumque horum, videlicet Benedictionem prædictam nec ad propria Jura Parochorum pertinere, & tamen a Parocho fieri debere, declaratum reperio a S. Rituum Congregatione Die 10. Decem. Anni 1703., cui inter varia dubia de Juribus Parochialibus sexto loco istud fuit propositum: *An benedictiones Mulierum post Partum... sint de Juribus mere Parochialibus?* Respondit S. Congregatio *negative: sed Benedictiones Mulierum.. esse faciendas a Parocho*. Alias declarationes S. Congregationis ad hanc rem pertinentes Monacellus Tom. I. Tit. 10. Formul. 18., & Pignatellus Tom. V. Consult. 76. proferunt. Ubi ergo viget tam pia, & ubique dilatanda consuetudo, non posset Benedictio illa fieri in privato Oratorio nisi aut impetrata prius Ordinarii licentia, aut saltem a proprio Parocho obtenta facultate; maxime eum Canones eam consuetudinem approbantes a Puerpera *Ecclesiam* adeundam esse commemorent. Etiam inter Græcos Puerperæ purificationem accepturæ se Ecclesiæ sistunt, imitantes BB. Virginem Deiparam, quæ ad Templum post partum accessit, sicut legitur in Oratione, quam recitandam super Puerperam Græcorum Rituale in Goarii Opere pag. 267. Edit. Ven. Anni 1730. proponit. Imo apud Græcos Mater ipsa partus accubitu exiliens propriis in ulnis ad Ecclesiam solet recentem Prolem deferre.

VII. Accedo ad alterum Parochorum Jus distribuendi Communionem Paschalem, quod non obstante Privilegio Apostolico Missarum in Oratorio privato intemeratum consistit. Non est opus multa dicere; cum ex generali Statuto Concilii Lateranensis IV. cap. 21. decernentis *a proprio Sacerdote* suscipi debere *ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum*, consequatur necessitas; ut unusquisque Fidelis, nisi specialem vel a Pontifice, vel ab Episcopo dispensationem impetraverit, ad propriam Ecclesiam Sacramentum Eucharisticum sumpturus in Paschate accedere teneatur, si vult præcepto ecclesiastico, uti par est, obedire. Revera finis ipse tam necessariæ Constitutionis etiam ad Locum, videlicet ad Ecclesiam Parochialem respicit, ut saltem semel in Anno propriæ Parochiæ se sistant Fideles, a quibus olim singulis Dominicis, Festisque Diebus frequentabantur. Quocirca Clemens VIII. P., dum Anno 1592. Constitutionem edidit adversus quosdam Parochos, qui suos subditos in Paschate a se ipsis immediate accipere compellebant Sacramentalem Absolutionem, significavit sufficere, *ut Seculares Christi Fideles Sacramentum Eucharistiæ Die Festo Paschalis Resurrectionis IN PROPRIA PAROCHIA ab eorum Parocho sumant*. Ita vero grave est præceptum accipiendi Communionem Paschalem a Parocho, ut cum RR. Pontifices amplissima suis Gentilibus privilegia pro Communione Eucharistica in privatis ipsorum Oratoriis percipienda tribuant, expresse Communionem Paschalem excipiant. Verba Privilegii Cap. 29. num. 7. recitabimus. Eandem exceptionem constantissime tenuisse Pontifices, cum caussa Infirmitatis Missas in Oratorio domestico, & Communionem Eucharisticam concedebant, sæpissime adverti Tomo 41. *Positionum* in Archivo S. Congreg. Concilii, in quo plures hujus generis Privilegiorum adumbrationes continentur.

VIII. Demum violari non debere Jus Parochorum in Sepultura, ac Funere manifeste constat ex Decretis Bonifacii VIII. P. cap. 1. Tit. *de Procurator.* in VI., & cap. *Dudum* §. *Hujusmodi*. Lib. 3. *Clementin*. Tit. 7. *de Sepultur.*, aliisque plurimis decernentibus per se spectare ad proprium Parochum suos Defunctos Parochianos Ecclesiasticæ Sepulturæ tradere, & de proventibus funerum participare. Declarationes Sac. Congregationis Concilii huc pertinentes legi poterunt apud Monacellum in Formul. Fori

clef. Tit. 13. num. 75.) Id etiam ex eo patet, quod Oratorium domesticum per se idoneum non sit tumulandis Fidelibus, quorum cadavera in Loco Sacro ex antiquissima traditione sunt recondenda. Imo licet Oratorium privatum evasisset Locus Sacer; adhuc in illo permittere Sepulturam alicujus non expediret: Nam Mortuorum Sepulcra illic præparari est æquum; ubi libere Fideles ad orationes fundendas, & ad suffragia præbenda accedere valent. Inter Græcos sub Leone Sapiente quorundam morem tumulandi cadavera Christianorum in Oratoriis privatis Cap. XI. n. 12. deteximus quamvis illum præter generalem consuetudinem ecclesiasticam evenisse non dubitemus, cum e contra sciamus Cæmeteria communia parari consuevisse, in quibus frequenter Fideles orationibus, aut etiam Sacrificio suffragaturi Animabus Defunctorum convenirent. Cæterum ubi irrepserat mos sepeliendi aliquem Defunctum in privatis Oratoriis, facile occasionem præbuit magis reddendi publica eadem Oratoria, atque in illis Sacrificii oblationem frequentandi; sicut in Oriente sub Leone Sapiente contigisse eodem cit. Cap. advertimus. Hæc, quæ de Sepultura Fidelium diximus, ad illas Ecclesias extendere non debemus, quæ licet considerata Loci ratione publica non sint, quia videlicet ipsarum janua immediate Viæ, aut Solo publico non adhæret; de publicitate tamen participant, quatenus in Piis, ac Religiosis Domibus sunt ædificatæ, in quibus servata Disciplina eorum, qui ibi morantur, vel aliis specialibus caussis urgentibus nulla omnino publica Ecclesia exstruitur. Hujusmodi enim Sacra Ædificia aliunde exempta a Parochorum Jurisdictione Ecclesiæ publicæ vices supplent, & sicut retroactis Sæculis in Monachorum Basilicis intra Claustra exstructis Fidelium cadavera nonnumquam tumulabantur; ita in similibus Ecclesiis etiam nunc locus Sepulturæ esse potest, dummodo tamen aliunde jure sepeliendi Defunctos quoscunque gaudeant illi, ad quos earumdem Religiosarum Domorum interiores Ecclesiæ pertinent.

IX. Omnibus prædictis Juribus Parochialibus salvis adhuc acriter nonnulli Parochi contedebant ad ipsorum Jurisdictionem pertinere quasdam Functiones Ecclesiasticas, quas etsi negare non auderent licite fieri in Majoribus Ecclesiis Cathedralibus, Collegiati, & Regularium, in quibus, vel ex Pontificum RR. Privilegis, & Exemptionibus; vel ex longa consuetudine; vel ex dignitate, ac copia Cleri in iisdem adscripti solemniter peraguntur; In aliis tamen minoribus Ecclesiis, & Oratoriis non tantum privatis, quam publicis celebrari non patiebantur. Hinc cum inter Parochos, & Confraternitates Seculares, earumque Capellanos, ac Officiales frequentissimæ lites excitarentur, maturo examine in Congregatione SS. Rituum pluribus quæstionibus ponderatis necesse fuit determinare, quid sine præjudicio Parochialium Jurium in aliis Ecclesiis, etiam non Parochialibus, non Regularibus, non Collegiatis, permittendum foret. Contendebant enim Parochi celebrationem Missarum Solemnium sive pro Vivis, sive pro Defunctis; Benedictiones, & Distributiones Candelarum, Cinerum, & Palmarum, Ignis, Seminis, Ovorum, & similium; Denunciationes demum Festivitatum, & Jejunorum in Hebdomada occurrentium computanda esse inter Jura Parochialia; ac proptèrea sine Parochorum consensu in aliis Ecclesiis nullo speciali privilegio, aut consuetudine, aut episcopali licentia in structis peragi non posse tuebantur. Hæc omnia in S. Congregatione Cardinalium super Ritus Ecclesiasticos præfectorum habita Die 10. Decemb. Anni 1703. ad debitum imponendum finem controversiis, & contentionibus Parochorum fuerunt examinata; & quamvis propria istorum Jura sarta, ac integra cu-

custodirentur, tamen decisum fuit nullam ex prædictis Ecclesiasticis *Functionibus*, Ceremoniis, & Benedictionibus ad mera Parochialia Jura pertinere; itaut libere in aliis Oratoriis, & sine injuria Parochorum fieri possent. S. Congregationis Decretum approbavit die 12. Januar. 1704. Clemens XI. P. O. M., atque hac ratione litium occasiones cessaverunt. Extat integrum Decretum in Bullario ejusdem Pontificis pag. 562. Edit. R. Anni 1723. Hujus auctoritate Decreti innixæ Societates Laicorum, ubicunque Oratorium habuerint, etsi privatum, dummodo ab Ordinario fuerit in illis Missarum celebratio concessa, prædictas Ceremonias Ecclesiasticas peragunt.

X. Quærat ergo aliquis, an hæc omnia pariter expleri valeant in ceteris Oratoriis privatis; quoniam limitationibus in Apostolico Privilegio præfixis nihil obesse videatur, si ibi eadem concedantur, quæ in Oratoriis Sodalitatum Laicalium permittuntur? Antequam resolutiones, declarationesque jam indicatæ prodiissent, tutius a domesticis Oratoriis Missa solemniter cantata, Benedictiones, & distributiones Cinerum, Candelarum, & Palmarum ablegari poterant; quia nondum penitus apertum, exploratumque omnibus erat, utrum illa ad classem Jurium Parochialium revocarentur. At semel posita declaratione S. Congregationis Rituum, qua prædictas Sacras Ceremonias ad Jura Parochialia non pertinere ostenditur, sublatum fundamentum easdem ab Oratoriis privatarum Domorum excludendi forte alicui videbitur. Non erit itaque inutilis quæstio proposita, cum tamen communis praxis, quæ est legitima interpres Apostolici Privilegii domesticarum Missarum, mihi suppeditet gravissimum argumentum, ut primo ab Oratoriis privatæ Domus excludam facultatem solemniter Missam cantandi; qua exclusa reliquas solemnes ceremonias longe ablegandi ab Oratoriis privatis facilior modus patescit. Quod autem vigeat communis consuetudo nunquam solemniter Missas cantandi in privatis Laicorum Oratoriis, etiam illis in quibus omnes promiscue Adstantes Præcepto Ecclesiastico satisfacere possunt, non est opus multa dicere; quia unusquisque idoneus testis esse potest.

XI. Imo rarissima etiam sunt illa Oratoria sive in Episcopiis, sive in Monasteriis erecta, in quibus solemnia Missarum cum cantu, & reliquo sacræ pompæ splendido apparatu celebrentur. In Archiepiscopali Capella Mediolanensi hujuscemodi magnificentiam adhibitam aliquando fuisse Parte V. Actor. Eccles. Mediolan. legimus; verum id ipsum S. Carolus in *Institutione Familiæ Archiepisc.* perraro concedebat. Hinc Titulo *de Præfecto Oratorii* statuit, quod cum in Capella Missæ Sacrificium ab aliquibus *Præsulibus, præstantive dignitate Viris hospitio susceptis Domi* (Archiepiscopalis) *fiet, audieturve; cum item vel ii, vel aliæ insignes Personæ precibus vespertinis.* Ad has enim quotidie fundendas simul omnes Familiares Archiepiscopi congregabantur.) *intererunt, Musici veniant, qui sacras illas functiones musicis modulationibus decorent.* Pariter in nonnullis Regularium Capellis intra claustra erectis alicubi cum cantu, & cæteris Solemnitatibus Missas celebratas fuisse, aut etiam celebrari mihi notum est. Sed etiam ipsi hanc consuetudinem merito intra angustos limites cohibent, ac pene tantum semel in Anno recurrente die Festo illius Sancti, cui specialiter Oratorium dedicatum fuit, sequuntur. Imo communiter Regulares, etsi in ipsorum Cœnobiis privata Oratoria valde insignia ob memoriam Sanctorum, qui prius eo loco aut habitaverant, aut in Domino obdormierant, magno honore custodiant; numquam in illis Missas cantant. Tanta solemnitas solum adhibetur in iis Sa-

eris Ædificiis, quæ exstructa fuerunt in quibusdam Religiosis Domibus, & ad instar Eccl[illegible] interioris se habent. Quamvis enim Ecclesiæ istæ omnino publicæ considerata Loci ratione dici nequeant; cum aditus ad illas e Via publica immediate non pateat; in illis tamen aliquando celebrantur Divina Mysteria, sicut in reliquis Ecclesiis celebrari solent. Extant in Urbe hujusmodi interiores Ecclesiæ in Ædibus Presbyterorum Secularium Congreg. Missionis, atque in Collegio Urbano de Propaganda Fide, quæ publicarum vices gerunt; atque in illis omnes Solemnitates Ecclesiasticæ Festis Diebus explentur. Etiam in Collegii Capranicensis Capella, quæ sub invocatione S. Agnetis V. & M. quondam, *ut asseritur, primo in Urbe constructa* fuit (sunt verba constitutionum Collegii cap. 1.) sæpe cum cantu, & Solemnioribus Ecclesiæ Ritibus Sacrificia celebrantur. Solemnitas Missæ cantatæ in Laicalium Confraternitatum Oratoriis peragenda conceditur; etsi forte hæc ipsa Oratoria intra Domos Religiosas exstructa januam Loco publico immediate correspondentem non habeant. Hac facultate gaudere prædictas Confraternitates declaravit Sac. Rituum Congregatio, dum in Decreto supra laudato ad X. dubium respondit: *Licere Confratribus dumtaxat in Festivitatibus Solemnioribus ejusdem Ecclesiæ, vel ORATORII* curare celebrationem Missarum Solemnium. Hoc ipsum antea ab eadem Congregatione *in Brundusina* sub Die prima Junii 1601. decisum fuerat.

XII. Ut vero permitterentur Missæ Solemnes in Oratoriis, quantumvis privatis Confraternitatum, & aliarum quarumdam Religiosarum Domorum prudentissima caussa movebat: Cum enim multi soleant congregari Fideles ad Divina Officia, quotquot videlicet sunt adscripti in Cathalogo Confratrum, vel in numero Alumnorum intra illas Religiosas Domos commorantes, bene iisdem etiam Missarum Solemnitas indulgeri poterat, quæ Oratorio ad multorum commoditatem, atque frequentiam deputato, nequaquam dedecet. Par quippe mihi videtur ratio pro hujusmodi Oratoriis, licet privatis, quæ olim Oratoriis intra Monasteria ædificatis suffragabatur. Erant sana etiam ista privata, quatenus Laicis inaccessa, nec libere omnibus patentia: At quia in illis omnis Monachorum cætu Festis, & Dominicis Diebus cogebatur, tantaque copia Adstantium cogregabatur, quanta Solemniori Pompæ Sacrificii congruebat; propterea a Monachis Missæ, Psalmodia, alique Preces, ac Ecclesiasticæ Ceremoniæ cum cantu, & magna celebritate peragebantur; & tunc maxime, quando numerus Sacrorum Ministrorum a Monasteriis non deerat. Quanta Solemnitate Monachi Missas, cæteraque Divina Officia in privata ipsorum Basilica celebrarent, manifeste illa multa demonstrant, quæ ab erudito Martenio in Opere de Antiquis Monachorum Ritibus colliguntur. Imo non paucæ ceremoniæ postea in Ritum communem Ecclesiæ receptæ, ac in Solemnitatibus frequentatæ a Monasticis Institutionibus originem traxerunt. Sicut igitur, dum olim simul multi congregarentur, apte Solemnia Missarum concedebantur, quamvis omnino publicum Oratorium, aut Basilica non esset: Ita sine ullo Sacrorum Rituum abusu Oratoriis Confraternitatum, quantumvis privatis, & intra Domos Religiosas exstructis eædem Missæ Solemnes concedi potuerunt. Quia vero hæc ipsa Solemnitas melius peragitur in Oratorio publico, ac præcipue in Ecclesiis, in quibus frequentior solet Populorum turba confluere; ideo limitata fuit concessio in Oratoriis Piarum Sodalitatum *dumtaxat* ad *Festivitatem Solemniorem*; ad illam nempe, quæ majorem Confratrum, aut aliorum Fidelium numerum invitare, ac congregare solet. De aliis autem

tem Locis Piis, quorum supra meminimus, longe diversa est ratio.

XIII. Ecce hinc detectam deformitatem, quæ statim sese prodit, quoties Missa domestica ab Indulto Apostolico concessa in Oratorio privatæ domus solemniter cantaretur. Ipsamet sacra pompa, ac spendida majestas Ceremoniarum Ecclesiasticarum, quæ in Missa solemni adhibentur, angustiæ Oratoriorum domesticorum repugnant. Imo quamvis ista amplissima forent, adhuc repugnat absentia Populi, ad cujus maxime instructionem plurimæ Ceremoniæ Missæ solemnis sunt ordinatæ. Certe si cogitemus, qua de caussa olim solemnior apparatus ceremoniarum numerosior Sacrorum Ministrorum comitatus, vocumque modulatus concentus in celebratione Divinorum Mysteriorum adhibeatur: Si ista cogitemus, quam aliena sit, & incongrua Solemnitas Missarum in privatis Oratoriis, in quibus soli Domestici assistunt, illico innotescit. Enimvero cum simul Populus vel in Cathedrali Ecclesia, vel in propriis Titulis congregabatur Festis Diebus, propterea etiam solemniore pompa, & cantus suavitate a Presbyteris, & Clero Divina Obsequia persolvebantur. At e contra cum Missas faciebant Sacerdote in privatis Locis, ac ubi Populo non patebat accessus; tunc Sacrificium Majores nostri, sicut Nos etiam facimus, sine hujusmodi solemnitate offerebant. Rem inutilem hic aggrederer, si persuadere vellem in eo præcipue positum fuisse discrimen inter Missas publicas, atque privatas quod illæ in Ecclesia, ad quam Populus conveniebat, solemniter cantarentur: Istæ vero in privatis Oratoriis sine cantu, & sine Populi frequentia fierent. Lectorem meum ad doctum Cardin. Bona Lib.I. Rer. Litugic. cap.13. n.4. interim ablego. Nemo porro moveatur, cum legerit nonnunqnam aliquem Missas cantasse, quamvis in Oratorio privato easdem celebravisse dicatur: Nam aliquando *Tò Missas cantare*, etiam de Missis privatis usurpatum reperitur. Habeo exempla in Glossario Cangiano V. *Missa*: Unum ex Lib. I. Constitut. Hirsaugens. cap. 86. ubi dicitur: *Sacerdos, si privatam Missam cantare voluerit, innuit Converso cum signo crucis, quod est signum cantandæ Missæ*: Aliud ex Libro Ordinis MS. S. Victoris Parisiensis cap. 32. *omni tempore ante Missam Majorem.... possunt privatæ Missæ cantari*. Alia addi possunt ex Concilio Moguntino sub Leone III. cap.43., ex antiquis Statutis Cluniacensium, & ex Libro Usuum Cistercensium, quæ apud Bonam laudatum n.5. habentur. Porro *cantare Missam privatam* non incongrue dicebatur, cum inter Latinos verbum *cantare* sæpissime, imo præcipue usurpetur, quoties laudibus aliquis attollitur. At vero, quæ major Deo laus canitur, quam cum Sacrificium Eucharisticum offertur? Cæterum si excipiamus vel Cappellas magnificas in Palatiis Principum, quas Scriptores veteres cum publicis Ecclesiis comparabant sive inespecto numero Nobilis Cleri ibidem ministrantis, sive considerata majestate Loci, sive denique attenta copia, & dignitate eorum, qui in Palatinis Capellis Missæ assistere consueverant; Insuper si excipiamus Oratoria Monastica, in quibus, ut antea diximus, omnes simul Monachi diebus Festis ad Synaxim congregabantur: Si, inquam, ista tantum excipiamus, vix ullum puto apud Veteres exemplum proferri posse celebratarum Missarum in privatis Oratoriis cum omni illa pompa, & splendore, quem pro Missa solemni Sacri Ritus insinuant, atque describunt. Imo Sacramentaria, Ordines Romani, cæterique Codices Liturgici inter Missæ Solemnis ritus eam in Ecclesia celebrari debere supponunt.

XIV. Quare mihi videretur gravi animadversione corripiendus non tam Sacerdos Missam solemniter in privato Oratorio celebrans, quam Privilegiatus eadem solemnitatem permittens, dignus propterea privatione, aut su-

suspensione Apostolici Privilegii in pœnam propriæ temeritatis, qua fines Privilegii transgressus fuisset. Etenim omni procul dubio contra Pontificis intentionem ista solemnitas adhiberetur, quæ licet non usurparet Parochorum Jura; adhuc non modicum turbaret stabilitum, receptumque ordinem Ecclesiasticæ Disciplinæ, juxta quam hujusmodi solemnia tantum celebrantur in Ecclesiis, ac Oratoriis publicis, in quibus frequens Populorum conventus esse solet. Revera quis credat concessa domestica Missarum celebratione ad unicum finem satisfaciendi privatæ devotioni Privilegiati, ac ipsius Familiæ, simul a Pontifice traditam fuisse licentiam solemniter Missam in privata domo celebrandi; cum hæc ipsa facultas vix semel in Anno in Oratoriis Sodalitatum concedatur, licet illa consentiente Episcopo exstructa fuerint, & inter Loca Religiosa, ac Immunitatis Privilegio instructa numerentur? Quis credat Pontificem R. diligentissimum, ac singularem Sacrorum Rituum custodem tantam licentiam Privilegiatis tradidisse, quibus sufficit Missa privata, ac privato modo peracta? Quamvis igitur expresse non determinaverit Pontifex in formula Privilegii Missam *privatam*; satis tamen adhuc hujuscemodi limitationem attentis Ecclesiæ ritibus, ac consuetudinibus exponit tum finis Privilegii, tum privatum domicilium, in quo Privilegium habet suum effectum, tum denique silentium Missæ solemnis, cujus aperta mentio ob novitatem, ac singularitatem gratiæ fieri debuerat.

XV. Exclusa potestate celebrandi Missas solemniter, & cum cantu in Oratorio privatæ domus, sponte consequitur arcendum fore ab iisdem Incensi usum, copiam Clericorum Ministrantium, aliasque similes ceremonias, quæ in Missis privatis juxta Rubricas Missalis adhiberi nequeunt, ut discretio illarum a Missis solemniter cantatis fiat. Pacem similiter post Orationem *Domine Jesu &c.* dandam non esse a Celebrante in Oratoriis privatis inde constat, quod Generales Rubricæ Par.2.Tit.10.n.3. eam dari in Missis privatis prohibeant; quoniam dignitas Sacerdotis non aliis immediate pacem dare permittit, quam Diacono in proprio ministerio actu ministranti inter Missarum solemnia. Quia vero concedit Rubrica etiam in privatis Missis *per instrumentum* Sacerdoti *porrectum a Ministro* pacem mittere ad Prælatos, Magnates, insignesque Viros præsentes; propterea hoc speciale honoris, ac reverentiæ signum denegandum non videtur; si forte eximii Viri in privato Oratorio Missæ assisterent. Ita factum fuisse ab Eminentissimo quodam magni nominis, ac pietatis Cardinali non valde ante audivi: Is enim cum Sacrificio devotissime in proprio Oratorio vacaret, pacem per Oscillatorium ad Præsulem præsentem misit. Quamobrem si quæ ceremoniæ respicientes meram Personarum dignitatem fieri in Missis privatis conceduntur; cujus generis sunt accipere Paramenta e medio Altaris, *Bugia* uti, ante inchoationem Sacrificii sese inclinare versus præsentem Episcopum, magnumque Virum; Has ipsas in Oratorio privato bene peragi posse non ambigo, cum nihil inde solemnitatis singularis Sacrificio hujusmodi cæremoniæ superaddant.

XVI. De adspersione Aquæ benedictæ, qua Sacerdos celebraturus Fideles adstantes adspergit, nunc sermonem instituimus; & absque ulla ambiguitate eam nullatenus fieri posse in privatis Oratoris tuemur. Enimvero illa Aquæ adspersio, quæ ex Rubricæ præcepto ante Missam peragitur Diebus Dominicis, quamdam ex recepta consuetudine sapit solemnitatem, propter quam solum adhiberi solet in Ecclesiis, in quibus Missa *Conventualis*, ac solemniter cantatur. In aliis minoribus Ecclesiis, quamvis contingat aliquod Solemne Festum ibi Die Dominica celebrari; similiter in reliquis Ecclesiis, in

in quibus tantum Missa privata dicitur, nisi Parochialis fuerit, quæ Conventualis locum tenet. Sacro illa Ceremonia non permittitur. Quare licet in Oratoriis Laicalium Confraternitatum plures sacras functiones fieri posse sine Jurium Parochialium præjudicio Sacra Rituum Congregatio Decreto superius laudato declaraverit; nihil tamen in eo de hac adspersione legitur, de qua forte ne cogitaverant quidem illæ Piorum Fidelium Sodalitates, eam proprie Parochialibus Ecclesiis convenire scientes. Profecto si solemniter Aqua adspergere Adstantes ausi fuissent Capellani, aut Rectores Confraternitatum; statim vehementerque restitissent Parochi, qui minoris solemnitatis Benedictiones in iisdem Oratoriis fieri non tollerabant. Dum ergo nihil in Decreto de hujusmodi adspersione Eminentiss. Patres decreverunt, mihi argumento est nullatenus dubitatum, quod illa inter Ceremonias ferme unice Parochis convenientes recenseretur. Revera Canones, Ritusque veteres illam aspersionem a Parocho in Ecclesia Parochiali, ad quam Populus conveniebat, Diebus Dominicis fieri postulabant. Videat eruditus Lector Canonem IV. Conc. Nannetensis, Capitulare Hincmari ad suos Parochos cap. 5. Leonem IV. P. de Cura Pastorali, Capitularia Caroli M. Lib. 5. cap. 210. &c., & jam proprie ad solos Parochos pertinuisse Populum in Ecclesiis aqua benedicta adspergere libenter confitebitur. Negari tamen non debet, quod etiam in Monasteriis sacer hic ritus observaretur; cum eruditus P. Brunus in Exposit. Missæ pag. 37. Edit. Veronen. plura monastica protulerit testimonia, quæ id confirmant. Facile vero mos iste derivavit in alias Ecclesias Regularium, ac Conventuales, in quibus sicut libere Populo patet aditus ad Sacrificia, atque in illo splendide Divina Mysteria celebrantur; etiam hæc, aliæque plures ceremoniæ, quæ primum ferme tantum in Parochiis servabantur propter Populum, ab iisdem Ecclesiis adoptatæ fuerunt.

XVII. Quamvis autem negaverimus in privatis Oratoriis hanc solemnem adspersionem fieri posse, non repugnamus etiam in illis posse a Sacerdote Aquam Ritu Ecclesiastico benedici; quin Domestici, aut Sacerdos celebraturus e publica Ecclesia vasculum Lustralis Aquæ sumere cogantur. Enimvero teste P. Merati in Rub. Miss. pag. 1316. Ed. Rom. Par. 4. Tit. 19. num. 2. sine ullo piaculo etiam in Loco non sacro Aqua benedici potest; unde cum cessaverit mos, qui adhuc Sæculo XIII. vigebat, præcipue in Anglia, ut frequenter a Clericis ad domos singulorum Aqua deferretur; nulla ratione reprehendendus videtur ille Sacerdos, qui Aquam benedixerit in privato Oratorio; in quo nonnisi decentissime vasculum aptatur; ut priusquam ad Altare accedat, ea dem juxta Rubricarum monitum signo crucis facto se muniat.

XVIII. Nunc loquamur de Benedictionibus Cinerum, Candelarum, & Palmarum, quas licet Mostazo Lib. 3. de Caussis Piis cap. 10. n. 58. In Oratorio privatæ domus non ægre tulerit; nos tamen longe ab illo ablegari oportere arbitramur, cum ad finem, propter quem vel olim institutæ, vel in Ecclesia retentæ fuerunt illæ Benedictiones, attente advertimus. Hæ quippe potiores sunt caussæ istorum Sacrorum Rituum; videlicet, ut aspersione Cinerum Populus publicæ quadamtenus Pœnitentiæ subjiciatur: ut accensis Candelis superstitio Lupercalium reprobaretur, & publicum a Christiano Populo Deo obsequium præbeatur: ut denique Palmis delatis solemnis a Fidelibus Christi triumphus ostendatur. Jam vero ecquis non videt ob has caussas pene tantummodo majoribus Ecclesiis prædictas sacras ceremonias congruere. Ego quidem nimis evagarer istas Benedictiones late exponendo, de quibus luculenter

ter differunt doctissimi Scriptores Vicecomes, Martenius, Gavantus, Merati, Berti, & alii. Hinc tantummodo rem meam præsentem facere studebo. Fateor itaque ex Decreto S. Rit. Congregationis Die 28. April. Anno 1607. in Ostiensi, cujus meminit P. Merati in suo Indice num. 55., *regulariter* posse illas Benedictiones, & distributiones fieri *in omnibus Ecclesiis, tam Collegiatis, quam Parochialibus, tam Secularibus, quam Regularibus*. Fateor insuper ex altero Decreto sæpius memorato Anni 1703. Benedictiones hujusmodi non pertinere ad jura *mere* parochialia; atque in Oratoriis aliquarum Sodalitatum sine ulla alieni Juris usurpatione ab Episcopo concedi posse. Attamen sicut nemo ignorat istarum Benedictionum Solemnia ex prudenti Episcoporum mandato licite prohiberi in minoribus quibusdam Ecclesiis, ac ubi modicus esse solet numerus Fidelium; (Hoc ipsum nonnullis Decretis Sac. Congregationis super negotia Episcoporum, & Regularium Hieronymus Nicolius in Flosculis Verbo: *Benedictio*; & Monacellus Formul. Fori Ecclesiast. Tit. 13. num. 60. &c. confirmant.) Multo magis hæc ipsa Solemnia eliminari a privatæ domus Oratorio unusquisque intelliget. Denique consideremus Ritum, quo juxta Rubricas illarum rerum benedictiones, ac distributiones fieri debent; & nihil evidentius apparebit, quam penitus dedecere in illo Oratorio fieri, in quo nec usus Incensi, nec Aquæ Lustralis adspersio permittitur, & ubi pauci caussa solius Sacrificii interesse possunt. Imo neque approbanda videretur in Oratoriis Domesticis Cinerum antea in Ecclesia benedictorum super capita Adstantium distributio. Nam quamvis hujusmodi distributio aut nullam, aut permodicam Solemnitatem præseferat; atque ideo juxta quarumdam Nobilissimarum Ecclesiarum morem fieri permittatur a quocumque Sacerdote Missam privatam in Ecclesiis celebrante, ut ita facilius pia vota Fidelium impleantur, quibus in die Cinerum molestum foret tempus Conventualis Missæ expectare: Adhuc in Privilegio Apostolico, quod expendimus, aliud nihil præter Missam concedi solet. Hinc quod proprie ad Missam *dumtaxat* non pertinet, illicitum sapit excessum, si a Sacerdote in Oratorio privato peragatur.

XIX. Quamobrem omnes illæ functiones, quæ ex Ritu Ecclesiastico inter Missarum celebrationem a Sacerdote Sacris Vestibus induto fieri possunt in Ecclesiis publicis, aut saltem in Oratoriis deputatis ad multorum consuetum conventum, cujusmodi sunt Oratoria Sodalitatum Laicalium; illæ, inquam, Functiones cum Papali Privilegio domesticarum Missarum non cohærent, quia alienæ sunt, & per se non spectantes ad privatæ Missæ celebrationem, quæ tantum ab illo conceditur. Sint igitur multæ Benedictiones, sint denunciationes Festorum, sint sacræ Conciones licite intra Missarum actionem, nec ullum præjudicium inferant Juribus Parochialibus, qui ista peregerint, sicut sæpe decisum fuit, & præcipue in Decreto S. Rituum Congr. Anni 1703.; numquam tamen in Oratorio privato a Sacerdote sacris operante horum aliquid licite fieri poterit. Quare si ad instructionem Familiæ verba salutis annunciare voluerit Sacerdos, eamque monere de Jejuniis servandis, ac de proximis Festis instruere; egregie quidem id faciet in Oratorio, in quo sacra colloquia optime, & decentissime habentur: Sed aliud est hæc officia peragere cum signis publici ministerii, quæ ad Locum publicum pertinent; aliud ea explere tanquam privatus Instructor, & Catechista.

XX. Ad confirmationem eorum, quæ diximus, unum advertere lubet, videlicet RR. Pontifices aliquando in suis Privilegiis pro Oratorio privato præter Missarum celebrationem, simul ex-

expresse concessisse *alia Divina Officia* in illis peragenda. Ita plane Gregorius XIII. in Privilegio Patribus Societ. Jesu concesso, & a nobis cap. 18. num. 3. recitato aperte tradidit. Ita etiam legitur in amplo illo Privilegio S. Pii V., quod supra cap. 20. num. 13. recitavimus; Ita quoque concesserunt Leo XI., & Paulus V. in altero Privilegio, cujus ex Regestis Eminentiss. Vicarii cap. 18. num. 9. meminimus; in quo videlicet licentia tribuitur *celebrari faciendi Missæ Sacrificium, ac alia Divina Officia, & solemniter, & cum omnibus ceremoniis, & ritibus ecclesiasticis .... citra Eucharistiæ conservationem*. At vero in Oratoriis privatæ Domus jam nunc aliud vel ipsis suis Gentilibus R. Pontifex præter Missam non solet concedere, abstinetque in suis Privilegiis ab illo additamento: *& alia Divina Officia*; quod tam opportune inseri debuisset, si majora in iisdem Oratoriis fieri permitterentur.

XXI. Dubium nunc incidit, an saltem quando Episcopus in privato Oratorio alicujus Privilegiati celebraret, Sacras illas Functiones peragere licite valeret? In promptu responsionem negativam habemus; nam ex Decreto Sacræ Congregationis Concilii Tridentini Interpretum confirmato a Clemente XI. Anno 1704. diximus nihil magis posse Episcopos, aliosque quoslibet in Laicalibus privatæ domus Oratoriis, quam vigore Apostolici Indulti cuicunque Sacerdoti ibi celebranti concedatur. Imo neque valde commendabile foret has sacras ceremonias in Episcopiorum Oratoriis peragi, quæ juxta legitimas Sacrorum Rituum Regulas Missæ Solemni in Ecclesia celebrandæ reservantur. Etsi enim in Episcopalibus Oratoriis multo plura liceant, quam in cæteris privatarum domorum; ita ut in illis Sacramenta Confirmationis, & Ordinis nonnumquam ab Episcopis conferantur, quæ in aliis Oratoriis nullam rationem Loci Sacri habentibus indecenter perficerentur, nisi gravissima caussa excusaret. Attamen etiam in illis Oratoriis debitam differentiam ceremoniarum Missæ publicæ, & privatæ servare est opus. Sane licet S. Carolus in *Institutione Familiæ Archiepiscop.* jussisset Familiares suos quotidie ad Sacras Lectiones, Meditationes, ac Preces; frequenter ad audienda documenta Christianæ Fidei; & aliquando ad Conciones convenire in Capella Palatii, sicut Titulo *de Præfecto Oratorii* colligitur; Attamen ista inter Missarum celebrationem in Episcopali Oratorio non peragebantur.

CAPUT XXIX.

De vetita administratione Sacramenti Pœnitentiæ, & Eucharistiæ in Oratoriis privatæ domus.

I. VARIAS Ecclesiasticas Functiones ab Oratoriis privatis removendas esse ostendimus, quæ vel Parochialibus, vel publicis Ecclesiis conveniunt; sed nihil hactenus diximus de Sacramentis Pœnitentiæ, & Eucharistiæ administrandis, quia licet ad Pastores proprie pertineat Ovium ulcera, morbosque curare, & Famelicos spiritualis cibi alimonia pascere: Hæc tamen Sacramenta non jam inter mera Parochialia Jura stricte sumpta recensentur, ut propterea hoc prætextu vetitam eo-

rumdem administrationem in privatæ domus Oratorio asserere cogeremur. Profecto mores præsentes, imo a multis antea Sæculis introducti omnibus Fidelibus consequi absolutionis peccatorum beneficium a quocunque Sacerdote approbato ab Episcopo Diœcesis, in qua Pœnitentes confitentur; & Eucharisticæ Communionis spiritualem escam de manibus cujuscunque Sacerdotis Sacrificantis sumere permittunt. Similiter ad removendam administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, ac Eucharistiæ ab Oratoriis privatis confugere non possumus ad aliud genus argumenti, quo antea usi fuimus; cum nullam Solemnitatem eorumdem Sacramentorum administratio per se ostendat, ob quam ab iisdem Oratoriis arceri debeat. Ab aliis itaque caussis prohibitionem ministrandi in Oratoriis privatæ domus Pœnitentiam, & Eucharistiam repetere oportet; videlicet a Statutis, aut saltem a generali consuetudine Legi æquivalente, quæ eum solum Locum pro danda absolutione, & communione approbent, qui publicus, & sacer fuerit. Si enim hujusmodi præcepta, seu consuetudo reperiantur; consequens simul erit neminem ab istorum observantia esse immunem ex solo Apostolico Privilegio domesticarum Missarum, quod absque facultate in illis utraque præfata Sacramenta ministrandi integrum suum effectum obtinere potest. Jam vero ecquis Episcopus ita negligens reperitur, qui non impediat Pœnitentiæ Sacramentum ministrari in Laicorum Ædibus, si infirmos excipiamus, aut alias graves caussas diligenter ab ipso cognoscendas, & approbandas? Ecqua Regio tam inculta, in qua ad consulendum Dignitati Sacramenti, quod in Loco Sacro aptius, digniusque perficitur; ad præcavenda gravissima mala, quæ inde facillime evenirent; & ad retinendam veterem Disciplinam, quæ in Ecclesia suscipiebat Pœnitentes; non severe prohibeatur Ministris Pœnitentiariis sine caussa necessaria in privatis domibus Confessiones excipere? Id sæpe in Diœcesanis, ac Provincialibus Synodis rigorose præceperunt Episcopi, & præcipue illustre Pastorum exemplar S. Carolus in I. Mediolanen. Concilio Par. 2. cap. 6. & in V. Concil., dum Leges statuit de his, *quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent*. Nihil ergo proderit Privilegium a Pontifice obtentum, ut in privato Oratorio licite Pœnitentiæ Sacramentum perfici valeat; nisi simul aut specialis licentia data fuerit Privilegiato ab Ordinariis, ad quos cura pertinet, ut rite, ac cum omni decore Sacramenta administrentur; aut speciale a R. Pontifice impetraverit Privilegium, quod Magnis tantum Principibus, & Proximis suis Cognatis concedere solet. Formam Papalis hujus Privilegii pro domestica Confessione num. 7. recitabo. Opportune autem advertere opus est a prudenti arbitrio Episcoporum legitima de caussa in aliquibus privatis Oratoriis permitti posse Pœnitentiæ administrationem, quin proinde Parochi de violato ipsorum Jure conqueri valeant. Hinc cum Parochus S. Luciæ Urbini S. Congregationem Concilii supplici libello interrogasset, an *in privatis Oratoriis* Confraternitatum intra fines suæ Parochiæ existentibus *removendæ sint Sedes Confessionales*? S. Congregatio die 23. Januar. 1672. respondit *negative*, quia ut in precibus contentis Lib. 27. Decr. fol. 296. exponebatur, ab Archiepiscopo Urbinatensi Capellanis illarum Confraternitatum Confessiones Confratrum audire concessum fuerat.

II. Major est difficultas pro excludenda Communione Eucharistica Adstantium in Oratoriis privatis Laicorum. Cum enim valde antiquæ Christianorum Disciplinæ ac institutioni Cœnæ Dominicæ congruat, ut qui præsentes fuerint Sacrificio non solum spirituali affectu, verum etiam ipsa perceptione Eucharistiæ uberiorem de Sacrificio fructum participent. Inde

cum

cum concessione domestici Sacrificii conjuncta alicui videbitur licentia Eucharistiæ distribuendæ Adstantibus, qui illam devote petierint. Magis id roborari posse quis arbitrabitur tam ex Concilii Tridentini Sess. 22. cap. 6. desiderio ut *in singulis Missis* Fideles Adstantes Sacramentali Communione se reficerent; quam ex Litteris Supremi Pontificis Benedicti XIV. Die 13. Novembris Anno 1742. ad Italiæ Episcopos, in quibus dum sedavit lites exortas circa dispensationem Eucharistiæ in Missis privatis, simul prudentissime monuit graviter corripiendos esse illos Sacerdotes, qui Fidelibus Adstantibus Sacrificio, & petentibus realem perceptionem Sacramenti sine caussa illam post sumptionem Calicis denegarent. Hæc quippe omnia suadere videntur non tantum licitam, sed penitus debitam communionem illis, qui cum assistunt Missæ privatæ in Oratorio privatæ domus ad abundantiorem fructum participandum pretiosissimo, ac suavissimo Sacramento saturari optant.

III. Verum ipsæ eædem sapientissimæ Litteræ eximii Pontificis apertam parant occasionem negandi facultatem communionis domesticæ, quoties Apostolicum Privilegium Missarum celebrandarum in Oratoriis privatis expresse illam non concesserit. Docet doctissimus Pontifex ita in administratione Eucharistiæ rem ordinandam esse, ut cum nulla ex parte Fidelium pietas fraudatur, simul illa incommoda, & scandala præcaveantur, quæ possent evenire, si pro omni loco, & tempore adstantibus Fidelibus Eucharistia distribueretur. Hinc licet per se valde conveniat, ut in singulis Missis Divinum Panem edant Fideles; tamen cum aliunde juxta præsentem disciplinam Ecclesiæ, quæ extra tempus Sacrificii, & tunc maxime, quando aliqua prudens caussa suaserit, dispensationem Eucharistiæ permittit, ut ita commodius Fideles Christum sumere possint; etiam sæpe expedit, ut Fideles ipsi ab importuna petitione communionis intra Missæ tempus ministrandæ abstineant, quando forte ipsa Eucharistiæ distributio aliquam occasionem pertubationis in Ecclesiasticis Officiis præberet. Quamobrem ad Episcoporum sollicitudinem pertinet attente vigilare, ne sine caussa Fideles intra Missarum actionem Sacramento priventur, si illud concupiverint; neve vicissim ex imprudenti, & irrationabili desiderio eorundem petentium communionem intra Missarum actionem inferatur aliis indebitum gravamen, ac reliqua Ecclesiastica Officia turbentur. Hæc quippe incommoda nonnumquam evenirent, si absque ullo discrimine Loci, Temporis, & similium circumstantiarum in quacunque Missa Eucharistia distribueretur. Duo ergo simul expresse demonstrant prudentissimæ hæ Literæ Benedicti XIV. P., videlicet bene dispensari in singulis Missis Sacramentum Eucharistiæ; & aliquando certis in circumstantiis illius distributionem intra tempus Missæ merito denegari quibusdam morosis, ac importunis Fidelibus, qui aliter suis desideriis satisfacere valent. Neque enim ullum urget Divinum præceptum, quo necessario distributio Eucharistiæ Adstantibus intra tempus Missæ facienda præcipiatur. Ista est summa Litterarum Benedicti P. XIV.

IV. Jam vero aptemus rei nostræ hujusmodi planissima documenta, & inprimis inter circumstantias moventes legitime Episcopos ad prohibendam dispensationem Eucharistici Sacramenti intra actionem Missæ præcipue illam collocemus, quæ Locum respicit; cum nempe gravibus de caussis judicaverit Episcopus non expedire distributionem Eucharistiæ in Oratoriis privatis, quamvis in illis Sacrificia peragantur. Plane si in aliquo Sacello multa onera quotidianarum Missarum explere oporteret, pro quibus celebrandis præscriptum

ab Ecclesiasticis Regulis tempus matutinum vix sufficeret; nonne propter hanc Loci circumstantiam prudenter Episcopus posset prohibere, ne inter Sacram Agendam illic communio Fidelibus distribueretur, cujus caussa copiosus numerus Missarum præfixus non amplius compleretur; Dum tamen interim Fideles facillime tempore Missæ in alio Altari celebratæ, vel etiam extra tempus Missæ communione Eucharistica frui valerent? Præterea si cogitemus caussam, propter quam in Ecclesiis Regularium Parochiali Jure carentibus nequeat distribui non solum extra, sed etiam intra Missæ actionem Sacramentum Eucharisticum Fidelibus in Die Dominicæ Resurrectionis, quantumvis omnes eodem Die Missæ in iisdem Ecclesiis celebratæ assistere, & præcepto Missæ audiendæ satisfacere possint: Si, inquam, caussam inquirimus, illam præcipue advertimus, quæ a Loco petitur. Cum enim dispensatio Cibi Sacri ad Pastores proprie pertineat, & ad præcipua Parochorum officia referatur; convenientissimum visum est RR. Pontificibus exprese prohibere Regularibus illius distributionem in Die Sancto Paschatis; ut saltem semel in Anno, & maxime in Dominicæ Resurrectionis Festivitate, ob quam ecclesiasticum præceptum Annuæ Communionis ad tempus Paschale fuit determinatum, fieret discretio Ecclesiarum, in quibus viget ordinaria potestas dispensandæ Fidelibus cœlestis alimoniæ, ab aliis Ecclesiis, quæ solum ex specialibus Sedis Apostolicæ privilegiis hac prærogativa gaudent.

V. Considerata igitur Loci circumstantia sæpe Episcopi Eucharistiam ministrari in Oratoriis domesticis prohibere solent. Ad rem hanc opportune Diana Tom. 4. Tract. 2. de Orator. Privat. Resol. 44. Cardinalem de Auria laudat, qui in sua Synodo Panormitana Par. 2. cap. 2. num. 6. ita statuerat: *In Oratoriis privatarum Ædium, in quibus S. Sedis Apostolicæ permissu celebratur, nemini unquam Sacra Communio ministretur, nisi facultate ab Archiepiscopo petita ob justam, & necessariam caussam obtenta*. Recentius addo Decretum Patriarchæ Aquilejensis Danielis Delphini in sua Synodo Anni 1740. cap. 14. *de celebr. Mis.*, ubi expresse decernitur: *In Oratoriis porro privatis numquam Eucharistia administretur sine nostra licentia*. Gravibus sane ex caussis Episcopi prohibent domesticam Communionem: Nam ubi libere adstantibus liceret in Oratorio privato Eucharistiam sumere, tum facile posset numerus Cummunicantium ibidem augeri, & simul facile occasio abusuum in privata illa dispensatione irreperet. Hinc ansa major præberetur ad Ecclesias deserendas: Hinc tot publica pietatis exempla, quæ in publica exhibentur communione, cessarent: Hinc minueretur fervor devotionis in pluribus, qui sæpe ad frequentiorem communionem accenduntur, ut alios pios imitentur: Hinc ignotum foret Parochis, & cæteris Animarum curam gerentibus, qua frequentia Fideles ad Sacram Mensam accedant: Hinc demum nimis immoderate laxaretur Ecclesiasticæ Disciplinæ rigor, qui alibi, quam in Locis Sacris, a Fidelibus Eucharistiam sumi ægerrime patitur.

VI. Ex mera itaque concessione domesticarum Missarum non consequitur concessio Communionis Adstantium; cum ista duo non omnino cohæreant, nec absolute connectantur. Quare etiam olim Concilium Derthusanum in Hispania Anni 1429. cap. 7. generatim omnibus sanis prohibebat *per privatas Domos, vel Capellas Sacramentum Eucharistiæ ministrari*; etiamsi in illis Episcopali facultate Missæ celebrarentur. Necessarium erit igitur specialem ab Ordinario facultatem impetrare, ut licite domestica fiat Communio, quando simul in Pontificio Privilegio expressa non fuerit licentia ejusdem Communionis tempore domestici Sacri-

crificii a Privilegiato pro libito percipiendæ. Revera nonnumquam istam facultatem specialiter concessam fuisse ab Apostolica Sede quibusdam Nobilibus ægrotis sæpius adverti in Regestis S. Congregationis Concilii Tomo 41. *Position.*, in quo adumbrationes Brevium Apostolicorum Missæ domesticæ continentur. Similiter in Privilegio Pii IV. pro ægrotis nostræ Congregationis Lateranensis, quod sequenti Opusculo recitabimus, & in aliis quibusdam Indultis concessis pro Monialium Infirmarum consolatione, quæ Cap. 19. recitavimus, exprimitur facultas, qua de manu Sacerdotis celebrantis intra claustra Communionem Eucharisticam sumere conceditur. At vicissim cum in Pontificiis Indultis expresse concessa non fuerat Communio, nemo prudens Privilegiatus limites concessionis transgredi audebat. Hinc Tomo 38. *Position.* supplex iste Libellus ad S. Congreg. missus fol. 124. inseritur.

Illustrifs. e Rmi Signori.

Avendo ottenuto pochi Mesi sono N. N. di poter far celebrare in un Oratorio, che ha in Casa sua, e trovandosi travagliato da più forti d'indisposizioni desiderarebbe, che se li fosse anco concessa licenza di poterli Communicare esso con la Moglie nel medemo Oratorio, e supplica VV. SS. Illustrifs. a farlene la grazia, che la riceverà con obligo di pregare S.D. M. &c. His precibus annuendum duxit S. Congregatio Die 23. Februar. 1613.; *& postulati æquitati permota, impertita est licentiam, ut quoties in hujusmodi Oratorio Missa celebrabitur vigore Indulti supradicti jam obtenti, liceat quoque Oratori, ejusque Familiæ de manu Sacerdotis inibi celebrantis, præterquam tempore Paschatis Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumere*; ut habetur Lib. XI. Decr. fol. 127. *in Januensi.*

VII. Rarissime autem R. Pontifex tribuit licentiam Communionis domesticæ una cum facultate Missarum domesticarum: Ubi tamen concedere dignatur, simul utramque facultatem exprimit; ut in Privilegis Cap. XIX. num. 12. & 15. recitatis apparet. Idem pariter in Privilegiis pro Oratoriis privatis Puellarum in Conservatoriis commorantium expresse concedi solet. Aliis autem, si aliquando ab Apostolica Sede hujusmodi singulare Indultum conceditur, etiam singulari Chirographo describitur. Hujus Indulti formulam hic subjicio, & eam eligo, quæ pro proximis Consanguineis R. Pontificis adhibetur; ut inde pateat necessariam esse peculiarem dispensationem distinctam a concessione domestici Sacrificii, ut valeant Privilegiati in privatis ipsorum Oratoriis vel confiteri peccata, vel Eucharisticam de manibus Sacerdotis celebrantis accipere.

Dilecto Filio Nob. Viro N. N. nostro secundum Carnem ex Fratre Germano Nepoti, & dilectæ in Christo Filiæ Nob. Mulieri N. N. Conjugibus.

Dilecte Fili Nobilis Vir, & dilecta in Christo Filia Nobilis Mulier, Salutem, & Apostolicam Benedictionem. Spirituali consolationi vestræ, quantum cum Domino possumus benigne consulere, vosque amplioris favore gratiæ prosequi volentes, & Vestrum singulares Personas a quibuscunque Excommunicationis ..., Sententiis absolventes... Motu proprio, ac ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ Potestatis plenitudine Vobis, & Natis, & Familiaribus Vestris nunc, & pro tempore existentibus, ut in privatis Oratoriis, in quibus Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrari faciendi licentiam Vobis per alias nostras in simili forma Brevis Litteras, quarum tenorem præsentibus haberi volumus pro expresso, concessimus; Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum a Sacerdote inibi celebrante, præterquam in Paschate Resurrectionis Dominicæ, sine ullo tamen Jurium Parochialium præjudicio sumere, ac etiam in Ædibus vestræ habitationis, seu ubivis pro tempore morari, vel esse contigerit

pecca-

peccata vestra cuicunque Sacerdoti ad audiendas Confessiones a dilecto Filio nostro, & pro tempore existentis R. Pontificis in Alma Urbe Vicario in Spiritualibus Generali quo ad eandem Urbem; extra illam vero ab Ordinariis Locorum respective approbato Sacramentaliter quocunque Anni tempore, etiam in Paschate hujusmodi confiteri, & ab illo eorumdem peccatorum vestrorum Absolutionem respective recipere libere, licite, & valide possitis, & valeatis; dictique Nati, & Familiares vestri possint, & valeant; ac Vestrum, ac eorum quilibet possit, & valeat, ita ut nec Vos, dictique Nati, Familiaresque vestri prædicti, nec Sacerdos hujusmodi ea de caussa ullo modo molestari possitis, tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Non obstantibus Apostolicis ... Ordinationibus; necnon quibusvis prohibitionibus hactenus factis, & in posterum quandocunque faciendis, cæterisque contrariis quibuscunque &c. Aliquando etiam nonnullis Infirmis similem concessionem domesticæ Communionis inter Missarum actionem R. Pontifex tribuit. Id vero semper distincte exprimitur; sicut in Rescriptis specalibus ad supplices Libellos in hunc finem R. Pontifici exhibitos, & in Archivvo Eminentiss. Vicarii descriptos adverti.

VIII. Quoniam vero, quod in singulis Ecclesiis singulorum Episcoporum Jurisdictioni, totum in universa Ecclesia supremæ Pontificiæ Auctoritati subjicitur; propterea si quis cum privilegio domesticarum Missarum ab Apostolica Sede simul impetraverit specialem facultatem sumendi Eucharistiam tempore Sacrificii, cui assistit; ei necessaria non erit ad Communionem percipiendam specialis licentia Diœcesani Episcopi, qui tamen pro sui muneris Pastoralis vigilantia curabit, ne in exercitio istius concessionis quidquam Divino Sacramento indecens vel a sumentibus, vel a ministrantibus patretur. Si enim vitia, & abusus ex aliena negligentia irrepserint, tunc bene suspensione Privilegii ab Episcopo privilegiati mulctarentur. Hi autem statim parere deberent, cum generaliter hanc provinciam Episcopis demandaverit Concilium Tridentinum coercendi qualescunque defectus in administratione Sacramentorum occurrentes; & alias Pontifex R. in suis Privilegiis Sacramenta, ac Sacrificia respicientibus valde optet, ut Episcopi eandem attentionem adhibeant, qua non subvertitur Indulgentiæ Apostolicæ Beneficium; sed impeditur, ne cum dedecore Eucharisticæ Hostiæ exerceatur.

IX. Dubium similiter esse nequit, quod in Oratorio privatæ Domus possit Eucharistia ministrari Adstantibus Fidelibus Sacrificio, si Sacerdos celebrans singulare a R. Pontifice privilegium etiam in illis Oratoriis cuicunque dispensandi Eucharisticum Sacramentum habuerit. Nam sicut ex potestate generalis Regiminis Ecclesiæ potest R. Pontifex alicui Fideli licentiam tribuere accipiendi Communionem in Oratorio domestico, quin pro debito obedientiæ erga supremum Rectorem, Pastoremque universalem Episcopi resistere valeant: Ita quoque non deberent Episcopi impedire exercitium prædicti Apostolici Privilegii, si forte alicui Sacerdoti concessum fuisset; dummodo tamen nihil indignum ab hoc Sacerdote Privilegiato committeretur, propter quod ab Episcopo tanquam generaliter ab Apostolica Sede juxta Tridentini Concilii Sanctiones Sess. 22. *Decret. de Observ., & Evitand. &c.* ad corrigendos quaslibet abusus in Sacramentorum dispensatione, & Missarum celebratione occurrentes Delegato coercendus foret suspensione impetrati Privilegii. An aliqui Sacerdotes hac Privilegii, amplitudine instructi fuerint? mihi molestum apparet inquirere. Rigorosum tamen examen instituere oporteret de verbis Privilegii, a quibus sicut pendet totum pretensę facultatis fundamentum;

ita

ità instricto, ac rigoroso sensu debent interpretari, ne sine certa concessione apostolica præjudicium auctoritati Episcoporum inferatur.

X. At vero prætermisso examine similium privilegiorum, quæ ab aliquibus proferuntur, melius reor duo observare 1. nullius roboris esse privilegia, si quæ tamen tantæ amplitudinis ante Concilium Tridentinum concessa fuerant. Nam ruente propter decretum unicum Sess. XXII. potestate Sacrificii domestici simul corruit potestas Communionis dispensandæ in privatis Domibus, quæ nitebatur in priore facultate, eamque supponebat. Observo 2. ad licitam, tutamque Dispensationem Eucharistiæ in privata Domo non sufficere generalem concessionem, quam Pontifex ad ministrandam quocunque Loco Eucharistiam tribuerit: sed necessarium esse, ut in privilegio specialis mentio facultatis dispensandi Sacram Communionem in Oratoriis privatæ Domus fiat. Enimvero, ut appositissime considerat Passerinus Tom.2. de Statu Hominis quæs. 187. art. 1. num. 957., singulariter est commemorandum, quod penitus est singulare. Quamobrem propter privilegia generaliter concedentia facultatem coram quocunque celebrandi, illi non possunt admitti, qui Interdicto Ecclesiastico obnoxii fuerint, nisi expresse etiam in iisdem Privilegiis comprehendantur, & distincte commemorentur.

XI. Eadem ergo de caussa tam late extendi non poterunt privilegia dispensandi Eucharistiam, ut etiam in privatis Locis, quamvis non Religiosis, licite exequi valeant; nisi hæc ipsa privata Oratoria in Pontificiis concessionibus exprimantur. Revera amplam adeo interpretationem non fuerunt regulæ a Scriptoribus, Jurisque interpretibus præfixæ, ac servatæ, quibus instruimur stricte exponere privilegia, quæ alicujus Jurisdictioni adversa, aut vigentibus consuetudinibus contraria fuerint. Hinc est, quod licet Regularibus omnibus ante, & post Concilium Tridentinum Romani Pontifices Sixtus IV., Leo X., Pius IV., & S. Pius V. amplissimas facultates concesserint cuicunque Fideli dispensandi Sacramentum Eucharistiæ, nec ullam Loci limitationem fecerint, ut cum Peyrino, Cottonio, & aliis advertit laudatus Passerinus num. 952.: Non tamen omnes Regulares ex his privilegiis sibi permissum esse existimant in privatæ Domus Oratorio votis Adstantium, & Eucharistiam poscentium satisfacere; eoque minus id sibi licere putant, cum Episcopi huic privatæ Communioni repugnarent.

XII. Quare ad illos, qui sibi hanc specialem facultatem Eucharistiam Fidelibus dispensandi quocunque Loco, nullo penitus excepto, ab Apostolica Sede traditam fuisse contendunt, ad illos, inquam, pertinet claris, apertisque Privilegii Papalis verbis id ostendere, ut jam nullus Episcoporum *molestare*, *inquietare*, *vel perturbare* eos audeat, ac præsumat; uti in suis Diplomatibus RR. Pontifices cavere solent. Profecto nec Clemens XI., nec unquam, quod sciam, S. Congregatio in pluribus Decretis editis adversus illos Regulares, qui in Oratoriis privatis limites suæ facultatis transgrediebantur, Communionis administrandæ meminerunt. Hinc quippe colligendum existimo vel nunquam illud invitis Episcopis tentasse; vel si aliqui fecerant, forte specialibus privilegiis instructos fuisse. Adnotare autem hic æquum est illam amplitudinem facultatis concessæ Regularibus, ut in omnibus Locis administrare Fidelibus Eucharistiam libere valerent, per se sufficere ad eandem ministrandam in privatis Oratoriis, si Privilegiato Domesticam Communionem Episcopus concesserit. Nam valde injuriosum videretur solos Regulares excipere ab exercitio illius facultatis, quæ cæteris Secularibus Sacerdotibus conceditur, postquam iterata Pontificum RR.

pri-

privilegia non minoris conditionis in hoc Sacramento ministrando esse Regulares præ cæteris Sacerdotibus ostenderint. Dicta hactenus de Communione dispensanda in Oratoriis privatis valent tantummodo pro Oratoriis privatæ Domus, ad quæ se extendit Episcoporum Jurisdictio. At Oratoria erecta in Religiosis Domibus, & ab illorum Jurisdictione exempta neque huic, neque aliis multis restrictionibus subjiciuntur, quibus privatæ Domus Oratoria sunt obnoxia; cum nullum incommodum prudenter timeatur futurum, si in Oratoriis Religiosarum Domorum Sacramentum Eucharisticum Adstantibus Sacrificio distribuatur. His concludimus Apostolici Privilegii pro celebratione Missarum in privatis Oratoriis expositionem, quam pro modulo nostræ mediocritatis adornare curavimus.

CAPUT XXX.

Bullæ Cruciatæ privilegia pro Oratoriis privatis vera a falsis discernuntur.

I. SÆculo elapso in quibusdam Regionibus, quas Romani Pontifices magnis Bullæ Cruciatæ Privilegiis clementissime prosequuntur, gravis irrepserat abusus, cum Commissarii ad ejusdem Bullæ elargitionem deputati simul licentias celebrandi in Oratoriis domesticis concederent. Non audemus acriter reprehendere illos, qui talia moliti sunt; cum potius excusationem mereantur, si nonnullis Scriptoribus late nimis Ipsorum Jura protendentibus crediderunt. Id enim licere putabant, quod aliquorum sententia ipsis concedebatur; & Scriptorum fundamenta non ponderantes facile illis consentiebant, qui propriæ Jurisdictioni faverant. Pejus tamen alii interpretabantur Bullam *Cruciatæ*: (Ita quippe appellatur, tum quia aliquam gerit similitudinem Privilegiorum, quæ olim Cruce signatis adversus Fidei, & Christiani Nominis hostes proficiscentibus dabantur: tum quia, ut apposite advertit Mendo, *de Cruciata* Disp. 1. cap. 4., Cruce signatur.) Nam ex illius concessione statim liberam facultatem Missarum celebrandarum in privatis Oratoriis consequi tuebantur; itaut neque ad R Pontificem, neque ad Comissarium ipsum pro domestica illarum celebratione illi confugere deberent, qui ejusdem Bullæ concessione instructi fuissent. Quot ex hac interpretatione prodirent incommoda nemo non intelligit; cum patentissimum aditum aperiret cuicunque licet vilis conditionis, & abjectæ sortis, qui Cruciata munitus in Hispaniarum Regnis, Insulisque Siciliæ, & Sardiniæ domesticum Oratorium aptare potuisset, cui ab Episcopo approbatio ad Rem Divinam faciendam nequaquam denegaretur.

II. Vanæ, ac falsæ hujusmodi interpretationes jamdiu evanuerunt, atque ab illis cordati omnes Hispani, Siculique Scriptores longe recesserunt; nec ullum Bullæ *Cruciatæ* Commissariis prætensæ facultatis vestigium permittendi Missarum celebrationem in domesticis Oratoriis relictum fuit. Imo expresse iisdem prohibuisse Gregorium XV. P. Anno 1622., & Clementem IX. P. Anno 1668., ne in posterum se sinerent seduci alienis figmentis opportune Mostazus Lib. 5. de Caus. Piis cap. 10. n. 50. monet. Habe-

Habeamus etiam apertam declarationem S. Congregationis Concilii Die 14. Novem. 1648. ad quartum dubium propositum ab Archiepiscopo Calaratino: *An Privilegium Bullæ Cruciatæ pro hujusmodi* (privatis) *Oratoriis*, *& Altaribus* (portatilibus) *ac Missarum celebratione possit suffragari?* Ita enim responsum fuit, ut habetur in Regestis Lib. 18. Decr. fol. 543. *Privilegium Bullæ Cruciatæ suffragari non posse*: Et ad quintum dubium Eminentissimi Patres responderunt *licere* Episcopo *etiam ad pœnas censurarum* contra delinquentes procedere.

III. At verba Bullæ ponderemus ad regulas exactæ interpretationis, & juxta illum rigorem, quem nobis præscribunt tenendum, qui de legitima Legum, aut Privilegiorum interpretatione disseruerunt; ut hinc nitidior mens Pontificis in *Cruciatæ* concessione resplendeat. Ista autem sunt verba diligenter examinanda. *Concedimus*, *ut libere possint in Ecclesiis*, *in quibus alia Divina Officia Interdicto durante quomodolibet celebrari permissum fuerit*; *vel in privato Oratorio ad divinum cultum dumtaxat deputato ab Ordinario visitando*, *& approbando*, *etiam in Locis Interdicto quavis etiam Apostolica Auctoritate suppositis*; *dummodo ipsi caussam hujusmodi Interdicto non dederint*; *vel per eos non steterit*, *quin Interdictum hujusmodi amoveatur*; *ac qui facultatem ad id ab infrascriptis Episcopo*, *& Commissario habuerint* (In quibusdam Bullis, & maxime in illa, quam recitat Mendo, ita legitur: *Ad id a Commissario Generali habuerint*.) *etiam per horam antequam illucescat dies*, *& per similem horam post meridiem*, *in sua*, *ac Familiarium*, *& Domesticorum*, *& Consanguineorum suorum præsentia Missas*, *& alia Divina Officia per se ipsos*, *si Presbyteri fuerint*, *celebrare*, *vel per alium*, *seu alios* (aliquando hæc verba: *seu alios*: omittuntur.) *celebrari facere*, *& tempore Interdicti hujusmodi Divinis interesse*: *Eis tamen*, *qui præmisso Oratorio ad præmissa uti voluerint*, *ut quoties id fecerint*, *aliquas preces Deo pro unione Principum Christianorum contra Infideles*, *& eorumdem contra eosdem victoria fundere teneantur*. Ad normam istorum verborum nuper legi descripta esse Privilegia *Cruciatæ*, quæ Archiepiscopus Panormitanus Commissarius in Regno Siciliæ post *Cruciatæ* Bullam confirmatam a Clemente XII. P.; & publicatam a Benedicto XIV. P. concedit.

IV. Ex illis verbis in hunc modum aliqui nimis extendentes Cruciatæ Sanctæ Beneficia disputabant, & plurimis argumentis suadere tentabant licitam Missarum celebrationem ex mera Cruciatæ collatione. Ita ergo insurgebant: I. Quamvis expresse concessionem Oratorii privati ad Missas celebrandas non enunciet Bulla, illam tamen evidenter supponit, dum facultatem Missarum in eodem Oratorio tempore Interdicti peragendarum tribuit. Quis enim putet permitti, quod majus est, & simul non concedi, quæ sunt minoris momenti, quoties optima illa Regula LIII. Juris in VI. retinetur firma, & constans: *Cui licet*, *quod est plus*, *conceditur*, *quod est minus*? Si facultas celebrationis in Oratorio Domestico conceditur tempore Interdicti, multo magis conceditur in illo Sacrificium offerre aliis diebus, & temporibus; cum numquam alibi tempore Interdicti, quam in Oratoriis idoneis, & pro celebratione facienda prius approbatis Missas facere liceat. II. Non inutiliter in Bulla ampliativum adverbium *etiam* adjungitur, quo significetur, præter tempora Interdicto non subjecta, liberum fore Privilegiatis ETIAM tempore Interdicti in privato Oratorio Missas celebrari facere. III. Addatur verbo futuro exprimi Oratorium *visitandum*, *& approbandum* ab Ordinario. At quorsum, ajebant illi, futura hic ponitur visitatio, & approbatio Oratorii; nisi quia vigore Bullæ Ordina-

dinarius visitare, & approbare cogitur privatum Oratorium, cujus Indultum simul obtinuerunt, qui Bullæ Cruciatæ privilegia impetraverunt? Profecto si Cruciata Sancta quo ad Domesticum Oratorium nullam specialem facultatem addidisset, supponi debuerat Oratorium jam visitatum, & approbatum, ut in illo postea Missam vel celebrare, vel Missæ assistere valerent, qui Bulla uti maluissent. IV. Demum observabant verba illa: *Qui facultatem ad id ab infrascriptis Episcopo, & Commissario habuerit*: significare ab ambobus consequi facultatem *ad id*, nempe ad celebrationem in privatis Oratoriis etiam tempore Interdicti faciendam; cum hoc tamen discrimine, ut Episcopus eo sensu facultatem tribuere diceretur, quod approbaret Oratorium; Commissarius vero eandem facultatem concedere intelligeretur, quia Bullam largiretur, per quam privatum Oratorium obtinendæ episcopali approbationi idoneum reputari posset. Ita disputabant illi, quos Mostaz. cit. num. 44., & Diana Tom. 4. Tract. 2. Resol. 48. allegant.

V. Tolerari utcunque potuisset hic disputandi modus, antequam severissimæ restrictiones Missarum domesticarum in Concilio Tridentino stabilitæ essent. Cum enim nimis facile tunc illæ permitterentur, ex hac ipsa facilitate occasionem arripere potuissent Bullæ Cruciatæ interpretes, ut ejusdem privilegia latius amplificarent; & quamvis extra legitimum, propriumque Bullæ sensum verba exposuissent, adhuc illorum temporum circa domesticam celebrationem Sacrificii Disciplina nonnullam excusationem immoderatæ huic dilatationi Privilegiorum Cruciatæ præbuisset. Verum postquam Concilium Tridentinum omnibus Episcopis Missas in privatis domibus permittere prohibuit, ac insuper qualiacunque privilegia suppressit; tam late effundi Cruciatæ concessiones intolerabile videtur. Non ignoro quidem in eodem Tridentino Concilio non semel a nonnullis tentatam; atque ob reverentiam Hispanorum teste Card. Pallavicino Lib. 16. Hist. Conc. Trid. cap. 8. num. 5., & Lib. 24. cap. 8. prætermissam fuisse Cruciatæ abolitionem. Attamen neque etiam ullus ignorare potest, quin inutilis penitus pro vastissimis Hispaniarum Regnis Constitutio Generalis edita a Patribus Tridentinis Sess. 22. Decreto *de evitandis* &c. evasisset, quoties virtute illius Bullæ libere domestica celebratio concederetur. Profecto cum in illis Regionibus passim quibuscunque Personis tribuantur Privilegia Cruciatæ, vel Tridentini Patres a condito Decreto Hispaniarum Regna excipere, vel saltem in hac parte illius privilegia mutilare debuerant.

VI. At pressius urgeamus, atque ab illis Interpretibus postulemus, utrum generalis retractatio omnium facultatum post Concilium Tridentinum concessarum pro Sacrificio domestico, quin tamen Cruciata mutilaretur, cum eo cohæreat, quod ab ipsis de facultate domestici Sacrificii illico proveniente ex participatione Privilegiorum Cruciatæ asserebatur? Postulemus insuper, utrum prohibitio omnibus facta concedendi Oratoria privata ad celebrationem Missarum, & reservatio ejusdem concessionis ad solum R. Pontificem concordent cum ea auctoritate, quæ in Commissariis Cruciatæ fingebatur? Pugnant equidem vehementer invicem ista; necessariumque fuisset in illa retractatione facultatum expresse excipere Indulta Cruciatæ; atque in prohibitione omnibus facta manifeste a reliquis Commissarium Bullæ prædictæ segregare. At Paulus P. V., dum omnes suspendit facultates antea concessas Missarum domesticarum, & dum nemini licere solo excepto R. Pontifice similes elargiri licentias Litteris encyclicis ad universos Episcopos missis Ann. 1615., declaravit, ne verbum quidem de Bulla, & Commissario Cruciatæ inseruit. Protulimus Cap. 14. Litteras S. Congregationis Concilii, easque præ-

præcipue nomine Pontificis missas ad Nuncium Hispaniarum, neque in illis quidquam de Cruciata scriptum advertimus; cujus tamen necessario meminisse oportebat ad plenam instructionem Nuncii Apostolici ibi commorantis, ubi maxima frequentia Cruciatæ privilegia elargiebantur. Porro tam firmiter persuasi erant Nuncii in Hispanica Aula commorantes nihil suffragari Bullam Cruciatæ, nihilque valere illius Commissarium in concessione Missarum intra Oratoria Domestica, ut post illas Litteras S. Congregationis nemini in posterum licere illam facultatem concedere protestarentur, nec alium modum superesse ad similes impetrandas licentias, quam immediate ad Apostolicam Sedem confugiendo; sicut cit. Cap. num. 20. indicavimus. Omnibus etiam Episcopis Hispaniarum tunc persuasum erat nullatenus suffragari Cruciatam; unde quam pro ægrotis Apostolicam Delegationem optabant, precibus Catholici Regis ad sexennium duraturam impetrare studuerunt, ut Cap. citato numer. 15. tradidimus.

VII. Abunde ista rejiciunt, & falsam esse superius recitatam interpretationem Cruciatæ evidenter demonstrant. Verum etsi tantum non obtinuissent expensæ rationes; saltem post illas declarationes Pauli V. P. nemo ullus propter aliquod Bullæ subobscurum verbulum tam late extendere ipsius privilegia debuerat. Etenim quanto strictius interpretamur Cruciatæ privilegia, quæ ad domesticam celebrationem pertinent, tanto verius mentem Pontificis Privilegia illa dispensantis assequimur. Hanc quippe regulam servandam statuunt periti Interpretes, ut stante aliqua Legis obscuritate potius consonam menti Legislatoris, quam Legis verbis interpretationem faciamus: quoniam Legis verba illam tantummodo facultatem tribuunt, quam Legislator tribuere voluerit. Unde Regula LXXXVIII. Juris in VI. ita docet: *Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens contra Legis nititur voluntatem*. Strictissime igitur verba Cruciatæ a singulis interpretari debebant, postquam omnes intellexerant, quam severi RR. Pontifices circa domesticas Missas merito evaserant; nec ullam suspicionis ansam præbuerint se tam liberales esse velle in Cruciatæ concessione; ut per eam in Oratoriis privatis Missarum privilegium libere permitterent.

VIII. Cæterum nec ipsa Sanctæ Cruciatæ verba eam obscuritatem habent, propter quam in sensum a nonnullis Scriptoribus confictum flecti unquam debuerint. Antiqua sane, & in utroque Jure recepta sententia L. *Si non sortem 26. D. de condict. indebit.* Cap. *Cum Cappella* Tit. *de Privil.* & Cap. *Ex Tuarum* Tit. *de Auctorit.*, *& Usu Pallii*; ne privilegia latius extendantur, & ultra id, quod in verbis exprimitur: Multoque magis istius propositionis veritas in illis circumstantiis militat, in quibus ob singularitatem privilegii ab observantia Legis vehementer urgentis, & ad bonum commune plurimum conducentis aliqui liberarentur. Ad hanc regulam respexerunt RR. Pontifices, qui videntes Cruciatæ Indultum de electione Confessarii approbati ab Ordinariis plus æquo a quibusdam extendi, istorum sententiam reprobaverunt, & interpretationem verborum Cruciatæ intra legitimos fines a Bullæ Largitore intentos coarctaverunt. Id factum est a Paulo V., Urbano VIII., Clemente X., & postremo ab Innocentio XII, Constit. 154. Die 19. Aprilis Anni 1700. Ad eandem itaque Regulam etiam nos attendentes, ut sensum legitimum Bullæ assequamur, duo valde inter se diversa privilegia distinguimus; unum, quod permittit approbationem privati Oratorii pro Missarum celebratione; alterum, quo in eodem Oratorio etiam tempore Interdicti Locale Missæ Sacrificium peragere conceditur. Valde equidem duo hæc in-

 ter

ter se differunt; ita ut primum sine altero sæpissime reperiatur: Secundum vero, licet exequi nequeat sine impetratione Prioris, tamen per se primum Privilegium non confert; sed speciali alia concessione traditum præsupponere debet. Unde hoc secundum Privilegium est conditionatum in sui exercitio, & ab altero dependens. Multa equidem sunt Privilegia hujus generis æquivalenter conditionata, quæ tamen conditionis perfectionem virtute sua non operantur; imo nisi alterius privilegii efficacia impleretur, omni effectu carerent. Gaudeat e.g. aliquis Privilegio ubique etiam in Oratoriis privatis Communionem Eucharisticam accipiendi, nisi supponatur in Oratorio facultas Missæ celebrandæ, quem fructum de suo Privilegio ille obtinebit?

IX. Facta discretione, & separatione distinctorum illorum Privilegiorum, Cruciatæ genuina interpretatio sponte consequitur: Tres nempe facultates vigore illius Bullæ tribui verba superius recitata significant. Prima est, ut ratione Interdicti Localis, qui Cruciatam habuerint per se ipsos, si Presbyteri fuerint, in privatis Oratoriis celebrare; vel per alium celebrari facere Sacrificium nequaquam prohibeantur. Secunda est, ut in iisdem Oratoriis hora ante auroram, & hora post meridiem Missæ fieri possint. Tertia demum est, ut Missæ celebratæ in prædicto Oratorio tempore Interdicti Familiares, Domestici, & Consanguinei interesse libere valeant. Tria hæc tantummodo illis verbis in controversiam positis Bulla Cruciatæ largitur; Oratorii autem capacitatem ad Missarum celebrationem non concedit, sed eam supponit pro illis necessariam, qui prædictis privilegiis uti voluerint. Quare nisi licentiam celebrandi in privato Oratorio ex speciali alio Apostolico Indulto habuerit Cruciata instructus, ab exercitio trium illarum facultatum, quæ in Bulla respiciunt celebrationem Missæ in privato Oratorio, abstinere cogitur, ne ultra limites Cruciatæ vagetur.

X. Neque vero mirum est, quod eadem formula Bullæ Cruciatæ uniformiter omnibus tribuatur; & tamen non omnes, quibus conceditur, æque habeant eas conditiones, & Nobilitatis, aut Dignitatis requisita, sine quibus Indultum pro Missarum celebratione in privatis Oratoriis a R. Pontifice obtineri nequit. Nemo inde miretur, quia uniformitas ista confusionem declinans simul omnia privilegia Cruciatæ proponit; nam licet non omnes Cruciatam habentes de illis favoribus valeant participare, quæ supponunt Domesticum Oratorium, bene possunt frui aliis insertis privilegiis circa esum Carnium, & Lacticiniorum; circa Indulgentias speciales, absolutionem peccatorum reservatorum, & similia. Debuit etiam teneri quo ad omnes eadem Formula Cruciatæ, quia forte contingere potest quosdam mutata sorte subinde capaces omnium Bullæ privilegiorum reddi.

XI. Stabilita, & declarata legitima interpretatione verborum Cruciatæ, ventilanda sunt argumenta opposita. Quod enim dicitur concesso majore etiam minora concedi, verissime admittitur, dum in majore virtus, & efficacia ad minora peragenda vere contineatur. Secus Regula LIII. Juris nimis fallax erit, ut bene Glossatores ejusdem Regulæ observant. Difficile porro est definire, an majus sit privilegium habendi domesticum Oratorium ad quotidianam Missam pro libito celebrandam: an vero alterum Privilegium in eodem Oratorio Missas peragendi etiam tempore Localis Interdicti? Nam licet hoc secundum potestatem in priori concessam amplificet, tamen Primum præbet alteri fundamentum, ut exerceri possit. Revera si desit Oratorium domesticum approbatum ab Ordinario, ubinam poterit, qui Cruciatam obtinuit, tempore Interdicti Localis celebrare, aut celebrari facere; cum ipsi sit limitatum privilegium

gium

gium ad privatum proprium Oratorium, nec ad publicas Interdicto subjectas Ecclesias accedere possit?

XII. Alterum, quod de particula *etiam* subdebatur, potius subvertit, quam falsas illas interpretationes Cruciatæ stabiliat. Etenim quare adhibita voce ampliationem præseferente non simul fuerunt usurpata alia vocabula, quibus vigore Bullæ concedi celebrationem Sacrificii in Oratoriis domesticis ostenderetur? Dilatet quantumcunque Missarum facultatem *Tò etiam*; exprimenda tamen erat aperte ipsa facultas celebrandi in privato Oratorio, si derivabat ab eodem fonte, idest a S. Cruciatæ Bulla, a qua major extensio promanabat? Unde tanta parsimonia verborum in illo diplomate, quod tam late proponit sua privilegia? Profecto non est minima, paruique momenti facultas quotidiani Sacrificii in privato Oratorio, ut distincte exprimi non mereatur. Aptissime ergo abstinuit Bulla facultatem istam exprimere, quia unice ejus privilegium ad tempus Localis Interdicti respiciebat. Cum enim Indultum Apostolicum pro Missarum celebratione in Oratorio privato non contineat licentiam celebrationis tempore Interdicti, istam superaddit Cruciata; & quia illam facultatem superaddendo gratiam antea a Pontifice impetratam distincto privilegio dilatat, ideo opportune verbo ampliante *etiam* utitur; atque ita non aliunde, quam ad tempora Interdicti hanc facultatem dirigi ostendit.

XIII. Tertium, quod proponitur, facile dissipandum censeo ex eo, quod Cruciatæ privilegia valere possint, etiamsi illi, qui ejusdem Bullæ participes facti sunt, nondum Apostolicum Indultum pro Missarum celebratione in Oratorio privato obtinuissent, aut nondum illo Indulto usi fuissent; dummodo tamen ante usum Cruciatæ tempore Interdicti aut Apostolicum prædictum Indultum impetrent; aut jam impetratum exequantur petita visitatione, & approbatione Ordinarii, quam Pontifex in Privilegio Missarum in domestico Oratorio celebrandarum requirit. Prudenter itaque verba illa in futuro adhibentur *visitando*, & *approbando*; ut magis amplum ostendatur Cruciatæ privilegium; omnesque auferantur ambiguitates, quæ forte oriri possent, si aliquis ad Apostolicam Sedem pro impetrando Indulto Oratorii privati confugeret, postquam Cruciata insignitus esset; aut si solum eodem Indulto uti vellet tempore Interdicti. Nam quia facultas Cruciatæ celebrari faciendi ea in occasione non limitatur ad Oratorium approbatum ante Interdictum, propterea habens Cruciatam, & simul habens Indultum pro Missarum celebratione in Oratorio privato bene posset hoc Indultum exequi occasione Interdicti; quatenus illius privilegii vigore approbationem Oratorii ab Ordinario obtineret, illaque obtenta facultatem a Cruciata concessam exequeretur. Hanc expositionem libentius suscipiendam arbitramur ab iis etiam, qui ægre strictam Bullæ Cruciatæ interpretationem patiuntur.

XIV. Ad ultimum argumentum num. 4. propositum considerato verborum Cruciatæ contextu prona, & facilis est responsio. Prius enim exponitur privilegium Cruciatæ pro celebratione in Oratoriis domesticis tempore Interdicti Localis concessa, & simul declaratur requisitum necessarium, ut eadem Oratoria sint visitata, ac approbata: Subinde vero traditur alterum privilegium, quo anticipari in prædictis Oratoriis ad horam ante Auroram, & hora post meridiem similiter Sacrificium postponi potest. Necessarium erat autem ad exercitium hujus secundi privilegii, quod tum Oratorium approbatum ab Ordinario, tum impetrata a Commissario Generali Bulla Cruciata supponerentur: Nam ubi alterum ex his duobus defuerit, certe anticipari, aut postponi in privato Oratorio Sacrificium non poterit. En ergo quid

 res-

respiciant verba illa: *qui facultatem ad id ab Episcopo, & Commissario habuerint etiam per horam &c.*: Idest, qui approbatum habuerint ab Ordinario Oratorium, & qui a Commissario Cruciatam obtinuerint, illi *per horam* in Oratorio Missam anticipare, vel postponere possunt. Clara adeo, & obvia videtur hæc verborum expositio, ut quam maxime. Manifestius autem apparet *Τὸ ad id* respicere solam concessionem Cruciatæ, si altera Lectio teneatur, in qua nomen Episcopi tacetur; quoniam facultas Bullam Cruciatæ dispensandi ad Commissarium tantummodo pertinet. At satis pulsavimus falsa ejusdem Bullæ interpretamenta, quæ ex mera Cruciatæ concessione diffluere potestatem celebrandi in privatis Oratoriis falso tradebant.

XV. Plura alia adhuc concessa circa domesticam celebrationem ex ejusdem Bullæ traditione præsumuntur. I. Plures Missas in singulis Oratoriis ad libitum quotidie celebrari posse. II. Nullam Dierum, Festorumque in illis esse exceptionem. III. Ab habentibus Bullam satisfieri præcepto ecclesiastico auditionis Missæ quocunque in Oratorio ista audiatur. IV. In alieno Oratorio privato posse eosdem Privilegiatos singula peragere, quæ in proprio Oratorio valerent. V. Approbationem Oratorii a quocunque Ordinario sumi posse. VI. Liberum esse Sacramenta omnia, & maxime Eucharistiam suscipere omnibus Diebus. VII. Indulgentias concessas in eadem Bulla lucrari posse in iisdem Oratoriis. Nituntur Patroni istorum privilegiorum præcipue supra num. 3. recitatis verbis, quæ nihil limitant de numero Missarum; quin potius pluralitatem istarum permittere videntur, cum disjunctive de Missa dicatur, eam *per alium, seu per alios celebrari facere* posse: Nullum quoque Diem Festum excipiunt verba illa; neque facultatem determinant, pro Oratorio habentis Cruciatam. Quantum porro attinet ad Sacramentorum susceptionem additur: *Item Eucharistiam, & alia Sacramenta, præterquam in Die Paschatis recipere*: neque ulla limitatio Oratorii publici, aut privati ad eadem percipienda præfigitur. Postremum vero de acquisitione Indulgentiarum in privato Oratorio aliis Bullæ verbis, quæ ad illorum consecutionem unice requirunt visitari quinque Altaria, vel quinquies unum Altaria, Scriptores aliqui comprobabant.

XVI. Quamvis autem male exposita Cruciatæ verba, quæ ad Oratorium privatum respiciunt, quibusdam præbuerint occasionem nimis extendendi illius privilegia; tamen si in suo nitore collocentur verba ipsa, & attente perpendatur finis intentus in eadem Bulla, palam apparet nihil penitus Cruciatam suffragari sive ad pluralitatem Missarum, sive ad Festa communiter excepta in Privilegiis Apostolicæ Sedis pro Missarum celebratione in privatis Oratoriis facienda, sive ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ extra propria Oratoria, sive ad obtinendam approbationem a quocunque Ordinario, sive demum ad consequendas cæteras gratias in alieno privato Oratorio, quæ propter Cruciatam ipsam in proprio obtineri possent. Paucis simul hæc omnia demonstrantur superius dicta recolendo; nullam videlicet concessionem, quæ privatum respicit Oratorium, per Bullam Cruciatæ tribui, nisi facta suppositione alterius distincti Privilegii Pontificii, quo celebratio Missarum in eodem privato Oratorio conceditur. Hoc autem supposito necesse est affirmare, quod a Cruciata nullo modo violentur, turbenturve illa omnia requisita, ac limitationes, quæ in altero Privilegio Apostolico desiderantur: Sed solum infertur, quod his omnibus in suo robore permanentibus alia quædam virtute Cruciatæ nullatenus repugnantia, & adversa prædictis coarctationibus superaddantur. Revera si Cruciata, & aliud Indultum Apostolicum pro Missarum celebratione in

Ora-

Oratorio privato opponerentur, ac invicem aliqua ex parte contradicerent, quomodo istud ab illa præsupponeretur tanta necessitate, ut aliter suo frustrarentur effectu Cruciatæ privilegia? Fiat enim hypothesis, quod alterum Indultum a Pontifice datum non fuerit; jam ex dictis consequitur, nihil operaturam esse Cruciatæ Bullam; quia nisi præcesserint facultas in privato proprio Oratorio celebrandi, & istius approbatio, Locus idoneus exercendis Cruciatæ beneficiis, aut pro tempore Interdicti concessis, aut pro anticipatione, & postpositione Missæ ante Auroram, ac post meridiem omnino deest. Similiter ergo si alterum Indultum Papale concessum fuerit cum limitatione unius Sacrificii pro singulis Diebus, cum restrictione ad Oratorium in Domo propriæ habitationis positum, cum exceptione majorum Anni Solemnitatum; nullo modo Cruciatæ beneficia percipi poterunt, nisi pro illa Missa, pro illo Die, pro illo Oratorio, ad quæ Indultum respicit: Enimvero nisi res ita se haberet, jam Cruciata in suorum privilegiorum executione non dependeret, nec alterum Pontificium Indultum Missarum celebrandarum in privato Oratorio præsupponeret.

XVII. Clarius adhuc id illustrare conabor advertens hanc peculiaris Indulti præsuppositionem unicum, integrumque suppeditare fundamentum, supra quod Cruciatæ privilegia, de quibus disserimus, statui, & applicari valeant; itaut, si illud Indultum subtraheretur, aut legitima de causa ab Ordinario Oratorium suspenderetur, simul suo exercitio Cruciatæ privilegia carerent. Jam vero quis non intelligit exceptionem certorum Dierum in Indulto factam suspensioni facultatis celebrandi in Oratorio privato respectu Festorum exceptorum correspondere? Quis non videt, quod determinatio unius tantum Sacrificii quotidiani in Oratorio auferat fundamentum necessario supponendum, ut ibidem ratione Cruciatæ tempore Interdicti plures Missæ fieri possint? Quis non advertit Indultum præsuppositum ad exequenda privilegia Cruciatæ expresse limitari ad Oratorium propriæ habitationis, nec ullam præbere facultatem satisfaciendi Præcepto Ecclesiæ in Oratorio privato alterius? Denique quis non legit in eodem Indulto aperte requiri approbationem, & visitationem faciendam ab Ordinario Loci?

XVIII. Ex his explosæ abunde remanent præsumptæ illæ concessiones Cruciatæ, quas nullus admittere debet, qui verissime ab eadem Bulla tribui facultatem habendi Oratorium Domesticum ad celebrationem Divinorum Mysteriorum negaverit. Dum enim hæc profiteamur, evidenter simul consequitur juxta modum Indulti Apostolici pro Oratorio privato traditi, etiam exponi, ac exequi debere Privilegia Cruciatæ pro unica, vel multiplici Missa tempore Interdicti Localis celebranda. Id mihi ostendit significatio illius particulæ disjunctivæ in aliquibus Cruciatæ Bullis adhibitæ: *peralium; seu alios* (Sacerdotes) *celebrari facere*. Plurimum quippe expediebat hanc disjunctivam apponi, ne Indulti Papalis amplitudinem (Si forte ab illo concessa fuisset Privilegiato facultas plurimarum Missarum quotidianarum in ipsius Oratorio celebrandarum) per Bullam Cruciatæ coarctari videretur. Inepte autem aliquis nimis immoderate dilatantes Privilegia Cruciatæ utebantur silentio istius nullam expressam limitationem facientis pro diebus, ac numero Missarum. Nam in Cruciatæ Bulla non debent exprimi illa privilegia, quæ ex ipsa non derivant; sed illæ tantum sunt exprimendæ facultates, quas peculiariter ipsa largitur. Numerus ergo Missarum, diesque celebrationis domesticæ non in Bulla Cruciatæ inquirantur, quæ perperam ibidem recenserentur, utpote ad ipsam non spectantia; sed in alio speciali sunt requirenda diplomate, quod dire-

directe propter Sacrificium in privato Oratorio offerendum conceditur.

XIX. Sufficit itaque, quod in Bulla Cruciatæ proprie ex ipsa derivantia privilegia exprimantur. Quia vero adimi oportebat periculum, ne quis Cruciata obtenta ejusdem privilegiis uti auderet in Oratorio privato nondum visitato, & approbato ab Ordinario; ideo hoc aperte expressit Bullæ formula, idque exprimendo satis indicavit, quod eadem privilegia juxta aliud Apostolicum Indultum Missarum in Oratorio privato dirigi deberent. Enimvero qua ratione Ordinarius poterit privatæ domus Oratorium ad Missarum celebrationem approbare, nisi Indultum Pontificis præcesserit, in quo eadem approbatio exigitur ab Ordinario *Loci* facienda, antequam concessa gratia operi demandetur? Puto nullibi adesse contrarias consuetudines: Si tamen alicubi forent, cum decisum fuerit Bullam Sanctæ Cruciatæ non conferre potestatem domestici Sacrificii; & alias æquum sit, integre observare omnes ab altero Indulto Pontificio pro Oratorio privato exigitas conditiones, non amplius ab Episcoporum vigilantia tolerandas existimarem; maxime cum etiam expressum Decretum Concilii Tridentini sæpius recitatum *non obstantibus consuetudinibus quibuscunque* urgeat. Modus, quem tenui in explosione præsumptarum illarum facultatum, magis idoneus visus est, & confirmior menti Pontificis in largitione Bullæ Cruciatæ. Si tamen alias rationes desiderat Lector, Pasqualigum quæst. 637., & 640. Mostazo laud. n. 55. & seqq. Pignatellum Tom. 6. Consult. 98. n. 69. Dianam Tract. 2. de Orat. priv. Resol. 54., & seqq. retractantem alia, quæ prius nimium Cruciatæ verba amplificando dixerat, Barbosam de Jure Ecclesiast. Lib 2. cap. 8., & alios consulat.

XX. Juxta præcedentes Cruciatæ interpretationes solvenda videtur altera quæstio, quam licet multi prætermittant, moveri tamen potest eadem ratione, qua reliquæ proponuntur: Quid nempe complectantur verba illius: *in sua, ac Familiarium, & Domesticorum, & Consanguineorum suorum præsentia*? Forte enim hinc suspicari poterit magis late protendi Indultum Apostolicum pro celebratione Missarum in privato Oratorio concessum, in quo solent Domestici reticeri, & ex Familiaribus illi soli comprehenduntur, qui servitiis Privilegiati actu tempore Missæ fuerint necessarii; ac demum ex Consanguineis illi excluduntur, qui *insimul in eadem habitationis domo* cum eodem Privilegiato non habitant. Cum enim nullas hujusmodi restrictiones Cruciata exprimat, forsitan aliquis de ejusdem privilegio Missarum tempore Interdicti permissarum qualescumque Familiares, Domesticos, & Consanguineos, nullo penitus illorum facto discrimine, participare affirmabit. Huic quæstioni consonam reliquis responsionem coapto; & sicut non obstante Cruciata integrum, firmumque in suis cæteris limitationibus aliud Papale Indultum Missarum domesticarum perseverat; ita neque dilatari, aut violari debent restrictiones, quas idem Indultum circa Domesticos, Familiares, ac Consanguineos apponit. Æqualis enim, eademque urget ratio quo ad hæc omnia; unumque pro singulis militat argumentum. Quapropter nihil de his distincte in Bulla Cruciatæ additur, quia aliud Familiaribus, Domesticis, Consanguineisque non concedit, quam ut tempore Interdicti Localis libere valeant Missæ in Oratorio privato celebratæ illi omnes assistere, quibus extra tempus Interdicti ex dispensatione apostolica in eodem Oratorio Missam audire, & præcepto ecclesiastico satisfacere licebat. Opportune tamen communi quodam compendio illos commemorat Cruciata, ut inde palam ostendat neminem excipi a suæ gratiæ participatione tempore Interdicti, quam extra tempus Interdicti per aliud Apostolicæ Sedis Indul-

tum bene consequi poterant.

XXI. Habentes igitur ante oculos regulam necessario in exactis interpretationibus observandam, quæ cap. *Intelligentia*: Tit. *de Verbor. signific.* ita proponitur: *Intelligentia dictorum ex caussis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus*; exponere curamus, quare quædam in Cruciata indicentur, alia taceantur: quia nempe ab ea indicari debebant omnia, ad quæ privilegia Cruciatæ propria protenduntur; reliqua vero prætermitti oportebat, quæ in alio distincto Indulto ab eadem præsupposito ad licitam suarum gratiarum executionem expresse leguntur. Vereor, ne quis mihi opponat Capitul. II. *Licet* Tit. *de Privileg.* in VI., & inferat Cruciatam non quidem respiciendo ad aliud Indultum Pontificis meminisse Domesticorum, & Familiarium; sed quia generaliter illis concedit adesse Sacrificio tempore Interdicti, nisi istius caussa fuerint. Ita enim Bonifacius VIII. P. inquit, *Cum conceditur singulari Personæ, ut tempore Interdicti celebrare valeat, vel audire Divina, ejus Familiares domestici ad audiendum cum ea, & celebrandum sibi Divinum Officium licite admittuntur*. Verum priusquam ista opponantur, diligenter advertere opus est, an illa concessio facta valde ante, quam ad magnum rigorem coarctarentur licentiæ Missarum domesticarum admitti valeat; maxime cum per Concilium Tridentinum sublatæ fuerint præcedentes omnes consuetudines, exemptiones, & Privilegia; ac nihil amplius quisque possit, quam quod ex speciali Indulto Apostolico obtinuerit. Cæterum si de jure licebat Missæ interesse in privato Oratorio Domesticis, & Familiaribus, nonnisi cum superfluitate sermonis eorumdem meminisset Cruciata: Id autem nemo hactenus proferre ausus est. Lubet hic subnectere declarationem factam a S.Congregatione Concilii Die 21. Maii Anno 1672. in una Toletana ad V. Dubium, quod ita proponebatur a Francisco Fortezza Vicario Generali Cardinalis de Aragon Archiepiscopi Toletani: *An Familiares Personæ, cui Oratorii Indultum* (Apostolicum) *concessum fuit, qui illius servitiis tempore dictæ Missæ actu necessarii non sunt, & ex tenore dicti Indulti non liberantur ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia Diebus Festis de præcepto, satisfaciant præcepto Ecclesiæ audiendo ibi Sacrum ex eo, quia ex Auctoritate Apostolica etiam gaudeat privilegio, quod possint in Ecclesiis, in quibus alias Divina Officia Interdicto durante quomodolibet celebrare permissum fuit, vel in privato Oratorio ad divinum cultum tantum deputato ab Ordinario visitando, & approbando etiam tempore Interdicti, cui ipsi caussam non dederint &c. Missam audire, & per alios celebrare facere?* Profecto hic aperte respicitur ad Familiarem, qui simul habuerit privilegium Cruciatæ, cujus verba hoc Loco inseruntur; atque de illo quæritur, utrum suffragetur hujusmodi Cruciatæ Privilegium, & Familiaris valeat assistere Missæ tempore Interdicti in Oratorio proprii Domini, qui aliunde speciale obtinuerat Indultum a R. Pontifice pro celebratione Missarum in Oratorio privato propriæ habitationis? Hac igitur interrogatione inquirebatur, an vigore Cruciatæ nonnihil extenderetur aliud Privilegium Papale, & Familiares actu non necessarios tempore Missæ complecteretur? Verum S. Congregatio respondit *ad 5. negative*; atque hinc palam ostendit, quod Cruciata ad alios non extendit facultatem audiendi Missam in Oratoriis privatis tempore Interdicti, ad quos alterum Privilegium pro celebratione Missarum in iisdem Oratoriis concessum non respexerat.

XXII. Descendo jam ad Privilegium Eucharisticæ Communionis, quæ tempore Localis Interdicti in Cruciatæ Bulla conceditur; neque vero inficias in Oratoriis privatis eam accipi posse, non quidem existimans

mans expresse limitari hanc facultatem ad Oratoria privata; cum in aliis Ecclesiis Sacra Communio dari queat habenti Cruciatam, non minus ac intra Ecclesiam tumulari valeat illius cadaver *cum moderata funerali pompa*, sicut immediate postea a Cruciata ipsa conceditur; sed potius considerans nullam restrictionem in verbis Bullæ apponi, qua Locus Eucharistiæ tempore Interdicti sumendæ determinetur. Dum enim nullus Locus excipitur, & alias privilegium stricte respicit potestatem Eucharistiæ accipiendæ tempore Interdicti, legitime supponitur illis concessa sancta communio etiam in Oratorio privato, quibus durante Interdicto per Cruciatam alia Privilegia tribuuntur. Admitto itaque novam hanc addi facultatem virtute Cruciatæ aliunde non profluentem ex alio Indulto Apostolico Missæ celebrandæ in privato Oratorio, nisi simul exprimatur. Cum porro istud concorditer fateantur Scriptores, non bene capio, qua ratione velint aliqui limitare Ministrum Communionis tempore Interdicti vel ad proprium Parochum, vel ad alium Sacerdotem, quem singulariter ad hunc finem Loci Ordinarius deputaverit. Ego quidem lubens admitto Communionis Eucharisticæ dispensationem ad Pastorem Animarum præcipue pertinere: Attamen cum a R. Pontificis Indulto utraque facultas tribuitur celebrari faciendi in privato Oratorio, simulque Eucharistiam sumendi; jam omnis necessaria potestas Sacerdoti celebranti ad Sacramenti dispensationem ab illo conceditur, qui suprema per universum orbem ecclesiastica jurisdictione pollet. Quid vero magis desideretur, ego profecto non video. Ut enim habentibus peculiare Indultum extra tempus Interdicti communionem in proprio Oratorio sumendi nova non requiritur Ordinarii facultas, quæ illam specialiter concedat; ita quoque obtenta pro tempore Interdicti similis licentia per Apostolicam Cruciatæ Bullam se sola ad Eucharisticam Communionem sumendam sufficiet; quoniam quod operatur Indultum extra tempus Interdicti Localis, isto durante elargitur Cruciata.

XXIII. Multo id verius apparet, cum dispensatio Eucharistiæ extra occasionem Sacri Viatici tantam jurisdictionem non exposcat, quantam Matrimonii, Extremæ Unctionis, & aliorum Sacramentorum ministratio exigunt, pro quibus nisi Ordinarii, Parochive expressa licentia tribueretur, plurimum istorum jura frangerentur. Hinc licet in Ecclesiis Regularium RR. Pontifices liberam concesserint facultatem Fidelibus dispensandi Eucharisticum Sacramentum; non tamen illa jura Parochorum violantur, sine quibus istorum officium non consistit. Ad servandam istam subordinationem Parochialibus Juribus exceptum Sanctum Pascha, Paschalemque Cummunionem voluit Cruciata, quia pro eo tempore vigentibus Constitutionibus Concilii Lateranensis singulariter Pastori facultatem pascendi spirituali esca oves sibi creditas reservare expedit. Aliis vero Anni diebus ad tantam angustiam cogere insignitos Cruciata multum sane ipsis molestum foret, quibus in hac parte pene inutilis obtenta facultas redderetur. Non ambigo autem, quod gravissimis caussis moventibus Ordinarius paucis tantummodo Sacerdotibus permittere in Oratoriis privatis illorum Laicorum celebrationem Missarum, atque proinde ad paucos Eucharistiæ dispensationem limitare posset. Nam Indultum Apostolicum traditum pro Missarum celebratione in Oratoriis privatis Ordinariorum arbitrio approbationem Sacerdotis celebraturi subjicit. Advertendum autem hic est, quod expositum Cruciatæ Privilegium nonnisi eos afficit, quos R. Pontifex illius Bullæ concessione participes facultatis audiendi Missam in Oratorio Privilegiati reddere voluit. Hinc si aliquis Sacerdos, quamvis Regularis, ibi celebrans aliis Fidelibus illuc convenientibus Eucharistiam distribuere au-

de-

deret, graviter ab Ordinario corripiendus esset, utpote transgressus præscriptos in Cruciata limites, eos Sacramento reficiendo, a quo propter Interdictum Locale abstinere compelluntur.

XXIV. Postremam difficultatem de Indulgentiis Ecclesiarum intra, & extra Urbis Romanæ mænia lucrandis ab illo, qui Cruciatæ privilegiis instructus fuerit, tam nitide, & egregie dissolvit Pasqualigus quæst. 667., ut vix aliud desiderari debeat. Præmissis Bullæ verbis, quibus visitatio quinque Ecclesiarum, seu quinque Altarium, si alicubi tot Ecclesiæ non fuerint; vel saltem unius Altaris, seu Ecclesiæ quinquies eodem die repetita visitatio exigitur ad acquirendum Sacrum Indulgentiarum Thesaurum concessum Visitantibus Urbis Ecclesias in Diebus Stationalibus; valde opportune doctus Scriptor considerat, quod attenta Bullæ intentione non debet Ecclesiarum visitatio in visitationem privati Oratorii permutari; cum manifeste appareat a Bullæ Cruciatæ Ecclesiarum vocabulo non alia, quam publicas Orationis domos designari, cum nonnisi penitus inusitata, & omnino impropria locutione Ecclesiarum nomine privata Oratoria comprehendi possint. Dum igitur conditiones exigitæ non servantur, neque Indulgentiarum Sanctarum comparabuntur thesauri, qui ex auctoritate Pontificis dispensantis pro illis tantum reservantur, a quibus stabilita, ac præfixa opera fuerint peracta. Ut enim privilegium a Superioris voluntate dependet, ita etiam nemo de Privilegio participabit, qui conditiones ad illius consecutionem ab arbitrio Concedentis determinatas adimplere prætermiserit. Quare optime ad rem hanc revocantur a Pasqualigo Lex *Si quis sub conditione* D. *Si quis omissa causa*: & Lex *Cadere diem* D. *de verb. significationib.*, atque aliæ similes Leges, quæ invalidos esse actus conditionales non existente conditione declarant: Etenim æque istarum Legum sententiæ in Rebus Civilibus militant, quam in ecclesiasticis negotiis, dispensationibus, ac consimilibus gratiis aptari valeant. Imo etiam in Evangelio divinorum beneficiorum, & maxime Regni Cœlestis conditionata promissio solum adimpleta bonorum operum conditione suum effectum consequitur.

XXV. Considerat deinde laudatus Scriptor neque etiam sufficere ad comparanda Indulgentiarum dona, si deficientibus quinque Ecclesiis, sed non deficientibus aut quinque, aut saltem uno Altari in aliqua Ecclesia illius Loci, ubi moratur Cruciata instructus, Oratorii privati Altare visitetur. Id quibusdam Juris textibus probat Vir peritissimus; eosque non alienos judicat persuadendæ necessitati, ut Altarium, vel Altaris repetita visitatio in supplementum defectus quinque Ecclesiarum habere debeant eandem conditionem, ac naturam, quam habent Ecclesiæ, pro quibus Altare subrogatur. Cui non arriserint hæc probationum genera faciliorem adhuc demonstrationem desumptam ex obvio Bullæ Cruciatæ sensu desumere poterit. Enimvero dum in illa ob defectum quinque Ecclesiarum subrogantur quinque Altaria; aut his quoque deficientibus substituitur unicum Altare quinquies visitandum, manifeste constat hanc substitutionem fieri, ut consulatur faciliori modo Indulgentiarum consequendarum in illis Oppidis, Villisque, in quibus ut numquam deest una saltem Ecclesiola, ita sæpe Ecclesiarum, & aliquando Altarium quinarius numerus non reperitur. Altare itaque a Cruciata desideratum secundum obvium verborum sensum, quem maxime inspicere oportet, in aliquo publico Oratorio esse debet. Hinc si Diebus Stationalibus ante idem Altare Privilegiatus Cruciata pro unione Principum Christianorum contra Infideles, eorumdemque contra istos victoria Deum enixe orans quinquies accesserit; simul pro se, & pro Animabus

bus Purgantibus pretiosam Indulgentiarum copiam comparabit: Sin vero quatuor tantum vicibus publicum Altare adiverit, & pro quinta visitatione ad domesticum Altare venerit, sublata integritate operis exigiti, tunc illum salutaribus Indulgentiarum fructibus cariturum esse existimo. Etenim omissio operis injuncti in levi aliqua parte non præjudicat consecrationi illarum, quando pars omissa tam secundum se, & absolute, quam respective ad totum opus injunctum fuerit minima. Unius autem subtractio a numero quinario Anacleti Reinfestuell prudenti judicio Tract. 12. de Indulg. Dist. 3. quæst. 5. n. 60. permodica non est.

XXVI. Concludit denique Pasqualigus tunc solum posse ab habente Cruciatæ privilegia Indulgentias acquiri quinquies visitando Oratorium Domesticum, quando contigerit illum eo Loco immorari, ubi nullum Altare publicum fuerit; quia verosimile videtur a R. Pontifice in hac circumstantia beneficii largitatem extendendam fore, si de tali eventu interrogaretur. Laudarem ego pietatem Viri satagentis omni modo pro se, & pro Defunctis comparare sacras Indulgentias; sed simul considerans istarum privilegia non lata, quin potius strictissima ratione a Doctoribus exponi, tunc eas obtineri non posse existimarem. Nam si attendimus ad Pontificis Indultum, *tantum valet*, *quantum sonat*, ut vulgari, sed valde opportuno loquendi modo utamur. Hinc quia in Cruciatæ Bulla nihil de Altari erecto in privata domo dicitur, nescio quo modo propter defectum Altaris publici Indulgentias applicare ad visitationem Altaris privati valeamus. Certe opera præscripta a Pontifice ad finem Indulgetiarum consequendarum, quamvis hæc aliquibus impossibilia fuerint, nemo valide in alias pias actiones commutare potest. Hinc vel ipsi ægroti, cæterique impotentes ad determinatas Ecclesias accedere pro lucrandis Indulgentiis istarum beneficio carerent, nisi clementia Pontificis omnibus commiserans iisdem provideret, vel alia ab ipsis opera exigendo, vel commutationem operum exigitorum ad arbitrium Confessarii transferendo. Hæc de Privilegiis Cruciatæ ad Oratoria privata spectantibus diximus, ne quid deesset, quod pertinebat ad argumentum hujus Operis, cui finem imponimus humiles gratias agentes DOMINO JESU CHRISTO.

ERRORES CORRIGANTUR ITA LEGENDO.

Pagina 3. *Columna* 1. *Linea* 24. participationem. *pag.* 11. *c.* 1. *lin.* 37. numquam. *pag.* 14. *c.* 2. *lin* 26. *semel* non. *pag.* 15. *c.* 1. *lin.* 1. numquam. *pag.* 23. *c.* 1. *lin.* 31. *semel* in. *pag.* 35. *c.* 2. *lin.* 23. in. *pag.* 38. *c.* 1. *lin.* 9. *semel* in. *pag.* 72. *c.* 1. *lin.* 20. Calaritanum. *pag.* 79. *c.* 1. *lin.* 30. splendidasque. *pag.* 87. *c.* 1. *lin.* 48. Cpolitanæ. *pag.* 90. *c.* 1. *lin.* 17. Rhemis, non. *pag.* 99. *c.* 2. *lin.* 5. duplicis. *pag.* 101. *c.* 2. *lin.* 25. aut. *pag.* 102. *c.* 1. *lin.* 4. Claromontanam. *pag.* 105. *c.* 1. *lin.* 42. *Canonum*. *pag.* 121. *c.* 1. *lin.* 5 permittatur. *pag.* 133. *c.* 2. *lin.* 2. pulchrum. *pag.* 134. *c.* 2. *lin.* 11. *Dominus*. *pag.* 139. *c.* 2. *lin.* 16. *dele* te. *pag.* 141. *c.* 2. *lin.* 18. *sollicitudine*. *pag.* 152. *c.* 2. *lin.* 11. Reinfestuell. *pag.* 162. *c.* 2. *lin.* 30. addere. *pag.* 165. *c.* 2. *lin.* 5. Salviatum. *pag.* 171. *c.* 1. *lin.* 50. adoptatum. *pag.* 273. *c.* 2. *lin.* 6. coarctari. *pag.* 174. *c.* 1. *lin.* 32. *addantur ista*. Sane in Capella Archiepisc. Mediolanensi mos iste vigebat tempore S. Caroli, qui de *Institut. Familiæ Archiepisc.* Tit. *de Clerico Oratorii* ita statuit: *Verum tum quoque cum Reverendissimus Archiepiscopus aberit reclusum mane Oratorium, & Altare de more instructum quotidie asservabit; ut si qui sunt Sacerdotes domestici, qui ibidem sint celebraturi, ipsis pateat aditus, & suum tribuat officium*. *pag.* 175. *c.* 1. *lin.* 47. cogantur. *pag.* 176. *c.* 1. *lin.* 6. ab. *pag.* 184 *c.* 2. *lin.* 20. Valetudinariis. *pag.* 185. *c.* 1. *lin.* 48. Domos. *c.* 2. *in* 35. Gregorii. *pag.* 187. *c.* 1. *lin.* 47. publicas. *c.* 2. *lin.* 4. ceremoniæ, nullatenus. *lin.* 16. C. 29. *pag.* 188. *c.* 1. *lin.* 44. *conservationem* *c.* 2. *lin.* 16. copia. *pag.* 190. *c.* 2. *lin.* 37. *Missæ*. *pag.* 192. *c.* 2. *lin.* 34. deputata. *pag.* 204. *c.* 1. *lin.* 30. scriptas. *pag.* 206. *c.* 2. *lin* 29 *autem*. *pag.* 221. *c.* 1. *lin.* 15. verba leguntur. *pag.* 250. *c.* 1. *lin.* 59. immorari. *pag.* 254. *c.* 1. *lin.* 5. *Diœcesis*. *pag.* 255. *c.* 2. *post* conservatur; *addantur hæc verba*; & in Regestis Emi Vicarii recens exemplum adverti in quodam Nobili Foroliviensi, qui habitationem suam ad Urbem transtulerat: qui proinde Die 13. Maii Anni 1739. ex speciali rescripto Clementis P. XII. ampliationem præcedentis Apostolici Privilegii obtinuit. Unde &c.

DE

DE USU ALTARIS PORTATILIS OPUSCULUM.

Alterum edo Opusculum, quod in Præfatione pollicitus fueram, quodque inspecto illius præcipuo fine De Usu Altaris Portatilis *inscribo. In eo veterem Disciplinam legitimis, gravibusque de Causis permittentem quocunque* Loco congruo, *atque decenti Missarum celebrationem exponere studui. In distinctas Personarum Classes, à quibus, vel quarum gratia Sacrificium super Altare Viaticum offerebatur, Disciplinam ipsam distribui; ut inde promptius ex antiquis consuetudinibus confirmaretur adhuc vigens Mos, quo vel communibus in necessitatibus, vel ex Apostolico singulari* Privilegio *Infirmis, & Itinerantibus nonnunquam concesso Missæ in privatis Cubiculis, vel sub dio quoque celebrantur. Quam methodum in ordinandis Veterum Monimentis, quam in consulendis* Scriptorum *placitis, quam in commentatione* Pontificii Privilegii, *præcedenti Opere sum secutus; etiam in ista* Tractatiuncula *retinere opportunum judicavi. Quædam autem in vestibulis præmittere oportuit, quæ ad necessitatem, Materiam, Figuram, & Consecrationem Altaris Portatilis pertinent; secus valde imperfectus, & suis convenientibus partibus mulitatus* Libellus *prodiisset.*

DE

PROSPECTUS OPUSCULI
DE USU
ALTARIS PORTATILIS.

CAPUT I.

De necessitate Altaris Fixi, vel Mobilis ad Sacrificium offerendum.

ALTARIS nomen quid significet. 1. Altare semper adhibitum fuit in Sacrificio. 2. Quare Christus consecravit in Mensa communi. 3. Super Altare consecrabant Apostoli. 4. Similiter ipsorum Successores. 5. S. Lucinianus M. super suum pectus semel consecravit. 6. Semel Theodoretus super manus Diaconorum, quem pauci aliqui imitati sunt. 7. Alii neque in carceribus sine Altari sacrificare voluerunt. 8. Sine R. Pontificis dispensatione numquam Sacrificium sine Altari offerre licet. 9. Monumenta vetera Altarium immobilium indicantur. 10. Altarium Portatilium antiquitas defenditur. 11. Ad Sacrificium sufficiunt Aræ portatiles. 12. Id declaratur præmisso discrimine Altaris fixi, & mobilis. 13. Raro omnia in Ecclesiis Altaria fixa esse possunt. 14. Usus Altaris portatilis proprie fit in celebratione Missarum extra Oratoria, & Ecclesias. 15. In id tendit Opusculum. 16. *à pag. 347. ad 355.*

CAPUT II.

De Materia, & Figura Altaris Portatilis.

Lignea Altaria ante Constantinum plurima fuerunt: 1. Imò aliqua etiam valde post. 2. Multa Altaria, quæ metallica dicta sunt, solum erant laminis circumvestita: 3. Ex solido Metallo vix pauca fuerunt. 4. Ex solo lapide fabricare Altaria jamdiu præceptum fuit. 5. Proferuntur exempla portatilium Altarium ligneorum; 6. Et laminis metallicis ornatorum. 7. Altaria Portatilia Lapidea circa sæculum VIII. introducta perenniter durarunt. 8. Aliter quam ex vero lapide efformari non possunt. 9. Aliquando Veterum Altaria Portatilia fuerunt nostris ampliora. 10. Frequentius nostris assimilabantur. 11. Figura quadrata magis congruit Altari Portat.: 12. Pro illo unitas Lapidis requiritur. 13. *à pag. 355. ad 362*

CAPUT III.

De Consecratione Altaris Portatilis.

Qua caussa consecrabantur Altaria fixa, multo magis consecrari debuerunt portatilia. 1. 2. Quare antiquioria monumenta de consecratione Altarium distincte solum meminerint Fixorum? 3. Silentium illud non obest consecrationi Altarium portatilium. 4. Favent aliqua Sacramentaria Consecrationi Altarium portatilium. 5. Ex Luciani Actis, & Theodoreto probatur consecratio Aræ Viaticæ. 6. Aræ consecratæ in Castris Principum deferebantur. 7. Veterum testimonia pro consecratione Aræ Viaticæ. 8. S. Ivo Lapidem itinerarium Tabulæ affixum consecrari cupiebat. 9. Idem S. Anselmus optabat. 10. Contraria consuetudo apud Antiquos frequentior invaluit. 11. Quando cœperint Antimensia Græcorum. 12. Hæc consecrantur. 13. De Tabulis portatilibus Consecratis Orientalium. 14. De Altarium portatilium Benedictione, 15. Et Chrismatione. 16. Summatim referuntur vetera Monumenta pro Consecratione Altarium cum Sanctorum Reliquiis. 17. Aræ Viaticæ hoc modo consecratæ. 18. 19. Veterum testimonia in hanc rem proferuntur. 20. Contrariam Durandi opinionem deserimus. 21. Ritus consecrandi Sanctorum Reliquiis Altaria Viatica sæculo XIII. frequentior erat. 22. Idem Ritus fuit communiter postea receptus. 23. Hunc omittere est nefas: 24. Nisi caussa valde gravis excuset. 25. Sine Lapide consecrato numquam celebrare licet, 26. Tres caussæ, quibus Altaria prophanantur. 27. Prima non urget pro Aris Viaticis, 28. Hæ consecrationem amittunt enormi fractione: 29. Et sublato sigillo Sacrarum Reliquiarum. 30. *à pag. 362. ad 375*

C A P U T IV.

De frequenti usu Altarium Portatilium prioribus sæculis usquè ad Constantini conversionem.

Ex defectu Oratoriorum, & peregrinationibus sæpe primis Ecclesiæ temporibus super Aras viaticas Sacrificia offerebantur. 1. 2. Tempore persecutionum *in singulis Locis* Sacrificium celebrabatur. 3. Etiam in Carceribus, 4. Et privatis domibus. 5. In his non semper poterant Altaria fixa erigi. 6. Usus Aræ Viaticæ non cessavit post Persecutiones. 7. *à pag. 375. ad* 378

C A P U T V.

De More Veterum celebrandi in Castris.

Ecclesia portatilis in Castris Constantini deferebatur. 1. Ibi Sacrificia oblata. 2. In eumdem finem Cohortes Militum habuerunt proprios Sacerdotes. 3. Hi in Castris propter Sacrificium Principes comitabantur. 4. Aras Viaticas deferebant: 5. Et Sanctorum Reliquias. 6. Libri Capitularium confirmant usum Aræ Viaticæ in Castris, & Tabernaculi gestatorii, quod aliquando consecrabatur. 7. De Tabernaculis iisdem alia proferuntur. 8. Similiter de celebratione in Castris. 9. *à pag. 378. ad* 381

C A P U T VI.

De usu à Veteribus facto extrà Ecclesias, & Oratoria Arę portatilis ob Infirmitatem, Itinera, aliasque similes caussas.

Indicantur plura ex præced. Opere huc revocanda. 1. 2. Alia adduntur ex S. P. Augustino, & Theophane. 3. Missæ in cubiculis Infirmi celebratæ ex veterib. Sacramentariis. 4. 5. 6. Sæculo IX. alicubi Missa in domo Infirmi adhuc permittebatur. 7. Alibi tunc Missæ Siccæ coram Infirmis solum concedebantur. 8. Episcopi sibi reservabant facultatem concedendi domesticas Missas. 9. Eas sæpe concesserunt etiam medio, & infimo ævo. 10. Non semper ipsi limitabant facultatem Missæ domesticæ ad sola Oratoria. 11. In itineribus Missæ super Aras Viaticas permittebantur. 12. 13. Etiam deficientibus Ecclesiis. 14. *à pag. 381. ad* 388

C A P U T VII.

De More Præsulum Ecclesiasticorum servato usque ad tempora Concilii Tridentini celebrandi super Aras portatiles caussa Infirmitatis, vel Itineris.

Facultas celebrandi in privatis cubiculis pendebat ab arbitrio Episcoporum. 1. Episcopi infirmi in propriis cubiculis non raro Missas faciebant, aut fieri curabant. 2. Aras portatiles ob Sacrificium in Itineribus secum ferebant. 3. Ut libere his uterentur extra proprias Diœceses dedit Bonifacius VIII. Privilegium: 4. Hoc sine licentia Diœcesani poterant exequi. 5. Ab isto Privilegio non excludebantur S. R. E. Cardinales Episcopis *Superiores*. 6. 7. Quare in Privilegio aperte soli Episcopi nominentur. 8. De privilegio Aræ portatilis ante Tridentinum concesso Rotæ R. Auditoribus, & Referendariis Apostol. 9. *à pag. 388.* 392

C A P U T VIII.

Aliqua recensentur, quæ circa usum Aræ Portatilis ad Viros Religiosos antè Concilium Tridentinum pertinebant.

Aliquando Monachi in proprio Cubiculo, & in itinere Missas celebrarunt. 1. Semel S. Dominicus in privata domo usus est Altari portatili. 2. Privilegia Altaris portatilis ante Concilium Tridentinum a RR. Pontificibus concessa Regularibus, 3. Prædicatoribus. 4. Minoritis, 5. Carmelitis, 6. Servis B. M. V. 7. Canonicis Regularibus. 8. Aliis Sacris Ordinibus. 9. Hæc privilegia erant amplissima. 10. *à pag. 392. ad* 396

C A P U T IX.

De Restrictione facta in Concilio Trident. usùs Altaris Portatilis extra Loca Consecrata: Et de Obligatione impetrandi licentiam ab Episcopis, etiam quando ex gravissima caussa celebrare oportet extra Ecclesias.

Concilium Tridentinum jussit Episcopis Missas impedire extra Loca Sacra. 1. Quæ pœna Transgressoribus infligi possit. 2. Has Missas nonnisi gravissima ex causa permittere Episcopi possunt. 3. Ad hanc rem declaratio Sac. Congregationis Concilii interpretis, & Acta S. Caroli proferuntur. 4. 5. In Casibus necessitatis Jure communi possunt Episcopi illas Missas concedere. 6. Potestatem istam non abstulit Concilium Tridentinum. 7. Cum urget necessitas celebrandi extra Loca Sacra, peti debet licentia ab Episcopo. 8. Id requirebant Canones veteres. 9. Id requirit Conc. Trident., & dignitas Episcopalis. 10. Alioquin illicitè Missæ fient. 11. Alicubi, & aliquando licentia Episcopi præsumpta sufficit. 12. *à p. 396. ad* 402

CA-

CAPUT X.

De caussis permittentibus sub dio, & extra Loca Sacra licitum usum Altaris Portatilis.

Ex defectu Loci Sacri, vel ex impotentia illum adeundi Caussæ sumuntur liciti usus Altaris Portatilis. 1. Hic usus permittitur, quando Ecclesia turbam devoti Populi non capit. 2. In Claustris Monasteriorum erigi nequeunt Aræ Viaticæ sine necessitate. 3. Exponitur verus sensus particulæ *omnino* expressæ in Decreto Tridentino. 4. Usus Aræ Viaticæ tempore pestis: 5. In Loco publico erigendæ sunt etiam pro iis multis, qui sunt in domibus Probationis. 6. Usus Aræ Viaticæ in Castris. 7. Sufficeret ad vitanda irreverentiæ pericula celebrare sub dio coram militibus die Festo: 8. Nisi aut prœlium immineat; aut hostis fuerit prostratus. 9. Si quotidianæ coram Militibus Missæ celebrentur, necesse est attendere, ne quid deforme contingat. 10. Tutius foret quotidianas Missas solum celebrare sub Tentorio erecto prope stationem Ducis. 11. Semotis irreverentiæ periculis quotidianæ Missæ coram Militibus in Castris vetitæ non sunt. 12. Pro singulis Cohortibus Militum singulare Sacrificium optime offertur. 13. Advenientibus aliis Militibus post Missam celebratam non semper expedit novum Sacrificium offerre. 14. Tutius sub Tentorio prope Stationem Supremi Ducis Sacrificium sæpe eodem die repeti potest. 15. Ut in privatis Tentoriis Ducum celebretur, requiritur Apostolicum Privilegium, nisi gravissima caussa urget. 16. Privilegia, quæ a R. Pontifice pro Sacrificio in Castris Militum concedi solent. 17. Dirutis Ecclesiis Aræ Viaticæ usus conceditur: 18. Dummodo nulla idonea ad capiendum Populum supersit in eo Pago, vel Civitate. 19. Tot Aræ Viaticæ erigendæ sunt, quot sufficiant commoditati Populorum. 20. Super easdem sæpius quotidie iterari potest Sacrificium patente omnibus accessu. 21. Deficientibus Locis Sacris Episcopi non possunt permittere usum Aræ Viaticæ propter solos privatos Homines. 22. Confirmatur id ex Privilegiis Apostolicis. 23. Tunc possunt permittere Episcopi usum Aræ Viaticæ in privata domo, cum illic deficientibus Ecclesiis convenirent Fideles. Ita evenit in quibusdam Locis Hæreticorum. 24. Itinerantibus ob defectum Ecclesiæ usus Aræ Viaticæ conceditur, si simul multi peregrinentur. 25. Degentibus in Terris Infidelium facilis indulgeri potest usus Aræ Viaticæ. 26. Ubi caussa itineris permittitur usus Aræ Viaticæ, nulli dies excipiuntur; & ad summum in Terris Fidelium Dies Feriales excipi possunt. 27. *à pag.402. ad* 414

CAPUT XI.

De modo consulendi Navigantibus circa usum Altaris Portatilis, & de Maritima Sacrificii Celebratione.

Diebus Festivis in littore conceditur Sacrificium pro damnatis ad Triremes. 1. Idem quoque, pro aliis Navigantibus in Magnis Navibus. 2. Prudenter nimia frequentia Sacrificii in Littore cavetur. 3. Quotquot audiunt Missam in Littore, satisfaciunt præcepto Ecclesiæ, nisi contrarium decernat Episcopus. 4. Plures tuebantur licitas Missas in Magna Navi. 5. Hoc confirmabant ex quibusdam incertis Privilegiis. 6. Illicitam Maritimam Celebrationem Recentiores Scriptores sustinent. Speciale datum fuit Privilegium magnis Navibus Melitinensibus. 7. Ad Missas Maritimas necessitas Apostolici Privilegii infertur. 8. 9. Privilegium illud est necessarium, licet in Navibus non esset periculum effusionis Sacri Calicis. 10. Concilium Trident. prohibuit ibi Sacrificium offerre, ubi nasci poterant pericula irreverentiæ. 11. Hæc pericula orirentur, si in Navibus sine speciali Privilegio R. Pontificis celebrare liceret. 12. Hinc modus proponitur contrariam sententiam rejiciendi. 13. Sæpius licentiam Missæ Maritimæ denegarunt RR. Pontifices. 14. Raræ etiam olim fuerunt Missæ Maritimæ, quas celebrasse S. Maximianum certo non constat. 15. Ante Concilium Tridentinum vel rarissimæ. vel vetitæ erant illæ Missæ. 15. Missa Sicca in Navibus celebrabatur. 17. Ex rarissimis exemplis Missæ Perfectæ in Navi celebratæ infertur necessitas Apostolici Indulti pro eadem Missa Maritima. 18. Cautiones à BENEDICTO XIV. P. M. adhibitæ in Privilegiis Maritimæ Celebrationis ab ipso concessis. 19. Privilegium à BENEDICTO XIV. concessum Triremibus Pontificiis. 20. Aliud Triremibus Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani. 21. *à pag. 441. ad* 426

CAPUT XII.

De Facultate utendi Altari Portatili, qua adhuc gaudent post Concilium Tridentinum Episcopi, eorumque Superiores.

Concilium Tridentinum non abstulit Privilegium Bonifacii VIII. 1. Declarationes hac de re edi-

editæ a Sac. Congregatione Concilii Interprete. 2. 3. 4. Illi Privilegio favet Constitutio Innocentii XIII. 5. Uti nequeunt Episcopi illo privilegio ad aliorum commoditatem. 6. Eo uti possunt sine licentia Diœcesani. 7. Romæ eo uti non posse plures dixerunt; 8. Nitebantur præsumptæ declarationi Sac. Congregat. 9. Aliis rationibus carebant. 10. Episcopi uti possunt privilegio ob meram ipsorum commoditatem: 11. Nec propterea a Bonifacii P. mente recedunt. 12. Quocunque loco honesto, excepta Navi, privilegio uti possunt. 13. Unica quotidie Missa in illo concedi videtur. 14. Adstantes satisfaciunt præcepto Ecclesiæ. 15. 16. Usus Altaris Portatilis in impositione primi Lapidis Ecclesiæ. 17. Quinam de Privilegio Bonifacii P. participent? 18. Nullus de illo participat, nisi saltem Dignitatem Episcopalem habeat: 19. Qui jurisdictionem habent, sed non sunt *Præconizati* Episcopi, nequeunt Privilegio Bonifacii uti. 20. Non est necessaria in Episcopis juridictio ad usum illius Privilegii: 21. S.R.E. Cardinales eodem fruuntur. 22. *à pag. 426. ad 438*

CAPUT XIII.

De abrogatione Veterum Privilegiorum Aræ Viaticæ quæ fuerant concessa Regularibus antè Concilium Tridentinum; & de aliorum similium Concessione post Concilium.

Quomodo quidam pugnarent pro perseverantia antiquorum Privilegiorum. 1. 2. Sac. Congregatio Concilii sæpe contrarium declaravit. 3. 4. 5. Postremum decretum fuit confirmatum a Clemente XI. 6. 7. Post hæc decreta nullus ambigit de illorum suppressione. 8. Probatur eadem abolitio ex Concilio Tridentino. 9. 10. Additur Gregorii XIII. Constitutio, & solvitur contrarium fundamentum. 11. Decreta laud. non destruxerunt Privilegium Aræ portatilis concessum aliquibus Regularibus post Concilium Tridentinum. 12. Privilegium Pii IV. concessum infirmis Congregationis Lateranensis. 13. Privilegii amplitudo exponitur: 14. Sed excessus cavetur in illius ampliatione. 15. Novissime coarctatum fuit Privilegium in R. Concilio Bened. XIII. 16. Hoc privilegio Canonissæ Lateranenses olim uti poterant. 17. Privilegium Aræ Viaticæ concessum a Gregorio XIII. Patribus Societatis Jesu. 18. Aliorum similia recensentur. 19. Hæc privilegia vigent. 20. *à pag. 438. ad 448*

CAPUT XIV.

De Privilegiis Altaris Portatilis, quæ a RR. Pontificibus conceduntur.

Raro Privilegium Aræ Viaticæ post Concilium Trident. concesserunt RR. Pontifices. 1. Hunc rigorem suasit Sac. Congregatio Concilii interpres. 2. Ab ista supplices Libelli expendebantur. 3. Privilegium a Paulo V. pro Ara Viatica concessum Imperatrici. 4. Aliud Magno Duci Cosmo &c. 5. Privilegium Aræ Viaticæ concedi solet a R. Pontifice Missionariis: 6. Et quibusdam Itinerantibus. 7. Concessum fuit Canonicis Patriarch. Ulixipponen. & Confratribus S. Joannis Decollati de Urbe. 8. Quibus Infirmis concedatur Privilegium Missarum in proprio cubiculo. 9. Formula hujus Privilegii caussa infirmitatis. 10. Formula Privilegii caussa itineris. 11. Eandem pene formulam tenuerunt ante RR. Pontifices. 12. *à pag. 448. ad 454*

CAPUT XV.

Exponuntur Privilegia Pontificia pro usu Altaris Portatilis.

Ad valorem Privilegii Aræ Viaticæ debet perseverare veritas Caussæ moventis. 1. Hæc multo magis requiritur cum Privilegium datur ob infirmitatem. 2. Unica Missa conceditur in Privilegio, 3. Sine limitatione dierum. 4. Sacerdos celebrans debet esse *idoneus* 5. Privilegium pro Itinerantibus limitatur ad certas Regiones. 6. Quo sensu intelligatur restrictio ad deffectum *commoditatis* Ecclesiæ. 7. *In causu necessitatis tantum* potest exequi Privilegium stante commoditate Ecclesiæ. 8. Locus, in quo Missa celebratur super Aram Viaticam, debet esse *congruus*, *& decens*. 9. Quid exigat Loci *congruitas*, quæ excludit celebrationem sub dio. 10. Pauca de Loci decentia. 11. Privilegium Altaris Portatilis pro Infirmo circa Locum Missæ plura exigit. 12. Non exigit approbationem Loci; nec propterea Pauli IV. Constitutioni opponitur. 13. Hæc Constitutio recitatur. 14. Exigitur ad Privilegii exercitium præsentia Privilegiati principaliter. 15. Raro extenditur participatio Privilegii ad alios, qui non comitentur Itinerantem Privilegiatum. 16. Sacrificium super Aram Viaticam decentissime debet celebrari. 17. De usu Aræ Viaticæ tempore Conclavis S. R. E. Cardinalium 18. *à pag. 454. ad 462*

DE

DE USU
ALTARIS PORTATILIS
CAPUT I.
De Necessitate Altaris fixi, vel mobilis ad Sacrificium offerendum.

I. GENERALI Scriptorum consensione Altaris nomen Mensam designat, super quam Deo Sacrificium offertur, eoque sensu constantissime usurpant Divinæ Litteræ; itaut cum semel Josue cap. 22. 10. illud adhibeatur ad significandum tumulum lapidum non propter Sacrificium, sed propter di-divisionem erectum, quibusdam verborum additamentis circumvestitum est, ne in illius Altaris intellectu ulla confusio oriretur. Cum enim nude, ac per se prolatum nomen Altaris indicaret mensam Sacrificii, sapienter Auctor Libri Josue tumulum illum מִזְבֵּחַ גָּדוֹל לְמַרְאֶה sive ut exponit Vulgata, *Altare infinitæ magnitudinis*, appellare voluit, ut in alium omnino diversum sensum Altaris appellationem ibi transferri ostenderet. Inquirunt plures in etymologiam hujus vocis, & qui eam derivant ab altitudine, quatenus Mensa hæc nonnihil e terra sublevatur, ut facilius Sacram Actionem in illa peractam Adstantes intueantur, melius mihi, ac planius originem illius attingere videntur. Hinc Walfridus de Reb. Eccles. cap. 6., & S. Isidorus Lib. 15. Originum cap. 4. eam interpretationem admittunt, cum ajunt: *Altare ab altitudine nominatur, quasi Alta Ara*; & Rupertus Lib. 5. de Div. Offic. cap. 30. attendens in Altari Christum significari inquit: *Sic Altare in Templo, quomodo Christus toti Ecclesiæ dignitate, & honore præminet*. Morem hunc erigendi Altaria diligenter Veteres tenuerunt, itaut nonnisi per gradus ad illa ascenderetur. Quod Latini *Altare* appellant, Græci vocant θυσιαστήριον a θυσιάζω idest *Sacrifico* derivatum.

II. Pene a natura ipsa insinuatum fuit, Sacrificium super Mensam ab aliis prophanis usibus liberam, & mundam offerre. Etenim ex quo Religio, & cultus Veri Dei viguit, non minus Sacrificia Deo litata, quam Altaria, super quæ Sacrificia offerrentur, erecta fuisse vix ullus ignorat. De Adam, Abel, Enos, aliisque Patriarchis Ante-Diluvianis Victimas Domino offerentibus nulla distincte nobis occurrerunt testimonia erectarum Ararum: Attamen quia Noe

post

post diluvium *ædificavit Altare Domino* (Gen. 8.), *& tollens de cunctis Pecoribus, & Volucribus mundis obtulit holocausta SUPER ALTARE*; ritum hujusmodi a Majoribus acceptum custodivisse facile credimus, cum ne ullum quidem vestigium ab ipso primum institutæ ceremoniæ Altaris emicet. Retinuerunt perenniter cæteri Post-Diluviani Patriarchæ Altarium usum; atque ubi Deo sacrificasse Abraham, Isaac, Jacob narratur, ibi de erectis in eum finem Altaribus mentio inseritur. Adeo vero consonum, Divinoque Cultui congruum est Altare, ut Deus Victimarum, Sacrificiorumque ordinem, normamque Moysi præscribens usque ad Christi veri Sacerdotis, & Salutaris Victimæ tempora observandam, multa simul præcepta dederit Altaris construendi, ornandi, custodiendique, ut in eo digne Sacrificia perficerentur.

III. Christus tantummodo alto, sapientissimoque consilio novum, & Sacrosanctum Eucharistiæ Sacrificium super eandem Mensam, in qua prius Cœnam legalem comederat, consecrare voluit. Cum enim præcelsum hoc Divinum Sacrificium cibi, potusque spiritualis rationem contineat, ideo illud nedum post corporalium ciborum esum, sed etiam in eadem Mensa Christus instituit, ut Apostolos, & reliquos omnes Fideles manifestius instrueret Sacram Eucharistiam id in Anima spiritualiter operari, quod terrenæ epulæ in corpore operantur. Quod ergo Christus Jesu instituens Sacramentum Eucharisticum, primoque novum hoc offerens Deo Sacrificium, non elegerit diversam Mensam ab ea, in qua antea Paschalem Agnum comederat; non ideo id fecisse putandum est, quia minore cultu tractandum foret Sacrificium tantæ excellentiæ, quam offerentur infirma Legis Sacrificia, quibus propria dedicata fuerat Mensa: Sed quia Mysteria Eucharistici Sacrificii in ipsa Institutione Discipulorum cordetiam exterioribus signis altius infigi oportebat. Hinc licet Christus in communi Mensa Eucharistiam obtulerit; piaculum tamen enormissimum duxissent Apostoli, quoties saltem eos gravissima non coegisset necessitas, illam offerre super Mensam prophanis prius usibus deputatam; optimeque intelligentes, quod non omnia, quæ primum a Christo facta sunt tempore Institutionis, ab ipsis aut a Fidelibus deinceps fieri poterant, super mundam Mensam a communibus usibus distinctam Sacrificium Eucharisticum obtulerunt.

IV. Altare itaque habuerunt Apostoli, in quo Eucharistiam consecrarent; nec forte unquam eos super communes Mensas Sacrificium obtulisse existimo. Enimvero utut sæpe caruerint ob inopiam quorundam Fidelium, ad quos Evangelicæ prædicationis gratia veniebant, illis ornamentis, quæ ad majorem reverentiam, cultumque Divini Sacrificii requiruntur, difficile tamen est suspicari, quod vel semel caruerint parva aliqua munda Mensula prophanis usibus nondum addicta, super quam dignius Sacra Dona conficerent. Certe non nimia requiritur rerum opulentia ad Tabulam, vel Lapidem præparandum unice Divinis Ministeriis deputatum. De Altaribus apostolici ævi, super quæ Sacrosancta Victima incruente immolabatur, extat Hebr. XIII. 10. sequens testimonium: *Habemus Altare, de quo edere non habent potestatem, qui Tabernaculo deserviunt*. Allegorice hoc loco interpretatur Doctor Angelicus S. Thomas *Altare* pro Christo; sed qui litteram sequuntur S. Jo: Chrysostomus, Theodoretus, aliique Patres Altaris nomine hic intelligunt Sacram Mensam, ad quam Fideles soli, Judæorum autem nemo Tabernaculo deserviens accedere poterant Eucharistiam sumpturi. Hinc opportune ex his verbis Theodoretus differentiam Altaris Christianorum ab Altari judaico, illiusque Victimam esse Divinam, istius vero terrenam,

nam, & mortuam fuisse infert. Altaris lignei, super quod sacrificasse Romæ Apostolum Petrum constans traditio est, adhuc fragmenta servantur in Sacello Ecclesiæ S. Pudentianæ ad lævam posito, quæ patente rima sub lapidea Mensa novi Altaris adhuc cernuntur. Scripserunt Arringhius, & Florentinius, conservatum in Ecclesia S. Praxedis, Altare super quod S. Petrus Romæ sacrificaverat. Verum se talem thesaurum inter alias multas Reliquias habere ignorant optimi Monachi Vallisumbrosæ ejusdem Ecclesiæ cultores, quos interrogavit Clariss. Franciscus Blanchinius Tom. 2. Anastas. pag. 127. Quare forte errore Typographico, vel Ammanuensis Ecclesia S. Praxedis pro Ecclesia S. Pudentianæ apud illos Scriptores, cæteroquin diligentissimos, est posita. Quod in domo Pudentis Senatoris fecit Apos. Petrus, in aliis domibus Christianorum fecisse sive Petrum ipsum, sive alios Apostolos non ambigimus; cum eadem ratio exposceret, eademque reverentia exhibenda Eucharistiæ similem diligentiam non consecrandi in Mensa immunda, & prophanata rebus humanis exposceret.

V. Hanc consuetudinem, quam verissime Apostolicam dicimus, & ab Apostolis fluxisse significat Græcorum Eucologium apud celebrem Goarium pag. 859., servaverunt Ecclesiæ universæ; itaut etiam tempore persecutionis super Altaria unice ad Sacrificium deputatam obtulerint. Hactenus supersunt in antiquissimis Christianorum Cryptis, seu Catacumbis Altaria quæ eruditus Lector inveniet indicata ab Arringhio, & Boldetto, Viris in eo argumento versatissimis; eademque propriis oculis intuebitur Sacra Cœmeteria Religionis gratia visitans. Altarium aperte meminerunt S. Ignatius M. Epis. ad Ephesios, & ad Philadelph. Origenes hom. 11. in Num. Tertullian. de Orat. cap. 10. S. Cyprianus Epis. 40. 42., & alibi sæpissime, S. Firmilianus Epis. ad Cyprian., cæterique plures Ecclesiastici Scriptores. Ex his testimoniis apposite P. Mathæus Petit di Dier Auctor Libri Observat. in Biblioth. Eccl. Du-Pinii pag. 61. Edit. Paris. An. 1691. reprehendit Dupinium, qui scripserat tribus prioribus Sæculis inusitatum fuisse Patribus nomen *Altaris*, ut eo Mensam Eucharistici Sacrificii designarent. Respondit Dupinius in Resp. ad Lib. Observ. § . 12.; suamque opinionem communire studuit Minutio, Origene, & Arnobio, qui opponentibus Gentilibus nulla esse Christianorum Templa, nullasque Aras, reposuerunt Christianis esse Templa, & Aras spirituales; quatenus *Deus in nostra dedicandus est mente, in nostro consecrandus est pectore*. Attamen non video hinc dignam sibi parasse apologiam Dupinium; cum potius idem ipse orthodoxum dogma de Christi reali præsentia in Eucharistia defensurus compellatur adversus Calvinistas utentes iisdem disputationibus Patrum contra Gentiles habitis ostendere nihil aliud consequi, elicique debere ex Minutio, Arnobio, ac Origene, quam quod Christiani caruerint materialibus Aris secundum sensum Gentilium, qui in Aris Divinitatem contineri turpiter existimabant; & ut egregie advertit Sapientissimus Cardinalis, nunc R. Pontifex Benedictus XIV. de Sacrif. Missæ Sect. I. §. 13., in illis prophanas, ac materiales victimas immolabant. Id non ignorabant Dupinius, ac ideo §. 12. addidit Patres etiam priorum Sæculorum Altaris nomine fuisse usos, cum ad Fideles verba faciebant, apud quos nulla erroris in *Altaris* vocabulo suspicio oriri poterat. Addo autem non esse mirum, quod Patres, cum Gentiles alloquebantur, Altaris vocem supprimerent; quoniam non minus Eucharistiæ Sacramentum illis occultare oportebat, quam Mensam illam, in qua Eucharisticum Sacrificium litabatur, ne Altari indicato Christianorum Sacrificia manifestare cogerentur, cum propter Sacrificium Altare nominetur, ut supra di-

dicebamus, & confirmat doctus P. Noury Differt. VII. de S. Ignatii Epistolis cap. 3. §. 1. ubi confutat Calvinistas, qui vocem Θυσιαςήριον, seu Altare a Patribus trium primorum Sæculorum in propria significatione usurpatum fuisse inficiantur.

VI. Tanta vero sollicitudine fuit semper in Ecclesia custodita disciplina super Altare sacrificandi, ut rarissima inveniamus exempla peractæ consecrationis Eucharisticæ extra Mensam Dominicam. Id semel fecisse S. Mart. Lucianum Presbyterum Antiochen. super pectus suum offerendo narrat Philistorgius in Hist. Ecclef. Lib. II. cap. 13. his verbis: *Cum jam jam moriturus esset, & tyrannica vis nec Ecclesiæ, nec Altaris copiam faceret; cumque vincula, & plagæ, ne quidem ut se commoveret, ei permitterent, supinum jacentem supra proprium pectus tremendum Sacrificium peregisse; & tum ipsum participasse, tum aliis, ut de immaculato Sacrificio participarent, copiam fecisse. Peractum est autem hoc Sacrificium in Carcere, cum Sacer Christianorum Chorus, qui illum utpote morientem undique cingebat, Ecclesiæ speciem referret, ac simul munimentum præstaret, ne ab impiis spectari possent ea, quæ gerebantur.* Extant S. Martyris sub Diocletiano passi Acta apud Surium, & Bollandum ad Diem VII. Januar., quæ simul manifestant extraordinaria quadam dispensatione fuisse usum, dum proprium pectus Altaris vice substituit. Fuerat quippe ille prius sollicitus *Mensam in Carcerem inferri*, ut juxta receptos mores Sacrificium offerret, quod in Die Epiphaniæ ab ipso peragi desiderabant Discipuli, priusquam morte eos relinqueret: Sed quia *multi* Gentilium Altare in carcerem inferri non sinebant, propterea visum est ei ob specialem affectum caritatis erga suos in vivo Altari Hostiam conficere, quam sibi, & Discipulis sumendam præberet.

VII. Semel pariter sine Altari sacrificasse Theodoretum Cyri Episcopum refert ipse in Monast. Hist. cap. 20. dicens: *Cum Mares mystici Sacrificii vivendi desiderio diuturno teneretur, rogavit, ut illic*, in ejus Cella, *Divini Doni fieret oblatio. Ego vero libenter obtemperavi, & Sacra Vasa adferri jussi, Diaconorumque manibus utens pro Altari mysticum, ac Divinum Sacrificium obtuli.* Extra consuetos Ecclesiæ mores vagari licitum existimavit Theodoretus, ut vota Monachi morti proximi expleret; ac, ut puto, occasionem præbuit Syro-Jacobitis ipsum imitandi: Etenim eorum morem ita proponit *in Nomocanone* Abulfaragius nempe in defectum Tabulæ, aut Antimensii *sumendum esse folium ex Evangelio in eorum vicem, & supra collocandum Discum, & Calicem: tum in Loco deserto necessitate urgente manibus Diaconorum uti posse Sacerdotem Altaris vice.* Similem plane modum in defectu Sacræ Mensæ admisit Theodorus Cantuariensis Episc. in Lib. Pœnitentiali, licitum esse dicens Presbytero *Missam in Campo dicere, si Diaconus, vel Presbyter, vel ipse Calicem, & Oblationem manibus tenuerit.* Unde autem hanc licentiam hauserit Theodorus, ego non video.

VIII. Id autem mihi exploratum est, quod non omnia, quæ ab aliquo olim Episcopo, vel Presbytero gesta fuerunt bono consilio, ac sine ulla reprehensione, quantumvis ab ecclesiasticis observationibus discreparent, non omnia, inquam, alii imitari poterint. Hinc in Vita ab Auctore Anonymo scripta SS. Faustini, & Jovitæ, qui circa Annum 120. objerunt; in Februar. Bolland. ad diem 13. reperi cap. 1., quod Apollonius Brixiensis Episcopus nec ausus fuerat coram numerosissima copia Fidelium Sacrificium offerre, quia *Altare non habebant, in quo eis firmamentum Corporis Domini* traderetur: sed cum *viderunt* cælitus demissum *Sindonem niveum extensum super Altare... Tunc accedens Apollonius ante Altare*

Do-

Domini ... fecit Missam, & tradidit Corpus Domini, similiter, & Calicem. Observo insuper, quod ad custodiendam Disciplinam celebrandi super Altare, etiam in carceribus Sacrificia nonnisi ara idonea adhibita peracta fuerunt a S. Dionysio Parisiorum Episcopo; nam in append. Vitæ S. Gerardi Abbatis Broniensis num. 32. (Sæc. IV. Bened.) refertur ipsi donatum fuisse *itinerarium Altare, quo S. Dionysius, dum viveret, utebatur; in quo celebrati Missam, dum esset in carcere, Christus ei apparens seipsum sibi dedit*. Usum Altaris ad Sacrificia in carceribus oblata puto viguisse in Africa in Persecutione Gallieni; quia ista furente S. Cyprianus Epis. 4. ad Presbyt., & Diaconos monebat, *ut caute, & non glomeratim* ad Christi Confessorum carceres accederent, & *illuc offerrent: Consulite*, ajebat, *& vidite, ut eum temperamento hoc agi tutius possit; ita ut Presbyteri quoque, qui illuc apud Confessores offerunt, singuli cum singulis Diaconis per vices alternent, quia & mutatio Personarum, & vicissitudo convenientium minuit invidiam*. Tanta hæc cautela a vigilantissimo Antistite præscripta illud maxime arbitror respexisse, ut facilius possent omnia ad Sacrificium necessaria in carceres inferri, inter quæ frequentissime ipse commemorat Altare; quin tamen Gentilibus innotesceret, quod in Carceribus peragebatur.

IX. Lubuit ista proferre, quatenus appareret ex rarissimis illis exemplis celebrati Sacrificii sine Altari non esse consequens, ut ab aliis quoque tentari possit urgente necessitate Sacrificium sine Altari offerre. Mihi pauca illa exempla solum suadent, quod a R. Pontifice fieri posset dispensatio celebrandi sine Ara, ubi gravissima necessitas caussaque occurreret sufficiens tam singularis dispensationis. Quod enim ab aliis aliquando sine crimine factum fuit, quodque sine præcepto divino in Ecclesia servatur, a supremo Universalis Ecclesiæ Pastore quis negaverit iterum alicui posse per dispensationem permitti? At præter singulare Indultum Apostolicum propter defectum Altaris posse aliquem in mensa communi Sacrificium offerre numquam ego concederem, quantumvis diu aliquis Sacrificio salutari carere cogeretur. Revera si numquam juxta probatam a concordi graviorum Theologorum consensu sententiam licet non jejunis Sacrificium offerre, aut sine sacris Vestibus, consecratisque Vasibus: Quomodo id sine Altari unquam licere poterit? An forte minus ad reverentiam Christi pertinet Altare, in quo sacra dona collocantur, quam vestes discernentes ministerium Altaris, ac Vasa contingentia Cœleste Sacramentum? Hinc etsi passim ab Episcopis olim aut peractam, aut concessam legamus Missarum celebrationem extra Loca sacra nullibi tamen ab Episcopis indultum legimus, si pauca superius relata excipiamus exempla, ac forte alterum addatur ex verbis S. Gregorii Nazianzeni in Orat. XIX. *in Funere Patris* dicentis de illo, quod infirmitate gravatus aliquando in domus cubiculo sacrificaverit *sine Sacrario in Sacrario, sine Altaris Sacrificius*; nullibi, inquam legimus alicui permissum Missas facere quando Altare defuisset. Imo vidimus Parisiense VI., Moguntinum Ann. 888., aliaque plura Concilia, quorum testimonia inferius proferentur, quæ expresse caverunt, ne ullibi *sine tabula* Altaris Missæ fierent.

X. Distinguuntur Altaria in duplici classe; quorum alia sunt *Immobilia*, ac Loco stabiliter adhærentia; alia *Mobilia*, ac de Loco in Locum transferenda, quæ proinde *Gestatoria*, *Viatica*, *Itineraria*, *Portatilia* nuncupantur. Extitisse omni ævo in Ecclesiis, Oratoriisque fixas, seu stabiles Aras notissima res est, cum nullum unquam consecraretur Oratorium in quo Altare fixum non fuisset constructum; in cujus consecratione portio præcipua ceremoniarum in

in dedicatione consecrandorum Locorum consistebat. Quapropter vetera illa exempla Consecrationis peractæ domus Pudentis, Cæciliæ, & aliorum Christianorum ab Apostolo Petro, a S. Urbano P., a S. Marcello P. &c., quæ in præcedenti Opere cap. 4. num. 6. protulimus usum immobilium Altarium bene demonstrare possunt. Etiam in cœmeteriis firma hæc Altaria ædificarunt piissimi Fideles, qui cum illuc ab insultibus Gentilium remoti convenirent ad Sacram Synaxim, poterant ibi quoque stabilire Altaria, quin ullo periculo paganicæ prophanationis exponerentur. In Sacris Catacumbis adhuc supersunt hujusmodi immobiles Aræ, nec infrequentes. Fixa denique erant innumera illa Altaria, quæ super sacratissima Martyrum ossa ubique Christianarum Gentium extruebantur. Hujus consuetudinis erigendi Aras super Martyrum Reliquias antequam fælices Ecclesiæ Dies in Constantini conversione illucescerent originem habemus saltem sub Felice I. P., qui die 29. Decemb. Anno 274. Martyr occubuit: *Hic* enim, ut ait Anastasius in Felice, *Constituit supra sepulcra Martyrum Missas celebrari*. Adnotant tamen in hunc Bibliothecarii locum Viri doctissimi apud Clar. Franciscum Blanchinum Tom. 2. Anast. pag. 238., & seqq., quod non tam primo eum ritum instituit S.Fælix, quam singulari Decreto confirmavit ex Apostolica Traditione receptam consuetudinem, ad quam respexisse videtur S. Joannes Apocal. cap. 6. ossa Sanctorum Martyrum *subtus Altare Dei* requiescere videns; ut sicut istorum Animæ sub Altari invisibili Majestatis Divinæ requiescebant; ita sub Aræ visibilis Mensa (Promiscue Aram, ac Altare usurpo communem libenter sequens consuetudinem, quam forte alii non ferent, qui nonullam volunt Veterum rigorem loquendi servare.) eorum Reliquiæ reconderentur. At de usu Veterum Altarium Immobilium pauca hæc indicasse sufficiat.

XI. Præter has Aras Immobiles fuerunt omni tempore necessaria Altaria Viatica, quæ de Loco in Locum translata idoneam mensam præberent celebrando Sacrificio in privatis Ædibus, Cryptis, Campis, Solitudinibus, & ubicunque vel simul congregati Fideles extra Ecclesias collectam celebrabant, aut aliquorum pietas exigebat Eucharisticam Oblationem. Cum enim his in Locis nec essent, nec parari potuissent immobilia Altaria, quæ unice in Oratoriis divino tantum cultui dedicatis affigi debebant, necessaria erat aut illac transferre Viatica Altaria; aut ibi prius Aram dedicare peracta consecratione alibi transferendam, ne inutiliter in prophano Loco, & sine idoneo Custode relinqueretur, quæ jam sanctificata fuerat contactu Divini Sacramenti. Miror autem Thiersium cæteroquin eruditissimum in Dissert. de Altaribus cap. 2. exemplis Luciani, Theodoreti, & Theodori abusum fuisse, ut inde incognita penitus ad Sæculum VIII., & usque ad S. Vulframnum extitisse Altaria portatilia concluderet. Miror sane: nam cum tam multa extent Religionis Antiquorum argumenta in offerendo Sacrificio super Altare, & alias sæpissime primis Ecclesiæ temporibus celebrata fuerint Sacrificia in Locis non dedicatis; necesse foret admittere frequentissime super communes mensas Patres illos obtulisse, quod sane nimis a reverentia debita Eucharistico Sacrificio est alienum. Novit ipse Thiersius Romæ servatum Altare ligneum S. Petri: quid ergo pronius, quam inde inferre etiam similibus in Aris Loco non affixis, ac propterea per se mobilibus, & portatilibus sæpissime tum Apostolos, tum alios Apostolicos Sacerdotes sacrificasse? Sed quod magis miror illud est in patrocinium istius opinionis Acta S. Luciani afferri, ex quibus potius manifeste intelligitur vigens tunc consuetudo transferendi Aras, ut in illis digne Sacrificia fierent;

Cer-

Certe primum de Mensa in carcerem inferendam vel ipse Lucianus religiosus custos ecclesiastici moris sollicite cogitaverat. Aliud itaque illa exempla non suadent, nisi Aras Viaticas quibusdam in Locis nonnihil ampla fuisse, ut cum difficile in remotas partes secum deferri possent, aliter oportebat ibi consulere, dum necessitas celebrandi urgebat. Cæterum ante Vulframnum obierant Sæculo VII. duo Evvaldi, quorum Viaticum Altare infra commemorabimus, imo etiam ipse Thierfius indicavit.

XII. Quam frequenter Veteres usi fuerint Altari Portatili ad sacrificandum extra Oratoria, & Ecclesias deinceps Cap. IV. singula Ecclesiastica Sæcula decurrentes demonstrabimus. Nunc autem advertimus vetitum quidem esse Sacrificium offerre sine Altari; sed nullibi determinate præcipi nonnisi super Altare fixum Missam celebrare. Potius Pasqualigus, aliique ab ipso quæst. 706. de Sacrif. N. Leg. laudati licitum omnino esse etiam in publicis Ecclesiis Aras Portatiles erigere, atque in illis sacrificare tuentur. Sane si absolute Altaris necessitatem perpendamus, sive illud Loco adhæreat, terræque affixum, sive motorium fuerit, sub alterutra structura finis a Sacris Canonibus intentus plene obtinetur, a quibus statuitur illam exhiberi Eucharistiæ reverentiam, ut pro illa singulariter, & unice deputata Mensa adhibeatur. Quod ergo fixum, quod mobile fuerit Altare, non minuit, vel auget obsequium Sacrificio debitum; quia non ex pede, ac fundamento Altaris dignitas sumitur, sed ex superiori mensa, super quam unice in Consecratione Altaris præceptæ ceremoniæ peraguntur. Id unum singulare est Altari immobili, quod specialem quamdam exhibeat dignitatem Loci, ubi fuerit erectum; quoniam ob immobilitatem Altaris magis innotescit Locum illum stabiliter divino tantum cultui esse dedicatum. Cum igitur sine ulla irreverentiæ labe Sacrificium celebrari valeat in Aris Portatilibus, mirum esse non debet, quod passim cernamus similes Aras gestatorias collocari etiam in publicis Oratoriis, atque Ecclesiis, ubi videlicet vel fixæ consecrari, vel in eo Loco ædificari nequiverunt; in quo tamen certis de caussis aliquando novum Altare ad divinorum mysteriorum celebrationem erigere expedit. Morem hunc retinent plurimi Ordines Regulares, qui quotannis etiam in Urbe absque ulla reprehensione in medio Ecclesiarum Aras Viaticas collocant ante sacras Imagines Deiparæ, aliorumque Sanctorum publicæ venerationi expositas.

XIII. Imo si diligentius inspiciamus verum discrimen inter Fixas, ac Mobiles Aras, videbimus etiam has frequentissime in Ecclesiis publicis collocari; ita ut multo, multoque magis numerus Mobilium Ararum numerum Immodilium excedat. Etenim ad propriam Immobilis Altaris rationem non sufficit firmum, terræque affixum fundamentum, nisi ita stabiliter pars inferior cum superiore Mensa connectatur, ut unum simul compositum efficiant. Ista est forma Altaris Fixi, quam Libri Pontificales, & Ceremoniarii supponunt, dum Altaris Immobilis consecrationem describunt. Eandem formam supponunt Canones a Gratiano Collecti Tit. *de Consecr. Eccles.* cap. 1. cap. *Quod in dubiis*: cap. *Ligneis*: cum jubent iterum consecrare Altare, cujus tabula ab inferiore parte ejusdem amota fuerit. At e contra Altaria illa, quæ licet stabilem parieti, terræque affixam structuram exhibeant, eorum tamen Mensa unum corpus non constituit cum subjecta lapidum strue, de Altari fixo non participant; sed superposita Mensa seorsim a reliquo ædificio consecratur, nec amota a sustentaculo, cui aptatur, consecrationem amittit. Omnia pene Oratoria tum privata, cum publica tantummodo hujus generis Altaria habent. Solent quidem in illis aptari consecratæ tabulæ super ædificio muro, fir-

ma-

que ex materia constructo, ut inde nonnulla differentia servetur inter Loca, in quibus solum semel, aut iterum celebratur, & alia Loca, quæ vel perpetuo sunt divino tantum cultui erecta, cujusmodi sunt Oratoria publica, vel saltem ad aliquod non modicum tempus deserviunt celebrationi Missarum, qualia esse solent Oratoria privata ex Apostolico Indulto concessa in domibus Laicorum: Attamen in rigore Altaria ibi erecta sunt tantum de genere portatilium; & proinde seorsim a parte inferiore vices meri sustentaculi gerente consecrantur. Similes Aræ Portatiles non raro collocantur etiam in Ecclesiis insignibus; & hoc solum monere non cessant Episcopi, ut saltem parva gestatoria Arula sic apte inseratur præparato ædificio, ne inter celebrandum contingant pericula effusionis Sacratissimi Calicis. Hoc ipsum IV. Concilium Mediolanen. sub S. Carolo Par. I. Tit. *de Capellis, & Altarib.* his verbis præceperat: *Petra Sacrata ita Mensæ Altaris inseratur, ut nullum offensionis Calicis periculum habeatur; tactu tamen digiti possit dignosci*. Eandem cautelam satis insinuavit Gabriel Philadelphius in expositione Liturgiæ dicens, quod Sacerdos ad Altare accedens in eo collocat Sacra Vasa, *postquam Solium, seu partem Tabulæ Altari impositæ*, quæ nempe a Nostris Altare Portatile vocatur, *scrutatus fuerit*; ne videlicet Calix super illam imponendus effundatur.

XIV. Postquam valde multiplicatus fuit tum Ecclesiarum, cum Altarium in singulis Ecclesiis numerus, difficillimum evenit Episcopis omnia Ecclesiarum Altaria singillatim consecrare; & qui diligentiores fuerunt id fere tantum in Cathedralibus, Parochialibus, aliisque Majoribus Ecclesiis explere valuerunt. Imo rarius omnes Aras in Ecclesia aliqua constitutas valebant eodem modo seorsim solemniter consecrare, nisi ubi plures simul ad dedicationem Ecclesiæ invitabantur Episcopi, quorum singulis singula Altaria dedicanda assignarentur. Exempla habemus collecta ab eruditis Viris Martenio Lib. 2. *de Antiqu. Eccles. Ritib.* cap. 13. num. 5., & Catalani in 2. Par. Pontific. R. Tit. 4. Insigniorum Urbis Basilicarum pene omnia Altaria solemniter fuerunt consecrata: At qua alia in Civitate tanta est unquam copia Episcoporum, quanta Romæ? Hinc Benedictus XIII. apte considerans difficultatem, ut Episcopi non tam singula Ecclesiarum Altaria, quam singulas Ecclesias consecrare possent in propria Diœcesi, contentus fuit in Synodo R. Anni 1725. Tit. 16. cap. 1. pene illud tantum jubere, quod Synodus Londinensis Anni 1237. cap. 1. jusserat, ut Cathedrales, & Parochiales omnes consecrarentur; de reliquis vero minoribus Ecclesiis, aut de singulis Ecclesiarum Altaribus Solemniter consecrandis omnino tacuit, licet ipse suo exemplo tum in Archiepiscopatu Beneventano, cum in R. Pontificatu multos ad frequentanda consecrationis Solemnia excitaverit. Similia plene decreverat S. Carolus in IV. Concilio laud. Tit. *de Ecclesiarum, & Altarium consecratione* dicens: *Ecclesiæ saltem Parochiales non consecratæ infra Annum in Civitate, per Diœcesim vero infra biennium omnino consecrentur. Item Parochialium Ecclesiarum Majora Altaria, quæ consecrata non sunt, quam primum consecrentur*.

XV. Ex his satis confirmatam credimus sententiam asserentem licere etiam in Ecclesiis super Aras Portatiles Sacrificium offerre, nec esse necessarium speciale Apostolicæ Sedis privilegium; sed sufficere facultatem Episcoporum, ad quos jure ordinario pertinet in Ecclesiis ipsorum jurisdictioni subjectis licentiam tribuere erigendorum, destruendorumque Altarium; vel Superiorum Regularium, quibus in propriis Ecclesiis non semel elargita fuit a RR. Pontificibus Innocentio VIII. Julio II. &c. facultas erigendi, transferendi, aliterque per-

permutandi Altaria. Si vero mihi opponatur aliquando a R. Pontifice elargiri privilegium Altaris Portatilis, cujus nos quoque sensum in hoc ipso Opusculo exponemus: repono hujusmodi gratiam non propter merum usum gestatoriæ Aræ postulari, aut concedi; sed ut libera præbeatur licentia Altaris Portatilis erigendi quocunque loco honesto, & congruo extra Ecclesias, & Oratoria, atque ut illic Divina licite peragi possint Mysteria non obstantibus Tridentini Concilii Sanctionibus, quæ licet prohibuerint Missas facere extra Loca divinis tantum cultibus didicata; nullatenus tamen celebrationem Missarum super Aras Portatiles prohibuerunt.

XVI. Quamvis autem Altare Portatile ad Sacrificium adhibeatur etiam in Oratoriis, atque Ecclesiis, fateri tamen opus est ejus institutionem, nomen, ac antiquorum Patrum usum solum respicere celebrationem Sacrificii extra Loca, & Divinis tantum Obsequiis deputata. Imo etiamsi in Oratoriis privatæ domus, in quibus ab Apostolica Sede facultas benigne tribuitur Missarum celebrandarum, alia non possint erigi Altaria, nisi quæ proprie Portatilia sunt, quamvis aliunde formam fixi, & stabilis Altaris præseferre debeant; adhuc tamen privilegium Missarum in Oratorio privato, & privilegium Altaris Viatici valde multum inter se differunt; quia in secundo major amplitudo favoris nullam exceptionem loci honesti, & congrui determinans continetur. Hinc nos etiam secundum hunc merum respectum Altaris Portatilis rationem considerantes præsentem Tractatiunculam eo dirigemus, ut exponamus occasiones, privilegia, modumque celebrandi in Aris Viaticis extra Ecclesias, & Oratoria Quæcunque autem ad hanc rem pertinent, explanare conabimur Veteribus Nova conjungentes.

CAPUT II.

De Materia, & Figura Altaris Portatilis.

I. Exigitam pro Altari Portatili Materiam non melius agnoscere possumus, quam ad Materiam Altaris Immobilis respiciendo, cum Ecclesia saltem Latina diversam in alterutro illorum non probaverit. In Altari Ligneo nonnunquam primorum Temporum Sacerdotes celebrasse omnibus est exploratissimum; idque multo magis est de Apostolis credibile, cum sane difficillimum fuisse nemo prudens ambigere valeat semper parari potuisse lapideas mensas, quocunque illi in Orbis peregrinatione pervenisset. Quare mensa Altaris in Ecclesia S. Pudentianæ asservata, cujus supra meminimus, quamque debito cum honore commemorat eximius Card. Lambertini, nunc supremus Christianæ Religionis Rector Benedictus XIV. de Sacrific. Miss. sect. 1. §. 14., est lignea. Facile etiam sibi persuaserunt Viri plurimi, iique doctissimi, quod primis Ecclesiæ Sæculis inter fervorem persecutionum, quamvis in Cryptis non raro erexerint Altaria Lapidea, quemadmodum sunt illa, quæ adhuc in sacris Cœmeteriis cernuntur, Sacerdotes mensam ligneam passim adhiberent. Neque enim verosimile videtur tantam commoditatem sortitos Fideles, ut in privatis domibus, in carceribus, similibusque Locis Lapidea Altaria habere po-

tue-

fuerint, in quibus Divina Mysteria celebrarentur. S. Sylvestri P. adhuc magno cultu in Sacrof. Lateranensi Basilica servatur Altare ligneum, de quo agit Card. Rasponus de Lat. Basil. Lib. II. cap. 14. Imo quod eodem Pontifici tribuitur Decretum de non extruendis Altaribus ex alia materia, quam ex lapide, invictis monumentis destituitur.

II. Certe post pacem Ecclesiæ in Oriente, & in Africa Altaria aliqua erant Lignea. Testem advoco S. Athanasium Epis. ad Solitar. narrantem, quod Ariani *Subsellia*, *Thronum*, *MENSAM*, *quippe quæ lignea esset*, *...foras elata* ... *susserunt ante vestibulum in magna Platea*. De Africa porro testes sunt S. Optatus Melevitan., & S. P. Augustinus: Ille quidem vastata a Donatistis Altaria describens lignea fuisse demonstrat Lib. 6. cont. Parmenian. dicens: *Quid sit conjurastis? ... Quis Fidelium nescit in peragendis mysteriis ipsa Ligna linteamine cooperiri? Inter ipsa Sacramenta velamen potuit tangi, non LIGNUM*. Meminit vero alter Lib. 5. de Bap. cap. 20. Altaris lignei, & Lib. 3. cont. Crescon. cap. 42. merito ex eo Donatistas accusat, quod Maximianum Bagajensem Episcopum confugientem *ad Altaris Ligna* iisdem lignis super ipsum confractis occiderint. Etiam in Gallia alicubi extitisse Altaria lignea colligitur ex Concilio Epaonensi Anni 509. decernente can. 26., *ut Altaria nisi lapidea Chrismatis unctione non sacrentur*. Multo post adhuc aliquot superfuerunt Altaria lignea, quorum aliqua recenset erud. Martenius Lib. 1. de Antiq. Eccl. Rit. cap. 3. art. 6. n. 5. & 6., illudque in primis tempore Caroli M., de quo loquitur Anonymus in Lib. 1. Miracul. S. Dionysii cap. 20. his: *Solemnis Ara tunc lignea tabula erat, quæ linteo adoperta modum Altaris efferebat*. Alterius Altaris lignei fit mentio a Scriptore Vitæ S. Ludgeri Lib. 1. cap. 25. Similiter *Altare ligneum* invenitur in Litteris Harduini de Maliaco scriptis Anno 1289. Ex Anglia alia addit Vir laudatus exempla ex Willelmo Malmesburiensi in Vita S. Ulstani Lib. 3. n. 14., ubi legitur: *Erant tunc temporis Altaria lignea jam inde a priscis Diebus in Anglia: ea ille per Diœcesim demolitus ex lapidibus compaginavit alia*.

III. Extitisse alicubi Altaria Metallica pene æque firma lapideis, & firmiora ligneis colliget quis ex nonnullis Veteribus Pontificalibus a Martenio editis, dum de Altaris consecratione differit: nam ubi nostrum Pontificale præcipit hoc modo orare; *ut lapidis hujus expolitam materiam ... tuæ ditari Sanctificationis ubertate præcipias*; in illis legitur: *ut Metalli hujus &c.* Quam vim apud nos exerceant verba ista, inferius num. 7. dicemus. Ego certe his non confido. Sed neque ad genus Altarium Metallicorum volo revocare plurimas illas Aras, quas vel argenteas, vel aureas sæpe, & maxime in Anastasii Pontificali legimus. *Ibi* reperitur in Vita Hilari argenteum Altare *pensans Libras* 40. Aliud in Vita Sylvestri, quod Constantinus in Basilica Lateranensi erexit *argento, & auro clusum cum gemmis prasinis, & hjacynthinis, & albis* 210. *ornatum undique*; *pensans Libras* 350. & infra de Basilica S. Laurentii in Agro Verano recenset *Altare ex argento purissimo pensans Libras* 200., & de Basilica SS. Petri, ac Marcellini: *Altare argenteum purissimum pensans Libras* 200. In Vita Sixti III. narratur ipsum Basilicæ Liberianæ dono dedisse *Altare argenteum purissimum pensans Libras* 300. Item: *Altare, & Confessionem S. Mart. Laurentii de argento purissimo*: De aureis Altaribus reperitur in Vita Sylvestri P. Constantinum Ecclesiæ S. Crucis fecisse *Sanctum Altare aureum, quod pensat Libras* 250. Hæc, & similia sicut non persuaserunt eximio Archiepiscopo Bononiensi de Sacrific. Missæ Sect. 1. §. 15., ita nec mihi persuadent, quod Altaria ex mero auro, argentove conficerentur. Potius reor fuisse tantum

rum aureis, argenteisque laminis circumvestita. Hoc modo non semel se explicat Anastasius ipse, tum in Gregorio II. Sect. 182. dicens: *Circumquaque Altaris PARIETES deargentavit*: tum in Leone IV. referens hunc *investisse Altare SS. Sylvestri, & Martini ex argento purissimo*: tum, & clarius, in Vita Hadriani I., ubi ait: *In Basilica SS. Dei Genitricis, quæ est ad Præsepe in Altari ipsius Præsepis fecit laminas ex auro purissimo bistoriis depictis pensantes simul Libras* 105. Similia leguntur in Leone III., quæ profecto aliud non indicant, quam argenteum, aureumque Altaris pallium, & tegumentum; qualia propemodum etiam nostris ætatibus non raro in Ecclesiis cernimus; & quale fuerat *Altare argento paratum unum*, quod in testamento Evverardi Comitis Sæc. X. apud Miræum Tom. I. Diplom. Belgic. commemoratur. Hujusmodi fuerat Altare Ecclesiæ S. Dionysii XI. Sæculo exstructum, & ita descriptum a Sugerio Abb. Lib. de Rebus in administratione sua Gestis: *Sacratus siquidem lapis porphireticus, qui superest Aræ nonminus qualitativo colore, quam quantitativa magnitudine satis aptus concavo ligno AURO OPERTO ipsa vetustate interpolato admodum disrupto cingebatur*. Pariter ad ostendenda aurea vel argentea Altaria non possumus usurpare ea, quæ de aureis, argenteisque *Propitiatoriis* Altaris in Anastasio Biblioth. in Vita Paschalis I. num. 432. & 440. habentur. Enimvero licet eruditus Thiersius illa Propitiatoria cum Mensa Altaris confuderit, tamen ex Anastasio eadem fuisse, ac Confessionem constat. *Propitiatorium vero*, ait l. cit. num. 447. *Sacri Altaris seu Confessionem interius, exteriusque cum regulis suis ex auro purissimo decoravit*. Eo nomine postea Honorius Augustudun. Lib. I. cap. 136. ad Ciborium demonstrandum est usus: Imò, ut feret Cangius in Glossar., Chronicum Comodoliacense apud Stephanotium Tom. 2. Fragm. Hist. MSS. pag. 452. ad Altare portatile designandum usurpavit.

IV. Rarissima igitur mere Metallica fuerunt Altaria, & quæ aurea, aut argentea dicebantur, paucissima ex solido auro, argentoque erant. Nequeo tamen obstinate denegare, quin aliquando Aræ ex mero auro, ac argento erectæ fuerint. Tale mihi videtur Altare S. Sophiæ hoc modo a Paulo Silentiario in descriptione illius Templi expressum: *Columnis porro aureis Sacræ Mensæ EX AURO OMNINO constatæ terga sustentantur, aureisque perinde fundamentis incumbit illa, & pretiosorum lapidum fulgore variegata*. De hac Mensa ita loquitur eruditiss. Cangius in Pauli Silent. descript., & Lib. 6. CPolis Christianæ n. 53. *Sacra Mensa mirabili, & insitato opere inaudita hactenus materia confecta erat: Constabat enim, si Scriptoribus Græcis fides, auro, argento, chrystallo, cæterisque metallis pretiosioribus; præterea margaritis, & omnis generis lapillis comminutis, simulque permistis, constitis, & liquefactis*. Altare ejusdem materiæ, ex qua constabat illud S. Sophiæ, in proprio Palatio erexisse Basilium Macedonem Prophyrogenitus in Bas. Vita cap. 55: testatur. Forte ex solido auro fuerant illa Altaria constructa in Basilica ab Helena ædificata in loco Passionis Christi, quæ *aureis dives Altaribus* a S. Paulino Epis. ad Severum vocatur. Pariter de Pulcheria Augusta refert Sozomenus Lib. 9. Hist. Eccl. cap. 1. eam obtulisse CPanæ Ecclesiæ *auream Mensam* lapidibus pretiosis ornatam. Similiter Altare in Basilica S. Ambrosii ex auro exstructum Anno 832. ab Angilberto 57. Episcopo Mediolan. dici potest ex mero auro; quamvis solidum, ac omnino plenum non fuerit.

V. Communius Altaria ex lapide olim exstruebantur, sicut illa fuerunt, quæ erecta tempore Persecutionum in Cœmeteriis adhuc supersunt. Revera nisi frequenter lapidea fuissent Altaria,

perperam S. Athanasius distincte indicasset ligneam materiam illius Altaris ab Arianis eversi. De hujuscemodi Altaribus allegant omnes S. Gregorium Nissenum orat. in Baptis. Christi ita pulchre loquentem: *Altare hoc Sanctum, cui assistimus, lapis est natura communi, nihil differens ab aliis crustis lapideis, ex quibus parietes nostri exstruuntur, & pavimenta exornantur &c.* Quid simile legitur in homil. 20. in 2. Epis. ad Corinth. S. Jo: Chrysostomi: *Hoc Altare rursum admirationem habet: natura quidem lapis est; Sanctum autem efficitur, postquam Christi Corpus excipit.* Magis deinceps invaluit consuetudo consecrandi super Mensam lapideam; eamque Synodus Epaonensis supra laudata exprese statuit. Etiam in Appendice I. cap. 1. Capitularium Caroli M. hoc Decretum insertum fuit. *Non consecranda Altaria, nisi lapidea.* Ita vero constanter recepta est Disciplina erigendi aras lapideas, ut hanc materiam exigant Vetera Sacramentaria in Altaris consecratione, nec præsens Ecclesiasticus Ritus aliam concedat: quare gravissimæ culpæ adscriberetur aliter Sacrificium, quam super lapideam Mensam offerre. Imo in hujusmodi Ritu bene multi Scriptores, ac præcipue S. Thomas 3. p. q. 83. mysticas rationes considerant, quas ita proponit Simeon Thessalonicensis Lib. 3. de Templo: *E lapide est Altare, quia Christum refert, qui etiam Petra nominatur, tanquam fundamentum nostrum, & caput anguli, & lapis angularis; & quia petra, quæ olim Israelem potavit, hujus Mensæ imago fuit.*

VI. Hæc quidem ad Aras fixas pertinent, quæ præmittere opportunum duximus, ut hinc tutius usurpatam a Veteribus materiam in Altaribus Portatilibus proponeremus: Qualem enim materiam Veteres adhibuerunt in fixis Altaribus parandis, talem quoque in gestatoriis retentam fuisse reperimus. Ligneas inprimis Arulas portatiles tempore apostolico, & persecutionum adhibitas mihi facile persuadeo cogitanti quam sæpe magna rerum penuria laborarent tunc Evangelii Promulgatores, quibus semper Mensæ lapideæ ad Sacrificium offerendum in promptu esse non poterant. Imo suspicor non infrequenter etiam cessatis persecutionibus Sacerdotes majoribus incommodis obviantes circumgestasse parvam Tabulam ligneam Divinis Mysteriis celebrandis idoneam, & consecratam. Forte quia Aræ illæ Viaticæ ligneæ erant, solum nomine *Tabulæ*, aut *Mensæ* nuncupabantur in Actis S. Luciani M., & in Historia Angelorum a Beda scripta, cujus inferius testimonia dabimus. Certe hæc vocabula nude proposita ligneam materiam indicare videntur. Diu post retentum usum ligneorum portatilium Altarium adverto in Scriptore Anonymo Lib. 1. Miracul. S. Dionysii cap. 20. (Sæc. 3. Bened. Par. 2.), ubi de Monachis Sandionysianis proficiscentibus in Castra Caroli M. adversus Saxones pugnantis tradit, quod illis *LIGNEA TABULA erat, quæ linteo adoperta modum Altaris efferebat.*

VII. Fuisse aliquas Aras portatiles ex mero Metallo affirmare non possum, quia uuice in ordine MS. Arelatensis Ecclesiæ apud Martenium Lib. 2. de Ant. Eccl. Rit. cap. 17. reperio Metallum pro Tabula Viatica expressum. Imo nec absolute me movet ad Metallica Altaria admittenda, quod nomen *Metalli* in Ordinibus inveniam: Etenim etiam in R. Pontificali idem nomen adhibetur, nec tamen dubitare possumus esse necessariam materiam lapideam. Ita quippe in una formula precis recitanda in consecratione Altaris Portatilis dicitur: *Quæsumus Omnipotens Deus universarum Rerum Rationabilis Artifex, qui inter cæteras Creaturarum formas LAPIDEUM METALLUM ad obsequium tui Sacrificii condidisti.* Extat eadem oratio in prædicto Ordine Arelatensi, & aliis nonnullis.

Pro-

Profero igitur eorum testimonia, quæ consuetudinem Veterum auro, argentoque circumvestiendi & ornandi easdem Aras ostendant. Ita Helgaldus in Vita Roberti Francorum Regis unum commemorat Viaticum Altare *auro, & argento mirabiliter paratum*, quod Ecclesiæ Aurelianensi legavit. Similiter de Altari, super quod in Carcere celebraverat S. Dionysius Parisiorum Episcopus, legitur in Append. Vitæ S. Gerardi Abbatis Broniensis num. 32. Sæc. IV. Bened. illud fuisse circumductum argento Capita Apostolorum repræsentante. Meminit quoque Hugo Flaviniacensis in Vita Ricchardi Verdunensis num. 8. (Sæc. VI. Bened. ad 14. Junii) Altaris gestatorii *ex auro purissimo*, quo S. Abbas utebatur. Demum meminerunt plures Altaris portatilis Ecclesiæ S. Emerammi Ratisponæ sub Henrico IV. Imperat. parati, & ponderantis Marcas auri 67.

VIII. Communius autem Aræ Viaticæ octavo, aut nono Sæculo ex solo lapide confici cœperunt. Recitat eruditus Martenius loc. cit. num 2. verba quædam ex Codice Monasterii Dionysiani prope Parisios, in quibus dicitur Carolum Calvum dono dedisse *Altare portatile de Marmore Porphyretico per quadrum auro incluso*. Hincmarus pariter non alia ex materia volebat sibi a Presbyteris extra Ecclesias Sacro operaturis Tabulas Viaticas consecrandas offerri cap. 3. Capitulor. ad Presbyteros, quam *de Marmore, vel nigra petia aut litio honestissimo secundum suam possibilitatem*. Insuper lapidea fuisse illa Altaria gestatoria, quorum fit mentio Lib. 6. Capitular. Regum Francorum cap. 205. Lib. 7. cap. 316., & alibi, facile credo, cum ibi absolute *Altare* nuncupetur. Revera Altaris nomen nude prolatum optime intelligitur de Altari lapideo, quemadmodum reliqua immobilia Altaria tunc ædificari consueverant. Hinc sequentibus Sæculis, in quibus dubio procul ex lapide efformabantur Aræ Viaticæ, has mero Titulo *Altaris* portatilis nuncupatas fuisse adverto unde illico, & satis cognoscebatur materia, e qua effingi debuerant. Aperte porro Scriptores XI. Sæculi Ivo Carnotensis Epist. 72., & 80., ac S. Anselmus Epist. ad Willelmum Abb. Altaria gestatoria fuisse lapidea supponunt. Ille quidem distinguit Tabulas ligneas ab Altari portatili, quod iisdem inseritur: Iste expresse meminit *Lapidis*, quo gestatorium Altare efformatur. Eundem morem sequentes ætates continuo custodiverunt, videlicet construendi ex lapide Altare Viaticum; Unde Ordines editi a Martenio laudato, & ab optimo Viro Josepho Catalani Tom. 2. Commen. Pontific. Rom. Tit. 5. illud appellant *Lapidem Itinerarium*. Matthæus Parisius ad Annum 1235. vocabat *Altariolum Lapideum*. Viget hæc Disciplina inter Latinos, (De Antimensiis Græcorum, & Tabulis Orientalium vices Altaris portatilis gerentibus Cap. sequenti aliqua adnotabimus.) apud quos communiter adhiberi solet lapis etiam ad cooperiendum Sepulchrum Reliquiarum in Altari excavatum, ut ita plenissime Ritum Altaris lapidei observent. Tantum rigorem non ubique retentum vidi in Ordinibus editis a Martenio Lib. 2. cap. 17., & maxime in Ordine III., qui fuit Ecclesiæ Arelatensis.

IX. Altas nimis egit radices hujusmodi Disciplina celebrandi in Ara Viatica lapidea; ac propterea concorditer affirmant Doctores, quod a nullo Episcopo possint alterius materiæ Altaria consecrari, nisi specialis accesserit dispensatio Apostolicæ Auctoritatis. Hanc vix unquam sperandam judico, cum & facile sit ubique Gentium vel Lapides mediocris latitudinis reperiri, vel ex aliis vicinis regionibus deferri. Addo, quod illa symbolica consideratio in usu Altaris lapidei tam intime mentes multorum pervasit, ut pene illis scandalum ingereret, si Christi lapidis angularis Mysteria alibi, quam super lapidem of-

offerrentur. Sufficit autem quicunque lapis, ac cujuscumque coloris, dummodo sit idonee perpolitus, ac ut decet Rem Divinam mundus; quoniam Canones non colorem, sed substantiam lapidis præscribunt. Noverant quippe Canonum Conditores non ubique ejusdem coloris marmora, aut Lapides reperiri. Quia vero cocti lapides, gypsumque, ac similia non lapideam, sed terrenem habent conditionem, ideo sunt inepta ad subministrandam materiam convenientem Altaris efformandi, quamvis in se magnam firmitatem obtinere valeant. At de priore parte hujus Capituli satis.

X. Circa formam Altaris Portatilis non semper consimiles extitisse Ecclesiasticos mores facile unusquisque apud semetipsum statute, cum aliquam diversitatem nonnumquam fuisse in Aris Immobilibus ostendant, qui accurate de istis disseruerunt. Modo majoris, modo minoris amplitudinis habuisse antiquos Patres Altaria gestatoria existimo, quia sæpe eorumdem usus non tam propter commoditatem solius Sacerdotis, aut unius Familiæ erat, sed ad magnæ multitudinis devotionem explendam dirigebatur. Profecto dum primum in domibus, & clanculum a Paganorum insidiis conveniebant ad synaxim Fideles mutuo se signo admonentes, ut sæpe necessarium ipsis fuerat Altare portatile; ita non angusta esse debebat Mensa, in qua copiam panis, & vini consecrandam, & adstantibus distribuendam imponere oportebat; quemadmodum factum legimus in Vita SS. Faustini, & Jovittæ superius laudata. Ut plurimum autem minoris molis fuisse Aras Viaticas præ Fixis ego non dubito, cum ipsamet difficultas in transferendis gravioribus ponderibus argumento sit probandæ illarum angustiæ. Si quis vero me interrogaret, an primis temporibus solerent Aræ Viaticæ tam modicæ latitudinis usurpari, quemadmodum postea, & maxime ætate nostra permittuntur? nescirem quam certam responsionem reddere. Attamen hoc saltem affirmarem, quod aliquando fuerunt nostris ampliora Altaria Viatica, aliquando autem nostris pene conformia. Nam nisi unius, alteriusque palmi latitudinem excessisset Mensa portatilis tempore S. Luciani, non nimis arduum fuisset illam insciis Paganis in Carcerem introduci. Præterea mediocriter ampla videntur fuisse gestatoria Altaria, quæ in Castris Imperatorum, ac Principum deferebantur; quia ubi splendide, etsi in Campis, & inter Militum papiliones, Divina Officia, ac Sacramenta peragebantur; ubi magnus Clericorum comitantium numerus aderat; ubi portatiles etiam Ecclesiæ per longa itinera ferebantur, facile simul eo poterant amplæ Aræ Viaticæ deferri. *Quatuor pedes* habuit illud *Altare* portatile de Marmore porphyretico, quod Carolus Calvus, ut diximus, Monasterio Parisiensi S. Dionysii donavit.

XI. Quod autem etiam olim fuerint Altaria Viatica modicæ amplitudinis, & pene nostris similia, atque unice capacia ad Sacrorum Donorum sustentationem, valde credibile apparet ex eo, quod arduum, molestiusque erat, secum in longis itineribus ampliores Aras transferre, dum interim satis dignitati Eucharistici Sacrificii minori Arula consuleretur. Deinde quam ægre in carceribus, in ergastulis, in aliis Locis, in quibus afflicti tenebantur Christiani æstu sævientium Gentilium, potuissent ampliores Mensæ inferri? Certe S. Cyprianus Epist. 4. jubebat quidem Presbyteris in Carceribus *Sacrificium offerre*, sed tanta cautela, quanta opus erat, ne Mysteria Divina Gentilibus proderentur, quæ ad solamen Sanctorum Confessorum complebantur. Manifestius adhuc declaratur angustia lapidum itinerariorum ex Hincmari Capit. 3., quo Presbyteris præceperat *secum*, dum expediret, deferre portatilia Altaria lapidea, tanto difficilius ferenda, quanto latiorem mo-

molem habentia. Addo Ivonem, & Anselmum laudatos, qui exigentes ut in Tabulis Ligneis, & in aliquo competenti substratorio compactæ, & firmiter affixæ consecrarentur Aræ Viaticæ hoc ipso declarabant lapidem consecratum, in quo proprie Altaris ratio consistit, valde angustum fuisse, ac ad instar propemodum Altarium portatilium, quæ nunc quoque usurpantur; quæque proinde ad majorem firmitatem, ubi commode fieri potest, subjectæ Tabulæ inferuntur. Binas angustissimas Aras Viaticas se vidisse in Monasterio Leodiensi S. Laurentii testatur Martenius Lib. 2. cap. 17. num. 3. Prior ex porphyrio consecrata Anno 1061. habebat longitudinem unius tantum pedis, & latitudinem semipedis. Altera ex lapide viridi consecrata Anno 1137. habebat duos in longitudine pollices, & tres in latitudine; itaut ob nimiam angustiam limbus metallicus addi debuerit. Ritus Ecclesiastici præsentes adhuc mediocrem, imo modicam latitudinem Altaris portatilis admittunt; sed tantam exquirunt, quanta sufficiat ad commode collocanda Divina Dona: quare dum per amplitudinem duorum pene palmorum consulitur commoditati itinerantium, ac faciliori translationi Viaticæ Aræ, simul prospicitur dignitati Sacrificii super illam commode collocandi. Similem latitudinem optabat S. Carolus in IV. Concilio Mediol. Par. 1. Tit. *de Altar.* dicens *Quæ quidem Petra longitudine ne minor sit UNCIARUM viginti, latitudine sexdecim*.

XII. In Aris Viaticis retinetur figura quadrata, cum alia figura in parva Mensa vel minus decens videretur, vel sustentationi Sacræ Oblatæ minus idonea foret. Hanc quadraturam exprimit Codex antea indicatus Monasterii S. Dionysii, & magis consona apparet omnibus Ordinibus, qui describentes Ritus in consecratione Altaris portatilis eundem lapidem *in quatuor angulis* Sacro Chrismate inungi jubent. Demum vix alia magis apta figura dari poterat huic Altariolo; maxime cum etiam alicubi fixa Altaria quadrangula fuerint teste Ven. Beda Lib. 5. Histor. Anglor. cap. 57. Adeatur Martenius Lib. 1. de Ant. Eccl. Ritib. cap. 3. ar. 6. num. 8., ubi tradit a se visum in Ecclesia Turonensi vetustissimum Altare quatuor circiter pedum in quadro.

XIII. Unicus porro debet esse lapis, quo formatur Altare Portatile, sicut communiter requirunt Scriptores Cæremoniarii, & Episcopi, qui non solum renuunt duos inter se conjunctos lapides consecrare pro Ara Viatica, sed etiam exigunt, quantum locorum opportunitas patitur, unicum integrum lapidem pro Altari immobili. Aliqui tamen plus æquo commodiori delationi Altarium Viaticorum indulgentes putant libere posse eadem construi artificiosa quadam unione duorum lapidum, qui metallico vinculo conjuncti, vel in capsula lignea cohærentes facile ad instar libri claudi, & extendi valeant. Ne istis subscribamus vetat communis contraria consuetudo, quam sicut vigere non ignorabant, ita nec illi resistere debebant, qui talia scripserunt: Etenim in rebus ad Disciplinam spectantibus sæpe tota caussa obligans a mera consuetudine oritur. Mallent quidem a nobis aliquem Canonem Ecclesiasticum allegari; a quo aperte præscriptus fuerit unicus lapis in Ara Viatica. Attamen quæ necessitas urgebat de ea re specialem condere Legem, cum generalis consuetudo Legis vicem gereret? Cæterum satis Ordines Ecclesiastici declarant necessitatem unius lapidis pro Ara Viatica, cum *LAPIDEM* itinerarium appellent constanter, & numquam verbo pluralitatem lapidum exprimente utantur. Præterea ipsa angustia Altaris Viatici suadet unitatem lapidis, cum ideo angustas Aras toleret Ecclesiastica Disciplina, ut facilius in longis itineribus deferantur. Certe ad tam moderatam latitudinem redactus est lapis itinerarius, ut qui conquereretur

de

de difficultate translationis, potius mereretur privilegio Altaris portatilis despoliari, quam illi permitti, ut ad formam Libri claudendi, & aperiendi idem effingeret. Denique apposite retinetur mos construendi Altare unico lapide, quia magis hæc unitas ducit ad significationem symbolicam in Altari lapideo repræsentatam, Christi videlicet, qui unica est spiritalis petra, & fundamentum. Scio equidem extitisse Altaria lapidea, etiam antequam pietas Scriptorum Græcorum, Latinorumque mysticam illam considerationem cogitaret: Sed neque ullus merito contradicet, quod sicut superaddita prædicta mystica contemplatione tenacius observatur disciplina ex solo lapide efformandi Altaria; ita simul vividior repræsentatio ejusdem mysterii per unitatem lapidis sit facienda.

CAPUT III.

De Consecratione Altaris Portatilis.

I. SÆPE Veteres de Altaribus consecrandis loquentes, vel non distinxerunt inter Aras Immobiles, atque Viaticas; sed universim morem Ecclesiæ commendabant non alibi Divina Mysteria offerri permittentis, quam super Altaria Deo singulari ratione consecrata, quemadmodum fecerunt Auctor Libri de Eccles. Hierar. cap. 4., & Patres Concilii Agathensis Can. 14., ac Epaonensis Can. 26. Vel si specialiter respexerunt ad Altaria Immobilia, non propterea excluserunt Altare Viaticum, quod dedicare oportebat eadem penitus ex caussa, ob quam reliqua Altaria consecrabantur. Enimvero caussa dedicandorum Altarium, quam abunde aperiunt preces, ac cæremoniæ ex vetusta traditione in consecratione illorum observandæ, eo diriguntur, ut debitam Christo reverentiam exhibeamus, illic ejus Sacra Pignora collocando, ubi facta primum fuerat sanctificatio: Hinc Divina beneficia largius in Offerentes Sacrificium diffluere postulantur, quatenus illud magis acceptum Deo ex eo reddatur, quod in sanctificatis Altaribus offeratur. Hæ sunt rationes, quæ omni tempore suaserunt Ecclesias, & Altaria dedicare; easque insinuarunt B. Ambrosius in fine Libri de Exhort. Virgin. num. 94. S. Gregorius Nissenus orat. in Bapt. Christi, cæterique plures, quorum sententias post Divum Thomam 3. Par. q. 83. ar. 3. ad 3. Bellarminus, Bona, Alexander, Juenin, Martenius, Catalani, Berti, aliique multi Theologi, ac Liturgici Scriptores celebres illustrarunt. Antiquorum testimonia non recenseo, ne sermonem protrahere cogar in re satis certa: Illa autem indicasse sufficiat, ut respondeatur Thierslo, qui in erudita Differt. de Altaribus cap. 2. credidit nullum fide dignum Auctorem indicasse primis quinque Sæculis Consecrationem Altaris. Sane Eusebius solus sæpe de Ecclesiarum Consecratione loquens potuisset satisfacere Thierslo; nam cum frequentatam ubique Consecrationem Ecclesiarum commemoret, abunde indicat consecrata Altaria, quæ sunt præcipua Ecclesiarum pars. Movit Thiersium S. Jo: Chrysostomus, dum hom. 20. in 2. Epis. ad Corinth. dixit Altare *natura* esse lapidem, & sanctum effici ex Christi Corpore. Sed etiam S. Gregorius Nyssenus similia, imo clariora protulit, quia meram conditionem Mensæ lapideæ considerabat; adhuc tamen specialem benedictionem factam Altaris aperte indicavit

vit verbis infra num. 15. recitandis. Hæc adnotasse obiter sufficiat. Interim vero concludimus, quod illa ipsa caussa, quæ semper suasit consecrare Altaria fixa, debuit simul exigere consecrationem Altarium Viaticorum, in quibus non minor, quam in cæteris Christo reverentia est exhibenda.

II. Imo si quid discriminis collocandum foret hac in re inter Altaria Viatica, & Immobilia, videretur gravius crimen committi prætermissa consecratione eorum, quæ propterea parantur, ut extra Loca dedicata ad dignam Sacrificii immolationem deserviant. Nam licet Altaria immobilia consecrata non essent, Locus saltem ipse, in quo Missæ peragerentur, consecrationem haberet; atque ideo non tanta Divino Sacramento injuria irrogaretur, quanta foret, si Sacrificium nec in Loco, nec in Altari consecrato celebraretur. Hæc propono non quasi ignarus necessitatis consecraudi tum Locum remotum, nempe Ecclesiam; tum Locum proximum Sacrificii, nempe Altare; Sed ut ex necessitate consecrandorum Altarium immobilium, quamvis in Ecclesia jam consecrata existentium, vehementius urgeam necessitatem consecrationis Altarium Viaticorum, atque tutius inferam apud Veteres non fuisse prætermissam istorum consecrationem, cum neque prætermisissent Altaria fixa in Oratoriis dedicatis stabilita consecrare.

III. Quamobrem licet tam antiqua proferre non possimus testimonia, quæ aperte respiciant consecrationem Altaris Viatici, quemadmodum alia in veteribus Patribus, ac vetustis Sacramentariorum Libris reperiuntur, quæ directe deferuntur ad Altaria immobilia; non tamen inde minora cogitare debemus fundamenta Consecrationis Altarium Viaticorum, quam pro fixis Altaribus extent. Ideo autem sæpius Patres de consecratione Altarium loquentes immobilia, locoque affixa Altaria considerant; quia sæpius commemorant consecrationem Altaris, dum disserunt de consecratione Ecclesiæ, in qua antiquitus sicut fixa tantum extruebantur Altaria, ita in istorum consecratione præcipua portio Solemnitatis peragendæ in Ecclesiæ dedicatione versabatur. Militat nunc prolata ratio in Sacramentariis Gelasiano, Gregoriano, & similibus, in quibus non fit mentio consecrationis Altarium Viaticorum, quia consecrationem Altarium ea occasione describunt, qua Ritus servandos in consecratione Ecclesiæ proponunt. Si autem quæratur, quare saltem distinctum non posuerint Titulum Sacramentaria pro consecratione solius Altaris; cito respondeo distinctum hunc Titulum bene prætermitti potuisse, cum ferme nulla esset diversitas Ritus, sive Altare tantum consecraretur, quando Ecclesia non dedicabatur; sive illud consecrandum foret inter Solemnia dedicationis Ecclesiæ. Poterant itaque Sacri Antistites eodem Ordine in Sacramentariis expresso uti, dum consecrabant Altaria Viatica, aut Altaria recenter erecta in Ecclesiis jam consecratis, quo utebantur, dum Altaria immobilia consecrabant tempore dedicationis Ecclesiarum, hac unica facta differentia, quæ per se nota erat, ut tunc prætermitterentur ea omnia, quæ in Sacramentariis, Librisque Pontificalibus non referebantur ad Altare ipsum, sed parietes, & pavimentum Ecclesiarum respiciebant. Quamobrem illa, quæ ex Sacramentariis proferuntur pro dedicatione Altarium Immobilium, sunt mihi clara testimonia, quibus necessitas consecrandi Aras Viaticas ostendatur.

IV. His nostris assertionibus vix quemquam puto merito contradicturum, non solum quia etiam recens Ritus dedicandi Aras Viaticas totus decerptus appareat a Ritibus descriptis in Titulo consecrandarum Ecclesiarum; sed etiam quia contradictores cogerentur asserere olim sine consecratio-

tio-

tione relicta fuisse quædam Altaria, quæ in Ecclesiis ipsis jam consecratis postea erecta, atque in illis subinde Divina Mysteria celebrata fuerunt. Horum Altarium in Ecclesiis ædificatorum, nec tamen inter Solemnia dedicationis Ecclesiæ consecratorum exempla profero ex M. Gregorio Lib. 6. Epist. 49., ubi refert Palladium Santonensem Episcopum Ecclesiam ædificasse, atque *illic tredecim Altaria* construxisse, quorum *quatuor* necdum *dedicata* remanserant. Insuper Sæculo VIII. in Basilica S. Pauli Via Ostiensi erant quinque Altaria, sicut constat ex lapide litterato sub Gregorio III., qui adhuc in eadem Basilica custoditur, quemque edidit Cl. Blanchinus Tom. I. Anastas. num. 38. Quis vero ambiget diu post constructionem, & dedicationem Basilicæ a Constantino extructæ illa Altaria dedicata fuisse, cum ante sextum Sæculum vestigia nulla consuetudinis ædificandi plura Altaria viderim; imo potius persuasum habeant eruditi Viri quinto adhuc Sæculo in singulis Ecclesiis unicum Altare extitisse. Addo verosimillimum videri, etiam postquam numerus Altarium multiplicari cœpit, nec omnia fuisse simul erecta, nec simul omnia consecrari potuisse, dum Ecclesiæ dedicabantur; ac proinde aliqua illorum consecrari oportuisse multo post Ecclesiarum consecrationem. Novi quidem ab exemplis adductis a Martenio Lib. 2. de Ant. Eccl. Rit. cap. 13. n. 5., & Catalan Tom. 2. Pontific. Tit. 2. quod plures Episcopi consueverant in Ecclesiarum æneniis convenire: At neque hoc perenniter, nec ubique fieri poterat; & ubi multi aderant, non omnes forte sufficiebant consecrandis eodem die singulis Ecclesiarum Altaribus.

V. Verum quid ultra laboro in hac re ostendenda, aliquando scilicet Veteres consecrasse Altaria seorsim a consecratione Ecclesiarum, cum in veterrimo Missali Francorum edito a Ven. Card. Thomasio Titulus *ad consecrandum Altare* inveniatur; neque in illo ulla vel minima misceatur cæremonia ex illis, quæ peculiariter adhibentur in dedicatione Ecclesiarum. En autem egregium monumentum ex uno veterum Sacramentariorum ordine deprømptum, quod æque complectitur Altare Viaticum, ac Immobile. Tantæ Antiquitatis alios Sacramentarios Codices non vidi hactenus editos, e quibus Titulus pro consecrandis Altaribus distinctus a Titulo consecrationis Ecclesiarum appareret. Attamen non omnia supersunt Veterum monumenta, & nisi eorum copiam temporum edacitas de vorasset, forte alia plura præsto essent nobis testimonia similia laudato Francorum Missali; cum probabile sit similes Codices fuisse descriptos ad usum aliarum Ecclesiarum. Certe antiquus Ordo Romanus ab Hitorpio editus, in quo extat *Præfatio Tabulæ itinerariæ*, Chrismationem, ac propterea Consecrationem Viatici Altaris innuit. Edidit Cl. Martenius nonnullos hujus generis Ordines, alterumque addidit Catalanus Vir eruditus ex Bibliotheca Angelica Urbis, in quibus legitur distincte Titulus *Dedicationis*, seu *Consecrationis Lapidis*, seu *Altaris itinerarii*, aut *gestatorii*: sed antiquior ex his Codicibus non altius, quam ad Sæculum XII. ascendit.

VI. Quamquam autem desint alia antiqua Sacramentaria ad confirmandam Disciplinam consecrationis Altarium Portatilium, non desunt quædam aliunde desumpta indicia, ac testimonia ad rem eandem pertinentia. Et primum laudata Acta S. Luciani abunde suffragari videntur; cum non aliam cogitare valeam caussam, cur in carcerem inferri Mensam desiderasset Sanctus Presbyter ad Sacrificium offerendum, nisi quia sancta consuetudo solum super Mensam sanctificatam Dei Dona consecrandi etiam tunc servabatur. Imo quare deficiente Mensa S. Martyr proprium pectus potius elegit, & non mundas manus aliquorum adstantium Fidelium,

lium, super quas commodius peragеretur oblatio? Certe ubi Theodoretus, aliique sibi licere existimarunt sine Altari Missas facere, manibus Diaconorum, Presbyterorumque defectum Altaris suppleverunt. Ego quidem, arbitror, quod super manus adstantium non fuerit ausus sacrificare Sanctissimus Martyr, quia cum nullus illorum esset sacris ordinibus initiatus, necessarium ei fuerat suum pectus substituere, ut Persona consecrata Mensæ consecratæ vices gereret; quemadmodum Theodoretus ipse consecratis manibus Presbyteri utens in Cella Maris unice licuisse super locum aliquo modo consecratum Sacra Dona offerre abunde ostendit.

VII. Suadet insuper usum celebrandi super consecratas Aras Portatiles tanta illa diligentia, quam tum Constantinus, tum reliqui Orthodoxi Principes, quorum infra mentio erit, religiose tenuerunt, ut in ipsorum castris propter Sacrificium offerendum non solum Sacerdotes, ac Diaconi adessent, verum etiam Ecclesiæ Portatiles, eæque nonnumquam prius Benedictione Sacerdotali sanctificatæ deferrentur, ut in campis forma Ecclesiæ repræsentaretur. Tanta hæc sollicitudo, tanta reverentia erga Sanctissimum Sacrificium multo magis exigebat deferri a Sacerdotibus Altare jam antea consecratum. Id magis evidentius elucescit pro illis occasionibus, in quibus Principes ad Bella profecturi etiam sacra Sanctorum Lipsana a Sacris Ministris in Castra transferri satagebant.

VIII. Denique absque ulla ambiguitate Disciplinam celebrandi super Altare Viaticum prius sanctificatum sequentia apertissime declarant. *Dedicatam* vice Altaris *Tabulam* secum Evvaldos detulisse testatur Beda Lib. V. Hist. Anglor. cap. 11. Presbyteris suis Tabulam lapideam primum ad se deferri *ad consecrandum* jubebat Hincmarus cap. 3. cit., super quam postea Sacra Mysteria *secundum Ritum Ecclesiasticum* agere valerent. Synodus Parisiensis VI., Synodus Moguntina Anni 888., ac Capitularia Regum Francorum permiserunt quidem caussa itineris sub dio, seu tentorio celebrare; sed expresse *Tabulam Altaris consecratam* postulabant. Ita statuit Concilium Moguntinum Can. 9. *In itinere vero positis, si Ecclesia defuerit, sub dio, seu in tentoriis, si Tabula Altaris, cæteraque Ministeria Sacra ad Officium pertinentia adsunt, Missarum Solemnia celebrari permittimus*. Similia multa congeri possent, nisi certo constaret, quod tanto copiosius abundant testimonia consecrationis Aræ Viaticæ, quanto ex inferioribus ætatibus illa promuntur.

IX. Orta autem fuerat controversia Sæculo XI.; utrum Altaria Viatica consecranda essent affixa tabulæ, an vero sufficeret meros lapides consecrare seorsim a tabulis deferendos, ubi necessitas, vel opportunitas postulasset extra Oratoria divino tantum cultui dedicata sacrificare? S. Ivo Carnotensis, & S. Anselmus Cantuariensis priori sententiæ tam firmiter adhærebant, ut simul existimarent amitti Viaticorum Altarium consecrationem, quoties ab inserta Tabula amoverentur. *Portatilia Altaria*, inquit S. Ivo Ep. 72. ad Gerardum S. Gandregesili Abbatem, *non aliter consecramus, nisi vel in tabulis ligneis, vel in aliquo competenti substratorio compacta, & firmiter sint affixa. Unde licet de loco ad locum portentur, non tamen de loco, in quo consecrata sunt, moventur. A quo si avulsa fuerint, sicut cætera Altaria, denuo sunt consecranda*. Eundem pene tenorem tenuisse videntur postea quædam Ecclesiæ, cum ultimo loco a Martenio Lib. 2. cap. 17. editus Ordo *ad consecrandum Lapidem itinerarium* videatur morem illum supponere his verbis: *Primo concavetur Tabula Lignea, & postea aptetur desuper lapis quadratus politus, & planus, & imponatur in ipsam tabulam immobiliter, & fixe*.

X. Pariter displicebat S. Anselmo con-

consuetudo consecrandi nudos lapides non affixos; unde ita scribebat Willelmo Abbati: *Cavendum existimo, ne Altare gestatorium consecretur sine fundamento, quod multi custodiunt, & fere ubique custoditur; quamvis in Normannia, cum ibi eram, non servaretis, sed nudi lapides nusquam affixi consecrarentur: Quod ego non damno, nec tamen facere volo.* Non placebant S. Viro Aræ istæ a suo fundamento amotæ propter mysticam rationem, quam ipse contemplabatur in hac Altarium stabilitate dicens: *Altare vicem fidei christianæ tenet, & sicut nonnisi in Altari Sacrificium nostrum offerimus, ita nonnisi recta fide Sacrificia bonorum operum offeramus, si & Deo placere volumus: Sicut igitur fides mota a suo fundamento, quod est Christus, & a sua stabilitate jam non est fides; ita Altare motum a suo fundamento jam non est Altare, sive quod de eadem materia totum, sive de alia fiat Altare novum, & aliud, quod fuerat Altare, videtur; ideo consecrandum.* Ex hac symbolica ratione, quæ ipsi plurimum persuaserat suæ adhærere sententiæ, S. Anselmus *gestatorium* Altare consecrare nolebat. Verum cum ipsamet Petræ stabilitas Christum præsignare valeat, adhuc eandem significationem servabit lapis ipse, quantumvis sine tabula consecretur, ut facilius de loco in locum transferri possit.

XI. Hinc tantus rigor, quem voluissent Sanctissimi illi Viri ad majorem decorem Altaris Portatilis, non fuit deinceps retentus, quia satis consultum videbatur Dignitati Sacramenti Eucharistici, cujus caussa lapides consecrantur, si super istos Divina peragerentur Mystéria, quocunque deinde loco, ac mensa honesta iidem lapides collocarentur. Non negaverim tamen SS. Ivonis, & Anselmi placita forte roborari potuisse exemplis quorumdam Veterum, & verosimiliter ex consuetudine, quam servabant Sacerdotes comitantes ad Castra Reges piissimos, cum valde mihi probabile appareat non solum lapides, verum etiam aptas, ac destinatas sacris sustinendis lapidibus mensas secum detulisse. E' contra non dubito, quin modus consecrandi meros lapides, ac seorsim a mensa transferendi, fuerit magis etiam Veteribus frequens non tantum in Ecclesiæ primordiis, cum Apostoli, ac Apostolici Sacerdotes præcipue tempore persecutionum tantum onus secum ferre non poterant; verum etiam postea, cum sæpe difficile Sacerdotibus itinerantibus esse debuerat Altare Viaticum simul cum proprio suppedaneo secum deferre. Revera quæ ex Hincmaro indicavimus, quæ de S. Luciano, & Evvaldis diximus, meram Tabulam delatam suadent. Posteriora autem tempora multo magis demonstrant receptam consuetudinem consecrandi nudos lapides, cum Sacramentaria, Ordinesque ad Altarium itinerariorum consecrationem spectantes nihil de suppedaneo tradant.

XII. Inter Græcos loco Lapidis, aut Tabulæ consecratæ adhibentur Antimensia, quæ, ut exponit eruditus Goarius in Commen. Euchologii, sunt *quasi sacræ mensæ vice assumpta Græcorum Altaria Portatilia. Lintea nimirum sacris Reliquiis ditata, unguento quoque sacro delibuta, & Pontificis benedictione ad Missam in eis celebrandam dedicata.* Quando cæperint Antimensia a Græcis usurpari, ignoro; nec ullum legi, qui tempus hujusmodi institutionis determinaverit. Solum monet Balsamon in Can. 31. Trullanum, quod *propterea, ut est verosimile, excogitata sunt Antimensia, & fiunt ab Antistite Regionis, ut ponantur supra sacras mensas Oratoriorum, & sufficiant, ut ostendatur ex Episcopi permissione fieri Sacrificium.* Nihil his verbis Cap. XI. de Orator. Domestic. recitatis insinuat Balsamon, quod determinate Antimensiorum originem figat: Attamen dum nobis innuit eam cæpisse, ut nonnulla Orientales Præsules Episcopalis Jurisdictionis in privatis Oratoriis vestigia conservarent, saltem manifestat novem prioribus Sæculis incognita fuisse Antimensia. Profecto nonnisi sub Leone Sapiente, ut in cit. Cap. XI. n. 13.

n. 13. diximus Orientales Episcopi imminutam senserunt ipsorum auctoritatem, cui primum omnes subjiciebantur, quotquot in Oratoriis Domesticis celebrare Sacrificium desiderabant.

XIII. Etsi vero epocham institutionis Antimensiorum assignare nequeamus, certo constat ex Græcis Scriptoribus Balsamone, Blastare, Joanne Episcopo Citri, & Caritopolo eadem prius ab Episcopo debuisse consecrari; unde in ipsorum Euchologio Goarii opera illustrato modus Consecrationis Antimensiorum describitur pag. 517. Novæ Edit. Venetæ. Solent Græci hæc consecrare, quo tempore novam Ecclesiam consecrant: Imo Joannes Citri Episcopus ineunte Sæculo XIII. Lib. 5. Juris Oriental. plures de Antimensiis solvens quæstiones ait: *Nullo pacto receptum est, ut Antimensia aliter fiant, quam in novi Templi Dedicatione*. Addit autem Euchologium, quod *ad septem usque dierum terminum quotidie in hujusmodi* Ecclesia (recenter consecrata) *celebratur Missa substratis Antimensiis ... Antimensia post diem septimum auferuntur* (ab Altari), *& Sacra deinceps absque Antimensiis in eo fiunt, quia plene consecratum est Altare*. Hæc Missarum celebratio septiduo super Antimensia expansa in Altari consecrato videtur desiderari a Græcis, ut decenter postea illis in Sacrificii oblatione utantur. Hinc aliud non videtur insinuare Mathæus Blastares in primo Nomocanonis elemento, quam quod Antimensia per septem dierum Sacrificium in Altari oblatum sanctificationem preceperint: *Antimensia*, ait, *sanctificationis virtutem participant, eamque illis Templorum nuper consecratorum officium, & septemdiale in Altari Sacrificium elargiuntur*. Eosdem pannos expandunt iidem Græci juxta Manuelem Caritopolum Lib. III. Juris Oriental. super Altaria, de quibus ignoratur consecratio, ut saltem in consecrato panno Sacrificium offeratur, si illa forte consecrata non fuerint. Antimensiis expansis celebravit post Concilium Florentinum in Basilica S. Marci Venetiis Antonius Heracleensis Episcopus, ut ex Sylvestro Sguropulo Lib. 2. cap. 4., qui eidem Antonio ministravit, præclarus Lupus plura de Antimensiis subnectens Diss. de Actis S. Leonis IX. cap. 13. refert. Non sunt nostra quoque ætate vetita Orthodoxis Græcis Antimensia, quibus Clemens VIII. concessit promiscue aut Antimensiis, aut Aris Portatilibus uti.

XIV. Ad alios quoque Orientales fluxisse morem adhibendi tapetem ad instar Antimensii videtur; nam in Confessione Orthodoxa illorum a Nectario Patriarcha Anno 1662. approbata quæst. 107. ita loquuntur: *Providendum est Sacerdoti, ut quo loco Sacrificium facturus est, Altare, aut TAPES saltem mensalis consecratus ad manum sit, absque quo nullo modo integrum est incruentum offerre Sacrificium*. Qua facultate id fecerint Orientales, nondum scio; nisi Tapes iste fuerit ad instar Antimensii. Certe cæteri Orientales loco Antimensiorum utebantur Tabulis consecratis, de quibus agit Abulfaragius in Nomocanone, ubi referuntur Constitutiones Ecclesiæ Antiochenæ, & Cyriaci Patriarchæ præcipientes, *ut Sacerdos non celebret absque Tabula consecrata ab Episcopo, quæ Altari imponatur, quæ si fracta fuerit, debet defodi in Loco Sacro*. Inter Orationes, & Benedictiones ad consecrationem omnium Altaris instrumentorum, quas edidit celeber Renaudotius post Liturgiam S. Cyrilli Tom. 2. Liturg. Orient. pag. 53. Ed. Par. ex Rituali Gabrielis Patriarchæ Alexandrini Sæculo XV. ineunte, una est, quæ pertinent ad prædictæ Tabulæ consecrationem, quæ *lignea* vocatur. Promiscue tamen Cophti Tabulas Portatiles habebant vel ligneas, vel lapideas. Unde ex Codice Biblioth. Florentinæ Rituum, quibus Cophti Aras istas consecrant Feria V. in Cœna Dom., & aliis sequent. Feriis quintis usque ad Festum Ascen-

sionis, legitur: *Tabulæ* (Portatiles) *parantur ex ligno electo, aut pretioso, aut ex marmore, vel lapide alio*. De Cophtis autem apposite tradit Clar. Brunus Diss. 12. art. 1. pag. 276. Ed. Veron., quod mille ab hinc annis, ex quo Arabibus Mahumedanis subjiciuntur, parvas Mensas solent consecrare, ut facile eas transferre valeant, ne dum ipsi ab Ecclesiis pelluntur, eædem prophanentur. Id ipsum advertit Renaudotius laud. Tom. I. pag. 181. Frequens est etiam usus Altarium Portatilium apud Æthyopes Cristianos, quorum tanta est pietas erga Altare Sacrum, ut referente laud. Bruno pag. 278., dum Imperator iter agit, quatuor Sacerdotes deferant reverenter super humeros arcam, in qua est Lapis consecratus, aliique quatuor sequantur sese vicissim ab onere sublevantes: Præcedunt autem duo Clerici, quorum unus Crucem, & Thuribulum defert, alter campanulam ad cujus sonitum, qui per viam transeunt, statim sistunt, & ab equis descendunt Altare veneraturi.

XV. Jam vero de potioribus Ritibus consecrationis Altarium Portatilium loquamur, unde clare emicet nihil istorum sanctificationi deesse ex his, quæ in consecratione Altarium immobilium adhibentur; videlicet quasdam preces a Sacerdote recitandas, inunctionem Sacri Chrismatis, & Sanctarum Reliquiarum sepulcrum. Et quantum ad certas preces pertinet, evidens est eas requiri in omni consecratione, & benedictione, quarum nulla peragitur, nisi aliqua invocatione Sacerdos a Deo super rem benedicendam effectum desideratum imploret. Ad has preces respexisse S. Gregorium Nyssenum orat. in Bap. Ch. observant Scriptores Liturgici, quia de Altari dixit lapidem esse natura communem; *post quam vero Dei cultui consecratum, atque dedicatum est, ac BENEDICTIONEM accepit, mensa sancta est, Altare immaculatum*. Ad Altarium Benedictionem pertinent, quæ de Altaribus protulit S. Optatus Lib. 5. adver. Donat. nempe: *Si sit invocatio nominis Dei, ipsa invocatio sanctificat, & quod pollutum esse videbatur*. Demum ne fatiger plura colligere, cum Sacramentaria, & Ordines Sacri preces contineant pro consecratione recitandas, profero verba Concilii Agathens. Can. 14. *Altaria placuit non solum unctione Chrismatis, sed etiam SACERDOTALI BENEDICTIONE sacrari.*

XVI. Hoc Loco commemorant Patres Agathenses alteram ceremoniam in Altarium consecratione faciendam, quam alii quoque Veteres nulla facta distinctione Altaris Portatilis, aut Immobilis insinuant. De ea loquitur Concilium Epaonense Can. 26., & Auctor Libri de Eccles. Hierarch. cap. 4., qui simul docet antea stabilitam fuisse *Legem* sacrandi Altaria Chrismate dicens: *Hoc etiam sancte observa, ut sacratissima illa Lex mysteriorum Altaris consecrationem sacratissimi unguenti sanctissimis perficiat unguentis*. Symbolicas caussas hujus unctionis proponunt Rhabanus Lib. 2. de Instit. Cler. cap. 45. Auctor Libri *de Unctione Chrismatis* inter opera S. Cypriani editus, Simeon Thessalonicensis Lib. *de Templo*, & alii: omnes autem pene in eo conveniunt, hanc unctionem significare gratiam, qua digne offerentes Sacram Victimam in Altari consecrato repleantur; atque huc collimant preces a Præsule prolatæ, dum sacro unguento Lapidem perlinit. Fluxit consuetudo ungendi sacro oleo Altare ab eo, quod Jacob fecerat erigens lapidem in titulum, & oleum desuper fundens. Etenim unctio illa facta ad consecrationem Loci, in quo visio mirifica S. Patriarchæ apparuit, alto non caruit mysterio; ostendebatque, ut loquitur S. P. Augustinus Lib. 16. de Civ. Dei cap. 38. *figuratum aliquid, quod ad magnum pertineat Sacramentum*. Quare opportune SS. P. BENEDICTUS XIV. de Sacrif. Miss. sect. 1. num. 12. reprobat Du-Vert dicentem, quod Jacob lapidem perliniverit, ut eo signo locum visionis deinceps cognoscere posset. Hanc unctionem Chrismatis in modum Crucis faciendam super tabu-

bulam ligneam, ideſt ſuper Altare Portatile tradidit Gabriel Philadelphienſis ſuperius citatus; ſicut etiam Euchologium, ſeu Rituale Græcorum.

XVII. Ad tertiam partem accedo, in qua nonnihil immorari oportet, cum quibuſdam placuerit ſine Reliquiis Sanctorum Viaticas Aras conſecrare. Attamen de more collocandarum Reliquiarum in Altaribus conſecrandis, ſi pro dignitate argumenti diſſererem, valde multa dicenda forent, quæ magna eruditione, ac ſtudio collegerunt doctiſſimi Illuſtratores Eccleſiaſticorum Ordinum, Librorumque Pontificalium, & præcipue eruditus P. Abbas Trombelli Canonic. Regul. Congreg. Rhenanæ Diſſer. 7. de Cultu Sanctorum. Nobis ſufficiat quædam hic ſummis labiis prælibare, illudque inprimis, quod ex Apoſtolica Traditione, confirmata ſubinde generali Decreto Felicis I. P., derivaverit mos non alibi Sacrificium offerendi, quam ſuper Sanctorum Reliquias. Ita quippe dignus illis locus tribuitur, & noſtra Deo acceptiora redduntur Sacrificia, dum per merita Sanctorum, quorum Reliquias in Altari collocavimus, Deum deprecamur, ut omnia peccata noſtra indulgeat. Hujus communis conſuetudinis invicta monumenta præbent adhuc in Catacumbis ſuperſtites Aræ, infra quas Sanctorum Corpora tumulata fuerant; ut paſſim in ſuis obſervationibus de Cæmeteriis eruditus Boldettus obſervat. Eam confirmant Lapides, in quibus ſculpta fuerunt nomina Sanctorum, quorum Reliquias in Altaribus collocaverant Sacri Antiſtites; cujuſmodi ſunt duo illi Lapides ſub Damaſo P. litterati, quos illuſtravit Cl. Franciſcus Blanchinius in Adnot. ad Vitam S. Damaſi: Eam denique demonſtrant antiqui Patres, Prudentius Lib. Coronar. Hym. X. in Paſſione S. Hyppoliti ver. 169., S. Hieronymus Lib. Adv. Vigilantium num. 9., S. Optatus Millev. Lib. 3. adv. Donat., S. Ambroſius Epiſ. 27. ad Dominam Sororem, S. P. Auguſtinus Lib. 18. de Civit. Dei cap. 27., & Serm. 318., S. Paulinus Epiſ. 31., & 32., frequentiſſime S. Gregorius Turonicus, & M. Gregorius; Sacramentaria Gelaſianum, Gregorianum, aliique Ordines vetuſtiſſimi: Concilia Cartaginenſe IV. Can. 14. Epaonenſe Can. 25. & Nicænum II. Act. 8. Can. 7. inter *Traditiones Apoſtolicas* eam conſuetudinem recenſens. Tanta vero ſedulitate inter Græcos, & Latinos cuſtodiebatur Eccleſiaſtica Regula conſecrandi Altaria Sanctorum Reliquiis, ut propterea ſolliciti eſſent Epiſcopi, vel illas etiam a remotis Regionibus ſecum transferre, vel eas impetrare ab aliorum pietate, atque amicitia; vel ſaltem Brandea, Oleum, Lapides, & ſimilia, quæ ex contactu Reliquiarum ſanctificationem quamdam acceperant, adhibere. Quinimo nonnumquam ad Sacrarum Reliquiarum defectum ſupplendum in dedicandis Altaribus alicubi portionem ſacroſanctæ Hoſtiæ Eucharitticæ collocabant, quemadmodum laudati Martenius, & Catalani de hoc argumento loquentes non raris exemplis declarant.

XVIII. Hæc omnia nobis valde grave fundamentum ſuppeditant affirmandi, quod etiam in Altaribus Portatilibus parva quædam aut Cinerum, aut Oſſium, aut cæterarum *Sanctificatarum* Reliquiarum fragmenta collocaverint Majores Noſtri, ne unquam incruenta Victima alibi immolaretur, quam ubi Sanctorum Pignora requieſcebant. Enimvero ſi a diſciplina conſecrandi Altaria Sacris Reliquiis exceptas fuiſſe dixerimus Aras Viaticas, quare non etiam excipiendæ erant, quamplurimæ Aræ immobiles, quæ eundem uſum in conſecrandis Myſteriis præbebant? At certe id non patiebantur Sancti Patres, qui potius abſtinebant ab Altarium conſecratione, quoties illis copia deerat Reliquiarum. Lectorem noſtrum cupidum exemplorum ad hanc rem ſpectantium ad S. Paulinum cit. præcipue mittimus. Imo perperam egiſſent Epiſcopi illi, qui Euchariſtiam collocaverant, ut defectum Reliquia-

rum

rum supplerent, si jam licuisset aliquando Aras sine aliquibus Reliquiis consecrare.

XIX. Præterea nusquam ullum ex Patribus non solum antiquioris, sed medii ævi reperimus, qui constanter retentum illum morem commemorans inter Aras Viaticas, atque Immobiles distinxerit. Id forte indicandum erat in Sacramentariis, quæ, ut monuimus, ideo distincte nullum Titulum peculiariter describerant pro consecratione Altaris Viatici, quia saltem majores ceremoniæ æqualiter usurpabantur in quorumcunque Altarium consecratione. Addatur nihil prohibuisse, quin etiam in Ara portatili aliqua ratione substernerentur modicæ Sanctorum particulæ, quia ut modo non obstante angustia Lapidis portatilis excavato parvo Locello, quod *Sepulchrum* dicimus, optime collocantur Reliquiæ; ita pariter tunc facta simili excavatione illæ reponi poterant. Hoc sepulchrum, Loculumque habebant etiam Veterum Altaria, illudque nobis insinuant Pontificalis Codex Ratholdi, aliique Monasterii Gemmaticensis, & S. Mariæ Rhemensis plane vetustissimi, ut observat Martenius, qui eosdem edidit: Nam inter Ritus consecrationis Altarium tradunt illi Codices Episcopum debere aqua benedicta *Maltam* seu *Cæmentum* efficere *ad occludendos Sanctorum Reliquias in Loco Altaris*: Addit Vetus Ordo Rom. Chrismationem faciendam Tabulæ, seu alterius Lapidis contegentis Altaris sepulchrum. Quod igitur apud Veteres parvum in Altaris Lapide factum foramen sufficiebat claudendis Reliquiarum sanctis fragmentis, idem pariter excavari poterat in Altari itinerario, in quo proinde cæteris Altaribus communis Ritus observaretur.

XX. Manifestum monumentum ad rem præsentem conferunt gesta S. Vulframni Senonensis Episcopi apud Surium ad Diem 20. Novemb., dum narrant ab ipso legatum Monasterio Fontanellensi *Altare consecratum in quatuor angulorum Locis, & in medio Reliquias continens Sanctorum in modum clypei, quod, dum iter ageret, vehere solitus erat.* An verosimile non est alios plures Episcopos fecisse, quod S. Vulframnus ob reverentiam erga Divina Mysteria fecerat? Ritum collocandarum Reliquiarum in Altaribus Viaticis referunt denique aliquot Libri Pontificales; ac maxime ille Ecclesiæ Apamiensis in Syria, alter etiam Ecclesiæ Moguntinæ apud Martenium Lib. 2. de Antiq. Eccl. Rit. cap. 17., & alius Ecclesiæ Barensis apud Catalanum Tom. 2. Commen. Pontif. Rom. pag. 199. Inter Græcos pariter viget hactenus eadem consuetudo, itaut in Antimensiis ipsis Sacculus Sacrarum Reliquiarum adsuatur ex præscripto Euchologii, ne careant Sacris Pignoribus, quibus Ara dedicata sustinendis Christi Mysteriis nobilior, & magis sanctificata evadat.

XXI. Quamvis autem frequenter Veteres etiam in Aris portatilibus sacras reponerent Reliquias, adhuc Durandus inter Altaria fixa, & gestatoria hoc discrimen faciebat, quod necessarias Sanctorum Reliquias non putaret pro istis, quas pro reliquis requiri confitebatur; ita dicens Lib. 1. Ration. cap. 7. num. 23. *Sine Sanctorum Reliquiis, aut ubi illæ haberi non possunt, sine Corpore Christi non fit consecratio Altaris fixi, de consec. Dist. 1. cap.* de Fabrica, *& cap.* Placuit; *sed Viatici, vel Portatilis, sic ea distin. cap.* Concedimus. Hinc in MS. Codice Pontificali servato in Biblioth. Vaticana, dum agit de Consecratione Altaris Portatilis, (Legi potest loc. cit. apud Catalan.) monet Guillelmus Durandus paranda esse quotquot alio Titulo de Consecratione Altaris fixi tradiderat, *excepto quod de Reliquiis*. At quam infirmo nititur testimonio Durandus, ut excludat necessitatem Reliquiarum in consecrandis Aris Viaticis! Legi Capitulum illud *Concedimus*, quod in Collectione Gratiani Triburiensi Concilio tri-

tribuitur, pleneque concinit Decretis Synodi Moguntinæ exeunte Sæculo IX. celebratæ; & nihil aliud eo in capite elucere video, quam necessitatem adhibendi Mensam consecratam, ut licite Divinum Sacrificium offeratur extra Loca Deo dedicata. Quid autem ad consecrationem ejusdem Mensæ opus esset, & an adhiberi debeant Reliquiæ Sanctorum, vel sola Chrismatis unctio cum Episcopali Benedictione sufficiat? frustra ibi inquiritur, ut propterea divinare videatur, qui ex illo Decreto Sacras Reliquias a consecratione Altaris Viatici excludere voluerit.

XXII. In aliquibus Ecclesiis Sæculo XIII. Aras Viaticas Sanctorum Reliquiis non fuisse consecratas didici ex silentio de illis habito in Pontificalibus Ecclesiæ Cameracensis, & Arelatensis apud laud. Martenium Tom. 2. pag. 812. Nov. Edit. Verum vicissim nec dubitari potest, quin magis communis fuerit mos consecrandi Aras prædictas cum Sacris Pignoribus. Id suadet Anonymus Scriptor cujusdam Ordinis *ad consecrandum Lapidem itinerarium secundum morem aliquarum Ecclesiarum sine impositione Reliquiarum*, quem subjecit alteri Ordini Ecclesiæ Moguntinæ a nobis superius indicato; ubi mentio fit ritus collocandarum Reliquiarum in Viatici Altaris consecratione: Ita enim loquitur Scriptor ille: *Circa ista duo officia est sciendum, quod secundum officium a primo differt principaliter in hoc quod Primum imponat Reliquias cum solemnitate ad hoc debita, & consueta: Hoc autem Secundum nullas Reliquias imponit: Verumtamen secundum Dominum Ostiensem, & Fratrem Joannem in Summis suis utrumque tanquam Canonicum acceptatur. Mihi autem videtur Primum propter sui celebriorem usum esse acceptandum*. Verba Anonymi edidit Martenius Tom. 1. pag. 819. N. Edit.

XXIII. Uniformiter non potuit statim ubique introduci hic *celebrior usus*; sed etiam post Sæculum XIII. alicubi fuisse Altaria aliqua portatilia sine Reliquiis consecrata indicat Missale Rom. editum Basileæ Anno 1487., cujus meminit Brunus in Exposit. Mis. Par. 1. art. 8. num. 5., cum ad illam orationem recitandam post conscensos gradus Altaris: *Oramus te Domine &c.*, præmoneat in Rubrica, quod si in Altari Reliquiæ non fuerint, prætermittantur illa verba: *Quorum Reliquiæ hic sunt*. Idem monet Ceremoniale Carmelitarum Sebastiani Fantoni Lib. 2. Rub. 53. num. 6. Quorsum enim hæc præmonere oportebat, si numquam tolerata fuisset Sacrificii Oblatio super Aras carentes Sanctorum Reliquiis? Mihi vero probabile non videtur hujusmodi Reliquiarum defectum tunc contigisse in Aris immobilibus, pro quibus generatim omnes Libri Pontificales Sanctorum Reliquias postulabant: Quare si quæ supererant Altaria Sacris destituta Pignoribus, hæc potius gestatoria, quam fixa fuisse judicio. Deletæ, abrasæque deinceps a RR. Missalibus fuerunt prædictæ Rubricæ, tum ne daretur, sicut advertit attente P. Merati in Par. 2. Rub. Tit. 4. num. 1. pag. 398. Edit. R., alicui occasio Ritum tam celebrem collocandarum Reliquiarum in Altarium consecratione negligendi; tum, ut probabile existimo, quia ubique omnes Ecclesiæ in hanc Disciplinam convenerant. Hinc cum adhuc dubitassent aliqui, utrum in Altaribus Viaticis Sanctorum Reliquiæ collocandæ forent, dubiumque ad Eminentiss. Cardinales Præfectos S. Congregationi super Negotia Episcoporum, & Regularium detulissent; responsum fuit Die 20. Septemb. Anni 1594., & 1. Martii Anni 1595., ut refert Pasqualigus quæst. 678. n. 12., etiam in illis consuetum Reliquiarum Repositorium aptari debuisse.

XXIV. Perseverat hactenus, & tenacissime ubique, quantum scio, custoditur hujuscemodi consuetudo, itaut sine dubio in grave delictum vertenda foret Lapidis consecratio prætermissis Sanctorum Reliquiis: Postquam

quam enim Ritus iste tam magnas radices fixit, fine graviffima neceffitate, & fine Pontificia Difpenfatione illum violare gravem Sacrificio irreverentiam præfeferret. Ita quippe Sacri Ritus, qui ex communi perfuafione Hominum piorum, & ex communi Ecclefiarum confenfu redolent fingularem erga Chriftum reverentiam, funt retinendi, ut prudentum judicio illos prætermittere fine ulla neceffitate defpectui eorumdem æquipolleat. Perperam porro a nobis requireretur, ut defignaremus, quo loco conftet præceptum tam rigorofum nullos penitus lapides confecrandi fine Sanctorum Reliquiis: Nam quod de Sacris Veftibus, quod de confecratis Vafibus pronunciant concorditer Scriptores, nempe fine gravi culpa non poffe illa prætermitti, cum Divina celebrantur 'Myfteria; pro præparatione Altaris, Lapidifque idonei ad Divina decenter fuftinenda Myfteria fimiliter urget. Ipfamet communis obfervantia fatis eam invexit confuetudinem, quæ Legi correfpondeat: Imo etiam Romani Pontificalis Rubrica exigens in confecratione cujufcunque Altaris Reliquias bene poteft Legis vices fubire; etfi alii Canones deeffent, quorum tamen aliquos pro neceffitate Reliquiarum in confecrandis Altaribus Immobilibus proferri poffent; quofque nos libenter nunc proferemus ad fatisfaciendum quorumdam inquifitionibus; fi de Altaris immobilis confecratione impræfentiarum ageremus.

XXV. Non negamus autem, quin inopinata quædam cauffa evenire poffit, in qua Epifcopus, vel alius ex Privilegio Pontificio præditus auctoritate Lapidis confecrandi cogatur fine Sanctorum Reliquiis aliquod Altare confecrare. Etenim licet nunc multo copiofior fit Sacrarum Reliquiarum thefaurus, quam fuerat præterlapfis temporibus ob auctum Sanctorum numerum, qui ad Cœleftem Patriam cum gloria Sanctitatis, & Miraculorum commigrarunt; adhuc in remotiffimis Regionibus Infidelium forte Apoftolici Viri nonnunquam carebunt alio devectis Sacris Lipfanis, etiam cum urgebit neceffitas nova Altaria ædificandi, nec fpes ulla affulgebit Sacras Particulas quantocyus obtinendi. Poterunt ergo tunc in tanta neceffitate folo Chrifmate confecrari Lapides, poftea Sacris Pignoribus exornandi, cum illa præfto fuerint. Simile quid aliquando, licet rariffime, ab antiquis Patribus factum exiftimo; mihique occurrit Sanctus Gregorius Turonenfis Lib. de Vitis Patrum cap. 8., ubi loquitur de collocatis Sanctorum Reliquiis in Altaribus, in quibus nulla hactenus requieverant Sacra Pignora. Certe in his, quæ pertinent ad Sacros Ritus, nemo ignorat, quod graviffimis quibufdam ex cauffis difpenfatione utendum expediat, ut majora bona comparentur, humanifque neceffitatibus provideatur. Hujufmodi difpenfationem à R. Pontifice petere expediret, ne in ponderanda gravitate cauffæ error irrepat. Verum ut caute folent muniri multis Apoftolicæ Sedis privilegiis, qui Evangelicæ Prædicationis ergo in remotiffima Regiones proficifcuntur: Ita etiam quia in quibufdam Regionibus non femper poffunt haberi Sanctorum Reliquiæ, aut eo mitti ab Apoftolica Sede; (Ab hac autem fæpiffime mittuntur in remotiffimas Regiones; imo etiam Lapides ipfi confecrati.) propterea R. Pontifex Præfectis Vicariifque Miffionum *de Propaganda Fide* facultatem non raro elargitur tribuendi licentias Miffionariis celebrandi Miffas *fine Sanctorum Reliquiis, fi aliter celebrari non poffit*: uti legitur in Formula Facultatum, quæ iifdem a S. Congregatione Cardinalium Sancti Officii de expreffo Pontificis Indulto conceditur. Eandem facultatem ad preces Magnorum Regum Romanus Pontifex Magnis Capellanis Exercituum concedere folet, ficut Cap. X. dicemus.

XXVI. Magis amplificant aliqui facultatem celebrandi Sacrificium, quan-

quando gravis urget necessitas, & alias deest Altare, quod Ecclesiastica Disciplina præparari, consecrarique prius postulat: nam non solum deficientibus Reliquiis, sed penitus deficiente Tabula consecrata posse aliquando Sacram Victimam immolari in Terris Infidelium Pasqualigus quæſ. 702. de Sacrif. N. Leg. tuetur, ne propter carentiam Altaris consecrati diu Fideles ibi peregrinantes Eucharistiæ beneficio carere cogantur. Tantam latitudinem facultatis vix ego probaverim: nam si unus, alterque degit illic Christianus, æquo animo ferre debent Sacrificii privationem, & aliis precibus ferventioribus quadamtenus reparare defectum Sacrificii sibi ipsis a divina largitate beneficia spiritalia comparantes: Ita plane segerebant olim plures Anachoretæ, & quem antea commemoravimus, S. Mares, qui aliter piis operibus sibi procurabant cælestis gratiæ dona; quamvis Sacrificio salutari carerent. Si autem plures fuerint in Terris Infidelium, vix credo eventurum, ut aliquis inter illos non adsit Sacerdos necessaria potestate præditus ad Altare Portatile consecrandum. Hæc in Regionibus Infidelium, & Hæreticorum. At in Fidelium Provinciis nemo non videt, quam difficile possit tanta necessitas urgere, ut quis sine Altari consecrato celebrare cogatur. Verum etsi aliqua caussa inopinato occurrerit v.g. ministrandi Viaticum infirmo, desitque Altaris consecrati copia, tunc adhuc mihi non videretur prætereundus sacer Ritus; meliusque judicarem sinere infirmum ex hac vita sine sacro Viatico discedere, quam in communi Mensa Sacrificium offerre. Certe alii aliquot Ecclesiastici Ritus, quales jam prædiximus de sacris Vestibus, & Vasibus, forte etiam minoris, vel æqualis momenti cum Ritu celebrandi super Altare consecratum, violari nequeunt ad succurrendum hujuscemodi necessitati Infirmorum, quam unice in exemplum adduxit Pasqualigus quæſ. 703., ut licitam Sacrificii oblationem sine Altari consecrato etiam in Terris Fidelium probaret. Majora non addo, cum alia ad hoc argumentum spectantia de Orat. Domest. Cap. XV. dixisse meminerim.

XXVII. Ut vero exponamus caussas, ob quas Altaria Portatilia amittant consecrationem, præmittere opus est ab Alexandro III. Cap. *ad hæc*, & Innocentio III. Cap. *quod in dubiis* Tit. *de Consecrat. Ecclesiæ, vel Altar.* ad reddendum ineptum Altare Divinis celebrandis Mysteriis alterutram ex his caussis assignari, nempe motionem Altaris, seu sigilli Reliquiarum; fractionem, & enormem læsionem, seu diminutionem Altaris, aut sigilli prædicti. *Si Altare*, inquit Alexander, *motum fuerit, aut Lapis ille solummodo suppropositus, qui sigillum continet, confractus, aut enormiter diminutus fuerit; debet denuo consecrari.* Et Innocentius in hunc modum rescripsit Turonensi Episcopo: *Altare vero, in quo Tabula, cui consecrationis benedictio Pontificali Ministerio adhibetur, sit mota, vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito consecrari.* Propter motionem lapidis portatilis a Tabula, cui conjungitur, illum amittere consecrationem dicebant S. Ivo, & S. Anselmus cap. 2. allegati: Sed non fuit istorum recepta sententia, cum nudum, ac simplicem Lapidem a Mensa separatum Episcopi consecrare perrexerint. Sane si quemadmodum immobile Altare unam efficit molem, unumque corpus cum subjectis columnis, vel lapidum congerie; ita etiam Altare Viaticum unum corpus constitueret cum Tabula, cui innititur, dubio procul æque ab isto deperiret consecratio, dum Lapis a Tabula moveretur; ac ab illo depereat, dum Mensa Altaris ab inferiori sustentaculo separatur. Non ita autem res se habet in Altari Portatili, quod nullam unitatem servat cum Tabula, super quam ponitur; nullaque habita ratione Tabulæ tantum secundum se consecratur.

XXVIII. Hinc sequitur, quod prima ex caussis recensitis ab Alexandro, & Innocentio PP. amittendæ consecratio-

erationis nequit afficere Aras Viaticas, quamvis contingeret istas cæmento, similique modo tenaciter Mensæ conjungi, ac quamdam unitatem cum reliqua strue efficere. Passim in Ecclesiis, Oratoriisve extant Altaria Portatilia, quæ stabiliter collocata super firmum, muroque extructum ædificium eandem quidem formam præseferunt, quam reliquæ habere soleant Immobiles Aræ; vere tamen, quia illa non consecrantur ut conjuncta, unumque corpus efficientia cum mole subjecta, ideo & sunt adhuc Altaria per se mobilia, & propriam servant consecrationem, quamvis separentur ab ædificio, cui prius aptata fuerant. Quæ nunc dicta sunt aliam specialem observationem obiter faciendam nobis suppeditant; quare nempe polluta Ecclesia non polluantur Altaria Portatilia, quæ forte in illa fuerint? Etenim illa solum participant maculas Ecclesiæ, quæ ad istam proprie spectant, & veluti ipsius partes considerantur, quales sunt Aræ Immobiles, Locoque certo affixæ; non vero Aræ Portatiles ad nullum specialiter Locum determinatæ, ac pertinentes.

XXIX. In cæteris porro recensitis caussis consecrationem delentibus paria sunt Altaria Immobilia, ac Gestatoria; quia par militat in utrisque ratio. Et quidem circa fractionem liquido inde apparet, quod ubi *enormiter* fractus fuerit Lapis Portatilis, sicut ineptus redditur muneri, ad quod fuerat consecratus, ita tunc servare nequit præcedentem consecrationem, quæ aptum, ac decentem Lapidem ad Divina Mysteria peragenda efficiebat. Similiter si ex fractione duo Lapides evaserint, pristinamque Altare mutaverit notabiliter structuram, non amplius idem Altare perseverat, quale antea fuerat, ac propterea pristino mutato Altaris pristina deperit consecratio. Demum enormis hæc fractio indecentiam infert Lapidi, ob quam inutilis tam excelso usui reddatur. Hæc sunt fundamenta, propter quæ etiam in enormi fractione pristinam consecrationem amittunt Altaria fixa; etsi in istis fractio in solo sustentaculo facta eundem effectum pariat. Ut ergo necessitate urgente celebrari possit in Altari fracto, necessaria est Apostolicæ Sedis dispensatio, quam aliquando concedit quibusdam Missionariis *de Propaganda Fide*, & Capellanis Exercituum, ut *super Altari etiam non integro, seu fracto, aut læso* valeant Missas facere, *si aliter celebrari non possit*.

XXX. Circa fractionem sigilli, seu Lapidis, qui sigillum operit, præmoneo perperam a quibusdam interpretari verba Alexandri III. recitata non de Lapide ipso claudente sepulcrum; sed de tota mensa superiore. Profecto aliena apertissime videtur hujusmodi interpretatio, cum expresse distinguat Pontifex inter *Altare*, *& Lapidem*, *qui sigillum continet*; ne ulla confusio in canonis expositione oriatur. Postquam enim invaluerat sanctissima Disciplina consecrandi Altaria Sanctorum Reliquiis; & aliquando Concilia, ac Episcopi decreverant subverti Altaria, in quibus nulla aderant Sanctorum pignora, quod præcipue Cartaginense V. Concilium jusserat; simul invaluit consuetudo claudendi, & obsignandi Sanctorum Reliquias, ut istarum diligentiori custodiæ consuleretur, & arcerentur pericula falsa pro veris substituendi. De obsignatione Sacrarum Reliquiarum plurima congessit eruditissim. P. Abbas Trombelli Dissert. 8. cap. 18., quæ licet non determinate referantur ad Altarium consecrationem, præbent tamen valde grave fundamentum judicandi, quod etiam Episcopali sigillo signarentur, cum in Altari collocabantur; ut etiam in istis notæ imprimerentur, quæ Reliquiarum identitati custodiendæ opportuna erant. Ad hunc finem olim etiam, sicut nunc, vel in Pergameno, vel in Marmore, vel alio modo insculpebantur nomina Sanctorum, quo-

quorum Reliquiæ in Altari fuerant collocatæ. Huc pertinent Lapides litterati jussu Damasi sculpti, & illustrati a Blanchino in Adnot. Histor. ad Vitam S. Damasi: Similis Lapis adhuc in Basilica S. Mariæ in Cosmedin asservatur. Distincte meminit Ritus obsignandi Reliquias in Altari Belethus de Div. Offic. cap. 42. dicens: *Mola vero in Altari dicitur pars media, sub qua Reliquiæ sigillantur*. Ut igitur tutius serventur Sanctorum Reliquiæ, solent ex veteri consuetudine diligenter claudi in Altaris sepulcro superposita Tabula, seu Lapide prius Chrismate in parte inferiore inuncto: Imo lapis iste cæmento aptatur firmiter reliquo Altaris lapidi; unde nullum subsit periculum adulterationis, ac furti sacrorum pignorum. Modum, ac Ritum hujusmodi indicat S. Gregorius Turonicus Lib. 13. Hist. Francor. cap. 31. num. 19. inquiens: *Est hic Lapis opertorio tectus..., quem delatum reseravi, fateor, & inveni in hoc capsulam argenteam, de qua non modo beatæ Legionis Testium, verum etiam multorum Sanctorum, tam Martyrum, quam Confessorum Reliquiæ tenebantur*. Abunde de eodem Ritu loquuntur antiquissima Pontificalia, ac Ordines in Tit. de *Consecratione Altaris*, quæ apud Martenium, & Catalanum Lector reperiet. En ergo caussam, cur prophanetur Altare, si lapis Sepulcrum contegens, vel frangatur; vel saltem destructo cæmento non amplius firmiter cum reliqua Mensa conjungatur. Tunc enim Altaris forma notabiliter mutatur, & Reliquiæ non amplius sunt immunes a periculo prophanationis. Huc usque ea, quæ pertinent ad constituendum Altare Portatile ex posuimus; quare ad illius usum extra Ecclesias, atque Oratoria convertimur.

CAPUT IV.

De frequenti usu Altarium Portatilium prioribus Sæculis usque ad Conversionem Constantini.

I. VETERUM plurima monumenta, quæ antiquum morem circumducendi Altaria Viatica demonstrant, in superioribus Capitulis indicare nos coegit necessitas illustrandi ea, a quibus præsens Opusculum inchoari debebat. Verum rem gratiorem futuram speramus Lectoribus benevolis, si simul ante ipsorum oculos proponamus seriem testimoniorum, quæ hactenus deprehendere potuimus; ut veluti unico aspectu universam Veterum Disciplinam circa usum Altaris Viatici intueantur ab Apostolorum ævo usque ad tempora Tridentini Concilii, a quo certæ stabilitæ sunt Leges, fixique limites coarctantes facultatem celebrandi extra Loca Sacra. Primis illis Christianæ Religionis temporibus, in quibus vel nondum multiplicatus plurimum fuerat Christianorum numerus, vel Gentilium, Judæorumque livore non poterant ædificari Oratoria, aut exstructa subvertebantur, dubio procul necessaria, erant Viatica Altaria, in quibus Apostoli, Apostolicique Viri Divina Mysteria celebrarent. Tam late tunc patebat hujusmodi consuetudo, ut vix alibi, quam in similibus mensis Sacrificium offerri potuerit. Fatemur quidem in cœmeteriis, in quibus sese Fi-

Fideles sæpius congregabant, immobiles frequenter Aras erexisse, quæ tanto securius erigebantur, quanto a Paganorum insultibus cryptæ remotiores, & secretiores erant. Fatemur etiam privatas Christianorum Ædes in orationum Domos conversas, & consecratas sua habuisse Altaria; quoniam propterea domestica illa Oratoria dedicabantur, ut ibi Divina Sacrificia perenniter offerrentur. Verum quam sæpe tum ab Apostolis, tum ab aliis Sacerdotibus in primordiis Ecclesiæ in domibus non consecratis, aliisque privatis Locis Sacrificium fieri oportebat, in quibus sicut Altaria stabiliri non poterant, ita necesse erat mobiles consecratas Tabulas adhibere, sine quibus, ut præfati sumus, antea Divina celebrabantur Mysteria! Longæ peregrinationes per varias Orbis partes susceptæ in gratiam prædicationis evangelicæ similes Aras postulabant, quæ commodius in itineribus transferrentur, vel saltem ad illas privatas domos deportarentur, in quibus fixas exstruere indecorum; imo inutile, plenumque periculo prophanationis fuisset. Etenim nec omnes illæ domus idoneæ erant, ut in Oratorium verterentur; nec diu illic manere poterant Presbyteri, a quibus deinceps super immobilia Altaria Missæ peragerentur.

II. Atque hæc sufficiant saltem pro illis Regionibus, ac Temporibus Apostolicis, in quibus vel rarissima, vel nulla aderant Oratoria. Cum autem alicubi permissæ sunt Fidelibus Ecclesiæ, ac Oratoria, non ideo credimus penitus Presbyteros caruisse Aris Portatilibus, quas secum hac illac deferrent, ut coram iis Fidelibus Sacrificium celebrarent, qui ob distantiam ab Ecclesia, vel aliis ex caussis frequenter ad participationem sacrorum donorum convenire non potuissent. Paucæ enim admodum primis illis Sæculis erant Ecclesiæ; ita ut in vasta Diœcesi nonnumquam nonnisi unica reperiretur, sicut quibusdam visus est insinuasse S. Ignatius Episcop. ad Philadelph. comparans unitatem Altaris cum unitate Episcopi: *Unum Altare, & unus Episcopus.*

III. At alia luculentiora proferamus de Usu Portatilium Altarium, extra Oratoria, & Loca consecrata recolendo sævissimas persecutiones, quibus divexati Fideles quocumque in Loco se ad martyrium præparabant Sacrificii præsidio, quod in Ecclesiis offerri non sinebat Tyrannorum impietas. *Cum ab omnibus*, inquit S. Dionysius Alexand. Episcop. ad Hieracem apud Eusebium Lib. 7. Hist. cap. 17. *persecutione exagitati essemus, & morte mulctati Festum lætis animis celebravimus; & SINGULA LOCA, & singula afflictionum genera nobis præstituta, ut ager sylvestris, solitudo deserta, navis fluctibus jactata, diversarium publicum, & horridus carcer opportuna videbantur, in quibus celebres conventus maximo cum studio ageremus.* Quamvis expulsi a Civitatibus, & in solitudinem rejecti, aut carceribus mancipati tenerentur Christiani, adhuc sacras collectas celebrare, & Sacrificium, quod est præcipuum omnium Christianorum conventuum, offerre non desistebant. In tanta necessitate nihil eos retinebat, quin etiam in privatis Locis, Ædibusque Missas facerent. De Fidelibus Africæ in persecutione Vandalica simile quid narrat Victor Vitensis Lib. 1. cap. 5. nempe, *quod illi tristitia, & mœrore confecti cœperunt, qualiter poterant, & UBI POTERANT, ablatis Ecclesiis Divina celebrare Mysteria.* Erigebantur igitur Sacræ Mensæ *in singulis Locis*; erigebantur in Agris, in Solitudinibus, in Navibus, in Diversoriis, in Carceribus: erigebantur, *ubi poterant*; & quia Loca fixa non habebant, in quibus Altaria fixa statuerent, mobilibus, viaticisque Arulis uti necessarium erat.

IV. Aliqui crediderunt ad Aras hu-

hujusmodi respexisse S.Cornelium P., vel alium veterem Scriptorem Epistolæ ad Lupicinum, *cum arcam dominicam vento persecutionis acerrime commoveri* dixit; ita ut publice neque in cryptis notioribus Missas facere liceret. Me vadem hujus expositionis non præbeo, etsi non ignorem primis illis persecutionum temporibus ideo frequentius Altaria Lignea erexisse Christianos, ut transferrentur, & a persequentium Gentilium prophanationibus eriperentur. Magis tamen certa, ac manifesta suppeditat S. Cyprianus Epist.4., in qua hortatur in carceribus *apud Confessores* offerre. Recolat Lector S. Martyris verba superius Cap. I. num. 8. recitata, & iisdem addat Acta S. Luciani, quæ consuetum morem testantur, tum mensas portatiles præparandi, tum has, cum tutum erat, ad carceres transferendi propter Christi Martyres in agone positos. Addat insuper dicta de S. Dionysio Parisiorum Episcopo; ac præterea Acta S. Urbani P., & S. Clementis Episcopi Ancyræ in Majo Bolland. ad diem 25. pag.12., & in Januar. ad diem 23. pag.462., quæ confirmant usum Altarium Viaticorum, cum celebrationem in carceribus factam commemorent.

V. Pauca protulimus exempla ex multis, quæ apud Bollandianos Socios, & Surium de Sacrificio in carceribus oblato a Sacerdotibus illic detentis Tyrannorum crudelitate reperiuntur. Nobis sufficiat S. Augustini auctoritas in Breviculo Collationis Coll. 3. diei c. 17., seu potius auctoritas Patrum Orthodoxorum, qui coram Marcellino Comite contra Donatistas dixerunt *ipsis gestis Martyrum* monstrari, quod *in passionibus fuit* collectas egerant. Illi addiderunt Catholici *usque adeo non esse incredibile, quod in privatam domum pauci illi Episcopi* (loquuntur de ordinatione Cæciliani Carthaginensis Episcopi) *persecutionis tempore convenerunt, ut fervente persecutione etiam in carcere doceantur Baptizati Martyres, & illic a Christianis celebrata Sacramenta, ubi Christiani propter eadem Sacramenta tenebantur inclusi.*

VI. Sedula hæc diligentia, qua Sancti Presbyteri etiam inter catenas, & carceres Divina celebrant Mysteria multo apertius ostendit, quanto frequentius tunc in privatis aliis Locis, domibusque eadem celebrarent. In hanc rem aliqua protulimus de Oratoriis Domest. cap.4. num. 5. Quare hic satis est inferre prioribus Ecclesiæ Sæculis valde frequentem fuisse usum Altarium Portatilium; maxime cum raro possent furentibus persecutionibus deputari privatæ domus, ad quas semper convenirent Fideles, & in quibus propterea fixæ Aræ erigerentur. Quinimo nec opportunum tunc fuisset in easdem domos assidue congregari Christianos, atque in illis immobilia relinquere Altaria, ne facile ab Infidelibus detegerentur, & sacrilega impietate everterentur.

VII. Sedatis persecutionum turbinibus, & Christianæ Religioni conciliata pace, quamvis non amplius egerent Episcopi, cæterique Sacerdotes Aras Viaticas circumferre ad Missarum actionem peragendam in privatis Christianorum domibus, cum jam plurimæ erectæ essent Ecclesiæ consecrataque Oratoria, non tamen omnino earumdem usus interiit, quin aliquando in domibus ad spirituale solamen aliquorum, & maxime infirmorum; vel in itineribus ad pietatem itinerantium fovendam; vel in Castris ad Militum, Ducumque præsidium: vel sub dio in campis, in littoribus, in mari, in quocumque alio loco honesto ad supplendum Ecclesiarum defectum Aras Portatiles caussa Sacrificii collocarent. Per singulas Classes distribuemus Veterum monumenta, quantum fieri poterit, ut hinc promptius antiquam disciplinam cum præsentibus consuetudinibus conferre possimus. Ordiemur autem a more celebrandi in Castris Militum,

quia

quia ad hoc argumentum spectant multa, quæ ad tempora Constantini nos pertrahunt; ac aperte continuatum in Ecclesia usum Altaris Viatici etiam statim post Persecutiones demonstrant: His subjiciemus, quæ in gratiam aliorum Laicorum concedebantur Sacrificia extra Oratoria; ac denique quæ pro Usu Altaris Portatilis reperire potuimus ante Concilium Tridentinum circa Ecclesiasticos Præsules, ac Viros religiosam vivendi rationem Professos subnectemus.

CAPUT V.

De more Veterum celebrandi in Castris.

I. Constantinus Imperator tanta pietate exardebat, ut ubicunque se conferret, Tabernaculum in Ecclesia formam erigi vellet, in quo ipse, suique Milites Deum laudibus efferrent, & Sacra Mysteria perciperent dispensata a Sacerdotibus, qui in comitatu Sacerdotalia Munera obeuntes semper aderant. Narrationem his verbis Sozomeni Lib. I. Hist. cap. 8. exponimus: *Quoties ad bellum proficisceretur tabernaculum ad Ecclesiæ similitudinem fabricatum circumferre consueverat ita ut ne quidem in solitudine constitutus tam Ipse, quam Exercitus ejus Sacra Æde careret, in qua Deum laudare, ac preces fundere, & Sacra Mysteria percipere possent. Sequebantur enim Sacerdotes, & Diaconi tabernaculo assidentes, qui juxta Ecclesiæ ritum ejusmodi officia obirent.* De eadem gestatoria Ecclesia *ex variis, pictisque velis* confecta loquuntur Socrates Lib. I. H. E. Cap. 18., & Eusebius Lib. 2. de Vita Constant. capp. 12., & 14., quam in desertissimis etiam Locis erigi curabat Imperator Piissimus, ut ubique Fidem Sacram decore paratam haberet, in qua preces ad Deum victoriæ auctorem funderet.

II. Nihil autem Veteres illi Historici commemorant Aram Viaticam exprimens: Attamen quid aliud resonant verba Sozomeni *Sacra Mysteria percipere*, quam simul in castris delatum Altare, in quo tantummodo Sacra Mysteria Adstantibus dispensanda consecrari, & collocari poterant? Insuper quo alio magis apto sensu exponemus reliqua verba Sozomeni narrantis Sacerdotes debuisse *Deum laudare, ac preces fundere*; & similiter Eusebium Lib. 4. de Vita Constant. cap. 56. qui narrat Constantinum ad bellum profecturum & circa se Episcopos habuisse, quorum consiliis regeretur; & *provida mente prospexisse Viros ad divinum cultum necessarios secum assidue versari oportere*; ac vicissim Episcopos una cum Imperatore militasse, & pugnasse *continuis apud Deum supplicationibus*: quo, inquam, aptiore sensu ista, quam de Sacrificiis frequenter oblatis in Castris exponemus? Profecto cæteris *Votis* præcellit Eucharisticum Sacrificium, ex quo securius divina implorantur beneficia. Demum nisi simul cum Ecclesia portatili Viaticum Altare detulissent Sacerdotes, qui fieri poterat, ut Tabernaculum in castris expansum *speciem Ecclesiæ* exhibuisset, cujus præcipua pars ab Altari constituitur? Pariter nisi Rei Divinæ celebrandæ vacassent Sacerdotes Constantinum ad bella euntem comitantes, ecclesiastica munia non obivissent *juxta Ecclesiæ Ritum*; quod tamen aperte tradit Sozomenus. Hinc quia Ecclesiastica Ministeria maxime in Missarum solemnitate exercentur, ideo curaverat Constantinus, ut præter Presbyteros adessent semper Diaconi, qui Sacerdoti solemniter celebran-

branti in castris prompte ministrarent.

III. Transivisse ad Filios hanc piam Patris consuetudinem, ac deinceps in alios Cæsares, Romanosque Exercitus satis declarat Sozomenus subdens: *Ex eo tempore Militares Romanorum Legiones, quæ nunc vocantur Numeri, singulæ proprium sibi Tabernaculum ducere cæperunt, & Sacerdotes, ac Diaconos proprios, ac peculiares habere*. Et ecce unde fluxerit mos ille nostra adhuc ætate servatus, ut singulæ Militum Legiones proprium habeant Presbyterum. Quare licet distincte non legatur in historicis fragmentis Carolinæ Stirpis deinde proferendis, quod singulæ cohortes proprium in Castris haberent Presbyterum; attamen cum ex testimoniis inferius recitandis constet Principes non unum, sed plures Sacerdotes ad bella secum duxisse; adhuc prudenter conjicere possumus tot fuisse deputatos in Castris Sacros Ministros, quot ad satisfaciendum spiritualibus necessitatibus totius Exercitus requirebantur. Proprium Militibus deputari solitum Presbyterum mihi innuere videtur Epistola Pelagii I. ad Laurentium Episcopum Centum-Cellensem inserta Tom. 5. Labbæanæ Collect. pag. 487. Edit. Ven., in qua postquam *a Principali Militum in Civitate Centum Cellensi* consistentium exoratus fuerat, ut juxta Principis monitum *eis Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum fieri* concederet; idoneos ad ea officia Ministros promovere Laurentio jubet.

IV. Eundem morem primum a Constantino introductum retinuerunt constanter alii Christiani Principes, ac Duces, qui cum ad bella procederent suos secum Sacerdotes ducebant. Ad hanc rem luculenta valde sunt illa testimonia, quæ Capp. 2., & 4. de Orat. Domest. de Capellanis Regiis protulimus. Etenim licet Palatinorum Clericorum munus foret in Palatinis Capellis Sacrificium offerre, vel in illo ministrare; eorum tamen intererat comitari principem ad bella progredientem non tantum secum ferendo Sanctorum Reliquias, quam reliqua ecclesiastica ornamenta; ut, cum opus foret, in mediis Castris Missæ celebrarentur, Profecto etiam in hunc finem excubare debebant Regii Capellani, cum maxime ex Sacrificio fælix bellorum exitus sperari posset. Hinc Concilium in Germania celebratum a Bonifacio Moguntino Episcopo Anno 742. tradit hoc maxime munus pertinuisse ad Palatinos Clericos comitantes Principem in Castris, videlicet ministrandi in Missarum celebratione, ac propterea can. 2. non aliis Clericis permisit in hostem pergere; *nisi illis tantum, qui propter Divinum Mysterium, Missarum scilicet Solemnia adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda ad hoc electi sunt; idest unum, vel duos Episcopos cum Capellanis, & Presbyteris eorum Princeps secum habeat*. Omnia hujus Concilii Statuta firmavit Synodus Leptinensis eodem anno celebrata; & quæ recitavimus verba translata sunt in Capitularia Regum Francorum Lib. 5. cap. 2. Idem tradit Scriptor Libri I. Miracul. S. Dionysii cap. 21., dum de Carolo M. adversus Saxones proficiscente inquit; *Hic pignora Beatorum Martyrum secum ferri fecerat, & Custodes Clericos, qui secum proficiscebantur, delegaverat, ut eis vicissim sibi succedentibus debita exhiberetur Religio*.

V. Ex his discimus non tantum fuisse electos Palatinos Clericos ad sacras ferendas Lipsanas, quam ad celebrationem Sacrificii offerendi quocumque castra a Principe figerentur. Vitus Amerbacchius ad finem Constitut. Caroli M. testatus est in Monasterio Sancti Emerammi conservatum Altare Portatile, quo in Castris Caroli M. utebantur Monachi Sandionysiani profecti in Castra cum illo adversus Saxones pugnaturo. Illis Monachis, ut tradit Anonymus Lib. 1. Mirac. S. Dionysii cap. 20. Par. 2. Sæcul. III. Benedict., *solemnis Ara*,

tum

tum lignea tabula erat, quæ linteo adoperta modum Altaris efferebat. Alias Aras Portatiles, quibus usi fuerant Sacerdotes in celebrando Sacrificio extra Loca Deo consecrata coram Principibus, alii commemorant; atque inter illas recensere debemus *Altare Portatile* donatum a Carolo Calvo Monasterio Dionysiano, cujus cap. 2. meminimus. Addi posset insigne Altare Viaticum donatum Ecclesiæ Sancti Emerammi ab Arnulpho Rege Bajoariæ Caroli-Manni Filio, quod se vidisse testantur Monachi Benedictini in Adnotat. ad Vitam S. Gerardi Broniensis num. 32. In Altari Viatico celebratum fuisse sub Ludovico Pio certissimum ex eo est, quod de illo in Vita ab Anonymo Chronographo Saxoniæ scripta S. Altofridi (obiit Anno 875. 15. Augusti, ut habetur in Sæculis Benedictinis,) legatur, *in Loco, quem nunc Hildinisheimensis occupat Ecclesia, tentorium fixisse, ibique collatis Regiæ Capellæ Reliquiis Missam audivisse*.

VI. Nobis arridet hoc testimonium unde firmemus, quod paullo ante dicebamus, Regios Capellanos non tam ad ferendas Reliquias in Castris, quam ad Missas celebrandas cum Principe ad bella perrexisse. Quod si ita res se habebat, jam tot addere poterimus testimonia celebrati Divini Mysterii in Castris, quot extant monumenta delatarum in Castris Sacrarum Reliquiarum. De hac consuetudine loquitur Auctor Vitæ S. Bertarii Carnotensis Episcopi, quem Clotarius II. suum constituerat Archicapellanum; *Et pignora multa Sanctorum, quæ secum deferebat, ut MOS EST REGUM, ditioni illius* constituisse. Imo sub Chilperico vigebat consuetudo in itineribus Reliquias deferendi ad spiritale solatium, & tutelam Principum; unde S. Gregorius Turonens. Lib. 6. Hist. Francor. cap. 27. narrat de Chilperico, quod *Reliquiis multorum Sanctorum præcedentibus Urbem ingressus est*.

VII. Ad eundem morem celebrandi in Castris super Aras Portatiles consecratas respiciunt frequenter laud. Libri Capitularium, ut Lib. 6. cap. 205., & Lib. 7. cap. 316. his: *Sciendum est omnibus, quod ..., Missarum celebratio nonnisi in Locis ab Episcopis Deo dicatis EXCEPTO TEMPORE HOSTILITATIS, & hoc nonnisi in Altaribus, & Tabernaculis ab Episcopis Deo dicatis, ullatenus fieri possit, aut debeat*. Similia habentur Lib. 9. cap. 431. quo etiam loco *Tabernacula dedicata ab Episcopis* desiderantur; quia plurimum decoris conferebant Actioni Sacræ, & magis ad vivum emulabantur morem pristinum tempore M. Constantini introductum. An diu post retinuerint Principes una cum Aris portatilibus consuetudinem deferendi consecrata Tentoria, affirmare non possum; quia licet alibi commemorentur hujusmodi gestatoria Tentoria, expresse tamen illorum consecrationem non lego. Certe consulitur dignitati Sacrificii, cum saltem super consecratum Altare offertur.

VIII. Portatile Tentorium ad Rem Divinam deputatum detulisse in itineribus Robertum Francorum Regem Helgaldus refert in illius Vita, dum tradit eum habuisse *Gestatorium Tentorium Divini Mysterii*, quod secum ferri jusserat, quocunque ibat; atque inter alia portatilia Altaria Roberti unum recenset *auro, & argento mirabiliter paratum*, quod Ecclesiæ Aurelianensi legavit. Similiter de S. Ludovico IX. Hierosolymam adversus Saracenos eunte refert in illius Vita Gaufridus de Bello Loco, qui ejus confessiones excipiebat, ipsum secum Sacerdotes habuisse, ut erecta Ecclesia portatili sacrificarent, & sub ea Sac. Eucharistiam collocarent. Portatilem hanc Ecclesiam vocat *Tentorium*, seu *Capellam* Guillelmus Nangius Lib. de Gestis S. Ludovici dicens: *De Scarleta Tentorium, sive Capellam fecit Ludovicus Rex præparari, quam misit Regi Cham ad devotionem Fidei Christianæ in eo excitandam*. Forte sub eo nomine

Capel-

Capellæ continetur Tentorium in Actis S.Elisabeth Reginæ Portugalliæ; de qua in Julio Bullandiano ad Diem 4. narratur, quod *frequentabat Capellam, quam secum ferebat valde divitem ornamentis*. Huc pertinent, quæ ex Balsamone recitat Thomassinus de Benef. Lib. 2. Par. 1. cap. 96. num. 9. de Palatinis Clericis Orientalibus, quod illi nempe, *qui sunt in Imperatorum comitatu in Campis solitariis Sacra rite facere censentur sub solo Bombycino, quod est Ecclesiæ destinatum Tentorium*.

IX. Pro celebratione in Castris facta habeo illustre monumentum in Vita S. Brunonis, qui secutus est Anno Dom. 1034. Conradum Imperat. in Italiam. Etenim obsidente Imperatore Mediolanum accidit in ipso S. Pentecostes Festo, ut Brunone in Castris *sacra faciente* horribilis tempestas multos homines enecasset; & tamen illæsus ipse Bruno ad Altare stans nihilominus Sacrum suum absolveret. Alia reperiet eruditus Lector exempla addenda; sed hactenus dicta satis demonstrant continuatum morem celebrandi sub Papilionibus in gratiam Militum, ut sibi ipsis propitium Deum Exercituum Sacrificii Oblatione redderent. Profecto de Wladislao, seu de Ladislao Jagillone Rege Poloniæ lego apud Spondanum ad Annum 1410. num. 11., quod, postquam Missæ sub Tentorio celebratæ interfuit, de hostibus Victoriam magnam reportavit. Licere pro Exercitu sub Tentoriis Missas celebrare tradiderunt S. Antoninus, Durandus, aliique Scriptores ante tempora Concilii Tridentini; atque inter cæteros S. Raymundus Lib. 2. Summæ pag. 470. §. 11. ait: *In necessitate etiam potest Missa celebrari sub Dio, vel in Tentoriis, in Itinere videlicet, vel in Exercitu ..... dum tamen habeatur semper tabula, ut dictum est* (consecrata); *& cætera ornamenta necessaria*.

CAPUT VI.

De Usu a Veteribus facto Altaris Viatici extra Ecclesias, & Oratoria ob infirmitatem, itinera, aliasque similes caussas.

I. MAJORUM nostrorum disciplinam permittentem aliquando in privatis Domibus, & extra Loca Deo consecrata Missarum celebrationem etiam post restitutam Ecclesiæ pacem ostensuri ad ea iterum legenda, quæ de Oratoriis Domesticis capp. 4. 11. & 12. congregavimus, Veterum monumenta Lectorem nostrum ablegamus. Fuimus equidem solliciti, quantum postulabat argumenti ratio, illa tantum colligere, quæ proximius respiciebant Privata Laicorum Oratoria; attamen omnino abstinere nequivimus, ne quædam insereremus ad præsens Opusculum pertinentia. Imo tam bene applicari posse novimus ad ostendendum usum Viaticorum Altarium in privatis Domibus testimonia, quæ protulimus c. 4. num. 9. ex Concilio Laodiceno, & Gangrensi, & cap. 11. n. 2. ex S. Ambrosio, & Synodis Ephesina, & Carthaginensi, ut pene vereremur reprehensionem Legentium, dum ibi inserta vidissent. Multa pariter, quæ ex medio, infimoque ævo adunavimus Conciliorum, Patrumque Statuta, nobis evidenter demonstrabant usum Viaticæ Aræ; ac proinde dum eadem capp. 11. & 12. recensebamus, opti-

optime simul intelligebamus in hoc Opusculo suum illis locum congruere. Oportuit igitur a nobis plurima in alio Tractatu præmittere, quia licet demonstrarent usum Aræ Viaticæ in privatis Domibus, simul tamen Veterem Disciplinam domesticorum Oratoriorum explanabant. Enimvero quam verisimile est, ut cum olim quibusdam ex caussis in Domibus Laicorum permittebantur Sacrificia domestica, non simul exigeretur, quando id saltem commode fieri poterat, ut in cubiculo magis a prophanis usibus segregato offerrentur? Certe nihil credibilius, quam quod in Domibus, quamvis non consecratis, in quibus identidem Missas celebrabant Episcopi, aliique Sacerdotes, aliquis locus eligeretur minus prophanus, sive, ut loquitur Theodorus Studita Lib. 1. Epist. 40. ad Neucratium, *Locus mundior*, in quo dignius, ac decentius Sacra victima Deo mystice immolaretur. Hæc autem plane præformaverant Oratoria domestica, quæ postea introducta fuerunt, & hactenus juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam retinentur, cum non amplius vigeat consuetudo consecrandi Oratoria intra privatas Domos designata. Ob hunc ergo finem debuerunt a nobis multa de celebratione in Domibus facta præmitti, quæ tamen non supponebant Oratoria consecrata, ac propterea simul insinuabant usum Altaris portatilis necessarii ad Sacram Agendam, ubi desunt Altaria Immobilia non alibi erecta, quam in Locis Divino tantum Cultui consecratis, & dedicatis.

II. Habeant itaque testimonia illa Locum in Opere *de Oratoriis domesticis*; nec tamen careant suo robore in ostendenda antiqua consuetudine, secundum quam etiam post Constantinum aliquando in privatis Domibus usus Altaris Viatici permittebatur. Quocirca, quin iterum hic repetamus, quæ ibi capp. 4. & 11. recitavimus, ex Conciliis Laodiceno, Gangrensi, Ephesino, & Carthaginensi concessam Missarum celebrationem in Ædibus privatis, quando necessitas, aut gravis caussa postulabat, inferimus; ac proinde, quod pro Oratoriorum privatorum disciplina ex iisdem Conciliis deprompsimus, simul hoc loco urgemus, ut ex Sæculo IV. & V. celebrati nonnumquam Sacrificii in privatis Domibus super Aras portatiles indicia pateant. Pariter ad hunc finem probabiliter conferre credimus, quod de S. Ambrosio c. 4. num. 2. diximus; nam cum nemo demonstrare possit extitisse Oratorium consecratum in Domo illius Matronæ Romanæ, ubi S. Præsul Sacrificium obtulit, prudenter conjicere possumus ibi tantum usum Altaris portatilis fuisse concessum.

III. Addo ex Sæculo V. testimonium ex S. P. Augustino Lib. XXII. de Civ. Dei cap. 8. num. 6., quod aperte convincit urgentibus quibusdam caussis ex indulgentia Episcoporum, vel eorum, qui absente Episcopo Ecclesiasticum Regimen in Diœcesi gerebant, concessum Sacrificium fuisse in Laicorum Domibus. *Vir Tribunitius*, ait S. Pater, *Hesperius apud Nos est: Habet in Territorio Fussalensi fundum Zebedi appellatum, ubi cum afflictione animalium, & servorum suorum domum suam spirituum malignorum vix noxiam perpeti comperisset, rogavit Nostros, me absente, Presbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, cujus orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi Sacrificium Corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio: Deo propitius miserante cessavit.* Quid simile ex Theophane ad Annum Ch. 508. refert Card. Bona Lib. 1. Rer. Litur. cap. 14. num. 1. nempe Chabadem Regem Persarum induxisse Episcopum ad Sacrificium offerendum in privata Domo, ut Dæmones ab illa pellerentur.

IV. Præcipue autem usus Aræ Viaticæ ab Antiquis concedebatur in solamen infirmorum, in quorum cubiculis sæpius Missas fieri permittebant.

bant. Ampliſſimum in hanc rem proferimus monumentum, quod non fugit ſingularem diligentiam Eminentiſſimi Card. Lambertini de Sacrif. Miſſæ Sect. 1. §. 10., & reperitur in Sacramentario Gallicano, quod è Codice Monaſterii Bobienſis Mabillonius edidit Tom. 1. Muſæi Italici, & ad VII. Sæcul. pertinere judicavit. Ibi enim pag. 364. Ordo Miſſæ *in Domo cujuslibet* celebrandæ tempore infirmitatis ponitur; & quia ſine ulla exceptione Perſonarum ſolebat coram Infirmis celebrari, quoties ſaltem id probaſſet Epiſcopi prudentia; icciroo Tò *cujuslibet* in fronte illius exprimebatur. Lubet quædam ex hac Miſſa decerpere, quæ in cubiculis Infirmorum eandem peragi conſueviſſe confirmant: Ita in prima oratione orabat Sacerdos: *Protector in Te ſperantium Deus, & ſubditarum mentium cuſtos, habitantibus IN HAC DOMO Famulis tuis Ill. propitius adeſſe dignare &c.* In Secreta: *Suſcipe Domine quæſumus preces, & hoſtias Famulorum Ill., & muro cuſtodiæ Tuæ hanc Domum circumda, ut omni adverſitate depulſa ſit hoc ſemper Domicilium incolumitatis, & pacis.* Demum *Conteſtatio*, quam nos Præfationem appellare ſolemus, ſic ſe habebat: *Vere dignum, & juſtum eſt, Omnipotens Deus, benignus Indultor in ſecretis officiis noſtris, ET IN HANC DOMUM manentibus præſentiæ tuæ concede cuſtodiam, Familiæ tuæ defenſor, ac totius habitaculi hujus habitator apparens.*

V. Ex aliis etiam Sacramentariis vetuſtiſſimis in Domo Infirmi celebratas fuiſſe Miſſas manifeſto apparet. Vener. Thomaſius Lib. 3. Sacram. R. Eccleſ. num. 73. unam edidit, quæ omnino concinit cum recitata; adduntur que, *Infra actionem* hæc verba: *Hanc igitur oblationem famuli tui Ill., quam tibi offert pro votis, & deſideriis ſuis, & pro incolumitate domus ſuæ placatus ſuſcipias, deprecamur; pro quo in hac habitatione auxilium Tuæ Majeſtatis depoſco; ut mittere ei digneris Angelum tuum Sanctum ad cuſtodiendos omnes in hac habitatione. Per Dom. &c.* Denique Orationes ſubjunguntur *poſt Communionem* dicendæ: *Omnipotens ſempiterne, Deus, qui facis mirabilia magna ſolus prætende ſuper hos Famulos degentes in hac Domo Spiritum gratiæ ſalutaris, & ut complaceant Tibi Deus in veritate tua, perpetuum eis rorem tuæ benedictionis effunde. Per Dom. &c. Omnipotens ſempiterne Deus inſere te officiis noſtris, & in hanc manentibus Domum præſentiæ tuæ concede cuſtodiam, ut Familiæ tuæ defenſor, ac totius habitaculi hujus habitator appareas. Per Dom. &c.*

VI. Vetuſtam alteram Miſſam pro Infirmo celebratam edidit erud. Martenius Lib. 1. de Ant. Eccl. Ritib. cap. 7. art. 4. ex Sacramentario Moiſacenſi, quod ipſo judice 800. circiter ab hinc annis deſcriptum fuit. Ne vero dubitemus eam in Domo ipſa Infirmi celebrari conſueviſſe, pauca iſta feligimus, quæ recitari conſueverant. In Collecta: *Omnipotens ſempiterne Deus .... Majeſtatem tuam ſuppliciter exoramus, ut mittere digneris Sanctum Angelum tuum, qui Famulum tuum ill. in HAC DOMO conſiſtentem, in anguſtiis, & neceſſitatibus laborantem, conſolationibus tuis attollat &c.* Super Oblata. *Oblationes in anguſtia pro peccatis, atque offenſionibus Famuli tui in HAC DOMO conſiſtentis omnipotens Deus Oblatas aſſume &c.* Infra Actionem. *Hanc igitur Oblationem, Domine Famuli tui ill. in hac Domo conſiſtentis, quam Tibi offerimus ob diem neceſſitatis ſuæ &c.* Conſuetudinem celebrandi Sacrificium in Domo Infirmi Sæculo VIII. vigentem etiam detegimus ex Pœnitentiali Egberti Eboracenſis Epiſcopi, quod doctus Morinus in Append. ad Libros de Pœnit. edidit. Cum enim poſt pœnitentiam Infirmo traditam, ſubjiciat Egbertus Miſſam *pro Infirmis*, & huic addat *Benedictiones*, quæ ad præſentem Infirmum diriguntur; quæque ex more Veterum inter ipſam Sacram Agendam fieri conſue-

verant, aperte sequitur eandem Missam celebratam fuisse in Domo Infirmi. Quis enim credat ad Ecclesiam caussa Sacrificii graviter laborantem Infirmum semper potuisse deferri? Hac de caussa suspicor Missam, quæ in Euchologio Græcorum opera Cl. Goarii illustrato pag. 348. Novæ Edit. Ven. ex vetusto Codicæ Bibliothecæ Barberinianæ post Sacramentum Extremæ Unctionis subjungitur, in domo Infirmi celebratam fuisse.

VII. Libenter itaque permittebant in solamen Infirmorum Episcopi Missas cubicularias; & quamvis Sec. IX. quasdam leges edidissent adversus celebrationem Sacrificii in Domibus non consecratis, tamen ut plurimum tolerabant hanc consuetudinem erigendi Aras Viaticas in domibus Infirmorum, qui ad Ecclesias accedere non quibant. Certe eam indulgentiam toleratam fuisse a Concilio Parisiensi VI. cap. 15. existimo, cum probaret universim *in Domibus* Missas fieri ex *præmissa necessitate* nempe quando *necessitas compellit, ne populus Dei sine Missarum celebratione, & Corporis, & Sanguinis Domini perceptione maneat.* Expresse Missas in cubiculis Infirmorum concessit Aytho Basileensis Episcopus in Capitularibus cap. 14. Tom. 6. Spicil. Acherian. prohibens *in Domibus, nisi fortè visitandi gratia in infirmitate detentos, Missarum Mysteria* celebrari.

VIII. Nimia tamen licentia, quæ alicubi, & in Galliis præcipue irrepserat Sæculo IX. celebrandi in quocunque Loco non consecrato, & sine Episcopi concessione movit quosdam Episcopos prohibere generatim in Domibus *quacunque necessitate* celebrare, ut inde omnis occasio violandi Ecclesiastica Statuta subtraheretur. Hoc modo decrevit Herardus Turonensis Episc. in Capitular. Anni 858. cap. 34. Imo aperte pristinas facultates celebrandi in cubiculis Infirmorum revocavit Concilium Metense Anni 888. Can. 8. ista declarans: *In locis non consecratis, idest in Solariis, sive in cubiculis propter Infirmos... a quibusdam Presbyteris Sacrificium offerebatur, quod omnimodis interdictum est.* Hinc ea ætate in quibusdam Galliarum Locis in solamen Infirmorum non jam perfectæ Missæ, sed Missæ sine consecratione, & consumptione Hostiæ a Sacerdote dicebantur ad Infirmos delata ab Ecclesia Eucharistia. Missa hæc *Sicca* deinceps appellata fuit, eamque reperimus in Navibus, aliisque in occasionibus celebratam. Ritum illius ita describit Galindonius, seu Prudentius Junior Episcopus Tricassinus (Obiit post Annum 860.) in suo MS. Pontificali apud Martenium Lib. 1. de Antiq. Eccles. Ritibus cap. 3. art. 1. num. 20. *Si autem Infirmus in lecto, detentus est, ut ad Ecclesiam, vel Missam ire non possit, Sacerdos accipiat Librum Sacramentorum, Stolam ad collum habens summa cum devotione veniat ad Infirmum salutans cum Verbis Divinis. Inprimis dicat Collectam ad Diem pertinentem, & Epistolam. Postea legat Evangelium. Deinde dicat. Dominus vobiscum, Sursum corda. Gratias agamus Domino. Sequitur Præfatio usque ad Sanctus. Inde dicat. Oremus præceptis salutaribus cum Oratione Dominica usque per Omnia Sæcula Sæculorum. Postea communicet eum. Sequitur oratio post Communionem.* Pene simili modo Ritum Missæ Siccæ describit Durandus Lib. 4. Ration. cap. 1. num. 23.

IX. Quamvis vero aliqui Episcopi prohibuerint in Gallis Missas in cubiculis Infirmorum, tamen recitatis decretis non aliud puto Episcopos exoptasse, quam reprimere, ac coercere temeritatem illorum Sacerdotum, qui inconsultis Episcopis in privatis Domibus passim audebant Sacrificium celebrare, atque illicitis postulationibus Laicorum quorumdam publicas Ecclesias deserentium indulgebant. At vero nondum suæ renunciaverant Auctoritati Episcopi, per quam, quando opportunum eis videbatur, in privatis Domi-

Domibus permitterent Missas facere. Hinc sæpe Sæculo IX., ac deinceps conquerebantur Ecclesiarum Anthistites, quod spreta ipsorum dignitate, & auctoritate, nec postulata prius ipsorum venia hujuscemodi Sacrificia privata, ac domestica ad libitum Sacerdotum, & inconsultis Episcopis offerrentur. Recolantur multa, quæ protulimus cap. 12. de Orat. Domest., ex Concilio Parisiensi VI., & Libris Capitularium; ut inde pateat, quo illius temporis statuta adversus domesticam Sacrificii oblationem dirigerentur. Certa etiam tunc sibi ipsis integram conservaverant auctoritatem Episcopi elargiendi facultatem Missarum celebrandarum in privatis Ædibus; atque ut nonnisi ab ipsorum nutu, & *rationabili licentiâ* penderent domestica Sacrificia, gravissimas illas Sanctiones non alibi Divina Mysteria peragendi, quam in Locis Deo consecratis, ediderunt. Apertos ibi num. 12. ex Concilio Pontigonensi, & Moguntino Canones id demonstrantes allegavimus.

X. Remansit igitur etiam post Sæculum IX. consuetudo erigendi Aras Viaticas in privatis cubiculis, quoties Episcopi concedebant legitimis de caussis Missas ibidem fieri, vel ob solatium Infirmorum, vel ob alias consimiles rationes; satisque visum fuit frænandæ impudentiæ eorum, qui in hortis, in domibus, aut in ædiculis Altaria gestatoria collocabant, generatim prohibere sine expressa licentia Episcopi in Locis nondum consecratis, & dedicatis Missas celebrare. Revera identidem Episcopus licentiam præbuisse coram præcipue Viris Nobilibus Aras Viaticas in cubiculis domesticis erigendi, & in illis Sacrificium celebrandi mihi manifeste ostendunt variarum Provinciarum Statuta, quæ cap. 11. de Orator. Domestic. in retegenda disciplina domesticorum Oratoriorum descripsimus. Etenim sæpissime video distingui Missarum celebrationem factam in Capellis, & Oratoriis privatis, seu Domesticis, ab ea, quæ aliquando in Domibus extra has Capellas concedebatur. Repetat Lector Statuta Ecclesiæ Treccorensis, Cadurcensis, Andegavensis, Nemausensis &c. Repetat etiam Decreta Synodorum Londinensium, & Derthusanæ, in quibus distincte fit mentio facultatis concessæ pro Sacrificio offerendo *in Oratoriis privatis, vel in Domibus privatis: in privato Oratorio, vel in Domo*: Harum, & similium loquendi formularum proprietatem attente considerans non tantum existimo solitos fuisse Episcopos restringere facultatem domestici Sacrificii ad privata Oratoria in Nobilium Domibus præparata; sed aliquando liberam quibusdam præbuisse licentiam, ut *quocunque loco mundo, & honesto*, sicut loquitur Girbertus Ruthenensis Episcopus laudatus cit. cap. 11. n. 24., *coram se facerent celebrare Sacrificium*.

XI. Quamvis igitur frequentius Episcopi elargiendis facultatibus Missarum domesticarum ad privatas Capellas respicerent, in quibus decentius Divina Mysteria offerebantur; adhuc tamen simul ampliores facultates tribuere non repugnabant, ut quocunque loco, quando opus erat, & qualicunque in honesto cubiculo Missæ celebrarentur. Hanc differentiam adnotare opus fuit, per quam proximius Veterum disciplina circa usum Altaris Viatici in privatis Domibus declaratur. Scio equidem, quod etiam Capellæ domesticæ, in quibus multis ab hinc Sæculis ex Episcoporum indulgentia Missæ concedebantur, fixa, & immobilia in proprio sensu non habebant Altaria, quæ solum in Capellis consecratis reperiebantur: Verum simul adverto, quod ratio privilegii limitantis celebrationem Missarum in domestica Capella valde differt a privilegio, in quo facultas omni Loco honesto, mundoque cubiculo Missas celebrandi, vel coram se celebrari faciendi conceditur. De Priori Privilegio abunde diximus

mus in præcedendi Tractatione: At etiam de alio genere Privilegii amplioris ex Veterum Moribus nunc a nobis argumenta proponenda erant, ex quibus appareret non minus viguisse inter Veteres consuetudinem permittendi Sacrificia in privatis Oratoriis, quam etiam in aliis cubiculis, quoties nempe illi, qui talibus gratiis ditabantur, vel privato carebant Oratorio, vel ad illud caussa infirmitatis forte accedere non poterant. Valde frequentem existimo fuisse hujuscemodi facultatem ex eo, quod passim in Statutis Ecclesiarum jam allegatis facultas celebrandi in Domibus, aliisque Locis privatis commemoretur. Imo forte frequentius concedebantur privilegia Altaris portatilis extra Oratoria, quia non omnibus ita commodum esse poterat peculiare aliquod cubiculum non aliis usibus addictum, quam orationi deputare. Certe passim ea Altaria in privatis Domibus retineri solebant, ut ex dictis cit. Cap. XI. abunde intelligitur, quorum plurima etiam ad Locum præsentem revocare possemus.

XII. Maxime autem caussa itineris usus Altaris Viatici indulgebatur, dummodo & Basilicæ procul essent, & ad illas Populus accedere non valeret. Tunc quicunque Locus honestus, vel privata Domus, sive Campus, idoneus erat ad Rem Divinam faciendam. Morem istum retroactis temporibus observatum, quando deerant Ecclesiæ, approbaverunt etiam Patres IX. Sæculi ea licet occasione, in qua multorum temeritate Sacri Canones præcipientes Missas tantum fieri in Locis consecratis nimis fuerant relaxati. Expresse Concilium Parisiense VI. cap. 15. a Lege prohibente celebrationem Sacrificii extra Loca Sacra excepit tempus, *quando in itinere pergitur, & Locus Basilicæ procul est; & id in Altaribus ab Episcopo consecratis fieri necessitas compellat, ne Populus Dei sine Missarum celebratione, & Corporis, & Sanguinis Dominici perceptione maneat ..... Quando enim in itinere pergitur, non industria, sed necessitas alicubi, quam in Ecclesia Missarum celebrationem fieri urget*. Eadem concessio iisdem propemodum verbis inserta habetur Lib. IX. Capit. cap. 431., & a Concilio Moguntino fuit iterum confirmata cap. 9. cujus supra cap. 3. num. 8. meminimus. Licentiam celebrandi in Locis non consecratis propter *longius iter* eodem Anno 888. Concilium Metense Can. 18. cit. retractavit, quia in Metensi Provincia adversus nimios abusus severiora remedia necessaria erant. Forte tamen neque opponebantur inter se horum Conciliorum Decreta: Etenim Concilium Metense non respexit ad multitudinem Itinerantium, dum prohibuit Sacerdotibus itinerantibus ad libitum sub dio, aut in Hospitiis celebrare; At Concilium Parisiense non ingratiam unius, vel alterius Viatoris; sed ut innuunt ipsius verba, ad multorum simul itinerantium spirituales necessitates sublevandas Missarum celebrationem super Aras Viaticas in Domibus, aliisque Locis non consecratis concesserat.

XIII. An diu observata fuerint decreta Concilii Metensis? ignoro: Certe tamen alibi subinde eo liberior usus Aræ Viaticæ evaserat propter itinerantes; ut etiam alicubi quædam ædiculæ in publicis Hospitiis, ac diversoriis aptarentur, in quibus Viatores commode Missas celebrare, vel coram se celebrari facere possent. Erant in Provincia Senonensi paullo ante Concilium Tridentinum hujuscemodi Capelulæ in diversoriis ad eum finem præparatæ; a quibus omnem licentiam celebrationis Sacrificii Cardin. a Pratis Archiepis. Senonensis in sua Synodo Anni 1528. cap. 14. abstulit. Ad usum Altaris Portatilis caussa itineris plura superius indicata pertinent, aliaque paullo post addemus. Ipsum nomen Aræ *Viaticæ*, & Altaris *Itinerarii*, quod passim adhibetur a Scriptoribus eundem usum præcipue pertinuisse ad occasiones peregrinationis in Loca remota confirmat. Addam unum valde amplum testimonium,

nium, quod clare ostendit antiquitatem deferendi Aras Viaticas, & a S. Beda sumitur Lib. 5. Hist. Anglor. cap. 11., ubi de duobus Presbyteris Evvaldis, qui apud Antiquos Saxones Sæculo VII. exeunte Martyres occubuerunt, ipse narrat, eos *quotidie Sacrificium Deo obtulisse*, & dabuisse *secum vascula, & Altaris vice Tabulam dedicatam*.

XIV. Quemadmodum autem ob defectum Ecclesiæ Itinerantibus olim concedebatur in Campo, & Hospitiis Missas facere, ac audire; pariter liberum erat sub dio Sacrificium offerre, quando alio modo Ecclesiæ consecratæ deerant, sive ob ruinam, sive ob illarum angustiam, quæ nimiæ Populorum frequentiæ non sufficerent. Hinc in Lib. Decr. Gratiani cap. *Concedimus* de Consecr. Dist. 1. ita statuebatur: *Concedimus etiam, ut siccubi a Normannis, & Sclavis, ab Hungaris, & a malis Christianis, seu alio quocunque modo Ecclesiæ fuerint eversæ, & combustæ in Capellis cum Tabula consecrata Missas interim celebrari, donec ipsæ Ecclesiæ restaurari queant*. Sumptum est hoc Capitulum a Concilio Moguntino Can. 9., ubi necessitatem similem in illis Provinciis contigisse ex Normannorum irruptionibus indicatur. Ex hoc capite *Concedimus*; & ex cap. *Sicut* Dist. 1. de Consecr. infert S. Thomas 3. P. qu. 83. ar. 3. ad 2. in casu necessitatis extra Ecclesiam celebrari posse. Quantum vero spectat ad angustiam Ecclesiæ, occurrit exemplum quod suppeditat Eginardus in Lib. 1. de Translatione SS. Marcellini, & Petri cap. 17. hæc tradens: *Sacras illas Beatissimorum Martyrum exuvias ad Mulinheim superiorem cum magna omnium, qui adesse poterant, lætitia, & exultatione detulimus; sed præ nimia Populi multitudine, quæ præcedens cuncta compleverat, neque Ecclesiam adire, neque feretrum in eam inferre valuimus. Idcirco in Campo adjacente, atque in Loco editiore Altare sub Dio ereximus, ac feretro pone Altare deposito Missarum solemnia celebravimus*. Ad aliud simile exemplum apud Rodulphum in Vita Rhabani num. 26. Sæcul. IV. Benedictin. Par. 2. nos mittit Martenius Lib. 1. de Antiq. Eccl. Ritib. cap. 3. ar. 5. num. 11. Alterum ego addam videndum in Majo Bolland. ad Diem 19. in Actis S. Cœlestini cap. 6. num. 68. priusquam ad Pontificatum raperetur, quo saltem discimus ad satisfaciendum multitudini Populorum in aperto aere Missas facere licuisse.

CAPUT

CAPUT VII.

De More Præsulum Ecclesiasticorum servato usque ad Tempora Concilii Tridentini celebrandi super Aras Portatiles caussâ infirmitatis, vel itineris.

I. ANTIQUAM Episcoporum consuetudinem celebrandi in cubiculis, aliisque Locis privatis seorsim proponimus, ne videamur eorum prærogativas circa usum Aræ Viaticæ cum aliis Sacerdotibus confundere; quod ipsorum dignitati valde indecorum foret. Sane ubi Canones de concedenda celebratione extra Ecclesias, & Oratoria dedicata aliquid statuunt, eam solent arbitrio, ac prudentiæ Episcoporum subjicere; ita ut propterea Sæculo IX., sicut paullo ante etiam innuebamus, Patres conquererentur, quod Sacerdotes in Domibus, in Hortis, & similibus Locis Sacrificium offerre auderent non interrogatis, neque consultis Episcopis, ad quos similes elargiri licentias pertinebat. In antiquioribus vero Sæculis IV., & V. pauca alia habemus testimonia celebrati Sacrificii in privatis cubiculis, præter ea, quæ hujusmodi oblationem ab Episcopis peractam demonstrant; ut hinc innotescat pene tantum illa ætate, quando magna non urgebat necessitas, reservatum fuisse Episcopis nonnumquam in Locis non consecratis sacrificare. Ita plane Missam in cubiculo S. Gregorium Patrem S. Gregorii Nazianzeni, in Cella Monachi Theodoretum, in domo Matronæ S. Ambrosium celebrasse diximus: Alios autem Sacerdotes, qui in similibus Locis idem fecerunt, nonnisi gravissimis, necessariisque ex caussis id fecisse novimus,

II. Quod itaque tunc illi Episcopi sibi ipsis licere existimarunt, etiam alii deinceps Episcopi sive caussa infirmitatis, sive caussa itineris agere non dubitarunt. Aliqua profero monumenta, quæ inter scripta Veterum huc pertinere adverti. Caussa infirmitatis in privato cubiculo oblatum fuisse Sacrificium ab Episcopis ostendit Uranius in Vita S. Paulini Nolani. Proximus hic morti Symmachum, Benedictum, & Hiacynthinum Episcopos, qui ad eum *ante triduum* venerant, *quasi profecturus ad Dominum jussit sibi ante Lectum suum Sacra Mysteria exhibere, scilicet ut una cum Sanctis Episcopis oblato Sacrificio Animam suam Deo commendaret*. Simili de caussa (Taceo de B. Flaviano, & Principio, ne meras conjecturas ex dictis cap. 4. n. 5. de Orat. Domest. videar eruere.) coram se curavisse S. Silvinum Morinorum Episcopum, qui obiit Anno 717., Missas in proprio cubiculo celebrari ex Artemone Episcopo Vitæ ipsius Scriptore Sæcul. II. Bened. colligimus. Cum enim gravi infirmitate laboraret, certe non alibi, quam in cubiculo *Missarum solemnia* celebrari poterant, quæ *ante eum* appropinquante die depositionis suæ ipso Artemone narrante *quotidie celebrabantur*. Etiam de S. Dunstano Cantuariensi Episcopo Tom. 4. Annal. Mabill. in ejus Vita legitur, quod morti proximus jusserit Sanctæ Communionis Mysterium ante se celebrari, protentisque manibus Sacrum Viaticum de Cœlesti Mensa porrectum susceperit. Addatur Philippus Bitturicensis Episcopus, qui Anno 1260.

1260. *ingravescente morbo cum non posset celebrare, vel sustinere, quod in Sacellum veheretur, ut Missam audiret jussit fieri in Camera sua Altare, & ibidem singulis diebus Divina peragi Mysteria*, ut habetur in Patriarchio Bituricensi cap. 71. apud Martenium de Antiq. Eccl. Rit. Lib. 1. cap. 3. ar. 5. num. 7.

III. In itineribus vero secum aliquando detulisse Episcopos Aras Viaticas, quibus, cum opus esset, uterentur in Missarum celebratione, ostendunt Acta S. Vulframni Senonensis Episcopi, in cujus Vita a Jona Monacho Sancti Vandregesili scripta Sæcul. III. Bened. Par. 1., & apud Surium ad diem 20. Martii legitur Fontanellensi Monasterio donasse *Altare consecratum, quod secum, dum iter ageret, vehere solitus erat*. Eodem ipso forte usus est, quando in Frisiam navigans verbum Dei annunciaturus, & medio in Mari Missas faciens miraculum edidit. Narrationem accipiamus a S. Antonino Par. 2. cap. 2. Tit. 14. §. 2. ita describentem: *Dum in Frisiam navigarent, & essent in medio mari, quod adjacet Regioni Morinorum, adfuit hora, qua Missam cantaret S. Vulframnus mari manente immobili positis Anchoris; denique dum ventum esset ad locum quo Minister offerre patenam debebat Præsuli sancto, Præsul manu extensa eam expetebat; sed dum Minister eam abluere vellet, in mare cecidit, prostratusque pedibus Sancti veniam precabatur; qui mittens eum ad Locum, unde ceciderat, hoc effecit, ut patena ab imo maris revecta manu Ministri cohæreret*. Aliud miraculum eodem Sæculo patrasse Sanctum Adhelmum ex Abbate Malmesburiensi Episcopum Scherebornensem referunt Surius, & Socii Bollandiani in illius Vita ad diem 25. Maii, quod lubet hic indicare, quia ad Altare in itinere delatum respicit. Secum Adhelmus Altare ex marmore candido sex pedum crassitudine, quatuor longitudine, trium palmorum latitudine Roma detulerat; quod in Alpium transitu effractum S. Viri meritis divinitus in pristinum statum fuit reparatum. Illud in Prioratu Canonicorum Reg. Provinciæ Somersetanæ servatum fuisse Surius testatur. Suum quoque Viaticum Altare habuisse S. Gallum, quod secum in via deferret, facile eruimus ab Ekeardo Juniore Lib. de Casib. S. Galli cap. 1. dicente: *Disposuit adhuc vivens ad titulum S. Petri Capellam, qua itinerans utebatur cum Reliquiis, & Libris, & omnibus utensilibus sacris*.

IV. Quousque valuerint Episcopi extra propriam Diœcesim Altaris Viatici usu frui in privata Missarum celebratione, ego bene exploratum non habeo. Forte cum Sæculo IX., & X. in Anglia, in Gallis, & in Italia universim Patres, & Concilia prohibuissent Missas celebrari extra Loca Deo consecrata inconsultis propriis Episcopis; paulatim impediri cœpit Episcopis ipsis extra proprias Provincias, & Diœceses usus Aræ Viaticæ; ne alienæ jurisdictionis jura invadere viderentur, & occasionem præbere cæteris, suo contempto Episcopo, in domibus, ac hospitiis Missas peragendi. Grave autem nimis, ac permolestum erat Episcopis in itineribus libera carere facultate celebrandi Sacrificium quocumque venissent; cum neque semper ad publica Oratoria accedere, nec veniam a Diœcesano Episcopo prius impetrare possent. Hinc Bonifacius VIII. pro suprema, qua pollebat, in universam Ecclesiam auctoritate, ac jurisdictione, liberum Episcopis quibuscunque usum Altaris Viatici his verbis insertis *in VI. Decretalium* Lib. 5. Tit. VII. *de Privileg.* concessit: *Quoniam Episcopi, eorumque Superiores se habent diversis ex caussis a suis Ecclesiis, & Diœcesibus absentare frequenter, nec semper possunt commode ad Ecclesias accedere pro Missa celebranda, vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam diem; præsenti Constitutione indulgemus eisdem, ut Altare possint habere Viaticum,*

Ccc

eum, & in eo celebrare, ac facere celebrari ubicunque, absque Interdicti transgressione, illis permittitur celebrare vel audire Divina.

V. Hac posita Bonifacii Constitutione nemo tam imperite suspicabitur debuisse Episcopos, priusquam super Aram Viaticam privilegio domestici Sacrificii fruerentur, ab Episcopo Diœcesis, quam forte adibant, veniam accipere. Etenim quid amplius tunc Episcopis contulisset Apostolica Sedes, quod ex moribus illius ætatis non potuissent obtinere per meram Diœcesani facultatem quæ sæpe illis quoque concedebatur, qui nullo speciali Pontificio Privilegio instructi fuerant? Si necessarium adhuc erat post Bonifacii Privilegium ad Episcopos Diœcesanos confugere, nihil speciale a R. Pontifice collatum merito judicassent cæteri Episcopi, ut de simili Privilegio concesso Religiosis Viris scribebat Honorius III. Episcopo Parisiensi. Poterant igitur dubio procul omnes Episcopi per Bonifacii Privilegium inconsulto Diœcesano ad suos usus sacros Altare Viaticum erigere. Alia de hoc privilegio infra cap. 12. trademus.

VI. Oritur interim inquisitio, quid respiciant illæ particulæ, *eorumque Superiores*, in Bonifacii Decreto insertæ? Solos ne comprehendant Archiepiscopos, & Patriarchas; an etiam S. R. E. Cardinales, qui licet Ordine inferiores sint Episcopis, jurisdictione tamen, ac munere istos præcellunt, cum adsciti fuerint, ut *collaterales, adjutoresque* R. Pontificis *Orbem judicaturi*, sicut loquitur S. Bernardus Lib. 4. de Consider. ad Eugenium; atque in regimine Universalis Ecclesiæ vigilare debeant? Multa de hac quæstione proponit Fagnanus Vir celebris in Lib. 5. Decr. Tit. *de Privil.* cap. *quod nonnullis*; eumque sequitur Sacrorum Canonum peritissimus Card. Petra Tom. I. suorum Commentar. Edit. Rom. pag. 151. Nobis pauca sufficiunt, quæ abunde demonstrent vel a Bonifacio VIII. S. R. E. Cardinalibus idem privilegium Altaris Portatilis concessum, vel antea ab ipsis saltem consuetudine retentum, novaque R. Pontificis concessione firmatum fuisse. Equidem ne in longum eamus de præexcellentia, & dignitate Sacri Collegii loquentes, ecquis ignorat, longe ante Bonifacii tempora Amplissimos Purpuratus Principes tum Loci, cum exteriorum ornamentorum, cum muneris prærogativa, splendore, ac præeminentia super quoscunque Episcopos, Primates, ac Patriarchas sub Innocentio IV., & Gregorio X. in Conciliis Generalibus Lugdunensibus sedisse, ac resplenduisse? Qua ergo ratione cogitari potest Bonifacium inferiores gradu, & dignitate (Hæc enim sæpe non tam ex Ordine, quam ex Jurisdictione mensuratur, ubi de præcedentia, ac Majoritate unius præ altero agitur.) munivisse privilegio Altaris Viatici Episcopos, *eorumque Superiores*; & tamen inter hos Superiores non comprehendisse Cardinales ex toto Christiano Grege nobiliores, & ex universa Ecclesiastica Hierarchia illustriores? Eccur si Cardinales excipiebantur a Pontificio Privilegio, non adhibitæ sunt speciales formulæ, quæ illud coarctarent ad eos tantummodo, qui charactere, ac Ordine Episcopali gaudebant? Revera quid absurdius, quam ex illa concessione respiciente Superiores Episcopis illos excludere, qui præcipue Jurisdictione, ac Officio superioritatem in illos habent, tanquam delegati Apostolicæ Sedis ad causas Episcoporum cognoscendas, judicandasque; quique licet frequentius lateri Pontificis adhæreant, tamen nonnumquam longa itinera suscipere compelluntur Legationis munera perfuncturi; ac sæpe Missarum subsidio carerent, nisi super Aras Viaticas ipsis sacrificare concederetur.

VII. Putemus itaque sub Bonifacio VIII. nondum Altaris Portatilis libero usu potitos S. R. E. Cardinales: quan-

quandonam primo illis concessus fuit? Enimvero si valde recentius hoc privilegio gaudent, assignetur etiam tempus, quo primum gaudere cœperint; indicetur Pontifex, qui primum hanc gratiam ipsis contulerit. At nisi sub Bonifacio vere hac instructos fuisse gratia Eminentiss. Cardinales dicamus, nec recentiorem Pontificem reperiemus ad hujusce modi concessionem determinandam; cum nullus alius inveniatur Pontifex, sub quo primum illis collata potestas Altaris Portatilis legatur. Cæterum si verba, quæ Leo X. loquens de Capellis domesticis Cardinalium adhibet, quæque cap. 6. num. 7. de Orat. Domest. recitavimus; si, inquam, conferamus cum verbis Bonifacii VIII., illico emicabit eadem ratione debuisse protendi Altaris gestatorii facultatem in Cardinales, qua circa Episcopos extendebatur; ut quemadmodum istis ob necessitatem frequentis Sacrificii ad munera episcopalia gerenda donaverit laudatum privilegium Bonifacius; ita illis *cæteros omnes in ipsa Ecclesia post summum Pontificem honore, ac dignitatem* præcedentibus; ut ait Leo X., ob eandem necessitatem donatum fuerit.

VIII. Quod si aliquantulum conjecturis dandum foret, auderem suspicari, ideo generalem phrasim *Superiores* adhibuisse Bonifacium in privilegio; quia non videbatur expedire reliquos Episcopis præcellentiores commemorare, qui forte etiam tunc liberius in alienis Diœcesibus Altari Portatili utebantur nullo Diœcesanorum Episcoporum contradicente: At ad Episcopos specialiter Apostolicæ Sedis favorem dirigere opus erat, quia ægrius isti in aliena Diœcesi sine speciali venia Diœcesani usum Altaris Viatici impetrare potuissent. Ut ergo Episcopos muniret Bonifacius adversus querelas Contradicentium, ad eos præcipue privilegium sum direxit; simul interim in Apostolica gratia complectens *eorum Superiores*, ne viderentur minori prærogativa frui, qui dignitate antecedebant. Loquitur porro Bonifacius de usu Altaris Viatici extra proprium Diœcesim; ac proinde caussam dispensationis, in id refundit, quod Episcopi *diversis ex caussis a suis Ecclesiis, & Diœcesibus absent*: Nam qui poterant in proprio Jurisdictionis territorio aliis concedere usum Aræ Viaticæ, tanto magis eadem pro suo libito uti poterant.

IX. Postquam egimus de Privilegio Altaris Portatilis Episcoporum lubeat subnectere duo similia Privilegia ante Concilium Tridentinum concessa quibusdam R. Curiæ Præsulibus, qui licet Ordine cum Episcopis non debeant confundi; meritis tamen, ac honore inter Clericos R. Ecclesiæ effulgent. Loquor de Auditoribus Rotæ, quorum officium in Aula Pontificis gerebatur olim a Defensoribus Romanæ Ecclesiæ sæpius in scriptis Veterum commemoratis. Sagacissimis Rotæ Auditoribus privilegium Altaris Viatici tribuit Clemens VII. Anno 1527. Nonis Augusti his verbis apud Berninum in Hist. R. Rotæ cap. 4. *Liceat eis habere Altare Portatile, cum debitis reverentia, & honore, super quo in Locis ad hoc congruentibus, & honestis, sine juris alieni præjudicio, & cum qualitas negotiorum pro tempore ingruentium id exegerit, etiam antequam elucescat dies, circa tamen diurnum horam*. Omnia Privilegia Auditoribus concessa confirmavit Paulus III. 17. Aug. Anno 1537., imo ampliavit, eademque postmodum Clemens X. Anno 1671. 14. Kal. Januarii innovavit. Aliud Altaris Portatilis Privilegium Apostolicis Referendariis concessit Paulus III. Anno 1540. 30. Julii Constit. 23. cum certis limitationibus quæ exercitium ad tempus Interdicti mihi restringere videntur.

CAPUT VIII.

Aliqua recensentur, quæ circa usum Altaris Viatici ad Viros Religiosos ante Concilium Tridentinum pertinebant.

I. RETROACTIS temporibus nequaquam defuerunt Monachis sua Viatica Altaria, quibus uterentur in propriis cellis caussâ infirmitatis, vel aliis in Locis non consecratis, ac sub dio, cum in Oratoriis Missas facere nequibant. Pauca quidem hujus generis exempla reperi, sive quia raro id in Monasteriis concederetur, quibus secreta quædam Oratoria commode subiri poterant; sive quia ab Episcopis prohiberentur in privatis Laicorum Ædibus sacrificare; sive ob alias caussas. Duo tamen exempla profero, quorum unum celebrationem in cubiculo, alterum sub aperto cœlo factam ostendit. Primum extat Sæcul. II. Bened. in Vita S. Wnebaldi Abbatis Heidemeimensis ab ipsius Consanguinea Sanctimoniali scripta circa Annum 741., ubi narratur, quod cum gravi infirmitate S. Abbas premeretur, Ecclesiamque adire non posset, *in uno latere Caminatæ ejus* (Caminatam exponit Mabillonius pro cubiculo Caminum habente, quod non omnibus Monachis communiter permittebatur, sed solis Abbatibus. Idem vocabulum sæpius usurpatum legi in Chartis editis a Cl. Muratorio; Videri porest Charta Anni 1001. Tom. 5. Antiq. Italic. p. 510., & alia Anni 964. Par. 1. Antiquit. Esten. cap. 16.) *jussit componere Altare, & ibi quando per infirmitatem poterat, sacra Missarum Solemnia celebravit; quia prius quando ægritudo illa non fuerat impedimentum, aut raro, aut numquam dies transiit, quin Missam faceret.* Alterum nobis præbet Chronicum Virdunense Tom. 1. Bibliothecæ Labbeanæ pag. 179., ubi de S. Riccardo Virdunensi, qui fuit Abbas S. Vittoni, dicitur, quod cum hora solita Missæ celebrandæ advenerat, *quocunque* loco adesset, Sacrificium offerre consueverat: unde cum in peregrinatione sua Apostolica per Palestinam aliquando *ante muros Urbis* Hierusalem venisset, illic collocato Altari prope mœnia Missas peregit nihil veritus Saracenos, qui lapidibus e muro dejectis eum opprimere moliebantur. Fit mentio ab Hugone Flaviniacensi in illius Vita num. 8. Sæc. VI. Bened. ad diem 14. Junii Altaris gestatorii *ex auro purissimo*, quo S. Riccardus usus fuerat.

II. Super Aram Viaticam semel saltem celebrasse S. Dominicum ex ejus Actis MMSS. Anni 1221. in Augusto Bollandiano Tom. 2. pag. 579. invenio; Nam ibi num. 90. refertur, quod mortuo Napuleone Nepote Cardinalis Sancti Stephani, ejus cadaver *præcepit in QUAMDAM DOMUM reportatum recludi; Fratri vero Tancredo, & aliis, qui secum erant, dixit, ut sibi pro Missa celebranda Altare præpararent*; cum autem Missam tanta devotione peregisset, ut etiam in altitudinem unius cubiti e terra sublevatus esset, Mortuum ad Vitam revocavit. Utrum tunc frequenter concederetur Viris Religiosam Vitam Professis celebrare super Aras Viaticas nondum clare didici; imo cum ex testimonio Prioris Bononiensis de eodem S. Dominico legam cit. T. 1. p. 633., quod *etiam eundo fere singulis diebus celebrabat Missam, si Ec-*

clesiam inveniebat; suspicor nondum libere fuisse indultum usum Altaris Viatici; secus suæ explendæ devotioni etiam deficiente Ecclesia Sanctissimus Pater quotidie Missam celebrasset. Certe nonnisi Anno 1221., quo Sanctus obiit, amplum Privilegium Altaris Portatilis obtinuerunt PP. Ordinis Prædicatorum ab Honorio III., quod nos cap.8.de Orat.Domest. num. 25. recitavimus.

III. Quamvis autem usque ad Sæculum XIII. rariora habeamus testimonia Missarum celebratarum a Viris Religiosis in Locis non consecratis; Attamen cum tunc plurimi, maxime ex Ordinibus Mendicantium, in omnes pene Regiones remotissimas nomen Christi inferrent, simul a RR. Pontificibus fuerunt ipsis amplissima concessa Privilegia erigiendi ubique Aras Viaticas, ut Sacris Mysteriis operari possent. Hoc ipsum innuimus cap. 8. cit. num. 24., ac deinde aliqua indicavimus Privilegia, quantum necesse erat ad illustrandum argumentum privatorum Oratoriorum, de quibus tunc differebamus. Illis autem privilegiis addi alia forte possent; ac præcipue illud, quod recitat Peyrinus Tomo I. pag. 251. Edit. Lugdun. a Julio II. Anno 1506. 5. Kal. Augusti concessum Minimis S. Francisci de Paula, his verbis. *In Locis quoque, in quibus degitis, liceat Vobis habere Oratoria, in quibus cum Altari Portatili possitis Missarum Solemnia, & alia Divina Officia celebrare, ac etiam Ecclesiastica recipere Sacramenta.* Quia vero ad hunc locum reservavimus ampliorem narrationem privilegiorum, quæ pro Usu Altaris Portatilis Regularibus concessa fuerunt; ideo simul plurima hic congregamus Apostolicæ Sedis Privilegia; unde constet, quam late ante tempora Concilii Tridentini usus Altaris Viatici pateret.

IV. Ad Ordinem Prædicatorum tria pertinent privilegia valde ampla, quorum primum Honorii III. alibi recitatum prætereo. Aliud mihi videtur magis facultatem protendens, illud nempe Gregorii IX. Const. 39., in quo generatim indulget, *ut cum necesse fuerit in Altari Portatili liceat celebrare Divina*. Tertium præ cæteris est amplissimum a Sixto IV. concessum Const. 53., in qua *dicti Ordinis Professoribus* conceditur, *ut ... in quovis Loco congruenti, & honesto possint Missas, & alia Divina Officia, libere, & licite celebrare &c. & ut liceat eis tempore Interdicti Fratres, & Sorores dicti* (Tertii) *Ordinis B. Dominici de Pœnitentia nuncupati, nec non ipsorum Fratrum Prædicatorum, ac Fratrum, & Sororum dicti Tertii Ordinis Procuratores, & negotia gerentes utriusque Sexus admittere ad Divina*.

V. Generalem pariter facultatem dedit Honorius III. Minoritis, *ut ubicunque fuerint*, possent super Altari Viatico Missas celebrare: At cum aliqui Episcopi illis prohiberent hac gratia uti absque ipsorum assensu scripsit idem Honorius Episcopo Parisiensi, ut ab Apostolica Sede datam Minoribus licentiam promulgaret, ne ullus amplius adversus optimos Fratres eadem gratia utentes obstrepere auderet. Verba Pontificis recitat Gonzalez in adnot. ad cap. 30. Lib. 5. Decr. Tit. 33. *de Privileg.*, quæ directe Minoritas respiciunt. Inservit Gregorius IX. in cap. cit. Decretalium suorum hujusmodi litteras, novam addens confirmationem, ac robur; & quia simile Privilegium etiam PP. Ordin. Prædicat. elargitum fuerat, simul istos complectitur dicens: *In his, quæ ad cultum divinum facere dignoscuntur, non maligna, sed benigna est potius interpretatio facienda. Unde mirari compellimur, quod cum Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus duxerimus indulgendum, ut UBICUNQUE FUERINT, sine Parochialis Juris præjudicio cum Altari valeant Viatico celebrare, quidam ... nimis stricte intepretando indulgentiam nostram asserere nituntur, quod per eam prædicti Fratres præter Præla-*

latorum assensum facere hoc non possint, propter quod eos celebrare juxta Indulgentiam Apostolica non permittunt. Cum autem eis nihil conferret memorata indulgentia, sine qua id Prælatis annuentibus liceret eisdem: Fraternitati Tuæ mandamus, quatenus interpretatione hujusmodi reprobata, dum tamen ab aliis, quæ cum Paræciali proveniunt, prorsus abstineant, datam eis sic licentiam celebrandi auctoritate nostra non differas publicare, ita quod dicti Fratres aliquam ex indulgentia nostra videantur in hoc gratiam consecuti. Minorum Privilegium celebrandi in propriis Oratoriis super Altari Portatili confirmavit Sixtus IV. An. 1474. pridie Kal. Sept., imo extendit eandem facultatem, ut *non solum in Oratoriis, & Locis, in quibus degunt, sed etiam in quocumque alio loco congruenti, & honesto possint super Altari Portatili hujusmodi Missas, & alia Divina Officia celebrare..., & tempore Interdicti Fratres, & Sorores dicti Ordinis, & Moniales S. Claræ, Procuratores, & negotia gerentes utriusque Sexus admittere ad Divina.*

VI. Sua etiam specialia Privilegia Carmelitæ pro usu Altaris Viatici in Locis, & Oratoriis pacifice ab ipsis obtentis a Clemente IV. Anno 1265. 2. Junii impetrarunt; quantum vero ad alia Loca Urbanus V. Anno 1363. 17. Februar. illimitatam facultatem celebrandi ubicunque coram Magnatibus concessit: *Ubicunque*, ait, *in Locis tamen ad hoc congruentibus, & honestis, extra Loca, & Oratoria vestra coram Prælatis, Principibus, & Magnatibus cum super hoc per eos, vel pro parte ipsorum fueritis requisiti super Altari Portatili Missas, & alia Divina Officia celebrare valeatis.* Demum ampliorem licentiam obtinuerunt a Sixto IV. An. 1476. 28. Nov., *ut coram quibuscunque Personis cujuscunque Sexus, vel Status, tam in eorum domibus, quam extra, dum tamen Loca sint honesta, libere possint cum Altari Portatili Missas facere.* Imo Clemens VII. An. 1530. 12. Augusti concessit utriusque Sexus Carmelitarum Confratri *cuilibet habere Altare Portatile..., super quo in locis ad hoc congruentibus, & honestis, etiam non sacris, & quavis etiam Apostolica Auctoritate interdictis..., dummodo caussam non dederint Interdicto, submissa voce Missas per Sacerdotes Seculares, vel Regulares celebrare.* Hæc omnia Carmelitarum privilegia referuntur in ipsorum Bullario Edit. Rom. An. 1715., in cujus Patre I. inseritur speciale Indultum datum a Gregorio XI. An. 1375. 9. Novem. Bernardo Olerii Priori Generali Ordinis Altaris Portatilis, *super quo in Locis ad hoc congruentibus, & honestis posset ipse Missas celebrare, vel per alium Sacerdotem facere celebrari.*

VII. Patribus Servis M. Virginis Innocentius VIII. An. 1487. 6. Kal. Junii inter alia amplissima privilegia hoc quoque concessit, ut *liceret eis habere Altare Portatile, super quo in locis ad id congruis, & honestis per se ipsos, si Presbyteri fuerint, vel alias per idoneos Presbyteros Missas, & alia Divina Officia, etiam antequam illucescat dies, circa tamen diurna lucem, & absque alieni juris præjudicio.*

VIII. Non fuit simili gratia destituta Congregatio Canon. Reg. Later., nam Sixtus IV., uti legitur in Bullario nostro pag. 183. ita in sua Constit. Anno 1477. 10. Kal. Septem. loquitur. *Porro ut Congregatio ipsa circa celebrationem Missarum etiam specialibus privilegiis gaudeat, eidem pariter, & illius Canonicis pro tempore concedimus, ut in ipsorum itineratione Altare Portatile cum debita reverentia, & honore habere, super quo, in Locis tamen congruis, & honestis Missas, & alia Divina Officia, etiam per unam horam ante diem, & usque ad horam nonam in ipsa itineratione, aut alias ad hoc caussa subsistente, celebrare, ac Sacramenta Ecclesiastica ibidem percipere possint: & ubi generale, seu in aliquo speciali Loco Interdictum fuerit, in Ecclesiis suis, ac in Altari Portatili prædictis, & aliis quibuscun-*

cunque Locis honestis hujusmodi Missas, & alia Divina Officia celebrare. Simile omnino privilegium a Julio II. Anno 1512. 4. Nonas April. optimi Canonici Regulares S. Salvatoris Congregat. Rhenanæ obtinuerunt, quod in ipsorum Bullario Edit. Rom. pag. 118. continetur.

IX. Usum Altaris Portatilis *tam in Infirmariis, quam in quibuscunque aliis Locis honestis intra septa Monasterii* concessum fuisse a Nicolao Franco Legato Apostolico Monachis Vallisoletanis S. Benedicti ex Rodriquez testimonio refert Lezana in Summa Qq. Regular. cap. 18. num. 14. Addi possunt Privilegia concessa Monachis Carthusianis ab Urbano V., & Patribus Societatis Jesu a Paulo III., in quibus libere conceditur usus Altaris Viatici *in quibuscunque Locis congruentibus, & honestis*. At de his cap. 8. num. 26. de Orator. Domestic. diximus. Aliorum Ordinum Regularium similia forsan ante Concilium Tridentinum Apostolica privilegia habentur; vel saltem de recensitis gaudebant ob gratiam communicationis Privilegiorum, quam sæpius ex Pontificum concessione Sacri Ordines obtinuerunt.

X. Ex hac pluralitate privilegiorum elucet non fuisse pluribus Regularibus coarctatam licentiam celebrandi in quibuscunque domibus sive propriis, sive Laicorum ad solam occasionem itineris; sed libere licuisse Ara Viatica, uti quocunque loco, qualicunque ex caussa, pro libito, & voluntate Privilegiatorum; & absque ulla Dierum, Festorumve limitatione, de qua nullum in recitatis Diplomatibus extat vestigium. Mirum ergo non sit, quod nonnumquam in tanta libertate agendi aliqui irrepsissent abusus, ac minus quidem solliciti fuerint decoris debiti in celebratione tremendi Sacrificii. Doluit Matthæus Parisius ad Ann. 1235., quosdam his facultatibus abusos fuisse tum in dedecus Sacrificii, cum in præjudicium Parochiarum, a quibus aliquando Fideles avertebantur. Attamen vitia hæc erant quarumdam Personarum, quæ in sacros Regularium Cœtus retorqueri non debebant, ob quorum pietatem, zelum, ac labores in promulgando Evangelio, ac conversione malorum opportunum judicaverant Summi Pontifices tot gratiis eosdem ornare; ex quibus in ipsos celebrantes, aliosque redundare poterant plurima bona, si intra moderationis limites Apostolicam Indulgentiam cohibuissent.

CAPUT IX.

De restrictione facta in Concilio Trident. usus Altaris Portatilis extra Loca consecrata, & de obligatione impetrandi licentiam ab Episcopis etiam quando ex gravissima caussa celebrare oportet extra Ecclesias.

I. Illa nimia frequentia, qua plures extra Loca consecrata, Divinum Sacrificium offerebant, & nimis amplificata licentia quocunque Loco erigendi Altaria Viatica, sicut jam medelam desiderabat; ita Paulus III. P. cogitare cœperat de Reformatione; atque, ut docet eruditiss. Cardinalis Archiepisc. Bononiensis, nunc Supremus Pontifex Benedictus XIV. de Sacrif. Missæ Sect. 1. §. 10., tres Cardinales delegerat, ac quinque alios Præsules, qui in hanc rem intenderent. Verum opportunius re ad Concilium Tridentinum reservata prodiit generale illud decretum Sess. 22. prohibens Episcopis, ne ullibi permitterent Missarum celebrationem, quam in Oratoriis ad Divinum tantum Cultum destinatis, & extra privatas Domos existentibus; de quo satis multa nos diximus de Orat. Domest. Cap. 13., & seqq. Repressus hinc penitus fuit usus Altaris Portatilis extra Loca Deo dedicata, sublataque fuerunt Privilegia pluribus antea concessa; neque tolerarunt Tridentini Patres sese quemquam defendere adversus Episcoporum vigilantiam pro observatione novæ Legis: Demum sic restituta fuit debita Eucharistico Sacrificio reverentia suppressis periculis, quæ ex abusu privilegiorum, vel etiam ex nimis liberali elargitione gratiarum ubilibet celebrandi, quas ipsimet Episcopi tribuebant, passim oriebantur.

II. Nullam constituit statim incurrendam pœnam determinatam transgressoribus Sacrum Concilium: Aperte tamen significavit posse quoscunque Episcopos contra contumaces, quantumvis exemptos, animadvertere *Censuris Ecclesiasticis, aliisque pœnis, quæ illorum arbitrio constituentur*. Hinc cum Archiepiscopus Calaratinus a S. Congregatione Concil. Trident. Interprete postulasset, *An liceat Archiepiscopo contra Sacerdotes tam Seculares, quam Regulares volentes post Edictum* (de non celebrando in certis Oratoriis privatis) *publicatum, seu intimatum procedere, & quibus pœnis illos punire possit?* S. Congregatio Cardinalium respondit Die 14. Novemb. 1648. *Licere Archiepiscopo contra Sacerdotes, tam Seculares, quam Regulares in eisdem Capellis celebrare volentes post Edictum Archiepiscopi publicatum procedere etiam ad pœnas censurarum.* Extat Lib. 18. Decret. fol. 543. S. Congreg. Etiam olim gravissimas pœnas inflictas fuisse Sacerdotibus sine convenienti dispensatione celebrantibus extra Loca Sacra superius vidimus; & pro variis Regionum, ac Temporum circumstantiis modo suspensionem, modo excommunicationem, modo etiam degradationem intimatam advertimus. Quinimo Justinianus Imper. Authent. *Ut in privatis Domibus* §. *Hæc enim*: Fisco adjudicandas jusserat Domos illas, in quibus Missæ celebrarentur. Similem pœnam antiquum Rituale

tuale Cassanatensis Bibliothecæ statuit his verbis: *Qui in Domo sua Oratorium habuerit, orare ibi poterit; tamen non audeat in eo Sacras facere Missas sine permissione Episcopi illius Loci. Quod si fecerit Domus illius Fisci juribus addicatur; & ab Episcopo districta pænitentia coerceatur Comes*; (idest Præfectus Civitatis) *qui hæc Episcopo morante* (forte *Monente*) *cognovit, & non prohibuit libra auri mulctabitur, & ab Episcopo Loci illius canonicam suscipiat excommunicationem, & exclusionem*. Verba hæc edidit Clarif. Muratorius Antiq. Ital. Med. Ævi Tom. 6. pag. 361. Differ. 74.

III. Ex Decreto Concilii Tridentini in arctissimas angustias conjecta remansit Episcoporum antiqua facultas, cumque nonnisi gravissimis ex caussis amplius valeant Missas concedere extra Oratoria publica, etsi in privatorum Domorum Oratoriis privatis illæ celebrari deberent; multo magis requiritur gravior caussa, ut possint Episcopi indulgere usum Altaris portatilis ad Sacrificium offerendum sub dio, aut in privatis cubiculis nullatenus separatis a prophanis usibus. Enimvero quanto Locus minus congruit dignitati Eucharistiæ, tanto major esse debet caussa ad legitimam dispensationem. Quare licet RR. Pontifices libentius soleant indulgere Missarum celebrationem in privatis Oratoriis, rarissime tamen usum Altaris Viatici in cubiculis omnino communibus concedunt; ita ut vix aliquando in gratiam quorumdam Magnorum Virorum, ac Matronarum gravi, longaque infirmitate laborantium, Lectoque jacentium in propriis cubiculis Privilegium Altaris Portatilis elargiantur. Hoc monere opus fuit, unde appareat, quod si in ponderanda gravitate caussæ necessariæ ad concessionem dispensationis Episcopalis pro Sacrificio in Oratoriis privatis tam severi nunc esse debeant Viri prudentes, quemadmodum exposuimus de Orat. Domesticis cap. XV.; saltem non minus, quin sæpe magis sint rigidi in judicio ferendo de gravitate caussæ sufficientis, ut licite Episcopus utens superstitibus reliquiis pristinæ suæ potestatis Missas facere extra quodcunque Oratorium nonnumquam concedere possit.

IV. Ut autem pateat, quanto rigore observari oporteat Tridentinum Decretum, & quam difficile possint Episcopi usum Altaris Portatilis concedere, lubet hic referre supplicem Libellum S. Congregationi Concilii sub Paulo V. exhibitum, & Tomo 38. *Position*. fol. 35. contentum.

Illustriss. & R.mi D.ni.

In Civitate Barchinonensi adest quidam locus Tabernæ Logiæ, nuncupatus Maris, & in eo Aula magna, publica, & ampla, in qua Universitas Mercatorum mercimonia, ac diversa alia negotia Cambiorum, Recambiorum, & quarumvis rerum ad exercitium earumdem Mercatorum spectantia exercere; nec non ejusdem Universitatis Consules, & Diffinitores earumdem, & aliarum rerum judicium ferre; & nihilominus in eadem Aula ab antiquo tempore bis quolibet Anno, in Nativitatis scilicet B. Mariæ, ac in uno ex Mensis Aprilis diebus Altari portatili juxta quandam portam publicam, quæ ad hunc effectum tantum clauditur, inibi aptato Sacrum Missæ Sacrificium celebrari facere solent; licet eo die, quo sic celebratur, eadem Aula prorsus ab omni, & quocunque usu publico, & prophano vacet. Quæritur, utrum Episcopus possit impartiri licentiam ibi celebrandi dictis duobus diebus? Quæ fuerit responsio huic interrogationi data, in calce Libelli his adnotatur: *Sac. Congr. Cardin. Concil. Trident. Interpretum censuit non posse. Hor. Cardin. Lancellottus.*

V. Tridentinæ Legis custos observantissimus fuit S. Carolus, quo satagente Concilium Mediol. I. Par. I. Tit. *de Ecclesiis, & earum cultu* ista decrevit: *Altaria etiam, quæ extra Ecclesiam, & quæ sub dio, nec septa, aut muni-*

munita sunt, Episcopi aut sepienda, si fieri possit, aut demolienda curent. Hinc cum in Cœmeteriis, aliisque Locis præcipue in Villis exstructa essent Altaria, quin tamen Oratorii formam haberent; ideo ne in posterum in illis celebraretur, prohibuit S. Carolus in sua Instructione Generali, quæ in calce Tomi I. Actor. Eccles. Mediol. pag. 802. N. Ed. Bergomen. extat, ita statuens: *Gli Altari, che sono fuora delle porte delle Chiese, sieno distrutti, nè vi si possa più in modo alcuno celebrare, se non si accommodaranno in forma di Capella, che si possa chiudere. Il medesimo si faccia di quelli, che sono negl' Oratorj, o Capelle aperte, e Campestri, se non sono serrate con porte, e ben coperte, & ornate; ed in queste anco non si possa celebrare senza nostra licenza in scritto conforme all' Ordine del Concilio Provinciale.*

VI. Ambigere porro non debemus, quod instante gravi necessitate, ac magna urgente caussa adhuc in Episcopo permittendi usum Altaris Viatici quocunque loco honesto potestas perseveret. Non sunt tam recondita motiva, quæ suadent superesse hujuscemodi Episcoporum facultatem, ut si omnino tacerentur, non etiam facile omnibus occurrerent; cum ista maxime profluant ex Munere Pastorali, cui nonnisi deposito Episcopatu Sacri Pastores nec renunciare, nec eodem penitus despoliari possunt. Ad hanc quippe Pastoralem sollicitudinem spectat subvenire spirituali consolationi Fidelium multorum, qui sicut diu absque gravi molestia, & Animarum detrimento carere Sacrificio nequeunt; ita non aliter, quam concesso Sacrificio extra Oratoria confortari possunt. Non raro evenit, ut Terræmotibus Aquarum exundationibus, Bellorum furore, aliisque similibus eventibus publica Oratoria corruant, evertantur, & impervia fiant. Frequenter quoque inveniuntur Fideles vel Hæreticorum pravitate, vel Infidelium barbarie prohibiti Sacra Loca erigere. Quot etiam Triremibus damnati, in Castris Militantes Ergastulis mancipati, qui ad Ecclesiam accedere nequeunt. Maritimas alii plagas decurrunt, qui portum attingere ventorum impetu diu impediuntur; & si quem aliquando assequuntur, Oratorii expertem reperiunt. Pestilentiæ morbo grassante regula curationis simul in eundem Locum plures convenire severissime negat. Quot ergo inde damna Animabus prodirent, si neque ex Episcoporum potestate Missarum solemnia in Domibus privatis, in Viis, in Campis, in Plateis concederentur? Numquid per Tridentinam Sanctionem commune Jus, quo poterat Episcopus in casibus necessitatis super Aras portatiles quocunque Loco honesto Missarum celebrationem concedere, sublatum fuit? Numquid valde inclemens evasit Ecclesia, ac infensa utilitati Fidelium, pro quibus nisi extra Loca Sacra facultas sacrificandi tribueretur, multi longissimo tempore Sacrificio destituerentur? Si ageretur de paucorum tantummodo necessitate spirituali, satius esset profecto hos patienter tolerare defectum Sacrificii, quam propter paucos relaxare rigorem sanctissimæ Tridentinæ Legis diligentissime observatæ. Id plane cap. 15. de Orat. Domest. inculcavimus.

VII. Verum dum multis simul est consulendum extremam hanc severitatem a Tridentino Concilio fuisse adhibitam nulla ratione suadetur. Nam si finem generalis prohibitionis a Concilio editæ consideremus, alio non respexisse apparet, quam occasiones adimere omnis irreverentiæ, quæ *sive temporum vitio, sive hominum incuria, & improbitate irrepsisse* videbantur; & *quæ a Sacrificii dignitate alieno* omnino erant. Ad eum finem suas direxerunt Leges Tridentini Patres, ut Sacrificio *debitus honor, & cultus ad Dei gloriam, & fidelis Populi ædificationem restituatur.* At ne suspicari quidem potest absolute Con-

Concilium, & in omni penitus, nullaque excepta circumstantia prohibuisse Episcopis Sacrificia extra Loca consecrata concedere. Etenim si gravissimis ex caussis eam nonnunquam concessissent Episcopi, dummodo diligenter simul cautum fuisset, ut loco honesto celebraretur, numquam inde timeri poterat periculum irreverentiæ; quod alioqui prudentissime timebatur, quoties liberum fuisset, sicut antea, arbitrio Episcoporum domesticas Missas, & extra Loca Sacra concedere? Revera ubi permittatur in defectu Ecclesiæ, vel in magna necessitate, qua non unus, alterve, sed multitudo Fidelium laborare contingit, in area, campoque Missas perfici, quale periculum occurrit, ut inde etiam Missæ extra convenientia Oratoria nulla simili urgente necessitate concedantur? Imo potius cum viderint Fideles solummodo gravissima caussa impellente ab Episcopis permitti sub Tentorio Sacrificium offerri, magis apud illos vera persuasio firmabitur ad licitam Sacrificii oblationem extorqueri non posse similes dispensationes, dum nulla gravissima caussa coegerit. At de mente Concilii Tridentini alia Cap. 15. de Orat. Domest. diximus.

VIII. Hactenus dicta demonstrant superfuisse in Episcopis aliquam potestatem permittendi Sacrificium super Aras Viaticas in communibus Domibus, aut sub dio celebrandum; Nobisque parant viam ad eam quæstionem: An posci debeat ab Episcopis licentia, ut, cum occurrerint gravissimæ necessitates, licite Sacrificium extra Loca consecrata peragi valeat? Hanc præviam Episcoporum licentiam necessariam esse negarunt aliqui, ut Lezana Tomo I. Quæst. Regular. cap. 21. n. 16. Alii solum obsequii gratia, & ob meram decentiam ad Episcopos confugiendum esse dixerunt, ut Quartus in Par. 3. Rub. Miss. Tit. 10. Sect. 2. dub. 5., & Layman. Lib. 5. Tract. 5. cap. 5. num. 3. Alii tunc unice Episcopos interrogandos fore crediderunt, quando occurrens necessitas evidens non fuerit, ut Vericellus de Apost. Miss. quæst. 135. n. 27., & Pasqualigus quæst. 470. Nos autem referendis moti argumentis necessario petendam ab Ordinario licentiam sub dio, in privatis cubiculis, & extra Loca Sacra, Missarum peragendarum, urgentibus etiam gravissimis caussis, (dummodo moram aliquam patiantur, ut prompte adeatur Episcopus) arbitramur. Et primo quidem, si quæstio expedienda foret Scriptorum numero, valde superat illorum turba, qui nostræ præluserunt sententiæ, illamque tenuerunt. Pasqualigus quæst. cit. num. 2. numerat XXIV. Auctores nobis faventes. Inter hos præcipuo honore recolendi sunt S. Thomas 3. p. q. 83. ar. 3. ad 2. dicens: *Propter necessitatem tamen potest hoc Sacramentum peragi in Domibus non consecratis: .... sed tamen de CONSENSU EPISCOPI*: & S. Antoninus 3. p. *Summæ* Tit. 13. §. 4., qui recensitis caussis sufficientibus ad Missarum celebrationem extra Oratoria Sacra, quamvis scriberet, dum tantus rigor non vigebat, adhuc exposcit, cum fieri potest, Episcopi licentiam: *A principio*, ait, *si commode potest* (licentia) *ab Episcopo debet peti*. Addit autem, *quod quando non potest peti licentia ab Episcopo, in tali necessitate dat Papa licentiam*. Possent alii plures ex Recentioribus adjungi, inter quos ego speciali obsequio Eminentiss. Card. Petra Tom. 2. Comment. pag. 493. Ed. Rom. ad Constitut. 8. Honorii III. Sect. Unica recenseo.

IX. Insuper si diligenter fontes, unde eruti sunt Canones in Collectione Gratiani inserti, quique nullam mentionem faciunt consulendi Episcopi ex necessitate orta ob dirutas, vel longe positas Ecclesias; si, inquam, fontes illi consulantur, clare enitescit non jam exclusam fuisse, ut existimarunt oppositæ sententiæ Patroni Episcopalem licentiam, sed potius istam desideratam, cum facile ob-

obtineri potuisset. Recolat Lector Canonem IX. Concilii Moguntini, e quo sumptum est Caput *Concedimus* a Gratiano relatum Distin. 1. *de Consecrat.*, & ibi expresse præcipi præcedentem Episcopi licentiam apparebit. Repetat etiam Lector dicta c. 6. n. 3. & 10., addatque alia ex Tract. de Orat. Domest. cap. 12. num. 12. Ideo ergo silentio prætermissa fuit in Collectione Gratiani mentio Episcopalis licentiæ, ac consensus, quia non poterant in illa inseri integri omnes Canones, ne enormiter collectio cresceret. Quamquam etiam sapienter omissum id fuit propterea, quod nullus scrupulus ingerendus erat iis, qui necessitate compulsi ad erigendas Aras Viaticas extra Loca Sacra aliquando proprium Episcopum ad facultem impetrandam Missarum super illas celebrandarum adire nequivissent.

X. Præterea cum Concilium Tridentinum sess. 22. decreto *de observ., & evitand. in celebr. Missar.* omnem provinciam injunxerit Episcopis providendi, ne quid deforme contingeret in Missarum celebratione; nonne simul ab illorum nutu, ac auctoritate pendere voluit, si quando necessitate urgente Sacrificum extra Loca Deo dedicata concedendum foret? Multa equidem deformitas consequeretur, dum inscio Episcopo, quem aliquis facile interrogare posset, necessitatem celebrandi sub dio, aut in privata domo prætexeret. Neque solum sæpe contingeret falsum de necessitate ferri judicium, verum etiam stante evidentia necessitatis passim irreperent abusus in ipsa celebratione, quos provida vigilantia Episcopi arcere satageret. Hinc in Littoribus, ubi sæpe propter Navigantes Missas celebrari oportet, cautiones plurimæ ad majorem erga Sacrificium reverentiam ab Episcopo præscribuntur; quæ sane frequenter prætermitterentur, nisi hæc subjectio arbitrio Episcoporum conservaretur. IV. Ipsamet Episcopalis Dignitas poscit curam omnem exercere in recta Sacramentorum administratione, Sacrificiorumque oblationibus, in quibus sicut præcipuum Christianæ Professionis opus peragitur, ita singulariter Episcopalis Jurisdictionis prærogativa consistit. Violabitur igitur Episcoporum Jurisdictio, imo vero contemnetur, quoties ab illis ad quos facilis aditus pateat, non prius venia celebrationis Missarum extra publica Oratoria petatur. Etenim non minus ad Episcopos pertinet Sacerdotibus sibi subditis licentiam concedere celebrandi; quam ad eos spectet cognoscere, quo loco Sacrificium a Sacerdote offeratur. V. Quia aliqua superest Episcoporum potestas non obstantibus restrictionibus in Concilio Tridentino factis, per quam in caussis gravissimis licentias Missarum ubique celebrandarum dare valeant. At si in evidenti necessitate non requiratur Episcoporum consensus, quanam in parte peculiariter anti. qua illorum superfuisset potestas? Idcirco S. Carolus in Concilio Mediolanen. V. omnia, quæ de Missis celebrandis super Portatiles Aras tempore pestilentiæ decreta fuerant, Tit. 14. ab Episcopi nutu pendere voluit; imo Tit. 10. admonuit Rectores Ecclesiarum, ut tempore opportuno, etiam priusquam Pestis Regionem pervaderet, facultates ab Episcopo impetrarent, quibus præscriptæ conditiones *LOCI, & Altaris, in quo Missa celebranda erit*, relaxarentur. Urget sane plurimum iterata hæc S. Caroli Constitutio, cum respiciat necessitatem impetrandæ facultatis episcopalis, ut licite extra publica Oratoria, etiam urgente *evidenti* necessitate Populorum, Missæ peragerentur.

XI. Denique etsi humanarum Legum obligatio per se cesset in manifesta multorum necessitate, tamen rigorosa, & propriè talis numquam erit necessitas Sacrificium offerendi in gratiam aliquorum, qui diu, vel saltem per aliquos dies tolerare possent privationem Sacrificii, & aliis modis sibi ipsis placatum, ac beneficum Deum reddere. Id ab unoquoque probandum existimo,

mo, cum omnes sciant magnam *necessitatem* desideratam ad celebrationem in Locis non consecratis correspondere magnæ *utilitati*, quæ sæpe in Jure, ut cum Pasqualigo quæst. 461. num. 4. observat Mostazus Lib. 5. de Caussis Piis cap. 10. num. 8., necessitati æquiparatur. Igitur ad nullam gravissimam caussam illico, & per se cessat obligatio Legis Generalis de offerendo Sacrificio in Ecclesiis, nisi prius obtenta dispensatione a legitimo Dispensatore, qui alius esse non potest præter R. Pontificem in toto Orbe, & Ordinarium in singula Diœcesi. Nam ad illos solummodo pertinere potest tanta potestas, qui majorem super subjectos greges habent Jurisdictionem, & Regiminis excellentiam. Extendunt aliqui apud Card. Petra loc. cit. num. 13. eandem facultatem ad Vicarios Episcoporum, quibus resistendum non puto, quando immediate ad Episcopos confugere occurrens inopinata necessitas non permittat. Si tamen hoc fineret, tantummodo consulendos fore ipsos Episcopos crederem, ut dispensatio tam gravis prudentiori judicio feratur; maxime cum Vicariis hanc specialem delegationem tribuisse Episcopos, quando alias ipsi adiri commode possint, vix credibile videatur.

XII. Quamvis autem necessariam facultatem, & expressam concessionem Episcoporum, ut extra Ecclesiam Missæ celebrentur, urgentibus licet gravissimis caussis, & in Jure communi approbatis defendamus; eum tamen rigorem non tenemus, ut peccati reos illos esse dicamus, qui ubi opposita, ac inveterata consuetudo vigeret, absque licentia Episcopi sub dio, aliisque Locis non consecratis instante gravissima, & manifesta necessitate Divinum offerrent Sacrificium. Novimus enim consuetudinem legitime, vel saltem *via conniventiæ*, ut dicitur, introductas Legum severitates relaxare. Pariter neque eum rigorem tenemus, ut si subito omnes corruerent Ecclesiæ in aliquo Oppido, aut Civitare, (Id elapsis nuper annis aliquot Regni Neapolitani Urbes, ac Oppida misere ex Terræmotuum vehementia expertæ fuerunt:) nec statim adiri possit Episcopus, ut dicamus, inquam, tandiu differendam esse Missarum celebrationem sub Tentoriis, quamdiu cum desiderata licentia Nuncius regrediatur. Profecto valde molestum foret afflictis Populis in tanta calamitate vel unum diem sine Sacrificio præterire. Imo Navigantibus, aut Peregrinantibus in Terris Infidelium nihil penitus suffragarentur Juris communis concessiones, si ad usum Altaris Viatici ad Episcopos prius confugere cogerentur; cum vel Regiones Episcopis carerent, vel ibi immorentur, ubi ab iisdem itinerantibus conveniri non possint. In istis itaque circumstantiis tacita suffragatur concessio vel Episcopi pro Locis ipsi subjectis, vel R. Pontificis pro universo Orbe; ita ut quod permittit expressa Episcopalis facultas, legitime, seu ut loquitur Reinfestuell in 3. Decr. Tit. 41. num. 13., per Epichejam præsumpta elargiatur. Propter hos inopinatos eventus prætermissam fuisse cap. *Concedimus* mentionem licentiæ impetrandæ ab Episcopis superius conjiciebamus. Etiam S. Carolus Tit. 14. cit., & alibi permisit Parochis, ac *Foraneis* Vicariis Plebium aliqua disponere de modo celebrandi Sacrificii, & Sacramenta dispensandi tempore Pestis, quando inopinata necessitas nihil temporis relinquebat primum Episcopos interrogandi. Si porro consideremus eventus quosdam in Jure communi non insertos, egregie Pasqualigus quæst. 470. num. 10. monet suspendendam fore celebrationem, quousque Episcopus caussam cognoverit, & probaverit. Nam de illis ob speciales circumstantias diligenti examine primum ponderandas difficile licentia potest præsumi. Ista præmissimus, quia noscere oportet, ad quem confugiamus, dum prævidetur, vel occurrit caussa idonea ad Missas extra Loca Sacra celebrandas.

CAPUT X.

Recensentur Caussæ, in quibus sub dio, & extra Loca Sacra permittitur licite usus Altaris Portatilis.

I. AD præcedens Capitulum num. 6. quicumque adverterit simul in prospectu positas caussas habet licitæ celebrationis Sacrificii quocunque Loco honesto peragende, ac proinde inutilia forsan alicui videri poterunt iisdem caussis exprimendis ea, quæ modo dicturi sumus. Verum valde deformis remaneret hæc pars nostræ lucubratiunculæ, nisi suis coloribus illustraretur; & nisi, quod summatim proposuimus ad ostensionem superstitis alicujus Episcopalis Potestatis in permittenda Missarum celebratione extra Loca Sacra, singillatim exponeremus. Spartam ergo suscipimus ad duplicem classem revocantes, quotquot occurrere possunt caussæ sufficientes, ut Altare Viaticum sub dio, aliisque Locis honestis non consecratis maxime post obtentam Episcoporum licentiam erigatur. Prima classis eas complectitur circumstantias, ob quas Sacra Oratoria, etiamsi adessent absque manifesto vitæ periculo, vel gravissimo impedimento adiri nequeunt: Altera vero alia continet, in quibus nullæ præsto sunt Ecclesiæ, Sacraque Oratoria.

II. Inter occasiones, ob quas de Episcoporum licentia potest in Area, aut simili alio loco Altare Viaticum erigi ad sacram Agendam, illa occurrit, quam communiter admittunt Scriptores Leurenius, Reinfestuell, Rotarius, Layman, Suarez, Palaus, Pasqualigus &c., & approbant Episcopi etiam in Italia, ubi severissime Tridentina Decreta custodiuntur: nempe quando tanta Hominum multitudo ad aliquam Ecclesiam confluit, ut illi capiendæ angustia sacri ædificii impar sit. Non raro enim evenit, ut ob miracula, vel beneficia, quæ Dei virtus operatur ad gloriam, & intercessionem aliquorum Sanctorum, quorum Festum in Ecclesia ipsis dedicata colitur, vel ob magnum Indulgentiarum Sanctarum thesaurum comparandum, ex vicinis, remotisque Regionibus copiosissima Fidelium turba ad certas Ecclesias confluat; cujus magna pars ex nimia illarum angustia comparata cum piorum hominum multitudine vix pedem intra illas inferre permittitur. Hac in occasione tot Fidelium votis nisi satisfaceret Episcopus concessa celebratione Sacrificii in proxima Area, vel Atrio, apte compositis portatilibus Aris, decentique expanso Tentorio ad omnia incommoda præcavenda, maximam sane animi amaritudinem piis Populis inferret, si cogeret eos inde discedere, ne audito quidem Sacro, quod est præcipuum obsequium Deo in Festis Sanctorum præstandum. Esse igitur poterit Episcopo tanquam valde gravis caussa ad facultatem Altaris Portatilis elargiendam magnus ille Populorum pietatis fervor. Olim quoque similis caussa Episcopos moverat, imo adhuc movet, ut Sacrarum Reliquiarum ostensiones in apertis campis fiant, atque ut hæ per publicas vias deferantur. Moverat etiam olim ad concessionem Missarum in apertis campis, sicut diximus cap. 6. num. 10. Vidi non semel in Claustro Nostræ Canonicæ Pediscryptæ Neapoli erecta Portatilia Altaria bene annuente Eminen-

bentiss. Archiepiscopo; ut ibi saltem Virorum copia sacræ Missæ interesset, quæ in Festo Nativitatis Deiparæ Virginis quotannis ex diversis Regni Urbibus, Oppidisque illuc convolat.

III. Hic vero operæ pretium est advertere, quod si annuant Episcopi in Monasteriorum Claustris, cæterisque illorum partibus erigi Aras Portatiles, id nequeunt concedere, quasi absolute non sit vetitum Episcopis quocumque Loco intra Monasteriorum ambitum Missarum celebrationem permittere. Forte aliquis hoc a Concilio Tridentino prohibitum non fuisse arbitrabitur, eo quod in suo Decreto sess. 22. negans Missas fieri extra Ecclesias, & Oratoria divino tantum cultui destinata addiderit particulam *omnino* nempe: *Non patiantur in domibus privatis, & omnino extra Ecclesias &c.* Missas celebrari. Dicet ergo quis Monasteria secundum omnes partes quadamtenus *Ecclesiæ* vocabulo posse insigniri, quemadmodum nos superius de Orator. Domest. cap. 16. num. 18. indicavimus; propterea inde inferri posse judicabit etiam extra Ecclesiam acceptam in proprietate, & rigore sermonis perseverare liberam facultatem in Episcopo, qua Divinum Sacrificium quocumque loco honesto Monasteriorum possit permittere: Cum enim Monasteria denominari lato modo possint *Ecclesia*, affirmabit ille non *omnino* extra Ecclesiam fieri Sacrificium, quod intra Monasterii fines offertur.

IV. Huic commentationi de particula *omnino* a Concilio Tridentino adhibita penitus repugnamus, cum intentioni Patrum rigide intra angustos limites, & ad Ecclesias, ac Oratoria dedicata coarctantium Locum idoneum ad Missarum celebrationem valde adversetur. Multo magis repugnat illa amplificatio nominis *Ecclesia* obvio sensui, qui pronior ex pleno contextu verborum Concilii elicitur. Nam dum Ecclesias, ac Oratoria commemorat, eaque unice approbat velut apta Divinis Mysteriis, satis exhibet S. Synodus non alium ab ipsa Locum probari præter eum, qui proprio, familiari, obvio, non lato, improprio, & antiquato sensu *Ecclesia* nuncupatur; quique structura ipsa, ac forma ædificii veram Ecclesiam, aut Oratorium præsefert. Hanc ipsam expositionem suadet illa immediata connexio *Ecclesia*, & *Oratorii*, quam in continuata serie Decreti Concilium tenuit. Ut enim *Oratorium* nominando determinate indicavit Locum in Oratorii formam exstructum; ita immediate ante *Ecclesiam* postulans pro Loco Sacrificii ad Ædem Ecclesiæ structuram habentem respexisse consequitur. Hinc, ut opportune ad rem nostram observat Fagnanus cap. *In his*. Tit. *de Privil.* num. 19., S. Congregatio Cardinalium Conc. Trid. Interpretum noluit concedere celebrationem in Loco seperato a privata domo, nisi prius in Oratorii formam confingeretur; e contra in Ecclesia licet nondum consecrata, illato tamen illic Altari Portatili, facile Missas celebrari permisit. Ideo autem opportunum duxit Concilium addere Τὸ *omnino extra Ecclesiam*, ut ostenderet a se non improbari celebrationem, quæ fieret in Sacristia, in Choro, & in reliquis Capellis conjunctis vel immediate cum principali Ecclesiæ ædificio, vel saltem Choro, & Sacristia, & Ecclesiæ Cœmeterio, quæ Loca ad Ecclesiam velut ejusdem partes pertinent. Et en quare *omnino* præposuerit Concilium de Ecclesia loquens, non de Oratorio: quia nempe Oratorium utpote angustiori forma exstructum præter interiorem parietum ambitum nihil sibi connexum secundum communem Oratoriorum structuram habet. Nulla itaque ratione tolerare potest Episcopus in Claustris, aliisque in partibus Monasteriorum, quæ Oratorii formam non habuerint, Missas fieri; quia proprie ad Ecclesiam non pertinent. Sed, ut ibi licentiam Sacrificii licite indulgere valeat, considerare debet aliam necessariam caus-

sam

illud permittentem extra Oratoria, ac Ecclesias offerri; qualem jam ex nimia Ecclesiæ angustia tempore magnæ Festivitatis, & numerosissimi Populorum concursus indicavimus.

V. Altera occasio erigendi Aras Viaticas extra Oratoria est tempus Pestilentiæ vel actu grassantis, vel certo grassaturæ, nisi promiscuum hominum commercium impediatur. Non fuit per Concilium Tridentinum impedita potestas episcopalis in tam infelici Provinciarum calamitate, quin jugi Sacrificiorum oblatione in publicis etiam viis, si opus foret, peragenda iratum Deum placare studerent. Imo S. Carolus Concilii diligentissimus Custos inter præscriptas Regulas tempore Pestis servandas, eas proposuit, quibus dum reverentiæ Sacrificio attente consulebat, valde facilem infectis Populis ad publicas Ecclesias convenire non valentibus Missæ auditionem reddebat. Excurrantur sagacissima S. Archiepiscopi Statuta in Synodo Mediolan. IV. Par. 2. Tit. 9. 14. 15. 21., & seqq. affectu caritatis plenissima, ut arcerentur infectionis pericula, & simul Sacræ Victimæ immolationibus spiritualia impetrarentur beneficia. Volebat enim piissimus Pastor, ut Sacerdotes vigilarent, ne Infirmi tanto beneficio carerent; ac proinde vel in Capellula asseribus, tabulisque sectilibus exstructa, vel sub dio super Portatiles Aras celebrarent; dummodo tamen simul omne periculum ex *venti, temporisque injuria* proveniens, & ab omni alia re indecente, atque præbente offensionem diligenter caveretur.

VI. Advertendum est autem S. Carolum numquam innuisse licitam celebrationem tempore Pestilentiæ in domo privata alicujus ad meram unius, vel alterius consolationem; sed omnia ejus Statuta ad Sacrificium in gratiam, ac devotionem multorum respiciunt. Hinc quando Capellas prædictas parari jubet, de Hospitalibus, & Locis Curationum publicis præcipue loquitur: Quando vero de Aris Portatilibus agit, eas in Triviis, in Foris, in Viis publicis erigi statuit; ut ita intelligamus Sacrificium extra Ecclesias permitti, quoties multorum necessitatibus consulere oporteat. Eadem autem est ratio, ut succurratur iis, qui peste grassante egredi extra proprias, aut communes curationis domos nequeunt; ac illis, qui intra certum Locum detinentur Cancellis clausi, ut per probationem quadraginta dierum, vel pauciorum, aut plurium propriæ valetudinis certum præbeant experimentum. Omnibus enim consulendum est ex Episcoporum vigilantia, ne multi diu sine Sacrificio permaneant; ac proinde idoneo Loco aptatis Altaribus Viaticis in gratiam istorum Missæ offerantur: quia æquum non est intra Cancellorum septa cohibitos salutari Missarum subsidio destitui, quando commode fieri potest, & multi simul sint in Loco probationis positi. In his habemus *nobis laudatos* Scriptores concordes, quorum plurimos etiam aliis nostris sequentibus propositionibus anteisse semel adnotamus, ne frequenti Scriptorum numeratione tædium potius Lectoribus ingeramus.

VII. Gradum facimus ad Terrestres Exercitus, quibus multæ Christianorum Provinciæ identidem vexantur, sicut calamitosissimis nostris hisce temporibus fervente Bellorum furore plurimæ experiuntur Regiones ita Deo puniente peccata hominum. Nemo est, qui tantæ Militum multitudini Stationes suas in Castris relinquere non valentium absque prudenti timore hostilis incursionis non misereatur; tantisque periculis, ac incommodis, quibus assidue sunt expositi, arcendis, sublevandisque non videat maxime illis necessarium esse Sacrificium, cujus virtute fælicem justi belli præstolentur exitum, cujus sanctitate ad pios compunctionis affectus excitentur, cujus fructum participent vel Sacramentali Communione, vel saltem Sacerdoti sacrificanti cum debita reverentia assistentes. Nullus itaque ignorat, quin

quin non tam liceat, quam valde expediat concedere Altaria Portatilia Loco ab hostium insultibus tuto, decenterque composito, atque Tentoriorum expansione caute defenso, ut Milites saltem in mediis Castris Missæ interesse valeant. Hinc laborare non debemus in ostendenda licita celebratione Sacrificii in Campis similibusque Locis in gratiam actu militantis Exercitus, & contra hostem ad pugnam proficiscentis. Vigent adhuc Veterum consuetudines a tempore usque Constantini bene introductæ tantoque attentius retineri debent, quanto majora novimus adesse incitamenta ad malum iis, qui in Castris militant. Certe per præsentiam tremendæ Sacræ Actionis monentur sese a vitiis cohibere, in quæ tam proniter occasione Belli vel incidunt, vel incitantur.

VIII. Quamvis autem omnes conveniant in hanc sententiam, nonnullæ tamen quæstiones alternis studiis agitantur tum circa dies, in quibus liceat in Castris celebrare Sacrificium, cum circa numerum Missarum celebrandarum: & demum an in gratiam majorum Ducum Exercitus in ipsorum Tentoriis singulares Missæ concedi possint? His, aliisque resolvendis quæstionibus semper ante oculos haberi debet prudentissima illa cautela, ita sufficienter providendi alienæ necessitati spirituali, ut simul omnes occasiones irreverentiæ a sanctitate, & dignitate Cœlestis Hostiæ longe removeantur. In hanc regulam intendentes absolute sufficere putamus, si solis Diebus Festis sub Papilionibus Missæ fierent; Nam etsi reliquis diebus continua vitæ pericula Militibus impendant, satis tamen sibi præsidii comparare possunt, cum devote, uti opus est, Missæ die festo assisterent per merita Christi a Deo salutem, & auxilium pro sequentibus diebus alliturgicis deprecantes. Rarissime quippe evenit, ut tantus tempore Belli fervor pietatis milites moveat ad tam ardens desiderium incruenti Sacrificii, ut ad illius exauditionem necessarium judicetur iterare oblationem ferialibus diebus; ne gravissimam ex privatione molestiam patiantur. Ceterum sicut satis multitudini hominum fit, si Die Festo sine Missa non relinquatur; ita non plus videtur postulare Exercitus necessitas, quam ut illo die in ipsius gratiam celebretur, in quo Ecclesiæ præceptum omnes a legitimo impedimento solutos ad Missam audiendam obstringit.

IX. Congruum autem est, ut si propter Belli angustias in præcedenti Dominico Die Militum Cohortes Sacrificio carere prohibitæ fuerint, sequenti die licet feriali iisdem spirituale Missarum subsidium præbeatur: quoniam dilatio usque ad sequentem hebdomadam nimis periculosa, & spirituali damno plena esse poterit. Pariter certis quibusdam gravissimis de caussis Scriptorum judicio probari video celebrationem Die non Festo; quando nempe magna pugna subeunda quam primum fuerit; aut magna de hoste subacto fuerit reportata victoria. Sunt enim hujusmodi occasiones valde convenientes Sacrificio concedendo; cum tunc moveant vel gravia Belli discrimina ad sese muniendum omni majori cura divino auxilio; vel magna a Deo accepta beneficia invitent, imo ad promptam gratiarum actionem non melius Eucharistica immolatione peragendam urgeant. Ita plane pios Principes Constantinum, Carolum, Wladislaum fecisse Cap. V. diximus.

X. Accepi a pluribus, qui ad Castra in vicinis Campis Romani Agri disposita nuper iverant, & alia alibi visitaverant, imo in illis militiam exercuerant, hunc morem a quibusdam singularum Cohortum Ducibus servari, ut quotidie pro suis Militibus curent super Altare Portatile Missas fieri, quando isti sub propriis Papilionibus degunt, nec coguntur excubare vacantes militaribus exercitiis. Laudibilis est ista consuetudo, quoties simul vigilabunt Cohortum Du-

ees, ne quid deforme a Militibus agatur tempore Sacrificii, sed potius in silentio, & precibus assistere jubeantur. Verum quia difficile sperari potest tanta pietas in quotidiana celebratione; propterea, cum nulla per se (generaliter saltem rem pensitando) urgeat necessitas diebus ferialibus in Campo, ubi dispersæ jacent Militum turbæ, Missas iterare, ad præcavenda irreverentiæ mala omnibus promiscue consulere tam frequentem celebrationem non auderem.

XI. Magnum autem discrimen ad verto inter Locum in Castris designatum pro supremo Exercitus Imperatore, ac Loca singularum Cohortum. Ubi etenim Nobiliores, & Majores Legionum Cohortumque Duces cum supremo Rectore consistunt; illic quoque majori splendore, ac reverentia Res Divina fixis magnificis Tentoriis peragitur, minoraque pericula timentur, ne adstantes quidquam indecens sint patraturi. Ibi igitur convenientissime quotidianum offertur Sacrificium ad commodum quorumcumque, qui propriæ devotioni satisfacere voluerint. Neque quidquam novi moliuntur supremi Ductores Exercitus, quod longe ante a Constantino præclaro exemplo factum non fuerit. Assidue enim in Castris Portatilem Ædem sacram curabat erectam teneri, ubi Sacerdotes sibi invicem succedentes sacra munera obirent, ut diximus cap. 5. n 2.

XII. Video quosdam paucos cum Card. Lugo Disp. 20. de Euchar. sect. 2. num. 48. expresse *ad Dies Festos* celebrationem Sacrificii in Militum Castris limitare, in quos si Lector inciderit, forte moleste feret hic a nobis probatam quotidianam Missam. Attamen neminem speramus nobis succensurum, dum discrimen nunc expositum attenderit, quo putavimus conciliari inter se posse dissidentes Scriptores; & simul consuetudinem receptissimam in Castris Exercituum defendi. Arridet quippe valde finis, ob quem aliqui solos dies festos pro divino Sacrificio Militibus præscribunt: Nos quoque libenter illum respeximus, atque etiam expendimus facilitatem multorum abusuum irreverentiæ vitiis aditum aperientium, si quotidie in singularum Cohortum commodum Missæ celebrentur, & proinde dicebamus satis provideri necessitatibus singulorum reservata ad solos Festos Dies celebratione. Verum nec impugnari merito a nobis potest quotidiana oblatio in illo Castrorum loco, in quo probabilius pericula irreverentiæ absunt, & alias omnis convenientia occurrit, ut per supremum Principem assidue Sacrificiorum oblationibus divina beneficia pro universo Exercitu ipsius custodiæ credito implorentur. Enimvero ubi irreverentiæ non timentur incommoda, quæ necessitas orta ex defectu Ecclesiarum, ac Sacrorum Oratoriorum concedit celebrationem Diebus Festis, alium nullum excipit diem extra Loca unice ad Dei cultum designata; sed absque limitatione eandem permittit, quousque copia Ecclesiarum habeatur. Dabimus inferius argumenta, quæ id confirment; & nunc tantum sufficit adnotare, quod evidentissimum est, caussam videlicet, ob quam in Castris celebrare permittitur, maxime fluere ex impotentia Militum ad publica Oratoria conveniendi, quousque illic commorari coguntur.

XIII. De numero Missarum in Castris celebrandarum pauca occurrunt dicenda, quæ etiam praxi correspondeant. In primis probatissimum fere ubique morem novimus, ut quemadmodum totus Exercitus, in varias Legiones, ac Regimenta distinguitur, quibus distinctus ad vitandas confusiones Locus in Castris assignatur; ita singulis hujusmodi Cohortibus peculiares Sacerdotes tanquam Pastores, ac Parochi designantur, quorum curæ intersit oves creditas Sacramentorum dispensatione, & Sacrificio confovere. Pro singulis itaque Legionibus, seu Cohortibus peculiare Sacrificium legitime offerri potest.

test. Imo quando multo majorem Militum numerum Cohortes continerent, vix pro singula earum unicum sufficere videtur Sacrificium. Etenim cum magnum spatium loci occupare soleant per ordines distributi in Castris singuli Milites, quanto major istorum numerus fuerit in Cohorte, tanto facilius evenire posset, ut plures ob notabilem distantiam a Sacerdote præsentes moraliter non fuerint Sacrificio; ac proinde non aliter Præcepto Ecclesiastico a multis satisfieri posset, nisi in alium Locum Altari Portatili translato super illud alia Missa celebraretur. Quare eodem Die Festo non unicum pro universo Exercitu Sacrificium offertur; sed saltem tot numero, quot singulæ Cohortes requirunt. Hæc Missarum pluralitas non caret Veterum exemplo; quoniam ad satisfaciendum totius Exercitus necessitati olim in Castris sub Constantino, & Carolo M., ut superius advertimus, plures Sacerdotes aderant; ut eorum Ministerio omnibus Militibus provideretur. Ex Sozomeno pariter cap. 5. n. 3. observavimus, quod *pro singulis* Ordinibus, seu Numeris Militum non unus, sed plures Sacerdotes, & Diaconi ad Rem Divinam faciendam designabantur. Quot autem Milites continerent singuli Romani Ordines non bene didici; etsi Illustrator Higini, & Polybii *de Castris Romanis* pag. 154. Edit. Amstelod. Anni 1664. cum Manipulo Ordinem, & pag. 4. Manipulum cum duplici, vel una centuria confundat. Videri tamen a curioso Lectore poterit Lexicon Militare Caroli de Acquiro S. J.

XIV. Necesse est etiam aliquando urgente maxime præcepto Ecclesiæ in eadem Castrorum parte novum Sacrificium offerri, cum illuc pervenerint in sufficienti copia novi Manipuli, qui Missæ adstare nequiverunt. Sicut enim coram iis, qui antea aderant, spiritalia Mysteria peracta fuerunt, ita æquum est novam multitudinem tanto auxilio non destitui, quando jejuni Sacerdotis copia fuerit, & hora celebrandorum Mysteriorum assignata ab Ecclesiasticis Legibus notabiliter non effluxerit. Difficillimum autem foret determinare, quantus Militum numerus requiratur ut pro illis valeat Sacrificium in Castris offerri. In numeroso Exercitu celebrata semel pro singulis Cohortibus Missa tum ob paucitatem Sacerdotum, cum ob alia Castrorum incommoda, ac pericula, percepi talem morem frequentius observari, ut pro triginta, aut quinquaginta, qui nec dum Sacrum audiverint, non soleat iterari ab alio Sacerdote Sacrificium. Scio quidem per se sufficere illum numerum ad Sacrificii concessionem: Verum nil mirum, quod major numerus expectetur in Castris, quando jam antea in singulis Militum Stationibus Missæ peractæ fuerunt; quia si ob accessum triginta, aut quinquaginta Militum eas iterare oportet, nimis cresceret numerus Missarum in illis portatilibus arulis, atque in tanta multiplicatione difficillime plurima irreverentiæ incommoda vitarentur, ad quæ declinanda, etiamsi adesset copia Sacerdotis jejuni, melius quandoque dimittuntur aliquot Milites Diem Festum sine Sacrificio transigere, quoties piorum Ducum Cohortis sollicitudo aliter consulere nequiret illorum spirituali utilitati, pro qua omnem fane curam iidem Duces impendere debent.

XV. Si autem nulla prudenter timerentur prophanationis pericula, absque dubio liceret sub eodem Papilione sæpius eodem die Sacrificium offerre. Nam dum Leges annuunt ex defectu Ecclesiarum Missas sub dio celebrare, nihil limitatum de Missarum numero reperio. Imo cum portatiles Ecclesiæ tunc in Locum stabilis Oratorii eriguntur, liberam videntur Missarum pluralitatem relinquere. Revera sub Portatili Ecclesia prope Papilionem Supremi Imperatoris erecta eodem Die, sicut mihi narrarunt aliqui, plura solent Sacrificia celebrari, & præcipue Fe-

Festivis Solemnitatibus; quod sane, nisi liceret, non crederem evenire; cum non deessent Viri magni nominis, & prudentiæ illac passim ad colloquia cum Duce accedentes, & idonei ad abusus retegendos, & non difficile emendandos. Qua enim ratione improbabimus iterationem Sacrificii factam in Loco valde composito, tuto, & quo plures Generales, Chiliarchæ, Præfecti, Tribunique Militum convenire solent stipati magno numero Famulorum, ac Militum ad eorum custodiam excubantium?

XVI. De postrema quæstione superest differendum, cum videam a Diana Resolut. 21. num. 2., & Pasqualigo quæst. 468. discrimen introduci pro Persona Supremi Ducis, pro omnibus Generalibus, & Doctoribus Militum; quorum singulis concedendam censent privatam in ipsorum Papilionibus Missam, eo quod cum illis incumbat vel universi Exercitus, vel saltem copiosæ Cohortis cura; necessarium etiam existimant ferventius eos debere precibus, ac Sacrificio Deum exorare pro salute Militum, & prospero Belli eventu. Profecto hæc motiva flectere valebunt Episcoporum animos, cum rogabuntur permittere privatam Sacrificii Oblationem in illis circumstantiis, in quibus nec liberum foret sub communi Tentorio in multorum præsentia Missas facere, & simul gravia Exercitui, vel Cohorti ipsorum pericula impenderent. Verum ubi tutum esset in Castris publicas Missas celebrare, nemini ex mera indulgentia Episcopi in privato Tentorio concedi posse privatum Sacrificium mihi indubium apparet, dum recolo hujusmodi privatam celebrationem correspondere celebrationi in privata Domo peractæ, ad quam concedendam absque gravissima causa nequit protendi satis limitata ex Concilio Tridentino Episcoporum potestas. Sane satis Militum necessitatibus cautum erit, dum pii Duces adstabunt Sacrificio, quod sub Tentorio omnibus patente, & circumundique sublevato, ut a cæteris possit Sacerdos celebrans commode intueri, offertur coram aliis Militibus se ipsos Deo commendantibus. Hinc neque olim, quando non tanto adhuc ubique rigore servabatur de celebratione Sacrificii in Oratoriis Divino tantum Cultui dedicatis Lex Ecclesiastica, omnibus Militum Ducibus similes concedebantur facultates. Apud Sozomenum, qui cæteris Historicis enucleatius de Sacrificiis oblatis in Castris disseruit, unice commemorantur Sacrificia pro singulis Ordinibus, & in Regiis Tentoriis oblata; unde intelligamus Missarum Solemnia non alibi in Castris celebrata, quam ubi multi libere sacrificanti Sacerdoti interesse poterant. Erit itaque necessarium Apostolicum Privilegium, ut aliqui Duces licite pro sua tantummodo devotione celebrari faciant sub proprio privato Tentorio, aut in Domibus Ruralibus, in quibus gregario Milite *sub dio* degente, illi immorantur. Hinc aliquando RR. Pontifices similibus cohortum Ducibus concesserunt specialia privilegia Altaris Portatilis; quemadmodum Gregorius XIII. Anno 1576. Mense Julio cuidam Colonello Germano in Flandria concessit, sicut in Regestis Brevium ejusdem Pontificis adverti.

XVII. Sæpe autem Reges ad Apostolicam Sedem confugiunt, ut singularia pro suis Exercitibus, & Copiis Auxiliariis impetrent privilegia, propter quæ tutius, & sine ulla necessitate Episcopos adeundi Missæ in Castris celebrari possunt. Ad septennium duratura hujusmodi privilegia solet concedere R. Pontifex Majoribus Exercituum Capellanis; itaut facultatem ipsi concessam simul valeant aliis communicare, videlicet *celebrandi Missam una hora ante auroram, & alia post meridiem; & si cogat necessitas etiam extra Ecclesiam in quocunque Loco decenti, etiam sub dio, vel sub terra; & gravi omnino urgente necessitate etiam bis in*

die

die (si tamen in priori Missa ablutionem non sumpserit Sacerdos, *ac jejunus fuerit.) necnon super Altari portatili etiam non integro, seu diffracto, aut læso, & sine Sanctorum Reliquiis; ac demum si aliter celebrari non possit, & absit periculum sacrilegii, scandali, & irreverentiæ, etiam præsentibus hæreticis, aliisque excommunicatis, dummodo inserviens Missæ, non sit hæreticus, vel excommunicatus.* Insuper *celebrandi Missam de Requiem in quocunque Altari, etiam portatili [Si aliter celebrari non possit,] & per ejus applicationem liberandi Animam alicujus ex pie defunctis dictorum Exercituum secundum Celebrantis intentionem a Purgatorii pœnis per modum suffragii.*

XVIII. Celebrationi Sacrificii in Castris permissi adjungimus reliquos casus, in quibus deficientibus, vel dirutis Ecclesiis liceat Missas facere sub dio, aut in privatis Domibus; cum eodem plano jure cæteris concedi debeant, quo ex defectu Ecclesiarum coram Militibus sub Tentoriis fieri permittuntur. Enimvero Concilium Tridentinum nullatenus prohibitam voluit celebrationem Sacrificii extra publica Oratoria, quam non indiscreta aliquorum devotio, seu præsumptio extorquet; sed magna Locorum necessitas postulat. Quare cum illud satagerent Patres Tridentini, ne desertis Ecclesiis clancularia immolarentur Sacrificia, præcipue sua Decreta adversus illos dirigebant, qui Ecclesias deserebant, ut in privatis Domorum Oratoriis Missarum commoditate fruerentur. Supponebant itaque Patres in stabilitis Legibus publicas Ecclesias, in quibus fierent Divina Mysteria; nec ullo modo respexerunt ad illos valde deplorabiles eventus, in quibus aut ab Hostibus, aut ab Elementis, aut a Terræmotibus eversa, occupataque publica Oratoria impossibilem, vel saltem periculosissimam relinquunt Missarum celebrationem in iisdem faciendam. Quando igitur similes infausti casus acciderint, ne Fidelis Populus salutari Sacrificiorum munimine privetur tanto magis necessario, quanto gravia fuerit calamitas; tunc quocunque in Loco decenti, ac honesto ad publicam utilitatem Altaria portatilia sunt erigenda, ut possint Fideles servitutis pensum Deo per Sacrificium solvere, Ecclesiæ præceptum de audienda Missa adimplere, propriæ devotionis vota explere, iratumque Deum ad misericordiam flectere; quousque iterum publica Oratoria, ac Ecclesiæ ædificentur. Plane similes calamitates etiam antea dispensationem impetrabant quocunque Loco celebrandi Missas, sicut Cap. VI. num. 6. advertimus: quodque olim permittebatur, nunc pariter vigente facultate expressa cap. *Concedimus* Dist. 1. *de Consecrat.* retinetur. Ideo cum unus ex Calabriæ Episcopis Anno 1743. litteras dedisset ad Benedictum XIV. occasione gravis Terræmotus, non postulabat facultatem a Pontifice statuendi Aras portatiles sub Ecclesiis Portatilibus, aut ex Asserum, Lignorumque conjunctione compactis, quod sibi optime licere sciret; sed unice Apostolicam licentiam deprecabatur, ut onera Missarum Ecclesiis affixa interim expleri possent in portatilibus Capellis, quousque pericula cessarent; & dirutæ, quassatæque Ecclesiæ restaurarentur.

XIX. Ex Cap. autem *Concedimus*, & ex communi consuetudine instruimur non sufficere ad licitam concessionem Sacrificii sub dio, & extra publicum Oratorium, quod una, vel altera Ecclesia corruat, vasteturque: Sed quia illa indulgentia data est ob necessitatem Populi, propterea si absque gravi incommodo in altera vicina Ecclesia congregari posset ad Divina Mysteria, jam nullo modo ad supplendum defectum destructarum Ecclesiarum Aras Viaticas in Locis non dedicatis erigere liceret. Hinc ubi una saltem superfuisset Ecclesia sua amplitudine capax continendi unius Oppidi Incolas, etsi aliæ corruissent, adhuc spiritua-

ritualibus commodis Incolarum superstes unica Ecclesia sufficeret; maxime si diversis horis plures ibi Missæ celebrarentur. Nihil amplius certe primis Sæculis Populorum multitudini dabatur præter unam Ecclesiam in singulis Civitatibus, Oppidisque; in qua simul præsentibus omnibus Missarum Solemnia peragebantur; & jubente Leone P. Epist. ad Dioscorum Alexandrin. Episcopum ad commodiorem Populorum frequentiam renovabantur.

XX. Quapropter licet in magna Civitatis devastatione contingat plures Ecclesias corruere, non tamen tot ex Episcoporum vigilantia sinuntur portatiles erigi Ecclesiæ, quantæ destructis correspondeant; sed quantæ ad afflicti Populi spirituales necessitates sufficiunt. Etenim quod pro mera necessitate permittitur, ad illius mensuram prudenter disponi debet. Censerem tamen non esse cum tanto rigore numerum portatilium Capellarum mensurandum cum necessitate Populi; ut non etiam quidquam indulgeatur moderatæ ipsius commoditati; dummodo simul diligenter caveantur irreverentiæ pericula. Juvat profecto iste moderatus Capellarum numerus, ut singuli Parochi facilius in magna afflictione Gregi provideant Sacramentis, & salutaribus adhortationibus. Ex hac vero ipsa adeo utili moderatione in Populi leniendo dolore ex adversa calamitate concepto mihi probabile videtur non esse cogendos Rusticos unius Villæ destructa ipsorum Ecclesia ad aliud Oppidum licet non valde dissitum ire, ut Sacrificio assistant: Nam quamvis per se grave incommodum absit ex itinere unius horæ, tamen si simul omnium illorum Incolarum pensitemus molestiam futuram ex necessitate accedendi ad alium Pagum, tantum crescere videtur, ut prudenter videatur valde grave, ac ideo merito poscens debitum levamen per erectionem portatilis Ecclesiæ in proprio Pago. Quare nulla facta mentione obligationis ad alium Locum accedendi, in quo Ecclesia fuerit, generatim dicitur Cap. *Concedimus* licitam esse celebrationem in Capellis portatilibus, *sicubi* Ecclesiæ corruerint.

XXI. Demum ex eodem Cap. *Concedimus* adverto nihil esse coarctatum circa dies, & numerum Sacrificiorum: Unde quibuscunque diebus tot celebrari poterunt in mobilibus illis Capellis Missæ, quot permittendas judicaverint Locorum Ordinarii, ad quos spectat plene providere media pietati confovendæ opportuna. Sapienti autem consilio nullæ factæ sunt restrictiones in laud. Capitulo, ne propter defectum Ecclesiarum majorem sentiat difficultatem Populus, gravamenque patiatur, in præstandis Deo debitis obsequiis, quæ in maximam utilitatem afflictorum Fidelium redundant. Hujusmodi vero facultas quocunque die celebrandi plurima Sacrificia in eisdem Ecclesiolis portatilibus non requirit, ut semper magna pars Populi adsit, cum singulæ Missæ fiunt. Potius sufficit tempore Sacrificii publico signo moneri Populum, ut quicunque voluerit, libere ad eum Locum possit accedere; quoniam parvæ illæ Capellulæ supplent defectum idonearum Ecclesiarum, in quibus non aliud requiritur, nisi quod singulis liber aditus pateat. Etenim si nonnisi multis simul præsentibus nullum in fictis illis Capellis offerri Sacrificium posset, quam grave piis Fidelibus foret in Loco, ubi veræ desunt Ecclesiæ, carere pluralitate Sacrificiorum ex eo, quod non semper, nec omni die, aut hora diei simul in unum Populi copia conveniat sive obstantibus impedimentis, sive frigescente in multis pietatis affectu.

XXII. De reliquo dum illæ mobiles Capellæ paratæ fuerint ad communem utilitatem, etiam Sacrificia, quæ illic celebrabuntur, semper dicentur publica, & in Loco publico oblata, quamvis paucos præsentes esse contingat. Id libentur adnoto, ne quis eodem jure licere Episcopis ob defectum Ecclesiarum pro unica Fami-

milia indulgentiam concedere Altaris Portatilis in privato Loco erigendi existimet. Hinc in Locis Infidelium, aut Hæreticorum, in quibus nulla publica Catholicis ex illorum perversitate permittuntur Oratoria, adhuc sine dispensatione Apostolica in Domo privata propter commodum unius tantummdo Familiæ Sacrificium offerre nonlicet; nisi caussa gravissima forte aliter exigat. Certe hæc domestica Oblatio facta in gratiam paucorum hominum non approbatur ab Ecclesiasticis Canonibus in corpore Juris communis insertis, a quibus usus Altaris Viatici permittitur in gratiam totius Populi, cui desunt Ecclesiæ.

XXIII. Imo considero quædam a RR. Pontificibus privilegia permittentia celebrationem in Domibus privatis ob defectum Ecclesiarum exprimere, & limitare ad solos *casus necessitatis*. Tale est privilegium datum Adamo Visitiski Carmelitæ a Paulo V. P. Anno 1620. Die 13. Nov., & insertum in Par. 2. Bullarii Carmelitarum pag. 383., nempe utendi Altari portatili, *ubi Ecclesiarum commoditas non fuerit, & in casu necessitatis tantum*. Tale est etiam illud a Gregorio XIII. concessum Patribus Prædicatoribus Provinciæ Poloniæ Anno 1580. 20. Junii, & insertum Tom. 7. Bullar. PP. Prædic. pag. 192. quod ita se habet. *In quibusdam Civitatibus, Oppidis, & Locis Provinciæ Poloniæ tanta hæreticorum potentia, & impietas existit, ut Catholicos impune opprimant, nec iisdem Catholicis Missas in Ecclesiis, quarum raritas in illis partibus existit, audire tuto liceat: Nos supplicationibus tuis in hac parte inclinati Tibi, ac pro tempore existenti Ordinis Fratrum Prædicatorum Provinciæ Poloniæ Priori Provinciali, ut licentiam, & facultatem dicti Ordinis Professoribus Altaria portatilia habendi cum debitis reverentia, & honore, super quibus in Domibus Nobilium, Civium, & Incolarum, Civitatum, Oppidorum, & Locorum dictæ Provinciæ, in quibus vel Ecclesiæ desunt, vel tanta est hæreticorum potentia, & impietas, ut impune opprimant, in locis ad hoc congruentibus, & honestis, per se ipsos Missas in præsentia Personarum Catholicarum celebrare possint, IN CASIBUS NECESSITATIS TANTUM, ita quod eis ad culpam nequeat imputari, concedere valeatis, Apostolica auctoritate tenore præsentium de speciali gratia indulgemus*. Tam vero est certum in locis Hæreticorum, & Infidelium non licere ob privatam Personam in privata Domo celebrare, ut passim ad R. Pontificem Fideles ibidem immorantes confugiant impetraturi speciale privilegium Altaris portatilis ad usum privatæ Familiæ; neque ob alium finem Gregorius XIII. Patribus Missionariis S. J. eandem facultatem Altaris portatilis contulit, cujus infra testimonium proferemus; nisi ut paucis liceret ex Apostolico Indulto, quod sine necessitate nemini, etiam in Terris Infidelium, licuisset.

XXIV. Quæ nunc præmisimus de Orthodoxis in Regionibus Infidelium, & Hæreticorum commorantibus, non militant adversus facultatem celebrandi Sacrificium in Domibus, Locisque privatis, quando idem Sacrificium in gratiam multorum Fidelium ibidem offertur. Quamvis enim in Provinciis Hæreticorum publica Catholicis Templa non permittantur; imo alicubi nec in privatis Locis sine mortis periculo convenire possint Fideles ad Christianam Synaxim; Attamen cum diu illorum pia multitudo meritò nolit sine Sacrificio vivere, prout patitur minor, vel crudelior feritas iniquorum in privatis Domibus Boni Fideles ad celebrationem Divinorum Mysteriorum, & Sacramentorum dispensationem congregantur. Inspecta igitur necessitate, qua multi Fideles in iisdem Regionibus premuntur, liberrime, & absque ulla Tridentinis

Legi-

Legibus injuria ex sola Episcoporum facultate in privatis Domibus Sacrificium offertur. Nam nihil interest quocunque Loco Missæ celebrentur, quando desunt Ecclesiæ ad majorem reverentiam desideratæ; dummodo facta celebratio extra publica Oratoria non privatam alicujus, sed multorum Fidelium commoditatem, utilitatemque respiciat. Si bene attendimus Caput *Concedimus* ad uberiorem illius firmitatem insertum inter Canones ubique receptos, nihil determinat de Loco offerendi Sacrificium, quando defectus Ecclesiarum reddit licitam ubique celebrationem Missarum, quæ ad succurrendum necessitatibus Populorum omittenda non est etiam deficiente quacunque idonea, sacraque æde. Sive igitur eligantur domestica cubicula, sive Campus, Viaque publica, sive privata, ac remota receptacula, dummodo erectum Altare fuerit ad publicum Fidelium usum, quocunque die tot poterunt Sacrificia offerri, quot sufficient devotioni Fidelium explendæ, ac confirmandæ; & proinde non minoris conditionis erunt privata hæc Loca ad celebrationem Sacrificiorum electa, quam si publica Oratoria essent; quia necessitas multorum ibidem convenientium omnem publici Oratorii defectum supplet.

XXV. De Itinerantibus agendum superest, utrum ratione Itineris propter defectum publici Oratorii super Aras portatiles Missas celebrare liceat? Rarissimum puto exceptis Navigantibus, de quibus diligentiorem inquisitionem ad sequens Caput referimus, contingere occasionem, in qua Viatoribus ex mero Ecclesiarum defectu Sacrificium sine speciali Apostolicæ Sedis Privilegio sit permittendum. Rarissime sane continget tantam Fidelium multitudinem simul iter arripere ac per eas Terras transire, in quibus nullum idoneum occurrat Oratorium. Ubi vero pauci fuerint per deserta, vel per Hæreticorum, Paganorumque Regiones peregrini, ego existimo pro illis non licere Missas facere; nisi alia gravissima quædam necessitas superaddatur. Hanc enim differentiam attendendam fore, dum differitur de licita, vel illicita Sacrificii celebratione extra Oratoria publica sæpe tum in hoc Opusculo; cum de Orat. Domest. cap. 15. num. 22. innui; videlicet caussas excusantes ab exercitio Tridentini universalis Decreti non paucorum utilitatem, sed multorum simul spiritualem necessitatem respicere. Id quidem sæpius adverti, ac præcipue supra cap. 6. num. 9., quo loco expendi antiquos Canones permittentes caussa itineris celebrationem sub dio, aliisque Locis non consecratis ad multitudinem respexisse, ne idest *Populus Dei sine celebratione Missarum maneat*. Recolantur itaque superius dicta; nam qua ratione exponitur Cap. *Concedimus*; ea ratione pariter intelligitur quibus Itinerantibus Jure communi concessa fuerit facultas Aras portatiles ubicunque erigendi. Confirmo magis hanc differentiam ex privilegio generaliter concesso omnibus Missionariis Societatis Jesu a Gregorio XIII., & Prædicatoribus in Africam commigrantibus ex Ordine Sanctissimæ Trinitatis Redemtionis Captivorum ab Urbano VIII., aliisque quibusdam Peregrinis nonnumquam a RR. Pontificibus elargito, ut occasione suarum peregrinationum ad Loca Infidelium libere super Aras Viaticas quocunque Loco erectas sacrificare possent. Profecto hujuscemodi privilegium inutiliter postulassent Presbyteri Societatis Jesu, cæterique, quoties post Tridentinum Concilium universim in illis Regionibus, in quibus Oratoria publica, & Sacra non reperiuntur, Altaria Viatica erigere ad frequentem Mysteriorum Divinorum perfectionem liceret.

XXVI. Nonnullum porro discrimen admittendum arbitror inter Loca Fidelium, & Loca Infidelium, seu Hæreticorum; quod nempe in illis gra-

gravior causa per se loquendo requiratur, ut ab Episcopis dispensatio celebrationis Missarum extra Oratoria Sacra concedi possit, quam ut eadem Fidelibus incolentibus peregrinantibusque per Loca Infidelium tribuatur. Enimvero generalis prohibitio facta a Tridentinis Patribus vehementius urget circa Loca Fidelium, ad quæ præcipue eos respexisse dignoscitur simul perpensis omnibus, quibus in Lege condenda moti fuerunt. Revera permissio domesticæ celebrationis, aut alio Loco decenti in Terris Infidelium, Hæreticorumque dominationi subjectis nullum periculum ingerit, ut facile alii hac facultate abutantur. Quamobrem licet caussa ministrandi Viatici nequaquam per se sufficiat ad licitam celebrationem in privatis Domibus Fidelium in ditionibus Christianorum Principum; tamen eadem in Terris cæteris ad eamdem impetrandam sufficere videtur. Quin vel ipsa miserabilis conditio aliquorum Christianorum inter Turcas, Paganos, Hæreticosque commorantium uberioribus indiget beneficiis, & opitulationibus, ut in sancta Religione tot inter pericula subversionis constantes permaneant. Majorem ergo etiam requirit indulgentiam in ponderanda gravitate caussæ, ob quam domestica Sacrificia concedi possunt: Secus Fideles quidam in illis Regionibus commorantes non solum menses, sed annos quoque cum gravissima ipsorum molestia, ac spirituali damno transigere sine subsidio Sacrificii, ac participatione Eucharistici Sacramenti cogerentur. In hanc mitiorem sententiam pro Locis Infidelium, & Hæreticorum libenter flectentur illi Theologi, qui Sæculo elapso in approbatione caussarum pro concedenda domestica celebratione Sacrificii etiam in florentissimis Catholicorum Provinciis magis faciles sese præbuerunt: Unde quos in tanta generalitate sequi nequivimus, saltem pro Partibus Infidelium, & Hæreticorum sequimur. Adhuc tamen, ne videar tam cito oblivisci præcedentium, adverto, quod ideo pro paucis Fidelibus concedi potest Sacrificium in privata Domo in illis Regionibus, non quia Jus commune absolute cuicunque permittat ex defectu Ecclesiæ celebrare ubique; sed quia attenta angustia, quam patiuntur pauci illi Fideles jugo Infidelium oppressi, resultat caussa gravissima, quæ licitam dispensationem domestici Sacrificii reddat. Quocirca sicut satis ipsorum necessitatibus consulitur permissa aliquando domestica Missa; ita frequenter illam pro paucis Fidelibus in Regione Infideli commorantibus indulgere non expedit.

XXVII. Illis vero Itinerantibus, quibus ob defectum Ecclesiæ Jure communi permittuntur Missæ sub dio, & quocunque alio Loco honesto, nulla penitus fit restrictio Dierum liturgicorum. Revera Cap. *Concedimus*, & in Conciliis Moguntino, ac Parisiensi; a quibus illud fuit decerptum, nulla dies limitatur pro Sacrificio; quoties *Populus Dei* in itinere positus Ecclesia caruerit. Quare si casus eveniret plures simul Fideles in eo Loco adesse, in quo desunt Oratoria Sacra, non video motivum, cur Missarum indulgentia ad solos Dies Festos coarctari deberet. Imo neque tale motivum plurimis Scriptoribus a Varicello de Apostol. Mission. Tit. 8. quæst. 155. num. 22. recensitis occurrit. Quod si aliquam restrictionem concessionis expressæ Cap. *Concedimus* Dist. 1. *de Consecrat.* faciendam dixerimus, postquam rarior evasit permissio celebrationis extra Oratoria publica; ac propterea noluerimus penitus recedere a sententia illorum Scriptorum, quos recolunt Pasqualigus quæst. 464. n. 1., Eminentiss. Card. Petra Tom. 2. Commentar. Edit. Rom. pag. 272. num. 21., & Leurenius quæst. 913. num. 13., quique Itinerantibus tantummodo liberam reliquerunt celebrationem Missarum

rum sub dio Diebus Festivis, ut prompte satisfacerent Ecclesiastico præceptó de Missa audienda: Si, inquam, restrictione istam admiserimus, tunc solum pro Itinerantibus in Locis Fidelium eam limitationem tenendam suaderemus. Pergamus jam ad eos, qui Maritimum iter capessunt.

CAPUT XI.

De modo consulendi Navigantibus circa usum Altaris Portatilis, & de Maritima Sacrificii celebratione.

I. SEVERA nimis, ac parum commiserans Navigantium spirituales necessitates videretur piissima Mater Ecclesia, si postquam itinerantibus, ac cæteris omnibus, quibus deficiunt consecrata Loca, providit modum celebrandi Sacrificium super Aras Viaticas; nihil cogitaret de illis, qui Maritimas Plagas decurrunt, & longas per Oceanum navigationes suscipiunt: Neque usum Portatilis Altaris ad salutare ipsorum præsidium concederet. Quot enim sunt ad Triremes damnati, qui nec ubique, nec frequenter Triremibus descendere, & in Ergastula transire permittuntur; ac proinde Sacrificio carere diutissime cogerentur, nisi coram illis super Aras Viaticas Missæ fierent. Quot etiam Maritimam Navigationem aggredientes etiamsi ad portum appullerint, e Navibus in terram descendere sine gravi molestia nequeunt, alio quamprimum vela facturi. Optimo igitur consilio tantæ multitudini Hominum consulere satagunt Episcopi, ac pro damnatis ad Triremes curant in Littore, seu Porto erigi Altare gestatorium Festivis Diebus, ut Ecclesiasticum præceptum de audienda Missa adimplere valeant. Rectissime sane, & pro debito Pastoralis sollicitudinis id Episcopi concedunt, quatenus virtute Sacrificii miseri præteritorum criminum veniam, & præsentium pœnarum, ac miseriarum patientiam a Deo impetrent; maxime cum non minori isti necessitate laborent, quam reliqui, qui similium criminum rei intra publicos Carceres retinentur; pro quibus tamen commoda celebratio Missarum providetur. Norma autem solita ab Episcopis servari, Festivis nempe tantum Diebus concedendi usum Aræ Portatilis pro iisdem damnatis, valde laudabilis est, ne si quotidie idem erigeretur ad Missarum celebrationem sub dio faciendam, periculæ alicujus irreverentiæ facile in hac nimia frequentia orituræ irreperent. Cæterum quoties id judicarent necessarium Episcopi, possent etiam aliquo Die non Festo concedere Sacrificium; quando nempe e littere solvere deberent Triremes difficilem aggressuræ navigationem; aut quando post liberationem a vehementi tempestate Maris expediret, ut remiges gratias Deo debitas quam citissime redderent; aut similibus in occasionibus gravi prudentia ab Episcopo ponderandis, ne propria potestate abutatur.

II. Quæ vero ratio movet ad sic favendum damnatis ad Triremes, eadem plane urget pro reliquis Navigantibus in Triremibus, & aliis Navibus; dum nec e Navi descendere, nec ac Ecclesias ire gravi impediente caussa sinuntur. Quantus porro sufficiat Nautarum, ac Navigantium numerus,

merus, ut coram illis Missa super Altare portatile in Littore concedatur, nullus Scriptor, quem legerim, definit; sive quia nihil de hac re stabilitum habeamus, sive quia ubi numerus non valde copiosus fuerit, concurrere possint aliæ circumstantiæ v. g. longi, periculosique itineris prosequendi, & magni intervalli temporis, ex quo caruerint Sacrificio; itaut si simul hæc omnia attendantur, magis convenientem concessionem reddant, quatenus majorem eorundem Navigantium necessitatem præseferunt. Video quosdam in exemplum adducere *magnam Classem*; At eo consilio ab ipsis factum interpretor, non ut exigant tantam Navigantium multitudinem; sed ut aliquo exemplo obligationem satisfaciendi Navigantium necessitatibus Missarum celebratione manifestent. Certe quando Scriptores disserunt de Viatoribus, quibus conceditur ob Ecclesiarum defectum usus Altaris Viatici, tantam non postulant multitudinem. Eccur ergo tam notabiliter excedere debet numerus iter Maritimum tenentium, cum inspecta necessitate æqua saltem omnium esse possit conditio? Itaque quantum mihi videtur, ac prius visum fuit Dianæ Tom. 4. Tr. 2. de Or. Priv. Resol. 21. & Fagundez Lib. 3. de I. Præc. Eccl. cap. 3. num. 14., numerus Navigantium, quem solent amplæ Naves singulæ deferre, ad impetrandam ab Episcopo Missæ indulgentiam super littus offerendæ sufficiet. Hinc quibus specialia data sunt privilegia in Mari celebrandi, pro singulis Navibus unum Sacrificium offerri potest.

III. Sæpe tamen contingit eodem Die plures magnas Naves eundem Portum attingere unde si pro singulis earum, statim ac pervenerint, concederet Episcopus Missam, facile in multa frequentia Sacrificiorum pericula majora irreverentiæ obreperent. Ad hæc arcenda prudenter eos se gerere non dubito, cum caveut, ne ob adventum aliarum similium Navium eodem Die iterentur in Littore Sacrificia. Ad finem præcavendi abusus in frequenti Missarum celebratione propter Navium adventum in Littoribus Sardiniæ credidit Diana l. cit. S. Congregationem Concilii ad tertium dubium Archiepiscopi Calaratini, quo quærebat: *An* sub prohibitione Decreti Pauli V. *comprehendatur Altare Portatile, quod defertur ad Turre in Littore Maris existentes, ibique ex consuetudine celebrantur Missæ nulla Sedis Apostolicæ licentia obtenta?* respondisse Die 14. Novem. 1648. negative his verbis: *Sub eodem Decreto comprehendi Altare portatile, & de necessitate requiri licentiam Sedis Apostolicæ*. Hac sua expositione data recitatæ resolutioni studet Diana communem inter Scriptores sententiam licitæ celebrationis Sacrificii in Littore Maris propter adventum magnarum Navium defendere adversus objecta, quæ ex resolutione prædicta S. Congregationis efformari possent. Si nulla esset alia via communem illam sententiam, quam recentiores quoque, & inter alios D. Card. Petra tuetur Tom. 4. Comment. in Const. 2. Urbani V. pag. 272. Edit. Rom. conciliandi cum declaratione Eminentiss. Concilii Tridentini Interpretum, eam libenter sequeremur. At censeo nihil obstare communi sententiæ laudatam responsionem, quoniam directe non respicit celebrationem factam in Littore gratia multorum Navigantium, de quibus in proposito Dubio nulla singularis fit mentio. Cum enim generatim instrui Calaratinus Præsul peteret de permittenda, aut prohibenda consuetudine celebrationis Sacrificii in Turribus exstructis ad Littora Maris; bene, & cohærenter decretis Tridentini Concilii, & Pauli V. S. Congregatio respondit necessariam esse licentiam Apostolicam, ut ibi ad celebrandum erigeretur Altare portatile. Imo vix credo, quod in illis Turribus Missæ fierent gratia Nautarum a Navibus in Terram descendere non valentibus. Etenim

non intra Turres, sed in aperto cœlo coram Navigantibus Missæ celebrantur.

IV. P. La Croix Lib. 3. Par. 1. n. 629. affirmat Præcepto Ecclesiastico Diei Festi satisfacere quemcumque adstantem Sacrificio in littore maris, etiamsi inter Nautas, aut Navigantes non computetur: (Idem pariter de aliis audientibus Missam in Castris Militum asseverat.) Ego quo fundamento hnic propositioni efficaciter resistam, hæreo, quia nullibi ista exceptio reperitur; ita ut nisi eam in Privilegiis Apostolicis Missarum domesticarum faceret Pontifex pro Personis extraneis respectu Privilegiati, etiam in domo privata unusquisque Sacrificio assistens præceptum audiendi Sacrum Diebus Festis adimpleret. Adderem autem libenter arbitrio Episcoporum coarctari posse facultatem ad solos Navigantes; quatenus si istam limitationem præciperet, reliqui cogerentur Die Festo in publica Ecclesia Sacrificio assistere: Maxime cum finis concessionis Missarum in littore celebrandarum unice spiritualem necessitatem Navigantium respiciat. Quo usque tamen Episcopi non limitent concessionis favorem, quicunque libere sub dio celebratam Missam audiens Ecclesiasticum Præceptum Festivis Diebus adimplebit. Curavimus omnes occasiones exponere, in quibus tum ex generali Juris concessione, cum ex communi, probataque universim consuetudine Sacrificia extra Ecclesias, & Oratoria divino tantum cultui dedicata permittuntur. Præter has nihil ultra ex mera Episcoporum potestate sperare licet.

V. Aliquid amplius Navigantibus concedi posse quamplurimi Scriptores Sæculo elapso, imo etiam præsenti crediderunt, videlicet Missarum celebrationem in Navibus ipsis in medio mari existentibus, quando Mare est tranquillum, navis ampla, ac satis firma, quales esse solent magnæ illæ Naves, quæ per Oceanum, sive in Americam, sive in Orientalem Indiam a Regnis Hispaniarum solvunt; aliæque plurimæ, quæ multis bellicis tormentis muniuntur. In hanc sententiam conspiraverunt aliquæ Accademiæ Salmanticensis, Complutensis, Coimbricensis, Ebornensis; earumque subscriptiones Card. Lugo de Sacr. Euchar. disp. 20. sect. 3. num. 80. se vidisse testatur, simul proponens congruentias, ac motiva, quibus Academici in eandem descenderant non obstante contraria consuetudine, quam posthaberi posse putabant, postquam longa navigatio facilior evaserat. Multos revera pertraxit istorum Theologorum consensus; ita ut eodem Cardinali doctissimo teste Lusitani primum in Navigatione Orientali, Castellani deinde occasionem acceperint celebrandi in medio Mari, & aliqui Episcopi sine hæsitatione similem licentiam tribuendi, ut ita fruerentur Navigantes spirituali subsidio Sacrificii, quo alioquin diutius caruissent; cum sæpe nonnisi post Menses portum contingant. Similiter Fagundez valide pro licita celebratione in mari pugnavit Lib. 3. in I. Præcept. Decal. cap. 10. num. 15., addiditque hæc verba, quæ confirment usum tum obtinentem: *Hodie id licet, introductumque est, quod fieri potest citra omne periculum effusionis Sanguinis, si adsit alius Sacerdos, qui consecratum Calicem manu firmet, ne cadat*. Quare in hujus consuetudinis testimonium protulit cujusdam Presbyteri Societ. Jesu, qui *se plusquam* novies in Indica Navigatione celebrasse absque ullo periculo testabatur. An autem Presbyter ille ex persuasione licitæ facultatis, vel ex præsumpto quodam Privilegio Clemen. VIII. id fecerit, nescio? Lego tamen tunc prædicatum duplex in hanc rem privilegium Societati Jesu Presbyteris navigantibus in Indias concessum a Clemente VIII., & Paulo V. Horum privilegiorum mentionem faciunt Pasqualigus quæst. 471. PP. Carmelitæ Salmanticenses Trac. 5. de Sacrific. Missæ cap. 4. Pun. 2. num. 63. Reinfestuell Disput. 4. de Sacram. Distinct. 5. quæst. 10.

P. Schia-

P. Schiara Tom. 2. Theol. Bellic. difficul. 3. Edit. Rom. Anni 1703. Leurenius quæſ. 975. num. 3., aliique plures a Pignatello Tom. 8. Conſult. 124. allegati.

VI. Imo ex his ipſis privilegiis invictum putarunt colligi fundamentum hujus ſententiæ, per quam liberrimus uſus Altaris Portatilis in Navibus firmis, ac magnis conceditur: Ita quippe diſputant. Ubi ſemel ex Apoſtolica diſpenſatione alicui conceſſum fuerit in medio mari celebrare, jam ſimul deciſum, ac aperte demonſtratum erit in aliquibus circumſtantiis prudenter judicari poſſe nullum probabile adeſſe periculum irreverentiæ futuræ in Sacrificio, ad quam cavendam neceſſe ſit abſtinere ab illius celebratione; cum ſemper honor, ac reverentia Eucharistiæ cuicumque hominum neceſſitati præcedere debeant. Ex hoc ergo, quod aliquando contingat nullum prudens timeri periculum aut ſubitæ procellæ, aut incommodi ſecuturi, quare non licebit omnibus Navigantibus Sacrificium in Navi offerri, dum pariter nulla hujuſmodi timentur pericula? Enimvero ratio, propter quam dubitatur, utrum liceat in Mari ſacrificari, ex periculo, cui poteſt ſubeſſe Navis ex Maris inconſtantia, & ex ventorum ſubito flatu, unice oritur. Profecto cum Navis valde ponderoſa fuerit, cœlum ſit ſerenum, mare omnino tranquillum, periti Naucleri judicium nihil prudenter mali præſagiat pro illo brevi tempore, quod impendi ſolet in Miſſarum actione; cur non poterit ſine Diſpenſatione Apoſtolica Sacrificium celebrari, quod in his circumſtantiis aliqui ex Privilegio Apoſtolico poterant? Eſt quippe eadem ratio pro omnibus Navigantibus, cum ſæpe omnibus deſit copia Eccleſiarum, ob quam Jus commune, & Cap. *Concedimus* quocunque Loco Miſsas fieri concedit. Illa itaque Privilegia Clementis VIII., & Pauli V. ſatis declaraverunt aliquando contingere, ut ſine ullo periculo irreverentiæ fieri poſſint in Navibus Sacrificia. Ita plane Scriptores diſputabant, cum non alia vulgarentur Privilegia, niſi incertæ Fidei, & certo monumento ſuæ authentiæ carentia; quamvis Card. Albitius in eodem inquirendo non incurioſus fuerit. Quanto magis urgere poterant, ſi prævidere potuiſſent alia certa Privilegia a Clemente XI., ac Benedicto XIV. nuper conceſsa, de quibus infra dicemus? Addebat inſuper P. Schiara ſe audiviſse a duobus aliis Clericis Regular. ſui Inſtituti, nempe Andrea Borromæo, & Antonino Ventimiglia, qui Sacris Miſſionibus fructuoſam operam impenderant, nullum tale periculum prudens timeri aliquando in Navibus, quin tutiſſime Miſsæ celebrari poſſent. Etiam de ſe ipſo teſtabatur Franciſcus Lugo Lib. 5. de Sacr. cap. 6. quæſt. 1. in navigatione ad Indias in Navi tuto celebraſse.

VII. Hujuſmodi momenta, quæ protulimus; non omnes in eandem traxere ſententiam; ſed adhuc neceſſitatem Apoſtolici Privilegii exigi plurimi bene dixerunt, ut quis in Navi licite celebrare poſſit. Unde non ſolum Veteres, quorum catalogum refert Paſquallgus loc. cit. num. 2., inter quos reperitur S. Antoninus Par. 3. Summæ Tit. 13. §. 4. dicens: *In nulla autem neceſſitate licet celebrare in Mari, vel ſuper Fluvium, ubi probabiliter timetur de effuſione Sanguinis propter agitationem Navis*: Verum etiam Recentes plures tradunt pro diſpenſatione in Miſſis Maritimis confugiendum eſse ad R. Pontificem. Ita Pignatellus Tom. 8. Conſult. 124. Card. Petra Comment. ad Conſtit. II. Urbani P. V. Meratus in Gavant. Par. 1. Tit. 20. Rotarius in Theol. Regul. Tom. 3. Lib. 1. cap. 2. Berti Tom. 7. p. 453., & qui omnes excellit SS. Pontifex Benedicto XIV. de Sacrif. Miſs. ſect. 2. n. 53. Quare licet generoſi Milites S. Joannis Hieroſolymitani plus forte cæteris exoptarent maritimam celebrationem, noſsentque quanta firmitate pollerent magnæ ipſorum Bellicæ Na-

Naves; adhuc largis precibus impetrare studuerunt a Clemente XI. speciale privilegium, sine quo noverant sibi non licere in Mari Missas celebrari facere. Prævio voto S. Congregationis Concilii, ut attente advertit D. Card. Petra l. cit. Tom. 4. Comment. Ed. Rom. p. 275. num. 31., diu exoptatum dedit Privilegium, quo utantur, cum adversus Infideles quotannis proficiscuntur, præsente tamen altero Sacerdote, qui juvare possit Celebrantem, & calicem tenere, si forte inopinata Magnæ Navis commotio contigeret. Extat privilegium in Bullario Clementis XI. pag. 51., quod ne alibi requiratur hoc loco inserimus. *Exponi nobis nuper fecerunt dilecti Filii Franciscus de Marevil Frater Miles Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani, aliique Præfecti, seu Capitanei Navium Bellicarum, ac Fratres Milites ejusdem Hospitalis, quod cum alias Felic. Record. Pius IV., & Sixtus V. Romani Pontifices Prædecessores nostri Fratribus Militibus dicti Hospitalis privilegium utendi in Terra Altari Portatili in Navigationibus, quas ipsi singulis Annis contra Infideles suscipere solent, concesserint, prædictum vero Privilegium eis inutile reddatur, eo quia magnæ Naves, quibus dictos Infideles de præsenti insequuntur, in alto Mari navigant, ac rarissime Terram attingunt. Ipsi Exponentes ad consulendum spirituali consolationi Navigantium, & ad tollendam omnem controversiam, quæ super alio Indulto hac in re, per recol. mem. Innocentium P. VIII. Prædecessorem pariter nostrum die 28. April. 1485., ut asseritur, concesso, oriri posset, facultatem celebrari faciendi Missam in Navibus hujusmodi, in quibus, cum magni ponderis, & structuræ existant, & quælibet ipsarum quinquaginta, & ultra tormenta ænea bellica sustineat, nullum in celebratione Missæ inconveniens enasci potest, sibi a Nobis concedi plurimum desiderant. Nobis propterea prædicti Exponentes, ac etiam dilectus Filius Raymundus de Perellos, & Roccafull Magnus Magister memorati Hospitalis humiliter supplicari fecerunt, ut in præmissis opportune providere; & ut infra indulgere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur &c. hujusmodi supplicationibus inclinati de Venerab. Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Trident. Interpretum consilio eisdem Exponentibus, & pro tempore existentibus Fratribus Militibus Hospitalis prædicti petitam facultatem celebrari faciendi Missam in supradictis magnis Navibus occasione dictæ Navigationis, dummodo Naves hujusmodi enunciatæ qualitatis sint, ac celebratio Missæ eo duntaxat tempore, quo mare tranquillum, & cælum serenum reperiatur; & cum assistentia alterius Sacerdotis, seu Diaconi fiat, ita ut periculum effusionis Sanguinis in dicta celebratione minime adsit, Auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus. Salva tamen semper in præmissis authoritate Congregationis eorumdem Cardinalium. Non obstantibus &c. Datum Romæ die 22. Martii 1706.*

VIII. Lubuit formam Privilegii referre, ex qua retegatur æquivocatio latens in modo disputandi illorum Scriptorum, qui ex præsumptis privilegiis Clementis VIII., ac Pauli V. inferebant liberam quibuscumque facultatem in Navibus celebrandi, dummodo Missæ fiant in illis occasionibus, ac cautionibus, quas Privilegia ideo determinant, quia periculum effusionis pretiosi Sanguinis removent, cum adhibentur. Certe optime tum experientia, cum peritorum Nauclerorum judicio noverant Milites Nobilissimi sæpius a magnis Navibus abesse periculum irreverentiæ, ubi Missæ in illis celebrarentur: Hanc ipsam Navium securitatem non in dubium revocabant aut Cardinales Interpretes S. Concilii, aut Clemens XI.; qui in ea probanda prudens Nautarum judicium, ac testimonium sequebantur. Attamen Milites Religiosi nequaquam audebant in magnis Navibus tranquil-

lo

lo licet cœlo, nulloque existente præsagio tempestatis Missas celebrare facere, nisi speciali Privilegio Apostolico instruerentur. Non sufficit ergo, quod desit periculum effusionis sanguinis, ut libere Sacrificium in mari peragatur; & qui licitam admittunt celebrationem maritimam ex mero defectu periculi, hi sane vim Apostolici Privilegii non assequuntur. Etenim privilegium jam supponit Maris, Navisque securitatem; quæ nisi prudentissime duratura per totum tempus Sacrificii judicaretur, neque etiam illud suo effectu frueretur. Verum quia ultra securitatem, ob quam ad indulgentiam animus Pontificis flectitur, adhuc requiritur ad Missas maritimas Dispensatio Apostolica; ideo non obstante omni illa securitate numquam Missæ in Navibus illis celebrari potuissent, nisi Pontifex eadem præsupposita Privilegium contulisset.

IX. Tantum ergo abest, ut ex Privilegiis concessis a R. Pontifice inferri possit libera facultas celebrandi in Navibus, dum similes occasiones contigerint, quales supponit Clemens XI., & nuper in aliis Privilegiis supponit Benedictus XIV.; quin potius hæc ipsa Privilegia invictum suppeditant argumentum illicitæ celebrationis maritimæ, quoties singulariter impetrata non fuerit dispensatio ab Apostolica Sede; aut ad summum alicubi legitima non vigeat contraria consuetudo. Præterea si quoties desunt prudenti judicio experti Navcleri pericula agitationis aquarum, & copia Navigantium a Portu est remota, adhuc liceret sine speciali Privilegio celebrare; quare sapientes Pontifices certas limitationes tum Sacerdotis assistentis, tum alias nonnullas, quæ ut ut magis ad stabilitatem Navis conferant, non semper sunt absolute necessariæ, ut tuto Sacrificium offerri possit; cur, inquam, has limitationes apposuerunt?

X. Quapropter qui post Tridentinum Decretum maxime coarctans facultatem celebrandi extra Loca Sacra existimant licitum in Mari usum Altaris Viatici, quoties actu nullum adsit periculum irreverentiæ erga Sacrificium, mihi a vero valde abesse videntur. Fatemur quidem post tot humanas industrias, quibus ingenia hominum laborarunt, ut tutiores a periculis, & ventorum agitationibus redderent Naves, sæpe morali certitudine constare de magnarum Navium securitate saltem ad breve illud temporis spatium, quo Sacrificium peragi potest. Fatemur insuper, quod ob frequentiam longarum Navigationum, post diligentes observationes Aeris, Regionum, Marisque a peritis Navcleris præsentiri solent vicinæ undarum commotiones; ita ut prudentissimo, ac pene omnino certo judicio opportunitas ad securam in Navi Missarum celebrationem discerni possit. Hinc licet olim in Triremibus tanta securitas non appareret, quoniam per se magis agitationi obnoxiæ sunt; adhuc repetitis experimentis, novisque ad illarum firmitatem superadditis instrumentis patuit non raro easdem sufficienti stabilitate gaudere in littoribus, ac medio mari; atque proinde, si nihil aliud desideraretur ad Missarum celebrationem, quam periculorum prudens remotio, satis bene aliquando fieri possent in illis Missæ eadem securitate, qua in magnis aliis Navibus celebrari posse a prædictis Scriptoribus affirmatur. Omnia hæc libenter fatemur, quia experientia magistra confirmantur, ac manifesto constant. Attamen nondum ista sufficiunt, ut absolute liceat sine singulari dispensatione Sacrificium in magnis Navibus offerri; alioquin simul sufficerent ad licitam celebrationem in Triremibus, in quibus tamen libere fatebantur recensiti Scriptores non posse etiam stante malacia maris Missas celebrari.

XI. Ut vero caussam aperiam, propter quam prohibita sit maritima celebratio non obstante prudenti judicio

cio securitatis, multorum Navigantium spirituali utilitate, adverto Concilium Tridentinum in suo Decreto prohibentē sess. 22. Missas extra Loca Sacra præcipue intendisse exstirpationem omnium occasionum irreverentiæ erga Sacrificium, quæ contingere poterant, quoties libere permissa fuissent ubique Sacrificia. Proinde non solum abusus, & pericula irreverentiæ, quæ ex quorumdam incuria contingerent in Missarum celebratione, auferre studuerunt Patres: sed potius radicem, ex qua oriri poterant similia pericula, penitus exstirpaverunt. Etenim quamvis sine prophanatione Eucharistici Sacramenti nonnumquam extra Loca Sacra Missæ celebrarentur; tamen quia ad aliorum negligentiam, ac temeritatem cohibendam, qui irreverenter sæpe Sacrificium extra eadem Loca Sacra celebrabant, non alius opportunior modus aderat, quam universim prohibere Missas fieri extra dedicata Oratoria; ideo Tridentina Lex facultatem ab omnibus generaliter abstulit. Hoc autem sapienti consilio, quis factum negaverit? Nam quando non aliter pericula aliqua auferri possunt, quam generali prohibitione illius, in cujus executione solent pericula ipsa emergere; tunc Lex non solum prohibet abusus, sed illud quoque, unde solent abusus permisceri; etsi aliquando sine ullo vitio, quod generaliter prohibetur, antea ab aliquibus fieret. Clare hoc totum patet in modo, quem S. Synodus tenuit circa Missas domesticas. Non ignorabat illa ab aliquibus sine periculo irreverentiæ factam Sacrificii celebrationem in privatis domibus; simulque noverat identidem abusus ex aliquorum socordia, ac vitio irrepere. Ut ergo hos abusus auferret, non tam illos tantummodo reprobavit, quam simul ab omnibus licentiam in privatis domibus celebrandi abstulit: Atque ita imitata est Tridentina Synodus sagacitatem bonorum Principum, qui ut eliminent abusus, ac mala, quæ ex iniquitate avarorum in quibusdam contractibus perpetrantur, eosdem contractus universim prohibent. Quid simile apparet in alia Lege a Concilio Tridentino edita, per quam irrita, ac nulla declaravit Matrimonia sine præsentia proprii Parochi, & Testium celebrata, ut abusus frequenter exortos ex clancularis Matrimoniis funditus deleret.

XII. His præmissis proprius ad rem meam accedo, cumque nemo ambigat per Tridentinum Decretum ablatam fuisse facultatem celebrandi extra Loca publica, & sacra, ut penitus pericula irreverentiæ auferrentur; propterea eandem Tridentinam Legem adversus Missarum maritimam celebrationem in magnis licet Navibus faciendam urgeri debere existimo. Revera multa facile contingerent pericula irreverentiæ, si libere permitteretur in mari etiam tranquillo, serenoque cœlo Sacrificium super amplas, ponderosasque naves offerre. Nam cum non valde infrequentes sint hujuscemodi Naves, in remotissimas passim plagas, & per vastissimos Maris tractus iter capessentes, frequenter quoque in illis Missæ fierent; ac in multa Missarum frequentia, quam prompte vitia irreperent irreverentiæ, sive quia non diligenter semper Naucleri prævidérent imminentem fluctuationem Maris, sive quia sæpe plus confiderent de firmitate Navis, quam pondus ipsarum polliceatur; sive demum quia passim alia genera irreverentiæ circa materiam Sacrificii, Vasa, Vestesque Sacras, & Locum ipsum in Navi ad celebrandum designato prudentissime timeri possent!

XIII. Caussam igitur, propter quam censeo illicitam maritimam Missarum oblationem, non inde desumo, quod Navis sit obnoxia fluctibus, quodque Sacrificium periculo irreverentiæ, & effusionis sanguinis exponatur. Hæc quippe pericula aliquando a magnis Navibus, imo etiam a Triremibus anchoratis abesse profiteor; ita ut si num-

numquam prudenter judicaretur tuta, & immota in Mari consistens Navis, numquam etiam valerent Apostolica Privilegia, quæ cum dedecore Sacrificii dispensari nequeunt. Aliunde itaque caussam desumo, nempe ex eo, quia prohibita generaliter sunt illa omnia, quæ si permittantur, quamvis in se periculum irreverentiæ aliquando actu non involvant, preberent tamen occasionem hujusmodi periculis; sicut diximus eventurum, quoties liberum foret in Navibus ad spiritualem consolationem multorum Navigantium Missas celebrare. Quare mihi non placet adversus Scriptores expositæ sententiæ insurgere eis obtrudendo periculum, cui subjaceret Sacrificium, si in Navi offerretur: Nam bene etiam ipsi fatentur, quod quando tale prudenter timetur periculum, a Sacrificio abstinere oportet. Contra nec bene me judice Defensores Missarum Maritimarum nituntur ei fundamento, quod nonnumquam nullum prudentissime oboriturum timeatur periculum agitationis Navis, per quam effusioni sacer Christi Sanguis exponeretur: Nam Lex prohibens Missas extra Loca Sacra non unice pericula irreverentiæ abstulit, sed radices ipsas avulsit, ex quibus illa prodirent; ac proinde licet in quibusdam circumstantiis tuta esset maritima celebratio a periculis prophanationis; adhuc quia expediebat adimere occasiones, quæ periculis veris aditum aperuissent, etiam illa facultas sublata est. Exempla porro, quæ proferuntur, Missarum Maritimarum post Concilium Tridentinum, nisi præsumptis, aut veris Privilegiis Apostolicis munita fuerint, ut laudari non possunt, ita neque ab aliis imitari debent; maxime cum rariores sint modo Scriptores, qui affirment id tentari nunc posse sine speciali Indulto Apostolico. Quare sapienter advertit Benedictus XIV. P.O.M. de Sacrif. Missæ sect.2.§. 53., non sufficere merum generale Indultum Altaris Portatilis; sed ob singularitatem gratiæ etiam singulare Privilegium celebrandi in Navi requiri. Singularem adeo gratiam alteri ignoro concessam, quam Viro piissimo Cardinali de Tournon Legato Apostolico ad Regnum Sinarum; cui Clemens XI. specialiter favere voluit teste Eminentiss. Petra Tom 4. ad Const. 2. Urbani V. pag. 275. Ed. Rom.

XIV. Imo raro etiam solent concedi Aræ Viaticæ in Mari erigendæ, etiamsi de multorum Navigantium consolatione agatur. Missionariis ipsis, licet *sub dio* eos celebrare permittatur, expresse facultas limitatur *sub terra*; ne in Navibus Sacrificium offerre audeant. Ante Privilegium recitatum Clementis XI. non legi aliud simile ulli concessum. Imo potius observavi Eminentissimos Cardinales Congregationis S. Officii non semel denegasse similem licentiam magnis Navibus Indiam versus solventibus: Card. Albitius Lib. de Inconstant. in Fide cap. 34. id affirmat de Congregatione habita die 31. Julii Ann. 1607. Pignatellus Tom. 8. Consult. 124. idem tradit de altera habita Die 2. Augusti ejusdem Anni: Ambo autem referunt negatam Triremibus Principis Philiberti similem gratiam in alia Congregatione Anni 1621. Die 2. Septemb. Extat in Archivvo S. Congregationis Rituum Libro Decretor. Anni 1633. fol. 89. a tergo, quam refert Diana Trac. de Or. priv. Resol. 22. n. 3. responsio facta huic *dubio porrecto pro parte Archiepisc. Limani: An essent prohibendi Regulares, & Seculares celebrare Missæ Sacrificium in Navibus, tam cum navigant, quam cum non navigant; sed ut vulgo dicitur* (Lingua Limana) *Estan Surtas. S. Congregatio ad relationem Eminentissimi Spinulæ* die 12. Febr. Anno 1633. *respondit esse prohibendos*. Huic responsioni, qua suam opinionem sensecrat opprimi, interpretationem addidit P. Schiara cit. ut a veritate alienam, ita propter modestiam, qua eandem subjecit S. Congregationis judicio laudabilem. Quin etiam tam pericu-

Iosa videbatur concessio Missarum in Navibus, ut vel ipsa delatio Eucharistiæ vetita fuerit. Refert Card. Albitius laud. num. 133. Decretum in Congregatione S. Officii (Assessoris munus in eadem ipse gessit) editum coram Clemente VIII. Die 3. Junii Anno 1600. his verbis efformatum. *Gubernatoribus Navium Lusitaniæ, qui singulis Annis in Indias navigant, petentibus licentiam deferendi Sacramentum Eucharistiæ, ne Nautæ, & Rectores sine Viatico decedant; lecto Memoriali, & auditis Votis Sanctissimus supradictam petitionem omnino rejecit, & mandavit, ne imposterum de ea tractetur.* Hanc facultatem Sancio Capitaneo Generali Triremium Hispaniæ concessam fuisse a S. Pio V. Mense Julio Anni 1567., ut in Ripa, & in Insula Missam celebrari facere posset, & Sacramentum Eucharisticum distribui, cum elargitione septem Annorum Indulgentiæ, in Regestis Secretariæ Brevium Apostolicorum adverti.

XV. Magna hæc difficultas, quam habuerunt RR. Pontifices in elargienda facultate Missarum in Mari celebrandarum prudentissima fuit; quia etiam ante Concilium Tridentinum rarissima exempla celebrati Sacrificii nautici reperiuntur. Paucissima ego reperi certa testimonia apud Veteres. Unum extat in Actis S. Vulframni, quod supra cap. 7. num. 3. recitavimus. Addent forsan alii antiquius exemplum maritimi Sacrificii ex S. Maximiano Syracusano Episcopo, cujus meminit S. Gregorius P. Lib. 3. Dial. cap. 38.; ubi narrat, quod postquam sæva tempestate jactaretur navis, in qua navigabat Sanctus Præsul Romam versus, ita ut *undæ jam intra navem esse viderentur; tunc in eadem Navi residentes*, sibimet pacem dederunt, ac *Corpus, & Sanguinem Redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes*. Interpretantur aliqui hæc verba pro celebrato in Navi Sacrificio: Verum nihil certi hac de re exculpitur, cum forte S. Maximianus juxta morem Veterum secum Eucharistiam in itinere detulerit. Neque mirum simul detulisse pretiosissimum Sanguinem; quoniam apud Veteres non omnino insolitum erat servare Eucharistiam sub utraque specie, si, cut ex Epistola S. Joannis Chrysostomi ad Innocentium I. P., & ex aliis monumentis, quæ eruditi Theologi colligunt, dum de Veterum consuetudine communicandi sub utraque specie Fideles disserunt, facile deprehenditur. Cæterum secum in itinere ferre Eucharistiam consueverant plures SS. Viri, & inter hos S. Satyrus teste S. Ambrosio Oratione in Fratris Satyri Laudem. Servant adhuc hunc morem RR. Pontifices in itineribus; de quo agunt Martenius Lib. 1. cap. 5. ar. 4. Bona Lib. 2. cap. 17. num. 5. Georgius de Liturg. R. Pontif. Lib. 1. cap. 4. num. 11. Rocca, & alii: Servant etiam plures Græci Monachi, ut se ab Turcarum insidiis tueantur teste Arcudio Lib. 3. de Concordia utriusque Ecclesiæ cap. 59. Talem consuetudinem tenuit S. Ludovicus Gallorum Rex, qui cum non auderet curare Missarum perfectarum celebrationem in Mari, adhuc tamen secum in Navi decentissime deferri studuerat S. Eucharistiam, & Missam quotidie sine Canone sive *Siccam* celebrari, cum ab Oriente regrederetur in Gallias, uti narrat Guillelmus de Nangiaco Lib. de Gestis S Ludovici dicens: *Totum officium Missæ absque Sacramenti consecratione assidue cum uno Presbytero Prædicatore, me adjuncto sibi tunc temporis Clerico, suo jugiter exsolvebat devoto corde.*

XVI. Misso incerto testimonio, quod ex S. Maximiano sumunt aliqui pro Sacrificio in Navi celebrato, duo alia habemus certa exempla in Glossario Cangiano V. *Missa Navalis*, & ab eruditiss. Pontif. Benedicto XIV. Sect. 2. de Sacrif. Missæ relata: Illud videlicet, quod tradit Eusebius Priolus in Orat. Funebri Petri Delfini Generali Camaldulensi (obiit Anno 1525.

17. Ka.

17 Kalen. Februar. meritis onustus.) dum eum laudat, quia *nullum diem intermisit*, *quin Missam quam devotissime celebraret*, *quocunque adesset Loco*, sive iter faceret, *sive navigio exciperetur*: Extat apud Martenium Tom. 3. amplæ Collect. pag. 1224. Alterum exemplum refert Matthæus Parisius ad Ann. 1247. de Cardinali Legato Apostolico dicens: *Cum navim ascensurus esset .... jussit cuidam Fratri de Ordine Prædicatorum in ipsa Missam celebrare*: *quod & factum est non sine multorum*, *qui hoc non præviderant*, *admiratione*. Præter hæc rarissima exempla, quibus inusitatum potius deprehenditur Maritimum Sacrificium, nulla ante Concilium Tridentinum invenimus. Quin potius Sacerdotale Romanum a Leone X., aliisque Pontificibus commendatum, & Anno 1523. sub Hadriano VI. Venetiis impressum cap. 47. statuerat: *In Loco fluctuanti*, *ut in Mari*, *vel Fluminibus celebrare non licet alicui*. Allego Librum hunc Ceremonialem eo fine tantummodo, ut ex illo ostendam vigentem consuetudinem ante tempora Tridentini Concilii abstinendi a Celebratione Maritima: Id quippe tantummodo mihi ex illius testimonio concedendum exposco; quamvis aliunde non resistam aptis observationibus Cardinalis de Lugo Disp. 20. de Euch. Sect. 3., & aliorum, qui ipsum postea secuti sunt; nempe Librum illum non aliter approbatum dici, nisi quia nihil alienum a probabilibus Scriptorum sententiis contineret; non quia infallibilem, ac penitus indubitatam auctoritatem obtinuisset. Hinc ubi primum in fronte Libri legebatur: *Fuisse multoties approbatum auctoritate Pontificum*: etiam hæc verba, cum iterum Anno 1568. impressum fuisset Venetiis, sublata fuerint, ut doctus Cardinalis admonet.

XVII. Loco celebrationis Sacrificii in Navibus aliquando olim Preces solitæ in Missa celebrari, excepto Canone, recitabantur. Hinc eam Missam Navalem, seu Nauticam appellabant; eademque erat cum Missa Sicca, quæ a non jejunis Sacerdotibus pro Defunctis, pro Nuptiis, pro Purificatione Mulierum post Partum, & aliis occasionibus dicebatur. De hac erudite scripserunt Bona Lib. 1. Lit. cap. 15. n. 6. Mauri in Hierolex. V. *Missa Sicca*, Martenius Lib. 1. de Antiq. Eccl. Rit. cap. 3. ar. 1. num. 20., & seqq. Merati in Gavant. Observat. Præliminarib. num. 80. pag. 80. Edit. Rom. Berti Lib. 33. de Theol. Discipl. cap. 22. pag. 444. Berlendi de Oblat. Par. 2. §. 8. num. 2., & 3., & Benedictus XIV. de Sacrific. Missæ Sect. 2. §. 50. Missam Siccam in Navibus celebrari solitam indicat Albertus Castellanus loc. cit. *Sacerdotalis* subdens: *Consuevit tamen pro Populorum devotione absque consecratione Missa*, *quam Siccam vocant*, *dici per Sacerdotem*. Exemplum Missæ Siccæ in Navi celebratæ jam ex Actis S. Ludovici dedimus. Aliud autem suppeditat Martenius laudatus n. 22. ex Nicolao Lanckmanno in Histor. Desponsationis Friderici III. Imperatoris, & Leonoræ Infantissæ Portugalliæ, ubi hæc narrat: *Venit in una Navicula quidam Sacerdos portans Sacramentum Eucharistiæ in quadam pyxide pendenti in collo*, *& omnibus in Carraca existentibus causa devotionis Corpus Dominicum monstravit*, *& ibidem Missam Siccam absque Canone legit*, *& benedixit*. An post Concilium Tridentinum in Navibus aliquando fuerint Missæ Siccæ peractæ, mihi non constat; quamvis alicubi etiam post S. Synodum usus earumdem Missarum sive in Exequiis, sive in privatis Cœnobitarum Cellis permansisse apud sæpe laud. Martenium legatur. Si tamen permanserant, paullo post evanuisse non dubito; cum jam larva illa Missarum, ubi vigebat, iteratis Episcoporum Decretis Synodalibus vetita fuerit, maxime ad abusus auferendos avarorum Sacerdotum, qui plurima Missarum onera frequenti iteratione Missæ Siccæ solvere arbitrabantur.

XVIII. Ex hac raritate celebrationis Sacrificii in Navibus colligere oportet valde periculosum a Majoribus nostris judicatum fuisse, illic Missas *formatas*, seu perfectas facere, ubi inconstantia aquarum navim inopinato eventu commovere potest, & pretiosum Sanguinem effundere. Hinc licet multi etiam in Magnis Navibus iter agerent; tamen facultatem Jure communi Ecclesiastico concessam, ut quocunque Loco Missæ fieri possent ob defectum Ecclesiarum, dilatare etiam ad Naves non præsumebant. Multo igitur magis, postquam ex Decreto Sess. 22. Concilii Tridentini severior evasit Disciplina celebrationis extra Loca Sacra ad finem impediendi pericula prophanationis Sacrosancti Sacramenti, cavere omnes debent id agere, quod etiam in laxiori Disciplina communiter evitabatur. Colligi insuper debet aliquando posse permitti etiam in Navibus Missarum celebrationem, cum olim quoque sine ullo periculo potuerint nonnumquam offerri; imo Deus sibi acceptam fuisse celebrationem in Navi factam magno miraculo S. Vulframno manifestaverit. Quoties igitur voluerit R. Pontifex Apostolicæ Indulgentiæ beneficia elargiri, rem non penitus inauditam concedet. Verum etiam in hoc prudentissime se gerunt RR. Pontifices, cum rarissime simile privilegium indulgeant; & nonnisi ant eximii meriti Viris, qualis fuerat Patriarcha de Tournon; aut ob inclytum Religionis zelum, sanguinis splendorem, continuosque labores adversus Infideles speciali privilegiorum gratia dignis, quales sunt nobilissimi Equites S. Joannis Hierosolymitani.

XIX Duo Privilegia nuperrime quoque concessit Sanctiss. D. N. Benedictus XIV. pro Triremibus Pontificis, & Militum eorundem Melitinensium. Merita Militum, & Officialium tum Pontificiorum, cum Melitensium perpendit sagax Pontifex; ac peculiari Beneficio decoranda esse judicavit. Misertus etiam fuit Pontifex pientissimus ob sibi expositas calamitates tot miserorum vel immediate sibi subjectorum, vel Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani subditorum; qui ad Triremes illas damnati sæpius cogebantur longo tempore carere Sacrificio. In hos singularem suæ charitatis gratiam motus precibus Magnorum Virorum effundere voluit. Verum quanta id fecerit prudentia, quantave attentione, ne inde ullum periculum oriretur irreverentiæ, abunde deprehenditur ex modo, quo Privilegia erogavit. Postulat ipse quidem Mare tranquillum, Cœlum serenum, assistentiam alterius Sacerdotis, seu Diaconi: quæ omnia ad majorem securitatem Sacrificii offerendi pertinent: Verum aliud apponit, ex quo singulariter majori reverentiæ ejusdem Sacrificii prospicitur. Etenim non promiscue omnibus Triremibus Pontificiis, & Militum S. Joannis Hierosolymitani eam facultatem tribuit: sed solum iis, quas vel Apostolicus Thesaurarius pro tempore existens (hujus quippe imperio, ac jussu Triremes Pontficiæ regunt;) vel Magnus Magister, & Consilium Hospitalis S. Joannis Hierosolym. de ea gratia participare voluerint. Hoc profecto modo abunde consuluit debitæ reverentiæ; quoniam dubitari non potest, quin illi diligenter, ac provide sint consideraturi, quibus expediat exercitium Privilegii tribuere: Cum enim singularum Triremium ipsi perspectas habeant conditiones, ac bene discernere, quæ recte, & decore valeant gaudere Maritimo Sacrificio; simul quoque diligenter, uti par est in re tanti momenti, discernent, cui illud permittere, cui negare opus fuerit.

XX. Claudo præsens Capitulum inserendo hæc ipsa privilegia penitus singularia, ex quibus hæ paginæ exornentur. Ita vero se habet privilegium pro Triremibus Pontificiis concessum.

BE-

BENEDICTUS PP. XIV.

Ad futuram rei memoriam.

Exponi Nobis nuper fecit dilectus Filius Magister Marius Bolognetti Noster, & Apostolicæ Sedis Notarius, Protbonotarius nuncupatus, de numero Participantium Cameræ nostræ Apostolicæ Thesaurarius generalis (Nunc est Diaconus Cardin. Titulo SS. Cosmæ, & Damiani, ad Purpuram evectus Die 9. Septemb. 1743.) *quod ipse considerans tum Officiales, & Milites, tum Nautas, & turmam, qui super Classe Triremium Nostrarum reperiuntur tempore Expeditionum in Littore Maris aliisque partibus tam Catholicis, quam communi Christiani nominis Hosti subjectis interdum longo tempore, & multoties in Solemnioribus Anni Festis Diebus, prout etiam quando in Oris Maritimis Catholicorum Principum, & in illorum Portubus existunt, tum propter Anni tempestates sibi adversas, quæ minime permittunt Tentorium in Terra figere, & obtendere, sub quo Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrari possit; cum propter distantiam Terræ firmæ Sacrosanctum Missæ Sacrificium hujusmodi audire non posse; ut incommodis, & inconvenientibus hujusmodi, ne pietas, & devotio in Personis supradictis minuatur, occurri possit, idem Missæ Sacrificium in Triremibus prædictis celebrari facere posse plurimum desiderat. Nobis propterea dictus Magister Marius Thesaurarius humiliter supplicari fecit, ut in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur piis ejusdem Magistri Marii Thesaurarii Generalis votis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere, eumque specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis Sententiis, Censuris, & pœnis a Jure, vel ab Homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendarum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati eidem Magistro Mario, ac pro tempore existenti Cameræ Nostræ Apostol. Thesaurario Generali petitam facultatem celebrari faciendi Sacrosanctum Missæ Sacrificium hujusmodi qualibet Die in Triremibus Nostris prædictis, tum tempore Navigationis, tum etiam tempore, quo Triremes hujusmodi anchoratæ existunt, in quibusvis Oris, Littoribus, & Portubus habitatis, & non habitatis, & dummodo celebratio Missæ hujusmodi eo tempore, quo Mare tranquillum, & Cælum serenum reperiatur, & cum assistentia alterius Presbyteri, seu Diaconi fiat, itaut periculum effusionis Sanguinis in dicta celebratione minime adsit, Auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris Die 28. April. 1742. Anno Secundo.*

XXI. En vero alterum Privilegium pro Triremibus Hospitalis S. Joannis Hierosolymit. paullo ante concessum.

BENEDICTUS PP. XIV.

Ad futuram rei memoriam.

Exponi nobis nuper fecit dilectus Filius Magnus Magister Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani; quod ipse considerans tum Fratres Milites, quam Officiales, Nautas, & Turmam Catholicam, qui super Classe Triremium Hospitalis prædicti reperiuntur tempore Expeditionum, præsertim in Littore Maris Africi, & Lybici, aliisque Partibus communi Christiani Nominis Hosti subiectis longo tempore, & multoties in Solemnioribus Anni Festis Diebus; prout etiam quando in Oris Maritimis Catholicorum Principum, & in illorum Portubus existunt, tum propter Anni tempestates sibi adversas, quæ minime permittunt Tentorium in Terra figere, & obtendere, sub quo Sacrosanctum

ctum Missæ Sacrificium celebrari possit; tam propter distantiam Terræ firmæ Sacrosanctum Missæ Sacrificium hujusmodi audire non posse, ut incommodis, & inconvenientibus hujusmodi, ne pietas, & devotio in Fratrum, Subditorumque ejusdem Hospitalis minuatur, occurri possit, idem Missæ Sacrificium in Triremibus prædictis celebrari facere posse plurimum desiderat. Nobis propterea dictus Magnus Magister humiliter supplicari fecit, ut in præmissis opportune providere, & ut infra indulgere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur piis dicti Magni Magistri votis hac in re, quantum cum Domino possumus favorabiliter annuere eumque specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes &c. hujusmodi supplicationibus inclinati moderno, ac pro tempore existenti Magno Magistro, & dilectis Filiis Consilio Hospitalis prædicti petitam facultatem celebrari faciendi Sacrosanctum Missæ Sacrificium hujusmodi quotidie in Triremibus Hospitalis hujusmodi tum tempore Navigationis &c. (Reliqua sunt similia cum præcedenti .) *Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris Die* 15. *Januarii* 1742. *Anno Secundo*.

CAPUT XII.

De facultate utendi Altari Portatili, qua adhuc post Concilium Tridentinum gaudent Episcopi, eorumque Superiores.

I. PRISTINUM Bonifacii VIII. Privilegium Altaris Portatilis Episcopis extra Diœcesim commorantibus concessum; ac Jus, quo ante fruebantur Episcopi erigendi ad ipsorum pietatem fovendam Aram Viaticam intra fines propriæ Diœcesis permansisse post Tridentinæ Legis restrictiones jam Cap. 17. de Orat. Domestic. innuimus: Imo id etiam demonstravimus, argumenta promendo ex mente, ac scopo ejusdem Tridentini Decreti Sess. 22., quæ non minus suadebant perseverantem in Episcopis potestatem in propriis Episcopiis erigendi Oratoria, quam simul ostenderent superfuisse omnem reliquam facultatem Episcopalem celebrandi extra Loca Sacra; undecunque facultas, sive idest ex Jure, sive ex Privilegio originem traheret; dummodo tamen exercitium istius superstitis facultatis intra debitos limites, videlicet ad meros usus Episcoporum contineretur. Quæ igitur eodem cap. 17. num. 3. præfati fuimus etiam ad præsens Capitulum reduci possunt, ut inde pateat adhuc post Concilium Tridentinum licere Episcopis sive intra propriam Diœcesim, & in propriis Domibus uti Ara Viatica, ut propriæ devotioni, cum opus fuerit, satisfaciant, sive etiam extra fines suæ Diœcesis privilegium Bonifacii exequi.

II. Ne vero id dimittamus sine speciali aliqua confirmatione, quæ usum Aræ Viaticæ aperte respiciat, addimus expressas declarationes S.Congregationis Cardinalium Sac. Concilii Trid. Interpretum; unde, quod communiter, unanimique consensu Scriptores asserunt, etiam firmioribus testimoniis muniatur. Paucos post Annos a promulgatione Concilii Tridentini Die 19. Junii Ann.1586 quæsitum fuerat ab Eminentiss. Patribus I. *An per Decre-*

cretum Concilii de observ., *& evitand. versu*: Neve patiantur: *derogatum censeatur privilegio Episcoporum*, *de quo in Cap. final. de Priv. in VI.* ? II. *An Episcopi uti possint eodem privilegio Cap. fin. extra casum absentiæ a suis Ecclesiis*, *& Diœcesibus*, *veluti ex caussa valetudinis*, *aut alicujus magni incommodi*, *vel ingruentis periculi* ? Duabus hisce quæstionibus comprehensa fuerunt omnia, quæ pertinent ad usum Altaris Viatici respectu Episcoporum: nam in Prima universim est sermo de Bonifacii privilegio, quod proprie respicit Episcopos a Diœcesi absentes: in Secunda vero agitur de Episcopis in propria Diœcesi commorantibus; sed æque impotentibus in consecrato, aut alio idoneo, approbatoque Oratorio sacrificare. Ita autem S. Congregatio respondit: *Ad primum censuit non censeri derogatum*; *Ad Secundum uti posse ex caussa legitima*. Extant Lib. IV. Decret. fol. 161. Egregiæ sane decisiones: quia ubi est sermo de usu Aræ Viaticæ extra proprias Diœceses, generale privilegium Bonifacii valet; nec de legitima caussa quidquam inserere opportebat; cum ratio, propter quam a Bonifacio conceditur Altare Viaticum, per se sit omnino legitima. At si de usu Altaris Portatilis intra propriam Diœcesim agatur, ubi rarius deesse potest Episcopo commoditas celebrandi in domestico Oratorio; tum exprimenda fuerat *caussa legitima*, quemadmodum est ægra valetudo, tempus visitationis, & similia; ut hinc monerentur Episcopi non abuti propria potestate, sed servare majorem reverentiam erga Sacrificium; cui sane dignius consulitur, quoties in Oratorio aliquo offeratur, quam si in quocunque alio cubiculo Altare Viaticum pararetur. Eadem S. Congregationis responsa recitantur Tom. IX. *Position.* fol. 185., ubi pro illo quæsito de usu Aræ Viaticæ *propter valetudinem* additur, quod *fuit decisum ab omnibus die*, *ut supra*, *affirmative*; *quia profectionis*, *& valetudinis caussa æquiparantur*.

III. Alias declarationes pro superstite usu Privilegii Bonifacii VIII. Sac. Congregatio Concilii tam ante, quam post celebres Litteras jussu Pauli V. ad Episcopos missas Anno 1615. edidit, prout ab Episcopis identidem hac de re quæstiones proponebantur. Servatur Tom. 9. *Position.* fol. 183. supplex iste Libellus, quem describendum censeo.

Illustriss. e Rmi Signori.

Don Nuno di Morogna Vescovo Visense desidera intendere da questa Sag. Congregazione, se per il Concilio Tridentino Sess. 22. in Decr. de observ. &c. *è abrogato il* Cap. ult. de Privil. Lib. 6. *sopra il Privilegio concesso ai Vescovi dell'Altare portatile*; *ovvero se doppo il Concilio dura ancora detto privilegio. Supplica dunque le SS. Vostre Illustriss. si degnino di fargliela intendere per una Lettera in nome di questa Sag. Congregazione, e per favor grandissimo.*

Similem Libellum obtulit Archiepiscopus Eborensis, qui extat Tomo cit. fol. 185. His autem Libellis Sac. Congreg. respondit *non fuisse derogatum*.

IV. Eandem responsionem Amplissimi Cardinales etiam post Litteras jussu Pauli V. de Oratoriis ad Episcopos missas sæpius dederunt. Tres ego in Decretorum Regestis reperi. Prima est Lib. XI. fol. 180. in Marturanensi Die 23. Julii 1616. Alia est Lib. XIV. fol. 317. a tergo, ubi Die 17. Aug. 1630. Episcopis Provinciæ Lombardiæ Sac. Congregatio respondit: *Episcopos Oratores quocunque tempore uti posse privilegio Cap. finali de Privil. in VI.* Tertia est Lib. XVI. fol. 135. *Nullius* Die 22. Septemb. Anno 1640. ubi cum quæreretur: *An ex Decreto S. Concilii Trident. de observ. & evit. &c.*, *& ex Decreto S. Mem. Pauli V. de privatis Oratoriis sit derogatum privilegio Episcopis concesso in Cap. fin. de Privileg. in VI.* ? S. Congregatio respondit: *Privilegium Episcoporum ut supra concessum Cap. fin. de Priv. in VI. non fuisse derogatum*.

gatum. Alia sumi possunt de Orat. Domest. Cap. XVII. num. 20.

V. Validius perseverantia facultatis Episcoporum adhibendi Aras Viaticas Constitutione edita ab Innocentio P. XIII. Anno 1723. roboratur. Cum enim Clemens P. XI. Anno 1703. Die 15. Decemb. evulgari jussisset generale Decretum ipsius auctoritate editum a S. Congregatione Concilii Trident. Interpretum adversus abusus quorundam Episcoporum, ac Regularium in Locis vetitis Sacrificium offerentium *prætextu privilegii in corpore Juris clausi*; Hispaniarum Episcopi inde penitus abolitam fuisse potestatem Episcoporum erigendi Altare Portatile, quo libere ante Clementis Decretum utebantur in Itineribus, in Infirmitatibus, similibusque aliis legitimis de caussis, veriti sunt. Ad exortas Animorum anxietates sedandas in hunc modum Innocentius XIII. inquit: *Declaramus tamen, quod cum in prædicto Decreto statuatur non licere Episcopis extra Domum propriæ habitationis in Domibus Laicis erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, seu celebrari facere, hujusmodi prohibitio intelligenda non sit de Domibus etiam Laicis, in quibus ipsi Episcopi forte caussa Visitationis, vel itineris hospitio excipiantur, & hoc etiam quando Episcopi in casibus a Jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicæ licentia absentes a domo propriæ ordinariæ habitationis moram ideirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis. His enim casibus licita iis erit erectio Altaris ad effectum prædictæ habitationis; non secus ac in domo propriæ ordinariæ habitationis*. Ex his Innocentii P. verbis indubitata declaratione ostenditur, quod antiqua Jura Episcoporum, vel cum propria Episcopali dignitate conserta respectu propriæ Diœcesis, vel collata ex Bonifacii P. VIII. Indulgentia extra propriam Diœcesim, nullam jacturam passa fuerint sive ex Tridentino, sive ex posterioribus RR. Pontificum Decretis; dummodo eadem facultas intra debitos fines cohibeatur. Innocentii Constitutionem *alia consimili* confirmavit Anno 1724. Benedictus XIII., insertamque voluit in Concilio R. Tit. 15. cap. 3. Anno 1725. celebrato; cujus de Orat. Domestic. cap. 17. num. 25. meminimus.

VI. Ex iisdem autem Constitutionibus simul confirmantibus Decretum Sac. Congregationis editum jussu Clementis XI. Anno 1703. aperte constat sublatam fuisse pristinam potestatem, qua olim fruebantur Episcopi quocunque Loco, etiam in Domibus Laicorum, erigendi Altare Viaticum; ut ibi vel ipsi, vel ipsis præsentibus alii Sacerdotes Sacrificium offerrent, & uberiori devotioni eorumdem Laicorum satisfacerent. Revera, ut jam expendimus cit. Cap. 17. de Orat. Domest., ad quod iterum ablego Lectorem humanissimum; illa potestas, quam in Episcopis intemeratam reliquit Concilium Tridentinum non cæterorum commoditatem, sed ad meram Episcoporum utilitatem spiritualem respiciebat; ita ut sit Tridentinæ prohibitionis immoderata dilatatio, ac subdola elusio existimare licitum Episcopis propter ipsorum præsentiam domestica Sacrificia in Domo Laicali celebranda concedere, quæ potius ab Episcopis ipsis prohiberi, arcerique debent. Quare cum aliqui Episcopi nimis faciles sese præbuissent erga Amicos, atque ad illorum domos privatas veniendo super Aras Viaticas Sacrificium vel celebrarent, vel celebrari facerent, ut illorum commodo faverent; statim eos coercuit Sac. Congregatio Concilii Die 30. Maii Anno 1699. *in Neapolitana* declarans I. *Episcopis non licere in aliena Diœcesi erigere Altare extra Domum propriæ habitationis in Domibus Laicis, ibique non ad propriam devotionem, sed pro inhabitantium commodo celebrari facere per unum, vel per plures ex propriis Capellanis ipso Episc. præsente*. II. *Neque eisdem Episcopis licere ad placitum*,

& pro

& pro commodo Amicorum erigere Altare, & celebrare in eorumdem Domibus. Cum autem simul quæsivisset Archiepiscopus Neapolit., *quid Juris habeat dictus Archiep. contra hujusmodi transgressores?* Respondit S. Congreg. *Quo ad Episcopos committendum censuit Eminentiss. Archiepiscopo, ut eos moneat; & si moniti non abstineant, certioret S. Congregationem*. Hæc Decreta exstant in Regestis S. Congr. Lib. 48. Decret. fol. 471. Reprobatus abusus, ac excessus facultatis Altaris portatilis, quo gaudent Episcopi propter ipsorum unice spiritualem consolationem, non penitus, ineunte hoc Sæculo ubique cessaverat. Hinc gravius Decretum edidit S. Congregatio Anno 1703. Die 15. Decemb. insertum in Bullario Clementis XI. pag. 540., cujus jussu ut efformatum, ita ejus auctoritate roboratum fuerat. Maxime reprehendendus essem, si tam pulchrum testimonium hic inserere prætermitterem, quo patet, quam longe Episcopi immoderatum usum Altaris portatilis arcere debeant. Innotuerat *modernis temporibus* Clementi XI. eximii nominis Pontifici, *quod nonnulli Episcopi sub prætexu privilegiorum ..... in nonnullis Diœcesibus ... ea sibi licere* putabant, *quæ permissa non sunt; quinimo prohibita: Siquidem nonulli Episcopi etiam in aliena Diœcesi, & extra Domum propriæ habitationis in privatis Laicorum Domibus erigi* faciebant *Altare, ibique per unum, aut plures ex suis Capellanis vivificam Christi Hostiam immolare &c. Ad abusus hujusmodi eliminandos, & ad instaurandam venerationem tremendo Mysterio debitam Sanctissimus Dominus Noster ex unanimi Voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, inhærendo declarationibus alias hac de re editis* (nempe Anno 1699.) *expresse declarat Episcopis & bis majoribus Prælatis, etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque sub prætextu privilegii clausi in corpore Juris, neque alio quoque Titulo, nullo modo licere extra Domum propriæ habitationis in Domibus Laicis etiam in propria Diœcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diœcesani consensus adhibeatur, erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, seu celebrari facere &c. Ita Sanctitas Sua declarat, & servari mandat*. Post promulgationem hujus Decreti etiam ubi plus æquo dilatati fuerant limites superstitis facultatis Episcopalis in usu Altaris Viatici, cessaverunt contrarii abusus; ac omnibus persuasum fuit non ad cæterorum commoditatem, sed propter solas spirituales necessitates Episcoporum his relictam veterem potestatem, per quam legitimis caussis moventibus Ara Viatica uterentur.

VII. Mansit igitur Privilegium Bonifacii in sua integritate, secundum quod commodam rationem concedebat Episcopis Missæ celebrandæ, vel audiendæ; ne videlicet illi permitterent non audita, aut celebrata Missa *transire absque rationabili caussa ullum diem*. Miror autem paucos quosdam a Pasqualigo quæst. 1220. num. 1. nominatos dixisse vigore Concilii Tridentini teneri Episcopos itinerantes, aut extra propriam Diœcesim commorantes ad Loci Ordinarium propter usum Altaris Viatici confugere. Quam falsa propositio! Certe Bonifacius, si cum hac subjectione Episcopis extra Diœcesim suam existentibus privilegium contulisset, nihil penitus eisdem dedisset, quod sine speciali Sedis Apostolicæ indulgentia tunc temporis non obtineretur. Sed de hac re satis diximus cap. 7. num. 5. Si vero Concilii Tridentini, Statuta recte perpendantur, multo magis falsa deprehenditur propositio; quoniam ex Tridentino Decreto potius inferre oportet, non aliunde Episcopis licere extra Diœcesim uti Ara Viatica, quam ex mero Apostolico Privilegio; quod nisi post Concilium perseverasset, a nullo alio Episcopo licita concessio Missarum super Aras Portatiles in do-

mibus privatis sperari poterat. De hac libera facultate, qua sine subjectione ad Dioecesanum extra propriam Dioecesim ubique gentium Episcopi gaudent, Pasqualigus, Quarti, Gavantus, Pignatellus, Fagnanus, Card. Petra &c. disserunt.

VIII. At jam quæritur, an Romæ pariter usum Altaris Portatilis libere Episcopi habere possint? in hac quæstione solvenda Plures negativam partem tenuerunt. Imo Navarrus noster Consil. 5. *de Privil.* dicebat, quod neque Cardinales eo utuntur Romæ; *nisi de concessione expressa Papæ, quam Papa concedit quidem illis, sed rarissime ullis Episcopis.* Alii vero Scriptores vel illam prætermiserunt, ut Fagnanus; vel insolutam dimiserunt, ut Pasqualigus. Præter Tamburinum Lib. 1. de Sacrif. Missæ cap. 4. num. 8. vix ullus affirmativam sententiam expresse tuetur. Sub hoc prospectu constituta quæstione ego, qui propriæ tenuitatis sum conscius, & aliena potius sequi placita gestio, quam meis confidere opinamentis, statim in negativam plurimorum sententiam descendissem, nisi me cohibuissent nonnullæ considerationes. Cum enim legissem Pasqualigo quæs. 1221. num. 3. oculato teste aliquos Episcopos Romæ post Concilium Tridentinum absque ulla scrupuli hæsitatione, licet nulla speciali petita venia a Pontifice, celebrasse super Aram Viaticam in propria domo; & audivissem nuper a Viro optimo, atque in Negotiis Ecclesiasticis magna cum dexteritate, ac probitate gerendis occupato adhuc nonnullos Episcopos ad Urbem venientes Bonifacii Privilegium exequi; imo etiam scirem Eminentiss. dignitate, & pietate Cardinalem Bellugam facultate Altaris Viatici usum fuisse, cum ad suam Palatinam Capellam causa infirmitatis accedere non posset; rem diligentiori indagine dignam judicavi, ne cum injuria tantorum Præsulum placitis contrariis consentirem. Plurimum etiam me impedivit, ne in aliorum Scriptorum sententiam descenderem cautela, juxta quam sapientissime se in hac quæstione continuit Eminentiss. Petra Tom. 4. Comment. in Constit. 2. Urbani V. num. 32., dum aliud non pronunciavit, quam quod *Episcopi ob facilitatem recursus* ad Pontificem *optime consueverint Romæ abstinere etiam ab usu suarum facultatum*. Non excipit Cardinalis Amplissimus his verbis a facultate Episcoporum utendi Ara Viatica Romanam Urbem; sed laudat modestiam illorum, qui Romæ sese abstinent *ab usu facultatum suarum*, non quia desint; sed quia in facilitate recursus signa majoris obsequii erga Apostolicam Sedem, veluti in animi grati testimonium de privilegiis ab eadem antea concessis, præbere possunt. Postquam ista perpendi, jam non me gravatum sensi auctoritate illorum Scriptorum; neque piaculum visum est ab illis recedere, si alia non adessent, quæ consensum suaderent.

IX. Ponderanda sunt itaque momenta, quibus excepta dicitur Romana Urbs. Proferunt declarationem Sacræ Congregationis: Attamen nullam laud. Card. Petra novit hujusmodi declarationem, quam profecto invenisset inter illius regesta, quæ pluribus Annis evolvit, dum egregie Secretarii munus sustineret. Similis declarationis unicus assertor dicitur Bartholomæus Ugolinus Lib. 1. de Offic. Episc. cap. 2. num. 2., cui innitentes Gavantus, Quartus, & alii negativæ opinionis defensionem susceperunt. Attamen de Authentia istius declarationis nemo certa protulit testimonia, ac de veritate illius omnino dubitant Pasqualigus, & Tamburinus. Meam quoque impendi frustra operam in eadem requirenda. Forte, ut Pasqualigus conijcit, roborata non mansit speciali Pontificia confirmatione, sicut necessarium videbatur ad limitationem Apostolici Privilegii nulla ex parte per Tridentina Decreta coarctati. Forte in publicam notitiam delata non fuit ea de-

declaratio, nec promulgata, nec in S. Congregationis Regestis inserta. Forte falsus rumor plures decepit; & quod ex devotione erga Apostolicam Sedem aliqui faciebant Episcopi, pro Decreto S. Congregationis interpretati sunt. Undecunque res se habeat, tuto quidam Episcopi sibi permissum, etiam post præsumptam declarationem, Usum Altaris Portatilis Romæ putaverunt; ac adhuc existimant, ne durante incertitudine prohibitionis cogantur carere exercitio suorum certorum privilegiorum, quæ nullam per se considerata limitationem Romanæ Urbis præseferunt.

X. Hac omissa declaratione incertæ fidei, ac propterea nullam vim inferente, nihil firmum præfatæ limitationis patroni habent. Etenim quod dicitur de consuetudine multorum Episcoporum Romam venientium, & abstinentium ab exercitio Bonifaciani Privilegii (quamvis neque hæc omnium Episcoporum sit) non ortum habet, ut indicavit D. Card. Petra, qui illum sequitur P. Andreucci Lib. 1. de Episcop. Titular. Par. V. quæst. 13. numer. 251., ex defectu episcopalis facultatis; sed solum ex speciali quadam reverentia, quam recurrendo ad Pontificem plurimi ad Urbem venientes Episcopi exhibent. Quod vero profertur ex Constitutione Gregorii P. X V. Oratorium privatum etiam in Urbe concedentis Episcopis Pontificio Solio Assistentibus, mihi nullam figit crucem, licet Pasqualigum valde propensum in subscribendum sententiæ, quæ Episcopis ad Almam Urbem venientibus favet, ancipitem reddiderit, & suspensum effecerit in judicio ferendo. Nam privilegium collatum assistentibus Episcopis, cujus nos latam mentionem fecimus cap. 17. de Orat. Domest., non respicit Usum Altaris Portatilis, de quo agimus, sed respicit *Oratorium* Domesticum, pro quo nulla antea data fuerunt expressa privilegia Episcopis extra proprias Diœceses commorantibus. Aliud non habent Scriptores illi multi, quod exceptionem faciendam R. Urbis in executione Privilegii omnibus Episcopis a Bonifacio VIII. concessi suadeat. Hinc laude dignos prædicabo Episcopos, qui caussa obsequii a S. Pontifice licentiam petunt in Urbe super Altare Viaticum celebrandi; nec tamen audebo alios culpandos dicere, propterea quod soli Bonifacii concessioni innitantur etiam in Urbe, usque dum contraria aliqua expressa prodeat, ac certa prohibitio.

XI. Quæritur deinde, an liceat Episcopis privilegio Bonifacii P. uti ob meram commoditatem, etiam quando non valde permolestum ipsis foret ad Ecclesias accedere, dum iter agunt, ac extra proprias Diœceses degunt? Dedit huic quæstioni ansam caussa, quam in privilegii elargitione Bonifacius expressit; Episcopos nempe *non semper* posse *ad Ecclesias accedere pro Missa celebranda, vel audienda in ipsis*. Verum pene omnes Doctores Privilegium illud majori extensione interpretantes non dubitant licitum Episcopo a Diœcesi propria absenti quocunque loco honesto super Aram Viaticam Sacrificium offerre quotidianum ex solo fine majoris commoditatis; etsi nulla infirmitate, aut impedimento detentus facile vicinas posset adire Ecclesias. Huic sententiæ libenter consentio sciens, quod ad legitimam interpretationem alicujus subobscuri diplomatis multum deferri debeat communi Scriptorum expositioni, ac tunc maxime, quando consuetudo frequenter hanc ipsam commentationem confirmaverit. Revera multi Episcopi sub ea latitudine utuntur Altari Portatili; & quamvis alii ad Ecclesias accedant, eo tantum consilio faciunt; ut digniore loco, ac majori reverentia Missas peragant. Quare ex accessu ad Ecclesias aliquorum Itinerantium Episcoporum, aut alibi extra proprias Ecclesias immorantium, ut in illis sacrificent, aliis Episcopis in loco honesto suæ habita-

tionis super Aram Viaticam Sacrificantibus nulla injuria inferri debet. Nam quod illi agunt ex majori affectu pietatis, est quidem valde laudabile; sed aliena pietas nullam reprehensionem cæteris irrogat, dum interim facultate debita utentes cavent, ne quid indignum Sacrificii excellentiæ in domestica celebratione committatur. Profecto laudabilius quidem semper est in Ecclesiis Sacrificium offerre; ita ut quicumque potest, licet Privilegiis Pontificiis ditatus, multo sanctius, rem secundum se considerando, agat ad publica accedens Oratoria; quam si privilegium exequens intra privatam domum Missas fecerit. Attamen quia actiones nostræ ab intentione Agentis dependent, nonnumquam forte continget, ut perspectis aliquibus circumstantiis majorem fructum percipiat in privata Sacrificii actione, qui privilegio instructus eodem uti voluerit. Cæterum non hic inquirimus, quod uberiori pietate agitur; sed quod licite fieri potest.

XII. Præter communiorem Scriptorum consensum, ac consuetudinem Episcoporum Pasqualigus quæstion. 1223. nu. 3. aliam rationem ex scopo Privilegii Apostolici adhibet. Considerat vir doctus finem Bonifacii VIII. fuisse reddere penitus facilem, ac percommodam Episcopis viam, ut quotidie Missas facerent, vel audirent; ne ullo prætextu difficultatis, aut incommodi ullum diem sine Missa relinquerent. Iste plane videtur finis, propter quem indultus est usus Altaris Viatici; eumque satis insinuavit R. Pontifex, cum dixit *non decere* Episcopos *absque rationabili caussa ullum Diem* fine Sacrificio *transire*. Quod ergo de Ecclesiæ defectu inferitur, ad caussam moventem pertinet, quam non est necesse attendere in gratiarum executione, cum præcipuus interim finis illarum habeatur. Addam demum, quod si privilegium Episcoporum tantum deficientibus Ecclesiis valeat, vix aliquid singulare Episcopis contulit, cum aliis itinerantibus propter eundem defectum Usus Altaris Viatici concessus fuerit. Memini quidem me superius cap. 10. num. 23. dixisse non uni, aut alteri Itineranti licere tali concessione frui, quæ multorum tantummodo spiritualem consolationem respicit. Verum etsi aliqua adhuc adesset differentia in privilegio Episcoporum, parva hæc foret, ac pene nulla; cum Persona Episcopi totam suam repræsentet Ecclesiam, juxta illud D. Cypriani Lib. de Unit. Eccles. *Ecclesia est in Episcopi*. Ut ergo aliquid prorsus singulare dicatur a Bonifacio concessum Episcopis, illud simul discrimen a cæteris Itinerantibus faciendum esse videbatur; nempe ut, quod multi Viatores possunt ex defectu Ecclesiarum, Episcopi pariter iter agentes ex peculiari Bonifacii gratia ob meram commoditatem, atque ita ad faciliorem celebrationem *quotidianam* Missarum possent. Viderunt discrimen istud Suarez disput. 81. de Euchar. sect. 3. Pasqualigus quæst. 464. num. 6., & alii nonnulli.

XIII. Disserunt quidam de Loco, in quo liceat Episcopis extra proprias Diœceses Altare Viaticum erigere: Sed non opus est multa dicere, cum nullum locum excipiat Bonifacius P. VIII. nisi quem propria indecentia reddit ineptum, ut ibi Divina Mysteria perficiantur. Poterit igitur, quando aliter aptus Locus non occurrat, Episcopus sub dio in privata domo, in qua hospitatur, aut alibi Sacrificium celebrare, aut alio Sacerdote offerente assistere. Interrogatus vero an etiam in proprio cubiculo, ubi cubat, offerre possit Episcopus? Respondebo absolute re inspecta Episcopos id facere posse; nam nullam pro illis factam hujusmodi limitationem reperio. Imo Benedict. XIII. præcepit quidem, ne in Cellis Regularium Missæ fierent non obstantibus contrariis consuetudinibus, ac privilegiis; & Episcopos constituit transgressorum hujus Decreti Judices, sicut cap. fe-

sequenti narrabimus: De cubiculis autem Episcoporum nihil protulit. Id advertere opportunum duxi, cum legerim celebrem Scriptorem de Episcopis Titularibus agentem coarctatam Episcoporum facultatem Decreto Rom. Concilii Anni 1725. existimasse. Per se pariter non est indecens in cubiculo Infirmi celebrare; secus nullus Veterum Sanctorum Episcoporum illud unquam fecisset, aut coram ipsis ægrotantibus fieri permisisset. Præsens tamen Disciplina ægerrime hoc patitur, ac RR. Pontifices vix ulli unquam Altaris Portatilis erigendi intra cubiculum ipsum, in quo ægrotus lecto decumbit, licentiam tribuunt, sed pene tantum eam in aliquo proximo cubiculo, in quo nemo jacere soleat, exerceri posse concedunt. Præ cæteris hujus disciplinæ amantissimus fuerat Clemens XII. P. M., cujus similia Privilegia ego legi: Imo etiam ipse, etsi diuturnis infirmitatibus lecto decumbere sæpius cogeretur, nunquam passus est in proprio cubiculo Missas fieri; melius ratus Deo offerre gravem molestiam, quam patiebatur in carentia Sacrificii, quam sine re ibi Sacrificium offerri. Inspecta igitur præsenti consuetudine, quæ ob reverentiam majorem erga Sacrificium introducta est, atque in dies magis crescit, facile se poterit ei quicumque Episcopus conformare; ne dum suæ nimis vult esse tenax potestatis, aliis præbeat occasionem scandali, etiamsi pro amplitudine cubiculi specialem Locum pro Sacerdote celebraturo ad majorem decentiam Sanctissimæ Eucharistiæ designare satagat. In Mari porro Privilegium Bonifacii nullum Episcoporum exequi posse existimo: Hinc ut tuto in Navibus celebraret bon. mem. Card. de Tournon Legationem Apostolicam in Sinarum Regnis gerens, a Clemente XI. prius petiit, impetravitque dispensationem, ut supra diximus. Sane nulli intelliguntur sub generalibus formulis concessa privilegia illa, quæ ob nimiam singularitatem singulari etiam concessione exprimi debent. Si enim liceret Episcopis in Mari celebrare, quia expresse illud non excipitur in Privilegio Bonifacii; cur non idem aliis liceret, quibus ubique facultas erigendi Aras Viaticas tribuitur Cap. *Concedimus*, nec tamen Mare, aut Flumina excipiuntur?

XIV. De numero Missarum coram Episcopo celebrandarum super Aras Portatiles, si quæstio fiat, etiamsi Pasqualigus quæst. 1224. num. 1. nullam in Privilegio Bonifacii reperiat restrictionem, adhuc bene Mente Pontificis perpensa reperiri. Etenim indultum est privilegium, ne sine Missa Episcopus diem transire sineret, cum non semper posset ad Ecclesias accedere *pro Missa celebranda, vel audienda*. Quantum igitur ad finem attinet concessionis, unica tantum pro singulis diebus permittitur Missa; eamque proinde in singulari nominat Bonifacius, & distinctione facta illam celebrandi, vel audiendi. Ampliare autem privilegium, ut cupit Tamburinus supra cit. num. 11. nec ad me, nec ad alios, quam ad solum Rom. Pontificem spectat. Alia porro est ratio dierum, in quibus liceat celebrare ab Episcopo super Aram portatilem: Nam cum in privilegio nulla dies excipiatur; imo potius facultas conferatur, ne *ulla* dies sine Sacrificio transeat; aperte consequitur Privilegio repugnare ullam dierum exceptionem, quam aliunde Ecclesiastici Mores generaliter servandi non requirant; quemadmodum in postremo triduo majoris hebdomadæ observare oportet.

XV. Evidens porro est ex fine hujus Privilegii necessariam esse præsentiam Episcopi, ut licite super Aras Viaticas Sacrificium offerri valeat, cum tota ratio Indulti ad Episcopum respiciat, atque ad hoc, ut ipse Missæ sit particeps, concessum fuerit. Quare qui dixerunt licere Episcopo vigore Privilegii Altaris Portatilis in propria domo deputare Locum, in quo omnibus liceat celebrare; & falsum supponunt,

qua

qua parte pluralitatem Sacrificii quotidiani Episcopis concessam a Bonifacio arbitrantur; & debent clarius se exponere, ne licitam in domo Episcopi super Aram Viaticam celebrationem Missarum absente Episcopo permittere videantur. An vero omnes Adstantes Missæ ab Episcopo, aut coram Episcopo celebratæ propter privilegium Bonifacii, satisfaciant Ecclesiæ præcepto de audienda Missa, inquiri potest? Pauca solum mihi pro hac quæstione solvenda apud P. Pasqualigum quæs. 1226. num. 4.; & P. Andreuccium de Episc. Titul. Par. V. quæst. 14. num. 259. occurrerunt. Verum quamvis firma deessent documenta; vetus, & adhuc perseverans consuetudo multorum Populorum magna devotione confluentium ad Hospitium Episcopi, cum ab illo, seu coram illo Sacrificium offertur, me plurimum in affirmantem partem moveret, inclinaretque. Hinc licet usus Altaris Portatilis in gratiam solius Episcopi datus fuerit; attamen quia nihil expresse cautum est in Privilegio de Adstantibus; potuit prudenter judicari tam amplam concessionem Episcopis factam favere illis quoque, qui forte adfuerint. Et certe quamvis de Familiaribus Episcopi nihil in privilegio decernatur; tamen neminem prudenter ambigere arbitror, quin præcepto Ecclesiæ illi satisfaciant audientes Episcopi Missam. Quod ergo de Familiaribus dicitur, etiam de aliis dici posse videtur; cum æqua de his omnibus Episcopali inspecto Privilegio urgeat ratio. Si porro hic aptetur, quod Tamburinus cit. §. 3. num. 6. post Vericellum de Apostol. Mission., aliosque tradit; nempe præceptum de Missa audienda impleri ubique, quando aliter expressa non sit limitatio; sicut in Privilegiis Apostolicis concessis pro Oratoriis Virorum Nobilium expresse, ac manifesto caveri solet: Si, inquam, ista hoc loco aptentur, magis responsio nostra confirmatur. Addo quod in Decreto Clementis XI. Anni 1703. tunc solum expresse declaratur inutilis Episcopi Missa ad hoc, ut valeant Adstantes in privata domo satisfacere Ecclesiastico Præcepto; quando videlicet sine caussa, & illegitime utitur Altari Portatili.

XVI. Cum ista scripsissem diligentius consideravi Privilegia Canonicis Patriarchalis Ecclesiæ Ulixiponensis concessa a Clemente XII. P. pro Missarum domestica celebratione, ut eos in hac parte similibus facultatibus exornaret, quibus Episcopi insigniuntur; atque in Privilegio Altaris Portatilis erigendi caussa itineris eisdem concesso exprese dilatatam beneficii participationem adverti ad alios omnes qui præsente Canonico Missæ super illud Altare celebratæ interfuisset. Verba Privilegii hujusmodi recitabo cap. 14. Interim autem ex illis valide roboratam existimo, quam hic suadere conabar sententiam, nempe ut singuli Adstantes Sacrificio ab Episcopo per se vel per alium Sacerdotem super Viaticam Aram celebrato Ecclesiasticum Præceptum auditionis Missæ adimpleant. Nisi enim id dixerimus, non jam ad imitationem Privilegiorum Episcopalium consimilia Canonici, ac Dignitates Amplissimi illius Capituli obtinuissent; sed multo majora, ac pene cum dedecore Episcoporum impetrassent. Addo denique declarationem S. Congregationis Concilii die 22. Septemb. Anno 1640., a qua cum quæreretur: *An interessentes, etiam si extranei, quando Episcopus celebrat, seu celebrare facit in hujusmodi privatis Oratoriis, tam in Diœcesi, quam extra satisfaciant præcepto Ecclesiæ?* Respondit *ad 2. omnes interessentes satisfacere præcepto Missæ Diebus Festis*. Volui Decretum istud, quod extat in Regest. S. Congreg. Lib. 16. Decret. fol. 435. hic adaptare, quia licet videatur loqui tantum de Oratoriis, tamen cum complectatur simul privilegium in cap. Fin. *de Priv. in VI.*, pro cujus perseverantia affirmative respondit ad I. eadem Congregatio; propterea simul

res-

respicitur ad celebrationem factam ab Episcopo extra Dioecesim vigore Privilegii a Bonifacio VIII. concessi.

XVII. Ad Jura Episcopi circa Usum Altaris Portatilis etiam illud pertinet, quod Par. 2. Pontificalis Romani Tit. 1. legitur, videlicet expleta Benedictione, & impositione primarii Lapidis pro Erigenda Ecclesia posse, *si velit*, celebrare Missam *in dicto Loco de Sancto, in cujus nomine Ecclesia fundatur*. Cum enim eo loco fixum Altare nondum exstrui potuerit, necesse est, ut super Altare Gestatorium Episcopus Sacrificium celebret. Non valde antiquum esse hunc Ecclesiasticum Ritum existimo; nam licet antiquissimi Canones, ac Sacramentaria meminerint Episcopalis Jurisdictionis in designatione, & benedictione Loci, in quo nova erigenda est Ecclesia, ita ut numquam exstrui posset, nisi *Sanctissimus Episcopus orationem ibi fecerit, & venerabilem fixerit crucem*, sicut loquitur Justinianus Imper. Novella 131: Attamen de celebratione Missae ab Episcopo tunc faciendae nullum in editis vetustis Sacramentariis, & Ordinibus vestigium adverti, nisi solum in Pontificali Guillelmi Durandi edito To. 2. Tit. 1. Commentar. Pont. a Catalano ex Codice Vaticano; ubi ait: *His ita peractis*, idest expletis Ritibus, & precibus in impositione primi Lapidis, *parat se* (Episcopus) *ad celebrandum Missam, si velit, in qua dicta prima Oratione de Sancto, in cujus honore Ecclesia fundatur &c.* An Episcopi ubique Missam hujusmodi celebrare consueverint, quam aliunde ipsorum arbitrio dimittit Pontificale, ignoro? Id tamen scio SS. P. BENEDICTUM XIV. in impositione primi Lapidis pro nova ampla Ecclesia S. Apollinari dicata eandem Missam solemni sacra pompa peregisse die 26 Aug. Anno 1742.

XVIII. Expositis Juribus, ac Privilegiis post Concilium Tridentinum vigentibus respectu Episcoporum pro Usu Arae Viaticae observandi jam tempus est, quibusnam eadem competant; cum aliqui electi, approbati, ac a Pontifice in Consistorio sint proclamati Episcopi, nondum tamen sacra ordinatione consecrati: Alii vices Episcopi gerant in regimine Episcopatus sine Episcopali Dignitate: Alii jurisdictionem in propriis Ecclesiis quasi Episcopalem ab omni Episcoporum subjectione exempti exerceant: Alii renunciaverint, sesque ab Episcopatu abdicaverint, perseverante tamen Supremi Sacerdotii numquam delendo caractere: Alii Titulares tantum Episcopi sint constituti ad Ecclesias, pro quibus assumpti fuerunt, prohibiti accedere ob Infidelium tyrannidem, vel Schismaticorum perfidiam: Alii insuper licet nec jurisdictionem in Dioecesi, nec Ordinem Episcopatus habeant, super Episcopos tamen quoscumque Cardinalitii Dignitate insigniti praefulgent. De his enim omnibus locus inquisitionibus nostris patet; nam in quibus Ordo deest, quaerendum est, utrum jurisdictio, aut dignitas, aut saltem electio ad Episcopatum sufficiat ad participationem potestatis celebrandi super Aras Viaticas, qua Episcopi propriam Ecclesiam regentes fruuntur? Et e contra utrum defectus jurisdictionis in quibusdam Episcopis eos excludat a Bonifacii privilegio, quod in gratiam Episcoporum a propriis Dioecesibus sese *absentantium* fuit concessum?

XIX. Singulas has quaestiones expositurі duo prae oculis statuimus: 1. Munus, ac Dignitatem Episcopalem Bonifacio VIII. P. caussam dedisse, ut Altaris Portatilis privilegium largiretur. 2. Dignitatem Episcopalem, simul cum Jurisdictione junctam non minus Episcopis sartam custodivisse potestatem in propriis Episcopiis designandi, & approbandi privata Oratoria ad Rem Divinam idonea; quam alteram potestatem, qua ante Concilium Tridentinum gaudebant, erigendi, cum opus erat, in propria Dioecesi Aras Viaticas, ut in

in illis Missas facerent, vel audirent. Nemo, quantum arbitror, merito his resistet. Revera sufficit attendere ad verba Bonifacii, ut prior propositio recipiatur: nam dum ille indulsit Altaris Portatilis usum, de Episcopis, eorumque Superioribus unice mentionem fecit, una pariter significans se ideo illis suæ Indulgentiæ beneficia concessisse, quia unum diem Episcopos sine Missa transire *non decet*. Ad Dignitatem ergo Episcopalem, atque ad illorum excellentiam, ac sublimitatem, qua in Hierarchia Ecclesiastica fulgent Episcopi, respiciebat Bonifacius; ut proinde tanto magis illis deceat aut celebrare, aut assistere quotidie Missarum celebrationi, quanto illorum dignitas magis postulat per Sacrificium a Deo ea bona deprecari, & impetrare, quibus adjuti exemplo, ac sanctitate cæteris inferioribus præluceant. Ex hoc autem, quod extra Diœcesim libere frui valeant Episcopi privilegio Altaris Viatici, consequitur etiam a Concilio Tridentino non aliorum probatum fuisse usum ejusdem Aræ, quam eorum, qui Episcopali, vel alia majore Dignitate in Ecclesia cæteros præcellerent. Hinc licet quibusdam aliquando regimen Ecclesiarum tribuatur, qui Episcopi non sunt ordinati; tamen quantum ad ipsorum privatam Personam attinet, nihil penitus peculiare sibi usurpare debent, quod ob Dignitatem Episcopalem Episcopis reservatur. Sicut enim, ex dictis De Orat. Domest. cap. 17. n. 28., nequeunt isti in propriis Ædibus privata ad Missarum celebrationem Oratoria construere, licet potestatem habeant approbandi ad Rem Divinam publica Oratoria; ita quoque ad privatam ipsorum commoditatem, aut spiritualem necessitatem nequeunt in cubiculis, privatisque domibus Missas facere super Aras Viaticas; quamvis possint in Loco, in quo Jurisdictionem quasi Episcopalem exercent, Missas super Aras Viaticas concedere, quando necessitas multorum eas postularet.

XX. Istis itaque præmissis consequitur I. Administratores Episcopatuum, cæterosque Prælatos Jurisdictionem quasi Episcopalem alicubi exercentes non solum carere privilegio Altaris Viatici extra Locum sibi subjectum; verum etiam non posse eodem uti in Loco propriæ Jurisdictionis; quia cum regimine conjunctim non habent Dignitatem Episcopalem, cui multo plura, ut æquum est, reservantur, atque conveniunt. Consequitur 2. Bonifacii privilegio non gaudere eos, qui ad Episcopatum designati fuerint, nondum tamen eos R. Pontifex, ut electos Episcopos denunciaverit. Imo ante hanc Pontificiam denunciationem nullo externi habitus ornamento a reliquis Clericis discernuntur. Postquam autem a R. Pontifice in Consistorio aliquis est declaratus Episcopus, quamvis ob defectum Sacræ Ordinationis exercere non possit munera ab Episcopali Ordine pendentia; statim privilegio Altaris Viatici libere uti posse Pasqualigus quæst. 1229. num. 2. Fagnanus Lib. 5. Decr. Tit. *de Privil.* Cap. *Nonnullis* num. 23. Card. Petra Tom. 2. Comment. in Const. Honorii III. n. 29. & T. 4. in Const. 2. Urbani V. n. 22. Passarinus in Cap. fin. *de Privil.* in VI., aliique plures affirmant. Proclamatio enim, seu, ut vocatur, *Præconizatio* Consistorialis, etsi Episcopalem Ordinem non tribuat; tamen reapse confert Episcopalem Dignitatem, per quam Electus statim veste, titulis cæterisque honoribus Episcopalibus insignitur; & acquirit Jurisdictionem in ea Ecclesia, ad quam provectus fuit; eo plane modo, quo electio alicujus Clerici in Parochum ab Episcopo, aut a Pontifice facta statim electo tribuit Parochiæ jura, quamvis usque ad impositionem manuum Presbyterii nequeat per se ipsum majora Parochorum Jura exercere in Sacramentorum administratione, excepto Matrimonio, si Diaconus fuerit. Nihil igitur deesse videtur Proclamato in Episcopum a Pontifice, ut fal-

saltem gaudeat omnibus illis prærogativis, quæ a dignitate ipsa derivant, & convenire possunt etiam ante Ordinationem, qualis est aut erectio Oratorii in Episcopio, aut usus Altaris portatilis extra Diœcesim. An tam prompte electi, ac proclamati Episcopi suæ potestatis exercitia facere soleant, ego nescio: Forte modestius sese gerentes sinunt modicum tempus transire sine usu Aræ Viaticæ, ut post Sacram Episcopalem Ordinationem eodem libentius utantur.

XXI. Consequitur 3. omnes Episcopos, sive numquam Jurisdictionem in Diœcesi exercuerint, quales sunt Titulares; sive sponte dimiserint Episcopale regimen ab Episcopatu sese abdicantes; sive alios quoscunque Episcopos gaudere privilegio Altaris portatilis concesso a Bonifacio VIII., nisi forte eorum aliquis propter delicta talem suspensionem meruerit, aut degradationem, qua privilegiis Apostolicis indignus effectus despoliaretur. Nemo prudens huic assertioni abnuet, quam veram esse declaravit S. Congregatio Concilii, teste Pignatello Tomo 6. Consult. 12. num. 1., ubi allegat illius Decreta Die 8. April. An. 1623. Die 12. Aprilis Anno 1625., & Die 1. Julii Anno 1628., in quibus est sermo de Administratore Episcopatus, quando aliunde Administrator sit Episcopali Ordine consecratus. Alteram declarationem huc spectantem ex Tomo 38. *Position.* fol. 75. recitavimus de Orat. Domest. cap. 17. num. 30., quam Sac. Congregatio edidit, ut petitionibus Michaelis de Carvasal Hispani Episcopi Titularis Coronensis in partibus Infidelium residentis in Civitate Valentina, & eodem folio insertis satisfaceret. Veritatem præfactæ propositionis suadet etiam finis intentus a Bonifacio, qui videns propter Dignitatem Episcopalem maxime decere Episcopos quotidie Missam celebrare, vel audire, iis suæ beneficentiæ munera largitus fuit, Ut ergo quicunque Episcopi tum dignitate sint pares, tum ex Episcopalis Ordinationis prærogativa eximiam perfectionis viam tenere debent: Ita etiam omnes participes sunt concessionis commodam reddentis quotidianam Missam, per quam magis in perfectione servanda, augendaque juvantur. Quod si volumus quoque in Episcopis Jurisdictione, ac regimine Ecclesiæ carentibus verificatam conditionem absentiæ, quæ maxime movit Pontificem ad privilegii concessionem; profecto istam magis in Titularibus Episcopis reperimus, quam in cæteris: quoniam illi a suis Ecclesiis, ac Diœcesibus ob tyrannidem Infidelium jugo infidelitatis oppressis semper absentes esse coguntur. Hinc Bonifacius P. attendit quidem ad Episcopi absentiam a propria Diœcesi; sed de caussa absentiæ nihil determinavit, sciens *diversis ex caussis* eam posse contingere; neque ignorans plurimos merum Titulum Episcopatus tenentes perpetuo a suis absfuisse Ecclesiis, quemadmodum illa quoque ætate non raro contingebat, in qua non infrequentes erant Titulares Episcopi, sicut ex erudito Ludovico Thomasio de Benef. Par. 1. Lib. 1. cap. 27. & seq. deprehenditur. Militat eadem causa absentiæ in illis demum Episcopis, qui sese ab onere Episcopalis sollicitudinis subduxerunt; cum Episcopatus dimissio perpetuæ absentiæ a Diæcesi correspondeat.

XXII. Denique colligimus nunc quoque gaudere privilegio Bonifacii omnes S. R. E. Cardinales. Non opus est hoc Loco id ostendere, cum abunde hac Eminentissimorum Purpuratorum participatione disseruerim supra Cap. 7. num. 6. & 7. Tantum subjicio apertam declarationem S. Congregationis Concilii Die 18. Februar. Anni 1623., quæ *censuit Cardinales non secus atque Episcopos sine ulla Episcopi Diœcesani licentia uti posse privilegio Altaris portatilis ad præscriptum Constitutionis fel. record. Bonifacii VIII., quæ incipit: Quoniam Episcopi*; nec

ejusmodi privilegium sublatum fuisse ejusmodi Concilii Decreto Cap. Unico Sess. 22. de observandis &c. Extat in Archivvo S. Congreg. Lib. 12. Decret. fol. 120.

CAPUT XIII.

De abrogatione Veterum Privilegiorum Aræ Viaticæ concessorum Regularibus in Concilio Tridentino facta, & de aliorum concessione post Concilium.

I. MULTA a RR. Pontificibus ante Concilium Tridentinum concesa Viris Religiosis Ordinum Regularium privilegia, ut libere, nullaque etiam postulata venia Episcoporum posent sive in privatis Laicorum Domibus, aliisve Locis honestis, sive in propriis Monasteriis super Altare gestatorium Missas facere, cap. 8. recensuimus; & quod singulariter fuerat adnotandum, non tacuimus, videlicet amplum Altaris Viatici privilegium ab Honorio III. P. datum insignibus Ordinibus Prædicatorum, & Minorum in collectione Canonum jussu Gregorii IX. P. ad perenniorem, diligentioremque observationem facta insertum fuisse. Omnia hæc privilegia simul evanescere ægerrime tulerunt nonnulli Scriptores; ac proinde ne inania penitus haberentur propter Tridentinas Sanctiones, operam suam impenderunt ita ea cum Tridentinis Decretis componere, ut nullatenus suppresa, & abolita viderentur.

II. Totis itaque viribus defendere cæperunt privilegium in corpore Juris collocatum Cap. *in his*. sub generalibus prohibitionibus a Tridentino Concilio adhibitis non comprehendi; neque ad illius suppressionem sufficere formulam illam generalem, qua Concilium *non obstantibus privilegiis* Missas fieri extra Oratoria Divino tantum Cultui dedicata, & in privatis Domibus prohibuit. Existimabant etenim convenientissimum, ut quæ singularem quamdam obtinuerant dignitatem, & robur, cum collocata fuerunt in Codice Ecclesiasticarum Legum, non posent deleri, & infringi; nisi distincte rescissa, & deleta declararentur speciali, expresaque abolitione. Alia autem privilegia Regularibus concesa pro Altari Viatico, quamvis consimili robore non munita, quia numquam locum in laudato Codice obtinuerant, adhuc in pristino permansise vigore dixerunt; quatenus illa tantum a Concilio auctoritati, & vigilantiæ Episcoporum subjecta fuerint; ita tamen ut Episcopi bene perpensis omnibus concedere, vel prohibere posent Regularibus exercitium suorum Privilegiorum, pro ut abusus irreverentiæ futuros, vel non futuros judicarent. Hinc facto discrimine Personarum ab Ordinariorum arbitrio dependere putabant usum Aræ Viaticæ in privatis Domibus permittendum potius uni Regulari Privilegiato, quam alteri. Licebat ergo ex illorum Scriptorum sententia Regularibus propria exequi Privilegia, quoties Episcopi non repugnasent; quamvis Episcopis repugnantibus non possent amplius Regulares obstrepere, post-

postquam a Concilio injunctum fuerat Episcopis munus impediendi omnes in quibuscunque Sacerdotibus tum Secularibus, cum Regularibus abusus, qui forte in domesticis Sacrificiis irrepebant. Tanta contentione animorum disputatum est in favorem hujus interpretationis, ut plusquam 25. Scriptores invenerim partim à Pasqualigo quæst. 474. num. 5., partim a Passerino de Statu Homin. Tom. 2. quæst. 189. num. 980., Barbosa in Concil. Trident. *Decret. de observan. &c.* num. 20., Fagnano Cap. *in his. de Privil.*, & PP. Carmelitis Salmanticensibus de Sacrif. Missæ Tract. 5. cap. 4. Pun. 2. num. 61. allegatos, qui tamen fere omnes caussam suam tueri satagebant; ac propterea aliqua ratione excusandi, cum facile sit præoccupari nimio affectu propriæ caussæ patrocinandæ.

III. Verum sæpe Sac. Congregatio Concilii Tridentini Interpres sublatas penitus fuisse, cassatasque concessiones Sacrificii in privatis Domibus a Sancta Synodo declaravit; ita ut non aliam excusationem quidam habere potuerint, quam quod forte hujusceemodi declarationes ipsi ignoraverint. Non multo post Pauli V. Litteras Pacensis Episcopus supplici Libello, qui insertus legitur Tomo 33. *Position.* fol. 162. acriter, meritoque conquestus fuit adversus quosdam Regulares, qui in quadam Domo, alioque Loco super Altare portatile celebraverant. Sacra autem Congregatio Die 9. Julii 1619. *censuit hujusmodi Regulares nequaquam ibi celebrare potuisse, scribendumque Nuncio Hispaniarum, ut si sibi constiterit id commisisse, in eos severe animadvertat*. Ita reperitur ad calcem ejusdem Libelli. Hujus generis querelas emisit etiam Episcopus Posnaniensis Anno 1672., & inter cætera conquerebatur *Regulares discurrere per Villas Nobilium, & privilegiorum pretextu* Dominorum Confessiones audire, domi Sacramenta privatim administrare; *Missas in cubiculis celebrare*. Præterea conquerebatur *de frequentia Altarium portatilium, quorum abusu sub prætextu Missas ad Lectum in hypocausto celebrari; & privatam devotionem publicam occupasse*. Ideo (subdebat Episcopus in supplici Libello ad Sac. Congregationem misso) *Eminentiæ Vestræ dignabuntur decernere: An, & quomodo sit annuendum petitionibus Episcopi, qui instat per Sanctam Sedem præscribi, ne Regulares per Domos privatas Confessiones excipiant, Missas celebrent, seu Sacramenta administrent .... Altaria portatilia, & Capellas penitus probiberi exceptis Majestatibus*. His petitionibus responsum fuit Die 7. Maii ad I. *posse probibere*. Ad aliud *Probibeat* (Episcopus) *nisi adsit Privilegium Apostolicum non revocatum; & quo ad Regulares dentur Decreta*. Hæc, quæ describuntur Lib. 27. Decret. fol. 380. *in Posnanien.*, manifestant ab eadem S. Congregatione etiam antea alia decreta prodiisse, quibus vetitus erat Regularibus usus Altaris portatilis extra Oratoria ad Divinum tantum Cultum destinata, quamvis ante Concilium Tridentinum specialia illius privilegia obtinuissent. Etiam a S. Congregatione Rituum existimo prius fuisse repressum abusum quorundam Regularium, qui privilegio Cap. *in his.* contento forte utebantur. Nam adversus illos editum puto Decretum Die 23. Februarii Anno 1661. *in Januensi* relatum a P. Merati pag. 1396. Edit. Rom., ubi declaratur; quod *Missæ plures non possunt celebrari in Capellis privatis Nobilium a Sacerdotibus Regularibus*.

IV. Clariora adhuc Lib. 27. Decretorum S. Congregationis Concilii fol. 404. habemus documenta cassationis privilegiorum Aræ Viaticæ, quæ ante Concilium concessa fuerant, & in corpore Juris inserta. Interrogati fuerunt Eminentissimi Interpretes a Vicario Generali Cardinalis Aragon Archiepiscopi Toletani: *An Sacerdos Regularis posset celebrare in* Oratorio

privatæ domus, *seu privilegia concessa aliquibus Regularibus in Cap. in his, de Privil., & per aliquos Summos Pontifices aliis Religionibus communicata atendi Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in Locis, in quibus degunt, revocata sint per Sacrum Concilium Tridentinum Sess. 22. cap. 22. de Sacrif. Missæ*? Deinde: *Utrum posito, quod dicta privilegia Cap. in his. de Privileg. revocata sint vigore Concilii, possit Ordinarius procedere contra Regulares contravenientes, sive Jure Ordinario, sive tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus ad censuras, & pœnas præscriptas in dicta Sess. 22. cap. unic. de observ., & evitand. in celebr. Miss.*? Denique: *Quibus pœnis vel censuris corripi possint per Ordinarium Seculares, vel Regulares Sacerdotes in quolibet ex præmissis casibus contravenientes*? S. Congregatio Die 21. Maii 1672. ad Primum ex his quæsitis respondit *negative*; *& teneri* se nempe informare de jam peracta Missa in Oratorio. Ad alterum *negative*. Ad aliud de revocatione respondit *affirmative*. Ad sequens dubium pariter respondit *affirmative ad formam Concilii*. Quo ad ultimum vero *distulit resolutionem, ut prius videretur, an Episcopus procedent vigore Concilii Trid. Cap. Unico cit. possit imponere Exemptis pœnas censurarum latæ sententiæ*? Igitur Die 4. Junii ejusdem Anni hujusmodi dubio eadem S. Congregatio respondit: *Potuisse in casu proposito tanquam in re gravi imponere censuras ipso facto incurrendas*.

V. Post hæc Decreta in Italia, & adjacente Insula Siciliæ adhuc aliqui Regulares sibi licitum esse ex veteribus privilegiis Missas super Aras Viaticas quacunque in Domo celebrare arbitrabantur: Hinc novum iterum Decretum S. Congregationis Concilii Die 20. Septemb. Anni 1698. *in Messanensi* prodiit. Cum enim ægrotaret quidam Regularis in Domo Rurali suorum Consanguineorum instante mortis periculo alter Regularis *erecto Altari portatili in cubiculo infirmi Sacrum peregit*; & Viaticum ministravit. In utroque Regularem celebrantem errasse optime contendit Archiepiscopus Messanensis, & a Sacra Congregatione declarari suppliciter postulavit: *An supradictus Regularis potuerit licere erigere Altare portatile, Sacrum peragere ... & Sanctissimum Viaticum ministrare alteri Regulari Infirmo in Domo privata illius Consanguineorum, absque licentia Ordinarii, aut Parochi, & quatenus negative? 2. An possit Ordinarius in hoc, & similibus casibus procedere contra Regulares etiam ad censuras*? S. Congregatio: *Ad primum respondit negative: ad 2. affirmative ad formam Concilii: sed in præsenti casu non esse molestandos*; quia, ut reor, ex ignorantia Prohibitionis se gesserant. Reperiuntur ista Lib. 48. Decret. fol. 471. Anno sequenti 1699. Die 30. Maii iterum ab Archiep. Neapolitano fuerunt inter alia dubia, etiam sequentia proposita S. Congregationi Concilii, quia nempe nonnulli Regulares male pugnantes pro conservatione antiquorum Privilegiorum in privatis Domibus, ac Oratoriis privatis contra limites Apostolici Indulti celebrare audebant. Quæsitum itaque fuit: *An in Oratoriis, quibus ex Indulto Apostolico fruuntur Domus privatæ, liceat celebrare diebus exceptis Indulto, seu prohibitis a S. Congregatione; vel Synodali Constitutione Diœcesana; & an in hoc, & sequenti casu Missam ibi audientes satisfaciant præcepto Ecclesiæ*? Insuper: *An celebrata in præfatis Oratoriis unica Missa in Apostolico Indulto concessa liceat Regularibus eodem die aliam Missam celebrare*? Denique *quid juris habeat dictus Archiepiscopus, quatenus negative ad supradicta dubia contra ejusmodi transgressores*? Respondit S. Congregatio ad primum *negative*: ad aliud *negative pro diebus exceptis in Indulto*: & ad ultimum *quo ad Regulares censuit posse procedere*

ad

ad formam S. Concilii (Tridentini.)

VI. Non obstantibus tot, ac sæpius repetitis decretis compesci nequiverunt oppositi abusus; hinc vehementius, ac efficacius fuerunt repressi decreto Clementis XI. die 15. Decembris Anni 1703., cujus supra lacinias spectantes ad Episcopos, nunc partem reliquam, quæ Regulares contingit, recitamus. Dolet itaque Clementissimus Pontifex, quod *complures Regulares sub prætextu privilegiorum sibi licere putant, quæ prohibita sunt*. Etenim *Regulares* illi *in quibusdam Magnatum, seu aliarum Nobilium Personarum privatis Oratoriis, quæ certis quandoque ex caussis a Sede Apostolica concedi solent, celebrare audeant; vel plures Missas, quam in iis sit indultum, vel absque præsenti Personarum, quarum contemplatione gratiosa concessio emanavit, vel extra debitas horas, vel post meridiem, vel in illis diebus, quibus per Constitutiones Diæcesanas, aut etiam Decret. S. Congregationis Concilii celebrari prohibentur, aut quæ in ipsis indultis Apostolicis excipiuntur, quominus in illis celebrari possint; aut etiam Altari portatili uti non verebantur in Sanctarum Sanctionum contemptum, ac sancti Sacrificii irreverentiam*. Ad hos ergo abusus eliminandos *expresse declarat* Pontifex Sanctissimus *in Oratoriis privatis, quæ per Sanctam Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, aut Instituti, seu Congregationis, etiam Societatis Jesu, aut etiam cujuscunque Ordinis Militaris, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscunque Sacerdotibus . . . in iis celebrare in diebus Paschatis, aliisque in Indulto exceptis. In reliquis vero diebus prædictis Regularibus, & Sacerdotibus quibuscunque ... in prædictis Oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa celebrata fuerit*, eodem modo ac de Episcopis dictum fuit.

VII. His constitutis adversus Regularium abusus, qui privilegia, si quæ habebant, propria Oratoriis intra ipsorum Claustra erectis indebite transferebant ad Oratoria domestica Laicorum, transit Clemens ad declarationem aboliti Privilegii Cap. *in his* contenti in hunc modum: *Quo vero ad Altare portatile iterum inhærendo declarationibus supradictis* (S. Congregationis Concilii *alias hac de re editis*) *censuit* (Pontifex) *licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in Cap. in his, de Privilegiis, per alios Summos Pontifices aliis Regularibus communicata utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in Locis, in quibus degunt, revocata esse per idem Concilium* (Tridentinum) *atque idcirco eosdem Regulares esse prohibendos, ne illis utantur, ac mandandum, prout præsentis tenore mandat Episcopis, aliisque Ordinariis Locorum, ut contra quoscunque contravenientes, quamvis Regulares, procedant, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati ad pœnas præscriptas per idem Sacrum Concilium in dicto Decreto Sess. 22. Cap. unico usque ad censuras latæ sententiæ: tributa etiam eisdem facultate per hoc Decretum ita procedendi, perinde ac si per Sanctam Sedem specialiter concessa fuisset: & ita Sanctitas Sua declarat, & servari mandat*.

VIII. Manifestata sæpius iteratis hujusmodi Sacræ Congregationis Decretis S. Concilii Tridentini mente, nullus est recentium temporum Scriptor, qui penitus non consentiat; nec ullus Regularium, qui falso prætextu suorum privilegiorum id moliatur amplius, quod omnino Concilium prohibuerat. Imo testante Reinfestuell in 3. Decr. Tit.41.num. 14. & Leurenio in eund. Titul. quæst. 975. ubi prosperserant contrariæ consuetudines, per postremum Clementis XI. Decretum reformatæ fuerunt. Etiam multo ante declarationes abrogationis illorum privilegiorum a Patribus Tridentinis factæ idipsum Viri celebres nullo partium affectu præoccupati, sed tantum veritati

tati reperiundæ, & enunciandæ dediti noverant; ut Suarez Disp. 81. de Euchar. Sect. 3., Fagnanus Lib. 3. Decr. ad cap. *in his*, Navarrus noster, Palaus, cæterique a Pasqualigo, & Passerino recensiti.

IX. Profecto quid magis opportune ad prohibendam Regularibus etiam privilegiatis celebrationem in domibus privatis, usumque Altaris Viatici afferri poterat a Concilio in Decreto *de evitan. &c.*, in quo multa breviter comprehendere studuit, & summatim prestringere varios adversus reverentiam, & sanctitatem Eucharistici Mysterii irrepentes abusus, quam expresse præcipere Episcopis, ne Regulares quoslibet in domibus privatis, & extra convenientia Oratoria celebrare paterentur? Cum Episcopis id omnino, & sine ulla Regularium exceptione impedire Concilium jusserit, simul profecto a Sacerdotibus Regularibus omnem illam adimebat facultatem, cujus exercitium Episcopi tolerare non poterant. Enimvero quonam modo cohærere possunt duo hæc inter se penitus adversa, nempe ut Episcopi nullo facto discrimine Personarum, sive, ut loquitur Concilium, *in quibuscumque Regularibus* impedire debeant celebrationem in privatis domibus; & interim gaudere sinerentur plurimi Regulares privilegio Altaris Portatilis ubique erigendi? Abs re igitur, & inconsulto dicebant aliqui a Concilio fuisse arbitratui Episcoporum subjecta Regularium privilegia, ut pro sua prudentia quibusdam sinerent usum Aræ Viaticæ in privatis domibus, aut etiam in propriis Cellis, aliis vero prohiberent. Quid enim alienum magis a mente, verbisque Concilii generaliter jubentis omnibus Locorum Ordinariis, ut *omnino* illud non paterentur *in quibuscumque Regularibus*? Si volumus hæc verba in proprio sensu intelligere, certe nos edocent Episcoporum muneri injunctum non minus in omnibus Secularibus Sacerdotibus impedire celebrationem in privatis domibus, & extra publica Oratoria, quam in omnibus Sacerdotibus Regularibus; ut sicut illorum nemini, quamvis forte timorem, aut suspicionem non ingererent securæ irreverentiæ, domestica celebratio permitti posset; ita neque ulli Regularium usus Altaris Viatici extra Oratoria, ac in privatis domibus concederetur, quantumvis ob illius pietatem, ac attentionem nihil deforme oriturum prævideretur. Jam vero mallem discere quomodo valeant permanere privilegia, quoties gratiæ in illis collatæ nullum unquam habituræ sint, imo nec possint habere effectum?

X. Cæterum modus, quem tenuit Sancta Synodus in efformatione Decreti, efficacius ostendit abolitionem Privilegiorum; nam quia contingere poterat, ut aliquis Concilio rebellis sese defenderet titulo exemptionis a correctione Episcoporum; propterea sermo convertendus erat ad Episcopos, qui constituti *Apostolicae Sedis delegati* omnem obtinuerant Jurisdictionem coercendi quoscumque etiam Regulares, qui prætextu Privilegiorum ausi fuissent in locis vetitis Sacrificium offerre. Demum verum adeo est a Concilio deleta penitus fuisse privilegia Regularium, ut fere unice propter illos in fine Decretorum addita sint verba illa irritantia: *Non obstantibus quibuscumque Privilegiis*; cum vix aliis unquam [excipimus Episcopos, de quibus antea effuso stylo disserui. mus,] Privilegia hujus generis, tantæque amplitudinis ab Apostolica Sede concessa fuissent. Quin imo nisi irritasset Concilium privilegia præcedentia Regularium, ut libere loquar, ex copia privilegiorum, ob quæ ab illis passim in privatis domibus tuto celebrari potuisset, permodicam utilitatem suis Decretis contulisset, maxime cum ex abusu privilegiorum orta essent plurima incommoda, quæ medelam a Patribus Trident. poposcissent.

XI. Miror porro quosdam olim Scriptores suis indulsisse opinationibus,

cum

cum clarissime Gregorius XIII. P. Constit. 57. ostenderit privilegia Portatilis Altaris quocunque Loco erigendi in sess. 22. Concil. Tridentini jacturam passa fuisse. Obtinuerant Patres Societatis Jesu Anno 1529. a Paulo III. P. similem facultatem. At bene considerantes Apostolicum Indultum Tridentini Concilii Decreto postea a Pio IV. simul cum reliquis Conciliaribus Constitutionibus confirmato concidisse, ad Gregorium XIII. P. pro restitutione confugerunt. Votis annuit Pontifex, suppressamque in Concilio gratiam nova largitione reparavit dicens: *Usum Altaris Viatici Societati Vestræ a fel. record. Paulo III. concessum*, DEINDE A CONCILIO TRIDENTINO SUBLATUM, *vobis hactenus restituimus*. In varias sese torserunt spiras tergiversationum ad hæc manifesta verba destructorum Privilegiorum defensores; nihilque melius dicendum putarunt, quam Privilegium Pauli III. non fuisse in Juris corpore comprehensum. Attamen effugium plane alienum ab omnibus Concilii Sanctionibus sæpissime abrogantibus multa inserta *in corpore Juris*, quin ulla fieret unquam mentio illius *incorporationis*; quæque aliud non operabatur, quam ut communiter reciperetur, quod ibi insertum fuerat, usque dum posteriori alia contraria lege non cassaretur! Diligenter collegit Fagnanus ad Cap. *in his. de Privileg.* plurima in Codice Canonici Juris inserta, quibus derogavit Tridentinum Concilium nulla facta mentione speciali hujusscemodi insertionis. Modernis temporibus solent RR. Pontifices, quoties in suis diplomatibus abrogant, aut concedunt aliquod privilegium, quod Canonicis Decretalibus adversatur, etiam peculiari formula infringere omnem vigorem contrariorum Decretorum in corpore Juris contentorum. Verum hanc consuetudinem invexit necessitas auferendi contentionibus aditum, quem litigiosi, morosique homines aperiebant, ut Pontificum Constitutiones nonnumquam elevarentur, & eluderentur.

XII. Suppressis igitur, deletisque omnibus Privilegiis Regularium in Concilio Tridentino, nullus jam amplius illis superfuit locus in privatis cubiculis, aut extra Oratoria ab Episcopo approbata Aras Portatiles erigendi ad Missarum celebrationem. Laborat Pasqualigus quæst. 476. omni conatu, ut persuadeat per amplam confirmationem omnium Privilegiorum factam a Gregorio XV. P. favore Clericorum Regularium revixisse apud illos pristina etiam Privilegia Altaris Portatilis ante Concilium Tridentinum aliis Regularibus concessa; & per communicationis Beneficium Apostolicum iisdem Clericis participata. Nemo prudens invidet specialibus prærogativis merito a RR. Pontificibus concessis tam illustri Congregationi pietate, ac doctrina multorum Alumnorum florentissimæ. Hinc mihi maxime commendandus videtur præclarus Pasqualigus, quod data opportunitate suæ Congregationi reviviscentiam Altaris Portatilis asserere studuerit. Attamen utrum id persuaserit omnibus ex mera Gregorii XV. generali privilegiorum confirmatrice Bulla nullam specialem mentionem faciente de his Privilegiis, quæ in Concilio Tridentino abrogata fuerunt, ignoro. Ego siquidem minime percipio, quomodo aliquis adhuc communicare intelligatur in alterius privilegio, quod ab illo quoque, cui primum, ac directe concessum fuerat, abrogatione cessavit. At unusquisque in suis vindicandis Juribus, ac Privilegiis, quantum æquitas, ac veritas patitur, egregiam operam navat. Unde si data sunt Clericis Regularibus a Gregorio XV. privilegia Altaris Portatilis, quæ ante Concilium Tridentinum vigebant, nihil adversus illa valebunt S. Congregationis supra adducta Decreta, quibus non violantur Pontificum concessiones nonnulis Regularibus liberaliter post Concilium dispensatæ; sed tantum repulluntur il-

lo-

lorum Regularium ausus, qui aut vetera privilegia Altaris Portatilis non obstantibus Tridentinis Decretis perseverare arbitrabantur: aut jactitantes confirmationem *vivæ vocis oraculo* factam a S. Pio V. privilegii Cap. *in his*. contenti, Altari Portatili quocunque loco in Missarum celebratione utebantur. Hujus prætensæ Confirmationis Valerus V. *Missa* Differ. 2. meminit.

XIII. Pauca mihi nota sunt privilegia ab Apostolica Sede Regularibus concessa; & forte majora alter noverit, quæ hactenus ego ignoro. Pius IV. P. biennio post confirmationem Concilii Tridentini, & postquam Kalend. Martii Anno 1565. suppressa declaraverat quæcunque privilegia Tridentinis Constitutionibus adversa valde amplum privilegium Altaris Portatilis dedit die 8. Martii Anno 1565. Congregationi Canon. Regular. Lateranensium, cui plurima alia beneficia pro sua erga Nos effusa liberalitate, ac benevolentia contulerat. Singularia profecto Pontifex humanissimus dispensavit gratiarum dona, cum omnibus, singulisque Canonicis, Conversis; imo etiam Sanctimonialibus Ordinis Nostri infirmitate laborantibus, nec e cubiculo exire valentibus permisit, ut per quemcumque Sacerdotem libere possent frui Missarum beneficio, in honesto loco suorum cubiculorum super Aram Viaticam offerendo; & Sacram Communionem accipere. Imo (quod singularius videtur:) ita hanc facultatem liberam esse voluit singulis ægrotis, ut bene considerata, & suo proprio in rigore perpensa concessionis formula, etiam non petita licentia superioris illorum arbitrio eam penitus subjecerit. Sane de hac venia postulanda nihil traditur in Privilegio, quam tamen necessario exprimere oportebat, si exercitium Pontificiæ facultatis a nutu Superioris pendere debuisset. Hujus privilegii meminerunt Peyrinus, Lezana, Diana, Pasqualigus, Salmanticenses, Reinfestuell, Rotarius, Brencola &c. illudque editum fuit in Bullario nostro Edit. Rom. Anni 1727. pag. 279., eo modo, quo extabat in antiquioribus Editionibus: Ita vero se habet: *Exponi nobis nuper fecistis*, (alloquitur Pius Rectorem Generalem, & Superiores Congregationis.) *quod in diversis Monasteriis, Prioratibus, & Præposituris vestris tam Virorum, quam Mulierum plerumque contingit diversas Personas variis infirmitatibus sæpe ita laborare, ut illæ e cubiculis suis ad Missas audiendas juxta eorum devotionem exire non possint . . . Nos . . . vestris in hac parte supplicationibus inclinati omnibus, & singulis quorumcumque tam Virorum, quam Mulierum, Monasteriorum, Prioratum, Præpositurarum, & aliorum Locorum Regularium Congregationis, & Ordinis hujusmodi utriusque Sexus Personis quibusvis infirmitatibus, pro tempore detentis, quibus ob hujusmodi infirmitates, vel per Medicum, aut Superiorem suum e cubiculis exire prohibitum fuerit, ut durantibus ipsis infirmitatibus tantum Missam in proprio cubiculo super Altari Portatili, in loco tamen decenti, & honesto per aliquem Presbyterum, per eos juxta suum libitum eligendum, celebrari facere, illique interesse, & eam etiam in ipsorum cubiculis jacentes audire; Sacrosanctumque Ecclesiæ Sacramentum Confessi, & Contriti libere, & licite suscipere possint, Ordinariorum Locorum, seu quorumvis aliorum licentia desuper minime requisita Auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus pariter, & indulgemus; illisque, ac Presbytero sic per eos eligendo Missam hujusmodi respective audiendi, ac celebrandi plenam, & liberam licentiam, & facultatem impertimur, non obstantibus quibusvis Apostolicis &c. Datum Romæ apud S. Petrum die 18. Maii 1565. Anno VI.*

XIV. Amplissimum profecto est recitatum privilegium singulos de nostra Congregatione Canonicos, Conversos, ac Moniales respiciens, in In-

fir-

firmitate autem assignanda nihil penitus limitat, id sufficere declarans, quod infirmus ex prudenti consilio Medici, aut Superioris extra cubiculum non permittatur exire, sive (quod idem est quantum ad finem concessionis:) propter virium lassitudinem ex infirmitate ortam ad communem Monasterii Capellam accedere nequeat. Non determinat insuper, quod Sacerdotes celebraturi esse debeant ejusdem Congregationis: Imo relinquit arbitrio ejusdem infirmi celebrare, quando nempe sine periculo indecentiæ fieri posset; aut ab alio celebratam in proprio cubiculo Missam audire. Nullam præterea excipit diem, in quo infirmus suæ possit devotioni satisfacere. Demum libere permittit *in proprio cubiculo*, ubi Infirmus moratur, Missas celebrari.

XV. Aliqui communicantes cum omnibus Privilegiis Canonicorum Regularium Lateranens. addunt Pianam facultatem etiam valere pro illis, quos forte ægrotare contingeret extra Congregationis Loca; quatenus privilegium istud peritus sit *personale*, ac proinde comitatur Personam privilegiatam ubicunque infirmitate clangueri t. Ego tantam privilegii extensionem non patior, quam neque passus est Diana Tract. de Orat. Privat. Resol. 26., aliique Scriptores, utpote alienam a supplicatione facta a Superioribus nostræ Congregationis pro *benignitate Apostolica* impetranda favore illorum Infirmorum, qui *in diversis Monasteriis, Prioratibus, & Præposituris* nostris *plerumque e cubiculis suis ad Missas audiendas* exire non poterant. Sane Petentium desideria non tantum extendebantur, ut extra Loca Congregationis infirmatis Canonicis nostris ex Indulgentia Pontificia beneficio cubicularia celebrationis Missarum consuleretur. Insolens quippe valde fuisset petitio, maxime cum ex recenter confirmatis Generalis Concilii Sanctionibus Sacrificia in privatis Domibus severissime vetita fuerint; & alias non *plerumque*, uti exposuerant Patres nostri; sed rarissime aliquem ex nostris extra Congregationis Domos infirmari contingeret. Quo igitur vota Oratorum dirigebantur, eo Pius P. IV. suæ beneficientiæ munera extendit, ut in *ipsorum* infirmorum cubiculis super Altare portatile Sacrificium offerretur. Quare personale quidem est privilegium, quatenus omnibus Congregationis, & Ordinis nostri *Personis utriusque Sexus* collatum fuit; sed una simul est Locale, quatenus Pontifex satis ad Personas *Monasteriorum, Prioratuum, Præpositurarum, & aliorum Locorum Regularium Congregationis* se respicere indicavit. Hæc ipsa tam distincta Locorum Congregationis mentio in Diplomate facta abunde demonstrat, quod si ex mente Pii tanta fuisset amplitudo gratiæ, ut sine loci limitatione ea uterentur Alumni Congregationis; id expresse inseri curasset ad impedienda omnia obstacula, quæ facilius extra Loca Regularia Ordinis a vigilantia Episcoporum excitari poterant, quemadmodum orta sunt Messanæ circa alios quosdam Regulares; pro quibus S. Concilii Congregatio Die 20. Septemb. Anni 1698. declaravit, quod *Altare portatile non potest erigi a Regulari in Domo privata, ut ubi Sacrum peragat, & Viaticum alteri Regulari infirmo administretur*.

XVI. Nostrum hoc Privilegium cessasse vigore Decreti Clementis XI. jussu promulgatum Anno 1703. dixit P. Rotarius Tom. 3. Theolog. Regul. Lib. 1. cap. 2. §. 9. num. 7., idemque tradit Cajetanus de Alexandris in Confess. Monial. cap. 11. §. 6. quæs. 18. Verum quibus verbis suppressa fuerit Piana facultas, ego deprehendere non potui: Decretum Clementis superius recitavi, quantum ad Regulares pertinet; & certe judicabit Lector privilegia, quorum suppressionem inculcat, declaratque eximius Pontifex, non jam fuisse illa, quæ forte post Concilium

lium Tridentinum data fuerant; sed quæ ante Concilium collata, & simul Cap. *in his*. in corpore Juris inserta erant. Reliqua autem, quæ adversus Regulares prætextu privilegiorum celebrantes in Oratoriis Laicorum statuit Clemens, aliena penitus sunt a nostro Privilegio, quod ad celebrationem in cubiculis nostrorum Infirmorum in Monasteriis commorantium respicit. Ego potius verebar factam restrictionem Piani Privilegii a nupera Innocentii XIII. P. laudata Constitutione, & subinde roborata a Benedicto XIII., eo quod Episcopis ille præceperit animadvertere pænis Ecclesiasticis in Regulares, qui *in privatis ipsorum Cellis, seu cubiculis erigunt Altare pro Re Sacra ibidem facienda*. Attamen his bene perpensis adverti Innocentium P. noluisse sua Constitutione Anni 1723. vulnerare, si quæ fuerant, Apostolicæ Sedis specialia privilegia, quæ permitterent Regularibus in propriis celebrare Cellis. Solum optimus Pontifex contrarias voluit subvertere consuetudines, de quibus locutus est illis verbis: *Remota quocunque in contrarium consuetudine etiam immemorabili*; & nihil de privilegiis addidit. Ingenue autem fateor privilegium nostrum maxime coarctatum remansisse in Decreto Concilii R. sub Benedicto XIII. celebrati Anno 1725., in quo Tit. 15. cap. 2. jubetur Episcopis publicare Constitutiones Innocentii, & Benedicti, *cuivis insuper in privatis, ubi dormiri solet, cubiculis celebrandi facultate sublata*; & curare, ut hæc omnia Statuta *ab omnibus Regularibus præsertim* serventur, *INDULTIS, aut consuetudinibus quibuscunque non obstantibus*. In eo igitur tantum casu perseverare Pianum Privilegium censeo, quoties infirmus Ordinis nostræ Congregationis duo cubicula sibi deputata habuerit, in quorum uno dormire, in altero studiis, aliisque exercitiis vacare soleat: in hac enim circumstantia & Benedicti XIII. exacte statuta custodiuntur, & in aliquo vigore Pianum Privilegium conservatur. Ita plane, nec aliter propriæ ferventi devotioni satisfieri studuerat singularis pietatis, abstinentiæ, & solitudinis cultor Callistus Magnoni Vercellensis nostræ Congregationis olim Generalis Abbas. Hic enim cum post gravem annis 84. senectam ultima infirmitate laboraret in hac Urbis nostra Canonica exeunte Anno 1742.; ut erat amantissimus Sacrificii, & Communionis Eucharisticæ, ita sedulus observator Pontificiorum Decretorum de superstite Piano Privilegio participavit non semel a me celebrato Sacrificio in cubiculo, in quo nullus dormire solebat.

XVII. An vero unquam Moniales Congregationis usæ fuerint eodem Privilegio, quod expresse Personas *utriusque Sexus* respiciebat? ignoro. Scio tamen, quod post Concilium Tridentinum aliquando cum aliis quoque Monialibus dispensatum fuit in Sacrificio cubiculari caussa infirmitatis: Nam in Majo Bollandiano ad Diem 28. in Vita Vener. Mariæ Bagnesiæ Ord. S. Dominici scripta ab Alexandro Capoccio ejusdem Ordinis, qui a Confessionibus Virginis fuerat, in Supplemento I. num 61. sequentia invenio; *Erectum est ejus in Camera Altare ornatum quibusdam simplicissimis figuris; adeo ut eadem Camera non videretur esse infirmæ cubile, sed devotissimum Oratorium, vel Ecclesiola: Ibique ministrabantur ei Sacramenta. Obtinuerat enim facultatem, ut usque ad Diem mortis suæ ibi celebrari* [posset] *Missa cum bona venia Superiorum*. Obiit Vener. Virgo Anno 1577. Quid simile potuerant agere etiam devotæ infirmæ Sacræ Virgines Congregationis nostræ impetrato Pii IV. Privilegio. Quare autem istæ ab exercitio Apostolicæ concessionis abstinuerint, satis præcedenti Opere Cap. 19. n. 6. declaravimus.

XVIII. Alterum Privilegium utendi Altari Portatili post Concilium Triden-

dentinum, ut supra indicavimus, concessit Gregorius XIII. Die 1. Octob. Anno 1579. Patribus Societatis Jesu, quibus illius *usum eatenus* restituit; *ut inter Missiones, quæ a Superioribus fiunt, Presbyteri vestri... Missæ Sacrificium licite valeant celebrare super hujusmodi Altari ubique gentium, etiam in Castris Militum, modo loca etsi communia, & prophana, tuta, & honesta sint: & Generalis, aut per eum Provinciales Præpositi eo tum utendum fore judicaverint. Itidemque possint ibi Presbyteri ipsi Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ministrare Fidelibus ad illud sumendum debite præparatis*. Hoc privilegium valde amplum, quia ad omnem Orbem extenditur, & sine illius Loci limitatione, est personale, ut observant Suarez in 3. Par. D. Thomæ Disp. 81. Sect. 3., & Palaus Tract. 22. Disp. unica Punct. 8. num. 9., idest ad Presbyteros Societatis restringitur; & ad tempus Missionis; & de licentia P. Generalis, aut Præpositi Provincialis. Communicabile autem esse aliis Regularibus in Privilegiis Societatis communicantibus tradit Lezana Tom. 1. Quæst. Regular. cap. 21. n. 14.

XIX. Tertium Privilegium Patribus Prædicatoribus Provinciæ Poloniæ dispensatum fuit a Gregorio XIII. Anno 1580. quod cap. 10. num. 21. recitavimus. Quartum obtinuerunt Carmelitæ Discalceati Congregationis Italiæ a Clemente VIII., cujus verba refert Passarinus Tom. 3. de Statu Hom. quæst. 189. art. 10. num. 987. *Altaria Portatilia cum debitis honore, & reverentia habere, & super illis, in quibuslibet Locis, decentibus tamen, & honestis, & ab omnibus actibus humanis sejunctis, & remotis Sacrosanctum Missæ Sacrificium etiam ante lucem* celebrare possent. Quintum Privilegium dedit Urbanus VIII. Die 20. Januar. Anno 1626. Fratribus Discalceatis SS. Trinitatis Redemptionis Captivorum, usum Altaris Portatilis concedens, *super quo in Locis Africæ dumtaxat, honestis tamen, & congruis, etiam non sacratis... Missas celebrare* possent. Hæc sunt Privilegia mihi nota Regularibus post Concilium Tridentinum concessa Aræ Viaticæ; de quibus participabunt omnes alii, qui mutuam Privilegiorum communicationem ex Apostolica indulgentia impetraverunt; quin tamen unquam extra casus, & circumstantias in Pontificiis Diplomatibus expressas eadem protendantur.

XX. Si autem Privilegiati Regulares intra debitos limites in Apostolicis concessionibus præfixos sese cohibuerint, nullus prudens resistet; ne illis injusta molestia inferatur. Huc pertinet supplex Libellus Tomo 209. *Position.* fol. 107. S. Congreg. Concilii insertus, qui ita se habet.

Eminentiss., e Reverendiss Signori.

Li Padri della Compagnia di Gesù della Provincia del Perù hanno ottenuto dalla S. Sede Apostolica privilegio dell'Altare portatile in tempo, che vanno nelle solite Missioni in quel Regno; e sono stati in possesso molto tempo per tutto il Regno del Perù, e perchè nuovamente il Commissario della Cruciada osta di fatto l'uso di detti Altari portatili senza risguardo al gran frutto spirituale, che dalla detta Missione ne proviene... Si supplica dalle VV. EE. si degnino commandare con censure, e pene gravissime ipso facto *incurrendæ a detto Commissario, e suoi Ministri non s'intrometta in queste cose; anzi debba liberamente lasciar fare dette Missioni dandoli ajuto, e favore in quello che bisognerà. Che &c.* His precibus Die 18. Martii 1634. Sac. Congregatio, ut ad calcem Libelli legitur ita respondit: *Quatenus Oratores habeant supposita privilegia a Sede Apostolica concessa, ea esse omnino observanda; illorumque usum, & executionem impediri non posse.*

CAPUT XIV.

De Privilegiis Altaris Portatilis, quae a Romano Pontifice conceduntur Itinerantibus, & Infirmis.

I. PRUDENTISSIMAM moderationem, quæ decet Sacrorum Canonum Custodes, ac Summos Ecclesiæ Pastores, RR. Pontific. in dispensatione Privilegiorum Missas celebrandi super Aras Viaticas extra Oratoria approbata, atque specialius Divinis addicta Obsequiis servaverunt. Rarissime sane hujuscemodi Pontificiæ concessiones datæ fuerunt; quod etiam in Regestis Apostol. Brevium post Concilium Tridentinum adverti. Imo cum inter Privilegia a Leone X. Anno 1514. concessa Hospitali erecto in Oppido de Utrera Diœcesis Hispalensis, & postea confirmata a Paulo III., ac subinde a Pio IV. Anno 1561. essent quædam pro usu Altaris potatilis in Hospitali erigendi, aut etiam pro Confratribus, & Patronis, ac Officialibus dicti Hospitalis extra idem Oppidum immorantibus; Clemens VIII. Anno 1598. confirmavit *cum clausula, quæ Sacris Canonibus, & Concilii Tridentini Decretis non repugnarent*; ut ita usus Aræ Viaticæ deleretur. Id in Libro 27. Decret. Sac. Congr. Concilii fol. 505. fuse describitur; & approbatio limitata Clementis VIII. fol. 528. recitatur.

II. Eundem justum rigorem servasse S. Congregationem Concilii in Libris *Positionum* non semel adverti. Ita Lib. 35. fol. 718. cum Decanus Cathedralis Cracoviensis quinquagenarius, podagracus, & male affectus exorasset Clementem VIII. pro facultate domestici Sacrificii, & usus Altaris portatilis occasione itinerum; S. Congregatio supplici Libello respondit: *Si Sanctissimo Domino nostro visum fuerit, esse dumtaxat concedendam licentiam celebrandi, & celebrari faciendi Domi suæ, in Loco tamen decenti, visitando, & approbando ab Ordinario.* Aliud exemplum profero ex Lib. 9. fol. 171., ubi inseruntur preces cujusdam Ducis valde potentis in Regno Portugalliæ, quibus inter alia quarto loco postulabat facultatem *di poter tenere Altare portatile, dove possino far celebrare la Santa Messa, ancorchè sia per mezz' ora avanti l' Aurora, & una poi del mezzo giorno da qualsivoglia Prete Secolare, ovvero Regolare, e starci con tutte le Persone delle loro Case, e Familia presenti alla celebrazione di dette Messe.* At vero Card. Mathei S. Congregationis Præfectus, cum ad finem Libelli adnotasset propria manu concedi tres alias facultates ab Oratore aptatas, subdit *quartum minime esse concedendum.* Tertio denique supplicem Libellum profero ex eodem Codice fol. 179., unde pateat quanta cautela, ac rigore etiam in Locis, in quibus non ita frequentes sunt Ecclesiæ, Privilegium Altaris Viatici ubicunque erigendi concederetur.

Beatissimo Padre.

N. N. umiliss. Servitore della S. V. Vice-Cancelliere del Gran Ducato di Lituania la supplica fargli grazia, che andando in volta per quelli Paesi, come che piùvolte non si ritrovano Chiese per potere celebrare la S. Messa, che i suoi Capellani la possino celebrare, ove si ritrovaranno, acciò non sij privo delle consola-

solazioni spirituali in simili viaggj, ed occasioni, & ordinarsi a Monsig. Vestrio (Erat iste a Secretis Brevium Apostolicorum sub Clemente VIII.) *Breve, che sarà à lode del Signore; à consolazione di detto N., e Suoi, e pregherauno per longa vita, e contento di V. Santità*. Libellum de more expendit S. Congregatio, quæ, ut in calce illius legitur, *censuit, si Sanctissimo Domino N. placuerit, posse concedi, pro ipso tantum, non tamen pro Successoribus, dummodo si fuerit in Loco, in quo extet Ecclesia, ad illam accedat; & quatenus non extiterit, in Loco decenti celebretur*. Addit Cardinalis Mathei; *Feci verbum cum Sanctissimo D. N., qui mandavit expediri per Breve juxta Decretum Congregationis*.

III. Ex his apparet prius olim consuevisse ad S. Congregationem Concilii deferri, & ab ea examinari preces, quæ pro facultate Sacrificii super Altare portatile extra Oratoria ad R. Pontificem mittebantur. Quin etiam hanc consuetudinem retentam adverti, etsi Oratores eximiis prærogativis fulgerent. Hinc Lib. 18. *Position.* fol. 701. extat Summarium precum, quas Regina Poloniæ fuderat petens 1. *Ut possit facere celebrare Missas in Loco honesto super Altari portatili. Sæpe enim ob infirmitatem, vel alias caussas ipsa, vel Liberi ejus ad Templum ire non possunt. 2. Ut super Altare portatile possit facere celebrare Missas pro infirmis in Aula qui periculose decumbunt. Sæpe enim Parochi ignari sunt Linguæ Germanicæ, & Confessiones propterea audire nequeunt Germanorum, qui Reginæ inserviunt; & aliquando tam longe distant ab Aula, & cum difficultate haberi possint*. Has preces expendit Sac. Congregatio, & ut ibidem subditur, *ad 1. censuit si Sanctissimo visum fuerit, esse concedendum, ut in Loco decenti super Altare portatile celebrari possit pro Regina dumtaxat, & Liberis ejus. Ad 2. esse concedendum, dummodo tamen celebretur in Loco decenti, & pro infirmis tantum, qui periculose decumbunt*.

IV. Etsi vero ad majorem custodiam Tridentinæ Legis vetantis Sacrificium offerri extra idonea Oratoria approbata difficile RR. Pontifices usum Aræ Portatilis concesserint; difficilius tamen privilegium ejusdem Altaris Portatilis in propria domo erigendi extra Oratorium ab Ordinario approbatur dedere. Hanc facultatem unice propemodum Magni Principes, ac Principissæ obtinuerunt; eamque nonnisi quando vel infirmitate, vel aliis gravissimis ex caussis e proprio cubiculo exire, aut ad idoneum Oratorium accedere non poterant. Aliquot hujusmodi privilegia videre licuit; ac præcipue duo a Paulo P. V. concessa, quibus lubet has paginas exornare. En ergo primum; in quo simul plura concedebantur.

Charissimæ in Christo Filiæ Nostræ Annæ Ungariæ, & Bohemiæ Reginæ in Imperatricem electæ.

PAULUS PP. V.

Charissima in Christo Filia Nostra Salutem, & Apostolicam Benedictionem. Eximiis Majestatis Tuæ meritis, ac nostra in Te paterna Charitate inducimur, ut ea, quæ spirituali Consolationi Tuæ, & Corporis valetudini cadere possunt, Tibi liberrime concedamus. Supplicationibus itaque Majestatis Tuæ, ut Altare Portatile, debitis tamen cum honore, & reverentia habere, & super eo Sacrosanctum Missæ Sacrificium per quemcumque Sacerdotem approbatum Secularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem in Locis ad id congruis, & decentibus in Tua, ac Familiæ Tuæ præsentia celebrari facere: nec non (additur dispensatio ad esum carnium, & ovorum diebus esurialibus de consilio utriusque Medici.) *Auctoritate Apostolica tenore præsentium facultatem concedimus. Non obstantibus... Constitutionibus.. cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Petrum die 20. Decemb. 1614.*

Aliud

V. Alud privilegium ab eodem Pontifice concessum ita se habet.

Dilecto Filio Nobili Viro Cosmo Medices Hetruriæ sibi subiectæ Magno Duci, ac Dilectis in Christo Filiabus Mulieribus Christierna a Lotharingia Viduæ, nec non Mariæ Magdalenæ ab Austria Magnis Ducissis.

PAULUS PP. V.

Dilecte Fili Nobilis Vir, & Dilectæ in Christo Filiæ Nobiles Mulieres Salut., & Apostol. Benediction. Eximia Nobilitatum Vestrarum erga Nos, & Apostolicam Sedem devotio, aliaque merita postulant, ut vestris piis desideriis, quantum cum Domino possumus, libenter annuentes Apostolicæ Benignitatis favore illas prosequamur. Itaque supplicationibus Vestro Nomine Nobis humiliter porrectis inclinati, Vobis omnibus, & singulis, ut in Loco decenti, & ornato, ab omnibus aliis usibus libero super Altari Portatili ubivis Locorum Vos commorari contigerit; ac etiam in proprio cubiculo, quotiescumque tamen urgenti necessitate impediti fueritis, vel aliquis Vestrum impeditos fuerit, ita ut ex eo egredi nullo modo possitis, seu aliquis Vestrum possit, & non alias, quanta cum majori reverentia fieri poterit Sacrosanctum Missæ Sacrificium per idoneos Sacerdotes celebrari facere, illique interesse libere, & licite valeatis, & quilibet Vestrum valeat, Apostolica Auctoritate tenore præsentium facultatem concedimus. Non obstantibus &c. Datum Romæ apud S. Marcum die 12. Junii 1609. Anno V.

Simile privilegium pro Joanna Magna Ducissa Etruriæ, videlicet celebrari faciendi Missam in cubiculo tempore puerperii concessisse S. Pium Mense Octobri Anno 1571. in Brevium Regestis adverti.

VI. Eandem pene severitatem in concedenda facultate erigendi Altare Portatile extra Oratoria ab Ordinario approbata deinceps quoque adhibuerunt Romani Pontifices, qui proinde non solent eam ulli Nuncio delegare, illo excepto, qui ad Regis Poloniæ Aulam mittitur, cui propter singulares illarum Regionum circumstantias valde opportuna videtur hæc delegata potestas, etsi intra certum numerum Indultorum durante suo munere concedendorum cohibeatur. Imo raro ipsi Romani Pontifices, nec nisi valde gravibus caussis moventibus, & in defectu Oratoriorum privilegium super Altare Portatile quocumque Loco congruo, & honesto Missas celebrari faciendi elargiuntur. Tantam facultatis amplitudinem neque etiam suis Germanis Pontifex elargitur; quibus tantum concedit caussa itineris in privatis, & approbatis domorum Oratoriis celebrari facere, cum in eis hospitantur. Inter illos autem, qui ab Apostolica Sede privilegia celebrandi super Altare Portatile obtinent, ii præcipue sunt, qui in Terris Infidelium, vel Hæreticorum, in quibus publica Catholicæ Religionis exercitia ab impietate, & tyrannide malorum Principum non permittuntur, degentes, aut Apostolici Ministerii officio occupati, aliter nequeunt Eucharistici Sacrificii, & Sacramenti participes fieri. Hac facultate a R. Pontifice muniuntur Præfecti, Vicariique Sacrarum Missionum in variis Orbis Partibus a S. Congregatione *de Propaganda Fide* deputati, ut ipsorum vigilantiæ incumbat advertere, quibus Missionariis pro Locorum, Temporum, & Personarum cicumstantiis Missas super Altare Viaticum concedere expediat. Tam caute videlicet se gerunt RR. Pontifices, ut neque promiscue omnibus Apostolicæ Prædicationis Ministris ad Infideles, atque Hæreticos proficiscentibus velint specialem tradere licentiam Altaris portatilis; sed malint singulos subjicere propriis Provinciarum, Regionumque Præfectis Missionis; quia hoc modo minora prudenter timentur futura pericula prophanationis Sacrificii, quæ alias forte irreperent, si passim singulis Missionariis tribuerentur.

VII. Aliis

VII. Aliis quibusdam Sacerdotibus, aut Laicis itinerantibus etiam in Provinciis, Regnisque Christianorum Principum aliquando R. Pontifex consimilia Privilegia celebrari faciendi super Aras Viaticas elargitur. Verum dum istorum devotioni consulit, atque singulari pietati, qui valde gravem molestiam tolerarent, si vel ad Ecclesias accedere deberent, vel Sacrificio ob defectum Ecclesiarum sæpius carere cogerentur; simul attente respicit ad Oratorium conditionem, ac Provinciarum, per quas iter suscipitur, qualitates, ne sine discretione concessum privilegium & careat gravi fundamento ad illius elargitionem; & obnoxium reddatur periculo irreverentiæ erga Sanctiss. Sacramentum. Hinc pro illis Regionibus, in quibus frequenter publica adsunt Oratoria, ac Viatoribus commoda, rarissime Indultum Apostolicum conceditur. Si vero aliquando aliæ graves caussæ moverint Pontificis animum, tunc simul respicit ad dignitatem, Officia, ac pietatem Supplicantium Personarum; quatenus dum Oratoris multa sunt merita, etiam nulla prudenter suspicionis occasio ingeritur, quod ullus sit futurus apostolicæ concessionis abusus.

VIII. Inter Privilegia a RR. Pontificibus concessa Itinerantibus singulare valde est, quod Clemens XII. P. ad supplicationem Magni Regis Lusitaniæ Joannis V. Anno 1738. die 14. Maii dispensavit *Modernis, & pro tempore existentibus Dignitatibus, & Canonicis* Patriarchalis Ecclesiæ Ulixiponensis; nempe *ut in itineribus per Portugalliæ, & Algarbiorum Regna per ipsos faciendis Altare Portatile, debitis tamen cum honore, & reverentia habere; ac super eo, ubi Ecclesiarum commoditas defuerit, & in casu necessitatis tantum per se ipsos; seuper quoscumque Sacerdotes approbatos Seculares, seu Regulares Sacrosanctum Missæ Sacrificium in Locis ad id congruis, & decentibus in sua, ac Familiæ suæ, nec non aliorum, qui eos comitati fuerint; & quotquot illarum Partium habitatores adesse evenerit præsentia celebrari facere libere pariter, & licite possint, & valeant; ac quilibet eorum possit, & valeat.* Alterum Privilegium etiam singulare concessit Benedictus XIV. P. Anno 1741. die 28. Aprilis Confratribus Venerab. Archiconfraternitatis Sancti Joannis Decollati Nationis Florentinæ de Urbe, qui inter alia multa merita, ac Christianæ pietatis officia in eo maxime insudant tum in Urbe, cum extra, ut damnatis propter scelera per Vindicis Justitiæ tramitem ad ultimum supplicium *non sine magnis sumptibus, & cum bono omnium exemplo* assistant patientissime, & ad veram pœnitentiam trahere enixe studeant. His itaque, cum *extra Urbem* vocantur *occasione assistendi Reis morte tradendis*, facultatem tradidit *extra Urbem Altare Portatile in Locis ad id congruis, & decentibus sibi benevisis erigendi, ac super eo Missam etiam per duas horas dumtaxat ante auroram, &* per horam *tantum post meridiem celebrari faciendi*. Plurimum autem admiratus sum sagacissimam prudentiam Magni Pontificis, quod in eadem ipsa Constitut., quæ incipit *Christianæ Pietatis*, in qua prædictum elargitur Privilegium; dum confirmaret alia multa privilegia laudatis Confratribus antea a RR. Pontificibus concessa; noluit tamen in sua amplitudine confirmare illud, quod ad Usum Altaris Portatilis caussa infirmitatis respiciebat: Cum enim adverteret jam non pauca suboriri posse incommoda, si generatim omnibus Confratribus sine discrimine ad prædictum finem Altaris Portatilis usus concederetur; propterea expresse pristinas facultates huc respicientes coarctavit; & intra hos limites redegit dicens: *Licentia tamen, & facultate celebrari faciendi in privatis domorum suæ habitationis in casu infirmitatis Confratribus præfatis a Pio IV. concessa, & a Pio V. Prædecessoribus prædictis* con-

confirmata dumtaxat excepta; quam ut quilibet ex dictis Confratribus in casu infirmitatis hujusmodi a Nobis, seu Romanis Pontificibus pro tempore existentibus petere debeat, volumus, & decernimus.

IX. Causa infirmitatis raro pariter facultas in domibus Laicornm celebrandi conceditur extra domesticum ipsorum Oratorium antea ex Apostolico Indulto ab Ordinariis Locorum concesso. Si tamen aliquibus magne Nobilitatis, ac Dignitatis Viris e proprio cubiculo propter gravem infirmitatem exire non valentibus datur numquam tamen eisdem permittitur Sacrificium super Altare portatile intra cubiculum ipsum offerri, in quo lecto decumbunt. Tam ampla facultas, si aliquando conceditur, unice reservatur ad uberiorem spiritualem consolationem Magnorum Principum, atque Principissarum. Hujusmodi privilegium a Benedicto XIV Pont. Opt. Max. die 10. Maii Anno 1742. Magnæ Principissæ concessum fuisse novi, videlicet *ut super Altari Portatili in proprio cubiculo, quotiescumque tamen e cubiculo, prædicto ob infirmitatem aliquam egredi non posset, & non alias, Sacrosanctum Missæ Sacrificium, quanta cum majori fieri poterit reverentia per idoneos Sacerdotes celebrari facere, illique interesse libere, & licite valeret.*

X. Formula autem Privilegii, qui nunc solent a R. Pontifice dispensari Privilegia Altaris portatilis caussa infirmitatis, ita se habet.

BENEDICTUS PP. XIV.

Dilecte Fili Salutem &c. Cum sicut Nobis nuper exponi fecisti, Tu, qui, ut asseris, Nobilis &c. existis, propter nonnullas gravissimas, & periculosas corporis infirmitates, quas pateris, e cubiculo tuo in Civitate N., (vel *in Oppido Diœcesis N.*) *egredi, & ad Capellam Palatii tui, in qua Sacrosanctum Missæ Sacrificium de Sedis Apostolicæ licentia celebratur, accedere nequeas: Nos spirituali consolationi tuæ, quantum cum Domino possumus, benigne consulere, Teque specialis favore gratiæ prosequi valentes, & a quibusvis Censuris absolventes . . . supplicationibus tuo nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Tibi, ut in aliqua mansione cubiculo tuo vicina, decenter ornata, & ab omnibus domesticis usibus libera, unam Missam pro unoquoque die, quo propter corporis infirmitates hujusmodi cubiculo tuo egredi non poteris, super Altari Portatili per quemcumque Sacerdotem Secularem approbatum, seu de Superiorum suorum licentia Regularem, quanta majori fieri poterit reverentia, celebrari facere, illamque per fenestram, seu cancellos audire, sine tamen ullo Jurium Parochialium præjudicio, libere, & licite valeas, Auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum &c.*

XI. In exemplum Formulæ privilegii, quo itineris caussa Altaris portatilis usus conceditur, profero sequentes Litteras Apostolicas.

BENEDICTUS PP. XIV.

Dilecte Fili Salutem, & Apost. Benedictionem. Religionis zelus, vitæ, ac morum honestas, aliaque laudabilia probitatis, & virtutum merita, super quibus apud Nos fide digno commendaris testimonio, Nos inducunt, ut te specialibus favoribus, & gratiis prosequamur; Cum itaque sicut pro parte tua Nobis nuper expositum fuit, tu qui, (ut asseris) Presbyter Congregationis Missionis, & in Domo Regulari dictæ Congregationis in Civitate Varsaviensi fundata degis, ut Brefotrophium, sive Curotrophium Puerorum expositorum, seu projectorum in dicta Civitate erigere, & omnibus suis numeris absolvere valeas, varia itinera per Poloniam peragere debeas, cupiasque propterea opportune Tibi in præmissis a Nobis provideri, & ut infra indulgeri; Nos spirituali consolationi tuæ, quantum cum Domino possumus benigne consule-

fulere, teque specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis ... Censuris ... si quibus quomodolibet innodatus existis ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, supplicationibus tuo nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati; tibi ut donec Brefotrophium, seu Curotrophium supradictum absolutum non fuerit, tuque illius fundationis ratione itinera peragere debeas, in itinere prædicto per Te per Poloniam pro tempore faciendo Altare Portatile, debitis tamen cum honore, & reverentia habere; ac super eo, ubi Ecclesiarum commoditas defuerit, & in casu necessitatis tantum, Sacrosanctum Missæ Sacrificium in locis ad id congruis, & decentibus in eorum tecum comitantium præsentia celebrare libere, & licite possis, & valeas Auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus; non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris die 24. Jan. 1744.

XII. Concinit formula hujusmodi cum similibus Indultis, quæ Nobilibus Viris Laicis conceduntur. Apud me habeo apographum Privilegium duobus conjugibus Polonis ab Innocentio X. P. Anno 1651. die 23. Decembris concessum, cujus normam adhuc sequuntur RR. Pontifices, quodque integre concordat cum descripto privilegio. Lubet hoc ipsum indultum recitare; unde prædicta conformitas clare pateat. Ita ergo se habet.

Dilecto Filio N. N., & dilectæ in Christo Filiæ N. Modernæ ejus Conjugi Nobilibus Polonis.

INNOCENTIUS PP. X.

Dilecte Fili, & dilecta in Christo Filia Salut. &c. Spirituali consolationi vestræ, quantum cum Domino possumus, benigne consulere &c. volentes ... Vobis, qui, ut asseritis, de Nobili Genere procreati existitis, ut in itinere per Vos in Regno Poloniæ pro tempore faciendo Altare Portatile ... habere, ac super eo ... in Vestra, & Familiæ vestræ præsentia celebrari facere libere, & licite possitis, & valeatis; ac quilibet Vestrum possit, & valeat, Auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus &c.

Describit Ciampinus de Abbreviat. Orig. cap. 18. pag. 113. alteram Privilegii hujusmodi formulam a R. Pontifice usurpatam, quæ si bene ponderatur, cum recitata concinit; quoniam etiam in illa caussa movens exprimebatur. Nolo eam præterire, & ita se habebat;

Dilecto Filio Nobili Viro N. N. Diœcesis N. Salut. &c. Sinceræ devotionis affectus, quem ad Nos, & Romanam geris Ecclesiam, non indigne meretur, ut petitionibus tuis, illis præsertim, quas ex devotionis fervore procedere conspicimus, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuamus. Hinc est, quod Nos tuis devotis supplicationibus inclinati, ut liceat tibi habere Altare Portatile cum debita reverentia, & honore, super quo in Locis ad hoc congruentibus, & honestis possis per proprium Sacerdotem idoneum, Missam, & alia Divina Officia, sine Juris alicujus præjudicio, & in tua præsentia facere celebrari, devotioni tuæ tenore præsentium indulgemus. Nulli ergo &c.

CAPUT XV.

Exponuntur Privilegia Pontificia pro Usu Altaris Portatilis.

I. Ad expositionem Apostolicorum Privilegiorum, quæ pro Missis celebrandis super Altare Portatile conceduntur, pauca addere operæ pretium est, cum multa, quæ diximus in expositione alterius Privilegii pro Oratorio privato etiam huc revocari possint. In primis ergo supponitur vera caussa motiva ad valorem Indulti; ita ut nisi vel iter, vel infirmitas prohibens egressum e cubiculo cum nobilitate, aut aliis requisitis ex parte Supplicantis revera nitantur, nullatenus Pontificiæ concessionis effectus obtineri valeat. Dum enim falso motivo a Superiore impetratur Privilegium a Legis observantia eximens, vitio subreptionis gratia inquinatur, omnique robore destituitur. Similiter ubi caussa movens cessaverit, simul cessat privilegium, quod non minus illam supponit, & exigit, ut vim suam primo exerat, quam ut deinceps de ejusdem largitate Privilegiatus gaudere valeat. Hinc si nobilitas supponatur in Oratore, & ista deturpata amitteretur, simul etiam abstinere se oporteret a facultate utendi Ara Viatica, quamvis adhuc occasio itineris perseveraret. Quamobrem cum Benedictus XIV. P. ad privilegium, de quo agimus, concedendum illi Presbytero Congregationis Missionis motus esset, non tantum ipsius pietatis testimonio, sed simul ex munere, quo fungitur in Curotrophio Puerorum expositorum, aperte declaravit suam concessionem eousque tantum extendi, *donec Curotrophium supradictum* absolveretur.

II. Perseverantia caussæ motivæ multo magis exigitur ad durationem Privilegii Altaris Portatilis, quod ob infirmitatem concessum fuerit. Certe irrationabilis omnino evaderet gratia, & magna irreverentiæ crimina committerentur erga Dignitatem Sacrosanctæ Eucharisticæ Hostiæ, si nulla gravi caussa movente extra Loca divino tantum cultui deputata Sacrificium perageretur. Quare expresse limitatur facultas ad certum tempus, quo durat infirmitas, ex qua prudenter timeatur grave incommodum omnino secuturum, quoties e proprio cubiculo Infirmus Privilegiatus ad Oratorium Domesticum caussa Sacrificii accedere cogeretur. Etiam in Privilegio concesso piissimæ Principissæ superius recitato restringitur facultas ad illud tempus, in quo *e cubiculo* proprio *ob infirmitatem aliquam egredi* non poterat; *& non alias*: Ita ut prudentissimus Pontifex non permiserit cubicularium celebrationem, quoties Infirmitas fineret accedere ad Oratorium privatum, & approbatum, in quo sane decentius Missa celebratur.

III. Unicum porro tantum Sacrificium quotidie peragendum in privilegio Altaris Portatilis conceditur, sicut expresse in descripta formula apparet. Imo licet nulla expressa fiat limitatio unius Missæ, satis ista restrictio detegitur concessionis fine perpenso, qui eo respicit, ut cum Pius Orator propriis spiritualibus votis in Ecclesia satisfacere nequeat, saltem id alio Loco per exercitium impetrati Indulti consequatur. Profecto nimis excedere videretur, & fine legitima causa, Privilegii amplitudo, si passim pluralitas Missarum in cubiculis celebrari fineretur; cum aliunde rarissime pro singulis diebus

bus etiam in Oratoriis privatis ad duplex Sacrificium licentia extendatur. Evidenter eadem limitatio detegitur, quando Sacerdoti indulgetur hujuscemodi facultas; nam expresse determinatur ad Missam per ipsum faciendam; sicut legitur in Apostolico Diplomate num. 11., & similibus, quæ Missionariis Apostolicis conceduntur. Imo etiam in Ampliori Privilegio Canonicis Ulixipponensibus concesso limitatur Missarum celebratio, sive *per se ipsos*, *SEU per quoscumque Sacerdotes* peragenda. Emicat quidem in isto uberior Pontificiæ concessionis largitas, minime coarctans insignes illos Canonicos, ut Missam *per se ipsos* celebrent; at vero simul disjunctivam particulam *seu* addens; propter quam inferretur, tunc solum alium advocari posse Sacerdotem celebraturum, quando Privilegiatus abstinere se a Sacrificio eligeret.

IV. Circa dies, in quibus licita conceditur in Privilegio sacra oblatio super Aram Viaticam, nullam lego limitationem Festorum; quam non prætermitteret Pontifex, si aliquando gratiæ exercitium suspendi voluisset. Imo aperte ait concedere *unam Missam pro unoquoque die*. Hæc dierum illimitatio opportune a Benignitate Apostolica relinquitur; quoniam finis ipse, propter quem usus Aræ Viaticæ traditur, sæpe exigit, ut etiam in Solemnioribus Diebus exerceatur; ne in tanta Festorum Solemnitate compellantur carere Privilegiati Sacrificio, cui in Ecclesiis assistere non possunt. Imo arbitrarer, quod etsi in triduo majoris hebdomadæ ob generales ecclesiasticas consuetudines a privilegii usu abstinere oporteat; tamen si Feria V. in Cœna Domini Festum Annunciationis M. Virginis, aut ejus Sponsi concurreret, posset exequi Privilegium; cum aliter Præceptum Ecclesiasticum impleri nequiret.

V. Dum vero permittitur Sacrificii oblatio facienda per quemcumque Sacerdotem, nec limitatur ad Sacerdotem Privilegiatum; non videtur mihi liberum qualemcumque Secularem, etiam non approbatum ab Ordinario, aut Regularem repugnante ipsius Superiore advocare. Etenim, quæ ratio Pontificem in privilegiis Missarum intra privata Oratoria agendarum movet ad exigendam Sacerdotis celebrantis approbationem, simul pro privilegiis Aræ Viaticæ urget; secus cum dedecore Sacrificii, & spretu Diœcesani, Sacerdotes quantumvis suspensi ad divinum Opus super Aram Viaticam complendum adhiberi possent; quod asserere turpe est. Quocirca sæpe in Litteris Apostolicis exigitur Sacerdos *idoneus*; imo in privilegiis, quæ caussa infirmitatis conceduntur, expresse supponitur approbatio Sacerdotis celebraturi; & Clemens XII. in privilegio Ulixipponensium Canonicorum requirit Sacerdotes *approbatos Seculares, & Regulares*; eodem modo, *ut prædicitur* in ipsa Constitutione, quæ antea agens de privilegio celebrationis in privatis Oratoriis *eorumdem Canonicorum* in Celebrante Sacerdote Seculari approbationem ab Ordinario, in Regulari licentiam a suo Superiore expostulat. Cæterum arbitror, quod si Sacerdos celebraturus comitaretur Privilegiatum, & alias non esset aut suspensus, aut incapax Sacrificii offerendi, tunc sine speciali approbatione Ordinarii Loci posse ab eodem super Altare Viaticum Missam celebrare; alias nimis molestum foret, imo non raro inutile privilegium evaderet, si ad Loci Ordinarium pro speciali approbatione Celebrantis confugere oporteret. Ut enim Privilegiatus Sacerdos potest per se ipsum privilegio uti absque illa speciali approbatione; ita posset alter Sacerdos itineris comes, qui alias proprii Ordinarii judicio esset *idoneus*.

VI. Exercitium Privilegii Altaris Viatici Itinerantibus concessi speciales habet coarctationes, & in primis respectu Regionis; ita ut ad determina-

tas Provincias, pro quibus iter suscipitur, aut Apostolicæ Ministerium Missionis, limitari soleat. Pene tantum Episcopi gaudent illimitata facultate Altare Viaticum caussa itineris ubique erigendi: Aliis autem pro certis Regnis, ac Ditionibus Indultum limitatur. Hinc in privilegiis recitatis solum ad Regna Portugalliæ, & Algarbiorum, & ad Poloniæ Regnum facultas extenditur. In reliquis vero intra solam Germaniam, Daniam, similesque Regiones choibetur. Limitatur insuper respectu durationis caussæ moventis, de qua supra locuti fuimus. Addimus autem hic, quod Privilegium caussa Itineris, aut Sacræ Missionis concessum ad sui executionem postulat, ut actu iter conficiatur, aut munus Apostolatus exerceatur. Hinc in Loco suæ habitationis, quamvis sit intra fines Provinciæ, ad quam amplitudo Indulti extenditur, Privilegiatus Ara Viatica uti non posset. Similiter Missionarius in designata Regione iter agens ob alios fines, quam caussa prædicationis Indulto non gauderet, quoties ob meram occasionem Apostolici muneris fuisset concessum.

VII. Restringitur adhuc facultas pro Locis, in quibus *Ecclesiarum commoditas* deficit Itineranti. Nam si commode adiri posset Ecclesia, penitus caussa legitima careret Privilegium; & tamquam subreptitium, nulliusque roboris haberetur. Dum vero defuerit Oratorium publicum, tunc rationabiliter Oratori, alioquin digno Apostolica Indulgentia, conceditur beneficium Aræ Viaticæ; ne spirituali consolatione Missarum privetur. Sufficit autem ad solvendum verum Privilegii rigorem, quod accessus ad Ecclesiam sit Itineranti caussa molestiæ, ac incommodi gravis; quia licet distantia Ecclesiæ per unicum, aut duplex miliare sæpe non sufficiat ad dispensationem a præcepto auditionis Missæ; aliquando tamen hujusmodi distantia nimium gravis videtur Itinerantibus, qui non sine magno incommodo ad eandem Ecclesiam possunt accedere; sive quia molestum valde foret ipsis tantam temporis moram insumere; sive aliis plurimis similibus ex caussis, quibus iter agentes non raro sunt obnoxii: Unde ex hac Ecclesiarum distantia redditur Privilegiato opportuna facultas Altaris Viatici, & integre adheretur intentioni Pontificis, qui limitando Indultum ad defectum *Commoditatis Ecclesiarum*, pro hujus valore, tantam Ecclesiæ distantiam exigit, quanta incommodum non leve inferret Viatori, si cogeretur caussa Præcepti Ecclesiastici ad illam properare, ut Sacrificio assisteret. Mihi autem hic omnino verosimile, imo verum apparet, quod ad exercitium Papalis Privilegii non sit necesse, ut futurum incommodum distantis Ecclesiæ sit grave. Etenim vix tunc quidquam tribueret singulare, quantum attinet ad observantiam præcepti auditionis Missæ; cum omnes Viatores ab Ecclesiastica hujusmodi Lege immunes, ac liberi efficiantur, quoties gravis caussa, ac notabilis molestia subeunda foret. Quocirca ut suus Indulti asseratur specialis fructus, & simul finis Pontificis prudenter coarctantis facultatem custodiatur, nec qualecumque incommodum etiamsi leve dispensat pro usu Altaris Viatici Privilegiatum; nec iste vicissim cogitur attendere ad grave incommodum alias futurum, nisi impetrato frueretur privilegio, cum mediocritas incommodi ad ejusdem executionem sufficere videatur. Hæc autem commoditas Ecclesiarum, quantum existimo, non solum considerari debet respectu principaliter Privilegiati, quam etiam respectu aliorum Comitum itineris, si videlicet isti subsint curæ, ac regiminis illius; & aliunde incommodum tales Comites afficiens redundaret in eundem Privilegiatum, quoties ad Ecclesiam aliquantulum distantem tunc properare propter Sacrificium compelleretur.

VIII. Ubi vero commoditas vicina-

narum Ecclesiarum adesset, nullatenus Privilegiatus frui poterit Indulto, nisi urgente *casu necessitatis tantum*, uti expresse in Papali Diplomate cavetur. Profecto nimis immoderata appareret facultas, si stante commoditate satisfaciendi tum præcepto Ecclesiastico, cum propriæ spirituali consolationi, quin extra Locum Divinis solum cultibus dedicatum, ac proinde magis idoneum, & decorum Sacratissimæ Victimæ, Missas facere oporteret. Ista est prærogativa tantummodo reservata Episcopis iter agentibus, quibus non obstante commoditate vicinæ Ecclesiæ sæpius non modicam ipsis inferret molestiam, ad eandem accedere; maxime si vellent per se ipsos Sacrificium offerre. Quanta vero requiratur necessitas, ut tuto Privilegium Apostolicum exerceri valeat, satis intelligitur ex modo, quo limitationem hujusmodi verba Pontificum absolutam, ac propterea veram, ac rigorosam necessitatem indicantia exprimunt. Eo magis rigor ejusdem necessitatis apparet, ex addita particula *tantum*, qua clarius declaratur strictissimo sensu intelligenda, ac exponenda necessitas, quam Romanus Pontifex exposcit. Nulla autem determinate necessitas ab Indulto exprimitur; atque ideo Privilegiatus libere poterit illo gaudere, undecunque necessaria caussa ipsum prohibens ad Ecclesiam etsi vicinam accedere exoriatur. Quare si tempore itineris infirmetur, tunc sane morbi necessitas, quæ aliis necessitatibus non cedit, Apostolici Privilegii exercitium licitum præbebit. Expositæ conditiones in Pontificiis Indultis etiam tempore Pauli V. inserebantur; quales legi in Par. 2. Bullar. Carmelitar. pag. 380., ubi recitatur Indultum concessum Adamo Visityki Anno 1620. Aræ Viaticæ, *ubi Ecclesiarum commoditas non fuerit*, & *in casu necessitatis tantum*.

IX. Quarta limitatio a Pontifice rectissime expressa in Privilegiis Itinerantium ad Loca ipsa, in quibus peragendum erit super Aram Viaticam Sacrificium respicit. Quare Indultum jubet Missas celebrari *in Locis ad id*, idest ad Sacrificium *congruis*, *atque decentibus*; ne videlicet propter fœditatem, & indecentiam Loci gravis in majestatem, ac dignitatem Eucharisticæ Hostiæ injuria, atque irreverentiæ redundet. Quamobrem maxime commendandi sunt Majores nostri, qui ut religiosius consulerent decori Sacrorum Mysteriorum, portatiles secum etiam deferebant Ecclesias. Hanc reverentiam erga Sanctissimum Sacramentum æmulantur adhuc aliqui optimi Viri, ac præcipue Episcopi, sollicite curantes, cum sine gravi incommodo fieri potest, portatile quoddam in cubiculo aptari Oratorium decentibus stromatibus effictum, in quo Altare gestatorium ad Rem Divinam faciendam collocetur. Semper ab Itinerantibus tanta cautela, & reverentia exhiberi nequit: Verum semper æquum est, ut Locus, in quo Sacrificium peragitur, sit decens, atque honestus. An vero synonima sint duo illa vocabula ab Indulto usurpata *congruis*, & *decentibus* forte quæretur? Ego quidem nonnullam diversitatem considerari a Pontifice in illis vocibus puto, quamvis a Linguæ Latinæ peritis *congruum* pro conveniente, ac *decente* usurpetur. Cum enim videam in Facultatibus, quæ a R. Pontifice per Congregationem S. Officii concedi solent Missionariis *de Propaganda Fide*, reticeri Tò *congruis*, & solum adhiberi Tò *decentibus*; ideo arbitror congruitatem ad Locum ipsum, sive *ad situm* secundum se consideratum respicere; decentiam vero ad qualitates Loci referri. Revera non omnis Locus decens, ornatus, atque honeste compositus, simul ad Missarum celebrationem congruus judicatur. Hinc licet in Navi locus aliquis decenter præparatus fuerit, non tamen Divino Sacrificio propter inconstantiam, atque Loci mobilitatem congruus est, atque opportunus.

Igi-

X. Igitur Locorum congruitas postulabit securitatem, atque aptitudinem illorum, ut tuto, ac commode, & sine ullo periculo prophanationis Divinorum Mysteriorum Sacrificium offerri possit. Hac de caussa consequitur ex mera concessione Altaris Viatici non licere *sub dio* Missas peragi, cm sæpe periculis, atque incommodis plurimis irreverentiæ exponeretur Sacra Hostia, si passim sub aperto cœlo Sacrificium permitteretur. Solis Apostolicis Ministris in Regionibus inimicorum Christianæ Fidei, & Capellanis Exercituum permittitur ab Apostolica Sede *sub dio* Sacris operari; idque expresse in Indulto proponitur, ut quod singularitatem privilegii indicat, etiam aperte, sicut æquum est, indulgeatur. Quare in formula Privilegii Missionariis, & Majoribus Capellanis prædictis traditi dicitur eos celebrare posse *quocunque Loco decenti ETIAM SUB DIO sub terra ... si aliter celebrari non possit*. Ad eandem congruitatem Loci pertinere non dubito Domum ipsam, in qua Sacrificium perficitur; nam si ob Infideles, aut Hæreticos in illa habitantes timeatur futurum aliquod incommodum, aut irreverentiæ genus, tunc ab usu Privilegii abstinere oporteret. Nam licet aliis ex caussis prohibeamur præsentibus Hæreticis, Excommunicatis, & Gentilibus Missas facere; nisi specialiter ab Apostolica Sede etiam in hoc fuerit dispensatum, sicut pro aliquibus Missionariis, & Capellanis nuper indicatis dispensare solet; simul tamen ex ipsa congruitate Loci coram illis, & in ipsorum Domibus Sacrificii oblatio vetita intelligeretur.

XI. De Loci decentia non est opus plura dicere, cum satis indicaverim Cap. 12. num. 11. valde expedire inspectis consuetudinibus optime nunc diligentius custoditis, ne facile in cubiculis, in quibus aliquis dormire solet, Missæ a Privilegiatis fiant. Quia vero hujusmodi disciplina in consuetis Altaris Portatilis Privilegiorum Itinerantibus concessorum formulis retinenda absolute non præcipitur; propterea, nisi alia obstiterint indecentiæ signa, etiam in illis cubiculis aliquando Sacrificium celebrari posset. Propter eandem decentiam dubio procul Sacrificium in communibus, vilibusque Hospitiis, atque tabernis expleri nequit; quoniam indecorum valde est, ut in deformi, ac ab omnibus etiam abjectissimis vectoribus frequentato diversorio Sacra Dona immolentur. Demum nemo non videt ad decentiam pertinere quoque Locum immediatum, sive Mensam, super quam collocatur Ara Viatica; ne videlicet immunda, aut vilibus sit deputata usibus. Hæc porro Mensa tantam longitudinem, ac latitudinem habere debet, quantum ad tuto Sacrum Lapidem regendum, ad Missale collocandum, & ad rectam, decentemque Sacrificii celebrationem requiritur.

XII. Multo autem majora exiguntur pro congruitate, & decentia Loci in Privilegiis, quæ aliquibus Viris, aut Mulieribus Nobilibus propter infirmitatem egredi e proprio cubiculo non valentium R. Pontifex nonnumquam concedit. Enimvero aperte prohibetur Missarum celebratio in ipso cubiculo ægrotantis; ut hinc decori Divini Sacrificii magis consulatur; quod solum *in aliqua mansione ejusdem cubiculo vicina* faciendum permittitur. Hæc porro *mansio* juxta Apostolici Indulti præscriptum debet *decenter ornata, & ab omnibus domesticis usibus libera*. Quid autem hæc verba præseferant, late expendimus de Orator. Domestic. Cap. 23. n. 18., dum similes conditiones iisdem phrasibus præfixas in Privilegio Missarum intra Oratoria celebrandarum exposuerimus. Non est autem necesse, ut ejusdem Mansionis structura, ac amplitudo correspondeat formæ, atque latitudini, quam Oratoriis Domesticis congruere Cap. 23. cit. num. 3. diximus: Nam vocabulum *Mansionis* etiam

etiam parvo cubiculo convenit. Quamobrem sufficere poterit Nobili Infirmo habenti privilegium Altaris Portatilis, vicina Mansio quantumvis angusta; capax tamen continere decentem Mensam, in qua consecratus Lapis collocetur; & tantum Loci spatium Sacerdoti celebraturo, & Ministro inservienti relinquens, quantum ad rite, & commode peragenda Divina Mysteria requiritur. Quia vero nullus censetur assistere Sacrificio, nisi considerata Loci ratione moraliter sit præsens Sacerdoti celebranti; propterea ut hujusmodi moralem præsentiam habeat Infirmus, Pontifex in in suo Privilegio supponit, ac supponendo exigit aliquam fenestram, seu cancellos, ex quibus cubiculum Infirmi cum Mansione electa ad Sacrificium immediate communicet. Revera sola vicinitas cubiculorum non reddit moraliter præsentes eos, qui seorsim in illis extiterint; nisi facta communicatione Mansionum istarum auferatur impedimentum simultaneæ præsentiæ, quod ex intermedio cubiculo dividente sumitur. Hinc Scriptores vere affirmant nullatenus Ecclesiastico Præcepto de Missa audienda eos satisfacere, qui post Ecclesiæ parietem illi assisterent; nisi tamen ob multitudinem Populi ab ingressu, aut saltem ab accessu ad ejusdem januam prohiberetur. Juvat etiam præcepta fenestræ, aut cancellorum aperitio Infirmi pietatem; quoniam hac ratione non solum audire, verum etiam Sacerdotem celebrantem videre; atque ita ferventius ad pietatis officia excitari poterit. Similem modum consulendi Infirmorum spirituali consolationi Paulus V. in Privilegio descripto de Orat. Domest. cap. 19. num 9. poposcerat.

XIII. Quamvis autem isthæc omnia præcipiat R. Pontifex, ut *quanta majori fieri poterit reverentia*, Sacrificium pro Nobili Infirmo celebretur, non tamen Ordinarii approbationem, aut visitationem postulat, priusquam in vicina Mansione Pivilegium executioni tradatur. Valde quippe dispar est ratio Oratorii Domestici, quo ex Apostolico Indulto facultas Missarum celebrandarum diu perseverat, ab ea Mansione, quæ solum durante gravi alicujus infirmitate impediente egressum a cubiculo ad executionem alterius privilegii deservire licite potest. Sicut enim decori, ac decentiæ Oratoriorum consulero oportebat prævia Ordinarii approbatione; ita superfluum pene Romano Pontifici hactenus apparet ejusdem visitationem requirere pro eo Loco, in quo paucis forte diebus Missarum Divina Mysteria celebrantur. Alia etiam ex caussa mihi videtur prætermissa ista approbatio; ne videlicet duplex Oratorium in eadem domo simul eodem Privilegiato approbari videretur: Maxime cum aliunde nulla prudens dubitatio esse possit, quin Nobilissimi Infirmi privilegiati singularitate gratiæ Apostolicæ prædi ti omnem curam adhibeant, ut præscripti limites in Pontificio Indulto diligentissime observentur, quibus reverentiæ Divini Sacrificii prospicitur. Semel præmissa hac disparitate inter Locum pro Missis domesticis forme quotidianis approbandum ab Ordinario; & Locum, in quo intra modicum tempus, paucosque forte dies absque illius approbatione Missæ peragi permittuntur, nemo jam dicere poterit magis nunc ex similibus Indultis Altaris Viatici pro Infirmis relaxatum esse rigorem Ecclesiasticæ Disciplinæ, quam foret etiam paullo ante Decretum Sessionis XXII. Concilii Tridentini, cum videlicet Paulus IV. tribus annis ante idem Decretum Altare Viaticum ad Missas celebrandas in Loco non approbato ab Ordinariis, aut ipsorum Vicariis erigere prohibuerit. Enimvero Sanctissima Constitutio Pauli IV. non jam respiciebat ad Privilegia Apostolica, quæ pro Nobilissimis Infirmis impotentibus e proprio cubiculo exire concessa fuerunt; sed ad alia multa privilegia, quæ a RR. Pontificibus

No-

Nobilibus, *& Graduatis* tradita pro domestica Missarum celebratione, iis sepæ abutebantur, cum in communibus cubiculis, & Locis indecentibus Sacrificium passim celebraretur.

XIV. Hic plane est scopus Constitutionis, quæ nuper ex Regestis Archivi Vaticani eruta in recentissima Editione Bullarii Romani Anni 1745. Tomo IV. Parte I. pag. 359. edita fuit, quamque hiç saltem recitare non negligimus; cum nobis ignota esset, dum opus de Oratoriis Domesticis prælo subjiciebatur, in quo forte melius inseri debuisset.

PAULUS PP. IV.

Ad futuram rei memoriam.

Æqua Rom. Pontificis provisio in concedendis gratiis debet dirigi affectu, quo illis, quibus concessæ fuerint, ita solatio perveniant, ut aliis per hoc scandali materia non præstetur. Nuper siquidem Nobis innotuit, quod cum Christifidelibus præsertim Nobilibus, vel Graduatis a Sede Apostolica indulgeri soleat, ut liceat eis habere Altare Portatile cum debitis reverentia, & honore; super quo in Locis ad hoc congruentibus, & honestis possint per se ipsos, si Presbyteri existant, aut per proprium, vel alium Sacerdotem idoneum Missam celebrare, seu celebrari facere, sæpius contingit, ut ipsi Christifideles Missam eandem in Loco minus congruenti, ac honesto celebrent, aut celebrari faciant cum modica Ministerii Altaris, & qui in eo immolatur, D. N. J. C. reverentia, ac maximo aliorum Christifidelium id videntium, aut audientium scandalo. Quamobrem inconvenientibus hujusmodi occurrere, & neminem sibi concesso Indulto frustrari volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ Potestatis plenitudine eum solum quo ad hoc congruentem, & honestum Locum censeri volumus, qui arbitrio Ordinarii Loci, seu ejus Vicarii in Spiritualibus generali pro congruenti, & honesto habitus, & reputatus fuerit. Omnibus, & singulis utriusque Sexus Personis simile Indultum habentibus cujuscumque Status, Gradus, Ordinis, Conditionis, Dignitatis, Nobilitatis, & Præeminentiæ existant, in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub excommunicationis pœna districtius inhibentes, ne prætextu cujusvis Indulti eis a dicta Sede hactenus concessi, aut in posterum concedendi in aliquo loco, qui arbitrio Ordinarii, seu Vicarii prædicti pro congruenti, & honesto habitus, & reputatus non fuerit celebrare, aut celebrari facere non præsumant. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac Indultis prædictis contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 9. Maii 1559. Pontific. Nostri Anno IV.

XV. Expositis breviter iis, quæ ad Locum Sacrificii celebrandi super Aram Portatilem pertinent, aliqua dicenda sunt de præsentia principaliter Privilegiati in Privilegio Altaris Viatici, quæ expresse a R. Pontifice requiritur; quamque in altero Privilegio pro Infirmis supponit. Sufficit autem, ut cum duo fuerint principaliter Privilegiati, & ad eos æqualiter Apostolicum Breve directum, quod alter ipsorum præsens sit: Hinc de illorum singulis in Brevi aperte dicitur; *quilibet vestrum possit, & valeat.* Quantum porro attinet ad alios adstantes manifesto constat, eos nullatenus Ecclesiastico Præcepto auditionis Missæ satisfacere, nisi expresse ad illos Privilegii communicatio extendatur. Pro Comitibus Itinerantis Privilegiati opportune consulit benignitas R. Pontificis; ac quemadmodum in Familiares, ac Hospites extenditur communicatio Indulti pro Missarum celebratione in Oratoriis privatis; ita ad Comites viæ participationem alterius Indulti pro usu Aræ Viaticæ dilatat. Hæc enim ipsa dilatatio gratiæ in solamen, ac commodum Privilegiati refertur; cui profecto sæpe molestum foret, si Comites illi propter Sacrificium ad remotas Ecclesias accedere cogerentur.

XVI. Cæ-

XV. Cæteri autem Fideles, quamvis assisterent Sacrificio, non tamen præcepto satisfacerent. Hujusmodi amplitudinem favoris rarissime extendit R. Pontifex; nisi ob dignitatem singularem, aliaque multa merita Privilegiatorum inclinetur prudenter ipsius animus ad amplificationem gratiæ in omnes Adstantes, ut ex hac largitate Beneficii argumenta majora dignitatis, ac meritorum Privilegiati patescant. Hac prærogativa insignitur Privilegium Episcoporum, & aliud Privilegium supra recitatum Cap. 14. num. 8., quamvis etiam in hoc nonnullam limitationem adverterim, nempe *ad habitatores illarum Partium*, in quibus Canonici, Privilegiati super Altare Viaticum, vel per se, vel per alios Sacerdotes Sacrificium obtulerint.

XVII. Exigit porro expresse Pontifex, ut *debito cum honore, & reverentia teneatur* Altare Viaticum; quoniam id postulat ipsius consecratio. Hinc diligenter in itineribus est transferendum, & caute custodiri debet; atque in munda capsula collocari expediret, ut ita ab omnibus prophanationum periculis immune foret. Nihil porro hoc loco dicam de necessitate aliarum rerum, quæ juxta Sacros Ritus in omni Sacrificii oblatione sunt necessariæ, vestes videlicet, vasaque sacra; tres mappulæ mundæ, & alia omnia, a quibus per concessionem usus Aræ Viaticæ nemo dispensatur. Unice enim Privilegium extendit facultatem Missarum ad omnem Locum, & vice integri Altaris mobilem parvum consecratum Lapidem adhibere permittit. Jam vero nihil aliud ad expositionem Privilegiorum Altaris Portatilis addimus; cum multa ad id pertinentia in præcedenti Tractatione *de Oratoriis Domesticis*, accuratiori, qua potuimus, methodo afferre studuerimus; a quibus proinde modo abstinendum duximus, ne inutili repetitione rerum præsentis Opellæ molem adaugeremus.

XVIII. Impono tandem optatum finem commemorando egregium morem eo tempore constantissime retentum, quo vacante Apostolica Sede, & in Conclavi commorantibus Eminentiss. Cardinalibus, a Clero in porticu Palatii Vaticani, qui loco Conclavis proxime subjacent, super Altare Portatile bene expansis Aulæis Divina Mysteria quotidie solemniter celebrantur, enixe invocando Sancti Spiritus lumen, afflatumque, *ut ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorundem Cardinalium Corda in eligendo concordia, quod provisio celer concors, & utilis, prout Animarum salus exigit, & tutius requirit Orbis utilitas, ex ipsorum unanimitate sequatur*. Ita loquebatur Gregorius P. X. Constit. edita in Concilio Lugdunensi II. §. 2. Anno 1275., cum omnes Fideles ad humiles preces fundendas pro Supremi Pontificis electione hortabatur. Quando cœperit consuetudo cantandi Missam extra Conclave mihi adhuc ignotum est: Verum jam ante tempora Concilii Tridentini illa vigebat; cum ejusdem mentio fiat in Constitutionibus Cantorum Majoris Sacrarii Pontificii. Harum Constitutionum vetera scripta temporibus Clementis VII. *Roma capta, & in direptionem impiis data fuere igne absumpta, & Musicorum Majoris Sacrarii Leges periere. Quæ igitur vel memoriæ retentæ sunt, vel etiam innovandæ sunt visæ, Pauli III. Pont. Max. jussu, curaque, R. D. Ludovici Assisiensis Episcopi dictæ Capellæ Cantorum Magistri instauratæ, innovatæ, stabilitæ, in perpetuam memoriam editæ hujusmodi sunt*. Hæc verba Codici præmittuntur. En vero clarum monumentum consuetudinis Missæ quotidianæ prope Conclave celebratæ promptum ex earumdem ConstitutionumCapite 35., quod hunc titulum præfert: *Modus servandus Cardinalibus in Conclavi existentibus*; & ista subdit: *Clauso Conclavi quotidie cantatur Missa de Spiritu Sancto usque ad creationem novi Pontificis in loco, & hora per Magi-*

strum Domus Sacri Palatii deputandis; & qui non interfuerit, quotidie in die punctabitur, pro ut in Ordinario Officio dictæ Capellæ consuetum est punctarii; & in hujusmodi Officio non admittuntur excusationes, infirmitatis dumtaxat excepta; & præfatus Magister Domus Sacri Palatii tenetur quotidie dare Cantoribus prandium in Tinello Majori usque ad creationem novi Pontificis ratione familiaritatis. Antiquius hactenus reperire non potui testimonium. Imo Marcellus Corcyrensis, qui sub Leone X. Sacrarum Ceremoniarum Libros Augustini Patricii *sub suo nomine evulgavit*, ut inquit Paris. de Crassis in Diario, licet de Conclavi late loquatur Lib. I. cap. 2., nihil tamen de consuetudine Missam quotidie cantandi extra fines Clausuræ inseruit; sed solum commemorat Capellam, seu Sacellum, quod *pro Re Divina* intra Conclave esse debet. Ejusdem Capellæ Conclavis meminit Petrus Amelius Episcopus Senogalliensis in suo Ceremoniali cap. 149. edito a Mabillonio T. 2. Musæi Ordine XV., ubi etiam ait: *in hac Capella omni die Cardinales Missam debent audire omnes insimul, non tamen cantando, sed basse*. Verum de Missa cantata super Altare Portatile extra, & prope Conclave ne verbum quidem facit; & solum monet, quod *si non sit Capella, quæ Conclave contingat, fiat infra Conclave in aliquo angulo, vel pro Conclavi unum Altare Portatile, & inibi audiant omni die* Cardinales *Missam*. His terminum imponimus Opusculo humiles gratias agentes DOMINO JESU CHRISTO, *quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: Ipsi gloria in Sæcula*.

JOAN-

JOANNIS BAPTISTÆ GATTICO

CANONICI REGULARIS CONGREGATIONIS LATERANENSIS

EPISTOLA AD AMICUM APOLOGETICA,

IN QUA DEFENDITUR CAPITULUM XXIX.

DE VETITA ADMINISTRATIONE

SACRAMENTI EUCHARISTIÆ

IN ORATORIIS PRIVATÆ DOMUS,

OPERIS INSCRIPTI

DE ORATORIIS DOMESTICIS ETC.

ADDITUR EPISTOLA ENCYCLICA NUPER EDITA REGNANTIS FELICITER PONTIFICIS MAXIMI.

BENEDICTI XIV.

PER QUAM TOTA HÆC CONTROVERSIA FINITA EST.

LO STAMPATORE DI BERGAMO, A CHI LEGGE.

AVendo il Reverendiss. Padre Abate Gattico di Novara, Canonico Regolare Lateranense, composta una sua Opera nella materia singolare, *de Oratoriis Privatis*, meritevole di stima per la Dottrina, Erudizione, e Pietà, già stampata in Roma nell' anno 1746., con due Dedicatorie, l'una a Gesù Cristo, l'altra al Santissimo di Lui Vicario nella Cattolica Chiesa, il Regnante Sommo Pontefice BENEDETTO XIV: ed essendosi nel Capitolo XXIX. della stessa Opera dimostrato, non essere lecito amministrare ne' privati Oratorii la Venerabile Eucaristia, con indipendenza dagli Ordinarii; un Anonimo, (noto per le sue moderne Opinioni: *mortaliter peccat Sacerdos, non administrans in Missa Eucharistiam digne petenti &c. = Non est Potestas in Ecclesia quæ possit probibere administrationem Eucharistiæ in Missa &c.*) ha voluto impugnare questo Punto, col sostenere, che la detta Amministrazione sia lecita anche ne' privati Oratorii senz' altro, in un Libello, che ha il titolo: *Nuove Osservazioni sopra il Decreto..... per la Comunione da farsi nella Messa*. Il Padre Abate perciò si è stimato in dovere di rispondere con una Apologia nel suo solito uniforme Latino stile, a disinganno di chi potrebbe forse rimanere sorpreso dalle contrarie Apparenze. E perchè hanno l'Onore i miei Torchj di dare questa Apologia alla pubblica luce, non devo ommettere di rendere i Leggitori consapevoli, qualmente si sono tralasciate le degne Ap-

pro-

provazioni , ideate da' Perſonaggi nella Letteraria Repubblica Illuſtri in commendazione dell' Apologetico Scritto; a cagione di eſſere novamente emanata la Pontificia ſentenza, tutta favorevole al ſentimento del Padre Abate, che a notizia comune ſarà aggiunta quì in fine; e non v' ha biſogno di Approvazioni dopo un Dogma, che eſce dal Vaticano. Ma può tuttavia oſſervarſi, come dal Reverendiſſimo Padre ſianſi fortemente ribattute le Oppoſizioni dell' Anonimo, e ſormontati con ammirevole modeſtia i di Lui motteggi.

AMICE

AMICE CARISSIME

POST acceptas litteras tuas mense Aprili scriptas tuæ erga me sinceræ dilectionis testes, quibus monueras ad manus tuas pervenisse Libellum sub hoc titulo; *Nuove osservazioni sopra il Decreto della Sagra Congregazione de' Riti emanato a' 2. di Settembre 1741. in favore del pubblico Diritto, e dello spezial valore dell' Eucaristica Comunion de' Fedeli fatta nella Santa Messa colle Particole consecrate in quella &c. in Lucca presso Leonardo Venturini con Licenza, e Privilegio*: & in eo acerrime frequentibus scommatum aculeis refelli a pag. 40. usque ad pag. 81. Capitulum XXIX. *de vetita administratione Sacramenti Eucharistiæ in Oratoriis privatæ Domus*, Operis *de Orator. Domestic.*, quid ego rescripserim optime meminisse poteris, Amice Carissime. Ut enim animi tui demulcerem dolorem, quo angebaris ob eum, quem mihi inde futurum verebaris, cum observationes illas legissem, testimonio bonæ conscientiæ acquiescendum respondi, nec suspicandum propterea vigilantes Episcopos suas ipsorum expressas prohibitiones esse retractaturos, aut passuros in posterum, ut in privatarum ædium Oratoriis Sacramentum Eucharistiæ, ipsis inconsultis, eorumque licentia non impetrata, iis Adstantibus traderetur, qui peculiari privilegio Apostolicæ Sedis donati minime essent. Addidi insuper eo me consilio, cum hanc in Capitulo 29. quæstionem expendere cæpi, fuisse adductum, non ut in controversiam antea excitatam dedita opera ipse me conjicerem, quam potius consopitam judicaveram, sed ut suscepti Operis partes explerem, eaque fere omnia singillatim exponerem, quæ in Oratoriis privatarum domorum fieri tuto possent; dumque in Oratoriis ipsis e Sacra Communione adstantes illos, quibus nulla esset ab Ordinariis locorum facta facultas, excludendos esse putavi, ne vel minimum quidem recessisse me a receptissima Romanæ Urbis consuetudine, quæ quum Pontificis Maximi Sedes præcipua sit, ejus quoque exemplum in expositione privilegii Apostolici circa domesticam ac privatam Missæ celebrationem, utpote cæteris omnibus religiose sequendum, amplectendumque haud dubie proponi potuisse censebam; deque toto illo censurarum, & objurgationum genere quo me perstringit, id demum scripsi, non ejus esse ponderis, quæ æquis veritatis æstimatoribus fucum facere queant, a prudentibus despici, a Christianis hominibus ac multo magis a Sacerdotibus, iis cum primis qui perfectionis Evangelicæ documenta exequi sunt professi, æquo animo tolerari.

II. Hæc postquam tibi, Vir optime, scripsissem, neque hic, neque Lucæ inventus fuit Libellus, quem incunte tantum hoc mense Insuber quidam mihi facie penitus ignotus, pro ea, qua a natura ipsa institutus est, singulari humanitate, ultro ad me mittere voluit. Quos vero sensus, quos affectus in animo meo illius Partem II.,

tem II., in qua Capitulum 29. angusto cribro excussum fuit, excitasse putas? Verecundiæ, an pœnitudinis, amaritudinis, an iracundiæ? Horum nullus opitulante Deo tranquillitatem turbavit, nullus abrepsit, immo quod æquum erat ad debitas gratias Deo reddendas me converti, cum cernerem post severam trutinam nihil inventum esse in illo Capitulo, quod aut falsum, aut merito culpabile videatur, si mea omnia reddantur verba, & suis locis, quibus fuerunt collocata, iterum aptentur. Facile est id ipsum advertere una tantum, eaque nuda illius Capituli lectione, quod breve est, & absque ulla verborum perplexitate contestum, multoque tibi facilius, qui nullo partium affectu traheris, & doctrina valde excellis. Verum pro tua humanitate patienter audi, quæ ad abstergendas maculas eidem affictas selegi.

III. Voces in primis illæ *Sacramentalis Communio*, *Perceptio Sacramenti*, *Dispensatio Eucharistiæ*, *Sacramentum Eucharistiæ*, *Distributio Eucharistiæ*, *Dispensatio Eucharistici Sacramenti*, *Communio Eucharistica*, *Dispensatio Cibi Sacri*, *dispensanda Fidelibus Cœlestis alimonia*, *Eucharistiæ sumptio*, *ad Sacram Mensam accessus*, quibus nuncupo Sacrosanctam Communionem & Eucharistiam, quæ in Missa Fidelibus datur; veluti nimis parce in querelam vocantur (1). At parcæ hæ voces, quæ ubique inveniuntur in Conciliis, in Patribus, in Sacramentariis, in Theologorum libris, atque in illis testimoniis, quæ in Libro Observationum ab Anonymo recitantur, aut indicantur? Etiam in Epistola Benedicti XIV. die 13. Novembris 1742. ad Italiæ Præsules scripta ad sedandas controversias exortas circa dispensationem Eucharistiæ plures ex supradictis vocibus adhibentur, nec semper idem vocabulum ad Communionem Eucharisticam, quæ in Missa distribuitur, significandam usurpatur; quod profecto non ad molestam affectationem, sicut mihi opponitur, Pontifici Doctissimo imputabitur; quin potius factum id sapienter existimabunt omnes, ne iisdem vocibus idem semper exprimeretur; neve tam magni hujus Sacramenti nomina longo Patrum usu, & antiquitate consecrata, sicubi postulaverit Oratio, parvi quodammodo pendere, & negligere videremur. Sacrificium absolute (2) numquam ego appellavi Communionem ipsam, quam nusquam in litteris Pontificiis absolute Sacrificium nuncupari reperi, sed *participationem Sacrificii*, a qua appellatione tantum abest me abhorruisse, quemadmodum mihi tribuit Anonymus §. 16., ut eam primo, ac præ cæteris clarissime usurpaverim, cum n. 2. dixi, *ut qui præsentes fuerint Sacrificio non solum spirituali affectu, verum etiam ipsa perceptione Eucharistiæ uberiorem de Sacrificio fructum participent*.

IV. Verba hæc deprompsi ex verbis Tridentini Concilii sess. 25. cap. 6. quæ in laudatis litteris §. 3. SS. Pontifex iteravit; *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis Fideles adstantes non solum Spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione Communicarent, quo ad eos hujus Sanctissimi Sacrificii fructus uberior proveniret*. Hinc Amice æquissime judicare poteris, qua veri-

(1) En verba Anonymi pag. 40. *Passiamo all'Autor di un altra recente Opera stampata sopra gli Oratorj Domestici ...... Increscerà or certamente a lui pure la stucchevole sua affettazione di nominar sempre la Sagrosanta Communion nella Messa con questi scarsi vocaboli*: Sacramentalis Communio &c.

(2) *E il Sacrifizio? e la partecipazione del Sacrifizio? e l'offerire e consumar col Sacerdote lo stesso comun Sacrifizio? O questo non mai, nè anche in portare il Sagrosanto Concilio di Trento, di cui hà voluto pur cambiar le parole, e guastare il senso, con dire, non*: Quo ad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret, *ma*: Ad abundatiorem fructum participandum pretiosissimo ac suavissimo Sacramento.

verisimilitudine Auctor Observ. §.16. suspicari possit me mutare, imo corrumpere voluisse sensum horum verborum Concilii: *quo ad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret*. Qua apologia utar repellendo accusationem, quæ Virum Orthodoxum cæteris gravius vulnerat, nisi te rogando, ut oculos ad verba mea convertas, & excusando accusatorem, qui ut vitium mutationis, & corruptionis obtruderet, verba mea selegit *ad abundantiorem fructum participandum pretiosissimo, ac suavissimo Sacramento*, quæ non jam protuli num. 2. Concilii Tridentini Capitulum VI. indicans, sed postquam litterarum Benedictus XIV. meminissem. Cum enim laudassem veterem disciplinam, institutionem Cœnæ Dominicæ, Tridentinum Concilium, & litteras ejusdem Pont. Max. declarantis obnoxios esse increpationi illos Sacerdotes, qui Eucharistiam Fidelibus Missæ adstantibus, illamque petentibus denegarent, quæ omnia, ut antea existimaverant, ita nunc adarbitror cardines esse, quibus argumenta illicitæ denegationis Eucharistiæ Fidelibus post Communionem Celebrantis colligantur, vel ad quos cœtera revocantur, quæ adversa viderentur inferius in eodem meo Capitulo statuendis; cum inquam hæc commemorassem, statim subjunxi. *Hæc quippe omnia suadere videntur non tantum licitam, sed penitus debitam Communionem illis, qui cum assistunt Missæ privatæ in Oratorio privatæ domus ad abundantiorem fructum participandum pretiosissimo, ac suavissimo Sacramento saturari optant*. Hinc vides verba hæc, non tanquam e Concilio Tridentino peculiariter excerpta, me protulisse, sed illud etiam intelligis Vir docte haudquaquam verbis meis verba Concilii Tridentini corrumpi, aut permutatione sensus mutari; nam abundantior fructus participatus ex Sacramento Eucharistico in Missa, cujus expresse in verbis meis fit mentio, ipse idem fructus uberior est Sacrificii, qui ad Communicantes Sacramenti perceptione provenit.

V. Interim tu judica, an de Catholico Viro suspicari jure debeat magis illum terreri *falsis larvis* (3) cujuslibet privati Scriptoris, quam inefficacissimis Concilii Tridentini obtestationibus, notisque confidere: Ego enim neque judicabo de P. Merato, quod in Gavan: tom. 1. par. 2. tit. 10. n.30. falsas larvas Lectoribus opposuerit; de me tantum repetam, quod in proemio Operis num. 10. dixi: *Quia vero non partibus studere, sed veritati aperte adhærere opus est, sic alienis Scriptorum placitis adhæsi, ut simul amarem nullius abripi opinamentis, si tutioribus, ac certioribus motus argumentis in contrariam sententiam descendere juberer*.

VI. Vitiatas a me fuisse Benedictus XIV. litteras pervulgatissimas asserit Anonymus, ejusque reprehensionem non recusarem, si tantum de vitio inconditi sermonis mei, quo easdem compendio perstrinxi, loqueretur; cum elegantiam Pontificii eloquii imbecillitas mea æmulari nequeat. Sermonis leporem a meis scriptis abesse noveram propriæ imperitiæ conscius, eamque fassus fueram proemio Operis num.8. ac propterea etiam de ista in fine proemii a Lectoribus veniam exoraveram, quam sane mihi a Benevolis concedendam pollicebar. Ast in primis redarguor, (4) quia

* *

Nnn ver-

(3) *Avrà egli forse in ciò avuto più paura delle false larve del P. Merati, che fiducia ne' sì valevoli scongiuri del Tridentino Concilio*.

(4) *Figurisi poi ognuno, se avrà voluto trattar meglio la Lettera Appostolica* Certiores effecti, *sì sconciamente da lui riportata, e poi sigillata ciò non ostante con questo bell'episonema: Ista est summa Literarum Bened. PP. XIV. Vi baratta già egli sempre quel* Consortium ejusdem Sacrificii *in una mera* Sacramenti perceptionem; *e vi scancella ancor finalmente l'obbligo degli amministratori di quello, e la colpa de' mancanti a tal obbligo, e la corezion grave della Chiesa intimata a cotai mancanti*.

verba Pontificis *consortium ejusdem Sacrificii* in hæc mutaverim *Sacramenti perceptionem*. Mirum me in eo redargui, in quo sensum illorum verborum exponi censeo. Profecto Sacramenti perceptio *intra Missarum actionem*, sive *post sumptionem calicis*, quam in compendio litterarum non semel expressi, idem etiam in Litteris Pontificiis significat, quod *consortium ejusdem Sacrificii*. Quid enim verbis istis exprimitur, quod verbis participationem Sacrificii manifestantibus, & a me quoque superius adhibitis non exprimatur? Ego equidem verba ista *Consortium Sacrificii*, & *participationem Sacrificii*, quibus Pontifex §. 3. suarum litterarum designat, partem victimæ a Sacerdote oblatæ, quæ in Missa Fidelibus sumenda traditur, inter se non possum discernere; nec ipse Pontifex inter se distinxit. Enim vero cum prius hæc dixisset; „ & quamvis de eodem Sacrificio participent præter eos, quibus a Sacerdote celebrante tribuitur in ipsa Missa portio victimæ a se oblatæ, ii etiam quibus Sacerdos Eucharistiam reservari solitam ministrat; non tamen idcirco aut vetuit unquam, aut modo vetat satisfieri ab ipso Sacerdote pietati, & justæ eorum petitioni, qui Missæ adstantes ad consortium admitti postulant ejusdem Sacrificii, quod & ipsi pariter offerunt ea ratione, quæ ipsos decere potest, imo probat atque cupit, ne id omittatur „: Cum hæc præmisisset, statim vocem participationis iterum adhibet subdens: *eosque Sacerdotes increparet, quorum culpa, & negligentia Fidelibus participatio illa denegaretur*. Scriptor Observationum non repugnabit, qui in adnot. X. pag. 41. profert Concilii Toletani Cap. 5. verba; *Quale erit Sacrificium, cui nec ipse Sacrificans particeps esse voluerit*; adversus Sacerdotes illos prolata, qui consecrata dona, oblatumque Sacrificium non sumebant.

VII. Mirum deinde me de silentio verborum Pontificis reprehendi, quibus ab Ecclesia eos Sacerdotes increpandos docet, quorum culpa, & negligentia Fidelibus participatio Sacrificii denegaretur. Hæc ego non tacui, quæ num. 2. hisce apertissime protuli; *simul prudentissime monuit* (Benedictus XIV.) *graviter corripiendos esse illos Sacerdotes, qui Fidelibus adstantibus Sacrificio, & petentibus realem perceptionem Sacramenti sine causa illam post sumptionem Calicis denegarent*; atque hæc una simul cum iis quæ num. 3. a me traduntur, summam litterarum Pontificis constituunt, qua expleta non jam epiphonematis, seu magnæ acclamationis gratia sed simpliciter dixi, *Ista est summa litterarum Benedicti PP. XIV.*, ne quis dubitaret alia in illis contineri, quæ satis non fuissent exposita. Indulgendum porro mihi erit, si frequentius in appellatione Communionis Eucharisticæ usus fuerim Sacramenti vocabulo; quoniam assuetus sum quotidie post sumptam victimam Christum Dominum exorare, ut nulla in me remaneat macula, quem pura & Sancta refecerunt Sacramenta.

VIII. Pergamus Amice ad sequentem accusationem violatæ fidei, quam c. 21. de Orat. spoponderam observare in expositione Pontificii Privilegii pro celebratione Missarum in Oratoriis privatæ domus, quo loco n. 3. *hanc methodum* me servaturum professus sum, *ut nihil penitus restringi paterer, quod proprio verborum sensu retento concessum appareat*: Eccur vero me fidem fregisse Anonymus §. 17. accusat? (5) Quia cum privilegio Missæ domesticæ simul

(5) *Dal già detto di sopra comprenderà abbastanza ancor questo disavveduto Scrittore i suoi gravissimi abbagli. Comprenderà, se abbia egli veramente la parola di voler tenere* hanc metho-

simul concessam nec novi, nec dixi facultatem communicandi Adstantes eidem Sacrificio. Haudquaquam a Te Viro sagaci fedifragi notam mihi inuri pertimesco, neque ab aliis, qui legerint verba mea n. 3. statim sequentia, *nihilque permittendum affirmemus quod aperte a Pontificio Indulto permissum non fuerit*. Equidem in illis privilegiis, quorum Exemplar cap. 20. num. 20. recitavi, *aperte* concessam Missæ celebrationem, *aperte* favorem ad Privilegiati consanguineos, aliosque nonnullos extensum lego, Communionem Adstantium *aperte* concessam non lego: Ubi vero eam simul concessam legi, etiam *aperte* expressam adverti, sicut cap. 29. num. 6. & 7. sincera fide ostendi.

IX. Fidem iterum me fregisse clamat, quod cap. 21. num. 3. promiserim me intacta relicturum ea omnia, quæ in Pontificiis diplomatibus prætermissa essent, quoties illa, *quæ sunt expressa necessario supponerent reliqua prætermissa, sine quibus majores gratiæ impetratæ exequi nullatenus possent*; ea ratione ductus, (6) quoniam Missa, quæ conceditur, a Sacerdote celebrari nequit, quin necessario supponatur facultas dispensandi Sacram Communionem omnibus Adstantibus bene ad illam suscipiendam paratis. Facile ab hac macula alienum me ostendo id unum a te poscens, ut verba illa mea cap. 29. num. 3. advertas, quibus affirmo Sapientissimis Litteris Benedicti XIV. *apertam parari occasionem negandi facultatem Communionis domesticæ, quoties Apostolicum privilegium Missarum Celebrandarum in Oratoriis privatis expresse illam non concesserit*; atque ideo præmisso compendio earumdem litterarum aliud non studui, quam ex *planissimis* illius *documentis* assertum meum roborare de vetita administratione Eucharistiæ in Oratoriis privatarum ædium, quin ad theologicas alias disputationes descenderem de essentia Sacrificii, de peculiaribus fructibus Communionis Eucharisticæ, de qualitate culpæ Sacerdotis denegantis sine causa participationem Sacræ Victimæ a se oblatæ Fidelibus illam petentibus, & quin opus esset late, & diligenter inquirere, atque differere de veteri consuetudine in administratione Eucharistiæ. Has enim disputationes, & investigationes instituendo intime ingressus fuissem controversiam, ad quam sopiendam prædictæ litteræ Summi Apostolici Præsulis prodierunt. An non Amice sagacissime vides, quod si ad eas res pro dignitate pertractandas deflexissem in opere de Oratoriis, quod potius ad meram disciplinam, & praxim pertinet, diversi generis amplas disquisitiones permiscere, eoque pacto non solum voluminis molem augere, sed insuper absque ulla necessitate tot argumenta excutienda proponere oportuisset? Cum tamen ad propositam causam meam documenta recentissimarum litterarum Apostolicarum sufficerent, & si alia ibipi permiscere voluissem, visa potius fuisset a me cap-

** Nnn 2 ta-

---

thodum, ut nihil penitus restringi patiamur, quod proprio verborum sensu retento, concessum appareat: *quando non considerando il senso proprio della parola* Sacrificio, *dato dalla Chiesa alla Comunion de' Fedeli fatta in esso, e il reciproco proprio senso di* Comunione, *dato da' Santi Padri al Sagrifizio medesimo, egli nel concedersi dalla Chiesa la libertà di quel Sagrifizio, che per se stesso è Comunione, non hà saputo riconoscere conceduta altresì la libertà di quella Comunione, che per se stessa è Sagrifizio.*

(6) *Comprenderà, che una tal libertà fondata, non sol nell'Ecclesiastiche, mà ancor nelle Divine parole del medesimo Sacrifizio, e di quelle cose ch'egli pur s'impegnò di voler lasciar immuni, quantunque non singolarmente espresse ne' Pontifizj Indulti, sempre che* quæ sunt expressa necessario supponerent alia prætermissa, sine quibus majores gratiæ impetratæ exequi nullatenus possent: *senza poi riflettere, che la Messa tanto necessariamente suppone la libertà di comunicare tutti gli astanti disposti, che non si può celebrarla senza dir ogni volta*: Prendete di questo, e mangiatene tutti quanti.

tata occasio ad ventilandos iterum, quos credebam sepultos dissidiorum praecedentium cineres? Quaestiones illę examinandae forent, vel saltem aliunde examinatę pręsupponi deberent ab his, qui de obligatione Celebrantis pro ministranda Eucharistia Fidelibus Missae adstantibus, & de eodem Sacrificio participare optantibus, universim agerent, non vero necessum est ab illo pertractari, qui de eadem Communione vetita, aut licita disputat, cum peculiariter certo in loco Missa celebratur. Huic peculiares observationes determinate locum celebrati Sacrificii respicientes sunt necessariae; aliis vero expedit etiam memoratas quaestiones movere, atque dissolvere, maxime cum ab oppositoribus ad eas provocentur. Quemadmodum igitur tunc ad rei ipsius, qua de agere institueram, argumentum pertractandum aliis praetermissis firmos litterarum Apostolicarum cardines apprehendi, ut ex illis vim sumerent momenta, quae peculiariter Communionem vetitam in Oratoriis privatae domus persuaderent; ita nunc tecum agens non patiar me ad alia rapi. Provinciam hujusmodi suscipiant, qui velint; & tibi satisfecisse non dubito in hac Epistola, si soluta videas objecta assertis; quae a me posita sunt toto illo capitulo 29., nec postulabis, ut aliis respondeam, quae ibi non pertractaveram.

X. His te praemonitum volui, ut magis ad rem meam pertinere intelligas, quae in refellendis objectis mihi ab Anonymo accusationibus profero. Jam vero considera an actualis distributio Eucharistiae Adstantibus in Oratorio privato ex illorum, numero sit, sine quibus major gratia, videlicet facultas celebrandi Missam in Oratorio privato executioni mandari nullatenus possit? Quamvis Eucharisticum Sacrificium numquam peragatur, nisi simul recolendo verba Christi, quibus dixit discipulis praesentibus: *Accipite & manducate ex hoc omnes*; atque ideo supponendo in ipsa Eucharistiae institutione concessam a Christo absolute facultatem illius distribuendae Fidelibus, ad quos Christi verba feruntur; attamen non solum recta fide credimus idem Sacrificium perfici, etsi nullus Fidelis Communionem petat, nullique tradatur, verum a litteris Pontificiis instruimur *quandoque pro tempore, loco, & personis minime opportunum* censeri *a Sacerdote celebrante distribui Eucharistiam iis, qui adstant*, & participes esse cupiunt Sacrae Mensae. Ergo cum non concessam ostendo peculiarem facultatem Communionis, idest actualis distributionis Victimae Sacrae in Missa, cujus celebratio conceditur in Oratoriis privatae domus, id tantum contendo Oratoria hujusmodi unum ex illis locis esse, in quibus minime opportunum est, petentibus licet, Eucharistiam distribuere, nisi explicate oppositum in Brevi occurat. Caeterum cum me provocent ad fidem servandam in his, quae dixi cap. 21. num. 3., tu melius exprobrares, cur regulam 28. Juris, & sententiam Alexandri III. ibidem prolatam, iis, quae a me dicta fuerant in Capitulo 29., non aptaverim; quod si id faceres, non alia uterer excusatione, nisi quod maluerim certa quaedam testimonia reticere, quibus verborum asperitatem in illis contentam ad alios pungendos accomodare voluisse viderer.

XI. Vera autem, imo verissima profiteor me habere, semperque habiturum verba mea, si integra, & non mutila, sicut posita sunt c.29. n.3. ab Anonymo mihi reddantur (7). Sunt ea

(7) Ita Censor ait: *Comprenderà se sia vero, che nullum urget Divinum praeceptum intra tempus Missae per la distribuzione Eucharistica a chi la brama e la merita; e quanto sia falso, che* ista duo (Missa, & Communio adstantium digne communicare volentium) non omnino cohaereant, nec absolute connectantur.

ea autem; *neque ullum urget divinum præceptum, quo necessario distributio Eucharistiæ Adstantibus intra tempus Missæ facienda præcipiatur*: Imo falsissimum esse oppositum secure pronuntio litteris Pontificiis ineluctabili ratione fretus. Cum enim Pontifex doceat quandoque minime opportunum a Sacerdote celebrante distribui Eucharistiam iis, qui adstant, & participes esse cupiunt, quique non aliter animum minime compositum Eucharistiæ, qua par est pietate percipiendæ habere demonstrarent, nisi cum contumaciter, ac refractarie insisterent pro accipienda Eucharistia in iis temporis, loci, & Personarum circumstantiis, quas excipiendas censuisset Episcopus; nonne manifeste declarat Sacerdotem celebrantem nullo divino præcepto necessario urgeri ad communicandos Adstantes, qui Communionem petunt, quique inspectis tantum requisitis ex parte communicantium digni sunt? Aut certe quidem nonne aperte tradit, eosdem Sacerdotes Episcoporum prohibentium in illis circumstantiis distributionem Eucharistiæ mandata exequi debere? Si *necessario* facienda divino præcepto intra tempus Missæ distributio Eucharistiæ, & portionis Victimæ a Celebrante oblatæ Adstantibus præciperetur, quæ tempora, quæ loca, quæ Personæ, quæ circumstantiæ suadere possent Episcopis *minime opportunum* eandem concedere, nisi iis tantum Personis, quæ ex illarum numero essent, de quibus jussit Christus, ne Sancta canibus traderentur?

XII. Quocirca cum argumentis contendam cap. 29. num. 6. a Pontifice in Privilegiis Missæ domesticæ simul non concedi Communionem Adstantium, eandemque non nisi obtenta ab Locorum Ordinariis licentia, vel peculiaribus aliis Pontificiis Privilegiis impetrata ministrari posse, non jam falso, ut arguit Anonymus, sed veritati obsequens dixi, quod *ista duo* (concessio Missarum domesticarum, & concessio Communionis Adstantium) *non omnino cohæreant, nec absolute connectantur*. Enimvero in illis circumstantiis, ob quas Apostolicæ litteræ edocent opportunum minime esse celebrantem Sacerdotem dispensare Eucharistiam, Missa, & actualis distributio Eucharistiæ non *omnino* cohærent, *absolute* non connectuntur, sed potius tunc disiunguntur, & separantur.

XIII. Quamobrem Apostolicæ litteræ quibus me erudiri cupit Auctor Observationum, (8) evidentissime tradunt divina omnia præcepta de Sacrificii celebratione, & Fidelium Communione recte observari, etiamsi humanis, idest Episcopalibus, aut Pontificiis Edictis vetaretur quandoque Communionis distributio in Missa, pro ut circumstantiæ illæ temporis, loci, & Personarum exposcerent. Intelligo has circumstantias exinde pariter attendi, ne ut dixit Pontifex *in laudabilibus aliis institutis oriatur perturbatio, unde facile confusio etiam & scandalum oriretur*; ad quæ verba ego respiciens num. 3. dixi, *ne ex imprudenti, & irrationabili desiderio eorumdem petentium inferatur aliis indebitum gravamen, ac reliqua Ecclesiastica officia turbentur*. *Imprudens* voco *desiderium* istud, quoniam debita circumstantiarum consideratione non dirigitur; *irrationabile* vero nuncupo, propter verba Pontificis inferius posita; *Hæc eorum petitio utpote nec justa, nec rationabilis*: demum *indebitum gravamen aliorum* dixi, ut non solum cœterorum Adstantium, sed ipsiusmet Celebrantis complecterer gravem molestiam; quæ non-

(8) *E comprenderà in somma la grande incompetenza dell'umanamente statuita località delle Messe a fronte di un tal Divino comando: l'incttitudine del timore, che per tal Santissimo e sopraccelestial Misterio s'impediscano gli altri Ecclesiastici Offici: l'indegnità del riguardo, che ex* imprudenti & irrationabili desiderio petentium Communionem intra Missarum actionem non inferatur aliis indebitum gravamen.

nonnumquam inferretur, si nulla facta discretione Circumstantiarum Eucharistiæ, distributio intra eandem Missam peteretur. Laudo equidem Eusthatium Constantinopolitanum Episcopum, qui gravissimum laborem, ut pag.95. Libri Observ. dicitur ex cap.8. vitæ ejusdem, tulit distribuendo *in magnam Populi multitudinem incruenti Sacrificii Communionem ab hora tertia usque ad nonam*; cui similem frequenter alios Ecclesiarum Antistes, animarumque Pastores sustinuisse vix ambigo, vigente veteri more, quo ut Pontifex §. 5. litterarum tradit, *in singulis Ecclesiis passim unica Missa celebrabatur, cui Fideles adstabant, indeque participabant, quin a solis Pastoribus quemadmodum reliqua Sacramenta, ita etiam Eucharistiam licite accipere valebant*. Attamen hisce temporibus, & ex Ecclesiæ disciplina, quæ modo viget, qua, ut iterum verba Pontificis adhibeam, *ex Sacerdotum celebrantium, ex locorum, Altariumque, quibus ea celebratio publice peragitur, multiplicitate patet cuilibet facile parabilis Sacra Mensa, & ad Sacrum convivium admissio*, compellere Sacerdotem aliis distentum curis, & maxime senem, maxime debilem, maxime Episcopum, maxime supremum Pontificem ad ministrandam Eucharistiam in Missa adstantibus, & petentibus, enixeque optantibus ad similem aut ferme similem laborem subeundum pro multitudine Adstantium tanto fervidius exposcentium participationem Sacrificii, quod & ipsi pariter offerunt ea ratione, quæ ipsos decere potest, quo solemniori pompa, & a potioribus, dignioribusque Christi Sacerdotibus oblatum esset, nonne etiam indebitum inferretur gravamen. Id enim *indebitum* voco, quod nec præceptum exigit, nec ratio ipsa in certis quibusdam circumstantiis suadet.

XIV. Quibus autem modis laudabilia alia instituta Ecclesiastica perturbari possent, aut quo pacto confusio etiam, & scandalum facili negotio oriri contingeret, nisi pro loco, & tempore a Sacerdote celebrante distributio Eucharistiæ intra Missam omitteretur, melius ex Episcoporum judicio poterimus Amice Carissime intelligere, & consideratis Ecclesiasticarum solemnitatum, atque Sacrarum functionum observationibus deprehendere, quam hic a me indicari operæ pretium sit. Quod porro attinet ad assertam in Libro Observationum pag. 42. adn. c. (9) dilationem Communionis ex consecratis particulis usque ad completam Missam, libenter concedo tunc impediri gravamen adstantium non communicantium, & proinde hanc etiam rationabilem causam esse agnosco, ut Communio fieri possit *post Missam*, sicut exigit Rituale Romanum Tit. de Min. Sac. Comm. eandemque causam differendæ distributionis Eucharistiæ ad Missæ finem probavit Pontifex in Opere de Sac. Missæ jampridem edito. Vicissim autem concedendum erit haud semper absque perturbatione laudabilium aliorum institutorum, & absque aliqua confusione hunc ipsum modum distribuendi Eucharistiam post Missam observari posse, & maxime in Missis celebratis cum magna solemnitate, ingentique Populorum concursu peractis,

(9) *Cotesto aggravio o incomodo, che pur non può dirsi giammai* indebito, *del praticare la Communion de' Fedeli in quel tempo, in cui dice il Ritual Romano, che* fieri debet, *cioè* statim post Communionem Sacerdotis Celebrantis, *secondo il senso naturale delle Liturgiche Poscomunioni; si permette di risparmiarlo qualche volta agli altri astanti non communicanti, col dispensare* quandoque *in fin della Messa le stesse Ostie ritenute sull' Altare*, usque ad finem Missæ, *qualor non tutto il Popolo, ma solo una gran parte di esso, prudentemente sempre e regionevolissimamente, e non mai* ex imprudenti & irrationabili desiderio, *ama di participar realmente del medesimo Sacrifizio*, Rit. Roman. in Ordin. Minist. Sacr. Com., & Missal. Rom. in Ritu celeb. Miss. §. 10. nu. 6. & 7.

ctis, aut certis in Altaribus, locis, in quibus cum non possit asservari Eucharistia extra Sacrificium, vix aliquando posset evitari quodcumque periculum alicujus irreverentiæ erga particulas consecratas post Communionem superstites, aut earumdem parva fragmenta; ad quæ, aliaque incommoda præcavenda, aut nullæ formatæ ad alios communicandos a Celebrante consecrantur, aut paucissimæ pro ministrorum, & paucorum quorumdam, sicut in Missis Papalibus fieri solet, Communione.

XV. Quare Pontifex prudentissimus postquam dixisset quandoque pro tempore, loco, & Personis minime opportunum censeri a Sacerdote celebrante Eucharistiam distribui iis, qui adstant, non alios suggerit modos ejusdem distributionis differendæ ad finem Missæ, aut transferendæ pyxidis ad aliud Altare, & per alterum Sacerdotem ministrandæ Communionis; sed unice tradit facilem; & obviam suppetere rationem accedendi ad Mensam Eucharisticam pluribus aliis locis cuivis instructam. Addam quod tenuitas mea nescit cogitare ullum discrimen inter Communionem, quæ fit post completam Missam particulis consecratis in eadem Missa, & illam quæ fieret ex particulis in altera Missa consecratis; cum revera Missa completa, de completo penitus Sacrificio nemo possit ambigere; & sicut vere dicitur participare de Sacrificio, qui partem Victimæ in Sacrificio paullo ante oblato sumit; ita Pontifex docet eos participare de Sacrificio antea peracto, *quibus Sacerdos Eucharistiam reservari solitam ministrat*, nullum verbum subdendo sive de reservatione facta per brevissimum, sive per longum tempus.

XVI. Transeamus Amice optatissime ad illas breviter causas, quibus ad prohibendam Communionem domesticam in Oratoriis privatarum domorum efficaciter permotos Episcopos arbitror, quasque cum n. 5. *graves* appellassem, Auctor Observationum pag. 42. invalidas (10) autumat, nulla tamen prolata ratione, nisi quia causis illis non obstantibus concessum fuerit Missas in prædictis Oratoriis celebrari. Verum etsi aliquæ ex illis causis, quarum gravitas manifesta est, Romanos Pontifices permoveant, ne passim, & sine Personarum differentia Privilegium Missæ domesticæ concedant, non tamen iis expedire videtur Privilegia Missarum in Oratoriis domesticis nulli concedere, sed periculis irreverentiæ erga Divina Mysteria, aliisque incommodis, quæ ex Missarum concessione in iisdem Oratoriis irrepere possent, satis consultum esse judicant pluribus illis conditionibus, & requisitis, quibus eadem Privilegia coarctant, quasque in Opere de Orator. exposui; imo antequam litteræ Privilegii tribuantur, testimonium exigitur Ordinariorum, qui Oratores dignos esse gratia petita testentur; causæ autem illæ a quibus permotos Episcopos censui cap. 29. n. 5., ne sinerent sine ipsorum licentia Communionem tribui in Oratoriis domesticis, peculiari ratione Eucharistiæ distributionem respiciunt, & præsertim urgent, *ubi libere Adstantibus liceret in Oratorio privato Eucharistiam sumere*; sicut dixeram, cum caussas illas enumerarem. Quamvis enim Privilegium Apostolicum suffragetur solum Privilegiatis, aliisque in diplomate nominatis ad Satisfaciendum Ecclesiæ præcepto Missæ diebus festis; libere tamen possunt, quicunque voluerint, eidem Missæ caussa devotionis interesse; nisi a Privilegiatis ipsis repellerentur. Quod ipsum advertens Anonymus pag. 62. attenta concessione Missæ domesticæ haud dubitat licitum esse omnibus quibuscunque de Sacrificio illo partici-

cipa-

(10) *Comprenderà ...... l' insussistenza di que' tanti altri motivi di proibirne l'uso in que' luoghi, ove con tutti que' motivi sia stata pur conceduta da legittima Autorità la Santa Messa.*

cipare Communione Eucharistica, nisi aliud peculiariter alicubi obstaret.

XVII. Recole nunc dilecte Vir causas a me illo in loco indicatas, & primo illam de facili occasione abusuum, qui in distributione Eucharistiæ non raro gliscerent, eoque facilius, quo magis cresceret numerus communicantium in Oratoriis privatarum domorum, præcipue cum haud liceret, Episcopis hos potius præ aliis excipere a Communionem inibi sumenda, quoties ut judicat Anonymus, ratio repellendi quosdam a participatione Sacræ mensæ ubique paratæ seu parandæ unice desumenda foret ab illis impedimentis, propter quæ accedentes indigni convincuntur, vel non probatæ pietatis. Profecto si libera esset ministrandæ Eucharistiæ facultas in privatis illis Oratoriis, vix evitari possent pericula irreverentiæ, quæ nonnisi magna sedulitate, & sollicitudine Sacrorum Ministrorum ab Ecclesiis arcentur custodia, & nitore Sacræ pyxidis, linteorum expansione, & munditia, parvarum oblatarum diligenti præparatione, aliisque multis modis, quæ omnia licet in quorumdam domesticis Oratoriis esse observanda prudenter sibi ipsis polliceri possent Episcopi, in aliis tamen plurimis, ne neglectui traderentur, prudentissime vererentur.

XVIII. Altera causa quam protuli, Communionem ipsam Fidelium adstantium maxime attingit; nam licet propter Privilegia Missarum domesticarum minuatur frequentior accessus ad Ecclesias, multo sane magis frequentia ipsa imminueretur simul concessa facultate domesticæ Communionis Adstantium, qui saltem ad sumenda divina mysteria Ecclesias frequentant. Gravis adeo visa fuit hæc causa Benedicto XIV., ut in suo Edicto 44. pro Bononiensi Diœcesi ante Pontificatum Supremum, edito, eam præcipue selegerit: ut §. 3. num. 12. Communionem in privatis Oratoriis absque speciali sua licentia prohiberet hisce verbis. *E però acciochè le Chiese pubbliche non servano che per le sole persone, che non hanno in Casa l'Oratorio privato, e per altri degni rispetti comandiamo, & Ordiniamo, che nelli Oratorii privati, non ostante la concessione della Messa, non si amministri il Sagramento dell' Eucaristia in verun modo da qualunque Sacerdote, Secolare, o Regolare, se prima da Noi, o dal nostro Vicario Generale non se ne sarà ottenuta la licenza.*

XIX. Hinc consequitur tertia causa, quæ ex publicis pietatis exemplis a Communione Fidelium in loco publico percepta prodit, cum bona opera alios ad imitationem non excitent, quæ palam non fiunt. Alterum quod postea addidi, ne videlicet Animarum Pastores penitus lateat, qua frequentia Fideles ad Sacram mensam accedant, non æque militat pro adimpletione præcepti audiendæ Missæ, cum illis facile innotescant, quibus Privilegio Apostolico Missæ in Oratorio domestico frui concessum fuerit.

XX. Ultima tandem causa a me prolata, exinde videlicet *nimis immoderate* laxari *Ecclesiasticæ disciplinæ rigorem, qui alibi quam in locis Sacris a Fidelibus Eucharistiam sumi ægerrime patitur*, absque ulla dubitatione opportunam fore prohibitionem Episcopalem, ne domestica fiat Communio sine Episcopali licentia ab his, quibus singularis Privilegii favor pro Communione in Oratoriis privatarum ædium licite, & libere sumenda a R. Pontifice concessus non fuerit. Enimvero licet Ecclesiasticæ Leges exigant tam Missas in Ecclesiis, & Locis ad divinum tantum cultum dedicatis peragi, ut cum Tridentino Concilio Sess. 22. loquar, cujus mentem cap. 13. de Orat. late expendi; quam in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis ex dispensatione, seu Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam SS. Eucharistiam, ut utar verbis Decreti S. Congregationis Concilii Anni 1679., de quo infra in hac Epistola tecum Amice agendum erit; tamen cum

cum RR. Pontifices rigorem Ecclesiasticæ Disciplinæ circa locum Missarum celebrandarum nonnihil remittendum censuerint, nec hactenus eis visum fuerit expedire, ut Privilegia Missarum domesticarum minus frequenter concederentur, saltem eundem rigorem adhuc servaverunt, & servant in eo, quod rarissime largiantur alia Privilegia Communionis in Oratoriis Privilegiatis, ejusque concessionem relinquunt Episcoporum judicio, qui ad eam sumendam sicut ob occurrentes justas, & necessarias causas licentiam possunt concedere; ita e contra *nimis immoderate* relaxari sinerent Ecclesiasticas Leges de Communione in locis ad divinum tantum cultum dedicatis distribuenda, si permitterent omnibus Adstantibus Sacrificio in Oratoriis Privilegiatorum peracto, iis tantummodo exceptis, de quibus prudenter dubitarent an indigni essent ut ad Eucharisticam mensam admitterentur. Hæc de causis prædictis scripsisse tibi sufficiat.

XXI. Absurda me, & pugnantia dixisse redarguit Anonymus, (11) ubi cap. 29. n. 3. hæc posui: *Bene dispensari, in singulis Missis Sacramentum Eucharistiæ; & aliquando intra tempus Missæ merito denegari quibusdam morosis, ac importunis Fidelibus, qui aliter suis desideriis satisfacere valent*: Inter quæ ea cum primis verba *quibusdam morosis &c.* dira censura afficit, exclamatque continuo barbarum id esse loquendi genus, & in Ecclesia Catholica hactenus inauditum. Obstupescis Amice tantam mihi tribui mentis crassitiem, ut in verbis proxime inter se junctis advertere non valuerim contradictionem, quam Pueri contradictionis natura cognita devitassent; tamque male de me judicari, ut ausus fuerim sermonem in Ecclesia Catholica novum, inauditumque proferre. Ego autem manifeste depello contradictionis vitium mihi restitui deposcens nonnulla verba mea ab Anonymo prætermissa, nimirum; *& aliquando certis in circumstantiis illius distributionem intra tempus &c.*, quibus a generali propositione aliqui casus propter singularitatem circumstantiarum excipiuntur. Tum iterum profiteor, sicut num 3. professus fueram, quod nempe illa *duo simul expresse demonstrant prudentissimæ litteræ Benedicti XIV.*

XXII. Primum quod recte distribuatur in singulis Missis Eucharistia, profecto Auctor Observationum in dubium non revocabit, & clarissime ostendunt verba superius ex §. 3. earumdem litterarum recitata. Alterum vero an non pariter manifestissime declaratur illis verbis Pontificis, *quandoque pro tempore, loco, & Personis .... minime opportunum a Sacerdote celebrante distribui Eucharistiam iis, qui adstant*; unde supra monendos dixit Fideles, *ut participes esse cupientes Sacræ Mensæ studeant tempus, locum, & circumstantias nancisci, quibus & ipsi justorum votorum suorum compotes evadant, nec instituta illa* (alia) *pietatis impediant*? Ita evidens est a Pontifice traditum *aliquando certis in circumstantiis* merito denegari Eucharistiam intra tempus Missæ, ut in collectione Bullarum, & Litterarum Pontificis Romæ Typis Collegii de Propaganda Fide Anno 1746. Tomo I., cui alias litteras Doctissimus Pontifex ad suos Bononienses præfixit, in fronte litterarum, de quibus dissero, hæc tantum velut summa

(11) *Comprenderà .... l' assurdità (simile in tutto a quella del primo Scrittore riferita nel §. XIII.) di quel suo* Bene dispensari in singulis Missis Sacramentum Eucharistiæ, *e poi* aliquando intra tempus Missæ merito denegari; *che è quanto dir, bene e male nel tempo stesso (non parlando già egli dal negarla agl' indegni, ma solo* quibusdam morosis ac importunis Fidelibus, qui aliter suis desideriis satisfacere valent; *e non intendendo egli in quel suo* bene *di computarvi mai differenza alcuna da Comunione di Sacrifizio a Comunion di semplice Sagramento).*

Che barbero linguaggio, inudito finora nella Chiesa Cattolica!

ma eorum, quæ præcipue in illis traduntur, verba collocata fuerint: *Sacerdotes Missam celebrantes non teneri Sacram Eucharistiam omnibus petentibus infra ipsam actionem ministrare*. Porro Adstantes illi, quibus minime opportunum dixit Pontifex a Sacerdote celebrante distribui Eucharistiam, non *indigni* vocantur; sed ii, *quibus eo ipso tempore facilis, & obvia suppetit ratio ad eandem Mensam accedendi pluribus aliis locis cuivis instructam*; quique propterea tunc solum indigni deprehenderentur, *si ita moniti importune insisterent, pro accipienda Eucharistia in iis temporis, loci, & Personarum circumstantiis, quas excipiendas censuisset Episcopus Ritualis Romani auctoritate etiam fretus*; quoniam *hæc eorum petitio utpote nec justa, nec rationabilis contumacem, ac refractarium animum demonstraret, cupidumque perturbationis, ac proinde minime compositum Eucharistiæ, qua par est, pietate percipiendæ*.

XXIII. En totum illud loquendi genus in Ecclesia Catholica, & a Supremo illius Rectore usurpatum, e quo verba mea depromta fuerunt. Quos Pontifex *importune insistere* dixit, eos ego *morosos, ac importunos* dixi, importunitate ipsa morositatem, seu fastidium Sacerdotibus inferentes: Quibus dixit Pontifex *facilem, & obviam suppetere rationem ad eandem Mensam accedendi*, ut videlicet *justorum votorum suorum compotes evadant*, ego compendio usus, simulque expressurus vehementiam eorumdem votorum dixi eos *aliter suis desideriis satisfacere valere*.

XXIV. Accedo ad aliam accusationem ultimo loco in §. 17. Libri Observ. positam, (12.) qua verba mea, quibus num. 3. *disciplinam Ecclesiæ* nuncupavi Eucharistiæ distributionem extra Missam, *ut ita commodius Fideles Christum sumere possint*, falsitatis & injurie adversus vetustissimam Ecclesiæ consuetudinem acriter redarguuntur. Amice Sagacissime accipe, integre verba mea, quæ ut in compendium redigerem litteras Pontificias, adhibui. *Hinc licet per se valde conveniat, ut in singulis Missis Divinum panem edant Fideles, tamen cum aliunde juxta præsentem disciplinam Ecclesiæ, quae extra tempus Sacrificii, & tunc maxime quando aliqua prudens causa suaserit dispensationem Eucharistiæ permittit, ut ita commodius Fideles Christum sumere possint, etiam sæpe expedit, ut Fideles ipsi ab importuna petitione Communionis intra tempus Missæ ministrandæ abstineant, quando forte ipsa Eucharistiæ distributio aliquam occasionem perturbationis in Ecclesiasticis Officiis præberet*.

XXV. Audi jam vero latius hæc ipsa litteris Pontificiis contineri. Præmisso controversiæ statu *de obligatione, qua Sacerdotes Missas celebrantes adstringantur Eucharistiam ministrare intra easdem Fidelibus iis, qui ad ipsam accipiendam paratos se exhibent, ac petunt Sacrificii, cui adstant, participes fieri*; primo recolit Pontifex Capitulum VI. & Canonum VIII. Sessionis XXII. Concilii Tridentini definientis illicitas non esse Missas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat. Tum ejusdem Concilii, suumque votum pro frequenti Fidelium Communione ad cujuslibet Missæ cele-

(12) *E finalmente (comprenderà) la falsità ingiuriosa all'antichissima pratica, non mai certamente casuale nè improvvida, ma Divinamente e Appostolicamente avvedutissima e prudentissima della Chiesa, ed anche alla sua presentanea e immutabile, non men sapientissima e santissima intenzione, contro cui egli volle chiamar disciplina della Chiesa stessa l'odierna sì usitata Comunion de' sani fuor della Messa*, ut ita commodius Fideles Christum sumere possint; *quando tutti i dotti e Santi Uomini gridarono e gridan sempre, che il far ciò sì d'ordinario, e non per mera eccezion di regola, egli è un abuso della tolleranza della medesima Chiesa, un'infingardaggine e trascuraggine de' Ministri, e un'ignoranza incallita sì di molti de' medesimi, come de' laici, che non sanno, o non pensano alla vera proprietà del Rito, nè al maggiore o minor frutto, che nell'una o nell'altra guisa provvengane.*

celebrationem exprimit hoc modo: *Nihilominus quandoquidem vetus Ecclesiæ praxis, & disciplina juxta quam Fideles Missis adstantes participare passim, atque in publicis conventibus solebant Sacrosanctam Sacrificium, institutioni, & exemplo Domini omnimode convenit, verba ejusdem Concilii eo ipso Spiritu, quo ab eodem prolata sunt iteramus*: *Optaret &c.* Quamobrem nostrorum temporum Fideles ad exemplum imitandum Fidelium primorum sæculorum excitari optat *ad eam mentis puritatem sectandam, unde digni reddantur frequenti ad Sacram Mensam accessu, & non Spirituali tantum, sed Sacramentali etiam participatione Sacrificii, quod a Sacerdote tamquam publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro ipsis, & ipsorum nomine offertur.* Paucis ego hæc complexus sum illis verbis: *licet per se valde conveniat, ut in singulis Missis Divinum Panem edant Fideles*, nec opus fuit alia repetere, sive quæ superius dixeram num. 2. *Cum valde antiquæ Christianorum disciplinæ, ac Institutioni Cœnæ Dominicæ congruat, ut qui præsentes fuerint Sacrificio, non solum spirituali affectu, verum etiam ipsa perceptione Eucharistiæ uberiorem de Sacrificio fructum participent*; sive cum vota Tridentini Concilii a Pontifice iterata supra recolui. Pergit Pontifex §. 3. probare morem ad consortium ejusdem Sacrificii admittendi Missæ Adstantes, ita ut increpandi forent ab Ecclesia Sacerdotes illi, quorum culpa, & negligentia Fidelibus participatio illa denegaretur: Verba Pontificis legisti Amice antea recitata, cum præcedentes accusationes diluens, in Capitulo 29. de Orat. ad illa me omni ex parte conformasse ostendi.

XXVI. Intuere jam quibus ex verbis Pontificiis expresserim cætera, quæ a me usurpata falsa, & injuriosa Ecclesiæ consuetudini insimulantur. Pontifex dum §. 5. ubi ad animarum Pastores pertinere tradit opportunitatem temporum, & locorum pro Communione statuere, (verba sunt ista ad oram posita hujus §. in editione prædicti Tom. I. Bullarii) hæc profert: *Hisque Pastorum suorum monitis Fideles sese dociles præbentes cavebunt, si quandoque pro tempore, loco, & Personis Episcopus minime opportunum censuerit a Sacerdote celebrante Eucharistiam distribui iis, qui adstant, quibus scilicet eo ipso tempore facilis, & obvia suppetit ratio ad eandem Mensam accedendi pluribus aliis locis cuivis instructam*: Pontifex inquam dum hæc protulit, non determinate respexit, nec coarctavit ad Communionem sumendam in altero Sacrificio, cum illis adstantibus *eo ipso tempore* facilis, & obvia non suppeteret ratio tunc ad eandem accedendi, vel nullo Sacerdote celebrante, vel ad aliam Ecclesiam non semper eo ipso tempore accedere valentibus, vel aliis impedimentis occurrentibus; sed universim facilitatem, & obviam rationem accedendi ad Sacram Mensam significavit, quoniam *pluribus aliis locis cuivis* eadem Mensa instructa est. At quæso te num tantum instructa sit Mensa Divina, cum Sacerdos Missarum solemnia complet, & non etiam propter asservationem Eucharistiæ, quæ in Ecclesiis non tam ad Infirmorum, quam ad aliorum Fidelium Communionem facile, & opportune (utrumque enim horum Tò *Commodius* a me usurpatum significat:) sumendam in tabernaculo conservatur?

XXVII. Plurimis autem modis subinde Pontifex §. 5. docet hodiernam disciplinam Ecclesiæ reddere faciliorem accessum ad Eucharistiæ participationem *ex Sacerdotum celebrantium, & locorum, Altariumque, quibus ea celebratio publice peragitur, multiplicitate*; cum e contra *veteri more in singulis Ecclesiis passim unica Missa celebrabatur, cui Fideles adstabant, indeque participabant, quin a solis propriis Pastoribus, quemadmodum reliqua Sacramenta, ita etiam Eucharistiam licite accipere valebant*. His Pontificis verbis nondum enitet

facilitas major hodierni temporis ad Eucharistiam sumendam a Fidelibus bene valentibus ex ritu eandem distribuendi extra Missam: Ast abunde facilitatem ipsam exprimit Pontifex, cum postea asserit Episcopum quasdam circumstantias excipiendas censentem, ne in Missa, cui adstant, Fideles Communionem sumant, etiam *Ritualis Romani auctoritate* esse fretum.

XXVIII. Jam vero Amice dilectissime breviter perpendamus Ritualis Romani auctoritatem Tit. de SS. Euch. Sac. Monita, quæ in ipso præmittuntur ad digne ministrandam, sumendamque Eucharistiam nequaquam ad Communionem intra Missam faciendam limitantur; imo potius quædam peculiariter Communionem Fidelium extra tempus Missæ respiciunt, illa videlicet quibus monetur Parochus, *ut perpetuo aliquot particulæ consecratæ eo numero, quo suorum infirmorum, & aliorum Fidelium Communioni satis esse possint, conserventur in pyxide .... in tabernaculo clave obserato*; & ut *Sanctissimæ Eucharistiæ particulas frequenter renovet*: Deinde ritus Sacræ Communionis extra Missæ actionem ministrandæ a Sacerdote *superpelliceo, ac desuper stola* induto Rituale explanat; Postea tradit, quod *Communio Populi intra Missam*, quæ nempe in ipsa Missa fit, *statim post Communionem Sacerdotis celebrantis fieri debet*, propter hanc causam, *cum Orationes quæ in Missa post Communionem dicuntur, non solum ad Sacerdotem, sed etiam ad alios Communicantes spectent*; Illæ enim verbo multitudinis exprimuntur. Excipit autem Rituale causam rationabilem, ob quam expediat Communionem ipsam post finem Missæ facere; *nisi quandoque ex rationabili causa post Missam sit facienda*: Hoc quippe casu eundem ritum servandum esse docet, quem servandum ministrando Eucharistiam post Communionem Celebrantis præcipit: *Quod si contingat* (sunt verba Ritualis) *absoluta Missa statim aliquos interdum communicari, tunc Sacerdos adhuc planeta indutus Sacram Communionem eo modo, quo supra dictum est, ministrabit*.

XXIX. Hæc omnia ostendunt vera esse, quæ dixeram ego n.3. cap.29. *præsentem disciplinam*, idest modum, normam, morem, consuetudinem, (Hæc enim disciplinæ nomen significat) *Ecclesiæ extra tempus Sacrificii dispensationem Eucharistiæ permittere, & tunc maxime quando aliqua prudens*, seu rationabilis *causa suaserit*; altera nempe illarum circumstantiarum occurrente, quas tradente Pontifice §.5. excipiendas censuisset Episcopus. Quid ergo falsi scripsi? Quid nam litteris Pontificis non consonans? Quam injuriam veteri disciplinæ Christi exemplo munitæ inussi, quam propterea *valde congruentem*, uti æquum erat, laudavi, & laudo; quamque ab Ecclesia adhuc *cautissime, prudentissime, sapientissime, & sanctissime* custoditam exceptis circumstantiis prædicti ego etiam sequor? Quod verbum protuli adversum dicta illorum Sanctorum, Doctorumque Virorum Communionem Fidelium intra Missam commendantium, & adhortantium, sicut Pontifex in suis laudatis litteris, ut Fideles *digni reddantur frequenti ad Sacram Mensam accessu, & non Spirituali tantum, sed Sacramentali etiam participatione illa Sacrificii, quod a Sacerdote tanquam publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro ipsis, & ipsorum nomine offertur*? Ubi nam dixi sine causa rationabili denegandam a Celebrante Fidelibus participationem Sacrificii intra Missarum celebrationem? Ubi nam dixi Fideles sollicitos in eo veterum Patrum more servando esse non debere, cum ad Communionem accedunt; nisi etiam ipsos rationabilis causa moveat ad eam extra tempus Missæ percipiendam? An denique illud etiam imputandum mihi erit me invidere uberioribus Fidelium fructibus, qui illis ex Sacramentali participatione Sacrificii

cii

cii proveniunt; nec in tanta ubertat ad alios Sacramentaliter non communicantes profluunt; Etsi Sacrificium offerri ad impetranda a Deo beneficia omnibus Fidelibus, & in satisfactionem, seu propitiationem pro peccatis viventium, & defunctorum in Christo Orthodoxi omnes profiteamur? Longissime a me, meisque scriptis absunt universa hæc portenta, seu melius inventa, quæ forsitan aliquis solum legendo postrema verba §.17. Libri Observationum, & Capitulo meo 29. non perlecto a me admissa suspicari posset.

XXX. Rejectis omnibus erroribus, quibus dicta n. 2. & 3. Capituli 29. fœdata fuerunt, & in quibus nihil non depromptum ex litteris R. Pontificis aut saltem iis non omnino consonum continetur, brevius respondebo his, quæ ab Anonymo §. 18. & seqq. (13) adversus duo genera argumentorum, quibus post Pontificium Privilegium Missæ in Oratoriis privatarum ædium celebrandæ aliud privilegium, vel saltem expressam Episcopi licentiam requiri ostendi, ut Communio Eucharistica licite in illis ministrari possit. Synodalia Decreta Episcoporum, quæ expresse vetant Communionem ibi distribui absque ipsorum licentia, & Pontificia aliquot privilegia peculiarem facultatem Communionis domesticæ elargientia protuli. Neque enim planius, tutiusque dirimi potest quæstio de licito, vel illicito opere post concessionem alicujus Privilegii, quam perpendendo Decreta eorum, ad quos pertinet, etiam ex voluntate Privilegium elargientis, studiose curare, ne quis Privilegii ejusdem limites transgrediatur, aut investigando an ille, qui Privilegium concessit, ad illud unice remittat Oratores, qui facultatem postulaverint, ut id licite peragere valeant, sicut exemplum cap. 21. num. 30. de Orat. declarat; an vero novum, & peculiare Privilegium concedat ad idem opus peragendum, sicut exempla in Capitolo 29. demonstrant.

XXXI. Multa sunt, in quæ Anonymus se effundit declinaturus, aut saltem infirmaturus vim eorumdem argumentorum; sed pauca adversus me congerit. In primis pag. 49. (14) tradit Synodalia Decreta non jam prohibere Communionem ipsam in Oratoriis privatis; sed solum consulere, ut in illis *melius*, *cautioreque decentia* fiat; cum enim Oratoria privata sint,

(13) *Ma perchè codesto secondo Scrittore tratta di proposito della Comunion delle Messe Celebrate negli Oratorj privati, e qui è dov' egli* aerem verberans, *si fa bello con Episcopali Editti, e con Apostolici Privilegj sopra tal Comunione, quasi cose contrarie a' da lui non intesi intemerati principj di nostra Causa; egli è mestiere diffonderci alquanto più su questo particolare &c.*

(14) *E come non si accorse egli (il quì confutato Trattatore delle Familiari Capelle), che il proibire di Comunicare in que' luoghi senza licenza, non è già un proibire la Comunione, ma un provvedere che la Comunione facciasi ivi meglio, e con più accertata decenza? Come non considerò, che non essendo i familiari Oratorj esposti alla pubblica vista della Chiesa, non si può però dire che le persone sien colà in faccia alla Chiesa stessa degne assolutamente, e ben disposte alla Santa Comunione, ma vi anno sempre una indisposizion presuntiva, la quale avvegnachè non basti da se a rendergli veramente immeritevoli e incapaci di comunicarsi, e perciò in quelle Diocesi, ove non è prescritto dagli Ordinarj di chieder prima a tal fine il di loro espresso assenso, resti interamente libero, e da nessun'altra legge interdetto agli astanti a quelle Messe il participare Sagramentalmente delle medesime, sol che realmente degni e ben preparati (come dimostrò anche il Clericato* de Sacram. Euch. decil. 8. n. 54.,) *con tutto ciò quella presuntiva indisposizione è suffuiente motivo per devenire alla prefata provvida ordinazione, col cui adempimento* qui justus est, justificetur adhuc, *venendo spezialmente approvato e dichiarato persona giusta anche dal proprio Pastore? Come non vide, che i supremi Privilegj conceduti in tal caso, non fann'altro che suplir al detto bisogno di una particolar approvazione, e togliere l'anzidetta prosonzion d'indisposizione, che cade meritamente nell' animo della Chiesa sopra di sì appartati Communicanti? I quali essendo i Templi, e gli Altari vivi, ove s' ha ad accogliere Gesù Sagramentato, possono ben più abbisognare di esser visitati e approvati, che non gli altari e luoghi materiali destinati per la celebrazion delle Messe domestiche.*

sint, qui in illis Missæ intersunt, tradente Anonymo *semper habent præsumptam indispositionem* ad Communionem, quæ sufficiens fundamentum Episcopis suppeditat illam prohibendi, nisi prius ab ipsis obtenta licentia, per quam specialiter idonei ad eandem sumendam probentur. Nullum de verbis litigium instituam, & si lubet, etiam ego dicam illis Statutis *absolute* domesticam Communionem non denegari; dummodo neque mihi contradicatur Communionem ipsam vere in iisdem Statutis denegari, *nisi facultate ab Archiepiscopo petita*, ut habetur in Panormitano Decreto cap. 29. num. 5. recitato, *sine nostra licentia*, ut legitur in altero Aquilejensi. Similiter non ibo inficias ex necessitate petendæ, & benigne consequendæ licentiæ ab Episcopo, ut Eucharistia ministretur in Oratoriis privilegiatis, magis cosuli decentiori ejusdem distributioni, cautiusque etiam præfixis iis limitationibus, quas in licentiæ concessione opportune addendas judicaret Episcopus, arceri illa pericula, quæ in Oratoriis prædictis facile oritura putat Anonymus §. 21. (15) ob ignaviam, & pusillitatem illorum Sacerdotum, qui pene in domibus Laicorum mancipati magis verentur faciem hominis, quam Deum ultorem inique dispensationis cœlestium Sacramentorum. Tandem non repugnabo ex necessitate ejusdem Episcopalis licentiæ facilius vitari aliud periculum irreverentiæ erga Sanctiss. Eucharistiam ex indecentia habitus Communicantium exoriens; etsi ambigere nequeamus a Concilio Tridentino Sess. 22. Dec. de Obser. & Evit. exigi eandem habitus decentiam ab omnibus Adstantibus Sacrificio. Postquam enim Concilium edidisset Decretum de non permittenda Missarum celebratione nisi in Ecclesiis, & Locis ad Divinum tantum cultum dedicatis, statim addidit; *Ac nisi prius, qui interfint* [Sacrificio] *decenter composito habitu declaraverint se mente etiam, ac devoto cordis affectu non solum corpore adesse*: Unde ne in exercitio Privilegii Missæ Domesticæ similis subrepat abusus, Ordinarii Locorum in approbatione privatorum Ordinariorum identidem de hac habitus decentia non negligunt Privilegiatos monere, ac Eminentissimus Cardinalis Spinellus publico Edicto suis Neapolitanis Privilegiatis indecentiam vestium ab Oratoriis domesticis avertendam indixit.

XXXII. Quamvis vero illa concesserim Anonymo, numquam tamen ipsi concedere potero, quod ob meram *præsumptionem indispositionis* Communicantium prohibentia illa Statuta prodierint, nisi novi, & nondum hactenus edita aut ab Episcopis, aut a Rom. Pontifice Statuta proferantur. Etenim a Romanis Pontificibus Communionis sumendæ in Oratoriis domesticis facultas nonnisi *ob infirmitatem*, aut *convalescentiam*, aut *senium* aut *mariti multiplicem infirmitatem* con-

(15) *Negli Oratori famigliari ognun vede quanto a ragione temer si possa, che i soggetti non vi sieno appunto tutti e sempre tali, e che talvolta la servil dipendenza di que' Sacerdoti, che il Santo Arcivescovo Agobardo* (*S. Agobar. Archiep. Lugdun. tract. de Privil. & jur. Sacerd.*) *ed il Pontefice Niccolò I.* (*Ex Cronic, Hug. de Flavigni in Capitular. Theodul. Aurelian c. 45.*) *udirono con loro indegnazion mancipati* in domibus laicorum, *e chiamati* Preti del tal Conte, o del tal Duca, *non sia per aver petto sufficiente a reprimere, non direm quelle corruttele, e quel misto di fuoco sagro e profano, che su' dimestici Altari piangeva a' suoi tempi S. Basilio Magno* (*Hom. in Psalm. 115.*), *ma alcuna almeno di quelle improprietà e irriverenze, che vi succedevano, e si rappresentarono alla Sagra Congregazion del Concilio al tempo d' Innocenzo XI.* (*Decr. de Comm. Quot. 12. Feb. 1679.*). *Si sa in oltre, che lo stesso Concilio Sagro di Trento esige ben giustamente anche per la semplice assistenza alla santa Messa, non sol le disposizioni dell' animo, ma eziandio quelle del corpo, e dell' abito, che sono indizi e pruove di un cuor veramente Cristiano e pio* (*Sess. 22. Decr. de Observand. &c.*). *Molto più poi per la santa Comunione. E pur quanto è facile che anche tai circostanze vengano ne' privati Oratori a mancare!*

conceditur, sicut declarant exempla a me num. 6. & 7. indicata, seu recitata; illudque recentius a Benedicto XIV. Edicto 44. §. 3. num. 12. prolatum; aut tantummodo ad quosdam specialibus Privilegiis Apostolicis dignos, *amplioris favore gratiæ* prosequendos, sicut ostendit Privilegium num. 7. quod sua ex Gente natis solent RR. Pontifices concedere, nulla tamen facta mentione extraneorum, ad quos alterius Privilegii de Missis celebrandis in privatis illorum Oratoriis favor extenditur. Insuper cum morem ab Eminentissimo Urbis Vicario, suisque prædecessoribus retentum in licentia domesticæ Communionis concessione observo, in ea magis opinione confirmor, ut credam cæteros Episcopos Rom. Pontificis, ejusque Administrorum exempla æmulantes numquam eandem licentiam daturos esse, nisi *ob justam*, *& necessariam causam*, ut verbis utar laudatæ Synodi Panormitanæ. Hinc sequitur haud congruere cum his, quæ ad prædictam facultatem elargiendam exigere solent RR. Pontifices, ea quæ ab Anonymo pag. 49. (16) dicuntur, & pag. 58. (17) repetuntur, videlicet Pontificia Privilegia aliud nihil efficere, quam *præsumptam* illam *indispositionem* ab aliquibus auferre; neque cum aliis Anonymi verbis pag. 52. (18) concinere, ubi affirmat Episcopos specialiter recognita pietate eorum, *de quorum debitis dispositionibus prudenter*, *& non sine causa dubitant*, *neminem reiicere* debere; nec verba Benedicti XIV. ad Italiæ Præsules huc revocata ab eodem Anonymo, & superius jam in hac ipsa Epistola a me expensa; *Non tamen idcirco aut vetuit unquam, aut vetat Ecclesia &c.*, id suadent; cum Pontificis verba sum integrum robur obtineant, conserventque, etsi certis in circumstantiis minime opportunum censuerit Episcopus a Sacerdote celebrante Eucharistiam distribui iis, qui adstant.

XXXIII. Multo minus verum esse credam, nisi me moveat irrefragabilis auctoritas, quod pag. 49. (19) ab Auctore Observationum additur, in illis videlicet Diœcesibus, in quibus nullum peculiare prohibens Episcopale Statutum invenitur, libere posse Adstantes Communionem in Privilegiatis Oratoriis sumere nulla petita licentia ab Episcopis ad eandem licite percipiendam. Quamvis enim rectissime affirmetur *præsumptam illam indispositionem per se* non sufficere ad Communicantes reddendos *vere* indignos Sacræ Communionis; adhuc certissimum est quam plures, ac ferme omnes, qui confugerunt, aut confugiunt ad Rom. Pontificem pro simili obtinenda facultate, in illis Diœcesibus Sedem habuisse jam, aut adhuc habere, in quibus nullum Synodale Decretum, nullum Episcopale Edictum peculiariter editum invenitur circa vetitam Communionem in Oratoriis domesticis.

(16) *Come non vide, che i supremi Privilegi conceduti in tal caso, non fanno altro che..... togliere l'anzidetta prosonzion d'indisposizione.*

(17) *I Privilegi, dalla S. Sede su di ciò conceduti, non concedono propriamente la S. Comunion nella Messa, conceduta già naturalmente nella concession della Messa medesima; ma, come può scorgersi dal tenor de' Privilegi stessi, la concedono sol tanto in ordine alle tali e tali persone, rispetto alle quali levan la detta svantaggiosa prosonzione.*

(18) *Raggionevolissimamente dunque fanno i sagri Pastori, in esigere per que' luoghi una particolar ricognizione della pietà de' soggetti*, de quorum debitis dispositionibus prudenter, & non sine caussa dubitant: *assicurati poi delle quali*, neminem rejicere debent, quemadmodum Deus neminem ad se sincero corde revertentem abjicit.

(19) *Come non considerò, che non essendo i familiari Oratorj esposti alla pubblica vista della Chiesa ..... le Persone .... vi anno sempre una indisposizion presuntiva, la quale avvegnachè non basti da se a rendergli veramente immeritevoli e incapaci di comunicarsi, e perciò in quelle Diocesi, ove non è prescritto dagli Ordinarj di chieder prima a tal fine il loro espresso assenso, resti interamente libero, e da nessun' altra legge interdetto agli astanti a quelle Messe il participare sagramentalmente delle medesime?*

cis non obtenta Ordinariorum licentia. Privilegia quæ protuli, aliaque quorum adumbrata exempla observavi in Regestis Sacræ Congregationis Concilii, plurimarum Diœcesum Oratoribus concessa fuerunt, in quibus nullum quantum novi, simile antea statutum prodierat. Quod si in illis omnibus, aut ferme omnibus aderat, eo tutius judicabo cæteros Episcopos libertatem ab Anonymo assertam haud fore tolera uros. Semel enim concessa hac libertate non solum ii, qui a Pontifice donati sunt Privilegio celebrationis Missæ in ipsorum Oratoriis privatis; verum etiam reliqui omnes, qui voluerint, & quibus a Privilegiatis non denegabitur accessus ad illa Oratoria, inibi libere Communionem sumere poterunt, dummodo ex illorum numero non sint, quorum indignitas manifesta est, & a Communione repellendi ex Rituali Romano Tit. cit. ab Anonymo pag. 51 adnot. n. censentur. Addo quod cum quæsivissem utrum saltem pro Romanæ Urbis incolis aliquod unquam emanasset Decretum prohibens Communionem in iisdem Oratoriis absque expressa licentia Rom. Pontificis, aut ipsius Generalis Vicarii in spiritualibus, nullum inveni; etsi Romæ tam accurate mos iste a communicandis licentiam prius petentibus observetur.

XXXIV. Ut vetitam non esse ostendat Anonymus in Oratoriis domesticis Eucharistiæ distributionem his, qui ibidem Sacrificio adstent, imo etiam in illis eadem libertate distribui posse, atque in omnibus Ecclesiis, fuse §§. 23. 24. 25. observat in qualibet Missa Christi mortem repræsentari, quam pro omnibus sustinuit, & renovari immensam ejus charitatem erga homines; atque ideo inseparabilem omnino esse a Missæ Sacrificio *liberam communicabilitatem* Sacræ Victimæ, neque istam participationem a Christi Ministris unquam impediri posse, nisi propter *præsuppositam* Christianorum *indispositionem*: (20) denuo repetit verba, quæ in singulis Missis recitantur, *Accipite*, *&* *manducate ex hoc omnes*, quæ *liberam* eandem *communicabilitatem*, & invitationem Christi ad manducandum suum Corpus manifestant, neque irrisorie a Sacerdotibus proferuntur.

XXXV. Nihil his reponere opus esset, cum non nisi latius exponant, quod brevius supra dixerat pag. 42. mihi obtrudens eadem Christi verba, *Accipite* &c., a quibus me nullatenus premi novissimi litteris Pontificiis demonstratum est. Addam præterea cum illa sincera voluntate, qua Christus in singulis Sacrificiis sese paratum exhibet ad omnes suo Corpore, & Sanguine saturandos & hanc esse conjunctam, ut perpetuo in Ecclesia ab ipso concessa potestas integre perseveret, qua utens ea statuat, vel mutet in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, quæ pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaverit. Addam quod non concessa propter convenientes, rationabilesque causas participatione Eucharistiæ in Missis domesticis libere adhuc possunt Fideles alibi ad Christi convivium accedere. Addam nullo facto obice liberalitati Christi per se paratæ non semel, sed sæpius, & sæpissime admittere quoslibet dignos ad sui realem in Sacramento participationem, adhuc non solum Laicos excludi ab iteranda Communione eadem die, quamvis Sacrificiis pluribus

(20) *La volontà de' Luogotenenti di Cristo non può esser mai per se stessa un vero ostacolo alla pubblica partecipazione di si prodigo e inesausto Misterio, ma si ha l' impedimento sempre a rifondere in una presupposta e sempre ammovibile indisposizion de' Cristiani &c. Cotal perpetua, libera, ed esterna comunicabilità consiste appunto formalmente in ciò, che ogni Sacerdote in ogni Messa dice (non egli propriamente, ma Gesù Cristo per bocca di lui, e non già in guisa di mero storico detto, ma di vero e proprio invito, fatto e continuato evidentemente colla stessa Divina Consecrazione in adempimento del medesimo* Hoc facite *del nostro Divin Precettore)* = Accipite, & manducate ex hoc omnes

bus intersint, & quamvis hujusmodi tam suavis convivii deliciæ valde differant a corporalibus cibis, qui cum eduntur, famem extinguunt, illæ vero ardorem desiderii incendunt, ut iterum, iterumque gustentur; sed etiam Sacerdotes prohiberi a renovanda Sacrificii celebratione exceptis aliquibus casibus, in quibus duplex vel triplex Missa conceditur, quamvis in Missa, quam celebrant, singuli Sacerdotes semper illa verba proferant; *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*; quibus liberam, non coarctatam facultatem Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus idem Sacrificium offerendi Christus contulit. Addam quod eadem ampla, & liberalis invitatio Christi non arctata fuit ad participandum de Corpore, & Sanguine solum sub speciebus panis, verum etiam illam extendit ipsa eadem liberalitas Christi ad participandum de iisdem sub speciebus vini, *Accipite, & bibite ex eo omnes*; neque inde colligere quis recte poterit Verbis Christi vim, aut injuriam intulisse Ecclesiam, cum sapientissime coarctavit Communionem Eucharisticam Fidelibus, & cæteris non Sacrificantibus ad unicam panis speciem. Adderem alia, si me impeterent, quæ ab Auctore Observationum a p. 53. ad p. 58. dicuntur, aut quæ addidi non essent certissima.

XXXVI. Legi equidem, quæ p. 72. de iteranda Communione Fidelium eodem die dicat Anonymus, & licet ista alicui severo censori reprehensione digna viderentur, quod aliquod jus Fidelium ad licite etiam nunc iterandam Communionem eadem die perceptam videantur asserere; ego nullum ex modo ipsius loquendi contentionis funem cum illo ducam; (21) sed unice ab illo exposcam, ne ambigat cum cæteris affirmare vetitum esse Fidelibus sanis bis in die Eucharistiam sumere; quod si Legem exposcat, quæ id vetat, eam ipsam esse dicam, qua vetitum dicitur Sacerdotibus bis, aut ter eadem die sacrificare: Etenim & causa, propter quam Walfridus de Reb. Eccl. cap. 22. ab Anonymo allegatos culpandos non existimaverit illos, qui sicut in una, sic in omnibus, quibus adfuerint, Missis in die communicare velint, exemplo nitebatur Sacerdotum, qui plures Missas aliquando celebrabant; & ratio illa ob quam RR. Pontifices Alexander II., & Honorius III. interrogati de pluralitate Missarum, responderunt unicam Missam a singulo Sacerdote singulis diebus peragendam sufficere, *Non modica res est unam Missam facere, & valde fælix est, qui unam Missam digne celebrare potest*, æque demonstrat semel in die sumendam esse Eucharistiam; & demum quæ consuetudo vim legis habere dicebatur a D. Thoma 3. p. q.

** Ppp

(21) *Si è cercato da qualcuno, se le persone già comunicate nella Messa della notte del S. Natale, possano poi tornare a comunicarsi in qualche altra Messa del giorno stesso. Valfrido Strabone attesta, che a' suoi tempi ciò facevasi da alcuni anche infra l'Anno ordinariamente.* Addendum videtur (*dic' Egli*) esse quosdam, qui semel in die communicare, etiamsi pluribus interfuerint Missis, pro dignitate Sacramentorum sufficere credant: esse vero alios, qui sicut in una, sic in omnibus quibus adfuerint Missis in die communicare velint. *E siegue subito:* Quorum neutro culpandos existimo: quia, sicut Augustinus ait de his qui quotidie communicant, & illis qui rarius, istos reverentia sanctarum retrahit rerum illos vero amor salubrium invitat Sacramentorum. Nam & ipse Sacerdos, quoties in die Missas facit (*come più volte all' Anno costumavasi anticamente*) communicare non omittit. Quod si non faciat, canonico est feriendus judicio (*De Reb. Eccl. c. 22.*) *Certa cosa è, che non avvi Legge alcuna espressa in contrario. Con tutto questo sembra che il Misterio Eucharistico, fondato sull' allegoria di una Cena (che è l' ultima refezion del dì) non lasci luogo a Cristiani da poter esigere con istretto jus la Comunione, che una sola volta il giorno. Perocchè quantunque non sia proibito il cenar due volte, se un generoso amico il brami, e un sano appetito il comporti, tutta volta non v' è comunemente nè rigorosamente il dritto di ciò fare, che una volta sola. La conclusione però si è, che l'interpretare decisivamente, se l'intenzione di Gesù Cristo nel dir =* Pigliate e mangiate, *riguardi solo chi ancor non cenò, o pur chi l' avesse anche fatto già un'altra volta, spetta alla Sposa dello stesso Cristo, alla Santa Chiesa.*

p. q. 83. art. 2., ut Sacerdos unam singulis diebus Missam celebraret; *In contrarium est consuetudo, quam servat Ecclesia secundum Canonum statuta*, eadem consuetudo generalis vim generalis legis ad prohibendam iterationem Eucharisticæ Communionis eodem die obtinet, a qua servanda alii non excipiuntur sententia quorumdam Scriptorum, quam qui post matutinam Communionem Sacro Viatico ob inopinam gravem infirmitatem muniendi essent.

XXXVII. Pergamus nunc Amice Carissime ad §. 26. Anonymi, ubi licet repetat ea, quæ jam superius cohærere non posse cum Pontificiis Privilegiis Communionis domesticæ a me prolatis ostendi, alia tamen inserit aliquo examine ponderanda. In primis certum esse pronunciat nullam unquam extitisse legem generalem (22) Ecclesiæ, quæ ministrari Eucharistiam in Oratoriis Domesticis vetet, dum in illis Missa celebratur. Legem hujusmodi, quæ distincte, & determinate de Communionem Fidelium agat, nullam ego etiam inveni; sed in Decreto generali Concilii Tridentini Sess. 22. prohibente ***privatis in domibus*** Sacrificium peragi, involutam etiam prohibitionem Communionis in Oratoriis privatarum ædium non ambigo, quoniam vetita Celebratione Missarum in iis locis, in quibus profecto servari non licebat Eucharistiam, quæ tantum in Ecclesiis, seu in Sacrariis cum debita veneratione asservabatur, exceptis aliquibus casibus apud eruditos notis, simul alter modus sumendi Eucharistiam, videlicet intra ipsam Missam prohibebatur. Opus vero non fuit hactenus Legem ullam generalem post Concilium Tridentinum condere, qua aperte vetaretur distributio Eucharistiæ in Oratoriis privilegiatis pro celebratione Missarum, quin potius integra relicta fuit potestas Ordinariorum, qui eam concederent, pro ut expedire judicarent. Si liceret conjecturis uti, illud dicerem, quod cum decretum Tridentinum eo quo par erat rigore exequi RR. Pontifices satagerent, sicut cap. 14. Operis ostendi, & quorumdam abusus evellerent, tum difficiliorem sese præbebant plures Episcopi non solum in probanda causa idonea ad Missas concedendas extra loca Sacra, quod pariter cap. XV. exposui; verum etiam in concedenda licentia Communionis in Oratoriis a Rom. Pontifice Privilegiatis; adeoque tum frequentius ad Rom. Pontificem a Privilegiatis ipsis pro licentia sumendæ Communionis supplices mittebantur Libelli. Prætermissis autem conjecturis illud securius dicam, tam ad Episcoporum statuta, quam ad plurimorum Oratorum e diversis Regionibus ad Rom. Pontificem supplicationes advertens, eam consuetudinem vigere, propter quam non liceat Privilegiatis pro Missa Domestica, & multo minus cæteris eidem Missæ Adstantibus Communionem Eucharisticam sumere absque licentia ab Episcopis, aut a Rom. Pontifice specialiter obtenta. Propterea qui cap. 29. n. 1. Statutis, & Consuetudine hanc & alteram quæstionem de loco administrandæ Sacramentalis Pœnitentiæ expedire spoponderam, Statuta tantum, & Privilegia Apostolicæ Sedis manifesta indicia ejusdem consuetudis in medium protuli.

XXXVIII. Subditur §. 26. (23), & pa

---

[22] *Egli è certo primieramente, che Legge alcuna general della Chiesa, che tolga il comunicar in que' luoghi, mentre vi si celebra Messa, non vi fu mai.*

(23) *I Privilegi, dalla S. Sede su di ciò conceduti, non concedono propriamente la Santa Comunion nella Messa, conceduta già naturalmente nella concession della Messa medesima; ma, come può scorgersi dal tenor de' Privilegi stessi, la concedono sol tanto in ordine alle tali e tali persone, rispetto alle quali levan la detta svantaggiosa prosonzione, ed anche (ove s'incontra) il prefato condizionato divieto degli Ordinarj. Ma dove un tal divieto non c'è, il Privilegio diventa allora della sorta di quegli, che chiamansi* præter legem, *a' quali lo stesso Scrittor degli Oratorj confessa doversi applicar la regola Canonica:* Odia restringenda, favores ampliandi. *Quindi i privilegiati allora son bensì spezialmente approvati, e decorati di più autorevole ricognizion di merito: ma non s'inferisce già per questo, che fossero positivamente disapprovati e indegni senza di quello. Giusto &c.*

& pagina 62. (24) Privilegia Pontificia pro illis Locis, in quibus nulla extant contraria Episcoporum statuta, ex genere eorum esse, quæ *præter legem* dicuntur; & cap. 21. Operis n. 4. a me indicantur; imo pro illis locis *ad merum honorem* concedi eadem Privilegia Anonymus pag. 63. affirmat. Id ipsum ego affirmare nequeo, cum & Legem prohibentem Communionem in privatis domibus involutam non dubitem in Tridentino laudato Decreto, & consuetudinem oppositam vigere sciam, quæ Legi correspondet; & insuper advertam ad aliquas saltem ex plurimis gravissimis causis, quibus moventibus Pontifex, & Ordinarii Locorum in licentiis concedendis Communionis domesticæ plus justo faciles sese non præbent.

XXXIX. Hinc, prudentissime Vir, considera utrum Privilegium, quod recito Cap. 29. num. 7., quodque extenditur *ubivis pro tempore morari, vel esse contigerit* Privilegiatos, *mere* sit ad honorem, & non potius *ad amplioris gratiæ favorem*. Considera etiam an alia Privilegia a me prolata pro multis earum Diœcesum incolis, in quibus nulla extare prohibentia expresse Communionem domesticam Episcoporum statuta facile concedet Anonymus, cum ipso judice p. 61. rara hæc sint, an illa Privilegia ob merum honorem, & decus Privilegiatorum concessa fuerint; cum nec Oratores ausi fuissent petere, nisi infirmitas, senium, gravesque aliæ causæ spem ipsis addidissent gratiæ impetrandæ? Demum considera, an istis Privilegiis aptari possit exemplum illius exceptionis, quam adhibent RR. Pontifices in privilegiis Missæ, & Communionis in Oratoriis privatis Conservatoriorum Puellarum, seu Collegiorum Tertiariarum, his verbis, *citra approbationem Conservatorii* (25) Exceptio ista, ut exposui Cap. 19. num. 17. eo fine additur, ne propter Privilegium, quod conceditur, simul approbatus modus vivendi sine clausura videretur: At Communionem in Oratoriis privatarum ædium expresse concedit Pontifex in illis Privilegiis, quæ Cap. 29 proferuntur.

XXXX. Aliud mihi opponitur §. 26., quod melius omitti poterat, videlicet Privilegium infirmis nostræ Congregationis Lateranensis concessum, & in exemplum illorum Privilegiorum, in quibus expresse conceditur facultas Communionis, Cap. 29. num. 6. indicatum, quasi extensum a me amplissime fuerit num. 12. non tantum ad omnes Religiosas Domus, & Personas, verum etiam ad cœteros quoscunque, qui Sacrificiis in Religiosis Domibus interessent. (26) Le-

 gitti,

* *

[24] *Riconoscasi dunque riconfermata in questo stesso quella si notabile differenza di un Privilegio* contra legem, *dinotato col primo termine, e di un Privilegio sol* præter legem, *indicato col secondo: il primo però necessario a lecitamente operare: e il secondo solamente utile e di mero onore*.

(25) *Giusto come l'Autor medesimo dice di que' Conservatorj di Terziarie, che dopo il Concilio di Trento, e la Costituzione 8. di San Pio V. restano tuttavia senza Clausura: i quali in tal modo non sono espressamente approvati, mà nè tampoco condennati e interdetti: che anzi la stessa Sede Appostolica nel conceder loro ciò nulla ostante Privilegi, e Indulgenze, non fa altro che interporvi la solita clausola* = Citra approbationem Conservatorii; *lasciandogli poi per altro lecitamente e piamente, benchè men canonicamente sussistere. Così appunto nel caso nostro*.

[26] *E lo Scrittore stesso* [*cosa ben rimarcabile*] *ce ne somministra una precisa ripruova col proprio esempio. Mercecchè quantunque al c. 29. n. 6. adduca un Privilegio di Pio IV. per la Comunion de' soli ammalati de' Canonici Lateranensi ne' lor privati Oratorj; pure al num. 12. dello stesso capo, anzi che tirarne in conseguenza la proibizion della Comunione per gli altri non compresi in quel Privilegio, passa francamente a stendere da se senz'altro la libertà della Comunion medesima, non solo a tutte le religiose case e persone, mà anche a tutti quegli, chiunque sieno, e quantunque sani, che si truovin colà presenti al medesimo Sacrificio*: Cum nullum incommodum. (*dic'egli*) prudenter timeatur futurum, si in Oratoriis Religiosarum domorum Sacramentum Eucharisticum adstantibus Sacrificio distribuatur; *che è quanto* cire,

gisti, Amice. in Opusculo meo de Altari Portatili Operi de Oratoriis domesticis adjuncto, in quo Lectorem monui Privilegium illud recitandum, quanto rigore cap. 13., num. 13. & seqq. singulare illud Privilegium exposuerim, ægrotos unice gratiæ participes exhibens, & illis tantum in Missa in eorumdem *cubiculis* celebranda *Sacrosanctum Ecclesiæ Sacramentum* sumere permittens. Relege iterum verba mea Cap. 29. num. 12., & inspice an ea adaptaverim Privilegio nostro Pii IV. *Hactenus de Communione dispensanda in Oratoriis privatis valent tantummodo pro Oratoriis privatæ domus, ad quæ se extendit Episcoporum jurisdictio: At Oratoria erecta in Religiosis Domibus, & ab illorum jurisdictione exempta, neque huic, neque aliis multis restrictionibus subjiciuntur, quibus privatæ domus Oratoria sunt obnoxia*. Heccine de Missa, & Communione in cubiculis infirmorum dicta sunt; an ne de *Oratoriis erectis* in Domibus Religiosis, quæ in Decreto Tridentino non fuisse comprehensa ostendi Capitulo XVI. & XVIII., in quo pariter ostensum est iis non subesse limitationibus, quas Pontificium Privilegium pro Oratoriis privatæ domus complectitur?

XXXXI. Quæ autem postea num. 12. addidi, *cum nullum incommodum prudenter timeatur futurum, si in Oratoriis Religiosarum Domorum Sacramentum Eucharisticum Adstantibus Sacrificio distribuatur*, in dubium non revocabuntur ab illis, qui recte de vigilantia Rectorum earumdem Religiosarum Domorum senserint. Aliquæ enim ex causis, quas num. 5. protuli, pro Oratoriis Religiosarum Domorum nullo modo militant, aliæ non æqualiter urgent, aliæ demum hactenus visæ non sunt idoneæ RR. Pontificibus ad prohibendum universim Regularibus, ne Eucharistiam Adstantibus distribuant, propter quas, cæterasque Episcopis prohibere Communionem Adstantium in Oratoriis privatarum ædium, ipsorum prius non obtenta licentia, prudenter visum est.

XXXXII. Ex decreto Sac. Congregationis Concilii de Commun. quotid. die 12. Februarii 1679. approbato ab Innocentio XI. pag. 59. (27.) & seqq. verba illa eruit Anonymus, quibus

dire non v'è più allor da temere, nè da far caso di quel suo medesimo: Hinc ansa major præberetur ad Ecclesias deserendas; *nè di quel* Tot publica pietatis exempla, quæ in publica exhibenter Communione, cessarent; *nè di quel* Minueretur fervor devotionis in pluribus, qui sæpe ad frequentiorem Communionem accenduntur, ut alios pios imitentur; *nè di quell'*Ignotum foret Parochis, & ceteris animarum curam gerentibus, qua frequentia Fideles ad sacram Mensam accedant. *Chi non vede qui adoperate quelle doppie bilance e misure, cotanto detestate dallo Spirito Santo?* (*Prov. XX. 10.*).

(27) *Sebbene il Decreto della Santa mem. d'Innocenzo XI. nella Sag. Cong. del Concilio* (*Decr. de Com. Quot. 12. Febr. 1679.*) *assai più validamente compruova la nostra chiarissima verità. Conciossiachè trattandosi ivi pure della Communion ne privati Oratorj; si mette per primo fondamento* l'Optaret Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis &c. *del medesimo Concilio di Trento, di cui quella Congregazione è Interprete. Dove osservisi per incidenza, che l'affare della Commion nella Messa, e in ciascuna Messa, è ben d'altra condizione presso la Chiesa, che non sono i mentovati Conservatorj senza Clausura: poichè se quegli son* citra approbationem, *perchè vi manca quella Clausura appunto, che vi si desidera, questa anzi per se medesima è sempre* cum approbatione, *perchè è la cosa stessa desiderata dalla Santa Chiesa Cattolica, e dallo Spirito Santo. Tanto è certo, che non resta poi a desiderarsi altra approvazione, che per le persone. Ma seguitiamo il Decreto. Dopo quell'immobile fondamento si viene poscia alle disposizioni necessarie o congrue per la maggiore o minor frequenza della Sagra Communione, che si rimettono al particolar giudizio degl'intimi Direttori delle Coscienze. Indi si vuole, che secondo quelle si permetta a chi più, a chi meno, ma non in maniera che* a frequenti aut quotidiana sacræ Communionis sumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur. *Che anzi badisi bene, che quel che vuol dir ributtare alcuno dal sagro Convito, o sovente, o cotidianamente ch'ei vi si accosti, questo non facciasi mai*: Illudque omnino provideat (Pastorum diligentia) ut nemo a sacro Convivo, sive frequenter, sive quotidie accesserit, repellatur: & nihilominus det operam, ut unusquisque digne pro devotionis & præparationis modo, rarius aut

bus ab Episcopis, Parochis, seu Confessariis doceri Fideles jubentur *in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis ex dispensatione, seu Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Eucharistiam*; & licite ipse pag. 61. adn. u. asserat illis *expresse* liberam relinqui facultatem ministrandi Adstantibus SS. Sacramentum in Oratoriis privatis, adhuc tamen ibidem §. 28. obscuritatem verborum *dispensatione, seu Privilegio* non denegans, permittit illorum alterum interpretari posse pro concessione Missæ domesticæ, aliud pro facultate percipiendæ intra illam ab Adstantibus Eucharistiæ, dummodo Privilegium Pontificium Communionis *præter legem*, atque ob *merum honorem* concessum esse dicatur, quod utante ostendi, ipsi concedendum fore mihi non videtur.

XXXXIII. Tuam Amice, tibique similium multorum reprehensionem, etsi moderatam, vererer, si in quæstione qualibet resolvenda non sequerer regulam illam exploratissimam, ut claris obscura explicentur, non e contra obscuris clara implicentur. Quamobrem cum Decretorum Sacrarum Congregationum, aut Rom. Pontificis, quæ res ubique gerendas, aut vitandas statuant, sensum genuinum, & intentum apertius vix assequi valeamus, quam norma inspecta, qua in Romana Urbe coram Pontifice, & amplissimis Patribus Sacrarum Congregationum Præsidibus Decreta ipsa executioni mandantur, ad consuetudi-

---

aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet. *Comprendesi abbastanza da queste sì pesate parole la prudentissima economia di Chiesa Santa in così grave materia; e l'effetto ben diverso delle diverse sorti di disposizioni, o indisposizioni ne' Fedeli in ordine ad essa, e la considerabilissima differenza dell'approvare, o non approvare a varj stati e gradi di persone la più spessa e facile Comunione, dal rigorosamente precettare o vietar la medesima. Finalmente da tai limpidissime, e sodissime regole passa il Decreto a ordinare anche sul particolar degli Oratorj, che i Vescovi, i Parrochi, o i Confessori* doceant de manu Sacerdotis esse sumendam sanctissimam Eucharistiam, *non solo* in Ecclesiis, *ma eziandio* in Oratoriis privatis, *che godono della solita* Dispensatione, seu Privilegio Pontificis. *Il quale termine di* Dispensa, *è cosa chiara che non può intendersi, se non della facoltà per la celebrazion della Messa; non essendovi, come si è detto, altra legge in ciò da cui poter dispensare, fuorchè quella del Concilio stesso di Trento*: Ne patiantur Episcopi privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria (*cioè gli Oratorj publici*) ab eisdem Ordinariis designanda & visitanda, sanctum hoc Sacrificium a Sæcularibus aut Regularibus quibuscunque peragi, *rinforzata poi maggiormente dal Decreto di Clemente XI.; ed essendo evidente, che se fosse stato stabilito necessario un distinto Privilegio Appostolico ancor per quella Comunione, sarebbe soperchio il prescrivere i Vescovi, che negli Oratorj delle case non si comunicasse senza lor licenza, la qual licenza essi da se neppur potrebbero darla, come per la Messa appunto dar non la possono.*

§. *XXVIII. Ma dirassi, che se la parola* Dispensatione *non può importar veramente altro, che la dispensa dall'unica previa legge di non celebrar Messa in casa, l'altra* seu Privilegio *può intendersi ancor del Privilegio della Communione. Sia come più piace: ma riconoscasi dunque riconfermata in questo stesso quella sì notabile differenza di un Privilegio* contra legem, *dinotato col primo termine, e di un Privilegio sol* præter legem, *indicato col secondo: il primo però necessario a lecitamente operare: e il secondo solamente utile e di mero onore. E perchè ne compaja ancor maggiormente l'utilità, notisi che quando, o per mettersi al coperto dagli Editti de' Vescovi (nel qual caso tal Privilegio serve pur di dispensa) o anche solo per decorosa distinzione (ove quegli Editti non trovansi) s'ottenga da Roma un qualche spezial Breve o Rescritto per la Comunione domestica, in conseguenza di quello dice allora il Decreto della S. C., che si può legittimamente amministrar la Divina Eucarestia nelle Case, portandola eziandio* ab Oratorio privilegiato cum forma decenti ad existentes domi, vel cubantes in lecto infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valent; *Siccome per la ragione stessa si potrà allora pure dispensarla liberamente nella Capella medesima a quegli ancora, che non si fosser trovati presenti nè all'Oblazione, nè alla Consecrazione, ma sopravvenissero alla sola Comunione, tuttochè nè a questi, nè a primi competa rigorosamente quel prossimo Diritto alla real partecipazione del medesimo Sacrifizio, ch' è proprio sol di chi fù cooferente e convitato dal Divino* = Accipite & manducate, *detto propriamente à soli circostanti, pe i quali però milita in ispezieltà e in tutto il suo rigore quell'* Illud omnino provideat Pastorum diligentia, ut nemo a Sacro Convivio repellatur,

dinem ipsam Romanæ Urbis me converto. At enim Romæ constantissime mos retinetur, ut non nisi speciali obtenta prius licentia ab Eminentissimo Vicario, qui esse solet unus ex Cardinalibus Sac. Congregationis Concilii, vel immediate a Romano Pontifice Privilegiatus ullus Communionem in Oratorio privato audeat sumere, & Sacerdos celebrans distribuere. Romani Pontifices insuper cum censent quorumdam preces exaudiendas, Privilegium domesticæ Communionis eisdem adhuc verborum formulis describi jubent, quibus antea describi consueverat; Imo non numquam etiam clarius aliquibus expressis limitationibus. His adeo perspicuis argumentis suffultus adducor, ut animose, ac fidenter affirmem illius Decreti mentem esse, ne Communionem Euharisticam sumere quis possit unquam in Oratoriis privatis absque peculiari facultate sive per modum dispensationis, sive per modum Privilegii. Cum enim dispensatio in rigore sumpta a Privilegio differat in eo, quod ipsa certo tempore duratura definiatur, non minus complectitur facultatem, quæ ad certum tempus limitata a Pontifice aliquando concederetur, verum etiam licentiam, quæ ab Episcopis non numquam traditur; quin tamen Episcopos unquam proprie dictum Privilegium concedere dicatur. Quocirca existimo verbis illis *ex dispensatione, seu Privilegio Pontificis* Sacram Congregationem nullatenus respexisse ad aliud Privilegium Pontificium pro Missa celebranda in Oratoriis privatis, sed unice ad requisitam facultatem pro Communione in illis sumenda, cum in eum scopum illo condendo Decreto collineaverit, non solum ut prohiberet simplicibus Sacerdotibus a peccatis venialibus ullum absolvere, quam ut abusus evelleret, qui in Eucharistia administranda, & sumenda irrepserant; quin tamen ulla pietati Fidelium in frequentanda etiam quotidiana Communione injuria fieret; quam, ut declararet a se probari, si nihil obstaret ex parte sumentium, apposite recitavit verba Concilii Tridentini, quibus evidenter apparet votum Ecclesiæ, ut quotidie Fideles communicent. De altero autem necessario Privilegio Pontificis ad Missam in ædibus privatis celebrandam, nihil tunc quærebatur, & nullatenus in dubium illius necessitas revocabatur, de qua sæpius Decreta a me cap. 14. exposita eadem Sacra Congregatio ediderat. Illud insuper accedit, quod cum initio laudati Decreti fiat distinctio *in privatis Oratoriis, & Domi*, judico potius illa privata Oratoria jam instructa fuisse Apostolico Privilegio Missarum celebrandarum, quæ ob hanc tantum caussam a verbo *Domi* discerni potuerunt. Quid vero vetat dicere, quod in illa Oratoria Privilegio Missarum munita irrepsissent aliqui ex abusibus in Decreto recensitis, videlicet quod Adstantes, gaudentes licet dispensatione, seu Privilegio ad Eucharistiam sumendam in Missis ibidem celebratis, *in Communione acciperent plures formas, ac particulas, vel grandiores solito*? Imo ibi facilius hi abusus inveniri potuerunt, quos proinde una cum aliis abstulit Sacra Congregatio, quamvis integra relicta fuerit necessitas ad Communionem in iisdem sumendam *dispensationis, seu Privilegii Pontificis*. En Amice dilectissime quam contraria ex Decreto illo eruam dictis ab Anonymo, semel præmissa certa regula ex vigente consuetudine interpretandi sensum Congregationis.

XXXXIV. Præstat autem hic attente a te observari, ne ullam ex verbis Anonymi p. 62. patiaris molestiam, quod ejusdem Decreti vigore, obtenta dispensatione, seu Privilegio pro Communione ministranda in Oratoriis privatis, poterit Eucharistia ab Oratorio privato cum decenti pompa ad Infirmos in eadem domo existentes deferri, hac tamen necessaria conditione præsupposita, ut in Oratorio privato adsit unus ex privilegiatis prin-

principaliter, qui Missæ ibidem adsit, in qua consecrentur particulæ ad Infirmos deferendæ; secus si præter Infirmum alius non sit Privilegiatus, quando ipse in Oratorio Missæ non assistit, neque poterit Missa celebrari ob defectum præsentiæ, quam in Privilegio Missæ in Oratorio privato exigit Pontifex, ut ista valeat celebrari; neque proinde poterit Eucharistia pro infirmo Communicando consecrari. Quare est, quod alia distincta Privilegia aliquando concedit Pontifex pro celebratione Missæ coram infirmo, qui ad Oratorium privatum accedere nequit, cujus exemplar habes in Opusculo meo de usu Altaris Portatilis cap. 14. Itaque dum Missa in Oratorio privato licite celebrari poterit, & pro infirmis in eadem domo existentibus, etsi Missæ non præsentibus, habeatur exigita dispensatio, sive licentia Ordinarii pro Communione domestica, vel Rom. Pontificis Privilegium, tunc ad illos Eucharistia *ab Oratorio privato* deferri poterit, sicut tradit S. Congregatio, quæ in hac parte Decreti illud cavendum statuit, *ne ullo modo* Eucharistia deferatur *in crumena, aut secreto ad existentes domi, vel cubantes in lecto, quam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta* (idest ad Ecclesias, seu Oratoria privata ex dispensatione, seu Privilegio Pontificis) *accedere non valeant, & ad eos* (infirmos), *si ab Ecclesiis deferatur, publice, & cum pompa juxta formam Ritualis Romani; si vero ab Oratorio privato, cum forma decenti.*

XXXXV. Nunc geminas adnotationes p. 60. & p. 61. Libri Observationum attendamus, in quarum prima ignoro an me etiam alloqui voluerit, dum *dormitantes discipulos S. Augustini* alloquitur, (28) quos ad ipsius sequenda salutaria monita excitat, ne a dispensatore ullus prohibeatur manducare cibum Cælestem, sed solum moneatur timere exactorem? Ego Sanctissimum Patrem moribus equidem non sequor, unde te, cæterosque bonos omnes exoro, ut precibus apud Deum me adjuvent ad illius sectanda vestigia. Attamen quantum valeo, & cum occasio sese offert, operam do, *ut unusquisque digne pro devotionis, & præparationis modo rarius, aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet*, sicut laudato Decreto Sac. Congregatio monuit; dummodo nullus eorum laudabilibus aliis institutis Ecclesiasticis perturbationem inferat, sicut litteræ Benedicti XIV. docent.

XXXXVI. In altera adnotatione aperte redarguor, quia cap. 29. num. 12. non sum locutus, pro ut vellet Anonymus (29). Cum necessarium esse affirmarem Regularibus Privilegium

(28) *Dormigliosi Discepoli di S. Agostino, quanti tiri di pietra si dilungò da voi il vostro sì svegliato Maestro! E pur Dio sa, se nel rivenirvi egli ora in faccia cotante volte, non ancor vi scotete.*

(29) In Congr. Conc. 15. Decemb. 1703. *E nè quì, nè nell'altro Decreto de' 12. Feb. 1679., nè altrove mai fu fatta alcuna riserva della Comunione in quegli Oratorj, ove legittimamente si celebra, quantunque nel secondo, ch' è anteriore, si fosse questa pur mentovata, ed anzi espressamente lasciata libera, toltone le irriverenze e indecenze, come si è veduto. Laonde comprendesi quanto storta, e contraria a quel che anzi doveva inferirsene, sia quell'illazione del qui impugnato Scrittore: che mentre* nec Clemens XI. &c. *Altro vi voleva quì, che quel* forte, *buttato là appunto a caso e alla ventura. Conveniva dir più tosto, che essendo già notissimo l'uso della Comunion ministrata sì da' Regolari, che da' Secolari Sacerdoti nelle Messe degli Oratorj Dimestici, sempre che occorreva, e ciò o con licenza de' Vescovi, ov'eranvi i pochi moderni loro Editti di doverla chiedere, o senza tal licenza ove per la più parte non v'erano, e non essendosi pur contro di ciò nè da' Sommi Pontefici, nè dalla Sagra Congregazione fatto mai parola alcuna; dovea perciò essere stato evidentemente riconosciuto sì sagrosanto il Diritto della Comunion degli astanti al medesimo Sacrifizio, che non si stimò mai di averlo a sottoporre ad alcuna sorta d'interdetto. E non aveva egli già così dichiarato lo stesso Regnante Pontefice con quel* Non vetuit unquam Ecclesia, aut modo vetat &c.

gium Pontificium, peculiariter ipsis concedens facultatem distribuendi Adstantibus Sacrificio in Oratoriis privatarum ædium celebrato, ut absque legitima contradictione Ordinariorum licite possent eandem ministrare, si quandoque in illis ad sacrificandum advocarentur, hæc præcedentibus consona dixi: *Profecto nec Clemens XI., nec unquam, quod sciam, Sacra Congregatio in pluribus Decretis editis adversus illos Regulares, qui in Oratoriis privatis limites suæ facultatis transgrediebantur, Communionis administrandæ meminerunt: Hinc quippe colligendum existimo vel numquam illud invitis Episcopis tentasse; vel si aliqui fecerant, forte specialibus Privilegiis instructos fuisse*. Nec Anonymo hæc displicitura judicassem, si dum ista scribebam, de illo cogitassem, cum non neget invitis, idest prohibentibus Episcopis obsequendum esse, nisi Supremi Pastoris auctoritas majorem reverentiam suis Privilegiis exigeret. Quare autem non fortuito, nec temere, sed considerate, & caute Tò *Forte* adhibuerim, ingenue tibi dico, ne videlicet litigium moverem in examine quorumdam Privilegiorum, in quibus mihi non videbatur tam ampla facultas concessa, sicut aliqui contendunt; ac propterea saniori judicio, ut æquum erat, illorum examen dimittere volui, ad quod instituendum non me trahebat argumentum.

XXXXVII. Ex eo autem quod nec Clemens XI. nec Sacra Congregatio inter abusus quorumdam Regularium unquam meminerint administrate Communionis in Oratoriis privatis, a me potius inferri debuisse tradit Anonymus, quod cum notissimus mos vigeret, ut Sacerdotes tam Regulares, quam Sæculares in Oratoriis privatis Eucharistiam administrarent nulla petita licentia in illis locis, pro quibus pauca recentia Edicta licentiæ Episcopalis petendæ non extant, RR. Pontifices, & Sacra Congregatio numquam restiterunt, ut jus Communionis sumendæ ab Adstantibus Sacrificio in Oratoriis celebrato integrum relinqueretur, nullique prohibitioni subjiceretur; maxime cum Benedictus XIV. in suis litteris idipsum declaraverit illis verbis, *Non vetuit unquam, nec modo vetat &c.* Imo Sacra Congregatio Concilii Decreto suo anni 1679. die 12. Februarii, cum de Communione in Oratoriis privatis ageret, sublatis omnibus abusibus hanc eandem liberam facultatem illius administrandæ approbavit. Ista sunt, quæ a me inferri debuisse Anonymus urget. Sed qua ratione hæc eruere poteram ex silentio prædicto? Nam ex Decreto Sacr. Congregationis anni 1679. quid eruatur, jam paullo ante dixi; de verbis Benedicti XIV. similiter non est necesse alia addere, cum expresse docuerit quibusdam in circumstantiis, & præcipuæ loci minime opportunum esse a Sacerdote celebrante distribui Eucharistiam, iis, qui adstant; tandem de notissimo illo more Regularium, & Sæcularium Communionem ministrantium in Oratoriis domesticis nihil scio, neque Anonymus ad me instruendum quidquam protulit. Potius ego notissimum habeo ex Privilegiis Communionis, quæ a Rom. Pontifice post Concilium Tridentinum ad hæc usque tempora postulantur, consuetudinem viguisse, adhucque perseverare, ut nulli Eucharistia in illis privatis Oratoriis ministrari possit sine speciali concessione Episcoporum, aut Rom. Pontificis, cum Oratores ad Apostolicam Sedem confugientes pro impetratione illius gratiæ non omnes sint illarum Civitatum Incolæ, in quibus pauca illa recentia Statuta Episcoporum edita fuerunt, quæ ob eam causam peculiariter ab Episcopis condita judico, ut opportune longius arcerentur pericula, ne in Oratoriis privatis illud fieret, quod sine ipsorum licentia, aut Rom Pontificis fieri non permittitur.

XXXXVIII. Ad Privilegia pergit

git Anonymus §. 29., (30) & selectis duobus Indultis a Sacra Congregatione concessis annuente Pontifice Monialibus infirmis, ac senibus in valetudinario morantibus in iis indirecte tantummodo indicatam Communionem eo sensu putat, tanquam aliquid per se consequens ex concessione Sacrificii, neque aliter illam concessam esse, nisi quia Sacrificium in Oratorio valetudinarii celebrari posse conceditur; *Ut Moniales infirmæ possint videre, & audire Missam eo dumtaxat die, quo Sacrosanctam Eucharistiam sumere voluerint*: Sunt verba Sacræ Congregationis a me cap. 19. num. 7. & 8. recitata.

XXXXIX. Etiam hic aptanda est regula, ut claris obscura exponantur, & ex verbis ab eadem Congregatione adhibitis anno 1731. num. 15. a me recitatis ambiguitas, si quæ foret, omnis auferatur, ubi expressius concedendam a Pontifice censuit facultatem Communionis sumendæ in privato Oratorio: *Petitam facultatem* (ita Sacra Congregatio) *celebrari faciendi Missam in privata capella ..... necnon recipiendi in ea Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum*. Aut ex litteris Pauli PP. V. contentis in supplici libello ad Sac. Congregationem exhibito anno 1616., & a me recitato cap. 13. num. 14., in quibus expresse dicitur indultum fuisse Oratoribus, ut in ipsorum capella privata *Missam celebrare facere possent ..... & prævia Sacramentali Confessione Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum ibi recipere libere, & licite*: Evidentius id ipsum inspicitur in Privilegio cap. 29. n. 7., quod ob hunc unice finem conceditur, ob Communionem scilicet ministrandam in Oratoriis privatis a Sacerdote inibi celebrante, vigore alterius Privilegii Missarum celebrandarum, quod ibidem iisdem Privilegiatis concessum expresse traditur. Phrases easdem adhibere consueverunt RR. Pontifices, cum utrumque concedebant Missas celebrari faciendi, & facultatem Communionis intra illas sumendæ, easque subinde adhibuerunt, nostraque ætate adhuc adhibent, quemadmodum in litteris Benedictus XIII. relatis cap. 19. n. 14., & Benedictus XIV. n. 12., & aliis num. 14. indicatis, & a me perlectis, in Archivo Eminentissimi Urbis Vicarii apparet. Brevioribus itaque verbis usa Sacra Congregatio in duobus illis rescriptis (tunc enim aliquæ circa Oratoria domestica gratiæ rescriptis tantum Sacræ Congregationis Concilii expediebantur, ad quam ut monui cap. 14. Operis num. 1. supplices Libelli mitti, & a qua examinari consueverant:) quibus benigne annuente Pontifice geminas illas facultates concessit ea verborum formula, quæ licet non eundem stylum litterarum Pontificiarum sequantur, sensu tamen idem exprimunt.

L. Revera nisi exploratum fuisset lit-

* *

(30) *E che a questi attuali coofferenti nel più vero e proprio sagro Convito non sia stato mai pregiudicato dagli anzidetti Privilegi cotal loro Divino Diritto, il contestano abbondantemente que' Privilegi stessi, che dall'Avversario così all'ingrosso son riferiti. Quello ch'ei porta al num. 7. del cap. 19. concede direttamente la sola Messa, sottraendo i tali Oratorj privati dell'Infermerie di alcune Monache dalla comun proibizione* de non celebrando in privatis Oratoriis, *e dicendo*: Posse ibi Missam celebrari, purchè quel *luogo* Ordinarii arbitrio sic aptetur, ut Moniales infirmæ possint videre & audire Missam eo dumtaxat die, quo sacrosanctam Eucharistiam sumere voluerint. *Ed ecco quì la Comunione espressa solo in maniera indiretta, come un' accessorio dipendente da se medesimo dal suo principale, e supposto già in balia di quell'anime, che lo desiderano. Ecco conceduto propriamente il solo mezzo che non era libero, per quel fine che è poi sì libero, che qualunque volta esso vogliasi, rende libero anche il mezzo medesimo, la cui necessaria concessione vien fatta dipendere dalla sola volontaria condizione di quello. Così nell' altro Privilegio del num. 8., ove mirasi impartita la stessa facoltà con gli stessi termini, alla semplice domanda* di poter far dir Messa *in una privata Capella del Monistero di S. Eufemia di Modena per le inferme*.

litteris Sacræ Congr. concessam peculiaris gratiæ favore Communionem tempore Missæ, nonne vane, atque ineptissime interrogasset immediate post Sac: Congregationem Episcopus Mutinensis, ad quem litteræ anni 1579. missæ fuerant, an infirmis solum, an vero cæteris etiam Monialibus in Oratorio valetudinarii facultas Eucharistiæ percipiendæ suffragaretur? Si tunc omnes libere poterant semel concesso Sacrificio in Oratorio privato etiam Communionem sumere, cur de excipiendis Monialibus bene valentibus dubitabatur? Cur a Sacra Congregatione responsum fuit, sanis non esse tradendam, si verba ab ipsa usurpata peculiarem facultatem pro Communione sumenda non expressissent, cujus percipiendæ libera facultas *necessaria connexione* cum concessione Sacrificii consequitur?

LI. Clare autem Sacra Congregatio in responsione ad quæsitum istud Mutinensis Episcopi declaravit Moniales *senes* etiam ipsas gaudere eodem Communionis Indulto in Oratorio, quas in litteris non expresserat, nisi voce tantum illa *Infirmæ*, ad quarum numerum senes revocaverat, licet distincte in supplicibus libellis tam Mutinensium, quam Genuensium Monialium relatis cap. 19. num. 7. & 8. pro infirmis, & senibus supplicaretur; enim vero modum uniformem in suis litteris servabat Sac. Congregatio, sicut in similibus concessionibus easdem phrases RR. Pontifices in ipsorum diplomatibus usurpare solent. Et ecce causam, cur Communionem concesserit in ambobus illis rescriptis Sacra Congregatio, quamvis Moniales Mutinenses in libello non fecerint Communionis mentionem; nam cum causa movens eadem pro utroque Monasterio urgeret, non attendentes ad defectum in supplici libello, similes facultates Missæ audiendæ, & Communionis sumendæ amplissimi Purpurati Interpretes concesserunt.

LII. Vim minui existimat Anonymus ex responsis Sacræ Congregationis ad Episcopi Mutinensis interrogationes, aitque (31) sanis idcirco Mo-

(31) *Che se poi la Sag. Congr., rispondendo ad alcuni dubbj di quel Vescovo su tal Privilegio, e segnatamente a quello della Comunione anche per le non inferme, rispose:* Solum Monialibus infirmis, non vero sanis, nisi essent senes, tradendam esse: *questo è perchè le inferme e attempate sole supponghonsi allor astanti a quella Messa, come appare dall'altro Privilegio dato dallo stesso Regnante Pontefice, e riportato al num. 12., in cui concedesi la celebrazione* in infirmarum, senumque, illisque inservientium dumtaxat præsentia: *e aggiungnesi poi* = Dictæque infirmæ, convalescentes, & senes a sacerdote inibi celebrante sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumere libere & licite possint & valeant. *Dove è ben da rimarcare, che con tutto quel* dumtaxat, *posto alla conceduta presenza di quelle Messe, suppone ciò non ostante il Santo Padre, che ancor delle altre Monache possan liberamente e lecitamente intervenire alle Messe medesime: poichè soggiugne in tal caso, e nient'altro soggiugne, se non che* aliæ Moniales, præter supradictas, Missæ hujusmodi interessentes ab obligatione audien. di Missam in Ecclesia diebus Festis de præcepto minime liberæ censeantur. *Onde molto più s'ha a dire lo stesso ancor della Comunione, a cui Sua Santità non mette tampoco il* dumtaxat. *E molto più s'ha a dire lo stesso di quel* solam *posto dalla S. C. alla Comunion medesima nella predetta sua risposta: cioè, che le altre Monache non comprese in quello spezial privilegio, non adempiano col comunicarsi in quegli Oratori l'obbligo, che an di ciò fare in Chiesa al luogo solito* in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis: *e che per le prime sole v'abbia una distinta approvata legittimità nel far a parte quella Comunione, ma non giammai un'espressa e propria proibizione per le altre (che richiede ben altri termini, che non sono i suddetti); sempre che tal proibizione altronde non venga da' particolari Superiori, condizionata però sempre, e non mai assoluta, che obblighi quelle altre Suore a prender anch'elleno particolar permesso per particolari sospetti di forse non retta disposizione; e sol che osservisi realmente da ogni parte la dovuta cautela, modestia, e religiosità, senz'alcun pericolo d'irriverenza, o d'altro abuso, che solo, come si è mostrato, può esser fondamento di vere inibitorie eccezioni in questa Divinissima materia, e senza cui siegue tosto la regola del Ritual Romano posta in casi ancor di maggior considerazione (cioè di farnetici e mentecati)* = Licebit, si nullum periculum indignitatis adsit.

Moniales exceptas fuisse, quia solæ Infirmæ, & senes supponuntur præsentes tempore Sacrificii in valetudinario celebrati, idque probat ex verbo *dumtaxat*, quod ponitur in Privilegio Benedictus XIV. a me inserto cap. 19. n. 12. Ut tu pariter, Vir gravissime, ad litteras hasce attendas, quibus potius a me dicta roborantur, enixe rogo. Cum ennarrasset Pontifex *in Infirmaria* Monasterii S. Clementis Pratensis Civitatis *Moniales infirmas, Convalescentes, & Senes reperiri, quæ ad Ecclesiam Sacrosanctum Missæ Sacrificium audiendi, & Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum sumendi causa accedere nequeunt*, subinde præmissis conditionibus, quæ pro Oratoriis privatis in Pontificiis litteris exigi, & determinari solent, *unam Missam* concedit, *pro unoquoque die tempore, quo Infirmæ, Convalescentes, ac Senes prædictæ, quæ ad Ecclesiam prædictam accedere nequeunt, reperiuntur .... in Infirmarum, Convalescentium, Senumque, illisque inservientium dumtaxat præsentia, & casu quo aliquam ex Monialibus in mortis agone constitutam esse contigerit, celebrari facere*. [Clare vides *dumtaxat* addi tanquam particulam determinantem tempus, in quo Missa illa celebrari possit; nam cum illarum Monialium gratia, quæ ad Ecclesiam accedere nequeunt, Indultum Missæ concessum fuerit, iisdem non præsentibus causa concessionis cessat; quam tamen adhuc permanere voluit Pontifex unica tantum Moniali mortis agone laborante. Simili plane modo in aliis Privilegiis Missæ domesticæ, quæ Nobilibus, aliisque nonnullis a Pontifice conceduntur, verba hæc adduntur, *in vestra Familiæque præsentia*, de quibus late disservi cap. 21. n. 23. & seqq., atque ex Decreto S. Congregationis confirmato a Benedictus XIV. necessariam esse præsentiam Privilegiati ad Apostolici favoris executionem demonstravi. Verbum autem illud *dumtaxat* potius exprimendum duxit Pontifex in his litteris, quod omittitur in reliquis, ut ostenderet, quod licet omnes Moniales illius Monasterii specialibus favoribus, & gratiis prosequeretur, cum omnes infirmitatibus obnoxiæ esse, & senescere possint, non tamen favorem extendi volebat ad eas, quæ actu Infirmæ, Convalescentes, aut Senes non essent, nec in mortis agone constitutæ; sed tantummodo Indultum satisfaciendi præcepto Missæ ad illas sanas Moniales extendit, quæ prædictis Infirmis, Convalescentibus, & Senibus deservirent. Idcirco similes coarctantes phrases in fine litterarum addidit, quæ pro Familiaribus cæterorum Privilegiatorum frequenter adduntur: *Volumus autem, quod aliæ Moniales præter supradictas Missæ hujusmodi interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus Festis de præcepto minime liberæ censeantur*. Ex his adeo falsum esse intelligis in Privilegio Pontificio præsupponi tantum præsentes Moniales privilegiatas, quam manifestum est ad alias Moniales *Missæ hujusmodi interessentes* verba hæc pertinere; quemadmodum pro Familiaribus actu non necessariis tempore Missæ, principaliter privilegiatis, similis Declaratio in litteris Apostolicis ponitur. Si enim tam magno Sacrificio licite, imo piissime possunt assistere Laici in Oratoriis Privilegiatorum, quanto magis eidem sæpe interesse existimandum est sanas, piasque Moniales, quum ab aliis Ordinis, aut proprii muneris impedimentis non prohibentur.

LIII. Aspice nunc, Vir sagacissime, alteram facultatem a Pontifice expresse concessam, & limitatam ad *infirmas, Convalescentes*, & *senes* Moniales; *dictæque Infirmæ, Convalescentes, & senes a Sacerdote inibi celebrante SS. Eucharistiæ Sacramentum sumere libere, & licite possint, & valeant, auctoritate nostra Apostolica concedas, & indulgeas*. Indirecte equidem his factam Communionis mentionem non dices; sed nec etiam

libere concessam eandem omnibus Monialibus, si adessent, suspicari potest Anonymus, cum designatæ fuerint, & determinatæ, quæ a Sacerdote celebrante inibi Eucharistiæ Sacramentum sumere libere, & licite possint. Imo arctius restricta fuit hæc secunda gratia, quam fuerit coarctata præcedens; nam illius favor ad satisfaciendum præcepto Missæ etiam ad Moniales illis inservientes extenditur, idcirco distincte superius cum iisdem commemoratas; ad hujus vero participationem nullatenus admisit, sed omnino prætermisit. Peculiarem adeo hunc favorem judicavit Pontifex, ut licet servitia Infirmis præstita sufficerent ad hoc, ut elargiretur eis beneficium satisfaciendi præcepto Missæ, cujus obligationem non excedunt ulla Ordinis Regularis instituta, non tamen visa sunt sufficientia, ut inibi recipiendæ Communionis facultas impertiretur. Similem singularitatem Indulti pro Communione in Oratoriis privatis advertes in Privilegio cap. 29. num. 7. recitato, quæ tantum conceditur natis ex Gente Rom. Pontificis, eorumque Familiaribus; licet propter eorumdem Gentilium merita, ac dignitatem congruum videatur Pontifici aliud Privilegium de Missarum celebratione in privatis ipsorum Oratoriis extendere ad omnes alios Adstantes, ut inibi valeant Missæ præcepto satisfacere, etiam Gentilibus ipsis ab Oratorio absentibus, ut ex Privilegio cap. 20. n. 23. recitato constat. Etsi vero bene valentes Moniales diebus ex Ordinis instituto præstitutis in choro debeant Communionem sumere, adhuc absque ullo periculo violandorum institutorum in Oratorio valetudinarii ad SS. Eucharistiæ Sacramentum accedere possent aliis diebus pro Communione ab Instituto non designatis, quæ nempe, ut in Decreto laudato Sacræ Congregationis circa Communionem quotidianam dicitur, *ea puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incalverint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana SS. Sacramenti perceptione videri possint*; idque illis a Superioribus fuerit permissum. Atque hæc dixi satisfaciendi ergo Anonymi observationibus.

LIV. Plura vero de Communione Paschali idem Scriptor §. 30. & seqq. subdit, ne vis ei ulla inferatur exceptione illa *in Paschate Resurrectionis*, quam Privilegium cap. 29. n. 7. recitatum, & alia similia habent. Nullam ego ibi ad verba illa peculiarem animadversionem adjunxi, nec nisi cap. 28. n. 7. ejusdem exceptionis memini, cum de vetita Communione Paschali in Oratoriis agebam. Cum enim præceptum Communionis Paschalis implendum sit in propria Parochia, absque ulla dubitatione, qua die Privilegiatus præceptum impleverit, a cujus obedientia non liberat prædictum Privilegium, non poterit in Oratorio suo privato Communionem sumere, ne bis eadem die SS. Sacramentum audeat comedere. Sed nec alteram ego quæstionem institui, an eadem quoque die solemni Paschæ pro Privilegiatis ipsa die præceptum Ecclesiasticum Communionis non implentibus, vigore Privilegii ejusdem possit Eucharistia distribui? Nihil ergo quod mea asserta contingat, ibi ad Anonymo proponitur, nisi quædam non nullorum repetitio, quæ jam supra expendi, aut fragmentum aliquod Democharis Viri Cl. Lib. 4. Christ. Reli. propugn. cap. 31., ubi tamen non jam disserit de Missarum celebratione in Oratoriis privatarum ædium post Concilium Tridentinum, cujus Decreto jussum est Episcopis, ne Missas in iisdem a quoquam celebrari paterentur; sed adversus Lutheranos ostendit *Sacerdotis esse tam solemnem, seu publicam, quam privatam Missam celebrare, etiamsi solus communicet*; atque in eodem catholico dogmate probando veterum testimonia colligit Missarum, quas interdum in Oratoriis agrestibus, atque domesticis Episcopi celebrari concedebant, illis diebus exceptis, in quibus *Populus* com-

communicare jubetur, seu solitus est. Ex his quippe, aliisque argumentis Missas celebratas fuisse colligit doctus Scriptor, *etiamsi solus Sacerdos* communicaret. Hinc cum testimonium M. Gregorii Lib. 2. ep. 12. ad Castorium pro Missa in Oratorio cujusdam Nobilis Timotheæ concessa proferret; *ecce*, inquit Demochares, *verbis disertis prohibet* (S. Gregorius) *in Oratorio illo Missas publicas celebrari, in quo & Presbyterum constitui concedit, qui Missas solus ibi celebret pro Timothea muliere; qua in re satis indicat multo minus ibi, dum Missa celebratur, a Sacerdote Populum admitti ad Communionem*: At de mente Monchiaceni mea nunc non attinet disserere.

LV. Verum §. 34. secundum exemplum, (nam primum in hac secunda Parte ab Anonymo intactum dimittitur) quo attenta circumstantia loci, prohibitam dixi cap. 29. n. 4. Eucharistiæ dispensationem in Ecclesiis Regularium Parochiali jure carentibus die Sancto Paschatis, variis modis vexitur; & primo quod addiderim *etiam intra Missæ actionem*, (32) qua generali dictione comprahendi utrosque modos ministrandi Eucharistiam sive per particulas in eadem Missa consecratas, sive per particulas præconsecratas. Id absque injuria me proferre potuisse judicavi, non tam propter consuetudinem Romæ vigentem, & roboratam Edicto Eminentissimi Cardinalis Vicarii Joannis Antonii Guadagni 1738. die 21. Martii, quam ex Decretis Sac. Congregationis Concilii anni 1682. die 31. Januarii, & Sac. Congregationis Episcoporum, & Regularium anno 1627. die 10. Septembris apud Nicolium *in Flosc. V. Pascha*; imo etiam ex Constitutione Pii V. anni 1567. (*Etsi*), in quibus dum sacra Communio ipso die Paschatis a Regularibus ministrari prohibetur *etiam causa devotionis*, (Hoc exprimit Decretum anni 1627.) nulla ponitur distinctio inter Communionem, quæ fit extra, vel intra Missam, ex particulis præconsecratis, vel consecratis in Missa eadem; quemadmodum non distinguitur circa modum ministrandæ Eucharistiæ in altera parte eorumdem Decretorum, ita nempe ut liceat aliis diebus in Ecclesiis Regularium SS. Eucharistiæ Sacramentum ministrari, etsi præcepto Ecclesiæ non satisfiat, quoties Eucharistia cæteris diebus Paschalis temporis in iisdem Ecclesiis sumeretur.

LVI. Vexantur insuper alia verba ibi a me prolata, *cum dispensatio Cibi sacri ad Pastores proprie pertineat, & ad præcipua Parochorum officia*, quæ vera esse concedit Anonymus de mero Cibo (33) sacro, non vero de dispensatione portionis sacræ Victimæ, cujus dispensandæ facultas non minus competit unicuique Sacerdoti celebranti, quam Sacrificium ipsum. Sincere fateor ego etiam omnibus Sacerdotibus utramque datam esse potestatem in ipsa ordinatione Sacerdotali, ut Sacramentum conficiant, ac Fidelibus distribuant: At quoniam non omnibus Sacerdotibus pastorale munus in animarum regimine collatum est, inde fit, ut si olim Fideles, docen-

(32) *Quest'ultima circostanza ve l'aggiugne egli onninamente di autorità propria: ma poteva aggiugnervela, parlando lui sempre a suo modo del mero Sagramento &c. La Bolla di S. Pio V., ove ciò ordinasi, non parla punto della Comunion della Messa, ma esprime sol tanto il mero Sagramento da potersi ministrar da' Regolari a' Secolari, coll'eccezion che questi nol vadano a ricever da quegli nella Domenica di Pasqua*. Ipsique Christi Fideles Sacramentum Eucharistiæ, Resurrectionis Dominicæ Festivitate dumtaxat excepta, sumere, eisque illud per Fratres hujusmodi administrari valeat. Constit. 20. S. Pii V. (Etsi) §. 4.

(33) *Dice bene del mero Cibo sacro, ma non della sagra Porzione della stessa Vittima, da tutti comunemente offerta: il dispensar la quale doveva egli imparare da S. Tommaso (di sopra nell'Annot. (b) del §. XI.), o almen dalla stessa Messa ch'ei celebra, competere così propriamente a chiunque sacrifica, come gli compete lo stesso sacrificare, di cui manifestamente è parte il dispensar una Comunione che è Sacrifizio*.

docente Benedicto XIV. in laudatis sæpe litteris *a solis propriis Pastoribus, quemadmodum reliqua Sacramenta, ita etiam Eucharistiam licite accipere valebant*; nunc etiam proprie ad Pastores pertinet sibi creditas oves Eucharistico cibo alere. Etsi vero modus pascendi oves sit diversus, idem tamen Cibus est in ratione Cibi, sive tribuatur in ipsa Missa Adstantibus portio Victimæ a Sacerdote oblatæ, sive ille Cibus sit participatio alterius Sacrificii. Ex eo autem, quod absque rationabili causa (Hæc haud raro occurrit sacris Pastoribus, quibus perspectæ sunt plures illæ circumstantiæ, unde rationabilitas causarum exoritur;) non debeat post Missam differri Adstantium Communio, cum dicitur ad Pastores *proprie* pertinere Cibi sacri dispensationem, statim consequitur *proprie* etiam ad illos spectare intra Missæ actionem suis ovibus portionem sacræ Victimæ tribuere.

LVII. Quoniam vero ad testimonia Angelici Doctoris Libro Observ. pag. 26. recitata, me appellat Anonymus, scias velim, Amice, illa me quoque legisse, nec tamen aliquid reperi, quod meæ huic sententiæ de præcipuo Parochorum officio in dispensatione Cibi sacri adversaretur. Nam D. Thomas 3. par. q. 82. art. 1. Ecclesiæ dogma esse tuetur, quod Eucharistiæ consecratio ad Sacerdotes pertineat: Art. 3. ostendit dispensationem ejusdem pariter spectare ad solum Sacerdotem, atque inde sententiam suam aperit, quid in eadem dispensatione Diaconis liceat. Art. 4. faciendum probat, quod Divino præcepto stabilitum est, ut *Sacerdos quotiescunque consecrat*, sumat *integre hoc Sacramentum*: Hoc enim modo *Sacrificii fit particeps*, sicut *per hoc, quod Sacrificium Populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem mysteriorum Dei*. Obiter vero, Amice, adverte a me jure potuisse Communionem ex portione Victimæ in Missa oblatæ *Sacramentum* appellari, cum D. Thomas illo etiam vocabulo usus sit pro Communione ipsa Celebrantis eodem ipso loco, quo Sacrificii nomine Communionem Populi exprimebat, quoniam revera Populo Sacrificium illud, quod fuit oblatum, porrigitur comedendum. Quæst. 83. art. 5. ad 1. defendit Angelicus ritum Ecclesiæ asservandi Eucharistiam pro infirmis, & sufficere tradit, ut in eo Agni Paschalis figura recolatur ab Ecclesia, *quia scilicet non debet pars hostiæ consecratæ, de qua Sacerdos, & Ministri, vel etiam Populus communicat, in crastinum reservari*. Hæc autem nullus adversus vigentem nunc in Ecclesia, approbatamque consuetudinem asservandi Eucharistiam non solum pro infirmis, sed etiam pro Laicis, & cæteris non sacrificantibus torquebit. Imo ratio, quam ibidem profert S. Doctor pro conservatione Eucharistiæ ad infirmos communicandos, etiam suffragari valet asservationi Eucharistiæ pro finis; *quia*, inquit, *hoc Sacramentum quotidie sumendum est..... ideo oportet alias ostias consecratas pro Infirmis conservare*. Eadem quæstione Art. 4. declarat Angelicus omnia, quæ circa Eucharistiæ Sacramentum in Missa aguntur, magna ratione instituta esse; quod cum per singulas Missæ partes decurrens explanet, nihil ad mea verba pulsanda idoneum invenio; imo potius observo, quod de Communione Populi in Missa loquens, non nisi hæc verba *perceptionem Sacramenti* usurpet, quas ego sæpius cap. 29. adhibui; & istas *mysterii sumptionem*, quas ego aliter expressi dicendo *Eucharistiæ sumptionem*: Quamvis enim probe noverim Eucharisticam Communionem esse Sacrificii participationem, lubuit tamen aliis vocibus uti, cum etiam in Catechismo Rom. Par. 2. c. 4. adverterim aliquando nomen Sacrifici prætermitti, cum Communio exprimitur: *diu etiam* (sunt verba ejusdem) *in Ecclesia ille mos fuit, ut Sacerdos peracto sacrificio cum Eucharistiam sumpsisset, ad Populum, qui aderat*,

rat, *conversus his verbis ad sacram Mensam Fideles invitaret*; Venite Fratres ad Communionem; *tunc qui parati erant*, *summa cum religione Sacramenta sumebant*. Ultimum denique testimonium eo loco ex D. Thoma 2.2. q.85. Art.3. ad 3. ab Anonymo relatum, nihil penitus continet, quod ad rem meam pertineat.

LVIII. Prosequitur Anonymus p.68. suas censuras, falsissimumque (34.) tradit, quod ego dixi cit. n. 4. Ecclesias Regularium Parochiali jure non insignitas, *solum ex specialibus Sedis Apostolicæ privilegiis hac prærogativa* gaudere, ut in eis libere omnibus Eucharistia ministretur. Attamen ad ea asserenda author mihi fuit S. Pius V. in Constitutione prædicta, ubi §. 4. hæc habet: *Quidam etiam in aliquibus partibus nituntur asserere*, *seu facere*, *ne quisquam infra annum possit sacram Eucharistiam*, *in Ecclesiis Mendicantium recipere .... cum tamen solum in Paschate*, *quo ad Sæculares dumtaxat*, *juxta Privilegia Sum. Pontificum Prædecessorum nostrorum eisdem Ordinibus concessa*, *id observari debeat*. Omnes quidem (iterum repeto dicta, ut indulgeam Anonymo iterum opponenti objecta superius posita,) nullo excepto per Ordinationem potestate Christi muniuntur, qua absolute possint Eucharistiam ministrare Fidelibus, sicut etiam eos a peccatis absolvere; sed cavere oportet pro exercitio ejusdem facultatis, ne invadantur jura illorum quibus cura est animarum commissa.

LIX. Falsissimam denique causam objurgat Anonymus p. 69. me indicasse prohibitionis ministrandi Eucharistiam die sancto Paschatis in Ecclesiis Regularium his meis verbis n. 4., *ut saltem semel in anno*, *& maxime in Dominicæ Resurrectionis Festivitate*, *ob quam Ecclesiasticum præceptum annuæ Communionis ad tempus Paschale fuit determinatum*, *fieret discretio Ecclesiarum*, *in quibus viget Ordinaria potestas dispensandæ Fidelibus Cælestis alimoniæ &c.* Non enim ut Ecclesiæ ab Ecclesiis, sed ut *Agni ab Hædis* discernantur exceptionem illam diei Paschatis factam fuisse in Ecclesiis Regularium contendit Anonymus. [35.] Me non pœnitet causam illam protulisse, quæ simul continet omne id, quod altera postulat, & alia exprimit, quæ sunt exprimenda. Munere Parochorum inspecto magis ipsis innotescere posse, qui sint Agni, qui Hædi, non repugno; ac propterea licet omnes

---

(34) *Falsissimo, che i Regolari Sacerdoti celebranti godano per solo spezial Privilegio Appostolico della prerogativa di comunicare nella lor Messa. La godono per istituto di Gesù Cristo, di cui pur essi son ordinati, e allor attualmente impiegati Vicarj immediati, e Ministri dispensatori de' suoi Divini Misterj.*

(35) *Falsissimo altresì, che il descernimento delle Chiese sia il motivo dell' Ecclesiastica invalsa determinazione della Comunion Pasquale nelle rispettive Parrocchie. Si è sentito già il vero motivo di ciò, espresso da' Padri dell' Avenionense Concilio:* Ut nulli quæsitis coloribus, & simulatis devotionibus, fraudem quærentes facere Canoni, fraudent potius se ipsos. *Una tal cautela di Chiesa Santa non è, che maggiormente favorevole alla stessa Comunione cioè ad assicurarsi meglio, che tutti i suoi Figliuoli almen quell' unica oggidì comandata volta mangino sinceramente il Divino Pasquale Agnello. Ecco tutto ciò che vuole in sostanza la Santa Madre Chiesa &c. Finalmente se ancor si volesse da chi può volerlo (cioè da' soli Superiori) che l' anzidetta privativa legge avesse a intendersi anche della Communion della Messa, non pur nelle Chiese de' Regolari, ma eziandio in qualunque altro luogo, tornerebbe ciò sempre a quel gran principio, da cui niun' Avversario nostro potrà mai sottrarsi: ed è, che per la stessa ragine appunto, per cui vuole allora la Chiesa (con qualche anologia pure alla figura dell' antico Testamento* Exod. XIII. *) che l' immolazione, o partecipazione del vero Divin' Agnello facciasi almen una volta da tutti nella propria famiglia, cioè nella Chiesa propria di ciascun Fedele, per discernere così più agevolmente, non Chiese da Chiese, ma* Agnos ab hædis, *in quel tempo massime che ciò più bisogna, e importa; per la raggion medesima, dico, potrebbesi anche volere, che s' abbiano allora comunemente a tener per mondi e ben preparati alla celebrazione di tanto Rito quei soli, che vengon riconosciuti tali dal capo di famiglia, cioè dal proprio Pastore; e passino regolarmente per immondi e indegni quei, che declinando altrove, e non essendo di abbastanza chiara probità, portan così un gagliardo sospetto, non sol d'inobbedienza, ma ancor di qualche altro grave ostacolo, per cui amino di sottrarsi malizio samente a chi più gli conosce.*

nes dispensatores Eucharistiæ cavere debeant, ne sanctum tradant canibus, facilius tamen, an aliquis sit jure a sacro Convivio repellendus, a Pastore suo cognosci poterit, si ad ipsum accedat, quam si alibi ad paratam Mensam accedere auderet. At enim Ecclesiæ, in quibus viget ordinaria potestas distribuendi Eucharistiam, illæ ipsæ sunt, quibus præsunt Pastores, per quos expetita discretio Agnorum ab Hædis consequetur. Illud autem in assignanda causa prædictæ exceptionis præ oculis habere necessum est, videlicet non exigi ab Ecclesia, ut præceptum impleatur die ipso solemni Paschæ, & tamen concedi adhuc in reliquis Paschalibus diebus liberam administrationem Eucharistiæ in Ecclesiis Regularium, quamvis Communionem sumens extra propriam Parochiam, non consentiente Parocho, præcepto haud satisfaciat. Quamobrem si fuisset excepta Dominicæ Resurrectionis festivitas, quia præceptum in ipsa implendum foret, causa illa discernendi agnos ab hædis in medium proferri potuisset; & ad eam maxime respexisse Concilium Lateranense IV. statuens Communionem Paschalem *a proprio Sacerdote* sumendam existimo. Hinc concilium Avenionense anni 1337. c. 4., quod ab Anonymo mihi opponitur, appositissime præcipit, ut *Curati nulli Parochiano suo cujuscunque conditionis, vel sexus existat nec in festo Paschæ, nec in octo diebus immediate præcedentibus, & octo subsequentibus concedant licentiam recipiendi, nisi ex causa infirmitatis, nec etiam alicui conferendi, seu ministrandi Sacramentum Eucharistiæ extra Ecclesias suas parochiales, vel alias Ecclesias, ubi per ipsos Curatos ministrari extitit consuetum*; Hæc, inquam, præcipiens verissimam illam causam protulit, *quod nulli quæsitis coloribus, & simulatis devotionibus, vel alias dum ab aliis, quam a propriis Sacerdotibus recipere velle se asserunt Corpus Christi, fraudem quærentes facere Canoni* (Concilii Generalis), *fraudent potius semetipsos*. Cum igitur causam inquirerem, propter quam una saltem dies Paschalis temporis, eademque præcipua (ob eam quippe Ecclesiasticum præceptum annuæ Communionis ad tempus Paschale fuit determinatum, & in ea sacram Communionem sumere adhortabatur Populos S. Carolus Concil. Mediol. 1. Par. 2. instruc. de Sacr. Euch.) fuerit excepta, ne in illa Regulares Sacramentum Eucharisticum extraneis ministrarent, alia mihi non occurrit, quæ aptior videretur ea, quam protuli.

LX. Sistere aliquantulum oporteret in examine adnotationis p. 69. & in §§. 35. & 36. Libri observationum, si Tibi hanc Epistolam scriberem, ut aliena dicta scrutarer, non vero mea defenderem: Neque enim ibi Anonymus de his agit, quæ ad Capitulum meum 29. spectent. Quæ vero ab ipso §. 37. traduntur, solum ea repetunt, quæ superius expendi. Cum autem ego, ne longius vagarer per illa testimonia, e quibus Pontifex in suis litteris laudata verba eruit, *a solis Pastoribus* olim Eucharistiam accipere valuisse Fideles, ut Veterum exemplis maxime commendanda ostenderem, Synodalia Statuta cap. 29. n. 5. a me recitata, unum tantummodo Decretum selegerim ex Concilio Derthusano anni 1479., quod aliqua ratione assimilari posse videbatur cum iisdem synodalibus statutis hoc ipsum mihi ab Anonymo §. 38. [36] eripitur. Scio nihil deperire assertis meis, & si

(36) *Ricapitolando l' osservazione della distinzion del Sagramento dal Sacrifizio, in vano il qui ribattuto Scrittore si studiò di appogiare il fallace suo sistema a un luogo del Concilio di Tortosa, celebrato nel 1429., e portato da lui troppo mozzo: poichè se l'avesse esposto intero, avrebbe risparmiato a noi l'incomodo di farvi alcuna interpretazione, facendosela esso abbastanza da se medesimo, e non aggiugnendovi però noi altro, se non se più tosto quelle maggiormente vantaggiose con-*

& si hujus Concilii exemplo carerent, quod ad eadem firmanda non selegi. Attamen cum penitus a vero aliena interpretatio mea non videatur, patienter sustine, Amice, prolixitatem integra descriptione Statuti Derthusani cap. 7. in Harduini collectione hunc titulum præferentis, *Quod in privatis domibus Sacramenta non administrentur, nec celebrentur Missæ pro Nuptiis, Sepulturis, vel Novinuptiis*, ne tu pariter queraris mutilum a me fuisse prolatum. En illud: *Sicut omnibus unum est, & æqualiter efficax Eucharistiæ Sacramentum, sic esse debet modus ministrandi unus omnibus, & conformis cum debita cæremonia, & reverentia singulari.*

LXI. His prioribus verbis me vehementer impeti putat Anonymus (37), cum modus ille unus omnibus, & conformis Eucharistiam ministrandi alius non sit, quam cum Fideles una cum Celebrante portionem Victimæ sumunt. At ego qui illius ritus vetustatem, & convenientiam cum exemplo Christi cap. 29. n. 2. palam confessus sum, quam quæso ex verbis illis, si de eodem ritu exponerentur, adversam vim sentiam? Quoties concessa fuerit ab Episcopis, aut a Rom. Pontifice licentia Communionis in Oratoriis privatarum ædium, alius modus non erit illius sumendæ, quam convenientissimo, atque probatissimo illo ritu. Verum ad hunc determinate ritum commendandum verbis illis profecto non uterer, quæ sequentibus connectens eo respexisse Derthusanos Patres existimo, ut modus ministrandi Eucharistiam unus esset omnibus, & conformis in hoc, quod debita cæremonia, & reverentia singularis servaretur; etenim exinde sumunt fundamentum sequentia decernendi circa administrationem Eucharistiæ sanis, & delationem ejusdem ad Infirmos, in quorum Communione numquam ritus ille servari potuit, nisi quando ad Ecclesiam deferebantur, quod raro factum legitur, aut coram illis in domibus Sacrificium offerebatur, quod passim non fiebat.

LXII. Ita ergo Derthusani Patres prosequuntur: *Quapropter ne ipsum* [Sacramentum] *associare, & venerari volentium lucrandi Indulgentias meritum subtrahatur, statuimus, quod nemini sano per privatas domos, vel capellas Sacramentum Eucharistiæ ministretur.* Hic me vehementius ad ruinam percussum jubet Anonymus [38] adver-

** Rrr

conseguenze, che in tal somministrataci occasione la Dottrina nostra indi pure raccoglie. Nemini sano (*dicesi quivi nella Costit. 7.*) per privatas domos vel capellas Sacramentum Eucharistiæ ministretur. *E quì il relator si fermò, non curandosi più d'altro. Ma Sentasi un poco il resto, cominciando dal bel principio del Capitolo stesso:* Sicut omnibus &c.

(37) *Questo è un colpo assai forte contro l' Avversario. Perche primieramente la sagra Eucaristia, presa anche sotto la sola denominazione di Sagramento, e in tal semplice concetto, essendo la stessa di sua natura verso di tutti, ed egualmente in tal ragione a tutti efficace; si vuol perciò, che uno parimente, e conforme in tutti sia anche il modo di ministrarla, colla dovuta cerimonia, e singolar riverenza. E qual' altro fu poi, o sarà mai in verun secolo questo modo di sì doverosa e uniforme cerimoniale proprietà, con tanta singolarità di venerazione, e di culto, fuorchè appunto la solita, antica, e col Rito di Cristo, non che della Chiesa, perpetuamente uniforme maniera di far tutti in uno col Sacerdote la santa Comunione nell'attual celebrazione della S. Messa? ove quell'espressa e diretta solenne latria, che Divinamente vi si esercita, fa goder poscia appieno raccolte, e ordinatamente distribuite in un colli virtù del Sagramento ancor quelle cotanto insigni e speziali di Sacrifizio a tutti anch'esse rispettivamente comuni, e di egual efficacia, che già non sol col Decreto della Sagra Romana Congregazion de' Riti, ma con tante altre irrefragabili Autorità si son di sopra spiegate. Ma andiamo inanzi:* Quapropter &c.

(38) *O quì sì, che il disattento citatore prende una scossa più rovinosa. E non sente egli come qui trattasi, non già di non dispensare la Santissima Encaristia* in domibus & capellis *a chi vi ascolta Messa, ma di non portarla* per privatas domos vel capellas *alle persone sane, e ciò tanto privatamente e segretamente, che gli altri perdano le Indulgenze concesse a chi l'accompagna e venera portata con quel decoro che si conviene? Questo è ben senza dubbio quel mero Sagramento* di,

advertere non quidem prohiberi *in domibus*, *vel capellis* Eucharistiæ dispensationem sanis, cum Missæ intersunt; sed non esse illam deferendam sanis *per privatas domos*, *& capellas* ita secreto, quod meritum Indulgentiarum subtrahatur illis, qui Sacramentum associare, & venerari vellent. Libenter sisto, quærens utrum hæc interpretatio cohæreat verbis sequentibus, in quibus expresse prohibetur ministratio Eucharistiæ sanis extra Ecclesias, & loca ad id deputata? Si tantummodo in Communione domestica Sanorum displicebat Concilio secreta delatio Eucharistiæ, id solum statuere opus erat, quod de decenti, & honorifica delatione Eucharistiæ ab Ecclesia ad Infirmos statim decrevit. Quare cum certum sit meritum lucrandi Indulgentias afsociatione Sacramenti potius subtrahi in Communione Sanorum, ex hoc, quod prohibeatur tam publica, quam secreta delatio Eucharistiæ ad eosdem, necesse est, ut verba illa Concilii, *ne ipsum associare*, *& venerari volentium lucrandi Indulgentias meritum subtrahatur*, respiciant unice ad ea, quæ deinde de Communione domestica Infirmorum a Concilio decernuntur.

LXIII. Hic adhuc me exprobrat Anonymus, quod immemor eorum, quæ laudato Pafferini testimonio dixi n. 10. *Singulariter est commemorandum*, *quod penitus est singulare*, non distinxerim inter Communionem, quæ fit ex particulis in Pyxide asservatis, dum ad ægrotos defertur, & Communionem, quæ fit ex particulis intra Missæ actionem consecratis. Reprehensionem non despicerem, si ulla me causa movisset distinguendi hoc loco ritus in ministranda Eucharistia: Sed verius dixeram ego cap. 29. num. 6. *generatim omnibus sanis* prohibitum fuisse in Concilio Derthusano *per privatas domos*, *vel capellas Sacramentum Eucharistiæ ministrare*. Occasione autem Indulgentiarum, quarum fit mentio, haud mihi licebat peculiariter meminisse ritus Communionis intra Missam; cum ego nondum legerim speciales Indulgentias fuisse concessas iis, qui potius communicaverint ex particulis consecratis in Missa, cui assistunt, quam ex particulis præconsecratis; etsi noverim thesauros Indulgentiarum a RR. Pontificibus concessos devote Sacrificio adstantibus; multoque minus ignorarem, quod omnes etiam tyrones norunt, Sacrificium offerri in remissionem peccatorum, ejusque fructus uberius participare eos, qui de Sacrificio oblato sacramentali perceptione Eucharistiæ præ illis, qui solum, ut utar verbis Concilii Tridentini, spirituali affectu communicant. De hac fructus ubertate nemo Orthodoxus dubitat, sed solum a Theologis diligentius inquiritur, quorum peccatorum remissio in Communione obtineatur; & ab eis, qui defendunt Eucharistiam interdum per accidens primam gratiam, seu remissionem peccatorum mortalium conferre, efficacia hujusmodi non refertur peculiariter ad circumstantiam temporis, in qua de Sacrificio sumitur participatio; sed in ipsam Eucharistiæ perceptionem, quæ alios suos operari effectus non potest, nisi

---

di cui insegna il Romano Cathechismo, *che* Dum in pixide continetur, vel ad ægrotum defertur (*lo stesso del portarla a' sani*) Sacramenti, non Sacrificii rationem habet (*P. 2. c. 4. n. 71.*). *E come mai il buon Trattatore di si grave argomento dimenticò si facilmente quel* singulariter est nominandum, quod penitus est singulare, *ch'egli prese in prestito dal* Possevino? *Come mai non vide quell'incomparabil vantaggio*, *che gode sopra le Ecclesiastiche Indulgenze* (*delle quali il Concilio di Tortosa amò che non si defraudassero i semplici accompagnatori e veneratori dell' Eucharistico Sagramento*) *la grande*, *immediata*, *plenarissima*, *e per se infinita Indulgenza*, *che il Catechismo stesso*, *fondato sull' Evangelico* Pro vobis datur in remissionem peccatorum, *insegna col suo* Ut Christus Dominus in passione sua pro nobis meruit, ac satisfecit; sic qui hoc Sacrificium offerunt, quo nobiscum communicant, Dominicæ passionis fructus merentur ac satisfaciunt? *Ma seguitiamo il Concilio stesso*: *&c.*

nisi ignoratum a sumente peccatum mortale deleatur; idque idem affirmant de aliis Sacramentis, quorum virtus primo, & *per se* ad justificationem non ordinatur. At cap. 29. de Orat. has theologicas disputationes ubi permiscuissem, ecquis prudens Lector non me reprehendisset, cum argumentum ibi propositum illa tantum exposceret, quæ ministrationem Communionis in Oratorio privatæ domus vetitam ob circumstantiam loci demonstrarent?

LXIV. Prosequor reliqua verba Concilii Derthusani a te veniam petens interpositæ moræ ab Anonymo mihi factæ: *Sed ipsis sanis* [Sacramentum Eucharistiæ ministretur] *in Ecclesiis, & certis locis ad hoc deputatis, vel etiam specialiter deputandis; Ad Infirmos vero ab ipsis Ecclesiis deferatur, accensis luminibus, honorifice, & decenter. Cæterum præsenti salubri sanctione prohibemus, ne in domibus privatis sacrum Baptisma alicui conferatur, sed Clementina super hoc disponens observetur; neque etiam Missa pro Nuptiis, vel Sepulturis, vel Novinuptiis in domibus celebretur.* Me tandem his Concilii verbis prostratum clamans Anonymus (39) modum suggerit, quo in afferenda necessitate licentiæ Episcopalis pro licita Communione in Oratoriis privatis opportune a me prolatum Derthusanum Statutum clare pateat. Perlibenter itaque suscipio hanc Anonymi interpretationem, videlicet *certa loca illa*, in quibus permittitur extra Ecclesias ministratio Eucharistiæ sanis, esse Oratoria in privatis domibus. Perlibenter etiam admitto illa Oratoria, in quibus conceditur sanis Eucharistiæ administratio, ex eorum numero extitisse, in quibus Episcopi Missas celebrari annuebant; atque ideo vera me dixisse gaudeo cap. 29. n. 6. *etiamsi in illis Episcopali facultate Missæ celebrarentur*. Duo hæc libenter excipio, quibus tertium addo in verbis Concilii contentum, loca illa *ad hoc*, idest ad ministrandam Eucharistiam, fuisse *deputata, vel etiam specialiter deputanda*. Specialis ista deputatio, ipsa est specialis licentia, quam Episcopi concedunt, ut in certis Oratoriis domesticis Eucharistia ministrari possit; sine qua deputatione *per privatas domos, vel capellas nemini sano* ministrandam esse statutum est; sed ipsis sanis *in Ecclesiis* tradenda, & ab Ecclesiis similiter ad Infirmos, accensis luminibus, honorifice, & decenter deferenda.

LXV. Cum autem Baptisma, & Matrimonium, & Sepulturæ officia, ut sæpius statutum fuerat, in Ecclesiis debeant celebrari, sicut etiam cap. 28. de Orat. dixi, propterea ne illa peragerentur in privatis domibus, universum Derthusani Patres nulla facta certorum locorum exceptione prohibuerunt. Mallem vero, Vir optime, ut adverteres in hac postrema parte Statuti

(39) *Questo finalmente butta l' Avversario a terra. Conciossiachè accordasi dunque espressamente a' sani l'amministrazion della Comunione, non sol nelle Chiese, ma anche in altri luoghi deputati, o specialmente da deputarsi a tal fine. E quali altri luoghi vi sono poi, fuor delle Chiese, ove deputar si possa con tale specialità la dispensazion dell' Eucharistia, che già dalle Chiese stesse, secondo tal Ordinazione, non può portarsi altrove se non agl'infermi, pe' quali soli vi si conserva, e fuor delle Chiese non può certamente conservarsi nè per gl'infermi, nè per gli sani, come mostra il Card. Petra (To. 3. Const. pag. 300. edit. Rom. 1708.); quali altri luoghi, replico, vi posson restare, ove spezialmente usar si possa l'Eucharistica Distribuzione, se non se appunto gli Oratorj e le Capelle deputate a potervisi dir Messa? E che tali Oratorj aver si possano anche in Casa, gli stessi Dertusani Padri lo accordano ivi medesimo, ove parlando veramente di Messa, e* in domibus privatis, *non vi fan poi restrizione alcuna della santa Comunione, ben conosciuta sempre propria della Messa, e per se già sempre incorporata colla medesima; ma vi appongon sol tanto le seguenti diversissime eccezioni:* Ceterum præsenti *&c. Dal che tutto è forza didurre, che quelle altre private Capelle, di cui si parlò dianzi, non fosser tampoco specialmente destinate o approvate per la celebrazion della Messa, ma fossero puri luoghi di domestica orazione, ove ciò non ostante si portasse da alcuni troppo confidentemente e di nascosto il Santissimo Sagramento anche fuor di malattia.*

tuti Derthusani, in qua peculiariter quædam Missæ prohibentur in Nuptiis, & Novinuptiis, & in Sepulturis, eandem generalem loquendi rationem adhiberi *in privatis domibus*, qua initio vetita fuit *per privatas domos*, *vel capellas* sanis Eucharistiæ Communio. Si in aliis Oratoriis domesticis non permittebatur a Patribus Derthusanis Sacrificium Missæ celebrari, quam in illis locis deputatis, aut *specialiter* deputandis, in quibus concedebant sanis administrari Eucharistiam, haud idoneæ viderentur voces illæ *in privatis domibus*, cum mera exceptio quarumdam Missarum solum pro illis locis ad ministrandam Eucharistiam deputatis facienda esset. Quamvis enim absque contradictione concedam etiam in illa Provincia in nullis privatis domibus absque Episcoporum licentia Missas celebrare licuisse; tamen cum de necessaria Episcopali deputatione ad Missas in domibus privatis celebrandas ibi Patres non agerent, sicut non meminerunt istius deputationis ad Missas celebrandas in fine Statuti, dum quasdam solum Missas in privatis domibus prohibuere, ita neque oportuit eandem exprimere, dum initio Statuti per privatas domos, vel capellas Communionem sanorum fieri prohibuerunt. Quod vero in illis omnibus locis, in quibus Derthusani concedebant Missas celebrari, simul concederent deputationem pro ministranda Eucharistia, determinate affirmare nequeo, quum certa mihi desint eorumdem testimonia, & solum constet ex Statuto eos *certis in locis* deputationem pro Communione sumenda concessisse; Missas autem in privatis domibus celebrari posse supponunt indicata exceptione aliquarum tantum Missarum, quin deputationis ejusdem *ad hoc*, idest ad Eucharistiam ministrandam, de qua ibidem agitur, ullam mentionem faciant. Quod si licentia celebrandi certis in locis comprehensa, & præsupposita dicatur in ipsa locorum deputatione pro dispensatione Eucharistiæ, ego non contradicam, dummodo vicissim mihi concedatur præter facultatem Missarum domesticarum, etiam necessariam fuisse specialem Episcoporum licentiam, seu deputationem pro Eucharistia in iisdem ministranda. Parce, Amice Carissime, quod multa scripserim de Derthusano Statuto, sine quo integra manent asserta mea in Capitulo XXIX.

LXVI. Alia non invenit Anonymus in meo Capitulo vexanda, sed §. 39. me tandem illaqueatum (40) asserit meis ipsis verbis n. 8. & 9., cum dixi, quod Diœcesanus Episcopus *pro sui muneris pastoralis vigilantia curabit, ne in exercitio istius concessionis* [Communionis scilicet in Oratoriis domesticis, quam Rom. Pontifex interdum concedit,] *quidquam divino Sacramento indecens, vel a sumentibus, vel a Ministrantibus patretur: Si enim vitia, & abusus ex aliena negligentia irrepserint, tunc bene suspensione Privilegii ab Episcopo privilegiati mulctarentur*; Concilii Tridentini sess. 22. decr. de obser. &c. auctoritate, a quo Episcopis tanquam generaliter etiam ab Apostolica Sede delegatis facultas tribuitur ad corrigendos quoslibet abusus in Sacramentorum dispensatione, & Missarum celebratione. Eccur autem me his implicavi, quæ vera esse Anonymus confitetur? Audi: [41] quia exinde consequitur multo magis Episcopos cura-

---

[40] *Or non resta, che da riassumere ancor l'altra circostanza delle persone non ben disposte: nel che l'Autor contrario si è illaqueato da se medesimo, avvisando (e in questo ben sanamente) che con tutti i Privilegi Appostolici per la Comunion domestica*, Episcopus Diœcesanus &c.

(41) *Sicchè per li soli difetti e abusi possono i Vescovi metter mano in un Privilegio Appostolico, e sospenderne l'esecuzione. Molto più dunque per gli soli difetti e abusi potran metter mano nel* Si qui sunt Communicandi, eos communicet *del Messal Romano: che oltre la total sua corrispon-*

curare debere, ut verba illa Missalis Romani cujus ritum, normam, & modum sequendum iteratis Constitutionibus RR. Pontifices decreverunt, examussim serventur, *Si qui communicandi sunt, eos communicet*. Facillime nexus istos resolvo negando in Oratoriis privatarum ædium adesse communicandos, quando non fuerit ab Episcopo, vel a Rom. Pontifice Communionis licentia ipsis concessa; sed potius in eorum numero esse recensendos, qui, ut docet Pontifex in suis sapientissimis litteris, refractarium animum ostenderent petentes ad Communionem admitti illa in circumstantia loci, quem Episcoporum Statuta, & Consuetudo Legi æquivalens sine speciali dispensatione, aut privilegio Pontificis ad ministrandam licite Eucharistiam non approbant. Cum hæc licentia concessa fuerit, nec ego, nec ullus alius negaverit juxta Missalis Romani Tit. de Ritu celeb. Missam §. 10. n. 6., & Ritualis Romani Tit. de SS. Euch. Sac. rubricas, a Sacerdote post sumptionem Sanguinis, antequam se purificet, communicandos esse.

LXVII. Superessent examinanda verba plura de me, meisque scriptis in Parte II. Libri Observat: frequenter ab Anonymo prolata; sed æquo animo toleranda esse jam Tibi scripseram, antequam Librum legerem. De Decreto S. Congregationis Rituum die 2. Septembris 1741., quo initio Partis 2. Anonymus me pudore afficiendum dixit, (42.) non est opus quidquam scribere, cum ad argumenta mea nullatenus pertineat; sed in eo tandem diversa ejusdem Congregationis Decreta pro Communione ministranda in Missis Defunctorum ita conciliata fuerunt, ut ex particulis in pyxide contentis, quæ rationem Sacramenti habent, Eucharistia non ministretur; possit tamen ministrari *per modum Sacrificii*, idest præbendo Communionem Fidelibus ex particulis infra eandem Missam consecratis, quæ ad idem Sacrificium tanquam portio Victimæ a Sacerdote oblatæ spectant; atque in hujus Decreti editione usa est Sacra Congregatio verbis adhibitis a Magistro Cæremoniarum, cujus in hac causa meri ritus ministrandæ Eucharistiæ in Missis Defunctorum prius sententiam exploravit; quamque egomet legi in Archivo Sacræ ejusdem Congregationis. Finem itaque ponam huic Epistolæ a te enixe petens, ut tuis precibus me adjuvare non desinas. Vale.

Romæ VI. Kal. Novembris Anno Jubilæi MDCCL.

MO-

pondenza coll'Istituzion Divina, vien confermato anche dallo stesso Sagro Tridentino Concilio (Sess. 22. cap. 6.), ed è parte del Canone della Messa, canonizzato pur dal Concilio medesimo (Sess. 22. can. 6.), e corroborato da più Bolle Pontificie, e in ispezieltà da quella di S. Pio V., ove comandasi che la Messa si celebri juxta ritum, modum, ac normam, quæ per Missale hoc traditur.

(42) *Passiamo all' Autor di un' altra recente Opera stampata sopra gli Oratorj Domestici. Anch'esso per verità o quanto avrà ad arrossire in vista del sì luminoso Decreto della Sagra Congr., a lui ignoto, e da noi spianato!*

MONITUM.

Cum sub prælo esset præcedens apologetica Epistola, Romæ in lucem prodiit Encyclica Epistola Bened. PP. XIV. die 2 Junii nuper elapsi ad Primatem, Archiepiscopos, & Episcopos Regni Poloniæ, qua excitatas in illorum Diœcesibus controversias, & excitata quoque molesta dissidia propter Oratoria privata penitus præcidit Pontifex Vigilantissimus indicatis *certis regulis, ad quarum normam sublatis abusibus privati Oratorii privilegium exerceri debeat, ut cum ordinationes* eorumdem Præsulum *Pontificia auctoritate munitæ fuerint, non solum ab omni malevolorum censura immunens evadant, verum majus semper eisdem oneris, atque æstimationis pondus accedat.* In hac Epistola tum suam, quam suorum Prædecessorum mentem, sensusque aperuit Sapientissimus Pontifex, *quibus quidem præter obedientiam, quæ eisdem debetur ratione auctoritatis, a qua velut a fonte dimanant, aliud etiam nescio quid majoris ponderis inest materiæ ipsius nomine, quæ eorum objectum est, quæque in quæstione veratur, cum omnis hujusmodi res ab Apostolicis Privilegiis dependeat. quorum explicatio privativo jure Summis Pontificibus reservata est; cumque eadem præcipuam normam desumere debeat ex intentione illius, a quo concessio facta est, cujus sensus Concedenti semper, quam alii cuilibet notior esse debet.* Ut autem nihil in Opere de Oratoriis domesticis a Joanne Baptista Gattico scriptum inveniatur, quod non omnino his consonet, quæ in Pontificia Encyclica traduntur, ita cum ipse necessariam esse Episcoporum licentiam dixit, ut Sacra Eucharistia in Oratoriis privatis distribuatur, in quibus Missarum celebratio ex indulto Apostolico conceditur, ne minimum quidem a Pontificiis Litteris discrepasse facile omnes intelligent, si hæc verba earumdem Litterarum attente legerint.

Reliquum est ut de sacris Functionibus dicatur, quæ in iis Oratoriis fieri possunt, quæ in domibus Privatorum sunt &c. Extra Paschalem vero Communionem cum in Sacro Tridentino Concilio Sess. 22. cap. 6. de Sacrif. Missæ, *quæ subjicimus verba legantur:* Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis Fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret; *non defuit, qui ex eisdem verbis deduceret, quod certe, & clare inde consequatur, ut in privatis Oratoriis, quando in ipsis celebrandi Missam facultas est, distribui Eucharistia possit iis, qui Missæ præsentes adstant; neque ad hoc præstandum ullo particulari Indulto opus sit. Super hujusmodi quæstionis capite Nos in nostra Institutione 34. §. 3. disseruimus inter eas, qua tum cum Bononiæ resideremus Ecclesiæ illius Archiepiscopatum gerentes publicavimus; quas quidem Institutiones cum Italico sermone edidissemus, postea Romæ latine redditæ, atque impressæ sunt: Ibi autem expositam paulo ante opinionem retulimus; Verum aliam esse subiunximus, quæ Episcopi licentiam requirit, ut qui domesticum Oratorium domi habet, dum Missæ in eodem interest, communicare possit. Hujusmodi opinio tum bono rerum ordini, tum Romanæ etiam consuetudini, sive praxi cohærens Nobis visa est; Ac proinde ordinavimus, ne in privato Oratorio recipi Communio posset ab iis, qui in eodem Missæ intersunt, quam vel Secularis Sacerdos, vel Sacerdos Regularis celebraret, nisi vel Nostram, vel Vicarii Generalis nostri licentiam obtinuisset. Neque etiam in præsens voluntas Nobis, aut ratio est, cur ab hoc systemate recedamus. Siquidem cum Nos in magna illa controversia super Communione illis distribuenda, qui Mis-*

se præsentes eum sint, eamdem petunt, quæ aliquot ab hinc annis in Italia exorta fuit, postquam Tridentini Concilii verba retulissemus, atque eorum zelum commendassemus, qui inter Sanctæ Missæ celebrationem Communionem recipiunt, Ecclesiasticos quoque Pastores excitavissemus, ne Eucharistico cibo illos fraudarent, qui ejusdem famelici forent; cum, inquam, animadvertissemus ejusmodi circumstantias dari posse, in quibus vel temporis, vel loci ratione Episcoporum prudentia opportunum factu existimet sacram Eucharistiam etiam illi, qui Missæ interfuit, minime distribui; eo magis quod juxta præsentis temporis disciplinam libera eidem facultas patet, ut eamdem alio loco, atque alio tempore recipere possit, ordinavimus, ut in hoc debita proprii Superioris præcepto obedientia præstari deberet, cui qui morem gerere recusasset, nimis manifestum indicium præbuisset, quam parum animo dispositus, ac paratus esset ad Altaris Sacramentum recipiendum, quemadmodum in Litteris Nostris, quarum initium est Certiores effecti, *& quæ in Bullario Nostro Tomo* 1. *num.* 64. *leguntur, videre est.*

Atque hæc sunt, venerabiles Fratres, quæcunque in Encyclica hac Epistola Nostra Vobis opportunum exponere existimavimus, a quo quidem satis intelligetis, quod legendis, & considerandis Apostolicis Litteris concessionum Oratorii Decessorum Nostrorum Decretis, harum Congregationum resolutionibus, quæ a Nobis etiam in præsentia confirmata sunt, nullus amplius litibus, & controversiis locus reliquus sit &c.

DE

FRANCISCI MARIÆ
S. R. E.
CARDINALIS BRANCATII
EPISCOPI PORTUENSIS
DE PRIVILEGIIS
QUIBUS GAUDENT
S. R. E. CARDINALES IN PROPRIIS CAPPELLIS
DISSERTATIO.
ADNOTATIONIBUS NOVISSIME ILLUSTRATA.

ADPROBATIO.

Adnotationes ad Dissertationem Cardinalis Brancatii de privilegiis, quibus gaudent S. R. E. Cardinales in propriis Cappellis*, jussu Reverendissimi Patris F. T. A. Ricchini S. P. A. Magistri, non sine animi voluptate perlegi; Doctus enim Auctor Eminentissimi Differentis Sententias illustrat, &, adnotatis Summorum Pontificum, ac Sacrarum Congregationum recentioribus Decretis, saniori nostri temporis disciplinæ componit. Quare cum nihil contineant contra Sacrosancta Fidei nostræ Dogmata: Nihil contra bonos mores: Nihil contra probatos Ecclesiæ Ritus, dignas plane censeo, quæ multorum commodo typis mandentur, ac publici juris fiant. Datum Romæ Idibus Decembris 1769.

Lucas Antonius Verdiani Apostolicar. Cærem. Mag.

DE

DE PRIVILEGIIS, QUIBUS GAUDENT CARDINALES IN PROPRIIS CAPPELLIS.

DUBITANTI aliquandò mihi, quibusnam fruamur privilegiis, aut quid nobis, ex Pontificum indulgentia, in nostris domesticis Sacellis, quidue in iis ipsis, liceat Cappellanis nostris: visum fuit peropportunum, totam hanc materiam in quatuor dividere quæstiunculas, quæ disserstationem complectantur universam, ne in posterùm, quæ nobis, quæve illis concedantur, ignoraremus. *Mibi enim*, ut ait Augustinus, *non videtur errare quisquam, cum aliquid nescire se scit, sed cum putat scire, quod nescit*.

August. Ep. 80.

Antequam singulas dissolvam, præmittendum esse censui, ut certum, privilegiis, quibus Episcopi diversis in rebus fruuntur, potiri etiam Cardinales, iisque sex præsertim, de quibus meminit Glossa, *Manfredus*, *Villadiegus*, *Barbatius*, *Jacobatius*, *Layman*, *Diana*, & *Fagnanus*.

Cardinales iisdem fruuntur, quibus Episcopi, Privilegiis.

Obs. in cap. fin. de Privil. in 6. in verbo indulgemus. *Manfred.* in Tract. de Card. dec. 214. *Villadieg.* de orig. Card. q. 13. num. 63.

Imò in hac re nostra, non solùm iisdem, ac Episcopi, gaudent privilegiis, sed etiam amplioribus, cum in administratione majores sint Episcopis, ut firmant Concilium Lateranense, *Turrecremata*, *Villadiegus*, *Barbatius*, *Manfredus*, *Albanus*, & *Zerola*.

Barbat. de præf. Card. q. 3. p. 1. num. 6. *Jacobat.* de Concil. lib. 1. fol. 36. col. 2. *Layman.* Theolog. Moral. lib. 1. tract. 5. p. 3. c. 2. nu. 1. *Diana* p. 5. tract. de potest. & privil. Card. resolut. 48. *Fagnanus* in c. Quod nonnullis a nu. 4. de privil.

Hinc quamvis, cogente solummodò necessitate, *Extra tabernacula divinis precibus à Pontificibus delibata*, vt ait Felix IV. (quòd reddita Ecclesiæ pace, & post Constantini tempora cœptum, ut ex Minutio, & Arnobio, & pariter ex Tertuliano colligi potest) & in domibus etiam Episcopis interdictum fuerit, ut in Concilio Laodiceno, & in Parisiensi sub Gregorio IV. & in Sacra Tridentina Synodo, & apud Barbosam, qui congerit ceteros; licèt ante Felicis Constitutionem, in domibus privatis, & in carceribus, Missæ holocaustum ex causa liberè oblatum fuisset, ut ex S. Augustino, & aliis latiùs infra videbimus.

Concilium Lateranen. ult. sess. 9. Card. *Turrecrem.* in Sum. lib. 1. cap. 81. *Villadieg.* de orig. Card. qu. 11. *Barbat.* de præst. Card. q. 1. num. 52. *Manfred.* d. tract. decis. 114. *Alban.* de Card. q. 7. *Zerol.* in prax. par. 2. Verbo Episcopi.

Felix IV. in Epist. ad omnes Orthodoxos, & habetur in c. sicut non alii de Consecr. dist. 1.

Minutius, & *Arnobius* lib. 6. adv. Gent. *Tertull.* ad Scapulam.

Conc. Laodicen. c. 58.

Nihilominùs hodiè etiam post Tridentinum possunt Cardinales (non tamen, secundùm aliquorum sententiam (1), Episcopi) ex

(1) Hanc paucorum Doctorum sententiam negantium, seu potius in dubium vertentium, an liceat Episcopis post Concilium Tridentinum frui privilegio *cap. Quoniam*, *de privilegiis in 6.* celebrandi scilicet extra locum sacrum super Altare portatile, vulgo rejiciunt Doctores reliqui, quorum plures recensent Barbosa *in Collect. in Concil. Trident. ad decret. Sess. 22. de observ. & evitand. in celebr. Miss. num. 16.* & Card. Petra *tom. 4. Comment. ad Constit. 2. Urbani V. num. 15.* Jure quidem meritoque. Res enim sæpius declarata fuit a S. Congregatio.

ex Pontificum privilegio extra locum sacrum super Altare portatile celebrare. Ita Navarrus, & Rodriquez, qui scribit, *Ni el Papa lo concede a los Obispos, excepto à los Cardenales*, & alii.

Et quod olim indultum Sacerdotibus fuerat in Concilio Triburiensi, & habetur in Canone, ut scilicet, si in itinere deesset Ecclesia, *possint in tabula consecrata* (ait) *sacrificium offerre*, & deinceps solis Episcopis in itinere *etiam ante lucem permissum*. Ita Glossa, quam sequuntur Navarrus, Paludanus, & Sotus, quos refert, & amplectitur Henriquez, Suarez, Azorius, Sà, Coninck, & post alios Barbosa.

Hoc Cardinalibus, etiam non iter facientibus, & ante lucem est permissum, ut concludit idem Henriquez ex Paludano, & Soto, & firmant Scortia, Alzedus, & post hos Diana, (his postremis indistincte loquentibus in itinere, vel extra) & Tamburinus ea ratione, quia licet concessionis causa itineratio, ut ita dicam, Episcoporum sit; concessio tamen est absoluta, & universalis, ita ut, vel ægritudinis, vel belli, vel pestis, vel ex alia simili causa id poterunt. Sic Valerus, & alii apud Barbosam, & Sylvestrum ex eodem Paludano (qui ait, *Cardinalibus Papam in hoc dispensare, quod celebrent ante Auroram*) taleque privilegium Cardinalium esse mixtum, personale videlicet, & locale, optime ad rem advertit Valerus; cum ratione illorum personæ (2) id quilibet locus nanciscatur, quod infra sæpius nobis rememorandum sit. Cumque duo sint, quæ, ut vidimus, Episcopis, & Cardinalibus supra leges concedantur, alterum, ut extra Martyria, & Ecclesias super portatili Altare, itineris occasione, valeant celebrare, ut expresse Bonifacius statuit; alterum, ut ante lucem, ex dicta Glossa, id facere possint: De utroque peracturis supponere visum fuit (ut altius substruamns disquisitionis resolutioni fundamentum) aliqua ex Ecclesiasticis Historiis, & Conciliis eruta. Primo circa Sacrificii oblationis loca: deinde circa tempus, ut clarius, quid Pontifices quidve populorum usus indulserint, & fa-

Conc. Parisien. sub Gregor. IV cap. 47. *Conc. Trident. Synod.* Can. 1. sess. 22. de Sacrif. Missæ. *Barbos.* in Collect. nu. 15. *S August.* Collat. cum Donat. Coll. 3. cap 5. & contra eosdem Donat. post Coll. cap. 14. *Navarrus* in manual. lat. c. 25. nu. 32 *Rodriq.* in Sum. p. 1. cap. 242. num. 14.

Can. Concedimus de consec. dist. 1.

Glos. in d. c. fin. de privil. Verbo. Indulgemus. *Navarrus, Paludanus,* & Sotus dist. 3. q. 2. *Henriq.* Sum. l. 9. c 24. lit. P. *Suar.* loc. inf. cit. ver. tertia exceptio *Azor.* to 1. lib. 10. c. 25 q 5. *Sà* in Aphor. verb. Missa num. 27. *Coninck* de Sacram. qu. 83. ar. 2. dub. 4. n. 217. *Barb.* de off. Episc. par. 2. alleg. 23. n 5.

Henriquez. loc. cit. ex *Paludano*, & *Soto* in 4. dist. 13. qu. 2. art. 2. *Scort.* de Sacrif. Missæ lib. 2. c 15. n. 4. *Alzed.* de præst. Episcop. p. 1. c. 13. num. 13. *Diana* d. part. 5. resolut. 77. *Tamburin.* de Sacrif. Miss. l. 1. c. 4. §. 2. n. 9. *Valer.* de diff. utr. for. v. Missa Diff. 2. *Barbos.* in Coll. d. c. 8. de Sacrif. Missæ num. 16. *Sylvester* in Sum. verb. Missa 1. num. 6.

Valer. de diff. utr. for. diff. 2. in Verbo Missa.

Bonifacius in d. c. fin.

Glos. in d. c. fin.

---

gatione Cardinalium S. Conc. Trid. Interpretum. Sic *in Limacen.* 19. *Junii* 1586. propositis dubiis: I. *An per decretum Concil.* De observ. & evitand. vers. Neve patiantur, *derogatum censeatur privilegio Episcoporum, de quo in cap. fin. de privileg. in 6.* II. *An Episcopi uti possint eodem privilegio* cap. fin. *extra casum absentiæ a suis Ecclesiis, & Diæcesibus, velut ex causa valetudinis, aut alicujus magni incommodi, vel ingruentis periculi*: Sacra Congregatio *Ad primum censuit non censeri derogatam: Ad secundum, uti posse ex causa legitima. Lib.* 4. *decret. fol.* 151. & in decreto pro S. R. E. Cardinalibus die 18. Februarii 1623. *lib.* 12. *decret. pag.* 120. *a tergo* hæc disertis verbis leguntur: *S. Congregatio censuit, Cardinales non secus atque Episcopos, sine ulla Episcopi Diæcesani licentia, uti posse privilegio Altaris portatilis ad præscriptum Constit. fel. record. Bonifacii VIII. quæ incipit*: Quoniam Episcopi; *nec ejusmodi privilegium sublatum fuisse ejusmodi Conciliari decreto cap. unic. Sess.* 22. *de Observ.; proindeque Capellas, & Oratoria ad illorum usum ubique locorum extructa minime comprehendi in prohibit. jussu s. m. Pauli V. jampridem edita de non celebrando in privatis Oratoriis*. Plura ad rem Card. Petra *loc. cit.*, & Gatticus *De usu Altaris portatilis cap.* 12.

(2) Quæ tradit Eminent. Auctor de facta tam Episcopis, quam Cardinalibus privilegii concessione *absoluta*, & *universali*, tum etiam de loco quolibet *ratione illorum personæ* ejusmodi privilegium acquirente, intelligenda sunt ad tramites posteriorum decretorum S. Congregationis, & Summorum Pontificum. Re quidem vera S. Congregatio Concilii *in Neapolitana die* 30. *Maii* 1699. censuit

ad I.

& facilius intelligatur.

De Loco Sacrificii.

Cognoscendum igitur erit, post Constantini Magni tempora, ut diximus, & quartum salutis humanæ seculum (quo, Tyrannorum, & Gentilium furor jam defferbuerat, & templa impune divino Numini excitabantur, Christianaque professio palam cœperat exerceri, adeoque e cryptis, & catacumbis oblationes Sancti holocausti fidenter emerserant) cessante Deuteronomii lege, *Cave, ne offeras holocaustum tuum in omni loco, quem videris, sed in loco, quem elegerit Dominus*, non tantum in Martyriis, Basilicisque Sacerdotes, sed in privatis etiam domibus, & sic super Altaria, quæ plerumque à Fidelibus ex tempore excitabantur, obtulisse: tum, ut ipsorum fervori fieret satis, tum etiam, ut arbitror, quia profundius fi- xæ

Cap. 12.

---

ad I. *Episcopis non licere in aliena Diæcesi erigere Altare extra Domum propriæ habitationis in Domibus Laicis, ibiq. non ad propriam devotionem, sed pro inhabitantium commodo celebrari facere per unum, vel plures ex propriis Capellanis, ipso Episcopo præsente*; *Ad II. Neque eisdem Episcopis licere ad placitum, & pro commodo Amicorum erigere Altare, & celebrare in eorumdem Amicorum domibus. Ad V. neque Episcopis licere in Oratoriis privatis celebrare, vel celebrari facere ipsis præsentibus pro commodo fruentium ipsis Oratoriis, celebrata una Missa in Apostolico Indulto concessa, nec in diebus exceptis in Indulto, vel probibitis a S. Congregatione, vel Constitutione Synodali*. Hinc discimus, privilegium erigendi Altare portatile ad celebrandum extra locum sacrum ea limitatione Episcopis convenire, ut eo uti nequeant ad aliorum commodum, sed tantummodo ad propriam devotionem. Card. Petra *loc.cit.num.*18.

His aliisq. inhærens declarationibus Clemens XI. *in decreto circa celebrationem in Oratoriis privatis d.*15.*Decembr.* 1703. expresse declaravit: *Episcopis, & his majoribus Prælatis, etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque sub prætextu privilegii clausi in corpore juris, neque alio quoque titulo, nullo modo licere extra domum propriæ habitationis, in domibus laicis, etiam in propria diæcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diæcesani consensus adhiberetur, erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrari facere*: Decretum hoc confirmavit Innocentius XIII. *in Const. Apostolici Ministerii* 13. *Maii* 1723. hac addita explicatione: *Declaramus, quod cum in prædicto Decreto statuatur, non licere Episcopis extra domum propriæ habitationis, in Domibus laicis erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrari facere, hujusmodi probibitio intelligenda non sit de Domibus etiam Laicis, in quibus ipsi Episcopi forte, occasione visitationis, vel itineris, hospitio excipiantur, & hoc etiam quando Episcopi in casibus a jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicæ licentia, absentes à Domo propriæ ordinariæ habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis; his enim casibus licita iis erit erectio Altaris ad effectum prædictæ celebrationis, non secus ac in domo propriæ ordinariæ habitationis*.

Ex his patet, concessionem a Bonifacio VIII. *Episcopis, eorumque superioribus* factam *cit. cap. Quoniam, de privileg. in 6.* celebrandi *ubicumque* in Altare viatico, *absolutam* non amplius esse, & *universalem*, neque locum quemlibet nancisci ejusmodi privilegium *ratione personæ* Cardinalium vel Episcoporum. Ea enim concessio statis quibusdam limitibus, ut vidimus, circumscripta fuit, nempe intra domum tantummodo propriæ ordinariæ habitationis, non vero extra ipsam in domibus laicis, nisi Episcopus tanquam hospes in iisdem laicorum domibus moretur aut Diœcesim visitando, aut iter faciendo, aut ex licentia Sedis Apostolicæ habitando in domo aliena extra Diœcesim. Quamvis autem in hac Innocentii XIII. declaratione fiat solum mentio Episcoporum: attamen dubitandum non est, eam ad Cardinales etiam quoscumque pertinere. Summus enim ille Pontifex per ea verba explicandum sibi proposuit decretum Clementis XI. Quæ autem in hoc habentur, respiciunt æque Episcopos ac Cardinales quoscumque, ut apertissime indicant verba illa ejusdem decreti: *Episcopis, & his majoribus Prælatis etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus*: de his itaque omnibus intelligenda est

xæ consuetudines repente eradicari vix possunt, *& duris mentibus*, ait Gregorius, *simul omnia abscindere impossibile esse*, *non dubium est*. Hinc in D. Ambrosii vita, à Paulino conscripta, eumdem Sanctum in Transtyberinæ cujusdam domus oratorio, cum ad sacrificium offerendum invitatus fuisset, paralyticæ mulieri reddidisse ibidem sanitatem habemus, ut ex eodem Paulino refert Card. Baronius; & Divus Augustinus meminit sacrificii in fundis Hesperii, & privata domo peracti, ipsamque a spirituum infestationibus, quibus summopere vexabatur, occasione hac liberatam, & alibi ad Xantippum *In fundo Strabonia-no Abundantium Ordinib us insignitum* ait (3) quod pluries in Sancti Gregorij Epistolarum Registris confirmatum reperimus, (de quibus oratorijs copiose non minus, quam docte disseruit Nico-

Gregorius ep. 71. lib. 9. in his terminis.

Baron. tom. 4. an. 177.

D. Augustinus de Civitate Dei lib. 22. cap. 8.

Epist. 235.

---

est Innocentrana sanctio. Hæc omuia confirmavit, innovavitq. Benedictus XIII. tum *in Const. in supremo* 23. *Septembr.* 1724. cum *in Concilio Romano an.* 1725. *tit.* 15. *cap.* 2.

Citatis Clementis XI. decreto, & Innocentii XIII. declaratione, necnon Concilii Romani constitutione nullo modo affici privilegium, quo gaudent Protonotarii Apostolici ex Constit. Sixti V. *Laudabilis* nonis Februarii 1586. pluribus (salvo omni meliori judicio) contendit P. Andreas Hieronymus Andreucci S. J. in opusculo: *De Protonotariis Apostolicis e numero Participantium part.* 3. *cap.* 9. *n.* 176. *& seq.*; ac proinde de hujus Auctoris sententia ex vi talis privilegii possunt ipsi jam in uno, jam in alio loco decenti, & honesto, prout libuerit, Missam celebrare vel celebrari facere per quemcumque Sacerdotem idoneum & approbatum, etiam ante diluculum, & circa meridiem, etiam tempore interdicti, & cessatione a divinis; dummodo causam hujusmodi interdicto, & cessationi ipsi non dederint &c. Instituti mei ratio minime patitur, ut de his sim sollicitus. Unum tantummodo occurrit nulla ratione dissimulandum: nimirum Protonotariorum causam ita ab eo agi, eorumque vindicari privilegium, ut dubius esse videatur de privilegio, quo gaudere Episcopos, & iis majores Prælatos, hoc est Cardinales, & supra evicimus, & exploratum est omnibus. Et sane cum *num.* 174. hoc sibi opposuisset argumentum: *Non licet Episcopis, & his majoribus Prælatis, absolute, & illimitate uti privilegio Altaris portatilis... ergo similiter dicendum est respectu Protonotariorum participantium &c.* Hoc inquam, argumentum cum sibi opposuisset, ei *num.* 179. hunc in modum satisfacit: *Esto talis usus Altaris vetitus, seu limitatus sit Episcopis, & his majoribus Prælatis non proinde statim sequitur, quod idem vetitus, aut limitatus sit Protonotariis: nam respectu istorum non militat eadem ratio adæquata limitationis Pontificiæ: siquidem hi obtinent privilegium* CERTUM, ET EXPRESSUM *concessum a Pontifice post Tridentinum, ac præterea obtinent ex titulo oneroso, ac remunerativo; quæ omnia non concurrunt in Episcopis, & his majoribus Prælatis, qui* VEL DUBIUM OBTENDUNT PRIVILEGIUM, *vel certe non concessum ex titulo oneroso*. Non absimili modo locutus fuerat *num.* 177. contendens usum Altaris portatilis factum a Protonotariis esse *ex clara, expressa, formali, & indubitata concessione Pontificis*: rem vero se ita non habere de privilegio Episcoporum. Doceat me quæso Vir præclarissimus, quod nam sit *dubium* illud *privilegium*, quod Episcopi & his majores Prælati *obtendunt*? Dubium ne privilegium illud, quod verbis legitur disertissimis *in cap. Quoniam, de privileg. in* 6. ex Bonifacio VIII.? Dubium ne privilegium, quod Doctores omnes, si unus vel alter ut ita dicam, excipiatur, uno ore, ac sententia eisdem adscribunt? Dubium ne tandem privilegium, quod nullo modo a Concilio Tridentino sublatum esse, sæpe declaravit S. Congregatio ejusdem Trid. Concil. interpretationi præposita? Vid. *adnot. super.*

(3) Augustini verba, uti leguntur *Epist.* 65. *nov. edit.* ita se habent *Insinuo prudentiæ tuæ, Abundantium quemdam in fundo Strabonianensi pertinente ad curam nostram ordinatum fuisse Presbyterum*. Mirum fortasse videri alicui poterit, ex hoc Augustini textu, in quo ne verbum quidem habetur de Missæ Sacrificio, argumentum desumi ab Eminent. Auctore, ut probet, in privatis etiam domi-

Nicolaus le Maistr. in lib. 2. c. 5. de Bonis Ecclesiasticis. S. Greg. Epist. 9. lib. 2. ind. 10. & alibi, & in Epist. 5. ad Pipinum Rege apud Gretserum pag. 38. Impress. Ingolstadien.

colaus le Maistre) Idemque Sanctus Pontifex absque publicis Missis hæc privata consecrari oratoria jussit, quod in Regum Palatijs per publicas Missas fieri ex Zacharia Papa novimus. Immo in ijsdem domesticis Sacrosanctam Eucharistiam retentam fuisse a Sancta Gorgonia ejus sorore affirmat D. Gregorius Nanzianzenus, de quo nuper noster Lupus plenius disserit (4).

Lup. in Not. ad Canon. 31. Synod. Trullan. par. 2. pag. 916.

Adeo quod licet Justinianus in privatis domibus celebrari prohibuerit, contrarius nihilominus usus semper invaluit, & successorum Imperatorum, & Mauritii præsertim, temporibus, ut ex ejusdem Sancti Gregorii epistolis facile conspici potest, ac notat Baronius. Atque hinc con. sequentibus seculis sæpius, & præsertim in Synodo Regia Ticinensi, non permissus tantum, sed,

Justinian. Novell. 131.

S. Gregor. Epist. 42. ad Venan. Epist. 43. ad Joan. Episcop. Syracusan. l. 5. Ind. 14. Baron. Tom. 8. ann. 596. & To. 9. ann. 835.

---

domibus, & sic super Altaria, quæ plerumque a fidelibus ex tempore excitabantur, fuisse olim celebratum. Is tamen mirari desinet, ubi animadvertit, non alio unquam tempore fuisse olim ordines, præcipue sacros, collatos, nisi cum divina celebrabantur mysteria. Rem fuse probat Hallier *de sacr. elect., & ordinat, part. 3. sect. 8. cap. 5. art. 1.*, cui assentitur etiam hereticus Binghamus *Orig. Eccles. tom. lib. 4. cap. 6.* §. 8. Vid. & Bened. XIV. *de Synod. lib. 8. cap. 11.* §. 3. *& seq.* Neque obstat, Vesperis, aut nocte celebratas olim fuisse ordinationes. Ab usu enim priscorum fidelium alienum minime fuit, ut in diebus præsertim jejuniorum Missarum Sacrificium ad Vesperas conficeretur, quæ Vespertinæ Missæ dicebantur, de quibus nos infra.

Difficultas potius ex eo petenda videtur, quod si per verba illa ab Augustino adhibita, *in fundo Strabonianensi*, privata domus intelligatur, excluso loco sacro, seu Ecclesia, pronum inde erit inferre sacras Ordinationes, Augustini tempore, habitas non semper fuisse intra locum sacrum, seu Ecclesiam. Id tamen negant Doctores plurimi, inter quos Bened. XIV. *de Synod. loc. cit.* qui, si antiqua Ecclesiæ disciplina respiciatur, indubitatum esse ait, primis dumtaxat exceptis temporibus, quibus ob ferventes persequutiones integrum non erat Fidelibus in unum locum congregari, ordinationes, non alibi, nisi intra Ecclesiam fuisse celebratas, idq. probat ex S. Gregorio Nazianzeno *Carm. de vita sua*, & ex Socrate *lib. 4. cap. 29.* Quæ cum ita sint, haud satis firmum, atque perspicuum mihi videtur argumentuum ab Auctore nostro petitum ex citato S. Augustini loco.

(4) Sacram Eucharistiam domum deferri olim a Fidelibus consuevisse, ibique reservari, ut ea possent privatim reﬁci, nemini ignotum esse, arbitror, qui scientiam antiquæ Ecclesiasticæ disciplinæ vel etiam e limine salutaverit. Tertullianus porro *in lib. de Orat. cap. 14. Accepto*, inquit, *corpore Domini, & reservato, utrumque salvum est, & participatio Sacrificii, & executio Officii*. Pariter *lib. 2. ad Uxorem cap. 5. Non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes. Et si sciverit: Panem non illum credit esse qui dicitur?* S. Cyprianus *in lib. de lapsis* narrationem instituit de quadam muliere, quæ *cum arcam suam, in qua Domini Sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere*. Acta SS.MM. Nicomediensium *apud Baronium ad an. 293.* universam rem familiarem, quam in conclavi S. Domnæ nobilis Virginis Nicomediensis gentilis Præfectus invenit, ita nobis describunt: *Erant duæ storæ in nudo solo stratæ . . . fictile præterea thuribulum, & lucerna, & lignea arcula, in qua reposuerant sacram oblationem* S. Hieronymus *epist. 50. ad Pamachium* eos insectans, qui post nocturnum congressum cum uxoribus pudore quodam tenebantur, ne Ecclesias adirent, & interim tamen minime verebantur, Eucharistiam domi accipere, his eos verbis alloquitur: *Scio Romæ hanc esse consuetudinem, ut fideles semper Christi Corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo. Unusquisque enim in suo sensu abundat. Sed ipsorum conscientiam convenio, qui eodem die post coitum communicant, quare ad Martyres ire non audent? Quare non ingrediuntur Ecclesias? An alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in Ecclesia non licet, nec domi licet*. Cons. Martene *de antiquis Eccles. Rit. lib. 1. cap. 5. art. 1.* Bona *lib. 2. Rerum Liturg. cap. 17.* §. 4. *&c.*

Institutionem hanc, absolutis bene-

ficio

ſed, uti laudabilis, uſus injunctus eſt (5), & declaratum, quibus Sacerdotibus uti deberent, ibi; *Docendi ſunt ſeculares viri, ut ſi in domibus ſuis myſteria divina jugiter exercceri debeant, quod laudabile eſt, ab iis tantum tractentur, qui ab Epiſcopis examinati fuerint, &c.* Videndus etiam eſt Hincmarus Rhemenſis; licet noſtris hiſce temporibus cum Ambianate queri non injuria poſſimus, Eccleſias publicas in oratoria domeſtica converſas, adeo quod vix ad ſolemnitates in templis occurſationes Nobilium conſpiciantur.

Hinc. Rhem. l. 5. cap. 8.

Ambian. in Tertull. Rediu. Obſer. 1. c. 39.

Cur autem aræ hujuſmodi portatiles, vel ſacræ tabulæ eccleſiarum vicem, prærogativamque induerint, alia afferri ratio non poſſe videtur, quam quia cum nunquam eccleſiæ conſtruerentur, vel in Dei cultum commutarentur, quin illius, in cujus honorem erigebantur, vel alterius Sancti illic collocarentur Reliquiæ, (ut habetur ex S. Gregorio, & notant omnes cum Baronio, qui de Theodomiro Galleciæ Rege mentionem habet) & altaria hæc, de quibus agimus, conſecrari non permittantur ſine Sanctorum Reliquiis, tem-

S. Gregor. in d. Epiſt. 71. lib. 9. *Baron.* ann. 560.

---

ficio Chriſtianorum Imperatorum perſecutionibus, minime obſoleviſſe, ſed perſeveraſſe poſtmodum, etiam apud Laicos, nedum apud Monachos, plurium Scriptorum teſtimoniis probat Martene *loc. cit. num.* 3. qui præterea *num.* 4. obſervat, Sæculo X., imo multo etiam poſtea, communi uſu apud Monachos in Orientali Eccleſia locum habuiſſe conſuetudinem deferendi Euchariſtiam in Cellas ſuas, & ibidem propria manu ſemetipſos ea ſe reficiendi; quoad Latinam vero Eccleſiam animadvertit *num.* 5., eamdem conſuetudinem ſaltem quoad Virgines Deo ſacras, uſque ad Sæculum XII. & ultra obtinuiſſe.

(5) Quod ait Auctor, etiam poſt novellam Juſtiniani Imperatoris Conſtitutionem ita ſe habentem: *Omnibus interdicimus magnæ hujus Civitatis habitatoribus, magis autem totius noſtræ ditionis, in domibus ſuis habere quaſdam quaſi orationis domos, & in his ſacra celebrari myſteria*: Quod, inquam, ait, contrarium nihilominus uſum ſemper invaluiſſe, atque hinc conſequentibus Sæculis ſæpius non permiſſum tantum, ſed uti laudabilem uſum injunctum fuiſſe, ut ſacrum fieret in privatis domibus, id profecto nimis generatim, abſoluteque dictum mihi videtur, minuſque cohærere cum iis, quæ nobis adhuc ſuperſunt, illorum temporum monumentis. Monet enim Doctiſſimus Martene *lib.* 1. *cap.* 3. *art.* 5. *num.* 8. 9. & 12. tam Eccleſiaſticis quam civilibus legibus paſſim per ea, & conſequentia ſæcula interdictum fuiſſe in domibus privatis celebrare. Plura, eaque apertiſſima ſunt, quæ hanc ad rem ab eo afferuntur teſtimonia, ac Synodorum decreta. Viden. quoq. Lupus *in Can.* 31. *Concil. Trullani*.

Diſſimulandum tamen non eſt cum eodem Martene, conſentiente etiam Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 19. §. 3., eaſdem leges & ſtatuta permiſiſſe, ut ſi qua pietatis, ſive neceſſitatis urgeret ratio, divina myſteria peragerentur extra templum Deo Sacrum, in privatis domibus, aut in tentoriis, & aris ab Epiſcopo benedictis. Ac I. ab iis legibus eximebantur, qui tempore belli incenſis eccleſiis propter frequentes armatorum incurſus ad longe poſitas convenire nequibant, aut in itinere conſtituti, nulla, in quibus celebrare valerent, templa offendebant. II. Aliquando etiam in ſollemnibus SS. Reliquiarum translationibus propter affluentem populi multitudinem in patenti campo celebrare cogebat neceſſitas, ut pote quam nullus Eccleſiarum ambitus continere poterat. III. Propter infirmos privatis in domibus celebrare permiſſum non modo fuit, ſed & Eccleſiaſticis probatum decretis, & Sanctorum exemplis frequentiſſimis confirmatum. Poſt hæc ita rem agit cit. Martene: *Ceterum extra hujuſmodi caſus inſolitos, in domibus Sacrum facere vetitum ſemper fuit*; quod ex diametro pugnat cum iis quæ Eminentiſſimus noſter Auctor hic ſcribit.

Verum neque Martene omnino concedendum puto, extra prædictos caſus inſolitos vetitum ſemper fuiſſe Sacrum facere in privatis domibus; ſed arbitror potius, variam apud varias regiones fuiſſe hac de re diſciplinam. Rem præclare demonſtrant, quæ noſter Auctor appoſite affert

templorum loco recte haberi quidem, & adhiberi poterunt (6).

Ex quibus omnibus deduci facile poterit, si de Episcopis præsertim, & Cardinalibus loquamur, vix privilegium, aut legis laxationem dici posse, tam si iter habeant, quam si domi permaneant, ut in propriis palatiorum sacellis ara portatili hujusmodi celebrari licuerit ante Tridentinæ Synodis decretum. Quo cum nihil Episcopis Cardinalibus demptum voluerint Amplissimi Patres illi, ut notavimus, non est cur aliquem iis scrupulum injiciamus, tam si ipsimet sacrificium offerant, quam si coram ipsis offerre faciant, & in itinere, & domi, ut plenius infra discutiemus. Et hæc quoad locum.

De tempore Sacrificii. Quo ad tempus autem, & horam, superest nunc aliquid simili methodo considerandum, quidve ab Ecclesiæ nascentis exordio,

---

affert ex S. Gregorio Magno. Cum enim Joannes Episcopus Syracusanus ad iracundiam merito provocatus a quodam Venantio Patritio prohibuisset, ne in domo ipsius Sacra Missarum solemnia peragerentur; S. Gregorius, cui plurimum cordi esset, ut Episcopus pristinam Venantio ostenderet benevolentiam, eum adhortatus est, ut in domo ipsius Missarum peragi Mysteria permitteret. Quæ sane res argumento est clarissimo, & in Syracusana, & in Romana Ecclesia permissum fuisse divinis vacare in privatis domibus. Me etiam plurimum movet, ut a Martene dissentiam, Canon 31. Concilii Trullani, qui ita se habet: *Clericos, qui in Oratoriis, quæ sunt intra domos, Sacra faciunt, vel baptizant, hoc illius loci Episcopi sententia facere debere decernimus. Quare si quis Clericus hoc non sic servaverit deponatur.* Permittit itaque Canon, in domesticis Oratoriis fieri Missæ Sacrificium, at de licentia Episcopi. Ex quo constat, minus accurate fuisse a Martene dictum, *in domibus Sacrum facere vetitum semper fuisse.*

(6) Rationem, quam affert Emin. Auctor, cur Aræ portatiles, vel Sacræ Tabulæ Ecclesiarum vicem prerogativamque induerent, non æque convenire video quibusvis temporibus, & locis. Nam ratum imprimis est, Ecclesias aliquando sine Sanctorum reliquijs fuisse alicubi consecratas, consuetudinemque Basilicas dedicandi cum Sacris Martyrum pignoribus, quæ in Romana præsertim Ecclesia viguit *S. Greg. M. lib. 11. ep. 76. indict. 4.*, non statim ubique receptam. Plura ad id probandum congessit veterum Scriptorum testimonia Martene *lib. 2. cap. 13. num. 10.*, illudque imprimis S. Ambrosij *epist. 50. ad Marcellinam Sororem*, quo paratum se fuisse significat ad Basilicam dedicandam, nullis adhibitis Martyrum reliquiis, sic enim scribit: *Cum Basilicam dedicare vellem, mihi tanquam uno ore interpellare cæperunt, dicentes: sicut in Romana, sic Basilicam dedices. Respondi: Faciam, si Martyrum reliquias invenero.*

Dubitandum præterea non est, consecratas aliquando fuisse aras portatiles, *gestatorias*, aut *itinerarias* dictas, absque eo quod ullæ in iis Sanctorum reconderentur Reliquiæ. Id primum certo affirmari posse videtur de Aris Viaticis, quarum usus obtinuit vel in ipso nascentis Ecclesiæ exordio, ac inde proxime secutis temporibus, ut demonstrant Martene *lib. 2. cap. 17. num. 1.* & Gatticus *De usu Altaris portatilis cap. 1.* adversus nonnullos, quibus nuper adhæsit Thiers *in dissert. de Altaribus cap. 2.*, contendentes altaria portatilia incognita prorsus fuisse ad VIII. usq. Sæculum. Idem quoque dicendum de Aris Viaticis, quæ Sæculis XIII. & XIV. apud nonnullas Ecclesias in usu fuerunt. Martene quippe *loc. cit.* duos refert ordines ad benedicendum altare gestatorium, alterum ex ms. Pontificali Ecclesiæ Cameracensis annorum 500., alterum ex ms. Pontificali Ecclesiæ Arelatensis annorum 400., in quorum neutro ullum fit verbum de Sanctorum Reliquiis in eo recondendis. Quinimmo ad calcem ejusdem capitis legitur cujusdam Anonymi Scriptoris, incertæque Ecclesiæ Ordo hunc in modum: *Ordo ad consecrandum lapidem itinerarium seu Viaticum secundum morem aliquarum Ecclesiarum sine impositione reliquiarum.* Alia addit Gatticus *loc. cit. cap. 3. num. 23.*, quibus magis magisque efficitur, rationem a nostro Auctore redditam, quare aræ viaticæ templorum loco recte haberi, adhiberique possint, neque ad quælibet tempora, neq. ad quasvis olim Ecclesias esse accomodandam.

dio, variisque in regionibus servatum comperiatur. Et diversimode quidem usus obtinuit: ut enim tempori Fideles, & necessitati parerent urgente persecutione, ait Baronius, summo mane, seu nocturno tempore, convenientes secreto ad sacram Synaxim, divinam Eucharistiam communicabant, itemque sero offerebant, ut habemus ex D. Cypriano, & ex Georgio, qui mentionem facit Sancti Antiochi Anachoretæ, ac tandem ex eodem Baronio. Et id, quod de Thelesphoro habemus in ejus Actis, ibi: *Hic fecit, ut in Natali Domini Nostri Jesu Christi noctu Missæ celebrarentur, cum omni alio tempore ante horæ tertiæ cursum nullus præsumeret Missas celebrare*, qui ea hora Dominus Noster Jesus Christus ascendit in Crucem; optime ab eodem Baronio declaratur, accipiendum scilicet esse de iis, quæ frequentiori usu in Ecclesia servarentur; *Cum alioquin* (ait ipse) *multis constet exemplis, in sacris vigiliis noctu sacrificium offerri consuevisse*: & Amalarius Fortunatus, cum hujusce Thelesphori constitutionis meminisset, *Vidi Leonem Apostolicum* (inquit) *diluculo intrare ad Missam, nescio utrum causa necessitatis intercedente hoc ageret, an sola potestate*. Hæcque Amalarius, admiratus forsan, quia in Homilia, jussu ejusdem Leonis, ab Episcopis suis subditis recitanda, & a Baronio relata, vetitum reperiretur, ibi. *Nullus Missam cantet solus, nullus ante Solis ortum, nisi in Nativitate Domini*, & sic videri poterat, hoc contra summet prohibitionem fecisse (7).

Baron. To. 2. ann. 257. n. 11.

Cypr. Ep. 63. ad Cæcilium, sive 3. lib. 2. in antiq. Codic. & *apud Sur.* die 22. April. To. v. *Georg.* in Act. S. Theod. Siccotæ.

Bar. Tom. 8. an. 597.

Bar. Tom. 2. an. 154. nu. 2.

Amal. Fort. De Ecclef. Offic. cap. 42. lib. 3.

Bar. Tom. 10. an. 855.

Huicque rei favent sequentium Pontificum exempla, horæ anticipationem hujusmodi Principibus, ut privilegium, concedentium. Urbanus IV. Marchioni Misnensi anno 1264. ex Raynaldi relatione, concedit, *Ut aliqua ex necessitate possit coram se rem divinam celebrari facere circa ultimam noctis horam*. Bonifacius VIII. Catherinæ Imperatrici Constantinopolitanæ, apud eumdem Raynaldum, indulsit, *Ut ante lucem, & quod dies*

Raynald. Tom. 14. Annal. Eccl.

Raynald. Tom. 14. an. 1301.

(7) Quoad tempus, & horam divina mysteria peragendi compertum omnibus est, in nascentis Ecclesiæ exordio, atque persecutionibus in Christianos sævientibus, nocturnum potissimum fuisse. Hinc Plinius junior *lib. 10. Epist. 97. ad Trajanum* scripsisse fertur: *quod Christiani soliti essent stato die ante lucem convenire*. Hinc Tertullianus modo *antelucanos cœtus* commemorat, ut *in Apologet. cap. 2.*, *& lib. de corona militum cap. 3.*, modo *nocturnas convocationes*, *lib. 2. ad uxorem cap. 4.* Hinc demum apud Minutium Felicem Christianorum natio *Latebrosa*, & *Lucifuga* vulgo dicebatur. Vid. *Havercamp. in not. ad cap. 2. Apolog. Tertull.*

Ex quo factum est, ut tanquam supposititium vulgo rejiciatur decretum Thelesphoro Summo Pontifici olim adscriptum, & a nostro relatum Auctore, ob illa verba: *Cum omni alio tempore ante horæ tertiæ cursum nullus præsumeret Missas celebrare*. Quid enim magis alienum a conditione illius ævi, uti egregie animadvertunt Coustant *Epp. RR. PP. in Thelesph. §. un. num. 4.*, & Card. Bona *lib. 1. cap. 21. §. 5.*, quo Christiani furentium Imperatorum gladios declinantes summo studio latitabant, quam hujus legis editio, quæ nullo modo poterat observari? Noctu, & in occultissimis locis convenisse fideles ad synaxim, supracitatus Tertullianus nos docet, qui aliquot annis post Thelesphorum florere cœpit, imperante Severo: nec aliter sane poterant, ut & dignitati sacrificii, & propriæ vitæ securitati prospicerent.

Reddita vero postmodum per Christianos Principes Ecclesiæ pace, tempus sacri faciendi secundum rationem solemnitatum diversum fuit, ut monet Walafridus Strabo Sæculi IX. Scriptor *lib. de Reb.*

dies illucesceret (proviso tamen, quod parce concessione hujusmodi utaris) Verba sunt ejusdem Pontificis, *quia, cum in altaris officio immolatur Dominus Dei filius Jesus Christus, qui candor est lucis æternæ, congruit, illud non in noctis fieri tenebris, sed in luce*. Clemens insuper V. Philippo Principi Tarentino ampliori juris laxamento concessit, ut ait idem Raynaldus, *A media nocte ad horam nonam coram se celebrari divina jubere posse, quo tamen parce privilegio uteretur*. Joannes XXII. tandem, ut cetera prætermittamus, Philippo Franciæ Regi, *Antequam dies elucesceret coram se & ejus familia*, id fieri permisit, ut idem refert Raynaldus.

Raynald. Tom. 15. ann. 1312. num. 48.

Raynald. an. 1316. num. 18.

* *

Et hæc satis sint exemplorum inductiones: hinc enim erui facile potuit non minus rigor Ecclesiasticæ disciplinæ, quam integer sacrorum rituum usus aliquando ex indulgentia remissus.

His, tam ex jure, quam ex Ecclesiasticis historiis, stabilitis fundamentis; prima erit ex quæstionibus excitanda, quamnam horam exigat privilegium, tam Cardinalibus, quam eorum sacerdotibus in suorum palatiorum Cappellis deservientibus indultum: & quomodo ly *Ante auroram, vel ante lucem* sint intelligenda, quæque temporis dimensio favori aptanda sit. Non enim immoramur longius in inquisitione: an idem, quod Cardinalibus permissum, eorum

---

Reb. Eccles. cap. 23. per hæc verba: *Interdum ante meridiem, interdum circa nonam, aliquando ad Vesperam, interdum noctu celebratur*. Dominicis nempe festisque diebus, ut *lib.* 1. *cap.* 3. *art.* 4. *num.* 3. explicat Martene, *ante meridiem*; diebus jejunii, *circa Nonam*; in quadragesima *ad Vesperam*; nonnullis autem diebus privilegio distinctis, *noctu*. Dies autem hujusmodi privilegio exceptos ad quatuor potissimum revocat idem Martene *ibid. num.* 8., nimirum ad diem Natalem Domini, ad Sabbatum Sanctum, cujus diei Missa in antiquis mss. Missalibus inscribitur *in nocte Sancta*, ad diem S. Joannis Baptistæ, cujus diei prior Missa (duæ enim celebrantur) in libro Sacramentorem Gellonen., & Turonen. ann. 800. inscribitur, *Missa de nocte*, seu ut habet Codex Regius, & Noviomensis optime notæ *De media nocte*, ac demum ad dies collationis Ordinum Sacrorum, hoc est ad Sabbata quatuor Temporum. De his cons. & Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 21. §. 4.

Hæc tamen de publicis solemnibusque præsertim Missis intelligenda esse, docet Martene *ibid. num.* 10. & ex illo Robertus Sala *in notis ad Card. Bona loc. cit.* §. 7. *not.* 1. Nam quoad privatas, omni has hora matutina, dummodo populum a publicis Missis non revocarent, celebratas fuisse existimat, probatque ex eo, quod Græci apud Humbertum Sylvæ Candidæ Cardinalem crimini Latinis verterint, quod horam ad celebrandum statutam, *Tertiam* nempe, haudquaquam observarent, sed quavis matutina diei hora, præter Tertiam, Missas agerent. Hinc Auctor est cit. Card. Bona *De divina psalmodia cap.* 3. §. 4., trium horarum *Tertiæ, Sextæ, Nonæ* intervallum, quibus veteres utebantur in designando tempore non solum precum, celebrationis Missæ, solvendi jejunii, sed & aliarum rerum, pro una quasi hora acceptum vulgo fuisse, ita ut quæ de hora præsertim *Tertia* a priscis Scriptoribus notantur, non præcise de hac hora intelligi debeant, sed de prima etiam, & secunda; atque hinc sub *Tertiæ* vocabulo totum tempus ab ortu solis ad ipsam *Tertiam* comprehendatur: idemque de ceteris dicendum ait.

Usus itaque divina celebrandi ab Aurora ad meridiem ab antiquissimis ductus est temporibus: Quare merito in Rubrica Missalis *tit.* 15. *De hora celebrandi Missam dicitur: Missa privata saltem post Matutinum, & Laudes quacumque hora usque ad meridiem dici potest*. Id vero aptissimo institutum esse consilio, dubitare nos minime sinunt, quæ hujus rei afferuntur, rationes: I. scilicet, quia immolatur Christus, qui est candor *lucis æternæ*, & lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: II. Quia est Sacrificium legis gratiæ, qua illucescente, umbræ omnes evanuerunt: III. Quia, ut nonnulli addunt, ante illud tempus homines vulgo dispositi non sunt ad hujusmodi opus Religionis.

Cappellanis itidem sit. Communis enim sententia Scribentium est, tam in *Cap. fin. de Privil. in 6.* quam alibi: & illam tenuere Suarez, Diaz, Rodriquez, Naldus, Tamburinus, & ceteri, qui omnes affirmant, posse Episcopos, & per consequens Cardinales cum suis Cappellanis in hoc dispensare, ut cum Dominis conformentur.

Suar. in 3. par. to. 3. q. 83. art. 2. sect. 4. vers. tertia exceptio. *Diaz.* in prax. crim. can. c. 47. num. 3. *Rodriq.* in Sum. c. 243. *Nald.* in Sum. verb. Missa nu. 29. *Tamb.* de Sacr. Miss. l. 1. c. 4. §. 2. nu. 8.

Et quidem regulariter initium auroræ terminus est, ante quam non licet Missam celebrare, ex D. Thoma, Suarez, Scortia, Fr. Jo. a Cruz, Bonacina, & aliis innumeris, quos colligit Barbosa.

D. Tho. in 3. par. q. 83. ar. 2. ad 4. *Suar.* loc. cit. *Scort.* de Sacrif. Mis. d. c. 15. num. 3. *Jo. a Cruz* de Stat. Relig. l. 2. c. 5. dub. 6. *Bonac.* de Sacr. Euch. to. 1. disp. 4. q. ult. pun. 9. nu. 5. *Barbos.* in Collec. Conc. sess. 22. de observandis, &c. num. 29.

Ut autem clarius se se prodat responsio, differendum nobis erit primo circa eos, qui nullo utuntur privilegio, quid hoc casu, auroræ initium importet: deinde quid pro iis, qui favoribus, gratiisque concessis fruuntur: Et quidem S. Thomas constituit auroræ initium inter mediam noctem, & Solis ortum, quando scilicet substantia Solis super terram apparet; auroramque incipere, quando claritas radiorum Solis, non Sol, in cœlo conspicitur: tunc enim quodammodo dicitur Sol ortus; & signate auroræ initium esse per horam, & quartam horæ partem, ante Solis apparitionem, affirmant Sotus, & Gabriel; & Polancus ex Astronomis firmat lineam crepusculi, in qua Sol, cum sit sub Horizonte in parte Orientali, facit principium auroræ, tuncque distat ab eodem Horizonte per gradus 18. in quibus ascendens consumit horam integram cum quinta horæ parte, & tali tempore quilibet sacerdos sine alia dispensatione celebrare poterit. Bonacina vero horam cum dimidio crepusculis assignat ex communi Theologorum, & Astronomorum sententia: licet rectiori sententia diverse asserendum erit in mense Martio, & Junio; in primo enim crepuscula per horam, & quadrantem durant; in secundo duas integras horas excedunt, quod exactissime (ut infra etiam videbimus, cum de tempore pomeridiano agendum erit) observatum apparet a Marcello Francolino, adeo quod nihil supersit desiderandum, cum animadversionibus tamen, quas infra perpendemus.

S. Tho. d. q. 83. art. 2. ad 4.

Sot. in 4. dist. 13. q. 2. art. 2. *Gabr.* in lect. 14. in Can. *Polan.* in 1. aphor. de sac. cærem. a pun. 7.

Bonac. de Sacr. Euch. to. 1. disp. 4. q. ult. pun. 9. n. 5.

Francol. in Trac. de temp. horar. Can. in fine.

Asserendum igitur videretur quoad eos, qui nullo fruuntur privilegio, posse per duas fere horas ante Solis manifestationem sacrificium offerre; sufficit enim, quod terminetur per horam cum quadrante ante Solis ortum; ita ex Suarez, Hieronymo Rodriquez, Scortia, Rosello, Azorio, Rodriquez, & alijs, quos colligit Diana, qui ut probabiliorem existimat asserentium opinionem, per horam cum dimidio ante Solis ortum id licere. Adeo quod, exempli gratia, in mense Januario, a principio usque ad medietatem, juxta communem poli altitudinem Italicam, plus, minusve, a gradu 39. ad 43. (quæ latitudo comprehendit omnem fere Italiam, & nonnulla alia loca) celebrationem inchoare potuerint hora horologij communis duodecima cum dimidio circiter. Et, ut scrupulis occurratur, juxta sententiam doctissimi Suarij, & aliorum, non insistendum super illo quadrante ultra horam, cum in re morali per mathematicam mensuram non sit procedendum, & sic posse per sesquihoram agere: & illum sequuntur Victorius, Layman, & communiter alij (8). Quid autem pro iis, qui privile-

Suar. loc. cit. Vers. tertia exceptio. *Hier. Rodr.* in comp. QQ. Reg. resol. 25. de celeb. Miss. *Scor.* loc. cit. c. 15. num. 3. *Rosel.* in verb. Miss. num. 2. *Azor.* d. l. 10. c. 25. qu. 5. *Rodriq.* tom. 1. QQ. Regul. q. 43. art. 3. *Diana* par. 2. trac. 14. de celeb. Mis. resol. 33.

Suar. loc. cit. vers. 2.

Victor. in Sum. 47. *Laym.* trac. 5. de Sacrif. Mis. c. 4. n. 2.

(8) Confectis Tabellis, quæ pro vario cujusque regionis situ, surgentis Auroræ

vilegijs utuntur, dicendum erit? & quidem, si de ipsis constat, concessionum verba sectanda sunt, & ad illorum amussim peragendum. Quoad Cardinales vero (quorum privilegia apud Doctores, & usum, traditionemque reperiuntur, & quod est amplius, scientia Summorum Pontificum, eorumque tolerantia nituntur) equidem censerem, amplianda usque ad lineam Regularibus concessorum, & præsertim S. Dominici, & S. Francisci, quibus indultum, quod per tres horas ante Solis ortum possint celebrare, ut inquiunt Suarez, Miranda, & Hieronymus Rodriquez. Et saltem ex supradictis certum erit, quod si simplex sacerdos, præciso quocumque privilegio, Missam inchoare poterit per mediam horam ante initium crepusculi, & hoc, quia sufficit, quod terminetur circa auroræ initium; certe Cardinalibus, eorumque Cappellanis dimidium horæ ante hoc tempus concedendum erit favore hujus Eminentissimæ Dignitatis; & sic per duas horas cum tribus quadrantibus anticipare, ut Missæ sacrificium desinat per duas horas cum quadrante ante Solis ortum, cum fere spatio semihoræ perfici soleat. Siquidem ex communi sententia licet hoc privilegiatis per duas horas cum quadrante alterius ante Solis ortum, ut vidimus, & notat Scortia (9).

Suar. loc. cit. *Miran.* in Man. privat. q. 40. art. 10. concl. 2. p. 1. *Hier. Rodrig.* loc. cit.

Scor. de Sacr. Miss. l. 2. c. 15. num. 4.

Quid autem? An post meridiem,

---

roræ initium, ac meridiei tempus designent, & quæ post Kalendarium imprimi solent, inanes prorsus evadunt tot, ac tam variæ Doctorum disceptationes, quas noster Auctor hic, & infra late prosequitur, de limitibus ante Auroram, vel post meridiem cuilibet nullo privilegio munito ad celebrandum permissis. Referente Benedicto XIV. *Institut.* 13. Clemens XI. in Conventu plurimorum Cardinalium, ac Præsulum sedulo examinandum mandavit, qui præcise limites definiri possent, & deberent ad sacrum peragendum. Visum fuerat iisdem Amplissimis Patribus, & Præsulibus, tertiam partem horæ ante Auroram & post Meridiem permitti Sacerdotibus posse: Hanc tamen sententiam Summus Pontifex probandam non censuit, ac decretum his verbis promulgavit: *Mandamus, ne Missarum Sacrificia ante Auroram celebrentur, & usque ad meridiem solum protrahantur.*

At sedente in Petri Cathedra Benedicto XIII., iterum res in examen adducta fuit, & facultas tertiæ partis horæ ante Auroram & post meridiem concessa fuit in Edicto diei 20. Decembris an. 1724. cui titulus: *Editto intorno alla vita, ed onestà degli Ecclesiastici di Roma &c.* in calce Romani Concilii an. 1725. impresso, & in ipso Concilio *tit.* 16. *cap.* 3. Synodali decreto approbato, ac confirmato, Ibidemq. statutum fuit, ut Episcopi, aliique respective in suis etiam Diœcesibus illud publicandum, & omnimode observandum curent. Quibus inhærens Prosper Card. Lambertinus Bononiensis Archiepiscopus postea Benedictus XIV. tam *in cit. Institut.* 13. quam *in Institut.* 68. suspensionis pœna *ipso facto* illigatos enunciavit, qui ante vel post illud tempus sacrum efficerent, facta tantummodo facultate, ut ubi celebritatis piæ causa Missa cum cantu peragitur, loco tertiæ partis horæ integra post meridiem hora subrogaretur.

Quid vero dicendum, ubi Aurora physice non est? Tunc attendenda est Aurora moraliter, & politice, uti declarasse fertur S. Congregatio Rit. *In ima Missalis Romani* 18. *Septembr.* 1634. his verbis: *Ubi non est Aurora physice pro licita Missarum celebratione, attendatur ea moraliter, & politice, quando scilicet terminari solet hominum quies, & inchoari labor juxta probatam Regionum consuetudinem.* Apud Cavalieri *Oper. Liturg. tom.* 5. *cap.* 5. *num.* 1.

(9) Ut de ingenii mei tenuitate libere dicam, qua ratione conciliari inter se possint, quæ hic loci habet Eminentissimus Auctor, me prorsus latet. Nam illud imprimis pro certo ponit, *simplicem Sacerdotem, præciso quocumque privilegio, Missam inchoare posse per mediam horam ante initium crepusculi.* Egregie quidem; quamquam accuratius dicendum fuisset *ex superiori adnotatione* 8. non per dimidiam horam, sed per tertiam horæ par-

diem, sicut & ante auroram, & per quod temporis intervallum hoc privilegium temperandum erit? Et quidem, ut vidimus, aliquando etiam ad vespertinum dilatum est Sacrificium, ut ex Suario de Sancto Antiocho diximus: & apud Græcos in Quadragesima, & Vigilijs ad vigesimam primam horam nostri communis horologij, & eorum Monachi ad Solis usque produxerunt occasum; contra id, quod Innocentius IV. pro ijs, ne ultra horam nonam Sacrificium differrent, constituerat.

Nunc vero servanda erit Pij V. constitutio, quæ incipit *Sanctissimus*, qua omnes facultates celebrandi, aut celebrare faciendi vespertino tempore Missas revocantur sub pœnis ibidem expressis, de quo Scortia disserit. Inter istos igitur duos terminos, (auroram scilicet, & meridiem) cum potestas hæc sit coercenda, & de tempore antelucano viderimus, incipiendum erit de meridiei confinibus; quid juxta probabilem sententiam, cuicumque Sacerdoti, privilegijs non munito, permissum erit? Per totum enim spatium, usque ad meridiem inclusive, celebrare fas erit, juxta communem omnium assertionem,

Scor. in epit. Bull. sel. theor. 104.

---

partem. Addit statim, *Cardinalibus, eorumque Cappellanis dimidium horæ ante hoc tempus concedendum esse favore hujus Eminentissimæ Dignitatis*. Egregie quidem & hoc. Hinc infert: *& sic per duas horas cum tribus quadrantibus anticipare* Solis ortum. Hoc sane est quod non levem mihi scrupulum iniicit; cum potius inferendum fuisse mihi videatur, *& sic per unam horam ante Auroram, seu crepusculi initium anticipare poterunt*.

Re quidem vera Auroræ seu Crepusculi duratio non eadem est quovis Mense: sed, ipso Emin. Auctore docente, in Mense Martio *Crepuscula per horam, & quadrantem durant*, in Mense vero Junio *duas integras horas excedunt*; ex quo ibidem monet, *rectiori sententia diversum asserendum fore in Mense Martio, & Junio*. Hinc si in Mense Martio sacrum anticipare licet *per duas horas cum tribus quadrantibus* ante Solis ortum, jam non *dimidium horæ ante tempus*, quo simplex Sacerdos, præciso quocumque privilegio, Missam inchoare potest, *concedendum erit* Cardinalibus *favore hujus Eminentissimæ dignitatis*, ut Auctor admittit; sed una integra hora, vel una hora cum quadrante. Atque proinde corrueret prorsus argumentum ab eo adhibitum.

Quamobrem inhærendo principiis ab Emin. Auctore sapientissime positis, statuendum mihi videtur (salvo tamen meliori judicio,) regulam firmam constantemque, & ad quasvis anni tempestates accommodatam pro hujusmodi Cardinalium privilegio definiendo, repetendam non esse ex Solis ortu, sed ab Auroræ initio, prout describitur in Kalendario cujuscumque regionis; quemadmodum ab Auroræ initio, & non a Solis ortu, repetitur hora celebrandi Sacrum in Rubricis Missalis Romani, vel in Bullis Summorum Pontificum, quibus hujusmodi privilegia concedi solent, uti factum præsertim novimus a S. Pio V., qui Societatis Jesu Presbyteris concessit *in Compend. suor. privileg. verb. Missa* §. 3., ut possint per horam ante Auroram & infra horam post meridiem celebrare causa itineris &c.

Habita igitur ratione Auroræ, seu initii Crepusculi dubitandum minime erit, posse Cardinales, eorumque Capellanos integra circiter ante Auroram hora sacrum inchoare. Id egregie conficitur nostri Auctoris argumento: Nimirum, *Si simplex Sacerdos, præciso quocumque privilegio, Missam inchoare poterit per mediam horam ante initium Crepusculi; certe Cardinalibus, eorumque Cappellanis dimidium horæ ante hoc tempus concedendam erit favore hujus Eminentissimæ dignitatis*; alias sequeretur, privilegium apud illos otiosum esse, & inane, & nihil respectu eorum operari. Hac ipsa ductus ratione P. Andreucci in cit. dissert. de Protonotariis part. 3. num. 183., ubi animadvertisset, dictionem hanc *ante*, ex Lexico juridico non importare sua natura quidquid præcedit longo licet intervallo, sed quod proxime præcedit, concludit, posse Protonotarios vi privilegii a Sixto V. concessi de celebrando Sacro *etiam ante diluculum*, integra hora ante Auroram Sacrificium inchoare.

nem, & Rubricas: Post illud asserunt aliqui, paulo a meridie delapsa, operari incipere posse, cum non sit, ut diximus, tempus mathematica, sed lance morali expendendum. Ita Joannes Andreas, Fernandez, Vasquez apud Dianam, Joannes Præpositus, & communiter alij.

Jo. Andr. in cap. 1. de celeb. Miss. *Dian.* p. 2. tract. 14. resol. 34. & p. 4. trac. 4. resol. 104. *Jo. Præpos.* in 3. p. q. 83. art. 2. dub. 4. nu. 143.

Hanc mensuram temporis post meridiem aliqui signanter affirmant, ante tertiam horæ lapsæ partem Sacrificium incipiendum esse, alias peccati mortalis labes incurreretur. Ita Azorius. Alij non excedunt mediam horam, ut Layman, & Homobonus. Alij trium quadrantium effluxum inducere peccatum mortale in celebrante: Sic Bonacina. Alij per horam non integram id licere absque peccati lethalis incursu: Ita Sylvius, & Hieronymus Rodriquez. Alij permittunt infra totam horam post meridiem exordire Sacrum posse. Ita Cardinalis de Lugo, quem refert Diana, & Philippus de la Cruz: unde si post horam initium darent, labem mortalem contraherent, ut inquiunt Tamburinus, Opatou, Franciscus de Nigro, Ruiz & Garcia. Et alij communiter concedunt, sacrificium absque scrupulo incipi posse hora integra post meridiem, ut firmant Leandrus, & Martinus de S. Joseph, qui asserunt consuetudine jam id usurpari, ut videre est apud eumdem Dianam.

Azor. p. 1. l. 10. c. 25. q. 6.

Laym. l. 4. trac. 5. c. 4. nu. 4. *Homob.* in Exam. p. 1. trac. 4. c. 14. q. 114.

Sylv. in 3. p. qu. 83. art. 2. *Hier. Rodr.* in Comp. Quæst. Reg. resol. 25. de celeb. Mis. num. 2. *Card. de Lugo* de Sacr. Euch. disp. 20. sect. 1. num. 37. *Dian.* p. 5. tr. 5. res. 58. *Phil. de la Cruz* in Nor. de Confe. tr. 10. §. 3. corol. 2. *Tamb.* de Sacr. Mis. l. 1. c. 6. §. 4. n. 122. *Opat.* de Sacr. tr. de Euch. disp. 11. q. 2. nu. 2. *Fran. de Nig.* in Add. Cærem. *Ruyz.* p. 6. animad. 2. q. 10. *Garc.* in Sum. tr. 3. diff. 8. dub. 1. pun. 1. nu. 72. *Lean.* de Sacr. to. 2. tr. 8. disp. 6. q. 11. *Mart. de S. Joseph.* in monit. Confes. to. 1. l. 1. tr. 14. Euch. monit. 13. *Dian.* p. 10. tr. 12. resol. 22.

In hoc opinionum conflictu, ut verum fatear, parum puto in subtili quadrantium dimensione morandum, dummodo post a meridie exactam horam sacrificio initium detur. Cum enim ex dictis, in materia hac, moraliter potius, quam mathematice sit ratiocinandum, cogitare debemus, quod non omnes, non dicam oppida, municipia, sed civitates etiam horologijs utuntur, quibus hora per quadrantium sectionem significetur. Unde vix, quamvis peritus, & prudens sacerdos agnoscere poterit, si duo, vel tres sint elapsi, & quot ex quatuor horæ intervallis præterierint, ita ut vetitum sibi instare tempus agnoscat; nec clepsydra, aut potius Α᾽μμυμέτρῳ uti facile poterit: hincque horam integram prudenter concedi posse existimarem, ne scrupulos potius timoratis conscientijs inijcere videamur, cum de lethali agatur culpa.

Hæc tamen regula sic firmata suas habet restrictiones pro iis etiam, qui nullo uti legis possunt laxamento.

Si, exempli gratia, Missa, in qua Ordinationes generales habentur, in cantu peragatur; multoties enim ob ordinandorum numerum ad aliquas post meridiem horas protrahi facile continget; vel si intra Missarum solemnia conciones ex præscripto sint habendæ. Itidem in Missa funebri, vel si sacerdos celebraturus post meridiem in locum, ubi populus ex præcepto festi ad sacram Synaxim convenerit, perveniat in aliorum defectu. Insuper, ad dandum infirmo periclitanti Viaticum, aliqui permittunt sacerdoti ieiuno per tres horas post meridiem conficere posse. Ita Vasquez, & post eum Aversa, & Diana; & in alijs similibus prout de sacerdote in itinere impedito scribunt Enriquez, Miranda, Suarez apud Layman, & Pilippus de la Cruz apud eumdem Dianam, Castropalaus, & alij.

Avers. de Sacr. Euch. q. 11. sect. 15. *Dian.* d. p. 10. tr. 12. resol. 26. & p. 5. tr. 13. res. 7. *Laym.* l. 4. tr. 4. n. 4. *Phil. de la Cruz* loc. cit. *Dian.* d. resol. 7. tr. 13. p. 5. *Castrop.* tom. 4. tr. 22. pun. 7. n. 14.

Et ratio, quia sufficit initum sacrificium fuisse tempore permisso, cœptum siquidem relinqui nefas erit, pro integritate illius jure divino omnino servanda,

da, quod prævalet alteri positivo de hora.

Hæcque pro ijs, qui nulla juris dispensatione, aut Pontificum beneficio sunt donati. Superest igitur nunc aliquid dicendum de ijs, qui privilegijs fulciuntur.

Et, ut de antelucano tempore ratiocinati fuimus, ita & in hoc consequenter affirmandum generaliter erit (ut privilegium aliquod gratiæ afferat super communem regulam *ad textum in cap. in his de privil. & cap. si Papa eod. tit. in 6.*) quod possint post meridiem operari per horam saltem cum dimidio ex vi privilegij, cum ex magis communi opinione, ut vidimus, hora post meridiem ipsam concedatur ijs, qui tantum jure ordinario nituntur (10). Addendum igitur erit saltem illius dimidium. Quamvis non desint, qui & horam integram permittant, ita ut duæ videantur horæ concessæ; nihilominus judicio meo non erit adeo res dilatanda, juxta tabulas extensas a Francolino ad usum diversarum poli altitudinum, ex quo desumpsit Tamburinus Societatis Jesu quidquid hac de re breviter edisserit.

Francol. in calce tract. de temp. horar. Can. *Tambur.* de Sacrif. Miss. l. 1. c. 6. §. 4. a num. 26.

Ceterum inspicienda erunt privilegia, cum juxta eorum tenorem indulgenda sint temporis spatia. Aliqui enim ex Regularibus concessum sibi ajunt, ut usque ad nonam, & ad tres post meridiem horas, ijs ipsis operari sit liberum. Ita Joannes de la Cruz apud Dianam, quos nuper refert Avendanus, addens etiam Dicastillum.

Jo: de la Cruz. in Direc. consc. p. 2. de Sacrif. Miss. q. 2. dub. 1. concl. 4. *Dian.* d. ref. 34. *Aven.* in Thes. Ind. tr. 12. c. 10. nu. 240. & num. 45. tr. 5. disp. 4.

Sed magna quidem mea admiratione. Siquidem per Tridentini Concilij decretum *De Sacrificio Missæ* injunctum fuit Ordinarijs, uti Sedis Apostolicæ Delegatis, quod, non obstantibus quibuscumque privilegijs, exemptionibus, &c. non permittant, sacerdotes, alijs quam debitis horis,

---

(10) Quæ hactenus in medium protulit Emin. Auctor ex variis Scriptorum opinionibus deducta, locum amplius generatim habere non possunt post Benedicti XIII. decretum in Concilio Romano an. 1725. approbatum, de quo *adnot.* 8. diximus: *Comandiamo*, en verba decreti num 9., *che non possano queste* (idest Missæ) *incominciarsi prima d'un terzo d'ora avanti dell' Aurora, e un terzo d' ora dopo mezzo giorno debbano essere del tutto terminate ... non ostante qualsivoglia pretesa consuetudine in contrario, o privilegio, che non sia stato esibito nella nostra Segretaria, ed approvato da Noi.*

Hinc argumentum ab Em. Auctore adhibitum, vim nullo modo potest habere post prædictum Benedicti XIII. decretum. Res per se patet. Ait enim: Affirmandum *generaliter erit* (*ut privilegium aliquod gratiæ afferat super communem regulam* ad text. in cap. in his de privil., & cap. si Papa eod. tit. in 6.) *quod possint post meridiem operari per horam saltem cum dimidio ex vi privilegii, cum ex magis communi opinione hora post meridiem ipsam concedatur iis, qui tantum jure ordinario nituntur.* Egregia sane hæc erat argumentandi ratio ante prædictum decretum, & cum hæc scripsit Auctor noster, vel etiam modo firma esse poterit apud eos, quos decretum illud minime urget: nulla tamen est, ac prorsus irrita post idem decretum. Idem dicendum arbitror de argumento, quo P. Andreucci *in cit. dissert. num.* 183., usus est ut evincat, Protonotarios Apostolicos, quibus facultas facta est a Sixto V. celebrandi Missam *circa meridiem*, posse Missam incipere post integram a Meridie horam: *Cum enim*, ait ille, *non privilegiati possint ex causa Missam incipere post non integram horam a Meridie ex Bonacina* de Euchar. disp. 4. q. ult. punct. 9., *id poterunt privilegiati post integram horam: siquidem pro his privilegium debet esse utile.* Res potius ita confici debuisset. Tertia pars horæ post meridiem conceditur ad Sacrum absolvendum iis, qui privilegiati non sunt. Ergo integra circiter hora concedenda erit, non ad incipiendum, sed ad absolvendum Sacrum iis, qui privilegio sunt muniti.

horis, celebrare, &c. hancque Concilij constitutionem Regulares etiam comprehendere advertit Barbosa; & firmant alii, quos refert Diana.

Barbos. in Col. lect. nu. 32. *Dian.* d. p. 10. tr. 12. res. 25 §. sed quidquid sit de hoc.

Et certo etiam scio, omnia hujusmodi fere privilegia, post Concilium a Sancta Sede indulta, vel confirmata, hanc clausulam insitam habere: *Dummodo sint in usu, & non adversentur Sacri Concilij Tridentini decretis*; quod etiam advertit Pellizarius, & alii post eum. Addo insuper, quod privilegia Regularibus concessa, in quibus pleraque contra Sacri Concilii decreta continebantur, a S. M. Pio V. in Bulla, quæ incipit, *Etsi Mendicantium, &c.* contenta paulo post a S. M. Gregorio XIII. per aliam similem, incipientem *In tanta rerum &c.* expresse revocata fuerint, & in omnibus Concilii Tridentini decretorum injuncta sit exequutio, ac si tales Pii V. litteræ nunquam emanassent. Quæ revocationis constitutio, usu recepta in omnibus, & ab omnibus fuit, ut testantur Cherubinus, Quaranta, Piasecius, Emanuel Rodriques, Basseus, Machada penes Dianam, qui respondens huic clausulæ, *Dummodo, &c.* distinctionem, sua peritia indignam, protulit: quod scilicet Pontifices per hanc clausulam, *Dummodo, &c.* non intendant revocare, vel modificare, nisi ea privilegia, quibus sacrum Concilium expresse derogavit; non autem ea, quæ dicto sacro Concilio quoque modo adversentur. Sufficeret enim negare illud ejus *Notandum*: etenim legis explicatio ad legislatorem spectat, neque illi manifestum fuit, mentem Pontificis talem esse, qualem is gratis exponit, & quidem divinat, cum non afferat aliquod legale documentum. Falsum insuper est ab eodem allatum exemplum de privilegio Regularibus concesso, quod possint extra tempora a jure statuta, & contra dispositionem Concilij, Ordines sacros suscipere.

Pelliz. in Man. Reg. to. 2. tr. 8. c. 1. sect. 4. n. 81.

Cherub. in Comp. Bull. sum. 2. const. 5. Gregor. XIII. schol. 1. *Quar.* ad eamd. Bull. *Piasec.* in Prax. p. 2. c. 3. art 6. nu. 8. *Em. Rod.* to. 1. q. 74 art. 16 *Bass.* in flor. verb privileg. 4. n. 8. *Machad.* tom. 2. l. 4. p. 6. tr. 10. docum. 11 nu. 4. *Dian.* p. 11. tr. 2. resol. 6.

Sess. 23. cap. 8.

Hoc enim privilegio iterum donati sunt post Concilium a Clemente VIII. & Paulo V. absque prædicta clausula *Dummodo, &c.* ut advertit idem Barbosa, quemadmodum etiam a Gregorio XIII. Patres Societatis Jesu; alias in vim privilegiorum, ante Concilium obtentorum, ordinari nequirent, ut inquiunt Miranda, Riccius, & Lezana. Unde hodie Episcopus ordinans dispensat cum Regularibus ob causas, ab eorumdem Superioribus allatas, ut nuper Auda exponit in Diaconatu, & Diana, qui alios refert, & Novarius (11).

Barbos. in Collec. d. c. 8. n. 5.

Miran. in Man. to. 1. q. 38. art. 4. *Ricc.* p. 4. prax. resol. 93. nu. 6. alias q. 4 res. 213. in prax. Interstit. *Lezan.* in Sum. c 14. nu. 1. *Aud.* in Theat. Regul. verb. Ordo. *Diana* p. 3. tr. 2. resol.

Et ratio est aperta: nam idem est, quod Concilium aliquod fieri

* *

ri

(11) Gravissimam Emin. Auctor quæstionem hic attingit, fidenter pronuncians, Regulares in vim privilegiorum ante Concilium obtentorum ordinari amplius non posse extra tempora a jure statuta. De hac re fuse inter ceteros doctissimeque agit Emin. Petra *tom. 5. ad Constit. 7. Pii II.*, ubi postquam utriusque partis momenta, ac rationes expendisset, sic habet: *n. 40. Unde concluditur, has duas opiniones esse probabiles; quia contra se nullum habent oraculum Pontificium, aut S. Congregationis, nec pro sententia utraque est habenda, sed pro opinione.*

Benedictus XIV. *Instit.* 23. monet, se, cum per plures annos S. Congregationis Concilii a Secretis fuerit, nullum aliud privilegium *extra tempora* probari advertisse, nisi illud, quod PP. Societ. Jesu directe, & immediate concessum fuit, non quidem a Paulo III., quod Synodum Tridentinam antecesserat, verum a Gregorio XIII., qui post eamdem Synodum Pontificatum obtinuit. Monet præterea, Romæ privilegium *extra tempora* pro PP. Soc. Jesu solum probari, qui post Trid. Concil. idipsum assecuti sunt; ceteros autem Regulares ad Ordines

32. *Novar.* in Lucer. Reg. verb. Ordo.

ri prohibeat per ſimplicem diſpoſitionem contrariam, ac per derogationem privilegiorum expreſſam, quoad hoc, ut clauſula illa locum ſibi vindicet. Semper enim verum eſt, quod ſi a Concilio contrarium quocumque modo diſponitur, conciliaris conſtitutio a clauſula conditionali, vel modali præſervetur, adeoque privilegium excludatur. Sicut etiam videmus, ab eodem Concilio aliquos ex ſacris Canonibus per ſimplex decretum contrarium correctos, abſque expreſſa illorum derogatione; & nemo dixerit ad correctionem prædictam Concilium devenire debuiſſe per expreſſam abrogationem; exempli gratia, cum ſtatuit, minores Ordines conferendos per temporum interſtitia, & tamen ex Decreto Alexandri Tertii licebat Epiſcopo eadem die illos conferre, ut advertunt Gloſſa, & Riccius.

Seſſ. 23. cap. Ordines Minores.

Cap. de eo tempor. Ordinat.

Gloſſ in cap. de eo verb. Ad minores De temp. Ord. *Ricc.* deciſ. 173. p. 3.

Solertiori difficultatem hanc eludere niſus eſt effugio P. Avendanus, dum affirmat, Concilium in dicto decreto de Miſſis, comprehendere Regulares in prohibitione celebrandi extra Eccleſiam, non autem circa horam celebrationis: in hac enim de hora nulla de Regularibus mentio. At meo judicio fallitur; licet enim diverſos diverſis Religionibus ritus permittat, etiam poſt Concilium, Eccleſia, (ut ipſe conſiderat) non inde ſequitur idem eſſe dicendum de hora: hæc ſiquidem in Rubricis Miſſalis correcti poſt Concilium expreſſe ſtatuta videtur ab aurora ad meridiem: at ritus diverſi manifeſte, vel indulti, vel tolerati palam ſunt ab Eccleſia. Vnde ad privilegiorum amuſſim, vel coercenda, vel laxanda erit horarum praxis, & uſus; & inde, ſi privilegia non aderunt, Regulares erunt etiam quoad horam, non tantum quoad locum, conciliari diſpoſitione devincti. Nec ſuperſtitionis conſideratio eſt cauſa principalis, & ſola, conciliaris conſtitutionis, ut ex eodem textu deduci facile poteſt. Tandem urget contra eruditum P. Avendanum declaratio Sacræ Congregationis apud Bellarminum, & Barboſam, quam ipſe refert, videlicet, *Ante diem, & horis indebitis nulli liceat celebrare etiam vi privilegij ante Tridentinum conceſſi*, ut per Barboſam, & Lezanam; quam declarationem is evitare conatur communi illa reſponſione, non ſcilicet conſtare de ipſa legitime ad formam decreti Urbani VIII. &c.

Auend. in Theſ. Ind. tit. 12. c. 20. num. 241.

Avend. d. loc. cit. num. 242.

Barboſ. in Coll. Apoſt. Dec. coll. 476. n. 5. *Lez.* ſum. to. 1. c. 21. num. 2.

Si qui vero ex Regularibus poſt Con-

---

nes *extra tempora* ſuſcipiendos minime accedere, niſi peculiarem antea facultatem ſibi comparaverint. Quoniam tamen idem Card. Lambertinus Bononienſis Archiepiſcopus optime noverat, hujuſmodi diſciplinæ caput ſuprema Sedis Apoſtolicæ auctoritate nondum fuiſſe declaratum, hinc tandem monuit, ſe non prætermiſſurum conferre in poſterum Regularibus ordines *extra tempora*, ſi cetera, quæ neceſſario requiruntur effeciſſent.

P. Uoaldus Giraldi ex Scholis Piis *in addit. ad Maſchat. lib. 1. tit. 10. de temp. Ordinat. §. 2. ſub num. 15.* fidenter pronunciat, ac monet, ex Conſtitutione Benedicti XIV. *Incip. Impoſiti 27. Sept. 1747. tom. 2. Bullar. n. 27.*, privilegium recipiendi Ordines *extra tempora* haud acquiri per communicationem, ſed *de ejus privilegii exiſtentia idem judicium habendum eſſe, ac de illo ſuſpiciendi Ordines a quocumque*, de quo privilegio ſtatuit idem Summus Pontifex *cit. Conſt.*, illud ſuffragari illis ſolis Regularibus, quibus poſt Tridentinum Concilium nominatim, atque directe, non autem per communicationem conceſſum fuerit. Verum legi ſæpius, ac diligenter eamdem Benedictinam Conſtitutionem, nec verbum aliquod potui deprehendere, quo indicetur, Summi Pontificis mentem fuiſſe, novi aliquid definire, atque conſtituere circa privilegium, quod nonnulli Regulares ordines jactant, recipiendi ordines *extra tempora*. Quo fit, ut hujuſmodi res in eodem verſetur ſtatu, quo prius erat.

Concilium privilegia, ut docebam, a Summis Pontificibus absque illa clausula *Dummodo* obtinuerint, non abnuerim libere uti posse, etiam si contrarium a Concilio statutum fuerit. Communis siquidem opinio, & praxis nostra ferunt, ad derogationem Tridentinæ Synodi, dispositionem, sufficere contrariam Pontificis, absque eo quod de hoc Concilio mentio in illa habeatur, ut post ceteros firmat Barbosa.

Barb. in Collec Conc. sess. 1. num. 2. in decreto de inchoan. Concilio.

An, quod Cardinalibus licet, idem liceat eorum Cappellanis.

Sed quoniam in hac eadem primæ quæstionis thesi dubitare aliquis poterit: num, quod Cardinalibus licet, eorum permittatur Cappellanis, tam quoad horam, quam quoad ritum; operæ pretium visum fuit dubitationi huic plenius, quam supra, facere satis. Et quidem, quod ij possint eorum Dominis in officio uniformari, voluerunt Villadiegus ex *Clem.* 2. *de celebr. Missar.* ubi hoc aperte in Concilio Viennensi dispositum habetur, & ibidem Doctores. Ita pariter firmant Alzedus, Gavantes, qui refert sacræ Rituum Congregationis declarationem, & Neuser, Portellus, Emanuel Rodriquez, Leander, & alij. At certum est, Missam præcipuam partem esse divini officij juxta Glossam, Ferrum, & Francolinum. Ergo non tantum quoad ritum, sed etiam quoad tempus sequi Dominorum exemplum recte valebunt, sicut in simili & eorumdem privilegio liberi sunt a residentia in Curato Beneficio, juxta sententiam Albani, & ante eum Laudensis, & Barbatij, (quidquid sit de hujusmodi opinionis veritate,) & in casu nostro quoad horam celebrandi affirmant Filiucius, & idem Alzedus, qui ceteros etiam, & multos cumulat.

Villad. de Card. orig. n. 63. q. 13. fol. 59. in Tract. t. 3. p. 2.

Alzed. de præstan. Episc. p. 2. c. 5. num. 18. *Gavan.* in Man. Episc. verb. Horæ Canon. num. 3. *Neus.* de Hor: Can. q. 2. num. 19. disp. 3. & q. 3. num. 22. *Portel.* in Dub. Reg. verb. Horæ Can. *Em. Rodr.* in Sum. to. 4. c. 68. n. 10. Leander q. 26. tr. 8. disput. 3. to. 6. *Gloss.* in d. Clem. de celeb. Miss. verb. Canonicus; & in Clem. Voica de Reliq. & venerat. Sanct. circa fin. *Ferr.* de Hor. Can. n. 26. *Francolin.* de Temp. hor. Can. c. 29. num. 2. *Filiuc.* to. 1. tr. 6. c. 4. n. 113.

Et hoc eo fortius affirmandum erit, siquidem absque urgenti causa nunquam, aut raro in Cardinalium ædibus id contingere potest, ut experientia docet. Quis enim ante Solis ortum per horam, & quadrantem (tempus omnibus saltem permissum, ut vidimus) Cappellam aperit ad celebrandum? nisi, exempli gratia, Urbe Cardinali discessuro aliquod aliud peragendum negotium, vel ipse, vel Cappellanus operari cogantur, quæ justum præbebunt fundamentum ad tempus omnibus commune præveniendum. Quod si Regularibus plerisque hoc indultum vidimus, præsertim quoad tempus, rationi valde consonum erit, id Cardinalibus non denegandum ex Pontificum saltem tolerantia (de qua infra iterum agendum erit) qui, cum Cardinales fuerint, cognitum habent, quid in istis casibus ipsimet fecerint, & silent.

Alzed. loc. cit. p. .. c. 13. n. 12.

Animadvertendum tamen pro hujusce Disputationis coronide assertiones supra firmatas locum sibi regulariter vindicare posse in regionibus & populis, qui Christianum amplexi Religionem nobis magis cogniti sunt, ut Italia, Gallia, Hispania, Germania, Græcia, omnesque aliæ regiones, quæ intra sexagesimum tertium gradum poli altitudinem obtinent; ad quam usque, cum dies totius anni longissimus sit semper minor viginti horis, & consequenter nox brevissima sit major quatuor horis, etiamsi Missa celebretur duabus horis ante Solis ortum, id tamen semper continget fieri citra mediam noctem. Hacque regula comprehenditur Svetia, & magna pars Norvegiæ, cujus celeberrimum emporium, *Berges* nomine habet polum elevatum Gr. 61. Non ita dicendum puto de alterioribus partibus Septemtrionis, locisque majori poli altitudini subiectis, quos videre est apud Ricciolum; in ali-

Ricciol. lib. 3. Geograph.

qui-

quibus enim dies æstate longissimus est 21.22.23 24. horarum, & talis hyeme nox, dictis diebus correspondens, ut contingit in locis Islandiæ: in aliis dies (pro die intellige spatium, quo Sol continuate conspicitur) durat per menses (plus, minusve pro altitudine poli, cui subsunt) & tantundem durat nox hyeme, ut experiuntur incolæ in novaZembla, intra gradum 70. & 80. latitudinis comprehensa, alijque populi simili, aut majori latitudine gaudentes.

In regionibus igitur, quæ hujusmodi subeunt vices dierum, & noctium, dubitatum est apud Gavantem, qui refert, jussu S. M. Urbani VIII. de hac re actum in Congregttione particulari ex peritioribus tam Theologis, quam Mathematicis, & præsertim Theodoro Rubeo coacta, & in eam communiter itum sententiam, quod ubi aurora Physice non conspiciatur, ut apud nostras, & similes regiones, attendatur ea, quam moralis, & politicus usus exponit, quando scilicet ibi terminari solet hominum quies, & labores inchoari, juxta regionis consuetudinem probatam. De hoc meminit etiam noster Magrus. Uberiori tamen calamo dissertissime apud me P. Honoratus Fabri de eadem ratiocinatur materia, cujus viri labor ne parte aliqua intercidat, hic adnectendum, ut jacet, operæ pretium existimavi.

Gavan. in Rub. Miss. ult. impress. tit. 15. de hora celebrat. Miss.

Magr. in Notit. vocab. Eccles. vocab. Missa.

Duo sunt rei Ecclesiasticæ capita, quæ ad certam diei horam, seu certum circuli diurni punctum accomodari, per sacros Canones statuitur; nimirum sacri jejunij ritus, & Missarum celebratio: nempe jejunij Ecclesiastici lege cautum est, ne quid cibi sumatur, nisi ex privilegio, a media nocte ad meridiem, nec inde ad mediam noctem post solitam cœnulam; celebratio vero Missæ ad ortum Solis, & meridiem habitudinem dicit; cum nec diu ante ortum Solis, nec diu post meridiem, nisi ex privilegio, sacrum fieri debeat.

Cum autem pro diversa locorum latitudine, seu poli elevatione, seu declinatione Solis, ortus Solis pluribus, vel paucioribus horis meridiem antecedat; immo in ijs terrarum tractibus, qui versus polos mundi propius excurrunt, Sol per aliquot hebdomadas, aut etiam menses non occidat æstivo tempore; quia supra Horizontem extat; nec per brumam oriatur, quia sub Horizonte latet; jussus dicere, quid sentiam de hac quæstione, paucis assertionibus rem istam breviter expedio.

Dico primo. Quivis terræ tractus, quantumvis Borealis, citra punctum poli Geometricum, suum habet meridiem, item punctum oppositum, quod apud nos, idem est cum puncto mediæ noctis; aspectus autem ad Boream, aut meridiem, magneticæ acus opera, facile deprehenditur. Unde, Sole per aliquot dies, idest circulos diurnos integros, supra Horizontem extante, facile cognoscitur, quando nam ille sit in meridiei puncto, seu meridiani semicirculo Australi: item quando sit in puncto mediæ noctis, seu semicirculo Boreali ejusdem meridiani; seu, proprie loquendo, in principio diei naturalis Ecclesiastici, qui a mediæ noctis puncto, seu sectionis circuli diurni, cum semicirculo Boreali meridiani incipit: Sole vero per aliquot dies infra Horizontem latente, nimirum, quando est in signis Australibus respectu tractus Borealis; cum habeantur signa Borealia Australibus opposita, haud dubie, quando signum op-

oppositum est in semicirculo meridiani Boreali, Sol est in puncto meridiei; quando vero signum prædictum est in semicirculo Australi meridiani, Sol est in puncto mediæ noctis, unde quoad puncta meridiei, & mediæ noctis, nulla penitus est difficultas.

Dico secundo. Dies naturalis, proprie loquendo, illud tempus est, quo Sol integrum circulum diurnum, seu paralellum decurrit; tempus, inquam, 24. horarum, ducto scilicet initio numerandi horas a puncto mediæ noctis, nimirum quoad prædictos Ecclesiasticos ritus. Unde quoad jejunium, non est difficultas; cum facile definiatur, & designetur tempus excurrens a mediæ noctis puncto ad meridiem, & hinc ad mediam noctem sequentem.

Dico tertio. Cum initium diei Ecclesiastici a mediæ noctis puncto ducatur, & diu post meridiem Missa celebrari non possit, haud dubio totis fere duodecim horis celebrari non debet, nimirum a meridie ad mediam noctem sequentem, in ijs scilicet terris, in quibus Sol per multos dies, vel extat supra, vel latet infra Horizontem, ut ex dictis manifeste sequitur.

Dico quarto. Toto illo tempore, quo Sol extat supra Horizontem, idque per multos dies, post mediam noctem statim Missa celebrari potest, nihil enim vetat; ibi enim, idest in puncto mediæ noctis, est principium, non quidem arcus diurni, sed integri circuli diurni, & principium, diei, ut supra dictum est: Demus enim unam tantum vigesimam quartam circuli partem diurni infra Horizontem latere, Sol oritur una semihora post mediam noctem; igitur semihora post mediam noctem Missa celebrari potest, nimirum ad ortum Solis, item uno quadrante horæ, si una quadragesima octava pars circuli diurni latet infra Horizontem, atque ita deinceps octo quatuor, duobus deinceps minutis post mediam noctem; igitur, circulo diurno integro supra Horizontem extante, statim a media nocte Missa celebrari potest.

Dico quinto. Toto illo tempore, quo Sol latet infra Horizontem, idque per multos dies, Missa celebrari potest, licet Sol non oriatur; ibi enim Missam non celebrari gravissimum esset, & contra Ecclesiæ, & Christi mentem. Qua vero tandem hora? Aliquot certe ante meridiem, sed quot? An forte tribus, aut quatuor? Cum enim non procul a nobis, puta in Belgio &c. Sol hyeme tribus tantum horis ante meridiem oriatur, ac proinde ibidem, immo & in Gallia, Germania &c. tribus, aut quatuor horis ante ortum Solis Missæ celebrentur teste Leandro, qui citat Navarrum, Ægidium, Fagundez, Philibertum Narbonensem, longe potiori jure tribus, aut quatuor horis celebrari possunt ante meridiem.

Leand. p. 2. tr. 8. disput. 16. q. 16.

Dico sexto. Probabilissimum est toto illo tempore Missam celebrari posse in dictis regionibus sex horis ante meridiem; cum enim ab ortu Solis illa hora determinari non possit, nulla enim hora Sol oritur, toto illo tempore, aliunde certe determinari non potest, quam a Meridiano sextæ horæ, a quo semicirculus ortivus, & occiduus circuli diurni, seu cujuslibet paralelli æqualiter dividitur. Cum enim statim a media nocte Missa celebrari non possit, toto illo tempore, ut patet, nullum aliud restat determinativum, nisi a dicto sextæ horæ puncto petatur.

Dico

Dico septimo. Privilegia celebrandi Missam post meridiem habent etiam locum in prædictis regionibus, non tamen celebrandi duabus horis ante alios, cum ne uno quidem momento ante mediam noctem celebrari possit, nimirum Sole extante per multos dies supra Horizontem per æstatem; at vero per brumam Sole latente, cum alii citra privilegium celebrare possent, ut dixi, sex horis ante meridiem, ij certe, qui dictis privilegiis gaudent, octo horis ante meridiem, & quatuor post mediam noctem celebrare possunt.

Hæc sunt, quæ de hoc argumento mihi dicenda occurrunt, de quo apud Antiquos nihil fere legitur, quia forte Ritus Catholici versus Borealem tractum ad circulum polarem, qui supremam Norvegiæ oram secat, nunquam pervenerunt. Unde ij populi, qui Religionem Catholicam susceperunt, aliquot super ortus Solis punctum habuerunt, quod celebrandi horam determinaret, & hæc salvo semper &c. *Utram igitur ex his, qui viam ingrediatur, judicio meo a tuta non aberrabit.*

An unica, vel plures Missæ possint celebrari.

Discussis autem his, quæ ad primum totius hujusce dissertationis articulum pertinere, illique lumen afferre potuerunt, superest secundus ejusdem nodus exolvendus: An scilicet tantum unica, vel plures in eadem Cappella a diversis sacerdotibus Missæ celebrari valeant.

Ad quod prænotandum erit, Cardinales, respectu familiæ propriæ, Pastoris officio perfungi. Ita Turrianus, & Præpositus, & ante illos Laudensis, Albanus, Naldus, Sotus, Azorius, Suarez, qui ait, *Cardinales esse proprios Sacerdotes, & veluti suæ familiæ Parochos, & erga illam posse per se, vel per alios, hoc exercere munus*; Tannerius, & Diana post alios, quos cumulat: & colligitur ex Concilio Lateranensi ultimo sub Leone X. ibi; *Ordinamus, ut quilibet Cardinalis se domus, & familiæ suæ optimum Rectorem, Præfectumque ostendat esse &c.* Unde est, quod in eodem oratorio Domestici præcepto Concilii Lateranensis, quod habetur in *cap. Omnibus utriusque sexus de pænit. & remis.* satisfaciant, nec aliam in hoc agnoscant ecclesiam Parochialem. Cum igitur propriæ familiæ cura apud Cardinales sit, & per alium etiam, quæ ad animarum salutem spectant, dirigere possunt, nil mirum, si ad eosdem pertinebit licentiam dare, ut præceptum in eadem Cappella (quæ veluti Parochialis ecclesia est, ut diximus) quoties opus fuerit, impleant; ad quod vide Tamburinum.

Turrian. de Pœnit. disp. 23. dub. 3. Ad. *Præpos.* in 3. par. *D. Tho.* q. 8. de approbat. minist. dub. 7. num. 53. *Lauden.* de priv. Card. q. 17. & in alio tract. de eod. q. 13. *Alban.* de Card. q. 42 privil. 25. *Nald.* in Sum. verb. Cardinales num. 8. *Sot.* in 4. dist. 17. q. 4. art. 2. vers. Cardinales vero. *Azor.* to 2. l. 4 c. 3. vers. 6. quæritur. *Suar.* in 3. p. to. 4. disp. 25. sect. 2. In Exceptionibus nu. 12. *Tanner.* to. 4. disp. 6. q. 9. dub 3. num. 58. *Dian.* p. 5. resol. 10. tr. 2. *Conc. Later.* sess. 9. de Cardd.

Tambur. de Sacr. Mis. l. 1. c. 4. §. 2.

Dixi a diversis sacerdotibus. Siquidem post constitutionem Alexandri II. de qua in *Can. sufficit de Consecr. dist.* 1. nemini jus fuit pluries celebrandi (nisi in Nativitate Domini) (12) quemadmo-

(12) Constitutionem Alexandri II. *Can. sufficit de consecrat. dist.* 1. jus non ademisse Sacerdotibus pluries eodem die celebrandi ex sola devotione; bene vero *pro pecuniis, aut oblationibus secularium*, ut ibidem legitur, existimarunt complures Viri Doctissimi, inter quos Christianus Lupus *in Scholiis ad decretum* 1. *Alexandri II. tom.* 5. *operum pag.* 197. *edit. Ven.*, Vasquesius *in* 3. *p. q.* 83. *art.* 2. *cap.* 5. *num.* 43. Thomassinus *De vet. & nov. Eccl. Discipl. p.* 3. *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 3., quibus assentitur etiam Benedictus XIV. *in Litt. ad Episc. Oscensem an.* 1746. *tom.* 2. *Bullar. Const.* 3. Quinimmo etiam post decretum Innocentii III. *Cap. Consuluisti* 30. *de celebr. Miss.* quod ita se habet: *Excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessi-*

admodum antea ſolebant, ita ut Leonem III. Pontificem aliquando ſeptics, novies aliquando eadem die celebraſſe notat poſt Durandum Scortia; & de Sancto Udalrico pluribus vicibus eodem mane ſacrificium obtuliſſe ſcripſit Baronius, & ex Concilio Saleguſtadienſi exſcripſit, *Ne amplius, quam tres Miſſas offerre ſacerdotibus ſit permiſſum in die*. Vide eumdem Baronium, & Pamelium ex Vvalafrido; & Scortiam, qui ad ornatum hujus argumenti plura, & plures erudite cumulat, ac tandem Loayſam.

Scor. de Sacr. Miſ. l. 2. c. 15.

Baron. to. 10. ann. 940. & to. 11. ann. 1022. *Concil. Salegust.* c. 5.

Bar. tom. 11. d. ann. 1022. *Pamel.* tom. 1. lyturg. p. 569. *Vvalaf.* c. 21. *Scor.* loc. cit c. 16. *Loas* in addit. ad adConc. xij. Toletan. cap. 5.

Et, ut ad eamdem redeamus controverſiam, affirmative reſpondendum cenſeo, poſſe videlicet pluries in eadem Cappella, ut in Parochiali eccleſia, eodem die celebrari.

Ad quorum robur animadvertendum eſt eadem ex ratione; in Urbe has Cappellas a D. Vicegerente non viſitari, prout ceteræ, quæ in aliorum ædibus ſunt,

---

ceſſitatis ſuadeat, ſufficit Sacerdoti ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare: etiam poſt hujuſmodi, inquam, decretum an. 1212. jus Sacerdotibus fuiſſe nonnullis in caſibus pluries celebrandi, excepto die Nativitatis Dominicæ, pluribus conſtat argumentis, antiquorumque Scriptorum ſententiis, de quibus præclare, eruditiſſimeque agit Illuſtriſs. Præſul de Zelada Archiepiſcopus Petrenſis, & S. Congregationis Concilii Secretarius in voto juſſu EE. PP. ejuſdem Congregationis exarato *in Cauſa Derthuſen.* 20. *Auguſti* 1768. *Theſ. Reſolut. tom.* 37. *pag.* 208.

Quamvis autem cauſæ illæ neceſſitatis ad pluries celebrandum excogitatæ juxta hodiernam Eccleſiæ diſciplinam abierint in deſuetudinem, una tamen adhuc ex illis eſt, quæ vim obtinet ſuam ex communi Doctorum ſententia, nimirum cum duas Presbyter Paræcias habet, ſi in alterutram Paræciam nequeat Populus convenire, nec alius præſto ſit Sacerdos præter Parochum, qui Miſſam poſſit celebrare, *ibid.* §. 12. *& ſeqq.*, ſive cum una tantum eſt Eccleſia, in qua Miſſa celebratur, & ad quam inſimul univerſus populus ob domorum diſtantiam convenire non poteſt, *ibid. num.* 14. Hinc cum Epiſcopus Derthuſen. occaſione Paſtoralis Viſitationis comperiſſet, in nonnullis ſuæ Diœceſis oppidis unum tantum ob Sacerdotum deficientiam celebrari ſacrum, indeq. evenire, ut ex Oppidanis, qui non omnes ad illud convenire valebant, plures diebus Dominicis, ac feſtis Sacrificio carerent, preces obtulit S. P. Clementi XIII., petens, ut ſibi concederetur facultas permittendi Parochis illarum Eccleſiarum celebrationem duarum Miſſarum diebus feſtis, atq. Dominicis. Res ad S. Congregationem Concilii ex reſcripto Sanctiſſimi delata fuit, propoſitoque dubio die 17. Septembr. 1768., prodiit reſcriptum: *Scribatur Epiſcopo juxta inſtructionem*. Quid in Inſtructione contentum fuerit, quidve ab Epiſcopo reſponſum, habetur ſub die 26. Novembris ejuſdem anni, in quo iterum propoſitum fuit prædictum Dubium, cui EE.PP. reſponderunt: *Dilata, & ad Eminentiſſimum Præfectum cum Sanctiſſimo*. Sanctiſſimus vero rem omnem remiſit Conſcientiæ Epiſcopi Derthuſen., quam graviter hac in re oneratam voluit, ita quidem ut diligenter ſervatis iis omnibus, quæ tradit Bened. XIV. in Litt. ad Epiſcopum Oſcenſem, matureque expenſa gravis neceſſitatis cauſa, in Domino diſpenſaret.

Præter hæc compertum eſt etiam omnibus, Benedictum XIV. in ſuis Litteris Apoſtolicis in forma Brevis datis 21. Auguſti 1748., & confirmatis die 26. ejuſdem Menſis, & anni omnibus & ſingulis Sacerdotibus tam Secularibus quam Regularibus in Hiſpaniarum, nec non Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis exiſtentibus atque Dominiis, facultatem perpetuo feciſſe, ut in die Commemorationis omnium Defunctorum tres Miſſas celebrare poſſent, ita tamen ut Miſſæ ex vi novi privilegii dicendæ pro omnibus generatim Fidelibus Defunctis, ullaque ſine eleemoſina quocumq. prætextu ſive etiam ſponte oblata applicari deberent; ſimulque facultatem feciſſe, ut ea die etiam duabus poſt meridiem horis Miſſæ poſſent celebrari. *V tom.* 2. *Bullar. n.* 61.

Miſſionariis quoque a Sede Apoſtolica haud raro facultatem factam fuiſſe, & adhuc fieri, ut uno die bis operentur divinum Sacrificium, explorata res, eſt tradíturq. a Bened. XIV. *cit. Conſt. Declaraſti ad Epiſcopum Oſcen. inſcripta tom.* 2. *Bullar.*, *& Conſtit. Apoſtolicum* §. 11. *tom.* 4. *Bullar. Conſt.* 16.

sunt, invisuntur. Incumbit enim eisdem Cardinalibus, decoris, splendorisque in iisdem cura, ex prædicto Concilio Lateranensi ultimo, ibi. *Sint omnes vigiles, Missarumque celebrationi intenti, habeantque Cappellas suas in loco honesto, pro ut facere consueverunt*; & hinc iisdem in Quadragesima Pontifices pro familiaribus indulgentias elargiuntur, quibus Stationales fruuntur ecclesiæ.

Conc. Lateran. d. sess. 9.

Secundo confirmatur a simili Societatis Jesu privilegio, quod scilicet in eorum privato sacello valeant celebrare absque alia Ordinarij licentia, & approbatione, quod iidem Patres, ut notum est, Doctissimi, non unicum tantum sacrificium, sed plura & insuper ab exteris sacerdotibus offerantur, permittere sunt interpretati; scientibus in Urbe Summis Pontificibus, & permittentibus, ut observat Scortia: & hoc ea ratione, ait Suarez, quia est privilegium non tantum personis, sed loco concessum, quod, supra loquentes de Cardinalibus, eorumque Cappellanis, firmavimus.

Suar. de Sacr. Miss. lib. 2. c. 13. nu. 3. Suar. d. tom. 3. disp. 81. sect. 3. in fine.

Tertio roboratur: siquidem non est major ratio, cur unicus tantum Cappellanus ibidem eadem die Sacris operari possit, & nequeant alij Domestici; tum quia ad supra firmata consequenter se habeat: tum quia id prohibitum non reperiatur, ut e contra expresse limitatum videmus in alijs licentijs, quæ a Summis Pontificibus conceduntur; quod scilicet unica tantum Missa in dictis Oratorijs dici possit in die: non enim locum habet ad præsens prohibitio Concilij Antisiodorensis sub Gregorio Primo, *Ut non liceat super uno altari in una die duas Missas celebrare* (13). Cum igitur nostrum privilegium hanc non habeat restrictionem, aut interpretationem; non est cur merito plures Mis-

Con. Antissod. can. 11.

(13) Canonem hunc decimum Antisiodorensis Concilii an. 578. celebrati diverso modo explicandum censent Martene, & Mabillonius, ac censeat cum aliis multis Emin. noster Auctor. Putat hic enim, citato Canone vetitum fuisse in eodem Altari plures Missas a diversis Sacerdotibus una eademque die celebrari. Illi e contra existimant, permitti quidem plures Missas celebrari; a diversis tamen Sacerdotibus, non ab uno eodemque. Canonis verba ita se habent. *Non licet super uno Altario in una die duas Missas dicere; nec in Altario ubi Episcopus Missas dixerit, ut Presbyter in illa die Missas dicat*. Super quæ apposite observat Cl. Martene *lib. 1. de Ant. Eccl. Rit. cap. 3. art. 6. num. 12.*, quod admissa adversariorum interpretatione, frustra prorsus addita fuissent verba illa: *Nec in Altario, ubi Episcopus Missas dixerit, ut Presbyter in illa die Missas dicat*. Siquidem idem privilegium simplici etiam cuilibet Presbytero convenisset, ut nimirum in eo Altari, in quo ipse Sacrum fecisset, nulli alii Presbytero liceret ea die Sacrificium offerre.

Eadem ductus ratione Cl. Mabillonius *Dissert. 7. de Altaribus*, quæ habetur *tom. 2. part. 3. operis Claudii Fleury: De disciplina populi Dei, edit. Venetæ an.* 1761., perspicuam rem esse putat, Presbyteris licuisse aliis post alios, Missas in eodem Altari celebrare; soli autem Episcopo hanc supra ceteros Presbyteros prærogativam tributam a citato Concilio, ut in eo Altari, in quo divina confecisset mysteria, nulli alii Presbytero liberet Sacrificium offerre eadem die. Rem illustrat facto Gregorii Turonici Episcopi, qui cum ab æmulis apud Chilpericum esset accusatus maledicentiæ in Fredegundem, apud *Brennacum villam restitit ad hoc caussa, ut dictis Missis in tribus Altaribus se de his verbis exueret Sacramento. Et licet canonibus essent contraria, pro causa tamen Regis impleta sunt*. Post quæ verba mox sic pergit Mabillonius: *At quid non in uno, sed in tribus Altaribus Gregorius celebravit Missas tres, nisi quia uni Sacerdoti id in uno altari non licebat?* vid. ejusdem *præfat. in Sæculum III. Benedict. part. 1. §. 6. num. 77.*

Missæ prohibitæ videantur. Imo summopere decere existimarē, ut plures Cardinalium Cappellani frequenter in ejusmodi Sacellis operentur Sacris: cum enim ex probatis veluti Parochialis Ecclesiæ loco habeantur, congruum videtur, ut Domestici, varijs distenti curis, & muneribus, in diversis horis sacrificijs adesse possint, nec tanta fraudentur spirituali consolatione, & utilitate (14).

An exteri, vel tantum Domestici satisfaciant.

Dubitari tertio poterit: An exteri, & Cardinalium non familiares Ecclesiæ satisfacere possint præcepto; si hujusmodi Missis assistant; quod crebro accidere potest, cum ad Cardinales, Pontificiam Cappellam adituros, Nobiles, & Amici se conferant (ut est consuetum) ad obsequium ijs præstandum, (quod vulgo *Corteggiare* dicitur) tunc enim fere omnes sacrificio intersunt in Cardinalis Cappella, hicque casus semper in solemnioribus, & de præcepto, ut vocant, festis occurrit.

Et quidem affirmative respondendum puto, tum quia, ut firmavimus, Capella Cardinalis est ad instar Ecclesiæ, in qua omnes admitti debent, ut Sacris intersint, exemplo Episcoporum in sua residentia permanentium,

Tum & secundo, quia hoc prohibitum non reperitur, & cum non sit de natura prohibitorum, quia mala, videtur concessum. *Cap.* 1. *de Procur. in* 6. *l.* 1. *ff. eod. l. Quod non §. quod eit ff. quib. cau. major.* cum similibus, in quibus concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur. *Cap. si non licet* 23. *q.* 5. *cap. Inter corporalia de translat. Episc.* ubi Glossa in verbo *Non invenitur*: & e contra, quando Pontifex id vetitum voluit, expressit, ut in concessionibus pro-

** Xxx pri-

(14) Eodem ferme recidit ratio, quam nonnulli addunt, ex eo petita, quod sicut Episcoporum ædes, ita Cardinalium Palatia inter privatas domos numerari non debent. Ex quo inde fit, ut quæ in iis extruuntur, Oratoria, seu Cappellæ tanquam publicæ Ecclesiæ habendæ sint, neque ad eadem Oratoria transferri ullo modo possint, quæ de privatis Oratoriis sancita sunt, aut quæ in iis fieri, jure ordinario prohibentur. Quare S. Congregatio Concilii *die* 18. *Februarii* 1623., uti habetur *lib.* 12. *decret. pag.* 120. *a terg.* censuit, *Capellas, & Oratoria ad illorum*, (Episcoporum scilicet, & Cardinalium) *usum ubique locorum extructa, minime comprehendi in prohibitione Constitutionis jussu s. m. Pauli V. jampridem editæ, de non celebrando in privatis Oratoriis.* Jam vero in publico Oratorio fas est cuilibet idoneo Sacerdoti rem divinam agere; hinc & in Cardinalium Cappellis plures eorum Capellani, vel alii Sacerdotes operari sacris. Addi & illud debet, quod cum *in cit. Lamacen.* 19. *Junii* 1586. propositum tertio loco fuisset dubium his verbis: *Præsupposita declaratione alias edita, secundum quam licentia celebrandi in Oratoriis privatis, petenda est a Sede Apostolica, nec eam possunt concedere Episcopi; An Episcopis valentibus commode ad Ecclesiam accedere, liceat in Oratoriis privatis, ad hoc in eorum domibus, destinatis Missam celebrare, vel aliis celebrandi concedere licentiam, non obstante decreto Concilii citato Sess.* 22. Sacra Congregatio censuit: Ad III. *Licere*.

Hactenus dicta confirmavit Summus Pontifex Benedictus XIV. Nam primum *in Constit. Magno die* 2. *Junii* 1751. *tom. Bullarii* docet, *Cappellas, quæ in Episcopalibus* (adde & Cardinalitiis) *Palatiis sunt, sub privatarum domorum nomine nunquam censeri posse*; atque hinc quæ a Concilio Trid. præscribuntur *cit. Sess.* 22. *de observ. & evit. in celebr. Miss.*, ne Episcopi Secularibus, ac Regularibus Missam celebrare permittant *privatis in domibus*, & extra Ecclesias, *nullam cum* prædictis *Capellis* Episcoporum *rationem habere*. Deinde *de Sacrif. Missæ lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 6. rem apertissimis tradit verbis: *Quod vero attinet ad Oratoria seu Capellas privatas, quibus certus fixusque assignatus est locus, in domibus tam Episcoporum, quam Cardinalium, possunt plures quotidie Missæ celebrari etiam a Sacerdotibus, qui non sunt ex familia, licet Episcopus vel Cardinalis absit*.

privatis Oratorijs, in quibus aperte cavetur, ut tantum pro Domesticis deserviant, neque exteri ibidem se præcepto Ecclesiæ exsolvere possint, si adeerunt, ut ait Quaranta. Sicut etiam in certis solemnioribus festivitatibus id pariter est interdictum, (quod, ut obiter dicam, desumitur ex Concilio Agatensi, & habetur in *cap. si quis etiam de consecer. dist.* 1. quem ornate ponderat idem disertus admodum Nicolaus le Maistre) ut firmat Tamburinus, singillatim expendens hujusmodi concessionum clausulas contra Pellizarium, & Homobonum, qui ratione utuntur tam infirma, ut divinatores potius sint dicendi, quam ratiocinatores, & gratis asserunt, illam scilicet clausulam restrictivam poni potius ex stylo Curiæ, quam ut effectum limitationis inducat, ac si stylus ipse perperam verba interpretari permittat, & elusorius sit contra expressam verborum significationem, & energiam, & sic non obligare. Et quidem in Sacra Congregatione, in qua de hujusmodi oratoriorum concessione agitur, nunquam talis opinio fuit admissa, cum sit divinativa, & apertissime falsa (15). Nec suffragatur ratio, quia jam non sunt amplius cogendi Fideles ad illam in Parochia audiendam, & sic ubicumque celebretur, valide satisfaciunt; nam in casu nostro, ut optime advertit Tamburinus, privatum illud Oratorium, quoad non Domesticos, est locus prohibitus ad sacrificium ex Summi Pontificis interdictione, dum *Tantum* pro familiaribus indulget.

Quaran. in Bull. verb. Missa.

Nic. le Maist. in d. suo tract. de Patrim. sac. l. 2. cap. 5. *Tamburin.* de sacrif. Miss. l. 1. c. 3. §. 4. num. 34. *Pelliz.* in Man. Reg. to. 2. tr. 8. c. 2. qu. 4.

Tambur. loc. cit.

At quod Cardinalibus id permittatur, facit eorum summa dignitas in Hyerarchico Ordine, (quoad officium, inquam) qua nulla major, excepto Pontifice, in terris considerari potest, ut ait Eugenius IV. & post Zabarellam, & Probum notat Loterius. Unde non videntur exteri ab hujusmodi privilegij prærogativa expellendi, ut praxis obtinuit; nunquam enim vidimus, a doctis, & timoratæ conscientiæ confessarijs illos obligari ad Missam in Ecclesia iterum audiendam, si dixerint illi; interfuisse in Cardinalium Sacelllo in festis de præcepto: ut prætercam Pontificum interpretativam

Eug. IV. in Bull. Non mediocri to. 1. Bullar. *Zabarel. & Prob.* ad Monachum *Loter.* de re benef. l. 1. q. 8. nu. 31. & seq.

(15) Clausula, cujus Auctor meminit, ita vulgo se habet: *Volumus autem, quod Familiares servitiis vestris tempore dictæ Missæ actu non necessarii ibidem Missæ hujusmodi interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minime liberi censeantur.* Ommitto, quod *in Auximana Oratorii privati die 30. Julii 1706.*, transcripta in folio prædicta Clausula Brevis, propositum cum fuisset dubium: *An in vim dicti Brevis satisfaciant præcepto Missæ in diebus Festis omnes famuli commensales, vel quinam in casu &c.?* S. Congregatio rescripsit: *Dilata juxta mentem*: & mens fuit, quod *Orator peteret declarationem a Papa*. Sicque patet, S. Congregationem Concilii noluisse manum apponere propter satis claram mentem Pontificis in dicta Clausula expressam, ut habetur apud Monacell. *tom. 4. supplement. ad 2. tom. num.* 487. Prætermittendum tamen non est, Benedictum XIV. *in decret. edit. circa celebrat. Miss. in Orat. priv. die 7. Januar.* 1741., aperte declarasse, familiares actu non necessarios assistentes Missæ in privatis Oratoriis, non satisfacere in vim dictæ clausulæ obligationi audiendi Sacrum diebus festis de præcepto. Ait enim: *Dummodo, quod attinet ad familiares, juxta clausulam in iisdem Brevibus insertam, non sit ex illis actu non necessariis*: Merito itaque noster Auctor *divinativam* vocat, & *apertissime falsam* sententiam Pellizarii, & Homoboni. Vid. Auctores hac de re cit. *apud Petram in Constit. VIII. Honorii III. sect. unic. n.* 62. *& seq.*

vam concessionem, qui Cardinales cum fuerint, hoc admiserunt, nec illud prohibuere Pontifices creati (16).

Huic favet sententiæ præcipua animadversio, scilicet constitutionem Ecclesiasticam de Missa audienda in festis de præcepto, (ex dispositione *cap. si quis etiam de Consecr. dist. 1. Can. omnes Fideles, &c. Missas ead. dist. c. Conquestus de ferijs*, & in Actis Martyrum Africæ, de quibus Baronius) non arctare Fideles, ut in tali, vel tali loco illi assistant, (si expresse contrarium non disponatur, de quo supra contra Pellizarium disseruimus) ut advertunt Azorius, & Molfesius cum alijs, sed simpliciter, ubi rite celebratur sive in Parochiali, sive in Ecclesia Regularium, sive in Oratorio privato, ut vidimus, dummodo locus sit sacer, & ad id legitime destinatus, prout scribit Suarez ex *Can. nullus de consecr. dist. 1.* quamvis olim in solis Parochijs id licebat, de quo Filesacius, Azorius, Barbosa, Toletus, & alij ab ijsdem relati.

Bar. an. 303. nu. 48.

Azor. p. 1. l. 7. c. 6. vers. quarto quæritur. *Molfes.* in Sum. p. 1. tr. 3. c. 17. n. 32.

Suar. in 3. p. tom. 3. q. 83. disp. 81. art. 3. sect. 13 *Filesac.* d. orig. parœc. c. 6. in suis varijs opusculis. *Azor.* p. 1. l. 7. c. 6. vers. quarto quæritur. *Barbos.* de Paroch. p. 3. c. 11. nu. 18. & 19. *Tolet.* in Sum. d. 16. c. 7. n. 4.

Unde Sacra Congregatio Concilij die 22. Septembris 1640. respondit, quod interessentes sacrificio Missæ in privato Episcopi sacello satisfaciant præcepto Ecclesiastico, tam in Diœcesi, quam extra. Quamobrem nihil amplius super hoc hæsitandum erit, si de Cappellis Cardinalium loquamur, ex supra abunde probatis (17).

Disquiri pariter potest hic; An Cardinalis possit in propria Cappella Episcopum statis cæremonijs consecrare? Hanc quæstionem erudite valde tetigit, post primam hujus dissertationis impressionem, Diana, qui sequutus est affirmativam sententiam: nam locus non est de essentia consecrationis. Peccare autem ait, Episcopum consecrantem, culpamque contrahere venialem, quia in re levi communi ritui sit adversatus. Cui opinioni subscriberem, si leve judicarem, in tam solemni celebritate, quæ singulis recurrit annis, ab ijs ritibus, & institutis, quæ cæremoniæ postulant, si non quoad rem, attamen quoad locum, aberrare.

Dian. p. 12. tr. de consect. Ep. resol. 80.

An tandem Sacerdotes exteri possint in hujusmodi Cardinalium Cappellis ad celebrandum admitti, quamvis non sit pro servitio Cardinalium, vel ejus familiæ? Et quidem, si a simili de privilegijs, Soc. Jesu Patribus elargitis, argui licebit, æque censerem, id permittendum ex Suarez, & Naldo: quia hujusmodi privilegium respicit locum, ut diximus, & in casu, de quo agimus, Cappellæ instar Parochialium Ecclesiarum habentur (18).

Suar. loc. cit. *Nald.* in Sum. verb. Missa nu. 33.

* *   Xxx2   Sol-

(16) Benedictus XIV. Pontifex creatus non solum hoc non prohibuit, verum quod adhuc S. R. E. Cardinalis, & Bononiensis Archiepiscopus hac de re scripserat *De Sacrif. Missæ*; hoc ipsum ratum habuit, confirmavitque in eodem opere additionibus quamplurimis a se locupletato, ac pluries, eo Pontifice, in lucem emisso. Post verba enim *adnot.* 14. transcripta *ex lib. 3. cap. 6. num. 6.* hæc immediate subdit: *Quique, etiamsi ex familia non sit, diebus festis ibi Missam audiat, Ecclesiastico præcepto satisfacit*: provocatque Lectorem ad hanc Emin. nostri Auctoris dissertationem.

(17) Difficultates nonnullas a viro quodam Clarissimo, & pereruditо hac super re nuper excitatas refert, sapienterque diluit alias a me citatus P. Andreucci in Opusc. De Episcopis Cardinalibus Suburbicariis cap. 3. a num. 72. ad num. 82., ubi plura occurrunt, quæ ad argumentum a nostro Auctore adhibitum illustrandum, confirmandumque plurimum conferunt.

(18) Eamdem affirmativam sententiam approbat Benedictus XIV. *in lib. de Sacrif. Miss.* cujus verba dedimus *not.* 14. quæ ita se habent: *Possunt plures quotidie Mis-*

An, absente Cardinali, Missæ possint a Cappellanis celebrari.

Solvenda est postremo dubitatio: An, dum Cardinalis abest, possit ejus absentia durante, in sui palatij Cappella ab ejusdem Cappellanis Sacrificium offerri.

Et quidem dicendum existimarem posse, si domicilium Cardinalis non dimittat, sed eodem sit reversurus, præsertim, si pro familiæ, quæ remanserat, commoditate, vel etiam pro eorumdem Sacellariorum devotione Sacris ibidem operentur, ex supra firmata sæpius conclusione, *Cappellam hanc esse veluti Parochialem Ecclesiam propriæ familiæ*: quare semper illi patere debet, etiam si Cardinales extra Urbem versentur; nulla enim major ratio reddi potest, cur liceat celebrari, si intersit, vel si non adерit, Dominus.

Quod a simili probabilius redditur assertione. Siquidem est communiter apud Doctores exceptum, quod Episcopi palatium, & sic Cardinalis, etiam si ab illo sit absens, & extra Urbem, (dummodo alteri non locetur) eadem gaudeat Ecclesiastica immunitate, ac quando Dominus aderit juxta Marium Italiam addentem, etiamsi Episcopus obijsset, & loquentem expresse de Cardinalium palatijs, eumque sequitur Barbosa, & Novarius; Et ratio est, quia, cum sit in eamdem domum Dominus reversurus, non cessat esse, dicique domus Episcopi, vel Cardinalis: & sic etiam Cappella non debet sua ammittere privilegia, quæ cum sint mixta, ut probavimus, propria etiam Cappella dici poterunt. Accedit regula juxta Glossam, quod dicitur inhabitare domum is, qui pro æquali anni parte habitat in ea.

Mar. Ital. de Immun. Eccl. l. 1. c. 4. §. 9. num. 4.

Barbos. in Collect. decret. to. 4. cap. constituimus 17. q. 4. num. 1. *Nover.* in Sum. Bull. de Immun. Eccles. n. 10.

Glos. in cap. Dilectus il 2. de Rescript. verb. Domicilium.

Hincque licet fructus, & obventiones, quæ Cardinalibus, in Curia præsentibus, ratione, ut dicimus, Pilei, debentur loco distributionum quotidianarum, nisi a præsentibus, recipi nequeant, ut notat Anastasius Germonius: nihilominus, si per sex menses, & non ultra absfuerint a Curia, illas lucrantur, hac tantummodo ratione, quia non videntur abesse cito reversuri. Itidem, quamvis Cardinalis consensus non requiratur in provisione Beneficij vacantis per obitum sui familiaris, si longo temporis spatio absens a Curia fuerit; hoc nihilominus fallit, juxta Gomesium, si per modicum aliquod mensium intervallum id contingat.

Anast. Germ. de Indult. Card. §. ibi, quod vixeris nu. 22. & 23.

Gomes. in reg. de impet. benef. vac. per obitum q. 17. num. 8.

Quamobrem recte hinc inferri potest, conclusionem affirmativam solidis niti fundamentis juxta propositam deductionem (19).

An autem in his terminis, Cardinalibus extra Urbem commorantibus, valeant eorum Cappellani privilegio frui celebrandi ante auroram, & post meridiem, ut ijs licet, ex supra firmatis conclusionibus, ipsis præsentibus? Controversi quidem juris esse potest, in quo tamen negativæ adhærerem sententiæ. Etenim

---

Missæ celebrari etiam a Sacerdotibus, qui non sunt ex familia; cumq. *ibidem* statim addat: *licet Episcopus vel Cardinalis absit*; hinc patet, exteros Sacerdotes posse etiam in dictis Capellis ad celebrandum admitti, quamvis non sit pro servitio Cardinalium, vel ejus familiæ. Id ipsum, quoad priorem partem, constat ex resolutione S. Congregationis Concilii *in Lamacen. 19. Junii* 1585. de qua diximus *in d. not.* 14. Cum enim S. Congregatio tunc responderit, *licere* Episcopis concedere aliis licentiam celebrandi in Oratorio Episcopali; dictio illa *aliis*, quæ generalis est, & absoluta, non solum Capellanos, sed quoslibet etiam exteros Sacerdotes complectitur.

(19) Eamdem tradit sententiam Benedictus XIV. ut vidimus *not.* 14. & 18.

nim privilegium hoc temporis, non est ex Pontificio Bonifacij indulto; sed ex Glossa, & communi Doctorum sententia desumitur, ut vidimus, qui cum non loquantur de casu nostro, non auderem ad alium eamdem ampliare sententiam. Ideoque cessante hoc fundamento, consequens itidem erit, ut, Cardinalibus ipsis taliter absentibus, nequeant eorum gaudere privilegio (20).

Glos. in d. c. fin.

INDEX

---

(20) Animadvertendum denique occurrit, Cardinales frui minime posse privilegiis hactenus expositis in Laicorum Oratoriis per Sanctam Sedem iisdem concessis, nisi ipsi forte in Domibus Laicorum occasione visitationis, vel itineris, hospitio excipiantur, & hoc etiam quando legitime absentes a Domo propriæ ordinariæ habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis, uti ex Innocentio XIII. adnotavimus *not.* 2. Nam extra prædictos casus Episcopos nihil amplius posse in privatis Laicorum Oratoriis, quam possint alii quilibet simplices Presbyteri, declaratum est a Clemente XI. *in cit. decret. diei* 15. *Decembr.* 1703. En verba: *Pari modo in Oratoriis privatis, quæ per Sanctam Sedem concessa fuerint, non licere ... quibuscumque Sacerdotibus, etiamsi essent Episcopi, in iis celebrare in diebus Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Christi Domini, aliisque anni festis solemnioribus, ac diebus in indulto exceptis: in reliquis vero diebus prædictis ... Sacerdotibus quibuscumque, etiam Episcopis, in præfatis Oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa, quæ in* Indulto conceditur, fuerit celebrata; super quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, & de eo se optime informare; atque illa etiam in casibus permissis celebrari nequeat post meridiem: demandando ulterius, & declarando in omnibus hujusmodi casibus personas quascumque dictas Missas audientes nullatenus præcepto Ecclesiae satisfacere. Consf. Gatticum *de Orat. Domesticis cap.* 17. *num.* 24. & 25.

FINIS.

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

A

D

E

F

N

Q

R

cra-

S

T

pera-

F I N I S.

AD MAJOREM JESU CHRISTI GLORIAM.